Oprawę wyrestaurował introligator
Jan Wyżga w r. 1934.

70

Catonis Disticha Moralia
Dictionarii
Philippus de Pergamo in Ethica

[illegible] est testim[onium] seu [illegible] Mag[iste]r Johannes [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] de fide [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] flor[illegible]

[illegible] de [illegible]

[illegible] liber [illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] de [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] pauli [illegible] & [illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible]

[illegible] liber [illegible] [illegible]

[illegible] & [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] Mag[iste]r [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] Mag[iste]r [illegible]

[illegible]

[illegible] de [illegible]

[illegible] de [illegible]

[illegible] Joh[illegible]

[illegible]

[illegible]

Nicholaus de Valombus de Florencia decretorum doctor Prior sancti Donati de Cerna Florentin. dioc. domini nostri pape Cappellanus ac [illegible] causarum curie Camere apostolice generalis Auditor Universis et singulis parochialium ecclesiarum Rectoribus Plebanis [illegible] plebanis Capellanis et vicariis curatis et non curatis presbiteris et clericis aliis quibuscumque per curiam Romanam necnon Civitatem et dioc. Cracovien. [illegible] ubilibet constitutis ad quos presentes littere pervenerint Salutem in domino Noveritis quod olim ex confessione seu recognitione propria domini Nicolai [illegible] Rectoris altaris sancte Hedwigis in ecclesia beate Marie Sandomirien. Cracovien. dioc. facta iudicialiter coram nobis condempnavimus [illegible] eundem ad dandum et solvendum honorabili viro magistro Johanni de Helmen in Romana curia [illegible] xxxvi ducatos auri de Camera [illegible] in quibus xxxvi ducatis eidem magistro Johanni facto finali computo tam [illegible] victualium [illegible] depositorum [illegible] se teneri Et [illegible] domini Nicolai debitoris accedente consensu submittendo se iurisdictioni dicte curie camere apostolice [illegible] totaliter in eundem dominum Nicolaum tunc presentem volentem et consentientem [illegible] excommunicationis sententiam tulimus atque promulgavimus si in solutione dictorum xxxvi ducatorum defecerit in termino statuto prout hec et alia in publico [illegible] confecto instrumento latius continentur Subsequenter vero postquam terminus solutionis preterierat Nos Andree [illegible] procuratoris ad dicta magistri Johannis [illegible] asserentis dictum dominum Nicolaum de dictis xxxvi ducatis sibi minime satisfecisse petitione et instancia eundem dominum Nicolaum tunc in Romana [illegible] per certum Cursorem curie [illegible] peremptorie et requiri ad comparendum coram nobis in iudicio et audiendum se [illegible] non solventem [illegible] per nos excommunicationis sententiam [illegible] declarari incurrisse vel causam rationabilem si quam rationabilem haberet [illegible] et ostendendum [illegible] quoque dicto termino dictus dominus Nicolaus minime coram nobis comparere curavit propter quod nos Andree [illegible] pro tribunali sedentes ad dicti magistri Johannis coram nobis comparentis petitionem et dicti domini Nicolai citati non comparentis contumaciam accusan[illegible] ac etiam tenore presentium declaravimus eundem dominum Nicolaum sententiam excommunicationis [illegible] incurrisse et excommunicatum [illegible] Quapropter vobis omnibus et singulis supradictis tenore presentium in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena quam [illegible] canonica [illegible] premissa inobedientes et rebelles [illegible] ferimus in hiis scriptis [illegible] mandamus quatenus receptis presentibus [illegible] singulis diebus dominicis et festivis infra missarum solempnia in vestris ecclesiis Capellis et vicariis ac aliis locis et temporibus [illegible] eundem dominum Nicolaum excommunicatum publice denuncietis [illegible] quousque beneficium absolutionis meruerit obtinere [illegible] nobis fideliter intimetis Datum Senis [illegible] appensione sigilli [illegible] dicte curie Anno domini Millesimo Quadringentesimo Septimo Indictione Quintadecima die Vicesimaquarta mensis Octobris Pontificatus domini nostri domini Gregorii pape duodecimi Anno primo

[illegible]ermannus Coppardi notarius

Cum animaduertem
quam plurimos hoies
grauiter errare in
via morum. Suc-
currendum . eorum
opinioni fore existimaui &c
Nunc te fili carissime doce-
bo . quo pacto mores animi
tui componas. Igitur precepta
mea legito vt intelligas
Legere enim et non intellige
est neglige.

1 Itaque deo supplica.
2 Parentes ama
3 Cognatos cole
4 Datum serua.
5 Beneficij accepti memor esto
6 Maiori cede
7 Saluta libenter
8 Mutuum da
9 Cui des videto
10 Coniugem ama
11 Erudi liberos
12 Familiam cura
13 In iudicio adesto
14 Foro te para
15 Ad pretorium stato
16 Equum iudica.

x maxe vt glose vment
et honorem attingent

Iusiurandum serua x 19
Minime iudica 17
Pugna pro patria 18 x
Minorem ne contempseris 20
Magistrum metue. 21
Litteras disce 22
Libros lege 23
Quos legeris memento 24
Nil temere crediderit 25
Nil mentire 26
Bonis benefacito 27
Tute consule 28
Maledicus ne esto 29
Existimacionem retine 30
Consultus esto 31
Virtute vtere 32
Troco lude 33
Aleam fuge 34
Cum bonis ambula 35
Ad consilium ne accesseris antequam 36
Mundus esto. Voceris
Verecundiam serua. 37
38
Rem tuam custodi 39
Diligenciam adhibe 40
Blandus esto. 41

c
42 Irasci ab re noli
43 Iracundiam tempera
44 Neminem irriseris
45 Miserum noli irridere
46 Raro convivia
47 Pauca in convivio loquere
48 Quod satis est dormi
49 Meretricem fuge
50 Vino te tempera
51 Nil arbitrio virium feceris
52 Parentes vince pacientes — de parca
53 Patere legem quam ipse tuleris
54 Alienum noli concupiscere
55 Illud stude agere quod bonum est
56 Libenter ferto amorem

1 Si deus est animus nobis ut carmina dicunt
Hic tibi precipue sit pura mente colendus.

2 Plus vigila semper ne sompno deditus esto
Nam diuturna quies vicijs alimenta ministrat

3 Virtutem primam puto compescere linguam
Proximus ille deo qui scit racione tacere.

4 Sperne repugnando tibi tu contrarius esse
Conveniet nulli qui secum dissidet ipse

5 Si vitam inspicias hominum si denique mores
Cum culpas alios nemo sine crimine vivit

Que nocitura tenes quamvis sint cara relinque
Utilitas opibus preponi tempore debet — 6

Constans et lenis ut res expostulat esto
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat — 7

Nil temere uxori de servis crede querenti
Sepe etenim mulier (uxor) quem coniux (vir) diligit odit — 8

Cum moneas aliquem nec se velit ipse moneri
Si tibi sit carus noli desistere ceptis — 9

Contra verbosos noli contendere verbis
Sermo datur cunctis animi sapiencia paucis — 10

Dilige sic alios ut sis tibi carus amicus
Sic bonus esto bonis ne te mala dampna sequantur — 11

Rumores fuge ne incipias novus auctor haberi
Nam nulli tacuisse nocet nocet esse locutum — 12

Rem tibi promissam certam promittere noli
Rara fides ideo quia multi multa locuntur — 13

Cum te aliquis laudat iudex tuus esse memento
Plus alijs de te quam tu tibi credere noli — 14

Officium alterius multis narrare memento
Atque alijs cum tu beneficeris ipse sileto — 15

Multorum cum facta senex dicta que recenses
Fac tibi succurrant iuvenis que feceris ipse — 16

Ne cures si quis tacito sermone loquatur
Conscius ipse sibi de se putat omnia dici — 17 — De Consciencia

Cum fueris felix que sunt adversa caveto
Non eodem cursu respondent ultima primis — 18

19 Cum dubia et fragilis sit nobis vita tributa
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.

20 Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus
Accipito placide plene et laudare memento.

21 Infantem nudum cum te natura crearit.
Paupertatis onus patienter ferre memento

22 Ne timeas illam que vite est ultima finis *De Morte*
Qui mortem metuit amittit gaudia vite

23 Si tibi pro meritis nemo respondet amicus
Incusare deum noli sed teipsum coerce

24 Ne tibi quid desit quesitis utere parce
Id quod est serva. semper tibi deesse putato

25 Quod prestare potes ne bis promiseris ulli
Ne sis ventosus dum vis bonus ipse videri

26 Qui simulat verbis nec corde est fidus amicus.
Tu quoque fac simile sic ars deluditur arte

27 Noli homines blando sermone probare
Fistula dulce canit volucrem dum decipit auceps

28 Cum tibi sint nati nec opes tunc artibus illos
Instrue quo possint inopem defendere vitam

29 Quod vile est carum quod carum vile putato
Sic tibi nec cupidus nec avarus nosceris ulli

30 Que culpare soles ea tu ne feceris ipse
Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum

31 Quod iustum est petito vel quod videatur honestum
Nam stultum est petere quod possit iure negari

Ignotũ tibi tu noli ꝑponẽ notis — 32
Cognita iudicio constãt incognita casu

Cũ dubia incertis v̉set̉ vita periclis — 33
Pro lucro tibi pone diem quicũq; laboras ×
Vince cũ possis interdũ vince ferendo
Obsequio qm̃ dulces retinent̉ amici — 34 · de pacia ·
Ne dubites cũ magna petis impendẽ pva
His etenim rebus cõiungit gr̃a caros — 35
Litem inferre caue cũ quo tibi gr̃a iuncta est
Ira odium gn̄at concordia nutrit amorem — 36
Seruorũ ob culpam cũ te dolor vrget in iram
Ipse moderare tibi tuis vt parcẽ possis · — 37
Quem superare potes interdũ vince ferendo
Maxima etenim morũ sp̄ est pacia v̉tus · — 38 de pacia
b Cum labor est in dampno c̄scat mortalis egestas
a Conserua potius que sunt iam parta labore — 39
Dapsilis interdũ sis notis et carus amicis
Cum fueris felix · semper tibi proximus esto · — 40

Telluris si forte velis cognoscẽ cultus
Virgiliũ legito · q si mage nosse laboras
Herbarũ vires · Macer tibi carmina dicet
Si romana cupis et punica noscẽ bella
Lucanũ queras qui martis p̄lia dicit
Si quid amare libet vel amare discere
Nasonẽ petito Sin aũt cura tibi hec sit

Vt sapiens viuas audi que discere possis
Ergo ades que sit sapiā disce legendo
Per quā semotū vicijs deducat^r euum
Si potes ignotis etiā prodesse memento 5
Vtilius est regno meritis acquirere amicos
Mitte archana dei celum perquirere quid sit 6
Cū sis mortalis que sunt mortalia cura
Linque leti metū nā stultū est tpe in omni 7 De morte
Dū mortem metuis amittis gaudia vite
Iratus de re incerta contendere noli 8
Impedit ira animū ne possit cernere verum
Fac sumptum propere vt res desiderat ipsa 9
Dandū etenim est dū tpus postulat aut res.
Quod nimium est fugito paruo gaude memento 10
Tuta magis puppis est que modico flumine fertur
Quod pudeat socios prudens celare memento 11
Ne plures culpent id quod tibi displicet vni
Nolo putes prauos hoīes pctā lucrari 12
Tpibus pctā latent et tpe patent
Corporis exigui vires contempnere noli 13
Consilio pollet cui vim natura negauit
Quem scieris parem nō esse tibi tpe cede 14
Victorem a victo superari sepe videmus.
Aduersum notū noli contendere verbis
Lis minimis verbis interdū maxima crescat 15
Quid deus intendat noli perquirere sorte
Quid statuit de te sine te deliberat ipse. 16
Inuidiā nimio cultu vitare memento
Que si nō ledit tamen hanc sufferre molestum 17

Esto animo forti cu(m) sis dampnatus inique | 18
Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo
Litis preterite noli maledicta referre | 19
Post inimicicias iram meminisse malorum est
Nec te collaudes nec te culpaveris ipsum | 20
Hoc faciunt stulti quos gloria vexat inanis
Utere quesitis modice cum sumptus habundat | 21
Labitur exiguo quod partum est tempore longo
Insipiens esto cum tempus postulat aut res | 22
Stulticiam simulare loco summa prudencia est
Luxuriam fugito simul et vitare memento | 23
Crimen avaricie nam sunt contraria fame
Noli tu quedam referenti credere semper
Exigua est tribuenda fides qui multa loquuntur | 24
Que potu peccas ignoscere tu tibi noli | 25
Nam nullum crimen vini est sed culpa bibentis
Consilium archanum tacito committe sodali
Corporis auxilium medico committe fideli | 26
Successus indignos noli tu ferre moleste
Indulget fortuna malis ut ledere possit | 27
Prospice qui veniunt hos casus esse ferendos
Nam levius ledit quicquid previdimus ante | 28
Rebus in adversis animum submittere noli
Spem retine spes una hominem nec morte relinquit | 29 De spe
Rem tibi quam noscis aptam dimittere noli
Fronte capillata post hec occasio calva | 30
Quod sequitur specta quod imminet ante videto
Illum imitare deum qui partem spectat utramque | 31

Forcior ut valeas interdum parcior esto
32 Pauca voluptati debentur plura saluti
Iudicium populi nunquam contempseris unus
33 Ne nulli placeas dum vis contempnere multos
Sit tibi precipue quod primum est causa salutis
34 Tempora ne culpes cum sint tibi causa doloris
Sompnia ne cures nam mens humana quod optat
35 Dum vigilat sperat per sompnum cernit idipsum.

1 Hec quicumque cupis carmen cognoscere lector
Hec precepta feras que sunt gratissima vite
Instrue preceptis animum ne discere cesses
2 Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago
Commoda multa feres sin autem spreveris illud
3 Non me doctorem sed te neglexeris ipsum
Cum recte vivas ne cures verba malorum
4 Arbitrii nostri non est quod quisque loquatur
Productus testis salvo tamen ante pudore
5 Quantumcunque potes celato crimen amici
Sermones blandos blesos que vitare memento
6 Simplicitas veri fama est fraus ficta loquendi
Segniciem fugito que vite ignavia fertur
7 Nam cum animus languet consumit inercia corpus
Interpone tuis interdum gaudia curis
8 Ut possis animo quemvis sufferre laborem

Altius factu͂ aut dictu͂ ne carpseris vmq͂ᵃm 8
Exemplo simili ne te derideat alter

Quod tibi sors dederit tabulis supma noto 10
Augendo serva ne sis que͂ fama loquat͛

Cum tibi diviae supant in fine senectus 11
Munificus facito vivas no͂ parcus amicis

Utile consiliu͂ dn̄s ne despice servi 12
Nullius si prodest sensum cotempseris vmqᵃm

Rebus et in censu si no͂ sit qd' fuit ante 13
Fac vivas cotentus eo quod tpa prebent

Uxore͂ fuge ne ducas sub nomine dotis 14
Nec retine͂ velis si cepit esse molesta

Multoru͂ disce exempla facta q̄ sequaris 15
Que fugias vita nobis est aliena magr̄a

Quod potes id tepta opis ne ponde͂ pressus 16
Succu͂bat labor et frustra teptata relinquas

Quod nosti factu͂ no͂ rectu noli silere 17
Ne videare malos imitari velle tacendo

Iudicis auxiliu͂ sub iniqua lege rogato
Ipse etiam leges cupiu͂t ut iure regant͛ 18

Quod merito pateris patient͛ fer me^to
Cumq̄ reus tibi sis ipm̄ te iudice dapna 19

Multa legas facito plectis perlege multa 20
Nam miranda canunt sed no͂ c͂denda poete

Inter co͂vivas fac sis sermone modestus 21
Ne dicare loquax du͂ vis urbanus haberi

22 Coniugis irate noli tu verba timere
Nam lacrimis struit insidias dū femina plorat
Utere quesitis sed ne videaris abuti
23 Qui sua cōsumunt dū deest aliena sequūtur
Fac tibi proponas mortē nō esse timēdam
24 Que bona si nō est finis tamē illa malorum
Uxoris linguā si frugi est ferre memento
25 Namque malū est nō velle pati nec posse tacere
Dilige nō egra caros pietate parentes
26 Nec matrē offendas dū vis bonus esse parenti.

1 Securā quicumque cupis deducere vitam
Nec vitiis herere animū q̄ moribus obsunt
2 Hec p̄cepta tibi sp̄ relegenda memento
Invenies aliquid quo te utare magistro.
Despice divitias animo si vis esse beatus
3 Quas qui suscipiunt mendicant sp̄ avari
Comoda nature nullo tibi tpe deerunt
4 Si contentus eo fueris q̄d postulat usus
Cum sis incautus nec rem rōne gubernes
5 Noli fortunā que nō est dicere cecam
Dilige denariū sed parce dilige formam
6 Quā nemo sctūs nec honestus captat habere
Cū fueris locuples corpus curare memento
7 Eger dives habet nummū sed nō habet ipm

Verbā cū tuleis discens aliqū mḡri | 8
Fac patris imperiū cū v̄bis exit ī iram
Res age que prosūt / rursus vitarē me(men)to | 9
In quibus error inest nec spes est c̄ta laboris
Quod donare potes ḡtis cōcede rogatus | 10
Nā recte fecisse bonis in parte lucrosū est
Quod tibi suspectū est cōfestim discute qd sit | 11
Nāq3 solent p̄mo que sūt neglecta nocerē
Cum te detineat Veneris dāpnosa voluptas | 12
Indulgerē gule noli que ventris amica est
Cum tibi p̄ponas aīalia cūcta timerē | 13
Vnū p̄cipio tibi hoiem plus esse timēdū
Cum tibi p̄ualide fuerit in corpe vires | 14
Fac sapias animo sic potis vir forte hr̄i
Auxiliū a notis petito si forte laboras | 15
Nec quisqm̄ melior qm̄ fidus amicus
Cū sis ipse nocēs morit̄ cur victimā p te | 16
Stulticia est in morte alterius sp̄arē salutē
Cum tibi vl' sociū vl' fidū q̄ris amicū | 17 De amicicia
Non tibi fortuna est hominis sed vita petēda
Vtere quesitis opibus fuge nomē avari
Quid tibi diuicie prosunt si paup habūdas | 18
Si famā s̄vare cupis dū viuis honestam | 19
Fac fugias animo que sūt mala gaudia vite
Cum sapias animo noli ridere senectam
Nam in quocūq3 sene p̄uilis sensus in illo est | 20

Disce aliquid nam cum subito fortuna recedit 21
Ars remanet vitam que hominis non deserit umquam

Prospicias cuncta tacitus quid quisque loquatur 22
Sermo hominum mores celat et indicat idem

Exerce studium quamvis perceperis artem 23
Ut cura ingenium sic et manus ordinat usum

Multum venturi ne cures tempora fati 24
Non metuit mortem qui scit contempnere vitam

Disce sed a doctis indoctos ipse doceto 25
Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum

Hoc bibe quod possis si tu vis vivere sanus 26
Morbi nam mali causa est quecumque voluptas

Laudaris quecumque palam quecumque probaris 27
Hoc vide ne rursus levitatis crimine dampnes

Tranquillis rebus que sunt adversa caveto 28
Rursus in adversis melius sperare memento

Discere ne cesses cura sapiencia crescit 29
Rara datur longo prudencia temporis usu

Parce laudato nam quem tu sepe probaris 30
Una dies qualis fuerit probabit amicus

Ne pudeat que nescieris te velle doceri 31
Scire aliquid laus est culpa est nil discere velle

Cum venere et bacho lis est et iuncta voluptas 32
Quod lautum est animo complectere sed fuge lites

Demissos animo tacitos vitare memento
Quod flumen est tantum forsan latet altius unda 33

Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum
Alterius specta quo sis discrimine peior 34

Quod potes id tempta nam litus carpere remis — 37
Tucius est multo quam velum tendere in altum

Contra hominem iustum prave contendere noli — 36
Semper enim deus iniustas ulciscitur iras

Ereptis opibus noli merere dolendo — 35
Sed gaude potius si te contingat habere

Est iactura gravis que sunt amittere dampnis — 38
Sunt quedam que ferre decet paciencer amicum

Tempora longa tibi noli promittere vite — 39
Quocumque ingrederis sequitur mors corporis umbra

Thure deum placa vitulum sine crescat aratro — 40
Ne credas placare deum cum cede litatur

Cede locum lesus fortune cede potenti — 41
Ledere qui potuit aliquando prodesse valebit

Cum quid peccaris castiga te ipse subinde — 42
Vulnera dum sanas dolor est medicina laboris

Dampnaveris numquam post longum tempus amicum
Mutavit mores sed pignora prima memento — 33

Gracior officiis quo sis mage carior esto
Ne nomen subeas quod dicunt officiperdi — 34

Suspectus caveas ne sis miser omnibus horis
Nam timidis et suspectis aptissima mors est — 35

Cum servos fueris proprios mercatus in usus
Et famulos dicas homines tamen esse memento — 36

Quam primum rapienda tibi occasio prima
Ne rursus queras que iam neglexeris ante — 37

Morte repentina noli gaudere malorum
Felices obeunt quorum sine crimine vita est — 38

Cum coniux tibi sit nec res et fama laborat
Vitandum ducas inimicum nomen amici — 39

Cum tibi contingat studio cognoscere multa   40
Fac discas multa vita nescire doceri
Miraris nudis verbis me scribere versus   41
Hoc brevitas fecit sensus coniungere binos.

Omne quodcumque facitis in
verbo aut opere, omnia in
nomine domini nostri Ihesu
Christi facite gratias agentes
deo / ad Collos. iii. xi q. iii Noli
Doctor egregius Augustinus vo-
lens divini auxilii necessitatem
in humanis actibus declarare loquitur sub
hac forma dicens Qui sine salvatore
salutem vult habere, et sine vera sapientia exi-
stimat se prudentem fieri posse, non sanus sed
eger est, non prudens sed stultus, in egritudine
assidua laborabit, et in cecitate noxia stul-
tus et demens permanebit. Hec leguntur in
canone, qui sine salvatore de pe. xxvi q. ii.
Et idem Paulus apostolus divinus ecclesie predicator
xiii q. i predicator sancte plorans flamine
xxii q. ii. beatus doctor xxxvii di. turbat
et beatus Clemens Claudius xxi di. quibus
et c. sacrosancta xxxv q. v. Si Paulus quemlibet
instruit operantem ut primo nomine divini
imploret devote suffragium quod se sperat ob-
tinere posse gratiam ipsius liberari in verbis [illegible]
assumpte dicens Omne quod facitis in verbo
aut opere etc. In quibus verbis sancte presentis
thabule et eius consummatio designatur. Primo
ad dei auxilium implorandum operator quilibet
instruitur. Secundo ut ad opus inceptum huius
invocatione premissa cum fiducia accedatur. Tertio
ut operis consummati ipsi deo gratia debita re-
feratur. Primum movet humana ad singula di-
rigitur per sum operis laborature in [illegible]
disponitur per tantum impensi beneficii merite
respondetur. Primum tangitur cum dicitur Omne quod-
cumque facitis in verbo aut opere omnia in nomine
domini nostri Ihesu Christi. Secundum cum additur facite.
Tertium cum subiungitur gratias agentes deo.
Circa primum est sciendum quod deus est omnium rerum
principium et in decretali firmiter de summa tri-
nitate et de fide. Et ego sum principium apocalypsis
i. et iii c. ii Joh. viii facit de q. di. iiii
Si quis autem [illegible] est cum qualiter omnium
operum fundatum i Cor. iii i q. i Cum Paulo
de pe. di. ii. [illegible] et in decretali Ubi de presbitero non
bapti. In ipso enim vivimus movemur et
sumus Actuum xvii. xxvi q. v. non obseruetis
nisi ad ipsum ergo est confugiendum quia curare
potest animae passiones de pe. di. i. Omnes
lacrimas / qui eciam linguas balbucientium facit
disertas iii q. i. ii. Si ipsum ergo in presentis
thabule formacione et perfectione meum invo-
co adiutorium xxvi q. v. non licet ut sit
principium caput ac eciam efficax fundamentum
dicitur cum presbiter dicens in adiutorium meum in-
tende presbiter lxix. vii q. i. Huic eciam [illegible]
sum descendo videlicet ad premissis thabule
formacionem. Tertio vero in fine huius operis
perficiens et relinquendo ubi gratia deo infi-
nite reddantur. Propinquus ergo thabule presenti
regiminis specialiter [illegible] instructione et
informacione est breviter sciendum quod presentis
opusculum in duas partes principales constat esse
divisum videlicet in presencialem et terciam.
Presencialis ergo pars in quatuor dividitur partes videlicet
in presencialem partem primam, in presencialem secundam, in
presencialem terciam et in presencialem quartam. Prima
ubi ad divisionem. In qua [illegible] tractatur de
[illegible] atque officiis et differenciis eorundem
et completur xii geminatis et durat usque
ad secundam presencialem partem quae incipit huius sic
generaliter in qua procedunt vicia plurimorum
sub septem mancium hominum statuum diversitate
et completur in eodem xliiii geminatis
et durat usque ad terciam presencialem partem quae
incipit Postquam insidia in qua fuerunt
plurium magis predictorum plurimis aliorum sub
diversarum operum pretextu se palliare volencium
et continet duos geminatos et protenditur usque
ad quartam presencialem partem quae incipit Sed
iusta presencialis in qua auctor iniuriam affectum
demonstrat paternum quae eciam completur sub
duobus geminatis et durat usque ad primum
tractatum qui incipit Itaque deo supplica.
Expedita ergo presenciali parte, nunc circa terciam est ac-
cedendum qui eciam in duas subdividitur partes
videlicet in prosaycam et in metricam. Prosaycam vero
partes dividitur in precepta prosayca quae sic incipit
[illegible] et incipit Itaque deo supplica et protenditur
usque ad metricalem partem quae eciam subdividitur
in iiii partes metricales. Prima ubi Si deus
est animus nobis [illegible] precepit in metre sequentibus
Secunda ubi Tolle [illegible] xxx v. precepit [illegible] sequentibus

2

Tercia ubi habet quamque volis ad xxvi precepti
secunde sequentibus Quarta ubi secunda ad
li precepti post decimum Et nota quod licet circa
nono preceptorum duos usus simul coniunctos quia
si aliquis inveniens aliqua desiderat attente
consideret a qua littera alphabeti dicto de qua vult
incipiat etc thabula diriget in qua operis parte
suum conceptum valebit invenire. Noscat insuper
omnis lector prius quod omnes huius minor et circa
precepta in iiijor partes distinguuntur vz in A. B.
C. D. Ita quod A primam contineat partem quartam
B vero secundam que a principio recedat et usque
ad medium protendat. C vero recedat a medio
et partem terciam contineat. D vero post terciam partem
usque in finem protendat etc. Similiter Preterea
ne eciam ignoret prudens lector quod multe alle
gaciones canonum et legum ideo in libro descal
bimus et posuimus in thabula commendatas fore
volumus indicari ad quam brevitatem tum eciam quia
dictas allegaciones non marginis ad omnes parti
cularibus in eadem posuisse nauseam eciam di
volutam, ac eciam omnem dubietatem remota le
gentibus et non intelligentibus imponere non
presumpsit nonnumquam quassent tedium et in
vij fateatur contrarium allegaciones canonum
et legum hic notatas circa predicas voles
inserere quam reales, tum propter inhabitudinem
impossibilitatem, tum eciam propter indesignandi diffi
cultatem protestans tamen me in hac parte dominorum
meorum canonistarum correctioni submittendo
et suggero precepta incipiens inimici et pro
canonistis et legistis sufficiant [illegible] ipsis
dumtaxat eandem methodum ad circumdum brevium
fore constituendum iuxta illud apostoli dicentis
ad Cor. x c. Omnes quidem currunt sed unus
accipit bravium sic currite ut comprehendatis
b. q. i. Cum plurimi / Curarat quod predictus
logus canonista legista minor et medalis
preterea omnisque lector prudens et tollat unius
cuiusque partem suam et dimittat alicuius
nec sui dum nec ihesu xpi sinat quilibet
sum stipendiis debet esse contemptus luce iij
xxiij q. i. militare ac eciam quod suum est
tolle capitul xx. de con di. v. Iohannes unde
ego infrascriptus huius regiminis speculi
speculacionis assumens illud speculi quod est
speculum sine macula et candor lucis eterne

Cap. viij. In quo quidem defectus propter speculum
minor et reservare et reformare se peteret
unusquisque si in eo nimis acco ingerit du
xerit contemplandum honorum quod supplicat [illegible]
ut mix ubi [illegible] concupiscencia in fine [illegible]
de suo fonte gratiam bibat in puteo de quo
in eo quod est bonus [illegible] sit sanctus et pre
ssim dictam septuage in huius regis precl.
speculari thabule minor et totius opusculi
specularii quod in illis stilo vel calamo a vite
semita non deviat. Sit ergo ac omnes huius
speculi inspectores sive magistri speculatores
efficiantur Prefatos quod duos et alios
quamque prior qualis designare minime debent
in huius regis speculi thabula sigere melius
oculum aliquod quia divino suffragante au
xilio pabulum reperient in eadem quoque aqua
recreari poterunt et delectabuntur Nam sicut
Ieronimus epistola c. viij Non est mirandum
eciam materia quasi sine stipendiis capita
colligere cum in eodem prato quo tunc bos
herbam canis leporem ciconia lacertum

Abstinencia. Nota decem de quibus
habones milites et regentes
debeant abstinere [illegible] in fine prime
partis in io. S in principio
Canonista de ma abstinencie lex alia pro cor
vidat canonem ecce principes et c. sexto dic
xxx b di. 2 canone aliud xi. q. i. xxv q. b.
de forma de pena di. i maxima de consti
di. b. non inhonorat et in decli. et capitula
de vita et honestate clericorum in glosa

Abusus Nota quod abusus circa ta
mala inducit tercia parte incta xxiij
precepto de re questione et in primo
Canonista admiraz licet alia et dampnum fal
r divino inobedit xxvij. di. xi q. iij. similiter
quod xiiij. q. iiij. cum dictam et xxxvij
q. i. § Cum ergo abusus nullum a iure re
probatur ut prohemio gregoriane ubi abusus
et de di. et hone. cle. in capitula ubi illa
abusum et in regula privilegium de regul
iuris libro vj

Acceptio nota quod acceptio rei aliene
potest tripliciter sic habe parte confessionali in primo
precepto quia dativo a. tua medium
canonista lex aliam videat c. penale
xiiij q. b. z. c. no pauce e. et ci. et q.

Accidia. Ad detestandum accidie vicium qua a bono vacuum operi mortificatione multum valet. Debet enim studium se ...re parte precepto l. v. Illud studeas agere quod bonum est ... medium. Item accidia homini nocet in statu mala et pene ... ubi ... circa finem. Item nota quod de accidia xvi procedunt vicia ubi ... circa principium. Item nota quod de accidia nascuntur vi pessime filie de quibus notabilis ... seu distinctio notatur in tercia parte metrica vi precepto ... in principio. Ibi eciam queritur utrum primo ... quod theologi ... sit peccatum accidie circa medium. ... accidia oppo... circa finem ... de effectu huius peccati ... utrum accidia sit peccatum mortale ... post medium.

Capere. Nota quod qui aliquid male accipit et bene dispensat ... potius quam ... parte metrica x. precepto. Quod donare ... et in principio. Canonista ad ... q. v. ... circa finem.

Causare. Queritur utrum ... causas ... agentis ... parte metrica xvi precepto ... medium. Canonista ... notatur xxii q. i. ... in glosa ... Item queritur utrum liceat accusato et ad mortem condempnato se defendere vel fugere ... parte metrica precepto xxx ... in principio. Item queritur utrum accusatus ... in iudicio veritatem negando ... parte precepto xiii ... medium ... in principio. Item nota quod accusato non licet se ... defendere ... medium. Canonista de materia accusacionis ad plenum videre potest in decretis v. q. vi. et q. viii. et iii. q. iii. et ... q. x. et q. x. et ... q. i. ... q. vi. ... q. vi. q. i. ... et ... q. iii. ... et in ... repetitur in ...

Confessio. Nota quod ... confessio ... parte ... xxiii precepto ... circa medium. Canonista ... xxxvi di. ... circa finem ... xliii di. ... catholicam ... capitulo ...

... ad ... xliii di. sicut ... acquisicionis ... quod habetur xxiii q. ... proprium.

Actor. Nota quod actor est ille qui ... in iudicio in quo ... actor ... parte ... xiii ... in iudicio ... in principio. Item nota quod actores cavere debent ne rogant ... ad ... ubi ... circa finem. Item nota ... inter auctorem ... et auctorem ... et actorem ... parte metrica precepto xi ... fugere ... circa principium. Canonista ... iii q. iii c. i ... et in ... de ... statutum ... in ... de actore ...

Adam. Nota quod Adam per ... deceptus est quia ... ante ... prima parte metrica vii precepto ... circa finem. Canonista ... xl di. Adam ... et in ... xxxiii q. ... de penitencia di. ... Adam ...

Addiscere. De materia addiscendi requiritur in ... parte precepto xxii ... circa medium. Canonista quo ad hanc ... videat quod notatur di. xxxvi di. ... et tercia parte metrica precepto xxi. Disce aliquid et ... parte ... precepto xxv. Disce ... a doctis et parte eadem precepto xxix. Disce ne cesses et parte eadem precepto xxxi ... quod ... et parte eadem l. precepto ... tibi ... Canonista de materia ... xxiii q. iii et ... ibi in glosa ... nulla etas ... est ad discendum usque ad lxxxviii ... habet ... l. ... iuliani ff de ... notatur in ... ad ... et ... in ...

... sicut ... usus ... in arte ... in ... quo ad ... facultatem ... parte metrica precepto xxiii ... studium ... Canonista licet aliter xxiii q. iii. ... et ad materiam de ... quod ...

Adoptio. Nota quod ... legacionis ... parte ... precepto ... circa ... queritur ... primo utrum filius adoptivus

contrahere possit cum filia illegittima adoptantis et in fine. Secundo utrum adoptivus adoptione durante si contrahit cum filia illegittima adoptantis umquam solvitur matrimonium et in fine. Duos vero viros premissis adoptante et patre adoptantis sive viris aliqua cognacio contrahitur et in fine. Canonista de materia adoptionis de cognacione legali c. unico etc.

Adorare. Nota quinque sunt actus adoracionis quibus redditur cultus debite reverencie et honoris parte 3a primo precepto Item de supplicatione in principio hoc idem repetitur in prima parte media primo precepto Si deus est unus d. in fine. Canonista in canone Imperatores xi in xxiii q. iii. Displicet et xxvii q. v. nec mirum

Adversitas. Nota quod nichil nocebit ei cui numquam aliquid adversi accidit 3a parte media precepto xxix versus in adversis et in fine. Item in omni adversitate vel tribulacione precibus est recurrenda est et hoc operatur quatuor bona 3a parte media precepto xxix versus in adversis circa medium. Item nota quod tria sunt propter que viri debent adversa mundi et infortunia pacienter tollerare 3a parte media precepto xxxiii Cum tibi displicent in principio. Canonista xi q. i Ceteris vii q. i adversitas et v. q. vi quicumque

Advocatus. De advocati advocatione vide parte secunda x precepto Ab omni statu circa finem. Item de quibus sibi providere debeat advocatus ibidem circa finem ubi etiam queritur de tribus primo utrum advocato precium sit de commisso distinctum fuerit innuendo tamen in aliquo pendunt d. in principio. Secundo utrum advocatus peccat ministrando causas defendendo d. in medio. Tercio utrum advocatus teneatur gratis pro omnibus prestare d. in fine. Canonista de materia advocati. Nota in canone distinctione xlv di. et de pe. di. i. Nemo et c. si et ita est ad materiam canonum Si cui inquit de po. di. v. et legitur in decretali Romana de testi. li. vi. etc.

Adulacio. Nota quod adulacio dicitur prava laudacio cum sermo de bone laudis alicui attributo cum intencione placendi 3a parte media precepto xiiii. Cum te aliquis laudat circa principium. Item adulatoribus plus non est credendum quod exemplo cornu casei in ore portantis applicatur ibidem in principio. Nota quod quadruplex est adulacionis dicta 3a parte media precepto xiiii Cum te aliquis laudat et circa finem. Item adulari aulici diuius ut ab eis honores assequantur 3a speciali parte xviii § d. in principio. Canonista de tribus modis adulandi videatur § alias in b. si cuiusque maiori persone in gloria adulari xlv di. et videtur etc. quod notatur in canone c. clericus in allegatis in glosa adulacionibus etc.

Adulator. Nota quod adulator omnibus virtutibus est inimicus 3a speciali parte xviii. A et in principio. Item adulator scorpioni est similis qui palpando linguit et cauda repercutit 3a speciali parte § xviii d. et principio. Item adulator veste splendida est optimus 3a parte media precepto xxvii Noli homines etc. circa medium. Item nota quod quinque adulantur tribus modis 3a parte media precepto xxvii Noli honores blandos etc. circa medium. Item ibi est recitatur historia duorum socio(rum) scilicet verum et fidum et qualiter tractaverunt et ad regum similiter et in medio etc. De primis dicitur in canone Si quis inquit i. q. i. Item nota quod adulatum quadruplicem de causa credit non debet 3a parte media precepto xiiii. Cum te aliquis laudat in medio. Item ibi circa quatuor de tribus primo que sint adulacionis dicte et circa finem. Secundo et utrum plus sibi noceat adulator quam alijs ibidem. Tercio utrum adulacio sit peccatum mortale vel veniale ibidem. Item nota quod adulatores semper ad nocumentum virtuosorum tendunt 3a speciali parte § xx. A et circa finem. Item adulatores tres virtutibus una existunt valere quilibet persone rector talium debet abhorrere precipiam ibidem et in medio. Item adulatores vero syrene maris meritacionibus mortiferis homines demulcent et ad sompnum peccati sepius provocant et inducunt ibidem et in fine. Canonista xlvi di. Sunt nonnulli et cetera videtur mala que ex adulacione proveniunt que ponit circa in

pdicto canone sup(er)libo cum q(ui)b(us) q(uia) male agentib(us) adulte(r)i etc et c. clericus di. ca et facit etc q(uod) l(egi)tur in cano(n)e nonne xxx vii. di in fine

Adulteriu(m) Nota q(uod) adulteriu(m) est alieni thori violacio vel adulteriu(m) q(ua)si ad alterius thoru(m) accessio p(ar)te (com)pilacio xlix prop(ter)ea Metas fuge C p(ri)mu(m) Ite(m) nota d(iffe)re(nti)a(m) int(er) adulteriu(m) stupru(m) incestu(m) raptum et fornicac(ion)em p(ar)te (com)pilacio xlix prop(ter)ea Meretrice(m) fuge videlicet Canonista de materia l(egi)tur xxviii di p(res)b(yte)r et xiii di Nervi et fac(it) canon adulteri(i) malu(m) xxxii q. vii. z iii q. v. qualis et xxxiii q. no(n) satis xxxvi q. i. q(uod) ca(us)a gra(vi) p(e)n(itent)ia t(ame)n ubi de hoc

Affabilitas Nota affabilitas q(ue) sit t(ra)ctat(ur) in s(e)c(un)da (com)pil(aci)o(n)e p(ar)te xx. q(uo)d z ca(pitulum) p(ri)mu(m) Ite(m) affabilitas q(ui)d instruat opa(ri) t(ra)ctat(ur) in mult(is) (com)p(ar)tib(us) dissimod(e) q(ue) s(un)t dua(rum) p(ar)t(ium) effectus et p(ri)mo in vii (com)pil(aci)o(n)e p(ar)te p(ro)p(ter)ea Saluta libent(er) C in p(ri)nc(ipi)o de alijs vero tu(m) in opere Ite(m) affabilis dic(itu)r quasi fans bellus (com)pil(aci)o p(ar)te xxx p(ri)nc(ipi)o Maledicus ne esto C p(ri)mu(m) mediu(m) Canonista lic(et) aliter admirat fac(it) canon qui eps xxiii di etc.

Here(ticus) Nota q(uod) duo s(un)t p(ri)ncip(aliter) attendenda a(ute)m ut q(ui)b(us) i(n) agendis deliberatio p(re)cedat q(uo)d p(ar)te (com)pil(aci)o(n)e prop(ter)ea l(ibe)r Nil arbitrio viru(m) fer(e)ns et ca(us)a sine(m) Canonista lic(et) aliter admirat facit canon (com)pe(tit) de con(secratione) di. iiii in fine et xi q. iii Illud plane etc.

Agricola Nota q(uod) ad o(mn)em agricola(m) spectant q(ua)tuor fac(er)e s(e)c(un)da (com)pil(aci)o p(ar)te q(uo)d xxvi C ca p(ri)mu(m) Canonista de agricola videat q(uo)d l(egi)tur in cano(n)e in singulis lxxxvii di et fac(it) etc. Ite(m) ca xvi q. i.

Agricultura Nota q(uod) agricultura est una sp(eci)es mechanice artis sub qua (com)plectit(ur) o(mn)is q(uo)d agris arborib(us) et pascuis depu(t)at(ur) s(e)c(un)da (com)pil(aci)o(n)e p(ar)te q(uo)d xxxi C post p(ri)mu(m) Ite(m) de ma(teri)a agricultur(e) v(i)d(e) in s(e)c(un)da p(ar)te media ca(us)a prop(ter)ea Collatis si forte C p(ri)mu(m) mediu(m) Canonista ad ma(teriam) facit etc l. di. Clericus victum etc in ultimis similibus

Alea Nota q(uod) ab alearu(m) ludo debet abstine(re) p(ro)p(ter) q(ua)tuor mala i(n)de (com)veniencia p(ar)te (com)pil(aci)o(n)e prop(ter)ea xxxiii(o) Aleas fuge C post p(ri)ncipiu(m) Canonista xxxv. t(em)p(or)ib(us) et de vi. et ho(nestate) cle(ri)c(orum) clerici etc.

Lere(?) quilitur(?) vtrum alere tenet(ur) filij paup(er)es maxi(m)e q(ua)n(do) s(un)t (com)pletas p(ar)te (com)pil(aci)o p(ri)nc(ipi)o p(ro) p(ar)entes ama Canonista de ma(teri)a in aut(hentica) de li(beris) ma(teri)a et c. q(uo)d illud q(uo)d coll(ati)o viii et fac(it) de re ea(dem) q(ua)n(do) de su(is) in l.

Mare Nota q(uod) natura(m) p(re)st(it)e se amaru(m) s(un)t plurib(us) (ra)c(i)o(n)ib(us) ee de nosc(itur) q(uod) si fieri posset in ma(re) maris se dissoluerent et esset unu(m) mare et nomine q(uo)d p(ar)te media prop(ter)ea dc potes ignotis C (con)tra finem Canonista de ma(teri)a xxiv q. iii cum nos etc.

Ambicio Nota q(uod) potestas amb(i)cionis difficile est ex(c)utere q(uo)d aliq(ua)n(do) tullius p(ri)mo in pellitur ad res iniustas qui glorie cupidus est p(ar)te v (com)pil(aci)o q(uo)d xviii de in p(ri)nc(ipi)o Ite(m) (con)tinet utru(m) ambicio sit p(e)r(i)culu(m) (com)pil(aci)o p(ar)te prop(ter)ea xvi q(uo)d in p(ri)nc(ipi)o Ad consiliu(m) ne accesseris d in p(ri)nc(ipi)o Ite(m) duo s(un)t que maxime debet t(ra)here aulicos ab honore et veru(m) (com)pellu(n)t amb(i)cione v (com)pil(aci)o p(ar)te q(uo)d xvi c. ca mediu(m) Ite(m) ambicio eo ip(s)o q(uo)d ambiunt di(gnitate)s et in hoc d(e)p(re)hensi repellendi sunt q(uo)d p(ro)p(ter) eos dimi(ss)u(m) et h(onorem) cum (?) (Chri)sto pollicitis amplect(itur) p(ar)te v (com)pil(aci)o prop(ter)ea xxxvii ad consiliu(m) ne accesseris C p(ri)mu(m) mediu(m) Canonista ad ma(teriam) lic(et) dimiss(?) facere possint canonicos infrascripti vi canon Aut q(uo)d xxiii di et canon qui eclesie xxxvi di z canon sed aliq(ua)n(do) di z q(uo)d ambiciosis vii q. i. et canon c(on)tra ab(us) ea(dem) ca. z q. et vi q. i. c(on)tra (?) et q(uo)d not(at)ur de rescrip(tis) c. si li(tte)ris et de elec(tione) dua(bus) c. h(?) et regula c. i. in vi. (?) ambicio

Amicicia Nota quod amicicia
cuilibet statui est necessaria et
utilis quia iuxta salustium duo cor
da faciat unum sed faciat quod ambo
sunt unum corpus/ iusticiam in parte
media 0 precepto Si potes ignorare et in fine
Item ibi circa quintum utrum melius sit siue
regno amicos habere quam regnum sine amicis
possidere et cetera sed Item amicicia secundum Tullium
tam nobilitate quam utilitate omnibus rebus
humanis anteponenda est ad rem sit spiritualem
prima parte media precepto xxxv Ne dubites
et cetera primum Item amicicie tria secundum Aristotelem
tres sunt species in preclich parte II et in
principio Item qui sunt vere amicicie effectus
ibidem et in medio Item qui sunt veri
vel falsi amici hoc pulchre secundum Eugenium
describuntur ibidem et circa medium Item nota quod
circa amiciciam queritur maior an unus virorum
qui multum profecit in virtute quam debeat
amico eo quia manebit tunc in pristino
statu et in principio Secundo utrum post dissolucionem
amicicie qui fuit amicus se debeat habere
aliter vel familiarius ad amicum quondam
quam unquam de preterito fuisset amicus illudque
certo Tercio utrum propter morum mutacionem in bono
amicorum scilicet quando quis factus est de virtuoso
vitiosus alter amicus dissolvendo amiciciam
Quarto utrum propter tantam mutacionem morum factam
in amico sit statim amicicia dissolvenda
aut solummodo tunc quando factus est magis morum
mutacionem in 4a parte media precepto xliiii
Depravatis numquam et cetera finem Item amicicia
virtuosorum licet infortunatorum maxime
appetenda est propter quatuor que quidem
non valent nisi in virtuosis aut reperiri
in parte media precepto xvii Cum tibi vel
socium et in principio Item amicicia tunc
dicatur virtuosa quando in ea ix condiciones
concurrunt prima parte media precepto xxxiiii
Domesticum possis et in principio Item amicicia
tunc dicitur virtuosa et vera per quatuor signa
manifestatur et ostenditur in parte media
precepto xxx Parce laudato et in principio
Item amiciciam nullus et maxime malus habet
ad seipsum licet dicatur seipsum amare prima
parte media precepto xi ~~nec laudato~~ et in principio
Dilige sic alios.

Dilige sic alios et circa finem Item adversus
amiciciam consumacionem tria breviter notata concurrunt
prima parte media precepto xxvii Qui
simulat verbis et in principio Item quomodo utrum
inter pauperem et divitem possit esse vera
amicicia prima parte media precepto xx Exiguum
munus et. Item nota quod amicia et concor
dia secundum Empedoclem philosophum erant factores
principales generacionis causa in parte media
xv precepto Adversus notum et in principio Canonem
ad maiorem licet alii fuerit canonem incerti et
et xliiii di. ego Ludovicus in fine

Amicus Nota quod amicus virtuosus
pro amico virtuoso mortem pati debet
et sustinere in parte media precepto 38
Est iactura et in principio Item ibi circa quintum
utrum a philosophis doctrina scilicet de morte perpessione
pro amico virtuoso sit passe vera et perquirens
tenenda et circa principium Item nota quod fuerunt
duo amici quorum unus solebat beneficia
que alter ei impendebat alius non solebat
omnia beneficia ab amico recepta, querit quintum
cuius amicia vel dileccio fuit maior prima
parte media precepto xxxv Ne dubites vel
medium Item tria sunt que inducunt ne
quis amicum suum fallat in verbo prima parte media
precepto xxvii Qui simulat verbis et in medio
Item qui eligendi sunt in amicos et qui non
in parte media precepto xvii Cum tibi vel socium
et circa medium Item nota secundum ypocritis de
civitate quod quibus lenire fieri debet amicus
factus pro conservacione ... in parte media precepto
xxx Parce laudato et post principium Item nota
quod sicut amicus verus super omnia est diligendus
et amandus Sic e contrario fictus super omnia
est odiendus et cavendus pro tali ficto amico
exponitur fabula cuiusdam de deo quem a poetis
Plutus nominabatur in parte media precepto xv
Auxilium a notis et in principio Canonistarum
ad maiorem licet alii et diversi facere possunt
infrascripti canones videlicet canon Non
omnis v. q. v. et xxiii q. iiii nimium sunt
inquieti cum multis aliis similibus etc.

Amittere Nota quod amittere omnia tempore
gaudia vite propter mortis metum
valde est stultum secundum unum intellectum
secunda parte media precepto viii Linque metum leti
et in medio Caym Scam di. v. Pena et

in Canone tuncado xi q iij /
Mor Nota q ad amorem putu
indutam spt d. q̃saylo pte p
cepto ijo Bruttos ama A in
mo Canista xxx di c. i. Jn
ibi est quintur dicta vxor
procuranda sit parentibus in amore d.
in fi. Jtem amor q̃ingis inordinatus to
talis est caricdus q̃salo pte x. precepto
Coniuges ama B in prima Canonista ad
maz facit xxxv di. q. iiij. ergo Jtem no
q ad amorem mutuum q̃ingi cordialem
maior inducere debet pte q̃saylo precepto. x.
Coniuges ama A. aij medio Jtem nota
quia q̃iuges quid est qd meliat appetitu
nostrum ad illicitum amorem temporalem et carnalem
inordinatum retinere pte metra precepto
xbiij. Dic questio C in prima Jtem no
q ad amorem patre et ad eius defensione
inducere nos debent prima maior pte
q̃saylo precepto xxiij. Lingua proxima A.
aij medio Canonista de ma in Canone
fortitudo xxxiij q. iij. et l. Nunc ff de
religi et c.
Regulus Nota q nove sunt
actus angelorum quos plati et
doctores debent imitari 3a pte
metra precepto xxx Cave culpe
solos A aij medio Canonista de ma autem
licet dinfinimode xxxvi di. decij lxxxviij
di. decrevit in fi xx q. vij. § illud vel
et lxxxix di. adhoc et q̃se. di. a. de yim
pinis et c. si et di ij. quid sit faugonis
Nima Nota de anima et eius
prosperitate habetur plenissime pte
q̃saylo precepto xxxv. Rem tuam
custodi A in mo Jtem nota q anima
rationalis in sanitate sua vas est solidum
et integrum quod diva multipliciter maculant
et corrumpunt pte q̃saylo precepto xxx ix.
Rem tuam custodi A aij medio et 3a pte
metra vijo precepto Cave nocturnas tenebras
A vltimo medio Canonista de ma licet dinfinimode
in Canone quelibet animalia xlix di. xxij q
ij. Ante definitionem Jtem in Canone quod vult
de pe. di. ij. xiij q. viij. Si salubriter et xxx
ij. q. ij. quod vel non forte et c. Moyses et
de pe. di. ij. illa cui in ple in ecclesia fidei

et sui tempore de cole mis. in quadam et de
symo matheus et c.
Vnus Nota diversa in aliis et
animalis in pte metra precepto jo Si
sensus est anime C ad fine Jtem
nota q anima quaque deum lex quaque
tyrannus in q̃scilicet pte in has C cum
prima Canonista de pe. di. iij. Nutoris
Vnus Nota q anima destillabat
annum admodum spiritus can
dam in ore teneris in modo
dicere in pte metra precepto xxxj
ancor sequitur sparta A ad prima Ca
nonista aliter licet lxxxij di. cum per totum
et in canone porro lxxxiiij di. et
de conse. di. v. quadragesima libri dicto
et notatur in decretis quesivit de ver
sig et in l. i § qui hec interdictum ff de
aqua co. et ci
Appetitus Nota q appetitus
excellentie temporaliter distinguitur
pte metra precepto v. Si virum
inspicias A ad fine Jtem appetitus
humanus nisi in solo deo mane satiari
potest q̃o illius appellimus psalmo de
quo recitat Jacobus in plago Biblie pars
q̃sermuali pte c xij A. post principium
Jtem quia viceversa appetitus inanis gloriae
sit morbe petitur in pte metra precepto
xx. Nec te collaudes d. in medio /
Canonista licet aliter de appetitu indi
rectum et in q̃sermio gregoriano
Aquila Nota q aquila adhuc
ut ab omnibus venenosis filios
proficit preciosum lapidem in nidum
ponit pte q̃saylo precepto xij Ffami
liam tuam B in mo Canonista de
aquila licet aliter in Canone quod Beth
xxiij q. i. et c.
Archana Nota q archana que
sunt in scripto commissa revelari
numquam debent nisi certo casu
in pte metra precepto xxvjo
Consilium archanum B in fine Jn ubi est
quinitur de duabus Binis licere quibus
possit archana revelare que sibi in secreto
sunt commissa Secundo utrum non faciliter
qui intra deum sunt q̃sitentis nuptis
confessionem clarere teneantur C in pmo
Jtem que sunt dei archana que in

Castigari non licet in parte tercia vi° precepto
capitulo carthagina dei et in principio Canonista
ad maiorem faciat v q. v. qui adulat et vi
q. i. Si quis cum militibus

Armatura Nota quod armatura est
secunda species inter artium mechanicarum
cui subalternantur omnes qui de
fabro aut malleo operantur in confessionali parte
§ xxx. et in principio Canonista ad maiorem faciat
canonem in fi bella xxiii q. i.

Arma Nota quod armis utentibus
in eis debet esse fidelitas sapientia
pietas et fortitudo in confessionali parte
§ xxx. et in principio Item sex
armis seu iaculis utitur dyabolus ad anime
et corporis oppressionem in parte tercia precepto
xxiii Cum dubia vicius et in principio
Canonista licet aliter xxiii q. viii convenior
et de vi et ho cle i rel

Artes Nota quod in artibus libera
libus maxime instrui debent
liberorum filii parte confessionali precepto
iii° Erudi liberos et in principio
Canonista omnino videat quod sibi arch
xxxvii di. de quibusdam sine verbo artium
et xxiii q. v. c. i. et fi Item nota de
artibus mechanicis que sunt vii tractat
secunda confessionali parte in § xxx et in principio
Item nota quod ars balistariorum seu sagitta
riorum prohibita est nisi certo casu et
contra facientes venit excommunicandus in confessionali
parte § xxx. et ca. fine Canonista in decretali
bonica de sagitta Item in artibus vero li
beralibus quam mechanicis instrui suffi
cienter cupientibus ea sunt principaliter
necessaria in parte tercia precepto xxiii hec
studium et in fine Canonista ad maiorem licet
aliter x. q. iii. Canonum in fi de consecratione di.
v. nunquam de strusi cum apostolus Nota quod ar
ticuli fidei secundum iu. ad eos qui simbolum
condiderunt sunt xii secundum numerum xii apostolorum
sed secundum iu ad ea que radicaliter sunt
credenda tunc articuli sunt xiiii° prima
parte tercia Si deus est causa in addi

Astuti Nota secundum philosophum quod astuti
magis timendi quam alii quia sunt
acute in prima parte tercia precepto
xxxiii° Demissos animo et circa fine
Canonista ad maiorem licet aliter lxxxvi. di. in
nomine domini et xii q. i. Si cupis et

Attemptare Nota sapiens non
attemptare nec facere debet aliquod
opus quod consummare non possit
quod duobus explicatur exemplis in parte
tercia xvi precepto quod potest ad tercia
et inx fine Canonista ad maiorem faciat Canonem
Si quis vero xxxvi q. vi et de pe di. i.
Si quis non dicam

Avaricia Nota quod avaricie amor
non solum divicias indebite acqui
rendo honorem infamat verum et
eas indebite retinendo in parte
tercia precepto xviii luxuriam
fugito. de principio Item avariciam quilibet
fugere debet et a se penitus abdicare et
hoc propter tria mala que homini infert
in parte tercia precepto xviii Verte confitebitur
et in principio Item nota secundum Senecam
quod avaricia et luxuria sunt dissolvere
civitatem et societatem in parte tercia precepto
xxxiii° Lime cum possis et in fi Canonista
ad maiorem faciat Canonem quam xlvii di. et canonem
sunt etiam xlix di. et i. q. i. Cum omnis
et ca. ca. q. iii. Si quis et de pb. avaricia
et de clericis avaricie ho. iii rel

Avarus Nota secundum Augustinum quod avarus
omnem hominem timet in minime
quietari valet in parte tercia
iii° precepto despice divicias et
in principio Item avarus secundum eundem Augustinum
semper egeret valde et in fine Item quid
quis magis peccat an avarus qui omnia
retinet an prodigus qui omnia inaniter
dissipant in parte tercia v. precepto Cunis
sis munitus et in fine Item avarus pre
camus vel dominium et deo colit hec quidem
notabili gratie explicatur in parte tercia
iii° precepto Dilige dominum et in principio
Canonista de ma licet aliter in Canone
sicut hii xlvi. di. et xxiii q. vii. quod autem

Audire Nota quod tria sunt que
maxime elevant auditorum corda
ad benivolenciam doctrine recipi
ende in confessionali parte § i. et in principio
Canonista ad maiorem faciat § precepta in libro
auditoribus xliii di. et faciat eam et ca.
viii. q. i.

Auferre Nota quod quis auferre non
debet a raptore vel usurario res
aliquas ut inde aliquid faciat bonum

pte xsayta ix precepto Cui dus videtur
d. iii s. Canonista ad mag. facit canon
forte xiiii q. v. et c. qui habitus Item cu
ferre rem alienam quocumque modo non licet
quod omnino sciat sufficit explanatur iiii. ptem ...
x precepto quod tibi sanctus dedit B. in
principio Canonista facit Canon penale xiiii
q. v. etc.
Auguriuum Nota quod augurium fit per
voces vel motus avium sicut aus
picium ab inspectione avium iiii
pte mea precepto primo Multum bene
B. ad medium Canonista xxvi q. v. augurius
et c. nec mirum
Aulica Nota quod aulica ut plurimum
de rebus vero sunt Duran in xsch
pte § xvi a in principio Item nota
quod duo sunt que maxime aulicos retrahe
debent ab honorum ambitione quod quod ducis
explanatur ... in xsch pte § xvi C. in
medio Item aulica prout debent nunquam ul
ciam desperare ex aulicorum honore ac ce
... beati gregorii pte eadem § xlvi C. in principio
Item aulica ut plurimum leges et consuetudines
iniquas adinvenit ad populum contradicendum
pte eadem § xxi a in principio Canonista de
aula legitur in Canone quoniam xc. dis
di. etc.
Avarus Nota quod ille non solum reus est
qui falsum de aliquo probat et
refert set et is qui cito aures tendens
bus prebet sa pte mea precepto xviii
Nili tu quidem. C. circa medium Canonista gl
ma. xi q. iii canone non solum et facit
C. in criminosi xxiv q. iii. et xxiii q. i
Si petrus etc.
Aurum Nota quod ille non solum
reus est etc. Nota quod rex salomon
mittebat in tharsis naves in
quibus erat aurum argentum dentes elephan
torum simie et pavones in xsch pte
§ xliii a in principio Canonista xii q. ii in
canone aurum et de pe. di. ii et in canone
primum di. eadem etc.
Baptismus Nota quod per baptismum aquarum
spiritualis generatur pte xsayta
iiii precepto Cogitatores tale A
in principio Canonista de baptismo
licet alia satis unde potest in
canone qui spiritus xxiii di.

et per totam illam distinctionem de conse
di. iiii firmissime ii. et c. mulier et c.
baptismum di. eadem set ubicumque de matria
de bap. et eius effec. ex etc.
Beatus ... dicitur vero quis
quibuscumque bonis dives fortis
sanus et bene fortunatus sicut
pessit Beatus iiii pte meta in
precepto Despice divitias C. in principio
Item ille dicitur esse beatus qui fide splendet
spe gaudet, caritate fulget etc. in prologo
d. in principio Canonista ad mag. licet aliter
facit Canon nec beatus xlv. di. et Canon
sunt nonnulli. i. q. i. etc.
Beatitudo Nota quod duplex est
beatitudo quarta pte meta in
precepto despicias C. in fine
Canonista de summa trinitate firmiter
in fine et de pe. di. iiii § auctoritas
illa etc.
Bellare dicitur vero licet
diuinis diebus et festiuis be
llare sa pte criminali pte § xv. C. in
principio Vti simulationibus insidiosis
in bello
Bellum dicitur vero licet
iusto in pte meta precepto
xxii Insipiens esto d. i principio
Canonista xxiii q. ii dominus Item quilibet
vero aliquod bellum scilicet licitum xsayta
pte xviii precepto Lingua pravata
B. circa medium Canonista xxiii q. ii. ca.
Item nota quod quibus regionibus boni et
robusti bellatores eligi debeant iiii
pte meta xix precepto Cum tibi p
valide A in principio Canonista de
matria bellorum et bellandi licet diuisi
mode in Canone quid culpatur xxiii
q. i. et Canone fortitudo ea q. iii
Beneficium Nota quod beneficia debe
potius bonis quam malis et prin
cipibus bonis quam divitibus primis
et hoc triplici ratione explanatur pte xsayta
precepto xxiii Bonus beneficio C.
in principio Canonista ad mag. facit non
satis lxxxvi di. Item beneficium timet esse
duplex de circa pte xsayta precepto xxiiii
Quia vecondia B. circa medium Canonista
licet alia xvi q. i. decime xxiii q. viii ad sedem

[I]ngratitudo. Nota quod beneficiorum
est vitium maius quae est probabilis
contra caritatem contrarior parte prima
de precepto Beneficiorum accepti memor
esto et in principio. Beneficium. Nota quod sin-
gulariter meminisse debemus beneficiorum acceptorum ac eis
vicem rependere dum se facultas obtulerit parte
prima de precepto Beneficiorum accepti memor esto
et in principio. Quod ibi etiam quaeritur de duobus. Et primo
an beneficiorum retributio mensuranda sit secundum acceptum
beneficium vel dantis affectum. Secundo principaliter utrum
an pro beneficio accepto oporteat aliquid maius
impendere quam fuit primo impensum. Ubi Canonista
de dona c. l. Item beneficia. Nota quod triplex
vox caritatis inducere nos debet ad nominandum
officia vel beneficia nobis a deo irrogata
condonata. In parte media precepto xv Offitium
alterius et in fine. Item beneficia duo precep-
ta meditationis semper narrare debemus ad hoc
ut gratos nos esse ostendamus. Prima parte media
precepto xv Offitium alterius et circa finem.
Quod ibi etiam quaeritur utrum aliis potius beneficium
facere tendat ad peccatum ypocrisis an ad peccatum
inanis glorie. Et in principio Canonista ad
materiam aliqua facit canonem secundum xxvi di.
ubi beneficia circa medium et finem etc.
Beneficiatus. Nota quaeritur an beneficiatus
omnem honorem sive favorem ad
gratiarum actiones teneatur in parte media
precepto xlviii° Creator offitiis. Et in principio
Canonista de materia beneficiorum videat quod legitur
et notatur in decretis ad dilatus de dona / de
his item ad secundum Apostolum in glosa de testibus
ad in offitio.
Bilinguis. Nota quod peccatum bilinguium
in septimam plagam egiptiacam
deus immisit prophetam denotat
in parte media xx precepto Linguis protere et
circa finem etc.
Blanditor. Nota differentiam secundum theologos inter
blanditorem seu adulatorem et
placidum prima parte media xxvii
precepto Noli homines blando et circa principium.
Quod ibi etiam quaeritur de duobus. Et primo utrum
quis blandiendo vel aliis placere volendo
peccat. Et circa medium Canonista ad materiam
facit quod habetur in § sanus xxxvi di. circa
finem. Secundo utrum blanditoribus et histrionibus
aliquid dare vel donare peccatum sit mor-
tale. Et in fine. Canonista lxxxvi di.

donare etc. c. sic. Item nota quod blanditoribus
seu adulatores hodie magis honorantur
quam veridici quod quidem notabile probatur ex
ubique c. et in medio. Canonista xxxvi di. § Cum
de alii et xlv di. qui sincera etc.
Blandus. Nota quod quinque sunt que
efficiunt ac inducunt hominem esse blandum
seu benignum vel mansuetum parte prima
precepto xlviii° Blandus esto et circa finem etc.
Blasphemia. Nota circa peccatum blasphemie
quaeruntur duo. Et primo que differentia
sit inter blasphemiam et maledictionem.
Secundo que nam sit pena blasphemiam proferentis
contra deum et sanctos et maxime
contra matrem dei in prima parte § xliii. Circa
medio. Canonista ad materiam licet aliter videatur
c. canones xxiii di. et c. sancta romana
xv di. xxx di. qualis. liii di. qualis
et in canone quis bis / et c. non mirarum
et c. qui peccat / et c. qui audiet xxiii q.
iiii. et in canone inter § prelatum de pe. di.
i. et in decreto statuimus de maledictis etc.
Bona. Nota quod bona omnia facit deus in
parte media precepto xvii° Eia tibi
proponas et post principium. Canonista
licet aliter in canone quidam de floribus xii
iiii q. iiii. et xxxii q. i nuptiarum. Item
nota quod bona triplicia distinguuntur in parte
media precepto xxxvii Acceptis operibus
de circa finem.
Bonorum. Nota quod societas bonorum
maxime est appetenda et malorum
penitus fugienda / et hoc propter ea quod
quadruplici probatur parte prima precepto
xxxv Cum bonis ambula. Et in principio.
Canonista ad materiam licet aliter facit canonem de pe.
malorum consortia xxviii q. i et xxx iiii q. i c. si.
Bonum. Nota secundum Augustinum quod fecit deus
creaturam rationalem ut summum bonum
intelligeret et intelligendo amaret
amando possideret et possidendo beata esset. In
parte media precepto xiii Eia tibi proponas
et circa medium. Item ut bonum operum et non
otium posuit nos deus in mundo / et hoc
probatur auctoritatibus xviii ad hoc nos impellen-
tibus parte prima precepto lv Illud stude
agere et post principium. Canonista quaeritur ad hoc
videat canonem de qui dicit Bonum malum
xv q. iii. et canone si ... de peni. di. v.

Calumpnia Nota quod terra que
uiri calumpnie sunt causa
impulsiua que veniunt pecca(tum)
cauenda prima parte mercati
precepto v. Si vera inspiramus
hominem et post principium Cano
nista ad ma(teriam) facit ii. q.
iii. que pro toto et vi. q. vi. c. ii. et iii. et
xv. q. v. Regum et i. et ii. de calumpn(iatoribus)
extra Caput Nota quod caput ecclesie
est uir. caput autem uiri est christus parte
sexta x precepto Coniugum amica et post
principium Canonista licet aliter in canone
ad caput xxxiii. q. v. Item non decet a
capite membra discedere sicut dicto similiter
respondit quod habetur de conse(cratione) di. iii. nosse
et persone ad non licet hoc est similiter quod
in sexta parte mercati precepto xxxii Iudicium
pape d. ii. etc.

Caritas Nota quod caritate quatuor
sunt amanda parte sexta precepto l. et
liberum canonem sexto et in principio
Item ad caritatem triplex modum post
Item nota differentiam inter caritatem dilectionem et
amorem d. ibidem. Item duo sunt precepta
caritatis scilicet amor dei et amor proximi
l. ibidem d. Item queritur utrum sine caritate
proponendus sit amor salutis alicuius prima
parte mercati xii precepto Diligere sic alios
C post medium. Item caritas comparatur virtuti
que nunquam fructificare cessat parte sexta
precepto vltimo C in principio Canonista de ma(teria)
caritatis licet diuersis in canone si quis semel
de peni(tentia) di. ii et in canone caritas ea di. ii
in canone quia radix ea di. et in canone
uult quidem homo i. q. i. et in canone
perseuerauit ea di. ii q. et in canone in scripturis
viii. q. i. et in canone semper inter extremum q.
i. et in canone ipsa pietas xxiii q. iii
et q. iiii quemadmodum de bap(tismo) maiores
in glo. de regula licet in glo et de conuersione
infidelium cum per dominum et C de summa et aqua li
prosos etc.

Castigacio Nota quod castigacio lenis
et temperata esse debet quia sepe fit
ut leuiter castigatum reuerentia contempnit
castigantem parte sexta xii precepto
ffamiliam tuam C inter fi. Canonista in canone
cum beatus xlv. di. et non in decretalibus similiter de
maio et obediencia extra

Castigare Nota quod paterfamilias
castigare debet familiam suam
Item de prelato vel quilibet regente
sicut mer(ito) circa hoc debet esse negligens
vel remissus quia ad uiri patris iudicio
ad contagium prouocat vniuersos parte sexta
precepto xii ffamiliam tuam C circa finem
Canonista de ma(teria) licet aliter videat Cano
nem non absoluatur v. q. v. et facit
canonem est iniusta xxiii q. iiii c. se
et de peni(tentia) di. ii. si cum magister uel alle
Item castigare debet maritus uxorem sed
hoc tamen debet specialiter obseruare in parte
mercati precepto xxi. Coniugis uate etc
sed in principio ibidem est tractatur notabile
exemplum de malicia mulierum unius contra
maritum C in principio Canonista ad ma(teriam)
facit viii q. v. Sicut alterius ubi de
hoc in sexta glo. et xxviii q. i. Uxor
in prima glo.

Castitas Nota quod castitate coniuges
minorum similiter multa inde
proueniunt bona. contra fornicantes
multa mala proueniunt parte sexta
parte precepto x. Coniugem amica et circa
medium Canonista ad ma(teriam) licet aliter
videat canonem dum xxvii. di. xxviii.
di. his xxxi Vicenna xxxi di. Recolo
et ii q. i. commisso et de peni(tentia) di. ii.
si cum magister in illo verbo sic inter v
ginem placet in perpetua castitate

Caritas queritur quis magis peccat
an prodigus qui incaute omnia
tribuit cum aliquis bene gubernat
an auarus qui omnia retinet iii parte
mercati vi precepto Eius sis memoratus C
circa medium Canonista licet aliter videat
et videre potest canonem qui episcopus xxiii.
di. et canonem sic vetat xliii. di. et
causa qualiter i. et de conse(cratione) di. iii

Cedere Nota quod presbyteri duo spe
cialiter cedere debent potencioribus
iii parte mercati precepto xli Cede
loco lesus C in principio Item ibi
circa queritur utrum sit preceptum et sunt
canones et tenendum quod prelatus propter
potentes persecutionem cedere debeat ac gregem
suum deserere quidem vel quo in

in hoc casu se gerere debeat vel habere c. in principio Canonista de ma. viii q. i § tunc sicuti dicitur et facit de re n. cum pridem de renunc. § propter maliciam aut plebis etc.

Clare Nota quod celare debet prelatus quantum potest quod pudeat // deliberet aut facinus indicere debeat tamen secunda parte metra proprio xi quod pudeat scios C in principio Canonista de q. b. qui ambulat fraudulenter In ibi etiam querit de duobus et primo an si aliquis salus sit tunc alterius tenetur prelato revelare Secundo quo ordine procedendum sit in sua correctione Canonista de ma. ii q. i Si peccaverit et q. vii pliq. et ii q. i si tamen xxii q. b. hoc videtur et facit de re nam de iudi. et de re in omni negocio de testi etc.

Cibus Nota quod tales cibos accipere non debemus quos aut difficulter digerere aut comestos magnos et pectores laboris dolorum secunda parte § xx d. C. cum medium Canonista in Canone Nec tales de conse. d. v. et c. ut. ii sit secundum est ca. di. etc.

Circumspectio cavetur utrum circumspectio sit pro prudencie parte quinta xl precepto diligenciam adhibe C circa medium

Civitas Nota quod civitas illa dicitur amabilis et gloriosa in qua quis fiducialiter potest habitare in pelago circa medium Canonista de ma. licet aliter. iiii di. in princ. et xviii di. de cuncti et quod legitur et notatur in de re statuti de requisitis lib. vi. et de peni di. in pluit. et vii q. i sos sacerdotes et iii q. ii optet

Clemencia Nota secundum Senecam quod ille dicitur clemens qui non in alieno dolore sed qui sine exagitatione similis est clemens secunda parte § viii C in principio Item etiam clemencia thronus regis roboratur ibidem c. circa finem Item sicut clemencia preparat virtutem ita malorum satietas mortem ut d. Canonista x di. vivam et lxxxvi di. qui clemencia Vel et c. sed hiis i q. iiii. in fine et de pe. di. iiii clemencia et C de imp. l. imperialis in principio.

Cognacio Nota quod cognati et agnati honorandi sunt et venerandi prout recepit in iure parte quinta in precepto Cognatos cole C in princ. de prima dicitur in tractatu de cognacione spirituali de secunda in tractatu de cognacione legali de tercia in tractatu de consanguinitate et affinitate In ibi eciam querunt duo Primo utrum cognacio spiritualis impediat matrimonium et post inde Secundo quot sunt species cognacionis spiritualis et que sunt C in principio

Crines Nota quod ex crinium inordinato sex proveniunt mala § parte metra xxviii precepto luxuriam fugito C in principio Canonista de ma. licet aliter lxxi di. dominus

Colere // Nota secundum Augustinum Aliud pectoris colitur quod plus diligitur iiii parte metra precepto xi dilige avarum C in principio Canonista licet aliter ad mag. facit canon. tunc eis de const. di. v. In ibi etiam querit de duobus primo quare avarus inordinate avariam diligens ydolatre comparatur C in § Secundo quare avaricia ydolatrie comparetur ibidem Canonista de ma. in canone si solus viii di. etc.

Comitate Nota quod conviviare debemus celestibus tenuia iii parte metra xl precepto dapsilis intendit c. post principium Canonista xxv q. i que ad perpetuum

Concordia Nota quod ex concordia multa proveniunt bona et econtra quod discordia multa seminat mala quod multis auctoritatibus et exemplis comprobatur prima parte metra precepto xxxvi° Lite insurare cave C in princ. Canonista de materia licet aliter in § quomodo go. li di. et in Canone Iustum xxiii q. iii et xc di. in principio

Concupiscencia Nota quod duplex est concupiscencia una virtuosa et alia viciosa parte quinta precepto l iiii° alienum noli concupiscere C post principium In ibi etiam querit de duobus Primo hoc utrum presens sit verum quod in lege prohibetur concupiscencia interior sicut exterior d. circa principium Secundo utrum concupiscencia sit mortale peccatum d. in medio Item nota quod tria sunt que precipue retrahere nos debent ab aliene rei concupiscencia et hec parte tamen mala parte quinta l. iiii precepto Alienum noli concupiscere C in fine etc.

Item quilibet retrahere se debet a vitio
concupiscentie propter exempla antiquorum patrum ut
notatur ibidem C in medio Canonista de multa
concupiscentia concupiscentium vide potest in Canone
quando dominus xl. c. di. et in Canone Sicut
xlvii di. et in canone Predicator xvi q. i et
in decre(tali) Vestram conquistam nescientes de consangui(nitate)

Condempnare contitur an liceat ad
mortem condempnatis se defendere vel fugere
in parte media precepto xix^o quod mino
patris Et circa medium Canonista de matrimonio
licet aliter viii q. i Dericor etc.

Confidentia Nota quod in confidentia
mala triplex vitium periculum quod triplicat
complectitur parte prima precepto Diligenda
adhibere in principio Canonista ad materiam con-
fidentie facit quod habetur in c. i xxii q. iii

Coniuges Nota quod coniuges secundum Canones
tenentur ad mutuam dilectionem
et patet exemplis parte prima x precepto
Coniugum tota C in principio Item nota quod
ad coniugum amorem et mutuam dilectionem
inducere debent antiquorum patrum que per Balla(dium)
recitantur ibidem C post medium Item nota ad
quid et in quibus tenentur mutuo coniuges
ibidem d. in principio Canonista ad materiam
facit Canon cum initiat xxvii q. ii et xx
viii q. i si infidelis et sic cum Sanctus extra
de sac(ramentis) non iter(andis) Item cum et xxxii q. v. si paulo

Commendare Nota quod vitandus est rela-
tio quod fiat gratia commendandi v in
prologo c. Canonista hoc idem habet in
Canone si quis vero xi q. iii

Comoda Nota quod Christus arguit
sollicitudine commodorum nec plus
et hoc quadruplicem ostendit similitudine
in parte media iiii precepto Comoda uc
ii post principium Secundum ibi etiam queritur Utrum
sollicitudo commodorum naturalium sit licita et
in principio Item comoda multa et maxima
propterea observantia servantur et habentur et
contrario incommoda multa ac etiam dampna
non ea observantia ut sciunt et sentiunt
tertia parte media precepto iii^o Comoda
multa secundum in medio Canonista
licet aliter xii q. ii quoniam etc.

Communis Nota quod cuius usus
omni que sunt in hoc mundo omnibus
etiam hominibus debuit secundum primo
aliud hoc dixit esse secundum aliqua

parte prima sepe xvi Et circa fine Canonista
licet aliter xii q. i dilectissimus et c.
communia vita etc.

Compassio Nota quod compassio triplex
causatur prima parte media Et precepto
Si potes ignotis C post principium Canonista
licet aliter xlvi di. Sunt namque nonnulli
et c. vera iustitia dici eadem

Compater Queritur utrum aliquis
fieri possit compater per procuratorem
parte prima iiii^o precepto Cognatos
tale C in principio Item queritur utrum duorum
compatrum filii matrimonium valeant copulare
ibidem in fine Item si aliquis cognovit
aliquam fornicarie et post eam si compater alicuius
alterius puta levat quedam de sacro fonte
utrum illa prima fornicaria sit etiam commater
Et post principium Canonista de materia licet
diversimode xxx q. iii per totum et de cognatione
spirituali et in decre(tali) et in vi plenissime etc.

Compellere Nota quod peccatores plerumque
ad deum tribulationibus et pressuris
redire compelluntur nec per hoc a deo
recipiunt sed gratie utrumque clauius
complectuntur parte prima precepto xiii para-
te foro C circa principium Item ibi etiam
queritur de duobus Primo utrum deus
pravos ad bonum compellit et tali bono
meritum consequuntur C ibidem Secundo
utrum tamen militans ecclesia compellere debeat
malos ad bene faciendum vel ne ibidem C
Canonista de materia in Canone nimium et c.
displicet xxiii q. iiii et q. vi c. i

Conscientia Nota quod ad conscientiam bonam
adimplendam ac etiam conservandam
inducere debent specialiter tria parte
media precepto xviii Nec autem si quis Et
in principio Item ibi etiam queritur Si conscientia
erronea obliget ad faciendum aliquid vel
dimittendum d. in fine Item nota quod conscientie
alicuius magis standum est quam fame in
parte media precepto xlviii^o Cum gratie tibi
sit C circa finem Item nota quando quis potius
sequi debeat conscientiam quam aliorum verba
vel etiam infamiam non curare in parte media
iiii precepto Cum tecte Dinas Et circa
medium Item ibi etiam queritur Utrum conscientia
sufficiat vel non sufficiat illi qui apud
deum puram habet conscientiam / multi tamen
aliquid mali suspicantur propter aliquam
exteriorem speciem et scandalizantur de eo ibidem

Itē nota sm̄ seneca qđ nemo videt plus
optimas vtutes nemo magis illi esse
deuotus qm̄ qm̄ bonū viri famā pdidit
ne ꝯstātiā pdat. Pa pte metra xxij pcepto
Ne cites si quis Et post principiū Canonista
de mā licet dmsē lxxxv di sumne dūo
et xj q i. qđ obest et c in tuētis z c tristo
di ea causa et ꝯone

Consiliarius Nota qđ ad bonū consili
ariū pmet tria habe et tn vitae
pte ꝯsciam pcepto xxxj Consultus esto 6
post mediū Canonista de mā licet alit lxxxvj
di tauam et vide qđ no in vlt glo et in
canone esto te · i · q · i ·

Consiliū Nota qđ paruo corpe quis
magis pollent consilio et intellectu
qm̄ magni corporis Pa pte metra
pcepto xiiij Corpus exiguū A post principiū
Itē ad consiliū accedens non vetus de duobus
vicijs nigre potest ne in mito accusari
pte psaym pcepto xxxvj Ad consiliū ne
accessaris antiquis vicijs 6 in prima Itē
consiliū a certis temporibus psonaꝝ est petat
postulandū ibidem 6 circa mediū Itē nota
modū sm̄ aylem quem tenē debz princeps
qualiter circa ꝯsiliarios et consilia exultantes
que tradidit Albertus lib xij de satisfactione
c xiiij · quod plubus ad probat testis Pa
pte metra pcepto xxxj Consiliū tecum
6 circa principiū Itē nota qđ consiliū sūi
dū modo sit vtile no est despiciendum
in pte metra xij pcepto Vtile consiliū
6 in medio Itē consiliū pravis licet ut
plurim sit inbalidum tn est velox z citum
quod valde vtile reputatur in pte metra
pcepto xxx lxxxvis linguam Et in principio
Canonista de matia licet dmsē valde
videre potest in Canone Non licet xj
q · iij · et in Canone consequimus xiiij q i

Consensus Nota qđ ille qui est 6
ꝯsensus de aliquo putatur de se cum
dici Cognitio est triplex pma pte
metra pcepto xvij Ne tuebis siquis d
circa mediū Canonista de mā licet alit
xxxiiij di habuisse et in Canone Et ideo
opus · vi · q · ij · et in Canone Sint ibi
xi q · iij · zc

Consensus Quantum vtrum ꝯsensus
in dilectū certis absque hic qđ

consentiat in actum sit petitum ma
pte metra pcepto xij Cui te committat
Et post mediū Canonista licet alit dmsē
in Canone quod ꝯfert lxxxvj di et in
canone faciunt lxxxvj di zc

Conservare Nota qđ ea que cum
multo acquirunt labore carius
debent ꝯservari qđ ea que ꝯuiuūt
ꝯparantur pma pte metra pcepto xxxix
Conserva potius Itē ibi circa quantum vtrum
melius sit diuicias conservare quam abire
6 post mediū Canonista de mā in
canone habeat xij q i

Conspiratio Nota quantum mala sit
conspiratio et quanta sit ꝯspiratores
pena Pa pte metra pcepto xxx
in Judicium pple Et post mediū Canonista
licet alit videre potest de quod legitur et
notatur in decre pcausas et in decre cum
ff l · z · viij · z de pen et tc iudi · iij · q · uoc
conspirationes xj q · i · quarū et ꝯ
ꝯspiratorum cum duobus · c · se cidea z viij
q i Si cum autē a vicijs subditorum zc

Constantia Nota qđ licet ꝯ
stantia virtus generalis omnibus
ꝯueniat a certis tn manicis
Nom principis debet observari pma
pte metra viij pcepto Constans et
lenis 6 in principio Itē ibi ad quantum
quo ꝯueniat constantia ad psonam
d · et fine Itē nota sm̄ tullium qđ con
stantia est psonalia quedam in ratione
sua consistit cum stabilis et perpetua mansio
sm̄ A in primo et ff de offic psi l
obseruandum in fi · Itē nota qđ con
stans virtus multū viguit in antiquis
tpe ꝯ communionis dmu augusti capitula
ibidem Et post mediū Canonista admirabiliter
licet alit fuit canonē ꝯpetit lxxxj di
in principio

Consultus Nota duas ne consil
torem z consultorem pte psaym
pcepto xxxj Consultus esto A post
principiū Itē tria sunt que ꝯsultus
attendere debet et observare ibidem circa
mediū Canonista in q viij cum sine
peto est

Contemptus Nota qđ nemo
sm̄ optiorem assertionem ꝯtemplatiuis
tm̄ minor omnis ignorat virtus
quod triplex ꝯparatur in pte metra

precepto xiii Corpus corrigi et post medium
ibi eciam queritur de duobus Primo que
nam sunt illa que reddunt hominem inge-
niosum et ad factum disponunt. Et post medium
Secundo quare duo predicta requiruntur continue in
virtus pusille stature parvus quam in
magnis Et post medium Item minores non
debent contempnere maiores quamquam eos pre-
cellant ut in aliquo dignitatis gradu
vel virtutis parte prima xx precepto Mi-
norum tene contemptus Et circa finem et dicitur
ad requirendum in summa pisani parte ... xl et in
principio Item contemptores ... qui ...
... sunt in ecclesia difficulter parte prima
precepto xiiii Para te foro Vide in principio
Canonista licet aliud faciat ad materiam Ca-
non non obstat xlviii di. et canonem
aliud xi q. i et canonem Nemo cathedram
et questione

Contentio Nota quod tria sunt que
nos retrahere debent a contentionis
viciis prima parte media x precepto
Contra rebelles Et post medium Item magni-
mentum est a contentionibus vicio abstinere
quod duobus explicatur exemplis aliud vide in
medio Item nota quod contentio ... ad-
versus notum maxime est vitanda ii parte
media xii precepto Adversus notum et in
principio Item nota quod cum quibus consimilibus
presidere specialiter non est contendendum
aliud in medio Aliud est quod queritur de
duobus Et primo utrum adversus notum
sit aliqualiter contendendum Secundo
utrum contentio sit peccatum mortale prima
parte media x precepto Contra rebelles et
in principio Canonista de materia licet
aliter ... xxii q. i et iii q. v
obstat et ... q. iiii in loco et xl di. si
quis et summa di. responsa in fine ... q.
i quecumque etc.

Contentus Nota quilibet debet
esse contentus eo quod habet iuxta
nobile dictum Socratis qui nutro
gaudeat quod agere debeat paucis homi-
nibus indiget quod auctoritate et ... pro-
batur in parte media xiii precepto Noli
et in ... circa medium Canonista
de materia in Canone Duo et Episcopus xii
q. i

Continencia Nota quod continencia est
ab omni illicito coitu abstinencia
parte prima xlix precepto Meretricem
fuge et in medio Canonista de materia in
canone Presbiterum xxxii di. et ... quod quod
xxxiiii di. et in canone non obstat xliiii
di. et in titulo de clericis § i.

Contricio Nota quod contricio circa contricionem
queruntur viii Primo et quot sunt
cause contricionis inductive Secundo utrum
dolor contricionis debet esse intellectualis et
sensualis Tercio utrum in contricione requiritur
maior dolor de uno peccato quam de alio
Quarto utrum peccati remissio sit contricionis
effectus Quinto utrum contricio tollere possit
totum reatum pene Sexto utrum specialis
contricio de qualibet peccato requiritur Septimo
et ultimo utrum requiratur contricio de qualibet
peccato mortali iii parte media precepto xliii
Cum quid peccaverit Vide post medium Canonista
de materia in canone in ... de pe. di. i et
duobus c. sequentibus

Contumacia Nota quod triplex in iure
reperitur que quidem habere de iure
canonico non corporali morte sed spirituali
punitur parte prima precepto xiii In iudicio
adesto Et in principio Canonista de materia
videre potest Canone Contumaces l. di.
et canonem Si quis tumidus xl q. iii et
canonem de illicita xlvi q. iii ac ... §
qui vero ... q. vi et ... videre
potest rubricam de do. et contu. per totum et
... de contumacia ubi queritur de maior

Contumelia Nota quod tria sunt precipue
que retrahere debent minores sive
inferiores a maiorum contumelia summa pisani
parte § xl et post medium Item queritur an con-
tumelia sit peccatum mortale ca. parte § xliii
et in medio Item queritur quid sit gravius
an peccatum contumelie vel adulacionis vel de-
tractionis iii parte media precepto xlviii
Blandicias ... Et post medium Canonista de
materia licet aliud in Canone non satis ... etc.
lxxxvi di. et ... q. iiii in loco et xl q. iiii
Si quis tumidus et v q. iii puto

Conversacio Nota quod quadruplex conver-
sacio in scripturis reperitur parte prima
precepto xxxvi Cum bonis ambula et
... fuge Item conversacio honorum

ad humanum corpus nitrum utile est et
necessaria quod quadruplex comprobatur ibidem
in principio Item conversatio malorum cum
malis pessima esse et nimium cavenda ibidem
circa principium Item conversatio bonorum cum
malis bonis suggestionibus et exemplis
malos ut plurimum convertit ad correptionem exempla
ibidem circa finem Canonista de materia
licet diffuse in canone volentibus
lxiiii di et in decretalibus in titulo de cleri
in principio et extra

Convivium Nota quod triplex convivium
reperitur parte prima prologo xlvii
pars convivia d. in principio Item quare
quod convivium sit invitandum ibidem circa medium
Item nota triplicem rationem quare in convivio
pauca loqui debemus parte prima prologo
xlvii pauca in convivio loquere circa finem
Item nota quod beatus Augustinus omnem convivia a super-
fluis et nocivis fabulis ac aliis detractionibus
abstinere docebat et hoc per duos versus multum
notabiles circa finem ibidem Canonista de
materia convivii licet aliter videat in canone
hiis di xxiiii di et nemo xlvii di et
xliiii di convivia et c qui autem et c qui
presbiteri di eadem et decrevisse di v ut monasteria

Corpus Nota quod inter cetera alia
corpora hominis corpus consistit
mirabiliter fabricatum quod dicitur
ex novem quibus compaginatum esse videtur
parte prima prologo xxxix Deum tuum cus-
todi circa medium Item nota quod tria sunt
que hominum corpora facile destruuntur ibidem
circa medium Item Nota corporis dona
sunt tria ii parte metrica prologo xxvi
luxuriam fugito circa in principio Canonista
ad materiam licet aliter in canone corpus et c sc
xxxii q v et in canone singula lxxx
di et vii q v mensis de summa trinitate capitulo
et de hereticis cum ex iniuncto

Correctio Nota quod ad correctionem
fraternam inducunt nos septem tria
prima parte metrica ix prologo cum moneas
aliquem circa in medio Item nota differentiam inter
correctionem sapientis et fatui prima parte
metrica prologo xxx Zelus culpae solos
circa medium Item nota quod sunt nonnulli
qui alios corrigere volunt et tamen ab aliis
corrigi nolunt ibidem circa medium Canonista
de materia licet diffuse xlv di nemo v q

vii sicut magister de q b. nam vos v q
i. si peccaverit ii q i vii sicut sancti sunt
xxiiii q iii corripiatur et in decretalibus
qualiter i. de acc

Crapula Nota quod crapula triplicat
similiter parte prima prologo l. bimo
et tempora circa principium Canonista de
materia de violentia et in decretalibus de crapula
de vita et ho cle

Creare Nota differentiam inter creare generare
et facere prima parte metrica
prologo xxi Infantem mundum tu te nam
circa medium Item quaeritur quare Deus
creavit multitudinem hominum ad maiorem partem
esse dampnandam ii parte metrica prologo
xxiiii Noli tu quedam circa medium
Item quaeritur quid opus erat quod Deus
tam multa mala creavit sive in aquis
sive in terra que hominibus non sunt necessaria
immo potius preciosa et immunda prima
parte metrica prologo xiii cum tu personas
circa in principio

Creatura Nota quod triplex creatura reperitur
prima parte metrica xxi prologo
Infantem mundum circa medium Item creature
quedam habent esse tantum ut lapides quedam
vivere ut arbores quedam sentire ut
animalia quedam intelligere ut angeli et homines
ibidem Canonista de materia creationis et
creaturarum videat canonem quid ergo xiii
q v et in decretalibus de creatura de ale...

Credere Nota quod credere tenemur non
debemus verbis cronicis hystoriarum
ac aliorum opinionibus parte prima
prologo xxvi Nil temere credideris circa in
principio Item ibi alii nove historiarum erroris
describuntur sed experientia veritas declaratur ibidem
post Item quaeritur quibus personarum mala
de aliis referentibus non semper est credendum
ii parte metrica prologo xxx Noli tu quedam
circa finem Item ibi alii quaeritur utrum
non credere inimico Christi repugnet consilio
ibidem circa finem Canonista ad materiam
faciat canon Deus omnipotens ii q v

Credulitas Nota quod per temerariam
credulitatem innocentes multi puniuntur
quod fuisse dampnatum quod exemplo
Pharaonis qui nimis credulus verbis uxoris
sue comprobat Ideo innocentem Joseph
in carcerem trusit parte prima prologo

xxv. Nil tenuis credideris et circa principium
Canonista de mat. licet aliter et distinctione
xi q. iii c. cunctis

Crucem Nota quod crucem altius re-
lem[i] revelare debemus. Sed tam
humile et inde ordine observato
fiat parte media precepto xvii quod nostri
fratres Item queritur utrum aliquis sine cru-
cis saltem veniali peccato vivere possit prima
parte media precepto v. Si vitare suppli-
cias C post medium Canonista de mediu[m]
ut noie autem crucibus fit xxv. di. et
in canone Crimina tua l. di. q. in-
cultus de pe. di. iii. Divina

Culpare Queritur utrum alios
culpare sine sit peccatum prima
parte media v precepto Si vicia
inspicias C circa fi. Item non debet homo
culpare semper sed ista prima parte media precepto xxv
Nec te collaudes nec te culpa. Item culpa doctorum
plus nocet subditis quam aliorum quod
duobus prelatis comprobatur prima parte media xxx
precepto Crue culpare solos C post
principium Canonista ad maiorem licet alicit fiat
v. di. ad auris vero et l. di. quia tua et
de accu. cum dilecti l. contra

Cultus Nota quod quinque sunt actus
precipue per quos deo debetur nostre
cultum debite venerationis et honoris
prima parte Psalmo primo precepto Itaque supplica-
tio in principio Canonista ad maiorem divini cultus
fiant § scilicet obiectur iii q. vii et xxi q.
iii. omnibus tractantibus et [illegible] q. iii
§ scilicet licet l. c. quod candele de pe. di. i. §
opponitur

Cupidus Nota quod sacri canones
volunt quod nullus cupidus
debeat ad sacros ordines promoveri
et hoc propter duplicem rationem parte Psalmo
precepto Rem alienam noli concupiscere C circa
principium Item nota differentiam inter cupidum
et avarum prima parte media precepto xxxiv
quod vile est carum C circa medium
Canonista ad maiorem fiat xlvii di. c. preterea
et c. honoris di. eadem et c. sit lxii di. ca
[illegible] xxvii di. quod autem

Curare Nota quod unusquisque ma-
xime suum corpus debet curare
prima parte media precepto vii Cum
sis locuplex C in fine Item ubi
accidit [illegible] xxiii [illegible]

qui peccans voluit oculum perdere quam me-
dico flocenum dare C circa medium Canonista
de ma. in canone Gratiantes xxiii q. v.

Curialitas Nota quod curialitas sum-
pta dicitur omnis virtus quia facit
actum omnis virtutis prima parte
parte xxv § [illegible] in medio Curiosus Nota quod
curiosorum quatuor sunt maneries distinguit
de summo bono capitulo iii prima parte media
primo precepto Tollimus si forte C circa medium
Item queritur utrum vicium curiositatis possit
esse in cognitione intellectiva parte Psalmo
precepto xxxiii Ad consilium ne accesseris
C circa medium Canonista de hoc dico licet
alia xlix [illegible] albugine vel [illegible]
in oculo scilicet magis [illegible] legitur et notatur in
Canone, cum sine salvatore xxvi q. ii et
ea causa in secunda. Custodire Nota quod
[illegible] principaliter tria debet custodire parte Psalmo
precepto xxxix Rem tuam custodi C circa
principium Canonista de ma. licet [illegible] in
Canone si vos [illegible] et damp. da
et de pe. di. [illegible] et di. in Judas

Cur[illegible] Nota quod in dando [illegible]
responsum est [illegible] quod [illegible]
[illegible]
[illegible] quo in [illegible]
legitur [illegible] Psalmo parte ix precepto
Cum deus videto C circa medium Canonista
licet aliter ad maiorem fiat Canon sacerdotes
xlix. di. et l. q. ii. Pastor l. q. vii qui
[illegible] xvi q. i decime ea causa q. vii
[illegible] et c. predicator de ele[illegible] ad
marthe ubi satis contra

Datum Nota quod datum suum ad
placito dandi restituere quis tenetur
parte Psalmo in precepto Datum
sua C post medium Canonista de mat. l. q.
i placuit

Effectus Nota quod nullum effectum
in humanis administrationibus reputant
qui cum [illegible] aliqua sui parte effectu
aliquem patiatur sicut in plago in fine
Item nota quod effectus amicus sunt maior
in [illegible] parte § xxxviii. C in principio
Canonista de ma. in Canone firmitatis
xxxiii di. et in canone de scandalis xx
iii q. v. Cum [illegible]
prima C.

Delectatio Nota quod delectationes quedam sunt de vetitis [?] sunt cum et utilitas diu modo honeste et sunt concesse sicut in parte media viii precepto supponunt unus ca. in principio Item nota quod quedam delectationes male sunt et inutiles sicut sunt brutales ibidem Canonista licet aliter de pe. di. v. § nunc de pena

Denarius Nota quod homo denarium pre diligere debet viii parte media vi precepto diligere denarium c. in principio Item nota quod qui denarios pro deo tolunt caveat ne eis contingat sicut Jude avaro qui denarios et pecuniam pro deo tolebat ibidem ca. in primo Canonista ad marginem facit canon presbiter lxxxvi di. et de consecr. d. v. Jeiunium

Depositarius Nota quod cum illud quod rem alicui quoquo commendandam accepit duo principaliter sunt considerand[a] parte prima iiii precepto Dand[a] sua c. ultimo medium Item depositarium cavere debent ne pa[rum] [illegible] deposita a dolosis maxime fraudari [illegible] posita a dolosis maxime fraudanda [illegible] quod duplici probatur ex ibidem c. ultimo medium Item ibi et quando [illegible] rem aliquam depositam vel invite detentam furtum accipiat cavendum d. ultimo [illegible]

Depositum Nota quod quicquid de natura depositi sit quod res ipsa restituatur sicut in commodato et hoc fallit in inventa [illegible] sibus ibidem ca. circa finem Canonista de materia depositi facit canon Jus vide in libro deposite rei et canon Nequis xx vi q. ii et ff. de po. l. bo. et de po. [illegible]

Credere Nota quod nullus aliud debet credere lex manet insufficiens ut qui aliud credit credatur quod ex dicto Apostoli et jure naturali probatur iii parte media ix precepto Alterius fetum ca. circa finem Canonista licet aliter de q. iiii in loco in fine

Despicere Nota quod homo despicere debet divitias si vult esse bonus iii parte media iii precepto despicere divitias c. circa principium Canonista ad marginem licet aliter facit de pe. di. i per totum ii [illegible]

Detractio Queritur utrum detractio peccatum sit mortale iii parte media iii precepto Cum tete [illegible] d. circa finem Canonista licet aliter ad marginem facit Canon [illegible] xi q. iii [illegible]

Detractor Nota quod detractor comparatur canibus dyaboli parte media precepto viii Ut nunc formam c. circa finem Item nota quod detractor est similis urso ibidem ca. circa medium Item similis est serpenti ibidem ca. circa principium Item similis est porco ibidem ca. in principio Item signatur per camelum ibidem ca. circa medium Canonista de materia licet aliter in § circa xl vi di. et iii q. iiii detractores et vi q. i summa et xi q. i sacerdotes et de here[ticis] [illegible] extra

Deus Nota quod deus est amicus parte media primo precepto Si deus est amicus c. ultimo medium Item ad placendum deo esse mittuntur nos ca. ibidem c. circa principium Item deus solus et non alius est colendus iii parte ibidem d. circa medium Item nota quod deus est colendus principaliter mente quod illius [illegible] solus cognovit ibidem d. post medium et c. de summa tri. li. i c. vii Item [illegible] deus gentilium erant qui [illegible] [illegible] parte media precepto [illegible] ex deuod scrips[it] spectat c. circa medium Item deus est iuste [illegible] cultor [illegible] parte media precepto xxxvi cum homines iniusti c. post principium Item nota quod deo supplicandum est et quod parte prima [illegible] precepto [illegible] deo supplicare c. post medium Item nota quod [illegible] que deo conveniunt triplex est [illegible] iii parte media vi precepto Mitte [illegible] dei [illegible] c. in principio Item nota quod [illegible] dicitur nomine deus triplicem facit [illegible] secundum prima parte media xi precepto Diligere sit alios d. post medium Canonista de hoc nomine deus licet diversa [illegible] facit canone sunt xix di. ultimo medium et canone de iudicis xl v di. xc iii di. [illegible] et canone deus omnipotens ii q. v et iii q. i deus [illegible] et xi q. iii de in fine et de pe. di. iii Si quo bono de consecr. d. iii ad de [illegible] nomine et de [illegible] venerabilis [illegible]

Dyabolus Nota quod dyabolus violentus utitur ad animam et corpus oppressionem prima parte media precepto xxxiii cum [illegible] mittit d. in principio Canonista licet

huiusmodi ad materiam facit Canon
omnis xxiii q. iiii xvi q. i [illegible]
et xxxii q. v. nec mirum et de pe
di. v. si cum inquit et de cons di. iiii
sicut nostis de summa tri. firmiter
et c. dampnamus in si libri scribunt
doctores de multiplici nomine dyaboli etc.
Differre Nota quod quis differre
non debet grata munera que
rapere hoc est volont ingamme
quod accidit primum vel euentus et hor
ut corrumpendum inducere nos debent in
iiii parte metra precepto xlviii° cum precipi
capienda tibi etc. post medium Canonista
licet alius facit xxx viii di. de quibus in bud
et plebis di. et nate etc.
Diligentia Nota quod cuilibet ad
tria et maxime principi dili
gentia est adhibenda parte prosayca
xl precepto diligentiam adhibe etc. in principio
Canonista admirat licet alius facit xxxviii di
de cum in bud et plenam di. et nate etc.
Diligere Nota quod homo diligere
se debet quadrupliciter et proximus
proximos filios i parte metra
precepto xi diliges sic alios etc. tria principium
Item nota causam mutue dilectionem inductorum
et philosophorum ibidem vbi in principio
Item nota xviii signa vere dilectionis
ibidem vbi circa finem Item quaeritur quod
sit melius amare diligere an diligi etc.
circa medium Item nota quod diligere debent
filii parentes non ficte sed cordialiter
dilectione iiii parte metra precepto xxxiii
diligere non contra vbi circa medium Circa
dilectionem parentum et filiorum quaeritur
et primo vtrum pater diligendus sit
magis quam mater etc. in principio Secundo
vtrum homo ex caritate plus filium di
ligere debet quam parentem ibidem post
prosaicali parte v precepto parentes cura
etc. vltra medium Nota quod sex sunt
que naturaliter mouent ad diligendam
aliquam rem que omnia in deo perfectis
sime reperiuntur in parte metra precepto
hoc quoniam velis etc. in principio Ca
nonista de dilectione licet huiusmodi
videat Primo canonem omnis anime

iii di. et xxiii q. iiii Ita vindicta
et c. solet homo. et q. v. si non licet
de pen. di. i summam de cons di. v Sapiens
Discretio Nota quod humanum discretio
dyaboli virium discernit et quam
nobili comprobatur prima parte metra
iii° precepto Oratum primum vbi circa medium
Canonista ad materiam facit Canon
vt constitutum l di. in vero discretionis
sufficiunt
Discere Nota quod discere cupien
tibus sex sunt necessaria
iii parte metra precepto xxv
disce sed a doctis vbi in principio Item non
quod discere cupientibus et sapientie fructum
degustare volentibus numquam a cepto studio
debent cessare quod fieri debet tempore
prima parte metra precepto xxxv disce ne
cesses vbi in principio Item nota quod discere
quilibet debet et precipue fundentes statum
aliquam vel artem maiorem propter fortune
variabilitatem iiii parte metra precepto xxxv
disce aliquid etc. circa principium Item quaeritur vtrum
filii diuitum vel nobilium dici valeant
bene fortunati adeo quod eis non expediat
artes liberales vel artes mechanicas discere
ibidem c in principio Item cupientes litteras
discere et ad litterarum notitiam peruenire tria
precipue debet attendere parte prosayca precepto
xxxi disce litteras etc. circa finem Item nota
quod Bernardus ponit quinque modos discendi
et ex hiis tres sunt mali et duo boni
ibidem d. circa medium Canonista ad materiam
licet diuisim facit canon relatum et c.
non omnis xxxvi di. et canon Nullus
episcopus xxxviii di. et canon in sacerdotibus
lxi di. xvi de sicut li. apud. multa etc.
Discordia Nota quod nonnulli ex nobilibus
regentibus non pro iure eorum guer
ras mouent ciuitates destruentes sibi
dissidentes v prosaicali parte c xii etc.
in principio Canonista ad materiam facit canon
dissidentes xc. di. et v. di. responsa in
fi. et di. xxiii multis etc.
Disciplina Nota quod disciplina species
est virtutis hec autem viuis inducit
ad inferiorum correctionem exhibenda
et sunt vbi in verum innumerabiles apparet

effectus prima parte metra xx proposito Cum moueris aliquem et post principium Item disciplina a Cypriano sic describitur. Disciplina est morum ordinata correctio et litterarum precedencium pettam regularum obseruacio vbidem et in principio Item ad disciplinam virtutes induere nos debent tria et mortificare vbidem et circa medium Canonista licet dinisicdc ad materiam faciat Canon consuetudo i di. et xx di. nulli presbiteris xlv di. disciplina et xlviii di. quilibet et lvi di. preposito et xcvii q. iii quidam

Discordia Tercium utrum discordia peccatum sit mortale in parte metra xx proposito licet plurimis di. in principio Canonista ad materiam faciat Canon discordantes et c. neque ad corpus xc di. et facit ecce secundum concordia xliii di. et iii q. vi. hec quippe etc.

Diuicie Nota diuicias confidamus quid tamen sciat diuicias congregando vnde ne tibi existat et quo finaliter tradat bona quisque iuste acquirere potest et valet in quadragesimali parte secundum xliii et circa si Canonista licet aliter xlvii di. sicut hiis in subscriptis et iii q. viii et secundum obicitur de penitencia di. in canonibus

Diuicie Nota quod in diuiciis quantumcumque affluant non debemus cor apponere et hoc maxime propter tria prima parte metra xxxix proposito Consilia potens et in principio Item nota quod diuicie sunt viii. viciorum capitalium generatiue in quadragesimali parte secundum xlv. et in principio Item nota quod tria diuicias ne dicit acquisitas secundum omnia atque incidas in culpa concordis quas mandare potest prima parte metra proposito xxiiii° Ne tibi quid desit circa medio Item nota secundum plures quod diuicie si eas non comitatur nobilitas et potestas non faciunt hominem felicem prima parte metra proposito xl dapsilis medium et circa finem Canonista ad materiam facit licet aliter quod dicitur in Canone Non ne xxxiii di. in fine et xxxvi di. secundum ecce et xlvii di. omnes et xxiii q. vii quemadmodum

Diuinacio Nota quod tria sunt diuinacionis genera que aliquid futuri inuestigare mollimntur in parte metra proposito xxiiii° multum bonum et circa medium Item quantum utrum diuinacio per inuocacionem demonum sit licita Secundum ultra medium Item utrum diuinacio per astra sit licita ibidem circa Item utrum diuinacio sortium sit licita ibidem post Item utrum omnis diuinacio sine superstitiosa sit licita ibidem Item nota quod diuinacio secundum theologos que innititur falsis opinionibus superstitiosa est et ideo considerare oportet quid sit verum circa cognicionem de sompniis in parte metra proposito xxx Sompnia ne cures Secundum in principio Canonista ad materiam faciat canon sortilegia xxvi q. i et q. ii intelligi uolunt diuis et c. illos q. eadem et q. iii c. i et q. v. qui diuinaciones et c. si clericus ea causa et q.

Diuites Nota quod diuites ut communiter sunt quadruplici vicio viciati in quadragesimali parte secundum xxxviii et in principio Item nota quod diuites semper boues plus quam alios peccatores premit deus quod exemplo sextum comprobatur eadem parte secundum xxxix et post medium Item diuites inordinatum amorem diuiciarum corrumpere debet seu despicere propter tria mala que inde proueniunt eadem parte secundum xlv et in fine Item quantum diuites qui necessitate tempore non subueniunt pauperibus sint raptores censendi in parte metra proposito xi° Cum tibi diuicie secundum in medio Item diuites ut filiis diuicias congregare valeant parce viuunt et in seipsis crudeles sunt quod exemplo gallinarum et aquile comprobatur prima parte metra proposito xl. dapsilis medium secundum circa principium Canonista licet aliter in canone Non cogantur xli di. et in Canone Non satis est lxxxvi di. et in canone multi i q. i in fine

Docere Nota quod magister ut salubriter doceat debet in se iiii° obseruare in parte metra proposito xxx disce sed a doctis et in fine Canonista ad materiam licet aliter xxxviii di. non oportet i et xxxvii di. secundum ecce et l. di. ponderet et c. cum quandocunque et xxxviii di. omnes psallentes xxxv. q. iii secundum hiis ita et de penitencia di. v tota Nota xv que sunt necessaria ut quis debito

mado doceat uult de sūma de vicijs et uirtutibus in tractatu de prudencia c. si uendimus et alibi est notum de ma et abc. similis in pma glo

Doctor Nota q doctor dz face ea que docet pma pte metri prprio xxx. cuius culpacc solas a tra medium Itm si doctor lau dabilit et absq calupnia alios vult inculpac actus et spectacles celestis yerarchie debet imitari qui sūt ut ibidem Canonista admirabilis liect alibi xxx vij di de ffinibus et xlvi. sane lix. di. ordinatos et in q ii sunt plurimi et de cons di. in nosse de doctoribus vero et que sit diuisio inter magistros et doctores et de fecunde ab eis et docendi uideatur quod notatur archidi. in pall Canone de quibusdam xliij. di.

Doctrina Nota q in similitudine doctrina et longa experiencia magistri et doctor quilibet contentus esse debeat cui quisque doceat pte psayca prprio lxj.o Meine ingrum ut tra principium Canonista ad ma et fuit Canon habet hoc primum xlvi di in princ.o et xlix di sacerdotes et c. in doctrina vero lxxxij di et c. quemchibus i q iiij

Dominus Nota si dns ppi sub culpam iniustus debet ueraci pro mansuetudinem mitigare quod xo seuere complebat pma pte metra prprio xxxvij Seruorum culpa ut tra medium Canonista lioet alibi de cons di. iiij siquis autem et xij q. ij in ecclesiastico de pe di. i. Sibe benignitas diuini et c. si peccatum et xxvj q. i et iurabunt

Donare Nota q duo sunt que inducere debent ad liberaliter donandum q pte metra prprio xxv. Quod pstare potes ut tra medium Itam donare debes iuste scilicet de tuo proprio no de alieno qua non est alij auferendum vij alij tribuas in pte metra prprio x. Quod donare potes ut tra medium Itm quaeritur utrum donacio facta pro constantinum tanc eccle in psona beati silvestri valuit et ad successores illarum renocari jure valeat et possitur ibidem ut tra principium Itam quaeritur quibus de jure donac valeat et possit Cur in principio Canonista licet alibi xcvj q in ij prprio et causa donac cum duobus talibus sequentibus Nequeunt di et in palea Constantinus xc. vj. di.

Dormitio Nota q dormitio mo derata tres magnas utilitates affert pte psayla prprio xlvij.o Quod satis est dormi a post principium Itm nota q dormitio i moderate sumpta ca mala corpi infert ibidem ut in medio Canonista licet alibi vi di testus et c. nec est di. eadem et di xxxij priv lice et lv di. proinde et c. sacerdos di eadem

Dotes Queritur utrum dotes corpus glorificati sint tantum iiij no maior aut plures vel paucores viij pte metra prprio xlviij.o Morte repetita d in principio Itam quaeritur de duabus et primo quot sint spes dotis Et quid si maritus tener de dote vel in aliis debuit sit obligatus vij pte metra xiiij.o prprio Dixeras fuge Cur in medium Theologus videat si placet de illis dotibus aie et maior dotibus corpus glorificati in quarto sntc di xlix. Canonista vel de hac materia videat in canone

Ebria Nota q ebria in mediocum et mitioum pter sunt iniptanda pte psaytali prprio xvj Mine mediocre ut tra medium Canoy ad mariā facit canon que xv q uj et vestibus jure q tote et de homa ad dinicarum eps

Ebrietas Nota q ppe ebrietate multa mala plurima ac caca [illegible] et pessima sint Messi quod illius copulat genus pte psayca prprio l. Vino te tempa ut tra principium Itm nota q quinq modibus psonatum specialiter ab ebriete quaerit periculo ibidem ut Itm ebrias est fomes et nutrimentum cum breurum qd ex quadam heremite applat ibidem d in princ.o Itm quaeritur utrum inebriare aliud potest maior licet ut in principio ibidem Itm quaeritur utrum ebrietas sit peccatum mortale ibidem ut

Item ebrietas est fomes et incentivum omnium
viciorum ut s. Item queritur que sit ebri
vel racio quod ille qui parum est ebrius ma
gis insanit vel litigat quam ille qui
est sobrius vel omnino ebrius ibidem. Item queritur
que racio sit culpa propter quam ebriosorum
lingwa pereat ita quod non valet recte for
mare sermonem iii parte metra preceptum
xxvii^o. hec bibe quod possis d. in principio
Canonista licet de ma. dumside xxxv
di. in principio de conse. di. v. nullus et
in decr. a crapula de vi. et ho. cle. et
de reliqui. et vna sca c. |

Ecclesia Nota Reverencia ut retroe
militantis ecclesie filios tangens depingens
diversis modis et vnus stat matre
militantem ecclesiam sinus pressis dogmatibus
offende nolling iii parte metra preceptum
xxvi diligere non qura C. te principium
Canonista licet alibi videat quod licet di. xi
catholica ecclesia ut xix. di. in memoriam
et xxxv di. ecclesie principes et pa q. i. Cato
tempore xxiiii. q. i. vbi sana quia plus
sunt legi proventalem zxt de pe. di. i
ecclesia etc.

Gaudium Nota deductum inter gaudium et gaudium
in parte metra preceptum vii^o Cum
sinus lamplex C. in principio — Consuetudo
Nota quod sicut consuetudo magno et forti
medicamine curatur ita consuetudine corporis
vicia retinendum quod duobus complectar
xxis iiii parte metra am. preceptum Cum
finis lamplex. L. eca principium Cano
nista ad ma. facit licet alibi canon
Judices i q. i etc.

Leccio queritur vtrum melius sit
quod regia dignitas vel quecumque
alius status et principatus vadat
per electionem quam per hereditatem iii parte
pte h viii a in principio Item Nota
quod electionis materia sub foro est implex
v parte metra preceptum xxxiii^o Judicium
populi C. eca principium Canonista de ma.
de pe. di. iiii si de bona, et in decr.
quippeter de elec. et xxiii di. Innomine
domini de elec. libri prima lo. vi

Elemosina Nota quod in elemosine
dacione ea sunt consideranda pte
Xsayra ix preceptum Cum des videto
L. eca sinem Item queritur quibus

potius elemosina sit danda ibidem d.
eca medium Canonista licet alibi ad ma.
facit Canon Non satis lxxxvi di. Item
queritur vtrum hominibus malis danda sit
elemosina ibidem d. in principio Item queritur
quid de illo qui facit abusuarico vel
raptore ut in elemosina faciat ibidem
post. Canonista videat super concor Canonicem
forte xiiii q. v. Item addit ut elemo
sine deo sint accepte maior sit incrassa
prima parte metra preceptum xxxv. Ne dubi
tes L. eca sinem Item elemosine quedam
sunt corporales et quedam spirituales C. per
medium Corporales elemosine sunt vii
que inferiori ut patet consequente.
Spirituales sunt eciam vii ut doce ignoran
tem consule dubitanti etc. ibidem Item
queritur que elemosine sint meliores
an corporales an spirituales ibidem post.
Item queritur vtrum elemosina impendenda
sit in preceptum ibidem d. post. Item nota
quod tria sunt alia genera elemosinarum
prima parte metra ix preceptum Cum mo
neas aliquem C. eca medium Item
queritur vtrum propter timorem pecti manis
gloriae elemosine in occulto fieri debeant
vel ne prima parte metra xvi. preceptum
Officium altaris d. in principio Canonista
licet dumsmodo in Canone nichilominus
de pe. di. i. et in canone quia tua xii.
q. i. et in Canone elemosine xiiii q. v.

Loquencia queritur an per eloquenciam
Auditori sua colorare dicta ut
magis appareant vera in parte metra
iii^o preceptum Sermones blandos C. eca
sinem Item queritur vtrum illi qui per fraudem
vel per fictum loqui acceperunt aliqua
ut sunt adulatores et ypocrite restitu
cioni teneantur et quibus ibidem d. proximum
Canonista de ma. xxx. vii di. si de quo

Piscopus, aut debet esse
in prelato unde prima parte metra
preceptum x. Cum ribosos L. eca
sinem queritur vtrum episcopus peccet
conferens beneficia bona peritis meliores
in parte metra x. preceptum Quod dignae
potes d. eca principium Canonista de
episcopis licet dumsmodo xxv. di. si nunc
autem et c. pium lex xxx di. in principio

xxb di in principio xxxvi di i pri°
xlvi di in prin° g mete plerum di
in princ° lxxxvi di in prin° g plsbi
et q iii sequens capis et c. se. Item
utrum crapulam liceat appetere p̃sayca pte
precepto xxxvi ad tollam C cira fine
(Evar. Nota q' ensez sunt
quilibet renovare tenet in
p̃fessionali pte h i. a in fine
Item nota q' quilibet xpian̄ sunt abre-
nuntiare renovare tenet̃ ibidem post Item quilibet
nunq ad omb' gualit ptinet abnunciare
vel a vicio sunt xpiani renovare ibidem
post Item queritur utrum sequitur erro-
neas opiniones doctorum ut ingnoran-
tes cusent a peto ibidem post. Item nota
de multiplici cruce inter xpiani angelos
et animas pte p̃sayca precepto xxb.
(Vul tenu credidere to Item nota q'
antiq' viri in tribus crucibus inter pte
pta modica inquire sunt involuti
viii p̃sayli pte h ii in prin° Canonista
de maria liceat aliter fuerat canon qua
tria l di et lxxxiii di Erat fuit
ex canon imperatores xi q iii et xx
iii q vi q' avaricie et in epla legit
C de sumis tri.
(Rubescencia Nota q sex sunt
de quibus est multum erubescendum
p̃sayrali pte xxxviii precepto
Spiritua verecundia a circa medium Item
nota q' contra illos qui erubescunt
se confitere in operibus virtuosis quatuor
velle debent propter quod ondunt q' male
se habent quo ad deum tpli ibidem
C in principio Canonista ad materiam
liceat aliter fuerit canon erubescant
xxxii di et de pe di i qui penitet.
(Erudire Nota q' circa filiorum
erudicionem tria sunt attendenda
pte p̃sayli precepto xi erudi
liberos a post principium Item nota
q' circa filiorum erudicionem sunt tria
attendenda ibidem d in principio Item
erudiendi sunt nati spetialiter tria ca
pta pte meta precepto xxxiii Cui
tibi sunt nati d in principio Cano
nista liceat aliter ad materiam fuerat canon
non inveniuntur et c si cata xxiii q

viii et xxxvii di legant epi et g pro
etcontra d ca et l di qui in alcaste
et dere sup spacula de magi extra c
(Tas Nota q' sex sunt ciuitates Sclaus
p̃sayca pte precepto xxxix Re-
rum custodi C in principio Ca
nonista liceat aliter lxi di et xvi q i
omnis etas de peni di v. adam
et plenius in p̃fessionario sexti in glo sup
libro p̃stitus. Item sex sunt modi ciuitates
ibidem in addicione
(Eutrapelia Nota q' eutrapelia est
virtus que in ludis et iocis consistit
et est media inter hystrionem et ypocritam
seu agrestem prima p̃fessionali pte g
x d in principio
(Exempla Nota q' exempla plus
monent quam verba pta pte metra
precepto xx Rey (Multorum cum
festo senex a post medium Canonista liceat
aliter ix di sana quippe xlviii di g nemo
et ii q i multi xi q iii et xxiii q i
(Paratus Item nota q' curati q' qui
exemplo suo pravo subditos suos corrupe-
runt tot mortibus digni sunt q' ad
subditos suos predicamus eciam transmittunt
p̃sayrali pte precepto xii Cura pastoralis
C in fine Canonista xi q iii precipue
(Expendere Nota q' expendere quis
debet large et parce cum ipse vos
hoc desiderat in pte metra in precepto
offer sumptum parce / legista ad materiam fal
l. qd in dcxxiii C de negl gestis rel
(Expertus Nota quod plus q' viri
nunq experto in suo arte credendum
est pte p̃sayca xxx precepto Extimacio-
netum a circa medium Canonista de ma-
tri xxxiii di sicut cum et xlvii di g nemo
(Extimaco Nota qui vult certa et
vera de rebus habere extimaciones
extimanus quam pluries non debet nisi firma
vera experiencia vel sciam iudicare pte
p̃sayca xxx precepto Extimacio retine
C circa medium (Item queritur utrum melius
sit in republica q' ciuiu iudicia et singula
negocia iudicio extimacionis tenent q' laicu
arbitrio vel ego ibidem C in principio Ca
nonista de ma in dere si lesit de ii sub
et dep da rel

Falsitas Nota q sub noie
falsi cont' omnes ffalsi sive
pditor sive ffalsi testis sive
mendax sive fraudulentus
quoquo fraudulente modo
et ffalsitatis impijetate sit
reus y' psionali pte § xxiiij° C in
medio Canonista de matia plenissime
videat Canone si qius l. di et melius
in Canone in memoria xix. di in glo ij
vbi tractat' de falsayis in ffalsitate multiplici
et videat eciā in rubra de cri fal p totu
vbi eciā de multa ffalsitate legit' et notat'
Fama Nota q fama tenet sm
gradum int' tria bona iij pte mea
pcepto xx iij° Ysidorus sugitur
in principio It nota q famā tolle xxx
est autem occidere Nam sicut corpus
vivit mediante aīa sic aīa vivit
mediante fama iiij pte metra pcepto
xix. Si famā sinare cupis Et tamen
It nota q fama se habet indiffēnt ad
famā et infamiā ibidem p' Itē nota
q fama et infamia accipit' quiqz ex facto
quiqz ex suspicione pcedit quiqz ex ito
cantor, quiqz ex metro ibidem p' Jn ibidem
capitur de duobus et primo utrum in fama
vel gloia sit felicitas ponenda C p' mediū
Sp' utrum fama aliquam derogāt magis
sit peius qui homicidium vel adulterium
comitte. Et in principio Canonista de ma
in Canone sim est de conse. di iiij de fac
bonis c. bono in glo xiiij de collatio. etc
et mr tra zet
Familia Nota q familia gubernari
vel regi debet ab ipsa pdefuniaz
pte y sayta pcepto xij ffamiliam
tua' et post principiū Canonista de ma
licet alic' videat Canone deinde xxxvj di
et q̄ notāc est xlviij di et c. cum nulla
di eadem
Felicitas Nota q felices p morte paly
nascunt' in celo et ibidem acquirunt
inter optima bona iiij pte metra pcepto
xlviij° Morte repentina Et circa mediū
Canonista licet alic' etiam est x. di. et
canon sufficit de conse. di ja

Femina Nota quod et qui
femina potest esse testis in
pte metra de pcepto contra
testis C post mediū Canonista licet
dirissimade de matia femie quo ad
voluntatem hetur in Canone . dicaturz
xxvj. di. xxxiij di q mulier ista xxx
di hospiciolum lxxxj di dicitur Sed
quo ad testiom ferendum hetur xxx
q. iij' exod et in canone mulier xxx
iij q v. et de testi. cum et c. tu libz
xxx et Ubaldus in dote mulier de
judi li xij°
Feudum Nota q quibus de
causis de iure amittit' feudū
pte y sayta beneficium accepti
memor esto B ultra mediū Canonista
licet drissimade ad nrāz canon esto
subiectus xc. di xxiij. q. lviij. § a et
in libro feudorum in quibus cam' feu
amit. c. i. et de feu. et totum contra
Fidelitas Nota q qui fidelitatē
amico suo iurat seu dno suo
sinare debet inior eiū effectū mone
commodare ha psionali pte § xxiiij°
B in principio Canonista de matia
durite videat Canone de fora xxij
q v. et cōt de iur' iur. ego. y et in lio
feu de for. fidel. circa primo
Filij Nota q prin filij de iure
Cayto et canli bonis patris
consolidari possunt xiiij de cauli ipsaya
pte y pcepto C ay mediū sentes
amor Canonista licet alic' lxxiij di
quorum licet et ii q viij quod et xxviij
q a in principio ca cū et cōne eit cuj
vocs et notat' in dote quicunque de
iure contra in magna glosa ubi enuerat'
predicte cause
Firmiter Nota q ffluuiia paradisi
sunt quatuor p que xxx inor vir
tus cardinales designant' quibus
mens mea irrigari pitur et infatu
debet xxx inter psionali pte paga
xl et post principiū de conse. di q.
irrenere tel
Fons Nota q fons bonitatis dicit'
est deus a quo emanat vij
canalia scz septem virtutes qui

facies signatus est vii sigillis a vii donis spiritus sancti ut patet in principio sexti capituli hermiali parte xii quod qui incipit ad fontem Canonista de ma. q. i. q. vii situm de pe. di. v. si cum inquit etc.

Forma Nota quid sit forma figure ubi supra in iiii parte metra vi° preceptum dilige donarium etc. ubi in medio Canonista xxv q. c. de forma

Fornicacio Nota contra errorem illorum qui dicunt fornicationem simplicem non esse peccatum ad ipsam prima parte x summa preceptum sexto non mechaberis Item quantum ad simplicem fornicationem simplicem communiter habet ut mortale et sit peccatum mortale ibidem ut circa medium Canonista licet diuisim de in canone vicesima xiii di. et lxxxi di. di. quisquam et xxxii q. i. xxvii tempore et xxxii q. iiii iniunctionis et xxxii q. v. di. quibus tamen etc.

Fortitudo Nota per Tullium quod fortitudo est consideracio periculorum susceptio et laborum continua perpessio ut patet x summa preceptum xxxi ubi de virtute circa medium Item nota quod virtus fortitudinis aperte ostendit qualis in medio rebus homo sit ut circa principium Item virtus fortitudinis est aliarum virtutum conservatrix quod quis cum grande sit fieri perfecte compleatur x summa parte preceptum xxxi° ubi de virtute dicitur Item quantum ad utrum magis consistat fortitudo in aggrediendo quam in sustinendo ut in principio Item quantum ad utrum fortitudo precellat omnes alias virtutes ut in iiii parte metra preceptum xviii esto forti animo in principio Item nota quod Tullius iiii fortitudinis partes assignat ibidem post circa medium Item plures ponit iiii species fortitudinis ibidem post Canonista licet diuisim de ad maiorem faciet c. si xl. di. in usu consurge et facie c. ad quam q. l. di. et canon fortitudo xxx iii q. iii et c. se. et de pe. di. v. quod autem et di. v. si. u. in ut.

Fortis Nota quod ille multo fortius potest mirari qui tribulationes sustinet ut prima parte ubi supra x summa preceptum xxxiii ubi de virtute ubi post medium Item nota quod fortis esse debet iniquae superatus causa ipsius et aliorum defensor ut in iiii parte metra preceptum xviii esto forti animo ut circa medium Canonista ad maiorem facit canon valida est de penitentia di. iii Item quantum ad utrum homo de iure naturae quadruplicis defensione ut circa medium viii° de iure quadruplici conmendacione ubi dicitur circa de iure militari patris assignatione ubi Item nota duarum virtutum fortis et audacium in iiii parte metra xiiii preceptum cum tibi prevaluit ut post medium

Fortuna Nota quod mali sunt quidem melius fortunati quam boni ut in iiii parte metra xiii° preceptum dignitas indignorum etc. in principio Similiter quantum ad malum primo utrum autor bene dicat in eo quod dicit indulget fortuna malis ut circa medium viii° utrum fortuna bonis indulgeat potius quam malis etc. in principio Item quantum utrum fortuna sit certa vel non in iiii parte metra preceptum cum sis munitus ut in medio Item nota quod de bona fortuna et mala tenendum est quod habetur in prima parte metra preceptum xxiii cum fueris felix etc. in principio Canonista de fortuna et fortuitis casibus videat quod legitur et notatur in decre. quod de homi. et cetera

Forum Nota duarum modum forum in uenit que et forum in masculino ut patet x summa xiii° preceptum forum te fore ut circa finem Item nota quod tria sunt que habent proprie non solum vincere quilibet de corpore unius sitatis inducere ad parendum foro suo ibidem ut post principium Canonista de materia licet diuisim videat canonem nostrum xi q. i. et canonem quibus xi q. i. et vi. q. iii. et videat quod legitur et notat in decre. forum de ver. et decre. ad sic generale de fo. compe. et c. si clericus et c. competentibus et c. licet cum multis aliis in eo ti. pertinentibus

Fratres Nota fratres priores fratres dicuntur gerdicu x summa parte iii° preceptum cognatos cole etc. circa medium Canonista de materia licet diuisim de xviii

di deiud et l di si cuatym ca xxv q i
in principio de diuor et vltt et de hore ad
q in metro

Vgere Nota q fuge debet quilibet
inimicos prima pte metri xij prepto
inimicos fuge et in princo Canota
licet diusimode xliij di si rector ven q i
S hoc tamen xxiij q iij S Item ab aliquo
et t tres psonas xxiij q iiij et viij q i
si scitatur de iterum ii tu iudem S ppt malicia
plebis

Vtrum Nota q quilibet vtit re aput
eum deposita vel re ei comodata ad
aliud vsu vel alr vtit pignore furtum comittit
ysaya pte iiijo prepto Dand sma d circa
principium Item alr querit vtru peccet q
rem suam apud aliud deposita vel alr in
iuste detentam furtum accipit caud d in
fine Canonista ad mag fiat S sedecimus
vi i q i et xiiij q vj penale et xxxij
q iiij Metricos de dimor grandis et de
furtis p totum et ff de fur li i S i et l qbus
S vetare

Avulus Nota dicitur nec garru
lum et loquutorem in pte metri
prepto xvj Item quinimo et ps
principium Canonista ad matiaz
licet aliter fiat xxxvj di S finit alr
et xl v di in principio et Gaudere Nota
q gaudere nemo debet de morte repentina
malorum et hoc maxime pptr quia que
repbi in puncto mortis ducitur ad min in
pte metra prepto xlviijo morte repentina
et in medium Canonista vidbat Canonem
sca romana v' Ite in pthia xv di et l di
quia tua et xxiij q iiij S porest etc

Audia Nota q mala gaudia sunt
vicia que penitus venit refugienda
ppt tria in pte metra xix prepto
Si fama fuare cupis et ca medium Canota
lxx vj di in Canone igit' Item querit' tria
gaudium de duobus Primo que sunt illa gaua
quo summo studio sunt a moribus expetenda
que de remouenda in pte metra viijo p
repto Iustiqque tris ro ca finem S' ad
quia petiu clama graua reducunt' d in pno
Item nota q tres dria est int' gaudium
vniuscorum et viciorum quale est de p metro
qui fit sup lectum et sub lectum in pte metri
prepto xix Si fama et ca medium
Canonista in Canone quia tua l
di et xxiij q iiij S q hijs et xv di
sca romana v' Item in ephia singeris
alle et lxxxvj Tamen

Gladius Nota qualiter de lingua
sua no facimus gladium goliath
qui erat inuolutus pallio epsilot etc
ysaya pte prepto vijo Saluta libet
S in principio Canota de ma licet alr
xlv di disa et xxiij q i in princ
et S ecce in si xxiij q iiij et xxxiij
q ij S in hac et de penit xxvi i pno

Gloria Nota quid sit gloria
in p sali pte prepto yo et in
principio Item gloria dicit varia
replicat iudem et in princ Gloriosus
Nota q tra homines solent facere glorio
sum pte ysaya prepto xxxiiij qua
verecundia et vlt medium Ite querit'
vtrum aliquis possit desiderare gloriosum
in conspectu hominum appare in pslici pte
S yo et ca finem Canonista de matia
in Canone nd est xxxv q i xj q iij
in vaba et in derch et p opus
de pen' pen'

Gratitudo Nota q ad virtutem
gratitudinis duo principalr
induct debent pte ysaya v
prepto Beneficium accepti mem' esto
et post medium Item quer' vtz retribucio
gratiarum sit differenda iudem et ps prin
cipium Canonista ad mag fiat qd
legitur in Canone legimus xx iiij di
et xx v di ecce ego

Guelphi et gimbellini Nota
q guelphis et gibellinis
et eorum insolencijs plene
tractat' pte ysaya prepto xxx Ma
ledictus ne esto Item p medium hec
gesta videat q p dominum bar in tetat'
de tyranno vbi et principali sub quo
formiat de eamodo q vbi ponit de guelf
tyranni cum adhere guelfo et est tyr
gibellinum et contrariu ff de lex l p
quis a filio q si

Gula et Gannis vtrum gule
vicium sit gravissimum peccatum

iiij pte metra pposito xij Cum te
detineat d in principio Canonista
de mag videat Canonicis quorum modo
de conse. di. v. et c. ne tales eadem
distinctio. Unicuique nota quod haurire
conati sunt quamplures
plsi de fonte virtutis vz
de deo quid sit sed se saciare
nunc potuit vide plsi li
pte q xij qui incipit ad fonte boni
cum ancto scriptoris scta est vna capitulum
Q post principium Regista licet aliter
fiat ad maiz l. ptor ait in pn ff
de rivis. Bibl. deh ac

Eliseus Nota quod Gehezeus ad
helyam clamabat Oro ut fiat
spus tuus duplex in me pma pte
metra pposito iiijo Sponte repugnando
C. post medium Canonista ad nuptias
fuit canon non est satis hyppon

Eresis Nota de multiplici he-
resiarchis specie pte xsaytra
primo pposito Atque deo supplicari
do post principium et pte eadem pposito
xxv. Nil tenere tradidas ib i primo
et va pte metra jo pposito Si deus
est animus C. in principio et post ca-
nonista de matia va q. iij salvator
xxiij q. i. que dignior persona q.
d. episcopi et deberi rotund ac

Omnia dum Nota quod homini
dy genus duplicat distinguit
in pte metra pposito aij
Cum recte vincas C. post medium Canonista
de anc. l. di. si quis homicidium cu
inlris et aplis ibidem ponit et
lxxxvij di. c. Ulst de pe. di. i homi-
dium et dhomicida p totum

Omo Nota quod triplex ratio
assignatur quare homo magis
timendus est quam cetera animalia
iiij pte metra pposito xxij Cum
tibi ppones C. post principium Item
quaeritur utrum verum sit quod dicit auctor
supra quod homo magis sit timendus
quam cetera animalia ibidem C. circa medium
Nota quod valde detestandum est homini

esse ferocem cum sit plsi a natura debeat
esse ad mansuetudinem xsaytali pte pposito xij
Blandus post principium Item nota quod homo
bene agere differre non debet cum facultas
operandi se habet quod duabus auctoritatibus comprobatur
pposito xxxiijo Cum dubia incertis C.
post principium et C. circa finem Item quaeritur
quare homo cetera animalia procedat in pectura
i pte metra xiij pposito Corporis egregii
C. circa finem Item nota quod homo factus
est ad ymaginem dei in naturalibus et ad
similitudinem in gratuitis iiij pte metra pposito
xiij Cum tibi ppones C. circa medium
Item nota quod homo dicitur potius ad simili-
tudinem dei factus quam aliud ibidem Item
nota quod homo omnium animalium praecedit
per potiam ibidem C. post medium Item nota
quod plsi dicunt stultos esse homines fri-
gidioris sanguinis prudentes vero calidi
iiij pte metra xx pposito Cum sapias animo
C. in principio Canonista de mag. licet
huiusmodi l. di. ponderet. i. q. iij. homi-
nes q. vij. postulatus de pe. di. i. si
cui inest de gsc. di. i. hij duo

Onor Quaeritur utrum aliquis licite
velleat honorem in xsaytali pte
xijo C. circa finem Item nota quod
qui faciunt aliquem actum virtuosum solum
propter honorem virtuosi non sunt ibidem Item
honorem attingere nil aliud est quam testimonium
de bono et excellenti habere ibidem C. post
principium Item honor et reverentia maioribus
maxime debetur qui in aliqua sunt pre-
eminentia vel dignitate constituti et hoc
propter ea que eos eundem virtuosos xsaytra
pte vjo pposito Maiori eodem loco C. circa
finem Ibi ad quaeritur de duobus primo utrum
honor et reverentia solum modo superioribus
debeatur C. post medium Secundo utrum maiores
et in dignitate constituti honorandi sunt
si sunt mali ibidem Item nota quod cum homo
incorpore veniat transgressionem eius corrupta
honore sublimari va i pte metra pposito
xxjo Insurate medium C. circa finem Canonista
de matia licet huiusmodi in causa iurs mili-
tare i. di. et in nonarum lx di. et i causa
i. suspicatus viij q. i. et al sit eam diaconus porro

q. i. et de cleri. coniugatis etc.

Amoris amatiua. Nota quod honoris amatiua est virtus quedam que consistit in amando honores mediocris prima secunde parte q. cxxix circa principium Canonista licet aliter ad materiam facit canon Clericum xxxiii di.

Hospitalitas. Nota de hospitalitate et aliis misericordie operibus prima parte media precepto xxx d. Ne dubites circa post medium Canonista ad materiam facit plures di. in principio et canon in nomine patris lxxxii

Humilitas. Nota quod triplex est species humilitatis in secunde parte q. clxi circa finem. Item humilitas publicani a salvatore multum commendatur in secunde parte q. xli d. in fine. Canonista de hac virtute que specialiter deo comparatur et de comparatione aliarum virtutum videatur in canone Si qui filii xxx di. in libro vero … supra dicto ad humilitatem. De materia etiam habetur in canone qui sicut se ii q. vii et xxxiii q. iii displicet in fine

Iactare. … vacatas se de aliqua virtute … illa vel illam … habeat in parte media precepto xix. Nec te collaudes circa medium. Item queritur utrum iactantia sit mortale ibidem post. Canonista licet aliter ad materiam facit canon … vi q. i et canon Omnis iactantia xxi q. iii et canon Qualis xxxiii q. iii etc.

Ydolatria. Nota quod quatuor sunt … contra ydolatriam attendenda prima parte media primo precepto Si deus est unus circa post medium. Item nota quod septem sunt species ydolatrie ibidem circa medium Canonista de materia in canone … de … xvi q. vii. xxvi q. v. c. Sunt nonnulli et xxviii q. i. Non audemus et xxviii q. i. ydolatris

Ydolatria autem quam … seu denarium … genus ydolatrie comparatur et avaritia ydolatrie in parte media in precepto diligere deum circa fine Canonista ad materiam licet aliter canon Iulianus xi q. iii etc.

Ignis. Nota de quatuor ignibus infernis … nobili et … vero in parte media precepto x. … tibi sortis dedit … circa principium Canonista de materia licet aliter facit c. alias autem xxv di. et i q. i. sicut … et … et … ad septimam de pe. di. iii … hoc … i.

Ignorantia. Nota quod duplex est ignorantia scilicet iuris et facti in parte media xxiii precepto Noli timere d. in principio. Item queritur utrum puer ignorando ea que fidei sunt possit excusari quia a quo discere habere non potuit in parte media precepto xxxi Ne pudeat circa principium Canonista de materia licet aliter videre potest in c. nonnulli i q. iiii et xv. q. i in principio xxx q. i de his et in regula ignorantia hodie de regulis iuris libro vi° etc.

Ignoscere. Nota quod homini … ignoscere debent et iniurias remittere maxime propter duas considerationes in parte media xxvi precepto … circa post medium Canonista licet aliter in canone … xxiii q. i et … di. consuetudo et de pe. di. i. … ignoscito. legista C. de epis. et cler. si quis in hoc genus

Illustris. Nota de hac dictione Illustris habetur in principio prologi … illustres …

Imago. Nota quod triplex per mortem … assimulat deformata ymaginem in parte media precepto xlvii° Morte moriemini circa principium. Item nota quod clerici simul … ymaginem reformatam ibidem circa post medium Canonista de materia xxxii q. v. hec ymago de pe. di. iii. si ex bono … etc.

Immolare. Nota quod ymmolacione … dimisere … aliquem … in parte media

pcepto xvj Cum sis ipse nocens
B. vita fueru Canoista de ma̅ quam
xxii q. v. et c ne cum et canon
sacro dic pcepto di rel

Impietatis Nota q colunbi ta
lentu eius ob amplior clau
debatur auari impietas designatur
pte rsaym pcepto vnus optime da
Nota q de mani glas sup gg omnia
in vite felic sa pte metra pcepto
xix Nec te tollandus d. in principio
Itm nota de mani glas regis haro
lach regis noruagie dacie et
anglie sa plicht pte G xv B vita
fuerit Canonista ad ma̅ fiat quod
notat in canone quisquis xvj di in
glosa superstiosus et in canone sis
r q r rel

Incompositio Nota q incompositio
corporis inequalitatem indicat
mentis ut p Clementi pte C vs primum
Canoista in G sicut ge xl di

Inconsideratio Nota q sunt multa
que nimis vale debent cau
sari hominum consideratione pma pte metra
v pcepto de ludo inspicias B vlt
medium Canoista B. q B G h

Inconstantia Nota q vicio in
constancie replicam valet infami
am in pte metra pcepto xxvj
laudatis quemque B an medium ille
gista ff de pena l. in canone ipna
ibi inconstancia recusatur rel

Indoctiatus Nota q indoctiatus
homo mortuo est similis iii pte
metra ixo pcepto Instrue proprios
d in principio

Infantis Nota q infans nali ca
re nascens tria facit que adolu
lescens qui sunt indicium p a pte
metra pcepto xxx Instrue medium
ti cum primum Item nota q infans d
vtad nd ad debitum venit manentem
appetit maior p a pte metra pcepte
plurimum Morte repentina B vita fuit
Canoista ad ma̅ licet ali faciat canon

placuit i q iii et canon de hiis xxviij
di de infancia et aliis etatibus require
supra in litt e que incipit Etas et ibi
plene rel

Infirmitas Nota q boni rectores ex
sua infirmitate aliorum cognoscere et ma
xime subditorum infirmitates pensare debent
i pte metra de pcepto di inter ingrati as
C vita principium Canonista de ma̅ xlviij
di si cepus et xlv di recedite Ad ma̅
s alias facit v q B. sr mala de adul pog
firasse et xl q iii principio

Infortunium Nota q tria sunt que
quis debet auari infortunium paciente
tollerare in pte metra pcepto xxxvjo
Cum tibi displiceat A vita fuit logisa
d. qui re sa pos l. disart et medium
et circa finem z cetera

Ingratitudo Nota quam tria ingratitu
quantum duo primo vicio ingratis
sunt bufina subhenda Sed eo an obliuio
bufiorum nec gemus ingratitudinis sit maior
et detestabilior tertius prsaicali pte pcepto
D. Beneficium accepti memor esto C in
principio Canonista de ma̅ videat
in summa ho. ti. de feudis qui ibi enumerat
aliqui casus speciales ad ingratitudinem
pertinentes

Iniuriis Nota q quilibet in pun
bita cautus vallatus est inimicis p a
pte metra pcepto xxxvj cum dubia
in ctis B vita fuerit Item de inito
vero valde periculosum est credere prsaym
pte xl pcepto diligentiam adhibe d in
principio Canoista de ma̅ xxiii q iiij
c. ex hiis et cum in lege et c. an vidisti

Inobediencia Nota q omnis inobedi
encia et prauitatem suam aptum accipit
retribucionis mercedem i condignam penam
pte prsaym pcepto xxvj Bara de foro
n vita fuerit Canonista de ma̅ licet
huiusmodi xix di. nulli phas est et bui
q i sacerdotum et xxiiij q iii inst et q vi
e sequitur. xxvj q iii in de obsecramus
articulo de eo et cum vitantes in quibus

Inpaciencia Nota q impacientes q ad os
portant ad paciencia consolatoribus

existant similes iiij pte metri precepto
xxxiiij° dum tibi displiceat d. ca. prim
legista ff de bo. eorum qui mor. sibi consci
l. si § si
Insipiens Nota differentiam inter insipientem
stultum et fatuum iiij pte metri precepto
xxv Insipiens esto d. post medium Canonista
ad maiorem facit Canon. quod ait precium q. ix
Instabilitas Nota secundum gregorium quod nichil
in rebus humanis cordis instabilius inveni[tur]
iiij pte metri precepto xxvij laudant quique
c. in principio etc.
Instare Nota quod homo debet instare in
decem decalogi preceptis iiij pte metri ho
precepto Instare precipue b. ca. medium Ca
nonista in canone ponderet li. di. et iiij q. vij
postulantes etc.
Intellectus Nota quod secundum philosophum qui vult
principari intellectum videt principari et
dexteram et leges pte metri iiij° precepto,
Sepe repugnando d. post principium
Intelligentia Nota quod ita est de cetera
mortalium intelligentia circa mundialia ter
na sicut de oculo qui videt rem a remotis
et eam iudicat parvam cum sit magna
pte metri precepto xxix Quod vile est tene
in principio Canonista ad maiorem facit quod
legitur et notatur in decretis de vbi signis
Intelligere Nota quid sit intelligere secundum
ethymologiam vocabuli iiij pte exemplali
pte § i. d. circa finem Canonista de rna. lig.
alibi xxxvij. di. § ut itaque v. q. iij. excel
lentissimus
Interpretatio Nota quod de interpretatione nobilium
sta pte eli pte § xl b. in principio
Item de interpretatione auctorum pte ciii § xxxb
d. in principio Item quod peccata interpretantur
maxime sunt execrabilia psalmista xxxvij
Arrendus esto d. circa finem Canonista de
ma. xliij di. in principio et xl di. eiusdem
Investigare Nota quod scolasticus non
debet esse nimium curiosus investigare
vana et inutilia et hoc propter quatuor ma
la que ex nimia investigatione proveniunt
iiij pte metri precepto l. cum t. contigerit
c. in principio legista ad maiorem facit l.
imperialis in prin. c. de nupt.
Invidia Nota quod inter cetera vitia mortalia
invidia post superbiam cuius est filia
ceteris periculosior atque dolorosior iii pte
metri precepto xvij Invidia nimio
d. in prin. Item quomodo dicitur invidia
sit peccatum ibidem b. circa medium Item quomodo
vtrum sit omni peccato maior ibidem b. post
Item nota secundum augustinum quod invidia est do
lor alicuius prosperitatis inmensis ibidem
d. post medium Item invidie sunt quinque
pravi effectus d. post principium Item non
quod quisque tantum sibi debet esse ne sit
invidiosus propter tria mala que inde oriuntur
iii exempli pte § xxx c. in principio Ca
nonista ad maiorem invidie facere potest
xxv di. sedem et xxxb di. sexto die et
lxxxvi di. non satis miror et v. q. j. b.
habet hoc Jeronimus et vi q. i. si omnia
et de offi. custo. ca. j. vel etc.
Invitare Nota quod invitat nos ad
penitentiam deus diabolus et mundus
pte psalmista xlvj Quo convinca di. pro
Canonista licet alibi in canone invenitur
dumbis de conse. di. v. et in decretis dicitur
de sacramento baptismi § hoc ingenito etc.
Ypocrita Nota quod ypocrita eo modo
cognoscitur quo lupus ovina pelle
tectus et hec quinque ad tria mala signa
iiij pte metri precepto xxxiij° de
inssos animo b. post principium Ibi
etiam quomodo de ribus et prime quinque
duo tamen detestatur peccatum ypocrisis b.
circa finem Sic tu virtuti vicium ypocrisis
opponatur c. circa medium contra de quinte
hominis peti et reparatione d. post principium
Item de ypocritis vide in pte psalmista
xxxvij precepto Mundus esto c. circa
medium Canonista ad maiorem ypocritarum
facit xxxv. q. vi. in principio ad
maiorem etiam facit § ibidem testatur in q. vij
Ira Nota quod pendente ira nichil
est attemptandum pte psalmista precepto
xlij° Noli irasci absque b. post medium
Item nota tres gradus ire secundum pte metri
iiij° precepto Iratus de re d. circa medium
Item nota quod quodcumque ira repit psalmista pte
metri precepto xxxvij lite inscire cave
b. in principio Item quomodo alterum auctor
bonum depingit in hoc quod dixit Ira odium
generat ibidem d. post principium Item nota
quod ibidem notantur in dicte carmine ita et

adiud b post principium ibi nota quod
dux ira reperitur q. parte metra viii° prepto
iratus de re a in principio ibi nota quod
ira subiunt cum hominis hoc duplicat co
plactur ibid b circa principium ibi nota
quod quando ire vino quoque pue nascuntur filie
ibid c in principio ibi queritur utrum ire
et cetere passiones cadant in sapientem
Assayca parte prepto plus° iracundia
tempera d in principio ibi queritur utrum
ira sit omnium malorum causa ibid item
queritur utrum ira sit peccatum veniale vel
mortale ibidem Canonista de ira licet
diffuse v. q. iiii relatum in fi. et xi q.
iii ira xxiiii q. v in princ° et c in
bella et q. viii xxiii q. v c hinc
nondum et de cons. di iiii

Iracundia Nota quod triplex genus
iracundie reperitur parte assayca
prepto plus Noli absire c in
principio ibi duplex ira reperitur scilicet
activa et passiva parte assayca prepto
plus° iracundiam tempera a. post principium
ibi utrum iracundie competat cum immani
tatem in rebus detestabilibus assistat
ibid b post medium Canonista ad idem
facit canon si quis tm ii di in prin
et canon si quis xi q. iii

Iratus Nota quod irati sicut architenentes
describens cum ait et comparat
rem quam ad probat sibi quo quoddam
inseruit in libro de mirabilibus mundi
Assayca parte plus° prepto Noli ira
sci absire a. cum medium Canonista
ad idem facit canon si quis iratus
ii q. iii ibi queritur utrum iracundia aliquid
possit esse licitum c circa medium

Irrisio Nota quod circa irrisione
sunt specialiter pnotanda parte
assayca prepto plus° Nomine irri
seris b in principio ibi tria sunt
que retrahere se debent a miserorum
irrisione eadem parte xl prepto Mi
serum noli irridere b in principio
ibi queritur quod sit maius peccatum an
irrisio quia peccator irridet deum vel pecca
torem vel cum diuina iudicia co
tempnit / an irrisio pauperis et miseris

ibid d in principio ibi nota quod tria sunt
propter que contraire se debent innocens a de
pretorum irrisione · iiii parte metra prepto
xx° Cum sapias animo d in principio Ca
nonista ad idem licet alii xxiiii q. i pastor
circa medium et xxxviii di· sedulo et v q.
viii· sicut in fine, etc.

Ironia dicitur de ironia que est species
mendacii utrum sit peccatum et quale
sit parte metra xix prepto Nec te collau
des b circa fine Canonista videat de iro
nia in c ubi ita videtur in glo. super
xxii q. i etc.

Iudex Nota quod tria sunt que principue
iudicem movere debent et iudicare
ut equitate in iudicio debeat assuadere
parte assayca prepto xvi Equum iudica a
post principium Canonista xxiii q. ii estud ibi
queritur an iudex sit allegata et probata
debeat iudicare · an secundum conscientiam quam
habet in contrarium prima parte metra prepto·
xxxv Aguosto ubi meret d in principio Canonista
de iura x conclusione videat quod habetur
xxii di c· i· et· ii· ibi quod iudicis auxilium
ad eorum venit humiliter implorandum
iii parte metra prepto xliii Iudicis
auxilium b in principio ibi queritur an
humana iudicia melius iudicibus quam legibus
committantur parte assayca prepto xxx de
iniuriam retine c in principio Canonista
de iudicibus et iudiciis licet diffuse in canone
et purgabit · l· di· et in canone presbiter
lxxxi di q. i iudices· ii q. i· nulli et
c· deus omnipotens et c et in primis de
dimor gaudemus

Iudicium Nota adhuc quod iudicium inte
gretur inior persone exigitur parte
assayca prepto xiii In iudicio adesto
a ad medium Canonista ad idem facit iii
q. iii· nullus unquam ibi queritur de duobus
et primo utrum licitum sit aliquid iudicare vel
non assaycali parte prepto plus° Iudicia
iudica c in principio ibi secundo utrum per
suspicionem sit iudicandum vel non d. post
principium ibi nota quod iudicium suspicionis
ex tribus causis procedit ibid · d circa fine ibi
triplex iudicium solet distinguitur iii parte metra
prepto xxxiii° Iudicium populi ibi nota
quod quatuor sunt que humanum pervertunt iudicium

secunda parte precepto xvij° C in principio
eciam iudicia B post principium Cui con
cordat Canon quarta xi q iii Item non
dicam iudicium quod fit actu iustitie
et iudicium quod fit actu spiritualis scientie et
iudicatoie opinionis in qua mortales
quilibet sua credulitate firmat secunda secunde parte
precepto xvij Iudicare iudicia C p principium
Item nota quod omnia iudicia divina quantumque
incomprehensibilia sunt et occulta sive quia sit
sive quia sunt iustissima et verissima
in scriptis et ad mortalium salutem sufficientia
vel premissa summa parte tercia precepto de
iiij° Qui tibi committis circa finem

Iudicia Nota quod nullus reperitur impe
dimenta propter que iudex in iudicio
iudicare non potest secunda secunde parte precepto
xvij eciam iudicia C ult medium Concordat
ad hoc facit decretal prudentiam [illegible] vii de
offic. deleg. et de re iud. cum vertissimum c. li. et in
c. de iudic. et xi q. iii iudicat. et
c. plerumque eadem causa et q. Item de penis in
diversis tam ecclesiasticorum quam laycorum tam
talia iudicia precipiam iudicium ibidem C.
ante medium Canonista ad hoc facit decre
tum cum de sen. et re iud. lib. vi xi q.
iii quantumque et c. de pe. l. ult.

Iuramentum Nota quod licet non debet
in omnibus sermonibus iuramentum preferre
sed in promissionibus fidem firmare parte secunda
precepto xix Iusiurandum summa C. cum meum
iurare est quantum de se. Secundo quando sunt
causa institutionis iuramenti B ante
medium Quarto utrum auctoritatis preceptum sit in
omni iuramento observandum ibidem p Sexto que
requiruntur ad hoc ut recte fiat iuramentum
C circa finem Octavo utrum periurium sit peccatum
mortale C ante medium Nono utrum peccet
qui ab aliquo exigit iuramentum ibidem p
Decimo que pena periuro primum venit
imponenda ibidem post Item nota de illorum
errore qui asserunt ullam veritatem iura
mento esse firmandam in parte tercia quinto
precepto contra testis C. ante medium
Canonista de ma. in canone in nono
et c. ita quo et c. et inolevit xxij q
i. xxij q iiij et c. unusquisque et c.
accedere cum multis aliis c. ibidem ponitur
et in decret. et si xpus de iure iurando cum
tua etc.

Iustitia Nota quod iustitia [illegible]
excellentior est et generalior virtutibus
ceteris quod probatur rationibus secunda secunde parte
C iiii B et medium Item huius virtutis excel
lentia pluribus exemplis et auctoritatibus
comprobatur ibidem D. Item multi sunt iustitie
effectus nobilissimi qui sub quadam
typica auctoritate comprehenduntur qui omnes
successive declarantur eadem parte D per totum
Item quintum utrum faciens iniustitiam semper
mortaliter peccat ibidem D in principio Item nota
quod iustitia dividitur in superiores partes et
inferiores parte secunda secunda primo precepta
Itemque deo supplicare A circa medium Item nota
quod iustitia ab Egidio libro vi° mirabiliter
describitur parte secunda xvij precepto eciam
iudicia D post principium Canonista de ius
titia multipliciter accipitur in canone quintum
licet plurimum di. et i q. q. legis etiam et
in canone si de rebus xxiii q. vii Item
xxiii q. iiii q. precepta de pe. di. c. si quis
et dem. super et c. scriptis di. eadem
de consecr. di. iiii. aqua et eadem di.
non dubito

Iuvenes Nota quod iuvenes ut
plurimum sunt presumptuosi tam inepti
tam vilositate secunda secunde parte c. i. C
circa finem Item iuvenes ut plurimum sunt
tenaces ibidem D post principium Item
iuvenes sunt immoderati ibidem post
Item iuvenes ut virtuosi efficiantur tria
sunt eis prebenda terra imponenda tria
prohibenda summa parte tercia xvi precepto
multorum cum scita c. circa medium etc.

Iuniores Nota quod iuniores vicia
sunt sex secunda secunde parte D i B
in principio Canonista de materia iu
ventutis et infantie videat decre cum
in iuventute de presumpt. de purga. c. cum
in iuventute et dere venies in glo. de
eo qui [illegible] consang. uxoris sue

Laborare Nota quod quidam sunt
illius opinionis hominem non
debere laborare sed divine pro
videntie se committere quod duobus
exemplatur exemplis secunda parte tercia
precepto tricesimo nono

Confusa peccaus I in principio Item
nota q illa que cum labore acquirunt
melius conservant' qd' cplita ondi ...
tione ibidem et post principium
 Labor Nota q labor varius et
 fessitionis durat' cpletur in parte
 meta precepto xviij Quod peccas
d. tempta A. te finem. Item quia a quo
initio labores corporales trahat origine
in parte meta viij° precepto Antipone
tius d ca medium Canonista de multiplici
labore vide potest xiij q. i. c. qs ... ita
xxiij q. vij c. i. et q. vij c. i. de re militari
nisi cum p̄dem c. viij et ne cle vel mo
nachorum
 Largitas Nota q largitas fuit
 principem esse amatorem vide exe
 tisti imperatoris qui habet in parte meta
d. precepto Si potes ignotis vi in me
Canonista lege alt' in canone sepe viria xli
di. et l. ij. c. sunt nonnulli et de ma. c. de
paga et sacri in l. omnium
 Latria Nota q cultu latrie cultum
 qui soli deo tribuit primo quam in prin
 principio singularis debet cum plures
Sectas et gentiles multiplicant aramur
parte prima precepto p° Item deo supposita
vi ca medium Item nota duas maneras
latrie dulia et yperdulia prima parte
meta p° precepto Si deus est cuj
A. te finem Ambi et cum de duobus
et primo utrum latre cultus tunc xpo sit
exhibendus in add. Ijo utrum latre
cultus matri xpi debeat exhiberi
Canonista de latria de cons. di. iij. venerabiles
ymagines et videat qd nota de officiis
ordi. si canonici bo vj° etc
 Lascivia Nota q lascivia com
 gibus in or infert mala ...
precepto Longinquam anima A. i. ps medium
Canonista ad multa fuit canon Quon
principes xxiij. di. et canon ... quit
et xlvi di. etc
 Laudare Nota q laudare nos ipsos
 non debemus prima parte meta prop
 precepto Nec te collaudes A.
 ca medium Item laudans p. q.

quis se debet a propriis laudibus abstinere
ibidem vi in principio Item quis dicitur
alium pre laudare quid in ipso laudare tamen
specialiter queritur in parte meta precepto
xxx parce laudato vi in principio Item no
q quem primo laudamus deprimare cum
postea non debemus in parte meta precepto
xxxij laudatus quoniam vi in principio
Canonista de laude divina in canone
de symoniaca pl. i. di. et in canone presbiter
xl i. di. qui est placar si ... queritur
de cele miss. c. i. etc
 Laus Nota q laudes cito credere non
 debemus prima parte meta precepto
 xiiij Cum te aliquis laudabit A.
ca finem Item vel si in principe ab aliis
dicantur quia laude non appetunt A. post
principium Canonista licet alii xxiij q. v.
si non licet et c. lex ... et l. q. i. sunt
nonnulli et c. non solum ca. ... q. viij.
 Legere Nota q legere debemus multa
 quibus lectis de lege A. pelege multa
 sed utiliora de similis debemus in parte
meta xx precepto Multa legas vi in
principio Canonista ad multa facient infrascripta
canones xxxviij di. Sacerdotes et c. legat
et c. turbat et c. ... ergo et c. legimus
di. ea et xxxviij di. si quoscumque
 Leges Queritur utrum nature fuit
 legem ... esse pro lege naturali
et positiva ... parte precepto l. ut pare
legem C. ca medium Item queritur utrum
leges humane obligent in foro conscientie ibidem
Item utrum melius regatur civitas vel regnum
optimo rege vel optima lege ibidem
Item leges observare tenentur principes a
se ... ca A. ca medium Canonista
de legibus licet dividere et p° de multis lege
i. di. de leges et di. ij. que cum leges
et di. iij. pervilia sunt leges et di. iiij. facte
aut sunt leges et de conditionibus legum
vj. di. moyses et l. c. se et in decr. ...
et de ... Item de lege peccati que est in membris
in canone si paucanod vj. di. palam est et
in canone si paulus xxv. q. ... Item ...
de lege naturali ... de lege in cordibus scripta

in Canone duo sunt vel ii xxxiiij q. vj
in principio et in canone sequens autem
de conse. di. iiij

Liberalitas Nota quod liberalitas est virtus
beneficiorum erogatrix quam animo pro
affectu benignitatem dicimus et pro effectu beneficentiam
prima parte metra precepto xxv et principio
potes A circa medium Item liberalitas in tribuendo
et retribuendo consistit A. ibidem post Item nota
quod liberalitas habet convenientiam cum iusticia in sdu
cibus prima parte Ysaya precepto ix Cui des videto
A circa medium Item nota quod liberalitas est virtus
media inter prodigalitatem et avariciam prima philosophi
parte quarta ... d. x funem Canonista de materia
licet alii lxxxvi di. nec satis et notatur in
decretali relatum de preben

Liberalis Nota quod omnibus dona tribue
et omine largus [illegible] sumptibus nec
reddit honorem nec efficit liberalem prima parte Ysaia
precepto xxxix Rem tuam custodi de circa
principium medium Canonista lxxxvi di. c. liberalem

Liberi Nota quod liberi sunt ab infantia
bonis et virtuosis moribus erudiendi
et hoc potissime ab illis que in primis ma
xime requiruntur prima parte Ysaya precepto xi Erudi
liberos de circa medium Item liberi sunt in
artibus liberalibus atque etiam in mechanicis eru
diendi ibidem et post principium Canonista
de materia licet alii v. q. pres nale et xxxij
q. iiij liberi ad matrimonium cum fame potest
c. nemo xlvij di. etc.

Libertas queritur quomodo sint effi
ciuntur liberi iiij prima parte metra xlv°
precepto Cum ... Canonista
de materia libertatis videtur quod hoc cum obsequiis
cum sua glo. lxiij di. et ad materiam facit decre
talium de iudicis etc.

Libri queritur utrum scolastici indifferen
ter liceat multitudinem acquirere libros
et in eisdem inordinate plege Ysaya prima parte
precepto xxiij° Lege libros Circa medium
Item queritur utrum clericis atque etiam laicis liceat
in libris gentilium atque etiam figmenta poetarum
efficaciter studere ibidem post Item nota quod in
libris in quibus salvatoris scripte sunt descripte
in illis est veritas multiplex ... et in
libris quis minime ... esse debet exemplo
exemplo Hugonis [illegible] Ysaya
prima parte precepto xxiij. Lege libros de circa
medium Canonista videtur potest licet
alii Canone legimus i. et c. turbatur
xxxvij di. et canone nec dictum librorum
di. ix.

Lingua Nota quod lingue diverse
sunt xxiiij que scriose enumerantur
in xxx precepto Maledictus ne esto A
post medium Item ex sunt pro que quilibet
ab hoc pestifero lingue vicio se debet
abstinere ibidem post Item pravorum lingue
discordias seminantes maxime hii qui
pravitates removent ... Ytalia totam
destruxerunt ibidem ... circa medium Item
ex queritur de vicio quare lingua sic
difficulter refrenatur A. post principium Item
lingua triplex prima reputatur que summo
studio penitus compescenda atque etiam gladio
spiritus abscidenda prima parte metra ix°
precepto Stultum prima A circa medium
Item lingua secunda sepius concordantes dis
cordat ... prima parte metra xx° precepto
Litibus ... in principio Item lingua
tercia maxime est blanda est patienter
supportanda atque etiam tolleranda et hoc
propter duo ... parte metra precepto xxx
Vxoris linguam Cum principio Item
quia bona procedunt a bono lingua et
econverso quia mala proveniunt a mala lin
gua ex quodam notabili exemplo complicantur
Ysaya prima parte precepto xliij Pauca lo
quere in convivio d. in principio Item nota
quod nulla bestia nec res aliqua tam
nocet sicut lingua prava quod probat
philosophus exemplo lingue cuiusdam ser
pentis Ysaya prima parte precepto xxx Ma
ledictus ne esto ... circa medium Cano
nista de materia lingue licet alii vi q.
i. ex merito et in decretali nisi cum pridem
de renuntiatione ... propter malicia

Lis et litigium queritur pro lis et
litigium et quot sunt circa huius litigium
attendenda ... prima parte metra precepto xxx
Adversus ... in principio Item licet
tractare ... debemus cum ... quibus ...
prima parte metra x precepto Cum ...
D. circa medium Item queritur utrum litigiosus

plus peccat quam adulator v. parte metra
proverbio xv. Adiungas notam de principium
Canonista licet aliter v. di. responsa in
fi. et xliii di. in principio et xc. di. in
principio et per totam distinctionem

Centum Nota quod plures sunt
quibus nocet scire loqui plus
quam sua taciturnitas et hec maior
declaratio prima parte metra proverbio xii Tu
mores fuge v circa medium contra ubi col-
ligitur de duobus et primo quod dicatur
maius peccatum an vaniloquium an mul-
tiloquium v in principio Secundo de diffi-
cultate cavendi huiusmodi peccatum de in principio
Item nota quod duplex est modus loquendi simula-
tum et figuratum prima parte metra proverbio
xxvi° cum simulat verbis v per medium
Item nota quod locutio simulatoria et ornata
illicita est ubi peccato ibidem de

Loquela Nota quod per loquelam
cognoscitur hominis fatuitas vel
malicia ac etiam sapientia vel bonitas
et ideo pedibus omnia que audit tacite
assistere debet iii parte metra proverbio
xxi Prosperato auctoritas v circa finem
Canonista de loquela et locutione in
canone legimus xx. iii. di. et d. q. v
§ sed aliis et viii q. i. In scripturis xx
iii q. i. Ratus de con. di. v. salvator

Ludus Nota quod ludus triplex reperitur
ii pluribus parte § xxxvi v in principio
Et nota quod circa ludum queritur de duobus
Et primo utrum in ludis scaccorum possit
esse vitus ibidem v circa finem Secundo utrum
in ludis sit licitum et quomodo ibidem post
Item nota quod ludus alearum fugiendus
est propter xvi peccata que oriuntur ex eo
parte prosayca proverbio xxxiii Aleas
fuge v post principium Item nota quod circa
ludum ista queruntur Primo utrum causa
ludi liceat uti habitu religiosorum
v circa medium Secundo utrum in tali facto
sit peccatum ibidem Tercio utrum liceat
uti ludo scaccorum et huiusmodi ludis in
clericis ibidem Item circa ludum queruntur octo
Primo utrum omnis ludus qui innititur
fortune licitus sit et permissus Secundo
quae nam sit pena clericorum ad aleas

ludentium ibidem Tercio utrum ille qui
in ludo alee vincit illi qui alienare
non potest ad restitutionem teneatur Quarto
utrum quicumque aliquid recepit ad ludum
restituere teneatur quicquid in ludo consump-
sit Quinto utrum qui fraudulenter ludit qui
tali modo vincit restituere teneatur Sextum
utrum ille qui voluntarius ad voluntatem
lusit ad restitutionem teneatur Septimo utrum
ludus alee sit peccatum Octavo utrum ludus
alee mortale sit peccatum ibidem Canonista de materia
licet duplex xxxv di. c. i. et non in decl.
clericorum officia de vi. et ho. cle. et in decre-
talibus de hiis non ... etc.

Luna Nota quod luna quanto de luce
suscipit visus nostros tanto plus ab
tenebrescit visus celestem naturam explic-
ce parte § xl v in principio Canonista de
materia hinc videtur quod lapis ita videtur
v q. iii etc.

Lupus Nota quod lupus licet omnia
possit sit tectus ... contra
cognoscitur signa quod non est ovis sed lupus
iii parte metra proverbio xxx iii Aleas fuge
v in principio Dominus ... v post principium
Canonista ad materiam ... fiat canonem
oportet lxxxi di. et canonem ... q
q. iii etc.

Lusor Nota quod sunt quidam lusores
qui pluserunt ... sancti
Bernardi prosayca parte proverbio xxxiii
Aleas fuge v in principio Item nota quod
divina vindicta aliquem de lusoribus accipit
acriter in puniendo ... duobus exemplis comproba-
tur ibidem v post medium Item nota quod in lu-
soribus xii magne fatuitates reperiuntur
ibidem v in principio Canonista de materia
xxxv di. quibus etc.

Luxuria Nota quod peccatum luxurie secundum
diversitatem personarum maior vel minor
malicia agravatur v. parte metra proverbio xxiii
luxuriam fugito v circa medium Item per
luxuriam viles superiores de ordinatur
et secundum inmunditiam ... est vilis
... ibidem v post principium Item
nota secundum ... quod ex luxuria octo oriuntur
vicia ibidem v in principio Item nota quod utrum
luxuria est fugiendum et odiendum et specialiter
propter sex ibidem v in principio etc.

Ibidem etiam queritur utrum maior luxuria maius sit cum alio peccato. C. post medium Canonista de luxuria videtur q. est. xxx iiii di. et ad maiorem fiat dote ad in fu ueniture de presumpcione.

Magister Nota quod magister metuendus est a discipulo et hoc maxime propter ea. persona in prologo xxi. Magister metuenda ea fine. Item ad hoc ut magister metuendus sit et vene randus debet in se quatuor habere videndum. C. circa medium Ibidem etiam queritur de illis. po an magister in corrigendo discipulum maiorem habeat potestatem quam pater in filio ibidem D. post principium. Quo an rector et magister litterarum scolaribus valeat collectam imponere vel etiam exigere videtur post. Tertio quod de magistro qui fecerit aliquam scriptam de se tolerandum est nec vult gradum ad celebrandum nisi sibi data pecunia. D. in fi. Canonista de materia xxxvii. di. de quibus dam et xlviii di. in principio et lxi di. miserando de electione tum in magistro de maiori et alibi. ibidem in glo. et de magistris per totum.

Magnanimitas Nota quod magnanimitatis proprietates et effectus sunt sex prima personali parte q. viii. B circa medium etc.

Magnificencia Nota quod virtus magnificencie est media inter parsimoniam et consumpcionem in personali parte c. x. q. a. post medium. Item nota sex condiciones et proprietates magnificencie videlicet Eo Canonista licet alibi ad maiorem faciat Canonem in victu est x. di.

Maiores Nota quod maiores sunt honorandi et precipue quo ad quinque in quibus omnis honor et reverencia consistit. Persona parte viii. prologo. Cede loco maiori. A. post medium Canonista xxviii. q. i. maiores. Item ad maiorem honorem et reverenciam comprehendam inducunt nos duo principaliter ea videlicet post Canonista de materia honoris licet alibi in Canone non est putanda. x. q. i. et de maiori. Et in novitatis lege et notat in dicto q. venerabile qui filii sunt legitimi et de sen. extra. alicuius

Mala Nota quod mala que homo vitare tenetur sunt duplicia in parte media II. prologo. Cum sis maritus et in principio Canonista de [illegible] licet quoniam xi. q. in quidam de talia de pe. di. in l. [illegible]

tangit consequuntur diversis sue et venies sicut audivimus etc.

Maledictio Nota quod de maledictionibus que per divinam legem imponuntur mandata dei observantibus in parte media in prologo Comoda multa fecit. D. circa finem Canonista xxi. di. denique xxv. di. q. alibi etiam in fi. ad materiam facit potest prima ea q. i. maledictionem.

Maledictio Queritur utrum maledicere quibus possit homo. persona parte prologo xxix Maledictus nec estis D. circa principium Item queritur utrum maledicere sit mortale peccatum videlicet in fine. Item queritur que nam sit pena presumentis maledictionem contra deum et sanctos et maxime contra matrem dei. in speciali parte q. xlvii. Canonista de maledicto et contra principem in Canone denique xxi di. et xxv. di. q. alias etiam in fi. et xlvi di. clericum xxii. q. v. quid ergo de pe. di. in q. cum et c. quicumque de maledictis c. i.

Maleficium Queritur utrum maleficio per compensationem liceat fugere vel se defendere in parte media xxvi. prologo Quod inito patris D. post principium Canonista licet alibi xxxiii. q. v. q. sed obicitur

Maleficus Queritur qua pena talis de iure canonico qui eciam maleficia veniat puniendus v. parte media prologo xvi Quid deus vindicat. D. post principium. Item queritur utrum qui maleficia tractant irregulares efficiantur et maxime cum vita ut qui sacrificant deo ministerium ut dicunt fiat vel D. circa finem Canonista videre potest in Canone qui xxvi q. v. et c. admoneant ea q. et q. viii.

Mandatum Queritur quis magis peccavit an adam diuidendo ma[n]datum transgrediendo an eva. prima parte media prologo Nil tenere uxore. C. post medium Canonista de materia licet alibi de presumptione mandata et notatur de purgatione canonica in fine et de electione in causa.

Mansuetudo Nota quod mansuetudo est virtus media inter irascibilitatem et modestas iras. in personali parte c. x. a. post principium Item circa mansuetudinem queruntur quinque primo quid sit mans.

2

masuetudo Ipo quo ipa masuetudo
fiat. Beati mites dicto quia masuetu
terram possidebunt. Dicto quod domi
masuetudini contra utrum masuetudo
et clementia que sunt partes integrales
temperantie sunt potissime virtutes parte
prima propositio xli. Blandus esto C
tra medium Canonista lex alit. xlvi
di vitandi inquiunt polluunt et q i
vii. Exigunt xxiii. q viii. et qestys
omnibus etc

Annus Nota quod sicut studium
cuiuscumque facultatis adiuvat
ingenium sit usus adiuvat
manum iii parte metra proposito xxiio
Contra studium ut in principio. Cum generat
dat lex omnibus et de lc in l. legatis
fungens omnibus dictus et omne
artificium per se conatur suscepit manum
Canonista etc de maria in marimis
licet alias unde potest in canone nec
bys b xl. di q i et sat tur. c. lino
et licet vingento extra etc

Maria magdalena Nota quod maria
magna fuit prius peccatrix sed
per conversionem facta est casta mulier
et quia multum dilexit xpum ideo me
ruit veniam peccatorum obtinere parte prima
prima proposito liii libenter facto cantica
ut in fine Canonista de maria i q
vii. siquis omnes Item maria soror
moysi effecta fuit leprosa eo quod fratri
suo detraxit prima parte metra proposito
iii virtutem prima et circa finem Canonista
xxiii q ii Principium et iii q ... communia
l distinctione

Mater Nota plus offenditur
mater ... offendit deum
patrem ... C in principio
Legista C de sa sancta l. mancipiis
mulli et ea cum et l. ... et sancto
sanctam c. ti Item nota secundum aristotelem quod
mater plus filium diligit quam pater iii
parte metra proposito xlix. Cum tamen ubi
sit d. ultra medium Canonista ad matrem
fuit canon ad romanum et r non
solent ea q

Admonitio Nota quod tria sunt bona
admonitionem parte prima parte

x Coniugium aiia Ante medium Item
secundum canones quod triplex est effectus
uxorum ubi post Item quintum quod sunt
tria que impediunt uxorem gratiam
d. post principium Item quinto utrum liceat
uxorem contrahe ad sororem filie mee spiri
tualis parte prima ut proposito Cognatio
tale Item quinto utrum filii duorum patrum
uxoriam valeat copulari ubi Item
quintum utrum verum esse de lege viri
sit de lege naturali iii parte metra proposito
xlix cum simpliciter ubi sit Item in principio
Canonista de ma xxxi q ii c. quod xxxii.
q i in principio xxxv q i ubi de biga
... et in dote videtur quod uxorem ...
nisi etc

Mechanica Nota quod sub arte mecha
nica comprehenduntur septem artes
mechanice secunda physica parte quod xx
xi di circa finem. Medicina Nota quod
septem species mechanice artis est medicina
que sanando corpora prolongare habet
vitam humanam secunda physica parte c xxxiiii
c post principium Canonista licet ad mag
aliis fuit canon medicis et c medicina
inventio de po. di i et xxiii q iiii quod
fuerit Item quintum de quatuor primo
utrum medicus tenentur infirmum potius
corporis curare quam animam mors promittit
secunda physica parte c xxxvi c in principio
Ipo utrum medicus invito egro teneatur
eum curare et medicinas de suo tribue
Item contra medium Dicto utrum possit infirm
nis abediens medico C contra medium
contra quod de medico qui sciat vel
flebotomat aliquem qui iii moritur
d in principio Item tria sunt que sudunt
medicum esse fidelem iii parte metra
proposito xxvio consilium accipiendum d.
in principio Item nota quod sub arte medi
cine comprehenduntur ut dicit physica viii
et cirurgica et pigmentaria ii physica
parte c xxxiii c in principio

Medicus Nota quod medici ut plurimum
in ... offenduntur ii physica parte
c xxxiii Item in principio Item nota
quod antiqui desiderabant ... physicum quam
cirurgicum in cura desperatione ...

omnes effectus utriusque eadem parte capitulo xxx
iiii et post principium Item nota qualiter
confessor allegro se exposuit de confidencia medicorum
3a parte metra precepto xxvi Consilium ar-
chanum 9 circa medium Canonista de re-
dicens licet aliter in canone adsunt instrumen-
ta dicit et in canone absunt l. dicit et in canone
multi ii q i et xxvi q iiii Nabuchodono-
sor et in canone ecclesie xpi de pe. di i. et
in decretali Omnis utriusque sexus et c. ad inis-
nuatus de pe. et re extra etc.

Cedium Nota quod quadruplex medium
distinguitur in parte metra precepto
xxxv. Quos petres ad tempta et post prin-
cipium Canonista de medio licet aliter
in Canone hoc salubriter xxxv. q i et
de clerc septimum extra et notatur de conse-
bus beneficiis

Cmoria Nota quod triplex memoria
reperitur precepto xxiiii secunda
parte ante legis in primo 9 in
principio Item nota quod per memoriam que
audimus tenemus confirmatur hec autem
de attencione visione potencie complebatur
ibidem et circa medium Canonista de ma.
de cle ex. illud dicens in glo. ii.

Cndacium Nota quod tria sunt que
quilibet a mendacio arcio retrahe-
re debent parte ii secunda precepto xxiii
vel mentire et post principium Secundo bonum
proprie liberacionem hominis a quo periculo
sit incurrendum ibidem Item nota secundum
Augustinum viii genera mendaciorum ibidem 9 in medio
Item nota secundum eundem Augustinum quod aliud
est mendacium iocosum aliud perniciosum
aliud officiosum ibidem et post principium
Item ad detestacionem mendacii tria sunt
que homines retrahere se debent absque
inevitabili dicto inveterato ibidem circa
medium Item nota quod duo sunt que cau-
sant mendacium ibidem circa finem Ca-
nonista de materia 3a q ii. circa
xxii q ii 9 Item qui falsum et c. non
artificiose et c. si quis ad te. palea est
et xxii q v. Iuramenti de pe. di i Ca-
ritas ergo et de usur. c. super eodem

Cus Nota quod quicumque quis laudat
vel vituperat sic ad metrum retrahere
debet Item verum hoc non sit quod de illo
dicitur in parte metra iiii precepto Cum
rete vivas 9 circa finem Canonista xi q
iii nec aliqua in principio

Cerrua Item nota quod licet ad mulier
menstruatam accedere non debet quod
tunc secundum Iohannem incipit fetus inde
dampnari parte secunda precepto x. Con-
iugem autem 9 in principio Canonista
de ma. v. di. Ad eius vero ac etc. in
eodem post principium

Cercator Nota quod mercatores tam
vendendo quam etiam emendo ut
plurimum occulta malicia rapina
et fraudulencia committunt in pluribus parte
9 xxxvii et in principio Item quantum-
cumque mercator honestus in rerum ven-
dicione viciam rerum patefacere debeat am-
plius 9 in medio Canonista licet
aliter in Canone eiciens lxxxviii di.
palea est et in decretali in novam de cen-
sibus et pa. in glosa etc.

Cetrix Nota quod tria sunt que
precipue docent nos meretrice fugere
ac eciam periculum vitare parte secunda
precepto xlix Meretricem fuge et et cetera
Item nota quod per meretrice maior mala pe-
ssima proveniunt ibidem post Item nota de
cogitata malicia cuiusdam meretricis
ibidem circa finem Canonista licet
aliter xxxiii di. maritum et in Canone
meretrices xxxii q iiii.

Ceriti Nota quod homo in peccato degens
non modo mereri potest in
parte metra precepto xxx Item in qua
nascitur 9 in principio Item nota quod non
meretur graciam dei suscipere quod merito digni
vel condigni sed congrui non parte metra
precepto xlviii Cum sint rapienda 9
in medio Legista ad meritum facit l.
complicem circa medium C. de appella.

Critum Omnium nostrum bona
opera que extra caritatem facta sunt nu-
lla in parte metra ix precepto
Res age que prosunt circa ante medium
Canonista de materia licet aliter de pe. di.
in loco et i q i fet. et q ii clerici
et c. quicumque xlii di. et xxii q
iiii si aliquid forte

Ilicia Nota quod quadruplex milicia
reperitur in pluribus parte 9 xii 9 in
principio Item in milicia humana maior
per vivere debent ibidem 9 circa finem Item
nota quod milites milicia abutentes dupli-
cem pena antiquitus puniebantur eadem parte

§ xiii c. in principio Item militares effectus sunt octo eadem parte § xv. Item quomodo vtrum militaris sit parandum ibidem vo in principio Item quomodo vtrum rex vel alius magnus baro debet sibi regnum milites creare possit in pseniali parte § xix C. circa medium Item nota quod duo sunt que principue faciunt militem atque constituunt eadem parte xiii c. in principio Canonista de vita militum deo et mundo militancium tangitur in canone clericus l. di. qui vero x. di. et xviii q. i. Sunt nonnulli xxi q. iii c. i. ii et iii. xxiii q. viii. reprehensibilis et xxxiii q. v. miles

Miseri Nota quod miseri multo magis pauidi sunt quam nimia felicitate corrupescunt in parte metra propheto xxix Rebus in aduersis C circa medium Canonista licet alii ad materiam faciat tamen sic loquitur xlvii di. xlviii di. § i. ibi miserere

Misericordia Nota quod Seneca libro de clemencia dicit quod misericordia est egritudo animi ob alienarum miseriarum speciem aut tristicia et de aliis miseriis parte persayca propheto xlv. Misericordiam nolo videre vo post principium In ubi eciam quomodo et tria exempla recitantur vigilanter Canonista de misericordia l. di. pendet in fine et c. quia tua di. xxiii q. iiii. § quibus facit ea q. § propria de pe. di. v. Si cum inquirit et di. in totum et lxxxvi di in singulis vbi dicitur et misericordia plenitudo virtutum est et ideo omnibus est preposita factum perfecte virtutis

Modestia Nota quod modestia secundum tullium est virtus per quam pudor honestus curam et stabilem comparat auctoritatem Et secundum theologos modestia in dictis et factis consistit in parte metra propheto xxi° Iam quoniam vo in principio Item nota quod modestie partes secundum macrobium sunt octo parte metra in° pre virtutem prima c. circa principium

Modestus Nota quod homo modestus esse debet circa locucionem maxime in conuiuio et hoc [illegible] multa conuiuia que inde sequuntur in parte metra xxi propheto Iam quoniam D. circa finem Canonista ad materiam aliqualiter facit quod habetur in canone diuina i. q. vii et in canone petimus xl q. i. in verbo modestie et in decretali de studiis suis de presumptione contra etc.

Modus Nota dicitur in materia modum ordinem et mensuram in parte metra propheto xvi Stare quesitus C. post principium Canonista de materia videat canonem nec siuerim in fine post glosam de mensura vero vide in textu et i. di. sic militare

Mores Nota quod mores antiquorum a moribus modernorum in duobus differebant in pseniali parte § i. C. in medio Item mores hominum ab etate et fortuna variantur ivo § C. in principio Item nota quod circa mores propter quos modernorum animus nostri in amine in tribus errabant in pseniali parte § vi. B in principio per totum Item mores iuuenum hominum ut plurimum sunt sex secundum pseniali parte § vi. B in principio Item mores senum hominum ut plurimum sunt tres eadem parte § ivo C. in principio Item mores nobilium et regencium hominum ut plurimum sunt x. ibidem § iiii C. in principio Item mores diuiciarum ut plurimum sunt [deleted] sex ibidem § xvi C. in principio Item mores diuitum hominum sunt iiii° ibidem § xxxviii C. in principio Item mores pauperum hominum ut plurimum sunt et ibidem § xlvii C. in principio Canonista de materia licet aliud in decretali cum quod sanctitate de presumptione in glosa de electione cum in cunctis in glosa de sponso matheus in glosa et lxi di. i sacerdotibus et iii q. qualis modi

Mors Nota quod mors dicitur dubia quantum ad duo prima parte metra xix propheto Cum dubia et fragilis C. circa medium Item nota quod in morte alterius non est ponenda spes sed in sole deo quod probatur exemplis ibidem C. in principio Item nota quod mortis memoria inquitur est horrida ut mala relinquamus et merita et hoc probatur circa que abbas helias tunc dicebat prima parte metra propheto xxii. B post principium Ne timeas illam Item mors triplex in scripturis reperitur secundum parte metra propheto viii° Illumine meum B. circa principium Item mortis memoria inquitur est horrida ut tamen morte ibidem B in fine Item ibidem in fine notantur xxviii versus quos demostenes philosophus post allexandri magni decessum de ipsius gestis et morte composuit ipsosque tamen eius sepulcrum dicitur descripsisse D. in fine Item quomodo

Utrum mors bonum vel malum in pte
metrica prcepto xxiiii° Effice ut sponsus
b in principio Item in morte alterius sez
malus non est speranda salus et quo hoc
intelligatur iiii parte metrica prcepto xvi
Eorum sit ipse noverus b post medium Simi
liter quaeritur utrum quare postquam Urias
venit offerre illas hostias reputantur pro
ydolatria d in principio Item mors non est
multum timenda et hoc propter multiplicem
ipsius mortis utilem effectum et quod totaliter
morte pervenit iiii parte metrica prcepto xx
iiii° Multum bonum d. in principio fi
ibi etiam quaeritur utrum timor mortis possit
sit a peccato ibidem d Item nota quod mors
comparatur quod in maior bis et de causa dicitur
per quam ipsius mortis effectus maior desi
gnatur iiii metrica parte prcepto xxxiii
Tempora longa tibi a circa finem Item
quaeritur utrum mors inflicta sit propter
malum pene peccatum cum visit homo a
natura c in principio Item nota quod non
considerantes mortis pericula in quibus
vera vita magis versatur et mundi cu
piditates atque carnis voluptates per
sequentes similes sunt viduo de quo
narrat Barlaam qui fugiens unicornium
et in baratrum cadens arbusculam
apprehendit iiii parte metrica xxxiii prcepto
Tempora longa tibi b ultra medium
Canonista de materia mortis hec dicit
simonie in canone hic quin. iii. q. iiii.
xiii. q. ii. in extra de xxxiii. q. iiii. ut
inferenda et q. ibidem quaeritur xxvi
q. v. excommunicamus de pe. di. i. quia
frivolitates et di. iiii. adhuc instant de
cons. di. ii. hic vera

Ulcio Nota quod ulcio sive pena
dicitur in casibus occasionaliter ysta
parte x. prcepto Lamech anna
b post medium Item nota quod militis ira
nequior est aliqua alia ira iiii parte me
trica prcepto xxi° Coniugis irate c
in principio Canonista de materia in casu
Commentor xxiii. q. iiii. et xxviii. q
i. c. plures xxxiiii. q. i. in principio
de his impositis c. placuit et ult.

Ultiloquium Nota quod in multiloquio
peccatum non deerit prima parte metrica
Nimiosus fuge b circa medium Similiter etiam
quaeritur utrum multiloquium sit mortale

peccatum propter multiloquium c in principio
Item quaeritur utrum multiloquium sit veniale
tum vel etiam mortale ea parte prcepto xiii°
Porri tibi promissarum c in medio Canonista
de materia licet alias xliii di. sit rector
et in fine

Undicia Nota quod mundicia sive integritas
sinceritas sic diffinitur Mundicia
est hominis utriusque integritas quam
amoris intuitu observata Vel aliter Mun
dicia est animi omnis abhorrens immundicia
ysayas parte prcepto xxxvii. Mundus esto
circa finem Item duplex mundicia ipsius
sez cordis et corporis ibidem circa finem
Item quaeritur utrum potior mundicia quae
est ficta et quae ad ypocrisim pertinet quod
sit peccatum mortale d. in principio Canonista
licet alias et dimisside i. q. i. nemo et c.
duis declarant quod nos dicimus ab est capitulum
de pe. di. i. sicut de eisdem de cons. di. iiii. ad
et c. necessarium

Mundus Nota quod mundus relinquendus
est propter tria mala quae homini
infert prima parte metrica in prcepto
Cave nocuum tenens b post principium
Item nota quod mundus iste putatur designatur
prima parte metrica prcepto xxxiiii° Cum
dubia mentis c circa principium Similiter
etiam recitatur quod quid facit longo de statu
mundi in quo periculo simus tamquam hii
qui in mari navigant ibidem c post
Canonista de mundo et eius concupiscentia
quam prohibet q. i. c. sicut hiis ita xx vii. q. i.
sicut ultimo et

Munera Nota quod munera non
sunt passim ab hominibus et maxime
a clericus personarum quibus percipienda
sunt parte metrica prcepto xx. Exiguum munus
b post medium Item nota quod maior munera
nota prosa donantur hominibus fidelibus atque
clericis dicit non ipsius xxxvi ibidem c
post medium Similiter etiam quaeritur tria Et
prima utrum per munera liceat infideles
trahere ad fidem d. post principium Secundo
utrum liceat aliquem per munera trahere
ad religionem ibidem post Tertio utrum judici
liceat munera a partibus recipere ibidem post
Canonista ad materiam licet aliter sicut Canonem
nam ad eam xii. di. et i. q. i. judices

Munificus Nota quod homo munificus
debet esse maxime in senectute

construitur in pte metra pcepto xi Eu
tibi dinitie sunt in principio Itē quāt
uterius diuites qui tempore notātes no
lunt esse ministri in pauperes sunt fures
uel pauperes et receptores reuspati ut p'mediu
Diuus Nota q numus qdrupx
tatum ꝑceptibilis qui ex ꝑtratas
reputur prima pte metra pcepto xxo
exiguum numus et p' medium Canonista
ꝑ concordancias in canoe sunt nonulli
i. q. i. et ca. eadem ꝑ q. iii. c. audiuimus
Item numus nre redempcionis excellentis
et nobilius fuit ceteris qui ex quodā
speciali et auctoritate approbatur ibidem Cano
nista de mat'ia simoniaca lict alr in
Canone qui recte xi. q. iii. et in canoe
xxiii. q. v. et in decli ꝑ si ꝓs d' ſpirito
Diuinare Nota q mali numi
ualent contra deum et inquinat
qd gentibus annunt non videtur
pa pte metra pcepto xxiio Di t gentis
ꝑ p' medium Item diuinare non debemus
de malorum ꝑꝑitate et bonorum aduersitate
pte metra pcepto xxviii Summisse mdi
gnos et in principio et prima pte metra
pcepto xxiii Di t gentibus et in' meiz
Canista de mat'ia in canoe alicui xx di vel
Vitare Nota q imitari debet
sapiens mores i. qualitates
et actus suos temporibus i. p tempa
et locis sine tune i. sine reprehensione prima
pte metra viiio pcepto Constans et lenis
d. tunc principium Canonista ad mat' facit
poterit canon sciendum est duobus c. se xx
viii. di. et facit c. scias frat' et c. oīs
qui. lxii. q. i. et de pe. di. i. no sufficit
moreb et c. se. et c. quolibet di' ead
Item qm' vbrā ꝑꝑ innocenciam bonorum
mortiu' et prauos uel econso quibus possit
de leuitas time uita accusari in pte
meta pcepto xxii q. iiii. et c. uite
imitabilis
Verum Nota q ad dandum mutuum
gratis et non ꝑꝑ usuriam pruiten
induitur eqiis ꝑ sali pte pcepto viiio
Mutuum da ꝑ pu Item ad mutuum grat
exhibendum inducit ex sacrificiis spi ibid
ut p' med Canonista ad mat' fat Canon qui
nescit xlvii di. ꝑ i. q. iii. plurs ꝑ xiiii q.
iii. puenit ꝑ c. consumens et xiiii. q. ui.

quin multi et in decreto consulunt
de usure ꝑtra xxv
Natura Nota q natue or
dinem imitat gna et
uirtus qui est a sapiencia
diuina instituitur prima
pte metra pcepto xxxiio
Cognoscit tibimet ꝑ circa
medium Item natura duplex reperitur scz
creans et creata prima pte metra pcepto
xxio Infante medium ꝑ circa medium Cano
nista ad mat' licet alr' faciat di i. Ius
aut in glo ubi multis modis distinguit
natura et xxxii q. iiii. incommutabiles
sonus et de consec' di. v. ne tales de summa
tri' firmiter et in cle ad sit in nature
decursu in glo fa
Nauis Nota q rex salomon naues
mittebat in tharsis deferentes
in aurum etc fa ꝑclici pte ꝑ
xliiio ꝑ post principium Item nauis qe
medios fluminis fatur est magis tuta
quam que alto mari ducitur fa pte
meta ꝑ pcepto auod nimium est
fugito ꝑ ꝑꝑ principium Canonista de ma'
in canone dispensaciones i. q. vii
et canone turbat i. q. iiii. et xx iiii
q. i. Non turbatur
Negligencia Nota q negligencia
in iure canonico dampnat ꝑꝑ
duo ꝑ sayculi pte pcepto lvi Illud
stude agere ꝑ post medium Imbi ac
quirit utrum negligencia sit pctm
mortale ibidem Item cum pctm negligencie
quirur de ꝑia negligencie ad alia
pcta non quod videtur ꝑueniencia habere
sicut ad desidiam torporem pigriciam
ignauiam et obmissionem in pte metra
pcepto plurimo cum ꝑ' in capitula ꝑ
d. ꝑ fine Item ad negligencia contradictz
inducat nos exemplum augustus regis qui
tres filios pigerrimos habuit et pigros
illorum constituit regem ꝑꝑ pte
pcepto lv. Illud stude age quod
lectum est ꝑ circa medium Canonista de
mat' licet alr lxxxvi di. dictum est et
lxxxiii di. vel in fi et lxxxiiii di
in prin ꝑ c. puciat ꝑ c. iniunctum
di ea et de pe. di. i. nescius ꝑ sicut
q. iii. non sunt de pe et re ꝑstituit in
glo de offi' ordi' ea que in glo de

rescript inutil prodest in glo ecl
Negotiacio Nota quod in omni ope
vel negocio de iure canonico ta
sunt precipue attendenda vii pte
tercia x precepto Res age que prosunt
et est finem Canonista de materia licet
diffuse in canone clericus xxi q i et lx
xxviii di Negociatorem clericum et e
cunctis patlorum est di etc et in decr
sopite de censu in glo et in decr lu
multa quidem in glo ne cler vel mono
extra etc
Nimietas Nota quod omne nimium
preter deo penitus est fugiendum
hec pte tercia x precepto Quod
nimium est fugito et circa finem Canonista
ad materiam licet alibus facit canonem sic
retar xliii di in verbo nimie et xliii
di ca clericus in verbo comparacionis aut
nimie et canonem ne tales de conse
di v et xlix di hinc etiam in verbo
nimia etc
Nobiles Nota quod nobiles vegetes
sunt in generali x unus vicarii
hec plicli pte § iiii et in principio
Canonista licet alibi facit pro quod
habet in canone hec qui xi q iii
et videtur quod loquitur et notatur in decr
venerabilem de prebendis in glo et de pe
nitencia et de privi ca nobis in glosa
Item nota quod nobiles principes et baro
nes lectura instituuntur auctoritate concil
hec pte specialiter § vii et circa medium
Canonista ad materiam facit canonem illi
eius lx di et xvii q ii in principio
et c i ad misse quasi per totum contra
Nobilitas Nota quod tres nobilites
in universo reperiuntur in pticulari
pte § xxiiii et in principio Et nota
quod nobilitas que attribuitur in tali exigue
ad quam tussat destruderes ibidem § xx
et in principio Canonista de materia
decretali venerabilem de prebendis in glo et
de pe nitencia in glosa
Notare Nota quod qui notat tantum
recipit quantum notavit in pte
tercia x precepto Alienus filius
ca finem Canonista pro contra v q
iii finem personam c i et c q vii epistola
Notarii Nota quod notarii reipublice
utiles sunt valeres si sunt boni
et cognosco si mali in pticuli pte § xv
vi hec circa medium Canonista licet
alibi in canone notario xii q ii de
symo in ordinacione in glo et de rescript
statutum § notarium vel notarios li vi
Otiis Nota quod non proponendi sunt
ignorans licet in bonitate ecclesie
consistant prima pte tercia precepto xxxii
Iguorandum tibi in hoc post principium simili
est quod sit rerum amoris preceptum sit
catholicum et bonum in corpore de signo
ad tibi inter et in principio Canonista
de materia licet alibi xvi q vii et
deputa in glo v et in decr cum
deputari de iudic est
Omnes Nota quod dominus omnes
quod nati sumus de ventris matris
nudi ac ac omnes varia inopes
hoc clare manifestatur in illa universali
descriptione quam de mundo facit alta
laus plures prima pte tercia precepto
xxi circumfine medio et circa medium et
ad materiam indicatur facit iii q ii cz
Obedire Nota quod tria sunt que ma
xime inducere debent discalum
ut ingredi principi debeat obedire
pte specialiter precepto xxi Mentem ungit
Cum primo est quare unus est hius
plures inducere et unus principium aliud
alius aliud cui obedire tenetur ap pro
ap facto et tui pte precepto xiiii
circa re foro d ca medium Canonista
de materia obedienc licet diffuse in canone
si qui presbiter lxxxi di et xc in di
in principio et in canone qui sit v q
vi et in canone si quis et c nolumus et
c si duo xi q iii et in canone sacerd
dom q i et in decr illud de maior et
obe Legista ff de hec in di l cont
pusillum § xiiii qui
Obsignacia Nota quod obsignacia
est quedam virtus per quam exhibetur
cultus et honor personis in dignitate
constitutis et hic honor dicatur in quibus
sistere specialiter pte vii precepto Maior
cade et post principium Legista ad materiam
facit l ii § minimum ff de ori iuris
et l graviam c de heretis et manu
Omnes Nota sunt angeli quod

care no videt scrupulo sanctitatis
occulte qui manifesto facinori desinit
calumniare iij parte metrica precepto xvij°
audi nosti filium B in principio Canoti
de matia in textuo ca lxxxiij di et
xliiij di consuevit et ij q vij negligere
Cadere Nota quod tali occasione
queritur ibi Primo utrum liceat
uxorem adulteram aliquo modo
occidere Secundo utrum liceat viro uxorem
adulteram occidere Tertio utrum magis peccat
occidens uxorem quam maritus parte
precepto x. Coniugem causa d. ca in eo
Canota de intra occasione i causa dispensatio
xlv. di. et l. di. absit et xxiij q. iiij
minus ea ca q. B. i primo et c. secundo non licet
§ Si ergo et fol. de pe. di. B. homicidium
c. i. et c. ii Clementina lib. vj° ref
Curiositas Nota quod curiositas tria
mala specialiter instruit prima parte metrica
2 et precepto Blius vigila semper d. post
principium Canota de matia in decreto
ubi est de pdem de remissione
Cinis Nota quod ocium est anime
et corporis destructivum parte prosaica
precepto xxxix Tempus tuum custodi C.
post medium Item nota quod non possunt
nos dubius in hoc mundo ut ociosi sed
ut bonum operemur et hoc patet xxiiij
auctoritates nos ad bonum opus indu-
centes parte prosayca precepto. l. v. Illud
studeas agere et post principium Canota
ad materiam fuit canon sed illud xl. ij. di.
Culus Nota quod auctores satis per
spatiose causam templorum assignare
videntur quare potius videatur quod
habent oculos permutentes quam oculos
profundos habitos ij parte metrica precepto
xx Nec tu collaudes a principio.
Item nota quod oculus non cordis per
meditacionem et desiderium in celum debet
esse defixus quod exemplariter patet de
Arsenii abbatis sanctissimi dicitur fuisse
inspiracionem ij parte metrica precepto xxx
Quod sapiunt spectra d. post principium
Item oculo prospirata seu intellectuo patet
quibus in oris spectare debet et vide
ibidem Canota licet dividit ad materiam
faciat potest § ut utique xxxvij. di. et
§ sicut ergo xli di. et xc. in di. dyaconi
et canon hic dicit xlix di. et c. pri.

uleri et xj q. iiij. Hec qui et xxiij
q. iiij. sex sunt de sacra unc. c. vno
§ quia Do ad materiam et facit quod
notatur de clerico conivendo li vj ref
Dium Nota quod plures ponit in
dominatio inter odium et iram patet
parte metrica precepto xxxvj lite
infare cave B. in principio Tribi
et quintur de duobus primo utrum odium
proximi semper sit peccatum d. in principio
Secundo utrum auctor magis hic dixerit in
eo quod in primo metro dixit ira odium
generat ibidem Canota de matia odium
ij. q. vij si qui sunt in fi et xxiiij
q. ii. quidam hic nicholaite de pe. di.
i. homicidiorum et in decretali consuluit
de offi. de le. contra
Officialis Nota quod officialis qui
male se gerit in officio debet ab
alio penitus removeri iij parte
metrica precepto xliij° Gravior officiis
d. circa medium Item queritur ibidem utrum
officiales perpetuari debeant in officiis
vel ne Item quo breviter sibi plures
videtur quod perpetuari in officiis non debet
et hoc maxime apparet ibi requirere ibidem in
hoc Canonista de materia facere debet et
potest c. non sane xiiij q. v. et clemen-
tina et si principalis officialis de rescriptis
de fo compe. Glosa lib. vj°
Opera Nota quod adhuc ut opera
nostra sint meritoria tria specialiter
requiruntur iij parte metrica precepto
Res age que prosunt B in principio
Tribi et queritur de tribus Et primo
utrum bona opera extra caritatem facta
sint meritoria C. post principium Secundo utrum
bona opera que ex caritate excitata ad
veniente caritate reviviscant
d. in principio Tertio utrum bona opera
in mortali peccato facta aliquid operentur
effectum d. circa medium
Peccatores Nota quod operatores
nostre dicuntur ex maiori forma
ex formali parte § y. d. in fine Canota
licet dividit in actione maior xij
q. ij. et in decreto quod dei timorem
de sta mona in glo.
Punitus Nota quod opus quodcumque
sit indue dicatur scelerosum vel
constet nisi intentum sit et virtuosum

et detestatur in parte metrica ix precepto
fes age que possunt vs post principium
Item nota quod homo non debet opus aliquod
attemptare nisi illud valeat adim
plere quod exemplis methaphoricis explanatur
in parte metrica precepto xiii Quod potes
id tempta et cetera fine Canonista de causa
operum licet dinoscitur videri potest xiii
q. v. § licet ita et de sacra unc. c. unus
§ hoc ungendo etc.

ratio Nota differentiam inter orationem
supplicativam et postulativam
parte prosayca precepto primo Itaque
deo supplica et cetera fine Ambi
ambiguntur de duobus Et primo utrum
licitum sit aliquid in oratione determinate
petendum ibidem post Secundo utrum deus
exaudiat peccatores orantes ibidem in
principio Item nota quod tres orationis
species reperiuntur ibidem circa finem et medium
Item nota quod oratio dicitur fructuosa propter duo
primo quod sit devota et similiter affectum
Secundo quod est laboriosa et hec sex explanantur
exemplis ibidem in medio Item oratione
et meritis devotorum deus placatur deinde
in parte metrica precepto xl Confuse deum
placa et cetera in fine Ambi ambiguntur
tria Et primo utrum oratio cedit sub
precepto in principio Secundo quare deus
orandus in medio Tertio utrum aliqua
oratio dirigenda sit ad sanctos in fine
Canonista de causa orationis licet dinoscitur
xxxi di. § et vos xxxiii q. iii Item
nota aptus de pe. di. in metrica de co
di. de ymprimis

rbis Nota quod orbem universum
descripsit athlantus phisicus sub
figura trium cimiterium prima parte
metrica xxi precepto Infanti undique
so in medio Canonista ad maiorem
facit quod habetur in canone legimus
xci di. in medio in versiculo ut
altera et in versiculo si et xxiii q. i
futuram aliquam et in canone scelus
ii q. i etc.

rdinaria nota quod quinque
paria sunt sibi necessaria
et utilis primo tria
principii et militibus regentibus
quo ad duo maxime necessaria
est et expediens prima parte metrica
precepto vicesimo Quod simplic

potes vs in medio Ambi ambiguntur
utrum parcitas sit maxima morum virtus
in principio Item ad parcitatem pertinentibus
minuere conservanda nobis specialiter in parte
prosaycali precepto l. ii Parcere
nunc ponitur et cetera medium Item nota
quod antiquus fuit parcitas quedam devotam
ibidem circa medium Canonista de causa
in canone decretum xxxiii di. ultra medium
et xlv di. c. i. et c. cum beatus

rrialitas Nota partialitas
ab omnibus est detestanda cum
sit ab omni deitate et quasi
bonitate semota parte prosayca xxix
precepto Maledictus ne esto vs circa
medium

rentes Nota quod filii tenentur
parentibus in actu parte prosaycali
precepto l. ii Parcere viri
parentes et cetera ante medium Ambi
ambiguntur de duobus Primo utrum parentes
preferendi sunt omnibus aliis in
honore vs et cetera fine Secundo utrum teneantur
parentibus in omnibus obedire ibidem Canonista
de metrica non satis vel ceterum lxxxvi di.
Parcimonia Nota quod parsimonia generalis
sive plurium sex sunt prima prosayca parte
§ xx et cetera in principio et cetera

rimpensio Nota quod nemo
quemadmodum fraciens divites ac po
tentes indutus se prepponere
debet nec quod hoc ipsi maiores a volubo
debitum honorem ipsis maioribus reddant
parte prosaycali iii precepto Minores
te ne contempseris et cetera in principio Ca
nonista ad maiorem facit canonem unum
in ff. x q. iii

cium Dicitur quod parvum
vel sufficiens appetendum est et
quod est nimium fugiendum in
parte metrica precepto x Quod nimium
est fugito vs in principio Regula
ff. de penitentia vel si. l. duas ad l. aquiliam
et § fi. etc.

familias Nota quod ea sunt
que mulier compellunt patrem
familias ad sui status sollicitandum
circa rei familiaris prosaycali parte precepto
xii Curam familie et cetera fine Item patres
sive prima causam et similia de rebus
specialiter circa familiam curare debet ideo et cetera
in principio Canonista ad maiorem

facit xliiij di. § notãe est et fa^t l.
primariato ff de ver signif. s^a facile
Alter Nota q^d quamvis pater sui
plurimi nomine sit a iure adeo q^d
nullo filio liceat patrem abne
gare inter tamen patri licet suum filium
in etate legitima constitutum propter ingrati
tudinem maiorem et pluribus aliis causis
abnegare et exheredare parte tertia precepto i^o pueris
causa i^a in principio Canonista ad
materiam facit de re quintinallis de pue
ris in glo^a magna et canon quia
pater iij q. iij
Altera Nota q^d quatuor sunt
que principaliter movere debet
debet ad proprie defensionem
et honore temporali parte precepto
xviij^o Pugna pro patria C. ait merito
Item Pater sui tithymocles dicit pacifi
tria ibidem C. cum medium Item quando
tamen filius tenetur obedire domini contra
precipientis q^d pugnet contra eorum precepta
ibidem C. cum medium Canonista de patria
ubi alio i q. i § et alii et in decre
et si xpus de iure iurando et in canone
efforciendo xxiij q. iij et q. viij. Similiter
timore et legista in l. iudice ff de
religi et l. velut ff de iusti et iure
Amper cavetur ut paup
per fames vel frigoris neces
sitate passus furtum committit in
exhol parte § xliiij C. in medio Item
quare duo sunt et utique surreptum in
gregat sed unius usque ad mille alli
usque ad centum quis eorum plus peccat
in parte tertia x. precepto cum minimum
est fugito d. in principio Canonista xj
q. iij Pauper rel
Amparis Nota secundum Aug^m q^d
deus pauperes voluit esse quibus
clemencia daretur ut regnum celorum
esset venale pro a parte tertia precepto
xl. Dapsilis medium d. in medio
Canonista licet alibi xlj di. non cogatur
in pauperibus cum deus pascat et recipit
et adde q^d notat archidi. xxi. di. in
nono et facit lxxxvj di. § in ipsa
Amplius Nota q^d peremptorum
omnibus quibus alleviari debent
in xhol. parte § xliiij C. circa
principium Item nota q^d paupes
circa sunt nonnulli qui palliare se
volunt ut duo inter certi peccata licet
valeant contrahere eadem parte § xliiij
C. circa medium Canonista de paupertate
i q. i C. baptizandis et ca. ca. et
q. ij. planum et ij q. i. notum et c.
exhibeantur cum ca et quare et fa^t cel
canon legimus 43 di
Ax Nota de triplici pace que
esse debet inter carnem et spiritum
prima parte tertia precepto iiij^o
Cum repugnando C. in fine Item non
q^d semper causa redimitur propter quas non
est pax inter homines ibidem C. inf
fine Canonista videtur q^d notatur
in decretali ad apostolice de re iu et ut et
in glo^a pacta lio vj^o et ad materiam
facit Canon non omnis. xj q. iij
et § quia ergo q. ca et § licuit
xl xviij di et xc in di. Sinceri § fi
Eccula Nota q^d in sue venalia
peccatum que quam sunt deforare
prima parte tertia vij^o precepto De
nocumenta tenes C. pos medium Item nota
q^d licet peccata hominis aliquo tempore lateat
sub iusto dei iudicio alio tempore apparet
et non remanet impunita ij parte tertia
precepto xij^o Malo periculis prius B in
principio Canonista de materia xxv di §
aliis in versiculo ex quibus
Eccitatis cavetur quare deus
permittit peccatores prosperari et bo
nos molestari ibidem C. aute medium
Item quare ait deus in iuste peccatoribus
infligit penam eternam ibidem § cavinet
Canonista de materia xviij di. ut licuit
et melius ij q. i. multi rel
Eccitoria Nota secundum Augustinum q^d
prima est quedam dolentis vindicta
puniens in se q^d debet se commisisse in
parte tertia precepto xlij^o C. ut q^d peccare
C. circa finem Item Augustinus non sunt vere
penitentes si non illaqueavas et inde dilecta
cones postposuero si me moriens et
afflictione corporis non satisfecero in
parte tertia precepto xlij^o C. ut q^d peccare
ibidem § p^s principium Canonista de ma^a
di gratia tua z c. duo secte etiam sit non
z9 pt esse z c. penitentes et c. in capite
ca di z de pe. di i maior z di. ij si cum
inque de cons. di. iiij per z c. agunt

et xxiiij q. iiij § colchis omnibus etc.
Perditio Nota quod de rerum temporalium perdi
tione non multum est dolendum quia
extra nos sunt nec efficiunt quod permi
ttunt quod ex bonis compleatur iiij parte
metra precepto xxxvj° Exceptis opibus
§ post principium etc.
explexitas Nota quod duplex est perple
xitas parte essentiali precepto l. i
vel arbitrio viuium fortis d iiij primo
Item contingit cum aliquis sic vel vertatur
possit esse inter duo peccata perplexus ibi
Canonista de ma. secunda di. nerva
ersenencia Nota qualiter constancia
se habet ad perseveranciam prima parte metra
vij° precepto Constans et levis de terra
medium Canonista de materia lege alia
vij q. i suggestum de pe. di. ij non
redimebantur et iuxta apostolum z iiij non q. incepit
Petere Circuitur vero temporalia simpliciter
sunt petenda prima parte metra precepto
xxxj cum iustum est petere d ay meum
Petitio Nota quod ad petitionem
iustam faciendam atque honestam
iiij sunt attendenda prima parte
metra xxxj° precepto quod iustum est
petito a deo medium Item nota quod ea
sunt que iuste ac etiam honeste a deo
possumus postulare Expressum medium Cano
nista de materia xxiij q. v § si autem
xiiij q. v. dixit dominus xxxij q. i preste
pietas Nota quod primum est sub
venire parentibus exemplo ciconiarum
essentia parte precepto ho Pacientes
causa § cum medium Canonista de ma
xlj di. in prima et § sane etc. xlv di.
et c disciplina et talo sunt nati nam
nulli di. eadem
allicia Nota quod decem sunt pro
pallicia seu diuinum consuetudine
prima parte metra precepto xl dap
silis medium Eius principio Legista in
decretali l. si auguste ff de lega. j. ubi
de hoc etc.
allutus Nota quod diuina lex et
canonica abhominantur illos qui ornare
volunt pallutus prima parte metra
precepto d. Si vere inspiciatis Eius
principio Canonista de hoc in Canone
recedite xl v di. Item cum equitare
pallutus que in sponsus incipit et in
vigilia terminatur per petitum et qui venale

et qui venale secunda parte metra precepto
xxv Sopina ne tuos d iiij principio
Canonista de ma lege diuisit in canone
testimonium v. di. in principio xxxiij di. qui
de mensa in principio xlv. di. recedite
xxxj q. i habemus et q. iiij non pinalis
et xxx q. iiij sessatanibus de pe. di. iiij
pectales vex et xij q. ij indigne
Osse Nota quod quis dicatur atque
posse inter modis iiij parte metra
x precepto quod donare potes a
post principium Canonista ad nuptias fiat
dare refecite de peccando in glo. debere
scilicet sessatant in glo. et dare tam habet
de eo qui duxit in matrimonium quam
polluit per adulterium
Assidere Nota quod omnia possidentibus
necesse de est nisi qui eas ducat
vitatem secunda essentiali parte § xx
iiij° a post principium Canonista licet alio
de ma in dicta li nimis iniqua de
expressis pla. et in canone ad fidem exp
iij q. d. et xxxiij q. i a recta
Otus Nota quod que peccanda co
mittis propositum tempus et non vivium
culpare debes secunda parte metra prop
xxv cave potu peccatis / B et medium
Canonista de potu licet alio in decretali de
cum de pe. et re.
reprepta Nota quod ea sunt que
precipue ad modum preceptorum doctrinam
capescenda nos inducunt tercia
parte metra primo precepto hoc etiam velis
Eius principio Item nota quod precepta decalogi
sunt x et dependet ex his duobus precepte
videlicet ex dilectione dei et proximi
iij parte metra precepto v° Justicie precepte
do in fine Canonista de ma lege alio
de pe. di. ij. caritas a. ubi celestium pre
ceptorum et l. v. di. precepta canonum
et xiiij di. preceptis et xiij di. nervi
et c. sunt quidam di. ca et in § hoc
autem xiiij di. etc.
roeminencia Nota quod triplex pre
minencia reperitur essentiali parte
precepto l. ij Pacientis vince putes E
autem medium Canonista in essentia
sexti etc.
resencia Nota quod presencia divina
nullam infert necessitatem quod contin-

Bohetaus dupl' se vtie et exemplo
sa pte metra precepto vi° Mitte
archana dei C. ay medium Canonista
de pe. di iiij § sit itaqz si ex bono
di ca et § sc de materia p sciencie
et presumcionis plene tractat' in §
presumacio xxxij q iiij etc.

Presumpcio Nota qp presumpcio que
a superbia procedit vilitiz est peni
tenda que triplr ondit' prima pte
metra li. precepto Si vita inspiracionis
A ay medium Canonista de ma' intellr
et duabz modis sumpta in cano'e deccit
lxxxix di et in cano'e gradiug de cons
di v et l iiij di gradus et xix di
nulli phas est et c. ita dnz et in dec
lxxiii lxxv qui in glo de iudeis et c
si in glo et tex. et de adul c. maritz
et de purga. ca c sicquis Itz nota
qp quator sunt presumpcionis spes s'a
pte metra precepto xxxiii° Iudicium
pplo d. post medium

Veturc Nota qp omnia mundialia
et vana grauit' pterunt iiij pte
metra precepto xxxiiij Tempora loga
tibi vs circa medium llegista in auctentic
licet C. de li pte et in auctentic v' de
de ap. cog § aliud quoque coll. viij etc.

Pretorium Nota qp cum secularis pretoriam
in actu actiuo informare se debz
pretor tamqz qui totius reipublice
personam gerit et decus sue dignitatis
debet sustinere spali pte precepto xl
Ad pretorium statim d. alt' medium llc
gista ff de offi pps l. observandum quod
aduocatus et vasallis quibz in actu
passiue se etc. debet talia inferre qui
pretorio i. coram pretore honeste ac cum
reuerencia stare debeat ut adque ibidem
et llegista de ma' videat de offi pfe
pto circa C l v xij et de offi pfec
vrsta in cano'e epus y. vs q. iiij
et in cano'e de symoniace xxiiij di
et in cano'e libellorum v q vi etc.

Promissio Nota qp in promissa ineliud
nocte valent sz que promissa sunt
minus nocte solent iiij pte metra
vi precepto Quod tibi suspectum est
D. vs princip' Canonista ad maz facit
cano'e simoniace domum xxiiij di et
notat' de pena c. i. etc.

Primatus autem' vtrum primatus
spualis maior habeat de iure
ad apprehendum et ercuuiendum
apperi possit quam tpalis vel eciam e
seculari pte precepto xxxvj° Ad consilium
ne accesseris d. in principio Canonista
ad maz licet aliter facit canon quamvis
xxxj di et xxxij di sacrosancta et canon
multa xl di et canon nos consuetudinem
viij di.

Principes Nota qp principes licet
legibus sit solutus tu se viuere
legibus asserit spali pte precepto l iiij°
parte legum vs in primo Itz princeps
quilibz debet esse largus exemplo Titi
imperatoris iij pte metra vj° precepto
Si potes ignotis vs circa medium Ca
nonista de materia legz alias in canone
consuetudinis principum et c. suscipitis
ix q sc x di et lxiij di nullus et c
sc et § principibus Nota lxxiij di
et iiij § sed nondum xxiij q. viij
et de pe. di y Si cum inquit

Prodigalitas Nota qp prodiga
litas vitanda est propter ta mala
que iij prouenit p° pte metra
xxxiiij° precepto Ne tibi quod desur
tio autem medium Ibidem et quod utrz
prodigalitas sit maius precium ut quis
quam auaricia d. in principio Itz quod
cum prodigalitas sit vicium y pte metra
precepto xxj Ditare quesitus C. post
principium Canonista de ma' de cosue
de pte et quod ibi notant glo doctoris

Promissio Nota qp promissio
incta seu indiscreta tam operatur
mala prima pte metra precepto
xiij Rem tibi promissam d. et fin
Ibidem et quod qualiter qp de illo qui aliquid
promisit et promissum non adimpleuit
vs post principium Itz nota qp promissa
cito solucnda sunt quia mora in
reddendo ta operatur mala za pte
metra precepto xxxvj ad praic pontis
C in princip° Itz nota qp duo sunt
que quelibet indiuce debet promissa
repente adimple vs circa medium llegista
Canonista de ma' xxxiij q iiij lxxvj lex
et xxij q iiij vniuersitas et c. i. commitate
et c non omnia promissa z c. i. maioris et c. q

rasspeitas Nota quod prosperitas mun
dialis de rebus presentibus indicat hu
manus quod pluribus exemplis et
racionibus convincitur prima parte
metra propter xviii° Cum sui felix
et post medium Item in prosperitate consti
tutus adversitates considerare debet iiii
parte metra propter xxviii° Singulis
rebus et post principium Item nota fa
bulam quod singulis poete de cyrce quod con
silia salis dicebatur per quod mundi prosperitas
designatur ibidem et Canonista ad maiorem
facere potest Canon contra xxxiii di et
canon eciam in presentacione xx iii

rospetas Nota quod deceptus maticus
prosperitatum insunt rebus prima parte
metra propter xxix quod vile est tam
contra medium Canonista ad maiorem licet
aliter facit xxii q ii hiis autem in glosa
et ibi nota quod prosperitas etc

prospere Nota quod fugitur prospere
debemus futuros casus vel eventus
ha parte metra propter xxviii° Prosperi
te qui venire contra medium Legista
ff de damp. infec. liqui bona et cum in
et l. si quis domum de pdam quam ff locati

providencia Nota sicut oculus prox
videncia est hiis per quam videt a quo
finem aliquem fortem sit personali parte propter
xxviii° Tute consule et post principium
Sub locum quintum de dictis Primo decimum
providencia in partes prudencie dicitur quoniam
ut principium dico alterum aliquis in futurum
esset sollicitus quod spectat ad prudenciam
ibi Contra parte metra propter xlviii°
Aut plus respicienda et contra medium
Canonista xii q i nolo et xxviii°
de symoniace et lxiii di si in plebibus
xc ar di ancilla

prudencia Nota quod sex sunt prudencie
officia que unicuique principi vel
regenti primum maxime sunt necessaria
parte propter xxviii Tute consule in
contra finem Item nota quod tres sunt actus
seu officia prudencie que quilibet prelatus
debent a malis futuris preavere prima parte
metra propter viii° Nil teme xxxx etc
et circa medium Item quere posset aliquis
an prudencia sit in finibus solum an a prin
cipibus iiii parte metra propter xxx
dicere nec tesses Contra post medium etc

Prudens Nota quod prudentis officium
est non solum presencia cognoscere verum
eciam preteriti mala acta cavere
quod exit leonis et angelis comparatur
presentacionali parte propter xxxi Consultus
esto contra medium Canonista de maior pro
iiii di quam opus xxx iii di in principio
et lx di i nonnumquam etc

udor Nota quod prudorem habere non
debemus in discendo iiii parte metra parte
pto xxx° Ne pudeat que nesciens
et circa medium Canonista de pe. di. i lacrime

Dar Nota quod sicut pueri facilius insi
tuunt ita facilius viciosi familiari
tatibus insistunt prima parte metra pre
pto iv Multas legas facito tu sta
sunt contra vero finem Canonista ad maiorem
facit Canon Non autem xxxii q iv et de
ex studiis suis de presump Item pueri ca
nendi sunt ne nimis doctrinis fabu
losis imbuantur iiii parte metra propter
xx Multa legas facito Contra medium
Canonista admodum facit xlv di si salam
ubi contra et i q i pueri et de eta
et quali quod vove et de dilec puc
purcis contra

q bres Nota quod divina quibus nea
xime ita ministrat naria prima
parte metra propter x° Plus vi
gila semper contra post principium Canonista
de matia licet alibi de pe. di v sunt
qui arbitrantur usque ad

Tecedicale Nota quod in veteri
lege preceptum erat pontifica ut
portaret pectoris rationale
indumentum in quo essent veritas
et doctrina prima parte metra propter xxxi
cum culpare salos contra in principio
Canonista de matia videre potest iii
de ac xxxiii distinccione

Rapina Nota ea sunt que ad
restitucionem pretium rapine faciunt
prima parte metra vi° propter Ac
noctua tenet Contra circa medium Item non
quod rapina dupliciter dicitur vel committitur
iii parte metra propter xxxii Utere consul
contra in principio

Tytatores Nota quod raptores super
leges et Canones nihil puniuntur

ac gulter prima pte metra vi precepto
Cave noctua tenebris d. tra medium
Inbi ce qritur vtrum rapina sit
gravius pctm qm furtum ibid post
Canonista de materia rapine quo ad
ppsanas xxxvi q. i § ex hac et cau. ea
et q. ij raptores et c. siquis res dicta
rapere quo aut ad res dicitur raptor et
fur sm canones et leges intapr puit
vi q. iij placuit de rapto c. i et c. fi
et c. in libris insti de publi iudi §
item lex julia de vi etc
Caritate Canitur vtrum amici
indigeant corpali crateone in
pte metra viijo precepto Imponere nus
e post medium Canonista de ma licet
alii de cle venc c. i in glo. in de statu
mone in agro in cle
Cetor Nota q quilibet rector siue
platus debet in se habe constanciam
et leuitem prima pte metra vij
precepto Constans et leuis vs ca fine
Canonista licet alie videat in Cau de
licet xlv. di et c. vendite et c. disci
plina et xlix. di in principio et omio
vidatur illud qd ponit archidy sup
vbo regnat vbi in se sint maior materia
inmansi bene regeuri sca psidenti
et in Canone sic rector xlvi di et xx
iij di qui epis et lxxxiij di in fine
ordinum et xi q iij simodps etc
Coarguere Nota q ad hoc vt
redarguciones ordinate fiant
ta specialiter requirunt sa pte
metra precepto xxx Cave culpare plos
ca. aute medium Canonista licet alie
ij q. vij § Item ad Balaam et facit
ca q. sicuta etc
Colere Nota q colle tenetur ea
viges debitum admiride pte f
sayta x. precepto Conuge arma
c. ca. medium Canota de ma. f alie
in causa pondit l. di. et c. tu cocandicas
et xxvi q. ij § Item aptus xxx q. i
Nosce xxxij q. ij § hys ita fa. xxx
q. ij xpiano et c. cxplo et de pe di
c. si cui incipit
.Colenda Nota q omnibus colenda
sint debita, cui tributum tributum

cui vectigal vectigal pte ysaya p
cepto xxi Inguim incline Cui pium
Canota de ma. xxiij q. iiij § i nondu
Item ea sunt que psonarum quibus inco
pt colli cofidatens simul iiij pte metra
viijo precepto verbosa ad tulabis C in
principio Canota ad max. licet alie fat
canon sed sunt xxiij q. iij etc
Compcio Canitur vtrum dominus
xpi incarnacionem et licitam quibus
ppius mortis redemptore psua coge
merit sapiam xj nod fa pte metra
precepto xiiij Cave facias no esse pag
e in principio Canonista i q. i Baptizados
et c. quesitum ea causa et q. iij
Cgere Nota q rege volens ad
sapim debet regulare et qr pret
duo sint q duplex est sin ipius ordo
regiminis prima pthomali pte § ij d
in fine Canonista ad max. facit tacy
Inmonine dominus xxvi di et canon
psbiter xxxij. di et decr lib indoctas
de eta et qualitate pe etc
Cges Nota q regibus et principibus
aliis regencie clara no suffi
nisi genus regnum quo situs
adiunct et illustres industria clarificet
principatum in plogo ps medium Item ie
ges illi sint gg vite dat inmanipas
qui a liueys sili saul pcanc prima
pthomali pte § ijo so in principio
Canonista de materia licet huiusmodi
in decre tua in prima glo de ele
di et de fac dnc c. bno et in
Concilio Ideo in nouo et xxiij q. v.
regum et ij. di. quo iur
Cgimus Nota q duplex est sin
ipius ordo regiminis paz pthol
pte § ij. ca. ita medium Item no
q in regimine sin ipius maior requirit
ordo q in principio Canota licet
alie fat xxxix Petrus et facit crea
canon dispensa et c. sic nonnulli xl. v. di
et xlix. di in principio et canon sedes
ij q. i. et in decreti vd sit dus de eta
et quali
Cinquenda Nota q ea sunt impe
dimenta in via dei amicicia que
sunt pcuius relinquenda sa pte
metra viijo precepto Cave

nocuam' tenes Et post medium Canota
licet aliter xxxiii q. i § his ita et
in decretali suscepimus de homicidio
Committere Nota quod propter duas con
sideraciones aliquis peiores culpas
committere debet iiii parte metrica
prosa xxxiii Tunc boecius instat
So ca sicut Canonista licet aliter Ex
c. di quales de pe di i § pt 3 di in
me hoc vitium cum de testi Romanus
et facit xxxiii q. v remittuntur
Repudiare Nota quod repudiare
non debet maritus uxorem suam
quamvis sit gravis et molesta et hec
maxime propter duo iii parte metrica
prosa xiiii Uxorem fuge C ante
medium Similiter hoc comitur de ebus
Et primo quod maritus de iure valeat
uxorem fornicatorem propria auctoritate di
mittere d. xxxii principium Secundo quia
in repudio duo et uxor non indica
bant ad paria et quia uxor non
indicabat virum et virum in divor
cio ad paria indicant ibidem d. circa
medium Tercio quia sit differentia inter
repudium et divorcium ibidem Vide Cano
nista de materia repudii in causa
nostra xxxiii q. i et in decretali
gaudemus de divorcio
Res Nota quod res aptam et tibi
necessariam presentem vel futuram di
mittere non debes exemplo illius
statue quam antiquus describebat romi
in honore fortune iii parte metrica
prosa xxx Ratam tibi quam nosces
Rota circa medium Item res temporales aug
mentantur propter duo iii parte metrica
x prosa Quod tibi sanus dedit circa
medium Item de rerum temporalium amissione
nullum tristari non debemus iii parte metrica
prosa xxxvii Exceptis opibus Ro
post principium Item nota quod res temporales
quidam omnes diligunt et conservant ut
avari hii Item quidam omnes diligunt sed
nescior dant Item quidam omnes diligunt
et conservant et retinent propter deum sicut viri
perfecti Ista patet metrica prosa xxxix
Consilia potius Ro post principium Item no
quod res est duas rerum sine agentis parte
sexta prosa li vel dubito vivo sceis
C in principio Canota ad idem lucz al

xiii q. i § adhuc tullida et lxxxvi
di rcs
Resurrectio Nota quod resurrectionis
fides et spes utilis est nobis ma
xime quo ad mores prima parte metrica
prosa xxvi Ne timeas illam d. circa
medium Canota admaz facit canonem
qui cepit xxxiii di. de resurrectione
ad et de resurgencium statu de fide catho
lica firmiter credimus
Reverentia Nota quod reverentia fit
accipit presenti parte prosa
xxi Metuo nigrum Circa medium Ca
nonista admaz facit de pe. di § §
denique et di in archab et c. hubet
c. si abbatti
Reus Nota quod reus cum iniqui
secus est quia suspiciosus
turbat iiii parte metrica prosa
vi Quod tibi suspectum est d. in principio
Item nota quod reus in iudicio citatus
coram iudice si timidus vel defectus inpo
nitur eidem non debet se purgare p
mendacia ut plurima aut cum peccatoris
falsa testimonia quod doc quia ad plura expla
presentali parte prosa xii Surmidum
adesto C circa medium Canota de ma
in § in manifeste cum u q i in q vi
nec est xv q ultima c ultimo et
in decretali ha nuttius pecti de be
super forus de in omnibus de reg statuitur
de cau vel et de ad aut hec quo et
in spec de reo per totum
Rex Nota quod rex dicitur a regendo
recte faciendo non regis bonus
perceptio committitur prima parte
parte § ii B in principio Item de regi
multiplici iusticia presentali parte §
v. d. post principium Canota de pena
di iiii et § huius ad xlvii di et in
canone scelus vi q. v et c do firma
timente capla ine clarus
Risus Nota quod triplex risus est
reprehensibilis prima parte metrica in
prosa Lutem prima d. principium
Canota admaz facit canonem nulli
prohibitorum eius di et xxv di qualis
Rumores Nota quod propter tria bona
libent perferunt rumores presentali
parte § xxii C in principio Item
rumores quilibet fugere debet

ne sit vel dici possit eorum auctor
augmentator vel fictor vel eciam
erroneorum operum inventor vel eciam
plurium mendaciorum vel false et nove
fame impositor 3a parte metrali xij
precepto Sermones fuge &c. tractatu medium
Canonista licet alium ad maiorem fecerit
mencionem in textus xi q iij etc.

Sabbatum Nota quod sabba
tum custodire preceptum est
in parte metrica viij precepto
Sequitur fugito &c. post
principium Canonista vide
potest vesperam quod est festum de regul
iuris contra Sacerdos Nota quod sa
cerdotes in diversis scripturis aliqui dy
aqui angeli nominantur 3a parte
parte iij tractatu medium Canonista de ma
iis extra xxxvij di. et xliij di. sit
rector et vj q i sacerdos et c sacerdo
tes q eadem xi q i sacerdotibus de
fere cum quo multis etc.

Sanctuarium Nota quod sanctuaria
ecclesiastica instituta sunt ad
sanandas anime infirmitates
Item instituta sunt ad adimplendum virtutes
iij parte metrica precepto xxxiiijo Quid tibi
prestat &c. post principium Canonista de
materia sanctuarium videat distinctionem diu
nem in Cal quid fecit de sanctimonialibus
monialibus vel non et de bigamia debitum
et de breviter i q vij et c sacra ca
na et q Nota de tribus preceptis sac
ramentorum de quibus require ibidem in libro

Sacrificium Nota quod sacrificia ceri
monialia postquam subintravit
lex evangelica evacuata sunt iiij
parte metrica precepto xvij Cum sis ipse
novellus Circa principium Nota domina
me sacrificium sanctum ministrorum et
consecratorum ibidem in libro Item quamvis dudum
in veteri lege permissit animalia sacrificare
cum sint plerumque apostoli licet illis in 3a
congregabat ea parte precepto xl Simplici
tatem placita &c. tractatu medium Canonista
de consecratione di. ij sacrificium et i q i marg
cum et c si quis et xxxiij q i diat.

Sagittarium autem licitum est arte
sagittariorum in conflictu parte ij xxx
9 post principium Canonista in decre
tali de sagittarius etc.

Salus Nota quod de duplici salute
curare debemus iij parte metrica p
recepto xxxiiijo Quid tibi prestat
post in principio Inibi ad queritur de duobus
et primo utrum sit potius curare magis
de salute corporis quam de salute anime
Circa medium 2o utrum sit potius ad
fugare corporis ecclesia medicinis et eciam
cum consuetudines motus supplicatio corpore
considerare Circa medium Canonista
licet diffuse ad maiorem facere potest
q i & scilicet abicitur i q i & h gratia
et & ad quod vi q i & exceptio

Salutacio Nota quod salutare
vel aliud quam desiderium bonum
exprimere et eos ad quos salu
tacionem dirigimus ad divina invitare
3a parte precepto vij Saluta
libenter &c. tractatu sinceram Inibi eciam
queritur de tribus et primo utrum si
mulare sit eciam aliquem quod planius
fit per salutacionem sit grave peccatum Circa
in principio 2o utrum magis signum
amicicie seu affabilitatis sit ex libe
rali ibidem post 3o quae magis
sit in usu hec salutacio deus te
salvet quam alie salutaciones ibidem
post Canonista videat in Extravagante
Secundum verbo salutem et xxx q v
c iij etc.

Sapiencia Nota quod ex sapiencia
in hominibus reperitur 3a parte metrica
precepto x. Consule discretos Circa
tractatum medium Item sapienciam cupiens adi
pisci necessario tria oportet investigare
ij parte metrica primo precepto Tollens
si forte &c. tractatu medium Item nota
quod gentiles philosophi ymaginem sapiencie
parietibus templorum depingi fecerunt
in prologo &c. Item cupiens sapiencie fructum
degustare tunc fugato torpore illam cum
aviditate requirere quod fit per triplicem
viam parte metrica precepto xxvj discre
ne cesses &c. in principio Canonista
de vita sapiencie licet diffuse de canonice scrip
tura videat xv di. xxxvij di. et
extra xxxvij di. & ac contra xxxvj
q v & nisi et xliij di. sacerdotes eciam

Satisfacere Nota quod de hiis que
minime restitui possunt qualiter
ipsis sit satisfaciendum iiii parte metra
precepto xv° Cedit loqui leserit
Item vide similiter Canonista ad maiorem huius alle-
gat de pe. di. i. petrus Scandalum
Nota quod scandalo veritas relinquenda non est ma-
xime si maliciosi intueantur iiii parte
metra v. precepto producimus testes et post
medium Canonista de materia scandali licet
diffuse videre potest canone irritare
xi q. iii et canone remenit x. q. iii
Item xi q. iii nec vera xxvii q. iii in
principio de pe. di. iiii si quod donum et de
di. ii primo quod si quomodo scandalo
de temere et derecto quoniam inimicis deinde
quod inimicis extra etc.
Sciencia Nota quod quilibet scola-
sticus scienciam a deo humiliter po-
stulare debet Isaycali parte precepto
xii disce litteras et in principio et prima
Michi parte § xiii cum fonte vel primum
Item nota quod de sciencia nemo se debet extollere
vel ad gloriam sed potius se humiliare
et ad pensare salubre ad quos fines
sciencia de scientia supplicantes preemi-
iiii parte metra precepto l. Cum tu euangelii
de vera primo Item nota quod sciencia acquiritur
duo sensibus dictis visus et auditus
parte Isayca xxxi° precepto lege libros
et ante medium Item nota quod non debet
quis in sacris more secularibus minimis
sinum animum applicare Contra faciens in
dedecus vertit Ideo in canone nonne xxx
vii di. iii parte metra precepto i° hoc
commendamus cuius et post medium Item
nota quod antiqui philosophi amarunt scienciam
et possessionem omnem contempserunt et poli-
tice dedicarunt iiii parte metra xxxv
precepto disce ne cesses et post medium
Canonista licet diffuse in canone
nullus lx. di. et in § sed contra
xxxvii di. et in canone turbat et c.
qui de mensa di. et in decretali nisi cum
pridem § prodesset de renunciacione et de
electione cum in cunctis
Silencium Nota quod in silencio discipulus
esse debet rector quomodo est in-
et contempsit contra bene prima parte
metra iii° precepto silere puta

Secunda sunt Canonista de materia
in canone sic enim xliii di. et facit
eciam canon in loco v. q. iii.
Scolasticus Nota quod tres sunt que
scolasticus in bene incorrumpendo perfi-
cere potest parte xxx precepto xx
iii° ante legens mendo et in primo
Item scolastici quamplures reprehendu*n*tur quod copiam
librorum habere cupiunt sed in eis studere
minime volunt et tales per herodem qui se
sequi non possunt quod gloriantur in pellibus
impitantur Isayca parte precepto xxxi
lege libros et post medium Item sco-
lastici quamplures cum papiri sacculo
et insipienti animo ut plurimum ad partes
redeunt quod quoddam vulgare reprobat
exemplo dicitur sed vera phrasis Canonista
de materia licet alie xxxviii di. si paulo et
in decretali preterea § vero de scandalo extra etc.
Cubare Nota quod auctor epilogan-
do se conniyat quare sic inde
scripsit hoc autem propter duo fecisse videtur
iii parte metra ultimo precepto Moralis
mundus cibus et in principio Canonista
ad maiorem facit decretali sedem de presumpcione etc.
Edicio Caveatur vicium sodomie quod
sit contra genus humanum vel
aliquid multitudinis semper sit peccatum
mortale sed parte metra precepto xxx
iii° Iudicium publici et in medio Cano-
nista facit ad maiorem canon Iustiniani
xxiii. q. i. et xi. q. i. Si quis quibus
in fi. et c. ante quare xliii. di. et in
c. sacerdotes ecclesie di. et c. sedis
li. i. etc.
Sequaces Nota quod sequaces fu-
giendi est propter septem pluralis
effectus quos habet apparere iiii parte
metra viii° precepto Sequaces fugito
et in primo Ibi ac vocat quod illi
qui veniunt ad abbatem silvanum in
monte syon viderunt et in medio
Samaritanus Nota quod de illo semi-
vivo quem invenit samaritanus
in via prima parte metra precepto xxxi
Infantem invidum Canonista principaliter Ca-
nonista de materia in canone dispensa-
xl v. et in decretali Omnis utriusque de pe.
et re. et in decretali peccatis de homicidio etc.
Senes Nota quod senes vacati sunt
triplici defectu in pluviali parte

et iiii° C. in principio ibi in senibus precipue vigere debent ea que ob servata commendatione et narratione sunt digna prima parte metra precepto xxiii° multorum cum secta senex B in primo ibi senes non sunt irridendi sed velut pueri in omnibus supportandi et ad hoc inducunt nos ea iiii parte metra precepto xx Cum sapias animo C in principio inibi cum crinatur. S. spectatas pueri in quos senes maxime decipere etatis incurrunt C vs principium ibi quia decipere senes habent aliquos ante hoc corrupte in avaricia in tali etate persuevit iiii parte metra precepto xi Cum te dimitte S. in principio Canonista de materia licet alie lxxxiii di porro et lxxxvi di tanta etc.

Enitencia Nota quod sententia que lata est per tendelitate ut ex

i manimite de iure non tenet quod ad quodam explicatur ex° exemplari parte xvii° precepto Cognitam pudicam B in medium et per totum Canonista de materia videat tria viii xi q iii ibi sententia que lata est per metum sicut canones non tenet ibidem post Canonista videat Canonem omne xxv q i et canone iniustum ea ca et q sed vinus habetur de hoc ff de acquirenda hereditate li vi § ultima Quando autem iniustitia sit iniusta ex causa et iniusta ex ordine et contra videat q si quis xi q iii de materia causa simo licet aliter videat canone simo ipso et § cum quis sinistra xi q iii et de pe. di. iii § iustitia de placide illo vo sive (per quem et qualem primariam debeat) decretale ultima de sen. et re iudi li vi et in specie de sententia ex° § sciendum in principio et videat titulum de sen. et re iudi. et repetitur in spe. etc.

Sepultura Nota de sepultura alle gacia parte metra precepto iii Linques metum leti C in principio Canonista de materia sepulture et sepulture et de modo sepeliendi in canone cliorum xiii q ii et in canone questa ca. ea et q.

Sermo Nota quod natura animalibus prebuit auditum visumque odoratum et tactum soli autem homini ipsum ex hibuit ad sermonem proferendum

prima parte metra x precepto Con vivolsatus C in principio ibi nota quod per sermonem manifestatur qualis quis sit quod ex verbus explicatur iiii parte metra precepto xxx prospiciato verba B post principium Canonista de materia sermonis et loquele licet diffinitive in Canone secta verba ii B. pascue di pe. xxv q i et c. ita de pe. di ii si cum inquit et di iii § ex bono de pe. di ii c. item et in decretali et si xpus de iure iure et in decretali intelligentia de verbo signi

Serpens Nota serpens historia scripto narrat Augustus qui dicit illud notabile verbum vz de inimico vetere est indutie considerandum exemplari parte precepto xl diligenciam adhibe C. circa medium ibi nota de quodam serpente qui filium suum necavit eo quod filium hospitis sui venenavit prima parte metra xx precepto coniugium inimicis C. circa medium Cano nista de materia licet alia lxxiii di § verum et plu. di. de inductis et xiii q i § adhuc tabida et de pe. di. i serpens adde quod notatur xvi q i si cupis et xxxvi di. q° ecclesiastica Raid[illegible] ubi ponit cum de natura serpentis et cum ad de ipsius veneno sicut ysidorum et pytagoram

Servare Nota quod tum illud qui rem alienam servandam acci pit duo sunt consideranda exemplari parte precepto iiii° Sepia datum C post medium Canonista ad nimia licet diffinitive facit Canone xlix di § qui autem et xxiii q B quis autem sed magis ipse facit materia rubrice de penis extra etc.

Servi Nota quod servi a dominis suis humaniter et benigne debent pertractari et si in aliquo excedunt moderate castigari ad hoc facit iiii dominis amor prima parte metra precepto xxxvii Servorum culpa C in principio ibi servorum negligentia venit aliter puniendo ex° illorum qui suos dominos accusabant ibidem C. circa medium Item amor servorum quam bellum demonstratur iiii parte metra precepto xxx vilem consilium

Certa medium. Item dominus circa
servos tria debet attendere et pau-
sare in parte metrica propter plures
circa suos servos. Circa medium
Inibi al queruntur vii. Primo utrum
christiani possint paganum habere servum et
finem. Secundo utrum servus sine consensu
domini valeat matrimonium contrahere. Tertio
quod si duo servi coniugati in remotam
regionem velit eum vendere ibidem.
Quarto quid si coniuges servi sunt duorum
dominorum vicinarum regionum ita quod ad
coniugale servitium et officium nequeunt
convenire ibidem. Quinto utrum servus
post matrimonium venire possit ibidem.
Sexto utrum servus qui fuerit ordinatus
et nunc est restitutus matrimonium contrahere
possit. Septimo quomodo servus effi-
citur liber vide supra ad litteram L. libertas.

Servitium. Nota sunt plures quod tri-
sunt genera personarum quibus neg-
... nulli temporalis servitium ...
primum in parte metrica unius propter
... ad ... Circa principium Cano-
nista de materia servorum et servitutis
licet diffuse ad plenum videre potest
L. iiii. di. per totum et de servis non ordinandis
per totum de servitute ... i. di. ...
... et xxxv. di. ... dic ad
... facit quod dicitur in ...
... xxii. q. ii. et de pe. di. i. §
Item ut christus ait et di. iiii. ...
di. ... consideret.

Similitudo. Queritur utrum corpora
nostra post generalem resurrectionem
erunt corpori christi similia in parte
metrica propter commoda ... in
principio. Canonista de materia licet
aliter de triplici ... ... glossa de
consecratione ... vel in ... et de pe. di.
ii. principium ...

Simplicitas. Nota quod duplex est
simplicitas in parte metrica ...
propter ... ... Et post
medium Canonista de materia ... q. i. ...
... xxx. q. i. ... et de purga-
tione ... et xxxvi. di. in principio.

Simulatio. Nota quod quadruplex
simulatio in sacra scriptura ...
quorum due sunt ... quia ...
et due ... in parte metrica

... propter suspiciones ... circa
medium. Item queritur utrum filiare ...
... aliqua sit ... parte
unius propter salutem liberetur. Circa
principium. Item queritur utrum omnis simulatio
sit licita prima parte metrica ... pro-
pter quod simulat ... circa medium.

Simulatores. Nota quod simulatores
qui salutant de lingua sua ...
solum ... gladium ... ...
sunt ... et gladium Joab parte ...
propter ... salutem liberet. ... Canonista de materia ... ...

Sobrietas. Nota quod ad sobrietatem
nobis et potius suadendam et inducendam
... nos inducere debet ...
parte propter plures ... ... circa
finem. Item nota quod sobrietatis effectus
sunt novem ibidem circa principium. In-
ibi circa queritur quibus personis compet-
entius sobrietas. Circa finem. Item
quod duo sunt sobrietatis officia ...
... propter ... Primo ... temperata
circa principium. Item nota quod duplex
est modus sive mensura ad sobrietatem
... ibidem. Post Canonista de materia
xxxiii. di. ... et xxxv. di. in principio
et xliiii. di. sit rector.

Societas. Nota quod bona societas
triplex facit emolumentum prima
parte metrica propter ...
... ad ... in principio. Item
nota ... sodalem ... ...
... et ... ibidem ... circa medium.
Item societas ... malorum est appe-
tenda et colenda malorum vero ...
quam plurimum refugienda ...
... parte propter ...
Cum bonis ambula ... per totum. Cano-
nista de materia ... di. ... et lxxx-
iii. di. ... et xxii. di. ... et ...
di. ... et xiii. q. i. ...

Sodalitas. Nota quod inter sodales
duo maxime ... debent prima
parte metrica propter ... ...
... circa finem. Item nota quod
in ... sodalitate novem ...
debent. ibidem circa principium.

Sol. Nota secundum astrologos quod
quando in solis circulo sit eclipsis

multam aquirit oculos intuencium et est malum signum prima parte metri precepto xxx Quare culpas solas c. post principium Canonista de ma[ior]i[tate] salus licet aliter videre potest prem[issa] c. iiii extra de pe[nitentiis] di. iii adhuc instant xxiiii di. consulendum xxiiii q. i c. quis Bernus etc.

Solercia Nota secundum philosophum quod solercia est habitus qui provenit ex repentino inveniens quod contigit p[ro]posito parte precepto xxx Examinacionem retinet etc. Item solercia non solum se habet in inveniendo medium in demonstrationibus sed eciam in operationibus ibidem post Canonista lx. di. Lator et xiiii di. in canonicis et xxxix di. in principio ubi habe[tur] solercia.

Solicitudo Quaeritur utrum solicitudo in futurum sit licita prima parte precepto xxiiii Curre consule c. post principium Item nota quod triplex solicitudo allicita in scripturis reperitur iiii parte metri iiii precepto Commoda nature. d. in principio Canonista de maioritate licet aliter facit canon per totam xxx di. et canon sicut etiam ibidem lxx di. et lxxxiii di. in primo et c. nimium di. ca. et di. xxiii quis c. quod et de offi[cio] archidiaconi ad hec et de offi[cio] archipresbyteri ut singule attendens

Sompnia Nota que sit causa sompniorum et an possunt esse causa futurorum eventuum et an cognoscere iii parte metri precepto xxxx Sompnia ne cures etc. tota metri Item nota differentiam inter sompnia et sompnium ibidem c. in fine De sompnio loquitur in hac alias xxvi di. Item nota quod sompnia inmorde contingit ibidem c. in principio Sunt et alie quidam q[uod] de illis factis mulieribus etc. dicitur vel credunt se de nocte in sompniis cum Dyana dea paganorum vel Herodiade cum innumera multitudine equitare super quasdam bestias et immensa spacia transire et multa huiusmodi c. et finem Canonista ad materiam facit canon extra xxvi di. in principio et xxvi q. v. episcopi et ceterum

Sumptus Nota quod sompnia moderate sumptus licet magnas afferat utilitates et econverso immoderate sumptus tamen magna dampna infert prima parte precepto xliiii Quod stare est dormire c. tota metri Canonista ad maiorem facit Canon extra supra alle ante medium

Sors Nota quod circa sortem magis consueverunt theologi canoniste et legiste de sortibus pertractare iii parte metri precepto xviii° Quod deus intendit etc. in principio Item quaeritur utrum sortilegus quam enormia committit circa alterationem sanctam efficitur irregularis ibidem d. circa fine Canonista de materia sortium licet aliter xxvi q. i in principio q. ii et q. v in principio et c. sepius quis et c. et sortes et c. sepius alias et c. ep[iscop]i q. ca. de sortilegiis per totum

Spectare Nota quod prudens quilibet spectare debet me[dium] retro et videre in[terius] secunda parte metri precepto xxxi Quod sequitur specta etc. in principio Canonista de iniuria vi. dist. quod legitur supra in littera O que incipit Oculus etc.

Spes Nota quod in omni adversitate et tribulatione est spes tenenda et hec parte in[ferius] secunda iiii probemenda etc. post medium Item nota quod duo sunt que principaliter adversantur contra spem prima parte metri precepto Cum dubia et fragilis c. in principio Canonista de ma[ior]i[tate] licet aliter xiii q. ii quia divina et c. hoc aute q. ca. et c. qui hic quod caducum

Studium Nota quod studium proprie est omnium hominum studia est sol[i]ciciens secundum philosophus et philosophus secunda parte metri precepto prima Tollimus c. in principio Item nota quod studium potest esse reprehensibile maxime parte in[ferius] iiii parte metri l. precepto Cum tibi contingit c. post principium Canonista lator l. v. di. et dare de studiis suis de presup et de magistris quia nonnulli et c. Nostra antiqua terra princeps cum de diversis libris vi°

Cultura Nota quod diversi diversas
sculturas ex diversis terris diversis
temporibus atque locis similaverunt
que diversis exempl' exprobantur
v parte metra xxv precepto In
sipiens esto vel circa finem Canonista
de materia in Canone dixit deus xxxv q. 1
Subvenire Nota quod quamquam omnibus sit
subveniendum tamen in modo subveniendi dilig'
observandum est studius quod Augustinus exprobat
parte xsaycali precepto xo Cum deus viditto
circa principium Item queritur si benefactores
et amicus meus equalitate sint necessitate
constituti et possum unum tantum et non am
bobus subvenire cui magis sit in hoc
casu subveniendum xsaycali parte xx precepto
Cum deus viditto circa finem Canonista
ad ma(teriam) facit Canon defensionis lxxxvi di.
Unum bonum Nota de diversis opi
nionibus antiquorum in quibus sum(m)um
bonum dicebatur consistere que per doctores
sacros sunt exprobate iiii parte metra
primo precepto Collinus si forte circa medium
Replicatio Nota secundum gregorium quod qdruplex
est species simplicie secunda parte gsharali
c. xxxviii circa in fine Canonista xxiii
q. v. c. Sicut neondum et l. v. di. c. pnb
Supplices Nota quod deus supplices amus
pervenit in pena quam alios peccatores quod
sextuplicit(er) exemplat(ur) exemplo secunda parte capituli parte
c. xxix vel in principio Supplicare
Nota dominum non supplicando et postulare
parte xsajta primo precepto Attamen deo
supplica circa medium Canonista ad ma(teriam)
facit vii q. 1 c. Qualiter xxvi q. v c.
si et xxiii q. v in principio
Suspitio Nota quod triplex gradus
suspitionis reperitur parte xsajta
precepto xviiio Nunc indicia circa
finem Item queritur utrum maritus habens
uxorem suam de adulterio suspectam deslu
tere possit adulterium vitatem viii parte metra
precepto xviii Ne tuneas sequens circa
finem Ambi etiam queritur utrum suspecta
et dubia sint in meliorem partem interp
tanda viii parte metra xio precepto quod
ubi suspectum est vel circa medium Canonista
de ma(teriam) in decret(al)is sequens de gradu de purga
cione et melius notatur quod hoc in Canone
vo ff. xx q. 1 et xi q. iii in tractat(u) et
c. non sunt audiendi q. eadem

Abominabilem Nota quod tabernaculum
naculum spirituale non male
ungit etiam nec ungebat Judeam
saxe viii parte metra precepto
xliiii Cepure diu placa
circa finem Canonista de ma(teriam)
licet diversis in canone sequens vlt. xxx
vi di. contra in canone sequens 1 q. 1 et
de conse. di. 1 in principio et c. ecclesia
xiii q. 2 etc. Thabula Nota quod
in duabus thabulis lapideis deus dedit
x precepta moysi iii parte metra vo
precepto Instrue preceptis circa principio
Canonista in canone distinctiva xlv di.
Antiquitas Nota quod antiquitate
de xxxx effectum quod triplicit(er)
exprobatur prima parte metra iiio
precepto Virtute prima circa medium Item
ubi etiam queritur utrum peccatum leccatoris
sit maius peccato antiquitatis circa medium
Item nota quod antiquitas a sanctis patribus
multiplicatur commendatur circa in principio
Tacitum Nota quod tacitum multum sunt
cavendi iiii parte metra precepto xxxiiio
promissos annos circa in principio Tace
Nota quod tacere quamquam est laudabile quamquam vi
tuperabile prima parte metra iiio precepto
Virtute prima circa finem Item queritur
utrum sit semper peccatum mortale iii parte
metra precepto xxiio Cauto nosti statim
circa principio Canonista ad ma(teriam) facit
Canon sic dicitur xliii di. et c. care xxx
vi di. et in regula contrariis de sui sui
libro sexto etc.
Emperancia Nota quod virtus temperance
multiplicat accipit in xlic(?) parte
c. v. per totum Item nota quod temperan
tiam nobilis virtus consistit quod rebus quibus
medium imponit secunda capituli parte xliio
c. v per totum Item nota quod philosophus ponit
tres species temperantie cuilibet virtuose vi
vere volenti fore necessarias secunda parte metra
precepto xxvio Efficaciamus ut valeas circa
in principio Canonista licet alia in
Canone qui eorum xxviii di. distinctiva
et c. omnes qui et xli di. quod dicit deus
Tempora Nota quod tempora non sunt equalia
iii parte metra precepto xxxiiio Si per
virtue circa in fine Ambi etiam queritur
utrum observare tempora etiam medicinas
dandas sit peccatum circa finem

Canonista licet huiusmodi ius ac
cusat xxxv q i Item de pe di i Caly
Temptare Terminus quasi dyab
potius temptat Evam qui
adam iiij° precepto Nil tenue
vxoris Et post medium Canonista ad mat
facere cavendi licet ceterum xlix di
xxx q ij queritur xxx q sunt si ulla
de pe di ij me hoc et c si cum quit
Tempus Nota quod tempus mundi
potest considerari quadrupliciter iij parte
metra precepto xxx Item 2° quod nostras
Et in principio Item in vjc parte mutor
modis quibus mari potest di i prius
Canonista ad mi licet aliud facit
xxxvi di c sacre xxiij q iiij c velut
de pe di i c aly Tepidus Nota
quod tepidus de ore dei vomitur parte prima
secunda precepto l ii Aliud simile agere
In eadem medium Canonista de ma xc
di precipimus

Testamentum Nota quod circa materia
testamenta generaliter queritur de lege
Primo utrum in mortis articulo
sufficiat sui vel usurario ad salute
testamentum condere sine male ablatorum
restitucione Et in principio Secundo utrum
talis teneatur rem restituere ad scribens
iij precepto d in principio Tercio quod
executores in testamento voluntate de
beant distribuere iij parte metra precepto
* Quod tibi fieri desideras d i nec
Canonista de testamentis et testamenta
condentibus in Canone testamentum vij
di et in canone Sera bona etc

Testiom Nota quod circa testiom sunt
querentur duo Primo utrum quis
teneatur ferre testimonium de hiis qui sibi
in secreto sunt commissa utrum d ante
medium Canonista iij q i Et decalumniis
et xi q i testium

Testis Nota quod hec sunt que teste
inducti debent supra omnia veritatem
promulgare nec omnino celare de
aliqualiter iij parte metra v precepto
producitis testes A ultra medium In
ubi circa queritur quis possit esse testis
et que et quot in teste requirantur Cerdis
Et cum medium Item queritur qua pena
de iure divino et canonico testis falsus

veniat puniendus iij parte metra
v precepto producitis testes d post medium
Canonista de testibus et teste licet dum
simode vide potest in canone saccro
xxxi di et q quum consuerint sed qualiter
de iure deveniat puniendus falsus testis
legitur et notatur in decretali Fidedatus de
crimine falsitatis et in canone presbiteri l q
ij et xxxiij q v hec ymago dei
fall cum ut est capitulum et qui fuit
dicto dicta et attesta protestatum et l i
ff ad l cor de fal

Theatrica Nota quod theatrica est sep
tima et ultima species artis me
chanice que est scientia ludorum a teatro
dicta nuncupatur Summa prescr parte
c xxxvi° et in principio Legista ad
modum facit l iij t iij c Summus ff
de vidi

Thesaurus Terminus quasi quasi
terralia retinuit etc et quedam
non iij parte metra precepto post et que
dam plura v in principio Canonista
ad materiam facit licet aliud de pe di ij
c apponit

Timor Nota quod timor mordi
natus et maxime mortis iustus
homini inter mala pessima
iij parte metra precepto xlv Supportans
canonis v in principio Et ubi circa
queritur utrum timor sit peccatum et
quod mortale et quod veniale d ante
medium Canonista de ma licet di
huiusmodi xxij q vj in principio et in
canone et venit de pe di i etc

Tollerare Terminus utrum sit licitum
tollerare penam qua quis tollat
iniste Item tercio de vita pue actoris
vel penam quam tollerat iniste iij
parte metra xix precepto et uito
patris v post principium Item tollerare
quis debet pacienter adversa propter ea
iij parte metra precepto xxxiiij° Cum
tibi displiceat A circa finem Canonista
de tollerancia licet aliud in canone
multi i q i et in canone recedite xxiij
q iiij et c quis magnum et c nimium

Tranquillitas Nota quod i tranquillitate
rerum fiunt adversaria canonis
debemus quod quasi quedam fabula
quam pastor de cruce regnat

Singwint moralit(er) compl(e)bat(ur) iiij pte metri
p(re)cepto xxviijo Tranquillus rebus (et) in
p(ri)ncipio ff legista ad ma(teriam) facit l. vita C(ode)x de pu
bli(cis) iud(iciis) l. xij.

Tribulacio Nota q(uod) tribulacio tam bona
operatur in homine ij pte metrica
p(re)cepto xxix Tellus in adversis (et) in fine
canonista ad ma(teriam) facit q(uo)d dicitur i(n) ca
none saluator i q iij etc

Tristicia Nota q(uod) tristicia de alienis
bonis triplicit(er) contingit et quinque est pecc(a)ti
invidie quinque non ij pte metri p(re)cepto
xvij Invidia nimio (et) in medio Canonista
de (con)s(ecratione) in decret(is) ... de re nus(quam)

Turpitudo Nota q(uod) turpibus doctoris
assistit in faciendo ea que alijs p(re)di
cat non facienda p(ri)ma pte metri p(re)cepto
xxx Turpe est culpare solos (et) p(ost) p(rin)cipium
Canonista de ma(teria) facit xxxvi q i ...
hoc salubriter etc

Vana gloria Nota q(uod) vana
gloria dividitur in vanam
et veram ... dividitur in
vanam simpliciter viciosam et ve
rissimam Item vana dividitur
in dyabolicam et humanam Item humana
dividitur in carnalem et spiritualem ij(a)
pte metri p(re)cepto xxx Noli te collau
dare C in principio Item quivis vitium
vana glo(ria) sit maius peius i(n) ...
p(ro)fessus ... in alijs videtur ... p(ost) medium
Canonista de vana glo(ria) videtur Ca
nonem Si quis sue ... q vij et fine

Vanitas Nota q(uod) omnes forma
vanitatis mutabilium ...
ij pte metri p(re)cepto xxx Noli
te collaudare C circa medium Canonista
ad materiam licet aliter facit de ...
ab aliquo xxxiij q iij et in ... vanitas
ergo de penitentia di(stinctione) prima

Vapulare Nota q(uod) vapulabit
plagis multis servus sciens vo
luntatem domini et non faciens
Ysaya pte p(re)cepto l. v. Illud stude
agere (et) circa medium Canonista de
materia xxxvij di(stinctione) ... ut ... et in
canone ea vindicta xxiij q iiij etc

Vas Nota q(uod) duplex vas in sacra
reperitur scriptura ij pte metrica
iiijo p(re)cepto ...

... circa medium Canonista de ma(teria) ...
licet aliter in Canone de his in l. di. et
in canone Quinquaginta xxvj q iij et
in canone qui bonus xxiiij q i. de pe
ni(tentia) ij di. ... et de religio(sis) ad
hoc in glo(sa) et xxxiij q iij qui sedu
carnem in fine etc

Verba Nota q(uod) verba malorum quinque
curanda sunt quinque non iiij pte
metri iiijo p(re)cepto ... vincas
circa principium Canonista de ...
licet ali(ter) ... q ... alium et xiij q
i ... ita videtur et xxij q ...
et de pe(nitentia) di. et vel

Verbera Nota q(uod) verbera pueris sunt
placentur tollaranda iiij pte metri
viij p(re)cepto Verbera cum tuleris (et) p(ost)
medium Canonista ad ma(teriam) licet alie
facit Canon qui vult xxij q iij et c
si ... et xxiij q v. c. i. xlv di. ...
... etc

Verbosus Nota q(uod) verbosus ... est q(ui)
se iactat ut sibi videatur sapiens
nec velit aliquid altius monueris ...
... p(ri)ma pte metri x p(re)cepto ...
verbosus (et) ante medium Legista ad
ma(teriam) facit lex i in principio ff de ori
gine iuris et l. ampliorem circa medium C de
appella(tionibus) etc

Veritas Nota s(ecundu)m Aug(ustinu)m q(uod) veritas
... rebus pessimis opponitur
p(ri)ma pte metri p(re)cepto xvij
... felix ... medium Item ...
veritas reperitur p(ri)ma pte metri p(re)c(epto)
xxv Quod ... post medium
Item nota q(uod) veritas habet duo ...
... pte ... x. C in principio Item
nota q(uod) veritas est ... se
... qualis est ... pte ... x.
C in principio Item nota q(uod) veritas est
media inter iactanciam et yroniam ...
Item nota q(uod) duobus ... sim(ul)
est preponenda veritas quod ... plenius
et sepius comprobatur iij pte metri v.
p(re)cepto p(ro)ductus testis (et) circa medium
hoc est dicitur ij ... pte ... xxiij C
Item nota q(uod) veritas ... scandalo relinqui
non debet et hoc de ... veritate in
telligimus ... (et) p(ost) medium Canonista

de ve. pue qui scandalizaverit etc. in glo. Item nota quod vitam apponit fictitatis vanitas ipsa umbra vel pictura veritatis videlicet circa finem. Item nota de errore illorum qui asserunt ullam veritatem peremptam esse consimiliter videlicet circa medium Canonista de vita licet alibi et diffusius in canone consuetudinem viii di. et c. veritate et c. qui contempta di. eo et viii q. i. omnis qui de penitentia di. ii si cum mosi de questione di. v de speculo et c. salvator et legitur et notatur de filiis vitalis de do et glo. et de confirmatione utili ad dilatam in glo.

Quarta Nota quod veritas est contraria parti artis mechanice que in tres dividitur in ultima parte c. xxxii° et in principio Ubi tractatur de duobus Primo quare prohibeatur magis veritatem quam piscari et cetera finem. Secundo utrum sint tenentur abstinere diebus temporibus prohibitis venari etc. finem. Canonista de vita in li. lxxx ita xi di. et xxxiiii di. c. episcopum ad duo ly ca temporibus et lxxxvi di. Esau de etc. deus quem in glo. et c. omnibus in glosa.

Quintus Nota quod delectatio venandi tria mala pessima inducit in parte media precepto xxxii° luxuriam fugito versus circa finem Ubi tractatur que homines de actu venandi nunquam satiari possunt vel esse contentum et post principium Item nota quod a venere et baccho nascitur fine perdit lis sine gravamine in parte media precepto xxxv Cum venere et baccho circa finem Ubi ponitur descriptio bacchi quam faciebat Rabanus in libro de natura rerum per quam descriptionem ebriosi vel insolentes colligunt ibi post medium Illegista et de adul. l. cum vir inhibit in Seneca

Sexta decima Nota quod duplex verecundia in septimis reperitur precepto xxx ... parte Opera verecundie circa post principium Ubi tractatur nunc primo utrum verecundia sit virtus et in principio Secundo utrum verecundari et

qualiter circa quibuscumque personis vel magis de una quam de alia ibidem Tertio utrum aliquis verecundetur de bonis operibus quamquam ad verecundia sit de ipsa actu videlicet circa Quarto quare hoc verecundatur de paupertate servitute ignobilitate et similibus ibidem Item verecundia dicitur vitiosa que fit propter timorem verecundum cum erubescat quis facere bonum et quod habet turpes nimis sanitates ubi circa post principium Canonista licet alibi lxxxvi di. non satis etc.

Tertia Nota quod unum sive quoque aliquid sibi quod se esse deutes quod exempla aliquibus corporabat persona parte xl precepto diligenda ad finem C. in principio Canonista de vita xl i di. in canone sepe dira Item nota quod septem capitalia vitia circa principium per quedam contrariantem ad ultimum in parte media precepto Secundum quam vero in principio Canonista de vitiis capitalibus videbit in hoc aliis capitalibus di. l. quibusdam et c. nescivimus Ubi tractatur de duobus Primo utrum vitia capitalia pauciora sint quam vii C. in medio Secundo utrum plura sint plura vitia capitalia quam vii di. in principio etc.

Quarta Nota ubi est virtus illa termus dicus adesse potest et cognosco in parte media precepto Secunda quam vero in principio Canonista de vitio licet alibi i q. i. veniet et c. dudum declarant et c. quod quondam ea cum et 2 q.

Nona Quamvis hinc tamen omnes postquam dicimus venit afferre victimas et idolatria reputabitur in parte media precepto xvii Cum ipse notatur 2 in primo Canonista ad mores sunt Canones in quibus in q. xiii et xiiii q. v septimum est

Decima Nota quod dictum plurimum contingit quod dracam cum elephante pugnaverit ut plurimum contingere consuevit in parte media precepto xviii° cum scientia non esse pacem in principio Canonista licet alibi ad materiam

fuit date lucas de venire, in glosa
et date similis de mario et alie in
glosa

Vigilare. Nota quod tria homines quam
conveniunt multum vigilare prima
parte moralium prologo vero plus
vigila semper et tria fuge. Item nota
quod immoderata vigilia multum nocet
spirituali parte prologo [illegible] circa
satis est dormire c. in principio Ca-
nonista ad materiam facit licet aliud canon
testatur lxiii di. et canon clerici omnes
i q. ii.

Vindicatio. Queritur utrum vindi-
catio sit licita vel non prima
parte moralium prologo de primo
autem superare potest c. post medium
Canonista de materia vindicte licet
aliud plura di. conspirationes et xx
iii q. i in principio et xliiii di. co-
messationes § ante quod multum xxxiii
q. iii et vi q. i si omnia in principio
et de pe. di. iii ego succensus esse.

Vinum. Nota quod vinum sobrietatis
specialiter in quibus gravibus personis
requiritur spirituali parte prologo l. vino
te tempera [illegible] ante medium. Item nota
quod in quibus sunt que maxime non de-
trahere debent ab immoderata vini
sumptione ibidem circa post medium.
Item nota queritur utrum desertus vini
licitus sit vel non ibidem ante medium
Canonista de materia vini licet dicit
sinodus xxxv. di. in principio et c. vino
lavandum palea est et c. [illegible]
c. ab [illegible] et in decretali et sexto
[illegible].

Viribus. Nota quod de viribus
tam spiritualibus ut sapientia quam
corporalibus ut fortitudine tria con-
siderare debemus [illegible] patrum vel
prudentium monitiones [illegible]
debeamus spirituali parte prologo l. i vel
[illegible] virium [illegible] circa medi-
um. Canonista ad materiam facit per
canonem [illegible] xc. vi di. in [illegible]
[illegible] et i q. i non est putanda.

Virga. Nota quod de virga correctionis
loquitur prima parte moralium prologo
constans et levis c. in principio
Canonista de virga in canone [illegible]

de conse. di. ii et in canone disci-
plina xlv. di. etc.

Virgines. Nota quod de quinque prudentibus
virginibus et quinque fatuis trac-
tatur in parte moralium xix prologo
Vos te collaudabit circa medium Ca-
nonista de materia virginitatis et virginum
licet diffusius in § opponitur i q. i.
Item in canone nuptiarum xxxii q. i
quod et di. xxxii si inspexit [illegible]

Virtuosus. Nota quod virtuose viven-
tes laudem consequuntur pariter et
honorem quod expresse declarat Augustinus
libro v. de civitate dei c. xii tertia
hyemali parte § i. d. ante medium
[illegible] in auc. de [illegible] § i. in [illegible]
[illegible] Item virtuose viventibus
[illegible] et premium ac fame glo-
riose attribuitur [illegible] parte in §
b. c. post medium.

Virtus. Nota quod virtutis nomen
antiquitus sola fortitudo voca-
batur spirituali parte prologo [illegible]
virtute [illegible] circa principium. Item no-
ta Augustinum quod virtus est bona qua
[illegible] nemo male utitur
hyemali parte § [illegible]
Item nota [illegible] virtus est [illegible]
electus in medietate consistens ibidem
ante. Item nota quod [illegible] virtus quibus
pluribus opponitur vitiis in parte mora-
lium prologo Secunda quinque §
in principio. Canonista ad materiam
facit canon si [illegible] in §
[illegible] de pe. di. ii et i. si [illegible]
[illegible] fine. Item nota virtutum
[illegible] virtutes cardinales et
intellectuales prima [illegible] parte §
v. d. [illegible] Item nota virtutum
cardinalium inter se et moralium in
formatione [illegible] maxime ubi
[illegible] debent primo utrum [illegible]
[illegible] acquisitione [illegible]
[illegible] consequitur et que sit [illegible]
hyemali parte § b. a. in primo
Secundo utrum [illegible] fuit ut dicitur
cardinales [illegible] ibidem § in a
in principio. Tertio utrum moralis
virtutes [illegible]
[illegible] sufficienter declaratur

libro quarto in princ. viii c. in principio. Quarto
quod dicte virtutes cardinales, inquit,
pluribus gradibus et eis oppositis assi-
milentur. libro quinto c. xi. et in principio
Canonica sicut distinxit in canone
in mandatis plures sunt ibi docta virtu-
tum et liii. di. ... et c. si ... et
c. applicari di. ea et iii. q. ii. nec sub
de pe. di. i. quod scriptum et c. si cum
incipit di. eadem et c. illa ... quia
et xvii. di. nemo ... di. in principio.
Visus. Nota sicut visus exterior
deterioratur ad apprehendendum excellens
visibile in splendore, sic aspe-
ctus interior fallitur intellectus ...
ficitur atque attingit rem intelligibile
absconditum et latentem in ... parte
... principio Canonica de cons.
xxiii. q. vi. in principio de teleo ...
ad marthe de fame.
Vita. Nota quod vita humana dicitur
mors. ... tercia prima parte
metri proprio capitulo ... cum
ibi sunt ... in medio. Item
vita mortalium in ... vocatur ... quod
quod declaratur ... prima parte
metri proprio ... cum dubia
in ... fine. Item nota quod vite ...
... apprehendi ... qui
... in speculo ... de improvi-
sa morte ... magna ... parte
proprio xxix. cum dubia et fragilis
... principio. Item vita ... fuit
... navigatum est simul ... per
medium. Item vita ... de
... quod vita que absque
... atque debeat ... con-
gruere et totaliter ... ab ...
in parte metri primo proprio ...
... in fine. Item
nota quod duo sunt que maxime
nos retrahere debent ab ymaginatione
vite longioris ... in ea ... quam
precedimus ... est ...
... parte metri proprio ...
longa ... et post medium. Item vita
... dubia ... ad duo ...
... morbus
... fuit ... tercia

parte metri proprio ... dubia
et fragilis in ... medium Canonica
de vita sicut aliter et ... in ca-
none in ... di. ... et in ... de
... de pe. et ... in glo. de ...
... de ... in glo. de ...
et ... in glo. ... in glo.
Scolasticus. Nota quod scolasticus ad hoc
ut liberius vacare possit in
studio ... debet habere et duo
super animam ... parte ...
... proprio ... Canonica
Canonica sicut ... ad ... fit
canon multi ... in ...
malos ... i. q. i. ...
Titulus. Nota quod ... vel ...
... quod magis vite
in ... delectatur ... parte
parte ultima proprio cum principio.
Item nota de vite que ... plantat
que ... amara ... sanguine
... parte ...
in principio Canonica ad ...
fit ... canon ... xxiii
q. viii.
Titulus. Nota quod vinum ...
non plantat ... ad ...
in parte metri xl proprio
... plantam ... fine. Item
vinum ... excessive ...
... parte
metri ... proprio contra
... ante medium Ca-
nonica de ... ad ... in
... de pe. di. i. ad ...
... fit canon ... q. i.
... vinum sive
... vel ... sive ...
... aliquis ... possit
prima parte metri ... proprio ...
... ante medium
Canonica de ... sine ...
... Nota quod ... vlasit
... proprio
... in parte metri proprio
xxxiii ... vel
... quod ... sive
... parte ... et ...
... vite ... dignitas ...
... Canonica ad ...

licet aliter faciat Canon sex dicit
xxxiiij. q. iij. c.
Mibra Nota q nil vetrius ni
bra videtur cum adesse diu cunt
h dum tangit michil omo sen
titur prima pte metra iiij° propto
ewe nocturna torues B ca medium
Canota de maria licet alit in canone
sancta romana etc ubi in sabbato
xl. distinctione c.
Ratio Nota q inicio docet et
non lectio prima plicali pte
§ xij. B ca finem Canonista
in Canone lectio de pe. di. iij et
de sacra vnct c. vno
Ratis Nota de triplici bonitate
Retur prima pte metra iiij° propto
Spue repugnado B in principio Canota
de maria viij. d in principio c. q. v
p principium xx. q. v. dilectissimi
de simma tri capitulum et i canone
ade x. c. B di. c. i. de pe. di. iij
Reprimitur de cons di iiij
Acatio Nota q multa a deo
rogarit qui recte ceperint
et hic in triplici dicta rogatorum deuo
tarum pte prosayca propto xviij para
te sors B ca primam Canota de
matia in canone quis nos xxxv
q. iij et q. vi. c. l.
Aluptas Nota q mordianti
amara voluptatum dissuadet
nobis principaliter duo in pte
metra propto xxx° flammis vt
valeas B ca fine Quibi oct quiter
de duobus et primo viciu pungat
que petis tenet tibi dominationem
sicut ca superfluitatem C ca finem
G° pone q aliquis dubitat et
timet q si nimis abstinuat q opibus
debitis vacare non poterit Item
timet plus accipe eo q non potest
motus carnales subito coercere
domare precat ne talis plus vel
minus accipiendo quam oporteat
et quod censetur magis expediat videant
Ite nota q ad voluptate vencia multa
nascuntur mala et hoc q quadam
metaphorica imagine qua ge
bles parte in honorem venaris
plancte baudeat dilatatur in pte
metra propto xij Cum te deuicat
B in principio Ite nota q voluptas
multa mala facit in pfisicali parte
§ xxv A B C. d in principio Item
nota q voluptates sunt maior medi
cis minus non in hac vita pia pte
metra propto xxx° fflorenis vt
valeas C in principio Canota domus
plyo di. ... Ite nota q vo
luptas est vna de hostis vita antiqui
carnis scilicet dyabli qua laboles vo
luptuosos pruitur atque facit pte q
corporali propto l. v. Illud stude age
quod insinum est C ca medium Canota
licet aliter ad maius faciat quod legitur
et notatur in decretali insi. ad pdam de
vendicione cotra
Aium Nota q melius est non
vouere quam post votum promissa
non implere prima pte metra
propto xiij Rem tibi promissam B ca
principium Canota de maria lic. alit
xvij q. i. in principio et de vo et vo
te magna Ite in Canone mariam
xxxiij q. v. Ite de pe. di. i § ccuj
xx. q. iij c. Item in leuitico etc
Ae Nota q triplex causa
vox nos inducit ad narrandum
fusera q deo nobis in conducat e
laetitia prima pte metra propto
pe officium alterius A post medium
Canonista ad maius licet alit faciat
Canon dyacon xc iiij. di. c.
Tura Nota q iudei asserunt
q alienigenis mutuas sub
usura non est usura ad hoc
vones fidelas adducere pte psaym
viij° propto Mutuum da B in principio
Ite nota q contra maius usuram accipe
de pecunia mutuata Et ad hoc in
laudem est nondum q grauior sunt
pecorum mutuatoris peccatum pte
psayca viij° propto Mutuum da A
ca medium Ite nota q usura est
inmpublilis et hoc propter duo sicut
post Quibi oct quitur de istis pro
vnd peius facit ille qui negat
mutuum mutuari quam qui negat

depositum deponenti. Vnde autem mediu(m) [illegible]
ergo utrum uxor et familia usurarii
uel raptoris qui faciunt commodo (?) habent
ac ea(m) incidit de talibus tractatur re
stitucionem [illegible] d. pe mediu(m) [illegible] quod
de fructibus usurariorum qui inciderunt
fuit [illegible] usuras utrum liceat a tali
recipere valeant incidentem sua (?) et cetera
finem

Suc[illegible]rius Nota quod usurarius filius
est Iude [illegible] pte prepto
[illegible] Mutuum da. Vnde ea(m) [illegible]
Item usurarius filius est cocodrillo [illegible]
principio Item usurariorum [illegible]
fuit per angelum Zacharie prophete [illegible]
figuras mulieres in amphoram [illegible]
eandem post Item usurarii [illegible] dapna
tos horribilia tormenta patiuntur [illegible]
eandem [illegible] patuit per angelum [illegible]
[illegible] d. in principio Canonista
tamen de usura quam de usurariis licet
diffuse videre potest canonice [illegible]
i q. iii et xlvii di. in princ[illegible]
duabus c. [illegible]tibus et c. de petro
di. ea et [illegible] q. iii. [illegible] [illegible]
q. iii. quam multa de usuris consuluit
de modo et forma restitu[endi] usuras
videat doctorem quem [illegible] c. ti. libro iii°

Vere Nota quod [illegible] pre est
[illegible] adhuc ut fines que
habes in pte media [illegible] prepto
[illegible] [illegible] et cetera finem Cano
nista in Canone [illegible] i. q. i Item
in canone [illegible] [illegible] xxxi q.
vi

Vlu[illegible] Nota quod [illegible]
[illegible] [illegible] dolor est media(m)
in pte media xl. i° prepto
[illegible] quod [illegible] Item nota quod
[illegible] [illegible] debent [illegible]
pte media prepto. xxi [illegible]
medium et post principium Canoniste
[illegible] [illegible] xl v. di. [illegible] ea(m)
principium de pe et ve [illegible]
et de pe di. iii [illegible] [illegible] illa et
i q. i [illegible]

Xor Nota quod [illegible]
[illegible] [illegible] ea [illegible] [illegible] [illegible]

et qualiter [illegible] sine [illegible] [illegible]
[illegible] debeat in pte media prepto
[illegible] [illegible] fuge et post principium
[illegible] et [illegible] utrum sapiens
[illegible] [illegible] debeat [illegible] [illegible]
medium Item eandem [illegible] [illegible]
primo quod uxor non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et cetera
finem ergo [illegible] maritus possit
uxorem [illegible] [illegible] [illegible] et cetera
medium Canonista [illegible] xxxii
di. [illegible] xxxii q. i. [illegible]
et c. [illegible] Item nota quod [illegible]
[illegible] [illegible] signum [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
prima pte media [illegible] prepto
[illegible] [illegible] [illegible] et cetera principium
Canonista licet diffuse [illegible] pe
de [illegible] xii di. [illegible] xxxii q.
i [illegible] ita xxx di. [illegible]
xxxi. di. [illegible] q. i. sicut [illegible]
xxvii q. i. [illegible] [illegible]
xxxii. q. i uxor legittima
xxx q. iii. c. i. xxxi q. ii. quod
xxxi q. ii. si [illegible] xxxv q.
iii [illegible] de bigamis [illegible] de
[illegible] [illegible]

Xristus Nota quod Xristus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
nobis [illegible] [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] prima pte
media prepto xx [illegible]
q. pe medium Canonista [illegible]
licet aliter et diffuse de [illegible] di.
i. Xristus [illegible] est et [illegible]
et c. [illegible] et iii q. iii. [illegible]
[illegible] et vii q. i [illegible]
et de [illegible] [illegible] ad [illegible]

[illegible] Nota quod [illegible]
pusille stature quod ascendit
arborem sycomori [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pte [illegible] in
principio Canonista licet aliter i.
q. i. [illegible] xxxi q. vii [illegible]
[illegible] de [illegible] di. i [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] in glosa [illegible]

Zelotipia Nota de zelotipia viri
et uxoris illud quod dicit Salom
psaymali pte x precepto Coniugem
ama Et ultra medium Canonista licet
aliter de materia zelotipie ij q v § ff sane
Zelus Nota quod de zelo bono et non malo
immo sic zelatur gingentes debet zpsayma
pte precepto x Coniugem ama Et ultra
medium Item nota quod triplex zelus reperit
ibidem Canonista de materia zeli licet
aliter videat xxv q i in principio de bono
etiam zelo tangit in Canone disciplina
xl v di ubi sit zelus sed non immoderate
feruens et ubi zelo rectitudinis etc

Sequuntur addiciones ad thabulam

Quoniam enim habere notitia et in illo
desiderare vel errare potius diuinitus
quam humanitus existit ut lex asserit
Canonicalis C de ve iur enu l ij § si quis
et hoc ex comparacionibus quottidianis
occurentibus et emergentibus maxime patere
videtur et multa aliqua preter premissa
in opera vel thabularum sunt obmissa que
reparacione indigent aliqua propterea
hec quinque duxi scribere et ceteras aptas
addiciones inscriptas libro et thabule
inscribendas fore utile iudicaui ordine
videlicet prelibato etc

Adam Nota sicut Canonicus quod ada
fecit testem pte metrica x precepto
Quod tibi sors dederit addicione prima
in principio Affectio Nota sicut Canonicus
et plus quod affectio et voluntas sanctis
potius attendenda sunt prima pte metrica
precepto xx Exiguum munus l prima addicione
Amicitia Nota sicut plus quod quatuor
sunt genera perfeccionum in amicitia
nostra prima teneam candidis iiij pte metrica
xxiij precepto Cum tibi vel socio ibidem
in addicione Item nota sicut Canonicus
quod reperitur homo in triplici differentia amicicie
iij pte metrica precepto xl Auxilium a
notis et in principio in addicione
Angelus Nota quod Angelus dicitur x modis
in psayimali pte § xxxviij Cum
finem in addicione Animus Nota quod
animus quintuplex reperit in metrali pte
precepto xxxj Quod sequitur specta Et post
medium in addicione Aduocatio debita
vel indebita fit quinque modis psaymali

pte precepto Itaque deos supplica ibidem post
in addicione sicut Apparatus Nota vel
circa exteriorem apparatum possit esse virtus
vel vicium in magna addicione quere libri
ptis in tractatu de questio signo etc circa medium
Apis Nota quod apis dicitur iiij modis
prima pte metrica precepto xx Exiguum
munus Et ultra medium in addicione secunda
Aqua Nota quod aqua quadruplex in sacris
reperitur scripturis psaymali pte precepto xlix
Meretricem fuge Et circa finem etc
Auaricia Nota sicut Canonicus et plus
quod vij sunt que dissuadent auariciam
iij pte metrica precepto xlviij in addicione
ibi posita Animalia Nota quod animalia siue
animales triplex sumuntur sicut pte psaymali
§ xvij in principio in addicione ibi posita
Bonum Nota sicut Canonicus quod boni separari
se debent a malis psaymali pte precepto
xxxv Cum bonis ambula in addicione
ultra medium
Canis Nota quod canis dicitur quinque modis
psaymali pte precepto xxix Maledicus
ne esto Et ante medium in prima addicione
Cautela Nota quod sextuplex cautela reperitur
prima metrali pte precepto xxvij Noli
homines blandos in addicione
Caput Nota sicut scripturas et canones
quod caput dicitur quinque modis psaymali pte
viijo precepto Coniugem ama in prima addicione
Item nota quod superbi diuites non confitent
deum caput suum sed habere prima pte metrica
Si deus est animus in quarta addicione etc
Cautela Nota sicut Canonicus quod ad
cautelam fugiendam studiam sex requiruntur
iij pte metrica l precepto Cum
fis incautus Et in principio in addicione
Castitas Nota quod castitas quadruplex dicitur
iij pte metrica precepto xxxvijo Conter
honorem insitum in addicione etc
Castio Nota quod quadruplex castio reperitur
psaymali pte x precepto parua re sacro
Et in principio in addicione Conscientia
Nota quod homo conscientie bene specialiter debet
habere prima pte metrica xxij precepto
ne nuces fiquus Et in principio in addicione
Consilium Nota sicut Canonicus
differentiam inter consilium et consilium psaymali
pte precepto xxxvij Ne accesseris ad consilium
Et in principio in prima addicione
Crimen Nota sicut Canonicus quod crimen est
dupliciter accipit prima metrali pte

v precepto Si diuinam inspiracionem et cetera
medium in addicione Consuetudine Nota
quod consuetudine dicitur quinque talibus modis sicut
quod triplex reperitur consensus iiij parte
media precepto xij Cum te detineat in
addicione et vltra medium
  Consuetudo Nota quot modis dicitur
  consuetudo iij parte media precepto xiij
Iudicas auxilium Cognicio Nota quod
cognicio de deo triplicatur habetur in addi
cione magna que est in prima parte media
que incipit Nota quod duplex est cognicio
de deo Continencia Nota quod triplex conti
nencia reperitur in addicione magna quinte
partis principalis libri in tractatu de quarto
signo celi post principium Cupiditas Nota
quod cupiditas triplex reperitur in sacris canonibus
confessionali parte precepto huic alicuius con
fiteri noli Curiositas Nota utrum curi
ositatis vicium possit esse in cognicione
sensuum secunda parte media precepto 7 Cum
eris in magna addicione ibidem
  Cur Nota quod de nominibus dei sig
  nificandis in magna addicione secunda
  prima parte media que incipit
  Nota quod sequens capit sacre de nomi
dei Item nota quod triplici racione debetur
deo deo reuerencia et honor confessionali
parte primo precepto Itaque de supplicatur
in addicione Item nota de racione quod
homo racionali virtute possit deum per suos
cognoscere effectus prima mediali parte
primo precepto Si deus est causa in
secunda addicione Dies Nota quod multiplicatur
dicitur dies quinta parte media xxx precepto
pacis laudato et in prima addicione
  Dimicare Nota secundum canones quod dimicacio
fit in minoribus clericis iiij parte media
precepto xxiiijo Multum venturi in addi
cione Dilacio Nota quod dilacio de iure
canonum fit propter septem iiij parte media
precepto xliij Cum post inspicienda tibi
addicione circa principium Disciplina
Nota quod disciplina parentum est subtrahenda
quantumque diuina videantur propter ea prima
parte media precepto ix Cum moneas quod
in addicione in principio Doctor Nota
quod triplex ordo doctorum in sacris reperitur
canonibus quorum quilibet ipsorum dicitur
discipulos habere secunda parte media xxx precepto
Cave culpare solos addi iiij et cetera medium

  Donum Nota quod vij dona spiritus
  sancti vij vicijs opponuntur de quibus
  habetur prima confessionali parte et xij
  ad finem post principium et quinta
parte media primo precepto Secunda quamque
Cum principio Item nota quod vij dona
habuisse intelliguntur per vij signacula quibus
liber erat signatus in magna addicione
prime libri principalis partis circa medium
  Ecclesia Nota secundum canones ecclesia
  iudicat de Iudeis et in xij ca
  sibus confessionali parte viijo precepto
Maximum sit in addicione post et cetera medium
Item nota quod ecclesia propter tres causas
non persequitur Iudeos licet persequatur
hereticos ibidem post in secunda addicione
Item nota quod ecclesia dicitur quinque modis
iij parte media precepto xxvj Dilige non
egra in addicione precepto xxvj
  Episcopus Nota quod papalem dignitatem
et ad inferiores ordines episcopus triplex
deo aut sedo hualcunque dominauit confessionali
parte xxxij precepto Ne accesseris ad eam
filium in addi circa finem Item nota
quod episcopus xiij regulas capitulares debet ob
seruare prima parte media xx precepto Com
bosos in addicione et cetera medium
  Errare Nota secundum canones quod quibus
  dicitur aliquid facere xx modis
  prima parte media xxx precepto Ac
  culpare solos Fides Nota
quod fides vera de deo triplicat credu
lit in addi Si deus secunda parte media
Item nota de diffinicione fidei secundum
apostolum in magna addicione quinte partis
principalis libri in tractatu de primo
signo celi Item nota quod fides dicitur
prima virtus ibidem post Item nota quod
fides assimilatur Iaspidi lapidi precioso
ibidem post Item nota quod fides vera
repperitur non ambit ut adulteratam
meruit ibidem post Item nota de fide
quot modis accipitur fides quot sunt
species fidei quot sunt articuli fidei quod
primum credere que pena non credentis
sunt symboli de hijs omnibus reperies
in secunda glosa ponitur super rubrica de tri et
fi ca et cetera in magna addicione quinte
partis medie post principium Item nota de
fidelitate carnis ibidem post Filius Nota
quod filius de quinque confessionali parte xo precepto
parentes cura in secunda addi Genus non quod quod
fides reperitur in confessionali parte et xij in addicione

Gaudium Nota gaudium mun-
dale fore falsum quod scriptor
media sina comparatur in mag[na]
addicione quarte partis libri in prin-
cipio tercii capituli medium Gibelli-
ni et guelfi Nota quod gibellini et guelfi
per reges israhel et iuda inito designari
possunt per psalmodiali parte precepto xxv.
Maledictus ne esto in addicione ibidem ultra
medium Gladius Nota quod triplex gla-
dius reperitur per spirituali parte precepto vii Saluta
libenter in addicione circa finem
Hereditas Nota secundum canones quod
hereditas christi est alte universitas ut
cuiuslibet fidelis anima in parte metrica
x precepto Quod tibi fieri debit addicione circa
principium Hereticus Nota secundum canones
quod hereticus sive heresiarcha sex modis dicatur
per psalmodiali parte precepto xxv Nil temere credas
in addicione circa medium Homicidium Nota quod
homicidium xxiii modis committi potest in
parte metrica iiii precepto Ne vere bruma in
addicione Homo Nota hominem contra
hominem insurgere contrarium est nature per duo
in addicione magna quarte partis libri in tractatu
de tercio signo celi Item nota quod homo
infidelis ligno putrido assimilatur in addicione
magna quarte partis circa principium que incipit
viso supra de iiii speculo metaphorice
Incontinencia Nota variam incontinentes plus
peccant quam incepatus in addicione ma-
gna quarte partis libri in tractatu de viii signo
celi Item nota vanam incontinentes non peccat
sit quam incontinens concupiscencie ibidem post Item
nota quod incontinencia potest intendi circa
aliquid triplex ibidem post Infamia Nota
secundum canones quod infamia dicitur in modis
in parte metrica xix precepto Si fama ser-
vare cupis in addicione circa principium
Item nota quod infamia irrogatur ibidem post
Item nota quod infamie sex sunt effectus
ibidem post Infidelitas Nota quod deus
voluit quod iudei penitus consumerentur sed
potius dispergerentur propter tres causas
per psalmodiali parte viii° precepto Mutuum da in
addicione [illegible] Iudicium Nota secundum canones
quod ordo iudiciarius omittitur quandoque de
iure per psalmodiali parte xvi precepto Legem
medium in addicione circa principium Iudex
in Nota quod iudices ex una vel uno
se debent possunt ex vero alacri
in parte metrica precepto xxxiii Iustus
sed Iustitia Nota quod iustus deus

sine viri iustus propter multa electos
computatur in pronominali parte de iiii°
post medium in addicione
Leges Nota secundum canones quod pro
triplex lex in sacris canonibus
reperitur in parte metrica xxii precepto
Iudicans auxilium in addicione circa in prin-
cipio Item nota quod appellacione legis conti-
netur multiplex genus legis ibidem post
Item nota quod lex aliquando prorogatur ibidem
post Item nota quod aliquando legi derogatur
ibidem post Item nota quod aliquando legi sub-
rogatur ibidem post Item nota quod aliquando
lex abrogatur ibidem post precepto xxxiiii°
Litem inferre cave addicione circa
et hoc sex modis Litigiosus Nota secundum
canones monendus est ut a lite vacio se
debeat abstinere v. racionibus prima parte
metrica precepto xxxvi Litem inferre ca-
ve addicione circa in principio Luxu-
riosus Nota secundum galienum quod luxuriosus
licet parum emittat de semine in coitu
semper magis ledit quam si quadragesies tan-
tum effunderet de sanguine prima parte metrica xx
ii Luxuriam fugito addicione circa
Magi Nota magorum xiii esse genera
in parte metrica precepto xxviii°
Multum aliquis vetitum Malus
Nota secundum canones et augustinum quod
mali aliquando sunt tollerandi per psalmodiali parte
precepto xxxv Ambula cum bonis in
addicione in fine Mansuetudo Nota quod triplex
mansuetudo reperitur que fulsit in christo
in magna addicione quarte partis libri
tractatu de septimo signo celi circa medium
Manus Nota secundum canones quod manus
dicitur x modis in parte metrica xxii precepto
Esto studiosus in addicione circa in principio
Maritus Nota secundum canones quod maritus
cognoscat uxorem quadrupliciter per psalmodiali parte
precepto x Coniugem ama in addicione circa
principium Matrimonium Nota octo esse circa
matrimonium attendenda per psalmodiali parte x precepto
Coniugem ama in tercia addicione circa in principio
Mediator Nota quod mediator dicitur x
modis in parte metrica precepto xxi Iustitie
medium in prima addicione Ira Nota
secundum canones quod ira inest sanctis a principibus
sacerdotibus circa cum vindicta et timore
est attendendum quod octo quod habet per psalmodiali
parte xxiii precepto Lingua prima in addicione
circa medium Misericordia Nota
quod misericordia dicitur tamen bonis quam

mistis et petoribus militatis gratis complexis
et facit in mag. additione quite ptes primus
libri in tractatu de decimo signo celi circa
medium   Ordo Nota quod cunque unum
in via morum precipue circa precepta moralia
in militibus curatum – patet in glosa ptc c. i.
in addi. c. circa finem   Ordo Nota quod
tria sunt propter que homo specialiter timet
mortem prima mediali ptc precepto xxij
de timoris illarum in additione   Mundus
Nota quod mundo adherentes et in mundialibus
confidentes sunt similes musca in melle involuti patet
ptc mediana vijo sexto precepto   Aue no
titulum tenens in prima additione in principio
Item nota quod mundum sequentes per tres car
los variis coloribus designatos figurantur
videlicet post cetera
Natura Nota quod natura naturans
que est ipse deus quemadmodum
ad organisacionem hominis et etiam
sui corporis constituit opus vij pla
netarum ita ad perfectionem hominis interioris
sive anime constituit eciam vij spiritussancti
dona prima ptc mediana precepto xxij In
fante mundum addi. unica   Nauis Nota
quod nauis dicitur ecclesia propter septem in glosa
ptc c. xc. vj in additione in principio
Ciositas Nota quod ociositas et vo
luptas arma sunt hostis antiqui
in spirituali ptc precepto l. v. Illud
finis in additione circa medium Item nota
quod in operibus propriis attendis [illegible] consideranda
sunt circumstancie in spirituali ptc precepto ix cum
dis videlicet in additione
Altar Nota secundum canones quod pauci
quinque modis fiuntur in spirituali ptc
precepto vjo Vnites etiam in addi
cione   Paradisus Nota de situ
paradisi terrestris in mirabiles condiciones
prima glosa mediali ptc xj c. ij.   Pax Nota
quod ad observanda et nutrienda pace tria
maxime valere possunt in mag. addi
quite ptes libri ultra medium Item nota
quod ad pacem nullus potest redire per viam
pius oblivisceretur iniuriarum et remiserit
offensarum in ptc mediana precepto xx Illius
patet in additione in principio   Peccatum
in spiritum sanctum Nota secundum canones quod quis
vj modis peccat in spiritum sanctum iiij ptc
mediana precepto xlij cum quid peccatis addi
prima in principio Item nota secundum canones
quod quis peccat contra alterum vj modis

iiij ptc mediana xlij precepto cum quid pe
ccatis in additione ij in principio   Pe
na Nota secundum canones de pena personarum
ducentium mortem alicuius in spirituali ptc precepto
xl diligenciam adhibe in addi. in principio
Penitencia Nota quod latro inter iudeum
et cruciatorum penitentiam salvatus est in ma
gna additione quite ptes libri in fine
Confessio Nota quod confessio triplex
in sacris reperitur canonibus in spirituali ptc
precepto xxj Metue magnum in addi circa
medium   Perjurium Nota de pena illius
qui aliud jurat ad periurandum in spirituali
ptc precepto xix Iusiurandum sua in
addi in fine Item nota quod periurium dicitur
v. modis in spirituali ptc precepto xix Prima
iusiurandum in prima addi   Perse
verancia Nota quod perseverancie virtus inter
ceteras virtutes coronari meretur in mag.
additione quite partis principalis libri in tractatu
de xij signo celi circa medium   Pietas
Nota quod in operibus pietatis attende
tria consideranda occurrunt in spirituali parte
in precepto cum dis videlicet cetera   Philo
sophia Nota quod philosophia super lege reperitur
sive theologia et naturalis in mag. addi. quinte
ptes libri in fine   Plaga Nota de
decem plagis egipciorum patet ptc mediana
ex precepto lucis patet additione prima
in principio   Precepta Nota quod dicit
Rabbi moyses quod in veteri lege omnia pre
cepta affirmativa que sunt in toto quadra
gesima que sunt C C C xlviij et tot
omnia negativa quot sunt dies in anno
Item nota secundum augustinum quod tempus fuit pro
quod constituit tenere precepta dicitur observare
ex motibus planetarum et aliorum cor
porum celestium consideratur ibidem quod in ptc
mediana primo precepto Hoc quoque volens
in mag. additione   Principes Nota
quod principes dicuntur quinque modis in glosa
ptc lx c. in addi. c. in principio
Proditor Nota quod proditoris dictio super
triplex in canonibus reperitur in ptc mediana
xl precepto Quod prodat prius addi
unica circa medium   Pater Nota quod
pueris assistari debent devoti homines
ptc vj. iiij ptc mediana xx precepto
cum perspicias circa addi unica circa medium
Egenus Nota quod in quocunque
urgente et specialiter requirit

prima p[er]sonali p[ar]te x q[uestione] i[n] addi[ti]one
emittere. Nota q[uod] p[e]cc[at]a triplic[ite]r remittu[n]t[ur]
prima metrali p[ar]te vi[i]o p[re]cepto Cave
venialia tenes. Appellare. Nota q[uod] ap
pellare vi[tiu]m vi d[e]b[e]t in magna addi
v. p[ar]tis libri in tercio de s[e]c[und]o signo
celi c[ir]ca finem Comp[re]hensio Nota q[uod] co[m]
p[re]hensio triplex in sacris reperi[tu]r canonib[us]
prima p[ar]te metra xxx p[re]cepto Cave
culpare s[ce]l[er]os in addi[ti]one c[ir]ca principi[um]
Cera Nota q[uod] utru[m] cera sit p[re]cium i[n] mag[na]
addi[ti]one q[ui]nte p[ar]tis libri in s[e]c[und]o signo celi
c[ir]ca mediu[m] Item nota s[ecundu]m palladiu[m]
q[uod] cum tunc m[en]se[s] xxx e s[o]l[e]s minime
habitare possunt x[.] s[pi]rit[u]ali p[ar]te p[re]cepto
xxx b Cu[m] bonis ambula i[n] s[e]c[und]a addi[ti]one
Acramentum Nota q[uod] ?mentorum quedam sunt viuentis
et quedam voluntatis p[ar]te metra
xxxiiii p[re]cepto Sunt tibi p[re]
cipue addi[ti]one c[ir]ca mediu[m]
Item nota s[ecundu]m Canones q[uod] in sacramento
celestia designa[n]t[ur] x in signacula q[ui]bus
signatus erat liber de quo Joh[ann]es i[n] Ap[ocalypsi]
addi[ti]one mag[na] c[ir]ca mediu[m] It[em] nota
q[uod] sacrata celestia sunt septe[m] ibid[em] post
It[em] nota s[ecundu]m Canones utru[m] sacramenta
celesta possunt iterari ibidem i[n] addi[ti]one
Salvandus Nota d[i]c[t]um ?m bonum
et Angelum de numero salvandoru[m] utru[m] tot
sint salvandi quot angeli ceciderunt
de celo. Cum q[uo]t angeli remanserunt i[n] celo
p[ar]te metra p[re]cepto xxiiii[o] Nichil in
quadam Candalu[m] Nota q[uod] triplex
scandalum mu[l]t[u]m dimittitur secunda in
p[ar]te metra vii[o] p[re]cepto p[ro]ductus testis
in addi[ti]one t ultra mediu[m] Scire
Nota s[ecundu]m Bernardum maior esse qua[m] ?
absque defensione in p[ar]te metra p[re]
cepto xliii Cum s[e]n[s]ibus s[er]vis i[n] addi[ti]one
Scriptura Nota q[uod] sep[te]m sensus
p[er] doctores sc[ri]pt[u]re q[uo]d[am] assignat[ur] sp[irit]uali
p[ar]te xxii[o] p[re]cepto legis Disco in fine
Sentencia Nota q[uod] s[e]n[tenci]a ?
de iure Canonum est quadruplex sp[irit]uali
p[ar]te p[re]cepto xvi Eqnum iudica i[n] addi[ti]one
ultra mediu[m] Signa Nota de duodecim
signis celi tam allegorice q[ua]m moraliter
in p[ar]te metra s[e]c[und]o p[re]cepto Decimam
?unus in magna addi[ti]one Simbolum
Nota q[uod] simbolum ap[osto]lorum designat par
specul[um] de salvando q[uo]d fabricavit scut
plato p[ro] ? admodum ? ?
suis temporibus regnaverit i[n] mag[na] addi[ti]one

fine p[ar]tis metre c[ir]ca mediu[m] etc.
Speculum Nota de quintuplici speculo
moralitas ut colligitur in s[e]c[und]a addi[ti]one mag[na]
que incipit Omnia p[ro]bis operib[us] i[n] p[ri]ncipio
Sol Nota q[uod] sol quintupliciter accipit[ur] s[e]c[und]a
p[ar]te metra p[re]cepto xxx Cave culpare soles
in iiii addi[ti]one Statuere Nota utru[m]
sustinendi sunt sic ? in addi[ti]one
magna q[ui]nte p[ar]tis in tercio de nono
signo celi c[ir]ca mediu[m]
Terre Nota s[ecundu]m Canones q[uod] terre
accipit[ur] quinq[ue] modis s[e]c[und]a p[ar]te metra
p[re]cepto iiii[o] Statutum prima in addi[ti]one
vinea Terra Nota q[uod] terra sex
modis dicit[ur] in metrali p[ar]te s[e]c[und]o p[re]cepto
Tollens si forte vides in addi[ti]one s[e]c[und]a
B in principio Testes Nota q[uod] testes
testamenti ? sunt in morbia p[re]ce
?a p[ar]te metra p[re]cepto x. Cum ad tibi
pres ? addi[ti]one prima c[ir]ca principiu[m]
Timor Nota q[uod] septuplex est timor
in p[ar]te metra p[re]cepto xl.v. Supportes
? in addi[ti]one Tollere Nota
s[ecundu]m Augustinum q[uod] mali aliq[ua]n[do] sunt tollerandi
sp[irit]uali p[ar]te p[re]cepto xxxb Cu[m] bonis
ambula in addi[ti]one d in principio
Vidua Nota q[uod] vidua quatuor d[icitu]r
dicit[ur] in p[ar]te metra in addi[ti]one
q[ui]nte p[ar]tis libri ibidem Nota s[ecundu]m
Albertum q[uod] viduitas d[icitu]r quatuor in
magna addi[ti]one ultime p[ar]tis libri in tercio
de octavo signo celi c[ir]ca me[diu]m Virga
Nota s[ecundu]m Canones q[uod] sextuplex virga reperit[ur]
prima p[ar]te metra p[re]cepto vii[o] Constans
et levis addi[ti]one unica ult[ra] mediu[m]
Virginitas Nota q[uod] beata virginitas
?m deo grata singular fuit q[uod] prius
?are ? ? in virginis ?
descendit q[uo]d ? ? ?
in mag[na] addi[ti]one B. p[ar]tis in tercio de vi[o]
signo celi It[em] nota q[uod] virginitas est
? ? ibidem post Virtus
Nota q[uod] in virtutes intelligu[n]t[ur] x vii sig
cula quib[us] signatus erat liber de quo
Jo[hannes] in Ap[ocalypsi] i[n] addi[ti]one s[e]c[und]a p[ri]me p[ar]tis lib[ri]
c[ir]ca mediu[m] It[em] nota q[uod] virtutes sunt
septem Vocare Nota q[uod] vocat nos
deus quintupliciter sp[irit]uali p[ar]te p[re]cepto xiiii para
te foris in addi[ti]one B. post principiu[m] Votum
Nota q[uod] votum frangitur ? acto
prima p[ar]te metra p[re]cepto xiii ?
i[n] p[ro]missa i[n] addi[ti]one B post principiu[m] etc.

Tertius Nota quod xpus dicitur
liber in quo legere debent tam
clerici quam sapientes layci vnde
sensus sui reforment in addicione
magna prime partis Item nota quod xpus
dicitur liber intus et extra scriptus in quo
et septem sigillis signatus ibidem post
Item nota quod xpus verus liber fuit in
virtutibus decoratus ibidem post Item nota
quod xpus fuit vij donis spiritus sancti signatus
ibidem post Item nota secundum Canones
xpus fecit testamentum in parte tercia propter
x. quod tibi sortes dederit in addi v
Item nota quod xpus suum testamentum sua morte
confirmavit ibidem post Item nota
quod in xpo vero libro tres reperiuntur scripture
ibidem circa finem Item nota quod in xpo spe
culo limpidissimo fluxerunt singulariter xij
virtutes in magna addicione v partis libri
in principio Item nota quod in xpo speculo
limpidissimo fluxit triplex misericordia
secundum triplicem ethymologiam nominis misericordie
in magna addicione v partis libri tercium de
decimo signo celi circa principium etiam

Illustris industrie ac grandis be
nivolentie speculo ffrancisco no
vello genito excelsi et magnifici
domini mei singularissimi ffrancisci
de carraria padue etc. incliti gub[er]
natoris et ducis. Devotus et fide
lissimus vester frater philippus de
pergamo monasterii sancte marie
de vertaco ordinis sancti benedicti
in rebus padue civitatis minimus
professus et dicti monasterii cum presentis
opusculi intelligencia. suscipiens ac sue re
commendacionis fidei et devotionis since
ritatem cum pleni promptitudine famulari
dicit etc. Cum proposuissem in corde meo per
scrutari quid regnantibus vel regentibus
foret utilius. et multorum theologorum
moralium. philosophorum atque aliorum sapientum
sentencias comprobatas prout mei ingenii
ariditas capere potuit. ingenti studio
sentencias et cum diligencia perlustrarem
plenariam me inveni recepisse sentenciam
quam eximius moralis Boecius libro primo
de consolacione prosa iiii recitat in hec verba
Platonis quidem sentencia beatas fore respublicas si eas
vel studiosi sapientie regerent vel earum
rectores studere sapientie contigisset.
Cuius etiam sentencie Valerius libro vii reci
tator extitit. Ex qua sentencia evidenter
concluditur necessariam esse regnantibus vel
etiam regentibus sapientiam. quia per eam reges
regnant et legum conditores ab iniustis
iusta decernunt. proverbiorum viii. et Sapientie
vii. preposui illam regnis et se
dibus et divicias nichil esse duxi in comparacione illius.
Et paulo post. Melior est acquisicio eius
negociacione argenti et auri. precio
sior cum est cunctis opibus. Et in po
liticato libro iiii c. vi scribitur quod an
tiquitus nichil sic inter omnium tradit
faciens unum quasi deum deorum et omnium
principem excoluit sicut sapienciam. Quia si, ut
post unde et philosophi veteres ymaginem
sapientie parietibus domus depingi ferebant
et hec verba scribi debere consueverunt
Me usus genuit peperit memoria
sophiam me vocant greci vos sapienciam

Item et hec Ego vidi homines stultos et
ignaros opera et philosophis sentencias sed
in quibus nulla est utilius. unde alpho
rabius in eius proemio et laudis libro de
divisione philosophie inquit ex philosophia est rerum hu
manarum et divinarum cognitio cum studio
bene vivendi. ex animadvertentes et advertentes
antiqui gentiles principes huiusmodi divinis
sacris se plenissime instruxerunt. Sic
ptolomeus rex gentilium qui ut sibi in
notesceret lex divina qua et regnum suum
sapientibus gubernaret post acceptam suam asse
cucionem septuaginta interpretes adhibuit
sibi quod singuli de doctrina christiana etc. et
et xviii de civitate dei c. recitat. cui
dicitur et magni karoli reperitur in gestis
quod in liberalibus artibus sufficienter in
structus et in libris divinis intentissime
studiosus. hoc etiam considerantes antiqui
principes romanorum imperatores filiis suis
optimos et probos sapientie magistros preparabant
sicut alexandro aristotelem. traiano plu
tarchum neroni senecam. unde Iulius
de eruditione ait regale opus est sapere
et diiudicare quod fieri nequit absque di
screcione sapientie. unde inquit Iudex sa
piens iudicabit populum suum. Et in eodem
ix c. de salomone legitur cum deus dixit ei
tibi sapiens et intelligens propter populum
suum quem bene valeat gubernare. Cuius
gracia sapientie essendo considerato per verbum in
hac fructuosissima civitate que est ordinatis
sima gubernacione mirabiliter et ipsa dum pe
... magnus Allexander civitate Athenarum
obtenta domino et voluptua quam erexit
statuit medio platee civitatis describi man
davit. Gloriosa et amabilis civitas ista
in qua sciencia habitat omnes vincens.
hec gloriosa et amabilis civitas sequitur etiam
describi non immerito potest per civitatem tyri quidem
coronatam de qua ysaie xxiii c. cogitat
sic tyrum quondam coronatam etc. Nam re
vera hec civitas est de qua loquitur est
zophonias propheta ii c. d. hec est civitas
gloriosa habitans in confidencia cum glo
riosis et amabilis est. dux ro devotissimus
qui rectoris ordinaria gubernacione digne civitatis
amenissima situacione. ea propter ad perpetuandam
tam gubernacionis fructuosissimi
nomen si hec contemplacione non pigeat effectuare
intueri. quemque plurium precedens super hac

Allexander
Traiano
Nero

ma plenius ubiusque notescent cum pri-
lae tenearum qua tu presentem magistri domini
mei prudentiam officio forte pre ceteris pluribus
honorem et gloriam sui assecutum ex continuis
suis sapientum. non de mei sufficientia sed de
dei potius illustratione et vestri benignissima su-
portatione confisus ad honorem et ad laudem
omnipotentis dei et gloriose virginis marie totius-
que celestis curie hoc opusculum quod speculum
regis quo ad utrumque hominem intitulari de-
crevi. prout de materia in hoc opusculi latius
explicabitur deo dante et planius sine in-
mediate in additione que post prologum post-
aggrediar timorose / Necnon ad vestri delectationem
omnium que legentium consolationem ipsum licet rude
super singulas explanatione Catonis in quo
plus quam in ceteris auctoribus meo iudicio
communes hominum mores et virtutes includuntur
et communia vitia precluduntur proposui componere
vestro que felici nomini assignare / In quo si
quid utile dictum reperiatur xpo ascribet
inde laudes / tu perfecto ad tuum omnis
susceptionis nulla laus humana vel gloria me
induxit. Ea namque virtus est regula
ne quis fiat gratia comendandi ut in canone
dicitur vero xi q. iii. Sed solum modo vera ...
benivolentia gratiosa tociusque patrie ...
expressima qua mentali affectu in
pio seculi studiare successibus / quod facili-
ime obtinebis sive si iustitiam mature
sanctorum sapientiam / acutam spiritualem prudentiam et veram
sanctam diligentiam veritatem / Ad tres quattuor altas
et excellentes virtutes capescendas que per acqui-
sitione divina faciente gratia dominium vestrum
decorabitur in futurum vos induat ut habeat
et solempnis dominus fridericus romanorum imperator
ad Conradum eius filium sardinie regem
sic admonitione alloquitur regibus et principibus
dicens: pergentes clara non sufficit in genus
egregium generositas adiungit et illustris
industria clarificet principatum / nec obliviscatur
cum quod alia faciunt reges et principes ab
aliis distinguuntur in sint prodicione aliisque
prelibatis virtutibus preferendus videatur et vir-
tuosius operentur / Has namque prestigiatas
virtutes eximias a vobis tenetis quodammodo
iuvenum et liberalibus partibus / fugatis vi-
tiis desiderium animo amplecti debetis ac
eis inseparabiliter inherere nec minime quare
virtutes antedictas coniungit ad facilitatem et
variis studiorum provincie et sic omnium bonorum

obtinere bonum verum. Ille beatus est qui fide splendet
qui spe gaudet qui caritate fovetur / qui temperantia
vincit: qui prudentia lucet qui iustitia emicat
qui fortitudine pollet / qui humilitate redolet
et qui puritate refulget. Adhuc etiam bonum fuit
quod beatus ambrosius dicit libro de officiis Bonum
conveniens est si iustitia cum prudentia iungatur
fortitudo vero temperantia possideat / ut
iustitia sit in affectu / prudentia in intellectu
fortitudo in effectu temperantia in visu / Hec
omnia et singula procul dubio facietis adimplere
potius si ea vel pretium que in hoc continentur
opusculo studiosius duxeritis adimplenda / huius
enim gaudebit populus. letabitur clerus / cetus
scolasticus exultabit / gloriabiturque tota civitas
paduana se talem ac tantum filium protulisse
in dominum ac rectorem. Insuper vero si in hoc
opusculo aliquid minus bene vel imperfecte sive
superflue vel diminute repertum fuerit committatis
imputetur sue pauperculi ingenii lima
careat atque rationis et non quanquam luminis sed
sensualitatis. Cum vero negare nequeo quin aliqua
contineantur infra opusculo que iusto iudi-
cio valeat temeritate culpari ut asserit
augustinus in canone negare non debeo. Nihilque
tamen perfectum in humanis adinventionibus reperitur
quod ex aliqua sui parte defectum aliquem patiatur
ut asserit libro vi. Sed quia ... de hoc dubie
cum. Cum similiter concordat dictum augustini
in canone de consecratione xxiii q. v.
cum autem recenseo meus liber et plurimis
addit. Necessarius testor ipsum quod utilia et
vera scribere proposui sed ea adimplere nequivi
imperfectum quod sciencie in hac parte. oro ut
prefatam supplicatam caritatem. Singularissime
quoniam hoc presens opusculum ad vestri
nominis laudem compilatum quod vestre magni-
ficentie primus offero vestra clementia benigniter
suscipite ipsumque vestri faciente vel appro-
bante. flores si qui sunt colligite / super-
flua relinquite / super operis autem imperfectione
veniam postulans humiliter et devote /

Hic incipiunt complementis honoris
erraci continet in via morum.

Cum presens speculum regis quo ad
utrumque hominem et virtutum
apprehensionem intitulari decrevi / Ideo primo
aliqua tamen de speculo materiali cum formali
seu spirituali qui est xpus benedictus
a quo omnia alia specula obtinent lucem

vo libri

iusticia
sapiencia
prudencia
veritas

et splendeci torpediose vel suauite tetabi
Deu de quintuplia spcło methaco
puto rrviosu atqz vtile cendealia aq
de eisdem ptinac Proxend dnn methca
est bmi nondu cz quintqz alia opa
seu libri td i dmio elocp qui i cado
z ruuli inre specla noicut i qq tucl
spcłari ac refori se valet hoies i hac
vita In prnti tn opusclo sin gre dic
psatn domi quqz spav miserut spe
cula methaca sin quqz hoc lib' pulos
ptes i qq spcłari et 9teplai se debz
vniqusqz vt maclas suay viuccnd
pfndius inspice valeat cas toze deat
tu effetu Pru nacqz specłu est oiu
vtu 9pletiuu ac vitl oib repnitiuu
Scdm est errorcop maclap fugatiuu atz
fidei catholice repatiuu / 3m est aiio
sacud mvestigacoy repssiuu ac cotudi
reformatiuu 4m est moalud prepto
inductiuu atz cotudi effetui manpatiuu
5m est viciop abstsiuu atz excplace
pine impulsiuu (In po 9 spcło ac
insitu aor scolaros imon z qfugz
aob ingnt spcłari ac ol se in corde
refori debc h at in pa huio lib' pte
psali aor vz fcre dcz In q qdz pte
lvi precpta sv docuta vtuosa 9pletu
pnt ptus lector sciose et ptclar in
co 9teplari potit et valebit Vbi
adiutch q qradinos i mali spcło qd
9po explubo et clao vitro fancz
macle reputat at ol apte maiatz
sit pora lucaltcad in forli spcło seu
spcłario q est xc dei filii bndcts ut
est detiu oim viciop macle rcm
refellut z tgut Dels nis in d spcło
methaco lang z plang tetabi Deduce
De hc ol forli spcło lupidissiu qd est
oin 9pletiuu vtu scbit sapie vii
cd est spcłu sine macla candor luce
etne dei maiestate de celo mis saue
in fine / Lra qd ndndz cz 9t dyonisy
cz oib cauia volis est qdda spcłu
p q est tn macla actu s no ptue
sict auli z hoies dapnati / actu cij
sue i pcto / z tn aplg ptnac no pnt
caucla ol ad macla actu et ptudie
sit hio in via q pctu lz et ptnac pt
caucla ol est sine macla actu z ptuc
sit xc dei filius bndcts pct assert ac

ol pfcte 9cludt auctus au dcta lt
hc est qd vbc lui singlar d hc spcło
scbi / cz pctu no fct / nc est in
victo dolus in ore eius / et in tli go
spcło sic inaablo rep methare pa
huig libelli ps intlligi pt / insort aor
vniqusqz ingn' spcłari debe / et hc
insra in hac pscli pte ubi 9gut ma
prcpta ita legitis ut intelligas / qi velut
aor inme q no suff prcpta hc pe
lib' ptis supfinar spcłari vl ol legé
n ol ea intlligas 1 ing latena legas
1 applicadas atz obsnac ea debeas ad
effetud // Vbi ol sncdz q in hvis quqz
spcul methaic plibare admistar spcli
limpidissi sz dm nr ihu xpi 9tru
velut sya vz salutare vitare septe
singlaitr vnlutare letue / Exeplare
intiformitate ne pa nacqz sua qe
est salutaris vitare septe sigur' desch
in io sacto libo tendlacom q ostsus
fuit Joh tote q apocalipsi intitupa
est 8. c aui quidz lib' septg ait intz
z fois z sigill vii 9sigtus Dcls ta
inali libo hugo lio po de sacra pte
sexta c d loq pchac fora d. cz lib'
septg est dei filig q septg est intg z fore
Do fois ad luatre vt legat fois
ad imitatez / intg ad 9teplatez / fois ad
sanitez / intg ad felicitatez / fois ad miri
intg ad gaudiu / fois qa vbu caro factu
est futg qa in pimo erat vbu hc ille
Erige 9 do tue mett ocloo ad hue
librud in qo pz oib vitl eru et vtl
anglz dautid Solg itaqz dei fy dign'
inuetg est hue libp apie z vii ei
signacla cetti vre sua gra resoluere
Pq vii sigila intllige pnt vii sacta
eclena z vii vtes atz vii spcsch dona
Do nacqz h' lib' vz xc sigtg sut vii sacta
ecle qe sut Baptig · Cofimao Eucaria
Ordo pna · Extina vnctio matrimoniu
h sacra i dcto plenig z aptig qui i
libs tetis explicau' De po sz d bapo
tcta de qse di iii p tom De bo sz de
cofimaoe tcta de qse di v i ptb ibg ait
De 3o sz de eucaria tcta de qse di y
p tand De 4o sz de ordie tcta a xl se
se di vsqz ad fiez distinccoy De quito
sz d' pna hc in tctatu d' pna spar
De vio sz de extma vncoe po in xc
d di illud / De viio sz de 9iugio
a xxviii ca vsqz ad tctatu de 9ser

Nota.

1. Salutaris vite.

xpus.

1 sacramenta

tractatu de penitentia in xxxiii causa iudicium p-
missio et de hiis omnibus sit dictum satis
sufficienter et de sexta tamen sunt. De maiori
sacramentorum habetur infra in secunda parte in prima precepto
xxxiiii dist. et precipue c. primum. Possit
queri quis sacramentorum sit excellencius.
Dicimus quod baptismus, eo quod excedit omnia ratione
efficacie de consecratione di. iiii c. per baptismum. Nam virtute
eius dimittuntur omnia peccata quo ad culpam et
quo ad penam. Necesse est materia dicta penitentia.
Eukaristia autem excedit ratione dignitatis et sanctitatis
de consecratione di. ii c. nichil. Confirmacio autem excedit
ratione conferentis, quia a solo episcopo confertur. Sed
et sacer ordo. Matrimonium eum excedit
ratione significationis, quia signat coniunctionem Christi
ad ecclesiam per unionem divine et humane nature
extra de bigamia c. debitum etc. Maior in
effectu baptismus, corpus in esse, Coniugium
signo, maior confirmatio ministro. Septimo huius
libri scilicet x° conseguenter sunt vii virtutes, que sunt
scilicet fides, spes, caritas, prudencia, temperancia,
iusticia, fortitudo. De hiis virtutibus non
est hic instandum quia satis habetur infra secunda
speciali parte c. v. d. cum fidei et c. vii a
in principio a xi c. cum primum et c. xii
d. primum et infra in parte mea
precepto. Secundum quemque tempus t.c. c. in
principio et ibi habetur que virtutes opponi-
tur. Tercio huius libri scilicet x° conseguenter
sunt vii scilicet septem dona que enumerantur Ysaie
xi et sunt spiritus sapientie et intellectus,
spiritus consilii et fortitudinis, spiritus sciencie et
pietatis et spiritus timoris domini. De
hiis eciam septiformis donis non expedit
hic instare quia satis habetur infra in
speciali parte c. xii d. cum primum et infra
in parte mentali primo precepto. Secundum
quemque tempus t.c. c. et primum. Revolve
igitur huius libri undique et in singulis
tractatibus legem potius quidam deus imitari
sit deus ut sanctificet ut xxx Reguntur di.
ligant in hoc dicto et leto verum ex hiis
non desunt ut ullus decesit / sed totum ibi
scriptum est quod est necessarium ad salutem.
Ab isto ergo libro tamquam ab exemplari tamen
completo et perfecto transcribenda esse nobis
multa sunt que domini ut diligenter ait.
Legite in hoc exemplari. Idem etiam scilicet
in isto libro illuminantur legentes ad intellectum
referatur audientes ad audiendum; nervos ro-
borantur ad exequendum, contemplantes
ad delectandum. Eligant ergo omnes clerici
sapientesque laici huius libri prologum, tertium,

processum et epilogum. Ad clericos enim spectat
non solum in hoc libro legere sed et alios
instruere et informare sicut dicitur Psal. xiiii
Dedit populo librum legis Moysi. Si le-
gas prologum docebit tibi per singulas vitare
disputare quia nimis sunt et sunt contra capitulum
v. Superbi ergo inflati, qui sapientia qui pro
sapientia qui auctorum potentia non loquuntur huius
libri prologum primo. Videri hic scriptum prologo
condiunt. Si legas huius libri textum et processum
docebit te necessitatem sanctitatis et vitas oportet
vitare. Nam processus huius libri contra vite
vite vitez iniustice; et virtutes doctrine vos
vobis me ingit et doc et bene dicatis sicut
etiam Joh. xiii. Sunt textum sunt processum
sunt multa vicia condiunt viciosi scilicet avari
gulosi, dolosi, mendosi, vicium vitare ab
iniquitates. Sunt processum et condiunt pusil-
lanimes, adversarii, fallaces, principes, tyranni,
raptores, predatores, tutores, pauperes defrau-
dantes, usure et advocatores et iniuste de
pensantes. Nam illos tenuit sunt canones
ad restitutionem suam predictorum tenetur ut in
canone Gloria. xiiii q. vi et et
petentes mollicie, non sunt quia pauperibus
subiciuntur sed et quod pauperibus predam tempore
conferunt et lxxxvi di. cum penitentibus
et c. donare. Hiis vero sunt vitez iniustice ab
iniquitates discrimina que ut late laicus agitur infra
in secunda speciali parte huius per libri parte in c.
cum in et parte eadem c. v per totum et per
speciali parte primo precepto. Itaque deo supplica
et parte eadem xviii° precepto. Quin mediam
Si leges epilogum huius libri docebit te magni-
tudinem tantam quia maiorem nec gravitatem et c.
p. xxv. Sunt epilogo condiunt quod in doctores
et doctorum et in doctorum et discipulum, et
inter socium et socium inter fratrem et fratrem
et inter proximum et alium ad discordiam suscitant,
dissensiones seminant, invidias et emu-
laciones provocant et procurant. De ma-
dissensionibus require infra secunda parte mea precepto
in eodem prima c. et medium. De ma
discordie require infra in ii parte mea precepto
xx libri primo c. in principio. De ma vero
quo ad emulaciones et invidias require
infra parte eadem precepto xvii, Immundicia vero
Septimo sciencia que sunt utiliter leccionem in
pallegato libro et sequitur describitur. In quo
tamen hoc lege deinde tamen valde utilia. Primum
est quod continuum scilicet quod abiciendum. Tercium
admissum. Primo cum in eo lege dicimus quod
continuum sed neglegenda scelera commissa ad
deplorandum. Secundo lege in eo debemus

quod obmissum erat videlicet gravia obmissa
ad supplendum Tercio in eo eciam legem dei
que amissum scilicet confessa tempora amissa adre-
parandum O quam utilis fore ista vel lectura
quam necessaria doctrina ut ostenditur et diligenter
studeas quanta qualia ubi quod et quis
Dona huius libri inter ceteras dotes consuetas
reformare quod etc. custodire corrigere debes
ac eciam peccata emendare diu in presenti vita
degit quia postmodum nec corrigere nec emen-
dare valebit Hec est quod daniel propheta
describit Judicium sedit et libri aperti sunt
In hoc eciam libro scripta sunt insignia ymaginis
divine Consciencia legis eterne celestia consci-
encia omnia presentis vite Exceptiva eciam istius
libri videsumus quibus modis communiter ut
ait Augustinus xxx de civitate dei c xxiiii
providencia fiet in medio et universitatis bona
et mala recenseant et omnia omnibus revelentur
Civitatis eciam terrestris archana patebunt quia
veniet dominus qui et illuminabit abscondita tene-
brarum j Cor iiii Crisostomus super vi quo multi
xxx q. v. dicta inde cum corporum vel oculorum
vel cogitatum quod non revelet O quam fallax
est liber iste scilicet consciencie et in pluribus corruptus
Ideo quia interius prava inclinat propter
vilitatem et immundiciam cogitacionis Corruptus
textus quia falsus et mendax ac eciam fendus
Corrupta est orthographia quia cordis loquela
simulata et falsa falsa protracta quia falsa
et dolosa cordis confessio hodie consistunt et
tracta ad penitenciam nomen rei cuius adversum
venitur et sic fiunt presentes qui contemptam
tam fiere debeat dimissum videlicet ut fit presente
successione et principium honeste conversa-
cionis et quem suam gradum bonitatem communitur
summo tenetur de speculatore huius doctrine
processe scilicet sacre scripture et philosophice extue
ne dicitur divinissime hec due sunt doctrine
de naturis rerum ad usum nostrum solum ra-
cione de quibus nobis speculum fabricare
valeat et sunt sacra sacre scripture mirabili modo
parant que eciam super omnes speculatores philosophorum
extollitur et dignitate ac utilitate omnibus preponi-
tur has sanctas doctrinas vero philosophia scilicet vitas theologia
prestant que ab hoc speculo lucidissimo scilicet dei
filio dicitur refulgere quod tamen veniat non insta-
ta philosophia quia sunt philosophum dividitur in realem
naturalem et moralem philosophia quidem realis
hic docetur concludere honorius non tamen naturalis
realis hic docetur rectificare caritatem non tamen

tatorem Moralis vero hic docetur acquirere
virtutes consuetudinales non tamen doctrina acquirere
virtutem Sed vera philosophia que est virtus theo-
logica hec omnia operatur docet cum dilecto cogitare
de malo resistere caritate exercitus insudare
Hec est cum diversorum pigmentorum copia
delectans sicut mel et favum prosum Hec est fons
de loco voluptatis rivus egrediens celestis
multitudinis irrigans paradisum De via cognitionis
vero praedictorum sancte principalis in hoc speculo
vel libro tractatus prescitum tractare recipere
potest si quis diligentem oculo sunt perspicaciter
contemplatus et hec de huius speculo intitulare
audientis communiter dicta sufficiant quod duce
deo in suis locis latius et clarius expli-
cabuntur Dimissio quo huius
libelli descriptis tamen superare considerando
prouida scilicet que et quot sunt causae
libri cum parte presentis supponam
et quis sit libri titulus Circa primum advertendum
est quod istius libri quatuor sunt cause scilicet
materialis formalis efficiens et finalis Causa
materialis est vitiorum curacio et virtutum appeticio
Causa formalis est duplex forma tractatus et forma
tractandi forma tractatus est modus instruendi
et tractandi vite regularis scilicet bone bene
et honeste vite regularis forma tractandi quia in hoc est quidam
virtualis forma tractandi quia ubi est quidam
agendi est multiplex scilicet diffiniendo dividendo
vel probando improbando et exempla ponendo
Et probatur in processu sensibiliter invenit ob
hic mittens ea bonitate amore ad gaudium
bonitate modum Causa vero efficiens est
duplex scilicet principalis et immediata
principalis ipse deus non ipse dedit omnia sane
et disanc omnibus cum sapiencia a deo domino est
Eccli j° Et ibidem xxiiij Ex ore altissimi
prodiit sapiencia Organica et mediata
ut puta ipse catho fuit aliquorum opinionem
Severianus tamen aliorum evidencia est bene
Sancti quod in pluribus aliorum hystoriis
legitur tamen duo catones fuisse quorum
unus dicitur Catho Censorinus qui moriens terre
extitit et iste mortuus fuit ante tempus
Julii cesaris et ante civilia bella Alter
vero Cato fuit Uticensis quia apud Uticam
civitatem se perimit Maluit enim mori
quam sub imperio Julii cesaris duce vite
libertatem relinquere tamen opinio sunt quod iste
defunctus est apud Uticam in bello quod
huius contra cesarem Sed neuter istorum hic opusculum
copulat quod utique plurimi pu-

p quosdã v̇sus qui tales sunt. Si rõna
tepis rẽ autor fuit post lucanu̅ lu
canus vo' facta Iulij descripsit / et ad le'
cp tanus fuit Catho nisi Iuuenal
derisoie dicat (Tanus e celo cecidit catho
rẽ patz cp ab hc opus no̅ cõposuit / et
ppt hc adhuc de autoe dubitar / z adhuc
sub iudice lis est ⁓ Solet tn̄ dici cp

tulius — Tullius hc opus cõposuit / et ut in
maiori tenet̃ auc̃te op9 sum subnoĩe
cathois intytulari fecit / z tn̄ hõ opid
vi̇ no̅ esse pt / cad̃ rõne vz q̃a tullius
cõtepanc' fuit cathonis et ante lucanu̅

Seneca — Opinio insup fuit cp fuit Seneca mo-
ralis p̄hie mgr̃ z doctor qd̃ tn̄ assi
tuc no̅ fetur / Alij vo' opinat̃ aliu̅
puri nois extitisse ex pdcis nobilioib9
auctorib9 hc opusculu̅ copilat / hac
opioz ut fidedignor9 relacõne prepi cõp
bare videt̃. dns ffranciscus petrarcha
poeta laureatus ac ac' hisidgnorãu̅
simul qui p alijs amplector / ad p̄t
dubio fore v̇edes veiorcij / q̃uq̃ tn̄
fuit autor causa huius tocij z p̄uata;
Cois tñ fuit omn̄ gualit̃ instructo et
hoc no̅' vt ait Opioni aut p̄uata

fuit q̃ntu̅ ad filiu̅ et hc no̅t̃ vbi
finalis — ait Vive te fili breue. Ca vo' fial
st v̇ tes cardinales et moales
Pta sunt p̄iule scz cui pti p̄hie
suppo' libellus iste Dicit est cp
Aup9 — ethice. i. moali p̄hie q̃e quid
ps qz zophie — dam in t. p. hc est in tes libes
moales Prima q̃z p° dr̃ quo h̃o q̃ls scip rege
debeat Prima ho quo familiã Prima 3° quo ciuitez
a' regnu̅ p̄o debeat monoc̃a / Sz° ycoca
z° pollitica hijs tãtu̅ sibaliuat' lib' ite

Nota — Ecomeltigca tn̄ hu̅ hc ptt q̃z lãbuit̃ aucte
cp ante dcs virtuose a' laudar a' ab gubiare
p'mo dz scip qui a' ab rege qd̃ dupt p
swaderi pt. pri cp dx q̃z sui ipi9 ordo
rege scz rõlis z nãlis / primg ordo rõl
induat cp q̃lz scip studeat bn̄ rege qd̃
pit pba' vra ca que sut ad altiu̅ sunt
digniez ablijs q̃e sut ad scipm̄ vn̄ ptõ
ethico dt p̄hs ca; cuncta q̃e sut ad amicos
venit ex ciuitabis q̃e sut ad scip cui dcm
est de ciuitalic vntez bz de industriã regnã
q'u wlt industris ee ut alios regat dz ee
industris ut scipm̄ gubnet / et tanto mg'
q̃nto maior est potesta dignt ul gra vide'
ut sedutos sue maturit exo disponat
couablis ad virtute. dt. n. ut ait p̄hs
Pytagoras Caro bonus est medius q' a' ab
amat z scipm̄ no̅ amat vt attedat ad

Caran dcm̄ luce x Marice ad scipm̄
Sit no̅ bonus gubnator dnt' q' alijs
madat ut a mal se custodiat opib9
z scipm̄ regulare negt cu̅ effcto / Vñ q̃l
pn̄ rector adeo sollicitus est a' ab rege q̃n
p̄o se z familiã mtoib9 paruib9 z cõ̃pis
adv'sij arioz militatibz studeat p̄napaĩ dn̄
ps xx ethico c. iij. dt rex q̃i a regendo
recte facido nõn vaqz tenet / peccando
amitti' rex cib' si recte facis si no̅ recte
facias no̅ cib' et ptato g'g'l sup id Iob
xxxvj reges i solio collocat in ppetuu̅
ho mox xxvj dt c' illi mito mitcupari
pnt reges / q̃ plan' motib9 carib9 mo
luxe appetitu̅ fuat / no̅ estu̅ auaic tpaut
mo glaz clacis inclinat - mo suggesti
oues liuois obruunt / no̅ ignez fural ex
sagunt - no̅ tptatou̅ suez motibz no̅
cõsedo sucubec f3 rdo posse nomĩt bn̄
z Baleius Impator octogenarius et adhuc
v̇go die fati sui p̄ma tupliorez suor9
recoli q̃q ipe fuat felicissi9 aut se tn̄
ca victoria glari et coi'sec9 qua sñt cp
mixq9 nequissima domi carez viciãz / aut ipse
i pino tctu / Ido maior est q̃ quat̃ cuo suo
expugtoe' vrbud pu'z xvj q̃a ee viuãte
ciõa' z expugt. hi vo' sua iniciãl ret' ch
cedeat vt expot g'g'l in pastoral c xij. di
ans g° sire stire te rõni - multos reges
si te rexit cõ abipa. u. dysces qd̃ z q'ado
ag̃di debeas ait Scã cpla xxxiiij / Et si
sic no̅ est verus rex cõsedi z p'gus rege
no̅ est dignus vn̄ Scã cpla x c vj dig
uir no̅ est rex no̅ tyrannus. Rex est ad
ssecta inuie' salute cõissi corpis cuat
et illi ub' impat tpe a' sordidu̅ / vbi
vo' cupidus impotes delicatus cõsit i nõn
bestiale et fit tyrann9 de ho pu'z xx
Rex q' sedz in solio iudicij dissipat omne
malu̅ intuitu suo. Sz° ordo nalis ee
hoc pbat q̃a na' pcedit de impfecto ad p
fectu̅ / et q̃a minor pfecto recipit̃ ad rcd
scipm̄ qui familiaz ac ciuitez . Ido p'mus
agi debet de regie sui ipi9 et p'ea de
regie famile aut ciuite Prima regie sui
ipius tpor recipit̃ p'mo in q° debz h̃o
fines sui ponc. Sz° q̃s v̇tes dz h̃re
z° q̃s passiones debz mitari . cc'° q̃s
moes debz s' acquire . Non pt ẽm h̃o
scipm̄ bn̄e rege nisi dct se bois opacoib9
opacones aut nre siunt' exq̃r. Ido
ex h̃ntib9. Sz° ex passioib9 (Cao ex moib9
cãto ex finib9 cp h̃n ut ẽm h̃o pstat s'
aliud et aliud fine a'a et a'a opanr
ex passionib9 q̃a aliu̅ et aliu̅ passionari

qua operant' silit' est de diuersitate morum sicut antiqui et iuuenes aliter et aliter operant'. De moribus antiquorum et iuuenum latius dicetur infra super io vo textu prima morum i ha speciali parte s a i. De statibus quia qualis fuit uniusquisque talis fi sibi videtur ut luxuriosi finis est luxuria. Hec omnia prudens lector in sequentibus enucleare per se potuit et valebit. Nota hic scientiis et philosophis quod in quibus regente ut sapiens et laudabilis regat quatuor specialiter requiruntur. Primum est ordinatio statutorum. Secundum obseruatio subditorum. Tertium est diuulgatio triumphorum. Quartum est reconciliatio transgressorum. Quintum est expugnatio inimicorum. Primum igitur quod requiritur in regente est ordinatio statutorum ut per sapientiam iusta statuta et leges ordinet. Eccli x. In omni sapientia dispositio legis. Et Augustinus Absit ut homini iniqua statutum legis sit. Quod reducitur ad regentes primo et principaliter sit per ordinationem statutorum rationalem et discretam. Secundum quod requiritur in regente est obseruatio subditorum, reges enim non potentia propria stabiliuntur sed beniuolentia subditorum. Aristoteles in secretis dicit cum Alexander cepit urbem tamen quae sepe rebellat, tamen aristoteli scripsit si enim bonum quod ea facit nimio tamen ge nil nimis enim tu tradit eius. O imperator alterata sunt corda hominum quorum intus lapidis ideo edificare debes de cordibus eorum quia corda hominum usque ad celos ascendunt. Alia non potes teneri ullo modo. Talis dominator fuit Julius cesar qui intrauit sicut corda hominum quod suo tempore non indiguit uinere. Vide eius qui mortem describabat quam ipse io fit testabatur etc.
Tertium quod requiritur in regente est diuulgatio triumphorum hoc enim singulariter magnificat principes et se hostibus terribiles reddit maxime quia modus stant. Vide Josue hostio triumpho de duobus regibus amorreorum sicut Jericho stare amiserunt cor. Quartum quod requiritur in regente est reconciliatio transgressorum ut sic principis clementia et benignitate supplantat per loco et tempore transgressoribus indulgendo. Hoc est indicatio eius qui quanto debilior tanto vindicatior et quanto potentior tanto peior, exemplum de leone et catulo canto et vlno. Quintum requiritur expugnatio inimicorum. Sicut quamuis enim sit licitum iniuste bellare, et quod non sit licitum propter auctoritatem decreti io causa xxiij Omnis qui acceperit gladium gladio peribit. Sed Tho. ha hec

quod xl articulo primo dicit quod ut bellum licitum sit tria sunt maxime principalia, videlicet auctoritas principis, iusta causa, et intentio recta non tamen clericis licet effundere sanguinem. Hac causa et cuius declarationem vide infra in xxiij parte proptereo pugna parata de plus etc.
Sequitur tamen principale videlicet restat quod sit libri titulo, cuius quidem talis est Incipit ethicam cathonis.
Catho in greco sapiens latine dicitur incipit liber cathonis id est sapientis viri Tullius in officio in prohemio ipsius de maiori gratitudine commendans, aut quod mirabile illius tenuit grauitatem. Intentio igitur cathonis siue huius opusculi auctoris est tractare de quatuor virtutibus cardinalibus principaliter, ac etiam de x virtutibus moralibus inuidetur. Qui de decem voluptatibus sive possibilibus quos tractationis causa regis prohemium recordat. Cardinales autem virtutes dicuntur a cardine quia sicut hostium voluitur in cardine, ita hominis vita debet versari in istis virtutibus ut fiat fructuosa et virtuosa. Intendit igitur auctor iste unumquodque persignare virtutibus sub persona filij beniuolentie ac studiosa informare. Utilitas huius libri est vitiorum fugatio morum et per ornatio virtutum clarium.
Tertium quia hic sapientis sumus virtutibus nil sit utilius in hac vita hominis, sapiente enim, et etiam virtutes operari versari debet studium nostrum et doctrina precipue tamen sine doctrina et studio virtutis vix ut nunquam homo potest ut Seneca dicit et primum ergo virtus hic (Quintus) sit doctorum. Ratus non ad humilitatem vult doceri, tamen labore quem, et tamen amore hominis non aliter ut doceri nisi quem nil homo possit, hoc in presenti opusculo et in auxiliante virtute primo tamen de cardinalibus quam de moralibus tractabitur in quo ac etiam de affectibus catruch gravio de theologice silentur. Deum de magis potentie ubique aliter materia tangit et interscalarit hic quod lector prudens infrascripto opusculi coherentibus locis si sine adiutorio fuerit perscrutare potuit et valebit. Unde per ipsorum virtutum adipiscendarum informationem quatuor principaliter occurunt inuestiganda etc. Et primo de virtutum perfectionem acquisitione. Quia vtilia consequitur et que et quid (Secundo virtutum opportunum fuit ut virtutes cardinales ponerentur. Tertio virtutes mediales virtutes ac species earum non eisdem

Amj
Ty plus
B
Intentio
C
D
Utilitas
Amj
B
C
D

No
1
2
3
4
7

numeris sufficienter declaratur. Certo quod dicte virtutes cardinales propter quatuor flumina paradisi et eis apparentes assimilantur vel

Tertia pars est sciendum quod per acquisitionem virtutum predictarum quo ad utrumque hominem utilia multa consequuntur. Nam primo quo ad interiorem hominem scilicet animam predicte virtutes animam reddunt quadratam et stabilem conformantes eam quadrato quod undique stabilis est et firma. Prudentia namque animam tenet in veritate mali ne per ignorantiam errorem vel curiositatem recedat ab eo. Temperantia vero tenet eam in natura ne superfluitate vel diminutione ab eo recedat. Fortitudo autem tenet animam in quadam equalitate ne ad adversitates animam declinat. Iustitia vero tenet eam in proximi utilitate ne ut ei noceat sed potius utilitati eius intendat. Secundo hee quatuor virtutes motus principales anime dirigunt. Prudentia enim dirigit actum rationalem qui est discretio inter bonum et malum vel inter duo bona quod melius est vel inter duo mala quod minus malum est. Temperantia vero dirigit actum concupiscibilis qui est velle bonum et delectabile. Fortitudo autem actum irascibilis qui est aggredi arduum et sustinere quod est difficile ad sustinendum. Iste igitur tres virtutes actus principales tam virium anime dirigunt quantum ad se. Sed iustitia actus eius dirigit circa proximum circa quod cum tenuit omnis virtus sicut dicit glossa Isidori super genesim. Tertio de officiis predictarum virtutum restat dicendum. Unde nota quod prudentia lumen rationis prefert. Temperantia vero purificat animam ab eo eius quod infra nos est. Fortitudo autem ab eo quod circa nos est. Iustitia ab eo quod iuxta vel supra nos est scilicet a deo vel proximo. Item prudentia dirigit quod agendum est. Temperantia cavet ne quid nimis. Fortitudo ne quid parum. Iustitia opus eradicat ad debitum finem. De hiis ait Augustinus: prudentia est eligere quod diligendum est, fortitudo nullis avelli molestiis, temperantia nullis illecebris, iustitia nulla superbia. Insuper hee virtutes secundum Macrobium dicuntur quedam politice, quedam purgatorie, quedam purgati animi, quedam exemplares. Politice dicuntur secundum Salomonem in proverbiis [illegible] in [illegible] actus [illegible] legis. Politice namque dicuntur secundum quod reguntur homines vivi quo ad opera exteriora et quod pugnant contra vitia et hec non sunt incipientium. Purgatorie dicuntur secundum quod sunt in victoria vitiorum et respiciunt ut tam dicam primum exteriora et post interiora et sic perficiantur. Purgati animi dicuntur quando iam de victis vitiis possessor virtutum quiescit ratio insurgentibus passionibus motibus et hec modo patet ad perfectos. Exemplares dicuntur que in mente divina consistunt. Unde videre virtutum in deo sunt et ipse omnium rerum est exemplar. Vel aliter accipi valent hee virtutes scilicet quod politice dicuntur civiles quia conveniunt illis qui rempublicam ad commune gubernant. Purgatorie conveniunt illis qui proponunt se a secularibus negotiis sequestrare et vitam ducere innocenter. Tertie conveniunt illis qui omnia postponentes in celestium contemplatione versantur. Certe in solo deo consistunt et eo exemplares dicuntur quia cetere virtutes illas imitari tenentur. Prime igitur virtutes molliunt passiones, secunde auferunt, tertie obliviscuntur, in quartis nephas est nominari passionem. Insuper ex per acquisitionem virtutum predictarum duo consequuntur bona. Primo quod de bonis operibus insistimus. Secundo quod vitia potenter exterminamur. Primum fit duppliciter quia inferiorum quo ad nos per prudentiam et quo ad proximum per iustitiam. Secundum autem fit dupliciter quia armamur contra prosperis per temperantiam et in adversis per fortitudinem. Unde Augustinus de [illegible]: hec virtutes ait quod prudentia est in precavendis insidiis, iustitia in [illegible], fortitudo in perferendis molestiis, temperantia in non extendendis delectationibus [illegible]. Iste autem virtutes habent suos perfectionis gradus. Sunt quod eas alii possident incipientes, alii proficientes et alii perfecti. Porro ex qualibet virtute cardinali sunt duos actus principales quod ut dicunt a regentibus ignoratur. Nam iustitia habet districtionem et retributionem, prudentia vero vigilantiam et cautelam, fortitudo constantiam et magnanimitatem, temperantia continentiam et abstinentiam. Iste sunt ille quatuor virtutes que fulgent in capite nostri [illegible] de lapide pretioso quod quidem dicunt [illegible] in qualibet regere collocari ut sunt in anteriori parte iustitia preponitur quia non est [illegible] indicio perfecto. In posteriori parte prudentia quoniam in dubiis consilium est [illegible]. In dextra temperantia est posita quia cavendum est ne dissolutio in prosperis pariat. Fortitudo vero in sinistra quia in adversis cavendum est diligentissime ne constantia [illegible]. [illegible] itaque virtutes varia experiuntur, cum noxia et salutaria consueverunt. Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam, quam nos non habemus premittere. Noscat ex predictis lector quod quamvis virtutes tam theologice quam cardinales quibus vita humana regitur et constituitur sunt per informatam gratiam, possunt tamen informes fieri per culpam et iterum reformari per gratiam ad vite gratiam quod est [illegible] virtutis [illegible] fide et forma

Ad — 1 — 2 — 3 — Politice — purgatorie — purgati animi — C — 2

Delhac ma sola caritas exapi q in foris
esse nd poit sicut cete vtes nd ipa sit
vtutu fora / vtaz nd sitimus aly vtud thor
siue gra et caritas i qbg qsistit vita vtu
te sut informes / nd aut gra supveuit
te formant et decorant / ac deo amplex
sunt vi vtes informes sut sicut colores
i tenebris et sicut carbones extincti / et
sicut rami arboris aridi / et sicut ale
aium mortue / sicut aury obscuratu
et sicut gemme gnse in saluces / Cōuso
vtutes formate sunt sicut colores i luce
visibiles quod aspectu qplacentes / et sicut
carbones ardentes / sicut rami virentes
sicut aury fulgens et sicut gemme vas
aureum decorantes / Differentia aut vtutu
theologicay et cardinaliu tres esse dinoscitur
qa vtes theologice mouent in finez sz car
dinales mouent ad ea que sut ad finez
Itē theologica vtu obiectu est deus / sed
cardinaliu vtutu finis est ipse deus et nd
obiectu ipse Itē theologice hentur p infu
sionez / cardinales vo p acquisitionē Itē vtes
theologice mouent ad opa ex rōnibus supius
a iure diuino. Cardinales vo a iure nali.
Itē in theologicis vtutibus sit est qz trus gnat
actus / sz i cardinalibus est qunso / qa ibi actus
gnat hitu sic q dz phus qualis sunt
noster actus tales sunt hitus /

A vj — Itēm sicut dictu est q optime sunt q
vtes cardinales ponentur qd pt tres
psiderari vtus est n ad retinendu
potestas aie cum obliquitates et adui
gorandum cum difficultates. Fat n potentiaz
B — rectaz et vigorez. Et qa ptingit hoiez ordi
nari ad deū ad pximū et ad seipm et i tribus
eis pt obliquari et impediri ideo nos tm
indigemus hitibus ipm reglantibus et vigoran
tibus put tendit in deū aut sic hitus vtu
C — theologicus. Sed indigemus hitibz ipz vigo
rantibz put ordinat ad pximū et ad seipm
D — tales sunt hitus vtu cardinaliu Dit n pt
precepta pe thabule qe directe ordinat i deū
necesse fuit ponere precepta sce thabule q
ordinat ad pximū sic scripte ista est in
telligendum

A vij — Itē tam qstituū dictu q phus ce
sunez si ethicorū pt prudenciaz et
iustiaz pot et enuerat .x. vtes
moales vz fortitudiez: temperanciaz
honoris cauima. magnificez. Curialitez. libe
ralitatez. Magnificencez Masuetudinez affabilitez

Eutrapeliaz yma bona vtbilitatez possum
appellare / Sunt g in vniuso xij vtes
et se medietates qd q no sunt s ū trāq
qe sunt i libro tercio i qbg dez nos ponere
medietatez / ce eqalitate ce rectitudinez / hui
cau sut hec. sz tres / passiones et opationes
exteriores equate et mensurate Sunt g q
hmoi tres rectas sunt prudencia / put hec
opationes rectas sunt iustitia. put hec
passiones moderatas hmoi x alias vtes
existentes in appetitu alij et alij / Itē a ce
vtu dio sic sumi pt / Vnd ois vtus
moalis intendit in bonum rōnis fundit
aut in bonum rōnis pt esse triptr vel
qa hc bonum psiderat / vel qa ipm efficit
vel qa qsuat et custodit / prudencia ipm
psiderat Iustitia vero bonum efficit / ac vtes
ipm custodiunt et qsuant / Dica g q — B
vtus moalis vel rectificat rōnes et est vtus
psideratiua et est prudentia / vel adequat opationes
et est iustitia / vel adequat passiones et
est temperantia vel fortitudo / Nā passiones
insurgunt ex alijs et alijs obiectis / Dicam
g q passiones insurgunt ce ex bono ce ex
malo / Si ex malo vel ex futuro vel ex psenti
Si ex futuro sic sunt i nobis timor ce audacia
timor tn ad refugiu / audacia tn ad aggrediu
et int has passiones est vtus sz fortitudo
Est g fortitudo medietas q timoris et au
dacie i rationali qa timor et audacia i rōna
bili sunt esse Si vo hmoi passiones oriunt
ex malo psenti q quod ia nobis illatu est
ce insurgit adpetitus etc est ira / ce a pu
mo e destituis etc est timiditas / medium
hor est mansuetudo in rationali Due g sz
vtes qe mediant passiones qe oriunt ex
malo existentes in rationali / vt fortitudo circa
passiones ortas ex malo futuro / Et mansuetudo
circa passiones ortas ex malo psenti / Si ar
sumatur vtes circa passiones qe oriunt ex
bono tc distinguendum est de ipso bono
qa quoddaz est bonum hoīs i se / et quoddam
est bonum in ordine ad alios / Bonum hoīs — C
in se est tx / qa quoddaz est delectabile et
quoddam vtile et quoddam honestum Delectabile
vt cibi et potus / Vtile vt pecunia / ho
nestum vt honor / Circa passiones ortas
ex bono delectabili est temperantia / Circa vtile
sunt due vtes scilicet liberalitas et mag
nificencia / Circa honestum ect sunt due sz
magnanimitas et honoris cauima Circa pa
ssiones qe oriunt ex bonis put qmany
in alijs sunt tres vtes Vnd in alijs qiiry

in verbis et factis / et ista conferunt nobis ad
ea et hiis hic sunt tres virtutes scilicet veritas
affabilitas et eutrapelia / vitas duo ex
trema / yactinam et yronesim / Affabilis
non est adulator nec discolus Sed eutrapelus
non agrestis nec histrio Circa quod est annotandum
virtutum et sunt bone disposiciones ad virtutes
sicut eubulia que est bene consiliativa Item
perseverancia per quam homo non cedit cum sit temptatus
z continencia per quam homo est fortis contra pa
ssiones et non cedit passioni sed vincit
et hec due conservant virtutem Sunt autem quedam
alie super virtutem sicut virtus eroyca et
supmissa Nam sicut aliqui sunt sicut bestie
et sunt mali ultra modum humanum
sic sunt aliqui divini ultra modum convenientem
hominis passiones quedam impellunt nos
ad malum ut passiones concupiscibiles / Quedam
retrahunt nos a malo ut passiones ira
scibiles Circa passiones autem virtutes aliqua sunt
ne passiones nos impellant ad id quod
racio vetat Et oportet dare aliquas virtutes
ne nos retrahant ab eo quod racio dictat
Omnis enim virtus vel rectificat racionem ut
equat operaciones / vel moderat passiones
primi sicut prudencia Secundi iusticia / Tercii tempe
rancia et fortitudo

Isto super summarie de pluralitate virtutum
ad quamlibet speciem earum in quadam
generali Nunc consequenter utile z
necessarium est circa particulares virtutes
magis in speciali procedere / earum diffinitiones singulariter
declarando / ac eciam circa easdem indagare Circa
quod sciendum quod sicut dictum est de particularibus virtutibus
quedam sunt que respiciunt bona in se vel bona
in ordine ad alios Bona autem in se vel sunt
utilia vel honesta · Circa bona honesta
est duplex virtus scilicet magnanimitas z honoris amativa
Circa magnanimitatem que circa magnos honores versatur
primo est insistendum Nam circa magnos honores
potest quis se habere turpiter / vel quia deficit pu
sillanimis / vel quia superhabundat sicut presump
tuosi · vel quia decent se habere sicut magnanimi
Quidam vero sunt apti ad magna exercenda z
facienda sed quadam pusillanimitate subtrahunt
se et hii vocantur pusillanimes / Alii in
gerunt se ad ea que exercere non possunt et
tales sunt presumptuosi et fumosi / Alii te
nent medium et aggrediuntur ea que complere
possunt et hii magnanimi sunt et virtuosi
Est enim magnanimitas medietas quedam inter pu
sillanimitatem et presumptionem reprimens pusilla
nimitatem et moderans presumptionem Magnanimitas
autem consistit ut dictum est circa magnos honores
dignitates principatum et circa fortunia et infor
tunia sed principaliter est circa honores / consequitur vero
circa alia / quare magnanimus habet se convenienter
se habere circa omnia / quia ipse est bonus tetra
gonus qui nunquam decidit / sicut magnanimus
nec fortuniis nec infortuniis debet potest vel
extolli Tercio quia parum appreciat exteriora
bona pusillanimis autem fortunis statim
intumescit et in fortunis statim deicitur
Quarto quia nimis appreciat exteriora bona vel
nescit ferre fortunas Prosperitates et
effectus magnanimi sunt sex Primo quia non
exponit se periculis nisi pro magnis negociis
explicande Secundo plus est retributivus Tercio
quia paucorum est operativus / quia solum circa magna
operatur Quarto quia est manifestus dilector vel
osor · Quinto quia non curat laudari vel
quod aliqui vituperent Sexto quia non est pla
gitivus nec est deprecativus quia parum appreciat
ista bona exteriora ut est dictum / De honoris
amativa subsequenter est dicendum Hec virtus consistit
in amando honores Sed circa hoc est sciendum
quod honorum amatores aliquando laudantur / aliquando vitu
perantur ut iiii° ethicorum dicit philosophus vituperamus
amantes de honore ut superbos z ambicio
sos / et vituperamus non amantes de honore
id est de opere digno honore Circa ergo de ho
nore primo est laudabile aliquo est vitu
perabile Est virtus duplex circa honores Una
est que dicitur magnanimitas et hec circa magnos
honores tendit · Alia est que est circa mediocres
et hec est honoris amativa Eadem vero sunt
opera magnanimitatis et amative virtutum / Sicut enim
fortis facit opera fortia et delectatur in
fortibus facit eas fortis dicitur Sed si magnus facit ea
que magno honore sunt digna magnanimus
est / Circa bona utilia autem est duplex virtus
scilicet liberalitas et magnificencia / Consistit
autem liberalitas in recto usu pecunie / Quod
rectum non usum pecunie tria requirunt Primo
ut unde non accipiat unde non debet Secundo quod
accipiat unde debet Tercio quod expendat secundum
debet / non debet accipere aliena sed de possessi
onibus suis et debet dare non ystrionibus
nec ribaldis · si enim aliena caperet non
esset liberalis sed illiberalis / quia hii plurimi
usurarii · leonones · aleatores / z mortuorum
spoliatores illiberales sunt quia accipiunt
unde non debent scilicet ab aliis quibus debent
bene facere In expositione autem principaliter
consistit liberalitas / quod autem in expensis vel dando

d

xviij

honestum

Magnanimitas

d

Ax Magnificencia

ho[noris] a[mativa]

Lib[eralitas]

abstinendo et non in accipiendo aliud vel unde non debet. Tertio quod est quia utrumque contingit deficere et superhabundare ibi oportet virtutem mediam ponere, sed circa sumptus et expensas contingit deficere et superhabundare ideo etc. Deficere facit avariciam, superhabundare facit prodigalitatem, oportet quod virtus liberalitatis mediam ponere que reprimit avariciam et moderat prodigalitates sicut fortitudo reprimit timores et moderat audacias.

Item de liberalitate restat dicere de magnificentia. Sicut enim liberalitas est circa mediocres sumptus sic magnificentia circa magnos sumptus. Unde si dicitur facit expensas proporcionatas suis facultatibus vel dicitur facere mediocres patet quod quod sumptus sunt proporcionati ad facultates et divicias facientis. Magnificentia quod est circa magnos sumptus in magnis operibus. Unde quia in magnis operibus contingit deficere sicut faciunt parvifici et contingit superhabundare quod faciunt consumptores ideo oportet virtutem medium ponere scilicet magnificentiam que est media inter parvificentiam et consumptionem. Notandum ad magnificentiam etc. circa magnificum quia magnificentia dicitur a magno opere, et licet etc. circa divinum opera que ad divinum cultum pertinet sicut templa et altaria et circa ea que pertinet ad totum communitatem et ad honorandas magnas personas, et in hiis que pertinent ad ipsum magnificum pro totam vitam suam sicut sunt nuptie vel milicia vel aliquod edificium quod in istis faciat sumptus decentes. Condiciones et proprietates magnifici sunt sex. Prima quia consideret quantum debet expendere in magno opere quia ipse intelligens est et sciens. Secunda quia facit magnum opus non propter vanam gloriam sed boni gratia. Tercia quia magnifice facit et prompte et delectabiliter non cum dolore vel tristicia sicut parvificus. Quarta quia considerat qualiter faciet magnum opus quam expendit. Quinta quia est excellentia liberalis unde magnitudo est quedam ornatus liberalitatis. Sexta quia de equalibus sumptibus facit maius quam parvificus quia magnum perdit pro modico. Unde parvificus dicitur quod avarus plus expendit quam largus et liberalis. Condiciones contrarie parvifici sunt similiter sex. Primo plus minimo tristatur. Prima quia in dando deficit. Secunda quia parvus magnum bonum perdit. Tercia quia tardat. Quarta quia non respicit quomodo sumptus faciet sed quomodo parum expendat. Quinta quia facit cum dolore et tristicia. Sexta quia ...

A ix

Magnificencia

quod plus faciet quam habeat propterea non decet pauperem vocari de parvifico quia parvificus est

Capitulum de quinta videlicet de civilitate est virtus civilitate que sunt plurimum dicitur omnis virtus sicut enim iusticia legalis que est omnis virtus secundum quod ad implendam leges sic civilitas secundum quod ad nobilitates morum. Ideo quia nobilitatem morum debet continere omnes virtutes. Circa quod sciendum est quod civilitas est quedam nobilitas morum de hac inter ad propositum quod largus dicitur inter in vii parte politicorum capitulo xx vi quod incipit morum nobilitas. Et in quo respicit de tri(plici) nobilitate scilicet feudali naturali et civili etc. et ibi plenissime de ista nobilitate. Quantum ad presens spectat et sufficit de hac virtute concludit quod sicut virtus legalis que est iusticia est omnis virtus ex eo quod facit actum omnis virtutis sic civilitas que dicitur a curia que quidem curia est magis domus nobilium quantum ad mores, quare civilitas est omnis virtus quia facit actum omnis virtutis quod sic probatur quia ille qui civilis est liberalis est, quia prompte tribuit et est magnificus quia magnos sumptus facit in magnis operibus et est temperatus quia non immulatur neque in filiabus neque in uxoribus, et est affabilis quia extraneos hylari vultu recipit et fortis quia actum propter nobilitatem non dimittit. Et ut sunt ibi experiencia. Civilitas est omnis virtus quia facit actum omnis virtutis, ideo decens est homines esse liberales sicut decet omnem hominem esse virtuosum.

Civilitas

C

Capitulum de sexta scilicet de mansuetudine respiciente extrinseca bona. Subsequenter dicendum est de respicientibus extrinseca mala. Unde dicit quod virtus mansuetudo est que est circa iras et irascibilitates quia sicut predictarum virtutum contingit deficere et superhabundare oportet virtutem mediam ponere. Sed in appetitu vindicte contingit deficere et habundare ideo etc. Virtus autem ista est scilicet mansuetudo que reprimit irascibilitates et moderat iras sicut aliqui excedunt in appetitu puniendi et aliqui deficiunt in hoc quod debent appetere quod racio dictat.

Mansuetudo

Capitulum de septima scilicet de affabilitate expedito de virtutibus respicientibus bona et mala in se. Restat dicere de virtutibus respicientibus ad alios conversantes. Conversamur autem cum aliis verbis et operibus. Verba autem et opera deficiunt nobis quantum ad ea. Primo quantum ad affabilitatem vel amicabilitatem. Secundo quantum ad veritatem. Tercio quantum ad jocunditatem

Affabilitas

A x

vel iocundas delectationes. Et quia sicut dictum est supra circa veritates contingit superhabundare et deficere, oportet virtutem mediam ponere quia contingit in ... contingit superhabundare et deficere circa ea. / Definimus autem nobis verba et opera primo ad affabilitatem vel amicabilitatem, que consistit in honorando in recipiendo amicum et gratificando. Circa hoc autem contingit deficere et superhabundare. Superhabundant autem hec adulatores et placidi qui omnia dicta et omnia facta commendant. Deficiunt autem discoli et litigiosi. Primi autem scilicet adulatores et blandiciatores superhabundant in delectando. Alii scilicet discoli et litigiosi superhabundant in contristando. Affabiles et amicabiles medium tenent. Hii autem blandicias hominum reprimunt blandiciatores et litigia ... [illegible]

Veritas. Item definimus nobis verba et opera quantum ad veritatem. Veritas autem est virtus per quam aliquis est aptus et manifestus et indicativus se talem qualis est. / Hec virtus habet duo extrema: / unum est iactancia scilicet quod homo dicat maiora de se quam sunt. / Aliud vero yronia quod nullo minora dicit quam sunt et quam cognoscit in se esse. / Medium autem est virtus que hec reprimit iactanciam et moderatur contumeliaciam?. / Tamen (?) est de laude in iiii^o suo philosophus apertius? ostendit superhabundancias. Homo enim naturaliter inclinatur affectu ad proprium bonum. / Quod vult propria bona esse maiora quam sunt / et ideo magne potencie est cognoscere seipsum / et sic quod propria bona estimat minora quam sunt. / Et hoc est quod pulchre dicit Bernhardus. Stude o homo teipsum cognoscere / quia multo melior es quam si te neglecto cognosceres cursus siderum, vires herbarum, complexiones hominum et naturas animalium.

Capitulum de viii scilicet de eutrapelia seu bona conversacione que ultima in ordine collocatur. / De hac autem videndum est. Hec autem virtus in ludis et iocis consistit nobis. Et definimus verba et opera primo tu ... quantum ad iocosas delectationes et quia in iocis et ludis contingit superhabundare et deficere, ideo oportet virtutem mediam ponere. Hec autem virtus ut dictum est eutrapelia nuncupatur, quod idem est quod bona conversacio. Hec autem virtus habet duo extrema quia aliquis superhabundat in ludo et hii vocantur ystriones et ... qui de nullo volunt solaciari, nimio se solaciantibus oneri sunt. Virtus autem media est eutrapelia que recipit solacia honesta sicut quod ... De ista ludorum latissime dicetur infra in secunda? philosophie? parte xxxvi^o? ... capitulo ...

positivo loco residet, que ludos iocos possidet tercia vota.

Sexta conditio dicta est quod aer ut dictum ... dicitur decor perignalis virtutibus ... tercie qualitates ac ... disponere ... de eius vicio opus sunt ... ...

Dimisit ad ministrare paradisi fontis qui ... flumina dividitur sicut quod describitur Genesis ii et ... xv di c. i^o ... primum ... que flumina ... ... designantur. Unde ... Gregorius ... Genesis ii c. flumina ... de loco voluptatis ad irrigandum. Nota de situ paradisi terrestris seu deliciarum sicut doctores de quo conveniunt quatuor flumina infra scripta tradunt ... conditiones ... ... sex. Nam primo dicitur quod locus paradisi est in loco secreto situatus. Secundo quod est in loco alto fundatus. Tercio quod est in loco tranquillo situatus. Quarto quod est in loco lucido collocatus. Quinto quod est in loco medio ordinatus. Sexto quod est in loco fecundo applicatus. /

Primo namque paradisus deliciarum dicitur in loco secreto situatus ex eo quod nullus homo ad illud accedere potest. Unde Augustinus ... super Genesim dicit credendum est quod locus ipse paradisi a cognicione hominum remotissimus est et est sicut quia ... quod locus sit spacio terre vel maris ... ut dicit magister hystoriarum ... ut ... ... de loco ambitum terrarum ut tradit Boecius in ii^o de consolacione ... per cognita est hominibus. Si dicas quod locus ... ... est hominibus ... a fonte qui est in medio illius procedunt ... que ... dicit ... Genesis ... ... quod ... nos ... ad illud accedere. Videtur Augustinus ubi supra. Et est ... dictum magister hystoriarum quod ... flumina ... submittunt terras et post terram ... locis erumpunt ubi terram ... sunt fontibus nota ... perhibentur. Nam Ganges ut dicit magister hystoriarum dicitur nascitur ... locis Caucasi montis. Nilus vero ... ab Athlante. Tigris et Eufrates in Armenia ... Tigris et Eufrates uno se fonte resolvunt ... Achademie ... Per ... flumina nullatenus possunt habere noticiam deliciarum ... dicitur in ... quelibet ... dicitur. Secundo paradisus deliciarum est in loco alto fundatus, ubi sicut ... doctores ... quod aer ... ... in quo aves ... ... in quo ... est impetus ventorum et nubium ... in quo sunt impressiones vaporum

Paradisus est situatus in loco: Secreto / alto / tranquillo / lucido / medio / fecundo

Pars prima (tertia?) pars principalis

et gubernatur a sub. Super ipsum in quo nec aves nec venti nec nubes nec fulmina repellunt vapores. Locus autem paradisi terrestris est tam altus quod transcendens infimum et medium pertingit usque ad supremum. Unde dicit magister hystoriarum quod est adeo altus quod usque ad lunarem globum attingit. Hinc est quod aque diluvii fuerunt xv cubitis superiores montibus quia in excelso essent altiores. Ut dicitur Genesis vii. tamen ut dicit magister hystoriarum aque ille non pervenerunt illuc scilicet paradisum terrestrem. Tertio paradisus deliciarum est in loco tranquillo situatus, nam sunt ibi turbationes aeris nec ventorum impetus nec alie impressiones propter ipsius altitudinem ad quod non aspirant aeris turbationes. Desuper non est mirum quia propter nimium dicitur solum et sperias et angelus in primo tamen super Olimpi ad litus olimpus vel mons macedonie est tante altitudinis ut in eius cacumine nec venti sentiantur nec nubes caligant quia excedit illud aerem humidum in quo aves celi volitant quod abeis probatum est qui solebant necnon quamvis sacrificantem ascendere et aquas scriptas in pulvere scribebant que ad annum in tegras inveniebant quod non possent fieri si locus ille ventis et pluviis impeteretur. Unde tanta est tenuitas illius aeris ut non possent ibi spirare nec etiam ibi stare nisi spongias aqua plenas admoverent ad condensationem aeris tenuem. Ex dictis quoque ergo sic ibi potuissent primi parentes vivere est tanto maior subtilitas aeris quanto altior est olimpo. Tamen quod etiam cum ibi refert pannus positum in statum gratie et innocentie. Sed prior vixisset ac primo moriturus. Quarto paradisus terrestris est in loco lucido collocatus, non enim lux illius paradisi tenebris est talis qualis est lux huius nostre habitabilis sed multo maior est et est ratio quia quanto altior est eminentia tanto magis appropinquat corpori solari et per consequens tanto plus illuminatur, sic magis illuminatur aer in nocte qui est prope lunam quam qui longe. Preterea aer ibi est purissimus propter suam altitudinem ab omni vapore consimile et per consequens tanto maioris luminis susceptivus in nostra enim habitabili claritas solis licet tantas potentia tamen videtur propter vapores permixtos. Et lux etiam ex situs excellentissima altitudine est diminuitur sicut videmus quod montibus notabilibus huius nostre habitabilis magis oritur sol

et tardius occidit quam vallibus. Unde fertur quod est quidam notabilis qui est tante altitudinis quod in eius cacumine commorantes per multas horas nocturnas vident solem oriri et multas tamen diurnas occidere quam illi qui habitant ad radices montis illius. Propterea cum paradisus terrestris eminentissimus sit omnium terrarum, lux ibi continua est nec interrumpitur ulla nocte. De quo sic ait Damascenus: Paradisus dei manibus plantatus in oriente omni terra excelsior positus temperato et tenuissimo aere circumfulgens lumine repletus pulchritudinis immense. Quinto paradisus terrestris est in loco medio ordinatus nam creditur esse situs sub equinoctiali circulo. Equinoctialis autem circulus sive equator dividit speram in duo media, quorum una est septentrionalis alia meridionalis. Paradisus autem secundo sita recte medius pars pertinet dicitur media et ibi est paradisus. Sexto terrestris paradisus est in loco fecundo applicatus et deliciis plenus. Genesis ii capitulo: Produxit deus omne lignum pulchrum visu et adversendum suave, lignum etiam vite in medio paradisi. Damascenus: est manibus dei plantatus gaudii et exultationis immense promptuarium eden vero voluptas sic dicitur paradiso. Lectio de isto paradiso in canonibus non scripta vz. in canone de dedicatione et in canone quod est etc. Adam etc. et de pe dei in Fu pertinua et in dicto Adam. Dicit Genesis: fluvius paradisum irrigat, quia diversis fontibus rivis insigniter ab omni desideriorum terrenorum estu temperatur. Hoc autem te fieri significat tamen rectitudo humane vite a regula divine legis non discordans per quam omnia nobis divinam voluntatem insinuat. Sed insuper quadrupliciter virtute mentis nostre irrigari et reformari dicitur tamen videlicet cogitationes sapientes, appetitiva temperatam, irrigativa eloquentiam et operationem reddit fortificatum. Et fluvii etiam nunc sub 1 et 2 quam fluvius dicitur et unius quod est capitulo ipse nec et est fons appellatur. Sicut insuper virtus irrigari scilicet per gratiam spiritualem quod dicitur mentis fide eloquentie per dilationem, fides cum operans per dilationem caritas coniungit suo principio. Sic est quod pro in scribitur quod est in me sicut dicit scriptura: flumina de ventre eius fluent aque vive. Propterea ergo dico quod est quadruplex aeris vero per quadruplicem sanctitatem gratiam irrigatam tamen cogitationes reddit sapientes quod appetit propter

tio
3
Addi
7
6
tio

fluvius qui dicitur phison qui interpretatur oris mutatio
Sapientia cuius mutatio in hoc fit oris munditiam
quam propter gratiam tantam illuminatur, et aliud loquitur
fit celestia et virtuosa que loqui consuevit terre-
na ac eciam inhonesta. Ad hanc cogitationem
sapientiam inserit auctor disalum (?) in 3a
parte metri nono precepto dicit Virtute paratam
Rerum sine mordacitate modum fini adhibe
modestia que est unus rivulorum trium fluminis
paradisi eque dictis mordacibus separat consistit
et hec est quod dicit Jacobus in epistola sua c. 1 in
si nunc videtur, quia status post vitatam
religionis que immediate ordinatur ad Christi
subiectionem ordinat modestiam lingue dicens
Si quis autem putat se religiosum esse non re-
frenans linguam suam sed seducens cor suum
huius vana est religio. tertium supple in Catone
in loco ubi quia in 5o hoc quadruplex autem virtus
per quadruplicem spiritualem gratiam inrigata ad appe-
titiva reddit temperantiam quod competit secundo
fluvio qui dicitur gyon qui interpretatur lucture
Nunquam cum hoc potest se adiectationibus temperare
nisi per longam luctam virtutum contra vicia. Ad
hanc luctam inducit nos auctor in 3a parte metri
10 precepto dicens Servare (?) cunctis tuis semper. Ad
hanc eciam luctam facit potest 10 preceptum supra. Potest
potest plus vigila, exeo? et per longam que
tertium hoc sompnus et inpatiens ac eciam ad
ea que facienda sunt efficit impotentes et
nisi per vigilantiam et longam exercitium virtutis et
bonorum operum se exercitavit et viciis resi-
stit, vicia generabit multa et tandem de facili
a viciis expugnabitur. Contra huiusmodi luctam
vitiorum potest fortitudo, que virtus secundum
theologos impugnatione viciorum consistit, quod
hec quadruplex autem virtus per quadruplicem spiritualem
gratiam inrigata tandem intrepiditatem reddit elo-
quentiam quod competit fluvio tercio qui dicitur
tigris qui sagitta interpretatur, tamen velox
i. animos desideriis hominum facit eloquentes, id
fiunt ac eloquia in noc aque sunt fluminis
que sapientia viri iusti aqua profunda ut
interpretatur. Ad hanc eloquentiam congruam seu
recte pronunciacionem inducit nos auctor in iii
parte metri per preceptum Sermones blandos
blesos (?) cum interpretatione eloquie potest fluvio proba-
ta non esse actu prodeunte lingua loquentis
quibuscumque polluta esse non debet eloquia va-
nis volubilis lingue inreglata, nec eciam sufficit ad
veram eloquentiam ut sonum potest sermonis ordi-
natione (?) ... verbis temporibus et personis
consonata nisi et bonis operibus concordat

nisi virtus prodeunte consistit sermo in verbis verum
eciam in factis. Et proinde sermones ut etiam 4
est certum et aliud hanc sententiam exprimit
Seneca xi epistola ad Lucillum dicens Concordet
sermo cum vita. non delectent verba nostra
sed prosint. talis enim predicatio cum verba facientis
audiunt. Alibi ac eloquia sunt Tullius
libro 1o Rethorica veteris parum civitatibus prodesse
viri dicit Existimo sapientiam sine eloquencia ci-
vitatibus parum prodesse, eloquenciam vero sine sa-
pientia plurimum obesse, prodesse nunquam. Si quis
autem omissis rectissimis studiis et officiis consumit
omnem operam in exercitacione dicendi inutilis et
perniciosus patrie civis alitur. De utilitate elo-
quencie amplificat Val. in c. circa viri
eloquentiam etc. Item hec quadruplex autem virtus
per quadruplicem spiritualem gratiam irrigata ad opera-
tiva reddit iustificantem, et lex iiiio fluvio
competit qui dicitur eufrates qui interpretatur frugifer
et bene signat eum qui per actionem gratie in operibus
iusticie redditur copiosus. Unde de viro iusto
dicit in Psalmo primo Erit tamquam lignum quod planta-
tum est secus decursus aquarum quod fructum suum
dabit etc. est qui iusticie opera exercet tempore congruo. Et de
viro hac virtute prosequenda docet auctor sicilantes (?)
in parte prosaica penultimo precepto. Illud
stude agere quod iustum est, quod dicit auctor quod id
studiose licet est cum studio et affectione
iusta facienda. age quod iustum est, non enim
iustus qui iusta agit nisi ex electione operetur
iusta et sic iustus est qui ex electione opera-
tur iusta ut patet Ethicorum v et Ethicorum c. xx inno
et xv libro summis studiis prosequenda et diligenda
est iusticia tamquam ceteris virtutibus digniorem ut
patet sanctissimo principe Justiniano in auctentice ut
omnes obedient iudici. primum in proemio dicit Nam sicut
inter homines prestantissimam virtutem attribuendi est homini
qui iniuria sua cuique distribuit sicut est extra
cogitacionem. Unde in eius commendacionem Tullius
libro de officiis dicit Ex iusticia fundamentum est perpetue
commendacionis et fame sine qua nichil potest esse laudabile
et patet v Ethicorum dicit et ipsa iusticia virtus est
perfecta non simpliciter sed ad alterum et neque hesperus
neque lucifer est ita admirabilis. Ideoque eciam
ut nobis primum inducitur glorioso uiro in psalmo
xliiii dicens Dilexisti iusticiam et odisti iniquitatem
propterea unxit te deus deus tuus oleo leticie tertium supple
de sacra scriptura c. vno sed ad exemplum eciam
confortentur. Nota quod quadruplex fons in
sacris reperitur canonibus et scripturis.
primus dicitur maliciosus et hic est duplex
sed insensibilis et sensibilis. primus insen-
sibilis unde dicit Hermes filii istius

vi cauit xij fontes Exo xv. Scdo phus in
ecpla vnd dr vnde emi de fontibi ist
ps. Primo fons dr spual et hic Christus est
doctrina dei. vnd dr fontes tui diuiduntur
foras Scdo originalis scripta in di. Jeremie
Tercius baptismi in quo gsit sacrm
baptisma Jeremie q ij Tercius fons
dicitur celeste et hic est duplex primus pa
radisi felicitas. Gen. di iiij. Scdo ipe
ut dicitur in ps. apud te fons vite / Quartus
fons dr infernalis et hic dr cisternarum Jeremie
xxiij q ut cisternas nil c. sc figur
virtu poetarum q deus est amorde voluit
quamplures phi et his aquarum intellectu
suo ad perfectum fonte attingerunt / tamen
tn mordicantem appetitum saciare minime
potuerunt et quamquam inter ceteros aristoteles philoso
phus cum vase suo scilicet intellectu stu
dioso aqua hausit de ista et potanis
aue sui quod absolute primat nos in mo
de anima et in li. metha. ac ex rectes
nales cognunt vnij de primo omni quod
dixi vouit ut Aristotes psophi et xij me
thafis affirmare videatur tamen ut dictum est
saciare nullatenus potuit eius intellectum et
minto quod ipse et sui sequaces de ingenio
eis dato quasi non sit deum sum glo
rificauerunt sed prout dicit Apostolus ad Ro. primo
euanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est
insipiens cor eorum Tercia talis figura ...
potuit per illud Appolonii philosophi de quo re
citat Jeronimus in prologo biblie quod inuenit per fas
et regna yndie opulentissima ut Jarcham
videret in aureo thronio sedentem et de tantali
fonte potantem de via di moribus et cursu dierum
et siderum docentem Tantalus sicut figmenta
poete fuit filius Jouis qui propter suam ... patrem
patri ... penam ... sitit et habet aqua
usque ad labium inferius et cum se vult inclinare
ut bibat aqua refugit / et etiam esuriit et de
super habet arborem pomorum descendentem usque
ad labium inferius et cum se erigere vult ut
comedat poma refugiunt / et tamen huiusmodi tam
adhuc fortes veniet in quo nec sitis tollitur
nec esuries / vero tamen laborat / hic est quod dicitur
aut Jero. libido tinsacta hic sitit reliqua
plenum et nunquam saciatur Sed perfectus autem
ille quod dei ingenio proprio nil sibi gloriantur
nec attribuentes quod mente sancti pt sine diuini
luminis illustratione nec verum in orando
dicat cum ps. Illumina tenebras meas

alias bladire ipsis de necessitate tenacitate de
studiis assiduitate / de lingue voluntate / tamen
solus de quo sciencia dominus est sit dator / albipe
est sitis orantibus humiliter postulanda Jaco. j
Si quis indiget sapiencia postulet a deo / unde
bathedram ... in celis qui honorum cordia docet
in terris Solum cum de dotibus honorum effectiue
hoc ac doceat exultatione vix ... in quodam epla
Fallis fili fallis si putas te invenire aput
mundum magistrum sciencie / quia soli christi dei inu
nere gscuntur non cum docet ... ut vnus
pi et tussipuit ... in Canonica ... Jo.
de pe di y et de sacra ... c ... dicte
te volu ... meum Postmo ad supponet
amor ut in hac parte ceteros auctores qui in
summo fonte munere diuina illustrati gra
uius fontis cognouit ymaginem / quod quod amplia apte
excepto quod filium suum omni in hac parte ...
typum gerentem adhuc fortem ... a quo
... dimittitur flumen ac esset utrum ... ri
voli gustandum induit eius in ipso ...
preco tanquam ac primite et ... supplendum
misericordiam domino supplicia / qui velut inimici
quod no ... de ipso igitur sit fam
obat perfectum philosophi / quod ... ad fontem poetarum
utrumque ... et de eo bibe et gustare ...
... diuini luminis splendore sunt illustrati ...
mente saciari tam potuit et valebat ...
sitis extinguitur / ac etiam appetitus gustantes ...
sua vacat / hic fons fons est et puteus
aquarum viuencium Canticorum iiij. hic est fons ...
a quo vij emanant cardinalia scilicet utes figu
rata / qui quidem fons ut dictum est a sacris
...is emanat de quo veniunt flumina quod ...
... fides ... quod ... / ... spes ut
quod esset ... caritas ... Hee
igitur tres theologice seu intellectuales virtutes
anima quantum ad superiorem partem in qua gsistit
ymago trinitatis scilicet ... vnde sit y
mago ... gsistit in trinitate personarum
et vnitate essencie / sic ymago recreationis
gsistit in trinitate ... cum virtute ...
per quos ac tres ... virtutum poetarum anima
... in summam trinitatem sunt ... ...
personis. ita quod fides dirigitur in summe veri
credendo et asseuerando Spes vero in summe
... innitendo et expectando / Caritas ac
ardendum ... in summe bonum desiderando et amando
Ab isto igitur fonte tam limpidissimo ut est
dictum vij emanant virtutes tres scilicet
theologice et quatuor cardinales ut in isto
dicatur fons signatus sigillo vij. scilicet vij
donis spiritus sancti ut plus in vij vicia re
pellant ita ut timor repellat superbiam

pietas invidiam, sciencia iram, fortitudo accidiam, consilium avariciam, intellectus gulam, sapiencia luxuriam. Hec ibi. Solis signum est in stellis maioris urse. Sunt tam in hac constellacione vii radiose stelle quarum tres signant tres theologicas virtutes, alie vero quatuor sapientes formam quatuor cardinales signant quatuor cardinales virtutes quarum una rotatur omnibus horis invite vincetes et ideo dicitur maior ursa, quia sicut ursa tota die circa capite vertitur, sic hec constellacio circa polum vertitur seu volvitur. Unde Augustinus contra quos virtus et iniquum ad yma deiungitur, quia nunquam per virtutes a deo recedit sed ei magis approximat. Unde sit inter omnes celi constellaciones hec alacre sit est polo proxior. Sic per solas virtutes deo proximi sumus et effimus.

Vos sic gradatur

A | Ac tradit promisso ad libelli dictorum est attendendum, libellus namque iste in duas dividitur partes, prima phisicalis que adhuc explicatur, secundo tetatis que seceras post deinceat. Prima pars primi partitur Eius audiuitur. Prima sive sermonis. Itaque de simplica prima hac secunda phisicali parte tractat Vovam consuetudines pandat plurimorum Opem mundialem tradit vicium. Vertit affectum deutrat prorum. Prima pars phisicalis promissionem que fit ibi Sanctorum, secundum ibi Venite te sili lectione. De prima parte secunde parte dicit Eius audiuitur, id est cum mea considerantem et attendentem. Hec est optima doctrina nemo vinci consideracione cuiusquam diu exrogitur. Vide Salomon proverbiorum xiii dicit Qui custodit os suum, custodit animam, qui autem inconsiderate loquitur sentiat mala. Sussipite sunt verba sancti fidei vel quod dicit Eius posita hic admonitione. Sunt namque quamplures homines et dicunt quod aliquid tenere loquitur. Ut bonum est parare considerare quod sperare in principiis, quique admiratione. Ut quia pulcherrimi sunt cum mea, quique augmentantur ut hic quamplures honora. Unde Augustinus asserit augmentum quod tunc significat. Et tunc potest comparatione semper. De quatuor generibus curatur. Quatuor casus possit de quo tunc generis errabant tunc homines diversi est, primo quia error erat ualde gravis, non cum extendebant se ad paucos sed ad quamplures. Alle quia illum error multum erat intensus quia non leviter eis inhereat cum erant sed generis. Alle error eorum non se extendebant ad aliqua facultatem quia non se extendebat ad aliqua sanctitatem sed circa mores quibus constitit communiter auctoritatem. Unde magis periculosum, quia tangit animam salutem et famam et ideo auctor subdit ibi via morum, id est situacione et consuetudine actionum et consuetudinem sive velut inimicos, quia quanto hominum mores a communis regula magis elongatur, tanto sunt magis mordaces et erronei, in proposito non concordes ut ait Augustinus in libro sermonis xli dicit magister indicat mente. Sic ad exemplum moribus diffinitionem exemplatur. Mos enim est mentis habitus ex quo singulorum opera assiduitas emanat, et extendo nomine virtutes dicuntur mores ait Pollicraticus libro B capitulo iii. Iacobus tamen quod quamque mores a modorum moribus in quibus differebat recta exemplis aliqui quoniam ad pollicia sunt bonis moribus imbuti, et aliqui excessus quoniam ad preceptum modicalia quoniam plurimum erraverunt et propter quos consuetudines adhuc pravos mores sunt de talibus erroribus secundum in parte phisicali sermone quinto a in principio. Demum ubi vero commendabilibus antiquorum morum pollicia narrat Salustius tercio vera causas que conciones est in senatu huius capitulo ac ad tertium Augustinus quinto de civitate dei c xiiii. Nolite inquit estimare maiores nostros armis rem publicam ex parva magnam fecisse si ita esset multo pulcherimam haberemus eam. Quippe sociorum atque civium preterea armorum et equorum maior copia nobis quam illis esset, sed alia fuere que illos magnos fecerunt, que nobis nulla sunt scilicet domi industria, foris iustum imperium, animus in consulendo liber, neque delicto neque libidini obnoxius. Pro hiis nos habemus luxuriam atque avariciam, publicam egestatem, privatam opulenciam, laudamus divicias, sequimur inerciam, inter bonos et malos discrimen nullum, omnia virtutis premia ambicio possidet. Et ibi Augustinus libro i de civitate dei c xxxiiii loquitur quoque de Scipione dicit quod non reffebat ille feliciorem rem publicam stantibus menibus et ruentibus moribus. De moribus aliquorum consuetudinibus et inepte quibus suavitatem auctor intendit restat nunc videndum.

B | Eum quia mores primi ab etate et a fortuna variantur et diversificantur. Sunt rhetoricorum ratione Nam ab etate alios mores pravos sunt iuvenes et alios habent senes, a fortuna quia alios mores habent nobiles, alios civilis, alios ignobiles, alios divites, alios pauperes, et quia ut experimentaliter docet Augustino de circa hac asisum tamen volucris non intelloaces ca consistit tuacionis quam potius inducere auctor inspecto

C |

Iuvenum mores: passionum insecutores 1 · instabiles 2 · verbosi 3 · verbosi 4 · mendaces 5 · modum excedentes 6

vlug apte detegat. Sunt est quod prout
tantum quantum possibilitas mei intellectus
admiserit vlucis sordite seu morum
deformitatem huius cuiuslibet hominis conditionem
et statum salubri medicine digimduxi
ordinarie comparandum. Unde efficacia est
attendendum. Quod iuventus primitas est tractatio
gratias pro qua peraget [illegible] malignitatem
remedium quod benignitas prius [illegible] dulget.
Nobilium pravitas cuius quod sedacitas tamen
non dilatet. Quorum iglibitas vlgi quod
sanitas quando reficitur. Omnium iniquitas
medelorum sagacitas quando tollere. Nunc quod
deformitas turpium realitas dominum appli-
catur. Dicto namque primo. Ubi sciendum quod in
naturis pravitas vitium sexdecimum quod
ad minimum ponit iuventute. Cui potest
auctor dat remedium suttatis per virtutem.
Hysseducti sensibus reguntur invisibilibus
sequuntur passiones. Existunt ut instabiles
de facili mutabiles sorbetur omnes
Epicure inditas sufflua edulitas
mitas dissipavit. Verbosi hudaria
non dorcis otiulia hos augmentat. Exequo
quanto sanctus quando ergo sistit medianum ex
huius modum. Modum sepius deugat vel sepius opp-
bant quod sistit dolosum. Dico primo quod

hy seducti sensibus et cetera. Quod est dictum quod hy
in etate iuvenili existentes in natura seducuntur
per floridam etatem in qua existunt quod reguntur
sensibus et quando sunt dicuntur inxtilles in
terminis qua quilibet regi debet et sit se
passionum insecutores. Quod est primum vitium
ipsorum iuvenum. Cui quidem vitio auctor succisit
principiis et libros inferius in parte prima capitulo primo
li vel sexto vitio sextus. In quo docet auctor
modum de agendis per impulsum vim naturalem
sicut sunt irrationalia que omnia agunt mobili
beate per impetum passionis sed agunt iuve-
nes regulate huius clarificate ratione et cetera per
deus quia prudentia est recta ratio agibilium
vero ethicorum. Secundo hic quod existunt instabiles
quod est dictum quod ipsi iuvenes supponuntur
tamen omnes de facili sunt mobiles sed utiles
et hoc est huius vitium secundum. Cui succisit
principiis auctor in parte prima mota capitulo
Constitas et lenis et cetera. Quod insequitur auctor
iuvenes medium inter instabilitatem et
ptinaciam que utique dicuntur constantia. Quod hac
in vita lectio sapientia et inferior virtutibus [illegible] esto quod

stans non pertinax lenis non mollis.
Et quoniam hec due virtutes scilicet constantia
et perseverantia cedunt sunt in re quia aliquid
quod pertinet firme persistere in aliquo bono
tamen difficultate que graviter ex quibusvis
aliis exterioribus impeditur. De modestate
dicit Oratius quod potest sentire respectu quod
mihi commisit. Tertio dixi tertio quod expiente
inditas et cetera. Quod est dictum quod extra ipsi
iuvenes non sunt expicentia vel aliorum quod
sunt nimis creditum quod est tamen vi-
tium tertium cui auctor succisit principiis in xxiiii
ipse precepto Nil temere credens. In quo
ipse precepto instituit auctor iuvenes prius et
animare consilia et non cito fundi credulitate
ad flagella globi. Quia ut certum xxx scribitur
qui cito credit lenis est. Hac dictum
male observat modum et dicitur temporales
qui pas instruendos lex ut pluries non vitis
tamen quos vas ta pure et huius aliis plerumque
mediante quod valde periculosum est iniquum
tantum instrata principiis. De qua ista latius
explicabitur infra in secunda particuli parte et
per quam incipit dixi sexto et cetera. Dixi quarto
verbosi hudaria et cetera quod est dictum quod ipsi
iuvenes nimis hudates in verbis sunt
verbosi et otiuliosi quod est quartum vitium cui
succisit principiis auctor in secunda parte nocta
et primo Loqui verbosos. In quo precepto in-
format ne sint presumptuosi et inepta
verbositate quia presumpta regulare sunt
iurgiorum et contentionum mater vel ratio
iurgia dissensiones bella oriuntur et multes
quod et cetera sunt tamen habent rationem assignat
auctor in primo rethorum. Dixi quinto quod
ex quo quanto sanctus et cetera quod est dictum quia ex quanto
non tamen dicto sanctus quando Nunc dominum quo
quia ad dictum est quod ipsi iuvenes se nimis
loquaces et multiloquio non decet medianum
quod ipsi ut pluries sunt mendaces quod est
quintum capitulo vitium cui auctor succisit principiis ipse
xxxvii ipse precepto Nil mentiri. Quod instituit
iuvenes ne per flagella verba dolos
falle debeat unde omnemque ipsorum dicitur
tamen vitium. Dixi sexto quod modum sepius
deugat et cetera quod est dictum quod non sunt modum
in sepius et quod omnia faciunt valde diligunt
valde odiunt valde et hoc est sextum vitium
cui auctor succisit principiis inferius in xxx
ipse precepto Extimatorem retine. In quo
instituit iuvenes solertes esse hoc est
diebus agendis quietiam tenere et finare

nec eorum passiones sequi velle. Cui
huius preceptum bonam doctrinam dat Seneca
li. de moribus dicens, Ob causas peccatum
sequi desideras, tunc pro ratione recte vivere
si omnia prius existimes et presses et digite
vos non ex oppinione multorum sed extra
natura[m] constitues etc.

(Tercio sit expedit vicijs eorum renunciare
ipsorum iuvenum hoc est quod adversum
de senibus testatur sanctus sequitur accedit
super puerile ubi dixi et senum
malignitas etc. Tercia quod senum et senes
si prospero eminatos video tamen destitutum, quam
non manet sinistrus sit legaliter autoris
in via ut liquet ex textu et suspicio hoc
subpeditavit. Sordes avaricia pueritia
stulticia eosdem induerunt ut tercia deat
iudicia morum in verecundia eorum distat.
Dico primo quod ut liquet ex textu quod est dictum
quod expigencia maturat quod ipsi senes se
subpeditari et suspiciosi quod est primum vi
cium eorum et hoc provenit ex eo quod multis annis
vixerunt et in multis peccaverunt et preter
mensuravit alios post et creverunt dolos et
alios quales ipsi fuerunt et sunt talibus su
spicionum probat autor infra in iiii parte
metri parte xlv. Suspecti timentes sunt
quod quando metus informatur senes absque vicio
doloso bene provenit ac erit a nimia timi
ditate et pavore, tamen ita duo vicia pre
ultimam sunt senecte vite abundantia, super
flua cum suspicio ac erit nimis tamen mor
tis eorum alijs terribilibus senectus vitam ultimam
abundat, et hoc est quod Seneca xli scribit. O
mors bonum est indigenti et bonum indigenti
i. pauperi et qui mundat vibus i. timenti
et suspirio et defecto i. seni in omnibus matura
to et cui de omnibus tedium est i. laboranti et
miserabili qui perdit sapienciam talibus omnibus
aptissima est mors. Dixi secundo quod sor
des avaricia etc. quod est dictum quod ipsi senes
ex eodem pueritia stulticiam quoniam non provenit
ex simplicitate sed mala sunt induenti sordetum
avaricia quod est secundum vicium eorum et provenit
hoc quia vivunt mensura et non spe quia non
sperant plus posse aggregare nec ad luxuri
am. Avari sunt et illiberales. Contra autem
primum mores ait sinistrum probat et hoc infra
in iiii parte metri parte xo. Cum tamen dicit
tertium quod autor hortatur senes ut liberales
et munifici autem i. pauperibus efficiantur.
Istud autem preceptum est quoniam ipsi tamen ex quod inf

hec in ultimo preco preceptum parte capitulo. dapsilitatem vide. Sed
quia id expo de autem spiritualis sic pauperibus
de quibus dicitur Luce xvi facite vobis amicos
de mammona iniquitatis ut cum defeceritis ad eterna
recipiant deveniunt salte te congregare debent
thesauros in celo per elemosinarum largicionem. Ex quo illi
principes de quo legitur in Barlaam qui omnes thesau
ros suos admisulaz in quam resignaverunt de
debebat transmisit. alijs suis predecessoribus fac
et pecunia desinabus ipse tamen sapienter in
mesis divitijs copiosissime gaudet. Dixi tercio
quod tercia dat iudicia etc. quod est dictum quod illa
infecta iudicia iudicant hoc quod ipsi omnes
sunt diffirmati per inverecundiam morum, hoc
est quod non sunt erubescentium et hoc est tamen
vicium eorum quia omnium ex hoc quia magis tenuit
de utili quam de honesto ut dicit Tullius. Ideo
autem cum sunt propinqui morte sinistrum probat et
hoc infra parte proxima parte xxxviii. Ve
recundiam sua. Circa quod sequitur precepto senes infor
mantur ut curam habeant debent ab illicito
spiritus amore quod maxime sit per inverecundiam
tamen verecundia sit timoris inductiva de turpi
actu secundum Damascenum, et sic hoc senes
proponere debent honestum utili. Cui concordat
Tullius iii de officiis c. xv. Quibus queritur
que hic aliqui de bonis operibus verecundantur non
verecundia ut dictum est sit de actu turpi,
videri posset quod de actu virtuoso inquantum virtuosus
virtuosus est non verecundatur, sed quod id quod est vir
tuosum ut quiescit in oppinione bonum et contrarium
vel quia hic tamen de presumpcione a silatione
notatur, vel tamen ne in hoc actu
efficiatur. Ideo contingit quod hec aliquando verecundatur
de bono opere. Nota quod iusticie virtutem sive vir
tutis mito electro comparatur et hoc propter multas
excellentias proprietates que in electro reperiuntur dicitur
Dicit ut Ysidorus xvi ethimologiarum quod electrum quod est
metallum ex tribus commixtum est sicut ex tertio ut in
communio ad lumen clarius ceteris metallis
fulgeat, ac etiam venenum prodat. nam si venenum
infundas stridorem reddit, et colores varios
in modum arcus celestis emittit. Sed ad electrum
tres partes auri et una argenti. Moraliter
per electrum vir iusticia et caritate infulgens significatur
demonstratur cuius tamen tamen assigni potest quia sicut electrum
tres habet partes auri et unam argenti, sic in viro
iusto est caritas quod nobilior est et
minoris virtutis quam corpus tamen metallis suis
est sicut etiam electrum metallis ceteris splendidius
est et pulcrius. sic vir iusticia preditus ceteris
hominibus coram deo splendore reddit clariorem
et si aliquod venenum peccati per suggestionem

Anm 2 | 1 | 2 | 3 | Ad 3

eius cordi coniungit insudare studeat statum custo-
diri vz repellendo et tollendo varios excedendo
s. propter modum pertinendo virtutis / et propter ppetuum ru
borem / hoc modo Anaxagoras petum tenuit
vitauit duius lecto cum iussisset mihi statim de
lecto surrexit et exclamat deus non est iustum
telum stenuo committere. Secundo propter dei amorem
3o propter penam gehennalis timorem / certo propter glorie
perdicionis terrorem

Propter quartum tractatum quod nobilitatem prius tractatum est patet
quo sunt et vicia decalogi consistunt in
uno quia obfuscant peccatorum dolorem quia scilicet
non omnium sunt viri fateantur. Hinc iniustitie
iustitie iuvant excedere scelitates vitiosa. Obie-
ctatione tradunt cetere linquentes prosa post-
ponentes relinquuntur preceptum diuinam spernunt ge-
nitores / plerique dominia usurpant violenta
ut hec expulsiones / horrida iam impietas
in eisque crudelitatis clementiam orbat / crudeles
eorum bladiant. Bona fructus regna gentes sub
struunt potestate pereunt condonata terrarum
utitur abusione. Corrupit ve glarium rolue-
intpaciencia plurimi curie. Guerras mouent
rabidas devastantes prius sibi dissidentes
inuicem zelant glorias per gloria sceleris deuicte
eligentes. Dixi namque primo quod liberis iustitie et
hominis superdicit dicere defendens sua aliqua nolunt superi
nobilitate stando tenentur a quo peccati uolens se
petiit deinde abstineret totum quia aer sursum
plis et innanimes et in xxx^o ipse preco
vite vite. Iustitia dei quibus et queret que
aer potius hoc tenuit preceptum in sua unio
to pl. hinc est dixit quod propter duas istas
fari potuit / causa prima assignant Tullius
de ex non virtute aliquibus sunt solis fortunatus
ubi ac eius hoc est / quia non statim inouit hoc
virtuositas actus virtutis sed virtuosi sed assumunt
in laboribus et doloribus de finali vinci non
potuit / sed experiencia docuit presta actus ire
titiam nulla tamen diuicias delicias et ho-
nores / cui victoria difficile est et vtile / dij
et virtuosi negati sunt quod vicia et corpora
vincere potuit. Prima causa assignant sapientes
quod assicientes quod quia virtus iustitie pre aliis
excellencior est et generalior / licet non vite
magis utilis iustitie conquirit / ubi fortitudinem nel
ratis virtutis / quod ibi pro persuadendo tenuitur
Prima namque ipsa iustitia est omnium virtutum generali-
tiva. Secundo quia ipsa iustitia omnium est malorum
prohibitiua / Tercio magis modo est utile et necessa-
ria quod ipsa est. Dixi primo quod iustitia est
omnium virtutum generatiua quod sit probatur. Dicit enim
philosophus v ethicorum quod legalis iustitia est

quodammodo omnis virtus et ex eo quod includit in
se actus omnium virtutum / nam dicit quod legalis
gratia impletur preceptum legis sed primo modo dicit
lex precipit actus omnium precipit operari fortia
v ethicorum. Lex enim precipit non derelinquere
aciem nec fugere nec arma abiecere sed ordinat
spectat ad fortitudinem / Item temperantiam et
actus omnium virtutum / precipit enim actus virtutum
implere et omnem maliciam fugare quare
legalis iustitia est omnis virtus. Secundo dixi
quod ipsa iustitia est omnium malorum inhibi-
tiua et destructiua quod sic probatur legalis iu-
stitia prohibet omne malum quod sicut virtus
prestat per locum ab opposito. Legalis iniustitia
est prestatiua malicie / prestans enim malum non
intrans portari non potest ymo semper de-
struit et confundit ut in v^o ethicorum dicit philosophus
g. et. Tercio dixi quod ipsa iustitia modo
vtilis est et necessaria quod declaratur / per iustitiam
in tuta innocencia / premuntur malicia / fre-
natur audacia / atteritur superbia / seruari
redduntur castra ciuitates et regna optate
hoc virtus fuit. Isidorus ix ethimologiarum. Virtus
regia per non in ulto inaudita / ex eo
quod regentibus magis ceteris competere videtur.
Quod ex eo Julii cesaris exemplare patet quod narrat
Helinandus historia / ubi dicit quod dum ipse
Tyberius videret vite sue sed fine iminere
et de impio volens prouidere elegit ad
impium virum quem imperatorem stirnum
sapientissimum nomine Mauricium. Cum enim fuit
Constantinum cum orientem regalibus vestibus
dixit et impium meum in hac puella
concessum. Vite quod eo feliciter et habe
necessarias in mente equitatem et iustitiam /.
Papinianus optimi imperatoris iustitia / et
Tullius in libro de commendacione dicit eius
nam omnium est domina et regina virtutum. Hinc
enim virtus excellencia in quo fulget gemma
que consistendo incipiam cuidem condicio.
Hec non gemma rutilans est et rubicunda
quamque officium est hominum cunctorum fugare
seductores aliter / coruscans et procul
horres defendere / nebulas et grandines et
discursores a terris repellere / Item per enim
imperatorum leges et canones ac celestium
patrum decreta que ad ipsius custodiam facta sunt
multiplicata dicuntur / quod tirannica sunt de medio to-
llant tota preest index / Nam ubi deest
iustitia dicuntur iniustitias et malicias / ubi cedes
et homicidia / ubi rapine et furta / timor
undique et angustia / et dicunt me ex
pediciis seruitus nulla. Hinc Augustinus
de Ciuitate dei libro xix de ipsa iustitia ple

plenissime tractatus concludendo dicit hoc verissimum est sine summa iustitia rem publicam regi non posse. Preterea Lelius asserit quod vel tradi iniustitiam civitati vel regno cum iustitia in omni iniustitia augeri vel stare posse rem publicam. Numquam tanta est vis ut ait Tullius ut scelerum opes augeat. Contra igitur vim in leges et iudicia et constituenda rem publicam sanctissime putamus. Nota quod principes sunt canones de- ... Per non dicam de principibus vi scribitur: principes pacis. Glosa de malo dicuntur principes. Unde in evangelio Iohannis xiiii: princeps huius mundi. xxiii q. viii § sed nonne. De quibus dicitur: salvare. xxiii q. v. principes secularis potestatis in ecclesiis. ff. de fide instrumentorum l. i § in hac iudiciorum cautio quibus prelatorum ... xxxv di. Ecce principes.

Unde modo quo studio iustitiam excellentium principum tantorum regentes vestigia petunt sapientum ... quod temporibus eorum non solum iustitie inclite tenentur. Unde et iustitie templa dedicantur gentiles ut ait Augustinus quarto de civitate dei capitulo v. Iohannes sapientie primo capitulo scribitur: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Cupiditates eorum excellentium principum insistere vestigiis ... ipsis regentibus expedit cultum habere iustitiam quam precipue quod multiplicatur describit et declarat Cyprianus libro de xii abusionibus seculi in nono abusionis gradu quod est rex iniquus quem oportet tam superbie propriam partem describit. Idem in canone regum xxiii q. v. ut sic dicit et refert: Iustitia regis est deum timere, et precipue in eo consistere fidem quam catholicam habere, ecclesias defensare ac eas a iniustis vexationem quod est tam pium et summe nobilem seu regentium affectum. Vel principes atque progenitores seu cognatos atque agnatos cum tantum tenere, vel principatum iudicare et iniuste usurpare velle quod est tam ... et quintum defectum. Cumque vero ex altare donos sublimare, impudicos et ystriones per quos intelligo adulatores et blanditores non invitare quod est quartum et sextum defectum. Vel potentiam alienam velle ... atque tyrannos in omnibus sinere quod est tam septimum et octavum defectum. Vel vice potentiam iniuste opprimere priorem suam fortiter et iuste tam adversarios defendere quod est nonum et xii prescriptos defectus. Multi igitur iustitie opera sequuntur que observata faciunt ipsum

principe in suo dominio feliciter imperante sicut in perscripta auctoritate scriptum est ... sed sine personarum acceptione iudicare, advenis viduis et pupillis defensorem esse, furta cohibere et adulteria punire, impios de terra perdere, pauperes elemosinis alere, senes et sapientes et sobrios consiliarios habere, magorum ariolorum pythonissarum superstitionibus non intendere, parricidas et periurantes vivere non sinere, iustos super regni negotia constituere, in prosperitatibus animum non elevare, cuncta adversaria patienter tolerare, filios suos non sinere impie agere, certis horis orationibus insistere, ante horas congruas non gustare cibum. Hec regni prosperitatem in presenti faciunt et regem ad celestia regna perducunt. Et sic virtuose regentibus fructus felicitatis et premium ac fame gloriose relinquitur, sic ex opposito regibus prelatorum et principum omnium peccatorum actiones eternaliter ... quod de talento eis commisso in die summi iudicii habetur reddere rationem. Unde in libro sapientie vi scribitur: Custodivi ... et amplius ... a diabolo ... lapso ... illius ineffabilis ... reges quod sicut in throno ... consituti est sic et in penis si neglexerint iustitie opera exercere ... Unde sapientie vi: potentes potenter tormenta patientur. xxiii q. i. Illud vero ... possunt ... omne querere ut investigare veritatem, iustitiam quod ... patet ... est ... ut lex quod in iustitia ... consistat ... est quod ... civitati ... exercetur que prius est ... Defectum iustitie iudicum ... quem ... et ... dicit ... in xvi ... iudicia ... quod ... designati defectus ... nimis sunt descripti et ... ipsis regentibus in utilitatis consequentia ... in vi ... cum ... et quia ... defectus ... iustitie ... sunt aliquos declarare.

Et ideo ... ut aliquid excipiens nobis et regentibus observare ... catholice ac liquentes ... Sic ... aliquorum ... quod aliquid ... de divino officio ... et ad quoque ... invenientes

ac etiam ad dei cultores indeuote se habentes/
Ipsa quoque exauditio precepti tercij sine primi
morum medela adhibita et sursum dominus dicit vite
vite i. iusticia que patres pour induunt nolentes et
reiectes dominum timere / contra defensare ac impios
iniustos vocare et eos punire et hominibus vero
summo studio inducere debent ut contra eos sit spiritualis
obediencia et reuerencia contra dei et ecclesie sancte eius
dominum pie colendo / oblationes et eius iussis deuote
honorando non propter eum / quia in seipso est gratia
plenus cui nec accidentia addi potest sed propter
nos quia primo quia dominum reuerentem mens medicina
subiicit et in hoc eius superiori mens perfecta con-
sistit tamen nos perfectas primo quia suo sub-
dita superiori sicut corpus primo quia vnitatem ab
anima / et ac primo quia illuminata a sole / mens
autem spiritualia indiget adhuc quia cognitione de
sensibilium manuductione quia in inuisibilia
dei per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur
ut ait apostolus ad Ro. j et ideo in diuino
cultu necesse est aliquibus corporibus vti / ut e-
ius cum signis huiusmodi mens hominis excitetur ad
spirituales actus quibus deo coniungitur / secundum quod reli-
gio habet quosdam actus interiores cum principales et per se
ad religionem pertinentes / exteriores vero actus cum
secundarios et admittentes actus ordinatos vnde
gregorius ad hoc hortatus mauricium imperatorem
li. v. registri ait / non indigne sacerdotibus
dominus meus / sed excellenti consideratione propter eum qui
sub eis est ita eis dominetur ut debitam reuerentiam
impendat / quia ibi aliquando in diuinis eloquijs
dij aliqui aut sacerdotes nominantur Exo. xxij dijs non
detrahes et malachie ijo labia sacerdotis custo-
diunt sciam et vnde constantinum ut de ibi
acceptos libellos contra episcopos conscriptos combussit
eos in eorum conspectu dicens vos dij estis a vero
deo constituti / ite vos causas disponite vestras
quia dignum non est ut vos iudicemus deos / Ita quod
sicut ait gregorius plus debet existimare quod illi prestitit
ex reuerentia impensa quam ab dilatandum dominium
cultum sibi. li. jo historie tripertite In qua
quidem continetur quod dicit dominum fauerit a iudi-
cibus et omnis causa variatur fere et contra ea
in oratoribus occupari illud honorabat quia i
eo xpus resurgens / et hoc est quod magister ho
in ad constantinum scribit dicens In hac sunt
dei reges / si bona iubeant / mala prohibeant
non solum que ad humanam pertinet societatem
vero verum que ad diuinam pertinet religionem
quod si sed sequitur diuinam mittuntur grauiter
obtinere et dominus sui et suorum protector efficietur
Vnde hinc rei gratia leonardi xxijo scribit quod

si in preceptis eius ablauerit iniquos
vros perfecte / quod attendere forsitan quod
de actor dicit / quod quia mandatum dei eo
tempore fuit propter hoc nisi de populo fuerit oxisi
sicut Iosue vij c. dicitur historia
Iri teo quia aliqui ex nobilibus populo
noceres telum pceptum diminutiae ge-
nitores frenare hoc est dictum quod
aliqui ex suis nobilibus reperiuntur quod
sub primo spectatores hic ideo sunt ut iusto
dictorum tradit potius quod se reputant ma-
iores et potentiores / Ipsa autem exauditio
precepti tercij sine primi morum medela
adhibita et sursum dominus dicit vite virtute i.
iusticia qua reparat iniusticiam nolentes et reiectos
induunt ut parentes et cognatos spirituales
debent vereri sicut quod audeant cyprianum
dicentes mandat et precepit contra sine articulum
obseruari non cum ex eo quod se reputant po-
tentiores et nobiliores debent se esse ut
maniue gloriari ita quod parentes consanguineos
vel cognatos vilipendant atque despiciant quod
potest recipi consideratione videri Prima namque
consideratio est originis de hac gregorius super id
Job xxxj Nunquid non in vtero fecit me qui
et illum Moralium xxj dicit magna est vtique
similitudine consideranda equalitas conditionis et pro-
similitudine consideratio reminiscendi est
materiam humanam considerationis hominis Quia consideratio est vilis
timoris clarorum Quia consideratio est vilis
tamen est ita notabis sed corpus et
sanguinis que est infirma per hominis de quo
nullus est gloriandum de hac gloria scribit
Ecce x Gloria contra sed nolunt ab utero
et puerum Tercia consideratio est alienitatis ne
etiam de ea aliqua est gloriandum ymo potius
humiliandum dolat pulcre loquitur Boecius iio
de con. c. vj quod autem sit inane et quam
sublile sed nobilitatis nomen quis non videat
que si ad claritatem refertur aliena est / videtur
namque nobilitas quedam de meritis veniens
laus parentum / quod si clarum parentum predicatio facit
illi nimio sunt clari qui predicantur quare
splendidum si tua non habeas te alienam
claritudo non efficit De hac ma[illegible]
dicitur infra in vjo et vijo precepto prece parentes
anima cognatos tale Diuini quarto quod
pleique diuina vsurpat violenter ut hoc
expulsiones hoc in effectum est multum
quod ex hijs aliqui reperiuntur quod tot diuinam
et humanam gubernant vsurpat diuina
contra sine primi morum sursum publice agere

pbet autor in pdco pte sed dicit vtrix
virtute scz iusticia qr ee iusticia individu
nales regentes ut premissa lectio insti
tutione diuina illatam confirmabat huius
auctoritas Cyprianus auctoritas propter nobis
obseruare Tertio ex scienciis quia ipsi nobiles
principes lectio instituunt ante composit
primo diuina ordinacione et premissione sit
de daniele legitur v et v c. et sicut de mo
yse Num xxvij vbi dicitur quod moyses
orauit ut deus prouideret hominem super multitudinem
populi qui ante eos exire possit et intre
Secundo ex collacione ex diuina ante vir
moyses constituit Josue deuteronomii xxxj dicitur
ei ut introducet populum et Tales sit a
deo instituti seruat leges diuinas Tertius
tertio b' diuina vsurpantes non obseruat
Vnde policraticus libro iiij c. j de talibus dicit
Et qui a deo potestatem accepit legibus
seruit et iuris famulus est Qui vero
vsurpat iura deprimit et sue volunti
leges submittit Et eius qui non inito mandato
armatur cum leges exarmat Ideo sunt
sepe studere debent nobiles principes vt
regimen sit nale ut vincit tales nales
efficientur si passioni vel volunti sue
alterti cupiant principari Sed tristes
iustitie omnes absque ratione et lege in
statuat imperandi Tertio inclinacio siue
populi vnanimi electione sit de vespe
siano legitur sicut quod dicitur narrat eusi
sippus libro suo iiijo Tercio insuper pa
terna et legitima successione sicut de
Salomone iijo regum c sibi vbi dicitur
Et sedit salomon super thronum david patris
sui Hec promisit dominus regi populum
suum recte et fideliter gubernari quod filius
eius ei regnaret iiij quod deuteronomio xvij c
declarat hystoria et primo paralipomenon xxiij c.

Hinc preposito opposito operit quod non
queritur consueuit Utrum melior sit
regia dignitas vel quicumque alius
principatus qui vadit per electionem

quam qui per hereditatem et videtur quod per electionem
et sic quod dignitas quanto minus exposita fortune
et casui tanto est melior Sed dignitas
que vadit per electionem exposita minus fortune
et casui quam etc. quod minus exponatur patet
quia qui nascetur ex rege potest aliquid esse
fatuus Sed dominus eligit potius quod melius

ut dignitas quanto non vadat per electionem
sed potius per hereditatem Primo namque expte
prius regentis Nam sibi plurimum et possunt
Jucundabile est quia est delectabile proprium
aliquid possidere ut dicitur quia homo afficitur ad
illud quod est sibi proprium Item amor ad quod est nale
non est amorosum Si igitur homo aliquid posse
ssionem per hereditatem vel per successionem possideret
que est nalis que inter pertinet ad hos
suos quos naliter diligit i. ad quos summo
amore naliter afficitur tunc magis regimen
amabit et melius reget illud quia id
regimen magis est ex amore quod melius per
hereditatem quam per electionem Secundo expte filiorum
succedentium Nam sicut mores hominum dicitur
sunt pro pro ciues moribus aliorum quia tales ne
sunt bene sic fortunas ideo supplerunt
et sunt electi Si igitur dignitas esset per
electionem tunc tales magis esset clari
quam alii qui sunt tales dignitatem per hereditatem
Tercio expte populi obedientis quia sicut plurimum
Consuetudo est altera natura et ideo quando
populus consueuit obedire alium per hereditatem
quia est ei nale et quia illa que sunt
nalia magis sunt voluntaria et ad illa
magis inclinamur Vnde non sunt contraria
nec onerosa ideo populus liberius obedit
quod melius est dominum per hereditatem quam
per electionem Dixit quinto quod honorabilia
impietatis etc. hec est in effectu intelligendum
quod aliqui ex ipsis nobilibus circa delinquentes
minus severe ac crudeliter se habent a tales
inclinantur declinantes Ad est contra principium
Cyprianus doctoris propterea auctor et hanc
inclinacionem moderandam refert et inuenire
quod dicit Virtute vero scz iusticia quia ipsa
iusticia induunt nales et regentes ut tales
iusticia indicantes regunt delinquentibus se exhiberent
et propter eorum delinquentias se exhibebant
et iracundiam suam differunt atque temperant
et hoc sunt iusticie equitatem quia vera iusticia
compassionem habet falsa vera dedignacionem
ait glosa in canone vera iusticia xlv di
hec est non magis ad iram pronum esse
tranquillum et immunitas atque offensores
punire decipiunt inclinacione vero in ira
punire dicitur aut Seneca libro primo de clemencia c
fuit ad virtutes illa clemencia magis
quam nunc sunt eius decet quod regem ac principem decet Clemencia
decorum quod regi ac principi decet gloriam est
virtutes magnis viris decor gloriaque est
si illius salutis potencia est nam pesti
ferum vis est vale adnocendi et c in

De clementia

Principum videlicet bellum est, non eum decet
regem ira seva ut exorabilis tua seu ira
non inflando eius super eum eminet tunc se
mansuetudo exequat. Pro peccatorum et superiorum
intelligentia magis in speciali est sciendum
quod sit autem Seneca libro de clementia: Magnanimis
magis non est qui de alieno liberalis est
sed ille qui alteri donat quod sibi detrahit sic
clementem voco non in alieno dolore sed
eum qui cum suis stimulis exagitatur. Hic
est clemens quia intelligit magis circa rem
in sua persona iniurias pati. Hoc est autem
quod scribit Tullius in invectiva ad Cezarem:
Domini vincere iram cohibere victoriam
temperare, adversarium extollere, non modo sed
attentorum applicare proximum dignitatem
cui hoc facit non ego eum summis viris
comparo sed similem deo iudico. Et propterea dicit
Seneca in libro de formula honeste vite: Cum
magnam tamen habueris in tua potestate vin-
dictam putare vindicare posse. Statim
magnum esse genus vindicte ignoscere. Nisi
si contigerit casus in domino vel alio superiore
in dignitate vel potentia constituto
quod velit subditorum suorum receptas in-
iurias remittere offensionibus eorundem
sine clementie domine illius derogatus huius
iustitiam eius potest esse iusta et iniusta.
Potest quidem esse iusta si offensus reconci-
liatus et satisfactum est ex offensa ab
offendente recepta et iuste quod ille dominus
videat et consideret quod quando dominus vel aliquid
aliud utile reipublice vel alicuius particularis
cause exterius clementie consilio quod propter quid bonum
sit excellentius et utilius quam bonum iustitie
est propter quod expectat ut contingere potest
exterius infinitis ex quibus principes domini
et superiores alii ad clementiam digne tunc
moventur vel quod salvo propter reconciliationem
offensi ista scilicet quando sequitur quia
plerumque post mortem absentiam vel incor-
rigibilem voluntatem offensi reconciliari non
valeat et bonum propter illud utilius
reipublice quam iuste iustitie bonum possit
vel sit impedimentum. Si vero clementia et re-
missio non consequitur illud bonum vel alia
rationabilis causa non moveat dominum remittere,
illa clementia est illicita et iniusta et eam
maxime si offensi reconciliatio non sequitur
quia sic confundit iustitiam et fiducia ad nocendum
malitia relevat. Et propterea non ubi est

clementia vera ne pretextu clementie de-
lictorum impunitas sequatur. Quia facili-
tas venie incentivum tribuit delinquendi
ut habetur in canone est c. iusta xxx
iii q. iiii et in decretali ut clericorum mores
de vita et honestate clericorum. Quod nec sit scelus et
male agentibus sit remissa delicto, iure
vel clementie motu, quod sic iustitie vigor
negligatur. Et propterea Seneca libro eodem dicit:
Quod tam omnibus ignoscere crudele est quam nulli crudele est.
Clementia et beneficus ac benignitas decet, ut
iustitie vigor per misericordiam et clementiam ac
misericordia per veritatem et iustitiam temperetur. Et vero
tu suppliciter similiter habetur per glossam in canone
disciplina xlv di. ubi sic dicitur: quod disciplina
sive misericordia multum destituitur si una sine
altera teneatur. Hoc est quod concludit Salomon
Proverbiorum xx dicens: Misericordia et veritas
custodiunt regem et roboratur clementia thronus
eius. Et sicut clementia conservat virtutem
eius, ita severitas malorum morte ne duo
regna ... sed in ... ac ... de ... regni
et quibusdam aliis exemplis dominis merito
demonstratur hystorie.

Dei sexto cum blanditia bonis simul
regna ... substituit, hoc est in effectu
intelligi quod aliquis ex ipsis regnandi
artificiosis blandiciis adulantium per-
vertuntur, quod plerumque a veritate deviant
vite quod est verum regni iustitie effectum propter
ea autem quod sine pravum mores suos perpetuat
et medelam. Dico dicit in libro de regimine principum
libro 4: iustitia quia ipsorum volens et regens
videntur ne imprudentes et ystriones per
eos puniri intelligi adulatores et blanditores
quod mutant vel exaltant, vel sunt eorum verbis
fallaces fidem adhibeant, sed eos deprimat
virtuosos exaltet ponat et sublimet
ad illos vite sunt defensores ac regnorum ut
plurimum destructores. Hi enim adulatores se
qui non illis actionibus eorundem per adinventionem
virtuosorum tandem usurpantes in honore
et gratias quas bonis et excellentibus debentur.
Hoc autem accidit in causali regnandi et
corporum excellentiam virtuosa natura ei honesta
natura quod est. Non tamen non audaces
ut eos presumptuosi sic afferunt non valent
sed humiles et paucos expetat quod dicitur
se hiles et paucos experitur quod disponat ut eorundem vita
duorum prudens disponat ut eorum vita
exigunt et requirunt. Unde Seneca de re-
mediis fortuitorum: Gravissimus vite nulla
res carior constat quam que precibus empta est.

Rectae: Regnum — Tirannides; Aristocratia — Oligarchia; Timocratia — Democratia — suo vitio

Molestiam Ubi et onostium [illegible] quod usum eorum rego. Unde sicut per ipsos regentes [illegible] non habent excellentes a [illegible] adiungantur talia moleste ferentes et [illegible] plerumque redduntur adversum operationibus [illegible] facti desides et remissi. Ergo possent regentes et respublice statum et gloriam multo [illegible]. Sunt ergo proditores [illegible] sicut ipsi principes et [illegible] excellentes et bonos [illegible] [illegible] renunciando [illegible] disponuntur quod ex bonorum [illegible] ad vites et hoc est quod Cassiodorus [illegible] ad [illegible] et [illegible] dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Alexander [illegible] [illegible] [illegible] dicens O Alexander [illegible] [illegible] [illegible] petitiones honestas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quia iste modus est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] honorant [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] adulatorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] Syrene [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et hoc est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] auditoribus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Salomon [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adulatores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Atheniensium a rege [illegible] [illegible] [illegible] Lacedemonios [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] adulari vellet et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Omnis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si omnes laudent et [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible].

Sed [illegible] quod ex nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Assuerus rex [illegible] [illegible] [illegible] Nolui [illegible] [illegible]

[illegible] magnae [illegible] [illegible] sicut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] iustitia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quod est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] democratiam, oligarchiam, aristocratiam et monarchiam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] democratia et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et hoc est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] oligarchia et est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] divites et potentes [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aristocratia [illegible] [illegible] [illegible] in qua sapientes et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est bonum regem [illegible] rex [illegible] [illegible] [illegible] senatores [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sapientes boni et [illegible] regem bonorum [illegible] [illegible] dicitur monarchia et est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gubernatur [illegible] in qua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est optimus et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] sufficiens est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] bonis [illegible] excellens [illegible] est et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in regno bono [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et bono regi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est et [illegible] et [illegible].

[illegible] [illegible] boni [illegible] et [illegible] regni [illegible] custodie [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] boni publicam [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] subditos [illegible] reddere [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et si [illegible] et se ipsis [illegible]

affabilem et benignum qd ex uxor faciat
se uxoribz eorum .r. qa omnes homines
uxores suas diligunt et eis credunt / et ipe
eos inclinat / et si videant se ab uxoribz
suis despici / vros inducunt ut sederes
gra suas commoveant Item curates & cast
minus est & aqua mag face / qa pplus
hoc meos reputat eu mag sapiente et
magnum Item homines debz sapientes et
bonos ee crucos Item debz esse temperantes
in cibo & potu & et venerea qa si intempera
tus est ex hoc mlad reddit contemptibilis
quod est octavum preceptum quod nunc restat de
claudendum Dixi octavo qd ex nobis regibus
aqui corrumpunt vite reglaz colentes in
temperanciam etc / Sunt cum ille tercium moz
sursum pbet auctor cu dicit Vite virtute
.i. iusticia / qa pacz ut predictum est separan
tur aucttus / ostendi nobiles inducunt ad tempe
ranciaz & sobrietez / alis si intemperan exsistit
mlad a subditis contemptibiles reddunt / nec
tale dnium durabile esse pt / Seneca nullum
imperium durabile nec principatus stabilis
quod regit in pruire libido gule & luxurie
unde imperium romanum exhaustum est et destru
ccione imperancie cum gula ora devorat
libido maculat . exhauriuit avaricia / fregit
ingnavia / luxa ad superbiam exinaniuit
ait pollicratus lo vi c. xij / Hoc ex pbat
exeis infrascriptis Vall lo ix c i dicens
qd volusteanum urbs ait opulenta moribz
et legibz ordinata postremo vero luxa pla
psa est / in profundum miniarum & tpitudinum
deradit ut fnorum infeliciorissimo dnatum fo
iacet Ibidem ex narrat ex Capanam in
metum hanibale armis suis illecebris
amplexa vincendum romanorum militi tradidit
Illa duce vigilantissimum / Illa exercitum
armium dapibus largis . splendiam vino
ungentorum fragrancia veneris usu la
scivientes ad sopium et delicias revocavit
ac demum fracta est et contrita . primum
feritas quod ergo hiis iniquis fedius
qd dapnosius quibus virtus atteritur victor
relanguescunt . sopita glas in infamiam
convertit animique et corpis vires expugnantur
adeo ut nesciam abhostibus an ab illa
tamen periculosius splendidum sit Ergo prudenciam
ipm regentes dico efficiunt grum . subditis
dabiles et venerandi / hostibus vero tales
et tristi que oia ut est dictum aufert
libido gule et luxurie Ecce tota ex
bona extolluntur et separantur nobiles rege

tes consencium / ac ex eorum dnia feliciter
conservatur et amplicantur Eudit Vegecius
de re militari lo iij c i exis duobus
et primo exemplo Alexandri / qui cu tenta
esset ei virgo mire pulcritudinis cuidam
principi desponsata summa abstinencia
pepercit ita ut et illam aspiceret / sed ad
sponsum remisit quia reemissa universas
gentes et principum iunctos sibi reconci
liavit Scdo exemplo Affricani in hyspania
tusimissi sibi dr . qd inter captivas exi
mie forme virgo et nobilis ad eum pro
ducta esset / omnium oculos ad se conver
tenda custodita sponso Albucio
noie eam tradidit / aurum qd parentes
eius redditum captivam tulerant eidem
sponso pro nupciali munere dedit qua
munificencia universa gens / victa imperio
ppli romani accessit

Dixi xiiᵒ qd ex nobis regibus aqui
cunctas movent tabulas &
vastantur predas / Unde sic ex
quo sunt ratione moz fuit
auctor ut sepe noiatus precepto Vite vite
.i. iustia qa p ea ut dictum est ostendi
nobiles inducunt qd neminem per iniusticiam
opprimere debent / nec ex per usurpacionem
regnum suum augere velle Adhuc hic sat
tu renunt plures v polliz de quodam rege
qui eu diminuissz pterum sui regni / qa
eu tenebat iniuste . regina redarguit
eu dicens qd nunq de tua dittet filios suos
qua pater fecit / cui rudit eidem / qd quamvis
nunq dittet eis minq in quantitate / tamen
dittebat eis magis in durabilitate / Ideo
qa fuit potestas durabilius est dnari
supportantes iuste quam super plurimos in
iuste Tamen hodie videmus ut plurimum
contrarium fieri / qa ut regna augeant et
dnia sunt vel invicem dissidentes guer
ras moventes et plurima mixtura id potestate
effusa est contra non principes / Item cum
tractatu sequitur miserabilis subditorum mixtura id
contrarium Anmerito deliraverit reges plectuntur
achivi Et rursum cum ad sensum qd qui
tractantur superiores partes aeris . tractant inferiores
partes terre propter hoc tamen non tollitur / quis
nobiles regentes exassim nature assumere
valeant bella nisi illata vel insciencia
tu hoc p eam susinnt possit ut inmoste
licencia capiant sicut qd magis pbat in
summa de pnis remissionis qd tussupte
liceat in canone pars i prima xxiij q i

Item alii propter pacis necessitatem primum bellum
assumunt vel alii iniurie quod probat Augustinus
in nulla in xxiii. questione et in ingro xxiii q
… alias numquam debet fieri bellum vel
commicti vnde Augustinus bellum quod gerendum
deo auctore suscipitur recte suscipi dubi-
tare non est phas vel ad terrorem vel
subiugandum mortalium superbiam Et bella
sunt peccata peccata que sunt propter malorum
correctionem et bonorum sublimacionem et recipiunt
obedienciam. Decimo et ultimo dixi quod ex-
ercitus nostri principalibus et regentibus aque
manentem zelant gloriam etc. Pro cuius declara-
tione est hic notandum quod ex hiis
aliqui tenent summum nobilitatis gradum ut principes
et barones et omnes diuitiis valentes de quibus
nichil adpromittitur quia supra satis est deductum
hii tamen si sapientes fuerint et prudenti atten-
dere debent vndique gloriam friuolam et vanam
esse momentaneam honorem atque principalem
quia ut Job xxiiii c. scribitur Eleuati sunt
ad modicum et non subsistunt Et ecclesiastici x.
Omnis potentatus vita breuis Exemplum regis
Karoloti regis Norgie dacie et anglie
que exemplum in quadam enarratur hystoria
cum tunc in maximo vigore imperii sui floreret
sedile suum in littore maris ascendentis
statim iussit Et alloquens mare au-
…impero tibi ne ascendas terram meam et
ne vestes vel membra dominatoris tui ma-
defacere presumas / mox fluctus maris ascendit
et terram ac pedes eius madefecit / Quo
facto ille resiliens ait Sciant omnes habita-
tores orbis vanam et friuolam esse regum
potenciam nec regio nomine quempiam dignum
preter eum cuius imperio celum terra et mare
obediunt / et numquam postea sue capiti coronam
imposuit auream / sed super ymaginem salua-
toris in cruce eam posuit in laudem regis
eterni // Aliqui alii ex nobilibus reperiuntur qui
infimum tenent nobilitatis gradum / ut sunt
simplices milites de quibus restat nunc
aliquantulum explanandum / nam quia nonnulli
ex hiis abutuntur milicia Ideo auctor pro
talium informacione sermonem protulit et mouet
et hec in sepe nominato precepto suo dicit
Vt te virtute i. iusticia et pro iusticia in-
ducuntur milites ad militandum deo per amorem
et dileccionem Ad militandum proximo pro seruiciis
et defensione ad militandum sibi ipsis propter …

actuum abdicacionem vicionum et virtutum repleccionem
Pro quo sciendum quod in premisso in scripturis
quadruplex milicia reperitur scilicet viualis
spiritualis vorinalis et humanalis Ad primam mi-
liciam hortatur apostolus omnes clericos prelatos
atque predicatores contra hostes fidei inimicos
heresium et errorum adinuentores velut athletas
fortes militare / ii ad timotheum apostolus sicut ad
thimotheum ii c. Labora sicut bonus miles ihesu
christi / Secunda milicia est spiritualis que sumpta
est aduersus carnem et sanguinem ad ephesios vi
de qua Job vii scribitur / milicia est vita
hominis super terram Ubi glossa in medium impe-
sufficienter debellat loquitur deus In hac mi-
litia debet fidelis quilibet deo esse industri-
osus prudens disciplina continuus / virtute feruens
constancia animosus / plus est vincere se ipsum
quam perfectionem ad exitum cuius ait / in
sup Lucam Omelia xxxix // Tercia milicia
est vorinalis in hac hortatur hic milites
fideles qui ex animo amore et fidei deo
deuotionem et exponunt se contra hostes
fidei velut milites ut sunt milites
templi et similiter fratres alamanni de
prussia vnde ibi bene istos tales exem-
plificans Bernardus pro dicte milites inpauido
animo viros christi appellat / sequitur / qui glo-
riose reuertuntur victores de prelio / quam beate
moriuntur martires in prelio / et ideo impa-
uidus perfecto miles dicitur / qui ut corpus
ferri sic animum fidei lorica induit / Quarta
et ultima milicia dicitur humanalis de qua
in presenti proposito verbum terrae intendo
hec autem fit sub principe terreno in qua
quidem quatuor principaliter concurrere debent
primum ut tales milites sint disciplina
electi atque iurati Secundum quod tales milites
sint viribus predicti Tercium quod diuites sint et
atque muniti Quartum quod nec deo principi
sed sibi sint iurati mutuo fidelitate
connexi etc

Pro primo quod tales milites debent
esse disciplina electi atque iurati
pro cuius intelligencia est sciendum quod duo
sunt precipua que milites faciunt
atque constituunt ut ait Polliticus li. vi. c.
v. scilicet electio et sacramentum / De milicie ac
institucione et nuncupacione prius est hic fore
puto curiosum et utile inuestigare /
vnde in prima hystoria Romanorum dicitur quod
condita vrbe a Romulo quam ex nomine
suo Romam vocauit mille pugnatores de ea elegit

Quod militare iuvat quod efficiuntur milites

quos animo milites appellaverunt / miles enim dictus est quasi ex mille electus aut quod primo Romulus primum ex populo milites suscepit et appellavit / et sicut miles est nomen laboris ita et honoris ait policraticus libro 6 c. 7. De electione primo militum dixit Vegetius tenuit / ex electione militum in hoc incipit totius rei publice salus virtus ut iuvenes non cum corporibus sed cum perstantissimi delegant Vices regni et Romani nominis fundamentum. In primo delectus electorum ac actatione consistit nec leve hoc putetur officium aut passim quibuscumque commendandum quod apud veteres inter tot varia genera virtutum precipue constat esse laudatum. Iuventus enim cui defensio provinciarum committi et morum excellentie debet et viribus / honestas enim ydoneum militem reddit et verecundia dum prohibet fugere sepe facit esse victorem. Requiritur magnus igitur vir magnaque diligentia quod eligi iuniores. Cum vero diligens electio in militum fuit comprobata siquidem sic et assidendi militie qui ad artem inveniuntur ydonei et velocitas requirenda est et robur et utrum armorum disciplina que sit dure valeat et habeat confidentiam militarem pluresque enim quamvis probabiles videantur tamen sepe experimentis tamen comprobantur indigni repellendi quod sunt minus inutiles et in locum eorum strenuissimum subrogandi. Utilitate quoque disciplinae militaris ostendit Valerius libro 1 c. 6 dicens. Cum disciplina militaris acriter retenta principatum ytalie Romano peperit imperio militarum nimium regni validissimam gentem regnum locupleta est et policraticus libro 6 c. 5 Romanos gentem omnium victores fuerunt esse sapientia exercitatione et fides quam electi impendebant rei publice Et ideo prevaluerunt adversus multitudinem gallorum et precellentes germanorum vires hyspanorum et dolos affrorum Unde Egesippus libro 5 recitat quod in exercitu Romano non solum virtute corporis sed et mentis requiritur nec fortitudinem in hostem viri et disciplinae notitiam spectantur ne crudelis impius ne insolens miles ne parvus pede quam victorie sit invictus.

Et sanctis aut militiam lege in policraticus libro 6 c. 6 et idem Vegetius libro 2 c. 1 quod iuvat

milites pro deum et Christum et eius spiritum sanctum et eius maiestatem principis qui secundum deum humano generi diligenda est fidelitate iuvat in qua omnia sacramenta se facturos que preceperit princeps // Cum enim legitimo principi accepit principatum tamquam presenti deo fidelis ei est prestanda devotio impendendus pervigil famulatus / iurat se et numquam desertos militiam nec mortem recusaturos pro re publica tamquam sint conscripti militie. Cumque hoc prestiterit iuratus cingulo militari donatur et privilegiis privilegio vero militum bene et fideliter suum officium exercuit quod more antiquo creatur quod ab augariis et pro augariis et sordibus immunibus caruit alienum et quod in ea licet ignoravit / et licet in patria sit preterite in castrensi peculio reserventur / et quod quis publicum salliatur non permittatur agere ait policraticus libro 6 c. 8. Adeo quod usus obtinuit ut electio et sanctio militem faceret et sine electione nec constituetur aut iuramento sine sanctione nec nomen militis aut officium sortietur. Patet quod militum dignitas fidei sinceritas et iuramenti obligationis Cuius forma est ut deo primum fides debita deinde principi et rei publice fuerit inviolabilis teneatur quod et occulte obnoxium sacro mixto vel expresso / licet enim forte eo in parti solempnitas cessit apud aliquos / quia ad hoc omnes invitat et coartat necessitas officii et sinceritas fidei. Inolevit enim consuetudo solempnis ut ipsa die qua quis militari cingulo decoratur ecclesiam solempniter adeat et gladium id est officium suum ingerendum deo spondeat famulatum neque mirum est ut hoc verbo constituatur ad literam professio militie sacro eius videatur inserta / in honore enim illarum qui martis arma nosse debet quam literas non opus sit ut est decretum professionem exige liberam sicut et honorum convenit litterarum. Secundo expedit quod tales milites sint viribus potentes Unde Bernardus ad milites templi dicit tria esse precipue necessaria militi probanti ut salvus sit scilicet animos industriasque et circumspectam quidem ad se servandum expeditus ad discurrendum et promptus ad feriendum. Optima enim militibus sunt hostium ferire presidia agitare metus metuere nisi turpem famam. Tertio expedit quod duces

Et absque sint milites sed expresse declarat Seneca
epistola liiii Florentior inquit secta miles
ex Saragossa venit. Vegetius cum urbanam
et vinam mollem laborem vitiosam nunquam quem
ad arma vel ab aratro tulerunt. Efficiat
aves amenitatis nimiarum deliciis saginatam
in primo prelio defecit / Et post illud Judicium
dux est Capue et ablandimentis voluptatum
vir absque dubio Hannibal indomitus
nivibus atque alpibus viriliter emaciavit fortitudinem
Capuane civitatis vicit / victus est victor
vel victus. Adeo calidiores lascivie alicuius
amenitatis effeminati sunt / et militie inepti
Ideo milites oportet mediocres esse in ciborum
armis quorum vestibus hyeme vel estate
iuxta vel minutam pati famem requiescere
eam hoc inopiam vel laborem tollerare
Similiter Vegetius hoc testatur addiscens in
valem esse militie nutriendum tenue et diligentis
aspectum. Certe expedit quod predicti mili
tes sint sibi invicem mutua fidelitate
connexi. Non solum milites ad iures et
principes debent esse fideles verum etiam ad se
ipsos ut fideli integratur concordia militum
cum acies militum timentur ab hostibus, cum
in eis concordie et fidelitatis vinculum invio
labile conspiratur / at contra cum in acie mi
litum dissidia oriuntur. raro belli victoria
speratur / Milites ergo se sic invicem adiu
vent ut honorem alterius suum putent et
victoriam et etiam morti pro altero se exponant
Tales in figura fuerunt illustres milites Joab
et Abisai qui contra Syros et Amonitas
bellantes sibi ab invicem fidelius contra
subsidia promittentes hostes in fugam verterunt
unde dixit Joab ad Abisai Esto vir
fortis et pugnemus pro populo nostro et pro civitate
dei nostri Et si prevaluerint adversum me
Siri eris michi adiutorium Si autem filii
Amon prevaluerint adversum te auxiliabor
te Sicque pugnantes omnes fugaverunt
ii Reg x° c°

Respondetur quod in summa colligo
quod octo sunt vere milicie effectus
Primus namque milicie effectus est
ordinate ecclesiam defensare. Secundus effectus
est pro fide infideles impugnare. Tercius effectus est
sacerdotium venerari. Quartus effectus est pauperum
iniurias propulsare. Quintus effectus est rempublicam
pacare. Sextus effectus est pro fratribus ut sa
cramenti docet precepta sanguinem fundere.

Et si opus est etiam aurum perire. Septimus
effectus est alienum non predari vel rapere
unde fertur hoc edicto Julius Cesar re
perisse milites suos qui urbem ingressi
est non licere omnibus spoliare nec etiam templa
deorum. Octavus effectus est in iustum bellum
non inire, sed ut iudicium faciat consequendum
i. ad exercendum officium suum sine iniuriis
equitate. Ut contra predictos effectus mi
litie facientes antiquitus pena duplici pu
niebantur. Primo milites per rebellionem ad
ordinem peditum sunt positi. xviii. Valerius
li iii c ii de Aurelio qui filium suum
Regis censuit militie munere inexpeditos
fingi coegit eo quod eius culpa castra
erant sublata. Puniebantur secundo pena
mortis sicut narrat Vegetius li
iii c i. Apud Curtius consul ex duabus
regionibus que loco cessaverunt forte ductus
in conspectu militum securi percussit i.
Reprobatorum militia atque abusiva est
de qua supra scriptis questionibus queritur vel in
vestigandum. Et primo utrum militie sit
peccatum. Dicendum est dicendum quod militia sine
se non est illicita. Sed abusus est illicitus
quod expresse probat Augustinus in libro de verbis
domini sermone xix quod sumpsit hoc in
decretum xxiii
Canonem militare non est delictum xxiii
q. i ubi sic dicitur militare non est de
lictum sed propter predam militare peccatum est
et eius [illegible] abusus interpretatur fiat pri
mo contra assistit in [illegible] scilicet de congressione
[illegible]. Et in contrarie solam dum
pluries [illegible] possit militando et
in [illegible] ad [illegible] venit ad nomen
honoris et vere fuerit tormentum et virtus
laudem. Quinto tamen contra militie ne
cessaria sicut constitutiones et visiones [illegible]
et arcus preparandi et defendendi et tela proi
ciendi que non prohibentur / Hoc autem ex ii
Tit. c. i ubi vero [illegible] precepit ut doceret
filios Israel arcum i. artem sagittandi. Secundo
queritur utrum militibus liceat diebus festivis
diebus bellare. Dicendum quod sine necessitate
sic quod cum festorum observantia non impedit
ea que ad hominum salutem etiam corporalem
ordinantur. Unde dominus arguit Judeos
Jo. vii. mihi indignamini quia totum
hominem salvum feci in sabbato. Unde est
quod mederi in die festo licite medetur
[illegible] / multo autem magis observanda est salus

d

Axv

Effectus militie 1 2 3 4 5 6

A

8

B

E

clericis (sed cum fit reipublice causa vim
clericis. Hoc autem fit per bellum et ideo
licitum est bellare diebus dominicis et festis
si necessitas hoc exposcat / nam preceptum fe
sti in necessitate non bellare esset deum temp
tare. Sed necessitate cessante non licet
(Tunc debent clerici vacare spiritualibus
et divinis (in hiis ac quodz (lay (Tercio
queritur utrum liceat militibus in bello
uti insidiis. Respondetur Thomas in libro et q. xvj
finaliter / quod in bello iusto licet uti
insidiis occultando scilicet ea ab hostibus que
que eos volumus impugnare / respondetur
enim eis non tenemur aperire (Hoc quere
Augustinum tene vide in libro questionum et habetur
in canone dominus xxiij q. ij i ... et d. ...
Sed non licet eos sic decipere quod eis dicatur
falsum vel non fiet promissum in canone
Noli xxiij q. i. ante medium / Quarto
queritur utrum sit melius militi pugnare
debere audaciam sive magis fortitudine cum
fortitudo sive audacia (Sciendum ergo quod
licet fortitudo multum valeat ad obtinendam
victoriam et magis in bellis tamen prevalet au
dacia (Racio est huius preterea quia miles
qui in preliando contra hostes bonam habet au
daciam in prelio firmiter existit et sic non
vertit in fugam sed usque ad mortem viriliter
resistit inimicis. Sed si timidus existat supposito
quod magne existat fortitudinis potest se in fu
gam convertere tamen potest dissipacionem
et confusionem / ille vero huius preterea dicitur vir
et audax qui timet timenda et audet
audenda. Sed qui timet timenda et non timenda
et audet non audenda non dicitur fortis
et audax. Et propterea in libro iudicum legitur
quod Gedeon pugnare volens contra Madian
tas suos allocutus est dicens / Volumus
nos expugnare inimicos et si quis
vestrum timidus existit cogatur de recessu ne
suorum fratrum corda pavefaciat. Quinto queritur
contra palatinas curias aliasque remediis preci
pue et baculum. Quinto de sequentibus remedia
contra mordentibus detur aulicorum. Cuiusdis
presides oratores iudices thesaurarii consiliarios
ducesque cancellarii correctores notarii et ca
pellanos exemplis medius recte pluribus denuo
secule heu conthenatur cunctis auor in
tute sicunt moderamine quo reticeatur

(Nota quod dicuntur aulici sive curiales hii

Addi[tio]

caudees gnali nove dicuntur sive appe
llantur. quique quique condicione cuius
sint astricti corporali vero qui tum officia
tum sunt procurant ut deculones li. di. deh
guata spiritualissime et summas sanguinis
exequitur / et ad ystriones et ludibria
sui corporis fiunt isti tales non pro
nent ut li. di. in principio
(Ixi quod hij aulici conthenatur
seu ligantur denuo secule 1. &
cuplo vico / pesius detestabilis
ambicio fugabilis cuctos in
sufflavit seductos adulacio mendosa
quosdam blandicia nonnullos decipiat / illum
quosdam devicum pluries mendacium quedam colli
gavit / simpla vendicio fiunt cuius
officia plures subiugavit hii sepe se
cum facile nomine amicie latent mor
dicantes ut mordeas offirmat / leges
meas variant iniqui machinantes / hos
seu pessima rancor et invidia crevit
venavit Tumor assiduitas / simonie
importunitas casdem devincunt / agrizar
vitas in hiis / seculizat felicitas ut legitur
gemet. Nox venit otio voluptas
comessacio hos ligat infatuavit / dum
namque primo quod pesius detestabilis et hec est in
effectu intelligendum quod ex hiis aulice sunt
nonnulli qui ambicione avida honorum
et dignitatum ac ad lucra temporalis cupiditate
tua pocius assumunt officia quam intuitu
obediencie superioris iniungente ut affectum
reipublice vel desiderio subveniendi
suo auxilio indigentibus vel ad proximo
(Talem sic procurans ambiciosus huius culpe
.i. de officiis c. ij difficile est equitatem
servare / vero ut ipse inquit impellit ad
res iniustas quod quidem cupidus est. Con
tinue primo more auor sucessu sobet
quod in luce quod sic pecco (Alienum noli con
cupiscere hoc cum preceptum ad omnem
iniustie speciem pertinet que scilicet est ad su
periores pares et inferiores / et est idem
tum precepto sic tale Non concupisces rem
proximi / hic autem preceptum quod est dum in mandato
datum non debeat locum in statu innocencie /
sed ante peccatum non enim erant tunc proprietates
sive rerum dominia sed tunc nulli comparata
sed omnia erant communia omnibus unde Clemens
papa in canone Dilectissimis xij q. i. ait communis
enim usus omnium quia in hoc mundo sunt
omnibus hominibus esse debuit / sed per iniquitatem

tio

c xvij

De ambi-
cione

&

alius dicit hoc est suum et alius illud et
iste morbus fetidus est dico / denique quorum
quidam sapientissimi fuerunt dicebant hec ita sicuti
esse omnia debere aut in civitate omnia esse
communia / et sicut non potest aer omnium neque
splendor solis ita nec reliqua que cum
omnibus data sunt ad habendum debere habendum
esse communia. ex quo patet quod qui competentes et rerum dilecta
diuitia sua secundo potentia et proprium meum
suetam sed per iniquitatem idest habendi cupiditatem
per quam inducuntur fallaces temporalium rerum
et hec amore inordinatum inducunt quia
vniusquisque afficitur intantum ad res proprias
quod retrahitur ab amore dei et proximi
diligende / sunt tamen magis et minus duo
que debent ipsos aulicos a cultu honorum
ambitionis et temporalium rerum cupiditate multum
retrahere. primum est auctus tulliane ita
aulicorum domesticum calumpniosa. Primum est in
quanto exlorum virtuosorum fructuosa. Decimo cum
aliquis in sua cathegoria dominus, et aliorum similiter
in esset ad honorem primorem vel superbum extolli
et carituram efficuatur, non curat posse / sed
gloriatur posse / presumit se meliorem / qui autem
se superiorem / nunc adulterius quod bonum facit
non quod boni virtus / non dignitas sed honestas
honores dedignatur / amicos notos ignorat
honestos contemnit / atque ultimum
aiunt enim cicero. faustum ovidius / quidem
loquitur sublimia meditatur / subdere non patitur
posse mollitur. subdere omnes alibi infestum
precepta molestia. arrogans minus et impor
tunus. Tercium est non decet pruos ablatus
effectus dicimus quia aliud est subtile malum:
secundum virgilium. Oculum pestis. doli artifex:
mali repositus / virtutum odio / Tyranni scelus
cordium extrahitur et remediis morbos
curans / Tamus quod medicina languoris
Primum quod retrahere de aulicos sunt exempla veteris
sanctorum et maxime nobilium romanorum qui patris
in curiis principum insistebant et consistebant
et indigentibus et miseris prodesse valeret
quam in ibi prodesse quod duplici patet probari
exemplo. Et primo exemplo gloriosi iulii et
sebastiani qui solum aulicus in curia impera
toris morabatur ut animas christianorum quas in
tormentis videbat desistere confortabat. Secundo
exemplo piscinarum Wilelmi decimo namque valerius
li. vi. c. i. quod taedium imperium sustinuit cum
diu ad athenienses bellum gereret fuit
Postquam vero victoria parta est deposuit
imperium ne vltra quod reipublice necessitas
exigeret dominus eius permaneret

De Adulatoribus

Primi scandalo quod sequitur adulatio. Ex
hoc est in effectu intellectum quod aliquos
nonnulli adulatores ut dignitates et
honores assequantur superioribus blan
diuntur et adulantur minorum et aliis ut
eis fauant / et hec ut ab eis comedantur
vnde policraticus libro iii c. iii primiter adulatorum
considerans ait quod adulator omnis virtutis
est inimicus et quasi clauum figit in oculo
illius ad quem consistit / eo magis cauendus
est quo sub amicitie specie nocere cupit
Sequitur contra hoc adulatio ad eum fraudem
preiudiciem / et nota incidat sequela
presidencium / et exercitus proximi et tocius
fraudis / et hec hominis peccatoris magis
honestatis existimo / oleum peccatoris magis
patens non impinguet caput meum / Ablatis
vero laudatur peccator in desideriis anime sue. Et
quod augens linguo adulatio alligant
honores in pectus et sermone scandalum animas ad
peccatorum. Consuetudine prius morem sui Sicut
plures amor in parte peccati peccato alicuius
noli consentire. Et pretium istud ad plura
spectans respicit propter specium iustitie. quod est
separatum superioribus et maxime in dignitate constitutis
et reuerenciam exhibere / adulatur cum per
honorem temporalem aulici quod inde facit cu
ripue tenetur aulici quod inde facit cum
suis dominis adulatur ad fictum ut eis fran
dulentur nocerat vel compar vel eas sperat
et hoc propter effectum eorum conspicere quod iuncta
tract et nec / et te peccatorem morbus prauit
constanter patres et discipulos plures vel reges
pro suo merito debent ut vicia et vites
subditorum maxime aulicorum et officialium
diligenter inuestigare cogitat. Nota scribit
Tercium libro iii de consideratione ad eugenium papam
Nota quod ut vicia domus tue vlterius sciat
quam impletus nomine contigisse / alius autem
quod cum proximus / tu curia prouide / id neminem credas
bona hec tunc hoc dicat de rege ipsius
dominus ut regibus alloquens / adulatores assen
tores et noxia blandimenta: fallaces vero
consilia pestes fugite. Et ad hoc Seneca consolat
...
sum aulicos regem dicit. Quando intrate
adulatoribus pestis / Adulatoribus hec tibi monitum
aduersariis prestat / Nos ad principem festinates
ideo prauem. Nos ad pacem festinates
monitores fyrmare eorum. Secunda autem adu
latione debes ne eorum laudatoribus primo
tussire debere ne liberet accedens / hoc vitae
vniuersalis autem ne libet accedens / hoc vitae
dans sibi spiritum. Heu qui me laudat
patiens me flagellat / si laudibus letetur
vitupiis frangitur gloriam meam non vere

Nota

penitus hominem alterum Ambrosius super Lucam
Quando inquit te laudat hypocrita ericius de
vepre et blandiebatur anime syrenes, et quia tales
quasi sunt vitanda et appellantur valet sathan
Unde Glossa in Ezechiele male inquit fra-
dulentos dicuntur sathane quia blandi verbo adula-
tionis tradunt Unde in glossa super Ezechiele xxix
sedent cum in hodie effeminati sathan
aut deo ad abisum. Item tales sunt scorpio-
facie blandientes et cauda pungentes Ezechielis
secundo (?) in c. cum scorpionibus habitas, ubi glossa
libro primo. Omne vero adulator scorpio est; pal-
pando ingreditur, sed cauda ferit, et similiter apes
que mel in ore gerunt sed in cauda aculeum.
Nota quod amphisbena est quidam monstrum habens
duo ora unum retro et aliud ante: et per hoc
graditur utrimque scilicet ante et retro. Moralis
per hoc monstrum adulatores denotantur qui habere
videntur duo ora: unum ante quia bene loquuntur
de homine in presentia, et aliud retro quia male
loquuntur in absentia. Nota etiam de aque que
ita dicitur mox unica lingua quasi habet
quod tres videtur habere sic tamen adulatores
de lingua sua faciunt tres. quia nunc ma-
la in absentia, nunc bona in presentia, nunc
vero duplicia ad decipiendum. Caveat igitur
adulatores ne eis accidat quod Thimagore
accidit de quo narrat Valerius libro vi c.
iii de quo Athenienses Tymagoram inter officium
salutatorum David regem imitantem adu-
lando capitali supplicio affecerunt.

Vicesimum tertium quod illustrium dominorum plurimos
inuitum orbis caligat. hoc est in
effectu multorum, quod quod aulici quam
implere rapiunt munera que sub-
ditum etiam pauperes et hoc quaerunt non ad
utilitatem quod contra divinum mandatum faciunt
unde Exodo xxiii scribitur. Ne accipias munera
que excecant etiam prudentes. Item vix sunt
hodie per totum ingredi curias dominorum tam
spiritualium quam temporalium quam vix cum aliquo officiali loqui
vix a nemine exaudiri. Scriptum est quia omnes
diligunt munera Ysaie i. Tales vere sunt sicut
canis ater, qui abiecto cibo mansuescit
qui nulla sunt tamen aut Glossa libro de
scorpio sequitur, qui acerbi sunt et asperi
antequam videat munera, quia visis
mansuescunt. Item bene pessimum nocivum
auer suasio plus in gremio pecti propterea
aliquem noli concupiscere. Sed propterea respicit
illud in istis speciem que est in misericordiis vel
talibus bene facere. Item ex benificentia apud aulicos
esse autem honorem, premium et amorem, quia utilius
est regno multi acquirere amicos cum humanitas
amor ad omnes extendi debeat. Item quod
omnibus est beneficium, pro locis tamen et temporibus aliis
debitis circumstantiis. Item hoc et tales hortatur apostolus
ad Gal. ultimo c. dum tempus habemus operemur
bonum ad omnes. Item hoc cum sequi debent
si prudentes forent Romanorum aulicos qui mu-
neros respuebant et dona sine cupiditate
vel avaritia quod quod faciebant, sed quod sola et
mera benignitate et liberalitate beneficia in singulis
ac etiam omnibus generaliter impendebant, et pro con-
servando reipublice sicut quod narrat Tullius de
Pompeio libro primo cum
missus a populo Romano ad partes conciliandi
ad ingentibus donis, venienti ex aulicis
colboriz repit, cuius domus muneribus
patent, tum et munera deferebant cuius
hostia domus clauserunt ne tamen muneribus
intrare possent. Item de modestia vero aulicorum
in Pollicrato libro iii dicitur quod non est scandalosus
de suffragio illius qui muneribus preesse
alimentum vinibratum sive munuscula
sunt et nisi sepulta fuerit cunctis
nomine antiquum, quia nullus amor du-
rat nisi fictus servitum amorem. et quod
crudelius est accipiunt tales a pauperibus
afflictis et abiectis inuste recipiunt. Item etiam
quando ad hoc sequi debent sicut Quintus
sicut quod ipse de se ipso recitat libro v titulo re-
gum de clementia inter seniores accipere volunt
quia utile magnum est ut a potentibus et
afflictis frivolis munera recepisse videantur
Item tamen canones consulunt et permittunt
debito modo et debito tempore et in debita quantitate
recipere licet quod ait Democritus libro de copia ad
Senecam et imperatorem Antonium. Ac etiam
decretales statuunt de rescriptis sicut libro vi

Vicesimum quartum quod impia venditio
servitiorum officiorum plures elongat
hoc est cum in effectu multorum
quod quod aulici cum officia aut
commoditates impetrare vendunt et vix sunt
precio vel spe remunerationis aliquibus aliquibus
etiam amicis favent vel impetrant. Unde Po-
licratus libro iii c. x inuehit contra tales
de quo impietas tantum adeo innotuit
ut de vestium consuetudine et venustate morum
et de odore aprico, et sinceritate cause, et de
venustate eloquentie vel pretio inveniente quibus
senatus considerat. Item et Tullius. Omnibus de-
cet donantem ipse licet venias, et muneri
si inter amicos uos emere fratres nec
ingenti sine pretio nec multos amicos sine
pretio dato vel promisso per Tullium sicut

[margin:] ...tio — ...tio — xxviii — xxx — C — D — B — C — D

pessimis moribus auctor remedium adhibet et innuit quod in septimo decimo precepto dicitur Alienum noli concupiscere. De ista materia plane dictum est supra in precedenti parte distinctione vel sermone et ibi videre si placet.

Pari quinto quod licet sic ferunt sub tali nomine amicicie lateant mendacitates. Hoc est dictum quod quamvis aulici aliqui fingunt se esse amicos cum in rei veritate non sint veri sed ficti amici. Et hoc est quod de [illegible] Tullius in primo de officiis dicit quod in malis ficta est, in bonis vero amicicia. Et idem Tullius de amicicia c. x. Vere amicicie difficillime reperiuntur in hiis qui in honoribus reque publica versantur. Hoc clare ostendit Aristoteles viii° ethicorum ubi ponit tres species amicicie equales [illegible]. Sunt enim amicicie propter bona, et sunt propter utile amantes adinvicem, et sunt amantes propter delectaciones. Et hee due amicicie ultime sunt amicicie que sunt et facile solubiles. Dissoluto enim propter quod sunt amici dissolvuntur amicicia, scilicet quando non consequuntur quod utile aut delectabile. Has duas amicicias diligunt et querunt ut plurimum aulici. Et ideo Seneca epistola viiij dicit Errat qui in atrio querit amicum, et est racio quia quilibet sibi intendit eo modo. Unde Tullius de amicicia dicit hoc in fine: quantum est ipsum nomen amoris quo ipsum amicicie nomen est ipsum dictum quod si ad fructum nostrum referimus non est ad illum commoda que diligimus, non erit illa amicicia sed mercatura quedam utilitatum suarum. Prata et arva et pecudum greges diliguntur eo modo quo fructus ex hiis capiuntur. Hominum caritas et amicicia gratuita est, scilicet debet esse. Unde Ysidorus de summo bono: Non sunt fideles in amicicia quos munera copulant. Nam cito deserunt nisi se acceperunt. Dilectio enim que munere copulatur vel conglutinatur eo suspenso dissolvitur. Cum autem pessimum et inceptum mores sunt amor in ultimo pro se precepto, liberet fratris amorem. Hoc autem preceptum spectat ad quartum vel [illegible] speciem salutis ad confirmandum [illegible] in presenti parte nono precepto dicta sunt. Si in primo per que aulici induci debent [illegible] sunt [illegible] et amorem, per quid et induci debent ad affabilitatem et avariciam est ad affabilitas

sine causa quod qualis [illegible] ad [illegible] est [illegible] xiij. Omne animal diligit sibi simile. Et sicut maior felicitas que in mundo haberi potest est amari ab eo quem amas, ita eque maior dolor est amare et non amari. Et est racio quia non amari ab eo quem amamus causatur quod amans caret bono, et quanto bonum est quod quis perdit maius est, tanto dolor est maior. Sed amor est [illegible] [illegible] qualis [illegible] tamen [illegible]. Et Plato [illegible] est [illegible]. Fulgencius mitologiarum unde quis vel qualis sit verus amor et quis sit amoris defectus cum subiciat formam videlicet admodum iuvenis nudum caput [illegible] et in fronte scriptum habebat yemps et estas. Circa cor longe et prope. In vestimentorum fimbriis mors et vita. Moraliter autem admodum iuvenis denotat quod quia verus amor [illegible] semper et numquam [illegible]. Cum capite discooperto quia verus amor palliari non potest. In fronte yemps et estas ad designandum quod perfectus amor et [illegible] in yeme tribulacionis et in estate consolacionis [illegible] prosperitatis [illegible] in amore persistit [illegible] [illegible] in [illegible] amore [illegible] potest vel [illegible]. Non [illegible] in bonis [illegible] ut in malis [illegible]. Unde [illegible] cum fortuna [illegible] [illegible] [illegible] ora fuga. Amicicia [illegible] ostendit [illegible] Valerius libro x c. vi° fuisse in duobus [illegible] in amore et [illegible], quorum unum cum Dyonisius tyrannus vellet occidere, et ille [illegible] impetravit ut domum rediret ad res suas ordinandas, alter se fideiussorem [illegible] tyranno non dubitavit. Appropinquante [illegible] die prefixa ut rediret [illegible] illum [illegible] temeritatis [illegible] ad diem sibi constitutam se [illegible] non [illegible] ad horam constitutam a tyranno [illegible] Admirans autem tyrannus [illegible] supplicium remisit et [illegible] rogat ut in tam [illegible] sodalium eum reciperet. Ecce vides quod [illegible] [illegible] vite dulcedo [illegible] in amore [illegible], paucas [illegible] potuit. Scipio [illegible] dicebat [illegible] esse difficile quam amicicias usque ad terminum vite permanere [illegible] amicicia sit [illegible] et perfecta [illegible] aulici [illegible] quibus

Sen. e. 9. Qui utilitatis causa assumptus est tamdiu placebit quamdiu utilis fuerit.

Margin: Cice
Margin: honestum utile delectabile
Margin: Isidori
Margin: [illegible]

et avaricia audiunt et qui quae pretiosum
sit avaricia similiter distruerit infra in
vi° ipse propter salutem liberare a pu-
cipito [illegible] quod sit melius et magis
virtuosum eum diligere eum diligi distinctione
in [illegible] parte media [illegible] propter diligere
sit alios.

xxi

xxi in quo innocentes opprimat legis-
latoribus [illegible] iniquas machinacio-
nes. Hoc est in effectu mathe-

[illegible] quo aulicis aliqui inveniunt
astutias et sophisticas machinaciones ad
[illegible] et ad hoc facto statuunt
leges iniquas [illegible] alle-
gantes, non attendentes id quod scribitur Ysaie x. Ve
qui condunt leges iniquas et iniusticiam scribentes
scripserunt et opprimerunt [illegible]
in insidiis cum divitibus ut interficiat innocentem
et maxime contingit quod princeps est minus
iniustus et minus avarus. Cuius causam [illegible] et
scribitur Prov. [illegible] princeps qui libenter audit verba
mendacii omnes ministros habet impios. [illegible]
est dicere quod iniusti [illegible]. Volunt cum
est [illegible] mendacia [illegible] quia non placent [illegible]
alius [illegible] placere [illegible] mendacia [illegible]
[illegible] scribitur Prov. x Qui nititur mendaciis
hic pascit ventos. [illegible] mendacia [illegible]
[illegible] quia ventum mendacia sunt
[illegible] solvunt quod [illegible]
[illegible] ubi [illegible] luxuriose vivere [illegible]
[illegible] possit quam [illegible] esset
[illegible] magis sitit [illegible]
[illegible] reperitur [illegible] abutitur
pascit ventos, illos a deo inducti sunt
impietate, quod nec pauperum miserentur et iudicia
nec pupillorum iniuriam nec viduarum ignominiam
nec iniusticiam movent eos ad pietatem.
Sed etiam tunc vidi calumpnias quae sub sole
geruntur et lacrimas innocentum [illegible]
[illegible] curiam [illegible]
[illegible] de plumatis ut cum ait [illegible]
de aliis aves volare et [illegible] deplumat
propter hoc venatores cum illo deplumandum
[illegible] aves. Sic in curiis potentes divites iniuste
pauperiores spoliant ipsi a superioribus spoliantur.
Unde de vino [illegible] aulicorum vestibuli illud
Ysaie xxxiii Ve qui predaris nonne et ipse
predaberis. [illegible]
quia non sunt divites [illegible] spoliant pauperes.
Unde Ambrosius [illegible] lex [illegible]
[illegible]
rapientes [illegible] non compulit. Ideo te ferit

divite ut extorsorem non [illegible]. Cur non
affuisti iniuria patientibus. Ideo te ferit
potentem ut non infirmos violenter [illegible]
pellens [illegible] pauperum et egenum
de manu potentioris liberare. Sequitur: Divi-
tiae [illegible] occupat terras [illegible]
[illegible]
[illegible] mala et rapina augentia non
cogitant spiritualia. Sicut cum [illegible]
[illegible] missa [illegible] a domino ad [illegible]
[illegible] sit [illegible] fortuna
[illegible] ad rapinam [illegible]
ut ait [illegible] de raptoribus [illegible]
et quod non fuit [illegible]
[illegible] ut cum dicit Sapiens in de
[illegible] Non est iis modus [illegible]
[illegible] ut una comedat aliam. Isti autem
[illegible] suas devorant spiritualiter [illegible]
in° Comeduntur [illegible] populi mei [illegible]
[illegible] de Tybcio [illegible]
[illegible] sibi suadetur [illegible]
[illegible] dixit: Boni pastoris non esse [illegible]
deglutire. Sed proh dolor [illegible] hoc [illegible]
[illegible] spirituales quam temporales, qui domino regis
[illegible] ad dilacerandos subditos
[illegible] potestatem exhibent, et
quos pascere debuerint, nocent. Et quia [illegible]
[illegible] non sunt [illegible] vulgari appetitu,
[illegible] se esse minime [illegible] et si
aliquando [illegible] blandiuntur [illegible]
De quibus [illegible] dicit Math. vii Attendite
a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis
ovium intrinsecus autem sunt lupi rapaces.
[illegible] lupi [illegible]
cum rapiunt et occidunt [illegible] oves de-
glutiunt et sic [illegible] hoc ut plurimum
[illegible] quia ut ait Ambrosius in [illegible]
[illegible] xlviii di. non est magis [illegible]
[illegible] tollere quam [illegible] passus egere [illegible]
occidit et deglutit. Quia ut ait Beda
qui [illegible] potest et non [illegible] occidit.
Considerandum ergo est ut ait Guil., quid
de regibus agetur quando lupi pastores
sunt. Isti sunt lupi de quibus dicit [illegible]
Ecce ego mitto vos sicut oves inter lupos.
Non ergo est mirandum si [illegible] magna
hodie sunt in mundo. Nam ut naturales
dicunt et astrologi asserunt sunt signa plura
future pluvie et tempestatis, quae ex
his aqua apparet in celo, aqua in
mari, aqua in aere, aqua in terra. [illegible]
in celo et hoc apparet in luna [illegible]
frigidus [illegible] si cornua lune nove fuerint
obtecta nube et reliquum corpus fuerit lu-
cidum manifestum signum est future tempestatis.

quo si tempore veris appareat hic ego cornibus
lune nove maculosum macula magna
et nebulosa et durat a prima die appari
tionis usque ad quintum diem signat no
tabilem tempestatem et aeris turbationem in futu
rum. Moraliter luna rote sive muta
bilitatis et variabilitatis signat hominem
stultum et instabilem sine perdicta et con
stancia. Eccl. xxvii Stultus ut luna
mutabitur. Dic ergo si contingat quod stultus
per quem volo intelligere quemlibet rabidum
dum et stultum in altitudine honorum super
alios constitutum. Evidens sibi cornua potestatis
ad persequendum ita quod eius potestas sit ma
culata macula pravitatis et sit nebulosa
nebula ignorantie et caritate signum est
turbationis in populo et future tempestatis
quia periculosum est valde dare homini stul
to potestatem et carnalia facultatem ad per
sequendum, quia sicut dicit Gregorius dare potesta
tem homini stulto est dare gladium
furioso. Hoc solum ad duos temporales pertinet
Insuper circa solem sicut dicit Beda sunt
adhuc aliqua signa nam si circulus solis
circa ipsum circulus descriptus appareat in
nube rubea signat de proximo multam
pluviam. Si vero species circuli apparentis
in nube sint crocea signat ventum et
pluviam et tempestatem de proximo imminentem.
Moraliter nomine solis prelatus intelligitur
qui sicut sol debet in populo resplendere.
Eccl. xlii Sol illuminans per omnia respexit.
Si ergo si circa prelatum sit nubes scilicet
affectio obnubilans lucem eius, attendat
quia affectio sua sunt rubea rubedine
sanguinis et amoris carnalis sicut est circa
multos inordinate amantes sanguineos
proprie parentele significabitur multa pluvia
sensibilis carnalitatis multa pluvia
dilapidacionis donacionum et temporalis respectus
que licet admodum pluvie descendat desuper a
fortuna, tamen cito arescit et deficit
sicut pluvia superveniens. Sed si circa cor
prelati sit nubes crocea scilicet aurea
puta quia in ipso regnat avaricia et
cupiditas auri tunc sub suo regimine
sunt non solum pluvie donacionum sed etiam
venti superbie et discordiarum, et qualibet
fit finaliter in eo et pertinentibus ad ipsum
ruina magna. Matt. vii descendit pluvia
flaverunt venti et venerunt flumina et irru
erunt in domum suam et cecidit et facta est
ruina magna. Item si sol oriatur ma
culosus sub nube rubea latens sive in nube
crocea ad modum auri idem signat, quia

si prelatus qui debet esse sol lateat sub
nebula amoris sanguineus ita quod caro
et sanguis revelet vel etiam sub nebula
cupiditatis auri, si etiam assessores et con
siliarii sui qui debent et debent esse
sicut stelle celi distinguunt hinc inde
venando aucupando et solacando dis...
hec omnia sunt signa perturbationis et
tempestatis in populo. Jeremie xiiii Expec
tavimus tempus curationis et ecce turbacio.
Hec solum spectat ad prelatos et duos
alios. De aliis tribus signis mentionem
ad prius quia breviter. Contra hunc vero
rabidum morem auctor in sequenti
precepto sentit. Alienum noli concupiscere
nam utrobique vacua est ...

Capitulum vii° quod hos sensus bestia rapax xxxvi
tur et invidia cordis ve
nenat. Hoc est in effectu in
telligendum quia cum aliquis ipsorum
capit dum vel maiorem gratiam aliis invi.
dent ei sicut fratres Joseph invidebant
ei quod a patre plus ceteris amaretur. Gen.
xxxvii. Et de David etiam cui invidebant
satrape Philistinorum dicentes apud
regem Achis de eius fortitudine cantat psallebat Saul
xxix. Hos diabolus imitatur cuius filii
sunt, et eius invidia mors intravit
in orbem terrarum. Sap. ii c. Ex tali invi
dia plerumque adversus invenerunt ...
dia plerumque adversus invenerunt holeris
cum multa reperiuntur quod non sunt de metalli
invidia contraria, sicut in oraculo perditionis
aqua mala perversa ... cui eius eadem
a bibunt. De talibus dicit Davanam
fuit Abdias propheta dicens cum eodem
tecum ponent insidias subtus te. Et attende
hos attendentes quod dicit propheta eis
hos attendentes quod dicit propheta homo
imperator ducis. Tu vero inquit homo
unanimis dux meus et notus meus
qui simul mecum dulces capiebas cibos
hos magnificasti super me supplantatores
Ideo veniet inquit mors super illos
qui scilicet sunt hos et descendent
in infernum viventes. Contra hunc dolo
rosum morem fruitur auctor infra
in sua parte metra in precepto xviii Fu
mida nimio tulit vitare memento.
Eque metra uel precepta auctor guar
dat omnibus a tali vicio pessimo preme
et nigrore aulicos quod sapientes et
virtuosiores ceteris reputantur et sic peccat
propter sua. Primo quia hoc vicium offendit
Christum dei. Gen. xxiiii ... secundo quia
efficit quis ignominiosos et perversos in seipsum

quia parvulus et insciens est qui eximi[?]
sancia terrenorum celestia. et etiam contempnit
qui celi gaudium perdit et tradit semetipsum
perdicioni[?] absconditum maxime ab aulicis. aliis
est passio reicienda. Propterquod glossa super
Job "parvulum occidit invidia" dicit "Nam vere
parvulus est qui terrena diligit ex invidia
etiam contempnit". Unde Augustinus huius vicii
immanitatem considerans libro de doctrina christiana
[illegible] ut tam pestilens vicium a cunctis
hominibus tollatur. Vitat deus pestem in
vidie ab animo hominum unam dyabolicam quo
solus dyabolus reus est. Non enim dicitur
dyabolo ut dampnetur homicidium commisisti,
furtum fecisti, aliena rapuisti, sed homini stanti
[illegible] invidisti. Unde in glossa super
illud ad Galathas V c. in detestacionem
invidorum ponit condiciones et defectus in
vidiosi dicens sunt vultu tumentes, torvus
aspectus, pallor in facie, in labiis tremor,
stridor in dentibus, verba rabida, effrenata con
vicia et manus ad violentiam prompta, et
si gladio interim vacua, odio tamen furiate
mentis est armata. Contra huius vicii detestacionem[?]
statum plura inducuntur auctoritates que tamen
ad dissenciendum[?] pro nunc sunt obmittenda. Deo
cum duce latius explicabitur in pallacio
precepto [illegible] invidiam [illegible]

Capitulum XXI decimum quod rumorum assiduitas
sermonum importunitas curiis [illegible]
generavit. Hoc cum effectu intelligendum
quod aulicorum vicium est rumorum
assiduitas in curia vel pallacio quibus
cottidie implentur aures eorum. Unde legitur
quod in curia regis Arthuri non solebant co
medere quousque apportati erant rumores
aliqui. Iste sunt rane quibus repleta
tota domus pharaonis regis egypti ut patet
Exodi VIII c. Et notandum quod hec fuit maxima
plaga, [illegible] ad denotandum quod huiusmodi
rumores multa mala inducunt. Nam
quidam in eis dicuntur mala de mortuis, quidam
[illegible] de amicis, quidam ad invidiam
provocant, quidam in mala terminantur [illegible]
et similia multa. Propterquod in curia christi que
est religio caveatur ne ibidem rumores
afferantur. Unde dicit Bernardus Novam abusionem[?]
religiosorum esse rumores in claustro.
Contra hunc pravum morem sursum[?] autor
in prima parte metra precepto [illegible]
fuge ne incipies novus autor haberi.
Perque metra instruit autor generaliter
quoslibet et maxime aulicos labia sua
moderare contra morem [illegible] que

de novo dicuntur debet advertendum quod quamquam
tria nonnulli ex aulicis moventur rumores
novos nunciare. Primo quia cupiunt in ad
miracionem haberi, nam nova et ma
xime insolita audientes in admiracionem
vel [illegible]. Secundo quia credunt ex hoc sa
pientes reputari tamquam singulares et
alios in cognicione precellentes. Unde
istud ad maniem glorie pertinere videtur
tunc nominatur presumpcio que est septima eius
filia. Tercio quia desiderant aliis complacere
hoc autem habet locum solum in hiis que
audientibus grata fuerint. Sed plerumque
contingit quod credunt grata dominis nunciare
et quod hiis complacere et in rei veritate
magis eis displicet, quia [illegible] ex
[illegible] ad [illegible] provocantur
exiit de Joab principe milicie regis
David de quo scribitur II Regum XVIII
ubi sic narratur quod cognito Joab [illegible]
[illegible] Absalon filium regis David
quia usurpaverat sibi regnum patris
sui et tandem ipse Joab infixit tres
lanceas in corde Absalon et occidit
eum. Quo facto Achimaas filius Sadoch
ait Curram et nunciabo regi quod iu
dicium fecit ei deus de manu inimicorum
eius. Atque Joab ait Non eris nuncius
in hac die sed nunciabis in alia. Hodie
nolo te nunciare, filius enim regis mor
tuus est. Chusi tunc [illegible]
[illegible] sicut scriptum est.

Capitulum XXI nono quod agnoscat virtus
in hiis fructificet pluries.
Hoc est in effectu intelligendum
quod quilibet pauci reperiuntur qui
veritatem domino suo dicant vel magistris
suis ne fiant eis odiosi, quia veritas ut
plurimum redditur odiosa. Unde scriptura [illegible]
[illegible] cum eis
qui dicunt veritatem. Contra hunc pravum mo
rem autor sursum [illegible] et innuit
et hic infra in tercia parte metra pre
cepto VI: Sermones blandos blesosque vitare
Simplicitatis vere fama est fraus ficta
loquendi [illegible] et precepta autor
omnibus generaliter instituit ne fictis et coloratis
sermonibus uti debeant ad homines, sed vite
simplicitate [illegible] ad aulicos et curia
les ut sit de hiis que nominat et de
hiis super quibus interrogantur domino suo ve
ritatem dicant perfecte, ne ipsam aliquatenus
occultare debeant aut si [illegible] domino

suo existunt infideles et sunt legistis et canones sunt illos generaliter [illegible]. Ita est secundum sunt canones quilibet qui domino iurat fidelitatem ista sex scilicet in memoria habere debet et servare viz incolumne honestum tutum utile facile possibile / Incolumne videlicet ne sit in dampnum domino de corpore suo. Tutum ne sit in dampnum domino in secreto suo vel de munitionibus per quas tutus esse potest. Honestum ne sit ei in dampnum de iusticia sua vel de aliis causis que ad honestatem eius pertinere dinoscuntur. Utile ne sit ei in dampnum de possessionibus suis. Facile vel possibile ne illud bonum quod dominus suus leviter facere poterit faciat ei difficile / neve quod possibile erat reddat ei impossibile. Ut fidelis hec documenta caveat i(d est) cavere debet et fideliter custodiat iustum est [illegible] ut habetur in canone de foro xxii q v. Aut medium [illegible] in hoc proprio autor de simplici veritate qua viri debent domino suo aulici. Unde [illegible] dum dicit Simplicitas veri fama est. Sic est dicere quod simplicitas veritatis non duplicitas ad aulicos pertinet et sapientes. Unde pertinet primo Elenchorum dicitur quod duo sunt opera sapientum: unum est non mentiri de quibus novit, aliud est mentientem manifestare posse. Unde Tullius in de rethorica [illegible] consuetudine vite dicit O magna vis veritatis que contra omnium ingenia calliditatem sollertiam contra fictas omnium insidias facile se per se defendit. Proverbiorum viii scribitur Veritatem meditabitur guttur meum et labia mea detestabuntur impium. Hoc est [illegible] [illegible] omni [illegible] scriptum est [illegible] veritatem. Omne genus [illegible] et [illegible] est veritas / quia sicut [illegible] vere [illegible] qui [illegible] et diligens nulla fraudulentia et impiis nocuit prevalere. [illegible] xxvi scribitur Melior est [illegible] timens deum qui nulla [illegible] impii et non [illegible] sub [illegible] omnibus [illegible] sive [illegible] sive fraudulenta [illegible] fraudulentie

[illegible] [illegible] impietatis sit [illegible]. Item sunt canones quod [illegible] appellatur dicitur quod [illegible] bulla de [illegible] pluralitate [illegible] qui vero [illegible] ad [illegible] [illegible] excusatione qui vero [illegible] pro furtum [illegible] de eo qui furti [illegible] [illegible] suggestionem [illegible] impetrat [illegible] littera bulla [illegible] [illegible] filio. Hec tibi specialiter [illegible] et [illegible] dulcem vel alius quilibet corrupte [illegible] et [illegible] dolose [illegible] [illegible] vel aliorum [illegible] [illegible] [illegible] talis [illegible] vel alius fraudulentus [illegible] sub audacia [illegible] impiorum suas defraude velare et [illegible] [illegible] [illegible] oculos [illegible] dei [illegible] non obstat [illegible] [illegible] sit in agone [illegible] dolose [illegible] [illegible] affligentes. Hoc autem [illegible] [illegible] [illegible] sit d. Nullo tempore [illegible] [illegible] quod [illegible] ut [illegible] ab aliquo [illegible] faciat [illegible] et alio [illegible] / ne [illegible] [illegible] ut sit in [illegible] [illegible] culpe sine [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que alius [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] doctor [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] in canone [illegible] [illegible] Nulla [illegible] est pena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pena [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] Ysidoro [illegible] [illegible] esse de summo bono [illegible] dolose [illegible] [illegible] sua [illegible] omnia fuge potest [illegible] [illegible] suam.

[illegible] [illegible] et [illegible] voluptas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Hoc est in effectu intelligenda

Marginalia: Incolumne, Tutum, Honestum, Utile, Facile, Possibile

De voluptate

v. prava

sicut et aulici nonnulli pro magna parte temporis
vacant circa ludos tamen cessationibus et
nocturnis voluptatibus hii sunt de quibus scribitur
Amos vj c. d. Optimates in
capita populorum ingredientes pompatice domum Israel
[...] qui dormitis in lectis eburneis
et lascivitis in stratis vestris. Et ys. v.
Ve qui potentes estis ad bibendum vinum
hii de nocte faciunt diem et quasi dormiunt
cum de die et vigilant de nocte de quibus potest
dici noctem verterunt in diem. Unde Seneca
epistola lxxxviij dicit de quodam potente qui
maiorem noctis partem in convivio exige-
bat et usque ad horam sextam fere dormi-
ebat. De talibus ad Senecam ad horam
venit ut dicit. O miserabiles qui palam
nisi ad pedissequas estis [...]. Et in epistola
lviij. Non vivit qui libidini et sopori
vivit dicit Seneca. De hiis etiam ys. v. c.
Ve qui surgitis mane ad ebrietatem
sectandam et potandum usque ad vesperam ut
vino estuetis. Cithara et lira et tympanum
et vinum in conviviis vestris, et opus domini non
respicitis. Nota epistola [...] cui consideratur
propterea captivus est populus meus, quia non
habuit scientiam, et nobiles interierunt fame
propterea [...] dilatavit infernus animam suam
et aperuit os suum absque ullo termino
et descendent fortes eius et sublimes eius
gloriosique eius ad eum et incurvabitur homo
et humiliabitur vir, et oculi sublimium
deprimentur. Propterea plures curias potentum
fugiebant ut narratur in prologo Policratici
de Ysocrate et aliis. [...] Seneca viij [...]
curias declinat in quibus veritas cogit
[...] voluntas exigit curam alias male
facere. Propterea tertia de xij abusionibus dicitur
quarta abusio est [...] curialis
qui [...] plus esse in distribuentibus
in Herode qui in carcere clausit eum
Johannem. Ibi cum videt puellam saltantem
et Iohannis caput detruncatum [...]
[...]. Duo enim auferunt caput Io-
hannis, i. christum separat a corde vel a co-
rde. Hii duo sunt curiositas et varietas
[...] non videt in disco caput Io-
hannis id est christum detruncatum. Videt tamen
ibi [...] effuso sanguine [...] vacca
vidue et porcus pauperis, de carne pauperis
pauper moritur, et in [...] pauperis
[...] moritur pauperi bladum [...]
[...] auctor

et hec sunt in sua parte [...] propterea [...]
[...] invalescentes [...]
Parcia voluptati [...]
propterea [...] amor, generaliter [...]
et specialiter aulicos ut [...]
et [...] dicitur [...]
unde quod fit per [...] voluptatibus
i. delectationibus prius. Et hoc est quod
Seneca dicit [...] prudentia [...]
pusillo longiore prolongare vitam [...]
voluptas quibus magnum [...] patet co-
gere potius vel colligere. Nam voluptas
immoderata fortitudinem et valitudinem
corporis tollit et infirmitates inducit.
Propterea Seneca cuius [...] in [...]
[...] studiosus fuit [...] in quasdam
voluptates sunt. Sufficit aliam si [...]
[...] Sed voluptas non
solum [...] voluptuosos sed etiam in-
potentes efficit et [...] et leprosos
et diversis aliis infirmitatibus affligit
Ad hoc bene facit quod dicit [...] in
causa. [...]
ibi dicit [...] nec [...] accipias cibos
quos aut difficile digere aut co-
mestos magne [...] et [...]
bene delectantur. Unde Galienus [...]
[...] athletas qui [...]
et [...] sagina est in exhortacione
medicine ait. Nec [...] posse diu
nec sanas esse curas quas in nimio
sanguine et dapibus [...] luto involu-
tas [...] tenue i. subtile [...]
celeste [...]
ingluvie [...]. Bona ad doctrinam
in subsequentibus idem [...]
et [...] infirmitates [...]
[...] morbo articulari
et podagra humoribus laborantes [...]
[...] ad simplicem [...]
et pauperes cibos redactos [...]
[...] cum sollicitudine dispensasse
domum et puellarum [...] corporis
frangunt et [...]. Contrarius

c. 2.

appetitus ciborum quo consumpti relinquatur
[...], unde dicit [...] voluptates
nocet empta dolore voluptas. [...]
et [...]
[...]
[...] superbia ad [...] et
[...] negotia
in [...] et extorsiones [...]
[...] et simonia et [...] et ambitio
honorum [...] accepta, [...]
[...] vendita [...] voluptuose

D

auctes / voluptas sive delectationes quibus
multi involuti in curiis perdunt animas suas
Cum sint multi in curiis eorum peius ita
possent ibidem inclusi manere si essent sicut
Joseph in curia pharaonis / et sicut daniel
in curia nabuchodonosor regis et sicut
neemias et esdras in curia artaxerxis
qui in eis secundum deum se laudabiliter
gesserunt De quibus bene loquitur Orosius dicens
domus regis auscultare quam vellem
inclinata est domus regis dicitur aulici
et tota congregatio que cum rege moratur
Cum ista igitur est inclinata disciplina
et virtuose agnita sunt vita vendibilis
et virtutes recedunt ei Sic aulicorum
comoditate recedunt ei Sic aulicorum
viciis curio medio traditis convive
medela pandentur generalia quibus artis
mechanica suavibus sed tutela /

Vere accedit illud quod medio
principale vulgi dispositio quod morum
ignobilitas vulgique sanitas
gratia refertur. Ideo est de effectu
intelligendum quod in isto gratie medio de
celibus defectus morum populi vulgi seu
plebeiorum cum equali refectione carnibus
plebi aditandum quod pro vulgo seu plebe
volo intelligi nisi sub arte mechanica
contentos. Unde nomina vero huius
artis species si bene perspicies ut hugo
testatur erunt septenarius clare tradit
nus quod illic explicat. Nam prestat
lanificium cui est pelles contrare aut
materiam malleo vertere, aut dolabro de
fine perscrutari. Sistit nanque cum
perpetuo pelagio usum / agricultura
residens terris supplicens. Pelles apparet
Sursum quippe sequitur venatio que diu
mundanis deducta. Nempe tenet
locum sanitatis corpusculum dicta
medicina. Postremo loco residet que
ludis vocatur possidet theatrica vigencia
possessionis omni premissarum tamen non
secreta / laborant sed fideliter utiliter
sinceritate sic recipiet optata. Et post
aliud gaudebunt in perpetuum de vita
beata. // Ex his versibus precedentibus liquet
clare ponit vii artes mechanicas
a hugone didascalicon libro tertio
enumeratas: lanificium armaturam navi-
gationem agriculturam venationem medicinam
theatricam. Cum in qualibet ipsa re per
usque ad septimum implicatur una ars
specialis ut ibi patet. In prima lani-
ficium, in secunda armaturam, in tertia vero
navigationem. Dixi ergo primo quod prestat

lanificium cuius est officium sub quo artes
comprehenduntur preter mechanicam primam lanificium
que quidem secundum processum hugonis principatum
tenet locum. Circa quod notandum quod sub arte
huius lanificii multi artifices comprehenduntur
ut sunt carnifices textores tonsores coloratores
barbam tondentes / hii omnes circa pilos operantur
et lanam. Item notandum pelliparii cerdones
hii omnes circa pelles operantur. Item sutores
vestium seu bursarii / et hii quidem circa vestes
operantur. Item omnes sub arte lanificii co-
operantur et in hiis precipue debet con-
siderari et in his precipue debet at-
socialis amicitia honestas / continentia atque
liberum virtus. Item notandum quod ex personis
mechanicis notandum reipublice multum utiles
sunt et necessarii si boni sunt / si autem
mali reipublice multum pessimi. Cum enim
mali reipublice multum pessimi sub iudice assessores
presentes cause et questiones sub iudice assessores
servantur. multa in eis si vivat ac legem
libertas fuit magna amicitia tamen civitas
cingit Caveat ergo ipse ne similiter contingat
vincat quia illi ad emendandum tenentur cum
solo dolo in scripto inventi sunt / statuta
committentes cum gratie per legem atque fiant /
consideret / quod si gratia dei ea esse constituta
noverint aliquando intentis alienant ad
unitatem Juris cum non habent vinculi quod
tenent fidem et bonos mores sanctum
est quod sicut hoc qui plura de republica
nominat bona agere dei timore premisso
inferiores et insolentes populares decipiunt
multitudines et inepta collegia aut
ad quamvis et inventa in unum sedicionis pariter
sunt et iniectis in unum sedicionis per
quem condicionem federis nectunt Nullus hoc
lombardie cum est nomine collegium
quod ingenio in quibus inter discordiam
quod ignore in quibus inter discordiam
voluntatis Ad hos omnes pertinet artes
quibus dediti sunt / diligant sinceritatem
et fideliter operare cogitantes illud quod necesse
est laborare Job v c. Et de prophetis. labor
ad laborem Job v c. Et de Ps. laborem
manuum tuarum quod manducabis beatus es et
ita quod in artibus suis tunc operentur ita
petit eorum artibus que communitatibus fiat
timentes et maxime a furto fraudibus
mendaciis voluptatibus periuriis et aliis que
pluribus predictis artibus solent contingere
quia talia committentes operarum esset iniquitas
et in fine dyabolus ipsum vel bonum non
recipiet retributorem a deo sed malam
aliquando dicitur de hiis Luce xiii Discedite a me
omnes operarii iniquitatis et peius per eum
omnes qui operantur malum i. quod malicose
hiis qui operantur malum i. quod malicose
laborant in operationibus seu artibus corporalibus
vincunt / quare omnes tales ut perdant
mala effugiant retributionem fideliter se habeant
ad omnes et assequentur inde bona ad
perpetuam illam vitam quam promittit apostolus

ad Ro. j. Gloria et honor et pax operanti bonum
i. bene in operatione sua sic Quintilianus allegatus
hortatur nos auctor per generale preceptum id est
stude agere quod bonum est et est perulterius
preceptum comparativum admonens quod universaliter
omnia comparativa precepta complectitur immo
illa que pertinent ad virtutum introductionem
et viciorum expulsionem Non enim solus
actus sed actus cum studio commendatur
hoc dicitur in textu xx c. epistola vi per dicitur
studiose conisti quod rectum erat et placet
bat in oculis meis Et bene dicit ad
bonum est agere stude hoc enim preceptum
tu ex scriptura .i. applicando epistola quinte
per scripturam Amos v. Querite bonum et
non malum Et Michee vi. Iudicabo per
o homo quid sit bonum et quod deus requirat
a te utique facere iudicium [illegible]
epistola quo dicto apostolus ad Galatas vi
dum tempus habemus etc. et ps. xxxiiij De
clina a malo et fac bonum [illegible]
ipsi mechanica facientes [illegible] agere et
vicia detestantur [illegible] et statum
ignobilitatis ad veram nobilitatem se transferunt
cum viri nobiles ab ignobilibus non alia
nisi per virtutes designantur quia vere
est vera nobilitas cum generaliter [illegible]
virtutibus per electos et [illegible] intelligentia
alius [illegible] operantur [illegible] aut et
quod hoc debet intelligi per infra scriptam
nobilitatis diffinitionem unum est per infra
scriptas rationes [illegible] clarescit Unde circa
hoc [illegible] opiniones recitans fuerunt enim
[illegible] quidem dantis Eglesphori de Florencia
vulgaris poete laudabilis recolende
memorie Ita hic fecit bonum suum [illegible]
bonum in vulgari que incipit Le dolce
rime d'amore etc. ubi recitat tres opiniones
antiquorum circa [illegible] et fuit quidam
imperator dixit quod nobilitas est antiqua
[illegible] divitiarum possessio cum pulcris
regiminibus et moribus Alii dixerunt quod
antiquitas morum bonum facerent hominem nobilem
et hii de [illegible] videntur
[illegible] dicentes quod [illegible] nobilis dicitur [illegible] descendit de
patre aut avo valente Omnes tres has
reprobat opiniones [illegible] quod quicumque
virtuosus est est nobilis [illegible] nobilitas
esse non potest ubi virtus non est
Remissis opinionibus alterationibus [illegible]
[illegible] finali conclusione
[illegible] est [illegible] tres in
[illegible] nobilitatis [illegible]
[illegible] est [illegible] et supernaturalis
[illegible] nobilitas est naturalis [illegible] est

pollutam et nullis [illegible] conspersam
[illegible] est quedam [illegible] quam nulla
est obumbratio nec aliquid latere potest
Nam apud deum est nobilitas omnis
que est gratia [illegible] sanctorum. Iste omnis qui
virtuosus est [illegible] solius virtute que homi
nem facit felicem. Hoc intelligo si est [illegible] cari
tate ille est in gratia non enim ut esse
in caritate sine gratia secundum determinationem
sanctorum eximii doctoris beati Thome in
prima secunde q. c. x et q. sequenti. Hoc etiam probatur
primo Regum ii c. ubi dicit Quicumque [illegible]
quicumque honorificaverit me glorificabo
eum qui autem contempnit me erunt
ignobiles. Dicit enim Ecclesiastes ix Nescit
homo utrum amore vel odio dignus sit
et multi sunt predestinati qui apud homines
ignobiles sunt et reputantur. Propterea
hoc facit quod scribitur Sapientie v. vi dicent
hii sunt quos aliquando in derisum
habuimus et in similitudinem improperii nos
insensati vitam illorum estimabamus insa
niam et finem illorum sine honore
Ecce quomodo computati sunt inter filios
dei et inter sanctos sors illorum est
Nobilis quidem adhuc est [illegible]
[illegible] vivunt quia vera nobilitas
fuit etiam Senece epistola [illegible] Platonem
Platonem [illegible] fecit nobilem [illegible]
philosophiam et [illegible] nobilitatem fecit [illegible]
spiritualis que secundum deum est [illegible]
super Matheum omelia xliiij Una est
nobilitas sola voluntate dei facere
et hic est modus nobilitatis ut in filiis
magnum sapientum nisi virtute [illegible]
[illegible] nec in parentibus nisi eos filios
[illegible] Unde [illegible] de Coniugio
Sola apud deum libertas est non servire
peccatis summa nobilitas apud deum nobilitas
clarere virtutibus Et Ieronimus ad Eugeniam
[illegible] non aliud nobile [illegible]
morum ingenuitate fidei fortitudine
Ista autem nobilitas theologi [illegible]
est Alia est nobilitas naturalis [illegible]
considerari [illegible] secundum quod reperitur [illegible]
rationabilibus et irrationabilibus et aliis [illegible]
sensu carentibus et istos nobiliores [illegible]
[illegible] mineralibus [illegible]
in brutis dicimus cum [illegible]
eiusdem speciei nobiles et ignobiles sicut
falcones [illegible] magis [illegible] nobiles
reputantur sicut est de [illegible] aliis [illegible]
et de [illegible] corporis [illegible] artifices [illegible]
[illegible] quosdam nobiles qui magis
sunt instructi in arte alii dicuntur
ignobiles quod minus [illegible] hoc non est principal

Thom.

C. Naturalis 2

2

tertiandum / quia per hanc non distinguit nobiles
a plebeis a quo quidem secundo considerari
potest prout cadit in hominibus. est nobilitas
naturalis et hic intelligi debet naturalis
i. naturali ratione inducta tamen possit applicari
et prout et genus primevo quod apparet
quia solis hominibus congruit et de hac non
loquitur philosophus in politicorum i. in virtute nihil
aliud quam virtus et malitia distinguunt
servum vel liberum nobiles et ignobiles
hoc autem non est de omni virtute intelligendum
sed de ea virtute que competit aliquibus
prout apti sunt dominari. et hec facit ad
principale propositum huius opusculi, nam de ea
que competit hiis qui apti sunt servire
ut patet per philosophum in politicorum i. c. ix / dominium est quod
quod nobilitas est virtus prout competit hiis
qui apti sunt preesse aut dominari
vel ponatur diffinitio virtutis quam ponit
philosophus in ethicorum tunc dicendum addendo ut
dicatur quod hec nobilitas est qualis habitus
in medio consistens circa ea que pertinent
ad preesse et dominari. tunc dicendum addendo
seu declarando et per esse verum quod
dixit dantes et declarat nobilitatem
loquitur canon in magis de maioris / c. cum di
in prima c. de maioris de maioris et obe.
in principio (hoc vult iste canon
secundum quod ille qui natus est ex parentibus presumitur
a virtutibus alienus. sed tamen ipse sit vir
tuosus et bonus / melior est quam ille
qui natus est ex bonis parentibus / idest
bone parentum, magis autem admirabilis
qui exemplar non habuit quam qui habuit
quia fuit magis dei virtute imitabilis
ad hoc optime facit quod dicit tullius
in invectiva quam facit contra salustium
satius est meis gestis florere quam maiorum
opinione niti et ita vivere ut
sim posteris meis nobilitatis initium
et virtutis exemplum etc.

Axxiiii

Politica

Circa nobilitatem est politica seu
civilis prout distinguit nobiles a plebeis
ubi ea est intelligendum quod dicit
Bartholus de saxoferrato legum et ca
nonum doctor utriusque iuris minor et
aliarum virtutum scientiarum imbutus vir in capitulo
de huius nobilitate dat diffinitionem talem dicens
quod nobilitas est qualitas illata per principa
tum tenentem qua quis ultra honestos ple
beios acceptus ostenditur. hec diffinitio
non apparet mihi sed dicit augustinus
de civitate dei in principio, amorem et dignita

Ulpianum quis ymo magis ea intelligitur
dicens quod nobilitas est in eam habitus
virtuosus acquisitus a natura productus probat quod
hic autem Seneca epistula xliiii. unde videtur
lucillo scias contemptum, malignum quasi
natum dicitur fortuna, quia non erat natus
nobilis et non poterat se eximere vulgo
addendus addit diffinitionem deinde hic loquitur
quia non habebit statutorum insignia que
reputabat maiorem nobilitatem, et ista
dabantur principaliter rectius sicut hic
ascribit diffinitionem ubicumque actus nuptia
les et filias vel et filios. adhuc videtur
ostendit quod si vult per eximere vulgo / et confir
matur quod si vult per eximere vulgo, et confirmat ...
nobilis / immo solum virtuose / etiam
virtuoso habitu inducto / potest esse iste
habitus hic a natura suscepisse. unde dicit
ipse Seneca libro de clementia ad neronem
quod animus illius qui ex nobilibus incipit
origine facilius ad virtutem melioratur quam
alterius. ponit exemplum de equo hoc igitur
qui liberius regitur freno quam alius
aliquid ea iste habitus habetur acquisitivus
et potest exemplum de eliente oculario pro
mani pectro et sorrate aliarum custodio
ac ea nulla humili loco nati virtute
acquisitiva sunt clari dicit valerius libro iii
c. iiii / et ponit exemplum de tullio ho
stilio qui in cunabulis accepit agrestes
tugurium cuius adolescentie per pecore
pascendo fuit occupata validior etas
imperium romanum rexit et duplicavit sua
per altissima maiestate fastigio fulsit et
unde potest etiam dicere ymmo si velles
dicere quomodo nobilitatis principaliter esse
naturalis fons est dicere (unde hic eius docu
mentis vidi in digitis positos esse anuli
ssimos / et hic nisi nobilis sit magnus
non est nobilis de dona c. i. unde dicitur
in c. Tullii de ubi virtus sapientes et
nobiles promodo digite subtraxit ut principes
esse promisit vitez secundum sapientiam constitui
eos principes esse princeps vitez secundum sapientes
et nobiles per modo digite ... ut principes
hiis opinionibus ... veritatis morum
hiis ... disputationem ... plene
habitur inde clerici distinxit ... vo
mus civitate dei. ubi opiniones ... vo
lun super hoc pictores consulere, quod tales de
bent denotare prout sequitur quod illa est
vera forma et perfecta nobilitas quam ve dicit
veras formas et perfectam nobilitatem quam ve dicunt
honoris virtuosum ex famoso et clarissimo
genere descendentem facit quem ex quolibet
professionem virtutis nobilem reddit et efficit

quorumcumque ecclesiae nec necesse sit vera et
perfecta nobilitas quia vera generalis clara virtus
praeclara et splendida ac intellectualis operatio
quia secundo non est nobilis quantum cum operatio
est virtuosa et alia ac bonitate situatae
accedunt. Secundo ad perfectam nobilitatem virtuose
nobilitatis duo necessario requiruntur scilicet
status mentis claritas et bonae operationis
effectus. alias non esset vera nec virtuosa no-
bilitas, cum nequaquam nobilis est qui per corrupte
intentionis mentis malitiam fecit aliqua
virtuosa vel nobilis opera ut Seneca
... et ... in ... dicit
sapiens est qui nequam se simulat et
... omnis plena sunt dolo ... cum
manifeste probatur ... in diffinitione virtutis
... ubi sit dicit quod virtus est habitus
electivus in medietate consistens et Augustinus in
libro de libero arbitrio virtus est bona qualitas
qua recte vivitur. Ex quibus sequendo diffi-
nitionibus clare patet quod illa est vera virtus
et nobilitas qua recte agens propter operationem
ex bona mentis qualitate procedit quae
illas duas felicitates includit videlicet
bonitatem exteriorem in actu et interiorem
claritatem in statu et patet veritas in
proposito.

Tercia hic magis queri posset de tribus
dubitabilis. Et primo utrum ad quos de
facto pertinet nobilitas de qua dicitur
et quid quantum tendit doctores quod usque ad p-
receptores ut assignat li. duo... quam sic patet
nam ut praecepta non est acceptum ut
plebeios ut ibi patet. Tunc dici potest laicus
... illud ... notatis pertinet
ad pastores ut ... ducatum comitatum
et similia et tunc usque ad infimum cui non ...
ad quem pertinet, nec ... pura ... quia
... ad ... est not. quod istud non
pertinet et tunc de ... pura ... non
... ut in l. ... et
et sic ... in quibus ... plebeius
... omnis ... admittitur ... nobili-
tate istud est ... quod istud admittitur
... ut ... nobili ... ad pauperes
... ad vilos actus ... esse
... et ... pl... pol ...
... videtur ... existunt
progenitores virtus et divitiae ... intelligo
quod ... admittebat
nobilitatem ex progenie ... dicit
unde ... quod ... non principes ...
... notatis ut ... est

Secundo potest queri si rex vel alius ... tradere
vel alias ... possit
militares et ... quod non. quia ibi est ut ...
... ut in libro primo de officiis ... videtur
... est ... quia ... sunt
... voluntarie ...
... ut libro ... in ff. de officiis ...
... per ... ad ...
... ... in ... laus ...
... moraliter dicitur ... vestes
spirituales ... de qua dicitur
... quod quaesit ... et ...
... vestem ... ut sit
induta veste imperiali regnum ...
... est ... ut ... super
... omnibus ... duabus
... ut dilectio dei sit ... sancta
... et dilectio proximi ... ibidem

Tertio quaeritur quod armatura malos
iuvat ad delendum ... per
securitatem ... in effectu est ...
... ista ... artes mechanicae
est ... omnis ... dolabo
aut malo operantur ut sunt ...
... videlicet ... carpentarii ...
... omnis malo operantur
... navales ... lignorum ...
... ac ... hii
omnis dolabro operantur ... omnibus
... fidelitas sapientia et fortitudo,
... debet se ab ... ...
... in arte ... complemen-
tarius sagittatorum et balistariorum et ...
... illos qui faciunt ... quo ad
fabros et arcus seu balistas ...
sagittas quo ad lignorum ... et
... artes ... sunt ... ...
... ... et ...
ut in decretali ... de sagittariis ...
... ... dicit ... de ...
... et illud ... ago ... bonum
... ac ... in ... artes ...
... in bello iusto ... contra
... pro ... quia ... bello
... ... qui pugnat
... ad ... ut ...
... dicit ... in ... et ...
contra paganos ... et fidei ...
... officium ... quia ...
... contra ... de ... artem
... est quod ... moraliter
... in ... labora... ...
... arma spiritualia ... et
... et fortia quia ... plus

ad Eph. vi. Accipite armaturam dei etc.
Multi enim sunt qui mundi remanent contra
tela hostis sui. Dixi etc. et sistit navi-
gans tuus prospero pelago vsque. Et est
sciendum quod haec species artis mechanicae est na-
vigatio sub qua comprehenduntur omnes operationes
et virtutes nautarum circa aquas qui in
arte sua taliter operari debent, ut ab illicitis
sibi praecaveant, fortes et constantes esse
debent. Sic etiam mundi existentes tamquam
aliis nautis et pericula nescientibus in
cautum et ad hoc finaliter inducat eos
auctor in hoc dicto precepto dicens Illud
stude agere quod iustum est. i. quod circa istam
artem deceptus est ab illicitis sic ut est
dictum perveniendo a forti et constanti
et in cor periculis maribus evitari sic nimi
audendo. Et videlicet assiduitate periculi
nientibus ceteris spem salutis non videtur
denegare, magnum enim animi est magna
pericula cum aliis tollerare. Moraliter
vel vitas primas sibi faciat quae secunda
tabula est post naufragium aut Jeronimus
Epistola Heliodoro comprehendit et in ea
quae vel navis est ut dicit Augustinus sic
dicitur omne vita et insecant maria
fluctus. Mundus quo corpus tumultibus et unde
se illudit vel illuditur aut super
Marcus hoc in omne in

Nam[^]

Dixi etc. De agricultura residet
ceteris vtilioribus tellus opera etc.
est sciendum quod agricultura est in
ter artes mechanicas quae tunc dicunt
omnes qui operantur terram sequitur omnes com-
muni hac arte comprehenduntur
sequi vivendum. Sub qua arte comprehenduntur
omnes qui agros cultivantur ac vel pastores
deputantur qui tales in operatione eorum sic debent
ut a peris et illicitis talium operarum cavere
solventibus penitus minimos constat. Ad
quod inducuntur per auctorem in principali precepto
dicens Illud stude agere quod iustum est.
Ubi sciendum quod primum tenere cultores legimus
esse Cayn primogenitum Ade. Genesis iiii c.
recessit cum fuit homines cultus terre insistere
ut quemadmodum terra est omni nutrix et ergo
ea fortius vive suppliciter exordium nostrum
et iam in fine vite debemus in dormitivum
ita debent nobis vivendo labore nostro
mediante praebere nutrimentum. Debet ergo
agricola deum cognoscere legalitatem habere
morem quod deus suo tempore labori fidei
insistere deum cogitare quod est natura ut aqua
temporalia recipit quibus vita eius donata
sustentatur et reddat gratiarum actiones decimas

terram fideliter et liberaliter offerat, eligat
meliora non alteris tam respicium. Et
qui decima pro eius gratiarum per deum hunc
omnia sibi invenire tempestatem vel hostem
quam subortam tollantur. Hoc vel probatur
Augustinus in canone Decretum xvi q. i c. Decime
ubi dicitur Hec est deus nostris iustissima consuetudo
ut si tu illi decimam non dederis, tu ad
decimam revoceris, dabitis impio
militi quod non vis dare sacerdoti. Namque
et eo quod homo iniustus est deo atque viciis
suis consiliis industrie temporalia mul-
tiplicari asserendo Dei dispositione modicam
omnia tollitur ingrato, dignum est enim ut
homo qui in laudem fortuna deum non
nomine saltem sit adversante eius fortuna
cum corpore. Unde legimus de Romanis regem
de ei accessisset fortuna adultum et tamen
deum se precavisse, et deum fugere fama ad
disputacionem eius fortuna in virtutibus ac dei
timore permansisse. Ideo dicitur per hoc
et amplius faciens eorum omnia, et ipse
et tu nomine tuo domine. Item legalitatem
dicit nomine et agricola, et non dicas mecum eius
opus esse agricola, et non deus persona gratia tuendo
retinuit, ille deus persona gratia tuendo
tamen aliam quam sua, vel maiorem et
minorem nobilium vita est in manibus laborantium
quia cum artes sint disposite ut nulla ei
sufficiat, sed alia aliis communicando te
valeat. Item deus sue morte non se
facultas obtulerit sempiterne. Debet agricola
fidelitatem servare, sicut narrat Valerius de fide
dolor ferit et narrat libro iiii c. viii, quod cum esset
cuiquam pamphilius li iii c. viii, quod cum esset
aliquis missi ut deinde finiret ei cederet
commutata veste eius et pro mutato cum
lo illud totum emerit, sic aut in cubi-
culum ac lectulum recepit, et sic ut
pamphilorum promisit crede. Idem narrat
Valerius de libro c. xiiii. Item agricola
labori debet fideliter insistere ut videlicet
labor debet fidelis ita sit ut talis labor divi-
nitatem non prodicet precepto dicente Exodo xx Memento
ut diem sabbati sanctifices, in eo scilicet
nichil nisi solum operando in tuis propri-
is operibus nisi solum in sanctis dictis operibus
sine quibus faceret sanctificis operibus
similibus insisterent. Ad agricola vel pertinet
alia i. animam in mite Primus pastor
fuit, et meliora sacrificia deo obtulit
Genesis iiii. Sit illud opus te sequi, non
solum arte sed manibus et virtute et meto
quod ille non potest esse ideo qui Cayn
malitia quaerit. Ad agricola insuper pertinet
arbores serere ac colere vineas plantare
et putare, sicut fecit Noe ut scribitur

Gen ix c. Nam refert Josephus de
causis rerum naturalium quod Noe vitem invenit
silvestrem i. labruscam que a labiis viarum
sic est dicta, que cum amara esset adduxit
genus sanguinis accepit videlicet leonis
agni porci et symee et cuius sanguine
admixta terra fecit fimum et ad radices
cuiuslibet vitis posuit propterea ut amaritudine
vitis repulsa dulcedinem fructus redderet
Tunc de vino eius bibit inebriatus
est et nudatus in tabernaculo suo aliquis
a filio cham minore scilicet dignitate derisus
est. cum autem sobrius factus esset cognovit
filius nam vini ostendit eis [illegible] se
sanguine dictorum animalium apposuisse ut
discerent homines quod propter vinum fieri
leones per iram (quidam agnos sive mites
per verecundiam / quidam porcos per luxuriam
quidam symeas per curiositatem presumptam
Nam simia quecumque fieri videt, totum
facere conatur et destruere Sic et multi
cum sint sobrii quantumlibet sunt contenti
officiis. Ebrii vero circa aliena officia
se occupare, et sicut simie se intromittere
destruere nesciunt. Moraliter terras colere
agricolam sive erudire cordis eo modo
quo docet Apostolus i ad Chor iii Dei
agricultura estis etc. Ne dicatur alicui
illud prov. xxiiii Per agrum pigri
hominis transivi. et ecce totum repleverant
urtice Sicut cum magno labore cogitur
ager corporalis ad fructum temporalem, sic multo
magis ager interior ad fructum eternum
et spiritualem. de ista agricultura et agricul-
toris doctrine latius dicetur infra in
ha parte metri in principio Tellus si
sacre velis etc.

Ubi v. cap./ rursus capitulo sistitur
Venatio que dicitur videamus de
licita. Hoc vult dicere quod quanta
pro actibus mechanice est ve-
natio que quidem magis respicitur videamus
et scolaribus quam clericis seu regularibus
et ideo spectantes in venatione, condicione
in ferina, aucupio et piscatoria quantum
utraque utilius magis exercet. Ut ait Hugo
ubi sibi licito et pessimo modo debet spectari
nam illa que est piscatum licita sit clericis
aut et monachis Ut Nicolaus circa ima
nove [illegible] de consecratione dist. v. tum illa
que est ferina vel aucupium non omnino
prohibite licita est. Sed Augustinus in canone
de venatoribus hoc questio[illegible] di. v glosa concludit in

Ubi primo probatur legitur cham venatorem
fuisse quam peccator erat et periculum non
invenimus sanctum aliquem venatorem. dixi de ve-
natione potuit / ne de sancto Eustachio
valeat obici / piscatores cum erant sancti
Augustinus sanctos invenimus [illegible] ratio que
magis prohibetur venari quam piscari. quia
est quod piscatio fit sine clamore venatio
non / vel quia maior est delectatio in
venatione / vel potest de divinis cogitare et
peccato ibidem dicit Jeronimus / Cum propterea
debet continere visceribus et lucrari ve-
natibus abstinere a talibus et orare pertinet
qui de pacto a modo non possit Propter
dictorum et sequentium intelligentiam est sciendum
quod triplex est venatio scilicet oppressiva
arenaria et saltuosa Prima est illicita
~~et saltuosa~~ ut in di. sibi [illegible] ubi legitur
quod cepit nemroth esse robustum venator
coram domino i. hominum oppressor et extinctor
quos ad turrim edificandam allexit ut cystercia
legitur Gen. x. c. legitur ibidem quod homines
post diluvium timentes illud iterum venire
dixerunt alter ad alterum faciamus turrim
cuius cacumen pertingat usque ad celum
Cuius edificacionem confudit deus linguas
eorum Unde turris illa dicta est babel
i. confusio quia ibi fuit confusio labiorum
universe terre. cum primo tamen esset unius labii
et sermonis et ibi edificata est babilonia /
Secunda est arenaria qua quis pugnat
in arena cum bestia devorata, et obliga-
verat operas suas / hac qui exercet mor-
taliter peccat / et qui eam aspicit etiam
nam exercet infamis est nisi gratia vi-
tam exercet [illegible] ut ff de postulatione lo. po.
Tertia est saltuosa et hec fit in
silvis et saltibus et hec potest esse li-
cita et illicita Hec nullus magis potest
intelligi / quia licet generaliter licita sit
laycis tum ex tempore potest fieri illicita ut
in xlma et diebus ieiuniorum / ac etiam
tempore quo homines debent esse in ecclesia
et orare, unde in canone Aurelianense
[illegible] de et dist. di. iii i religiosa
et di. v. Jejunium in principio, et intellige
nisi immineat necessitas / ut si fere
fierent vel bestie vastarent homines vel
segetes ut c. de feri [illegible] Illicita vero
omni tempore clericis est. tamen causa sancte
et recreacionis possit esse licita / nisi esset
nimis frequentata aut clamosa ut
de cle. vena c. 12 y epis ad nos pervenit
cum ibidem [illegible]

Non

Oppressiva

Arenaria

Saltuosa

De vij° phisicis

Attendant ergo venatores vanitatum varie-
tates, etiam pravitates, temporis amissiones,
inutiles occupaciones, fetidum modicitates
que sepe eos comitantur quod post unam
bestiolam scilicet lepusculum tamdiu tot
currunt cursores, tot cornuum clangores
tot ululatuum vociferaciones, et in fine
plenum laboris amissiones. Et sic dicitur
Contra priores et illiteratos modernos prelatos
sursum predicat auctor in sepe dicto precepto
Illud stude agere quod iustum est et invenimus
nobiles ad talia anhelantes attende-
rent venationum pericula et vanitates
que eam talia comitantur. Proh dolor
vacare sibi nobiles principes et laicos
ne diebus dominicis et festivis principalibus
propter tales venaciones missas et divina
omnia pretermittant, cum quia celsitudinem dei
offendunt, tum eciam propter pravissimum exemplum
subditorum. Ad hoc bene facit quod in
quadam hystoria recitatur de quodam rege
anglorum Endagorus nomine, qui cum
quodam die dominica hora misse ad venandum
iuisset, et dictus dominus suus sacerdos
indutus cum ad altare expectaret dominum
nec veniret, audivit ab angelo initium
misse et kyrieleyson et postea Ite missa
est, et cum diceretur ei a rege advenienti
quod celebrare deberet, dixit quod ...
sum tenetur audire divinis venationi temporibus
preferre. Dicendum est dicimus quod non tamen
sunt audire divinis in rebus illicitis quia
est hoc causa est tamen illud preceptum
quod in ... querite regnum dei i. celestem
quod scilicet summum est in ordine ut ibi in
glosa notat Hugo. Sed et ad literam de
temporalibus a divinis tamen non pertinet
meditatur nisi placere incipiat eis et
dum in voluptate. Sed hoc sane intelligendum
quod tamen sit voluptas quod etiam dimittere
nollent sic tamen dei preceptum esset

Decimus septimus quod nempe scilicet loculum
sanitatis corporis sui medicina
dicta, quod in effectu est intelligendum

quod sexta species artis mechanice
est medicina que sanando corpus habet
prolongare vitam humanam. Unde hic scilicet
medici non attemptant aliquos curare nisi
in medicina sint sufficienter instructi.
Propterea Comentator ix ethicorum dicit Oportet
medicum in scientia et experientia esse
instructum et quod diligenciam adhibeat in
medicando et quod causas morborum inquirat
Sed multi reperiuntur hodie qui in operacione artis

sue nichilominus in multis offendunt et peccant
et precipue in tribus scilicet peccato homicidii
peccato infidelitatis peccato inobediencie et
transgressionis. Primo offendunt peccato homicidii
quia eo quod aliquando ex ipsis ea que sunt artis
insufficienter exercentur et ideo rei sunt mortis
infirmorum. Hec autem talibus medicis quod quos
sanare debent occidunt. Debent ergo primo
attendere diligenter ne talem medicinam
infirmis conferant de quibus sine arte
eis non constaret. Nam si dubitatorie
habent quod nocere vel prodesse debet consulendo
peritiorem quod semper in tuciorem partem tendendum
est ut in decretalibus de homicidio. Quandocumque
est cum homine relinquere in maiori certitudine
sui quam medicine de qua dubitat. Item
cum ... possunt si debitas medicinas adhibere
tenentur sine precio. Secundo ergo eis peccato infidelitatis
offendunt, quia scienter curas differunt et
medicinas tricas, ut pecunias ...
possent eis bene ipsis egrotis subvenire
quam possunt ergo infidelitate et avaricia
Tercio eciam offendunt peccato inobediencie,
quia ea que sancta mater ecclesia circa insuper
medicos statuit et ordinat pro animarum salute
eos status et ordinat pro corporis salute
ut confessione premonere et similia negli-
gunt observare. Item sub precepto predicatorum
prohibetur medicis ne pro temporali salute aliquid
suadeant quod ipsis infirmis in anime periculum
vertatur ut in decretali Cum infirmitas
de penitentiis et remissionibus. Contra priores modernos
talem auctor sursum predicat in predicto
precepto dum dicit Illud stude agere
quod bonum est id est quod cum summa diligencia
fidelitate et obediencia arte sua debeant
operari. Adhibeant ergo medicinas pro qualitate
temporum etatum et complexionum et regionum
et convenit augustinus ... de quodam medico
dico qui adhibuit quod contra ... dolorem
... et sanitas consecuta est, at ille
post annos aliquos quando dolor apposuit
illi medicinam eandem fuit ei peius et
ad alium medicum ... qui hec fuit
... medicus quod illi etati non fuisset
nisi ... apponi medicamentum et ...
augustinus ... quod ... ut artibus
... non mutetur ... pro temporibus variatis
est innitendum

Insuper eciam predictus lector attendere debet
et notare quod sub arte medicine
comprehenduntur ... plures ... eciam
cyrurgici et pigmentarii, tamen medicine
artis cooperatores. Unde cum quid de stulte
... medicinam ... suam, videlicet ...

in cathedra magistrali sedentem / librum in
manu dextra tenentem / urinale pigmen-
tarium in sinistra habentem / cyrurgicum
seu in angulo firmantem / vulnera et ul-
cera gestantem. Per hunc intelligi debet
phisica / et hoc in libro per quem ceteri
principaliter omnes generantur / logica rethorica
geometria arismetrica / musica et astrologia.
Nam perfectus medicus liberas generare propter
assumptiones logice / placitationes et figu-
ras rethorice / dimensiones geometrice
horarum dierumque numerationes arismetice
armonia pulsuum cum armonia
musice. Per urinale vero medicinas et in-
cisionibus lunationes astrologie notitie est
sive. Per urinale significatur pigmentarium / in
fomentis vero que in angulo defert me-
dicos cyrurgicos significari dicimus / horum
omnium primum theorice speculatores sunt / ulti-
mi vero duo practice operatores. Medicos
physicos solertes esse oportet circa signa et
dietas. Cum enim vita humana corporis
quodammodo sit in manu medici / non placere
debeat [illegible] sapientie / et postea nisi
medicine arti se totaliter dederit, magis
artifex homicidii quam custos sanitatis potius
estimandus / in eius moribus maturitas et
bona facetia / corporis castitas penitus
esse debet. Ad infirmos etiam ultra sanitatem
promisso / frequens visitator / curarum causas
signorum custodes respondere in libris
autorum et maxime ypocratis et galieni
diuturne sollicitudo commoda / non ad ipsum
multi medici sunt qui venerunt / magis lin-
guatores vel disputatores exhibeant ne
videantur magis nummum querere dum dispu-
tando nasse videntur quam deberent salute
tractare. Caveant igitur medici ne
ne magis appetere studeant quam curare.
Cum enim regnorum rectorum [illegible] custodiam
medici exhibeant / occultiora verecunda
quique inspiciant. Ideo super omnia necesse
est eos esse castos quod ypocras denique
vult [illegible] cum tenere [illegible] continentie
[illegible] statua [illegible] [illegible] [illegible]
dicitur promasisse. Pigmentarii vero curam
gerant sollicitam que eis mandatur amen
dixit adimplere / ne oblivione vel diversis
causis occupati in medicinas vel confectionibus
uno pro alio posito homines periclitent se
[illegible] fallacia fugiant ne [illegible]
[illegible] aromatica sunt plus quam pig-
mentarii inducerent. Vngentarii facere debent
vngenta suavia et [illegible] confectione
salutaria / venenosa [illegible] etiam ipsius

[illegible] vel suspectis nullatenus
[illegible] pro [illegible] ne malicia ducti ad
dampna [illegible] illa [illegible] fiatque [illegible]
[illegible] criminis [illegible] qui gerere debent curam
sanitatis vel salutis. Cyrurgici etiam [illegible]
pacientes sunt [illegible] ne [illegible] se [illegible]
[illegible] vulnera / vel etiam ulceram ne
fama perdita / [illegible] dicantur plusquam
vulnerum curatores. Cum omnes [illegible] omnem [illegible]
curam gerunt sui ipsius plus habent
ut purgati passionibus moribus se sanos
[illegible] / moraliter [illegible] in medicam la-
borantes [illegible] morbos curare et
lepras. i. petrum [illegible] lucas [illegible] me-
dice [illegible] [illegible] / [illegible] medicorum et
fidelitate [illegible] lucas dicens [illegible] in-
ha parte [illegible] corporis
auxilium medico [illegible] fidelis

[illegible] [illegible] magis
in speciali est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] medicus tenetur
potius infirmum [illegible] curare quam
cum [illegible] mori. [illegible] [illegible]
[illegible] medicus tenetur curam et consilium
impendere pauperi languido / [illegible]
morte languentibus [illegible] infligere. [illegible]
[illegible] possit concludere non concludit
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gloria [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] curare [illegible] [illegible]
mori non solum pauperes sed etiam divites.
[illegible] a divite repetere possit expensas
[illegible] quas [illegible] cum [illegible] / [illegible]
[illegible] dare ad negocium eius utiliter
gessit. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] repetere [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] licet [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] / nec ei [illegible] [illegible]
causa [illegible] [illegible] [illegible] illos /
illi infirmo esset [illegible] [illegible] [illegible]
causa videtur donasse si est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] si [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] igitur [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] nec aliquis medicus debet
ei [illegible] medicum / [illegible] curare [illegible]
debeat et medicinas [illegible]. [illegible]
[illegible] super hac [illegible] multi [illegible] dixerunt
[illegible] finaliter concludendo est [illegible] in
canone [illegible] [illegible] XXIII [illegible]
[illegible] [illegible] curare [illegible] et [illegible] in
[illegible] [illegible] domo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] illud fuisse [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] ut [illegible] [illegible]

di insti de prima et sa quone augs
plenius videri potest in paulo de so
lario contra ulti ubi quod si infirmus et q se
queuti Amitur tunc uter peccat infirmus
non obediens medico. Dicendum est sicut primus
quod non tenetur ex debito obedire quia nec platus
est nec habet cuius mandatis obedire tenea
tur bonum est quod ei credat tanquam in arte me
diane perito Verumptamen si ipse infirmus sciens
sumat aliquid vel potum nocivum peccat
quia tenetur corpus suum sicut dicitur diligere
Potest tamen dici quod si non credit mortiferum
sed prius credat infirmitatem inde augeri non
peccat mortaliter vel saltem non ita graviter
peccat ac si contrarium sciret Similiter
Secundo Peccat ac si moriens sciret tali
infirmitate In sanitate quod quando quis tenetur
Item medicaliter si sciens accipit
vinum medicaliter si sciens accipit
aliquid nocivum unde mors vel
infirmitas eius inferatur peccat in
hac opinione est hostiensis. Tamen quid
de illo qui flebotomat vel scarificat aliquem
qui inde moritur dicunt doctores quod si ille
peritus erat et adhibuit diligentiam debitam
non tenetur in aliquo quia potius casu quam
eius culpa mors creditur provenire
ar p. q. 8. de occidendis c. medicus
Sexto utrum quod postremo loco re
sidet que lude locus prsidet
theatrica vocata quod est dictum quod
aliud species artis mechanice

36

theatrica

est theatrica que quidem est scientia ludorum
a theatro dicta ubi populus conveniebat
ad ludendum ut ait hugo vbi s. v. cinqua
sciendum quod ex ludis in sacra pagina reperitur
quidam est prime illusionis sicut est lusus
primus est prime illusionis lasci
vie vanitatis ac voluptatis Secundo
est socialis honestatis Primus est illi
citus totaliter et ideo relinquendus Unde
genesis xxi° scribitur Cum sara vidit ysmael
filium ludentem cum ysaac in quo ludo in
dit illusionem et prefigurabat deceptionem
Ut ait glossa super Johannem Omne x dicitur
est ac relinquendus ideo deo precepti
signater scribitur Cum sedit populus manducare
et bibere et surrexerunt ludere Hec ludi
tamen sunt unde Crisostomus super omnem
ait Cum deus non dat ludum sed dyabolus
si lusorum impii autem etiam a spera ca
dunt pignora cum peccatoris ducatus
mortis auctor suasionem plicet et hec
infra in xxxiii° de ...pto Secundo
lude In quo tamen ludus qui est so
cialis honestatis est concessus et iste fu

debet causa recreationis et laboris le
vaminis Unde Beatum de tuquilitate
in fide dicit Cum socios cum puerulis
ludens non erubescebat et karissimos ossi
lapsabat cum tunc spiritualibus fatigatus
Scit quod animi molestias atrocis reiecti
surgunt et prius exiit dei agnus stan
tibus quod sicut cito ullas quos hominis vires
intermissa sanitas et cura circa impetus
assiduis labor frangit vires recipiat
paulatim resolutus et remissus Similiter potest
corpus nec saepius restauranda est natura
sed tamen quaedam mors est Similiter
de ludo honesto et ideo nunquam legitur de
diversis festinationis instituuntur ducis quod ad
hylaritatem choreas publice cogebantur tamen
naturaliter laboribus imponentes spiritum
Sequitur indulgentiam est audiendi quod sub
unde erat quod unum loco sit Unde quidam
quo ubi super ludos ideo vel humanas
actiones commendat quia spiratio mentis
naturalis calor nutritur in corpore et letitia
mentis reparatur Secundo quod dicit li i c
de finali regis introductione natura certum
alloquo tamen cum hac scilicet dicitur de
certis imperatoriam maiestatem privatos
hre fideles cum quibus delectetur ex
tediosis sui curis lassis inflictis et
quibus inventis circa cum humana in
quibus vivificatur sensus reiecti solli
citudo et curiositas evanescunt et tam
corpus ingreditur Ideo legis gaudeat ut
generaliter quod omnes virtutes et dona spiritualia
aliquid indiget quiete et gaudio tam
corporali quam ac intellectuali et spirituali quod
rationibus inscriptis persuadere potest
Prima ratio fundatur super labore corporali
quia virtus nostra corporalis finita est
et laboribus determinatis proportionata
et propter hoc continue laborare potest sed
indiget homo quiete ad corporis re
fociliationem Unde tamen ubi medio
et mensuratis in aquas operationes fit ex
tendit ex hoc fatigatur Unde dicit de
lectacio que fit per ioca et ludos ho
nestos sit quies in loco delectabili
non habet vires corporalibus vir
tute hominis delectationes et gaudia ho
nesta non solum in seipso unde ac me
sodales et cum aliquibus convivit atque
letitiam ostendendo ut homini fit cura
plus Secunda ratio potest fundari super cura
et labore spirituali et animali sit

Cum autem vtrum dicte similia sit et declinam ad
certas operationes aut proportionata / et ideo qui
ipsa anima sit simplicia elevata / et datur considerationes
est interna vt laudo medio meditacionis et
(?) subtilibus / unde nascitur quod fatigacio animalis
sine illa mentis operibus volens speculare ut
doctores et alii studio insistentes / sive in
talibus operibus petere / magis tamen fatigat in
operibus corporis speculantes / quia magis a sen-
sibilibus elevat / Quia vnusquisque tanto magis animus
fatigatur quanto vehemencius operibus corporis
intendit / sicut ergo fatigacio corporis solvitur
per quietem corporalem ita oportet quod animalis fa-
tigacio solvatur per animi quietem / que est de-
lectacio vel gaudium que habetur per ludos et
iocos honestas ut dictum est / Unde videre
licet quales sunt vel esse debent religi-
osi primo et hoc caveat / et si in aliquo
vtatur sit cum debita causa / debitis modis
debitis temporibus et religiose personis / Ut in isto
(?) et doctor eximius beatus augustinus
consilium et consilium talibus veniat vel in-
tendat quibus demones delectantur / Unde
et in proprio dictum sunt illi vovemo / ut
ludi restaurentur (?) ut recitat augustinus in
de civitate dei libro xviii / Pro premissorum
intelligencia ac etiam infra dictorum magis in
speciali de duobus est perquirendum et in-
vestigandum / et primo utrum in ludis et
iocis possit esse virtus / Secundo utrum sit
vicium in ludis et quomodo / Circa primum dicendum
est secundum beatum Thomam secunda secunde questione 168 / Sicut homo
indiget corporali refocillacione / quia
non potest continue laborare / ita etiam ex parte anime
indiget quiete et solacio quod fit per lu-
dicra et iocosa / Ea que tamen proprie
videntur esse animalia / Primum et principale est
in predicta delectacione / non queratur in aliquibus
operibus seu verbis turpibus vel nocivis /
Secundum ne totaliter gravitas anime resolvatur /
Tertium ut ludus sit conveniens secundum con-
gruentem personae temporis et loci et secundum
alias circumstancias debite ordinetur / et
virtus secundum philosophum vocatur eutrapelia / Circa
secundum dicendum est secundum Thomam ubi supra / quod in-
ordinatum potest esse ludo duobus modis / Pri-
mo secundum excessum quando quis ad ludum assumit
turpia verba vel facta vel etiam ea que vergunt
in proximi nocumentum / que de se sunt peccata
mortalia et processus ludi est peccatum
mortale / Item potest esse excessus in ludo quando
non est ad debitas circumstancias / puta quia non
competit loco seu tempori negocio aut persone
et hoc utique potest esse peccatum mortale

propter vehemenciam affectus ad ludum
cum quis totum preceptum dei vel ecclesie talibus uti
non vereatur / quamquam autem veniale / sed cum quis
non tantum afficiatur ad ludum quod propter hoc vellet
aliquid quod deo contrarium committere / Secundo potest esse in ludo
deviacio propter eius defectum / nam est humanum
racionem et ut aliquis se onerosum exhibe-
at puta dum nichil delectabile exhibet
et delectaciones aliorum impendit / Unde Seneca
dicit / Sic te geras sapienter ut nullus
te horreat / tamquam asperum nec contempnet
quasi vilem / Sed quia ludus non propter se querendum
sed propter operacionem / ideo defectus ludi minus est
viciosus quam processus / Unde philosophus dicit
x ethicorum / Quod parum de delectacione sufficit
ad vitam / sicut quod condimentum parum paucum sal
sufficit in cibo / Declarat materia latius dicetur
infra in tercia parte meta / precepto octavo
Jupone eius x de ludis non licitis
et qui sunt dicetur infra xxxiii precepto
aleas fuge etc.

Cum quia explicatur materia aliqui
sunt veri negociatores seu mercatores
quidam qui in temporibus mercimoniis
tamen et vendendo quam emendo
ut plurimum omnia fraudulenta malicia
et rapina exercent quod volunt vili emere et
caro vendere / ac etiam mensuras minuunt
et mortalia multa committunt / que omnia et
similia abhominantur deus secundum Ecclesiasticum
xx et leviticum xix luvaliter (?) / abhominacio
est apud deum pondus et pondus / statera
iusta et equa sunt ponderanda / Ait ergo talibus
impia honoramini / punimini vel traditi et
mediante quod eorum mores talium sit pravos
et ineptos / sursum plus anno in precedenti
precepto / Illud studeas etiam et cetera / Amplius in
presenti quandoque tangit cum ut supra dictum est in
proprie tangit industrias quibus mercatores / sive
sunt mercatores pannorum telarum et quarumcumque
rerum / et cum sub breviario incensum (?) explicantur
sive etiam mercatores sunt emptores pecuniarum
et mutuatores sive etiam sunt depositarii
et pecuniarum receptores / quod etiam libra vel
pondere complectuntur / Omnes isti dicuntur avaricie
fuge / debita tamen premissa opus attendere
et servare / ac commissa deposita integraliter
restituere / sic cum fatear dicendum precepto
dilige abhominacio / Pro cuius precepti in-
telligencia ac etiam observancia puto utile et
curiosum de infra scriptis quibusdam querere vel
investigare / Et primo utrum mercator honestus
in vendicione rerum vicia patefacere debeat
cum ea celare quod est de emptore ex parte lateat
eius dampno est intelligendum / Haec questio
non quod pars precium petatur / Tullius ho-
mo de officiis c. xii sic dicit / Cum antipater

A 31
D

C

acutissimum discipulus Dyogenis dicebat omnia
patefacienda / Dyogenes babilonius ma
gnus et grauis stoycus dicebat contra
non oportere venditorem vicia rerum propalare
nisi quantum sit constitutum iure ciuili ff
de edili edicto l. quod si nolit § cum man
cipia & c. ti. l. ediles Certam sine in
sidijs agere. Unde Antipater dicebat quod
emptorem preuenire et producere in fraudem
merito plus est quam viam non monstrare
quod tamen sanctitum est athenis publicis
execracionibus / Dyogenes quod stultus qui re
dictorem vicia rei quam vendit narrare
et quasi preco proferet domum pestilentem
vendo etc. Unde concludit Tullius quod in du
bijs cum sit causa pro defendat honestas
causa vtilitatis quam dicit honestum similis
narrare vicia rei vendende / vtile vero non
prodere / et super hoc concludit contra quod non
videat / certi non apti / non simplicis
non ingenui / non iusti non boni viri / v
sum potius callidi astuti fallacis etc.
Hanc Tullij conclusionem approbat Thomas hic
q. lxxvij ar. iij d.. Et circa eum duplex
defectus consideratur pro primo quidem
scilicet speciei rei et hunc quidem defectum
si venditor cognoscat in re quam vendi-
t fraudem committit in vendicione Unde
vendicio illicita redditur Et hoc est quod
dicitur contra quosdam ysa. 1o Argentum tuum
versum est in scoriam / vinum tuum mi
xtum est aqua / quod enim permixtum est
patitur defectum quantum ad speciem / Alius
autem defectus est secundum quantitatem, que per
mensuram cognoscitur Et ideo siquis vtatur
scienter deficienti mensura in vendendo
fraudem committit et est illicita vendicio
Unde dicitur deut. xxv Non habebis in saccu
lo diuersa pondera maius et minus
nec erit in domo tua modius maior
et minor: Et postea subditur Abhominatur
enim dominus eum qui facit hec et aduersatur
omnem iniusticiam Tercius defectus est ex parte
qualitatis puta si aliquod animal infirmum
vendat quasi sanum / quod siquis scienter
fecit fraudem committit in vendicione
Unde est illicita vendicio / Et in omnibus
talibus non solum aliquis peccat iniustam
faciendo vendicionem sed etiam ad restitucionem
tenetur Si vero eo ignorante aliquis
defectum predictorum in re vendita fuit
venditor quidem non peccat quia facit
iniustum ignoranter / non tamen eius opus
est iniustum / tenetur tamen cum ad eius

C
38

D

peruenit notitiam dampnum recompensare em
ptori / et quod dictum est de venditore
etiam intelligendum est ex parte emptoris / Con
tingit quandoque venditorem credere rem suam
esse minus preciosam quantum ad speciem
sicut si aliquis vendat aurum loco auri
calci emptor si cognoscat iniuste emit
ad restitucionem tenetur Et eadem est racio
de defectu qualitatis et quantitatis Ex
hijs patet quod illicitum est vendere aurum
vel argentum ab alchimistis factum pro
vero auro et argento quia non est adeo
purum vt verum aurum / nec habet omnia easdem
operaciones / sicut operacionem letificandi et
quia valet aurum verum contra quasdam
infirmitates / et quia frequencius potest poni
in opere et huius Si autem per alchimiam
fieret verum aurum non esset illicitum
vendere pro vero / quia nichil prohibet
artem vti aliquibus naturalibus causis ad pro
ducendum naturales et veros effectus
sicut Augustinus dicit in iijo de trinitate / de
hijs que arte demonum fiunt / contra
quos magos illud remedia et sinceram
adhibet [illegible] et pedem preceptum
[illegible] et sic in generali patet causa seu
defectus corporum mechanicorum non [illegible]
aliquali refectione

Hinc consequenter restat dicere de
vicijs seu defectibus quibus di
uites communiter implicantur / & de
remedijs per auctorem hijs appli
catis quantum ad hoc accedit id principale
vicio dixi quod diuitum infirmitas / unde
[illegible] sagittans quo tolleret vbi [illegible]
quod prodes contrario constringitur vincitur
plurimum acquiescit / Et auctor dicendo
solerter in opusculo primo commiscuit
hos inicium plurium scientes aulam superbia
extendit / diua stulticia carpitur perdurant
[illegible] vilipendunt / Et per hinc [illegible]
inpugnand domus abutentes / certo plus
accumulant. accumulare intiant sic
cumulant sunt agentes / Dico primo quod
hos vicium [illegible] quod est dictum
quod radix scilicet superbia que seducit
primum aulicos seu luciferum militantes
semper ipsos diuites et hic [illegible]
sunt contemplare primis superbie specie
sunt secundum Gregorium iij moralium / Prima
est cum homo bonum aliquid extimat
se habere a seipso / Secunda est cum quo sibi
minus credit bonum cum virtute habet
quia de virtute non habet / Tercia est
cum superbus dispartes omnibus talis vult

/ za Deus variat si aliquid hic est tamen non liz

singularis appareat ponitur. Per primam
g[enus] specierum ipsa superbia divites aliquos fallit
existimantes quod sui ipsius credere quod bonum quod habent
habeant a seipsis et quantum ad hoc gratiam
dei offenduntur. Contra quia non habes quod
solus dei est bona omnia causare et sub
hoc aut quod tradit Augustinus [illegible] c. 1
dicitur Omnia per ipsum facta sunt. Et contra
ea dicit apostolus i ad Corinthios xv c. Gratia dei
sum id quod sum. Per secundam speciem superbie
falluntur divites alii et quantum ad
ad hoc confunduntur et dampnantur. Contra quia
licet habeat a deo aliquem [illegible] possessionem
vel habere aliquod bonum vel aliquam
[illegible] multiloquium [illegible] quamlibet tamen
sit et necessario indiget operante continue
suo subsidio, tanquam ipso manente et operante
absque [illegible] ad bonum quodlibet
faciendum vel quodlibet acquirendum. Propter
quod dicit Augustinus in libro de correptione et gratia
Nullum prorsus sive cogitando sive volendo
sive amando sive aliquid agendo faciunt homines
bonum. Et [illegible] ad Romanos ix c. Quia
est volentis salus velle nec currentis sed
dei miserentis. Per tertiam su-
perbie speciem falluntur divites aliqui [illegible]
est cum superbie [illegible] et se asserit habere [illegible]
bonum aliquod quod non habet. Unde Ysidorus
libro ethimologiarum: Superbus dictus est quia super vult
videri quam est. Qui enim [illegible] vult et volens
[illegible] solum [illegible] [illegible]
[illegible] et dignitate
ipsius voluntatis vero superbi appetit ex-
cellentiam [illegible]
Quarta species ista quia [illegible] est mala
propter quod scribit Theophrastus [illegible] et
[illegible] se [illegible]
[illegible] Et hoc est quod scriptum erat
in sigillo [illegible] ubi dicitur Sapientior
est qui abscondit sapientiam quam [illegible]
qui propalat quod non novit. Per quartam
superbie speciem falluntur alii aliqui divites
[illegible] Contra est [illegible]
[illegible] superbia nata est in celis et
illa [illegible]
[illegible] superbie sive lapsum [illegible] angelus
dictus lucifer [illegible] pulchri-
tudinis et sapientie sive filius lucerum
Sed postea in amore inordinato pulchritudinis
superbia deceptus adversus deum creatorem
suum sua malicia se opponens dixit
ponam sedem meam in aquilone et ero
similis altissimo. Propterea sicut illa prima
origo superbie aliarum superbiarum [illegible]

et fomes [illegible] sui [illegible] facta
sunt omnia opponens se presumpsit
[illegible] superbia seu angelus [illegible]
vult apparere sublimis et eminere aliis [illegible]
est ut patet in superbia [illegible] lucifer [illegible]
[illegible] et celestibus sedibus [illegible] ad [illegible]
[illegible] pervenit. Sic superbi quilibet
de statu excellentie vel honoris in quo
indigne residunt eminere digne per-
[illegible] ad penam. Hoc signum quod scribit
Gregorius in moralibus. Superbia nature
celestis et ideo celestes appetit et ad
[illegible] ortus [illegible] hominum glam
et [illegible] que dei gloriam et
aliorum [illegible] ut [illegible]
[illegible] quos [illegible] et [illegible]
[illegible] primum qui admi-
rando dicit: Quomodo cecidisti lucifer de celo
qui mane oriebaris qui dicebas in corde
tuo: In celum ascendam et super astra celi
dei exaltabo solium meum, ascendam super
altitudinem nubium et ero similis altissimo.
Nota [illegible] et [illegible] quod angelus
[illegible] Nam primo [illegible] angelus
[illegible] Sic [illegible] [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] pace ut homo. Sic [illegible]
[illegible] ut [illegible]
[illegible] missus est ad [illegible]
Sic apparuit Abrahe in valle mambre
ut [illegible] Sic [illegible] ad [illegible]
Sic liberavit [illegible] Loth de [illegible]
[illegible] ad [illegible] Sic [illegible]
[illegible] de egypto [illegible]
[illegible] Sic [illegible] in
[illegible] xxxiii [illegible] Nabuchodonozor
Item [illegible] Bonus est angelus
ut Malachie i° scribitur: Ecce ego mitto
angelum meum ante faciem tuam. Item
[illegible] hominis unde in actibus apostolorum
de petro [illegible] [illegible] angelus
eius est [illegible] Item [illegible] unde
Job [illegible] et [illegible]
Item [illegible] in apocalipsi [illegible] Et angelo
laodicie scribe [illegible] et angelo
ephesi [illegible] Item
[illegible] de quo dicitur in malachia
[illegible] angelus domini exercituum est [illegible]
[illegible] Item [illegible] unde pa-
ulus datus est michi stimulus carnis
[illegible] angelus sathane [illegible]
omnis [illegible] malicia et ing-
[illegible] superbiam [illegible]
et [illegible] sibi [illegible]
[illegible] sup[erbia]

Addi Angelus 1 2 3 x.

Contra superbos

Si tibi quid sit superbia forte queris dicam / Inquirit cum sola superbia sit cunctorum / Omnia recta dinat / virtutum summa perdit / Vastat opes virtus [illegible] / [illegible] gignit

Auli itaque quedam aves que aves paradisi nuncupantur, quod cum nulla per totum coloris sibi desit, que pro illa quantitate fuerint, earum nunquam cessat; hec nec moriantur nec liberati dominium, nec tamen fuerint in libertate velut suavitate cantant et precipue tempore quo floribus mittitur apparere super terram. Quare per has aves intelliguntur aule paradisi, si qui cum tota pulchre fuerint in sua creatione et decoratio quorum quidam specialiter, ut est decem sive [illegible] vult ymaginari, ut possunt astruere super altitudinem nubium [illegible] ad super altitudinem [illegible] Lucifer sicut beatus Gregorius [illegible] sicut in principio in civitate celestis excellencior et preclarior ac [illegible] in gloria et nobilibus ante lapsum cunctis et sicut auctoritas beati Job et Ezechiel propheta [illegible]. Unde Job xl° et Ezechiel xxviii°, cuius primam excellenciam et potestatem in summa [illegible] sic dicunt. Omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius, topazius, jaspis, crisolitus, onix, berillus, saphirus, carbunculus et smaragdus. Novem dicit genera lapidum, quia novem sunt ordines angelorum, scilicet in sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominaciones, principatus, potestates, virtutes [illegible] superiores tuum inferiore [illegible] sunt distinctiones angelorum, quibus iste optime fuisse describitur, quia ceteris [illegible] vestitum ad ornatum suum erunt, quorum decor [illegible] transcendit, quod corpus splendore [illegible] fuit, ideo ad ipsum et sua [illegible] [illegible] sunt [illegible] superbiam, ut dicitur est gemere perpetuo non cessabunt. Job xxvi: Ecce gygantes gemunt sub aquis, cum gemebat principium causam de per di[illegible] [illegible] Et qui [illegible] peccatum sine venia dampnatum est, quia magnum sine [illegible] a summo deo [illegible]. Sed angeli beati perpetue liberati [illegible] cantant et dulcem faciunt melodiam et precipue tunc suavitatem continuavit, cum terra flore [illegible] virgo beata Christum peperit et mundo tradidit. [illegible] tunc [illegible] cadem angeli [illegible] Gloria in excelsis deo, et in terra pax hominibus bone voluntatis. Luce ii et i [illegible] nocte et [illegible] et c. de [illegible] de [illegible].

Dicitur quod singulis [illegible] tas quam fragilis et caduca sit excellencia temporalis ipsam superbiam detestetur. Que quidem superbia

de divinis cognicione dicitur transisse [illegible] ydropico similatur, de quo Luce xiiii: Ecce homo ydropicus erat ante illum. Sicut [illegible] superbia quis summopere debet detestari ut securius vite felicitate letetur, cum sit tradit glossa in [illegible] primum libri super dictum de celestis hierarchia. Superbi [illegible] sunt laqueo [illegible] [illegible] corpus et [illegible] angeli in hoc [illegible]. Nulla est sacra pagina scriptura librorum in quo non sonet quod deus superbis resistit, humilibus autem dat graciam. [illegible] xviii c. Contricionem precedit superbia et ante ruinam exaltatur spiritus, et [illegible] super [illegible] a divinis cognicione traxit, ortum [illegible] a divinis [illegible] volumen in [illegible] multa mala [illegible] divine mala [illegible] non sunt, divine sunt causa malorum, non quia ipse faciat aliquid, sed quia [illegible] [illegible] sicut gladius [illegible], sed est [illegible] [illegible] inflant divine [illegible] superbia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] exemplar [illegible] de quibus legitur divinis [illegible] in scripturis, et [illegible] ipsorum [illegible] in scripturis, et [illegible] [illegible] peccatores superbos [illegible] provenit [illegible] in Lucifero, de quo [illegible] xiiii [illegible] in Lucifero de quo super Ysaie xiiii: Quomodo cecidisti Lucifer, et Luce x: Videbam Sathanam sicut fulgur de celo cadentem. Secundo est in homine qui voluit esse sicut deus, et [illegible] esse sicut deus, [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis. Tercio est de Saule, qui [illegible] in superbia [illegible] qui postquam [illegible] est in superbia [illegible] obediens [illegible] [illegible] i Regum xv c. [illegible] et non esse rex super Israel. Quarto de Roboam filio Salomonis, de [illegible] est de Roboam [illegible] superbia legitur in iii° Regum [illegible] [illegible] minimus digitus meus grossior dorso patris mei, pater meus posuit super iugum grave, et ego addam super iugum vestrum, pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cedam vos scorpionibus, et [illegible], et recessit [illegible] de domo David [illegible] in presentem diem. Quinto de Sennacherib, [illegible] xxxvii est de Sennacherib: Superbia tua ascendit in aures meas [illegible] et [illegible] ponam [illegible] in naribus tuis, et [illegible] [illegible] angeli domini nocte illa percussit [illegible] in castris assyriorum clxxxv milia, et reversus est Sennacherib Ninive, et [illegible] est a filiis suis. Sexto de Nabuchodonosor, Danielis v: [illegible] est de Nabuchodonosor [illegible] elevatum est cor eius et spiritus eius [illegible] ad superbiam depositus est de solio suo. Et nota modum [illegible] in [illegible] [illegible] in pallacio suo in [illegible] Babilone et dicebat: Nonne hec est Babilon [illegible] quam edificavi? Ecce vox de celo ruit [illegible] [illegible] Nabuchodonosor regnum tuum transiet a te

De humilitate — sufficiens, habundans, superhabundans

et alii hominibus circa te et ad bestiis et
scilicet circa habitacio tua, secundum quod duos co
medes et in tempore imitabar super te,
donec faceret quod deus excelsi d[illegible] regno hominum
et cuicumque voluerit det et sic factum est. Hec
et consimilia in superbia post humiliacione addit
addunt possent multa alia exempla que tunc
gravi [illegible]

Contra hunc prauissimum morem
aliorum puerorum morem radix et
initium sursum probet [illegible]
et [illegible] infra in iii parte metra

parte xb / multorum disce bona que facto sequi
cave fugias vita nobis est aliena magistra
per que [illegible] seu precepta [illegible] intendit
inducere divites superbos ut virtuosorum mo
res et maxime humilium debeant imitari
juxta illud Ecclesiastici xxxix Sapienciam omnium
antiquorum exquiret sapiens et in [illegible] prophetis
[illegible] disciplinam. Ex hiis autem manifeste colligitur quod ad disciplinam virtutum spiritualiter
valet exempla sanctorum. Unde Gregorius ad conversacionem
moralium proficiunt exempla sanctorum vii questio
ad conversacionem moralium proficiunt exempla sanctorum
verba autem non attendunt. Docuit homines
se imitari ad melius / sed proponit bona exempla
malorum ad suorum morum persuasione ut vicium
in peius et ut nullus valeat se excu
sare cum multorum exempla sanctorum proponi debeant
vel possit. Ait Gregorius in morali hominum
dicit quod ad ostendendam innocenciam venit Abel
ad docendum mundiciam venit Enoch ad insi
nuandum longanimitatem spei et operis venit Noe
ad manifestandum obedienciam venit Abraham
ad demonstrandum coniugalis vite castitatem venit
Ysaac / ad insinuandum laboris tollerantiam
venit Jacob / ad respondendum bone retribucionis
graciam venit Joseph / ad ostendendum man
suetudinem venit Moyses ad informandum
contra adversa fiduciam venit Josue / ad o
stendendum inter flagella pacienciam venit Job
Magistrum humilitatis et mansuetudinis sibi
salvator assidet tamen aliorum omnium virtutum
doctor bonum / sicut fundamentum primum / preparacionem
et disposicionem sicut enim [illegible] fundamentum
disponit ad domum. Sic humilitas ad omne
spirituale edificium et propter hoc [illegible] filius
est medicine preparative digestive sive ma
turative. Sicut enim non datur medicina
[illegible] sive laxativa sive vistose materie
expulsativa, nisi se primitus preparet et di
gestive sive digestivum receperit. Sic nulla
datur gracia que est anime medicina salvativa nisi
se ei reddit humilitati / Hec enim dicit humi
litate se sub deo [illegible] ad graciam percipiendam

Ad disciplinam morum valent exempla sanctorum.

se preparat. Unde quidam humilitatis tres sunt species
scilicet sufficiens habundans / et superhabundans
Sufficiens humilitas est submittere se ma
iori et se non preferre equali et hec utilis
est et necessaria / nam sicut nulla arbor in
equalitate et quantitate sua non crescit ad alta
nisi inferioribus terre suis fuerit firmata radicibus
sic nullus quilibet ad superna gratia
non ascendit nisi claritatis et passionis
sue tendente malicia humilitate fiunt
hoc est quod in quodam sermone scribitur
Bernardus: Arborem attende que radice figit
in humo ut virtute tendat in celum / sic
construe celestium fabricacionem. Et fundato
cogita humilitatis. Exemplum lune / sic est enim de
luna / que cum ex parte terre tota est ob
scura et dicitur esse nulla, tunc ex parte celi
dicitur luminosa et dicitur esse plena / et
quando ex parte terre tota est luminosa et dicitur
esse plena, ex parte celi tota est nigra
et obscura et penitus nulla. Et nota
quod quantoplus de luce suscipit visus noster
tanto plus obtenebrescit visus celeste
namque / et sicut visus terre paulatim deficit
in luce, sic visus celi crescit decori in
splendore. Item quanto soli est propinquior
tanto est ex parte terre minus luminosa, ita ut
ex parte terre dicatur nova, quando soli est co
niuncta / et contra tunc ex parte terre tota di
luminosa quando a sole est remotissima
ita ut non possit esse magis remota
Si ergo vis hoc exemplo vis esse sublimis
in celis / et deo vero approximare appe
tis / labora ut in mundo sis vilis, quia si
mundo vis esse gloriosus / in celo esse [illegible]
non poteris. Ait Jeronimus: sic inquit difficile
ymmo impossibile est ut presentibus quis et futuris
fruatur bonis / ut de deliciis transeat ad
delicias ut hic repleatur ibi mereatur re
pleri et in utroque sit primus et in utroque
appareat gloriosus / Habundans humilitas
est subdere se equali nec se preferre
minori. Apta dicit Gregorius in morali Non
ob quibus inferiores esse sed quibus per
humilitatem aspirare, quia sicut victoriam est
clarius respectu [illegible] / sic est cau
tela humilitatis considerare meliores /
Superhabundans vero humilitas est supponere
se minori / sicut fecit summa et excellentissima
humilitas dei et domini nostri Jhesu Christi qui
est perfectissima sapiencia et virtus, in lotione
pedum discipulorum suorum se humilians et aliis
humilis operacionibus omnis dicit Discite a me
quia mitis sum et humilis corde Johannis xiii
Et apta moralizando et exemplificando loquendo
sicut arbor utilis et fructifera quanto est

sufficiens

habundans

superhabundans

A

B

C

D

doctor

fructibus exuberantior tanto ex fructuum
flexibilior inclinatur ad terram. Sic [illegible]
homo quanto virtutibus est excellentior tanto vero
superne gratie capacius fit, non tantum ut ne dedignetur
maiores, sed inferiores ac similiter reveretur.
Et sicut gratia sue virtutis est sublimior
sic gratie sue statum auctorem suo cognoscens
sciens quam potentissime ad alterum inclinare se
masse inter reliquos debet humilior
apparere. Ecclesiastici scribitur capitulo iii [illegible]
quanto maior es humilia te in omnibus
et coram deo invenies gratiam. [illegible] quod de
angelis descendit sed vos divites suppli-
citer ascendatis, hoc est per humilitatem
descendite, ut ad celestem gloriam ascendatis.

[illegible] scilicet quod divitum studia altrix
potentia auctoris vilipendit, quod
est in effectu intellige quod ipsi
divites ut plurimum videntur eis
quod divitias superexcellant et sunt
minores ex hoc vilipendunt pauperes quia
hoc reputatur [illegible] // Contra
contra huius presumptionem [illegible] sunt
sunt [illegible] et immanem infra de parte
psalmista propheta xx [illegible]
sanctus, propter quod propheta autem inferit divites
et superiores quod a contemptu minorum debent
abstinere, quia per hoc minores contra eos
provocantur ad iram quia videt se parvipendi
unde ex hoc surgit contemptus quidam et
vilipensio eorum quod non redduntur eis
honores que alias fierent si se non
viderent contemptos. Unde [illegible] proverbi
multiplica et obstinatione est [illegible] atte-
dendum, et tamen sunt quae retribuere debet
divites ipsos a pauperum seu minorum
studia a contemptu. Primum est divine
voluntatis providentia laudabilis et fructuosa.
Secundum est divinarum illaqueatio insatiabilis
et ventosa. Tertium est divine scripture [illegible]
[illegible] suadibilis et nervosa. Primum igitur quod
retrahere debet divites a pauperum con-
temptu aut contemptu est divine voluntatis
providentia laudabilis et fructuosa. Certa
quod sciendum quod non diverse sunt hominum qua-
litates, et gradus quia alii virtuosi, alii
vitiosi, alii utiles, alii minus inutiles
et tamen omnes ad bonum faciat universi
ut inferius apparebit. Videtur sapientie superne
providentia ad universi conservationem et bonum
[illegible] in terris, [illegible] appetitum
[illegible] liberarbitrii potestate datam

est sequendum quod ex libro Sapientie legitur quod deus
fecit hominem simpliciter et rectum et reliquit
eum in manu consilii sui. Propterea quod [illegible]
ipse sunt varias complexiones et [illegible] conditiones
ex liberi arbitrii potestate et libertate addendum
[illegible] scientias operationes et actus et fines
varios disponuntur. Unde videmus quod alius
datus est religioni, alius divine sapientie
alius legali sive alius medicinali, alius
naturali philosophie, alius liberalium et [illegible]
[illegible], et alii linguis vel marinis
esse, et alii [illegible] artibus et artificiis, scilicet
vel fabrilibus artibus et artificiis scilicet
quod sunt in artibus mechanicis [illegible] est
quod sunt in artibus [illegible] conservationem sive
deductio, alius vitam contemplationem sive
spontaneam voluntate relinquit. Quapropter
alii ditantur et regnant; alii famulantur
et serviunt, alii capiunt et vincunt, et
alii depriment et premunt ex actibus vel
alii deprimuntur et premuntur ex actibus vel
[illegible] [illegible] defectibus vel excessibus
virtutibus vel passionibus conditionum [illegible]
[illegible] veniret [illegible] vel [illegible] familiaris
vel ducant esse et vivere deprimissis
virtutibus [illegible] vel divitiis superbiunt.
Sed quibus licet se diversificare [illegible]
tamen omnia sunt ad universi conservationem
et bonum [illegible] quia per [illegible] [illegible]
seu actus, nec per unum hominem [illegible]
non potuit rectum agendorum omnium
salus [illegible] [illegible] et necessaria
tales expedire. Cum si [illegible] omnes
[illegible] vel armis vel legibus se de-
dicassent. [illegible] fabrilis agricultura [illegible]
[illegible] et [illegible], mundo necessaria [illegible]
et neglecta fuisset, quapropter nullus
quantumcumque [illegible] potentia divitiis
ministerio artificio vel honore [illegible] [illegible]
suo [illegible] ex humilitate statutis
artis [illegible] conditionis [illegible]
vel quantumcumque [illegible] vel infimum [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible] [illegible]
despicere, quia licet exprimus [illegible] vel
appetitate fortune sit [illegible] et hoc [illegible]
vel alio simili ministerio vel artificio
[illegible] est [illegible] [illegible] negligentie
vel [illegible] quo [illegible] [illegible] est, et
forte [illegible] sunt status et excellentie dignitate
ac [illegible] dei [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in pastore [illegible] [illegible]
quod dicit [illegible] in tragediis libro
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
esse et [illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] diligamus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] odias [illegible] [illegible]

faciat umbram suam sit hoc quibuslibet quantum
tunc abiecte apparturis et artis consistat
sive est quantacumque mediocre et hinc quod est
reipublice necessaria et utilis, ac propter
industriam artis et obsequiorum suorum laborum
possit sublevare et tempore suo utilitatem afferre
Nam sit similiter homini in omnia et hominum
et suis spaciis huiusmodi universa sub celo
Caveat tamen mortalis homo qui sua dignitate
vel potencia temporalis felicitatis concedit prerogativam
tuam vel finem in casu suo non despiciat
nec contempnat, sed a supremo principe tibi
solacium et consolacionem tue status debitam
similitudine cognoscens cum quantum es quamvis
ex proprio tuo premia dignitate comparans
ipsum compassionem et misericordiam debito prospice
quantum esto quod ipsum prosperitate ventosam et
fragilem hominis excellentioris concedas, te forsan
pro similitudine minoris felicitatis concedit propter quod
Salomon in Eccle. viij. Nam vidi hominem
suum in casu suo et amplius ad eo [illegible]
quod et sicut in uno corpore multa membra
habemus omnia autem membra unum corpus
sumus in Christo singuli autem alterius membra

Octava ratio quare debet divitis
a pauperum vel miserorum contempcione
est divitiarum illarum insaciabilis et
ventosa. Circa quod attendendum quod divi-
cie sunt vane sive transitorie sive false et
deceptorie quia nulli hominum sinum fidem.
Primo enim sunt vane quia ut dicitur Sap. vanum
est quod non proficit in interiori fulcimentum
quod concupiscencia tamen proficit quia pecunia dicitur
famat hominum appetitum non saciat sed in-
flammat. Cuius racio talis est quia vanum
se est attractivum ut attrahendo cessare donec
repleatur aliquo corpore, sed vanum non impletur
sed quantum cel[?] bona quantum apparet quantumcumque
vanum attrahit sed numquam vanum fiet plenum
et sic se appetitus non numquam finiatur per varium
eius desiderium, quare tamen divicie eius
sunt vane quia de nullo facte, et quia fluunt
admodum aque, et quia sunt transitorie et ca-
duce, et quia totaliter sunt umbrose sive
silos umbre non potest esse appetitus
saciativus. Ille appetitus humanus ad summum bonum
est ordinatus et ideo inveniet bonum, et ideo
est ordinatus non potest esse vel effici plenus
nisi vas quod vivi torrente aque [illegible] vivi
est receptor potest repleri bono tanto vel
finito quod ad bonum immensum capacitate acce-
pit, quantumcumque igitur studeat homo intrans

numquam desiderium se privatum vanum cum
plenum. Et hoc quod Augustinus in libro de spiritu
et anima asserere videtur dicens Natura dignitatis
est humane condicio ut nullum bonum preter
summum ei sufficere queat. Avarus ergo ad
nulla pecunia possit impleri, ad [illegible]
semper est privatum appetitum saciari numquam
cessant negociari. Agnoscamus nisi quod
hiis bonis non possit impleri. Ideo
stultum est et contra demencie dicitur [illegible]
se querere que numquam dant satis nec
sopiunt appetitum. Iste divicie sunt false et
deceptorie quia quod homini promittunt finaliter
non impendunt. O vere amatores divitiarum
advertant ad illud quod fecit [illegible] qui con-
siderans divitiarum fallaciam et qualiter
amatores suos in termino constitutos ne-
cessitate deserunt dicit O fallaces divitie
toto corde vos amavi et honoravi et
in tanta necessitate positus michi possum
habere consilium vel auxilium a vobis. Pace
estis deserere nec vultis me sequi. Ego
promitto vos, et hiis dicte statim omnia
pauperibus erogavit. Ideo legitur [illegible] quod
legitur quod rex saracenorum dum ad
mortem veniret, velud quo cum fames in
sepulcro recipere debuit, accepi fecit
et per totam civitatem in hasta portatum mandat
precone preeunte alta voce clamante
Ecce attendite quid de tanto regno in
morte habet mecum fert. Quid valuerit
divicie [illegible] qui [illegible] prosperabatur
Quid Constantino de suo adversario relinquit
imperium. Valerianus [illegible] divitibus
plenus erat dominium [illegible] servo
est constrictus cuius filius Gratianus ab
exercitu suo proditus ab hoste est interceptus
[illegible] in custodiam [illegible]
Quid ergo valet potencia, quid vana sapientia
quid divitiarum copia, sciunt fumos [illegible]
[illegible]. Nona ratio quare divitis contempcio
debet a pauperum vel miserorum contempcione
vel despectu est superne divine mociones
suadibilis et rigorosa. Unde sciendum quod licet
nomine dicit et salvator in parabola
phariseis sepius extollens et publicanum
despiciens que ponit Luce xviij in qua
quidem sic concludit Amen dico vobis descen-
dit hic publicanus iustificatus in domum suam
ab illo scilicet phariseo se tamen extollente
et iustificante quia omnis qui se exaltat
humiliabitur et qui se humiliat exaltabitur

Vitiosus affectus hominis tam
inclinat nature humilitatis et di-
versimode per sequentia tria naturalia videlicet
per communem figurali declaratione per
nostra scripta plenius tamen hoc vide potest
nostra ratione. Primo naturaliter naturali ratione
veritatem primo naturaliter naturali ratione
potest probari et sic nam omne quod
violenter sursum ascendit si dimittatur
naturaliter deorsum descendit et tanto violentius
naturaliter deorsum descendit et tanto velocius
movetur quanto ad locum suum magis appro-
pinquat videtur sicut apparet de lapide, nam
lapis super iactus per violentiam naturaliter descen-
dit deorsum et fortius quanto magis ad terram
appropinquat, ratio est quia terra est
suus proprius locus et omne simile sibi re-
quiescit. Hic de divite superbo, qui vio-
lenter vult sursum ascendere expedit quod
naturaliter descendet. Et autem divites superbi
per violentiam ascendunt patet quia quod elevatur
ultra suae naturae vires per violentiam elevatur.
Sed divites superbi est homo. Ergo etc. Ratio
sua propter omnium constantia creatura est tam
magnitudine et augmento, nam ad homines
est super naturalia et terrestria et volatilia
unde in Genesi primo: Dominamini inquit Deus
piscibus maris et volatilibus caeli etc.
Et est infra caelos quia ut communiter
sit doctores est ultima in quae intelli-
gibilium. Sed divites superbi suas vires
transcendit, quia non solum altius est de
omnia terrena quae sub caelo sunt, sed transcendit
caelestia et caelos, quando quod delectus est
deus aequari desiderat et affectat. Et
autem in primis nostris parentibus clare demon-
stratur ad audientem, ut sicut dii scientes
bonum et malum si de pomo vetito starent
comedit mulier et dedit viro suo. Hoc etc.
Secundo de consolatione sub specie illius domine
quam vidit per quam quamvis nunc intelli-
gi posse manifeste declarat. Dicit enim quod
tam vidit unde ad quem homo statura
rumpe originis. Et post ea addit quod unde
caelum transcendere videbatur. Et ideo oportet quod hoc
naturaliter transcendat tanto fortius quanto
magis ad terram appropinquat. Hic propheta
videt prophetas qui dicebat Vidi impium
super exaltatum et superiores terras sicut natura
Sequitur transivi et ecce non erat. Quae est causa
quia descendit in x futurum quam lapis. Tertio probatur
per sua figurali declaratione sicut habetur Luce
xix. Et Zacheus arborem sicomorum ascendit
ad quem Christus dixit Zachee festinans descende.

Per Zacheum pusillum non intelligo hominem
qui de sui natura est in inferiore principio
ut faciat ad exaltandum, quae non sicomorum
per non in unio comparari, et eo quod tres
mali fructus nascuntur ex ea per quos homines
non destruuntur et defluunt. Primus est pre-
sumptio sui et audacia. Addit primo superbia
cordis te extulit. Secundus fructus est me-
ritorum odit aduersus Deum. Superbia est initium
recessionis a Deo. Tertius fructus est odium Dei et hominum displi-
centiae fructus est odium Dei et hominum displi-
centia. Ecclesiastici x Odibilis est coram Deo et
hominibus superbia. Hos tres malos fructus
in templo secundo attulit phariseus superbus
de quo supra, per quem omnis superbus designatur,
ex quibus fuit a Deo reprobatus. Deus se
extollendo dixit Non sum sicut ceteri hominum.
Sequitur in figura quod Deus illi publicano
Zacheo dixit festinans descende, id est tu festi-
nans descende. Vide de
natione de tuo domino descende. Unde de
principe reprobo dicit Vidi sathan quasi
fulgur de caelo cadentem. Et Ecclesiastici x Sedes
ducum superborum destruxit Deus, et sedere fecit
mites pro eis. Hominem de Dauid et Saul
Sed nota quod sunt nonnulli qui in sui co-
gnitione ultra sicut homines sicut non per humilitatem
descendunt et ipsi naturaliter exaltantur, quia qui
descendit et ipsa naturaliter exaltantur. Dixit Dominus etc. Deus
se humiliat exaltabitur inquit Deus etc. Secundo
modo fuit sic publicanus per quem omnis humi-
lis designatur de quo est dicitur descendit hic
designatur de quo est dicitur descendit hic
sed per humilitatem, et ideo a Deo recepit
altum ut de eo et de omni in humilitate
exponi potest illud Canticorum vi Dilectus meus
descendit in ortum suum ad areolam aromatum
ut ibi pascatur in ortis et lilia colligat.
Ceterum quis per hoc de illi conuenit ad roma-
nam ecclesiam sicut quamvis sit peccatum mortale, et
est sicut latrum. Thomas secunda secundae quaestione lxxiii
et post utrumque est peccatum mortale nonnumquam
et per furtum vel rapina. Non cum hic
ergo furtum adimit honorem suum quem nemo
minus adimit honorem suum quem nemo
pessimam. Si tamen aliquis coniuratio uel eo
ioculandi dixerit non animo detestandi uel de-
honestandi forte potest converti, uel aliquod
simile non dicit contumelia uel conuicium pro-
pter se uel per accidens. Unde hoc quamvis per
esse peccatum veniale, quamvis autem aliquid peccata
in quo tamen mortalia est discretio, ut hic talis
libus moderate utatur, quae possunt esse
ita quae conuiciandum per intentionem planum
quod auferret honorem eius quem ipse propter
et tunc pro sic peccaret mortaliter tamen non
intendat de honoratione aliquius. Sic etc.
propter incautum aliud in ludo per accidens et
contra bonum.

xliiij

In tanto et cum plenitudinem volu
intemperancia bonis abutentes / quod
est dictum contra avaros divicias cumulantes
divites efficiuntur intemperati et mo
lestos ipsis diviciis abutendo. Contra hunc
primum modum sequentur autor et hoc infra
in sexta parte metra prosa x. Quod nimium
est fugito pro eo quod grande memento
per quod metrum seu preceptum autor instruit
ipsos divites medium et pietatem servare
et extrema tamquam viciosa declinare quod si
ad divicias non abutuntur, quemadmodum cum
vita naturalis in quadam humorum medietate
consistit, sic corrumpitur quando illa medietas
deficit per nimium excessum et per deminucionem alicuius
humoris, ita vita moralis in quadam me
dietate consistit. Unde in ethicis dicit philosophus
quod virtus est habitus electivus in mediate con
sistens, sed quando nimius est excessus illa
medietas tunc corrumpitur, et efficitur viciosa.
Unde diligenter est considerandum quod nichil in
rebus sine freno voluit esse natura et ideo
temperancia tamquam nobilis virtus consistit quod rebus
omnibus modum imponit, castimonie omnibus finem
in mittit et in medio virtutis adducit.
Natura tollere a rebus frenum et modum et omnis
virtus est vana. Unde scripserunt auctores
philosophi quod moderata sompnia inter virtutes
sunt computanda, sed immoderata et extrema
vicia. Tamen cum medius tutus est
et omnis virtutis palliare ostenduntur esse
sedes. Unde igitur cum sollicitum natura rebus
finem imposuit temperancie, in genere, nam celum
sydereum quod per contrarium suo motu continuo
infinitum tantum calorem generaret quod cuncta
inflammando consumeret. Deus ut dicit
Basilius illi celum aqueum supposuit
quod frigiditatis est causativum, ut divinum
calorem generaret celi sibi suppositum te
peraret universa que in mundo sunt con
servaret, dum cum unum generando alterum
iungitur utrumque per alterum temperatur. Ipse
quod natura utrumque predixit unum contra
rium temperet alterum, unde calide frigidum
sicco humidum, et frigido calidum, et humido
siccum, et leni asperum, et asperis lene
opposuit et de aliis oppositis similiter fecit.
Ille in minori mundo videmus cerebro velud
frigidum cor suppositum fontis caloris Ille
natura quem per dilatacionem et constrictionem moveri
ne calore nimio dissolvatur ei pulmo
tamquam flabellum opposuit naturalis virtute frigidum
aer attrahit, et dum cordi pulmo efficiens

redditur calore eminencia que circa corde
est temperatur et exhinc concluditur quod nec
conditor nichil sine temperancia volui
esse et mirum quod per honorem vanitatum ne
dum anime morum, sed eciam corporis actum
universalem ac solicite regulantem excedat
per eminencia pulcitudinis honestatis. Quedam
est totius affectus perfecta cum ipsa enim
sub racionis freno gubernet hoc est quod
de ipsa scribit Macrobius dicens Temperancia est
nichil appetere penitendum in nullo mo
deracionis legem excedere, subiungere racionis
cupiditatem domare. Hoc est unum super
non coordinatam temperanciam cibi et potus
robur et salus causat. Et philosophus dicit:
Custos in omni nichil sit saluticum
quatenus nichil sic sensus animum expu
gnat, nichil sic infirmitatem fugat sicut modera
ta refectio, nam vere moriles commessacio
nibus ebrietatibus et aliis voluptatibus
insciis invalidum sub intempestiva vita
et acerba morte finiunt dies suos. Ille
quod dicit Seneca ad Philippum in mo cuius
deus verus est, et gloria cordis in con
fusione et finis eorum in interitum Ci
cerone scripsit et Marcus Tullius Ci
cero. Omnem autem perturbacionem intemperanciam
fontem esse dicimus que est a tota mente
et a tota racione sic adversa et nullo
appetitus animi regi nec contineri queat.

Nec cito et ultro quod quis turpiter
accumulavit accumulare in
hyaut sic sunt multi cogentes
hoc est in effectu intelligentes

consequito divites plures divicias hunt
tanto cupidiores in congregando efficiuntur
et sic nullo sicut medicus quod plus cogentes
consistunt. Contra hunc nimium modum
autor sucessive procedit et hoc infra in
iiij parte metra in prosa: Despice di
vicias cum sequeris quia quod vult seu
precepta instruit autor ipsos divites
immoderatum amorem diviciarum contemnere
seu despicere et hoc quia ista mala
que ex inordinato amore diviciarum proveniunt
primo quia sunt indigencie causative. Secundo
quia sunt humanorum cordium affli
ctiva. Tercio quia sunt vij viciorum ca
pitalium generativa. Quarto ad primum na
tura ipse divicie permittunt sufficiente
sic facere et cum sic faciunt indigente
unde Boecius in ij de Consolacione sic admiratur
de inordinate et immoderate divicias
congregantibus. Pulchre dicit quod sollicitatur

d
a
b
c
d
a
87
b

tanta divitias congregare festinat. Fugiat
ergo indigentiam quietis, sed hoc in contrarium
nobis cadit, quia sunt ubi plures
divitie, constat quoniam pluribus curis
indigere, quia plures agros et vineas
habent, pluribus utique laboratoribus indi-
gent. Quare non efficiunt eos divitie
contentos. Auctor: Hoc etiam minime ad-
dicat curas qui suscipiunt curas ad
finem etc. Scribitur enim Ecclesiastes ii° de ipso divite:
curas loquens, cuncti dies eius labo-
ribus et erumpnis pleni sunt, nec per
noctem mente requiescit, et cum ipso Ecclesiastes v: Sa-
turitas divitis non sinit eum dormire.
Et tertia [illegible] in Tragediis: avaro
quid mali optes nisi ut diu vivat.
Unde Boetius: Divitiarum amor insatiabilis
longe amplius desiderio torquet animam
quam refrigeret usu suo in parte quarum
acquisicio quidem laboris, possessio timoris,
amissio plena doloris invenitur. Curas adiciam
etc. Quinto utique generant superbiam. Ecclesiasticus
xxi: Domus que nimis est locuplex
annullabitur superbia. Secundo generant iram.
Genesis xiii: Facta est rixa inter pastores
Abraham et Loth. Erat enim substantia eorum
multa et nequibant in simul habitare.
Tertio generant invidiam. Proverbiorum xxviii: Vir
qui festinat ditari et invidet aliis
ignorat quod egestas ei superveniet. Quarto
generant accidiam id est pigritiam id est ignaviam.
Jeremie xlviii: Fertilis fuit Moab ab ado-
lescentia sua et requievit in fecibus suis.
Quinto generant gulam. Luce xvi: Homo
quidam erat dives et induebatur purpura et epulabatur
cotidie splendide. Luce xii: Anima mea
habes multa bona reposita in annos plurimos,
requiesce, comede, bibe et epulare. Dixit
autem illi Deus: Stulte, hac nocte repe-
tent a te animam tuam; que autem parasti
cuius erunt.
Sexto generant luxuriam. Ecclesiastici xlvii
dicit de Salomone: Collegisti quasi
auricalcum aurum et complesti quasi
plumbum argentum, et inclinasti
femora tua mulieribus. Si vero hec divites
tempore a talibus liberari, Augustinus: Debent
facere ac eos imitari [illegible] in facto de Salomone.
Scribitur in iii Regum x ubi dicitur quod rex
Salomon naves mittebat in Tharsis de-
ferentes inde aurum, argentum, dentes elephan-
torum, simias et pavones de Ophir.
Moraliter naves Salomonis deberet mittere
quilibet dives qui vere debet pro [illegible]

contricionis et penitudinis et de Tharsim, id est
ex exploracione quod commisit divitias congregando,
unde venit, ubi extitit et quo finaliter vadit.
Aurum autem cum sit fragile et [illegible]
fallibilis sit et labilis et [illegible] adver-
satur [illegible] contemptibilitatem et [illegible] fragi-
litatem. Et considerat considerando bona
que acquirere potest et valebit, scilicet aurum
caritatis, argentum puritatis, dentes divine
laudis, pavones [illegible] et simias
sanctorum imitacionis. Primo per aurum quod est
dei et proximi caritas denotatur, quam qui
habet dives est, ad quam emendam Christus
nos hortatur Apocalypsis iii: Suadeo tibi
emere a me aurum ignitum ut locuples
fias. Hec est caritas dei que [illegible]
[illegible] in dei amore et proximi sub-
ventione inflammat. Hoc dives a Christo emit
quod tunc sui divitie [illegible] in omnibus
subicit [illegible] emptor sit circa
locuples circa deo et aliis divitiis.
Secundo [illegible] per argentum
quod est album puritas denotatur, quam
quilibet et maxime dives [illegible] habere
debet [illegible]
dives [illegible]
[illegible] et [illegible] pulsum [illegible]
dentes elephantorum magnos et albos
[illegible] denotatur [illegible]
admonet divites in [illegible]
laudi eius. Per pavones [illegible] dolor de
dei offensa [illegible] divitiarum
[illegible] quia pavonem
audientibus [illegible] vocem suam [illegible]
emittit, et [illegible]
[illegible] que pavonem
[illegible] debet et [illegible]
dolor [illegible] pavonum esse debet [illegible]
[illegible] pennas [illegible]
[illegible] et [illegible] dolor [illegible]
[illegible] vocem [illegible]
[illegible] penna [illegible] quia eius [illegible]
[illegible] tradiderunt [illegible]
[illegible] pennam eius non [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] corpus suum [illegible]
et [illegible] non [illegible] pro [illegible]
[illegible] valde plangendum est et dolendum.
[illegible] per simias que omnia visa imitantur
[illegible] operacio in [illegible]
intelligitur ad que eos invitat [illegible]
in [illegible] imitatores mei estote sicut

et ergo cristi et sic virtutibus navis bone
gratia plena dicitur eccl(esi)a in ep(isto)la cle-
lestium. Nota secundum septimas quod ca-
nonas quod navis dicitur eccl(esi)a ap(osto)l(u)s septem
quae in navi sine ordinata navigio pe-
riclitatur. Et ideo nauclerus hoc est ipse
xpus. Unde in psalmo: Nisi dominus custodi-
erit civitatem etc. persona gerit capitulo
xxxiiii q. ii nihil xc in di. legimus et
vii q. i suggere. Secundo gubernaculum est
ipsa fides, quia sine fide impossibile est
placere deo xxxiiii q. iii de hiis. Tertio
arbor est voluntas vel intentio. Unde
in ewangelio ait: Non arbor bona non
potest fructus malos facere. xlvii di. Omnis
de re pen. c. ii q. Quarto velum est spes
que ad ulteriora trahit. Unde Apostolus ad
Romanos: Spe gaudentes de con. di. iiii. Non ergo
Quinto lignum a quo velum dependet est
caritas quia sicut quelibet opus sine caritate
inutile est ita velum sine ligno. i q. i
unde sexto funiculi quibus velum regitur
sunt quatuor cardinales virtutes xl di.
Septimo naute vel navigantes
sunt fideles tendentes ad portum immor-
talitatis ut i q. i multi contingunt.
Et sic corporalibus defectibus eorum diminuta
de virtutibus seu defectibus pauperum restat
dicendum etc.

Hinc accedat sextum principale ubi
dixi quod inopum deformitas
ut eorum voluntas dominum applicatur
quod est dictum quod quinto loco
principaliter est declarandum
de viciis ipsorum pauperum ac de remediis
eorundem pauperum approximare. Circa quod
vicium de mendacitate. Nono quod confitentes
... etc. quod est dictum / quia coactionem
confitentes inducant duo vicia quorum
primum est furto sublevare / furtum enim
committere est contra dei septimum preceptum
facere. Unde Exodi xx scribitur: Non furtum
facies. In hoc autem mandato prohibetur
omnis offensa in rebus. Pro cuius
evidentia est sciendum quod per furtum intelligitur
omne male ablatum sive occulte accipiendo
sive violenter rapiendo / sive fraudibus
vel contractibus committendo / sive in debitum
debitum non solvendo. Per hoc accipitur
secundum Augustinum plures omnis contrario rei
aliene cupiditate. Pauperes vero propter indi-
gentiam furtum committere propter paupertatem
et sic per hoc a furti pena non excusantur

liberavi. Unde habetur supra eadem ratione de
tali tempore est quecumque. Dicitur vero
pauper propter necessitatem famis non furtum
licet passus furtum committere secundum sanctum
Thomam secunda secunde. Et si pauper
in gremio sit constitutus necessitate quod tunc
non peccat, quia tunc omnia sunt communia suo
quod probatur per canones distinctiones
discipulos de conse. di. v. Unde tunc
potest licite subtrahere ut dicit scholastica
tamen prius petat ab alio, nam in tali
casu omnia sunt quia ut dicit canon
sicut habetur xlvi di. Si vero non potest communica-
re ... per quam sic propter necessitatem
attenuatur peccatum et in tali casu minus
pena que imponitur de furto c. Si quis
per necessitatem. Secundum vicium eorum est bla-
sphemia quod nunc sequitur declarandum.
Dixi quod per successum si vanitas etc. quod
est dictum si fortuna ipsis pauperibus
affuit contra conscientiam prorumpunt in blas-
phemias contra deum et sanctos quod est
sicut dubium vel non deo attribuere quod
ei non convenit / vel non ab eo removere
quod ei convenit. Et tunc duo sunt aff-
matio et negatio non diversificant speciem
blasphemie et tunc genus suum est
mortale peccatum, quia repugnat caritati
divine. Unde habetur ex supradicta dictione
diverse de duobus dubitabilibus
primis quorum de quo ... vel investigare. Et primo que
sit dicta ... blasphemia et mala
diminutiva. Secundo que sit pena conferre
blasphemiam seu maledicentem contra deum
et sanctos et mariam contra matrem dei.
Quo ad primum quesitum habetur est dicendum
quod secundum quamcumque vulgarem inhonesta
ut sunt et hoc declaratur per decretalem
statutum quod est in primas. Secundo propter hoc
quod ... est blasphemia quod scilicet
ubi attribuitur deo quod ei non convenit
vel quod ut supra dictum est. Aliud male-
dictio quod scilicet quis imprecatur
vel optat alicui malum sive homini
sive deo. Quo ad secundum quesitum dicendum
est secundum canones quod predictus contra deum vel
aliquem sanctorum maiorem beatam virginem
inimicum ... dicat per septem dominicis
diebus ante fores ecclesie in manifesto
esse debet dum missa dicitur / ita quod
ultimo die nec pallium nec calciamenta
sed corrigia circa collum ligat et quod in
precedentibus potius feriis in pane et aqua

remaneat nec migdiat, et q in quolibet diurno p̄dictorum tres reficiat pauperes et si non p̄t tres saltem duos vel unum, et si hoc non potest et maiorem penam committet, et si p̄dictam committit in media debet mittus esse, et in obitu tamen debet eterna sepultura. Aug' ex hiis pena penitentia accipiant ut in decet statuit. Et eo q̄d q̄ ad sim sed q̄ tonali fieri debet, ceterum medicis aut sacerdos distinctus mollicet sub ingenium et

Contra hos p̄uos desertores paupertatis fuerunt auctor et hic eius ipsa p̄te metim p̄teo paupertatis omnis patrie et p̄erquod mecum seu p̄p̄ria auctor

datur pauperes omnes omnis paupertatis patrie sue et acc a p̄dictis verbis b' patrum et hic ipse quis utilia ab ipsa paupertate p̄vementia. Primum est filii dei in eadem paupertate complacuit qui ad esse dives cum fuit est paup. p̄ter nos, unde Anselmus in lib. de . . . . esse, xp̄us ita paup fuit ut verus in mundo non in sua p̄d in aliena domo nasceret, et natus pp̄t inopiam in p̄sepio brutorum animalium poneret, et vivens in mundo non habet ubi caput suum reclinaret, et moriens unde corpus suum tegeret, et mortuus unde involveret nec sepulturam aut locum ubi corpus suum poneret. Secundum q̄d debet retrahere pauperes a p̄uatis virtutibus et ad paupertatem patienter tolerandam est ab hostibus potius securitas, et a ... ... conditas.

Preterea optime facit q in confessionibus recitat Aug' q̄ dum quandam vice tu sunt p viam cum quibusdam, vidit pauperem mendicum ridentem et letantem, et ingemuit loquens ad suos socios. Omnibus conatibus quibus laboramus nichil vellemus nisi ad letitiam securam p̄venire quam nos hic paup p̄cessit. Quam ille letabatur hic, ego anxius eram, securus ille ego trepidus. Et hoc 1° de confessione.

Cantabat vacuus coram latrone viator.

Secundo si pauperes p̄p̄rium considerarent pericula divitum et mediam euolumentum et in vita tormenta earum q̄ sic dum divitiis suis paupertatem suam patienter tollerarent, non ut scilicet cum x Sebi

ubi sunt opes et vita qui recedunt eas, et quid prodest possessori nisi q̄ quando abundancias oculis suis et p̄p' divine gratiam in mari dum pro penitus eam in affluitate possidere, quantumque filius q̄ in summa egestate erit. Tertium q̄d retrahere debet pauperes a p̄uatis virtutibus est ipsius paupertatis commendabilitas. Unde sequitur plus paupertatem commendans inquit paupertas est odibile bonum, sanitatis mater, curarum remotio, absque sollicitudine semita, sapientie reparatrix, negotium sine dampno, intractabilis substantia, possessio sine calumpnia, incerta fortune sine sollicitudine felicitas. Quartum q̄d retrahere debet ipsos pauperes a p̄uatis virtutibus est suorum interiorum purgatorius doloris, ipsa enim est medicamentum et p̄servatiuum sanctorum infirmorum. Unde G. super eodem dicit velud ... divitie et largas, q̄s inquit mors infirmitas delicate, ut ... paupertatis mater. Quintum inducit eum ad tollerandum paupertatem patienter et inopiam p̄dictorum abdicatorum est indigere ... subiectionis copiositas, que cordis ... paupertatis immutabilis divine ... paupertatis in deo pauperes ... ... amplecti domum totale. Unde Aug' super p̄s xxi homines est inanis et tot plena divitias. Sed paupertas ... ... unde tot implevimus ... ... ille est auro in arca, ille tamen in conscientia, compara utrumque, ille habet quod ... potest et ille habet deum qui ... ... et illi habet unde ... ... Sed in p̄s ... pauperum ... ... paupertas patienter ferenda ... ... et acceptanda. Unde Seneca ... ... est leta paupertas ... ... est leta ... ... plus cupit paup est. Sed ... ... nonnulli reperiuntur ... ... paupertatis ... ...

ac eciam passim omni malo se opponunt
nec circa salutem suam aliquid curam appo
nunt, filii non paupertatis omnis in
portale valeat videtur et quoniam sicut illud
paupertas necessitosa dicitur. Unde in
persona huius pauperis dicitur pro confirmata
est in paupertate. Unus enim sicut cum
ardore paupertatis peccat in XXVI
in dicit et in scriptis magis pertinens, qui
virtute non obstante Pauperes isti im
seu paupertate a deo pacientes sibi
datam odiunt et maledicunt et impa
cienter eam ferunt, non cum sint de illo
numero tamen sacra scriptura beatificavit dicens
Beati pauperes spiritu. Sed solos illos qui sunt
qui temptaciones ad prelatorum suorum datas
ad minimum recipiunt et in paciencia
et ideo unde propter quod ipsi debent bene
suum consequentur pessimum sicut in dicto legitur
unum cum temptaciones non suscipiunt
ad timorem domini impaciencia sua et impe
ciunt murmuratores sunt contra deum proru
perunt, ideo conturnaces sunt ab continua
tore et a superioribus puniuntur

A Consequenter
in secunda parte principali circa
primus modus inordinatio
diversorum statuum respicit dogmata
eminencia seu precepta sunt
sed subsunt et minor, sunt
non in hac tercia principali
parte subsequitur sicut incedit glosandi
qui diu prius agebat sub diversarum
opinionum pretextu se palliare videbatur
ad revocandum ergo illud erroneas opiniones
subinfert Existimavi a domino delibe
rari, sustinendum fore vel subveniendum
opinioni vel detestabili estimacioni forum vel
in proposito horum prius vel prius esti
macionem, quia putabat aliquos mores
sive opiniones aliquorum bonos fore, qui tamen
in rei veritate erant pravi et corrupti
et ideo opinioni illud erat precium consu
laudum vel consilium adhibendum ut ab
erroneis opinionibus removendum debent
et hic pro doctrina et precepta nota septa
sapientis cum est quod prius gessit con
fessum revocare ut dicit Augustinus in Canone
Magne XXV questio IIII et erroneum suum
quibus revocare tenetur ut dicit decretali quia
de accusacione post primum et de appellacione. Non
cessante ymmo quanto plus est quilibet

tenetur quanto potest ab errore suum proprium
revocare, quia alias non potest ab errore
non revocat suppremum erras debuit in
in decretali cum alios de hereticis et in Ca
none Error. LXXXIII distinctione et II questio cum
negligere unde hunc supra occasione
pro de illa racione tenetur quia Unusquisque
hic pertinet ad omnes adiunctum est sicut
persona habita sicut q. XXXIIII questio duplex
est correccio Una que est actus caritatis
et est pro simplici admonicione et hec
ad quemlibet pertinet imitatur huius
sive subditus sit sive prelatus, Est
et alia correccio que est actus iusticie
que non solum fit per monicionem sed
eciam inductionem (per minorem), ut alii timen
tes a peccato desistunt et hec ad so
los prelatos pertinet dinoscitur, De
materia correccionis fraterne dicetur infra
in 3a parte IX precepto cum monens
aliquem tenetur eciam aliquis possit
de tali racione (verum) scripturis opiniones
erroneas magistrorum seu doctorum suorum
conversiunt a peccato revertisse adiungit
quod si diverse opiniones magistrorum sacre
pagine que non pertinent ad fidem
et bonos mores absque periculo, cum
diversos utrumque opinionem sequi possunt
hic habetur laudandum quod dicit Apostolus ad
Romanos IX Unusquisque in sensu suo
habundat Cum hiis vero que ad fidem
et bonos mores pertinent nullus excu
satur si alicuius magistri vel doctoris
erroneam sequatur opinionem cum tali ubi in
ignorancia non excusat Alioquin in
numeros a peccato fuissent qui secuti sunt
opinionem dampnatam Nestorii et aliorum
heresiarcharum Cum ergo assentit opi
nioni alicuius magistri contra manifesta
scripture testimonia sive contra illud quod
publice tenetur sive ecclesie auctoritatem
non potest ab errore mero excusari, sicut
siquidem quanto ad hoc tenetur prius, quod
quando sunt diversa sentencia et opiniones
salutis non contra deum et bonos mores
securior sentencia est prosequenda sicut tenetur
pariter de usurar c. si in si, alias
non stamus est illi que melior in
intitulacione ut in decretali capellanus
de fer. Sequitur in textu Maxime
quando corpora vel perpetue, ut gloriose
viverent ad hoc cum laborant auctor
ut gloriose vel virtuose hones viverent
in hac vita quod si fecerunt honorum

consequuntur et laudem unde sunt propter
et honorem contingunt. virtuose enim
vincentibus laudes conferuntur prius et honorem
ad exemplar deinceps Augustinus v de civitate
dei c. xij ultima capitulo. Et generaliter omnis
actus virtutis et honoris quem ex diis non
debitis exhibentur, et ita omnes disponuntur
quod per eadem virtutes fiebant cuncti in
eadem honoris adinveniendi quod per virtutem
debitis quibus pervenire ad honorem et
studium sunt aut per fallaciam ambitioni
studium, sicut Ambrosius. Et gloria est clara
cum laude notitia. unde gloriose vivere
idem est quam claritate animi bonum quod
notum sit multis et approbatum. Nomen
unde est et adhuc nomine videtur
gloriosi viventes duo maxime requiruntur:
primum est quod illa claritas ad multorum
notitiam deveniat ut penes illos
clarescat et innotescat. secundum est
quod ab illis approbetur quibus claruit
ac etiam innotuit per aliquale commendationem
et laudem. honorem non contingere
nichil aliud est secundum philosophum et sunt
exhibitorum quoddam testimonium sive de bono
et de excellenti quod quis in se habet
sive illud bonum sit spirituale ut virtus
et scientia / sive illud bonum sit temporale
ut divitie vel potentia. unde et
plurimum videamus quod qui cupiunt honores
vani testimonii sive excellentie quia
ex predictis clarum patet duas conclusiones. Et
primo utrum aliquis possit licite desi-
derare gloriosum in aspectu hominum
apparere. Secundo utrum aliquis possit
licite honorem desiderare. Quantum ad primum
quesitum dicendum est quod appetitus glorie secundum
quod vane simpliciter loquendo non est vicium
nam ut ex predictis patet, gloria nil
aliud est nisi ut homo bonum quod
in se habet cognoscat et approbetur
unde Apostolus ii ad Corinthios [illegible] dicit
Nos autem non spiritum mundi accepimus
sed spiritum qui ex deo est ut sciamus
que a deo donata sunt nobis. nec
est peccatum quod homo bona sua ab hominibus
velit approbari. ut dicitur Matthei v. luceat
lux vestra coram hominibus etc. Et ideo appe-
titus glorie de se non nominatur aliquod vicium
sunt et hoc patet secundum Thomam secunda secunde q. 132
est tamen sciendum quod appetitus vane glorie
est peccatum. Gloria autem vana dicitur tripliciter
primo quia appetit quis gloriam de re fragili
et caduca que non est digna gloria.
Secundo quia appetit et querit gloriam a quo
non debet sicut ab homine cuius iudicium
est incertum nisi forte referatur ad deum in-
tendendo quod per appetitum glorie qua querit
ab homine deus ab hominibus glorificetur vel
ad hoc ut homines proficiant ex bono quod
in alio cognoscant / vel ut ipse homo
perficiat de bonis que in se cognoscit
per testimonium humane laudis et in eis sit
per sanctionem [illegible] et ad meliora proficere
debeat perseverare. Tertio dicitur gloria vana
quando appetit gloriam [illegible] quia si appetitus suus
non refert in debitum finem utpote ad
honorem dei vel salutem proximi / secundum Thomam
mendosus non licet appetere gloriam humanam
quia istius modi vana est. Quantum ad
secundum quesitum dicendum est secundum eundem Thomam secunda
secunde q. 131 quod tria requiruntur ad hoc ut
aliquis possit licite honores desiderare.
primo quod desideret honorem solum de excellentia
quam habet. [illegible] appetere honorem
super [illegible] suam. Secundo quod honorem
desideratum referat in deum a quo habet
excellentiam illam propter quam honorari meretur.
Tertio quod honorem ordinet ad utilitatem
hominum [illegible] utilitate et salute [illegible]
dedit sibi illam excellentiam / cum
[illegible] conditiones premisse honores petit
licite honorem desiderare / non [illegible]
appetitus honoris moderatus est / et ideo
licitus / quia per illum honorem / honorati
provocantur ad bonum et revocantur
a malo. Sed quando premisse conditiones
desunt vel aliqua ipsarum quecumque sit
illa, tunc appetitus honorum est inor-
dinatus et illicitus / quia [illegible] sibi [illegible]
[illegible] mala faciendi / dummodo
[illegible] quod honorem consequi possit.
unde Salustius in Catelinario, quod gloriam
et honorem laudem et imperium bonus
et ignavus ab se concupiscit / sed
[illegible] bonus vera via nititur / [illegible]
[illegible] quia bone artes desunt [illegible]
atque fallaciis contendit / et illi qui solum
[illegible] honorem vel bona faciunt vel
mala dimittunt non sunt virtuosi ut
[illegible] in 3o Ethicorum ubi dicit quod non sunt
[illegible] fortes qui propter honorem fortia
faciunt etc.

Capitulum iiij [illegible] principalis [illegible]
[illegible] affectum [illegible]
[illegible]
[illegible] filii [illegible]
[illegible]

Qui Nunc vero in hac parte intendit
tractare de causa finali et speciali Pro
cuius causa intelligencia est sciendum quod tria sunt
que magistri alliciunt auditorum corda
ad desiderium doctrine capescende Primum
est doctoris evidens dilectio unisona
sermones namque ut dicit Augustinus diligentis
sunt credibiliores in corde audientis
Hanc tamen proponit hic auctor cum dicit
Nunc te fili quasi diceret Fili mi doctrinam
meam accipe, nec eam refugere debes
quia ego pater tu filius / Secundum multum
abducit cunctis / et vigore in his que
ad doctrinam spectant Estote sapientissimi Salomon
in pluribus et illud alliciebat sic inquiens
Audi fili disciplinam patris tui Tercium est
fructus refectionis adeptio gratiosa / fructus
cuius doctrine vel sapiencie est refectio sapiencie
spiritualis que est similis beatitudo hanc
tamen proponit nobis Salomon Proverbiorum viii
dicens Nunc ergo filii audite me beati
qui custodiunt vias meas / audite disciplinam
et estote sapientes et nolite abicere
eam Qui velit numerare in parte clericorum doctorum
saluet magistrorum scolasticorum fabulis abilitatur
ad formam intellectualem capescendam per quam
beatitudo acquiritur spiritualis, et ideo sequitur
eam nullos debere displicere / quia beatus
quem clamat divina sapiencia ut in Proverbiis
talis qui audit me et vigilat ad fores
hostii mei tota die / et qui me invenit
inveniet vitam et hauriet salutem
a domino Quid est naturalis appetitus sue
terminus fructuosa Aristoteles primo Methaphysice
tractat hic considerans dicit omnes homines
natura scire desiderant / Iste autem naturalis
appetitus impleri non potest / nec intellectus
veritatibus impleatur et sciencijs, cum perfectio
in cognicione veritatis consistit / non
sicut visus potior delectatur aspiciens
visibile excellens in splendore suo et de
visu splendoris solacium postmodum visionem
perimus videndo Ita econtra visu interior
scilicet intellectus fortificatur et melioratur
quo attingit intelligibilem obscuram
et latentem ad intelligendum difficilem
quod fieri nequit nisi per ingenialem
excitacionem benignam Adhuc cum ut
talis doctrina finalius capiatur conpendiosa
est ut modus et ordo principium integrum
teneatur / hic ordo innuitur scilicet in littera
dum dicit Docebo te quo pacto idest
ordine vel modo / Ut mores ad tui corpores
ponas Modus vero est iste Agitur
propria mea infra scripta Ita legito

ut intelligas Intellectus huius littere
talis est quod non sufficit superficialiter
legere maiorum preceptorum sentencias quo ad con-
tinuacionem / nisi eas intelligas .i. interius
latencia legas / et eas cum effectu con-
pleatis debeas observare Adhuc competenter
facit quod dicit superius scribit Gregorius in Canone
Marcianum et Basilidem .i. q. i. ubi sic dicit
Nec putemus in verbis scripturarum esse euangelium
sed in sensu, nec in superficie sed in
medulla, non in sermonum foliis sed
in radice racionis, et subdit racionem
auctor concinit cum dicit Legere cum etiam
intelligere est negligere. Hoc vult auctor
quod non intelligere que leguntur est penitus
negligere, tunc cum studium prosunt (?) / ideo
que disciplinas legit vel audit diligenter
intelligit, ac ea que intellexerit legere
vel audivit intus cordis scrutinio
examinat, et revolvit / Alie autem
legere et non intelligere idest non inter
legere penitus est negligere quod est in
intellectu non proficere, cum perfectio in
intellectu est in cognicione consistit veritatis
et virtus remanebit incognita, ut
intellectus suam perfectionem assequetur.
Pro huius ultime particule intelligencia est prius
sciendum quod aliquando in tempore Catharinis (?)
secundum quod apostoli dicunt, ut supra
vel huius opusculi auctor, ut superius
equaliter est per totum, cortice littere
sequitur et non medullam sententie propterea
sequentes et non medullam, sensum proprie
moralia in ritibus credunt. Primus
namque error fuit eorum qui dicebant
obligacionem mandatorum moralium non
esse necessariam, quia dicebant cerimonialia
sufficere ad salutem Sed hic error re-
pellitur per illud quod dicit Apostolus ad Galathas
v ubi dicit Circumcisus reddetis facere
legem universam ut non quis clamandas
partibus vivere non quis sanetur / hic arguitur
error magis aut sanetur / Hic arguitur
illorum clamancium qui dicebant sine
legem quo ad cerimonialia et cerimonialia
quibus error fuit illorum qui dicebant
observaciones preceptorum non esse necessarias
et hic error confunditur per illud quod scribitur
ad Gall. v c. Nolite iterum errare
deus non irridetur. Hic enim error alius error
iste quod salute attribuebat soli eruo (?) quidam
nunc / Et error fuit istorum quod dicebant superstitionem
preceptorum non esse dampnatoriam et quod confunditur
per Apostolum ad Cor. vi Nolite errare quia
neque fornicarii neque ydolis servientes non
adulteri regnum dei possidebunt / Hic non confunditur
error istorum quod dicebant quod non peccatum est iam
nunc / quod mali homines ac eos demones
in loco tempore sparsa (?) beatitudine consequuntur

[Marginal: a]

Primum
auctoris preceptum *Iterum deo supplica*. Expeditis quatuor partibus
cardinalibus, nunc circa ultimam
est attendendum. In qua principaliter
duo occurrunt consideranda. Circa
primo ponitur aliqua precepta generalia.
Secundo aliqua moralia. Circa illud *Cui dare*
Ex quo patet evidencia est sciendum
quod doctrina auctoris fuit de actibus
virtutum cardinalium specialiter, et circa actus
virtutum que sub istis continentur. Non tamen
ponit hanc doctrinam ordine sed inordinate.
Hoc est universaliter et per
saltum. In quo est tractatum de doctrina
affirmativa de actibus virtutum, et negativa
de actibus viciorum. Sed quia deus dedit
in hoc opusculo cum plus potero te
meliori ordinate procedere. Primo quia in
prima cardinali parte tractatum est de ipsis
virtutibus cardinalibus in genere circa tamen
tantum insistendo. Nunc vero in hac
parte prosequitur de eorum ipsarum
iusticiam magis specifice quantum ad ipsius
partes. Hoc est partes ipsius et species
et de actibus qui sub ista virtute continentur
ideo de aliis virtutibus subsequentibus
quarum est eadem [illegible] continuacione aut
intelligencia doctrina premitto ad virtutem
iusticie est autem premittendum. Et ipsa
iusticia dividitur quia quedam respicit superiores,
quedam pares et equales, quedam
autem inferiores. Iusticia que respicit superiores
habet sub se quatuor species. Quarum
prima est religio per quam deo reddimus debitum
cultum. Secunda est pietas per quam
reddimus parentibus debitum honorem. Tercia
est observancia per quam reddimus superioribus
debitam reverenciam. Quarta est gratitudo
per quam reddimus benefactoribus beneficia
et gratiam. Primo ergo ponit doctrinam
pertinentem ad primam speciem iusticie scilicet
ad religionem cum dicit *Iterum deo supplica*.
Primum ergo documentum iusticie speciale est de
actu religionis vel latrie scilicet de oracione
supplicativa. Est enim religio sive latria
virtus quedam et species iusticie per quam ordinamur
ad reddendum deo debitum cultum
reverencie et honoris. Ex eo quod ipse est
deus universale principium rerum productarum
in esse et in eis gubernator. Tamen ista
virtus religio vocatur vel latria. I. servitus
quedam deo debita. Sunt autem quinque actus

[Marginal: b]

- Iusticia
  - Religio
    - orare — 1
    - adorare — 2
    - iurare — 3
    - sacrificare — 4
    - laudare — 5
  - Pietas
  - Observancia
  - Gratitudo

per quos reddere possumus debitum cultum
reverencie et honoris, scilicet orare, adorare,
iurare, sacrificare et laudare. Primus omnium
actus quilibet homo monetur debet. Ad quem
licet soli deo cultum debitum reverencie
et honoris, et non alicui creature, et hec
est quod auctor in hoc precepto principaliter
intendit. Unde premonito discipulo ad legendum
et intelligendum, nunc primum et precipuum
preceptum ante omnia proponit. Et hinc
illud querite primum querite regnum dei
et iusticiam eius. Propter tanto dicit deo
supplica, non creature, quia si creature
exhiberetur honor deo debitus tunc diceretur
ydolatria. Nota de multiplici acceptione

[Marginal: a]

de reddendo deo principi nostro cultum reverencie
et honoris. *Laudandum enim sunt* — 1
quidam quod sufficit deo impendere obsequium
corporale, quod in genuflexione
personali, quod in manuum elevacione
et incurvacione corporis. *Alii sunt* quidam quod non sufficit — 2
deo temporale officium exhibere, sed tunc hoc est
deo temporale tantum in elemosinarum largicione
consistit. *Alii vero sunt* alterius opinionis — 3
dicentes quod non solum duo dicta sufficiunt
nisi sit obsequium spirituale impendatur
scilicet, ut salus nos nel aliquando nostram
et ad cultum divinum perfecte dedicemus.
Unde quidam ad mentem prophetarum accessit
et eas super hiis tribus opinionibus perquisivit
ut habetur Michee vi c. Et primo querit
utrum sufficiat deo facere multas genuflexiones
cum dicit: Quid dignum offeram domino, curvabo
genua mea deo excelso. Quod
nobis ad hec cultum quod propheta nichil
respondit. Deinde querit si sufficit multas
elemosinas facere dicens: Numquid offeram holocausta
et calamitates vitulos et
arietum milia, et propheta nichil respondit.
Deinde interrogat si est perfectum cultum
dei filium suum primogenitum in religione
ponere dicens: Numquid dabo primogenitum
meum pro scelere meo, fructum ventris mei
pro peccato anime mee. Et tunc propheta ad hec
tria interrogata respondit. Et primo ad primum
quesitum dicens: Indicabo tibi o homo quid
sit bonum et quid deus requirit a te, utique
facere iudicium, diligere misericordiam, et sollicite
ambulare cum deo tuo. Dicit ergo
utique facere iudicium, quasi diceret propheta:
interrogasti si tibi [illegible] sufficit ad salutem

filium in religione ponere / et ego tibi dico
quod non nisi iudicium sumatis deceptus. Ut
sicut enim anima tua delectata est in peccato
sic iudicetur et affligatur in pena laudetur
non est equum ut peccata facias et filius
tuus penam faciat / vel etiam pena por-
tanda est condigna et ideo oportet ut tua
tanta iudices si non vis a deo iudicari
j ad Cor. xi Si nosmetipsos iudicaremus
non utique iudicaremur a deo / Deinde ad
tertium quesitum utrum diligere animas tuas
[illegible] Si tibi sufficiat et ullam elemosinam
facere / quasi dicat et ego dico tibi quod non
nisi animam tibi facies / et anime tue misericordiam
impendas Eccli xxx Miserere anime tue
placens deo / et eiusdem xl Bene facit
anime sue vir misericors deo / non enim quevis
est utique alter sit pyus et sibi impius
anima sicut dicitur in psalmo qui diligit
iniquitatem odit animam suam Deinde ad
tertium quesitum [illegible] deo et sollicite
ambulare tecum deo acsi dicat [illegible]
scio si tibi sufficiat multas genuflexi-
ones facere et ego dico tibi quod non nisi
super bona opera studeas sollicitus esse
Ille non ambulat deo sollicite qui in sua
iuventute deo servire cepit / vel qui opera
sua sciencie facit / vel etiam qui tamen diligenter
[illegible] obmittit ii ad Cor. [illegible] sollicite
[illegible] tempus [illegible]
[illegible] deo [illegible] incorruptibilem rete
[illegible] [illegible] Sunt autem
nonnulli qui pigre vivunt in senectute
[illegible] ac etiam [illegible] Ideo dicit
sollicite tempus [illegible] Sunt etiam nonnulli
qui [illegible] operantur Ideo subdit
operantur incorruptibilem Insuper etiam reperiuntur
aliqui qui recta faciunt et non dicunt
sed non recte quia circumstancias multas ob-
mittunt. Ideo subinfert recte tenentes
verbum veritatis Fuerunt autem aliqui qui
latrie cultum soli non primo rerum
principio exhibendum estimaverunt /
sed omnibus etiam naturis que super homines
sunt. Unde quidam licet opinarentur deum
esse primum et universale rerum principium
latriam tamen exhibendam estimaverunt. Primo
quidem post summum deum substanciis intellectualibus
celestibus quas deos vocant / sive
essent separate omnino corporibus / sive
essent anime orbium aut stellarum vel

Secundo etiam quibusdam substanciis intellectualibus
quas unitas credebant corporibus aereis
quos demones esse dicebant / et tamen quia
super homines eos credebant esse / sicut
corpus aereum est super terrestre / quidam et
[illegible] [illegible] divino cultu [illegible]
ponebant / et in comparatione ad homines
deos illos esse dicebant / quasi medios
inter homines et deos / et quia animas bono-
rum quia a corporibus separantur in statum
altiorem quam sit status vite presentis
transire credebant / in quibus mortuorum
quas heroas aut manes vocabant
divinum cultum exhibendum opinabantur
Quidam vero deum animam mundi esse posuerunt
[illegible] quod toti mundo et singulis
eius partibus esse cultum divinum exhibendum
[illegible] [illegible] corpus [illegible] animam quam
deum esse dicebant / sicut et homini sapienti
honor exhibetur non propter corpus sed propter
animam / quidam etiam ea que infra hominem
sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] esse
dicebant divino cultu / ut ostenderent in eis per
[illegible] aliquid virtutis superioris nature
[illegible] ad quasdam imagines per homines
[illegible] [illegible] credebant aliquam virtutem
[illegible] [illegible] [illegible] celestium
superioralem vel consilium aliquorum spirituum
corporum / vel per presentiam aliquorum spirituum
dicebant huiusmodi imaginibus divinum cultum
esse exhibendum / quas etiam imagines deos
vocabant / propter quod et ydolatre sunt dicti
quia latrie cultum ydolis id est imaginibus
impendebant Nota sedem scripturas
et doctores quod adoratio sive debita
sive indebita sit quinque modis Primo adoratur
deus unde in Exo. Venerunt tres qui
veri adoratores adorabunt deum in spiritu
et veritate. Hec dicitur latria. viij. Re.
vij Preparate corda vestra domino et servite illi soli
adorandum esse xxij q. [illegible] [illegible]
Secundo adoratur vivus Genesis xlviij Iacob
[illegible] et [illegible] adoravit et in psalmo adorate
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] xxiiij q.
[illegible] [illegible] Tertio adoratur angelus
Apoc. xxij angelum qui [illegible] Johannes
adorare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dicitur dulia. Quarto adoratur homo [illegible] adoravit
Abraham [illegible] [illegible] [illegible] et Daniel in [illegible]
Nabuchodonosor ut aurea statua adoraretur xl
[illegible] in [illegible] Quinto adoratur diabolus [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non faciens [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]

Addi
1 Deus
2 [illegible]
3 angelus
4 homo
5 diabolus

simulacra antiquorum / sit per latriam religio
in summa contra gentiles causa similiter
concluditur ut sequitur / Est autem ino-
vabile [?] ponentibus tamen unum principium supre-
mum cultum divinum exhibere cultum ei
deo exhibendum ut dictum est non quia
ipse hoc indigeat / sed ut in nobis ex
sensibilibus firmetur opinio vera de deo
Opinio autem debet quod deus sit primum
super omnia exaltatum et quod talia similiter [?]
non potest in nobis nisi per hoc quod ei
aliquid separatim exhibeamus quod divinum
cultum dicimus / patet ergo quod vera opinio
de uno principio destruitur / si cultus divinus
pluribus exhibeatur / et ideo huiusmodi cultus
exterior homini necessarius est ad hoc
quod anima hominis excitetur in spiritualem re-
verentiam dei / Ad hoc autem quod animus
hominis in illud moveatur / multum operatur
assuetudo / nam ad consueta facilius
movetur / habet autem hoc humana con-
suetudo quod honor qui exhibetur ei qui
summum locum in republica tenet
puta imperatori vel regi / nulli alteri
exhibeatur / Est ergo animus hominis
tandem ad hoc quod estimet esse unum
summum rerum principium / per hoc quod ei ex-
hibeat quod nulli alteri exhibet et hoc
dicimus latrie cultum / Expedit ergo
merito concluditur quod cultus latrie soli
uni deo summo tenetur vel debetur Unde
et quod dicitur Exodi xxii qui immolat
diis occidetur nisi domino soli Et deute-
ronomii dominum deum tuum adorabis et illi soli
servies hoc est principale legis in-
tentum divine ut homo deo subdatur
et ei singularem reverentiam exhibeat
non solum corde sed et ore et opere ...
Ideo primitus Exodi xxv lex divina prohibuit
cultum plurium deorum ubi dicitur
Non habebis deos alienos / et non facies
tibi sculptile neque omnem similitudinem
De materia dulie latrie et yperdulie ...
diximus circa vel infra in ... parte
nota pro proposito si deus ad latriam ...
pro principio adimmuendum [?] ergo specialiter
scolasticum ad latrie cultum deo exhibendum
non est melior modus quam eum inducere
ad orationem supplicationis Ubi scilicet finis [?]
dicitur est scilicet supplicare orare sive
postulare Jacobi primo Si quis indiget
sapientia postulet a deo / ubi per ... cum
latrie cultum impendit ... orationem

impetrativa et honor latrie efficacior cum
vadit orationem secundum Augustinum xxxv
cum adorat eum in oblatione sacrifi-
ciorum et deponens omnibus usque ad inibi [?]
appropinquabit / ac eius oratione quadam
inquestante deo per sitientem de celestibus
non supplicabit ei [?] sed ad fontem
beatitudinis orando veniunt / ad hoc autem
inducit autor scolasticum dicens deo
supplicandum forte deum [?] Item de supplica-
Supplicare autem deo nichil aliud est quam
petere a deo in oratione aliquid indeterminate
non petendo hoc vel illud ut cum dicimus
peto quod deus adiuvet me Postulare
vero in oratione est aliquid determinate petere
Utrum autem sit licitum aliquid determinate
petendum / dicendum est quod si loquamur de bonis
spiritualibus ut de virtutibus gratia et gloria
quibus non bene potest male uti / nec de
se malum eventum habent talia sancte pe-
tuntur secundum illud Ostende nobis faciem
tuam et salvi erimus Sed si loquimur
de temporalibus dicendum secundum Augustinum ad probam
de orando deum / hoc licet orare quod
licet desiderare / temporalia autem licet desi-
derare / non quidem principaliter ut in eis
finem constituamus sed sicut quedam adminicula
quibus adiuvamur ad tendendum
in beatitudinem inquantum per ea vita nostra sus-
tentatur et inquantum nobis organice de-
serviunt ad actus virtutum Ut etiam dicit
philosophus primo ethicorum / Et ideo pro temporalibus
licet orare / non quidem ergo principaliter
non petimus sed in oratione ad eum tenere
a deo petimus secundum quod expedit ad sa-
lutem Ceterum temporalia determinate petere
a deo non licet ex parte quia potest malum
eventum habere et eius per illud bene
et male uti Unde Valerius dicit quod
Socrates nichil aliud petendum a diis
immortalibus arbitrabatur quam ut bona tri-
buerent / quia hii demum scirent quid
unicuique esset utile / Nos autem plerumque
id votis expetimus quod non impetrasse
melius foret Unde huius petitionis
talis scilicet utrum deus exaudiat peccatores
dicendum est secundum Thomam secunda secunde
questio lxxxiii quod si peccator petit aliquid
inquantum peccator idest secundum desiderium peccati
hoc a deo non exauditur ex misericordia / Sed
quandoque exauditur ad vindictam dum deus per-
mittit peccatorem amplius ruere in peccata
deus enim negat quedam propitius que con-
cedit iratus ut dicit Augustinus Orationem
vero peccatoris ex bono nature desiderio procedente

Deus audit nec est exinanita, quia petitor hoc non meretur sed ex pura misericordia. Observari tamen quatuor condiciones que communiter requiruntur ad oracionem que exaudiri debet saltem ut quis sic petit necessaria ad salutem, pie et perseveranter. Si quis autem quereret quis sit oracionis effectus, videri debet quod triplex est effectus oracionis. Primus quidem meriti et ad hunc effectum non ex necessitate requiritur quod attencio assit oracioni per totum, sed virtus prime intencionis totam oracionem meritoriam reddit. Secundus effectus oracionis est impetracio et ad hunc eciam effectum sufficit prima intencio quam deus principaliter intendit. Tercius effectus oracionis est quedam spiritualis mentis refectio et ad hunc effectum de necessitate requiritur in oracione attencio j ad Cor xiiij: Si hoc orat lingua mens mea sine fructu est. Secundo hec sit fructuosa quod sit verecunda et humilis affectu qualis fuit oracio publicani qui non audebat oculos suos ad celum levare Luce xviij. Talis eciam oracio fuit filii prodigi Luce xv c. Tercio dicitur fructuosa quod est lacrimosa quia hec divinam aurem inclinat ut misericordie patet exemplis. Et primo Anne matris Salomonis Samuelis que lacrimis orans graciam a domino meruit impetrare j Reg j. Secundo exemplo Sare filie Raguelis [?]ut Thobie cuius testatur historia. Tercio exemplo regis Ezechie Ysa xxj. Quarto exemplo Thobie qui pre teneritate ploravit Thob xij. Quinto exemplo Judith que in aquis lavavit Judith x. Sexto exemplo Theodosii imperatoris de quo in fine ecclesiastice hystorie scribitur quod precibus se orationibus et ieiuniis dominus ita suos armavit ut more leonum in hostes irruerent et subito surgens ventus vehemens tela que hostes iaciebant retorquebat in ipsos dei virtute et sic hostibus contrariis prostratis Eugenius captus et interfectus ab Arbogaste sua propria manu peremptus tantum valuit imperatoris oracio lacrimosa.

Secundum autem preceptum secunde tabule parentibus honorandis ordinate super de prima specie iustitie respicientis superiores i. de religione vel latria hic est de ordine supplicacionis per quam reddimus deo debitum cultum et honorem quo ad quosdam principatos cultum. Sequitur nunc subsequitur in hac parte auctor de specie iustitie que dicitur pietas per quam reddimus deo debitum honorem. Hec cum post deum magis tenemur parentibus. Unde sicut ad virtutem religionis pertinet primo gradu deo cultum exhibere, ita secundo gradu ad virtutem pietatis pertinet cultum exhibere parentibus et patrie. In cultu autem parentum includitur cultus amoris et honoris omnium consanguineorum. Nam consanguinei ex hoc dicuntur quia ex eisdem parentibus processerunt ut patet per Philosophum viij Ethicorum. In cultu autem patrie includitur cultus civium et omnium amicorum patrie. Hoc aperte probat per diffinicionem quam tradit Tullius in Rethorica sua dicens quod pietas virtus est per quam sanguine iunctis patrieque benivolis officium et diligens tribuitur cultus. Primo ergo nos instruit adorare et venerari eos qui sunt principium secundarium nostre generacionis et reddere eis debitum cultum quo tenemur eisdem unde dicit Paulus: Tu autem Nota secundum canones quod pater dicitur quinque modis. Primo dicitur pater natura ut deus xxiij q iiij qui sunt. Secundo generacione v q v cum quis xxx di c. Tercio pure devocione ut in canone omnes xxxiij q. Quarto unus secundo ut adoptivus xxx q i Quinto nutritor ut ij q i vero de pedi- mutacione. Quintus? quamlibet. Secundo nunc precepti militia et observando est hunc attendendum ex quibus sunt pro que filii tenentur parentes suos venerari propter et amare. Primum propter divine legis preceptum. Secundum est propter ipsius precepti adiunctum. Tercio propter beneficiorum retribucionem. Quarto propter fiorem productionem et educationem. Quinto est propter stimulum nature instigacionem. Quintum est propter nature rationalis utilitatem. Tercio primum potest fundari super primo precepto secunde tabule Honora patrem tuum et matrem tuam ut Exo xx c. Secundum preceptum tali propter persuadendum. Secundum sic Illud cum quod maiorem hoc rationem boni et id quod est deo hoc magis est diligendum. Sed pater filio magis est diligendus maxime sed habet sub racione principii quod habet racionem similitudinis dei et deo similius. Ergo maxime est diligendus. Mater eciam diligenda est ut patet

Pietas

Alia
1 Pater
2
3
4
5
Nota

I. divine legis preceptum

tum pietas sit principium naturalis originis cum ipsa patre / licet cum pater correlative tamen habeat rationem principii quam mater quia pater per modum agentis principium mater vero per modum patientis et materie / et hec est una ratio inter alias / quare filius magis diligit patrem quam matrem quia pater est principium effectivum et forte quia [illegible] et hec est quod scribitur ad utrumque Eccl. vii c. honora patrem tuum / et gemitus matris tue ne obliviscaris / memento quoniam nisi per illos natus non fuisses / Tercio secundo fundatur super opere procreacionis et nutricionis ad quam divina sequitur retribucio et ideo in promissa dicitur sequitur retribucio ut sis longevus super terram / de hac retribucione loquitur apostolus [illegible] ad Ephesios c. 6 quod promissionem vite habet que nunc est et future / unde [illegible] carnalis promittebatur prius vita [illegible] spiritualis non tamen prius sed et futura Et si queritur quare magis vita [illegible] promittitur quam alia / Respondetur quod propter [illegible] inserviunt in [illegible] actu maxime [illegible] hec magis [illegible] et [illegible] / et quod hec magis vita promittitur quam aliud donum quia illa magis ab homine desideratur et [illegible] longevitatis vite / non [illegible] vitam [illegible] / et hoc est quod in Eccl. iii c. scribitur Fili suscipe senectam patris tui / et ne contristes eum in vita illius / Tercio [illegible] fundatur super filiorum gratitudine quod [illegible] et symonia Nam parentes dicuntur quasi parientes / et [illegible] ad hec [illegible] filios in pariendo quam in educando labores multos patiuntur [illegible] testari [illegible] capitulo Et ideo filii ne dicantur ingrati in tantorum laborum compensacione tamen in senectute quam ex paupertate seu infirmitate ipsis parentibus subvenire tenentur [illegible] nec eos abicere vel deserere debent ullo modo et hoc est quod [illegible] in fine [illegible] et pater est nomen amoris patri non licet [illegible] filium in senectute [illegible] maxime propter ingratitudinem ac ex [illegible] aliis causas abdicare et immediate subdit [illegible] quod aliquis tenetur [illegible] creditori suo / debitor remittere debitum nullo [illegible] qui obligatus remaneat nisi debitum persolvat eidem

creditor vero si vult bene potest debitum ipsum quoque remittere vel in toto remittere Sicut [illegible] in proposito [illegible] filium [illegible] esse demonstratur / quia filius debitor est et non pater / et ideo [illegible] est obligatus [illegible] patri condignum nullo modo reddere potest / et ideo filius patrem abdicare / vel a se abicere [illegible] debet nec potest / econverso pater [illegible] non sit debitor filium potest ut dicitur est quod [illegible] pluribus abdicare ac ex [illegible] canonica et civilia [illegible] causis [illegible] explicabuntur infra in [illegible] pellicanum [illegible] qui [illegible] filios suscepit atque nutrivit [illegible] vel filios a se repellit / nec [illegible] vel ullam curam gerit / Quarto [illegible] fundatur [illegible] super quadam [illegible] naturali instigacione / quia naturaliter filios ad alimentandum et [illegible] subveniendum parentibus inducit ad hoc ex [illegible] filios [illegible] que solo instinctu nature moventur ad fovendum et pascendum parentes antiquos et ut ipse dicit ibidem parentes nudatos tegumine plumarum suarum [illegible] eos fovent / collato ex cibo pascunt et [illegible] alarum suarum sublevantes ad volandum [illegible] unde [illegible] subdit [illegible] non est [illegible] est [illegible] non est onerosum quod solum [illegible] non recusant [illegible] pascere / quas non scripta lex sed natura constringit [illegible] naturalis officio est non precepto / sed [illegible] apud eos et [illegible] et ideo [illegible] usu [illegible] / Quinto quod fundari potest super familiaritate [illegible] filii [illegible] sub [illegible] et alimentaciones / [illegible] possunt [illegible] / sed [illegible] amore [illegible] aliqua [illegible] Valerius narrat li. v in fine [illegible] filia [illegible] fuit [illegible] et ille donatus est filie / et in [illegible] Valerius [illegible] de filio Cresi [illegible] usu loquendi destitutus [illegible]

contenta impetu in senem illius ferretur velut oblitus quod fortuna nascendi sibi denegasset ne sursum rege crudeli pro clamato inimicum revocavit / et quod minus sibi vixerat saluti parentis vocatus fuisset / et alibi ait de laude pietatis / prima igitur et optima rerum natura pietatis est magistra que nullo vocis ministerio nullo usu litterarum indigens propriis viribus ac tacitis caritatem parentum infundit / debent ergo filii parentes suos amare / vero affectu eis obedire / in statu eos honorare in actu sustentare / et eis necessaria ministrare in effectu / et sic facientes, ut dicit auctor, preceptum unum ex divinis mandatis observabimus. Exodi xx honora parentes tuos. Circa hunc autem preceptum de aliquibus dubitabilibus restat perquirendum / et primo utrum teneatur alere parentes. Primum dicendum quod filii locupletes tenentur nutrire parentes egenos / sicut parentes locupletes tenentur filios / et nomine parentum et filiorum sive liberorum intelligi debet omnes ascendentes et descendentes in infinitum ut in [illegible] ff. illud [illegible] cessat tamen obligatio si honesti si ille parens sustentare se valens propriis vel suo artificio. Secundo utrum pater sit magis diligendus quam mater. Hanc questionem dicit dominus [illegible] movetur de salute in [illegible] quod [illegible] sit dicens quod [illegible] respectu ad patrem et matrem inspiciendum sunt principia nostre generationis, et inspiciendum pater est solum pater / et mater est mater. Sic pater primum debet in amore cuius ratio est quia cum pater et mater sint principia nostre naturalis originalis seu originis pater tamen est principium principalius agentis / mater autem magis principium passivum et materie. Habito autem respectu ad bonum et virtutem quod posset mater tantum excedere patrem in virtute quod esset magis diligenda. Nam ut dicit [illegible] super Ethicorum potest esse tanta distantia virtutis et malitie quod amicitia solvitur vel saltem diminuitur. Unde dicit Ambrosius quod boni domestici sunt malis filiis preponendi, immo tamen de iure canonico quod [illegible] mali filii propter [illegible] nigritudinem et malitiam bonis possunt parentibus exheredari / sicut nota in decretali [illegible] quamvis [illegible] et in magna glossa et in auctoritate ut cum de appellatione [illegible] causas collationum [illegible]

ponuntur xiiii cause per quas mali filii exheredantur. Prima si filius parentibus manus intulerit. Item si gravem iniuriam eis fecerit / Item si eos criminaliter accusaverit de causa que non sit adversus principem vel rempublicam. Item si cum maleficiis versatur. Item si maleficium efficiatur / Item si vite parentum insidietur. Item si uxori vel concubine ipsius se commiscuit. Item si persona vel debito eius inquirendo per fideiubere noluit hoc tamen de fideiussione dicatur ad masculos tantum pertinet. Item si prohibuit eos facere testamentum. Item si contra parentum voluntatem inter arenarios et mimos [illegible] cum pater illius professionis non fuit. Item si filia luxuriosa vita elegerit cum parentes vellent eam posse dotare nisi neglexerint eam nubere usque ad xxv annos. Item si parentibus furiosis debitam curam non impenderit. Item si parentem de carcere educere neglexerit cum potuerit. Hoc totum habetur in premissa [illegible] Aut. [illegible] ad xiiii causas si heretici sit deletum / ex[illegible] exheredes [illegible] [illegible]. Quarto utrum homo ex caritate filium plus diligere debeat quam patrem et [illegible] videtur quod sit tali ordine / quia illud debemus magis diligere cui debemus magis benefacere sed magis debemus benefacere filiis quam parentibus dicit enim Apostolus ii ad Cor. xii Non debent filii thesaurizare parentibus sed parentes filiis ergo magis diligendi sunt filii quam parentes. Secundo sic quod [illegible] nam [illegible] parentes plus diligunt filios quam [illegible] ab diliguntur ut dicit philosophus viii Ethicorum ergo magis debent diligere filios quam parentes. In contrarium est quod dicit Ambrosius primo deus diligendus est. Secundo parentes. Deinde filii post domestici. Hanc questionem format [illegible] secunda secunde q. xxvi ar. ix quam [illegible] sic solvit dicens quod gradus dilectionis ex duobus pensari debet / primo ex parte dilecti et sic illud quod habet rationem maioris et communis boni est magis diligendum et quod est deo similius et pater est magis diligendus quam filius quia scilicet patrem diligimus sub ratione principii quod habet rationem eminentiori boni et deo similioris. Ut vero [illegible] est alios computantur gradus dilectionis ex parte ipsius diligentis et sic magis diligitur quod est coniunctius et sic hoc filio est

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14

Aut. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

1 Si pater filium [illegible] ad [illegible]
filius pot[est] exhered[ari] p[er] patrem
2 Si venenum [illegible] impediat
3 Si uxori [illegible] filius [illegible]
4 Si pater [illegible] filium [illegible] testamentum [illegible] potest [illegible] de [illegible] ad [illegible]
7 Si pater [illegible] filius [illegible]
6 Si filius [illegible] neglexerit
A Si pater filium in carcere [illegible] neglexerit

[illegible] in [illegible] Aut. [illegible] ad [illegible] et [illegible]
[illegible]

magis diligendus quam pater ut plures
dicit Eustratius super ethicorum. Primo quidem
quia parentes diligunt filios ut
aliquid sui existentes, pater autem non
est aliquid filii, et ideo dilectio qua
pater diligit filium similior est dilectioni
qua quis diligit seipsum. Secundo quia
parentes magis sciunt aliquos esse suos
filios quam econverso. Tertio quia filius
magis est propinquus patri utpote
ex se constitutus quam pater filio, atque
habet similitudinem principii. Quarto quia
parentes diutius amant, nam statim
pater incipit diligere filium, filius autem
tempore procedente incipit diligere patrem.
dilectio autem quanto fuit diuturnior tanto
est fortior secundum illud Eccli. ix Non dere-
linquas amicum antiquum, novus enim
non est similis illi. Ad primum ergo dicendum
est quod principio debetur subiectionis reverentia
et honor, effectus autem proportionaliter
competit recipere influentiam principii
et provisionem eius, et propter hoc parentibus
a filiis magis debetur honor, filiis autem
magis debetur cura provisionis. Ad secundum
dicendum est quod pater naturaliter plus diligit
filium secundum rationem coniunctionis [illegible] sed
secundum rationem eminentie boni filius
naturaliter plus diligit patrem. Ad tertium
dicendum est quod sicut Augustinus dicit i de doctrina
christiana deus diligit nos ad nostram uti-
litatem et suum honorem, et ideo quia
pater comparatur ad nos in similitudine principii
sicut et deus, ad patrem proprie pertinet
ut ei honor a filio impendatur, ad
filium autem ut eius utilitati a parentibus
provideatur. Tamen in articulo necessitatis
[illegible] filius obligatus sit ex beneficiis
susceptis ut parentibus maxime provideat
et hic magis licet deserere filios quam
parentes quos nullo modo deserere licet, propter
obligationem beneficiorum susceptorum ut patet per
philosophum in viii ethicorum. [illegible]
[illegible] quintum queritur utrum uxor sit
preponenda parentibus in amore. Et videtur quod
determinat [illegible] ubi supra et videtur quod
sic quia illud est magis diligendum
in quo sunt plures rationes dilectionis
sed in amicitia que est ad uxorem in-
veniuntur plures rationes dilectionis, nam
ut dicit philosophus viii ethicorum quod in hac
amicitia videtur esse utile delectabile et
honestum si sint virtuosi coniuges, ergo maior

est dilectio ad uxorem. Contra quia uxor
[illegible] [illegible] super Ezechielem post deum
potest amplius diligi et plus diligendum
est quod in dilectione quorum [illegible] quod
est melius bonum et sic sunt parentes
magis diligendi quia diliguntur sub
ratione communicationis principii maioris
boni, quam autem respiciunt ad uxorem
minoris communicationis, sic sunt magis coniuncti
ipsi diligenti, quia secundum hoc magis
diligimus eos qui [illegible] titulo nobis sunt
coniuncti et secundum hoc dicendum est quod uxor
est magis diligenda quam parentes, quia
uxor coniungitur viro quia est una caro
consistens [illegible] non sunt
duo sed una caro et ideo intensius
diligit uxor isto respectu licet maior
amor reverentie parentibus debeatur. Ad
argumentum in contrarium est dicendum, quod in
amicitia paterna inveniuntur multe rationes
dilectionis que inveniuntur in amicitia que
est ad uxorem, est enim in amicitia patris
ratio utilis et honesta, ita quod non
possit propter hoc argui quod uxor esset
magis diligenda. Nota secundum scripturam
et canones quod filius accipitur [illegible]
quinque modis. Primo filius dei dicitur
christus et quilibet homo iu-
stus [illegible] [illegible] sacerdotum. Secundo
filius dyaboli dicitur omnis malus [illegible]
in evangelio: Vos ex patre
dyabolo estis. [illegible] Tertio
dicitur quis filius perditionis ut antichristus
unde apostolus: Revelabitur filius perditionis
[illegible] Quarto dicitur imitatione
filius ut iudeus unde in psalmo filios
[illegible] non [illegible] ei
[illegible] quis dicitur filius [illegible] ut
iudeus [illegible] unde in evangelio [illegible]
[illegible] quis [illegible]
[illegible] propter cogna-
tos tales. Positus propter [illegible]
et hec species [illegible] [illegible]
[illegible]. Nunc queritur [illegible]
[illegible] propter [illegible] ad [illegible]
[illegible] cognatos tales. Primum [illegible]
[illegible] quod cognati seu agnati
[illegible] sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] cognatio [illegible] in [illegible]
nam [illegible] cognatio dicitur spiritualis que
ex [illegible] contrahitur. Alia dicitur legalis
que ex adoptione causatur. Tertia dicitur

carnalis que ex consanguinitate propagatur
Licet prima et secunda cognacio spiritualis vide-
atur nullatenus competere tamen propter misericordiam legis
tamen et utilitate de ipsis aliqua sub bre-
vitate perstringam. Prima igitur ex compaternitate
contrahitur et hoc provenit ex eo quod ipse qui
confert sacramentum baptismi seu confirmacionis
vel eum qui suscipit sive tenet illud
tunc illo sacramento confertur. Hec autem cognacio
tamquam multa honoranda et veneranda colenda
est et veneranda et ista tali modo contrahitur
videlicet quod inter baptisatum et eum qui
suscepit. Item inter baptisatum et filios susci-
pientis. hoc dico sive sint legitimi sive
illegitimi. Item si essent adoptivi / quia
tales filii suscipientis legitime copulantur baptiza-
to sive suscepto ut dicit Innocentius. Item
contrahitur inter baptisatum et uxorem susci-
pientis si ante susceptionem cognita fuit
ab eo. Item inter suscipientem et parentes
baptizati et hec cognacio impedit et di-
rimit matrimonium post contractum et quod dixi
de suscipiente intellige etiam de baptisante
et idem de sacramento confirmacionis ex eo
quod lo in. In aliis vero sacramentis nulla
spiritualis cognacio contrahitur ex eo quod lex
non. Per cathecismum vero cognacio contrahitur
spiritualis que tamen impedit contrahendum
sed non dirimit ut predictum est de consecra-
cione ... lib. vi. Nota etiam super canones
quod baptismus inter cetera sacramenta est singu-
laris utilis et necessarius ad salutem
et hoc propter sex que in eo et non in
aliis reperiuntur. Primo quia preter confir-
macionem alia non recipiuntur de presbitero non bap-
tizatus. Secundo quia sine eo non
potest aliquis salvari tamen pagana ...
q. i. Tercio quia sine eo nulla
salus habetur de conse. di. iiii firmissime
Quarto quia per ipsum venialia et mortalia
dimittuntur / alia non de con. di. i non
sunt. Quinto quia per ipsum plena fit
remissio peccatorum de conse. di. iiii sine
pena / Sexto quod est fundamentum et ianua
omnium virtutum et sacramentorum. di. xlviii
Circa hanc spiritualem cognacionem quia
plures in hac illaqueantur quam in aliis
ideo puto utile de hac aliqua tractare
et primo utrum cognacio spiritualis impe-
diat matrimonium quod adhuc spirituale
est. Sicut ... sicut in cognacione
carnali consistit carnalis cognacio
ex parte patris et matris ita in cogna-
cione spirituali ex parte dantis sacramentum
et tenentis / unde consocius sacramenti
gerit personam dei patris / sed tenens
ad sacramentum gerit personam ecclesie matris
in hiis concordat ... et pe in ...
di. xlv. Secundo queritur quot sunt species
cognacionis spiritualis et que sunt. Dicen-
dum quod sunt tres species / Earum prima
dicitur compaternitas / que attenditur inter
spiritualem patrem pueri et carnalem
nam unus compater est spiritualis
pater pueri et alter carnalis. Augustinus
pater pueri et alter compater spiritualis alter
carnalis nec fallit regula talis / Alia
dicitur paternitas et hec attenditur inter
illum qui suscipit et qui suscipitur
sive masculus sit sive femina. Tercia
dicitur fraternitas que attenditur inter fi-
lium tuum spiritualem et filios tuos car-
nales / De hiis tribus speciebus dicun-
tur doctores quod spiritualis cognacio non
cedit ad nepotes et ulteriores / quia
non habet gradus / filia cum mea spiri-
tualis contrahere potest / cum filio meo
[margin: filio]
legitimo copulari non potest filia
spiritualis sed nec etiam illegitimo.
Tercio queritur numquid si aliquis cogno-
scit aliquam fornicarie et postea fit com-
pater puta levat ex sacro fonte ... di.
vel compaternitas ... ad uxorem
ex parte ... cognoscit carnaliter
que a viro suo ... cognita ... qui ... fecit
... et ... ut xxx q. iiii Si
quis ... conjugio ... carnaliter
... ad aliam ... carnalem
... cognitam quis non potest uxorem ...
... glo. super dicto c. quis di-
... quod per fornicarium ... acquiritur
quod per fornicarium contractum ... efficitur
compaternitas qua una tamen effi-
... xxx q. iiii in c. Nam et
... affinitas ... per fornicarium ...
xxxv q. iii de incestis et c. non tamen
de eo / q. cog. ... Ex. sive tenet
de eo q. ... paternitas contrahitur ut pro-
... per ... quod paternitas contrahitur ut pro-
predicta sunt licet quibusdam ...
videntur ideo tenendum est quod sic tam
... in vi li. ...
... Jo. an. ... in ...
Quarto queritur utrum liceat contrahere
matrimonium cum sorore filie mee spiritualis
quantum ad hunc quod est dictum / ...
quando cum filia mea spirituali non
... licet contrahere ut est dictum / Alias
... xxx q. i de eo a quo
... non ... alias
... xxx q. iii Illud etiam ...

Quinto queritur utrum filii duorum com-
patrum possint matrimonialiter copulari
ad cuius questionis evidentiam est sciendum quod sive
geniti fuerint ante compaternitatem sive post
concepti solum illa persona per quam compater-
nitas est contracta que nunquam potest
copulari alicui filiorum sui patris spiritualis
xxx q. iiii super quibus et c. pervenit in ex.
c. c. l. Sexto queritur utrum pater possit
contrahere cum illa quam filius eius levat
de baptismo dicendum est quod potest ut in canone
illud xxx q. iiii sed filius non potest con-
trahere cum illa quam pater levavit
ut ibidem dicitur. Septimo queritur utrum aliquis
possit fieri compater alterius compatrinitate

C Super hoc quod est dicendum et si loquimur
solum quantum ad affectum non est dubium
quia ad talem affectum committendum vel ad
compaternitatem spondere quis potest. Sed
si loquamur quantum ad veram compaternitatem
et cognationem spiritualem inde sequentem
non potest committi compaternitatem. Venun-
tamen p. l. per mortem ff. de adop. Et
videtur casus extra de penitentia c. li. vi
solummodo tamen cum per illud quod notatur
extra de consecratione ecclesie aqua ... po. an-
in quadam sua questione disputata.

Legalis — Secunda cognatio dicitur legalis, et hec
per adoptionem causatur. Ubi sciendum
quod per adoptionem oriuntur tres cognationis
species. Quarum prima est ascendentium et
descendentium que attenditur inter personam
adoptantem et filium sive filiam, nepotem
vel neptem, et generaliter adoptatos et
hec indistincte impedit matrimonium
quia pater adoptator non potest contrahere
cum filia adoptiva nec adoptiva
nepte et generaliter hoc probatur in canone
ita diligere xxx q. iii. Secunda species est
collateralium scilicet inter filium meum
naturalem et adoptivum, et hec impedit
matrimonium quamdiu sunt in eiusdem
patris potestate et non soluta sed morte
patris vel emancipatione filii naturalis vel
adoptivi non impedit ... c. ... et in
canone post susceptum xxx q. iii. Tertia
species est que legalis affinitas inter
personam adoptantem et uxorem filii adop-
tivi et hec iure civili impedit ma-
trimonium quia pater adoptator nunquam
contrahere potest cum illa que fuit uxor
filii adoptivi, etiam post emancipationem ff. de
ri. nup. Nam adoptivus nisi de imp.
... Similiter filius adoptivus post
mortem patris adoptivi non potest contrahere
cum illa que fuit uxor patris adoptivi
ut in dicta l. Nam adoptivus. Pro-
ximus autem hec cognationes nullam magis
in speciali est de infrascriptis ...
procedendo vel videlicet gradum, et pro-
creatus filius adoptivus contrahere possit cum
filia ultima adoptivi patris. Super hoc
quo dicendum est sine preiudicio quod
sit, et quod filius ultimus contrahere possit
cum filia adoptiva, sic notat Hugo xxx
q. iii. in principio non illegitimum. filius
vel filia non est in patria potestate hec
secundum Immo et Hosti. Queritur si
aliquis adoptivus adoptione durante si
contrahat cum filia legitima adoptantis
nunquid salvetur matrimonium. Quidam
dixerunt quod non sed verius tenendum quod
Hugo tenet sed quod salvetur c. c. Quinto
queritur utrum inter patrem adoptantem
et personam adoptatam sed nomen aliqua
cognatio oriatur. dicendum est
quod nulla cui sine concordat. Tho. et
pe. Tertia cognatio dicitur carnalis — Carnalis
et hec per consanguinitatem propagatur
et hec est de qua hic principaliter agitur
ista est multa colenda et veneranda
et hec sic ... est vinculum personarum
ab eodem stipite descendentium carnali
propagatione contractum, et dico stipitem
illam personam a qua aliqui duxerunt
originem unde et consanguinei
dicuntur qui de uno sanguine procedentes
Sed queritur possit aliquis usque ad
quem gradum perplectus et non tenet
matrimonium. dicendum est quod inter descendentes
et ascendentes puto procedentes perplubiter
Sed inter collaterales est usque ad quartum
gradum secundum canones de consanguinitate
et affinitate non de quo uno patre aeque attin-
uerit sibi in comuna parte vel secundo
vel tertio gradu ex alia parte in quarto
bene potuerunt contrahere, quia in san-
guinitate semper est standum remotiori
persone de consanguinitate et affinitate c. ultimo
Et nota quod dicit Hosti. quod licet con-
sanguinitas quantum ad matrimonium contra-
hatur in quarto gradu et non ultra
et non contracta manifestus in ulteriori gradu

gradu / tam contra ad successionem
hereditatis durat usque ad gradum xiiij
sicut probatur in canone ad sedem
xxxv q. v. Tenent etiam legiste quod
quatuor successiones usque ad decimum gradum
in cognatis usque ad septimum contra intelli-
gitur exclusive / ut instituta de gradibus cognatorum
in principio. De hac propinque cognacione
auctor intelligit cum dicit / Cognatos
cole .i. affectuose dilige / et eis in ne-
cessitatibus debes subvenire / quia naturali co-
gnacione colligati / vel etiam affinitate
mutuo sibi assistere debent ut fratres in scriptura
primus dicuntur fratres. Ubi etiam notandum
quod quatuor modis dicuntur fratres ut papias scilicet
natura ut Esau et Jacob / gente ut
omnes judei / cognacione ut Abraham et
Loth / affectu et hoc etiam vel specialiter quo
duo [illegible] dicuntur fratres / vel generaliter quo
omnes homines eo uno patre nati / unde
salvator et hic est dicit Cum non odit
patrem vel matrem suam esse non potest
amorem naturalem propinquos et cognatos debere
ordinatum / sed carnale quo divinus amor
impeditur / ut exponit Augustinus xxv° unde
Abraham diligebat Loth quem liberavit
ab hostibus Genesis xiiij et Laban ad Jacob
afficiebatur cum audivit eum advenisse
Genesis xxix Et ideo cognacio ordinata
est inter homines quatenus amor et
caritas extendatur et dilatetur / ubi naturalis
amor cum fuerit sicut Augustinus xv de ci-
vitate dei Unde Seneca epistola xc. in
membra magni corporis sumus et natura
cognatos edidit Et Gregorius super Ezechielem
et omne in caritas accendit tamen
notat transferat et quasi in unam speciem
omnia reformat Et Augustinus xij de tri-
nitate c. j. Ut licet amicitias concordia
sanctitatis hominum vinculis uniretur
grandia non solum ad similitudine
vinculo cognacionis affectu cuncti ne
etiam voluit deus ut ex uno homine
diffunderetur genus humanum / mutuo ergo co-
gnati debent sibi compati in malis sicut
membra eiusdem corporis 1 ad Cor. xij Si
compatitur unum membrum etc.
Tertio auctor proprie Datum
sua exposuit super rudimentis
principalibus ad duas species iusticie
que est ad superiores scilicet

que nos ordinat adducit ad proximum
que nos ordinat ad proximum subveniendum
proxime vero subsequente auctor ponit tertiam
que nos admittit ad tertiam speciem videlicet
ad gratiam sine contradicione pro qua obli-
gatur ei aliquis aliqua pro nata beneficia
vel prestita recepimus / beneficencia et
gratiam reddere pro valorem et ideo dicit
dicat Datis sua idest reddit mercedem
viam bonis / ut oportuna tempore redde-
passis ut de jure teneris. Vel sic quod
nonatur Datum sua .i. tam tibi a probo
quam dum sua tamquam rationale presumi
ob eius vacationem et amicos quia sit
fruendo cum probis ad plus dandum
et sim istud intelligam / habet locum
in communicatione potestatis vel tanto apponatur
datis sua .i. dandum quam dicere / hoc quod
vos dare sua .i. diligenter considera
antequam des utrum sit dandum vel non
Pro intelligentia et observantia huius partis
textus quo ad primam litteram est magis
attendendum est attendendum / quod tunc
illum contingit rem alienam quomodo
modo sciendum accepit duo principaliter
sunt considerata / scilicet ipsa res accep-
ta et ipsa acceptio / ratione autem
rei tenetur restituere eam quamdiu eam
apud se habet / quia quod habet ultra
illud quod suum est debet ei subtrahi
et dari cui de est secundum formam commutative
iusticie. Quoad acceptionem rei aliene sunt
tempore se habere / quoniam est iniuriosa
scilicet contra voluntatem eius cuius est
res ut patet in furto et rapina / et
tunc tenetur ad restitucionem non solum
ratione rei sed etiam iniuriose acceptionis
etiam si res apud ipsum non maneat
sicut eum qui aliquem percutit / tenetur
recompensare iniuriam passo quamvis apud
ipsum nichil remaneat / ita etiam qui
furatur et rapit tenetur ad restitucionem
ablati / etiam si nichil inde habeat inde
et ultimus pro iniuria illata debet
puniri. Aliquando quis accepit rem alterius
in utilitate sua absque iniuria / ad
in utilitate scilicet eius cuius rei dominus est
sicut patet in mutuis / et tunc ille qui
rapit tenetur ad restitucionem quod accepit
non solum ratione rei sed ratione acceptionis
etiam si rem amisit tenetur recompensare
ei qui gratiam fecit quod non fiet si aliis

A
1
2
3

dampnum inferret. Item nota aquinas accipit rem alterius absque iniuria non [illegible] sui auctoritate sicut patet in deposito et ideo iste qui sic accipit in nullo tenetur in retinendo accipiens quam in accipiendo incipiendo absque [illegible] tenetur autem ratione rei et propter hoc si ei subtrahitur res absque sua culpa, rem depositam se amisisse imputet si committit dolum vel latam culpam [illegible] si deponis apud me scrinium cum [illegible] et ego [illegible] salvo [illegible] ut ff. e. si homines. Item quando depositarius res suas habet et depositas amisit presumitur contra ipsum, ut quia suas clausisset in archa et depositas non clausisset, tenetur vel in levissima culpa si sit in mora vel se obtulerit tenetur, si pactum mod. vel culpa prestetur. Hec omnia planantur in decretali bona fides de deposito. Sicut dicitur hoc sunt cautius intelligenda in hoc proverbio cum dicitur Data fixa quasi velit innuere illud quod est tibi datum fixum per quemvis deponentem placuit [illegible] datum hoc est penes te depositum revocare immo statim [illegible] potest deponens vel [illegible] pactum appositum pro libito voluntatis revocare quia [illegible]. Ad hoc allegatur l. i ff. e. ti. nec est locus compensationi scilicet in toto vel deductioni solius [illegible] licet in aliis compensatio admittatur, si causa est liquida ita quod facilem [illegible] habere videatur ex c. bona fides. Est tamen advertendum et [illegible] de natura depositi sit quod res ipsa restituatur sicut et de commodato. Fallit tamen hoc in quatuor casibus. Primo est cum quis gladium deposuit, demens sui compos factus ipsum repetit xxii q. ii ne quis. Secundo si deponens sit deportatus, nam bona eius in publicum deferuntur ff. e. bona fides. Tertio quando fur deposuit et ad dominum [illegible] tornavit, quia tunc potior est dominus ut [illegible] l. xvi q. i [illegible]. Quarto cum fur deponit apud illum cui surripuit vel apud procuratorem ut patet in eadem lege. Verum contra propter famam [illegible] quibus datur i. depositum [illegible] datur et ipsi contra voluntatem expressam deponentis utuntur re illa, tunc cum depositarius committit furtum ut ff. de [illegible] qui furtum alias non committit si putavit dominum permissurum ut ff. de furtis [illegible]. Item intellige nisi deponatur quod [illegible] meo pondere vel mensura.

et non obsignatum. Hoc cum creditur fides depositi et cessat dubium et sic uti potest. Si non obsignatur et clauditur ex ipso prohibuisse videtur ne depositarius utatur nisi dicat expresse ff. e. l. [illegible] et l. [illegible] qui [illegible] et l. [illegible]. Quid autem si res illa [illegible] traditur. Et [illegible] quod reddita non videtur ut ff. e. l. in [illegible] et l. Si res [illegible] quod plus est [illegible] depositum tenetur de pretio rei [illegible] ignorans aliis vendidit [illegible] vel si non [illegible] inscius [illegible] illud quod [illegible] est ff. e. l. i § ult. et l. [illegible]. In [illegible] atque attendat depositarius ne [illegible] depositi fraude recipiat et maxime a dolosis, quia reperiuntur aliqui qui [illegible] aliqua fraude [illegible] ut per hoc eos decipere [illegible] illaquearet illos. Unde Vall. li. iiii c. iii narrat quod Demostenes astutie [illegible] factum est. Quedam [illegible] a duabus hospitibus acceptat [illegible] ut cum simul utrisque redderet. Quorum alter [illegible] tempore [illegible] absentis omnes nummos abstulit. Superveniens alter et depositum petere cepit [illegible] illa misera [illegible] et [illegible] defensionis [illegible] de laqueo et suspendio cogitabat. Sed optime ei Demostenes [illegible] affuit qui ut in advocationem advenit mulier inquit parata est depositi se fide solvere sed nisi socium adduxeris illud facere non potest quoniam ut ipse vociferaris hec data est lex ne pecunia alteri sine altero numeretur et sic evasit mulier. Quedam vel alio narrat Petrus Alfonsus de quodam [illegible] in suo [illegible] qui [illegible] pauperes [illegible] cum pauper quidam [illegible] dominum suum [illegible] spoliare illud [illegible] sunt quinque dolia plena oleo in domo et quedam semiplena [illegible] depositi elapso tempore venit [illegible] illa et inveniens illa dolia semiplena imposuit pauperi [illegible] furti ut inde posset eum spoliare [illegible] et non [illegible] restauret illi nisi [illegible] refugium pauperum [illegible] et [illegible] nummos a [illegible] sibi impositos [illegible] invenire quod [illegible]

[illegible]

De

79

reddit tamen eo quod similiter periculum quod dolia
illa incisa essent quia si esset tunc de fundo
in semiplenis quam in plenis ille face-
re compunctus. Si vero in semiplenis non
esset nisi medietas satis liberaliter esset
quia ex hoc liberaliter plenum esse quod
nunquam fuit plena. Secundo, secundum est et
parum liberalitatis est. Ecclesiastici possit aliquis
vitio peccare qui rem suam apud aliud
depositum vel iniuste detentam furtum
accipit eandem contra quemquam beneficium
detinuit. Unde Glossa super xli
ille qui furtum accipit rem suam apud
alium depositum committit depositum. Ecce ille
tenetur ad restituendum vel ad eundem se uno
tenetur. Unde manifestum est quod peccat et quod
tenetur ad relevandum communem depositorem
qui non accepit rem suam apud alium
iniuste detentam. Peccat quidem non quod
committat eum qui detinet vel tenetur restituere
aliquid sed peccat quia contra iustitiam
dum ipse sibi usurpat sine iudicio
iuris ordine permisso et ideo tenetur
eis satisfacere et de contemptu ut secun-
dum Raymundum in summa est se-
cundum etc.

Tertio autem preceptum beneficii
accepti memor esto. Ecclesiastici
preceptum est eiusdem species non apprehen-
dentis ex quod tenetur de eadem materia
ut dictum est de ingratitudine seu gratitudine. Ille enim
tenetur beneficium ab aliquo est impensum tenere
pro dicto de beneficio eadem gratias referre et
ad ipsum beneficium ad memoriam verbo reducere
et cum facultatis se obtulerit eadem vicibus
rependere et hoc per beneficiam et amorem
et hoc est quod auctor intendit in hoc
precepto dum dicit beneficii accepti
memor esto. Proverbia tamen precepti in-
telligentia et observatio est sciendum quod
beneficentia est quedam virtus moralis que
est specialis operatio virtutis caritatis et
sine huiusmodi beneficiis tenemur tenere mu-
tuis mutuis beneficiis et favoribus
alterutrum se iuvare. Sicut beneficii virtute
et officium devinxit Tullius de officiis de
homines hominum causa ut alii aliis inter
se prodesse possint in hoc naturam debemus
ducem sequi communes utilitates in medium
afferre tum danda tum accipiendo tum
artibus tum opere devincire hominum in-
homines et societates. Sicut doctrina inducit
exemplis in satisfactione Alexandro de
Alexandro indigentia de inopia et necessitate

miserabilium personarum et subveniendi indi-
gentibus de clementia tua sed hoc enim
est observantia legis hominum lectoria et bene
placitum tractatoris. Redeundo ad principale
propositum. Intelligitur tunc que sunt deo et hominibus
gratiosa seu que hominem reddat deo et
hominibus graciosum et acceptum est gratitudo
quia per hoc beneficia recepta cognoscit
gratias devoti reddit et vice toto posse
rependit. Ad hanc virtutem tam cogitare
deo et hominibus gratum inducit natura et
omnis natura quod sit per suadem patet
Nam constat quod mundus propter hominem factus
est et tamen debet non videtur ingratus
et quia propter ipsum esse cepit. Ipsi homini
cum omnibus suis partibus sunt manifeste
cum ipse factus precedunt quod sunt
Nam omnia contra clementia omnia
autem natura habuimus iustitia. Et
quod est cum tali motus aliquid potest
decursus et ortus aliquid tunc debetur
fructus nisi ut homo fruatur. Secundo contra
aliquid hic quisque actus virtutis detior
quia non solum pro beneficio malum
reputatur quia non impendit. Unde multa talia
et inimica impendit. Unde multa talia
est deo et hominibus odiosus sicut experi-
entia manifestatur et ideo Tullius lo xx
officiorum dicit omnes inimicos beneficiorum
odisse dicunt. Confundatur ergo prima humana
natura quia etiam tam domestica quam
fera de receptis ab hominibus beneficiis
minimus beneficiis recognoscunt ut
patet de canibus qui adeo dominus suis grati
sunt quod pro ipsis in morte se ponunt
a quibus modicum panem acceperunt.
Ultimus hoc ostendit per plura animalium exem-
pla. Legitur de Leaena que ad
exempla ut quedam
sit bestia crudelissima ut quedam
narrat hystoria aliqui in quadam spe-
lunca unum scitum archandum quam habebat
leena que dum tamen pauci filios peperisset
que dum tamen sanctus adiunctis rogabat
eos ad scitum unum adiunctis rogabat
signo quo poterat filiis lumen dare
qua cum scitus diu quod vellet adu-
tit filios signavit et eos ad lucem
adduxit. At illa cum filiis ad speluncam
rediit. Beneficii ingrata non fuit, sed
ad memoriam ea venationis omnis pelles
omni quas fuerant ab antiquo predata
ad unum scitum attulit et ei omnes ad
pedes dimisit cum quid aliud non haberet

Ammittant ergo miseri homines et tot
bonis vacue fortune sunt, qui deo in-
grati ne eis beneficia subtrahantur / quia
tam sacra iura canonum quam civilia
dignum est ut feudum perdat / quia nec bene-
ficiis saltem gratis compensat. Omnis
insuper ad omnia libere donata in servi-
tutem redigitur si fuit inventus ingratus,
unde ante extraneis feudum perdatur post-
multum plene in similia questione ti. de
feudis et libris eminentur. Certum casus
specialis ad ingratitudinem pertinentes qui
infra dicuntur explicabimus. Primus nam-
que casus est si vasallus dominum suum in
prelio non mortuum nec ad mortem vel
vulneratum dimittit / Secundo si vasallus
dominum suum accusaverit aut si testimonium
in causa non tam criminali sed civili tulit
licet quidam dixerunt quod in civili per-
Tertius si vasallus vocatus a domino quod secum
vadat in expeditionem publicam puta
Romam ad imperatorem quod secum vadat
coronam suscipienda causa et similiter
non venit nec aliud [illegible] pluribus
inclusum est quod me obmittit qui lon-
gum explicare sermonem. Ut autem
de virtute gratitudinis et vitio ingratitudinis
plenior notitia habeatur est de pluri-
bus dubitabilibus querendum vel investigandum.
Et primo circa ingratitudinis vitium quedam
sunt duo. Primum est utrum ingrate
sint beneficia subtrahenda / Secundo an ob-
livio beneficii sit gradus et actus
ingratitudinis sit maior et detesta-
bilior ceteris. Secundo quod circa ingratitudinem
quedam sunt tamen. Primo utrum recom-
pensationis gratie sit differenda. Secundo utrum
mensuranda sit secundum acceptum beneficium
vel dantis affectum. Tertio utrum quis
aliquid magis rependere quam fuit
impensum. Hiis omnibus ordinate re-
spondebitur. Et primo tamen prout quid
scilicet utrum ingratis sint beneficia
subtrahenda. Dicendum est secundum Thomam
secunda secunde q. c. viii. quod circa ingratitudinem sunt
duo consideranda. Primo namque quid
ipse dignus sit pati et sic certum est
quod meretur beneficia subtrahi. Secundo quid
est quod oporteat beneficium facere. Primo
non debet esse facilis ad ingratitudinem
iudicandam / quia forte non attendit

beneficiato facultas aut debita opportuni-
tas retribuendi. Secundo attendere debet
ad hoc quod de ingrato gratum faciat. Quod si
non potest primo beneficio fuit forte faciet
secundo. Si vero quod beneficiis multis ingratitudo
augeatur et peior fiat a beneficiorum exhi-
bitione cessare debet. Circa secundum quidem
videlicet utrum oblivio beneficii inter gradus
et actus ingratitudinis sit maior et
detestabilior ceteris. Dicendum est secundum Senecam
li. de beneficiis quod maior et detesta-
bilior inter gradus ingratitudinis est oblivio
beneficii. Unde dicit Seneca quod illud
est omnium ingratissimum et hoc propter duo. Primo
quia prelusit viam sibi ad virtutem
gratitudinis reddendi. Unde Seneca
numquam gratus esse potest cui totum
beneficium elapsum est / et apparet illum
non sepe de reddendo cogitasse cui
obrepsit oblivio / Secundo quia videtur
numquam voluisse esse gratus quia non
permisisset labi de memoria. Unde ibidem
Seneca. Numquam voluit esse gratus qui
tam longe proiecit beneficium / ut extra
conspectum suum poneret / memoria enim nihil
perdit nisi illud quod non sepe respexit.
Ideo dico quod non obliviscaris accepti be-
neficii potius / ad preterita cum beneficia per-
tinent aut eorum recordatur hec Seneca. Cum
igitur in hiis gradibus / non sit clausa via
ad gratitudinem reddendi / patet quod oblivio
beneficii est pessimum ingratitudinis / [illegible]
Expeditis primis duabus questionibus circa
ingratitudinis pertinentibus / subsequenter restant
tres infrascriptas questiones ad virtutem
gratitudinis spectantes nunc declarare et
enucleare. Et primo utrum retributionis gratie
sit differenda. Dicendum est secundum Thomam secunda secunde
q. c. vii. quod sicut in beneficio dando
duo considerantur scilicet affectus et donum
ita et hec duo considerantur in recompensa-
tione beneficii / et quantum quidem ad affectum
statim recompensatio fieri debet. Unde
Seneca in ii. de beneficiis. Vis reddere
beneficium benigne accipe. Quantum
ad donum debet expectari tempus / quo
recompensatio sit benefactori opportuna
si autem non convenienti tempore statim aliquis
velit munus pro munere reddere non videtur
esse virtuosa. Ut enim Seneca iiii. de beneficiis

pro prand[?]

Sicut enim cito nullus capit saluere[?] minus debet et qui invitus debet ingratus est. Quaestio utrum scilicet retributio mensuranda sit secundum acceptum beneficium vel dantis affectum. Dicendum est secundum eundem doctorem[?] secunda secundae q. cvi[?] quod recompensatio beneficii ad tres virtutes potest pertinere scilicet ad iustitiam gratitudinis et ad amicitiam. Ad amicitiam autem pertinet recompensatio beneficii et similiter ad virtutem gratie secundum quas habet rationem debiti moralis aliter tamen et aliter. Nam in recompensatione amicitie oportet respectum haberi ad amicitie causam. Unde in amicitia utilis debet recompensatio secundum utilitatem fieri recompensatio[?] secundum utilitatem quam est ex debito consecutus[?]. Sed in amicitia autem honesti debet in recompensatione haberi respectum ad electionem sive affectum dantis quia hoc precipue requiritur ad virtutem ut dicitur viii Ethicorum. Et similiter quia gratia respicit beneficium secundum quod est gratis impensum quod quidem pertinet ad affectum, et ideo etiam gratie recompensatio attendit magis affectum quam effectum.

Quaestio utrum oporteat aliquid magis rependere quam sit primo impensum. Dicendum est secundum eundem Thomam ubi supra quod quia recompensatio respiciat beneficium secundum voluntatem dantis sicut[?] [illegible] beneficio secundum voluntatem dantis precipue hoc commendabile videtur quod gratis beneficium contulit ad quod non tenebatur. Et ideo qui beneficium accepit ad hoc obligatur ex debito honestatis ut similiter gratis aliquid impendat. Non autem videtur gratis aliquid impendere nisi excedat quantitatem accepti beneficii quia quamdiu recompensat minus vel equale non videtur gratis facere sed reddere quod accepit. Et ideo gratie recompensatio semper tendit ut pro posse suo aliquid maius tribuat.

Extra autem propter maiorem locum[?]. Positis supra cardinalibus[?] ad tres species iustitie que est ad superiores scilicet ad religionem que ordinat ad deum, ad pietatem que ordinat ad parentes subveniendum. Venitur ad subsequentem auctoritatem[?] pertinet rudimenta ordinacio ad

Observantia

ceteram speciem scilicet observantiam per quam personis exhibemus cultum et honorem omnibus in dignitatibus constitutis. Est autem observantia quedam virtus per quam exhibetur cultus et honor personis in dignitate constitutis que quidem habent prelationem dominium super homines vel super aliquam creaturam et que habent officium gubernandi et regendi respectu aliorum vel sicut principes habent civitates gubernare, duces autem exercitus in rebus bellicis, magistri autem in disciplinis. Ad hoc autem ordinat nos et instituit lex[?] [illegible] auctoritas propter quam dicit Leo[?] loco maiori qui dicit[?] [illegible]. Iunior vel minor videt seniorem in quocumque prelationis gradu vel officio constitutum debet eum reverentiam et honorem exhibere maiori quo ad quedam in quibus omnis honor et reverentia consistere videtur ut est assurgere venienti, assistere sedenti, inclinare transeunti, cedere presidenti, [illegible] cum sequi[?]. Ad hoc autem [illegible] inducunt nos precipue tam scriptura sacra quam canonica iura et aliquos[?] [illegible] et salvator ut

Sacra scriptura

primo Scriptura Luce xiv assurgere debet et honorare [illegible] et precipue cum invitatus fueris ad nuptias non recumbas in primo loco ne forte honoratior te sit invitatus ab illo, tunc veniens is qui te et illum vocavit dicat tibi da huic locum et tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere. Sed cum invitatus fueris vade et recumbe in novissimo loco et cum venerit qui te invitavit dicat tibi amice ascende superius, et erit tibi gloria coram simul discumbentibus. [illegible] facit quod dicit [illegible] et similiter[?] [illegible] et plus quod iuvenes senioribus debent esse subiecti [illegible] et obsequentes. Unde in tractatu de xii abusionibus dicitur quod tertius gradus abusionis est adolescens sine obedientia. Nam sicut in senibus probitas et morum perfectio requiritur, sic in adolescentibus obsequium et subiectio et obedientia inesse debet. [illegible] sicut

senectus non reperitur in arbore in qua
prius flos non apparuit Sed cum senectutis
honore letus comperiri non potuit qui
in adolescentia aliorum discipline non la-
boravit Ideo Seneca xxxviii epistola dicit
Juvenem est parandum senem utendum. Quarto
ad hoc nos inducere et inducit canonica
iuramenta Ubi sciendum quod in inferioribus vel
minoribus in dignitate constitutis seu illis
dignitatis sit dominus seu magister sive
sit presidentia cuiuscumque regiminis debetur
honor et reverentia. Et hoc propter tria que
constituunt eos maiores et excellentiores.
Primo namque debetur eis honor subiciendi
et regendi gradum quem habent unde
apostolus ad hebreos xiii Obedite prepositis
vestris subiacete eis Secundo propter potestatem
coercendi quam habent debetur eis timor
Timete eum qui habet potestatem mitte-
re in gehennam luce xii Tertio propter
premium laboris quem pro subditis tolle-
rant, et exhibent munerum largitio eis debe-
tur de his dicit apostolus ad Ro. xiii Reddite
omnibus debita, cui tributum tributum, cui
vectigal vectigal, cui honorem honorem
Ad hoc Urbanus dicit Augustinus in canone
est ordo xxx in c. ultimo Ita iusta
ut minor honoret maiorem, et iunior
assurgat maiori, et prius loco cedat
in salutando, nisi minori in ordine [illegible]
cur administratio sit commissa ut in Ca-
none relatus xxv di. c. ultimo Tertio in-
ducunt nos ad hoc antiquorum exempla
Ad hoc aptum facit quod recitat Vale-
rius in c. i ubi dicit quod quondam solebant
maiores instituere, cui scilicet cognatus
et affines nemo imponebant ut
si qua inter naturales personas querela
esset exorta apud sacre mense ma-
iores et inter hilaritatem ciborum et
sanctioribus concordie adhibitis tolleretur
Sanctitati quoque tanta cumulatum et
circumspectum honorem reddebat tunc
maioribus natu adolescentia tamquam
parentes essent. Sapiunt invitati ad
mensam quibantur, qui non et a con-
vivio in futuro caveret ne senioris
adventum dissolutum perciperet, sublatam
ex mensa priores consurgebant. Sapiunt
minores natu in quibus ad tibias
egregia superiorum opera carmine comple-
xa pangebant, quo ad ea imitanda
iuvenem virtute alacriorem redderent.
Quodcumque hodie corpus quoque tota consumata
detur sunt est puerile, de duobus inquisi-
tionem feci. Et primo utrum honor et re-
verentia solum superioribus debeatur. Secundo utrum
maiores in dignitate constituti sint hono-
randi si sint mali. De primo quidem re
videtur primo quod honor non tantum superioribus
debeatur dicit enim apostolus ad Ro. xii Ho-
nore invicem prevenientes Et i Pe. ii
omnes honorate. Sed hoc non esset si non
si solum superioribus honor debetur, ergo ho-
nor non debetur tantum superioribus. Item Tobie i
dicitur quod Thobias habebat decem talenta
ex his quibus erat honoratus a rege. Item
ad Hester vi quod rex Assuerus honoravit
Mardocheum et tamen ei sunt clamantis
Sic honorandus dignus est quem rex voluit
honorare. Ergo et honor inferioribus debetur
et ita non videtur quod honor tantum superioribus
debeatur. In contrarium facit quod dicit philosophus
in primo ethicorum quod honor debetur optimis
[illegible] solet bonus Thobias secunda [illegible]
[illegible] prime solutioni dicendum
quod in quolibet invenitur aliquid, quo aliquis
potest eum superiorem reputare secundum illud
Ad philippenses ii In humilitate superiores
arbitrantes, et secundum hoc omnes
se honore debent prevenire. Ad secundum
solutionem dicendum quod potuit propter
[illegible] honorari a regibus, non quod
eis sint superiores secundum ordinem dignitatis
sed secundum aliquam excellentiam virtutum
et secundum hoc honorantur Thobias et Mar-
docheus a regibus predictis. Ad secundum
questionem videtur quod mali in dignitate
constituti non sint honorandi, quia
ut ethicorum dicit philosophus honor debetur
virtuti, ergo si non sint
virtuosi non sunt honorandi, preterea
[illegible] qui tamen nati sunt superiores
ordine nature. In contrarium facit quod
dicit petrus apostolus in epistola i c. ii Subi-
ecti estote subditi in omni timore dominis
non tantum bonis et modestis sed et discolis
ergo etc. Habent et quoniam bonus Thobias
formam ut [illegible] Cui solutioni dicendum
quod maiores in dignitate sunt
honorandi etiam si sint mali non propter
excellentiam virtutis quam non habent
sed propter excellentiam dignitatis quam habent
scilicet quod sunt dei ministri, nec tantum

respectu ad honorem impendi sed etiam dem
ad honorem cumulare cui possunt Ceteris
hoc valde facit quod dicitur impedire
qui mala propter reverenciam exhibent et
Non tibi sed petro / Demones autem sunt
inreverentiam mali et gravius habendi
magis quam honorandi sed argumento
in gravium patet solucio / nam cum sit
honor malo propter testium virtutis sue sed
propter reverenciam signis quem tenet
ex parte virtus domus

Capitulum autoris preceptum Saluta libenter. Postquam in precedentibus tractatum est de rudimentis pertinentibus ad quatuor species iusticie
que est ad superiores / Nunc vero subsequenter
explicanda sunt rudimenta ad amiciciam
vel affabilitatem pertinentia que est species
iusticie per quam exhibet equalibus debitum
sicut ut dicit nota viij et quartus ethicorum
quod sit quod quis ut dicit omnibus vir
ex contrariis ostendit signa amoris et
affabilitatis reputatio et ut dicitur in
factis sed est in verbis / Exemplum signis
recipere amor quod universaliter resultat
ex quo amicus sed omnis hoc est amicus
et hoc probat ex hoc sicut sic. c. xij deque
quod amicicia loquitur sapiens Eccus xiij
dicens omne animal diligit sibi simile
sicut et omnis ad diligit sibi simile
suscipitur in canone verum xiij di [illegible]
actus aut actus ex omnibus amicicia seu affectus
actus aut actus ex omnibus amicicia seu affabilitatem reputatur est quod quis aliud
salutat quod sit et verba ore et corpore
saluto apparentia ad sicut dicitur de
te salutet vel [illegible] hec inter reverentia
hec cum salutacio est in usu et
magis quam alie / et ex vero salutatione
ut plurimum leviant homines / multi enim
audiunt homines sibi salutes aptius salu
tem corporis et ore salutet etiam / Attestans
ergo autor ex [illegible] omnibus
sine vera amicicia vel affabilitate nullus
esse posset et amicia primo loco conciliabitur
ex verbis parum quam factis / Porro multi
ad abstinenciam huius precepti nos inducunt
dum dicit Saluta libenter / hoc est affectuose
nam non obmaculose tamen quam
ex corde salutes / non est adulatoris tamen
sed pura parum voluntate / Non salutare
non est aliud quam desiderium bonum exprimere
ut eos aliquos salutatorem dignum esse
amicum et affabilitatem monstrare /

Sed prodolor multi hodie simulatores
reperiuntur qui in salutacione proximi aliud
habent in corde quam proferunt ore quod
est contra hoc preceptum facere / Designatum
cum sua vero non [illegible] gladium goliath
philistei qui erat involutus pallio
post ephod ex eo sicut gladius ille
qui leviter motum egreditur et percutit
et una manu tenet proximum suum mentum
et cum deosculant salutando videlicet
et blandiendo / et alia manu gladio
lingue eius [illegible] et intestina eius
effundunt / hoc est dum de ipso
aliquod malum senciunt ut dum prius
laudant sed occultum quod ad maledicendum
pertinet que est in proximi
videre illud vocatur illud divulgare
et diffamare / Si vero aliquid boni de
supprimunt quod pertinet ad comprehensionem
que est tercia species invidie / illud
inveniunt / illud sinistra interpretacione ferunt
esse dicunt hoc ad [illegible] pertinet
que est est tercia species invidie / et
hoc sunt illa quarta bestia daniel
que non possunt comedere dentibus de
separant lingwis / calcant pedibus
et venulant cornibus / Isti vero faciunt
contra huius autoris preceptum / ex quo exercent
vicia lingue que dicuntur virtuti amicicie
et affabilitati sicut sunt susurrones
et bilingues detractores suggillatores
maledicentes et convicientes / De talibus
Eccus xxviij Susurro et bilinguis
maledictus . multos enim turbavit pacem
habentes Isti nunquam habent vero proximo
pacem nisi forte illam que sim
pacem regi Ioram in iiij Regum ix dixit Ioram
ad Iehu · Pax est Iehu / Rendit Iehu
ad regem quid pax adhuc fornicationes
Iezabel matris tue et veneficia
eius multa vigent et [illegible]
in historia quod Iehu percussit regem
Ioram et egressa est sagitta per cor
eius Talibus est non est pax nisi
sequitur scriptum est Iere vi Pax pax
et non est pax Dicunt cum vero pacem
et non est pax gladium vocalis et
ore et inque gladium vocalis et
ex parte in corde Eccus [illegible]
pax cum vobis et ore gladius pacis
pax ad dicitur ductus · pax pax et
non est pax / Alius simulata pax re
ponitur hodie in multis dominis [illegible] ·

Nota
Gladius

propter quod dimidium et humana inclinatur
naturam et est vindictam et hoc est quod
dicit Ieronimus ad Eugenium dicens Nullus mea
magis iram quam inimicus silencius sic faciendo
animad Nota sicut septimus et viciosus
quia triplex reperitur gladius Primus est
materialis de quo in Canone non preceptum xxv
in q. 6 Secundus spiritualis et hic
est quadruplex Primus est verbum dei
iuxta illud ps. c xlix Gladii ancipi-
tes in manibus eorum Secundus est ingenium Unde
primo dei est efficax et penetrabilior omni
gladio ancipiti Tercius est pietatis ut
in libro Luce xxii Ecce duo gladii hic
Quartus est pene temporalis collacio
Unde Gen. iii in scribitur Cherubim et
gladium flammeum atque versatilem Tercius
gladius est Christus et hic dicitur gladius
propter quatuor que in ipso tamquam in gla-
dio singulariter fuerunt Primo propter
splendorem unde in ps. Deus noster
manifeste veniet Secundo propter fervorem
Unde in ps. In circuitu eius tempe-
stas valida Tercio propter acuitatem
Unde in Apoc. i et xix c. Gladius
ex utraque parte acutus exivit de ore eius
Cui convenit quod dicit Ecclesiastes passio dei
nec in pace Quarto propter terribilitatem
quia sicut gladius est terribilis ex
una parte tantum et non ex altera ita et
Christus non secundum divinitatem sed secundum huma-
nitatem terribilis fuit Per hoc intelligenda
et observancia huius precepti ut ad pro-
ximi dilectionem et misericordie utriusque amicicie
et affabilitatis que plerumque per salutacio-
nes ostenduntur de quibus dubitabiliter
est investigandum Et primo utrum simulare
se amicum alicui sit grave peccatum
Secundo utrum inimicis sint signa amicicie vel
affabilitatis exhibenda Tercio queritur
sit magis in usu hec salutacio Christo
Deus te salvet quam alie salutaciones
Ad primum questio dicendum est quod simulare se
amicum alterius grave peccatum est et ma-
xime tempore materie scilicet vere amicicie
in qua est simulacio illud peccatum gravitatis
ex quatuor procedi potest Primo quia
talis simulacio repugnat bono communi
Nam quod aliqua res est nociva et contra
ad conservationem et augmentum boni
communis et boni spiritualis tunc corruptio
illius rei est valde nociva et contra communis

peccatum Sed amicicia est valde
necessaria ad conservationem boni communis et
boni spiritualis cuiuslibet hominis et est
statum ut dicit Aristotiles in libro Ethicorum
in principio et ponitur infra sub illis
versibus Et patet igitur quod ergo corruptio
amicicie est grave peccatum Secundo quia simulacio
amicicie repugnat iuri naturali est enim
amicicia emanans tamquam iure naturali quia
omnis homo omni homini naturaliter est amicus
ut supra dictum est Sic et hec omnis proximo
sibi ad ergo illud sit grave peccatum quod
repugnat iuri naturali a quo emanat
vinculum amicicie sit grave peccatum Tercio sic
Illud est grave peccatum quod repugnat et
contrarium virtutis maxime si contrariatur
virtuti supreme Sed simulacio amicicie
multis virtutibus scilicet veritati fidelitati
et supreme virtuti scilicet caritati communi
sive dilectioni contrariatur ergo simulacio amicicie
est grave peccatum Quarto quia simulacio
amicicie parat viam multis malis
et ex ipsa plurima mala oriuntur et
frequenter committuntur et hec cela suscepta sunt
iterum Legitur cum Iuda Machabeorum
ii cum non apposuit venisset ierosolimam
Lunia pacem simulans convenit usque
ad diem sabbati et tunc feriantibus iudeis
arma sua capere precepit et omnes qui
simul ad spectaculum processerant trucidavit
Et sic patet quod simulacio amicicie non
solum quia est contra mandatum sed
et quia mendacium in re maxime
vili et nobili et vitanda vere grandine
est grave peccatum et ideo vitanda Ideo Non
est decior hostis quam fidus fictus amicus
Nam odium gerimus quod simulatus amor
Ad secundum questio dicendum quod affectus et
signa dilectionis communiori dilectioni pro
signa dilectionis que debentur et ei proporcionantur dilectio cum
communis est inimicis in qua quidem est naturale
minor ad inimicum in communi quidem est naturale
precepti absolute in speciali autem non ab-
solute sed sicut animi preparacionem Sic ergo
dicendum est de effectu vel signo dilectionis
communibus exhibendo Sunt enim quedam
beneficia vel signa dilectionis que exhi-
bentur proximis in communi puta cum aliquis
orat pro omnibus fidelibus vel pro toto populo
aut ad aliquod beneficium impendit toti
communitati et sic talia beneficia vel dilectionis
signa inimicis exhibere est de necessitate pre-
cepti Si enim non exhiberet inimicis hec

D
2
communi

pertinet ad linguam bene dicere sicut est illud
Romanos xii Non quaerentes vestrum invicem ho-
noris praevenientes invicem tercio loco. Tercia
vero sunt beneficia vel dilectionis signa que
quis exhibet pertinentia aliquibus personis
et talia beneficia vel dilectionis signa merito
exhibere non est de necessitate salutis nisi
in casu necessitatis ut scilicet subveniat ei
in articulo necessitatis sicut illud Proverbiorum xxv
in articulo necessitatis sicut illud Romanos xii Si
esurierit inimicus tuus ciba illum si si-
tierit potum da illi. Unde in primo articu-
lo necessitatis bene beneficia aliquis nisi ex
necessitate huius beneficia aliquis nisi ex
libeat pertinet ad perfectionem caritatis pro qua
aliquis non solum cavet inimici a malo
quod necesse est sed vult in bono vincere
malum quod est ad perfectionem. Unde salutet
non solum cavet Apostolus inimica sibi illa
tamen debitis ad eum Unde ad Apostolus sua
beneficia minus mereri retinere et suum
amicum concordat. Item petrus de precepto
super isto sermone dixi in. Tertio
quaesitus salutet que potest esse triplex
ex hoc salutatio Deus te salvet magis
est in usu quam alie salutationes. Unde in
hic doctores consignant et in hac salutatione
tangitur principaliter duo credibilia
que tangunt principaliter duo credibilia
fidei in quibus virtualiter et implicite co-
fidei in quibus virtualiter et implicite con-
tinentur omnia credibilia ac articuli
fidei catholice. Nam primo tangitur divinitas
cum dicitur Deus in esse autem divino con-
tinentur et includuntur omnia que tradi-
tionaliter conscriptae in quibus vera beatitudo
consistit. Secundo tangitur providencia qua
Deus habet de salute hominum cum additur
te salvet. Sub fide autem providencie dei in-
cluduntur omnia que credimus temporaliter
esse facta a Deo propter nostram salutem
scilicet incarnatio passio resurrectio
ascensio. Salutantes ergo fideles hoc dic-
tum vocabulo totam fidei summam exprimunt et
omnia que fides potest conficere continentur
salutatione Deus te salvet ut per hoc
ostendant se esse catholicos et fideles
et ut exprimant desiderium quod habent
de fide aliorum et ipsum recipiat et teneat
de hiis pater [illegible] peccatorum.

Ceterum autem preceptum est hoc
Mutuum da. Postquam enim in
primo precepto preceptum fuit concessio
ad amicum vel affabili-
tatem personarum que signum quodam

que quidem exhibent publica dat et omnis
salutis ostentatio indifferenter quo ad omnes
et maxime quo ad pares et equales
venit nunc subsequitur in hoc precepto
precepto inclinatio ad benivolentiam et
amicitiam inclinativa quo ad pergracia est
exhibitio que non solum exhibitae pro
vana est potius pro bona sed maxime
quo ad proximos subveniendo et hoc in
quo ad proximos subveniendo et hoc in
tradit autor in hoc precepto dicens di-
cendo Mutuum da. Istud preceptum quod tradit se
ad omnes instanter spectantes ipsius et maxime
quantum tamen preceptis eius
Secundo est sciendum quod istud preceptum dis-
plicet per habere literam et sic ex-
plicit per habere literam et sic ex-
consequens implicat intellectum ut sic
quantum quo ad unam literam. Mutuum
quantum quo ad veram literam Mutuum
da a alio quod tibi mutuandum est et
sic quantum intellectum tenetur passive
vel aliter Da mutuum a quo tibi petitur
alicui indigenti pecuniam vel aliam rem
sibi necessariam statim quod tradere mutuo
et reddere debes eandem in maiore in re
et reddere debes eandem in maiore in re
et hoc sine spe
recipiendi lucrum et hoc sine spe
lucri unde dicitur preceptum lucem in
lucri unde dictum preceptum lucem in
mutuum dantes nichil inde sperantes.
Disputate in decretalibus consulit de usuris
et hic quo tenet actione. Ad istum
preceptum observantiam compellit ac inducit
nos debent spiritualiter scilicet sacre scripture
natura canonica iura priorum quia ac
ad crudelia usurariorum tormenta
primo scriptura Exodi xxii Nec usuras
opprimes eum. Et Leviticus xxv
pecuniam tuam non dabis ad usuram
et dicitur xxiii dicitur Non fenerabis
fratri tuo ad usuram et Ezechiel xviii
ad usuram vel accommodaverit et ideo
xviii et Luce vi Mutuum dantes
xviii et Luce vi Mutuum dantes
ubi supra vide in psalmo cum pecuniam
suam non dedit ad usuram. Et Christus
super Matthei Omne et cetera. Mutuo da cum
psalmo vel adde tempore usuras mutuo da aere
pro lucro ubi nulla mendacia nulla
penitus ubi nulla invidia nullus
accusatio neque insidiae neque timor
mutua nullo indigens sed ipse potest
te nocere tamen crimen et crimen
te necatum tamen conscientiam et crimen
inventum. Vero quae vel usuras spiritus vel
invidelius aliquas sine negotia infras
et lucrum sed est aliquid adversitate facit et
et lucra sed et aliquid adversitate facit et
vero quam quod est Est more suscipi
piens et naufragium appellas Luce xviii

ffacite vobis amicos de mamona iniqui
tatis. Unde Tullius libro 2o de officiis quod
nihil cum quereretur a Catone quid expedi
ret in re familiari, et videret: bene
pascere. Quid secundum: bene vestire vel
arare, et cum quereretur cum fenerari saltem
expediret respondit: quid est hominem occidere
quasi diceret fenerari esse occidere. Secundo racio
hoc compellit ut saltem subveniatur pro
ximo indigenti, quia tunc necesse est usuram
accipere de pecunia mutuata. Et ad hoc
declarandum sciendum quod quatuor sunt mutuales
species pecuniarie, scilicet naturalis, campsoria,
obolostica et thocos seu usura. Naturalis
est que est ex rebus naturalibus sicut ex
agnis et animalibus. Secunda species est camp
soria que a pecunia incipit et in pecu
nia terminatur et fuit inventa propter hoc
quia pecunia in regione in qua est
inventa et facta plus valet quam cum
ad alias portatur de loco ad locum. Ideo
causa lucri inventa est campsoria.
Tercia species est obolostica quod idem est
quod ponderis correctiva, inventa est quia
aliquando pecunia est maioris ponderis
et tunc resolvebatur in massam auri vel
argenti et postmodo fiebant vasa aurea
vel argentea vel aliquid aliud. Quarta
est thocos vel usura quod idem est quod
partus denariorum. Omnes iste quatuor sunt
vituperabiles, quia omnis species que
incipit a pecunia et in pecuniam terminatur
videtur finem ponere in pecunia. Sed usu
ra maxime est vituperabilis et detesta
bilis quod ostenditur dupliciter. Primo
quantum ad pollucionem: usura est partus
denariorum sed partus est de natura na
turali, est autem contra naturam [illegible] arti
ficialem, cum ergo pecunia sit res ar
tificialis, et tunc naturam artificialem sit
multiplicare seipsam nisi de arte et
secundo si manet similis ergo usura
est contra naturam quia recipit plus de
pecunia post lapsum temporis cum non
multiplicat seipsam in arca existens.
Secundo quia usura est idem quod rapina.
Racio est quia recipere usum de re que
non habet usum est rapina. Sed pecunia
non habet usum separatum a sua substancia
quia usus pecunie concedi non potest
sine concessione ipsius substancie. De
re autem cuius usus separatim potest concedi

sine successione substancie vel conces
sione potest recipi precium. Usus autem
rei sicut predictum est duplex. Unus est proprius
alter non. De usu primo pecunie que
est consumptio ipsius non potest aliquid re
cipi. De usu autem non primo qui est
ostensio [illegible] non est usura, sicut
aliquando faciunt mercatores ut divites
videantur ostendunt pecuniam. Ad aliud
preceptum [illegible] Canonum contra
ac et ad hoc compellunt ut scilicet indigenti
mutuare debeamus saltem sine spe lucri.
Talis est usura [illegible] canones [illegible] xiv q.
iii si feneraveris, quod intelligi debet
in casu quando causa mutuandi prin
cipaliter in expectacione lucri vel emolumenti.
Aliter cum principaliter moveatur ad mu
tuandum propter caritatem, et credit quod ille
talis mutuans in aliquo debebit non
est usurarius. [illegible] ad [illegible] singulis
lex [illegible] si officia et lex [illegible] quod confidit
fidem non sub spe recipiendi mutuat
pecuniam sed aliter non. Cum mutuans quin
[illegible] species [illegible] recipit usura est sine spe
pecunia sine re alia, et sine consistat
in dando sive in faciendo, ut probatur
xiiii q. iii c. i ii et iii. Causa Judei
audent velle asserere quod non est usura
alienigenis mutuare, contra hoc legem
divinam allegantes [illegible] [illegible]
ac et [illegible] rationes et allegationes [illegible]
[illegible] ad [illegible] consuetudinem [illegible]
ac et [illegible] Unde si [illegible] rationes
[illegible] subtiliter indagare. Per quas
se tuentur quod mutuare sub usuris alie
nigenis secundum legem Moysi non est
[illegible] [illegible] licitum ac et ut asse
[illegible] [illegible] per veterem legem concessum. Primus
[illegible] [illegible] tales rationes adducunt. Dicunt
[illegible] quod [illegible] fuit [illegible] concessum ab alieni
genis usuras accipere ad hoc ut maius
malum evitarent sed [illegible] a Judeis
[illegible] [illegible] usuram acciperent, et hoc
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Item
alia ratione adducunt, dicunt cum [illegible] lex
[illegible] imperatoris [illegible] permittit
usuras accipere. Item tertiam adducunt [illegible]
[illegible] [illegible] quod illa acceptio usure
a gentibus [illegible] quas ipsi Judei [illegible]
[illegible] erat sue rei recuperacio quam
usura quia tota illa terra Judeis fuit
data a Deo. Per [illegible] rationes
[illegible] se [illegible] quod [illegible] sit ab alie

ingeniis sub usuris mutuum dare . ipse
fidelis communibus videtur quod non est eis li
citum alienigenis mutuare sub usuris
unde dicit Item et si judeus accipit
usuras a xpiano quod moveatur pariter et
potest ab ecclesia compelli ad restitucionem
pium ... vel subtrahendo ei communionem
xpianorum hoc probatur in decretali post
miserabilem de usuris vnde saltem clerus
volentibus sunt a principibus ac ex
platis non plibat ne immoderatas
usuras exigant ut in decretali quanto de
eo Per hanc autem a judeis xpiano liceat
usuras ab hostibus fidei catholice acci
pere contra quos justum bellum gerit
ut videtur in canone ab illo xiiij q
iiij Dicendum quia accipit quod suum est
Ad tercium de legibus xpianorum imperatorum
est respondendum quod leges que permittunt
usuras abrogate sunt ac per leges se
quentes Cum enim imperator se cunque
dicunt ... Concilia universalia a
... ut per ea sunt derogent legibus ...
... in Vienne Concilio quod est unum de
... reprobatur usure ut in canone quum
... Ille tamen leges que permittunt
usuras exigi tunc mitisse vel morte
... possunt si ... intelligant
... Canones quod ecclesia ... in xij
... inscriptis casibus indicant de Judeis
primo ne nobiscum conviuant xxviij q i
... et a testibus et ... reppe
... vij alienis ... ne publi
... ut ... villa ...
ne mancipia xpiana habeant vel ...
... Judei ... ne ...
... infra tres menses ...
... Sexto ne synagogas nouas
construant ... Septimo ne
in die pascere ... Octauo ut ...
... Nono ut pena pecuniaria ...
... Decima ne xpiana
mancipia ... xxviij q i
... ne ...
... aliquid ... q v
... Insuper ... Canones
quod voluit deus ut Judei penitus destru
antur sed ...

... ad non ... Judeis ...
... fine mundi debeant ... illud
... ad vesperam ... Ps^o^ ...
ut sint nobis memoriale dominice
passionis ut quociens eos videmus
totiens passionis domini recordemur
Ps^o^ attestantur qui ait Ne occidas
eos nequando obliviscantur populi mei
Tercio quia sunt librarii nostri
... Ne forte pagani nos
dicant nos xpiani litteras istas ... po
suisse ... testes agentes
... ut alios ... confundant
... portat Judeus ut ...
... librarii ... ferunt
... post ... testes ...
... que ... sunt ...
... lectura que tenet ...
quod quis mutuat debet ...
indigenti sine spe lucri vel usure
... que tenet ...
videlicet ... quod
sibi mutuatum est ... est ...
... quod ... peius ...
... et ille qui negat mutuum mutuanti
... ille qui negat depositum deponenti
... peius ...
... ille qui negat depositum ... quod
qui negat mutuum et ...
... quia ... depositum ...
agit contra amiciciam vel ille qui
deposuit peccat aliud ... deposuit
quia ... ille
autem qui mutuum dedit ut dedit ...
... ut indigenti
... posset ...
... ex ... quia magis agit contra
amiciciam ... Nam ille qui de
legem fidelitatis ... fidelem illum ...
... deposuit ... non deponeret
quem deposuit ... mutuum
... dans ... mutuum ...
dat ... intuitu fidelitatis sed magis
intuitu pietatis et indigencie Et
hoc est ... quare ... depositi
non admittit compensacionem ...
mutuum sit ut ... compensa ...
... quia ... est ledere in
... deponens videtur
fortunatus ...
esse infortunatus ... infortunatum
videtur ... mutuum autem dans non
videtur infortunatus sed ... fortunatus videtur
quia ... fortunatus

et Iudaeus non debet mutuum accipere
ad aurois eorum moriuntur priorum qua
cedere optime fuerit ut narrat in histo-
ria tripartita libro 10 de quodam civitatis dei
episcopo qui spoliationem incurrens est
erat enim et talis mos eius quod sententiis
spretis quos tollerabat, alios erogare
pauperibus, alios mutuare, nec ipse da-
bat nec ipse recipiebat sed petentibus
dicebat, quantum opus habent tollent
et dum redeuntibus dicebat, ut repo-
nerent quantum se accepisse etc. noverant
ad quem accessit quidam mutuum accepit
et rursus non reposuit quod acceperat
sed aurum suum abscondit estimans eum
hoc latere, et iterato venit idem petens
mutuum quem iussit episcopus ad locum ire
ut acciperet ad quod ingrediens totaliter
invenit vacuum quod denuntiavit
episcopo. Cui ille [illegible] est tibi soli
usum est vacuum et non alijs. Sed
vide ne sit mutuatum tibi alias solutum
at ille se reputans sic delinquentem indicavit
episcopo, et sic se subicere voluntati etc.
patet episcopi caritas mutuationis aput
deum acceptabilitas infidelitatis in restituendo
detestabilitas. Circa quantum videlicet de
usurariorum tormentis crudelibus est sciendum
quod usurarij super omnes peccatores maiora
et crudeliora patiuntur tormenta et ideo
quia plura et maiora committunt peccata
eo quod quia plures in pluribus offendunt
quod talis [illegible] peccatores
ceteri inpellare aliqua [illegible] in
[illegible] usurarij vero qualibet die et [illegible]
hora et quolibet momento qualibet festo
peccant, usuras videlicet sine aliqua inter-
pellatione temporis contorquendo, et ideo quantum
ad hoc videntur peiores esse, et eciam
plura committere peccata quam Iudas ille
qui Christum vendidit, usurarius autem
non solum vendit Christum sed eciam beatam
virginem dei matrem, et non solum beatam
mariam verum eciam angelos ac eciam omnes
sanctos dei et sanctas quia eorum festivitates
computat in usuris, et quia similis est
Iude in culpa non similis erit ei in pena
Iudas enim in aere qui medius est inter
celum et terram crepuit ad innuendum
quod in celo stare debet nec cum illis
sanctis quos offenderunt, nec in mundo
cum hominibus quos [illegible], sed in aere
cum demonibus quorum voluntatem exple-
verat. Sed tamen usurarius non habita-
bit in celo quia deum beatam virginem an-
gelos ac eciam omnes sanctos et sanctas offendit
et ideo celi .i. omnes sancti condemnabunt
.i. acriter accusabunt iniquitatem suam, quia
eorum festa que debebat non celebrabat
nec honorabit, neque in mundo, quia ho-
mines perturbavit ipsos per usurariam
pravitatem spoliando. Sed ut plurimum
usurarij similes sunt cocodrillo de quo
dicitur quod pulcher est ante, turpis vero
[illegible] habet in cauda, nec
avis est nec bestia est cum quoddam
monstrum sed habet pedes equos, et cum
fuerit in aquis exit ad pascendum, et
libenter comedit herbas aromaticas.
Sed ydra quoddam genus serpentis quod
exiguum est, sed habet morsum se abs-
condit in herbis, et dum cocodrillus
comedit herbas, serpens ille prius
intrat in guttur eius cum herbis in ven-
trem suum, et tandem [illegible] ven-
tre [illegible] et sic cocodrillum eius intrat
occidit. Moraliter dicitur sic usurarius
[illegible] usurarius similis est cocodrillo
qui pulcher ante dicitur, videlicet in principio
cum eum venit pauper ad eum causa
mutui in principio blandia loquitur
sed cauda multum est fortis, quia si per
multum tempus debitum reddere distulerit
in fine eum destruit, et ad carceres
[illegible] perducit. De talibus
[illegible] est [illegible] Viduam
et advenam interfecerunt et pupillos occi-
derunt [illegible] cum illorum filijs usu-
rariorum dicitur esse in ore et cauda [illegible]
[illegible] Iste cocodrillus habet pedes
[illegible] quia usurarius equus est de qua
[illegible] de quo in Apocalipsis VI. Vidi equum
pallidum .i. usurarium quia communiter
ut plurimum pallidi sunt et saturnini
et melancolici, et qui sedet super eum
nomen illi mors .i. dyabolus qui sedet
super eum dominus habens [illegible] dum
vivit. Hoc est de peccato usure [illegible]
permittit in pratum [illegible] et de singulis
post mortem vero ad infernum stabulum de-
ducit, ubi non comedit sed a serpentibus
comeditur nisi forte sicut dicitur Apocalipsis
[illegible] comedunt linguas suas pre dolore
Iste insuper cocodrillus .i. usurarius libenter
comedit aromaticas herbas hoc est [illegible]

[...]ua laute parate. Et ideo sicut an-
tea propter gule pruritum voluptatem
lustrat terram et maria. Sed finaliter
vero spiritualis cuius odio habet scilicet
mors que latet in labiis peccatorum salu-
tibus / de quibus aliquando tum comedit
quod morbum periculosum incurrit unde propter
quod mors que quod sicut species ille
ut dictum est ad proximum spiritualiter et
confundit. Sed tandem ipse usurarius
in inferno cum demonibus quos venerat
adorauit cruciabitur in eternum. Juxta
illud quod dicitur in Zacharia quinto est
ydolorum seruitus / quorum usurariorum tormentum
et tormentum sub figura amphore in
qua erat mulier ostendit angelus Zacharie
prophete cum dicit &c. Unde interrogante
Zacharia angelum quid esset dicit angelus
Oculus eorum in uniuersa terra, et positum
est super os amphore talentum plumbi
et iterum interroganti Zacharie quid esset
dicit angelus Hec est impietas. Deinde
vidit duas mulieres alas miluii habentes
ipsam amphoram de terra auferentes et
eam secum asportantes. Interrogauit tertio
Zacharias quo ferrent mulieres ille am-
phoram. Dicit ei angelus ut edificetur
ei domus in terra Sennaar et ponatur super
basem suam. Hec omnia ostensa sunt
ipsi Zacharie in spiritu. Mystice mulier
in amphora est ipsa avaricia in archa et
in bursa. Et ipsa nominatur oculus eorum in uniuersa terra
Secus oculus avari in finibus terre. Per
talentum plumbi quo clauditur os am-
phore impietas denotatur, qua clauditur
cor avari. Nam sicut avarus pauperibus
et egenis viscera claudit pietatis ita
iusto dei iudicio sibi ipsi crudelis est ne
os aperire queat ad gratiam diuinam po-
stulandam. Scriptura attestante que ait
muta fiant labia dolosa. Sequitur in pro-
verbiis Avarus nulli est bonus sibi vero
pessimus. Unde bene per angelum dicitur
impietas. Per illas vero duas mulie-
res alis miluii alatas due iste avari-
tie conditiones pessime puta licet
bene denotari scilicet aviditas in acci-
piendo, et austeritas in retinendo. Nam
hee due sorores velud miluus omni
modo quemuis diuinis ac terram usurario
auarissimo fugierunt. Una eum fuerat

ipsum ad capiendum / alia vero ligat manum
ne restituenda dimittat. Uniuersa tros
tenentur plaium eius a laqueo et
[...] tenent ad sirpus. Deinde
hee due mulieres tollunt usurarium aua-
rissimum de libro vite, et deferunt
eum in terram Sennaar que [...]
[...] interpretatur, et recte [...]
tenebras denotare videtur scilicet inferni
ubi erit fletus et stridor dentium
ibi cum eternaliter usurarius stabit super
basem suam quam sua procurauit
culpa. Patet ergo quomodo hee due pe-
ssime conditiones ipsi usurario pro-
curant, quia in accipiendo et retinendo
in hac vita molestant / et in sequenti
eterno tradent incendio. Unde Gregorius in
omelia. Avarus [...]
sicut [...] multiplicare [...]
custodie [...] ignis gehenne
usurarium ergo ut dictum est [...]
[...] et omnes [...]
[...] filios ac [...]
[...] ad [...]
[...] et [...] ipsos alli-
ciunt ac inducunt, et [...] de male
acquisitis totaliter abutuntur quod facere
minime debent, sed potius omnia [...]
[...] pati quam [...] malo [...]
[...] hec attestante apostolo et dicente
Avaritia est simulacrorum seruitus idolatria
[...] hec considerans propheta [...]
sic inquit ymmolauerunt filios suos
et filias demoniis. Unde in [...]
[...] patrum legitur. Et [...]
[...] patrum rogauit dominum / ut osten-
deret ei penas inferni, et locum [...]
tormentorum [...] ostendit [...]
et [...] suum [...] duxit
eum in infernum / et ostendit ei diuersorum
tormentorum genera / inter cetera horribilia
vidit scalam in qua erant decem
gradus super quibus suspensi erant
decem homines unus super alium
[...] erat quidam senex antiquissimus
[...] et [...], sub quo erant alii
singuli in suo gradu suspensi / hos
omnes demones cruciabant / hos [...]
[...] flagellabant / hos ungulis ferreis
laniabant. Hos vero [...] contemplatum
fuisset visum fuit ei, quod pena eorum
amarior esset omnibus penis inferni aliis
[...] quesiuit ab angelo qui

essent illi. Vidit angelus. Ille qui
super est primo gradu fuit quidam
senex qui diversis diuicias acquisivit
usuris et quia non satisfecit in eternum
illam penam sustinebit. Secundus fuit
eius filius qui quamvis non dedisset
pecuniam suam ad usuras quia retinuit
patris pecuniam et hereditatem per eum ma-
le acquisitam et satisfacere noluit pro
patre in eternum habet penam sustinebit
ad patrem filium. Tertius fuit nepos
primi et secundi filius nec usurarius fuit
nisi illa que acquisivit avus suus
per usuram sicut retinuit. Et ideo penam
consilem cum patre et avo sustinebit
quamvis licet ego cum filio suo
in celo regnabit. Quartus fuit filius
tertii. Quintus filius quarti fuit. Sextus
fuit filius quinti. Septimus fuit filius
sexti. Octavus fuit filius septimi.
Nonus fuit filius octavi. Decimus
fuit filius noni, et unus post alium
in hereditate primi patris male acquisita
diligenter successit, nec satisfacere vo-
luit, et ideo cum primo quidem dam-
nati erunt in celo penam suprascriptam sustinebunt.
Ecce quod usurarius non solum filios
sed etiam nepotes et ultra usque ad decimam
generationem occidit, immo et plus etiam si
aliquis hereditatem male acquisisset, et
aliquis in hereditate male acquisita succedit
et non restituit dampnabitur et in eternum
peribit. Et ita dicitur videtur peccata
patrum in filios non tantum in tertiam et quartam
sed etiam in plus quam decimam generationem.
Et ideo propheta Osee viii c. de usurariis
mirabilem orationem facit dicens: Da eis
Domine, quid dabis? Vulvam sine liberis
et ubera arentia. Videbat enim propheta
tot per usurarium dampnatos. Videbat
etiam quod occidebat filios et ideo rogabat
Dominum quod daret vulvam absque liberis
saltem quod ubera eorum non possent
filios portare, et ubera arentia ut
si contingeret quod filios peperissent lac non
haberent quo filios nutrire possent ut
sic saltem in cunis morerentur et ad
etatem adultam nullatenus pervenirent
in qua iniquitatem patris sequerentur et
sic dampnationem evadere possent. Item
usurarius occidit totam familiam
suam sequentes qui vivunt de usura

et de spolio suo de male acquisitis sicut
accipitur mistice. Prohibet Deus Levitici
xxii: Omne morticinum et a bestia ca-
ptum non comedetis. Bestia dicitur quasi
vastia et est a vastando dicitur, quod quidem
nomen bene usurario convenit quia multum
devastat quia hodie fere totum mundum
destruunt usurarii. Pro predicto doctorum
communiter magis in speciali est de hoc quere
quelibet videlicet utrum uxor et fami-
lia usurarii vel raptoris qui sicut
comedit et bibit et induit de
illis tenentur restitutionem. Secundum
dicit Thomas quod tenetur de omnibus que
sic consumuntur nisi in casu: cum agunt
causa spoliationis removendo et educando
ipsum usurarium vel raptorem ad resti-
tutionem faciendam, tunc enim non tenentur.
Item qui aliquis negotium gerit utiliter
etiam ignorantibus et absentibus licite quod
recipit sive utilitas secuta
fuerit sive non, ff. de nego. ges. l. 2
et l. pe. et l. si ... ult. Et hoc in-
telligo pro illo tempore quo tamen talem
conversationem laboraverit non tamen quod uxor
et familia possunt vivere toto anno
de rebus raptis quia amica admonitione
vel duabus sed quandoque instare in oppor-
tunitate, habere sunt? tot? ... et hos-
tium. Unde ergo vivunt uxor et familia
cuiusdam usurarii sive raptoris. Et si
sunt. Et si aliqua sunt ubi de iusto
... vel comparando, si etiam
post illa consumere vel expendere, si etiam
non sunt alia, aliunde sibi victum
querant aut ab amicis vel consanguineis
... vel operando, sed etiam de eleemosynis
vivere vel comparando, sed etiam si aliqua sunt
sua et id dico etiam si aliqua sunt
ibi de iusto, sed vel ita mixta sunt
quod non possunt discerni, vel si possunt
maritus non permittit, etiam si nullo
de predictis victum inveniunt, post restat
triplex auxilium: primum si contigerit ibi
de dote vel sponsalitio scilicet donatione
que propter nuptias facta unde inde vivere
valent. Secundum ut de eo maritum? illis qui
possunt precise, vel etiam si se plurimi post
dimittet, quod ut compellatur eam pascere
uxorem de iusto xiii q. i. Si primum
xxiii q. v. de fur. Quod iure quadragesimo
et de dona. inter vir. et ux. Tertium
auxilium est ut si est in arto positu

tuuc in necessitate posset ex rapina
vel usura vivere / quia necessitas non habet
legem secundum illud dictum / sicut in d. v. dilos
aliquid cum sit expendit solvat in quo
et probat quanto potius restituere et ver-
prius sed ad solam necessitatem posset
ex vivere et quilibet alius / cum raptor
vel usurarius haberet de precio rerum rap-
tarum quas vendidisset / quia prius
ra furtive non est furtum hoc dicto si
vi furtive non est solvendo / sicut si non
manus al. est solvendo / sicut si non
solvendo / aut per hoc fiet non solvendo
detentus est ex eisdem bonis queritur quid
de filiis usurariorum qui nichil habent
preter usuras utrum liceat a talibus va-
lere tempore audiendum suo Responde-
dum est quod licet pueri ab usurariis
moribus suam tempore si sumant vitam
in licitis et honestis aut necessariis
non debitas quam consequuntur
usurarum quod ope fructuum non imitantur
compensat quia habent fructibus illi
unde dicunt possunt tempore Apter ini-
quitatem damnum cum loco mereantur habent
commodum operatum Si autem fruuntur in
illicitis non modo quod licet tempore
mereantur de licitis Item ex indicantibus
est de cultoribus predicatorum et aliis com-
municantibus et sic patet verum pro
dictore omni autem precepto Cum des
visito Postquam autem in
homine precepta pro ibunt
tradimenta ad amicitiam et ad
affabilitatem inducentia personam ex
iusticia / que nec dum possibent re-
liqua ut est xxiiij salutate cum ex
potius ex beneficiorum exhibitione / ut
ad quos indiget de precio vel alia
re necessaria ei subveniendo mutuat
Tenet non subsequitur in hoc precepto
debet tradimenta cui sit subveniendum
et quod hic sim apostolum ad Gal. vi°
omnibus sit mutuandum ac ex bene
faciendum dum adest tempus maxime
ad domesticos fidei / tamen
hic theologos et moralistas perfectos in
dando mutuum vel aliis indigenti
subveniendo est in hiis dileccio sanctorum
hic quod infra explicabitur deducere
ad hoc cum fructus induxit auctor

unumquodque cum dicit Cum des visito
Circa cuius tam precepti notitiam est sciendum
quod istud preceptum includit in se liber-
alitatem virtutem que sum aequus est
pars iusticie et dicit Ambrosius i° de
de officiis / Iusticia ad societatem
humani generis refertur / societatis enim
ratio dividitur in partes duas / in iusti-
ciam et beneficentiam quam eandem liberalitatem
aut benignitatem vocant et sic liberalitas
ad iusticiam pertinere videtur Thomas secunda
secunde q. C.xxvij. liberalitas
proprie loquendo non est pars iusticie / quia
iusticia alteri exhibet quod eius est / liberalitas
autem exhibet quod est suum / habet tamen
quandam convenientiam cum iusticia in duobus
primo quia principaliter est ad alterum
sicut et ipsa iusticia / Secundo quia est circa
exteriores res sicut et iusticia / et ideo
liberalitas a quibusdam ponitur pars
iusticie sicut virtus et annexa ut
principali / ad hoc autem preceptum obser-
vandum quatuor principaliter inducere debent
videlicet sacrarum scripturarum insinuatio /
moralium sanctorum canonum preceptio / moralium
philosophorum eruditio / et sanctorum patrum
exhortatio De primo inductivo Eccl.
xi Sermo fili diei si susceperis stato
tuo sermonem et cum in bonis tuis
susceperis / et cum inveneris retributionem in neguam
multa / et inveneris aliqua erit a deo / et ideo
et si non aliqua erit a deo / et ideo
ea pauperibus non complendum non super
ea quo necessitas sustentetur / ne quo
augeatur opes De secundo inductivo
hoc autem doctores de tali preceptione
utrum omnibus indigentibus indistincte
sit subveniendum Videndum est distin-
guendo / quia aut potes omnibus
subvenire / aut non potes / Si primo
tunc debes indistincte omnibus indigentibus
subvenire et hoc nos monitus exemplo
Loth et abraham Gen. xviij cum quod
omnes indifferenter accipiebat inter alios
etiam angelos recipere meruerunt / Si enim
ex aliis non recepissent angelos inter alios
repulissent In hoc eius cum Crisostomus
in epistola ad hebreos. Susipiunt in Canone
Crisostomus plus di ubi dicit omnes
amicis plus Ubi dicit quod abhorreat et pauperto
ab hoc sunt et diabolo et pauperto
nec curiositate soluet dissuadendo ne
pauperes / non cum et sancti eorum quas

|||| reddit

Hec scriptura

gira

Deus fit misto

Sacri Canones

Nota

potes
omnibus

De p[ro]fessio

Non potes omnibus

neapis viceDem tibi retribuitur est de
sed ex voluntate et honestitencia multa
ex misericordia et humanitate. In hoc enim
saluti non potes omnibus indigentibus
subvenire dicit Ambrosius in libro de officiis et
habetur tamquam in canone Non satis
lxxxvi di. Et hic ex esse considerandum
in fidem, causam, locum, tempus, modum
necessitatem, propinquitatem, etatem, debilitatem
conditionem seu nobilitatem. Fidem

1 fides

ideo quod fidelis pauper est infideli
hoc est anima in aliis temporibus in pro
quam in elemosina pauperibus fidelis. Quin-
tam et in collectione omnium ut p[ro]
fidelibus est patris, licet in dilectione
p[ro]genitis sit communis ut xxx di. c.
Precepto enim domini est ego vero honora
patrem tuum etc. Multum necesse fuisse
tantum est sicut patris. Nos putes
in recompensandis fuisse sunt omnibus
paupertatibus nisi necessitas ex alia parte
ponderet. Vel aliqua alia conditio
puta quis debilitas ecclesie vel retributione
vult est qua omnia necessitate magis
essent filii disciplina quam patres, contra-
rio ista hic di. xxxvi. Causam quia illi

2 causam
3 locus

qui tenent capti ab hostibus sunt
aliis pauperibus. Locus ut si tempore pro
debitis deputatis, misericors exercet in carcere
aut in periculis et suppliciis. Nam si
omnibus debet misericordiam iusto opibus
opus non si tempore afflictionis fuit non

4 tempus

ante impetret si tempore periculi quo ad
morte capitur plus capit ut petunt
ua valent qui vita moritur non
est leve periculum animo mortale. Modum

5 modus

ut non totum nunc nec simul effundant
opes, sed discrete dispensent nisi
forte quis penitus vellet relinquere
sicut fecit Heliseus in III Reg. xix. de
quo patuit. Adimbravit ibidem et boves
suos dedit ad esum et panem pau-
peribus ex eo quod habuit ut nulla tunc
teneret domestica sed relictis omnibus
in disciplinam se applicavit dare. Necessi-

6 necessitas

tudinem ut propinqui sanguinis eius
pauperibus, ita tamen ut numquam preter ma-
teria non quantum id est non ditentur propter
carnalem amorem sed pascantur propter
carnis sustentacionem. Etatem quia senes

7 etas

invalidi sunt pauperibus. Debilitatem quia
non claudi valetudinarii et similes debet

8
9

prestari sanus. Nobilitatem id est verecundiam
que ingenuos reddit natales. Et prop-
ter attendite in illis qui ex divitiis sine
suo vitio venerunt in egestatem. Hec
partita nonnum plenius exponimus in
predicto canone Non satis lxxxvi di.
Nota hic canones ei in circuitu oportet
pietate tamen considerandam esse. Primum
est qualitatem petentis, quia si ignotus
est et inhonestus non est ei dandum
lxxxvi di. Donare, nisi egeat admodum
tamen, nam tunc dandum est ut d. Canone
pascere lxxxvi di. Si vero honestus et
habundat noli dare et que clerus est
habundat noli dare et que clericus ut
ex propriis. Si vero egeat tunc repperire
facultate dantis. Primum est facultas
dantis et tunc si est ignotus da ei
sine posse xlii di. canone. Si inculti
sufficit pro ambitu di. xlii dixit. Et
mediocris ut unicuique sufficiat. Hec
causa distinguitur ut prius saltem tam
fideli quam infideli, sicut sine tempus
modum et locum, necessitudine etate
et conditionem predictis. Si habundent fore
parte tunc omnibus largiatur ut in predicto
canone quiescas, tamen quantitate petita
repperire. Tertium est quantitas petita si
non moderata petitur, persone grauem
autem ex de suo et si gentes d. pro
si rem minima petunt non sunt fundi
fundende opes. ut lxxxvi di. non
satis. Secundo inductiuo [illegible] seyan
scribit libellum [illegible] attende
cuilibet [illegible] in eo cui dat. Dicit enim [illegible] aut
in eo cui dat. Dicit eum [illegible] aut
quod homini subvenire vel dare [illegible]
tamen in huiusmodi [illegible] est [illegible]
in quo spectantur sunt [illegible] cui da-
tur. Et duo augi [illegible] et collatoris et
ante [illegible] et ad [illegible] utilitatis [illegible]
sicut dante collata, vel si non [illegible]
tamen [illegible] sed similiter [illegible]
nemo puto negligendus in quo
aliqua significatio virtutis appareat.
De quarto inductiuo et legitur in vi
tas patrum libro v parte xiii de quodam
qui [illegible] ut singulis petentibus
elemosinam daret, ad quem non venit
una mulier, vestita vestibus, appetens
manum voluit ei dare munus et clausa
est manus et levavit pannum et vet

3 [illegible]
2 [illegible]

3 Pho [illegible] crudi
2 [illegible] patris [illegible]

alia mulier bene vestita qui unde
eius vestes misit manum volens q
ei dare partem que apta est et levat
mulier / quas admirans inquisivit
de illis mulieribus et cognovit quod ea
mulier que bonis vestibus utebatur
de honestis mulieribus erat et ad pau
pertatem devenerat / et propter opinionem vicina
rum suarum erat induta bonis vestibus
alia vero tamen accipiendo vestimenta vetera ve
tustas / magis pium ergo est aliquando
nature nobilibus pauperibus vel honestis
verecunde et dissimulantibus paupertatem
quam officiositatis petentibus hostiatim
mendicando ¶ Ex hiis habetur concluditur
quod attendendum est animus propterea in
dando quia in hoc est [illegible] de
lectus studiis et hoc enim dicit / Cui
des videto ¶ Circa hunc propositum intelligendum
magis in speciali est de aliquibus dubiis
inquirendum vel est investigandum ¶ Et primo
que sunt in elemosine datione consideranda
Invenitur autem secundum [illegible] quod tria sunt in
elemosina consideranda scilicet iustum / ordo
et intentio ¶ Iustum ut fiat de iusto
fiat non de illicite acquisito / quando autem
aliquid dicatur illicite acquisitum determinatur
glossa hic [illegible] xxxi / et triplex est aliquid
illicite acquisitum / uno modo illud quod
illicite acquiritur debetur ei a quo acquisitum
est / et sic sui non transfertur dominium / ut
in rapina et furto / sive etiam ut in usura /
et de talibus tenetur ad restitutionem
non potest elemosina fieri ¶ Alio modo est
illicite aliquid acquisitum quod ille quod
qui acquisivit non potest retinere nec tamen
debetur ei a quo acquisivit / quia scilicet
contra iustitiam datum et contra iustitiam
acceptum fuit / ut in symonia ubi uterque
contra legem dei agit / et ideo hoc de
bet in pias causas erogari / et eadem ratio
in consiliis in quibus dare et accipere
sunt contra legem ¶ Tertio aliquid est
illicite acquisitum non quia ipsa acqui
sitio illicita sit / sed quia illud ex quo
acquiritur est illicitum / et in hiis quod
transfertur dominium nec competit repetitio
sicut de eo quod mulier per meretricium acquisivit
turpiter quidem agit et contra legem / sed in
eo quod accipit non iniuste agit nec
contra legem / unde quod accipit retinere potest

vel elemosina debeo fieri / sed non ab
lario publica ad altare ¶ sicut vel
distinctione approbat Augustinus xiiii q v.
Non sane ¶ Ordinem quod est in ecclesia
considerandum est ordo ut sibi primo et
Psalmo proximo [illegible] xxx Miserere
anime tue placens deo ¶ Tertio est
[illegible] intentio / ut propter deum fiat non
ad vanam gloriam / ne sicut ait glossa
unde relinquitur premium quod receperunt in laudibus
hominum quererunt ¶ Secundo queritur quibus
pauperibus elemosina danda sit ¶ Breviter
autem sicut dicit glossa hic et xxxv q [illegible] sit
Augustinus dicit in libro de doctrina christiana
illis danda est elemosina qui magis
sunt nobis coniuncti / magis prodesse
debemus / cum omnibus qui quadam sorte nobis
quo ad nos est tamen [illegible] hoc distin
ctionis ratio consideranda / secundum diversi
tatem [illegible] / secundum [illegible] et utilitatis / Ma
gis [illegible] magis indigentium
[illegible] et magis ad quem bonum est
magis [illegible] danda / quam persone
[illegible] / magis si non sit [illegible]
[illegible] / tamen causa specialis non in
[illegible] / et si necessitatem magis non
[illegible] ¶ Tertio queritur utrum hominibus
peccatoribus danda sit elemosina ¶ Breviter
[illegible] dicit glossa in hoc
[illegible] questio dicit Augustinus quod sit diligendi
[illegible] cum Augustino quod sit diligendi
sunt homines quod eorum non diligenter
[illegible] / et quia exhibitio beneficii
[illegible] / ideo ad sustentandum
[illegible] si indigent
natura debet elemosina dari si indigent
tamen propter nobis vel beneficere
[illegible] ad fovendum eorum mali
[illegible] non debemus eis aliquid dare
tamen non debemus eis aliquid dare
unde si constaret quod eos quod eis dari
in peccatum abuterentur non debet eis dari
[illegible] coponere non
[illegible] Dicitur
Augustinus [illegible] [illegible] si debes
[illegible] panis tollit si debes
[illegible] negligit quam [illegible]
[illegible] ut iniuste seductus
panis frigitur ut iniuste seductus
acquiescat ut xxiii q iiii [illegible]
sunt [illegible] ¶ Quarto quid de illo
qui aufert vel furatur ab usurario
vel raptore ut elemosinam in faciat
[illegible] quanto [illegible] / Cum
[illegible] sicut dicto tenet / [illegible]
[illegible] nullos furtum propter hoc debet eo
[illegible] / [illegible] quia non sunt facienda
mala ut veniat bona quecumque
ait Augustinus in [illegible] [illegible] de Canone

2 ordo
3 Intencio
2 Quo
3 Quo
2 q. 1. Non omnis
4 Quo

ffortè xiiij q. v. c. Ideo restitutis teneri
quod sic accepit. Multo quippe potius
quam benefactor meus et amicus fuit in
equali necessitate constitutus, et passus inci-
piendo et non audebat subvenire
cui magis in hoc casu sit subveniendum
quam quo breviter dicitur hic circa
qui ipsum fecit ex clerico et timidus
tandem sit dives, igitur in hoc
casu magis est subveniendum benefactori
quam amico. Rationem tamen assignans
illud cum obsequium ad tamen rationem
vel redditionem homo obligatur pro
debito tamen est reddendum quam illud quod
valet tenetur pro ratione gratuiti, sicut et
homo magis reddere tenetur mutuum co-
modanti quam amico aliquid donare
quia ad primum tenetur ex debito, ad secundum
ex gratuito, sed benefactori benefactorum pro
ratione debiti, amico autem pro ratione
gratuiti, ergo prius tenetur benefactori
quam amico in hoc casu subvenire.
Nisi forte tamen amicus excederet benefactorem
in virtute vel necessitate quod prius esset
subveniendum amico quam benefactori.

Textus autoris propter coniugum amorem.

Postquam autor in superioribus precepit plura [illegible] dimicta ad duas species iuste pertinentia ad superiores videlicet et ad equales. Nunc vel subsequitur ponit [illegible] ad inferiora pertinentia quo ad tertiam speciem que ad inferiores dirigitur pertinere. Et hec species informat primo illos qui sunt inferiores ratione generis vel status familiaris sicut est uxor que de iure divino et humano subdita et inferior debet esse marito ad Ephes. v. Mulieres viris suis subdite sint sicut domino, et probatur in canone [illegible] apud [illegible] c. mulierem xxxiij q. v. cum caput mulieris sit vir. Hinc apostolus ad Ephes. v. c. sit caput mulieris sit [illegible], quemadmodum anima corporis membra uni [illegible] subicitur capiti tanquam rectori et duci cordis. Sic uxor tanquam pars et membrum ipsius viri debet ipsi viro in licitis et honestis esse subiecta, ipse etiam vir debet suam uxorem suam tanquam pars et membrum ipsius corporis modo et honesto diligere debet et cordiali affectione tractare, quia sicut sunt per copulam

De Amore Coniugum

coequalem una eadem effecti sic et debet esse cor unum et anima una per mutuam dilectionem et amorem. Nam quia multi re [illegible] qui hic matrimonii lege iuncti non se diligunt ut debent, propterea autor intendens hunc errorem penitus removere et ad veram et mutuam dilectionem inducere [illegible] sicut [illegible] vel parem dicens coniugum amor. Nota hic scripturas et canones qui concordant dicens caput. Primo dicitur caput naturale quod est summa pars corporis ut xxiij q. 1 § eliciter. Item sumitur [illegible] ut anime caput [illegible] vel vi q. 1 ex merito. Secundo dicitur caput spirituale ipsa mens. Unde in psalmo Impinguasti in oleo caput meum. Item dicitur caput mala conscientia. Unde in levitico caput que retorquetur ad ascillas. Tertio dicitur caput ecclesie ipsa divinitas in persona Christi. Unde caput mulieris est vir ut in primo proposito, et caput viri est Christus et caput Christi est deus xxxiij q. v. ad caput. Item dicitur caput ipse principatus. Unde in psalmo Constitues me in caput gentium. Quarto dicitur infernale ipse dyabolus qui caput est malorum et ipsi eius membra ut xxiiij q. 1 [illegible] autem in fine. Item dicitur caput ipsa dyabolica suggestio. Unde Iob caput aspidis surget et occidet illum.

Secundum textus preterea intelligendum et absurdum [illegible] est sciendum quod coniuges sunt quasi una [illegible] debent coniuges ut [illegible] se mutuo debeant honeste diligere et amare. Primum est scripturale. Secundum est naturale. [illegible] est canonicum. Quartum est [illegible]. Primum est scripturale [illegible] coniuges sunt [illegible] que [illegible] sunt coniuges [illegible] sicut dictum est. Sic coniuges [illegible] debent esse cor unum et anima una per mutuam dilectionem et consensum. Apostolus ad Ephes. v. dicit Viri diligite uxores vestras sicut Christus [illegible] amore et [illegible] mutue se debent amare et [illegible] consentire, quia [illegible] quod [illegible] sit quod [illegible] quod dicitur ad Cor. vij c. [illegible] uxores [illegible] sunt. Unde [illegible] xxv [illegible] beneplacitum est spiritui meo que sunt probata coram deo et hominibus

De quadruplici zelo coniugum

quorum unum est vir et mulier per consensum
[illegible] secundum canones et maritus co-
gnoscat uxorem quadrupliciter. Primo mo-
derato et debito affectu sine peccati causa
debitum reddendi sine causa prolis habende
et tunc non peccant [illegible] ut xxx q. ii
et xxxii q. ii c. i. Secundo inmode-
rate et moderato affectu et causa for-
nicationis evitande, estque estimo veniale
ut xxxi q. ii [illegible]. Tertio inmoderate
et nimio ardore ut causa satiande
libidinis et tunc peccant mortaliter
ut xxxii q. iiii Origo. Quarto in [illegible]
se et contra naturam. Hic gravius peccat
cum uxore quam cum meretrice, ut xxxii
q. vii. Adulterii malum effugere super
omnia debent impacientiam castitatis et
hoc propter quatuor mala que castitatis
superbia coniugibus infert. Primum malum
est quia ponit in dyaboli potestate. Unde
Angelus dixit Thobie: filius [illegible] illi
qui coniugia accipiunt ut deum a se et
a mente sua excludant et sue libidini vacant sicut
equus et mulus quibus non est intellectus
accipit in eis dyabolus potestatem. Et ideo
illi viri qui ante Thobiam Saram uxorem
ad Saram accesserunt sunt per demonem
suffocati, quia scilicet impacientie [illegible]
qui coniugali prudentie intendebant.
Secundum malum est quia eos privat corporis
sospitate. Per hoc enim vita dimi-
nuitur et salus corporis enervatur
ut dicit philosophus. Ad hoc enim valet
exemplum quod narrat Ambrosius in quodam
sermone de Theodosio qui immoderato
uxoris usu lumen oculorum amisit.
Tertium malum est quia debita consci-
entie fraudat, nam exsequende illud
actum sunt sponsi et sponse impati-
entes et castitatis inducto cum [illegible]
facile sequitur accessus ad alienam et
adulteria et incestus. Quartum malum
est quia eos privat filiorum prosperitate
etiam per nimia coitus frequentationem
virtus seminis debilitata ad agendum et
femina impeditur ad fecundandum, ac ad
fecunditatem dandam, et per consequens filii
generantur et raro quod filii nascuntur non
sunt tam pulcri nec formosi, ut etiam
fortes vel robusti sicut alii, sicut
si [illegible] [illegible] et [illegible] magis

nascuntur femine quam masculi et multi
vel monstruosi. Cavenda est ergo
impacientia quia [illegible] omnia bona
matrimonii tollit. Amore ergo discreto
et ordinato diligere debet uxorem quod
quidem fit quando servatur quod est dictum
i ad Cor. vii: qui habent uxores tanquam non
habentes sint. Hoc est dicere: cum ille
uxorem tanquam non habet, qui debito
modo sit operi coniugali intendere, et
debito tempore abstinere. De quo tempore [illegible]
super est abstinere a procreatione, quando
vel dies festus est, et dies ieiunii,
vel quatuor temporibus est abs-
tinendum, scilicet tempore menstrui, quia filii
[illegible] scilicet tunc incipiunt [illegible]
[illegible] tunc clerici et [illegible] officii. Abstinendum
scilicet [illegible] clerici et [illegible]
est ergo tempore procreationis quia [illegible]
sine [illegible]. Quartum cum in hoc [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] procreationis
[illegible] abstinendum est [illegible]
tamen non [illegible] abstinendum cum licet
festivis et ieiuniorum non cum [illegible]
coniugibus convenire. Augustinus [illegible]
[illegible] abstinendum est ut [illegible]
[illegible] postulat [illegible]
petere. Quod [illegible] est amor nimius
diligere [illegible] [illegible]
[illegible] coniugis et [illegible]
[illegible] amor formose [illegible]
[illegible] est et insanie [illegible]
alteros et [illegible] frangit a
magnis cogitationibus ad [illegible]
[illegible] et [illegible] in suis adulter
[illegible] et [illegible] in suam uxorem amator
quidem est in suam uxorem ardens amor [illegible]
in aliena quidem uxore ardens amor
est, et in sua nimius nil turpius
quam amare uxorem tanquam adulteram
xxxii q. iiii Origo.
[illegible] xx q. [illegible]
Sed nimio coniuges debent zelo [illegible]
nec et non nimio se zelare [illegible]
quod est zelus scilicet nimius
nimis et discretus. Zelus nimius
tepidus et discretus. Zelus est [illegible]
est zelotipia, et [illegible] zelus est [illegible]
[illegible] tam in viro quam in muliere
[illegible] zelotipia viri dicitur [illegible]
de zelotipia [illegible] zelotipia
dolor mulieris [illegible]
[illegible] dicitur [illegible] dolor
cordis et luctus mulier zelotipa. Quod
est zelus tepidus. [illegible] uxor [illegible]
[illegible] fornicatricem et eam [illegible]
et [illegible] et iste est valde [illegible] et
ut dicit Augustinus in libro [illegible]
debent viros suos [illegible] modo

mestrui
pugnatio
festivo
ieiunii

dicit

Zelus
nimius
tepidus

consecrare. Primo eos initiando monendo
Secundo eos abiungendo. Tertio ecclesia im-
pellendo. Quarto ad deum vocando. Secundum
ut dicit ibi Augustinus tribus rationibus
ad carnalem copulam inducere cogimur.
Unde est quia dicunt nos sumus viri
et vos femine. Ad hoc videtur Augustinus
dicens Si autem eos vincere libidinem
tuam. Alia est quia dicunt Nos sumus
domini vos ancille. Ad hoc videtur Augustinus
In actibus ancille estis mariti verecundia
Sed invicem sunt ad idem. Unde apostolus
1 Cor vii c. Vir non habet potestatem
sui corporis sed mulier. clamare pre vere-
cundia est quia dicunt Nos sumus capita
et vos ancille. Ad hoc videtur Augustinus
Si caput es duc, sed unde quo eas
noli ire quo non vis, ut sequatur te
pedissequa tua. Et quia possunt au-
tem uxores dicere Ecce quo vir fidem
non servat mihi nec ego sibi servabo
videtur Augustinus Nolite pudicissime femine
imitari vestros viros, aut nobiscum
vivant aut soli pereant. impudico
viro non debet mulier impudicam
[illegible]. Tertium est ... ordinate
et discrete quod scilicet vir et uxor
ordinate se diligant. Unde apostolus ad
Ephesios v. Viri diligite uxores vestras
sicut Christus dilexit ecclesiam. Et ibidem
[illegible] unusquisque uxorem suam
ut se ipsum diligat. Quartum quod monere
debet coniuges ad mutuam dilectionem
est natura. Ad hoc probandum dicit philosophus
quod mulier est masculus occasionatus
id est occasione masculi quasi producta.
Cum enim ut ipse dicit debet natura
semper facit quod melius est, et masculum
nobiliorem femina constat esse in generatione
masculum intenderet si absque femina se
multiplicare posset. sed quia sine femina
hoc non potest ideo femina a natura
producta est. Et quia in [illegible] facta
data est. [illegible] sic illi immortaliter
filios generaret et sic in suo simili
conservaret. quasi malum [illegible] est et
non [illegible] non est sed [illegible]
remedium est. Est enim [illegible] quod
maris et femine individua vite con-
suetudinem retinens. Declarat materia
[illegible] vnde non est

Margin: Discretus

Margin: Natura

Margin: 33 q i

Margin: C.

[illegible] instituendum. Tertium est quod monere
debet coniuges ad mutuam dilectionem et
concordiam sunt [illegible] quod patet
per ... videlicet per ipsius matrimonii
diffinitionem, per ipsius matrimonii utilitatem
et per ipsius matrimonii efficaciam. De primo
dicunt Canones quod matrimonium est viri
et femine maritalis coniunctio individuam
vite consuetudinem retinens xxvii q ii §1.
... et presumpcione illud et insti de iure per
... quod [illegible] exponunt dicentes viri et
mulieris non viderique mulieris nec
viri et mulieris quia nec unus vir
plures uxores nec una plures viros
habere potest. Communem scilicet [illegible]
et matrimonialem individuam vite consue-
tudinem retinens. Hoc est quod neuter
absque consensu alterius potest continencie
[illegible] nec simul vacare nec
se alteri copulare sed sibi invicem
mutuam fidem servare et in necessariis
[illegible] possunt subvenientem [illegible]
et [illegible] dicitur individua [illegible] intelligere
[illegible] & matrimonio [illegible] copulas
consummato quia ante [illegible] separari
[illegible] intelligere de matrimonio fidelium
quia et matrimonium infidelium potest separari
Nota secundum canones unum esse circa ma-
trimonium principaliter attendendum. Primo
quid sit matrimonium diffinitive. De quo
dicitur v q v §1 et extra de [illegible] illud
insti de iure §1 et [illegible] sunt
[illegible] Secundum vnde dicitur
matrimonium et quid est. dicitur a munium
matrimonium quia matris officium est.
officium quia matris officium est ...
dat mulieribus esse matres. Tertium est quod
[illegible] dicitur matrimonium [illegible]
[illegible] est quod eius officium magis in
... est quod [illegible] in officio viri
[illegible] apparet quia in officio
quia apparet ... quia est [illegible]
[illegible] in partu dolorosa et in
[illegible] laboriosa. Quartum est quod
sunt instituenda. Unde [illegible] peccatum
[illegible] sunt instituenda. Unde [illegible]
paradiso voluptatis [illegible]
[illegible] quibus verbis sunt instituenda
[illegible] declarandum est.
Sciendum [illegible] duplex est ...
matrimonium et [illegible] duplex est in
[illegible] una in officium nature
[illegible] altera remedium [illegible]

Tercio ad primam dici potest sacramentum
large in racione signi, non cause, ad
ad secundum vero accipitur in racione signi et
cause. Prima institucio fuit in pa
radiso ante peccatum xxxv q. v § his ita
Secunda vero fuit extra paradisum post peccatum
et hec secunda institucio ante habet rem
sacramenti. Tercia institucio autem fuit per
Christum dominum in nupciis et [illegible]
ante peccatum creando solum Adam
dixit propter hoc homo relinquet
patrem et matrem etc. Gen. ii° et c. de
divor. gaudemus. Aliqui dicunt quod tunc
institutum fuit quando dixit hoc nunc os
ex ossibus meis. Septimo queritur
qui possunt contrahere. Dicitur quod omnes
qui non prohibentur xxx q. iiii cum specialiter
Octavo queritur qui prohibentur contrahere.
Breviter dicitur quod omnes qui [illegible]
non possunt. Hoc dico quia puer
licet infra legitimam etatem constitutus
i. infra xiiii annum vel puella inf
ra xii annum dicat illa ad matrimonium
contrahendum accipio te, quia tamen
consentire non potest, nullum est matrimonium
ex. de spon. tue fraternitati, et ille qui utroque
testiculo caret in carnali copula
cum effectu consentire non potest, ex. de
frig. et malef. quod sedem. Similiter
furiosus vel insanus quamdiu illa [illegible]
ducat non potest hoc contrahere, quod
consentire non potest quia usu
rationis caret xxxii q. vii neque furiosus
et hoc verum est quando est in furore
constitutus, quod si habet lucida inter
valla et aliquando redit ad sanam
mentem nubere potest et testari, et
omnia que alii possunt. arg. in q. ix
indicas vii q. i. [illegible] pro
hibentur etiam aliqui propter votum et propter
ordinem et propter alia impedimenta
Nunquid ad omnibus contrahere potest
Brevissime dicitur quod si ita est quod [illegible]
habeat usum rationis [illegible]
quod agat minime contrahere potest.
De hoc dicunt Canones quod tria sunt
bona matrimonii scilicet fides proles
et sacramentum. Unde Aug. in Canone
omne xxvii q. ii dt in fide attenditur
ne cum alio et alia coeatur

[illegible] ut amantes et amantur susci
piantur in religione deputantur sive
informentur in sacramento ut matrimonium
nomen non separatur. Decimo dicunt
Canones quod tres sunt effectus matrimonii
Primus effectus matrimonii est quod coniugio
sanctum est coniugium ut fideles [illegible]
debitum esse ac si alter efficiatur [illegible]
ut xxxii q. vii c. [illegible] ex. de divor.
quod nec maritus potest dimittere
uxorem si efficiatur ceca sive leprosa
sive aliquid tale, nec uxor virum
xxxii q. v [illegible] et c. si uxor
nisi tamen causa fornicacionis, et tunc
si dimittat maneat sine coniuge
vel reconcilietur uxori xxxii q.
i. Dixit dominus. Secundus effectus ma
trimonii est, quia mulier potestatem
sui corporis non habet, et vir sui corporis
potestatem non habet, sed mulier ut
ex dictum est, et ideo post copulam
carnalem nec religionem alter potest
eligere marito alio nec continenciam
profiteri xxxiii q. v. c. i. et iiii et v
Tercius effectus quia vir compellandus
est reddere debitum uxori, licet nunquam
cognoverit eam et hoc non obstante
superveniente affinitate ex. de eo
qui cog. consang. uxo. sue. Discordiam
ii c. tue. Alia tamen [illegible] que de
ipsa affinitate est innocens maneat
est quod continent, quod si nolit, tamen
maritus tenetur ei reddere debitum
ei reddere sed exigere nunquam potest
ex hiis verbis habetur conclusionem
quod coniuges casto amore mutuo
se tenentur diligere et amare, quia
quod mane debet coniuges ad invicem
tam dilectionem et amorem sicut
coniugium [illegible]
amor coniugum [illegible]
[illegible] c. de [illegible]
[illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] ab [illegible] quod [illegible]
[illegible] forma [illegible]
uxore [illegible] / ille [illegible]
[illegible] instituit [illegible]
[illegible] sanguinum [illegible]
maritum [illegible] dimitti [illegible]
[illegible] in [illegible] suo seipsum
[illegible] in [illegible]
[illegible]
uxorem suam [illegible]

Uxor tenetur viro ad 8 / vir uxori ad 7 — Pro gradu

Nota 1 2 3 4 5 6 7 8 — [marginal numbering, left margin]

... excepcium quod clerici fuit in mulierem qui clerum amisit. Item ex Valerio libro vi capitulo ... et Esponia cum a matre sua Julia diligentissime custodiretur ne virum suum proscriptum in siliciam prosequeretur mutilis famulari veste sumpta cum duabus ancillis et tot comitibus ad eum clandestina fuga pervenit, nec recusavit semetipsam proscribere ut ei fides sua in coniuge proscripto constaret. Ad quid autem tenetur matrimonio coniuges. Dicendum est quod uxor tenetur viro ad octo. Primo debet viro dileccionem Titulo x. Nemini ... Saram diligere maritum. Secundo thori fidem. Ecclesiastici xxiii. Mulier que relinquit virum suum ... dabitur adultera si fuit cum alio. Tercio timorem in offensis. Ephesios v. Uxor timeat virum suum. Quarto subieccionem in obsequiis. Petri iii. Subditi viris propriis etc. Quinto in mandatis obedienciam. Petri iii. Sara obediebat Abrahe. Sexto reverenciam in verbis, unde Sara vocavit dominum suum. Genesis xviii. Dominus meus senex est. Septimo consorcium in habitacione. Genesis. Non recede ... Octavo adiutorium in cooperacione. Genesis ii. Faciamus ei adiutorium simile sibi. Quinque autem vir debeat uxori. Dicendum est quod vir tenetur ad vii. Primo ad dileccionem. Ad Ephesios v. Viri diligite uxores vestras. Secundo ad instruccionem. i ad Corinthios xiiii. Si que autem addiscere volunt domi maritos interrogent. Tercio ad correccionem. Job ii. Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Quarto honorem. i Petri iii. Tamquam infirmiori vasculo honorem impertientes. Quinto gubernacionem. Ad Ephesios v. Caput mulieris vir. Sexto sustentacionem. Ad Ephesios v. Nemo carnem suam odio habuit sed nutrit et fovet eam. Septimo debiti solucionem. i ad Corinthios vii. Vir uxori debitum reddat. Propter dictorum intelligenciam magis in speciali pono valde utile de infra scriptis omnibus investigandum. Et primo que sunt crimina que impediunt matrimonium contrahendum. Super isto quito dicunt canones quod sunt duo matrimonium contrahendum impediunt. Primum est si qua mulier machinata fuit in mortem viri sui cum

et effectu ... cum effectu acciderit ... crescendi cum illius in suum, et similiter si quibus machinaciones fuerit et cum effectu acciderit vivo altero ut haberet eius uxorem ... si contraxerunt sunt puniendi separandi ut xxxi q. i Si quis vivente. Qui casus sunt quidam intelligunt solum si dominus est primum coniugium. Et quod aliquo vivente eius ... fuerat adulterium. Set verior est opinio et hosti dicendum quod sola morte machinacione cum effectu sufficit ad impediendum licet non intercessit adulterium dicendum licet non ... ut in decretali ... Secundum quod ex hoc est quod primum crimen dicendum impedimentum. Secundum est adulterium, et ... quando adulterantes sibi prestiterint fidem promittendo seu in ... contrahendo seu de facto contrahendo. Hoc est intelligendum quod vivente altero coniuge fuisset inter illos adulterina commixtio sive sunt ante predictam promissionem vel contractum sive post, quod per adulterium polluerat prius vel postea, non intervenit non impedimentum matrimonii ut in decretali significasti. Et dicitur de eo qui duxit in matrimonium quam polluerat per adulterium. Secundo quomodo licuit uxorem adulteram aliquo modo occidere. Super hoc quito breviter videtur Titulo et prima ... in ... xxxvii dicitur quod uxorem adulteram contingit occidere dupliciter. Uno modo quia per iudicium iudicis potest occidi et hoc amore iusticie fieri licet, sed non livore vindicte, sed hoc requirit fieri in iudicio ... sed civili. Alio modo quia per iudicium occidit ... vel faciat occidi, et hoc sine iudicio ... legum. Licet quoniam in aliquo casu secundum leges civiles permittatur, ut quod inveniat uxorem in actu adulterii, tamen cum lex propter matrimonium non punit sed quia non punit morte sed alio homicidio ... tamen satis arta punit ut ff de adulterio l. ... adulterium ... si maritus. Sed eisdem actoritate ... querit cum ... licet viro occidere adulteram uxorem. Breviter dicendum est quod secundum leges civiles licitum est viro occidere adulterum uxoris in adulterio deprehensum, si est persona vilis et cui non debeat reverenciam ff.

adulter l. marito a. t[illegible] et li si adul
tera et C. de adul. l. gracchus et filiar
licet patri qui habet filiam in potestate
occidere adulterum filie in domo sua et generi
et occidere filiam ff. de adul. l. patri et l.
nec in ea et l. que ait Sed secundum canones
et deum hoc nichil licet et prohibetur
unde papa xxx xx Non occides /
Queritur ergo utrum magis peccat
occidens uxorem quam matrem / Dicunt
quidam sic per eum que semper maius
est peccatum occidere matrem quam uxorem
quia magis repugnat nature Sed
tamen quo ad aliquid maior pena impo
nitur occidenti uxorem · eo quod maior est pro
ximitas ad eius occasionem ut frequentius
patitur retrahatur / et facit hoc glo. in
canone admonere xxxiii q. ii et c. finem

Videtur autem propter / Erudi
liberos / Postquam autor in parte
superiori precepto plura tradidit
ad talem speciem iustitie pertinentia
quo ad illos qui sunt inferiores ratione
familiaris status sicut est uxor Nunc
vero subsequenter in isto precepto ponit tra-
dimenta ad eandem iustitiam pertinentia secundum
eandem speciem non solum quo ad illos
qui sunt inferiores ratione familiaris
status sicut uxor viri etc. qui sunt
inferiores ratione gradus / ut manifestare
et familiaritatis sicut sunt liberi qui sunt
ipsis parentibus ut inferiores et inferiores ratione
etatis circa disciplinam et bonorum mo-
rum informationem ad hoc parentes specialiter
tenentur quia sicut sunt causa essendi
sic et sunt causa bene vivendi ut patet
per phylosophum viii ethicorum dicitur Quod pater est
filio causa essendi causa nutriendi et causa
disciplinae / Et hoc est quod dicitur Eccli.
vii Filii tibi sunt erudi illos Non
est enim parvum meritum apud deum bene
educare parvulos dicit sanctus in epistola
epistola lxxx / Pro omnibus propter in-
telligentia et assignantia est sciendum quod
quod sunt attendenda circa filiorum seu
liberorum eruditionem scilicet divinorum manda-
torum eruditio spiritualis virtutis / bonorum
morum informatio · scientie virtutis / liberalium
artium seu mechanicarum acceptio addu-
centis honestas / Circa primum est attendendum

quod filii seu liberi inducendi sunt
et erudiendi a parentibus fideliter fidei do-
cumentis / Ad hoc autem frequenter monet
patres et parvulos Hugo de sancto victore
lib. ii parte iii c. xiv d. Et instruendi sunt
pueri per parentes fidei documentis
ac et patrinos quia sunt fideiussores
pro eis quos in baptismo susceperunt / ut
eis ad ad etatem pervenerint ante ad
moneant fidem rectam et confessionem bonam
custodire / ante omnia simbolum et
orationem dominicam scilicet eos docere et in
[illegible] Sunt etiam a parentibus suis
tenendi / quia usque ad vii annos
imputantur peccata parentibus dicit [illegible]
Epla lxxx Hoc idem probat per
[illegible] super ... lib. xii dicit aquilarum, Aquila
[illegible] est amor ad filios que
maximus est amor petrosis nidos lo-
in locis accessibilibus [illegible]
cat / et ne volubiles fiunt [illegible]
[illegible] pullos ponit quo [illegible]
[illegible] superet Ad hoc etiam facit
quod dicit Solinus lib. [illegible] c. in collectaneis
est lapis qui invenitur in nidis aquilarum
qui [illegible] habet
[illegible] debet filios in
[illegible] in partem [illegible] per divinorum
[illegible] in [illegible] et sic liberalium
mandatorum instructionem et sic liberalius
eas ab [illegible] dyalo / alias
cum nisi a malo eos retrahant et pre[illegible]
[illegible] eis imputantur et aliquo
peccatum eorum eis imputatur et aliquando
iusto dei iudicio deus in eorum penam
filios [illegible] punit in [illegible] et
[illegible] monet Salomon [illegible]
xxiii Noli subtrahere a puero disciplinam
et Eccli. xxx Cura [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] inducitur [illegible]
[illegible] est de Hely sacerdote [illegible] Reg.
[illegible] filios erudire ac corrigere
i Re. iii / quia [illegible] qui diu
negligebat a deo est punitus / qui dum
super sellam sederet / et filiorum mor-
tem in bello nuntiata [illegible] / de sella
[illegible] fractis cervicibus expiravit
[illegible] in iiii lib. Hely de symo-
niaca [illegible] narrat [illegible] lib. iiii
[illegible] quidam patre qui
dyalogi c. xviii de quodam patre qui
filium [illegible] qui deum
blasphemare non cessabat / nec pater
eum corrigebat / Ideo iusto dei iudicio

Non.

6

in sinu patris percussus est ita ut
subito mortuus exiuit / et hoc iuste
accidit est eam in pena patris qui
non corripuit eum / quam in pena ipsius
consimilia ut non in primis crescet moribus
crescente etate / Unde quidam narrat de
de quodam scolari de filio lucrum sed
quodam Zenonis discipulo qui sine aliqua
disciplina mittebatur consuevit sua in aliquas
et inhonesta sicut eciam narrat ibi / et a patre
redempcione recedere & angustiis tandem
deinde captus fuisset pecunia redimi
non potuit / qui cum lacrimis voce querula
peciit osculum a patre / et cum pater acce-
sisset nasum illius morsu secuit acu-
tissimo dicens / eciam meis primis temporibus
mansuetus eram / et mei ingenii docilem
non obediens sancciones meos contempsi /
filius prius castigante nocere est nichil
peccat in genere discipuli moris informacione
qui diceret / Pater quia me non castigasti
sed permisisti vivere pessime istud de te
capio vindictam / Ad erudiendum ergo tantum
mala auctor in hoc precepto patres
informat ut filios erudire debeant
dicens Erudi liberos. Severitas ergo
patria in filiorum correccione commendanda
est, sed non habeat excessum indulgencia
approbanda, sed careat vicio / et filiorum
dispendium modicum laudanda sed teneat
ordinatum modum / Tercio sunt erudiendi
sunt filii ab infancia bonis moribus
et virtuosis actibus / et hoc propter tria que
frequencia que in ipsis pueris inquirere
reperiuntur / primum est propter naturam
delectacionis dicit enim philosophus in ii° ethicorum
et ideo nobis est naturale delectari quod ab
infancia delectari incipimus / et quia
magis nati incipimus delectari / ideo ab
infancia removendi sunt a corrupcionibus
et instruendi sunt in bonis moribus
ut semper delectentur in ipsis / Secundum est
propter defectum racionis unde philosophus in
ethicorum pueri sunt insequentes pa-
ssiones nec reguntur racione / primo
racionis ergo cum careant quasi irracionales
sunt ab infancia moribus virtuosis
informandi / Tercium est propter [illegible] proniores
ad malum sunt enim magis proni ad
malum quam ad bonum ut dicit et
probat Canon omnis etas xii q. i et

et hoc quadruplicater contingit / primo
quia ad malum recipimus / ad bonum autem
non nisi cogimur / Secundo propter fomitem
ad malum impellentem / Tercio propter multa
impedimenta boni / anima maiori claritate
et subtiliori indiget in bono
quam in malo / In etate ergo infantili
et tenera sicut doctrina scribit in cera
hec in bonis et virtuosis moribus sunt
erudiendi / quia in tali etate facilius
flectuntur / et ponit exemplum de herbustulis
que in qualibet partem possunt flecti
et tenera analia sive labore faciunt do-
mari / Ad hoc eciam Anselmus de similitudine
dicit quod mollis cera capit ymaginem
sigilli et retinet eam dum est indurata
Sic est de etate infantili / et sicut in
quarta cera non potest bene imprimi
sic est de etate indurata / Circa tamen
erudiendi sunt in liberalibus ac eciam
mechanicis artibus / de mechanica vero
erudicione nichil ad presens / tamen cum
dicetur in prima parte materia / precepto patres
cum Cum tibi sint nati vel erudiendi
ergo sunt liberalibus disciplinis / nobiles autem
principum / quia adhoc ut filii virtutibus
imbuantur et sciencijs / optimos et probos
magistros habere debent sicut Alexander
Aristotelem / Traianus Plutarchum
Neronem Seneca / ut in prologo de
satis continetur / Unde legitur eciam quod rex
Romanorum scripsit regi Francorum hortans
liberos instrui liberalibus disciplinis
quia rex illiteratus est tamquam asinus coronatus
Sicut est quod scripsit Alexandro Aristoteles
in libro de secretis secretorum / ubi eciam
eum admonet / ut studia in civitatibus
regni sui committere debet / et pauperes
suis hominibus ut suos docerent filios
scienciam litterarum et eos studere facerent in mo-
ralibus et liberalibus scienciis / addiciens
eciam quod sua eius providencia in necessariis
subvenire debet / minus studentibus
et proficientibus prerogativam facere equa-
lem ut per hoc vigilandi materia et
exemplum scolaribus ceteris prebeatur / Item
peticiones eorum exaudire et opera eorum
recipere et collaudare debet / Quia hic eos
comparabunt ad una premia conquirendum
minus eciam in scripturis una perpetuabit gesta

M[ulier] Ait modo commendabilis est, et laudabilis prudentia in hoc apparebit, in hoc nunc honorabitur imperium, decorabitur totum regnum, illustrabitur curia, annales et totum regnum, illustrabuntur nunc gesta regalia melius commendabuntur nec maior causa regnum gloriam sublimat. Monet eciam regnum gloria sublimat. Cuius eciam gesta et tota orbem universum salute afformavit, nisi diligencia studendi et cum hoc suspiciendum plurimus, quia nunc et cum hoc suspectum plurimus, et propter illa supra modum sanctas diligerent, et propter illa ad summum fastigium gradum ascendere merverunt. Quare puella in domo patrisfamilias communio studio studebant cursum anni, festa futura solempnitates cursum planetarum, mensas ab[s]tinencie, cursum planetarum, mensas abstinencie, revoluciones racionis dierum et noctis, revoluciones pluvium et rorum, titulum dierum signa stellarum, stadium futurorum seu iudicia et alia misterii que pertinent ad artem et alia misterii que pertinent ad artem superiorum. Unde beatus in psalmis: Et sunt ciudi illos et tu illos a puericia illorum, filie tibi sunt sicut corpus illorum, et non studias Sylaciam fame tuam adiens et non studias [illegible] puellarum regum. Unde oculi tui erudicionem puellarum regum.

Puelle ergo erudiri debent aliquid dicere puelle ergo erudiri debent maxime circa tria, et primo taciturni debent a nimio cantu ne sint vagibunde a nimio cantu ne sint vagibunde. Secundo taciturne debent a nimia loquacitate. Tercio ne sint nimis debito taciture. Tercio ne sint oraose propter [illegible] opposite. Circa primum puelle sunt a nimio cantu taciturne et hoc maxime propter tria. Primo quia communio cantu datur eis male agendi commoditas. Propterea plerumque in tempore dicit quod homines male faciunt cum possunt, et hoc quia proniores sunt ad malum quam ad bonum. Cui concordat Canon Omnibus etc. xii. q. i. Et mulieres plus mulieres quam viri, quia magis defficiunt a racione et ideo nullus danda est eis male agendi commoditas. Unde publice dicitur Ebel-bel. Ymolar. Salo homo laurum. Secundo quia communio discursu efficiuntur puelle inverecunde. Hoc est quia omne insolutum est verecundum, et ideo quando mulieres non sunt solute per eas secrecium inorum puntae sunt verecunde, tandem autem sunt assuete per unionem aspectibus puntae inverecunde efficiuntur. Ergo verecundia frenum est mulierum, si essent cum multa turpia perpetrare quia etiam multa turpia committerent nisi verecundie catheua constringeret, ut in aut[h]entico in compilacione. Tercio cum communi discursu sunt impudice et lascive. Racio est quia sunt extra magis habens domesticum et magis familiaris. Animalia autem domestica et familiaria permittunt se palpare et tangere. Silvestria autem non permittunt, nec approximare sibi timent nec tactum. Si ergo mulieres sunt domestice erunt impudice lascive et vane. Circa secundum erudiende sunt puelle ut sint debito modo taciturne, quod est ostendere multipliciter. Primo quia ex hoc sunt magis decentes et magis diliguntur a viris suis, et plerumque ex [illegible] concupiscencia sui rei que abest. Unde quando aliquid sit rei que abest. Unde quod aliquid possibile videtur habeat unde magis ardendum et magis inaccessibile, magis auget eius concupiscenciam. Si ergo mulieres sunt loquaces et hoc videtur magis familiares, contempnuntur et vilipenduntur. Si autem sunt taciturne videntur magis inaccessibiles et per consequens magis diliguntur, et quia omne quod diligitur videtur pulcrum, hinc est quod videntur magis pulcre. Secundo quia prudentes loquuntur decentes. Secundo quia prudentes loquantur et prudentes quia auget racionem ubi mulieres autem deficiunt racione, quia ubi est maior defectus ibi cautius est agendum. Ideo mulieres nisi bene caveant committunt verba sua de facili proprium in verba fatua et in pinguedinem, et non faciunt nisi sint taciturne. Ergo non debent multum loqui. Tercio debent esse taciturne ne sint litigiose, quando incipiunt litigare auget concupiscencia litigandi quia nesciunt se refrenare, cum igitur tacuerint racione deficit accidit nisi sint taciturne, ergo mulieres debent ne nimium loquantur. Circa tercium caviende sunt et custodiende ne in curiositate quiescant sed magis sint operose. Quod evidenter triplici. Primo quia [illegible] ethicorum aliquis delectare si vita nostra diu durare non potest. Ideo aliquibus operacionibus licitis et honestis se dare debet quia unusquisque

delectatur in suo opere delectabitur in eo siue bonum siue malum fuit. Ergo quia secundum philosophum necesse est mens humana occupata esse. ideo quando non occupatur tunc licita vagatur et consentit, ergo licita illicita delicatando nititur. Ideo quia ex hoc con-surgit aliqua vilitas et alia bona qualia sunt opera ista que delicate occupant. hoc considerandum est secundum diuinitatem et di-uersitatem personarum et locorum.

Vadam auctoris preceptum Cura familie. Postquam auctor in duobus precedentibus preceptis posuit rudimenta ad tuam instancie spectancia quo ad illos qui inferiores sunt ratione status familiaris, sicut vxor et ratione gradus naturalis propinquitatis sicut filii maxime circa disciplinam et bonorum morum informationem ad quam de iure tenetur parens. Nunc vero subsequitur in isto xv^o precepto ponit rudimenta ipsis familiepatribus, ut non solum amouere et disciplinare debeant filios suos naturales, verum et filios familie sue, quia sicut tenetur filiis et familie in educatione temporali sic et in disciplina morum. Apostolus vocatur paterfami-lias quia in familia sua omnibus pater est. Ad hunc regimen occasionem inducit hec omnis ut l. promittamus de familie de bona sic. Unus plus scribit augustinus ad quemdam comitem, ipse paterfamilias pro omnibus de familia est custos ... vnde quero inquit augustinus mi frater pro omnibus tuis subditis a maiore vsque ad minimum et dulcedine regimine celeste et timore ge-henne animaduertas, et de eorum salute solicitus et vigil existas, quia pro omnibus tuis subditis qui in domo tua sunt reddendam domino rationem. Admonia ergo et suade eis ut caueant a superbia, detractione, ebrietate a fornicatione, ira et luxuria, a periurio et cupiditate que omnium malorum est radix venenosa. Et super id Iohannis xv. cum mihi ministrat etc. augustinus Omne l. vos ergo modo vestro ministrate christo, bene viuendo, elemosinas faciendo, nomen doctrinamque eius quibus potueritis predicando ut vnusquisque paterfamilias hoc nomine agnoscat paternum affectum sue familie se debere debere, et pro christo et pro vita eterna suos moneat omnes doceat compleat

impendat deuinolencia extra disciplinam ita in domo sua celebrand et quodammodo episcopale officium impleat, ministrans christo ut in eternum sit cum eo. Ad hoc autem exequendum introducit auctor plures precipi-entibus familiam suam. Primum propter intelligentiam et abstinentiam est sciendum quod tria sunt que inducunt principes patresfamilias ad studium omnes solicitudines circa necessaria fidelis spiritualis, videlicet industria et ca-nonica quod primum quod inducere debet patresfamilias est sacra scriptura. Vnde paulus ad Cor. 5 dicit apostolus Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet fidem negat et infidelis est deterior i. ostendit se esse deteriorem quia infidelis non vitare, quia infide-les licet non sint sub lege gratie, tamen seruant illud instinctu nature. Per hoc autem quod dicit apostolus suorum et maxime domesticorum patet quod patresfamilias non tenentur solum curam regiminis habere circa domesticos i. circa filios tantum ut exponit augustinus sed etiam circa omnes personas intelliguntur sui qui de familia sunt. Secundum quod introducere debet patresfamilias ad omnem solli-citudinem studium circa familiam suam est ipsa naturarum industria. Ad hoc enim quod alijs omnibus intendere debet paterfamilias ut non tantum sibi viuat sed filijs et vni-uerse familie sue comitentibus de fallacijs dyaboli precaueat et venenosa eius iacula siue tela quibus melius potest precauere ex parte paradisus. Asserunt enim sa-pientes, quod dum pardus venatorem sentit, valat tamen dum in cauerna ve-natoris donec filii fugiunt, post quos et ipse fugit, et ad se filios clamando re-ducit. Valde enim turpe est ut homo prudentissimus ad venatorem suum scilicet dyabolum non caueat, cum auis suo venatori sic illudit filiosque defendat. Item de aquila dicit enim ut ab omnibus venenosis filios custodire possit preciosum quendam lapidem innuit, quem cum in nido filijs ponit. omne venenum simul ab eis excludit. Sic deus pater ad christum lapidem angularem in nido po-suit omne venenum a filijs predestinatis amouit. Sic et quilibet paterfamilias propterea debet laborare lapidem caritatis

inter filios et familiam ponere et si quos
invenerit discordes debet a se removere
et maxime si voluit in corpore vero
pacem iustitie inspirare per fidem spem et
caritatem et alias virtutes universas Item
exemplo gruum / Grues enim magne aves se
mutuo se amantes / quamvis in societate
vivere simul ordinate volentes / simul
itinera petentes simul quiescentes / et omnes
unum sub uno rege ducentes Exemplo docent
quales debent esse familie / debent enim
sub uno patre degere et eidem in amore
famulare / et corpore si contingat eos bellum
inter se gerere et se mutuo despicere, tamen
bello finito ad pristinum reparentur amorem
et ac si qua earum a sanctitate exorbitet
confractis alias querit In quo instruitur
paterfamilias ut si suis commensalibus ut proprie
aliquam immundam ex hoc maculam acceperit
benivolentiam ex toto relinquere debeant
sed nutibus et verbis querere reconciliationem
et bonis et factis ostendens / nec acquiescendo
cessare donec inter tales concordia fuerit
reinventa Tertio quod inducere debet pater
familias ad sollicitudines cure rei fami-
liaris sunt Canonica statuta / Debet namque
paterfamilias de illius specialiter curare
secundum Canonica instituta Primum est ut
vite necessaria ordinate unicuique ministret
apostolum Actuum 4° capitulo / Et unicuique
dividebatur secundum quod unicuique opus erat
Cum similis iure premitur / et in eodem titulo
sic enim sanctitum nisi sanxerit si
pater vel alius eo sciente vel contra
filium vel proximis liberum / vel duos fratrum
infantem vel aliquem predictorum languidum
cuiuscumque status et etatis exposuit / vel si
alicui bonum alimenta impie denegaverit
filius sic ipso a patria liberatus est / et liber
sit ingenuus et servus liber Illi vero qui
eos susceperint ut puer sibi hoc in corpore proprius
ius aliquod vendicare suscepto / Quinto ad
hanc partem legitur et notatur in decretali
unica de infantibus et languidis expositis / Secundum
de quo debet curare paterfamilias secundum Canonica
instituta ut mores quorumque perscrutari debet
ut corrigantur In hoc autem super omnia debet
studere quilibet paterfamilias ut virtutes sub-
ditorum et vicia cognoscat / ad hoc ut virtuosos

honoret / et viciosos secundum demerita pu-
niat vel reformet / quinto addit bonam
doctrinam tradit Bernardus in libro iiii de consideratione
ad Eugenium papam quia quomodo videre
potest rector prudens viri in ii
aulicorum defectus § xliii Quinto ergo ma-
lum sanat morum familiarium ignorantia
ostendit quia in moralibus dicitur et
ignorantia morum mater vitiorum est
et iniquorum mater Debet ergo bonus
paterfamilias familie sue defectus
perscrutari ut corrigantur / nec etiam
hoc debet esse negligens vel remissus
quia quod uni potest indigno ad ceteros
tangit proximat diversas / familiaris
cum venie incentivum tribuit delinquendi
ut dicit Ambrosius in libro de officiis
et habetur in Canone / est iniusta xx
iii et iiii z e. f. / nec tamen crudelis
esse debet / vel severus in puniendo
quia melius est de nimia misericordia
quam de nimia severitate reddere rationem
ut dicitur pendet in fi. et saepe fit ut
levius castigatum / revertiatur celerius
castigatum / asperitatis cum nimie in
crepacio / nec corrigit compunctus nec
salutem xl di. ad illius Tertio
de quo debet paterfamilias secundum Canones
institutum est ne per sua prava exempla
eius familia corrumpatur et hoc est
quod ille Satanas videtur afferre
dicens Et virtus nos corrumpunt
vitiorum exempla domestica / magis
cum subeant animos auctoribus / an-
quenit doctoribus magne de se et
vos recepi. ubi habetur / Et que a
maioribus fiunt de facili a subditis
trahuntur in exemplum Hec autem illi
qui potius familie et subditis sue
causa ruine quam forma vel medicina
virtutis Et hoc est quod dicit illius textus Et
reos tot mortibus digni sunt quot
perditionis ad subditos transmittunt /
Cui decreto concordat textus cum suspicione
in Canone preponere xi q. iii /
Conari etiam debet paterfamilias et
duos honestos et discretos familiares
tenere et suo consilio deputare officiis
ipso suam et industriam familiaris
cuilibet et iuxta ordinem debiti tenere

naturam appetiuerit ardue in rebus
non est consistere super bonum cum
sicut scribit Boecius libro de consolacione
Nam quod perpetui via tenta desert or
dinem letos non habet exitus et quod
sicut scribit Tullius de amicicia nichil
est appetitum filium sui nec rapacem quam
natura adeo subleuauit corrupti sicut
est ab aliis repellendus maxime cum
insanabilis et incorrigibilis reputatur et
hoc apparet cum tandem reprehensiones
abhorrerit et tunc tanquam membrum
extoto putridum a corpore familie est
penitus resecandum et hoc est quod Salomon
dicit in prouerbiis xxix dicit Viro qui
corripientem se dura ceruice contempnit
superueniet interitus et eum sanitas
non sequetur Nam sicut in egro est
signum mortis corporalis cum ei data
sibi salubrem medicinam contrariam
nimirum reducendum Sic est signum spiritua
lis mortis in eo cum quis omnibus qui
ei scribit et reprehensiones benefacit
et sanabili dato consilio ad contrarium
declinat Unde Augustinus Ita viuere deo
tibi et non est maior iniquitas quam
iniquitatis defensio Ergo pater familias
summo studio liberis eius prauos
debet quanto citius expendit eliminare
cum sicut scribit [illegible] in
filipice Omne malum nascens faci
lius opprimitur inueteratum autem fit
plerumque robustius et sicut experientia
testatur in psalmo Cum bono bonus
eris etc. Et hoc est quod scribit [illegible]
in canone in [illegible]
sic dicit resecande sunt putride
carnes et scabiosa ouis ab aliis
repellenda ne corpus et pecora
corrumpantur Sed prudens paterfamilias
et dux non nimis scandalisari debet
eo quod ut sint in familiaribus aliqui
mali dum sint sanabiles quia
ut ait Augustinus ad [illegible]
eum querelando de familia sua [illegible]
dicebat Quilibet vigilet [illegible]
domum mee [illegible] et [illegible]
[illegible] arrogare [illegible]

ut domus mea melior sit quam archa
Noe ubi inter homines octo unus re
probus inuentus est Cam [illegible]
melior sit quam domus Abrahe ubi est
dictum eice ancillam et filium eius [illegible]
[illegible] melior sit quam domus Ysaac
cui de duobus geminis [illegible]
dictum est Jacob dilexi Esau autem odio
habui [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] quod sicut [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Thomas [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] in quibus non ut uoluit sed in
[illegible]

Exemplum autem [illegible]
[illegible] Postquam autem
[illegible]
[illegible]
[illegible]
et gradum familiaritatis [illegible]
sicut [illegible] filii et familia [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

sed obediens reuerenter in omnibus quibus respon
deus bone. Vel aliter In iudicio adesto
id est sum et consistens adesto in iudicio ma
xime quia tu fouens istam causam et ne
condempnaris per sententiam iniustam per iniquam
sententiam iudicantium / Sed tamen remedia op
tima debes illis adhibere / et hoc innuit
auctor in hoc precepto cum dicit In
iudicio adesto. Pro cuius precepti intelligentia
et obseruancia est diligenter attendendum quod sicut
dicit glossa de summo bono quatuor exiguntur
persone ad hoc ut iudicium integretur videlicet
Iudex actor testis et reus. Prima et
principalis persona integrans iudicium est iudex
qui pro tribunali sedere debet in iudicio
In quo quidem iudicio iuxta exiguntur primo
ipsum iudicium tangenda sed exquisita discu
ssio / facilis credulitatis exclusio temporis
examinatio / et cum deliberatione sine
placito / et sic iusto quia iudicium dei
est. Deut. primo / Ita iudicabis magnum
ut paruum nec accipies cuiusquam personam
quia dei iudicium est / Cui concordat
quod legitur et notatur in decretali Romana
de iudiciis. Caueant ergo iudices delegati qui
iudicium peruertunt et sint diligentes circa causarum
discussione et sententiarum diffinitione. Cuius
ut ait Gregorius super illo Iob xxix Causam
quam nesciebam diligentissime inuestigabam
et Gregorius in moralibus xix / Ne preciendam
sententiam cito ne vmquam precipites esse de
beamus ne temere indiscussa iudicemus /
Nam maiora crimina crebrius credenda sunt
cum audiuntur, et tamen pericula non
veraciter cognoscuntur. Facilitas enim cre
dulitatis facit aliquando peruersa dare iudicia
sicut pharao nimis credulus verbis uxoris
sue irritatus contra Joseph et tradidit eum in
carcerem Genesis xxxix. Ad effectum ergo discu
ssionis accusacionum et defensionum est
oratio vel causa in instituti iudicium sit
sicut in populo Susannam condempnante
ad dictum senum Danielis xiii que fuit
liberata testibus examinatis et condempnatis.
Cauendum est ergo iudicibus ne ex dissensionis
obmissione / ne ex odii immanitate / ne
ex timoris pusillanimitate / ne ex carnalis
amoris affectione / ne ex amicicie fami
liaritate / ne ex munerum cupiditate
iudicium peruertant. Quia quatuor modis
in canone. xi q. iii. iudicium peruertitur

timore odio amore cupiditate /
Sed tales perniciose iudices ut sunt
imitatores summi iudicis cuius iudicium
in tres stetit ut ps. Iudicabit in
iusticia pauperes / De diligenti et
solerti causarum discussione narrat
Valerius libro viii c. iii quod Demosthenes
astute misit cuidam anicule successa
est, que pecuniam deposuit nomine
a duobus hospitibus acceperat, condicione
ut eam simul utrisque redderet. Sequitur
ibi in iiii° dicitur sua post medium de
mandata iudicium et iudicium satis infra
in pluribus de hoc precepto Secundum iudicium quod
persona integrans iudicium est actor, qui
reum conuenit in iudicio, In quo scilicet
actore principaliter sex condiciones requiruntur
quas si diuersis obseruauerit licenter
in iudicio adesse poterit et valebit que
quidem condiciones sunt narratio declarande
Primo namque actor sinceritatem debet habere
debet ne in iudicio vel extra nisi sua
petere velit non aliena querere, non
per falsitates procedere, non causam diu trahere
ad votum committere, non ipsos pauperes
corrumpere / non pauperes opprimere velle
quia sicut aduersarium seu reum diuitem
lucrum cum in curia et dampnum in
consciencia et plerumque stat iusto dei
plectuntur in hac vita, quod sit aliquando
per infirmitatem / aliquando per mortem subitaneam
vel alio modo inopinato. Super omnia
autem precauere debet actor, ne bonam
famam negligat, quia sibi ipsi crudelis
dicitur, sequitur quod pulcherrime loquitur
Tullius in officiis c. primo d. Si vir
bonus fuerit hanc vim ut si digitis
concrepuerit scilicet per digitorum percussionem
sicut mos fuit apud antiquos in
testamento possit locupletum nomen suum
inserere, i. fieri heres / hac vi non
utetur sequitur Intelligat enim nichil
expedire nec utile esse quod sit iniustum
hoc qui non didicerit bonus vir esse
non poterit. Et c. xix Cadit ne in
bonum virum euolutio sui causa aliquid
fingat seu perpetret / aliam sua fallere, nec
... nullo modo est / Ergo vilia res tanti aut
commodum ullum tam expetendum ut boni

splendore viri et nomen amittat
qui dicat non et reddit ipse tamen
quia voluntas illa non potest tibi auferre
si vir boni non cepit fidem et ius
ticiam deserit aliquid ab eis qui restitutus
et per iniusticiam pauperes opprimit
et bonis suis spoliat puniretur in
hac vita aut in alia et in presenti
morte ut patet de rege Achab qui
per falsum testimonium et iudicium ex sug
gestione Jezabel uxoris sue cepit
vineam suam Naboth unde ipse regi
dictum est occidisti et possedisti dicit
in hoc loco quo linxerunt canes san
guinem Naboth lingent sanguinem
tuum Carnes vero Jezabel comedent
iii Regum xxi c. aut aliis inopinatis
modis ut de Aman qui voluit
Judeos coram rege Assuero opprimere
et dampnare qui tandem iusto dei
iudicio a rege dampnatus est ut patet
Hester vii c. Actores ergo super
omnia precaveant ne rogant eos ad
detinendum seu ad periurium faciendum
ne gravior incurrat delictum Unde
Augustinus in sermone de collatione Johannis
Ille inquit qui hominem provocat ad
iurandum et scit eum falsum esse
iuraturum vincit homicidam quia
homicida corpus est occisurus ille vero
animam immo duas animas et eius
quem iurare provocavit et suam De
illo vero qui aliud provocat ad per
iurandum habetur infra in xix precepto
Jusiurandum fiue Tertia persona
integrans iudicium est testis teste
enim veritatem exponere debet omni
amicicie de qua testis nichil ad
presens quia latissime dicetur infra
in iii parte in octavo precepto v pro
ductus testis Quarta persona in
tegrans iudicium est ipse reus qui
quidem reus adesse debet in iudicio
nec se per contumaciam aliqualiter
absentare ne iudicium et iudicem
contempnere videatur Procuret tamen
evidencia est primo sciendum quod triplex
contumacia reperitur in iure que habet
de iure canonum non corporali morte

sed spirituali triplicatur primum de qua
primitus habetur in sequenti
precepto Non occides Secunda in principio
prima est non in veniendo ad iudicium
et hec est triplex Unus quando per contumaciam
citatus venire contempnit Alius quando
maliciose se occultat Tercio quia impedit
ne citacio ad eum pervenire possit De
hiis tribus habetur in decreto Cum frequenter
ut lite non contestata. Secunda principalis contumacia
est quando ad iudicium tamen venit quidem
sed non vult stare iuri vel ante tempus
examinacionis contumaciter recedit xi q iii certum
Tercia principalis contumacia est quando
offensa eius manifesta est et iussus a
iudice non vult emendare de hac satis in
decretalibus extra de ver. sign. Cum ergo reus
tamen in iudicio assistit coram iudice si aliquod
vel defectus imponatur eidem non debet peccata
peius cumulare purgando se per iudicium
vel periuria vel compurgatorum falsa testimonia
Sed potius culpas suas vel contumaciam cognoscat
fateatur et veraciter peniteat dignum se esse
penis et suppliciis intelligat exemplo filiorum
Jacob dicencium Merito hec patimur quia
peccavimus in fratrem nostrum Genesis xlii Penam
vel ad mortem pacienter suscipiat
et cognoscat sibi melius esse vitam fi
nire in pena quam vivere in malicia et
supplicium dei clemenciam imploret et in ver
salvatorem confidenter speret exemplo latronis
dicentis Nos quidem iuste nam digna factis
recipimus Secundo Memento mei etc. Luce xx
iii Et si tamen reus innocens sit cum in
iudicio falsa imponuntur et pacienter sustineat
et absque falsitate innocenciam suam ostendat
exemplo Joseph qui innocens in carcere missus
est Genesis xxxix et exemplo Susanne Danielis
xiii et exemplo beati Stephani Actuum vii
et exemplo domini nostri Jhesu Christi agnus ductus est ad
[illegible] ... tres quando maliciose
[illegible] Ezechielis xi maliciose defendit deus in
defendit deus maliciose
[illegible] hoc fit ad
puniendum et si permittit puniri
[illegible] ... narrat Jeronimus
[illegible] et primum ... in collo percussa
... c. xxiii de septies in collo percussa
cui imponebatur crimen adulterii et unde cum
... longos tractus
... ut compendio mortis
fieret / Ait illius testis est deus / ... me
negare nolo ut pereat si non mentiri vellet
ne pereat et ad primum ictum speculatoris

abscisum est caput viri, et cum ad illam
venisset primo ictu casure modice san
guinis emisit, secundo fibulam auri de collo
excussit, tercio gladius reflexus et se fune
nam posse consideret, alius percussor eligitur
et semel percussa quatitur, secundo ab eo eciam per
cussa cessatur, tercio vulnerata prosternitur
Quarto percussa visa est mori, et ducta
a clericis revixit diucius. Deus inesti
adiutor, et licet contra sentirent leges
reducta est libertati. Pro primo patet de
clausula magistri in speciali est de tali
questione querendo utrum liceat reo de crimine
accusato in iudicio veritatem negare
et negando veritatem peccat mortaliter
Et primo videtur quod reus absque mortali
peccato in iudicio ne deprehendatur negare possit
veritatem. dicit enim Crisostomus Non tibi dico ne
te prodas in publicum neque apud alium accuses
Sed si veritatem confiteretur reus de crimine
in iudicio accusato seipsum proderet et accu
saret, non ergo tenetur veritatem dicere et
ita non mortaliter peccat si in iudicio ne
gatur. Preterea si mendacium officiosum
est quod aliquis mentitur ut seipsum li
beret a morte, quia plus sibi tenetur
quam alteri, mendacium autem officiosum
non ponitur esse peccatum mortale sed veniale
igitur si accusatus in iudicio neget veritatem
ut se a morte liberet non mortaliter peccat
Contrarium omne peccatum mortale est contra
caritatem, sed quod reus accusatus mentiatur
excusando se a peccato sibi imposito non
contrarium peccato caritati neque quantum ad
dilectionem dei neque quantum ad dilectionem proximi
ergo huiusmodi mendacium non est peccatum mortale
Sed contrarium probatur quia omne quod contra
est divine glorie est peccatum mortale, quia
ex precepto tenemur omnia in dei gloriam
referre ut patet j ad corinthios x. Sed quod reus
illud quod est contra se confitetur pertinet
ad gloriam dei ut patet per illud quod Josue
dicit ad Achor fili mi da gloriam domino
deo tuo et confitere atque indica michi
quid feceris ne abscondas ut habetur
Josue vij. igitur mentiri ad se excusandum
in iudicio est mortale peccatum. Ad solucionem
talis videtur. Quod quicunque facit contra
debitum iusticie mortaliter peccat, pertinet
autem ad debitum iusticie, quod aliquis obediat
suo superiori in hiis ad que ius prela
cionis se extendit. Judex autem ut supra
dictum est, superior est respectu eius
qui iudicatur, et ideo ex debito tenetur
reus ei iudici accusatus iudici veritatem
exponere, quam ab eo secundum iuris
formam exigit, et si confiteri noluit
veritatem quam dicere tenetur, vel si
eam mendaciter negaverit mortaliter peccat
Si vero Judex exquirat quod non potest secundum
iuris ordinem, non tenetur ei reus accu
satus respondere Sed potest, vel per
appellacionem vel aliter licite subterfugere
mendacium tamen dicere non licet Ad primum
ergo dicendum quod quando aliquis secundum iuris or
dinem a iudice interrogatur, non ipse
se prodit, sed ab illo proditur, dum ei
necessitas imponitur respondendi per eum
cui obedire tenetur Ad secundum dicendum quod
mentiri ad aliquem liberandum a morte
cum alterius iniuria, non est mendacium
simpliciter officiosum, sed habet aliquid de
pernicioso admixtum, cum autem reus
mentitur in iudicio ad excusacionem sui
iniuriam facit ei cui obedire tenetur
dum sibi denegat quod ei debet scilicet
confessionem veritatis Ad tercium dicendum quod
reus qui in iudicio mentitur se excu
sando facit contra dilectionem proximi
tam ex parte iudicis cui debitum nega
tur quam ex parte accusatoris qui punitur
si in probacione deficiat Unde in psalmo
dicitur Ne declines cor meum in verba
malicie ad excusandas excusaciones
in peccatis, ubi dicit glosa. Est consue
tudo impudencium ut deprehensi per aliqua
festa (?) falsa se excusant. Et gregorius xxij
moralium exponens illud Job xxxi
Si abscondi peccatum meum dicit usitatum
humani generis vicium est latenter peccatum
committere et commissum negando abscondere
et convictum defendendo multiplicare

Verecundiam tollis (?) propterea est
Para te foro Opinio quidam
fuit quod auctor superflue posuit
propter suam duplicitatem (?) ponitur
In iudicio adesto ad istud quod utrumque
assecutos probat in isto includi posse
sine aperiri dimissione respondebit pro
quod auctor superflue non posuit Dicit

preceptum positum / quia peccans pre
ceptum in sola mercacione aut ex
ornatorum negociorum vendicat b' loco
peccans contra abstinet per negocium ex
amicicia tamen acceptam / ut scilicet tunc
in iudicio tenus debet interesse ne
tanquam contumax puniatur / multo ergo
subsequenter hoc preceptum potest dici
parata te foro eius velle innue quod
obediens esse debes ei de cuius foro existe
et hic non dicit domini foro existe
quia non solum racione originis vel
ad minus aliis modis sortiri quis
potest forum tam de iure canonico
quam civili ut leguntur et notantur
in decreto licet de fo compe. Pro
primus precepti malicia ac ad obser
vanciam est huius sancti quod tria sunt
precipue que habet non solum racio
nem ad quelibet aliud de corpore
universitate inducere ad parendum foro
suo. Primum est propter legis divine
preceptionem / et ipsius transgressionis
punicionem. Secundum est propter legis mo
ralis induccionem et ipsius reple
cionem. Tercium est propter fori differenciam et
ipsius derivacionem. Circa primum dico quod in
obediens sive contumax foro suo i.
iudici de cuius foro est de iure divino
sunt utriusque testamenti preceptum et
ipsius transgressione capitali morte con
faciles puniebantur ut scilicet dicitur
xvii c. ubi dicitur quod qui superbierit
obedire nolens sacerdotis imperio et
iudicis decreto moriatur homo ille
Adam scribitur ad Hebr. xiii°. Ubi ait
inobedientia et prevaricatio accepit
retribucionis mercedem i. condignam
punicionem. Et Luce xii dicitur quod
servus ille qui cognovit scilicet voluntatem
voluntatem domini sui scilicet iudicis
nec ad ingratum et non fecit eius
voluntatem scilicet non parendo
vapulabit plagis multis. Hec ad
pene hodie ad karum sunt canones
non sunt quia pro omni contumacia
non punitur quis regulariter corporali
morte sed potius spirituali, quando

cum excommunicacione ut in canone absit
di. q. iii qui si se hac re revocaverit
aliquam suspensione ab officio vel beneficio
ut in decr. vitans de s. et s. et com.
aliquando punitur expensarum satisfaccione
et promissione in poss. et multis aliis
modis quos ad presens obmitto brevitatis
amore. Circa secundum est ad sanctum
quod Seneca epla lxxv dicit quod non est
quod [illegible] contempne ingratitudo etc. Multi
[illegible] hoc applicat moraliter
ad mores qui non parent foro i.
[illegible] supremo domino albo veniunt / et hic
[illegible] diffusa vitiorum devotantur
[illegible] et venire contempnunt
alii veniunt et veniunt / alii compelluntur
alii veniunt et veniunt / qui veniunt
ut veniant. Illorum qui veniunt
et venire contempnunt / tres sunt differencie
et venire contempnunt / tres sunt differencie
sunt [illegible] de ubis dicit scilicet superbi
[illegible] luxuriosi. Illi per illos figurantur quod
[illegible] ad cenam illam magnam vocati fuerint
et se excusaverunt de quibus Luce xiiii
Excusacio prima pertinet ad superbos qui
dixit villam emi i. dicam terram multo
labore acquisitam / rogo habe me excusatum
Hec verba invenit [illegible] humilitas
sonat in voce sed dicit hoc contempnit
superbia est in amore. Secunda excusacio
pertinet ad avaros qui dixit Iuga bo
um emi quinque vel per quinque iuga boum
quinque sensus corporis designantur / et dicuntur
iuga quia sunt duplices. Sed instructa sensum
iuga quia sunt dupliciter [illegible] due aures
[illegible] duo cum sint oculi / due nares
due manus / sic dicit cum bonus tamen
[illegible] sic avari [illegible] terra delectantur
magis cum oculi delectantur in videndo
massam auri quam in videndo corpus
Christi. Cui bene convenit quod dicit Augustinus
in canone sicut habetur xxxvi di. ubi dicitur
quod mens avari semper bonum cupidus
avaricia [illegible]
[illegible] contempnit / [illegible] Iuvenalis est oculus
solem [illegible] xiiii. Tercia
cupidi et de singulis aliis sensibus. Tercia
excusacio pertinet ad luxuriosos qui dixit
uxorem duxi et ideo non possum venire. Uxor
accipitur hic carnali voluptate [illegible]

Gregorius. Nonnulli in convivio ad fraternitatem plus sed desideria appetunt voluptatis. Homo ergo voluptuosus ad celestem convivium venire non potest quia est pedibus alligatus. Eccl. vii inveni amariorem morte mulierem que laqueus venatoris est. Filii venire et venire, cum in eius dicatur Exite cito in plateas et vicos civitatis et pauperes ac debiles cecos et claudos introduc huc. Hoc intelligi possunt litteraliter et spiritualiter. Litteraliter quia secundum Gregorium pusillanimes quosque et in hoc mundo despecti plerumque tanto celestis vocem domini audiunt quanto in hoc mundo non habent unde delectentur. Spiritualiter secundum eundem glosa peccatores designantur quia sicut peccatores fortiter venire noluerunt ita peccatores sicut isti venire, sed peccatores supplicii respuuntur. Similes ei gunt omnes isti aliquid vocatio sinit inops qui sunt et ad deum venire. Alii compellantur ut veniant. Hec compulsio notatur cum in eodem dicitur exi in vias et plateas et sepes et compelle eos intrare. Isti sunt qui per longam consuetudinem in peccatis indurantur, quorum dicitur detinentur in peccatis indurati quia in morari in hiis sibi demoni qui indurati in malicia et superbia similis efficiuntur. De eis divina loquitur. Sicut lazarus de pecore sic dicitur inevitabiliter se quando sit se adheret immobiliter se gerit et tunc dicitur in scripturis adherere. Hec nomina dicuntur in scripturis in macari quia formas colligunt peccatorum quibus finaliter colunnuntur, tales vero ad viam gunt nisi adversitate compellantur. Unde Gregorius mala que nos hic premunt ad deum nos ire compellunt. Talis adversitas secundum Augustinum non est repellenda sed utile probata. Hec compulsio probatur per Augustinum in Canone. Adversitas in q. i. ubi dicitur Adversitas que bonis viris obicitur probatio virtutis est non indicium reprobationis. Et si aliquis vellet dicere, quod deus non compellit eos ad bonum, nullum meritum habent. Dicendum est quod deus non cogit voluntatem hominis ad deliberandum atque ipsa

eligere possit quod velit. Quod tamen bene disponit id est movet voluntatem ad bonum actum eligendum sicut dicitur de pe. di. ii. § xx. Nota secundum scriptura et canones quod vocat nos deus compulsive

1 Homo per flagella ut venit per dei de per omni tunc videre debemus paciencia unde dicit deus dixit deus alius vult debet id est Dies vocat aliquando per bonitate. 2 Deus vocat aliquando per abstinentiam vult vini etc. ita sicut venit populus de egipto. Cum vide debemus per gravitatem nunc ad dicitur debemus et quotidianam dominum in omni tempore cum extendat.

3 Tercio passione unde dicit etiam paulus tamen fuit a tua omnia tua adinventatus fuerat a tua omnia tua adiuvantur ipsi pro nobis. Tunc videre debemus per viam ipsi in xxii. Unde dicit in canonem tedium unde dicitur pe in xo. Christus passus est per sua. 4 In pe xo Christus passus est pro nobis Cum machabeus nobis et de celesti. Unde cum inerrabile a corde separari Quarto Tercio per ore a corde separari quando facere potest, tunc videre debemus si fieri potest, cum dicat a me calix iste. Augustinus xxvi consonat a me calix iste vere Luce xxii vero q. v. que mark.

Addi

cto Alia Addi

Postea. Nota secundum canones quod quadruplex coactio reperitur absoluta et violenta ut di. l. per Rhod. conditionalis ut xv q. i. merito. Alternativa ut lxxxvi di. Consuluit. Quartum ut xxiii q. vi Iam vero. Utrum aliquo ecclesia compellere debeat malos ad bene inferendum, vel non tractatur per Augustinum in decretis in Canone displicet xxiii q. iiii. Et Augustinus concludit ibidem quod mali sunt cogendi ad bonum, et probat hoc biblia exemplo quod sunt cogendi. Primo naturali exemplo homines nidiu eorum sicut eloquens [illegible] ornantur. Predicta exempla replicare nollimus. Vita tamen in quo notatur fori dicitur et ipsius ethymologia est insuper sciendum quod scriptum forum in neutro genere, et forum in masculino. Forum in neutro est locus in quo fiunt nundine unde ovidius in quo sunt quod tradat emas ad fora venit in neutro generato unde artificio in neutro debeas forum ita vult dictor quod parve debeas foro vendere debeas et taliter quod emere et vendere debeas sine fraude et deceptione. Super hoc non est hic instruendum. Quia

dicitur materia plenissime tractata est in

fine scripture machabeorum in tit. de

mercatoribus quod completur sub iii parte

in c. cum incipit omnis qui ponitur tres

in masculino autem accipitur multipliciter

forum. Nam primo accipitur forum pro

loco ubi res talliantur qui dicitur cal-

catorium. Item secundo accipitur forum sive

vigilum locus planus in navibus de

quibus sunt eunde laxatur forum quod

est stabulatum in navi, et dicitur a

fundo eo quod homines ferat. Item tertio

accipitur forum pro foramine navis per

quod remus emittitur, a forando sive

perforando. Unde et forulus dicitur

bursa sive scriptorium eo quod tectum sit

perforatum ad pennas et cornua in

ponenda. Item quarto modo accipitur forum

pro loco ubi ius redditur. Hoc modo

sumitur in presenti proposito. Et hic modo

sumitur ab Isidoro li. xvi d. et forum

dicitur a foraneo rege, qui primus grecis

legem dederit, et qui causam audi-

entiam instituit. Vel forum est ex-

cercendarum litium locus a fando dictus

hec locus patent in de forus

de ver. sig. Constat autem forum in

loco quem iudicio, quia dicitur negotium

proponitur causa est: dicitur discutitur iudicium

est, dicitur finitur iustitia est. Et prout

clarius patebit materia magistri in

speciali patet utile de tali quone

queridum vel investigandum Videtur

utrum si quis sic habens plures in

diocesi et unus papa precipit aliquid

alius papa sibi aliud cui obe-

dire tenetur an primo et secundo an cui

contra quod tenendum est sum. Primum

ex Aug. videtur tradere pro regula quod

in tali casu sit obediendum sit ma-

iori Adhoc bene facit Canon. c.

resistit xi q. iii. Qui resistit ad Ro.

xiii ubi dicit Apostolus qui resistunt

sibi ipsi damnationem acquirunt et acquirunt

Super quo verbo dicit glo. si quod iussit

curator numquid faciendum est, si cum

consulem iubeat, contrarium si proconsul

quid iubeat et aliud imperator

numquid dubitatur, isto contempto illi ac-

quiescendum. Ergo si aliud imperator aliud

deus iubeat, contempto illo obtemperandum

est deo. Ad idem facit illud Actuum iiii c.

Si iustum est in conspectu dei vos potius

audire quam dominum vel et di. viii que

contra mores etc. Sed in hoc contrarium

multa sunt. Nam subditi episcopis potius

tenentur obedire episcopo quam metropolitano

nisi forte in quibusdam casibus. Et

monachi etiam sunt potius astricti abbati

quam episcopo lxiii di. c. 1 et 2 Ad hoc etiam

videtur quod regula Augustini locum habet

quando appellatum est ad superiorem quod

etiam intelligi quando minus iudex iu-

risdictionem habet ab alio ut officialis

episcopi ab episcopo ff. de iudi. iudicium c. de

offic. rec. provin. proconsul Idem ho. de maio.

et obe. si vero ad quod ubi quid si duo

Vicinitatem cuiuslibet precipimus ad

pristinum statum vel Postquam autem

in supra dictis duobus preceptis

reddit rudimenta reo ut ante

et post ceptam cause examinationem parere

debeat iudicio iudicantis Verum licet

subsequentur plenarie rudimenta ipsi reo

ac et omnibus aliis quorum interest, quare

ad pristinum statum debeant vel adesse et

hoc ad discutiendum vel audiendum meritum per se

causam, ita tamen quod postquam reus ipse lite

comparuerit, nisi contra causa illicita

alius recedere debeat nullo modo. Ad idem est

notandum sistere alias contingere consensetur

ut in de. c. gravi de do. et contu. et in Canone

consensu xi q. iii. Hoc enim de iure canonico

de iure vero civili aliter disponitur, quod

sunt aliquae cause que canonica differunt

sunt ipso iure, ut in rebus sententiis ac iudiciis

ipso iure, ut dicitur per illas illicentiam

et litigatorem, dicit per talis illicentiam

recedere, ut ff. de re. iudi. quesitum. Et

talis recedens non mandat in penam ut

talis recedens non mandat in pena ad

hec licentia ut est dictum ipso iure. Hic

nisi dicitur ad pronunciandum dimittat ad alle-

gandum et probandum illud impeditum infra

tempus litem ac et ad omnia sufficienter

instructum qualem mitti debuit si ab

initio impedimentum personaliter comparere nequisset

nisi et in hoc ipse sine impedimento ut de

elec. Cupientes li. infra libro sexto.

Quedam vero sunt cause que non differunt tpa iuris, sed dant ei petendi licenciam a iudice, ff. de iudi. l. ii § §. 2. l. suspe. co alienas et tue na vocati nisi obtenta licencia si copiam iudicis habere potest, alias si diminuet magnum periculum et testatorie premissa et dissi pendatore, recedere potest videlicet tum statim impedito cessante, et hoc est quod in hoc proposito intendit auctor dum dicit ad pretorium stato. Ex hoc enim precepto monetur omnes, qui astare pretorio astricti sunt, ut in gradu et statu suo honeste et laudabiliter se debeant habere in pretorio .i. coram sede pretoriali, et in hoc tam in actu activo quam passivo. Primo in actu activo informare se debet pretor, ut in officio magistratus tamquam ille qui tocius reipublice personam gerit, ut decus sue dignitatis debeat sustinere, hoc est leges finire iura describere, et fidei sue commissa meminisse. Unde Tullius libro primo de officiis c. xxxiiii dicit est proprium officium magistratus est intelligere se gerere personam civitatis debereque eius dignitatem et decus sustinere. Finire leges iura describere et fidei sue commissa meminisse. Secundo in actu passivo informare se debet advocatus ut in pretorio et curia prudenter et honeste adesse debeat ut cum fuerit ipse iudicem competenter salutet eum et inclinato capite, ab iacto capillo si est equus vel superior vel rex. alias si esset iudex ecclesiasticus abiecto capello tum consuetudine tamen fiet in hoc, quia plani et magni viri volunt consuetudine sic fieri et reverenciam et complacenciam, sicut tamen cardinales ut ff. de offic. pro consul. l. in §. 1. 2. 4. Sedeat igitur advocatus ut videt sedendum non iuxta iudicem, ut sit discretus inter iudicem et advocatum, et formaliter sedeat ut in aut. ut ab illustri 2 c. de postul. quisquis, Prudenter stando non sit loquax incircumspectus

nec etiam clamosus ut videatur melancolicus, loquatur que videbit placere iudici ut per hoc eum provocet ad sui dileccionem et favorem ut C. sa. eccle. l. in ipsis. Si tercium ubi questio iuris super aliquo facto si stimulet causam legis determinare non, vel bonum argumenti si non timeat partes offendere dicat ipsum, quia iudex adhibebit maiorem fidem dicto suo in ipso negocio, si ad videbat provocatum in aliquam, quia ex scientibus eum cognoscet eos, vel potest tacere si vult et modo medio vocabit eum ad consilium et hic habetur placitum. Cum autem venit tempus loquendi surgat, quia stare debet non sedere ut C. de offic. di. iudi. l. honorare, et non corrupto manere cum surrexit sed aliquo respirat cum in proposito tempore suum sit principium si arduum est negocium in nomine domini ut C. de ve. iur. enu. l. i. et si de testi. Commonicione domini sui approbet et roget ut benigne audiant a iudice, et ab aliis astantibus silet ut ff. de hoc que in testa. de leni. plus petit simo ubi non constituuntur audivi longius postea vero non statim incipiat ad negocium principale sed per faciones premittat, ut iudicem reddat benivolum et attentum, ut ff de orig. iur. l. i. a superfluis abstineat ut C. de no. co. fi. l. una in medio ad hoc cum allegari posset l. multe que ad prius admittitur lauris commovere. Insuper tamen debet advocatus ut talis ad pretorium stare debeat vel adesse, quod ne vitare ipsos vel eius causas opprimere debeat vel destruere, et ne innocentes et iustos impugnet vel dampnificet, ne fluctuantem vel falsas et fallaces causas sentenciet defendendas et ipsas impias versutiis coloribus iustificet, quia qui iustificat impium et qui condempnat iustum abhominabilis est uterque apud deum, illud conveniunt alii advocati precipue

Licet autem iura sint iusta et leges
recte, contrarie tamen illa ad utilitatem opp
ressionem et ad [illegible] est eis
nequiter abuti, ideo et multi faciunt propter
quod penas acerbissimas sortientur
eternas. Unde in quadam tragedia
enarratur de quodam qui vidit infernum
et ibi videns turbam advocatorum dixit
heu venale genus hominum, accedite ut
meam in hoc vase balneatam, super
est tamen adhuc locus [illegible] ut me
lius predicta valeant adimplere. Dila
tant phylacteria et fimbrias suas, tam
ornatibus vestium quam pompa ge
stuum, quam ex arrogantia loquere
que dedignatur nobilis animus, immo
quod peius est quia non solum
se et suum proximum [illegible] vendunt
sed eciam suum silencium, et non est
aliud quam loquendo peccare, hoc nullus
est peior. Sicut narratur de Demost
hene li. xi [illegible] cui ad
custodiendum fabularum auctorem [illegible]
gessit quinque [illegible] accepisset, et
[illegible] talentum plus [illegible] Demos
thenes ego accepi ut tacerem. Clerorum
atque [illegible] lingua in republica
dampnificata est ut dicit in po
licrato libro vii c. xx. Causidicorum
lingua siquidem est dampnifica, nam
eam ut dici solet funibus argenteis
vinciant causasque protrahunt ut plus
lucrentur, nec veritatem concludunt
nec quod necesse est intercidunt ut
fiat previsum iudicium. De talibus vero
lex conquesta est veraciter iudicium
Justicia longe stetit quia corruit
in plateis veritas et equitas non
potuit ingredi, tot repagula et
obstacula adducunt fallaciarum et
astuciarum quod non licet veritati ingressum
quam veritatibus minuunt et opprimunt
[illegible] vincit [illegible]. Unde Augu
stinus in sermone quid valet eloquentia
[illegible] que tamquam [illegible]
manifestas opprimit [illegible] et facit
linguam suam tamquam gladium bis acutum

defendendi [illegible] lingua eorum gladius bis
acutus. Sed sciant tales quod [illegible]
tenentur omnia que lucrati sunt. Unde
Augustinus epistola xxxiiii loquens ait Si [illegible]
aliquid abstuli in quadruplo reddo [illegible]
xix [illegible] ait Augustinus Si iusticia sic
eius consulatur, iusticia dicatur de advocato
redde quod accepisti, quibus contra veritatem
stetisti, iniquitati assensisti, asseruisti, iudi
cem fefellisti, iustam causam oppressisti,
et de falsitate vicisti, non solum autem tenetur
ad restituendum eorum que accepisti, sed eciam
eorum que per iniustam advocationem sua
[illegible] amiserunt. Unde Augustinus ibidem concludo
dicat cum tamen advocatus facile reperietur
qui dicat suscepto suo: recipe quod [illegible]
[illegible] me in pretorio adesse fecisti, et redde
adversario tuo quod me agente inique abs
tulisti, quod nisi forte restituendum est alienum
quod furto clanculo aufertur, et restituendum
non est quod in ipso foro ubi peccata
puniuntur, decepto iudice et [illegible]
legibus obtinetur? Nunquid dicat Si illud est
restituendum multo magis istud, et ad
dictum est de advocato [illegible] modo
de procuratore est dicendum, quia [illegible]
est eadem [illegible] dampnatio. Circa
[illegible] advocatorum magis in speciali [illegible]
utile de infrascriptis [illegible] quidem [illegible]
investigare. Et primo quid utrum advocato
sit peius [illegible] committere [illegible]
[illegible] in alterius preiudicium [illegible]
quando dubitatur utrum [illegible] dicat
[illegible] de mitius cause [illegible] dicat
[illegible], et si non potest alteri subvenire
[illegible] Commodius est [illegible]
[illegible] quam [illegible] alterum [illegible]
[illegible] cum et [illegible] non est illo
[illegible] dubitat utrum iustam moveat
[illegible] dubitat [illegible] se committere [illegible]
bellum non debeat se committere [illegible]
[illegible] quod aliud
[illegible] est in bello aliud in causarum foro [illegible]
est in bello aliud [illegible] sed in
bello [illegible] viribus [illegible] non iure sed in
causis iure [illegible] litigantes et [illegible]
qui causam [illegible] quod utrum
advocatus [illegible] iniustam causam defendendo

Breuiter videtur summa Thome habet sic quod
in articulo iii et si aduocatus sciens de
fendit causam iniustam aliquibus dubio
grauiter peccat, Ita illicitum est cum
cooperari ad malum faciendum siue con
sulendo siue adiuuando siue consentiendo
consentiendo Ita dicit apostolus ad Ro i
quia digni sunt morte non solum qui
faciunt peccatum sed et qui consentiunt fa
cientibus Unde tales ad restitucionem
tenentur ciuis dampni quod contra iusticiam
per eius auxilium altera pars incurrit.
Si autem ignoranter iniustam causam de
fendit putans esse iustam excusatur
secundum modum quo ignorancia excusat
et excusari potest Si vero in principio
credidit causam iustam, et postea iniusta
appareat non debet eam prodere ut scilicet
alteram partem iuuet, vel secreta alterius
partis que cause conuincit, potest tamen
et debet causam deserere, vel eum cuius
causam agit ad cedendum inducere siue
ad componendum sine aduersarii dampno
Porro in causa cuius iudicium dubium est
licite potest aduocatus procedere secundum eundem
Tercio quod vero aduocatus tenetur
gratis procedere precipue in causa
pauperum Breuiter videndum secundum eundem
et pro miserabilibus personis que per se
defectum adiuuari quem non possunt
prosequi committunt causas et grauiter
iniuste, intelligo quod aduocare tenetur
et de sua sciencia clerici propter hoc sicut
dicit Ysidorus in canone pauper xi q iii
ubi sic dicitur Pauper dum non habet
quod offerat. non solum audiri contemp
nitur sed et contra veritatem opprimi
tur violatur cito iusticia, nullaque
tenus pertimescit culpam quam iudicium
iudicis estimat Adam vel. et Castell
contra dictum auctoris proprium Equum
iudicium Nostrum auctor in
super expositus ... proprius ponit
rudimenta. iudicii. reo. actori. testi. ad
vocato minori etc et creatori, qui
omnibus iudicium habent integrare, quales
in iudicio seu foro uel pretorio se habere
debeant uel adesse. Nunc vero
subsequenter restabat de principaliori
persona scilicet de ipso Iudice magis
in speciali videre, sine quo nullum
rite iudicium integratur, ad ipsum enim
iudicium pertinet inita causarum dili
genti examinacione discutere et discu
ssa equo animo iudicare, ac etiam sic
debito terminare, et hoc est quod innuit
auctor dum dicit Equum iudicium.
Pro quo propter intelligenciam et aliis
materia est breuiter attendendum quod
tria sunt que iudicem iuste decent
et iudicent ut equitatem in iudicio
seruare debeat, et tenere, et equitatem ea
que iudicii equitatem peruertunt summe
sibi precauere. Primum est sacrosancta
ad hoc inducens. Secundum est scripta lex
ad hoc impellens. Tercium est male
iudicantium pena multum terrens
De primo scribitur deut. i c. Date ex
vobis viros sapientes et gnaros et
quorum conuersacio probata sit et nota
in tribubus vestris. Sequitur precipiens
eis dicens Audite illos et quod
iustum est iudicate. Hec auctoritas tangit
quatuor condiciones iudicis equum iudicare
debentis Primo quia in eo debet esse
virtutis constancia, et hoc notatur cum
dicitur viros, vir enim proprie est fortitudo
ait Tullius libro ii de questionibus tusculanis
et vir dictus est a virtute, vel quia
in eo maior est vis ait Ysidorus Secundo
condicio est quia in eo requiritur iuris
et legum debita sapiencia Et hoc est
quod in auctoritate dicitur Sapientes
Unde Iudex dicitur quasi ius dicens populo
siue quod iure disceptet Iure autem disce
ptare est iuste iudicare, non est
autem iudex si in eo non est iusticia,
ait Ysidorus li ix ethimologiarum et
hoc conscriptum in canone Iustum xx
iii q ii Tercia condicio est quod in eo re
quiritur accepta iusticia, et hoc notatur
in auctore ubi dicitur Et debet esse
gnari. Gnarus autem dicitur peritus
doctus. sapiens. sciens. strenuus
Quarta condicio est laudabilis et idonea fama

Et hoc est quod concludit auctor / quia
plures dicit se esse iudices / qui in
veritate propter aliqua iura vel im-
pedimenta iudices esse non possunt / nec
per consequens causa iurisdictione iudicare
Ideo ne iudicandi in posterum desuper
videatur puto utile et sufficiente de
ipsis impedimentis aliqua compilare
Primum impedimentum est quando iudex
est excommunicatus / quia tunc iudex esse
non potest de offic. de le. pastoralis
[illegible] sexto et in decretis [illegible] de
iudic. Secundum impedimentum est quando
est suspectus, et talis suspicio propter
multa causatur / puta si est con-
sanguineus alterius partis Item si est
affinis vel vicinus vel [illegible]
vel consobrinus iii q. viii [illegible]
Item si habet consilium causa ut
in decretali cum que de iudi. Item si
inimicus adversarii sive familiaris ut
in decretali insinuante de offic. dele.
Item si actor est de familia iudicis
c. de epi. aud. l. si quis. Tertium im-
pedimentum si iudex sit periurus et
infamis non valet iudicare c. de
iusti l. una in decr. / [illegible] de
rescr. vii q. i infames / Quartum
impedimentum est si iudex minor
est xviii annis. Et nota quod nullus
potest causam delegare minori xviii
annis, quantumcumque sit sapiens nisi
solus princeps ut in decr. ad vi-
cesimum de offi. dele. / hoc nisi in de-
legato Ordinarius autem esse non
potest nisi vicesimum annum attigerit
ut in decr. ad [illegible] de elec. /
Multa alia impedimenta reperiuntur
in iure que non sunt in decr. cum que
de offi. dele. et in decr. / accedens vel [illegible]
non quia que ad presens obmitto se-
natus amore Nota sunt canonice
nos quod iudicaris ordo obmittitur
propter quatuor Primo propter defectum in-
dicis ut hic in q. i sed [illegible]
propter evidentiam sceleris ii q. i
scelus Tertio propter scandalum

ii q. v. presbiter vi. Quarto propter dila-
pidationem ut in q. q quia [illegible] Quinto
propter contumaciam ut iii q. viii decrevimus
De hoc est secundum cum iura canonica
mea quatuor similia movent iudices quod
iura ut sunt inimicitie peccatum quod ne ex
odii inimicitate / ne ex timore pusil-
lanimitate / ne ex carnalis amoris affectu
ne per carnis familiaritate / ne ex munerum
cupiditate iudicium pervertatur / causa
quatuor modis ut dicit Gregorius canon
[illegible] xi q. iii quatuor pervertunt iudicium
scilicet odio timore amore cupiditate /
Hec sunt quatuor [illegible] iudicem / sed potius
prudenter ut sint imitatores summi iudicis
cuius iudicium in [illegible] Esaie xi Iu-
dicabit in iusticia pauperes / Iudices ergo
iusto iudicio, iusto ordine, iusta causa
et [illegible] iudicium sequitur
Non enim primo causa vel [illegible]
sed potius per clementiam et pietatem et per
intencionem iusticie [illegible] Deut. xvi
quod iustum est exequaris / [illegible]
[illegible] qui non [illegible] iudicant
Sapie. xv [illegible] iusticia dei [illegible]
[illegible] Jaco. i [illegible] xi q. iii si
[illegible] iusticiam reportat summam / [illegible]
[illegible] qui non amore iusticie sed [illegible]
[illegible] in [illegible] iusticia dei
in quam perturbatio non cadit non [illegible]
Unde narrat Seneca li. ii de ira [illegible]
Iudice tyranno qui per iram dampnavit
tres milites innocentes / unum qui re-
dierat de via sine suo commilitone in-
ponens ei quod illum interfecit / propterea alium
militem ut eum duceret ad locum supplicii
qui cum esset ductus venit commilito
[illegible] sanus, quem videns centurio
cui fuerat preceptum aliud occidere reduxit
ambos ad iudicium. Quos videns iudex
iratus est dixitque: Ego te iubeo interfici
quia dampnatus es / Ergo dixit / et similiter te
quia causa dampnationis commilitonis fuisti
Tercio dixit, et te iubeo occidi quia iussus
occidere imperatori non paruisti Unde Seneca
ibi Quam sollers est iracundia tua ad fingendas

causas suorum / tres sunt pervertere sunt
obvium innocentiam Cogitat ille qualiter
modo via cunctam feriat / quia illum
invenerit / Habet iracundia hoc mali,
non vult regi / irascitur ipsi vitium / si
contra voluntatem suam corripuit Et Isidorus
de summo bono c. lvi Iudex iracundo
iudicium examen generi non valet / quia
caligine furoris non videt / Non cum in
dex nimis esse severus vel remissus
quia utriusque condicio repellitur tam a iure
canonico quam a civili / hoc probatur per
glossam tussiupne in canone disciplina plu
gi / nec est constans iudex cursu cum
animi motu vultus deiecit hoc dicit
de obsecrando ff de officio presidis: Nota est
secundo quod timoris pusillanimitate iudices iudi
cii equitatem pervertere solent / Unde
Augustinus vi° Confessionum [?] iudicium
in consideratione alipii collegit dicit
et cum quidam potentissimus vellet et
liceret quod timore patere quod ad plagas
illicitas resistit alipius promissum est
primum invisit / cum potente nive ceci
tavit Et licet iudex causa in qua
desiderat assensus se abdere non permitti
et licet cadices sibi conficiendos credere
prius provincias se posuit et deliberav
tum in melius vertit / ulterius iudicii
equitatem quod perpetrabat quam iustitiam qua
fraudabat / Unde Deus levitici xix /
Noli facere iniquum aliquid in iudicio
Nequaquam autem tenetur sententia quam
iudex per metum tulit / dicunt iura Cano
nica et civilia quoque Et ex hoc concor
dari potest ut in Canone Quoniam quod
xxv q. i c. et ff de sentent. iudicium et xx
q. iii in iusto / Aliqui tamen dicunt
quod non tenetur sed cautela / et hoc in
casu potentiae / qui regebat praelatos
iudicare / et hoc per canonem Omne quod h
abet et hinc sine statu / Nota est
secundum canones quod sententia conditionalis est
multiplex / Alia cum est comminatoria ut
lxxxiii di. ubi ista / Alia consulens

ut xxxviii di. c. ultimo / Alia diffi
niens ut di. lxxi salomitane /
Alia cudens quid iure sit / ut
q. vi. declarator / Alia interloquens
ut in q. vi hoc quippe / Nota
est quod secundo carnalis amoris affectione
vel amicitie familiaritate iudices iustitie
iudicium pervertere solent secundum quod beatus
de ordinibus dicit / quod corrupte
iudicium in sepius reperitur quod
est vitandus Ro. v. Sicut audio sic
iudico Quod iudicium est odium / nam
illud sine regium debet mori dixe
runt Iudaei contra Christum / Tertio est
timoris sicut illud Iohannis xi Si dimittimus
eum sic / venient Romani et tollent
nostrum locum et gentem / Quartum
est amoris filii carnalis post sunt
de David quod noluit punire absalon n
de David quod ideo statutum est ne
cogl. xxviii Et ideo statutum est ne
debent admitti ad iudicium speculos
amicos ne fallant vel fallantur
Nota est quinto ex munerum cupiditate
iudices iudicium pervertunt Unde Augustinus
Epistola xxxv [·] ad Macedonium
tussiupnic sequitur perca in canone
non licet xi. q. iii. ai dicit Non
ideo debet iudex iustus vendere iustum
iudicium nec testis verum testimonium quia
vendit advocatus iustum patrocinium / et
vendit iurisperitus iustum consilium / Illi cum
iurisperitus iustum consilium / Illi enim
inter utramque partem examinis adhi
bentur / isti ex una parte consistunt
Cum autem iudicia et testimonia / nec
iusta nec vera vendenda sint
iniqua et falsa venduntur multo sce
leratius utraque pecunia sumitur / qua
sceleratius etiam a volentibus datur
Ille tamen solet tamquam male ablatam
pecuniam repetere qui iustum iudi
cium emit / qui vero pro iniquo iudicio
dedit / vellet quidem repetere nisi pudeat
vel timeat emisse Hec per Augustinum
canone Non sane xiiii q. v. Et de
venditione iudicii / sed dignum
vendens iniquus / quia iniquior vende
iustitiam est Iustitiam vero vende

rabiosa insania. Preterea talis vendit iusticiam quam non habet. In aliis quibus res vendita alienatur a vendente et transit ad emptorem. Sed in tali contractu nullam iusticiam habet venditor, licet forte effectum iusticie transferat ad emptorem. Unde talis et iniuriam ipsam insi[mu]at et in lesitat, et quia ipsam cum sit impalpabilis corrumpit precio et ipsa iudicium pervertit. Quare prebam(?) cum in tanquosat(?) in iudicio fiunt, non sunt bene expediti. Ergo concluditur quod iudicium liberum contrarium esse habet non venale vel venditum. Hoc et applicat Pollicratus li. v. c. x. dicens et apud cunctos illud quod est ex debito officii gratuitum esse oportet, sed fuit in precio in sordibus esse reputatur. Preterea et tunc inspicitur iudicium ne iudicium predat muneris vel pecunie acceptione. Iudex enim est famulus iusticie que regina virtutum est. Iudex ergo qui vendit suam dominam et reginam et prostituit eam precio, quia ut dicitur in Pollicrato ubi supra precium non tam querit pecuniam sed obsequium et adulationem munus, talis est servus infidelis quia dominam cui ex fide tenetur famulari, qui in foro ipsam distrahit, sceleris nimis puellam vendiderunt pro vino ut biberent. Ubi ipsam iusticiam incorruptam et sinceram et non solum venditor est iniquus, sed et emptor ut verificetur de eis illud ecclesiastici vii° cum cum non lectum(?). Emptor enim talis sacrum et castitatem illius et corrumpit. Quisimum iudicem sicut fuit de Balaam qui corrupit Balaam muneribus et execravit Numeri xxii°. Unde Ysidorus in tertio de summo bono c. l. iii. Nullus pecudo tam cupidus in alienis qui iudex iniquus in suis. Latrones enim in latebrosis securis(?) insidias ponunt, isti palam

repariturum(?) avaricia seviunt. Unde sectiones(?) quod faciunt leges sibi sola pecunia regnat aut ubi paupertas nulla vincere potest. Iam enim iudicium nichil est in publica vires et ipsa iudicis sacra alligantur auari et quo iudicium cum civitate et legum observatione disponunt de inaunicio(?) iudicis. Tullius de officiis li. iii. c. xi. Nam tota rem publicam nec contra iusiurandum et fidem diuina(?) vir bonus faciet, et alibi sperdarum(?) amoribus accipiunt more rogandi iudicis si cum mocum tinendum(?) que salua fide fieri posset. Unde Agellius li° xiiii de ymagine iusticie crisippus inquit os et oculos iusticie vultusque severus et venerandus, idem coloribus depingit ac eminendus(?) vigoris appetitu veterum, sequitur forma virginali aspectu vehementi et formidabili, luminibus oculorum acribus ne et formidabilis, ne accidentibus nec attrocis sed reuerende cuiusdam(?) similibus nec atrocis sed reuerende cuiusdam tristicie dignitate, et ex ymagine istius iusticie significacione intelligi voluit iudicem qui antistes iusticie est oportere esse grauem sanctum incorruptum inadulabilem contra sive sinceram incorruptam inadulabilem contraque improbos nocentesque immisericordem atque inexorabilem, erectum et arduum atque potentem vi et maiestate equitatis ac veritatis terrificum. De tercio ut Romani utrumque iudices vennisi(?) quod si premium undique iudices receperint cum substancia iudicum ut est tamen eorum substancialia iudicum ut est dictum pena gravissima tam spirituali quam temporali puniuntur, et hoc tam de iure canonico quam civili. Alia tamen punitur iudex laicus et alia clericus iudex. Si enim iudex est laycus qui male iudicaverit, quamquam ex causa tenetur lesio parti ad omne in tali causa nisi iudicio possit alium pro quo tulit sententiam ad plenariam restitucionem ut C. de pena iudicis l. i. et ibi xi. q. iii. quaoi et fin. l. ultra alias penas debet sustinere, debet et preter restitucionem imponi suspensa prima tempore ex gravissimo iure xi q. iii. quatuor. Si vero ex ignorancia in iuste iudicat tenetur eum leges lesio in quo dampno et quam videlicet religioni iudicantes ff. de va. et extraordinariis l. ultima

In iudicio tamen animus tenetur vt in pro-
cessu si in culpa fuit. Scilicet quia sciuit
vel scire debuit se esse insufficientem
et iudicare causam talem presumpsit.
Et idem si esset sufficiens sed neglexit
studere vel videre quod debuit; minus
tamen agendum est cum isto quam cum
illo qui scienter fecit. Vltra tamen
quod tanto peccato de ignorancia quod de-
buit se scire insufficientem etc. Non habet
locum nisi in iudice ordinario, qui
debet esse sufficiens ad iudicandum simpliciter
quandam. Delegatus autem quia sepe
contra sciencia delegantis est minus ignarus
quamvis modo sit bonus, et talis nunquam alle-
gare male iudicaui. Sed in bona
fide et de consilio peritorum non tenetur
et idem dicit Thomas. Et si talis iudex
qui tulit iniquam sententiam deceptus per
assessorem illum qui cum sufficientem
putabat. Si autem talis iudex sit ecclesiasticus,
suspensus est per annum ab ex-
ecucione officii et debet condempnari ad
estimacionem litis parti quam lesit. Et
si suspensione durante ingessit se di-
uinis fit irregularis, nec nisi per
papam potest liberari. de sen. et re iudi.
Cum aeterni li. vi. De pena vero carnali-
um male iudicancium narrat Valerius libro vi
capitulo iiio. Et cum quidam rex male iudi-
casset rex Cambises pellem eius
corpori detractam sellae iudicatorie
apposuit et in ea filium illius pro illo
iudicaturum sedere iussit. Noua cum
pena nequius per ea iudex corrumpi
possit prouidit. Sic enim precipit rex
diuinus Deut. xvi Iudices et magistros
constitues in omnibus portis tuis ut iu-
dicent iusto iudicio nec in alteram partem
declinent etc.

Terciumdecimum capitulum contra precipue
corrupte iudicia. Postquam autem
in proximo precedenti capitulo docui-
mus ipsum iudicem in iudicandi
tribunali sedenti qualiter in iudicando
equitatem et rectitudinem seruare debeat
nunc ne possit sibi propter aliquam leuem
suspicionem moueatur et vt tale
iudicium iusto temerarium ac etiam
iniquum iudicatur possit et valebit.
Pro tanto autem in presenti capitulo
ipsum iudicem instruere intendit ne
propter leuem suspicionem quemquam
iudicare debeat in eo quod dicit Nunc
iudicia. Pro cuius precepti intelligencia
ac eius obseruancia est sciendum quod quamuis
iudicium sit actus iusticie secundum intellectum
tamen pro eo quod sit primi iudicium proprietatum
et actu quolibet seruare ac eius iudi-
catoris opinionis adquiem vel in quo
morbo quilibet sua credulitate firmatur.
Vnde est quod sicut tamen est ut
sicut appetitus vel gustus contemplacionem
iudicandum cum plerumque tale iudicium
non est verax. Cum sicut viri vel
electuaria dulcia et suauia infirmis
amara videntur et econtra propter
ex ipsorum electuariorum et vini dantur
non procedit cum de se dulcia sint et
bona, sed ex amara stomachi cor-
rupcione vel palati infirma inimus
permanente procedit. Si vero contemplari
sunt mortales qui ex seculares ma-
lis eorundem tanta sunt in morte
corrupcione difformes, quod proprium suum
licet innocentem et iustum malum iudi-
cant iuxta corruptam contemplacionem
cordium. Sed quia similes sunt iusti
nisi ipsorum sunt propria iudicia ad
non ex defectu proximi sed ex corrupte
et talis machinacionibus suis corruptum
et falsum iudicium causet. Quibus vero
iniustis et impiis omnibus est veritas
et odiosa iusticia. Hoc est quod scribit
Augustinus in libro Confessionum dicens palato
non sano pena est panis qui sano
suauis est, et oculis egris odiosa est
lux que puris oculis est amica. Et
iusticia tua displicet iniquis. Et propter
ea dicit Tullius libro primo de oratore:
plura enim homines odio iudicant aut
amore aut cupiditate quam veritate
aut auris nota. Omnit et alii qui
non ex malicia intellectualis ... sed ex

ignorancie leuitate hominem iustum et
sapientem estimare et habitum vel
aliquorum salopinitate verborum / vel ex
sola apparencia / quorum utrumque erroneum
est iudicium / quia multe sunt species
ypocritarum / et aliorum fraudulentorum et
ignorancium / habencium sapiencie et
iusticie speciem et apparenciam bonitatis
Et ut sicut plerumque sub ymagine
vel pictura aurea latet lignum mar
cens Sic sub apparencia bonitatis et
sapiencie latet ignorancia cordis ac
cor anima tenebrosa Propter quod scribitur
Jo vij Nolite secundum faciem iudicare
amore iudicantes habentes speciem imita
tores sunt belue que tigris dicun
tur Nam belua agilis est et sevissima
et raptis filiis summa celeritate insequitur
venatores / et inveniens in vnum eli
gens vitreas speculares preuenatores
illic cum ipsas detinet et occupat et
in speculis clipearum perspiciunt vides
ferarum et ymaginem eius / et sic fal
saliter videns se speculatam et resul
tantem ipsius ymaginem illam filios
invenisse in sua bestiali credulitate
decipitur / Propter quod venatores cum filiis
preda illesi aufugiunt et ipsa belua
sub falsa ymaginis apparencia perdicionem
patitur filiorum et. Simili modo apparencia
iudicantes plerumque confusione miserie
decepti in ipsorum iudiciis et perdunt
intelligenciam veritatis / et sic non ex igno
rancia verum nec ex salopinitate verborum
sed verum et causarum certa sciencia competencia
operibus manifestis debet sapiens iudi
care quia sicut scribit philosophus metha
phisice .i. Sapientis est posse assignare causas
et cognoscere rerum certitudinem Et propterea
dicit Tullius in .io de officiis Nec temere
agas cum racionem probabilem reddere
non possis vita in presenti Non debet
ipsa ut quis habet malam opinionem
de aliquo absque sufficienti causa immi
nenti ei si ex hoc ipsum contempnit /
nullusque debet alium contempnere vel no
cumentum quodque inferre absque causa

cognita / Et ideo nisi de malicia alicuius
manifesta appareant indicia debemus
eum bonum reddere interpretando illud
quod dubium est in meliorem partem
Et melius est ut quis frequenter fallatur
habens bonam opinionem de aliquo malo
homine quam ut rarius fallatur habens
opinionem de aliquo bono / quia ex hoc
fit iniuria alteri / non autem ex primo
ex regula iuris constat / Et sic in dubio
et ex suspicione nullus alium debet
iudicare / Cum qui temere iudicat
sepissime peccat Testante veritate
qui ait Nolite iudicare et non iudi
cabimini Luce vj ...
Ad hoc ecce optime facit quod apostolus
dicit i ad Cor iiij° Nolite ante
tempus iudicare etc. Huic sine concordat
Glo. sa. he c. lx // Sed si volumus
accipere proprie dominium iudicium quod ipse
est actus iusticie / tunc ut supra dictum
si ex suspicione aliqua procedit aliquis
deprauandi / hoc ducere ad iniuriam
pertinet / et tunc tale iudicium sine peccato
mortali iudicare fieri potest Includendo
concludendo hoc proprium generaliter se ad
omnes extendit / ut non temere alios
iudicare debeamus dicit Nunc
iudicium qui velit innuere ut non per
iudicia suspicionis ad iudicandum moveantur
bonos suspicionis intelligencia magis in
Pro premissorum
speciali est cum sint sepius dubitabilis
quecumque vel investigandum Et pro
aliud licitum sit aliquem iudicare vel
non iudicare . Et primo videtur ut non
sit licitum tali homine Non cum infligitur
pena nisi pro illicito sed iudicantibus
innuitur pena quod non iudicantes effu
giunt secundum illud quod ait Nolite iudi
care et non iudicabimini ...
luce xxiij c. i in principio / ergo iudicare
est illicitum Preterea dicit apostolus ad Rom
xiiij Tu quis es qui iudicas alienum
servum domino suo stat aut cadit
... xxiij c.
... in principio. Deus autem omnium deus est /
ergo nulli homini licet iudicare Preterea
nullus homo est sine peccato secundum illud

Si falsus [?] p° Ad 2m dicendum quia peccatum
non habens nos ipsos salvamus, sed pec
catum iudicare non licet secundum illud ad
Ro. 2 Inexcusabilis es o homo omnis
qui iudicas, in quo enim alium iudicas
te ipsum condempnas, eadem enim agis que
iudicas, ergo nulli est licitum iudicare
In contrarium facit quod scribitur in deutro.
xvi Iudices et magistros constitues in
omnibus portis tuis ut iudicent populum
iusto iudicio. Circa huius questionem dicendum
est quod iudicium intantum est licitum inquantum
est iustitie actus sicut autem ex predictis
patet. Ad hoc autem quod iudicium sit actus
iustitie tria maxime requiruntur. Primo quod
ut procedat ex inclinatione vel presidentis auctoritate
3° quod proferatur secundum rectam rationem prudentie
quorumcumque horum defuerit est iudicium vi
ciosum et illicitum. Primo quidem quando est
contra rectitudinem iustitie et sic dicitur iudicium
perversum vel iniustum. Alio quando homo
iudicat in hiis in quibus non habet auctoritatem
et dicitur iudicium usurpatum. Tertio quando
deest certitudo rationis puta cum aliquis
iudicat de hiis que sunt dubia vel
occulta per aliquas leves coniecturas et
sic dicitur iudicium suspiciosum. Ad primum
ergo dicendum est quod dominus ibi prohibet iudicium
temerarium quod est de intentione cordis
vel aliis incertis ut Augustinus dicit in libro
de sermone domini in monte. Vel prohibet
ibi iudicium de rebus divinis de quibus
cum sint supra nos non debemus iudicare
sed simpliciter ea credere ut Crisostomus super
Mattheum dicit. Vel prohibet iudicium quod
non fit ex benivolentia sed ex animi
amaritudine ut Crisostomus dicit. Ad secundum dicendum
quod iudex constituitur ut minister dei unde
dicitur deutro. 1 quod divinum est iudicium
et preterea subditur quod dei est iudicium Ad
tertium dicendum quod illi qui sunt in gravibus
peccatis non debent iudicare eos qui
sunt in eisdem peccatis vel minoribus
ut dicit Crisostomus super illud Mt vii /
Nolite iudicare et precipue hoc est in
telligendum quando illa peccata ita sunt

publica quia ex hoc generatur scanda
lum in cordibus aliorum. Si autem non
sunt publica sed occulta et necessitas
iudicandi immineat propter officium potest
cum humilitate et timore vel arguere
vel iudicare. Unde Augustinus dicit in libro
de sermone domini in monte Si inve
nerimus nos in eodem vicio esse congemiscamus
et ad equa pariter conandum nos invitemus
nec tamen propter hoc homo sic seipsum
condempnat ut novum condempnatorem mereatur [?]
sibi acquirat. Sed quia condempnans
alium ostendit sibi se condempnabilem
esse propter idem peccatum et simile. Ergo
queritur utrum de suspicione sit iudi
candum. Huic questioni dicendum quod
sicut dicit Tullius, Suspicio im
portat opinionem mali, quando ex levibus
indiciis procedit quod contingit ex tribus
Primo quidem ex hoc quod aliquis
in seipso malus est, et ex hoc ipse
quasi conscius sue malicie faciliter de
aliis opinatur secundum illud Eccl. x. In
via stultus ambulans cum ipse sit in
sipiens omnes stultos existimat. De
materia require in prima parte [illegible]
xvij Ne timeas signis cum sequenti de
2° provenit ex hoc quod aliquis ma
le afficitur ad alterum, cum enim aliquis
contempnit vel odit aliquem vel ira
scitur vel invidet ex levibus signis
opinatur mala de ipso, quia unusquisque
faciliter credit quod appetit. De materia
consilii require infra in [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
3° vero ex longa experientia unde Philosophus in 2°
Rhetoricorum dicit quod senes sunt maxime
suspiciosi quia multociens experti sunt
aliorum defectus. Prime autem due sus
picionis cause manifeste pertinent
ad perversitatem affectus. Tertia vero causa
diminuit rationem suspicionis inquantum
experientia ad certitudinem proficit
que est contra rationem suspicionis
Et ideo suspicio vicium quoddam importat
et quanto magis procedit suspicio tanto
magis est viciosum. Est autem

et triplex suspicio reperitur. Primus
gradus ut homo ex levibus indiciis
de bonitate alicuius dubitare incipiat
et hoc est veniale et leve peccatum,
pertinet enim ad temptationem humanam
sine qua vita ista non ducitur, ut
habetur in glo. super illud ad Cor. i. Nolite
nolite ante tempus iudicare. Secundus
gradus est cum aliquis pro certo maliciam
alterius estimat ex levibus indiciis
et hoc si sit de aliquo gravi est mortale
peccatum inquantum non est sine contemptu
proximi. Unde glo. ibidem subdit:
Et si ergo suspiciones vitare non possumus
homines quia sumus, iudicia tamen i.
diffinitivas sententias continere debemus.
Tertius gradus est cum aliquis iudex
procedit ex suspicione ad aliquem condem-
nandum, et hoc in directum ad iniu-
stitiam pertinet. Unde est peccatum mor-
tale etc.

Circa octavum articulum precipuum
pugna pro patria etc. Primus
precipuum etc. pertinet ad hanc
speciem iustitie videlicet ad
pietatem que se extendit ad cog-
natos(?) et patriam, quia sicut nos
tenemur debitum parentibus qui sunt prin-
cipium vite generationis in esse, sic
publice(?) ita tenemur nos debitum
illi qui est principium nostre conservationis
et educationis, scilicet patrie, et est ad
veniam(?) reddere debitum, ut sicut pa-
rentum conservans in esse naturali
ita in pugna pro patria ut ipsam ad
suos in esse civili, ut patet in iuris(?)
de fraudatur(?). Secundo amicitia
est sanctum(?), quia quamvis iustitia fundata
sit in ea que debemus et quibus debemus
tamen quedam debemus omnibus, ut dilec-
tionem et fidem, quedam vero non
omnibus, sed aliquid superiori, aliquid
inferiori, aliquid pari, aliqua autem specia-
liter nobis spectant coniuncte(?) ut
parentibus, uxori et patrie, beneficiis(?)

hoc totum debitum salvat pietas. Sicut Tullius
et ideo de ea quantum ad plus spectando spectat
est nunc prosequendum. Secundo nota quod quatuor
sunt que principaliter movere debent omnes
ad conservationem et defensionem patrie. Primum est ve-
tera amicitia ad hoc inducens. Secundum est
ipsius venerabilitas(?) hoc applicans. Tertium est
unius cuiusque durabilitas ad hoc impellens.
Quartum est ipsius patrie multiplex utilitas
ad hoc alliciens. De primo dicit Tullius li.
i. de officiis c. xviii. Et cum societas(?) nulla
est tamen nulla gravior quam ea que est
cum republica. Carissimi nostri cari sunt
parentes, cari sunt liberi, propinqui, familia-
res, sed omnes omnium caritates patria una com-
plexa est. Pro qua quis bonus non dubitaret
mortem oppetere si ei sit profuturus. De secundo
ex ratione dicitur(?) patet et sic Vegetius(?):
quanto bonum aliquod generalius est et utilius
tanto magis illud bonum est eligendum
agendum et observandum. Sed quia patria
excedit omnia bona singularia, quia propter
bonum et potentiam civitatis et reipublice
singularibus [illegible] de iustitia prudentia
singularibus [illegible] omnibus singularibus et
et propter tale bonum omnibus singularibus et
specialiter a violenciis et offensionibus
honestius conservantur quod sequendo specialia
bona particularia et privata [illegible] non
valet, et sic in bono quo concluditur
et conservatur omnis utilitas singulariter,
et propterea dicit Tullius ubi supra: Omnes
omnium caritates una caritas patrie complecti(?)
sunt autem [illegible] propter suum speciale
bonum venerabiliter premunitum(?), et propter commune
bonum [illegible] naturaliter inclinat et
inclinatur [illegible] naturaliter inclinat et
agat et agendo pro bono et ordine [illegible]
ad bonum et conservationem sui tenetur [illegible]
[illegible] exponere [illegible] et [illegible]
non debeat mortis incidere periculum ad
premunitionem et conservationem boni communis
pro singulari bono [illegible] et [illegible]
periculo hominis vite, et in hoc mortis
non est fugiendum [illegible] agendo [illegible]
et ordine [illegible]. Hoc est [illegible]
Tullius in sua rethorica [illegible]
[illegible] causa laboris [illegible]

sed vitam amittendam existimo. Et in
libro iiij° rethorice nove: Nullum est
periculum quod sapiens pro salute rei publice
arbitratur vitandum. Hec autem approbant
et commendant plures in diversis locis dicitur
Principalius virtutis dicitur fortis quod non
solum morte erit impavidus, sed pro
defensione patrie vel causa racionabili ea
eciam. Augustinus libro xviij de civitate dei
c. xxj admirans fidem et dileccionem
Codri ducis Atheniensium quod pro defen-
sione sue patrie et suorum salute morti
sponte se tradidit. Unde legitur quod
cum durum bellum esset inter Athenienses
et Peloponenses, accepissetque in responsum
quod illi essent victores quorum dux prius
occideretur, Codrus salutem rei publice
et patrie sue preferens in habitu pauperis
indutus ad hostes et eorum iniurias et con-
tumelias per ipsum provocans adversarios ipsorum
hostes a quorum occideretur et ipsius acceptorum
mortem sibi cursum accepta, maluit mori
quam sine ipsius vincere sive ipsis
et suorum consummare [illegible]
et sperata de ipsa sibi vigilans, et
pugna cedunt. De isto eciam Codro narrat
Valerius libro v c. iiij et cetera. De tertio eciam
dicit Canonica et civilis sive ac eciam
adhuc cooperatores impellit. Unde Am-
brosius libro i de officiis. Et concluditur in Ca-
none: fortitudo xxiij q. iiij dicitur [illegible] for-
titudo que bello tuetur a barbaris
patriam vel domum defendit. Et Leo
papa in q. viij dicit: Quicumque pro veritate
fidei et defensione patrie mortuus
fuerit a deo celeste premium consequetur.
Hoc eciam probat lex civilis ff. de in ius
vocando dicit: Illa quod patria honoranda
diligenda est, ac eciam est ei preditum et
qui eam deserit infamis est, ut dicitur l.
minime ff. de religiosis. De tertio eciam hoc
probat ipsius patrie denominacio seu ethy-
mologia. Nam autem dicitur patria
terra, quasi patrum terra. Tres magne utilitates
consequuntur cooperatorie et propter quas
tenentur patriam amare et defendere et
pro ipsa totis viribus propugnare.

Prima utilitas quam consequitur ex
patria est, quia prestat materiam ad susten-
tacionem vite corporalis, scilicet alimenta
quibus pascuntur, indumenta quibus te-
guntur, habitacula quibus a pluvia
vento et estu ac eciam a frigore protegun-
tur et conservantur. Secunda utilitas quam con-
sequimur ex patria est, quia prestat materiam
ad delectacionem et consummacionem humani
generis realis. Nam in patria homines
crescunt successive et multiplicantur,
que successiva multiplicacio conservat genus
humanum. Unde patria implet quod
dixit deus: crescite et multiplicamini.
Tercia utilitas quam consequimur
est quia prestat materiam ad instruccionem
et eruditionem vite moralis, scilicet
doctores, sacerdotes, iudices, per quos in
bonis moribus informamur et a malis
retrahimur et in sciencijs promovemur.
Hec omnia sunt in patria bene di-
sposita et ordinata. Unde propter
predicta bona que patria prestat et
prestat, merito amanda est patria.
Dicitur autem Antiqua patria
vel mentalis propria patria scilicet
celestis, hec cum terrena habitacio propter
loquendo non est patria sed locus in-
colatus, hic cum sim apud Nos non
[illegible] sed advene. Utrum pro
hiis omnibus [illegible] magis in speciali
est defensa sepius dubitandum quando
vel iniuste. Et primo queritur utrum
aliquod bellum sit licitum. Arguitur
[illegible] videtur [illegible] quod nullum
bellum sit iustum [illegible]
dicit. Ad hoc ut bellum sit iustum tria
requiruntur. Primo quod auctoritas
principis, cuius mandato est bellum gerendum,
non enim ad personam privatam pertinet bellum
movere, quia potest ius suum in iu-
dicio superioris prosequi, et multitudinem
convocare sicut ad principem pertinet
principis sive auctoritas superioris xxiij q.
[illegible] causa [illegible] inferre
[illegible] ad defensionem
[illegible] quibus vel [illegible]
[illegible] Secunda causa iusta

1 Sustentacio
2 Consumacio
3 Instruccio
Auctoritas
Iusticia

ut saluetur illi contra quos bellum
mouetur, ex aliqua culpa. hoc
nouimus unde Aug9 in li° questionum
dicit Iusta bella debent diffiniri que
ulciscuntur iniurias si gens uel ci
uitas plectenda est que uel uindicare
neglexerit quod a suis improbe factum est
uel reddere quod per iniuriam ablatum est
xxiii q. ii dominus. Tercio requiritur intencio
iusta. qua saluetur intenditur, ut uel
bonum promoueatur uel ut malum uitetur
unde non licet fieri ex odio uel cupiditate
sed propter iusticiam et caritatem ut in
pallegato canone. quod culpa. Et c.
militare. Sunt et alia duo que
requirunt a quibusdam requiri in bello
videlicet ut non sit persona cui bellare
non licet / utpote clericum ut in canone
clerici xxiii. q. viii. Et est propter
clericum prohibitionem que duplicem
spiritualem prohibitionem que duplex
considerari potest. Prima est qualis
quia exercicia bellorum inquietudines
sunt et multum impediunt contemplacionem
et a laude diuina. Secunda est spiritualis
contemplacione clerici ordinantur ad al
taris quia ministerium in quo sub sacramento
representatur passio christi. I ad cor. xi
quocienscumque manducabitis panem hunc
et calicem bibetis. mortem domini
annunciabitis donec ueniat / et ideo
non competit eis occidere uel san
guinem effundere / uel et arma
portare absque causa iusta primo
si inuasit propria persona ad et
si liceat ... licet portare non de
... xxiii q. iii. Maximianus
... repellendo
nisi forte uim ui repellendo
vel ut fiat ex rerum repeticione uel
patrie defensione et ... ut ...
q. viii c.i. ... rerum ... causam
causam ut in ... ... et c.
licet pugnare ... ut auctor
noster dicit. Nota hinc canones
quod sacramentum misse est a malis
sacerdotibus est audiendum et maxime
dum ab ecclesia tollerantur ...

ut hinc q. iii ... ... quia ... ...
... ...
... ...
que ... ... et filii ... ...
... ...
... aliis ... et non ... ...
xii ... ... Tercio ex ...
lapidum. quia uelut ex lapidibus ...
... ... filiorum ... ...
... quia non ... ...
... ... Patris
est in altari, ...
... et bibunt et non alii ... ad corp
... ...
... ...
... ...
... ...
quia sacramentum sit ... ...
... ... Octauo
quia sacramenta a Iuda tradita / non sunt
... ... Iudeus
Queritur aliquis possit de tali questione
videlicet Utrum si aliquis inuadat alium
et exponat se periculo ... uel ...
... sit ... ...
est ... ...
... xxiii q. iii. ... ...
... et ... ...
... ...
... filius ... ...
... ...
... ...
patrem ... ...
et ... ...
... ...
... ...
... ...
... filius ... ...
... ...
et ... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
in ... ...
... est ... ...
... ...
theologice loquendo / aliter moraliter ...

et politice loquendo. Primo ad hoc
quidam respondebunt sicut theologi. Et
quando pater carnalis pugnare vellet
contra patriam et contra honorem patris
caelestis, ipsum quod pugnaret contra
fidem et contra ecclesiam, quod tunc filius
deberet pugnare contra patrem, et ista sententia
est vera et catholica prout haec in prima
ratione sunt expressa. Sed quia nullus
catholicus de hoc ambigere debet, ideo
non est hic insistendum. Quidam autem
respondebunt moraliter philosophando, pure moraliter
et politice procedendo, modo quod videtur
quod in hoc casu [illegible] et non
[illegible] si non contradicat quod debet
filius pugnare contra patrem et maxime
quando [illegible] esset quis haberet istud bellum
contra patriam. Haec positio politica potest
multipliciter confirmari. Primo sic: quia in quo
casu potest pater et debet seipsum
exponere morti et filium suum de eodem
ut videtur filius potest exponere patrem
morti, quia pater magis debet curare
de offensa sive ipsius et filii quam
filius ab offensione patris, eo quod magis
diligit se et filium quam filius patrem.
Sed pater politice loquendo laudabiliter
se exponit et filium morti pro defensione
patriae. Ergo filius potest exponere patrem
morti pro defensione patriae. Secundo
probatur [illegible] minime ff. de [illegible]. Et quod
pater politice loquendo laudatur se expo-
nendo morti pro defensione patriae. Nam
Augustinus ubi supra de Codro rege Atheniensium
[illegible] et Valerius idem. Et aliqui principes
exposuerunt filios morti pro defensione
reipublicae. Dicit Augustinus libro de civitate Dei
[illegible] de Bruto qui filios suos
[illegible], et ad palum ligatos securi
percuti iussit, quia [illegible]
a se repulsa [illegible] volebat [illegible]
[illegible] quas [illegible] desiderat [illegible] in
suo esse ut [illegible] de anima [illegible], et
quia [illegible] non possunt [illegible] in seipsis
desiderant [illegible] in alio et maxime
in specie sua et hoc est verum de [illegible]

quare parentes diligunt sic intense
filios suos, saltem quia in eis se sal-
vari [illegible]. Et hoc est alia ratio
quare homines delectantur facere opera
quae remaneant post mortem suam ita
quod [illegible] est [illegible]. Et quilibet diligit
magis illud in quo credit diu per-
manere memoriam sui, quia salvari esse
suum in illo quantum ad se [illegible] vel
memorabile. Cum ergo esse memorabile
et [illegible] filii magis salvetur in con-
servatione civium quam patris, quia diutius
naturaliter vel saltem praesumptive durare
debet quam pater, ergo magis debet
pugnare pro conservatione sui quam patris.
Hoc apud [illegible] (Tullius in de officiis
ubi [illegible] an si pater conaretur tyr-
annidem, si silebit filius, dicit ut supra. Et
[illegible] concludit quod in casu praedicto filius
potest pugnare cum patre. Sed contra
[illegible] videri potest. Et quod aliquid
inest duobus ita quod uni inest [illegible] aliud
tunc bene sequitur quod magis inest illi
[illegible] inest. Exemplum: diligo [illegible]
[illegible] non magis diligo [illegible]
[illegible] sequitur [illegible] inest [illegible]
[illegible] et ideo [illegible] quod [illegible]
magis diligitur. Sed quod aliquid inest
duobus [illegible] aliud, et inest illi quae
principaliter et immediate, tunc non sequitur
quod insit magis uni quam alteri, verbi gratia
disgregare visum convenit albedini nivis
et lucis, non tamen convenit uni [illegible] ad
[illegible] albedo lucis disgregat visum,
ergo magis disgregat albedo nivis.
Similiter dico hic, amor patriae convenit
patri et filio, sed non convenit [illegible]
[illegible] patriam, quia pater non causatur
[illegible] in eo istum amorem patriae, immo filius
[illegible] patris [illegible] quod ullum
[illegible] habet, ita quod [illegible] tenetur pater [illegible]
[illegible] et primo et immediate, et ideo non
sequitur: Pater tenetur patriae, ergo filius
magis tenetur ut arguebatur, et [illegible] ea
quod filius pugnat cum patre ipsum
[illegible] non [illegible] pugnat
contra patriam sed contra hostem [illegible]

Per hoc patet l(icet) nimie ff de religi albe
et illa obligatio qua filius est super
patri obligatus / tunc cessare videtur
ad tempus. Pater cum pugnabit contra
patriam filii videtur subtrahere velle a
filio esse. et vitam quam sibi dederat
propter que filius debet obligari. Nam de-
structa patria filius suum male conservaret
esse et suam vitam et sic patet conclusio predicta.

Tam nomini auctoris proprium

Jusiurandum sua. Postquam auctor
supra in 9o precepto prohibuit vindictam
spectantem ad proximum venialem i. proximi ipsius
radicis fluvius scilicet iniurie / per que semper
iudicarem ad proximum actum religionis ut latrie
exhibendum deo in ordine supplicationis dicens
Itaque deo supplica. Nunc vero in presenti
precepto subsequente licet inexcusabiliter
et valde a venire nos inducere intendit
ad tam actum ipsius latrie scilicet ad ius-
iurandum / per quod ordinatur ad reveren-
tiam deo exhibendam quia hic ipso quod
quis per deum iurat. deum profitetur
veritatem et quod eius veritas est infa-
llabilis et per quam testatur deum cum
cognitionem. et aliquod deo reverentia
exhibetur iurando. Unde Isidorus super
genes. / Cum iurat aut veneratur aut
diligit eum per quem iurat. Unde
apud gentiles iusiurandum erat ut dicit
in prima methaphisice valde honora-
tissimum / adhoc autem ut non exhibeatur deo
irreverentia inducendo non iurando in-
ducit nos auctor in hoc precepto inci-
piendo sciat deum dicit Jusiurandum
sua quasi velit innuere. sua facto
tuo ut sit firmum et stabile ita ut
pervivium non mutes vel altere sua
i. consideres [illegible] promittas ut iste
id facere valeas. Pro quo notandum propter
evidentiam ac ad observantia est quia
sciendum quod homo non debet in omnibus
suis sermonibus incaute iurare
sed in promissionibus suis fidem suam
et attende (hoc est caute et solum
Salomon ergo in Proverbiis Judeorum Non
assuescat os tuum / multi enim casus in illa

fidali

Et preterea fidum est mandatum in lege Non
assumes nomen domini dei tui in vanum
Et Augustinus in libro de mendacio loquitur
sic Ergo propter illud quo valet / non iurare
omnes scilicet ne iurando ad facilitatem iurandi
et quod facilitate ad consuetudinem veniat
et quod consuetudine ad periurium decidatur
Nam sicut dicitur Ecclesiastici 23 vir multum
iurans replebitur iniquitate et non recedet
a domo ipsius plaga. Est igitur periculose iurandi
mala consuetudo vitanda / et ideo rex
Cantuariensis in scriptis de Alexandro Quia promisso
servanda est fides vitare Nam loquens
philosophus in proverbio ad Alexandrum sic scribit (
Caveas Alexander ne infringas fidem datam
et federa confirmata. Nam hec conveniunt in
fidelibus (principibus intrabilis / Sua per
missa fidelis aqua amen infidelitate con-
sequuntur finis malus / Et si ex fidelitate in
frangenda aliquid boni eveniat / tamen ipsa
propter est mala / et eorum exploret et dignum
malorum Scias ergo quod per fidem sit bonum
agendum / civitatem instituendo / videns quo
regni dominatio / per fidem castra tenentur / ci-
vitates servantur reges dominantur. Caveas
ergo fidelissime princeps fidem datam infringere
sua similiter tua iuramenta et federa ac
sua si sint gravia / vel causa destructionis
ac si fuit gravia, qui reges
regni barbarorum et satrapes fuit / qui reges
eorum verbantur iuramenta ad fraudem et
deceptionem bonum et proximorum . civitatum
fidem infringentes et federa que fiunt ad
salutem humanam generis stabilita / Et ideo equi
tas iustissimi iudicis hoc amplius sus-
tinere non potuit. hec philosophus in secreta (
Fidem ergo ne deum amicis vinc ac inimicis
talem pactum optime servaverunt antiqui
nostri ut narrat Augustinus li 1o de civitate
dei c. xvi. ac ac Tullius li. vi. de officiis. ipse
scribit quod cum marcus regulus dux esset
captus et a Carthaginensibus missus Romam
sub iuramento redeundi pro commutatione capti-
vorum Ille romam veniens venit in senatum
et captivos reddi vel commutari negavit
esse utile / eo quod illi essent adolescentes et
boni duces / ipse ac senectute confectus

et ad retinendum appropinquans et amicos re-
dire maluit quam fidem hosti datam fal-
sare, non ignorans ad crudelissimum hostem
et ad exquisita supplicia se transire, tamen
iuramentum observandum putavit. Pro p-
leniori intelligentia in speciali est de
materia scribendum sex dubia quedam vel
investigandum. Et primo que sint seu
esse poterunt causa instituendi iuramenti.
Circa primum videtur tamen quod duplex
fuit causa. Prima propter infirmitatem non cre-
dentium, utputa ad aliquid suadendum quod
bonum et non credunt verbo simpliciter in-
troductum est quod possumus iurare et hoc
sic dicitur in canone non est contra xxii
q. i. c. Si peccatum. Alia causa fuit pri-
mum propter vitandam ydolatriam propter
quod primum fuit Iudeis iurare per deum ne
iurando per creaturas in ydolatriam inciderent
et hoc etiam habetur in canone considera xx
ii q. i. Est ergo iuramentum bonum et
iurandum quando ypsum proximo subve-
niat in pos. Dominus enim habitabit in
tabernaculo tuo et qui iurat cum iurat
proximo suo et non decipit, non tamen
assuescendum est ad iuramentum propter malum
periculum vel periurii propter quod non nisi
ad necessitatem vel utilitatem ut est dictum
est iurandum, ut assignat Augustinus in canone
Ita ergo xxii q. i et intelligendum est
quando iuramentum prohibitum reputatur. Secundo
queritur utrum actus proprie sit periurii
in omni casu suadendum quod non ut dicitur.
Prima insinuandum. Circa primum circumstantia
quod iuramentum est vetitum minus aliquid
quod est mortale peccatum etc. utputa quod
peccavit adulterium in quo casu peccavit
et iurando et iuramentum adimplendo.
Secundo quando iurat aliquid contra conscientiam
efficitur mortale, ut si iurat quod non eo
de domo, licet istud sit indifferens ad
bonum et ad malum, tamen si super veniret
propter obligationem efficitur mortale
si non exeat. Tertio quando iuramentum concludit
apud pietatem contrariare faciendam in-

quibus iurat quod non dabit aliquid ipse
contrariare. Quarto quando de domo
aliquid aliquid est fuit in periurandum
sicut fuit iuramentum Herodis qui iurat
puelle saltanti se daturum quod peteret
hoc cum iuramento potest esse a priori
licitum, intellecta conditione,
scilicet si peteret quod dare licet, sed in
primo iuramento fuit illicita, que fuit
peremptio caput Iohannis baptiste xxii
q. iiii est ad cum officium. Quinto quando
concludit opus de iure bonorum, ut
cum iurat quod numquam fiet clericus vel
religiosus vel quod numquam ieiunabit, vel
quod numquam dicet psalterium, vel quod non
celebrabit usque ad mensam vel hujusmodi
et in hoc casu peccat tantum iurando
quia peccavit aliter servitio, sed multo
melius facit non implendo. Sexto quando
concludit opus indifferens per intentionem
per deum aut per iudicium faciendum, ut si iurat
quod non loquetur ... vel ... non intret
domum eius, vel non accipiet ab eo munus
vel non vendat ei rem quam petit
quantum tali, vel non comedat ad eandem
mensam cum eo, si aliquis intret hujusmodi in
differens, credo quod plerumque iuramentum
non debet a talibus declinare et maxime
ut tollatur scandalum proximi
tamen quemquam iuravit. In talibus autem
prius credo quod posset quilibet sic iurans
absque offensa venire contra sed imponenda
est ei penitentia de temerario iuramento.
In transgressione enim tamquam per mortali
non expedit tamen absque venire contra
propter irregularitatem vanitatem, tamen propter
temerariam sententiam, tamen propter scandalum
simpliciorum qui reputant se iurare pro
simplicem qui reputant se iurare in falsitatem la-
tionem et inde incurrere in periurium et in detractionem unde
petenda est absolutio a superiore qui
hujusmodi multa facile debet relaxare, vel
parvo quod sit minutus non fuisse ob-
ligatus et penitentiam imponere de temerario
iuramento. Satis de hiis. Concordat Theologi
et theologi. Ita. Hec q. lxxxix articulo in

Ubi vero licitum est iuramentum sed est in
servando licet ad illicitum sit ex modo
iurandi, ut c. si quis xxii q. iiii et
in decretali de debitoribus. de iure iurando, et
isto modo intelligi debet, ut ad servan-
dum, sicut propterea, sicut supra iurandum
Tercio queritur que exiguntur ad hoc
ut recte fiat iuramentum. Dicendum est secundum
Thomam secunda secunde q. lxxxix ar. tercio. Item
extra. Et adhuc ut recte fiat iuramentum
tria exiguntur scilicet veritas iudicium
et iusticia. Jeremie iiii. Jurabis vivit
dominus in veritate, iudicio et iusticia. xxii
q. i. c. inolevit. Si ista tria vel aliquod
istorum defuit periurium dicitur xxii q.
v. animadvertendum dicit cum textu glo
Et periurium dicitur, mala iurare. male
cum iuratur quod negligenter et indiscrete
iuratur. Sicut iuravit Josue Gabao-
nitis Josue x. et David contra Nabal
i Reg. xxv c. et quando assidue fit sicut
habetur cum illud Eccli. xxiii. Jurationi
non assuescat os tuum. Primo quia
et principaliter periurium est contra decem ve-
ritas quia iuramentum principaliter est
firmatur et ordinatur ad confirmationem dicti
quando cui confirmationi falsitas opponitur
Secundo autem quando deest iusticia. Tercio quando
deest iudicium. Veritas ergo primo sed
debet esse in conscientia. ita ut iurans
debet esse in conscientia ita ut sciat esse hoc. alias si credat tamen non
sciat esse hoc. alias si credat tamen non
debet decernere sed credulitate iurare
Judicium cum dicitur discreta deliberatione
i. ut non iuret ad vanum nisi propter ne-
cessitatem. i. cum suadet causa aliquid
verum esse ei expedit vel utile est et ca-
verum, et tamen non vult credere simpliciter assertioni
xxii q. i. Ita ergo et hic de iure iurando
et si Christus. Quarto queritur utrum periurium
sit mortale peccatum. Dicendum quod videtur
Thomas secunda secunde q. xc viii ar. Et periurium
ex suo genere est mortale peccatum quod importat
contemptum dei nec excusatur a peccato
mortali non implens ad quod tenetur iura-
mentum per tamen per cautelam ipse ab obligatione
iuramenti absolvi. Preterea si coactus
fuit ex metu qui cadit in constantem virum
constantem virum minor tamen pena ipso

tali. Item non excusatur a mortali peccato quod
iocose periurat, quia non devitat dominus irre-
verentiam. Immo quantum ad aliquid magis aug-
mentatur ille qui ex lapsu lingue periurat
si quidem adverat se iurare. Fictum esse quod iu-
rat non excusatur a peccato mortali nec a dei
contemptu. Si autem hoc non adverat non videtur habere
intentionem iurandi et ideo a crimine excusatur
Nota secundum canones quod periurium dicitur quinque
modis. Primo transgressio iuramenti ut
xxii q. v. quicumque sacramento. Secundo falsa iuratio
ut xxii q. ii. Ultimo. Tercio reatus periurii ut
xxii q. ii. Homines. Quarto iuramento vide
ut di. xx v. Nec alias. Quinto infamia
periurii ut vi. q. i. infames. Ultimo pro .
Quinto queritur utrum peccat qui ab aliquo
exigit iuramentum. Et primo videtur quod sic
dicit Augustinus et veritas evangelii non recipit
iuramentum, ergo qui recipit facit contra vitam
evangelii, ergo peccat. Item iudex aliam
non recipit sine iuramento, ergo ordinem
iudicarium exercere non potest sine peccato
sed hoc est falsum. ergo non peccat in actum
exigendo vel recipiendo. Solutio Dicendum quod re-
fert utrum exigens iuramentum ab aliquo sciat
eum falsum iuraturum. Ut non. Et in primo casu
graviter peccat iuramentum exigendo, quia homicida
talis est. Nam secundum Augustinum Ille de suo
periurio se interfecit, sed iste manum interfecti
cum impressit. Nota fuit quidam qui
coegerat aliquem ad periurandum, qui nocte in
visione ductus est ad iudicem excelsum et
ad iudicium a quo interrogatus, cuius tu
grossum hominem ad periurandum. Cui credidit se
quia inculpati negavit rem meam. Cui
iudex non ne melius fuit ut rem tuam
perderes quam animam hominis illius falsa peri-
rando perimeres. Et ille prostratus iussus
est cedi. et tercius tam graviter ut in dorso
eius eminebant vestigia plagarum appa-
rerent. Dictumque est ei. Derelicto tamen ne
sit fatuus. Sane intelligendo que dicta sunt
debent intelligi de persona privata non pub-
lica scilicet iudice, quia privata persona exi-
git propria voluntate. Sed publica ex neccessitate
facit secundum iuris ordinem, unde licet non impu-
tatur sive sciat eum deierare sive non. Item
hoc casu refert utrum ideo exigat ut fidem
pleniorem faciat, et tunc non peccat.

aut quia sine hoc nulla fides christiana, et tunc a' mouet dubitacio non peccat, aut dissuadendo, et tunc venialiter peccat propter suspicionis. Ad argumentum Augustini respondetur quod veritas Ewangelii non recipit meliorem passim et indifferenter sed in casibus. Sexto queritur que pena veniat propter hoc imponenda. Dicitur est sicut canones ... debet imponi pena, tamen inspectis cuius circumstanciis magis vel minus aspera pena est imponenda. Et primi sunt infames, vi q. 1 infames, nec amplius ad testimonium admitti debent ut in canone quelibet xxii q. 5 ... c. ... et tamen non obstante ... et tali primo penam ... ut legitur et notat in De testibus ... testium etc.

Presens autoris preceptum Minores te ne contempseris. Istud preceptum includit sub tali specie iusticie videlicet observancia, que est virtus quedam per quam minores informantur qualiter honorem et reverenciam maioribus debeant exhibere, et maxime hiis qui sunt in dignitate constituti et qui principalem dominium super hominem et super aliquam curam, ut sicut ... officium gubernandi et regendi respectu aliorum sicut principes sunt civitates gubernare ... in rebus ... dux aut ... in rebus bellicis, et magister in disciplinis. Verum aliquando quod talis superioribus respondet aliquam in tantum eciam superbia quod minores ... dicit, ut sic contempnit, ideo quod minores ... in aliqua gradu corporali ... vel spirituali, ... ipsi minores ... a reddendo ipsis maioribus debitum honorem. Sicut quod hoc virtus observancie requirit. Et ideo autor in hoc precepto ... maio... et superiores a talem contemptu abstineret debet dicens Minores te ne contempseris. Quasi velle innuere quod quamvis precellas minores in aliquo dignitatis gradu, vel aliquibus virtus aut eciam etate quod nullo debeas ipsam minores ... et hoc est quod scribit Salomon in libro ... Non ... in casu suo. Et eciam apostolus ad Romanos xii. sic dicit. Et sicut in uno corpore multa habemus membra, omnia tamen membra non eundem actum habent, ita et multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alterius membra. Super isto precepto nota est hic instancia quoniam ... in ... parte ... xii. sufficiente est de ipsa tractatum ut ... dicitur.

Presens autoris preceptum Magistrum metue. Istud preceptum ut ... ad ... speciem iusticie videlicet ad observanciam per quam informatur scolasticus, quale honorem et eciam reverenciam magistro debeat exhibere tamquam persone que per eminenciam quandam tenet super discipulos in actu regiminis et discipline. Et ... ad ... insinuatur. Et ... persuaderi potest. Hoc ... Prima quemadmodum species iusticie est religio debet deo debitum impendere honorem et sic ... actum scilicet per orationem supplicacionis et adoracionem ... sic observancia personis ... Et sicut ... species scilicet pietas ... parentibus honorem et reverenciam ... Sic observancia que est tamen species generaliter subditos et minores omnes informat ut non solum ... debeant reverenciam hiis qui sunt in dignitate constituti, sed eciam hiis qui preclari aliquo preeminent officio, ut sunt scolarium rectores et magistri. Et hoc est quod autor intendit dum dicit Magistrum metue.

Nota. Quod preceptum iste ut observancia duo principaliter attendere videtur. Primum est quod parte magistri observancia ... diligencia et benevolencia. Secundum est ... parte discipuli ... magister ... obediencia et reverencia. Circa primum sciendum est ... ad hoc ut magister ... debet in ... ut principaliter ... Primum est quod sit sapiencia illustratus. Secundum est quod sit benevolencia mediatus. Tercium est ut sit ... Quartum est ut

Experta

Sapiencia

ut sit experta castitatis. Ieronimus ad Nepotianum
de disciplina scolarium in prologo dicit: Cum
aut ad magnitudinem excellencie invenitur
bone indolis velit attendere, considerandum est
quod ad tanti nominis principatum veniencia
ut quecumque facta vel quesita exprimere nos
cat, et ne scriptorum commissioni se totum
committat, et ut librorum copia acquirat
et eos cum ad opus fuerit consulat. Nec tamen
eis omnino credit. Non sufficit enim multorum
ingenium est. Sed invenietur vir et magni
ingenii est. Considerans ergo ad gradum ma
gistralem prudenter sit sapiens, alias caveat
ut ne sibi dicatur illud ad Romanos ii: Qui
alium doces te ipsum non doces. Ideo
Sapiencie xviii: Antequam loquaris disce, Ecclesiastici
disce prius audiendo. Et Iacobi iii: No
lite plures magistri fieri. Et in hoc casu ca
nones satis cavere videntur. xlix di.
ordinatos, lxi di. miserabile. ii. q. vii. Si clerici
carent, et docere, vel in magnum decla
ratur, et ideo hoc causa dicit glossa in canone

1691

cum ex eo ... Et hoc habere, xlv di.: Magister debet

Benivolencia

esse scolaribus similis, et benignus non
cum austeritate, quod appareat debet
similis de mane et oportet, tamen ubi
similitas sit moderari debet, quod ex
hoc negandi auctoritas non frangatur,
quia per magistri in canone eodem
xlv di. Sed nimium fiat similitas
negandi frangitur auctoritas. Hoc tamen ze

Invencio

loticans ubi super magistratus inquire
morum honestate polleat, quia debet
esse in sermone verax, in iudicio iustus,
in consilio providus, in commisso fidelis,
constans in voluntate, pius in affectu,
virtutibus insignis et bonitate laudabilis.
Sequitur: Nulla siquidem res magis
est periculosa discolo cuius vita contu
meliosa magistri, hec doctrina vilescit
et ignominiosa vita docetur. Vivat
igitur magister taliter ut discolos infor
met. Seneca epistula viii: Plus
homines oculis quam auribus credunt:
longum iter per precepta, breve et
efficax per exempla. Sicut enim cuius
vita despicitur restat ut eius predicacio
contempnatur, ut ait glossa super Ezechielem.

Omelia viii super Ioh. xx: Sit in vita decorus
et spiritus, et eius doctrina recipitur. Ideo Ieronimus
epistula lxxxix: Magister scilicet caritatis
et vite eruditionis est eligendus. Et ideo
vel magister inscius debet esse longa expe
riencia in doctrina exercitatus, et hoc appare
videlicet quid docet recte et artificialiter
unicuique secundum suam capacitatem, et secundum
unumquodque causis exigenciam debet esse man
suetus, per quem opportunum est. Debet esse di
screctus quod ut lites dissolvat, obstinatos remor
deat, obloquentes reprimat, provocantes re
tardat, sagittet. Hoc enim secundum canones ita non
fiat ad sentencia sed minus tangendo, sed
est asperius verberando, quia talis culpe in
putatur quia levius tamen castigatio eius est
promissa secundum leges ut ff. loc. Sed quia
ex de homicidio ad audientiam, xxxiii. q. ii.
et cum si leviter cum pulsat, et talis
scolaris moritur dicit Hostiensis quod non tenetur
magister si sanus erat puer, et robustus
secus si tener vel infirmus, quia id non
est levis percussio. ff. ad l. aquil. qua
actione se requirens. Hoc notatur
in decretis ad magnum de cler. ex. Debet ergo
esse non negligens. Nam peccat magister qui vino
quoque operi consenciat, ita universe doctrine et
discipline nocua est negligencia. Nota secundum
canones quod percussio tripliciter reperitur, prima est in
utilis ad cor nostri sermone percutitur. Hoc
per prophetam di. v. di. et vide Secunda spiritualis
que fit per anathematizacionem vel excommunicacionem,
iii. q. iiii. Nec gladium. Tercia corporalis
in qua ea considerantur, scilicet persona, quia
plane tamen hoc potest non tamen posse nec
vel per laycum, sed tamen per clericum vel magistrum
hoc dicto circa clericos. Ut de sen. ex. universitate
ex percussione. Nam pueri et clerici minores
ordinibus pro modicis culpis verberantur. Ideo
di. c. vide et in summa Salomon. xlv. di.: Et in
maioribus vero ordinibus vel dignitatibus id
pertinens culpis verberantur. Et ideo considerantur
causa percussionis ne fiat odio causa vel
causa percussionis ne fiat odio causa verberari ut
ne timeat, sed ut emendetur, et in
in predicto summa Salomon. et c. cum, et c. ad studis
di. xlv. De experiencia et disciplina medici
Conciliator in ... dicit: Oportet medicum

esse instruendum disciplina, et longa experi-
encia. Aliud idem in magistro scolarium et filio
Tercia pars principalis est secunda quod tria sunt que
maxime discipulum debent inducere ut magistro
prompte debeat obedire. Primum est natura
cum hoc eciam brutorum industria. Secundum est
sacra scriptura. Tercium est principium cuiuscumque
exempla. Circa primum est notandum quod sicut
debet se habere erga discipulus magistri
sui mandata, quemadmodum faciunt terra grana
sua ad germina et plantas et eciam producere
da, et sicut aqua ad natalia et aeris ad
volatilia producenda seu concurrenda nostra
divinam obedienciam. Ad hoc eciam faciunt brutorum
exempla. Nam videmus canes suos dominos
venerari et signa timoris ostendere. Ceterum
equi suis dominis et sessoribus, boves bubul-
cis, elephantes et leones custodibus
timoris signa et reverencie sunt magistris ostendere.
Sic discipulus magistro debet honorem
et filialem timorem ac eciam ... munera
sicut illud ad Rom. xiii. Reddite omnibus debita
et cui tributum tributum, et cui vectigal vecti-
gal, et cui timorem timorem, et cui honorem
honorem. Sic timor discipuli debet ad magistrum
esse filialis, et talis quod amor concedit et
in amore persistit, quia sicut bonus filius
offensam patris timet, eciam si nullam debet
penam habere, ita discipulus magistri
sui offensam timere debet, tamquam pater sit
morum et discipline. Item timere debet
discipulus magistrum suum timore quodam
reverenciali tamquam considerans excellenciam et
altitudinem magistri, quia timet se equi-
parare magistro. Secundum inducens ad timorem
et reverenciam magistro exhibendam est sacra
scriptura, unde super illud apostoli ad Hebr. xii. Patres carnis nostre habuimus eruditores
et reverebamur eos, dicit glossa: Reverencia
est timor cum honore impensus. Ubi notandum
quod reverencia implicat dumtaxat. Primo eciam
motum ... ad effugiendum ab altitudine domi-
ni in agnicionem ... Et vocatur iste
motus timor reverencie. Et huius motus
inicium ... exterior elongacio vel fuga,
quam homines personas elongare se ab hiis que
in dignitate sunt constituti, non audentes

eis approximare. Secundo reverencia est
honorem quem aliquis exhibet alicui
alii homini gracia dignitatis, ad ostendendum
quod ei subiectus sit et paratus eius facere
voluntatem, ut est assurgere venienti,
assistere sedenti, inclinare cervicem,
genuflectere presidenti, incedere sequi
... Istos comprehendit motus timoris re-
verencie et honoris, et istos sunt discipuli
cum debeant exhibere magistro. Tertium in-
ducens ad timorem et reverenciam magistro
exhibendam sunt antiquorum exempla.
Legimus enim quod multi fuerunt principes
et barones quorum fuerunt in summo
fastigio imperie dignitatis elevati
... suos magistros summe ho-
norabant. Unde de Traiano imperatore legitur et plurimorum suum
magistrum excellenter honorabant. Unde
eciam legitur de Alexandro quod dum
semel socratem suum magistrum abinam
fuisset. De curru in quo sedebat
eo viso statim ad terram prosiliit et
ipsum reverenter suscepit, sicut eciam in quodam
libello qui quasi tamen intitulatur
de ... narratur. Unde ibidem metrice de
magnus Alexander qui toto regnat
in orbe prosiliit a curru dum videt
socratem. Circa primum principale ac eciam
infra dicendorum intelligencia magis
in speciali est de infra scriptis dicendum.
... Et primo cum magistrum
comparando discipulum maiorem plenam
tenet potestatem quam pater in filium.
Utrum dico quod magister maiorem
potestatem habet in discipulo quam pater
in filio, quia magister adhuc post
ordinem habet in eo potestatem, quam
pater post ordinem nullam habet, et
hoc per decretalem illam. Super eo de sen. exc.
Secundo cum magistro liceat scolaribus valorem
collectam imponere vel eciam exigere,
circa questionem movet Hostiensis et
dicit quod timidus subiectus tamen dicens
quod si magister alicui est sufficiens
beneficium sive sufficiens salarium pu-
blicum, non licet ei exigere talem summam

Exempla

Suffus

committet / quia vendit obsequium spirituale quod ex officio suo tenetur facere / extra de symonia nemo et c. in venditis etc. Non solum / Sed tamen sponte oblatum recipere potest / Si vero non fuerit ei commissum tale beneficium vel salarium / aut si non sufficiat ei potest accipere collectam pro laboribus suis ar. xii q. ii cunctis etc. Caritatem et c. Cavere et vide hostiensem dicentem quod non solum ab potentibus / vero etiam a clericis ecclesie ab [illegible] / non tamen a paupere / cum ipse pro [illegible] / non [illegible] a paupere / cum ipse pauperes debeat paupertati subvenire / Sed et talis exactio sive (?) non debet esse coactoria, ut quod nisi solvant expellat eos de scolis / Aut accipiat res eorum / sed potius incipiat suam eis exponendo / Et hec omnia sine ... hostiensis intelligenda sunt / Si magister in sufficientiis est et officium datum assumit non est ei debito prudendum / Sed si culpam imputet ut ff. ad l. acquilam / Si vero sufficiens est et non in iure / Si non habet provisionem ut dixi / Et si debet promissionem ut dixi / tunc non est potest a divitibus licite accipere / quia non tenetur eis sine precio / Sic quam etiam pauperibus et [illegible] / De hoc plene notatur in canone decreti xxxvii di. in glo. dicitur / Quo quod est de magistro qui festum alicuius sancti quod de se colendum est non vult celebrare nisi data sibi pecunia / Sicut quod tangit textus et ad [illegible] sit dicens quod talis magister indubitanter symoniam committit / quia vendit spirituale ad quod tenetur ut in primo predictis quemus est tactum / et pro eadem ratione et eodem si festum celebrandum non est et ipse vult illud festare nec vult legere nisi data sibi pecunia

Tercium in arcius propter litteras disce / Postquam autor in superioribus quedam premunitiones ad filios parisienses instruxit specialiter / ad quibusdam [illegible] / Hoc est pro filiis et pro fratribus ipsius emanantibus et derivantibus ab eadem / Sequitur vero in puncto precepto sub sequenti prebet rudimenta specialia ad filium parisiensium feminarum scilicet per dictae [illegible] in mulieribus i. pro filiis et fratribus emanantibus et derivantibus ab eadem / et proprie de quadam [illegible] in premissis ipsius predicte que dealitas incapax [illegible] autem virtus maxime [illegible] scolaris tamen valde necessaria est ut sit discipline suscepta / In hiis cum que est prudentiam premittet sine aptitudine a natura [illegible] disciplinis indiget erudiri / et proprie a senioribus qui iam sicut [illegible] in sunt secundum intellectum / Unde philosophus in ethicorum dicit Oportet attendere expertorum et seniorum atque prudentium indemonstrabilibus enunciationibus et opinionibus / et ideo cum in sibi [illegible] in multitudine prudentia i. senioribus prudentiam scire et sapientiam eorum exercere / decet cum dealitas sunt et alie virtutes et species que ad predictam perveniunt sine aptitudine a natura [illegible] / in ad eam assumatur ut plenius valet scientiam studeat de scolis, sollicitudine et frequentie et vincere suam animam, applicat maiorem dominus (?) unde ea ipse ignorantiam negligens / nec est ars superius ipse [illegible] Hec autem duratione [illegible] totaliter [illegible] non valent nisi ex acquisitione litterarum / Sic Cassiodorus li. mo. epistolarum [illegible] / Desiderabilis est litterarum eruditio que [illegible] laudabilem eximie reddit ornatum / illi bellator requirit unde animi [illegible] robo-ratur Quod principes accipiunt quod populos sub qualitate proponat / Nec aliqua in mundo potest esse fortuna quam litterarum non augeat gloriosa beatitudo / Hec ille / Non ergo immerito dicit dicit autor unumquemque ad studia litterarum / quia per litteram ad[illegible] efficitur homo deo similis / Sic sunt [illegible] et assumptum in canone de fuga studii / et [illegible] Alibi autem [illegible] de pe di i. [illegible] aure [illegible] nos ordinat damnum autoris oportet deum dixit literas disce / Pro tunc precepti [illegible] diligenda est sine studio ex [illegible] / et ad eius notitiam volens eius litteras disce / et ad eas proprie debent attendere prestantiam providere proprie / et proprie dealitas attende primo quod a deo qui scientiarum deus est eius depositari lumine / Quorum quod eas discat et tristitiam / Tunc est quod eas discat utiliter

Jurisperitus

α

22

De diuini auxilii postulacione.

Dico primo quod scolasticus debet sapienciam
a deo humiliter postulare nec de proprio ingenio
debet confidere / quia vncia mellis seu pe-
sue diuini luminis illustracionis / ut restat ad
scriptura grece Domine deus meus illumina
tenebras meas / alii blandiciis quis de
mane tenuatur / de studii assiduitate
de lingwe volubilitate / cum solus deus
qui sciencia dominus est sit doctor / Ubi propterea ergo
humiliter est postulanda sap. I Si quis
indiget sapiencia postulet a deo / cathedram
cum habet in celis qui hominum corda docet
in terris / Solus deus docet homines efficere
ingenii aut docet creatiue Unde Cyp. in
quadam epistola ffallacis filia fallacis si te
putas aput nos ingenios inuenire sciencia
quod soli deo difficile dei munere conferuntur / Illa
cum docet locum pro vnico de pe. di. ij. de
sac. vnc. c. hiis Hec [illegible] Aug. in
epistola ad macedonium dicebat De illa sapiencia
que vera est vera est. si quid habeo a deo
sumpsi nec a me sumpsi / ab illo a me
xpisti fidelis sponsa a quo inspiracione esse fide-
liter gaudeo / ut in eo quod adsit non desint
incredulis / ut in eo quod desit ingrati / non
cum in eo vel ingenio vel nimio / sed cum
deus suppsi quod laudabilius sum / In libro
de blasphemia in spiritu sancto de hiis que
peruenit dei vel inuestigate cogitacione vel ex-
plicate discere illi que sunt agende apo-
[illegible] a quo petimus a quo pulsamus / ut
de verbis reperiamus [illegible] / ut sit de
hi cum humilitate a deo sciencia postulare
nunc possit dici quod scribitur Zacharia iiij°
Et educet lapidem primarium similitudinem et exe-
quabit graciam Declarat [illegible] racione lacius
[illegible] parte S xij qui incipit [illegible]
sunt sed in principio Principium igitur discere
est humilitas cuius [illegible] tamen docuit ad disci-
pulos primum ut nullam sciencias nullam
scripturam vilem teneat / secundum ut a nemine
discere erubescat tercium ut ad sciencia adeptus
fuerit ceteros non contempnat / Secundo dico quod
scolasticus addiscere debet sciencias artificialiter
doctrinam Circa hoc [illegible] Hugo de disciplina
scolarium in principio ubi docet quomodo pueri
artificialiter et ordinate instruendi sunt secundum eorum

De artificiali librorum studio.

capacitate / ut solum prius distant
figuraliter librorum representatores / et dili-
gant libros quibus adiscunt / et discant
artificiose [illegible] vere grammaticae / quia
difficilius est puerorum male instructum
reinstruere quam in nullo instructum
informare Unde refert Quintilianus
in libro de instructione oratoris de thy-
motheo qui in arte tybiarum [illegible]
lebat / quod duplas mercedes exigebat
et accipiebat ab hiis qui fuerant
male preinstructi quam qui omnino rudes
accedebant / Error cum duplici exigit
laborem cum delenda sunt prius et in-
ceteris sciencia et bona fidelius sunt
inserenda Prima autem instructa vel
demanda tenacius inhereunt pueris siue
bona sunt siue mala Unde Sen.
epistola lxxxviij Apparatus librorum studia
teneris melius auferunt ingenijs
eorum primum inherere solet sensibus
quod prius sedit in mente Primo ergo
instruantur in gramatica et gramaticalibus
que dicuntur in litteris sillabis dictionibus
et oracionibus ait Hugo de dyascolia
parte ij. et quod primo addiscere debent
vocum articulatarum litteras specialiter procedens
accuratius ut ubi deinde / alii
vix potuerint propria instrui de hiis /
nec nimis instruantur in doctrinis preceptorum
fabulosis ne earum delectacionibus
illiciantur Unde narrat Vallerius
libro vj c. iij et Cardonia librorum
archilochi ciuitate sua exportari iussit
[illegible] / quia eorum parum verecundias
et pudicas leccione contumebant / no-
luerunt cum ea puerorum suorum aures
imbui ne plus moribus nocerent
quam ingenijs prodessent Imbuantur ergo
puerorum utilibus doctrinis / deinde instruantur
in logica Boecius ubi supra Completo
nunc huius gymnasij scilicet grammatice
rudimenta ad maiora inchoandi
posse limina procedendum sancte inquiri
quam veri falsique indagantem
racionem Unde Hugo ubi supra
et communibus septem [illegible] distrat
ante alias perlegerunt antiqui in
studijs suis ad opus erudiendorum.

C.

in quibus tantam utilitatem esse pre-
teris omnibus perspexerunt, ut quisquis
harum disciplinam firmiter percepisset, ad
aliarum postea notitiam inquirendo magis
exercendo quam audiendo perveniret. Sunt
enim quasi quaedam instrumenta optima et
rudimenta, quibus via paratur animo ad
plenam philosophice notitiam. Hinc tamen et
trivium nomen accepit, eo quod his quasi
quibusdam viis vivax animus ad secreta
sophie intrat. Unde Hugo ut supra: Py-
thagoras in studiis suis hanc consue-
tudinem servasse legitur, ut scilicet ad sep-
tennium spatium, numerum scilicet septem liberalium
artium, nullus discipulorum suorum de his
que ab ipso dicebantur rationem poscere
auderet, sed fidem dare verbis magistri
quousque omnia audivisset; tunc iam posset
et ipse rationem eorum invenire. Has
has septem tanto studio quidam didi-
cisse dicuntur, ut plane omnes ita
in memoria tenerent, ut statim singula
eorum parata haberent stilo regulas et ra-
tiones que in illis artibus docebantur,
et hinc accidit tot eo tempore fuisse sapi-
entes, ut plura ipsi sibi scriberent quam
nos legere possimus. Sed nostri scolastici,
ait Hugo, aut nolunt aut nesciunt
modum congruum in discendo servare; ideo
multos studentes paucos sapientes in-
venimus. Adverte quod de sacerdotibus Crisostomus
dicit in Canone, xl di.: Quia
Multi sacerdotes et pauci sacerdotes,
multi nomine, sed pauci opere. Boecius
ubi supra dat causas sex que manifeste
faciunt scolasticum incipientem in litterarum scientia
profecisse. Primum est constantie stabilitas.
Constantia compaginat, inconstantia
parata dissolvit. Prima colligit, secun-
da precollecta dissolvit. Econtrario
quidam qui primo volunt esse
liberalis, deinde fastidientes sunt in maior
et postea tedio affectus ad inertiam
se transtulit. Denique Tullius tractatus
studiis inhiabat et sic in nullo
profecit. Secundum est ut sua complexio
discrete consideretur: quod aliud debet
laborare melancolia, aliud colerica,
ut ibidem exemplificat.

De utili litterarum studio.

Tertium est ut magistros diligant et venerentur, credant
sive supponant dicta ab illis. Quartum tum
a sectis maneat sive tollitur. Quintum est
honorem aliis fidelium sociorum adinvenire.
Sextum est sumptum et expensarum sufficiens
provisio. Item docet vitare duo scolasticos
que valde absunt ut omnino abstineat.
Primum est mulierum vetularum maxime locuta
vana affectio. Secundum est fratrum bilinguium
et sophisticum conclusio. De his omnibus
prosequitur Boecius ubi supra deductis in
extra. Dixi tamen quod scolasticus litteras discat
utiles; sed notandum quod scolasticus affectum
sive finem annexum sive primum recte sive
ordinaliter scilicet ad amorem vere sapie
ntie debet. Scientia igitur intrinsece surgat
queratur et recte in ea utatur, non sic quod
ea elevando sed humiliando. Scientia enim inflat
ad Cor. viii, et in multa sapientia multa
indignatio, Ecc. i. Bernardus super Cantica
Sermone xxxvi: Est enim in se omnis scientia
bona, que vite subnixa sit veritati; non
probat Apostolus qui ait: Non plus sapere
quam oportet, ad Rom. xii. Non improbat magis
multa sciencie, si sciendi modum nescierit.
Quod ego dico modum sciendi: nisi ut
sciatis quo ordine, quo studio, quo fine
ut illud ardentius quod vehementius ad salutem
amocum, quo fine ut non ad inanem
gloriam aut curiositatem, sed ad edificationem
tuam vel proximi. Bernardus ait: potuit ex-
mos adiscendum: aliqui enim sunt boni
et aliqui mali. Unde dicit: Et sunt
qui scire volunt eo fine tantum ut sciant,
et turpis curiositas est; et sunt et scire
volunt ut sciri videantur, et ipsis vanitas
tas est, de quibus satirus: Scire tuum
nichil est nisi te scire hoc sciat alter.
Persius libro satirarum. Sunt xxiii ut vendat
de libris suis scire sibi, et sunt qui scire volunt
ab hominibus tabi, et sunt qui scire volunt
ut scientiam suam vendant, aspectum et ex illo
ut sciam suam vendant, et turpis questus est, ut viii q. i.
nonnulli et turpis questus est ut viii q. i.
in Canone sunt in aula. Sed illi qui sic
in Canone sunt in aula; quidem quia
litteras discunt in malum sive tendunt; quidam
litteras discunt in malum finem tendunt, ut edificentur
ut edificent, et hoc est prudentia ut ex operibus
ut edificentur, et hoc est caritas,
di. § 1. Quidam ut edificent et hoc est caritas
ut in Canone dicit xliii di. Ultimi non
inveniuntur in abusione sicut alii omnes
audiant. Gratiam habeant et non satis sciant in

et luc xij Sicut sacies voluntatem et fam[em] q[ue] d[e]murat natura. Nam ubi in digestus et qui no[n] habet bona[m] decoc[ti]o[n]em malos gn[er]at humo[r]es in corpe et corrumpit corp[us]. Ita scia in[d]isc[ret]a indigesta stomacho a[n]i[m]e qui est m[em]oria si no[n] fuit decocta igne caritatis p[er] act[ion]es a[n]i[m]e et m[em]orias tristiss[i]mas magis corrumpit mea[m] hominis q[uam] iuvat ut de tali dicat p[ro]pheta Venter meus doleo Jer[emie] iiij c.

Studeant igitur scolastici in st[udi]is et univ[er]sitatibus non in sacris noxijs Aug[ustinus] de doctrina xp[ist]iana. Videt[ur] m[ihi] s[a]lubrit[er] m[on]eri studio sis et ingeniosis adolescentib[us] deu[m]q[ue] tim[en]tib[us] ut nullas doctrinas q[ue] p[rae]t[er] eccl[esi]am xp[ist]i ex[er]cent[ur] tanq[uam] ad b[ea]tam vitam capescenda[m] secure sequi audeant / sed eas sobrie dilige[n]terq[ue] dijudicent. / Et allenet stu[dium] a sup[er]fluis institutis homi[nu]m / vel Sed studens in sacra scriptura non confidat de acu[mi]ne ingenij nec de subtilitate scrutinij / nec de sedulitate studij sed de bonitate oron[is] et puritate dei siue gracie et humilitate cordis mun[d]i dat Hugo didascalicon p[ar]te q[ua]rta / Et p[ro]pt[er]ea ipsa in[car]nata sapia dicebat patri Abscondisti hec a sapientib[us] et c[etera] Luc[e] x. et p[ost]ea In[tel]lectum dat p[ar]vulis. Ideo ait Cassianus Monastica[m] incipiens ad notitiam sc[ri]pturarum p[er]tinge[re] nequaq[uam] debe[re] labores suos cir[c]a com[m]entatores libros impend[er]e / sed om[n]em industriam mentis et intencio[n]em cordis circa emendatione[m] viciorum carnaliu[m] detine[re] / quib[us] expulsis cordis oculi sub lato velamine passionu[m] scripturarum sacramenta contemplantur. Et ponit exemplum de oculis corporalib[us] et humoribus visibilibus q[ui] intuentur oculi n[atur]alis albacie visus oculorum. Studendu[m] est ergo ad humilitate[m] et cordis sanctitate[m] et oracionis puritate[m] et op[er]is equitate[m]. Eccl[esiastici] i. Fili concupiscis sapientiam, serua iusticiam / Studendu[m] est ordinate ut scilicet in hystoria p[rim]o studeat[ur] et q[ue] res sunt significate / studendu[m] post in sensib[us] intelligencijs ut p[er]tingat ad significaciones et allegorias. Hugo ubi s[upra] Instruendus est studens s[cilice]t in sc[ri]pturis sacris quid cave[re] debeat et deinde instruendus q[ue] ea q[ue] sunt agenda p[er]ficiat et c[etera].

Nota q[uod] sensus sacre scripture p[er] doctores sanctos et canonicos quadruplex assignat[ur]. Primus est hystoriarum q[ui] id intelligi[tur] q[uo]d dicta exprimunt / Sensus allegoricus q[ui]d p[er] id quod dicit[ur] significat[ur] factum vel futurum. et allegoria q[uasi] alieni loquium. Tercius dicit[ur] tropolicus siue moralis cu[m] aliquid dignum significat moralitas cu[m] mores instruit. Tropologia enim dicit[ur] sermonis conuersio de xxxviij. Quartus intellectus et ibi dicit[ur] anagogiam quando aliquid de sup[er]iorib[us] dicit[ur] i[d est] de diuina essencia de angelis de vita et[er]na. Hec o[mn]ia patent in hac dictio[n]e Iherusalem q[uae] hystoriace dicitur ciuitas / allegorice militans eccl[esi]a / tropologice homines anima / Analogice celestis patria /. Vel aliter hec dictio Iherusalem hystorice signat illam ciuitatem terrestrem, allegorice militantem eccl[esi]am. Tropologice fidelem animam / Analogice celestem Iherusalem ad He[breos] xxxij di. Canones v. in glo[sa]. Nota q[uod] scripturas dicit apocrifa h[ic] Canon multiplicat saluz triplici. Primo qui est secreta i[d est] secreto legenda et non in publico / Sicut eius auctor secretus est / aut si non ignoratur ab eccl[esi]a tamen reprobatur. Tercio q[uia] p[er] ab eccl[esi]a recipit[ur] sed in canone sacre libr[orum] librorum non reponit[ur] i[d est] in[ter] libros legis et p[ro]phetarum / nec in[ter] agiographos ut libri Tobie et Judith et liber qui dicit[ur] sapiencie et alij / hec legunt[ur] et notant[ur] in d[ict]o c[apitulo] que vero apuscula / et c. Canones prim[e] di[stinctionis] et c[etera].

Sic finiunt tam auctore p[re]cedit libros lege. Postq[uam] auctor in p[ro]logo p[re]cedenti p[ro]

Pluit rudimenta ad acq[ui]sicionem littera[rum] industria p[ro]quarum crudiatione[m] humana natura secu[n]da cor reddit[ur] ac est multiplicat lau[de] dubilior efficit[ur] q[uo]d maxi[m]e fit p[er] doublitatem itionem que est unus in vulvorum ipsius p[ro]clamac. Nunc vero in p[ri]ma p[ro]p[ri]a subsequent plerer

rudimenta scolastico litteras discere in
proemii quod distat in libris / quam quisque
sue facultati et condicioni conveniat / quia
revera impossibile videtur absque libris quemquam
discere posse litteras nisi miraculose sicut fecit
super Dydimo in viro hoc Jeronimus teste
perite legitur cum a primeva etate grammaticam
dyalecticam rethoricam et arismeticam ac
quod philosophorum distinctiones auditu solum di-
diceret et memorie sacram scripturam novum
ac vetus testamentum ipse perite cognovit
quod multos libros edidit et de trinitate
tres libros fecit / et super libros certos
digeneris explanationes eximias reliquit
Quartum vero spectat ad informationem scolastici
requiritur debitam organum dispositionem ad
visum / cum visus cum requiritur prima ob-
ietti / non enim scolari sufficit ut a
magistro audiat sed opus ut libros diligenter
inspiciat / nam duo sensus disciplinarum
acquirende sunt / visus scilicet et auditus
Ideo primus xx scribitur beate aures audientes
et oculi videntes / dum scilicet utrumque
Considerans ergo auctor quod litteralis scientia
minime acquiri valet nisi per librorum
inspectionem commina ut est dictum hortatur
quemlibet scolasticum quod libros perlegat
ac ad eos animum applicet studiose
dicens discere libros Sed advertendum est
quod illi scolares contra huius auctoris
faciunt preceptum / qui multos libros
pulcherrimos et bene pictos habere
volunt sed in eis studere nolunt
Tales vero per Jeronimum convenienter figurari
possunt / qui gloriantur in pellibus ut
patet / gloriantur enim in pellibus caprinis
et vitulinis / talis enim gloriatio est
species vicii superbie / quia laborant scolas-
tici qui libros deauratos habere
volunt quasi aliquod spirituale adulterium
committunt / qui magis amplectuntur scripture
quo sapientiam magis amplecti debuerunt
unde de talibus potest exponi illud proverbiorum
saturetis oculos plenos adulterii sapientia
quoniam vero virtus est sponsa sapientie
unde hanc amavi et exquisivi a iuventute

mea et amator factus sum forme illius
Scriptura vero est quasi quedam ancilla sapie-
ntie cavendum est ne ancilla sit tante
pulchritudinis quod pulchritudinem sapientie derelinquat
pulchritudinem scripture animus formet Sed tales
est eis quod dicitur Job ii pellem pro pelle
capsule quia in ipsis detinent Et alia carpsit(?)
pellis in ipsis ornanda Tales enim ut
scribitur ad Romanos primo veritatem dei in iniusticia
detinent quia libros suos de quibus multi
fierent pauperibus scolaribus cum liberalitate
scriptum tradere deberent / Isti fructum sapientie non
attingunt / quia libros suos propter eorum pul-
chritudinem clausos detinent / Et ideo in eos vero non
unquam student et ideo non est mirum si in
eis parum intelligant / De talibus mirto
dici potest quod scribitur Job xii c / Erit
vero visio omnis sicut verba libri signati quod
cum dederint / scienti litteras / id est ei qui reputant
scire ad hoc in nichil vel parum sciat dicentes
lege istum librum / ne videbit / id est videre poterit
non possum signatus est enim / De talibus autem
quidam sapiens / in magis sunt subtilias
et in ventris tenui et ebetes / et ne in-
scientes videantur ad reparationem de pe-
llibus vitulinis ad maiores preciosis lam
exponunt volumina / atque pellibus rubeis
viridibus et diversorum colorum vestiunt et
non sapienti faciunt / sed ad insipienti animo
ad pulchros vadunt / et hec talia volumina
sunt fortune supposita adeo quod sive sumpte:
mus corrodere et tinea demoliri / aut
delere et ignis comburere potest hec quod
vulgari et familiari exemplo declaratur
legitur enim de quodam scolari quod de uno
talium fautore non vidimus ad pedem non
inusitate librorum casu contingit quod sane
vivus qui libros ferebat in aquam cecidit
et omnes illos perdidit quod attendens scolaris
quidam pauper per ad predictum / libros paupe-
ris scientia divites / qui quod in scolis audiverat
non libro sed memorie commendavit hos versus
apposuit Cecidit non arte liber quo novus
arte / Et sic scientia cecidit tanta scriptura
Et ideo dicit auctor preceptum contrarius
libros lege scilicet non affectu / quia non solum

p[ro]s[e]q[uitu]r

contineat scripturas varias multiplices errores
sed potius fiunt libri virtutis. Pro quo
notatur [illegible] xxvi scribitur: [illegible]
fiunt veritatis [illegible] in [illegible] in libris
vero in quibus secularis scientie sunt descripte
est vanitas multiplex erroris. Ideo Ieremie
x scribitur: Hec dicit dominus: iuxta vias gentium
nolite discere, quia leges populorum vane
sunt. Et ad [illegible] in stultitia cum et
[illegible] de vita: sunt enim inutiles
et vane; et [illegible] in talibus libris parum
est soliditatis et multum vanitatis. Cum
in [illegible] sive [illegible] multiplici disputa-
tionem [illegible], nec de talibus refectio spi-
ritualis invenitur. Unde Jeronimus ad Da-
masum epistola xiii loquitur de siliquis
quibus filius prodigus non potuit satiari:
In his nulla saturitas veritatis
nulla iustitie refectio reperitur; studiosi earum
in fame veri et virtutum penuria perseverant.
Iste sunt ergo scripture que faciunt ut plurimi
scolares insanire dicuntur: sicut dictum est de Paulo
Act. xxvi: Insanis Paule, multe litte-
re te faciunt insanire. Ideo in talibus libris
et scriptis non debet scolasticus nimis esse
intentus. Unde Jeronimus ad Eustochium epistola
[illegible] refert de seipso quod ideo quia circa
libros Ciceronis nimis erat studiosus
ante tribunal Christi iudicis est deductus
et ibi acerrissime verberatus. Narratur
etiam in vita sancti Gregorii Nazanzeni quod
semel dum dormiret vidit [illegible] sub
capite suo [illegible] multitudinem serpentium
et [illegible], et evigilans et requirens invenit
librum Catonis sub cuius [illegible] [illegible]
[illegible] plenum et [illegible] gentilium quem
postquam abiecit in pace quievit. Ergo
scolasticus [illegible] debet avertere oculos suos
ne videant vanitatem scripturarum secularium.
In via tua vivifica me. Hec via est lex
divina que ducit ad celum. Scripture vero
[illegible] sapientie [illegible] in [illegible]
fine. Ergo divine scripture debet scolasticus
[illegible] studium [illegible] inherere et
[illegible] de scriptis secularibus nomine in [illegible]
[illegible] [illegible]. Unde Jeronimus exponens

quod dicitur Deut. xxi in epistola xliii
ad Damasum ita dicit: Secularis sa-
pientia captiva in Deuteronomio sub mulieris
figura describitur, de qua divina vox
precipit ut si israhelites eam habere
voluerit uxorem, calvitium ei faciat,
ungues resecet et pilos auferat, et
cum munda fuerit effecta tunc transeat
in mariti amplexus. Hec si secundum
litteram intelligimus nonne ridicula sunt?
Itaque et nos hoc facere solemus
quando philosophos legimus, quando in manus
nostras libri veniunt sapientie secularis:
si quid in eis utile reperimus ad nostrum
dogma convertimus; siquid vero superfluum
de ydolis, de amore, de cura secularium
rerum, hec radimus, his calvitium in-
ducimus, hec in unguium more ferro
acutissimo resecamus. Et ideo ne aliquis
in [illegible] alium videat, si ubi
[illegible] vel [illegible] [illegible] in doctrina [illegible]
maxime [illegible] [illegible] hec [illegible]
admittantur; nec debet aliquis talium
[illegible] querere de qua facultate sumatur
dummodo conferat ad salutem. Sicut nec
de herbis queritur que circa eas per-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
dummodo virtutem habeant salutarem.
Et ideo multum cavendum est quibus
aliqua de gentilium libris recipi
possunt in divinis eloquiis. Unde
et Paulus apostolus [illegible] quosdam [illegible]
[illegible] usus est versibus. [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]. Pro
[illegible] intelligendum magis [illegible]
est de duobus investigandum. Et primo
utrum scolaribus liceat sibi undecumque
libros acquirere et in eis pro libito
voluntatis studere. Secundo utrum liceat
laycis ac etiam clericis in libris poetarum
gentilium studere seu in eorum contemplatione
[illegible]. [illegible] ad primum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. Quod multitudo librorum distrahit
[illegible] quod ad legere non possis quantum
[illegible] satis est habere quantum legas.
Sed modo [illegible] libros revolvere volo

ne illum, sed fastidiunt stomachi
est multa degustare, que non varia
sunt et diversa inquinant non alunt
probatos itaque semper lege, et si quando
ad alios divertere libuerit ad priores
redi et epistola xlv. Non est refert
quam multos, sed quam bonos habeas libros
epistola xv. Quo ad secundum quomodo utrum
liceat clericis ac etiam laycis de libris
poetarum vel gentilium studere seu in
eisdem contemplari restat nunc procedendum
et primo videtur quod non, quia non licet de aliis
libris studendum, patet illud quod legitur in
canone Sacerdotes xxxvii di. in quo
reprehenduntur sacerdotes qui obmissis evan-
gelijs etc. Item prohibetur etiam indirecte
laycis sicut quod dicit Ambrosius in canone
qui incipit Ideo prohibetur christianus
legere figmenta poetarum, quia per oblec-
tamenta fabularum mentem excitant
ad incentiva libidinum, non enim solum
thura demonibus offerendo ymolatur
sed etiam eorum libenter dicta capiendo, et
ut dicit hic glossa: Verbi et est ac, cum
curiositas qui loquitur vel quod audiuntur
auctores libros aliorum … non licet
nec clericis nec laycis in talibus studere
seu etiam legere. Item quomodo fit quod dicit
magister Sententiarum in … di.
xlvi ubi legitur quod Moyses et
Daniel omni sapientia egiptiorum et caldeorum
eruditi sunt etc. et sic est licitum de
talibus studere et legere. Pro solucione
horum contrariorum est breviter sciendum ac etiam
distinguendum quod quidam libros poetarum
et gentilium legunt ad voluptatem po-
etarum figmentis et verborum ornatu
delectati, non ad aliud sunt salutis
retorquentes, et hii male faciunt, et
contra tales loquitur Ieronimus et Ambrosius ut de
pallio canonibus ut Sacerdotes etiam
et Ideo prohibetur. Quidam vero studeat
et legunt in libris poetarum et gentilium
et in ipsis addiscunt ut errores eorum
velud legales detestentur, et utilia que
in eis inveniunt ad usum sacre erudi-
tionis devoti invertunt, et hoc est
quod dicit Augustinus in libro de doctrina

christiana: Si philosophi aliqua forte vera et
fidei nostre accommoda dixerunt, non solum
formidanda non sunt, sed etiam ab eis tamquam
ab iniustis possessoribus in usum nostrum vin-
dicanda, et talis laudabiliter scolares hec
addiscunt, ymmo etiam invenitur exemplo beati Pauli
qui usus fuit in prima epistola sua ad
Cor. xv. dicendo: Corrumpunt bonos
mores colloquia mala. Ideo et
etiam Augustinus usi sunt versibus poetarum, et
quandoque Galeni et ypocratis etc. et sic
intelligatur quod dicit … quod
ponit magister … contrariorum
solucione et conclusione … patet …
questionum

Hec sunt … autoribus preponi
… legeris metro. Postquam
autor in premissis … preceptis
posuit rudimenta ad …
… ac etiam ad
… que quidem dicit esse
… rivulus … paradisi fluvius …
… per quam … scolari
ut … ac … suum …
… debeat applicare, non enim …
ignorancia negligentes, nec etiam … super-
biam contempnentes, et talia …
… nisi primarum erudicione
et doctrina qui sanam adepti sunt intellig-
entiam … ac etiam per … et li-
… acquisitam. Ideo in principio …
subsequenter autor … rudimenta …
et … ad … fluvius rivulus
… que est …
per quam … scolastica, ut ea que
in libris legerint, vel etiam a magistris audi-
erint per … vigorent ac etiam …
et hoc est quod Seneca dicit … sepe
sua torquet et de similibus …
veniunt, necesse est ut que …
… affigantur, quorum cum
velox est … labilis … memoria.
Hoc etiam in … perspectiva … attendere
visum potencie optice … Nam
sapientes ipsius perspective … asserunt
quod ad visionem requiritur … attendere …
… visione … cum species …
visibilium afferant aerem medium et

destruunt oculis et visibilium specierum / tunc aliquid de omnibus illis visibilibus coram oculo positis unicum apprehendunt / illud vero ad quod animam intentam intendunt / Sic cum carnis venationem odore unius rerum per attentionem poterit vehementer fuit alligatum / sic illud dicitur intrinsecus in alios attentius vel carnaliter cingitur non videt aut non sentit videbatur. Et hoc est quod Seneca dicit et tu multa perspicere in die unum tibi elige quod illa die cogites concoquas. Attendendo igitur cautior quod sentit parum vel modicum in sensu posset sufficere sive tenente memoria pertinuit indument cum ut que legeret vel audiret ea cautius memorie commendaret dicens. Nunc legens lecto recita quod in septimis tempore memoria multis diversis / ponderosis et diversorum animo ad sensum decurrit est secundo quod duo impediunt memoriam bonorum / vero prosperitas et voluptas / Primo prosperitas facit ingratos oblivisci amicorum qui eos in angustiis ad iuverunt Gen. xl. propositus pincernarum pharaonis cui cum Ioseph fuerat in carcere per ipsius prophetiae liberatus succedentibus prosperis suis inceptis fuit oblitus Sic moraliter contingit de multis qui deo infinita bona adiuvantibus et tribulationibus tribulationem dixit in memoria. Sed scito sancti in tranquillitate et prosperitate constituti statim deo tradunt oblivioni Deut. xxxii. Deum qui te genuit dereliquisti et oblitus es domini creatoris tui / Secundo istam memoriam impedit et tollit voluptas carnis Boec. iiiº de consolatione / Veterum corpus mollem obliviosa / et hoc fuit opinio platonis / Sicut enim quod virtus operatur quod anima oblivione crevit / habet enim omnium rerum notitiam / ac omnes species omnium rerum sibi in ditas a deo sed cum infundit corpori tireo statim habuit tradit oblivioni notitiam nec ea uti potest donec per studium excitetur Ideo posuit plato quod id quod addiscitur non est aliud nisi memorari unde dicit ipse unum addiscere est quoddam reminisci Moral. corpus est molles obliviosa . i . oblivionem

inducens dei unde anima carnis delectationibus et voluptatibus in ipsa obliviscitur dei sui / Augustinus ps. dicit non habeat singula mea famulis meis si non meminero tui / Unde ad hoc est simile / Sicut fuit et narrat magister in historiis super exo. et moyses cum esset in egypto filius regis ethiopie / et cum in patriam suam venire volebat / uxor impedire eum nitebatur / Vocabatur a deo frequenter in spiritu moyses / ut veniret ad populum suum liberandum / sed amore illius detinebatur cum Moyses ergo tamquam vir peritus astronomie sculpsit in gemmis duorum anulorum duas ymagines / quorum una vocabatur oblivionis quam dedit uxori / alia est vocata memoria quam retinuit sibi / Uxor vero recepta oblivionis ymagine statim oblita est prioris amoris et sic Moyses libere reversus est ad fratres israel / Moraliter gemma anuli oblivionis est recognitio mortis quae mors tradit homines oblivioni ps. Oblivioni datus sum tamquam mortuus a corde Gemma anuli memorie est recognitio vel recognitio vite eterne ps. In memoria eterna erit iustus etc. In patria enim non obliviosi per carnem sed per memoriam mandatorum de quibus ps. vero mandatorum memores fuerunt ut libere revertantur ad patriam quam sic apostolus ad hebr. non habemus hic civitatem manentem et alibi non solum poena spiritus vivacis patet dampnum eternaliter puniuntur Homo quamquam propter multa ac res obscura memoria est secundo / Et triplex reperitur memoria Artificialis naturalis et moralis seu fragilis / Prima est infusio gratie divine Secunda est naturalis industrie / Tertia est retributio inordinata / Artificiale primo invenit tenuis Tholos poeta qua habebat scripturas ostendat in sua ad hoc q. lx. ix. ac . i . in qua quidem questione docet que memorie

ipam memoriam et que ad bonitatem memorie faciunt adhoc ut industria perficiat scolarium ut ea que didicit in memoria retineat. Primus memoria scilicet naturalis est illa que viribus aie insita est et simul cum cogitatione nata / Secunda est per fragmentum in mente reddimus /.
Pro quo notandum quod sicut prima ap titudinem habet ex natura complementum autem habet ab exercitio vel studio, ita et memoria non solum a natura perficitur sed et parte et industria vigoratur et confirmatur Ego autem per ... per que scolaris in memorando bene proficiat
Primum est ut eorum que vult memorari quasdam similitudines convenientes assumat non tam consuetas quia illa cito evanescunt sed insuetas quia insueta magis movent. Unde de eclipsi solis et lune et propter hec causa magis memoratum eorum que in pueritia videmus quia solum tunc apparent nobis omnia nova et insueta
Secundum est frequens meditatio eorum que vult memorie commendare. Unde dicit Ieronimus in libro de memoria et reminiscentia dicit. quod meditationes memoriam salvant / quia ut idem dicit. Consuetudo est quasi altera natura / unde quod multotiens intelligimus cito reminiscimus quia naturale quodam ordine ab uno in aliud procedens. Tertium quod circa unum vel pauca sed circa multa se diffundit. Unde pueri quamvis sint humidi fluxi in memoriam retinent, quia circa non occupantur circa multa sicut dicit maior Eccli xxxviij. Qui minoratur actu accipiet sapientiam Quartum quod affectum et intentionem adhibeat ad ea que vult memorari quia quanto aliquid fuit magis aio impressum tanto minus labitur Unde Tullius in Rethorica dicit quod fallendo confirmat imagines similitudinum figuras / Quintum ut multa reddimat et defectum memorie supplet scriptura. Unde xxxviij Sapiens scribe in tempore

vacuitatis. Cuius huius signum vel exemplum quod dominus scribit bis decalogum propter legis nostre in tabulis lapideis Exo xxi. Sunt tamen aliqui qui nichil ponunt in memoria propter confidentiam in scripto Sunt et aliqui qui confidentes de memoria sua nil commendant scripture et utrumque viciosum est. Prima propter ad sensum de verbo dei scripto divites sed tamen non agendum est / ut cum aliqua dilatione. vel sine grandi ... dicas sufficiat. sed ut et de prompta dicta ad presentiam mentis sed aliquid in co... ... residua in ventre memorie ... est ex filius dignitas. et sursum de notandum eius ... sed ... ut ... ventat. et ... nat aliquid ut aliena cogitatione non ... bent ... factum est propter confidentiam memorie nichil scripto commendare. quia in memoria ... non ut ...
6 ... Sextum est placatio cum cognitione ... causa ... ... memoria teneat / tenacior ... et forte maior in illa etate cognitionis dilatio agnita ... altius insurgit / Hec que dicta sunt spectant ad memoriam artificialem / que multum reddimat memoriam naturalem / quia nil valeat sicut ... Hanc et habere debet prudens dominus vel princeps / quia cum esse memoriam ut ... pregnoscat quod eveniet ... vel ... in futurum / et quod ... vel ... sicut dicit ... quod vero ... dono vel ... natura acquiratur nobis ex arte ... ... dicit. quod natura que cuntis animalibus arma contulit / hoi denegavit ut sibi per artem acquireret suum ... al ... quod natura non ... ... memoriam salutem ... seu singularem que ... Ecclesiastes xii ... Memento creatoris tui in tempore iuventutis tue antequam veniat tempus afflictionis tue antequam tenebrescat sol et lumen et stelle et luna antequam rumpatur funis argenteus et vitta aurea ... et ... ydria

sup fonte et confringatur rota sup cisternam
et revertatur pulvis in terram suam et
spiritus redeat ad deum qui dedit illum
Memorare ergo debet unusquisque homo
aīa dei ymagine formata / dei similitudine
decorata creatoris sui et hoc in diebus
iuventutis sue / ut tunc promptior sit ad
penitendum et acceptabilior ad primam p
agendam / antequam sue afflictionis tempus adveniat
scilicet mortis et iudicii / et antequam lumine
solis tenebrescat .i. claritatis mundane
corporalis mortis caligine tenebrescatur
et luna et stelle .i. corporis sensus qui sunt stelle
corporis / que quidem in senectute debilitantur
et ocl absconduntur / in morte ocl mediate
debet / et antequam funis argenteus .i.
vite corporalis continuacio rumpatur et vitta
aurea .i. aīa preciosa recedat vel retrahat /
et ydria sup fontem conteratur .i. hōis corpus
de terra formatum dissolvatur et tunc pul
vis in terram suam de qua erat revertatur
sicut dixit dominus ade Gen iii pul
vis es et in pulverem reverteris / et spi
ritus .i. aīa redeat ad deum qui dedit illum
sciendo salutem et remunerando sup
opera que vivendo gessit / Hec omnia
procul dubio in die mortis effectum ma
capabimur De qua quidem die et hora
ys scribitur In die illa sublimitas
hominum et altitudo virorum conculcabitur et
ydola conterentur / et stabunt homines in
cavernis saxorum et fossuris petrarum
a facie furoris domini In die enim mortis
omnis hominum sublimitas honorum et do
minacionis corruet / et altitudo divitiarum
et potenciarum tunc penitus deficiet / et ydo
la in quibus spem corporalium consolacionis
cumulabunt et corruet / et ergo sententia
furoris dei peccatores in penam duplicem
inferni procedunt scilicet cavernas saxorum
.i. penam dampni / scilicet visionis divine
ac ad eius inscitiam perpetuo punabun-
inion et fossuras petrarum .i. penas
sensus videlicet ardoris et caliginis Hec
omnia peccatores sustinebunt qui cognoscere

noluerunt tempus visitacionis sue scilicet
pro inspiracionibus sanctas / et aliquando pro
infirmitates / minorem mundi adversitates
ut convertantur ad penitentiam / De qua visita
cione dicitur Ezechiel xxxiiii Req
ram oves meas et visitabo eas
sicut pastor gregem suum / sed qui
ut pastorem recipere noluerunt eos vi
sitabit ut iudex / sicut per semetipsum
in ps dicit visitabo in virga iniqui
tates eorum scilicet tempore ad eterna
dampnacionem / et in verberibus peccata
eorum tempore ad dampna quam tormentorum.

Precium quando autoris precium
Nil temere credideris etc

Istud preceptum ad p̄ dyc̄ ꝯ
tinens spectat / ex eo quod prudentis
enim omni levi credulitate retinendum
inducit Ipse enim prudentis est cautum
Senecta prius examinare consilia
et non cita faciali credulitate ad sta
plabi / quia qui cito credit levis
est corde Eccl xix De hoc adhuc
pretium tractatum est sup premedio
in iii speciali parte et sequitur quia
incipit sophocles inductas / sup
flua credulitas multos dissipavit
quia veneno nil tam inficitur hu
mente / qui facile totum credere
homines tribuere dissenciones homo odia
nascuntur iniusta homo sepe de
amicis inimici efficiuntur dum credulus
et benignas animas maligna lingua
dissociat / Ita uxor ad mulieri et
innocentes reperiuntur quos fuisse dicit
nati / ut de Joseph qui ut dicitur
ductus est in egyptum emitur eum
Phutiphar eunuchus pharaonis
magister milicie Erat autem Joseph
pulcher specie et decorus aspectu /
Post multos itaque dies iniecit re
gina oculos suos in Joseph et
ait / dormi mecum / qui nequaquam
acquiescens nephario operi dixit ad
eam Ecce dominus meus omnibus mi
tradidis ignorat quid habeat in domo
sua nec quicquam est quod non sit
in potestate mea vel tradidit mihi

Gen 39

propter te que uxor eius es. Quomodo ergo
possum malum hoc facere et peccare
contra dominum meum. Loquebatur huiusmodi per
singulos dies, et mulier molesta erat

Joseph [margin] ... et stuprum recusabat. Accidit
autem ut quadam die intraret Joseph
et operis quippiam absque arbitris faceret
et illa apprehensa lacinia vestimenti
eius diceret: Dormi mecum. Qui relicto
in manu eius pallio fugit et egressus
est foras. Cumque vidisset mulier ve-
stem in manibus suis et se esse con-
temptam, vocavit homines domus sue
et dixit ad eos: En introduxit virum he-
breum ut illuderet nobis; ingressus
est ad me ut coiret mecum, cumque
ego succlamassem et audisset vocem
meam, reliquit pallium quod tenebat
et fugit foras. Huius ergo argumenti
ergo fidei retento pallio ostendit
marito revertenti domum et ait:
Ingressus est ad me servus hebreus
quem adduxisti ut illuderet michi,
cumque vidisset me succlamare reliquit
pallium quod tenebat et fugit foras.
His auditis dominus nimium credulus verbis
coniugis iratus est valde, tradiditque
Joseph in carcerem ubi vincti regis
custodiebantur, et erat ibi clausus.
Fuit autem dominus cum Joseph et miser-
tus illius dedit ei graciam in conspectu
principis carceris, et erat cum illo et
omnia opera eius dirigebat. Et hystoria
legitur Gen. xxxix. Similiter legitur
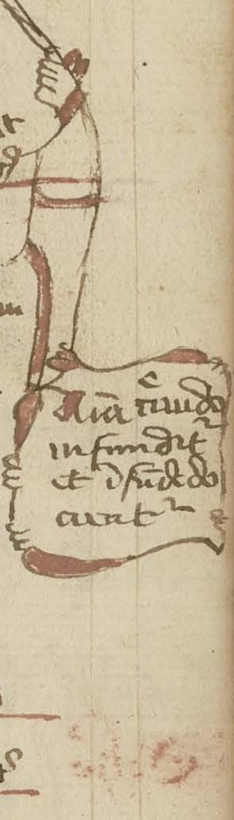
Otho [margin] de Ottone imperatore qui credens
accusacionibus uxoris quendam militem
iniuste occidit. Tempore autem processu
temporis cum sensisset accusatum iniuste, in
tantum de eius offensa et morte
doluit quod uxorem que false militem
accusaverat comburi fecit, et seipsum
in manibus uxoris interfecti militis
totaliter dedit. Non ergo [illegible] dixit
auctor: Nil temere credideris. Contra
istud preceptum multa ac [illegible]
magis in speciali est [illegible]
contra hoc preceptum fecerunt omnes

Saraceni et infideles ac [illegible] Xcam
qui temere crediderunt et credunt Macho-
meto et aliis heresiarchis de fide katho-
lica male sentientibus, et qui et quot
sint illi errores est per utile de aliquibus
[illegible] hoc. Et primo de errore
illorum qui negant deum esse. Secundo de errore
ydolatrie; de hiis duobus plenius dicetur
infra in primo mandato [illegible]
Tertius est error [illegible] de errore man-
icheorum qui dicunt quod omnia visibilia
creata sunt a dyabolo, et deo solum
attribuunt creacionem invisibilium. Et iste
huiusmodi error est, quia ipsi dicunt deum
esse summum bonum sicut verum est, et omnia
que a bono sunt sunt bona. Unde
nescientes discernere quid sit bonum et quid
sit malum, credunt quod omnia illa que
sunt aliquatenus mala sunt simpliciter mala,
puta ignis quia urit, et alia [illegible] dicuntur
simpliciter mala, et aqua quia necat, et
ideo quia nichil istorum rerum sensibilium est
simpliciter bonum, sed quodammodo [illegible] defectus
dicunt quod omnia ista visibilia non
sunt facta a deo sed a malo. Contra hos
ponit Augustinus exemplum: Si aliquis intraret in
domum fabri et inveniret ibi instrumenta
in quibus impingeret et lederetur et cum hoc
reputaret illum fabrum malum quod teneret
illa instrumenta, stultus esset, cum faber
teneat instrumenta ad opus suum necessaria.
Ita stultum est dicere [illegible] creature sunt
male quia in aliquo sunt nocive. Nam
quod uni nocivum est alii utile. Sic
autem error est contra primum articulum ad deum
pertinentem videlicet: Creatorem factorem
celi et terre visibilium omnium et invisibilium,
et ideo [illegible] dicunt factorem
visibilium. Gen. i° In principio deus creavit
celum et terram, et Joh. i° Omnia per
ipsum facta sunt. Quartus de errore [illegible]
qui dicunt quod Christus adhuc natus est et
iterum in mundo ut eciam demones salvaret.
In hoc autem errore fuit primitus Origenes
qui dixit demones in fine mundi esse salvandos.
Hic error refellitur per illud evan-
gelium [illegible] ubi dicitur [illegible] nos
[illegible] salutem, [illegible]

Error Manicheorum
Origenis

Tertio de errore illorum qui dicunt quod licet filius dei fuit homo, ac corpus descendit de celo non terrenum verum carnis fuit, sed fantasticum et apparens, et in hoc errore fuit supradictus hereticus manicheus. Sed hoc est falsissimum dicere nec corpus tale, non enim decebat doctorem veritatis aliquam fallaciam habere, et ideo portavit veram carnem condicionalem sicut realiter fuit. Unde dixit Christus Luce ultimo: Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet sicut me habere videtis. Et ideo ad removendum hunc errorem dicitur in simbolo: Et incarnatus est. Quarto de errore illorum qui dicunt quod Christus natus est de beata virgine sed [illegible] et in hoc errore fuit principalis Ebion et Iudeus hereticus. Sed hic error refellitur per primum fidei nostre articulum de conceptione, per illud quod dicit angelus Mathei 1º: quod enim natum est de spiritu sancto est. Septimo de errore illorum qui dicunt quod licet Christus conceptus fuit de spiritu sancto, tamen dicunt quod ipse secum unum corpus celeste portavit et de beata virgine [illegible] illud et hoc fuit [illegible] virgine [illegible] unde in ipsa [illegible] est beata virgo nisi quod fuit locus eius. Unde dicunt quod [illegible] sicut corpus illud per beatam virginem sicut [illegible] et in hoc errore fuit principalis Valentinus hereticus. Hic autem error refellitur per primum fidei nostre articulum: Natus ex Maria virgine. Et etiam per illud quod dicit Apostolus ad Galatas 4º capitulo: At ubi venit plenitudo temporis misit deus filium suum natum ex muliere factum sub lege. Octavo de errore illorum qui dicunt quod licet Christus sit verus dei et natus ex Maria virgine, tamen non habuit animam, sed loco anime fuit ibi divinitas. Et in hoc errore principalis fuit Arrius et Appollinaris. Hic error refellitur per articulum fidei: Et homo factus. Sed cum ex anima et corpore constat, unde verisimile habuit animam que [illegible]. In hoc etiam quod dicitur Et homo factus est destruitur error supra positus, ac etiam eos alii qui contra hoc dici possent. Nono de errore illorum seu illius qui posuit animas de novo non creari, que in corporibus infunduntur,

qui error diversificatur in quatuor alios errores. Primus ponit in corporibus non esse animas nisi angelos apostatas seu demones qui in eis includuntur, ut ibi agant penitentiam, et successive possunt in diversis corporibus ingredi, ut si penitentiam non agat in uno corpore agat in alio. Secundus ponit duas animas esse in corpore, de quo errore loquitur Augustinus de duabus animabus. Tertius ponit animas creatas esse simul. Quartus ponit animas sicut et corpora seminari. Licet autem hii quatuor errores diversi sint, tamen in hoc conveniunt, quia veritati fidei catholice contradicunt, que asserit animam creari et corporibus creando infundi et infundendo creari. Hoc habetur expresse per illud quod dicit: Qui finxit sigillatim corda eorum. Glossa ibi: id est animas singulas per se [illegible] designantur. Credendum est et firmiter tenendum quod anime non sunt ab initio create ut Origenes fingit, nec cum corporibus seminantur ut Luciferiani et Cyrillus et quidam latinorum affirmant, sed dicimus animam infundi et creari postquam corpore preparato et formato ut fiat [illegible] homo. Illi autem qui sunt primi erroris ita fallaciter ponunt sicut demones esse salvandos et animas nostras esse demones incarceratos in corporibus humanis. Primus error refellitur per illud quod dicetur: Ite maledicti in ignem eternum. Etiam per illud quod scribitur 2 Petri 2: Deus angelis peccantibus non pepercit sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reservari. Rudentes dicuntur [illegible] innumerabilium spirituum [illegible] ut flante superbia impulsi [illegible] in abyssi profundum sunt rapti. Secundus error refellitur per illud quod Mathei [illegible]: Et invenietis requiem animabus vestris

i. funes

Error Ebion / Valentini / Apollinaris

Error Origenis / Cyrilli / Luciferiani

Et Augustinus xx° Vidi subaltare dei animas
interfectorum / ergo constat esse animas
[L]ongum ipsa veritas in corpus dicat animam
se habere quam posuit, et iterum assumpsit
Jo x potestatem habeo ponendi eam
[I]stans error est refellitur per illud quod
Gen i° dicitur faciamus hominem
ad ymaginem et similitudinem / unde
absurdum est dicere quod deus demones
morantur in tam nobili creatura / ubi
est propter ipsius [illegible] habitat. Primo ad Cor iii
[N]escitis quia membra vestra templum
spiritus sancti sunt qui in vobis est / ergo
ibi non est dyabolus. [Q]ue enim conventio
xpi ad Belial. ii ad Cor vi
[U]bi autem sit carcer demonum habes
petrum sicut in prima epistola sua capitulo
luculenter demonstrat / ubi dicit deus
deus angelis peccantibus non pepercit
[I]lli vero qui sunt secundi erroris
omnia bona hominis attribuunt illi
bone anime / omnia autem mala illi
male anime / bona cum christus dicat
quod arborem bonam que non potest
facere fructum malum / christus vero
mala arborem malam que fructum
bonum portare non potest. [S]ecundus
vos missas dicunt adinvenciona
malicia gentilis tenebrarum. [Q]uintum
errorem quintum ad hoc quod dicit animam
partem esse dei destruitur glosa Augustini
super illud Gen ii° [I]nspiravit
in faciem eius spiraculum vite /
[N]on sunt autem audiendi qui putant
animam partem esse dei. [S]i enim hoc
esset nec a se nec ab alio decipi
posset nec ad malum faciendum
vel patiendum compelli / nec i mutabiliter
nec in deteriorem mutari. [I]tem si anime
sunt de divina substancia. quo dif-
ferunt a filio dei qui filius est de
divina substancia. [I]tem si divina
substancia habet partem vel separatur a
alia est totum quod est parvum / vel
alia est quod non est parvum / Si primo
ergo anime que sunt partes ipsius sunt
comparanda quod est plurimum. Si secundo
ergo non remanet separata modo

tot partibus ei desunt quot sunt anime
non enim ibi remanet totum ubi tot
desunt partes. [Q]uintum errorem quintum
ad hoc quod dicunt aliam animam esse de gente
tenebrarum et non a deo conditam destruitur
per i d. Omnia per ipsum facta sunt ergo et
anime / sed si ab ipso facte sunt bone
sunt / et si sunt bone ergo non sunt
de gente tenebrarum. Unde Augustinus deus
ex nihilo fecit omnia / et si hoc est
in nichilum redigentur. [S]extum errorem
sic obicitur. constat quod habeant anime po-
tenciam cognoscendi et volendi antequam
corporibus infundantur / si omnes ab inicio
create sunt / ergo aut non habent eas
cum se inclinant vel declinant. Si
inclinant delinquunt in bonitate confirmati
sicut angeli. Si declinant obstinati
facti sunt sicut et angeli qui peccaverunt
et penam eorum sunt irremissibiles / sicut
et angelorum malorum. [I]tem si habent po-
tenciam cognoscendi et volendi, tunc cognos-
cerent carnem corruptam cui uniebantur
et voluntate uniebantur et sic contraherent in
eis peccatum actuale / vel involuntarie vel in-
uite tunc eis agebatur tunc corpori morerentur
uniebantur. [D]e septimo errore scilicet de
illo qui ponit animas seminari sicut corpora
id est tunc semine tradunt decisione facta
ab anima sicut a corpore. Contra quod primo
est quod legitur Gen ii° [H]ec nunc os
ex ossibus meis etc. aut anima propagatur
si ergo esset anima de anima sicut os de osse
et caro de carne. debuit hoc dicere prop-
terea. Unde glosa Augustini super predictum verbum
Si aliud fiebat in femina quam in viro
aut a carne anima, anima eius dicitur
non sicut viri aliud corpus. aliud anima
sed ergo non dixit ex anima viri facta anima
mulieris nunc nichil aliud putandum
quam de viro fuisse detractum si inspiraret vel
Gen ii° Glosa Augustini [I]nspiravit est
flare sive insufflare / flare vero quod dicitur
flatum facere ps lxx° flatus quod facta
id est animas. [I]tem tunc anima sit simplex non
potest anima ab anima quod est per decisionem sicut corpus
a corpore. ergo aliqua decisio dici potest
quod de anima. [Q]uia tamen tradidentes

qu[od] velit dic[ere] (q[uo]d) o[mn]es qui credunt
c[on]tra articulos fidei et cardinalem c[on]tra illud
q[uo]d s[an]cta credit eccl[esi]a q[uod] tenent credunt
q[ue] c[on]tra hoc autoris preceptum faciunt.
Nota hic canones q[ui] heretici dicu[n]tur sex
modis. Primo dicit[ur] hereticus novi erroris
inventor xxiiij. di. q. iij. Hereticus. Se[cund]o
veteris sectator xxiiij q. i. Hereticus. Ter[ti]o
qui est a Romana ecclesia precisus ut continetur
iiij. q. i. c. ij. Quarto sacramentorum perversor ut
i. q. i. Veniens. Quinto sacre scripture
perversus intellector xxiiij q. iij Heresis.
Sexto contemptor ecclesie publice denunciatus
di. xxij. Omnes. De materia articulorum fidei
latius et plenius inspice infra in ho[c]
speculo methaphisico que est pars pa[r]
ticula [illegible] est principalis pars libri. Et
dictus est aureus et incipit [illegible] sup[er] in
pa[r]te huius libri p[er]sonali.

Secundum preceptum autoris preceptum
nil mentire. Sup[er] posita sunt
aliqua rudimenta nos ad ma
iorem reverentiam exhibendam cr[e]
atori ex quibus maior ad minores
benivolentia nobis restituitur. Nunc vero autem
aliqua ponenda sunt aliqua tradita ad
amicitiam et affabilitatem p[er]tinentia que
quedam species est iusticie, per quam reddimus que
aliis debitum sunt. Est enim amicitia seu
affabilitas quidam naturalis amor et generalis
quo omnis homo omni homini naturaliter est
amicus. De qua quidem amicitia dicit Ecc[lesiastic]i
xiij. Omne animal diligit sibi simile. Secundo
amicitie credendum est sicut quod sunt
aliqui actus ad amicitiam pertinentes ac etiam
oppositi amicitie contrariantes. Et ideo
dantur aliqua rudimenta affirmativa ut est
salutare amore et benivolentia omnes
ad bonos allicere vel bonis cum his facere.
Ex quibus cognoscitur aliqua vicia contrarie et
affabilitati contraria et hec maxime sunt
fugienda vicia. Unde p[er] illud carmen dantur
aliqua rudimenta negativa p[ri]mum non blas
phemare, non maledicere, non invidere et
nil mentiri. Et quia inter cetera vicia que
magis repugnant veritati affabilitati et amicitie
est p[er] verba falsa dicere fallere. Secundo tacito

autor hoc inter maxime destitui
ponitur removere mendacia dicens
Nil mentire. Circa primum p
recepti intelligenda et c[on]summanda est
notandum q[uod] ita sunt maxime que
quandoque aliter dicuntur vel aliter
debent. Primum est dicere hominibus facere
scripture doctrinam. Primum est utrumque
iuris apparet primo. Tertium est vitare
multiplicia mendacia. De p[rim]o dicit
in[?] Ne accipies faciem adversus
faciem tuam, nec adversus animam tuam
mendacium. Faciem adversus faciem
accipit qui veritate contrahit a
corde suo que est dei similitudo. Fal
sitatem que est dyaboli facies
assumit. Et eccl[esiasticus] vij Noli velle
mentiri omne mendacium. Assiduitas
enim illius non est bona. Circa
primum notandum est quod [illegible]
[illegible] simili ac [illegible]
[illegible] hoc [illegible] unde [illegible]
xix [illegible] plus non [illegible]
et qui loquitur mendacium [illegible]
Circa huius precepti intelligentiam est sciendum
q[uod] differt mendacium a falso in hoc
q[uod] quandoque loquitur aliud quam quod
est verum falsum dicit. Et hoc [illegible]
est verum falsum dicit [illegible] quod credit
potest simpliciter [illegible] quod credit
dicit verum [illegible] habet. Et hoc probabiliter
causam non [illegible] vel [illegible] non
mortaliter quia [illegible]
non facit nisi [illegible] xxij. q.
ij. Homines. Aliud quod credit dicit
[illegible] et tamen [illegible] loquitur
falsum et hoc est mendacium. Unde mendacium
secundum Augustinum est falsa significatio
vocis cum intentione fallendi xxij
q. ij. Is autem. Et nomine vocis
[illegible] principali intelligi debet
tamquam ut omne signum ut scripture sive
ut nutus vel quodcumque signum [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] gladio [illegible] baculo
[illegible] instinctu [illegible]
vel [illegible] instinctu [illegible]
Et mentiri dicitur [illegible] mente
ire quod [illegible] veritatem [illegible]
[illegible] mentem suam. Et quod credit

falsum

peccat

Mendacium

dicere falsitatem et decipere est mendacium quia quicquid in eo est falsum significat hec summa est Raymundi. Hoc preceptum est idem cum precepto decalogi Exo. xx. Non falsum testimonium dices. Unde Ysidorus libro secundo de summo bono c. lix. Falsus testis tribus est obnoxius primo deo quem contempnit, secundo iudici quem decipit, tertio innocenti quem ledit. Hoc habetur in decretis. Falsidicus testis deo etc. fal. et in glossa dicitur quia in tribus offendit triplex ei debetur pena. Primo quia deum offendit tenetur deo ei imponi penitentia [illegible] tamen distinctionibus magis et minus aspera est ei pena imponenda. Nota apostolus ad testimonium debet admitti ex detestatione testatorum. Secundo quia iudicem offendit seu decipit infamabitur xxii q. v Siquis convictus [illegible] castigabitur v. q. v. Aliqui. Tertio quia proximum lesit iuxta modum lesionis punietur ut in canone hac ymagine xxxiii q. v. ubi punitur pena talionis. Augustinus de plagis ait: Octava plaga fuit locusta ad dentes nocendo et signat falsum testem qui eum ut ipse nocere [illegible] mordendo et consumere mentiendo. Sic vitam Christi [illegible] et tamen eum insurgunt. Capitulum xxvi. De hoc Ambrosius in sermone de passione ait: Qui pro temporali precio relinquerunt iustitiam qui vendunt et fraudunt parte xiii [illegible] debent cum sicut cogitaverit facere fratri suo. Quo ad tertium et ultimum ut tamen materia mendacii plenior habeatur notitia ita ut quilibet cautius sciat est sciendum quod octo sunt genera mendacii secundum Augustinum in libro de mendacio que hic suptilius distinguntur in canone primum xxii q. ii Primum est ut fit [illegible] religionis quod est contra fidem vel bonos mores ut xii [illegible] contra [illegible] vel [illegible] vel sile contra articulos fidei.

ut dicit glosa. Religionem hic appellat fidem articulorum quia [illegible] religantur deo. Secundum est quod nulli prodest et alicui obest ut est mendacium detractoris vel falsi testis in causa criminali. Tertium est quod uni prodest obest et alii prodest ut mendacium [illegible] in [illegible] [illegible] qui fit libidine mentiendi et est sive [illegible] vel utilitate et hoc appellat Augustinus merum mendacium. Quintum quod fit placendi cupiditate persuasione eloquiorum ut mendacium adulacionis. Sextum quod nulli obest et alicui prodest ad evadendum periculum pecunie. Si aliquis dixerit pecuniam alicuius sciens iniuste tollendam a fure vel a predone ubi sit nescire se mentiatur. Septimum est quod nulli obest et alicui prodest ad evadendum periculum corporis ut si mentiatur nolens prodere hominem ad mortem quesitum. Octavum quod nulli obest et alicui prodest ut ab inmundicia corporali aliquid tueatur ut si volenti corrumpere virginem mentiatur eam esse coniugatam. In hiis cum tanto minus quis peccat cum mentitur quanto magis a primo recedit. Et quibus glosa [illegible] comparat [illegible] a primo mendacio. Tamen [illegible] ex [illegible] intelligit dictum Augustini secundum ordinem hic positum et quod octavum minus minus quam septimum quia magis bonum est honestas corporis que conservatur octavo mendacio quam bonum corporis et [illegible] in [illegible] quanto nocumentum inherens mendacio est maius tanto peius est genus, et quanto bonum intentum est maius tanto minus est peccatum [illegible] et alia fit inequalis distinctio ex verbis eiusdem Augustini et brevior et planior ut dicit Raymundus c. in medio quod mendaciorum aliud est perniciosum sive malignitatis, aliud iocosum sive levitatis, aliud officiosum sive pietatis xxii q. ii Ne quis. Sub perniciosis continentur tria prima genera mendaciorum sub iocoso scilicet [illegible] continentur alia duo scilicet quartum et quintum. Sub tertio autem

scilicet sub officioso computetur secundo sep
timum et octavum. Augustinus vero
quinque divisionem statuit tria infrascripta
reprobat retractare secundum debent theoricos ab
hoc inmobili viros invertento. l.
primum est prima mendacium est virum
dyabolicum quando enim mendacium dixit
qui primus parentibus dixit illud Genesis
iii^e nequaquam moriemini Et Johannes
viii dicit loquitur mendacium ex propriis
loquitur quia pater est mendacii
Secundum prima mendacium illud malorum
insinuat in quo magis malorum est
in invidiam scilicet ob quod deo redditur
abhominabile iuxta illud proverbiorum xii.
Abhominabile deo labium mendax. Tertium
quod mendacium est quasi venenum tante
efficacie quod quibus in ore infecat.
Sapiencie i^o Os quod mentitur occidit
animam Quartum magis deo insinuat
sicut habetur Ecclesiastici xx Potencior est fur
quam assiduitas viri mendacis perditionem
autem ambo hereditabunt. mendax peior
est quam fur, quia fur necat corporis
mendax autem animam. Quintum quod eternum
inducit Mendacium ergo pectus dyaboli
et virum malicie Unde in Salomone cum
meritur mendacium precatur quod odit deus. Proverbiorum
vi Sex sunt que odit deus et septimum
detestatur anima illius, oculos sublimes
et linguam mendacem. Duo insuper sunt
que causant mendacium scilicet cupiditas
et timiditas, cum autem vult a peccato mendacium
cavere oportet ut primus a se ista
pravitatem expellat, quia ab ea procedit
mendacia, ut in viciatoribus. Unde ca
in qui me habeas primus nunc mendacium
dixisse Genesis xii^o Nescio dicit timuisti
tristes fratres mei sum ego causam peccato
inspiratum etc. Cupiditas est fuit
causa cur Ananias et Saphira mentiti
sunt Petro Actuum v. Oportet ergo tollere
primum a mente mendacium sine timorem
hac namque causa Petrus negat dominum
Luce xxii Proponimus intelligenda

magis in speciali est de duobus
inquirendum quod investigandum. Et primo
utrum omne mendacium sit peccatum. Secundo
utrum semper liberatione hominis a
grandi periculo sit mentiendum. Quo ad
primum questionem breviter est dicendum quod
omne mendacium est peccatum veniale quod
v et xv^a causa et r primum sed utrumque
sit mortale. Circa hoc distinguendum
est. Secunda secunde questio cx. dicit quod mendacium
generale potest dividi tripliciter. Primo
sic secundum se scilicet ex ipsa sua ratione
Secundo considerando est cum quid sit ita
sua ratione, nam si sit contra res
divinas contra veritatem i. caritati
dei cui veritate aliquis velit mentire
occultare vel corrumpere tale mendacium
est mortale et gravissimum, similiter si sit
contra aliquid cuius cognitio pertinet
ad bonum hominis puta ad perfectionem
scientie et informationem morum contrarium
proximi generatur et tunc est mortale
Si vero sit contra aliquid de quo nostra re
fert ut sit vel aliter cognoscatur
tunc per tale mendacium non decipitur
proximus dampnum Sicut si aliquis
fallatur in aliquibus particularibus
ad se non pertinentibus et tunc non
est mortale peccatum Secundo potest mendacium
generari contrarium nostre ad xxi.
quantum ad perfectionem divinam vel
famam et hoc unum est mortale
Si vero finis ipse non esset gravis
contra non est mortale peccatum sicut
patet in mendacio iocoso et in
officioso. Tertio mendacium generans
potest contra se per accidens, per rationem
scandali vel nullius decipere contrarium
sequitur secundum sanctum Thomam eius
peccatum mortale. Sed quod quidam dicunt
quod perfectis viris omne mendacium
est mortale peccatum irrationabiliter dicitur
quia nulla circumstantia aggravat
infinitum nisi que transfert in aliud
speciem. Non autem circumstantia personis
Quo ad secundum questionem dicendum est
secundum eundem sanctum Thomam, quod predicta quod

quod non est licitum ita pulse dicere men
dacium. Sed licet veritatem prudenter
occultare videlicet sub aliqua dissimulatione
ut Augustinus dicit in libro contra mendacium
Et sic ad Abraham fecit ut dicit
Augustinus in omnibus Genesis dicens Saram so
rorem suam esse veritatem voluit celare
non mendacium dicere sororem eam dixit
quia filia fratris Genesis xx Vere soror
mea est filia patris mei quia salutem
ex parte patris ei attingebat Sed ad
questionem videtur Augustinus sic satisfaciendo
et instando de proposito inquit ad
mortem si nescis te nescire sciendum
est quod satis non est dicere nescio sed
si nomino aliquid dicitur sit videlicet
scio ubi sit satis inique ad malo

Secundum sensum primi autoris pro
capitulo, Bonus benefacito

a

Postquam autor supra dixit
plurima rudimenta ad affa
bilitatem seu ad amicitiam
pertinentia que eciam inveniuntur inter virtuosos
id est partes primi fluunt iusticie videlicet
pro quam iustum equalibus vel pro
aliis debitum velle secundum legem divine
impendendo. Ex qua quidem virtus
amor et gratitudo quo amicus homo
cum homine naturaliter est amicus
resultare videtur et hoc maxime
quo ad signa extrinseca que sunt per
verba Confirmat vero in hoc capitulo

B

precepto sequentis complet rudimenta
ad ipsam affabilitatem spectantia
quo ad signa extrinseca que sunt
et dicuntur per facta secundum legem per
vere amicicie ut est subvenire et
benefacere omnibus non expedit Quia
quia inter amicos aliqui reperiuntur
viciosi et mali, et aliqui virtuosi
et boni qui aliquid gravamen pro
curando hominem aliquod ab amico et hoc
forte non potest vel saltem impetrem
subvenire vel non vult forte inimicum
ipsorum subvenire et sic videtur

equalitas ex hoc perplexus cui vel subvenire
debeat an pravis vel nominis virtuosis
et bonis, an neutris ipsorum, quia a
neutro dissolvitur Cui inconvenienti obviare
videtur autor noster dicens Bonus bene
facito pauperi quam pravis ad probat Seneca
de beneficiis replicans dicens ex melius
est dare beneficium seu subvenire bono
pauperi quam diviti, maxime quod diues
est pravus Prima racio sua est quia
diues non vult obligare se corali
beneficio minori seu se pauperiori, quod
necessario faciet beneficium datum, nam
obligat beneficium ad retribuendum suo bene
factori Hanc racionem tangit ipse libro iii
de beneficiis Melius est apud bonos quam apud
divites beneficium collare, nam qui locu
pletes sunt obligari beneficiis nolunt
quamvis magnum beneficium se recepisse ar
bitrentur Secunda racio est quia divites
non credunt a benefactoribus se amari debere
nec propter ipsos nec propter suam fortunam
et potenciam credunt beneficia eis dari
Hanc racionem tangit libro iiii Aliquid
a se comparari suspicantur saltem divites
qui dicunt Non credunt quod beneficia eis dari
propter ipsorum amorem sed propter utilitatem
quam comparare ab eis illi qui beneficia
eis largiunt et sic non credunt se amari
pro sua Tercia racio est eius quod per bene
ficium datum confert magis incola benefi
ciorum et indigentes ad confidenciam sub
levare. et hanc racionem tangit libro iii vel
Si malo appulerit beneficias in illo bo
no aut forte in eius familia manet
gracia et gratitudo beneficiis Si aut inopi
et bono. amici inopes boni prestandum
sibi videntur parum, et ideo inopi bono
beneficium prestare pro non suam fortunam
putant Non in multo igitur dat autor co
silium ut prius subveniat et beneficiat
bonis quam malis dum dicit Bonus bene
facito cuius in Ecclesiastico xii scribitur Bene fac
iusto et non des impio Et in eodem
capitulo Benefac iusto et invenies retributio
nem.

et si ab eo iterum a duo Pro quibus precepti
intelligencia et observancia possit lector plures
de tali consilio querere vel investigare viros
plures hominibus sit beneficium. Hac quoque
non expedit hic inserere quia legitur et
in xxiiii° precepto Cum des videto, in tercia
consilio et ibi vide etc.

Vicesimum octavum auctoris preceptum
Tute consule. Postquam auctor
supra in xxvii° precepto posuit
rudimenta pertinencia et indu-
cencia ad modestiam que est tria pars tem-
perancie flumen sed prudencie per quam intelligenciam
humanum studium vigoratur et confirmatur.
Nunc vero in presenti precepto ponit philosophus
rudimenta inducencia et pertinencia ad pru-
denciam que vero est una pars quatuor virtutum
per quam iustum quod expediens presentibus et
futuris comprehendit ac discutit debeat. Quod patet
ex diffinicione ipsius prudencie quam Tullius
contemplavit. Tullius in prima rhetorice diffi-
nit dicens: Prudencia est virtus per quam
videtur aliquid futurum antequam factum sit. Cir-
cumspectus siquidem prudencie inimica ipsa negligen-
cia et actus subita apponitur eidem quia eo ipso
quod quis est negligens vel subito festinans
in actu eo ipso sequitur ignorancia quod imprudens
sit. Et propterea Seneca in epistolis: Cupi-
ditas est racionis que concupiscencia preveniet.
Dicit eciam Apuleius de deo Socratis: Quod
nulla potest esse res eque festinata et ex-
cogitata. Contrarium eciam festinancia ex lege
auctoritate ut probatur libro de suis imp. C.
Viii quia consilium habere non potest nomina
unius partis prudencie nisi aliarum partium eciam
habeatur, Secundo de aliis partibus prudencie in
simul. Item ratio restat discuciendum. Secundum vero
philosophum octo sunt partes seu officia prudencie
scilicet memoria preteritorum, providencia futurorum, intelli-
gencia, racio, solercia, docilitas, experiencia,
cautela. Prudencie ergo oportet omnes partes
habere cum dicatur Seneca ipsius est quia partes ipsius
prudencie ita sunt annexe et colligate
ut est dictum quod prudencia perfecte haberi non potest
nisi omnes alie habeantur quod sit probatur.

Oportet enim prudentem primo esse memorem
ut ex preteritis precognoscat quid
eventurum debet in futurum. Secundo oportet
quod sit providus in cogitando que
per vias competentes ad intentum possit
pervenire. Tercio et quarto simul quod sit
intelligens et racionalis quantum ad omnia
quia modus per que debet diligere debet
esse humanus, quia quantumcumque sit
nobilis et potens, tamen homo est, et
tenetur inferioribus. Et hoc est quod Seneca
dicit: Vir sciat gentes qui homines
sunt. Quinto quod sit solers ut ex
se sciat invenire pertinencia et ex
pediencia ad bonum commune sue. Sexto
quia ex seipso non potest invenire omnia
ad regimen pertinencia, oportet esse do-
cilem aliorum consiliis acquiescendo
ut sapientum et seniorum. Septimo et
octavo simul quod sit expertus et
cautus quia in speculabilibus fallacia ad
miscetur verbis, sic et in agibilibus
interdum mala bonis admiscentur.
Nunc autem omnia oportet prudentem
esse bonum quia ponit in ethicis
dicit philosophus: Impossibile est prudentem
non existere bonum. Respuat enim aliquid
malicia indivinum ut aliquis imprudens
agat propter maliciam depravare vo-
luntatem. Cavet vero partes prudencie
ante dictas oportet prudentem et
maxime principem esse bonum et
iniquam voluntatem habere depravatam
ne propter appetitus sensuales imprudens
agat, nec indicet esse agenda
que pocius sunt fugienda. Nunc
autem in proposito dicendum est quod ad pru-
dentem pertinet quod in agendis consi-
deracione precedat et inquirit ut se
prudenter ac bene consideret suam
virtutem quantitatem si sufficit prius
ad expediendum et terminandum negocia
que agere proponit. Et hoc est quod
auctor in hoc precepto intendit
dum dicit Tute consule etc.

Hoc est tempus consule .i. considera si tue vires sufficiunt ad rem quam agere disponis utrum vires tue sunt proportionate negotio quod aggredi intendis. Hoc etiam Christus metaphorice docet dominus et salvator noster Christus Luce xiiii dicens Quis ex vobis volens turrim edificare nonne prius sedens computavit sumptus qui necessarii sunt ad perficiendum ne postquam fundamentum posuerit et non potuerit perficere omnes qui vident incipiant ei illudere dicentes. Quia hic homo cepit et non potuit consummare. Et similiter etiam alio exemplat Christus dicens Rex iturus committere bellum adversus alium regem nonne prius sedens cogitat si possit cum x milibus occurrere ei qui cum xx milibus venit ad se alioquin illo longe agente legationem mittens rogat ea que pacis sunt. De hac materia latius dicetur infra in tercia parte in textu precepto xvi. Quod potest id tempora.

Pro premissorum intelligentia magis in speciali quantum ad primum spectat est de duobus dubitabilibus querendum vel etiam investigandum. Et primo utrum providentia in futuris prudens debeat comminari. Secundo utrum homo debeat esse sollicitus in futurum quod spectat ad prudentiam. Quantum ad primum breviter videtur sanctus Thomas secunda secunde q. xlix articulo vi° dicens. Ad providentiam pertinet est ordinare ea que sunt ad finem et hoc ad officium etiam pertinet prudentie ut ad finem debite ordinet. Et quamvis aliqua sunt necessaria propter finem que divine subiacent providentie humane tamen prudentie non subiacent nisi contingentia operabilia que per hominem possunt fieri propter finem. Preterita autem ad necessitatem quandam transeunt quia impossibile est non esse quod factum est. Similiter etiam presentia inquantum huiusmodi necessitatem quandam habent. Necesse est enim sortem sedere dum sedet. Unde consequens est quod contingentia futura secundum quod sunt per hominem in finem humane vite ordinabilia pertinent ad prudentiam. Utrumque autem illorum importatur nomine providentie. Importat enim providentia respectum quendam alicuius distantis ad quem ea que in presenti occurrunt ordinanda sunt. Unde providentia est pars prudentie. Quo ad secundum questionem etiam videtur idem Thomas secunda secunde q. lv articulo vii. Et primo arguit quod aliquis debeat esse sollicitus in futurum. Dicitur enim Proverbiorum vi° Vade ad formicam o piger et considera vias eius et disce sapientiam que cum non habeat ducem nec preceptorem parat in estate cibum sibi et congregat in messe quod comedat. Hoc sed in futurum est sollicitari ergo laudabilis est sollicitudo in futuris. Preterea sollicitudo ad providentiam pertinet sed providentia principalis est futurorum principalis cum est una pars prudentie ut supra dictum est. Ergo virtuosum est sollicitari de futuris. Preterea quicumque reponit aliquid in posterum conservandum sollicitus est in futurum. Sed ipse salvator noster dominus Ihesus Christus ut legitur Iohannis xii° loculos habuisse ad conservandum quos Iudas deferebat. Apostoli etiam conservabant precium agrorum que ante pedes eorum ponebantur unde legitur Actuum iiii°. Ergo licitum est in futurum sollicitari. Sed contra est quod dicitur Matthei vi° Nolite solliciti esse in crastinum. Cras enim ponitur pro futuro sicut dicit Beda. Solucio. Dicendum est quod nullum opus potest esse virtuosum nisi debite circumstancie vestiant inter quas una est debitum tempus secundum illud Ecclesiastes viii° Omni negotio tempus est et opportunitas. Quod non solum in exterioribus operibus sed in interiori sollicitudine locum habet. Unicuique enim tempori competit propria sollicitudo sicut tempori estatis competit sollicitudo metendi, tempori autumpni sollicitudo vindemie. Si quis ergo tempore estatis de vindemia iam esset sollicitus superflue preoccuparet futuri temporis sollicitudinem. Unde huiusmodi solli-

pe ffad

titudinem tamquam superflua deus prohibet
dicens / Nolite solliciti esse in crastinum
unde subdit · Crastinus enim dies sollicitus
erit sibi ipsi · i · suam propriam sollicitudinem
habebit que sufficiat ad eum honeste affli-
gendum Et hoc est quod subdit Suffi-
cit diei malicia sua · i · sollicitudo ad pre-
sens dum quod formica habet sollicitudinem
tempore congruo · et hoc nobis imitandum propo-
nit sicut dum et ad providenciam pertinet pro-
videncia debita futurorum · esset autem futurorum
inordinata prudencia vel sollicitudo si quis
temporalia in quibus dicuntur presencia et futura
tamquam finis quereret, vel si superflua
quereret · vel ultra priorem vite necessitatem
vel si tempus sollicitudinis anticiparet quod
tunc dum sit sicut Augustinus dicit in li-
bro de sermone domini in monte Cum videmus
aliquem servum dei providere ne ista
necessaria sibi desint · ne iudicemus eum de
crastino sollicitum esse Nam et ipse
dominus propter exemplum loculos habere dignatus
est Et in actibus apostolorum scriptum est ea
que ad victum sunt necessaria procurata esse
in futurum propter imminentem famem · non ergo
dominus improbat si quis humano more ista
procuret sed si quis propter ista militet deo

Tercium nomen auctoris proprium
Maledictus ne esto / Postquam
autor supra in uno precepto /
salutavit liberos et filios prohibuit
rudimenta ad affabilitatem et
amicabilitatem inducens quam per viam affirmativam
salutem anime et corporis obstantia precipit quod
quilibet liberos salutare · ac etiam per bona
facta · sicut est mutuum ... per quod ... sunt
tenere et huiusmodi que omnia pertinent ad ami-
ciciam sive affabilitatem que est species
iusticie · per quam civibus equalibus et sociis
debitum suum reddimus secundum philosophum in presen-
ti precepto prohibet rudimenta per que talis affa-
bilitas seu amicabilitas inter se dissolvitur et se-
parantur semper consuetudine et hec fiunt per viam negativam
dum dicit Maledictus ne esto · i · e · cum
malum alteri imprecare ad vicium lingue per-
tinet que maxime contrariatur affabilitati, que in

in quadam dulcedine et facundi pulchri-
tudine consistit Sed quod dicitur affabi-
litas quasi fans melius sive pulchre Adeo
super omnia instat nos a viciis lin-
gue que affabilitati contrariantur penitus
abstinere, quia tales hoc vicio la-
borantes vocantur a philosopho duri seu
aggrestes · et specialiter dicitur contradi-
cencia negativa · per que removentur
omnia amicicie et affabilitati repugnancia
sicut est malediccio iniuria et con-
vicia et huiusmodi Primum quod repugnat
amicicie est malum alicui inferre
vel imprecare vel optare / et hoc
est quod autor hic removet inducit
dum dicit Maledictus ne esto / .
Sed curiosus quereret que non est ca-
usa quare precepta sua prohibet primum
sub modo affirmativo · et primum secundo
negativo · Huic questioni sic videri
potest et proprium est impium faciendi
aliquid vel non faciendi, et ideo ad
instar preceptorum decalogi · que data
fuerunt alia sub modo affirmativo ut
Honora patrem tuum et alia sub modo
negativo ut non mechaberis vel
Sic ista tenere debuit quia ad idem
suo modo tendunt / Precepta enim alia
secte similiter dicuntur precepta sed
negativa dicuntur prohibiciones / preceptum
affirmativum obligat semper et ad semper
negativum vero obligat semper et ad semper
Ista in proposito autor supra facit
quia aliqua precepta sunt affirmativa
ut pueros quia cognatos tolle
et aliqua sunt negativa ut istud
Maledictus ne esto et similia et hec
obligant semper et ad semper et
hec precipue ad vicia lingue pertinet
que ut plurimum difficiliter vitari
possunt Unde Jacobus in epistola in
3 capitulo dicit dicens Omnis enim natura
bestiarum et volucrum et serpentum et ceterorum
domantur et domita sunt a natura
humana / linguam autem nullus hominum do-
mare potest: inquietum malum: plena
veneno mortifero Fforte autem dicit apostolus

Non

Et lingwa plena est veneno morti-
fero quia peccata lingwe sunt xxiiij or-
sum quod enumerat autor et posuit summa
de viciis et virtutibus in tractatu de ira
que infra describuntur videlicet blasphe-
mia contra deum et sanctos. peccatum murmuris
contra deum et bonos. peccatum defensionis
peccati. periurium. dolum. mendacium. ypocrisis
vituperatio. detractio bonorum. peccatum consilii mali.
peccatum discordias seminancium. indiscreta
taciturnitas. lingwe bilingwium. peccatum
portancium rumores. indiscreta iactancia
secreti commissi revelacio. indiscreta com-
minacio. indiscreta promissio. ociosa
verba. multiloquium. turpiloquium
scurrilitas id est iocularitas. Nec mirari
possit aliquis quod est tam quare
lingwa sit difficilis refrenari.
Huic questioni respondere potest. Et duo
sunt motus anime. unus qui precedit
deliberacionem et iste motus non est in
potestate nostra. alius qui sequitur deliberacionem
et iste est in potestate nostra. Verum autem
sic est quod quedam sunt membra que
faciliora sunt ad motum et ad impul-
sum primi motus statim movetur scilicet
lingwa et oculus. non enim requirit
magnam virtutem in movere. et quia
difficilius est ymmo impossibile primos
motus refrenare. eo quod non in nostra
sunt potestate. ideo difficilium est lin-
gwam refrenare. quia cum sit ap-
tissima ad statim moveri ad primum
motum anime preveniendo racionem mo-
vet ipsa lingwa. Tercio quia propter
intelligenciam et abstinenciam est dignus
promerendi. Et tria sunt que
quilibet ab hac pestifera lingwe
vena abstinere debet et ea non
desinere suum imponere. primum est scrip-
tura. secundum est natura. tercium est
Canonica iura. Scriptura hoc vicium
detestatur dicente apostolo ad Cor. vi.
neque maledici regnum capaces regnum
dei possidebunt et tales generis
quite persona cui maledictum ma-
gis amare et venerari tenemur.

Unde levitici xx⁰ Qui maledixerit pa-
tri suo vel matri morte moriatur. Secundo hoc
lingwe vicium abhominatur natura quod sic
ostenditur. Quemadmodum ad animam et affa-
bilitatem in cordibus ut est dictum gaudendo
invitanda simul et augmentandis valde plurimum
affabilis et dulcis lingwa. Sic contra
lingwa aspera et maligna est generans
et malorum omnium causativa amicicie in-
pedimenta et plurium peccatorum destructiva et
turpe est ergo eciam a recto tonue unde
ut lingwa canis medicinalis sit et lin-
gwa hominis sit mortalis. ad quod natura
ostendat. Nam constat quod natura inter
animalia soli homini dedit loquelam. ymmo
contulit generalem doctrinam. Et ulterius
preterea debent medicinabilia et vena
talia vulnera aut sanando. Anime con-
servativa. divini nominis laudativa regitiva
non letali veneno plena. non falsa
non adulativa. non discordie seminativa
non proximi bonorum denigrativa. tunc hec
omnia sunt racioni contraria. et penitus oppo-
sita sunt eidem conformia. Est ergo
nature contrarium ut lingwe membrorum no-
bilissimorum. Que ad laudis expressionem ad
deum laudandum et ad proximum commonendum
invecta. faciat hominem proximo odiosum.
Tercio hoc canones et scripture quod omnibus ab-
hominari docent quinque modis. Primo ille
qui est in assiduitate peccandi ut de
pe. di. in fine. Secundo detractor qui lacerat
bonitatem vel detractor qui detrahendo lacerat
fratris famam. Iuxta illud Nolite sanctum
dare canibus. Math. vij. Tercio ydolatra ut
patet de Chananea in evangelio Math. xv.
Cui dixit Christus. Non est bonum sumere
panem filiorum et mittere canibus ad man-
ducandum. Quarto predicator. Apostoli lin-
gwam quia medicinalis est ut in primo
Regum ut inungat in sanguine canum tuorum
Quinto pastor ecclesie qui non custodit. unde
canes muti non valentes latrare. Sic rectores
efficiuntur quod velut lingwa per alios frena
tenere et in panno albo ligato portetur
ad collum. hominem facit gibosum. Sed nunc

nulla bestia / vel res alia tm̄ nos hoīb;
sicut lingwa praua nisi custodiatur
Vnde dicit Salust' q' est genus serpentis cuius
lingwa intus est venenosa q' si tangit
hominem q' totus homo liquescit in tantum
in ossibus quod illius veneni fortitudine
Sic lingwa praua tangens hoīem veneno
detractionis eius quantum ex infirmitate in nichilum
potest resolui Eccl'i xxviii Plaga lingwe
comminuet ossa . lingwa eius vnius mali
consilium vel suggestionis eius destruit tota
prouinciam quod non facerent mille lupi,
Et hoc est quod eorum scribit sapiens
lingwa tercia multos commouit et dispersit
illos de gente / ciuitates diuitum muratas
destruxit Nonnimentum ex lingwe magnum
eod. x. multi ceciderunt in ore gladii / sed
non sic quam interierunt per linguam suam
Et ideo propter lingwe discordias seminatas
hoc est parcialitates guelphorum et gybel-
linorum conductas et ciuitates seu ytalias
totam destruxerunt Et q' hec dubia sint sane
materia monstratur Nam certissimum est quod
nomen guibellini vel guelforum significat
nichil natura producit / sed corrupte hoc
concordia sua voluntate mores priscos
et vicia scilicet superbias inuidias cupiditatibus
suppliciis et aliis sceleribus sibi diuisarunt
et vagus relegauit in eis sine quibus
natura natus est hoc est quod scientia
in persona nature loquens scribit ad luculla
epistola in dicens Peccates mouunt quam na
scunt vel nascuntur nisi Istud non nature
vicium est illa comparari potest. Et nos et
dure causa est hoc sine cupiditatibus nasc
gemini sine timoribus sine presidia. sine pe
[illegible] generales igitur [illegible] Et [illegible]
[illegible] Ecclesiastes dicit [illegible] Mortalibus [illegible]
[illegible] sit vnde et non [illegible] parcium [illegible]
naus a more / ex quo manifestum est q' nos
vna [illegible] natura nobis infra
infixit. Cum igitur mores [illegible] non a natura
sed abusu [illegible] accedat Ideo [illegible]
[illegible] fundatores et scandalizatores omnes
maxime ytalie [illegible] et [illegible] de
structores non a natura / sed [illegible]
sed a malicia [illegible]

et boni generis destruatur parcialitatum
malicias inuenit / Sed parciales
huius propter cupiditatem [illegible]
hominis lucra et officia sue ciuitatis
et patrie occupare volentes vel propter
superbiam [illegible] et
sine [illegible] sibi pace
adesse a [illegible] statum [illegible]
[illegible] uel virtuose excellentie
emulantes / et ex hiis et aliis malis
defectibus discordes effecti aduersus se
ipsos sub pretextu et nomine guelfo
et guibellino alterutrum offenderunt
et postmodum ab hostilitate insurrexerunt
[illegible] et subparcialitatis colore in
vidiam auariciam et superbiam simulan
tes ipsos sub pretextu et nomine
guelfo et guibellino alterutrum
offenderunt Et postmodum ab ipsis prin
cipalibus inuentoribus est propagatum
in posteros ut filii comitis et [illegible]
in [illegible] et parcialitatibus
patrum et predecessorum suorum [illegible]
similacionibus [illegible]
hodie [illegible] et personaliter afficiuntur
et ad parcialitates sue presidia [illegible]
defendenda [illegible] et imperium [illegible]
parcialitatum suarum principalia sim
[illegible] constituunt Sed guibellini
[illegible] imperium et contra [illegible] et
guelfi [illegible] et imperium
[illegible] suscipiunt In quo quidem
ipsi parciales omnes seducuntur et
errant [illegible] et [illegible]
ostendit cum sicut testatur euan
gelica veritas Cum omnis potestas
a deo sit [illegible] summum sacerdotium
in pontifice spirituale et imperio
temporale imperiale fastigium ad utriusque
spiritualem et temporalem salutem sunt
data [illegible] de celo / [illegible]
ambo [illegible] ymaginariam formule
[illegible] in dignitate tante officiis
[illegible] et parcialitatum [illegible]
facere in personis [illegible]
[illegible]
[illegible] est accepcio personarum [illegible]

Etiam quia inconveniens est valde
ut apliā sedens sacerdos et pote
issima maiestas imperii que
spualem et tpalem omni ptatem
possident in fronte assumat ꝫ
ptem a' prialitate in eo quod tantā
fuere vocat regimine et ordinati dn
ad eos nosit ptinē Cū tū qd nō
est verisimile nos viri qr eclā
nec Imperiū quorū ꝯsēā deliberā
nes et vie sēte et ꝯuste fuit ꝑ
ꝑ guelfis vel gimbellinis ut tū
fuit apti vel faciat ut gradinos
legum venis exigēt ad prialem
earundem devotē et fidem dignus
fauorib9 regnostratis / vel adiporꝫ
mobilitatē et malitiā digna su
stina puniendꝭ Nec obstat qr ipe
gimbellini pressus quoscunqꝫ misteꝯ
eclē. et ipi guelfi quoscunqꝫ ꝯpress
Imperii quiuimqꝫ insissios habet
ꝯ eorū malitia obstinata suppitos
et illis ꝑ minb9 opponunt Sacro
est qd magis elegunt illi infelici
prialas sup oppressione et tyrannide
ꝯtinuā ꝑximorꝫ suorꝫ ac in sup
bis luxuriis cupiditatib9 illicitis
tpalibus et suis corruptibilibus
passionib9 pmanē cū pt' rectos
castrum sub ecclastico vel imperiali
iusto et stricto regime residere Sed
ꝯpius ad eclam et imperiū spuale
et tpale regim et diadem guelforū
ac hestium omni ptinē ꝯmosat
ꝯpius ac ipi gimbellini impii
ꝯ caput et defensiōꝫ appellet et
guelfi ipi ꝑ eos sum pontificē
et eclaꝫ diuum fateanꝫ et invocē
adiutorem / tū ut guelfi velint eclaꝫ
vel gimbellini querunt imperiū
ptextu misti domini vel gubnatoꝝ
eorum. sed solū in casu defensiōꝝ
subsidii et oportunitate prialiū
eorundꝫ eos dños suos nō credꝫ
sed labiis honorantes ymo pau
frequenti ꝯprimēto videtꝫ guelfi
repugnat eclē et sunt gibellini

adversant imperio usqꝫ ad ultimā de
structionē ipsorꝫ prialiū ꝑditorꝫ tali
vibus opponētes / Et qd maioris co
fusionis est ꝯtinuus guelfus in guel
fum et gimbellꝰ in gimbellinum insur
git et se alterutrꝫ ꝑsequunt et dissipat
cum ꝯmendia superbia et avaricia
hūeorū eque sunt ꝯtra pacis et caritate
nos pun. nec rationabilis debet vinca
singularitate manē Cū tū qr dñsorꝫ est
plerum eo sunt prialib9 sim accidentꝫ
ꝯmuni prialitate involuncta videtꝯ
se firmat guibellinos vel guelphos
quorꝫ ptes cognite nō sunt / et qꝰ
ꝑparcialitꝭ negocia vinciā nunqꝫ nō
sustinent actuam ꝯtinuꝫ guibellinū
guelfū. et guelfus gimbellinū vincꝫ
ut eo talis unionis ꝯtute ne diu edcꝫ
certos gimbellinos vel guelfos sed
adversus eclam vel imperiū possit in
pditatū et possessionū suarꝫ metus
defendere et tyrannides exercere Et in
primis sup cupiditate et invidia et
aliis viciosis effectib9 diutius et potius
pmane O igitur prialitas detestanda
ab omni veritate et qualibet bonitate
remota O igit guelfi et gimbellini
noīs infelix et odiosa ꝯfo mundiē
et avaricie fomes flictuans et ꝑdicans
amica boni ꝯmunis et reipublice destructio
tu pravitate oibus susurrasti / tu hominē
innocenti violasti / sed infirmidatem
ytaliam pace et caritate mundasti mundata
in dolorē et bellorū campestrū et ci
vilium calamitatem ꝯiusdam sauciata
dueꝫ admorte / nisi misericors pat
omnipē de bonitatis superna clemencia
se opponat / Ne tamē superiorib9 dignitatib9
et potestatib9 nimis pcuetis quas assumpta
talis prialitꝫ adest. exquibꝫ ꝑsonarꝫ
destructio et carorꝫ ꝑdicio causat Cū
sicut ꝑ Augꝰ scribit in fine elemo
ꝑtatis ꝯdibus dignitas ꝯpalis est
alior. tanto si ꝑiculosiorem debeat
ruina est gravior Et ꝑptā clamat dñs

Per Catholicum p(ro)phetam aduersus potestat(es)
et principes in p(ro)posito. Audite reges
et discite iudicium finium terre, et p(re)bete
aures vestras quoniam data est a d(omi)no potes-
tas et virtus altissimi qui interrogabit
op(er)a v(est)ra et cogitationes scrutabit(ur)
cum enim essetis ministri regni illius
no(n) recte iudicastis. Regem in facie
ten(ent) guelfi et gibellini figurari
possunt p(er) reges Isr(ae)l et Iuda qui inito
consilio p(ro)phetarum quos decipit mendacium
ascenderunt ad p(re)lium cont(ra) Ramath et
Galaath et confusi sunt ambo. Nam
galaath interp(re)tatur possessio aquarum et de-
notat hui(us) mundi divicias que donum
ipsalos multo labore insudant, sed labun-
tur velud aque fluentes. Reges vero Iuda
et Isr(ae)l guelfi et gibellini sunt qui
decepti a falsis p(ro)phetis .i. abhominabilibus
appetitibus ditandi et cupiditatibus rerum
mundi. In quibus ut plurimum diabolus est
qui hoc suadet. Incitatur ascendunt i(n)
ad ista obtinenda se tradunt omnes et
confunduntur. Ergo in mentalibus potes-
tas huius mundi diu de potentiis sue glorie
extolluntur / hodie qua nesciunt subito ca-
piuntur et dum pedes fixisse credunt
casu lubrico ad yma descendunt. Quid
ergo retinere debet aliter p(ro)fessione ligue
vero sunt. Certum iuxta Canones cum
sententia [illegible] puniuntur et eos maledictos
maiore maledictione cont(ra) deum et sanctos
refectos / sup(er) hoc non expedit h(ic) stare
quia satis clare declarat ma(teri)a h(ec) [illegible]
in s(ecund)a p(ar)te pastoralis § xliii et ibi vade
si placet. Pro premissorum intelligentia
magis in speciali circa hunc p(ro)positum
occurrit de duobus dubitationibus inquirendum
vel investigandum. Et primo utrum
licite quis possit maledicere homini.
S(ecund)o utrum maledicere sit peccatum mortale.
Circa ad p(rimu)m quantum dicendum videtur beatus
Thomas qui eo tractat s(ecund)a s(ecund)e q. lxxvi

Quod maledicere est idem quod malum
dicere. Dicere autem malum tripliciter se
habet ad illud quod dicitur. Uno
p(er) modum enunciationis sicut aliquis exp(ri)-
mitur modo indicativo. Et male-
dicere nichil aliud est quam malum
alterius referre et hoc pertinet ad de-
tractionem que est denigratio fame.
Unde quandoque maledicti detractores
dicuntur. I. ad Cor. vi Neque ma-
ledici neque raptores regnum dei
possidebunt. Alio dicere se habet ad
aliud quod dicitur p(er) modum cause
et hoc quidem primo et principaliter
competit deo qui omnia verbo suo
fecit s(ecundu)m il(lu)d ps. Dixit et facta
sunt. Vel consequenter autem competit
hominibus qui verbo suo alios mo-
vent per imperium ad aliquid faciendum
et ad hoc instituta sunt verba
imperativi modi. Tercio ipsum dicere
se habet ad illud quod dicitur sicut expressio
quedam affectus desiderantis id
quod verbo exprimitur et ad hoc
instituta sunt verba optativi modi.
Pretermisso igitur primo modo maledictionis
qui est per simplicem enunciationem
mali. Considerandum est de
aliis duobus ubi sciendum quod facere
aliquid et velle id se habent conse-
quenter in bonitate et malicia
ut ex superdictis patet. Unde in istis
duobus modis quibus malum dicitur
per modum imperantis vel per modum
optantis eadem ratione est aliquid
licitum vel illicitum. Si enim aliquis
imperat vel optat malum
alterius inquantum est malum sic tali
sic maledicere utroque modo est
illicitum et hoc est maledicere p(er) se
loquendo quod est contra legem divinam
et caritatis. Et ideo hinc dicit auctor
maledictus ne esto. Si autem
aliquis imperat vel optat
malum alterius sub ratione boni
tunc est licitum nec est maledictio

ipse loquitur sed paradox quia pro al-
intencio dicitur non fertur ad malum
sed ad bonum. Contingit autem malum
alicui dici imprecando vel optando
sub racione duplici boni, cuiusque quidem
sub racione iusti, et sic iudex licite
maledicit malum siue illum cui
precipit iustam penam infligi. Et sic
maledicit anathematisando sicut eciam
prophete qui imprecantur mala peccatoribus
quasi conformes voluntati diuine
iusticie. Licet huiusmodi imprecaciones po-
ssunt eciam per modum comminacionis intelligi.
Secundo vero dicitur aliquis malum sub
racione utilis puta cum aliquis optat
aliquem pati egritudinem
aliquam aut aliquod impedimentum
vel ut ipse melior efficiatur vel ut in-
saltem sub aliorum nocumento cesset.
Quo ad hunc [illegible] tradit [illegible]
Thomas [illegible] et [illegible] Et male-
dicere de qua nunc loquimur est per
quam imprecatur malum alicui aliqui
vel imprecando vel in optando, velle
autem malum alteri vel imprecari
est contra illud preceptum: Diliges pro-
ximum tuum sicut teipsum, et ideo
maledictio suum genus est peccatum mor-
tale, quia repugnat caritati, et
nisi esset peccatum mortale non excluderet
a regno dei a quo tamen excludit. Iuxta
quod dicit apostolus I ad Cor. v. Neque
maledici neque raptores regnum dei
possidebunt. Et tanto est grauius quanto
persona cui maledicimus magis
amare et venerari tenemur. Unde
leuitici xx: Qui maledixerit patri
suo et matri morte moriatur.
Contingit autem veniale esse propter
paruitatem quia quis alteri imprecatur uel
eciam propter affectum eius qui profert
dum ex leui motu vel ex ludo
aut ex surrepcione aliqui talia
verba profert quia verborum peccata maxime
ex affectu pensantur.

Vicesimum autem preceptum Exti-
macionem recte. Postquam autor
supra in xxviii° precepto pro-
posuit rudimenta ad virtutem tempe-
rancie inducencia, que est una nobilis
ipsius sed paradisi fluuius. Sed hic
de qua quidem prudencia instruit, quia
comparatur preteritis et futuris distincte ac
deliberate [illegible] secundum Tulium de officiis
seu diffinicionem, et inter ceteras ipsius prudencie
vicia negligencia et acie [?] subita oppo-
nuntur eidem. Quia eo ipso quod homo
est negligens vel subito festinus in actu
eo ipso sequitur necessario quod imprudens sit.
Et ad prudentem pertinet non expedite
precipitanter et faciliter de rebus [illegible]
[illegible] et hoc fieri nequeunt
nisi per deliberacionem que est [illegible]
ipsius prudencie. Pro tanto autor
in presenti precepto inducit [illegible]
[illegible] dicit Extimacionem recte, quasi
velit innuere [illegible] recte. Hoc
est in agendis omnibus [illegible]
vel aliud et hoc duplex. Primo pa-
ssiue ut sit sensus Extimacionem recte
i. tam bene te [illegible]
ut [illegible] bonum et non malum [illegible]
de qua quidem extimacione loquitur [illegible]
dicens [illegible] extimandum i. [illegible]
[illegible] vel infamia. Secundo actiue
ut sit sensus Extimacionem recte. Hoc
est cum videris aliquem aliqua bene
operantem, quamuis appareat de genere bo-
norum, non statim estimauis eum bonum
antequam experiaris vel cognouisse. Quia
sicut Cassiodorus dicit: Primum est indicium
cuius tenetur exemplum, nec locus
ambiguitati relinquitur, ubi comprobata
probabilia suffragantur. Et propheta in [illegible]
Malachie dicit: [illegible] excepto
in parte sua tradendum est, non comperta
fuit acta, et inopperta [illegible]
Propter quod [illegible] Mathiam
bene asserit. A fructibus eorum cognoscetis
eos. Et propterea Augustinus [illegible]
[illegible] xi. q. septima [illegible]

Non omnis qui dicit pax vobis sicut co-
lumba est audiendus, qui velit imitari
et non omnis predicator. sicut bona p(re)
dicat. est ergo hoc semper confundendum hoc
sed prius eius vita est inspicienda
cum vita eorum dicunt non columbe
Unde sequitur Carni de morte pepercit
hoc columba non habet unde de scrip-
ture dicitur Innocens est victima eius
i. innocentum et sine sanguine, cetera re-
spiciat ergo dixit Corvum de morte pasci
alius non est innocens nec semina tollat
Ex hoc insinuatur quod corvus assignatur p(re)
dicator blasphemus non male placens
Et hic ergo sex conditiones pravas que
in corvo reperiri dicuntur, et primo in
ingratitudine ... Secundo ergo raucedine
vocis salutem prestare predicator qui male
predicat Tertio in voracitate salutis obla-
tionum Quarto in fetore spiritus Quinto in
garrulitate Sexto in furto Vero
semper propter delationem et abstinentiam
ac alia que circa ipsum reperire possunt
est bene attendere et ... secunda secunde q.
xlix in quarto qui dicit quod prudentis est
rectam estimationem de operandis habere
Recta autem estimatio sive opinio acquiritur
in operativis sicut in speculativis dupli-
citer uno quidem modo per se inveniendo Alio
ab alio discendo Sicut autem docilitas
ad hoc pertinet ut homo bene habeat se in
acquirendo rectam rationem ab alio. Ita
solertia ad hoc pertinet ut homo bene
se habeat in acquirendo estimationem per se
ipsum. ita tamen quod solertia accipiatur
pro eustochia cuius pars est. Nam eustochia
bene est coniecturativa de quibuscumque. So-
lertia autem est facilis et prompta con-
iecturatio circa inventionem medii ut Ari-
stoteles in primo posteriorum Tamen ille philosophus
qui ponit solertiam partem prudentie
accipit eam generaliter pro omni eustochia. Unde
dicit quod solertia est habitus qui provenit
ex repentino inveniens quod conveni-
entiam si que est eustochia nec solertiam
proprium preceptum iudicium manifeste.
Sed notandum est quod solertia non
solum se habet circa inventionem medii
in demonstrativis sed etiam in operativis
puta cum aliquis videns aliquos amicos
factos coniecturat eos esse inimicos
eiusdem, ut idem philosophus dicit et
hoc modo solertia pertinet ad prudentiam
in speculativis vero ... pertinet ad pru-
dentie vero estimare sub mensura
certam et infallibilem quod tamen
in estimatione rerum agibilium non
potest. Sicut enim non cadit error
in quantitate rerum corporalium quando
mensurantur vel ponderantur per
instrumentum mensurale vel lancem. Ita
autem rerum mensura interna est ipsa
natura non ex opinione hominum. Unde
sub naturali operatione estimari debent
Et hoc est quod Seneca libro primo
de virtutibus dicit Quisquis prudentiam
sequi desideras tunc per rationem recte
vives si omnia prius estimes et
perpenses et dignitatem rebus non ex
opinione multorum sed ex earum natura
constituas Vero prudentia intelligentia
magis in speculativis est sciendum quod
qui vult verum et certum scire de
rebus humanis estimationem non debet
nisi sub vera experientia vel scientia
iudicare. Hanc conclusionem tradit philosophus
in suo primo metaphysice dicens quod scientia
que est speculativa causarum maxime
directrix est non habentem, quam omnes
reddunt Et primo ipse philosophus primo
posteriorum dicit Scire est aliquid
per causam rei cognoscere ergo quod est
non potest aliter se habere, et non ex
ignorantia rerum nec ex falsitate
idolorum, sed verum et causam circa
scientiam experientia et operationibus
Et sapiens prius res omnes estimat
ac eas iudicat, quia sicut dicit philosophus
metaphysice libro primo Sapientis est posse
assignare causas et cognoscere rerum
certitudinem Et ergo ... Tullius in officiis

Rei quantumcumque agas causam recte
probabilem reddere non possis. Aliter
dicere sunt quod dicendo et scientia homini
vite dicat. Contingit facti causam
inquirere et ad iudicia invenienda
extrinsecus cognitionibus. Nam sicut ex
scientia cause cognitionem effectus certam
et clarius provenit dicit quod causis
ignoratis nec certe cognoscere deinceps
scientia erit nec perfecte poterit iudicare.
Unde habita supradicta oratione de ea
potest questio investigari scilicet.
Utrum sit melius pro re publica quod omnia
negotia et singula iudicia relinquantur
iudicum existimationi et iudicio quam
legum arbitrio vel e contrario. Et quod
melius sit quod committatur iudicium
estimationi et iudicio probatur
et primo. Ille qui melius considerare
et cognoscere potest singulas
personas, locorum, et temporum est magis
ydoneus ad perscrutandum iudicia et
terminanda negotia quam ille qui
minus considerare potest. Cum igitur
est quia talis melius potest discernere
et estimare quid iustum et quid iniustum
quid expediens et quid non. Sicut
autem sit est. Quia iudex melius estimare
ac considerare potest particularia quam lex
quia lex considerat personas loca et
tempora tantum in communi, non autem in specie
et in particulari. Iudex autem estimat
et considerat in specie et in particulari
hanc personam et hunc locum et hoc
tempus. Ergo iudex est magis ydoneus
ad iudicia existimanda vel perscrutanda
quam lex. Secundo sic. Illud quod potest
bene terminari paucioribus non
debet fieri et terminari pluribus. Sed
iudicia et omnia negotia singula
possunt terminari solum per existimationem
et prudentiam hominum et iustitiam. Ergo
est melius quod terminentur per prudentiam
hominum iudicantis et per virtutem iustitie
quam per multitudinem et similitudinem legum.
Tertio sic. Illud in quo magis viget
iustitia

aptius est ad iudicandum, sed in iudice
magis viget iustitia quam in lege quia
iudex est iustitia animata, lex autem inanimata,
ergo etc. Contra. Si legislator non potuit
vel non potest omnes casus comprehendere quia
opera humana habent diversitates in
infinitum, unde a bono homine unde et
maxime in brevi tempore considerari non potest.
Unde dicit lex quod plura sunt negotia
quam vocabula et non possunt omnes articuli
sigillatim explicari et cetera quia lex
est de futuris que incerta sunt nobis.
Iudex autem potest comprehendere omnes casus qui
occurrunt quia de presentibus iudicat. Ergo
melius est quod lex publica ac singula
iudicia iudicis existimationi et iudicio
committantur quam legum arbitrio. In contrarium
dicit Aristoteles primo Rhetoricorum ubi habet quod
optimum dicitur quod omnia committi debent
et disponi per leges, paucissima autem sunt
committenda iudicibus, quia solum illa que
non sunt per legislatorem legibus determinata.
Et hoc probat triplici ratione. Prima ratio sit
talis. Ille qui pluri et longiori
tempore considerat quid iustum et quid iniustum
et quid expediens potest hec facilius
assignare et terminare, sed legislatores longiori
tempore hec considerant et experientia
longa vident quid iustum et quid iniustum
quam iudex considerare non potest in spatio
longo temporis vite sue. Ergo per legislatorem
et leges melius perficitur iudicium quam
per iudicem. Et hoc intendit Aristoteles primo Rhetoricorum
in principio cum dicit legislatores ex
multo tempore considerantes sunt, iudicia autem
scilicet iudices ex subito id est repente. Secunda ratio
quia ut sic fiant difficilius est reperire multos
sapientes ad iudicandum quam paucos.
Cum igitur in qualibet civitate requiruntur
ad minus multi sapientes, difficile est etc.
reperire iudices. Tertia autem lex sufficienter
circumcirca in singulis casibus. Ergo facilius
est iudicare per leges quam per iudices.
Hanc rationem tangit Aristoteles dicens unum
aut paucos facilius quam multos bene
sapientes et ponentes leges sunt et iudicare.

Tercia racio talis est Quanto ille qui debet
iudicium proferre est magis elongatus
et remotus ab illis passionibus que
iudicium peruertere possunt tanto ille est ad
iudicandum aptior Nunc autem sic
est quod legislator et lex lata per ipsum
magis sunt elongati et remoti a pas
sionibus odii et amoris ac affectione
proprii comodi quam iudex Cuius racio est
quia legislator fert iudicium de quibus
ad omnes in generali siue sint amici
siue inimici siue proprii siue extranei
non est quod habeat respectum quia
iudicat de futuris Iudex autem iudicat
de presentibus qui aliquo modo uel titulo
pertinent ad eum propter affectiones odii uel
amoris comodi vel incomodi proprii
ergo aptius et facilius fertur iudicium
per leges quam per iudices Hanc racionem tangit
Aristoteles primo Rethorice ubi sic dicit
Omnium autem maximum iudicium legislatoris
non fit particulariter sed de futuris et uniuer
salibus est Alter concionator et concionatus iam
iudices iam de presentibus et determinatis
iudicant ad quos amare iam et odire
et proprium comodum sepe sunt annexa
et non adhuc possunt sufficienter videre
verum sed attendunt in iudicio proprium de
lectabile aut triste Ad primum argumentum
dicendum quod non concludit simpliciter quod
melius fiat iudicium per iudices quam
per leges sed solum concludit quod ea
que non potuit providere legislator
melius per iudices iudicantur et sunt
iudicibus committenda et hoc de plano
conceditur Ad secundum dicendum quod licet humana in
dustria non cognoscat bene futura per solam
prudenciam naturalem sed per leges quia
leges tamen hoc non emanant a sola
industria sed per longam experienciam et
inuencionem sunt iusta et utilia Ad
tercium est dicendum quod id quod dictum est quod
iudex est iusticia animata necessitate dictum
est quia sola lex non fert iudicium
sine ope iudicis qui est animatus

Ad quartum dicendum est quod verum est quod
in hiis casibus quos non providit
lex iudicium est committendum quod hoc
non est contra id quod dictum est

Precessit partem auctoris per
ceptum – Consultus esto

Postquam auctor superius proposuit
indumenta prudencie seu
inducencia ad plures partes prudencie
videlicet ad iusticiam prudenciam et
solerciam Nunc secundo in parte presenti
subsequenti ponit indumenta prudencie
ac inducencia ad cautionem que
est virtus necessaria ipsius studii
paradisi fluuius scilicet prudencie per quam
quidem cautionem instinctum qualiter
bonum a malo verum a falso discer
nere valeamus Hec autem virtus
est prudencie [illegible] sicud
est secundum Thomam secunda secunde questione xlix quia
in contingentibus particularibus circa que
prudencia versatur verum sepe quibus
admiscetur falsum et bonum malo et
hoc propter multiformitatem horum
operabilium in quibus sepe bona malis
impediuntur et mala habent speciem
boni Considerans ergo auctor quod
virtus prudencie valde est necessaria per
racionem antecedentium ac eciam per causas
racionis infrascriptas unumquemque ad
hoc precepto inducit dicens Con
sultus esto Qui vult tunc quod
talis sis ne dicas aliis sed tibi
ipsi consulere possis Vbi notandum
quod consultus dicitur a quo consilium
petitur Consultor vero qui ab
alio consilium petit Pro huius per
cepti intelligencia ac eciam obseruancia
est sciendum quod tamen sunt que
ad huius precepti obseruanciam inducunt
Primum est sacra scriptura
Secundum est ipsius precepti ethymologia
Tercium est brutorum naturalis industria
De primo Apostolus ad Ephesios v
Videte quomodo caute ambuletis non
quasi insipientes sed ut sapientes

Cauto

Eccl. ij^o ... q^m am
plus salutis habet sapiens, et
statim ad eam tendens subdit, ut
insipiens ut pergat ubi est vita ad
vitam pergere et ambulare hoc est
quod ego abstinere ubi dicit Apostolus
videte quomodo caute ambuletis. Et
subiungit expositive non quasi insipi-
entes sed ut sapientes quasi diceret sa-
pientes hoc autem habet amplius
ab insipientibus quia ambulant ad
vitam. Hinc est Virgil(ius) in Bucolicis mo-
ralibus distinguens veram sapientiam
a stulta dixit. Est vera sapientia est
quando lingua manus et oculus non
discordant. Illa cum sint eius verum
inventionem est sapiens qui quod
lingua dicit manum facit et oculo
intentionis bonum finem dirigit. Videte
ergo inquit Apostolus quomodo caute am-
buletis non quasi insipientes sed ut
sapientes, ut scilicet lingua vestra
sit in corde, ut cor vestrum sit in
dextre dextere et tendens ne sinistram in
tendentibus oculus sit in vero capite.
Sicut autem ista sint dicta circa omnium
salutem, possunt tamen ad propositum
nostrum applicari singulariter et magis
de principibus vel circa rectoribus, quia
caute prius investigare debet de
quibus nesciunt. Proverbiorum x^o. Omnis
sapiens operatur doctrinam. Item
caute debet discere et meditari de
quibus audivit. Ecclesiasticus: Cum audit
sapiens meditabitur [...]. Tertio est
cautius fortius debet exequi
mandata que discrete meditatur.
Proverbiorum xxiiii: Vir sapiens fortis
et vir doctus validus et robustus.
Cum autem actum meditari contingat
operari caute et sapienter operari
et tunc non ut insipientes sed ut
sapientes et circa prudentes istos
hos Paulus monet. Videte ergo et cetera.
Videte quomodo caute ambuletis
scilicet prudenter quia prudentia est recta

ratio agibilium vi^o Ethicorum. Quam quidem
induere debet ad hanc perceptionem assidue
nam est ipsius perceptio ethica. Consulit
cum quasi conspirans [...] dicitur super
fidelem vel appropriat vel consultus sed
quasi conspirans [...] id est quasi esse
tantum. Nam [...] dicit qui [...]
[...], que quidem consideratio operatur
bono consilio. Ad primum autem consiliario
pertinet tria habere et tria cavere.
Primo namque debet habere sapientiam. Am-
brosius li. ii de officiis: Omnis se committit
ei quem non putat plus sapere quam
ipse sapiat qui querit consilium. Unde
idem Ambrosius: Necesse ut praestantior sit
a quo consilium petitur quam ille qui petit.
Et requiritur qualis debet esse sollicitus
[...] et usu peritior sit, prima sollertia
[...] pericula denunciet, imminentia [...]
[...], remedium ferat et non sit
[...] ad absolvendum. Et quia tam
[...] inveniuntur dicitur Eccl. vi^o: Consi-
liarius tibi sit unus de mille. Alii
ergo consiliario [...] potest consilium
[...] Tobias iiii: Consilium semper a sapi-
ente perquire. Ecclesiastici dicitur viii^o: Cum
stulto fatuus non habeas consilium. Item
[...] viii^o Non cum diligere poterunt
nisi que eis placent. Aut sapienti
consilianti et fatuo talis assignatur
differentia quia fatuus non respicit nisi
principium solum, sapiens autem finem respicit
et ea que sunt ad finem. Cui [...]
quod in Esopo dicitur: Quicquid agis prudenter
agas sed respice finem. [...]
volo ne ignorantia ferant. Hec autem
[...] illud principium qui [...]
[...] qui [...] cuius
in qua scriptum erat: In omnibus que
actus [...] quod possit accidere
quam cum principes acceperunt [...]
[...] in foribus palacii describi man-
davit. Post vero tempus quidam eius
[...] ad [...] ut ipsum
principem iugularent cum non [...]

De fras hitudine

intraret et scripturam legeret illa, statim in eius conspectu tremere et pallere cepit. Quo viso princeps eum ipsum statim minis et tormentis urgere cepit, veritatem extorquens sibi peteret, sed actores sceleris in eum misit. Propter quod patet quantum utile sit in omnibus finem pensare. Secundo hic debet consiliarius ipsum solidare ut scilicet nec timor nec cupiditas in consiliis dandis moveatur. Unde Ecclesiastici xxxvii: Ante omnia actum consilium stabile. Illi enim sunt stabiles et firmi consiliarii qui sunt veri amatores veritatis. Ecclesiastici ubi supra: A malo consiliario serva animam tuam. Malus consiliarius esse dicitur qui preponit commodum temporale et proprium utilitati communi, vel fetum honoris favori dei, et talis pro mercedibus est sibi quod veniunt commoda que intendit. Tertio habere debet longam rerum experientiam. Debet namque consiliarius experientia instructus esse industrius et perspicax. Et ideo antiquitus eligebantur seniores consiliarii. Hoc est quod dicit Ambrosius Exameron: Omne [illegible] senectus est in consiliis utilior. Ecclesiastici xxv: Quam speciosum canicie iudicium, et in senibus signum. Precepit dominus Moysi Exodi iii: Vade congrega seniores Israhel. Et Numeri xi: Congrega michi lxx de senioribus quos nosti esse senes populi. Ideo Roboam relinquens consilium senum et adherens consilio iuvenum a populo deiectus est, iii Regum xii°. Tria autem sunt a bono consiliario vitanda. Primo vitanda est festinantia subita. Ideo considerandum est diu quod faciendum est semel, ait Seneca. Et in anima sapientis non mutatur consilium. Consilia insuper debent esse examinata et cum deliberatione discussa, ait Damascenus libro ii° c. xxiii. Prudentis est bene consiliari in Ethicis vi, ubi commentator: Bona consiliatio est rectitudo quedam que est circa finem optimum et capabilem. Bonus consiliator est cui adest [illegible]

stitutus et post omnia consiliarius meditatur et intellexit. Hoc sensatus per longum tempus quam tenerem accepit, in qua meditatione honestum semper preponendum utili et bonum commune proprio et summe quod est ad honorem dei commodo humano, et hoc sicut Tullius iii° de Officiis c. xv. Secundo vitanda est crudelitas. Numquam enim est utile quod est crudele, ait idem c. xi. Similiter nec quod est iniquum faciendum nec consulendum pacto compellere per [illegible] de [illegible], ait idem c. xii. Tertio vitanda est ira, quia impedit animum ne possit cernere verum. Unde Gregorius in registro: Ira si semel mentem possidere ceperit, iustum esse deputat quod crudele sit. Boetius dicit in primo: in [illegible] duo sunt contra consilio salutari, festinantia et ira. Quarto quod nocere debet ad [illegible] propter obstinantiam est [illegible] nullus industria. Officium enim prudentis est non solum preterita cogitare sed presentia mala acta caute debere. Hoc faciens et assumens auctoribus perceptum observabit in eo quod dicit Consultus esto. Habetur de hoc leonis exemplum, qui dum per montana incedit ne inveniri a venatoribus possit, sua vestigia cauda detergit. Moraliter quod sint veri cautores [illegible] demonstrat. Quod est cauda vestigia investigata delere nisi factis posterioribus caute priora destruere. Nam cauda animalis est posterior pars corporis sicut finis ostenditur. Et officium prudentis est non solum presentia preterita et presentia sed etiam futura pericula considerare. Unde hoc est ex leone [illegible] de angulo, qui dum dormit in mare [illegible] omni signo.

Unde scribitur in Melibeo c. i: [illegible] plantationem [illegible] consiliando [illegible] est [illegible] et ad hoc [illegible] quam [illegible] quam [illegible] oportet [illegible] qui [illegible] et crudeliter [illegible] fiat [illegible] mora [illegible] est [illegible] in [illegible] est [illegible] est sed sit [illegible]

2

3

Scilicet quod princeps tenetur pedes et hoc in Melibeo

dum deliber

pe ꝓsad

rogno sint tempestatis indicia navi-
gantibus futuram esse tempestatem et
tertium signum est quod singuli ad
littus fugiunt ad clamorem. Mo-
raliter sic cum diu tempestatem d(e)nu-
darum elevatione ventis superbie
flantibus pertinet statim ad terram
humilitatis confugiunt quia magis
parant tempestatem. Exemplum de
hoc habemus in columba que per accipitrem
volitantis videns accipitrem contra
se venire statim serpam ad terram
dimittit et sic salvatur effugitur.
Moraliter homo volat per acta dum
de se cogitat magna sed videns
contra se diabolum venientem per tem-
ptationem superbie debet statim se ip-
sum inclinare ad terram per humilitatem
et propter fragilitatis considerationem unde
Seneca. Deprime vocem tuam et sustine.
Audire aliquis posset de ta-
tione vero homo debeat se ip-
sum omnibus per humilitatem subicere. Huic
questio movet Tho. 2a 2e q. c.xli
dicens quod in homine duo possunt con-
siderari scilicet id quod est dei scilicet
quod pertinet ad perfectionem et id quod
est hominis scilicet omnia que pertinet
ad defectum. Humilitas autem proprie
respicit reverentiam qua homo subicitur
deo et ideo quilibet homo secundum id
quod suum est debet se cuilibet
proximo subicere quantum ad id
quod est dei in illo sed aliquo pertin-
dent humilitatis ut dona que quis
accepit reservare debeat que aliis
apparent collata. Dictum est non
hoc requirit humilitas ut aliquis
id quod suum est in seipso subi-
ciat ei quod est hominis in altero
alioquin oportet ut quilibet ut quilibet
reputaret se maiorem quolibet
altero vel alio. Potest tamen aliquis
reputare aliquid boni esse in
proximo quod non habet, vel aliquid

esse in se quod non est in alio et sic
absque falsitate potest se credere et pronun-
tiare omnibus meliorem, si defectus alterius
quos in se recognoscit et dona dei
que in aliis latent. A

Decimum sextum autoris proprium
de virtute. Postquam autor
in superioribus plura tradidit
aqua, medicina et infirmitate
ad iusticiam et prudenciam. Post quas vir-
tutes duo paradisi flumina designant.
Nunc vero in primo proposito probat cir-
cumcirca medicinam ad tertium paradisi fluvium
visibilem ad fortitudinem quod dicit virtute
virtute. Proemium prophetarum eiusdem est
sicud ex hoc Tullius et alii antiqui
sola fortitudo nomine virtutis absumun-
tur quia virtus ex eo dicta sit ut dicitur
eo quod virtus sive virtutibus virtutis nullus
dicat est sine virtutibus virtus nullus
superius adversus, unde aggredit
fortitudo est appellata dum pertinet ad
virtutem dicta est pertinet, sed ab eo
quod est fortibus tantum bona dicta est. Ideo
semper plura sunt nomina hic virtutis
sua nisi magis dicit velut quod ad per-
severantiam et constantiam fortitudo pertinet. Ideo
hoc sola virtus decetur aptior ostendit
qualis in interioribus homo sit, quid
velit, quid valeat, et quid possit.
Denique qualis unusquisque apud se
lateat, illata contumelia probat, unde
est alicuius virtutis probativa et ostensiva
tamen quod quoddam exemplo comprobatur. Cum
cum quidam alium sibi nomen philosophi usurpare
gaudet, quidam probare volens sapientem
vanum philosophus esset. Erat cum philosophus multi
probatores, cum in multis iniuriis aggressus
est. At ille volens videri philosophus
eius iniuriam patienter tenuisset, ille
quod laudat nimis ferre non valeo
dixit ad illum. Nunc non agnovisti
me esse philosophum. Cui ille ondit: Cognovissem
etiam si tacuisses. Possunt cum mali
aliquando hanc virtutem simulare et ad tempus
aliquo sed non diu simulare si iniurias
sciunt sepe tacti. Et hoc est quod

clare ostendit Tullius in rethorica sua
ex ipsius diffinitione d. cum fortitudo est
considerata periculorum susceptio et laborum
diuturna perpessio. Et vere talis fortis ac-
cedit quodlibet periculum et dolorem etiam
tamquam grauis aduersitatis usque ad ultimum de-
portata similiter pacientia sufferat. Hoc
est autem quod Commentator super .x. in ethica
dicens Qui vere fortis vilipendit mortem
in aggrediendo et relinquendo quod aggredi-
tur et relinquit operetur. Hoc constat sed
firmat ad quantum quod ethicorum iiio ostendit
pessima [illegible] tribulant et contemp-
lantur [illegible] ipsa academia
quia iniusta et virtuosa turbatur in carne
quo sensibilis est propter passionem doloris
ipsum tamen in mente fortissime et adepta
nature [illegible] in [illegible] ut forte et vir-
tuosa maneat. Talis non qui quantum
et terretur in mente, sed qui humiliter
et voluntarie bona sustinet tribulacionem
fortis est. Hoc est autem quod ipse Commentator
ethicorum quoque dicit Qui tribulacionem sustinet
non presumens fortis est, qui terretur
est timendum. Quare fortis homo vere
[illegible] et presumens in fortitudine
sua velut triumphans victor, merentur
summe laudis [illegible] et [illegible]
premium [illegible]. Hoc est quod tradit
apud scripturas [illegible]. Vincenti dabo edere
de ligno vite quod est in paradyso dei
mei. Esto fidelis usque ad mortem et
dabo tibi coronam vite. Et [illegible]
[illegible] dicitur Beatus es si pugnando
morieris, quia mortuus mox coronaberis.
Hec autem tibi declarando pugnam
quam [illegible] victoriam et coronam. De
nomine [illegible] tractatum est supra in hac parte
[illegible] et ibi ponitur [illegible] [illegible]
[illegible] ibidem assignatas quas
[illegible] lector si placet [illegible] videat
[illegible] intelligencia magis in [illegible]
ei est de infrascriptis dubitabilis [illegible]
vel ad investigandum. Et primo [illegible]

fortitudo magis consistat in aggrediendo
quam in sustinendo. Quo quod modo
agnoscitur vocatur fortitudo a forti vel
[illegible]. Circa quod ad primum quidem videlicet
cum magis fortitudo in sustinendo
consistat quam in aggrediendo quod [illegible]
[illegible] primo [illegible] aggredi cum
est fortioris, sustinere vero debi-
lioris. Quia aggrediens [illegible] ad
sustinendum ut ad debiliorem. Ergo
magis et maior virtus requiritur
in sustinendo. Secundo [illegible] maior re-
quiritur fortitudo in sustinendo propter
malum quam [illegible] sed aggrediens
[illegible] malum ut futurum, sus-
tinens autem habet malum presens
[illegible] ergo vel [illegible] sic aggredi
subito fieri potest. Sustinere autem
requirit diuturnitatem temporis ergo [illegible]
requiritur fortitudo in sustinendo
quam in aggrediendo. [illegible] Hoc
[illegible] aggrediens qui est
tamquam [illegible] [illegible] delectabiliter
[illegible] studet [illegible] et honore
et victoriam [illegible] [illegible]
que sunt appetibilia, sed sustinens
[illegible] pati mala [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] patet quod magis est
sustinere que sunt contra naturam
quam agere que sunt quodammodo appe-
tibilia saltem in apparentia in hoc
casu. [illegible] aggrediens videtur
[illegible] bonum suum. Quia agit propter
finem et agit [illegible] in [illegible]
[illegible], et sustinens pati [illegible]
malum propter [illegible]. Circa quod ad
secundum [illegible] est quod [illegible]
[illegible] ethicorum dicit quod sex sunt
modi fortitudinis non vere sed
apparentis [illegible] vero fortitudinis
modus non vere sed apparentis est
[illegible] est fortis solum propter [illegible]
[illegible] quod scilicet timet [illegible]

et appetit honorem. Quartus modus forti-
tudinis non vere est fictus qui solo
est fortis solum timore pene, quia
coactus non potest fugere, et propterea quidam
fecit comburi naves ne possint fugere
adversarii. Quintus modus non vere fortitudinis
dicitur militaris que potius fit propter
amorem experiencie, quia experti ideo
pugnant, unde dicit Philosophus qui in
singulis videtur expertus quod esse for-
titudo, nam in quolibet negocio au-
dacter et sine timore operatur expertus
et Vegetius de re militari dicit quod
nemo dubitat facere quod se bene facere
confidit didicisse, quando non deficit
experiencia primi sue quod fugam arripiunt
fortis autem vere fortitudine magis timet
turpitudinem quam mortem. Sextus modus
fortitudinis ficte est animalis, quia velud
bestie bellorum pericula non agnoscunt
ideo ad bella sicut bestie impetuose
discurrunt. Talis modus fortitudinis
non vere est furiosus et impetuosus
quia tales non sunt fortes nisi propter
furiam solum, et quando talis resistenciam
inveniunt statim fugiunt. Septimus modus
fortitudinis non vere est consuetu-
dinalis, talis fortis est quia in multis
extitit periculis et plus in quibus
vincit et fuit fortunatus. Septima vero
fortitudo est virtuosa que est propter bonum
virtutis et propter bonum glorie et propter
solam virtutem, et qui imparatus est
circa bona mortem que est in bello
dicitur vere fortis et consistit ista
fortitudo principaliter in reprimendo timores
circa pericula bellorum et in moderando
audacias. Ille autem qui timet timenda
et non timenda, vel qui audet au-
denda et non audenda non dicitur
esse fortis. Sed fortis est qui timet
timenda, et audet audenda.

Sequitur textus auctoris precepti
Disco lude. Postquam auctor
in consilio suppositus precepit
re plurima rudimenta
ad affabilitatem, inducens

pertinencia quidem virtute, instituit quoddam cum
aliis in verbis et factis communi dileccioni
et quia talem conversacionem nonnulli excedunt vel
minus excedunt quum ad defectum sicut
agrestes et duri: qui numquam solacium
volunt, vel in solaciis volentes sunt
modici, aut excedunt sicut adulatores
et histriones. Pro tanto dat nobis auctor
hoc preceptum per quod intendit nobis in-
ducere ad eutrapeliam que est virtus que
docet moderatos et honestos ludos, in
quibus convivere causa quando oportet et sicut
oportet. Considerantes tamen circumstancias
loci, temporis, et mensure et tales ludi
licent. Ludus est et gressus partium et
pars per accidens virtutis Ethice. Et hoc est
quod intendit auctor dum dicit Disco
lude quasi velit innuere ut talis ludus
adeo simplex sit ut nulla sit immundicia
verecundia vel scurrilitas pro tali ludo
quociens de tali honesto ludo vide C
in secunda principali parte § XXXVI° et
ad ultimum plane de hoc in fine ar-
tis mechanice, videlicet in septima que
theatrica nuncupatur a theatro dicta
ubi plus conveniebat ad ludendum in-
tellige Hugonem Didascalicon parte tercia et
quamvis adhuc ludum sufficiat remissio

Sequitur textus auctoris precepti
Aleas fuge. Postquam auctor
in proximo precedenti precepto plurima
rudimenta ad affabilitatem et
ad amabilitatem monuit quod
fit per eutrapeliam que ludos honestos
et licitos ad quibus convivere facit
docet ut est ludus trunorum et alius similis
scaccorum. Nunc vero in hoc precepto illicitorum
ludorum fugam ea propter que amicicia et fami-
liaritatis fugaciter per que amicicia et assu-
etudinis dissolui potest et disrumpi, quia
alcius forsan crede passim ex ludis alearum
aliquis forsan est perditus et jurans
esse verax et licitum et per quos licere
Hoc autem dubium istud re-
spondendo auctor intendit dum in hoc precepto di-
monet innuendo quod velit innuere ut per hoc
Aleas fuge quasi velit innuere ut per hoc
ludum lusoria sepe convenit, lubricia et
multum pluria, nunc de aleatoribus

ut plurimum efficiuntur inimici, et per quam affa-
bilitas et amicitia solvuntur ac etiam humana
quietus, et hec similiter cernuntur. Propter quas
propter intelligenciam ac etiam observanciam est
advertendum quod quatuor sunt principales propter que
retrahere se debent homines a ludo alearum
et taxillorum et tales ludos semper fugere.
Primum est magnitudo et multitudo peccatorum. Secundum
est turbacio multiplex proximorum. Tercium est
infatuacio multiplex inde provenientis. Quartum
est vindicacio divina temporalis seu perpetua.
Circa primum est sciendum quod auctor compilat-
summarum viciorum seu de vicijs et virtutibus
in tytulo de avaricia in c. xxix de lu-
soribus enumerat xvi peccata que in ludo ta-
xillorum committuntur. Primum est desiderium lu-
crandi quod ex cupiditate provenit que quidem
omnium malorum est radix venenosa 1 ad
Thimotheum vi. Secundum est voluntas spoli-
andi proximum. quod est species rapine. Tercium
est inmisericordia sive crudelitas
nimia. vellet eum enim si posset spo-
liare camisia et braccis quod latrones in
nemoribus raro faciunt. qui spoliant peregrinos.
Quartum est usura maxima scilicet xi de xii vel
plus in anno vel in mense sed in
eadem die et momento. Quintum est blas-
phemia dei et sanctorum. Sextum est per-
iurium. Septimum est mendacium et etiam
alia verba ociosa iniuriosa contenciosa et
vituperiosa. Octavum est corrupcio proximorum
qui ad ludum inspiciendum et consulendum
primo veniunt et ad ludum provocantur. Nonum
est furtum quia lusores cum sunt in inopia
cogente dissolvere furari volunt ut plurimum
unde sequitur dispendium. Decimum tamen
falsum quod committitur ex arte sua in falsis
taxillis faciendis vel commutandis vel
cavendis. Undecimum peccatum homicidij, nam
de ludo veniunt ad verba, de verbis ad verbera
et de verberibus ad vulnera et deinde ad
homicidia. Duodecimum fraus et decepcio
nam qui melius novit ludere melius fal-
lere. Tredecimum est ydolatrie peccatum quia

quia de taxillo facit deum suum,
quia ad preceptum taxilli largitur
de suo quod non vult largiri ad pre-
ceptum dei. Decimumquartum quod est fractio
sollempnitatum nam in precipuis
committunt lusores ludum suum propter
quod essent lapidandi. sicut fuit
lapidatus ille qui ligna colligebat
in sabbato. Decimumquintum peccatum est
Decimumsextum omissio bonorum que ipse
facere deberet. Circa secundum est
sciendum quod si sit in domo multiplex
ira proximi sequitur ex ludo. Si uxo-
ratus est ira uxoris et filiorum
et tocius familie. et etiam verba et
quandoque inter lusores odia et occisiones
tamen filiorum et gestitudo filiarum
et uxorum. Circa tercium videlicet sequuntur
in lusoribus xii magne fatuitates
et stulticie. Primo quia lusor vilissi-
mum se subicit summum deum se affligit
ad signum quod taxillus proprie. Secunda
si videas nunc aliquem unum denarium
numquam visum tenentem quanto magis
videlicet tenentis ad tantum quod minoris
valoris est uno denario. Tercia
est quia ipse ad preceptum taxillorum
largitur quod non faceret ad preceptum dei
largior est quam beatus Martinus qui
non solum medietatem pallij dat sed
quandoque totum et etiam camisiam. quando
braccas et nudus sequitur dominum
suum scilicet dyabolum. Quarta est quia
postquam cognoverit malum dominum
suum, ad eum debet abnegare et
que eius sunt, potius verum deum
abnegaret qui nichil ei nocuit
sed omnia bona fecit. Quinta fatuitas
est quia illius misericordie et iudicio
se subicit qui vere numquam iudicare
novit. quia taxillus se alio libere
quod suum non est. Sexta quia delec-
tatur que est in communicacione [illegible]
[illegible] domine glorie [illegible]
quod non solum stulticia sed etiam insania [illegible]

Sexta ne ociosus sit ociosa agit tempus
provitando ocio omnia scelera redditum
est. Septima quia consentit quod hostes
eius fiunt et viua depraedationis
rebus quas ipse habet similiter tempus
fienti tempus dicunt lusores non atten
dentes quod dicitur dicitur. Si sciret pater
familias etc. luce xii. Sed lusor affe
ctat quod lusor vel fur veniet et fu
retur ei bona sua. Octava quia
ipse propriis manibus se et sua con
sumit et perdit, quas dei filius manibus
cum affixis redemit et videre mag
nitudo quod hic deum impugnet in
illa parte corporis quam dei filius pro
illo totum dolorem sustinuit. Nona
quia ipse ludit et in nuda humi
nudus lata est sua quod eum mortis.
Decima quia lusor posset facere opus
ad propriam utilitatem et proximi consolationem
et dei honorem. et ipse facit opus
quod sibi dampnosum est, et proximo
scandalum et deo contumeliosum. Un
decima cum puer non pro pluribus
operibus gaudet. Secundum auctoritatem
sermo senece et proverbium ... Duo
non est prudens esse fingere ...
militibus et peditibus ligneis quod hoc
in militis senibus reperit. liber puer
impar ... in ... longa
si quae sedetur barbarum infamia vocat.
Duodecima quia nullum opus erat
aliquid sive fecunditatis, nisi sicut
aliquid fecunditatis quod est signum
magne corruptionis. Sexta fundamentum
bone mentis est non gaudere vanis.
Circa quintum decimum sciendum est quod deus
aliquando vindictam accipit de luso
ribus ... et in puncto, nam quinque
deum blasphemare faciens proposuit.
De quodam milite legitur quod dum
occasione ludi maledixisset per oculos dei
propterea oculus a capite exilijt et in
alveum cecidit. Legitur etiam de
quodam sagittario qui non valde

esset ... ex hoc quod in ludo perdidisset
sagittam sursum celum traxit, quasi vellet
de deo vindicare, sequenti vero die ad
idem sagittarius redit ad ludum, eadem
hora redijt sagitta et super alveum
cecidit sanguinolenta. nec solum debet
cavere ut ludat sed etiam ne ludentibus
quis cavere ... sicut cum pedentes adiungere
se insistat. Sicut cum ... ad ludum ...
... per ... ad ludum ...
... nunquam ad ludentibus ne in
... qui in ...
... ne ... quia ...
... est ... est quod ... de
... vel ... sicut ...
ludus et ... alee ludus ... cum
in ... et ...
et ... est alea ...
et ... lacedemonius ...
societatis causa missus est ...
duces et seniores ... ludentes invenit
in alea ... magnis ...
est dicens se nolle gloriam spartanorum ...
... sicut ...
maculare infamia ut diceretur cum alea
toribus societatem contraxisse / ... ...
... hodie gloriamur si venatorem
nominis ... / si in alea fuerim
... si in vanis fuerimus expertis
... sicut alea
... in arte ... ,
talis suos filios et ... suo proprio
exemplo ad illam provocat et inducit.
... ut aut saturni ... nos compunt
... exempla domestica magis trahunt
animos ... Et ideo prelatis in
... dixisse ... ignitum
a ludis et quibuscumque ... aut
esse ... ne vos publica ...
... sui ...
... O aut aleatoribus et lusoribus
... ludo ... lusor
de quo in quadam ... hystoria
... super equo residuum ob
... dixit ... vellem ... dei ...
... equo ... si placeret

Cui beatus Benedictus Si autem monachum obligas
ego ipse de equo descendo illique si
plura me puncta tribus taxillis traxeris
sponte equum et gratis committo Ille autem
gaudens accepit tres taxillos xviii
puncta traxit / statimque lusor tres victor
esse de lucro / frenum equi apprehendens
suum esse equum asserebat Cui beatus Benedictus
Expecta fili quia plura sunt puncta his
que vides in his taxillis / protinusque
ad vir dei sue vite tres taxillos
dimisit est in medium et in una parte tres
reperiuntur punctos in altera vero quatuor
pariter factum est ut aliis duobus taxillis
reperirentur xii / puncta vero his taxillis
vii · et x · et ix · se pariasse vir dei /
iactavit Quod quidem miraculum lusor
admirans mox sub ipsius obediencia deditus
seculique monachus laudabilem vitam
finivit ¶ Propter dictorum declaracionem
videlicet quo ad utrumque ludum videlicet
taxillorum et alearum magis in speciali est
videre de instructionibus dubitabilibus quibusdam
vel investigandis Et primo quod utrum
causa ludi liceat viri habitum religi-
osorum Reverendissime domini sunt leges
humanas nullos licet sed primum
gravius debet qui facit hoc ut in
de sa. sed cum. ... si et ar. c. de epis. aul-
indicie Secundo quod ceterum in causam se-
cularium cytharis ludo scachorum et similibus
sit verum dominum est secundum Albertum si
hec sunt a personis secularibus laico et tempore
competenti licet Si vero fiant a clericis
non videntur competere nec licere maxime
si clericus ludat cum laycis vel cum viris
laycis pro pecunia Si sunt igitur multo magis
competunt religiosis Tertio quod utrum
liceat viri ludis in ecclesia Revertendum
est secundum canones quod ludi theatrales
nunc licent et similibus inhonestis non
licent in ecclesia fieri ut patet per textum
c. cum decorem de vi. et ho. cle. Quinto sunt
vero dehonestis et diversis reputacionibus

ut reputatur donum prescripte ii scilicet
magos et similia que parant
videlicet ad devocionem qui ad beatitudinem
et quod talia licite fieri possunt
... de conse. di. iii quis ...
fuerint et quodlibet festum est post
et reputanto per ... ...
di. c. de die domino Quintum tres quantas
plures possunt et capere super xxx
in ... Circa ... Quinto
scripte ... competunt huic precepto
primum aleas fuge Unde primo
queritur utrum omnis ludus qui
fortune innititur sit licitus et per-
missus Dominum Reverendissime secundum leges
humanas quod omnis talis ludus est
omnino prohibitus / non tamen si quis
certet hasta vel pila Saltando
currendo luctando vel pugnandi quia
hec sunt causa exercendi virtutis
corporis ut ff. c. l. ii Secundo queritur
que vel pena sit clericorum ad
aleas ludencium Reverendissime domini
secundum canones quod quis seu presbiter
aut dyaconus alee aut ebrietati
deserviens desinet aut certe deponatur
Subdyaconus autem aut lector aut
cantor aut desinet aut a communione
privetur xxx di. c. i Et non quod
ex dicto canone colligitur quod si
non durat in consuetudine predictam
penam non sustinebit Unde durat
deserviens similiter ... si durat
in consuetudine et vult desinere
Unde durat aut desinat / debet
tamen in utroque agere penitenciam de pec-
cato secundum Hostiensem Item hodie quod sub-
dyacono quod in dyacono et de
similibus Tercio utrum qui in ludo
alee vincit illi qui alienavit vel
parentes teneantur ad restituendum Reverendissime
domini secundum Thomam 2a 2e q. xxxii
quod si quis lucratur ab his qui
non suam alienare non possunt illicitum
est et tenetur ... domini Unde quod

talibus usurarius restitucionem tenetur. Et
addit Raymundus quod tales sunt furiosi et
digni amentes propter bona et maxime
pupilli. Item mente capti, surdi
muti etc., et qui in morbo perpetuo
laborant, quia tales rebus suis super-
esse non possunt. Idem de servis,
de religiosis, de filiis familias qui
non habent peculium castrense vel quasi.
Idem de uxore vel quasi. Item de uxore
que non habet res parafernales
et ad administracionem rerum ecclesiarum
que pauperum sunt. Qui ergo talibus
aliquid restituere tenetur, non dico illi
qui amisit sed tutori, curatori,
domino, magistro, patri, marito seu ecclesie
curatori. Quinto queritur utrum quis trahens
aliquem ad ludum teneatur restituere
quicquid lucratur. Hinc quinto videtur
Raymundus et Hostiensis ubi supra quod restituere
tenetur. Et nota quod ista auctoritas large
est intelligenda, scilicet quando verbis
vel factis inducit eum ut ille alias
non esset lusurus. Item sive inducat
a principio sive a medio ludi cum
ille vellet desistere. Ut extra de usuris consuluit.
Sexto queritur utrum qui fraudulenter
ludit teneatur restituere. Hinc quinto habetur
videtur Hostiensis ubi supra quod tenetur et
intelligitur sive commisit fraudem ante,
puta quia fingebat se quasi nescium
de ludo et quasi hominem qui posset decipi
ad tamen intendit decipere. Sive commi-
sit fraudem in ipso ludo ut sub-
mittendo taxillos falsos seu ad vices
male vel fraudulose iactando seu
mutando, dicendo quod obtinuisset, seu
male punctum numerando et omnia
similia. Septimo queritur utrum ille
qui aliquid lucratur a voluntarie et vo-
luntarie ludente ad restitucionem teneatur.
Breviter dicitur quod non, sed pauperibus
est eroganda talis pecunia, extra
xiiij q. v. Non sane. Et hec
opinio fuit plurium, alii dicunt quod tenetur

scilicet quod tenetur reddere lucrum scilicet in lege legis inpossibilitatis
ut ff. e. l. Victus in fine et C. e. in auctentica
gravem. Et hec est opinio Hostiensis. Ut non
ex de vi. et ho. clericorum officia et ad
Raymundum quando est in proposito casu scilicet in eo
qui lusit voluntarie et perdidit ima
sed videtur quod secunda opinio stat, et
sic quedam opinio appellatur. Ubi vero
non sit communiter vel ubi ille leges
abrogate essent, videtur valere prima
opinio, scilicet quod debeant pauperibus erogari.
Nam cum ludus sit quedam spoliacio,
non potest quis per ipsum licite acquirere
et non potest retinere, sed nec illi debet
reddere quia ille non est dignus recipere
quia quantum in se fuit proprium spoliare
conabatur. Septimo queritur utrum ludus
alee sit peccatum. Hinc quinto videtur Raymundus
quod quicumque ludunt aleas sive taxillos
vel qui sunt participes seu instructores
peccant. ff. eodem per totum. C. e. in con-
stitucione gravem et maxime si sunt clerici
in auctentica de sanctis episcopis § interdicimus extra
de vi. et ho. cleri. clericorum et est precipue
ipse peccatum avaricie sive rapine, est
ad causa multorum peccatorum et maxime
periuriorum blasphemiarum et huiusmodi.
Octavo et ultimo queritur utrum ludus
alee sit mortale peccatum. Hinc quinto videtur
Hostiensis quod ad si homo non dimittit de con-
suetudine semper peccat et mortaliter quia
ex avaricia ludit que avaricia de se est
mortale peccatum. Ideo dimitto auctor
docet et precipit aleam ludum dum dicit
aleas fuge quod et fuit thema

Si recipi quevis divitis precipiendum
Cum bonis ambula sunt

autor super plures ponit precepta
ad amorem et affabilitatem in
conversacione et quo ad bona vita quod est directe
ad ludum inducentem scilicet libenter quecumque pa-
tiuntur et ad quo ad bona sunt quod est
ad finem divine inducentem et bonis bene
facere que videntur ad iusticiam pertinent. Sed
quod a quibusdam ipsa iusticia describitur videtur
dicentibus quod iusticia est virtus humane
societatis conservatrix et vite communis sanctitas.

Cass. l. 8. c. 13 Bonorum exempla sequere et nobilitate
tue memor esto.

Ratio quia ipsa conversatio est ad aliquem sine
qua aliquis homo socialis diu durare non
posset Secundo quod commentator super iiiio ethico-
rum videtur dicere Et hoc naturale est
animali sociali non solitario sed politico
ac civilitatem ideo quod dicit iiiio ethicorum
dicit philosophus Nullus per diem morari posset
nisi tristi neque cum causa non delectabili et
ideo hoc tenetur quodammodo debito naturali
honestatis ut aliis delectabiliter convivere debeat
et se cum eis decenter habere Et hoc est
quod apostolus ad Romanos xii insinuare videtur
dicens [illegible] Et hoc est quod
auctor in proposito precepto filium seu scola-
rem suum inducere intendit ut postquam
ad omnibus videtur quodammodo honestatis
debito convivere competat parvus cum
bonis et virtuosis confinare conversare
debeat et ambulare quoniam cum pravis
et viciosis deum dicit Cum bonis am-
bula quia velut vinum et assuescere te
debes cum bonis et virtuosis pro eo quod
cum pravis ut superius est expressum.

Unde ad plenius precepti intelligentiam et ob-
servantiam modo possibile distinguendum fore
quotuplex est conversatio Et dicendum
est quod quadruplex conversatio reperitur Et
prima est bonorum cum bonis Secunda est
malorum cum malis Tertia est bonorum
cum malis Quarta malorum cum bonis
Prima namque conversatio non est suspecta
sed est boni conservativa promotiva et com-
pletiva. Tamen cum bonum additur bono
totum fit magis bonum et amplius virtuosum
quia dum virtus virtuti adiungitur ex unione
fortificatur Ex hoc concluditur quod bonorum
societas seu conversatio ad invicem quietum
est multum utilis et necessaria quod potest
quadrupliciter exemplari. Et primo divino
eloquio Secundo naturali inductione Tertio
morali exemplo Quarto canonico statuto
De primo Ecclesiastes iiii Ve soli quia triplex
funiculus difficile rumpitur et melius est esse
duos quam unum Et in psalmo Cum bono bonus eris

Secundo naturali inductione ostenditur causa
igitur deus omnium conditor summus
omnibus aures oculos membra quoque
animal et venas et nervos et
ossa in corpore plurificavit ut quod
unus non posset alter suppleret ut
virtus singulorum favor valet dum
alter iungitur nullum est enim quod
corpore membrum quod alterum non egeat
Unde cor nobilissimum membrum nisi
ei de aere pulmo subveniret et
vivere non posset nec et pulmo
aerem trahere posset nisi ei cum
vires vitam et motum infunderet
et similiter in ceteris intelligendum
est esse nullum cum per se sufficere
altero non iuvante Unde poeta
Nemo sibi satis est eget omnis amico
amicus Si non vis aliis [illegible]
tibi. Si dicis Decipio quando si
solus tibi sufficiens Quibus rex
quidem magnus potens et
dives est sibi sufficiens Immo
quid rex est si suos non habeat
quorum fruatur uti possit Secunda
ergo est bonorum societas ut se
mutuo salvent Tertio morali exemplo
Et hoc est quod Seneca epistola cuius
debet salvet cum bonis conversare de
cum melioribus tibi cum societate vi-
ve cum Zenone cum Crisippo cum
Possidonio hii tibi tradent huma-
narum divinarumque notitiam Hii
iubebunt in opere esse non tantum scias
eloquium et in oblectationem audi-
encium verba iactare sed et etiam
indurare et adversus minas te
erigere. Quarto canonico statuto
ut habetur in Canone Si clericus
xvi q. i. ad nostram noticiam
Sedecias inquit primum namque tenendum
est utrum solus aut cum aliis
in monasterio vivere debeas. Michi
placet ut habeas sanctorum contubernium
nec ipse te doceas et absque doctore

ingrediatur maiorem quam magis ingressa
est. Ex hiis verbis notat glo. quod
plus valet vita communis et sancte
viventium quam vita heremitarum vel
singularis quando sit probata, quia ab
heremitica vita licite transitur ad monasterium
sed econverso non potest nisi de abbatis
licentia fiat firmus, et hoc racione de
salubri. adhuc allegat glo. canonem
monachum .xx. q. iiij. Secunda magis
conversatio malorum est cum malis hec
est pessima et plurimum formidanda
quia est malorum conversatio nisi
sint impedita. Sicut enim bonum
bono sociatum totum fit magis bonum
sic fit et fortius malum. Unde
sicut medici et venenum rectificant
sanum fit ex commixtione plurium frigidorum
ut dum res frigida frigide iungitur
frigus augetur et nichil caloris
amplius apponitur. Unde sepe con
tingit quod illud quod non est per
se nocibile vere, vel non nocet
multum, ex admixtione aliorum no
civorum transit in venenum. Unde
expertis efficacie medicinalis et salu
tiferas non esse decipiendas [illegible],
quia dum stella que dicitur canicula
[illegible] sit signi naturalis non
pole calidissime planeta in loco
signo calidissimo sit coniuncti tunc
estus est causativa ut sit morti
ferum tempore. Et hoc est quod phus
dicit Cum bono bonus eris, et cum
perverso perverteris. Tertia bonorum cum
malis. Quarta est malorum cum
bonis. Nota hic casus boni
se debent separare a malis, quod ins
septis exemplis multum laudabilis
completur. Primo magis exemplo abbatis
[illegible] qui eo [illegible] cum [illegible]
et martinus ut 1 q 1 Sicut
[illegible] 2 vij q 1 Denique exemplo
apostoli qui dicit cum huiusmodi nec
cibum sumere ij q iij ad mensam

Secundo exemplo xpi qui in evangelio dicit Si
tibi sicut ethnicus et publicanus
v q 1 Si peccaverit xxv q ij Dixit
Quarto exemplo moysi qui dixit separamini
vos a tabernaculis hominum i.
q 1 Si quis 2 xxiij q 1 Quinto
exemplo Cyprianus qui separavit a
[illegible] xxiiij q 1 adnonuit Sexto
policarpi iunius qui Cherinthum
aufugit et marcionem xxiiij q 1 i
Omnibus qui Septimo probatur iure
Tolletani concilii quod separat xpianos
a iudeis xxviij q 1 Iudei. Hec
duo media causa humane simul sunt
reducenda seu retinenda Non enim unum
istorum retineri potest sine alio. Hec
conversatio communis aliquid habet bonorum
propter malorum cum bonis conversationem
et conversione aliquorum malorum propter
operum bonorum subversionem. Sepe enim
boni suis bonis suggestionibus et
operibus multos convertunt et ipsi gloriam
crescunt in meritis dum suis operibus
proficiunt in malis. Et cum malis
bonorum societas et conversatio sit nociva
et dampna dupliciter probatur. Primo
divino eloquio apostolica dicit et salvator
noster in libro signo dicit [illegible]
Non est opus sanis medicus Secundo
naturali exemplo Unde in animal naturale
opera illa videntur magis fixa et
immobilia que sunt in celesti natura.
Unde celum non potest dimovere vel non
influere potest tam motum suum va
riare vel ad modicum temperare. Sol non
per non lucet nec luna non illuminatur
et sic est in omnibus aliis invenire, et
licet fixa sint animal complexione tamen mu
tua naturam et influentiam commutare vi
dentur, quia dum saturnus proximus calidus
descendens in Jovis circulo appropinquat
et approximatione sua vel approximatione
ad planete malivolam suam temperat et eo
mutat, ac celi velocius variat et permutat
cum calor sit plurimus et liquidus

dum Iovi sit proximum sit calor argenteus
et clarus / ergo si tunc valet vera bone
societas in rebus naturalibus fixis / quanto
valet putas in hiis que sunt ex
voluntate tamen de sui natura flexibiles fa
cile mutari possunt / Videtur ergo quantum
valet bonorum consorcium et societas
Contra quantum noceat societas seu con
sorcium pravorum (similiter patet triplici exemplo
Nota ergo quod viri virtuosi inter viciosos
insanabiles et clamosos habitare non
possunt / Dicit palladius quod apes
mel facientes in loco ubi generatur echo
habitare non possunt Sic moraliter per
echon reboacionem intelliguntur viri vel
mulieres viciosi non habet apes mel de
fructibus moralibus hoc est viri virtuosi vel
caritatis et dulcedinis habitus cum talibus
aliqualiter habitare (prouerbiorum 21 ymmo 25 scribitur
Melius est habitare in terra deserta quam
cum muliere rixosa et iracunda Et
primo naturali medicamine et sic dicunt
astrologi quod sol luna et mercurius
sunt planete de sui natura benivoli non
quam nocivi / hoc est de bonis planetis tamen
magis ut veneri et iovi sunt magis
boni / sed eorum malum coniuncti vel
adiuncti ut saturno et marti sunt
cum eis malivoli et nocivi Secundo
morali exemplo Unde dicitur generaliter super
Bartholomeum libro primo Omne quod dicit quod
usum id est iuvenes pravorum debent con
sortia declinare ne mala que sepe
aspiciunt et audiunt non valent delectentur
imitari Et ponit exemplum dicit quod
malus assiduo flatu tenebris inficit totam
una prava locucio audita assidue in
ficit animum hoc est quod apostolus 1 ad
Corinthios 15 dicit Corrumpunt bonos
mores colloquia prava Et sicut arbor
per longam consuetudinem leprosi homo quibus
leprosus efficitur et pro modico fermenti tota
massa corrumpitur Ita per gulosorum atque
per parisorum ingens avaricia efficitur homo prius

gulosus cupidus libidinosus lasci
vus mendax superbus avarus
et omnia mala vicia inde accu
muntur et simul ad illa cadunt
in ruinam Ideo fugienda sunt
malorum consorcia maxime in fine
mundi ut est dictum Et ideo apostolus
in epistola 2 ad Thimotheum capitulo
3o dicit Hoc autem scito quod
in novissimis temporibus instabunt
tempora periculosa et erunt homines
seipsos amantes cupidi elati
blasphemi superbi parentibus non
obedientes Purgati scelerati
sine affectione sine pace crimi
natores incontinentes immites sine
benignitate proditores / protervi
tumidi (voluptatum amatores
magis quam dei / habentes speciem
pietatis pretextum / virtutem autem
eius abnegantes et istud concludit
et hos devita (Tercio mala
societas est vitanda quia arbor
est bone forme seu nomine abla
tiva quod arbor divina compleatur
eloquio Unde patet in iusto quod
cum sapientibus graditur sapiens
est amicus stultorum similis efficietur
Et si aliquo merito casu con
tingat cum talibus conversari
tunc boni et virtuosi sua patria
benivolencia ac arbor bona terra
studeant ipsos pravos ad viam
reducere veritatis Pati tamen pluribus
ipsorum maliciam sustinere pacienter
et pravos fieri bonos super omnia
querere debent / ut minus porro
crescat bonorum non ut pravi
malicia prava minor reddat malorum
Et hoc est quod apostolus ad Romanos 12
insinuare videtur dicens Noli
vinci a malo sed vince in bono
malum Nota ergo multa mala
societatis vitandum illud quod dicitur
Augustinus in libro de vitiis dum est hec
presumptio in canone collaudat esse

sequens dicit Tu bonum tollerari
malum Ista duo capitula sunt dicto
res sic intelligi debent quod tolle
randi sunt mali in communitate bonorum
publica et privata, sed in societate
tenetur quilibet eos vitare Hoc ex
emplatur in Catone [illegible]
[illegible] raro contingit quod viri virtuosi
inter viciosos insanabiles habitare
queant Unde narrat Seneca libro
1o de clementia c. 8 quod cum quidam rex
non posset potentiam sui destruere
inimici, consuluit Regina uxor sua
cum tale regi dedit consilium
Fac quod medici facere solent, quia
ubi usitata remedia minime profuerunt
temptant contraria, si austeritate nichil pro
fecisti, nunc tempta quid tibi cle
mentia dat, ignosce salus illi
quod ille graviter animum et [illegible] ad
implevit. Continuitque illi [illegible]
consulatum amicissimum fidelissimum
quem habuit heredem

Tercium sextum auctoris preceptum
Ad consilium ne accesseris
antequam voceris. Postquam
auctor in superioribus posuit
aliqua rudimenta spectantia [illegible]
inducenda ad [illegible] paradisi [illegible]
[illegible] prudentie quo ad aliquas eius
prudentie partes ut est esse providum
memorem, [illegible], et cautum
Nunc vero in primo precepto sequenti
restat videre de alia parte videlicet
de intellectu, qui quidem intellectus
inter ceteras prudentie partes tenens
in ordine connumeratur, et de hac parte
notandum [illegible] prudentum videlicet necessarium
est, quia prudens inter ceteras debet
esse intelligens quo ad omnia agi
bilia. Nam ex virtute intellectus
homo differens est ab irrationabilibus
animalibus et factus est ad ymaginem
sui creatoris [illegible] intellectuali
essencia cum divina [illegible] propter

Quare scribit in suo tercio libro de con
solacione Boecius dicens O vos terreni mor
tales, si vos quid petitis inter vos
[illegible] felicitatem circa vos in sciencia que
confunditis. Unde dicit Non habetis quamquam
[illegible] bonam felicitatem intellectus
quam intus possidetis. Principia feli
citatis intellectus virtutes et vicia
utrumque cognoscatis Hoc est enim semper
quia ipsa virtus que de natura sui
est incorruptibilis et etiam excedit omnes
illecebras delectationes temporales quia sunt
necessario corruptibiles Hoc autem scribit
Salustius dicens divinarum glorie forma
fluxa est et fragilis, virtus vero clara
et eterna habetur Et licet sint bene dicti
summatim Hoc virtus recipi valeat ad laudem
cuiuslibet intellectualis mentis dum intelle
[illegible] tamen adiudicandum est, quod intellectus
inquantum sumitur pro prudencie non
accipitur pro intellectiva potencia, sed magis
importat quandam rectam extimacionem
circa rationem rectam et principium agibilium
in qua [illegible] natura [illegible]
et hoc est aurum et omnes lapidem
preciosum excellit. Unde [illegible] in
et 28 c. Omne aurum in comparacione
sapientie arena est exigua nec adequatur
ei topazion. Beatus vir qui invenit
sapientiam et qui affluit prudencia, [illegible]
eius preciosior est cunctis opibus, longi
tudo dierum in dextera eius, et in sinistra
eius divicie et gloria. [illegible]
[illegible] indiscreta curiositas quam
[illegible] gradus superbie describit [illegible]
[illegible] et hoc sunt [illegible] est quidam actus
[illegible] facta [illegible] ad
[illegible] vel [illegible] vel est ad
[illegible] et istud est contra illud preceptum
[illegible] Diliges proximum tuum sicut te ip
[illegible] aliorum facta [illegible]
[illegible]
[illegible]
est laudabile. In isto ergo precepto auctor
intendit [illegible] intellectum ab omni
[illegible] et inordinato appetitu

Sciendum tamen dicit Antiquum vocatis ad
consilium ne accesseris Nam secundum canones
theologorum doctorum triplex consilium Consilium enim
triplicitur sumitur Primo namque est consilium
universale quod fit generali auctoritate domini
pape de hiis que ad universalem ecclesiam
ut in c. Porro in di. xv. Secundo dicitur con-
silium provinciale sive speciale quod primas
vel archiepiscopus facit cum suffraganeis
ut xviii di. cum [illegible] Tertio dicitur con-
silium generale vel sinodale quod facit episcopus
cum suis clericis ut di. xxxviii. c. ii. et
xi di. Placuit. Hec generali auctoritate
domini pape fieri possunt ut liquet
di. xv. sicut. Consilium vero Tullius
in rethorica li. 1o. est appetitus faciendi
vel non faciendi vere excogitata ratio
Vel consilium est appetitus inquisitivus
de hiis que in nobis accidunt ait
Damascenus li. ii c. xxii. Vel bona
consiliatio est rectitudo consiliativa secundum
intentionem optimum acceptabilem au-
ctoritate vi ethicorum. Unde omnium
huius precepti fractio venit potest de duo-
bus viciis videlicet de indiscreta curiositate
et de presumptione que quidem oritur ex
sex viciis superbie in Bern. Hic filius
presumptionis cognoscitur qui vult primus
in quibus residere, primum inter alias
videre, non vocatus accedit. Unde est
contra hoc auctoris preceptum non immissus
se intromittit. ordinata deordinat [illegible]
[illegible] refricat, quamque ipse non [illegible] vel
ordinaverit nec recte factum nec pulchre
ordinatum extimat iudicatus et ut
decenter ne [illegible] iudicanda pre-
iudicat. magne ergo presumptionis est
velle se in aliis negociis et consiliis
ingerere non vocatus qui velit dicere
Illud quod est sciendum sive sua sapientia
fieri non posse. Unde [illegible] Archana
nostra [illegible] pluris [illegible] Et
[illegible] Ne studeas [illegible] quod amicus
[illegible] latere dissimulare cum magis

honorem est enim dare operam ut fiat
quod amicus occultavit. Mora
Moraliter tamen huius auctoris preceptum
contra faciunt presumptuosi dignitates
ambientes et qui non vocati
a deo ad dignitates presumunt se
ingerere sive talis dignitas spiritualis
sit sive temporalis, quia eo ipso quod
ambientes deprehenduntur ad dignitates
assumendi non sunt sed potius
repellendi, et hoc est quod li. vii
Registri dicit Gregorius Sicut locus
regiminis desiderantibus est negandus
ita fugientibus est offerendus. Hoc
per ius divinum et humanum com-
probatur. Primo ius divinum hoc
probat per hoc quod apostolus dicit
ad Hebr. v. Nemo assumat
sibi honorem nisi qui vocatus
fuerit a deo tamquam Aaron. Se-
cundo ius humanum hoc dicitur quod
quod habetur in canone et scriptura
Dist. q. i. et per illud quod habetur
in canone dicitur xxiii. q. i.
et in decreto. qualiter et clericis
in pallidio li. vii c. xxvii de
quo ambitio invalescit talia
[illegible] cupiditate procedit, in ius suum
reperitur est unde quamplures enim
opes parandi et honores querendi
ad habere parentibus si rei publice
minus divisi [illegible] via
qua se possent clarere vel corpo
in altum tollere [illegible]. Et hoc
vel ratione expensarum vel ratione
nobilitatis vel ratione obsequiorum
vel ratione munerum vel ratione
ypocritalium simulationum vel ratione
fictarum dissimulationum. allegando
se indignos esse ad officia dignitatum
Unde ait ubi [illegible] cum
alicubi non paribus ad cause
[illegible] regis accessit [illegible]
Abbas Archidiaconus et [illegible]

regis causam agens. fratres sui cle-
rici, singuli predicto capitulo perti-
nentes, officialitates empto et vendito
iudicis prefato est, de solutione
implenda, cum est dies prefixus
electioni solempniter celebrande.
Cumque ad diem venisset, archiepi-
scopus prefatus cancellarius appetitam
causam, et cum quilibet egisset
dicens se exinde ex contrario sententiam
passurum, dampnatis ergo repente
illis symoniacis, per eum mortuus
et totius rei ignarus canonice
electus approbatus et intronizatus est
et illi coacti sunt solvere id in
quo se obligaverunt usque ad no-
vissimum quadrantem. Magna stul-
ticia eorum, qui relicta sapientia vir-
tute et industria gubernandi, et ambiunt
esse gubernatores navis, id est ecclesie,
tot ventis temptacionum imminentibus,
tot conquassantibus fluctibus tribula-
tionum ut subvertantur in diluvio
peccatorum, quia maledictum et men-
dacium et homicidium et furtum et
adulterium inundaverunt. Osee iiii°.
Unde Tullius 1° de officiis dicens
c. dicit secundum Platonem, similiter eos
facere qui inter se contendunt, ut
quaerunt rempublicam administrent,
acsi naute certarent, quis eorum
potissime gubernaret. De quibus periculis
presumptionis vide in ii parte in ca-
pitulo xxxiiii studium ipsi et
circa finem. Circa premissam in-
telligencia magis in speciali est
de aliquibus dubitabilibus requirendum.
Et primo queritur ad primam propo-
sitionem quod studium viam
curiositatis possit esse in cognitione
intellectiva. Et curiositas sit
sit studium circa inordinatum appeti-
tum cognitionis. Unde circa istud dicit
Thomas secunda secunde q. clxvii. dicendum
quod cognitio veritatis per se bona est

sed per accidens potest esse mala ratione alicuius
consequentis. Sex modis videlicet inquantum
aliquis per cognitionem veritatis superbit
secundum illud i ad Cor. viii. Scientia inflat.
Vel inquantum homo cognitione veritatis utitur
ad peccandum. Vel inquantum per
studium minus utile retrahitur a studio
quod ei ex necessitate incumbit. Vel inquantum
quis studet discere a quo non licet,
sicut qui futura a demonibus perquirunt.
Vel inquantum appetit cognoscere veritatem
circa creaturas non referendo ad debitum
finem scilicet cognitionem dei. Vel inquantum
quis studet ad cognoscendum veritatem
supra sui ingenii facultatem. Unde
illud Eccli. iii. Altiora te ne quesieris
et fortiora te ne scrutatus fueris et
in pluribus operibus eius ne fueris cu-
riosus. Et iste modus studium curiositatis
est in parte intellectiva. Ergo quod
ambicio sit peccatum ad hoc non est du-
bitandum quia dolor habetur supra in
speciali parte. Ubi cum in sexta ratione queritur
utrum aliquis possit honorem
desiderare. Ratio quod dicitur licet qui
episcopatum appetit. Huic contra videtur
Thomas secunda secunde q. c. lxxxv dicens ...
Augustinus xix de civitate dei dicit.
Locus superior sine quo populus
regi non potest, et si ita teneatur
atque administretur ut decet, tamen indecenter
appetitur. Contingit enim ipsum appetere
propter altitudinem gradus ad quem
sequitur reverentia honor et sufficientia
temporalium, et hoc modo appetere illicitum
est et pertinet ad cupiditatem et am-
bitionem. Sed appetere propter bonum proximi
per se laudabile est, tamen presumptuosum
est quod aliquis prelatus appetat ad hoc
quod subditis prosit. Potest tamen absque
presumptione quilibet eciam opera facere
si eum contingat in tali officio esse.
Hec Thomas. Nota secundum canones quod
de spirituali dignitate et aliis infra... dici

Adiungens xpus typice aut dicto aut
facto expressit similiter Primo ordine
cantoris compressit ad ympnum cantat ut
de consc. di. 1. de ympnus / Sic hostio
rarius / qui flagello facto ementes et
vendentes de templo eiecit dicens Si quis
per me introierit saluabitur Ait ego sum
hostium etc. Tercio lectoris quando ante
seniores apperuit librum ysaie. Quarto ex
orciste / qui eiecit demonia / et quando
onasse / qui eiecit demonia. et quando
lumen de spiritu fecit / Quinto acoliti
lumen de spiritu fecit / Quinto acoliti
unde constituit. ad dicit Ego sum lux
Sexto dyaconi. quando discipulos docuit
autem ad orationem excitauit dicens
vigilate etc. Septimo subdyaconi
quando precinxit se linteo et pedes lauit
discipulorum Octauo presbiteri. quando seipsum
in cruce patri obtulit / Et quando accipiens
panem benedixit dicens Comedite /
Nono epi qui leprosos remisit ad sa
cerdotes ut ad maiores. et postea tene
rent gratias dictum / Quarto quod
ideo prelatus spiritualis magis habeat de
matiuo adpetendum. et quemcumque appeti
possit quam temporalis vel eque ipso dicitur
quo dicitur videtur Cursus est prelatum
secularem appetere et si ratio non est spiritualis
causa est / prelatus vero ecclesie quamque
neque ratio neque causa est / ergo magis
appetendus est prelatus temporalis quam spiritualis
Tamen prelatus spiritualis magis assiliatur
deo quam temporalis ergo magis debet appeti
quod est ergo quod dicit Cursus. Solucio
Dicendum est quod in utroque prelatu. licet quod
est quod ipse prelatus non est ratio quia
appeti debeat sicut ostensum est Sed
utrumque tamen appetitum tamen spirituali quam
temporali non est dimittendum pro ministerium /.
Unde Cursus honores non sunt honores
sed ministeria / sicut videtur honor oculis
ministerium corporis illuminat et non est honor
sed ministerium. Oculus et pedes qui
totum corpus baiulant et non sunt ho
nores sed ministeria ita ergo est prelatus et ministri

Deprimatu seculari dicitur Ad Romanos
xiij Ministri dei sunt etc. in
ipsum seruientes De spiritualibus dicitur
1 ad corinthios iiij Sic nos existi
met homo ut ministros xpi et
dispensatores ministeriorum dei Sed
notandum ergo prelatum ipse prelatus
est ratio quia habeat appeti / sed
in prelatum secularem est causa
appetendi ut saltem mitiatur
timor ipsius malus et propter ipsum
malicia arceatur Nam sicut quod
ad Romanos xiij scribitur Nam principes seculares
principes non sunt timori boni
operis sed mali / principes seculares
sunt ut inmonibus ducantur / principes
ecclesie ut moribus formiat Sed prelatoc
aut spirituali non habet locum
ista causa / non clericos prelati sancti
debent velle amari et non
timeri nisi ut in casu aut
ex aliqua iusta causa / sicut qui
habent aliquem contrarium prelatum
vel simili et hoc est quod petrus
dicit in epistola sua prima c. 1o
Neque dominantes in clero sed forma
facti gregis ex animo tunc pro multe
xlij q. 1 Prelatorum / Et ideo in
hoc prelatum nec ratio nec
causa est appetendi ipsum Sed
alio non causa appetendi saltem
ipse timor licet breuiter tenent
theologi

Vicesimum septimum cantoris
preceptum Mundus esto
Prius preceptum ad duas
virtutes deriuacionem potest
pertinere scilicet ad iusticiam
et temperanciam. et hoc sunt duorum
operacionem virtutum effectus. Quia
nomen mundicia opponitur contrarium
gloria et utilitate proximi per
mundicia corporis aspectu omnium
nitet talis mundicia sunt tamen
ad iusticiam pertinere videtur Nam
super vero est B. c Beati qui

esuriunt et sitiunt iusticiam et gloriam.
Iusticia est sua cuique reddere et re-
tinere scilicet sibi deo et proximo et
quia exterior mundicia pertinet ne-
dum sibi immo etiam tantum sed ad proximum
suum quietum pollutum conceptum
et deo pro cordis mundiciam. Pro tanto
dicitur potest pro ipsius iusticie. Iusti-
ciam per temperancie efficacie mundus sit
[illegible] mundicia dicitur effectus ipsius
temperancie quia quodammodo [illegible]
seu abstractum corporis mundiciam. Sic
scilicet austeritas que fit per temperanciam
utramque inducit mundiciam mundicia
et conservata in tali austeritate vite
extersit sicut beatus Iohannes Baptista. Mat.
iii. Non est dubium quod temulencia
tollit mundiciam, quia est materia
libidinis. Et hoc est quod Ieronimus dicit
Venter mero estuans cito despumat
in libidinem. di. xxxv. di. i. Pro
tanto dicit Tau. quod sobrietas potius
maxime requiritur in ordinatis, quia
ex vino frequenter sequitur ebrietas
et ebrietas est fomes et nutrix
omnium viciorum ut apparet Canon. omnes
autem. xxxv. di. Hec autem mundicia
est iusticie dei per maxime necessaria
quia ambulans in via immaculata mi-
nistrat pro [illegible] michi mirabiliter.
Consultans per autor quod nec ceteri
que ad pollicam vel humanam quietem
spectant est utraque mundicia,
proprium propter [illegible] utrumque dicitur
dicit Mundus esse. Pro huius per-
cepti intelligencia et observancia est
sciendum quod duplex mundicia requiritur.
Prima est cordis, secunda est corporis.
De utraque intelligi potest sicut ipsius
mundicie diffinitionem que quidem sic
describitur a magistro dicens quod mundicia
est ubique honestas integritas [illegible]
amoris innitu observancia. Vel sic
Mundicia est puritas animi ser-
vans [illegible] in mundiciam et hec solum
ad in mundiciam corporis pertinet [illegible]

que quidem pura est vera et amabilis.
Alia vero que est corporis sive cordis
mundicia mediam operatur. Ubi notandum
quod mundicia cordis distinguitur in mun-
diciam veram et in mundiciam fictam.
Mundicia vera dividitur in mundiciam in-
tellectus et mundiciam effectus. De hiis
duabus loquitur Hu. in sermonibus. Duo
inquit sunt que in nobis purganda
sunt intellectus et affectus. Intellectus
ut noverit, affectus ut velit. Hii sunt
duo oculi anime rationalis. Intellectus pur-
gandus est a tribus scilicet a falsis, ab
ociosis et viciosis. Falsa intellectum
obtenebrant. Ociosa eum impediunt, et
viciosa eum inquinant. Purgandus est
ergo intellectus quia ut oculus anime a macula
que appellatur cecitas prudencie. Que si
accipiat sicut absoluta prudencie virtus
ista scilicet quod in ea tamquam constituat
ultimum finem totius vite. Sic est peccatum
mortale. Si vero accipiatur sicut contra
particularis prudencie sic est peccatum veniale.
Hiis modis obcecatur intellectus qui est
anime oculus unus. Item purgandus est a
superfluente humane scilicet ab impor-
tunitate humane sollicitudinis. Pro tanto
mundicia cordis ad deum intellectus
adaptatur sicut cum mundicia cordis ad
intelligenciam sicut clara [illegible] et claritas
pupille facit ad visionem oculi, et
mundicia speculi ad mundiciam facierum
et mundicia vasis ad hoc ut liquor ei
immissus et [illegible] infundatur. Unde
glossa super [illegible] facit ad aptationem
[illegible] et spiritus intelligencie, sicut
gradum adaptatur quia intellectus mun-
dulus est et per plura meditatur dei
apperit intellectum. Affectus ad mundandus
a sua appressione et infeccione et sordium
admixtione. Sua appressio est dicitur primus
manibus inferior in depressio moratio ad
mocio in carnem. Amor eius est quedam
admixtio sive unio amantis ad amatum.
Item affectus purgandus est a tribus cordis
[illegible] scilicet ab anima [illegible]

a vastitudine

a crassitudine delicarum, et rubigine iracundiarum sive maliciarum. Aliqui perversi est affectus a macula, que est ex inordinato appetitu ambarum. Prima macula est macula luxurie. Secunda macula est malicie. Tertia macula est superbie. Superbus appetit alicui malum propter bonum proprium et proximi dampnum propter sui exaltacionem. Superbus vult de fratre suo facere scabellum pedum suorum. Et alio modo appetit mundicia a macula malicie. Nichil aliud videtur esse quam innocencia que sic describitur: Innocencia est puritas animi, omnem illacionem iniurie abhorrens. Aliter cor mundandum est ut speculum, ut sit deo inspectori in facie sua prima valde abluendum. Hoc est speculum lavacri, lavacrum mundandum est lectione, confessionis et orationis, precibus, contricione prime que fit dure austeritate ut supra dictum est. Mundicia vero ficta et superficialis fuit phariseorum, hodie vero est ypocritarum, et talis ficta mundicia abiicienda est, eo quod reddit homines detestabilem deo, ac ex abhominabilem, quod probatur per illud quod scribitur Matthei xxiii: Ve vobis scribe et pharisei qui mundatis quod de foris est mundum. De tali ficta mundicia et subditur: pharisee ceci munda prius quod intus est calicis et parapsidis, ut fiat id quod de foris est mundum. De tali ficta mundicia tangitur xxx Proverbiorum c. s. Generatio que sibi munda videtur et non est lota a sordibus suis. Unde ficta mundicia [illegible] non debet appellari mundicia, sed ypocrisis in mundicia et sperritia et hec tamen in [illegible] corrupte. Quod ostenditur peccatum ypocrisis quod facit hominem coram deo vilem magis quam faceret immundicia corporalis, et quod probatur per illud quod scribitur Matthei xv: Ubi dicitur: Et de corde exeunt cogitationes prave etc. Hec sunt que coinquinant hominem, non lotis manibus manducare non coinquinat hominem. Hec in mundicia pulcerrima etiam tantum scilicet liberavit ita deprimit in [illegible] ut esset in tam sublimi statu adeo quod vilificavit, ut hominibus et bestiis inferior esse videatur. Iniquitas quod homo [illegible] fuit quod inferior fuerit sicut dicit quaedam opiniones

Vere psalmus [illegible] Duplex [illegible] volunt esse [illegible] [illegible] pauperes [illegible] bene vestiti [illegible] [illegible] pepi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] monachus ut [illegible] [illegible] [illegible] ut lupus [illegible] ut lupi [illegible] [illegible] [illegible]

Stultitiam in mundicie ostendit. Canticorum: Corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in iniquitatibus etc. Unde propinquior intelligencia magis in speciali est de [illegible] [illegible] quicumque vel [illegible] est primo [illegible] exterior mundicia que est ficta, et que ad ypocrisim pertinet, sit peccatum mortale. Conclusive dicitur ex hoc quod C. xi Petrus dicit: [illegible] quomodo [illegible] dicitur. Et in ypocrisi duo sunt, scilicet defectus sanctitatis et simulatio ipsius. Si ergo ypocrita dicitur ille cuius intentio fertur ad utrumque, ut scilicet aliquis non curet sanctitatem, non tamen ipsa simulatio est ei peccatum mortale, puta cum simulat sanctitatem ut statum doctrinae disseminet, habere sed solum appareat sanctus, sicut [illegible] accipi in [illegible] sicut [illegible] est, et est mortale peccatum, nullus enim privatur totaliter sanctitate nisi per mortale peccatum. Si autem dicitur ypocrita ille qui intendit simulare aliqua, deficit per mortale peccatum, tunc quamvis sit in peccato mortali, ergo privatur sanctitate, non tamen ipsa simulatio est ei peccatum mortale, sed quandoque veniale. Quod discernendum est ex fine, qui si repugnat caritati dei vel proximi, est peccatum mortale, puta cum simulat sanctitatem ut falsam doctrinam disseminet, vel ut adipiscatur ecclesiasticam dignitatem indignus, vel quecumque alia temporalia bona in quibus finem constituit. Si vero finis intentus non repugnat caritati, erit peccatum veniale, puta cum quis in ipsa fictione [illegible] de quo dicit philosophus in iiii Ethicorum. Et magis vanus videtur quam malus, eadem enim ratio est de mendacio et de dissimulatione. Contingit enim quandoque quod aliquis simulat perfectionem sanctitatis que non est de necessitate salutis, et talis simulatio nec semper est peccatum mortale nec semper est cum peccato mortali. Concordat hiis Valerius Hugo in iiii tractatu iii c. xlviii si et addit dicens: Cum aliquis simulat sanctitatem quam non habet, ut aliquid detur ei, propter hoc sunt illi de quibus Matthei xxiii

ut per [illegible] pastorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

127

Ve vobis scribe et pharisei qui comedi-
tis domos viduarum etc. peccatum mor-
tale est, quia rapiunt que debentur sto
et que dantur et dantur in nomine iusti-
cie quod dicunt simulatorem vel fictorem fac-
ex insaciabili avaricia. Si autem aliquid
de sua virtute simulat ampliorem indi-
genciam quam habeat non est mortale
peccatum sicut faciunt qui continue tenuiam
vestiunt. De hijs cum dicit Crisostomus quod
talis simulatio parvus est culpa dummodo
quantum culpa sit parvum qui se sua in-
digencia adhuc excellunt. Secundo queritur
quare peccata carnalia sunt maxime ex
plurimalia? et non sunt talia peccata
communia quantum communiter et non sunt
magis communia et de hijs que pertinent
ad usum vite humane. Huic questioni
videtur Aristoteles in tercio Ethicorum dicens quod
intemperancia inter alia vicia est vicium
magis exprobrabile sive sit gule sive
sive luxurie cuius est duplex causa.
Prima quia maxime repugnat excellencie
hominis est cum enim delectaciones non
communes et brutis unde de intemperante
dicitur in proverbio homo non in honore
esset non intellexit comparatus est iu-
mentis et insipientibus et similis factus
est illis. Secundo causa est quia maxime
repugnat eius claritati vel pulchri-
tudini scilicet in delectacionibus carna-
libus est minima racio? minus apparet
de lumine racionis ex qua est tota cla-
ritas et pulchritudo virtutis unde
et huiusmodi delectaciones dicuntur maxime
serviles etc.

Vicesimum octavum aucto-
ritatum propter Verecundiam
The (?) sancta sic C. lxj (?) potest
verecundiam peccatum qui magis
leviter virtutis operare potest.

Notandum secundum Gregorium dicitur differencia
inter verecundiam et erubescenciam quia
ille qui verecundatur occultat se in hijs
que agit. Cum vero erubescit tunc
in glaciem incidit. Potest etiam hoc
aliter intelligi ut si dicatur quod cum
unus desinat viciosa agere propter timo-
rem aliquos ut sic in temporibus magis

que agit unde publicas aspectus propter
timorem vituperij quorum primum ad erubescenciam
pertinet, secundum ad verecundiam. Notandum (?) quod in
principio intelligencia et observancia est sciendum
quod est duplex verecundia in scripturis
reperitur, una bona et una mala. De
utraque verecundia Ecclesiastici in c. scilicet est
confusio adducens peccatum, et est confusio ad-
ducens graciam et gloriam etc. Prima autem
est de viciosa gloria et bona verecundia
et hec totis conatibus amplectanda est,
et verecundia secunda de mala et hec est a
virtuosis penitus refugienda et abicienda.
Notandum est ergo quod virtuosa verecundia est
quoddam frenum quo regitur aliquis in
via paradisi. Unde qui habet illud frenum v[el]
de ipsius contrarium peccavi potest. Unde dicitur (?)
Sapiens. De quodam iuvene qui intravit
lupanar et pro eo non vidit homines qui
cum viderent ibi confusus erubuit. Sapiens
assistentibus dixit: Erubescencia salva res est.
Ad commendacionem huius erubescencie fac quod
scribitur Ecclesiastici xxxij. Ante grandinem preibit
choruscacio, et ante verecundiam gradium preibit gracia.
Cuiusque talis verecundia inesse debeat
omnibus precipue tamen mulieribus inesse
debet, quia est eis tanquam corona auri
fulgens iuxta illud Ecclesiastici vij. Corona verecun-
de mulieris super aurum. Sunt autem sex
de quibus maxime est erubescendum que tangitur
Ecclesiastici xlj ubi sic legitur. Erubescite a
patre et a matre de fornicacione, et a pre-
sidente et potente a mendacio, a principe
et a iudice de delicto, et a synagoga
et a plebe de iniquitate a socio et amico
de iniusticia et etiam de furto. Primo potest
fornicacio eo quod sit magis de erubescentibus
cuius rei causa potest esse triplex, quia
est vilium vicium et quia non solum
anima sed etiam corpus in ea maculatur et
quia vilis ibi venditur. Dat enim animam
suam pro duobus denarijs dyabolo et corpus
lenatori. Moraliter a patre et a matre
hoc est deo et ecclesia erubescere debet mulier
fornicaria. Secundo erubescere debet homo a
presidente et potente de mendacio quia
peior est sive quam assiduitas in mendacio

Ecc xx Moraliter homo erubescere
debet a deo de .i. parte et exitu
et potente / inuidente fame de mem
ente / nec promissis in baptismo fctas
tenente. Secundo erubescendum est a delicto
.i. a negligencia et pigricia / expressa
cum est racional que fit per negligenciam
principi cum multum placet velocitas sui
sic multum displicet illi pigricia prov
xxii vidisti hominem velocem in opere suo
coram regibus stabit nec erit ignobiles
ante eum. Et in eccl. xxxi ait
in omnibus tuis esto velox et omnibus in
operibus tuis non occurret tibi. Tercio erubescendum
est de iniquitate a synagoga et a plebe
.i. de hoc quod ecclesia sibi compar est plebi
commune esse debuit ut fecerunt usurarii
qui temporalia sibi appropriant que deus voluit
sibi equaliter esse omnibus et proprietarii
et mali dispensatores qui sibi retinent
quod pauperibus dare debent quibus
luce xvi dicitur facite vobis amicos
de mammona iniquitatis .i. de pecunia
inique vel inequaliter detenta /
Quarto erubescendum est a socio et amico
de iniusticia .i. de hoc quod iniuste agit
erga socium et amicum. hoc enim valde
iniquum est. unde prov. iii° Ne mo
liaris amico tuo malum cum ille in te
habet fiduciam. Quinto erubescendum est
de furto. unde Thob. ii. Non licet
nobis edere de furto aut aliquid con
tingere / Ista verecundia est viciosa et
mala et hec totaliter refugienda est
et abicienda et hoc fit cum quis propter
timorem verecundiam erubescat ut audet
bonum facere / tres inveniuntur fatuitates prima
fatuitas est quando quis timet parvum
malum quam magnum vitabit malum vi(?)
in hoc similis equo qui magis timet
umbram quam calcaria seu baculum. Nam
vera mala non sunt vite presentis sed future
mala pena sunt. sicut umbre futurorum
unde qui erubescenciam presentem timet
et non futuram / umbram timet et non virtutem

similes sunt illis de quibus dicitur
in ps° Trepidaverunt timore ubi
non erat timor / secundo est sicut pau
puli qui latratum canis / quam morsus
non possunt timent. Mundus iste est
sicut canis latrans irrisionibus contra
illos qui bene faciunt / sed mordere
nescit / quia non eos perdit / et ad
sanctos latratus silebit. Tercia est cum sunt
timidi ut lepores / sed viciam le
poribus similantur / in aliis lepus
cubilis plebs invalida collocat in
petra cubile suum prov. xxx /
dicitur enim proprietates vi lepori tres
habet condiciones / quia labia per bis
in motu aures longas / pedes ve
loces / timor enim addit alas
pedibus sic facere debet quia debilem
se cognoscat / Moraliter in petra
cubile collocat qui in xpo fiduciam
habet / labia habet in motu qui
frequenter orat / longas aures qui
tardus est ad loquendum vel ad videndum
operibus que sibi dicuntur / pedes
velocies habet quem timor dei exci
tat / quia qui timet deum nichil
negligit / eccl. vii. Causa autem
huius timiditatis potest esse duplex
prima est amor placendi mundo
Cor. quem Iaco iiii. Adulteri ne
scitis quia amicicia huius mundi
inimica dei est &c. Et ps.
Confusi sunt qui hominibus placent
quia deus confudit eos. Secunda causa
huius timiditatis in eo ad quo
esset deus. unde in ps. Si am
bulavero in medio umbre mortis
non timebo mala quoniam tu mecum es
Et cum hec timidus efficitur eo
quod deus recessit ab eo. mirandum est hic
in Caym qui post peccatum homicidii
cepit esse tremulus et vagus
adeo timidus fuit ut deum diceret
Omnis qui invenerit me occidet me
Ad idem Levitici vicesimo sexto secundo

Terruit eos sonitus folii volantis.
Folium volans est verbum irrisionis
quo terrentur homines de bono ini-
ciendo, erubescentes plus timent folium quam
gladium dei quem minatur cum dicit
Fugite a facie gladii quoniam ultor
iniquitatum est dominus. Secunda fatuitas est
cum quis timet videri ab illis qui
irrisione digni sunt quia mali irri-
dent bonos de bono, id est ceci cer-
nentes videntes, claudi ambulantes.
Ideo deridenda est ipsorum derisio. In
vitis patrum legitur quod quidam senex
dicebat Si vis quod sis liber aut
fuge homines aut irride mundum et eos
qui in mundo sunt et stultum te fac in
pluribus. Quando quidem rex [illegible]
et abhominantur impii eos qui in
recta sunt via. Aristippus cum quidam
ei diceret homines te derident, respondit
et illos asini. Sed nec illi asinos
nec ego illos curo. Vituperium talium
laus est et e contrario. Seneca Tam turpe
sit tibi laudari a turpibus quam si lau-
deris turpia. Tercia fatuitas est
cum quis erubescit unde debet gloriari
eo forsitan quod consuevit male agere
et nunc erubescit, similis est illi qui
de naufragio evasit et dolet quod sanus
esset aliis omnibus lesis. Tales deri-
siones plus non sunt curande sapi-
enti [illegible]. Seneca ut
cum felix es dic mundi te talia dicunt
et deus aliter. Beati eritis cum
maledixerint vobis homines etc. Quod
aliquis laudatur vel vituperatur, non
attendere debet quis laudat vel
vituperat et de quo et tunc placeat
vel displiceat laus vel vituperium.
Seneca Numquam quod velis sed quibus
placeas cogites. In hoc valde est
contra [illegible] dicit glosa in Canone
super verba laudandum vel vituperandum
xi. q. iii Ad detestacionem talis

erubescentie valent ea que audiuntur quod
talis male se habet ad deum triplicatur
primo inquantum est pater. Secundo inquantum est
deus. Tertio inquantum est anime sponsus. Primo
male se habet erubescens ad deum inquantum
est pater in eo quod eum patrem negat
quod magna est contumelia. Unde cum quis
negat esse patrem suum pauperem et ideo
[illegible] negabitur a christo [illegible]
cum autem me negaverit coram hominibus
vel ita accidit fatue erubescenti sicut
accidit cuidam scolari parisius, qui cum
esset preciosis indutus vestibus et multum
honoraretur ab eis cum visitasset eum
pater suus in habitu vili, timens
ipse ne sibi contemptui esset sciens eum
talem patrem habere rogavit patrem ut
nullos indicaret sociis suis quod suus
pater esset et simularet eum esse unum
de famulis patris sui. Fecit eum tamen
cum famulo domus quod pater paciens
sustinuit. Post cum fuisset prandio filius
duxisset ad cameram suam secreto et que-
sivisset ab eo quid ei attulisset, ostendit
pater magna pecunie quantitate quam
ei attulerat asserens quod nec unum de
eis habebit. Negasti me fili et ego
nego te, et numquam denarium [illegible]
vel libros de aliquo quod mitto tibi.
Secundo male se habet erubescens ad deum
inquantum est deus inquantum erubescat deum
confiteri. Dyabolus autem non erubescit [illegible]
[illegible] faciendo manifeste, nulla autem
habet dyabolus [illegible] confessione quam
[illegible] Tercio cum male se habet
erubescens ad deum inquantum est anime
sponsus deo [illegible] sponso erubescat
sponsus [illegible] sponsus ut de
[illegible] non ita ignobilis sponsus ut de
eius ignobilitate erubescere debeas. Cum
de ipsius nobilitate Proverbiorum ultimo dicitur
Nobilis in portis vir eius. Quarto
et ultimo male se habet erubescens
ad bona opera que facere erubescit.
Valde autem iniquum est bona [illegible]
a quibus [illegible] honorem.

Ita primum Cuius opus electum iustificabitur
et qui operatur illud honorabitur in illo
Tria enim sunt secundum Bernardum que solent
facere honorem gloriosum scilicet honorabilem
sanctitas, vestium pulchritudo, et dignitas
Et hec tria iustus pro bonis operibus
consequetur unde glosa ut dicit Bernardus Contra
omnes tunicatur Contra tunc pestilentie
erubescencie competit optima adhibere
remedia. et sunt quatuor remedia Primum
est meditacio obprobrii quod Christus pro
nobis sustinuit Trenorum iiio dabit per-
cucienti se maxillam saturabitur obprobriis
Si quis cogitaret quanta in morte sustinuit
Christus pro obprobrium et in nichilo duceret
omnes irrisiones que ei fiant paterentur
Secundum est meditacio obprobrii sceleris quod
sancti Christo sustinuerunt Ad hebreos xi
Alii ludibria et verbera experti sunt Tertium
est meditacio illius erubescencie quam
paciuntur in futuro qui non modo refugiunt
pro Christo quod timet inprimis veniet
super eum Ecclesiastici xv Confundantur vehementer
quia non intellexerunt obprobrium quod
numquam delebitur Et xxiii dabo vos
in obprobrium sempiternum et ad ignominiam
eternam que nulla oblivione delebitur
Quartum est meditacio illius verecundie de
qua loquitur dominus Luce ix dicens qui
me erubuit et sermones meos hunc
filius hominis erubescet cum venerit in
maiestate sua et patris et angelorum
tunc illi qui modo alios contempnunt ad
contempnentur unum quod mors eorum non
repelletur unde Proverbiorum 1o Ego quoque in
interitu vestro ridebo et in psalmo Videbunt
iusti et letabuntur et super eum ridebunt
Pro premissorum intelligencia in speciali
est de aliquibus dubitabilibus querendum vel in-
vestigandum Et primo utrum verecundia
sit virtus Secundo utrum verecundetur aliquis
tamen quibuscumque personis vel magis de
una quam de alia Tercio utrum aliquis
verecundetur de bonis operibus quibus

tamen verecundia sit de turpi actu autem
quarto verecundetur solo de paupertate.
humilitate ignobilitate et similibus.
Circa primum quorum videtur doctor sanctus Tho-
ma secunda secunde questione cxliiii ubi loquitur
de virtute. Verecundia non est virtus
primo repugnat perfectioni virtutis, cum
nunc talis est et quod patet quia
verecundia est timor de turpi actu
vicioso. Nam timor est de malo
possibili vel difficili. Virtuosus
secundum perfectionem virtutis non timet turpe
tamquam possibilem sicut perfectus quia
immutabiliter agit opera virtutis Unde non
timet se mutari a virtute ad malum
nec timet vel turpe actum ut diffi-
cile et arduum ad vitandum quia
delectabiliter agit opera virtuosa Unde
in perfecto virtuoso non cadit timor
de turpi actu viciosa, et per consequens ut
verecundia que est quidam timor de
in glacione vel comparacione de turpi
actu, loquendo autem de virtute communiter
secundum quod illud est quod est bonum in
humanis actibus et virtuosis sic vere-
cundia est virtus quia est quedam
laudabilis passio et tamen a philosophis
quandoque vel a sanctis nominatur virtus
Circa secundum quorum videtur idem doctor
ubi supra dicens Et secundum philosophum iio
rhetorice sunt quarum personarum
tamen quibus proprie verecundantur
contemnere turpe actum Primo tales
illis a quibus reputantur de sapientia
in aliqua virtute tamen causa est circa
testimonium proprietatem est efficax in bonum
et in malum quia sunt boni iudices
et ideo sicut desiderant ab eis honorari
ita quia eius honor est nobis magis
testimonium veri Ideo magis verecunda-
mur de hiis que nobis proxima sunt
id est domesticis et conviventibus ut dicit philosophus
ubi Cuius causa est quod testimonium eorum
ad quibus consuetum est conditionibus quam
extraneorum et peregrinorum tamen magis

verecundamur ab hiis qui palam
illud quod scimus cum modo sunt
nimii et ioculatores. et hoc quia
magis nobis nocumentum provenit scilicet
apud multos diffamacio. Quarto
magis verecundamur coram illis coram
quibus numquam aliquid turpe commisimus
quia timemus quod de nobis habeat
et apprehendunt rem turpem quam
fecimus et incipiant quasi de uno
alio dicere ab eis vidissent vos turpes
quia opposita iuxta se posita magis
elucescunt. Quinto ut dicit Aristoteles
magis verecundamur de illis qui sunt
magis dissimiles quia isti non
apprehendunt rem ita turpe sicut ille
Sexto magis verecundamur committere
aliquid turpe coram illis a quibus
primo aliquid postulamus. et ab hiis
quibus sumus nondum facti amici vel
quibus fieri volumus et hoc quia est
impedimentum peticionis implende vel
amicicie consummande. Quo ad tercium
tantum etc. Circa hanc porcionem non
est hic instruendum quin debeat magis
haberi super in sua personali parte secunda
primo in primo de festo secundum in fi. 20
ad quod videlicet quare hec verecun-
datur de paupertate fortune ignobilitate
et stultus ad non sunt actus turpes
nec viciosi. Circa hoc dubium est
quod sicut commendacionem habent conceptus
qui consequitur ad tria non debetur
nisi defectibus culpe tamen prout con-
tempto consequatur et ad malum
culpe et ad malum pene etc.

Vercesum nomen autoris pater
primum Rem tuam custodi
prius porcionem per quandam indi-
cacionem ad virtutem prudencie
hoc modo patere videtur quia cum hoc
sit quod negligencia palliandum apparet
et palliacio ad racionem pertinet et
attitudo palliandus ad prudenciam
et per oppositum negligencia ad providenciam
sub ipsius negligencie ethimologiam

Nam negligens secundum quod dicitur hic ethimologia
dicitur nec eligens nec legens vitam atque
que sunt ad finem pertinent sed tamen
tamen pertinent proprie quod negligencia ad
imprudenciam quodammodo pertinet et per consequens
ipsa negligencia per quandam indirectionem
ad negligenciam providenciam pertinere videtur
Intendens igitur auctor quamlibet ad de-
bitam palliandum inducere quod sit quod
quis in agendis rationabiliter operatur et
hoc fieri nequit per negligencie remocionem
pro tanto posuit nobis hoc preceptum dicens
Rem tuam custodi, id est palliatus sis custo-
dire rem tuam omni fugato torpore
et negligencia. Circa tamen hoc non res
sit generale ad corporalia et incorporea scilicet
Nunc est quod hoc preceptum sit extendendum pertinet
tam ad animam quam ad corpus et etiam ad
res temporales que quamvis sint summo studio
custodire debet et servare et ideo sicut
habent triplicem expositionem iuxta predicta
Item primo sic exponitur Rem tuam custodi
id est animam tuam custodi scilicet a peccatis
per que eam deformavit. Nam nobilis anima
racionalis est sanitate sua res est solida
et integra quam anima hoc modo viciat
et corrumpit per superbiam inflatur per in-
vidiam arescit per iram excecat per
accidiam fugit per avariciam dispergit
per gulam inficit per luxuriam conculcatur
et in lutum redigitur. Ab hiis igitur viciis
custodire animam alia dicit Hugo de Sancto
Victore super duces viciorum et carnem quia
multa turbaste quottidie de anima quicunque
quid sit utile puta de ipsius precio
pietate et nobilitate aliquid explicare unum
unumquodque in quodam sermone qui fit de
anime preciositate et valore sic inquit
Anima est una rationabilis et sensibilis
unificans spiritualiter et invisibiliter
universas et totius corporis membra intus
et foris suppositio suo vitalis et una
in mentis quinque corporis sensibus Visibiles
videt per aures audit per nasum odorat
per gustum sapores discernit per tactum tactu

membra regit que quadammodo toe
spiritualiter subsistit .i. sensu sapientia co
gitatione ac voluntate / sensus pertinet
ad vitam / sapientia ad intellectum / cogitatio
ad consilium / voluntas ad defensionem
Anima etiam divina res est / in litteris spiritus
et animatio in se habet / spiritus est dum
sentit / et dum sapit animus est / dum
intelligit mens / dum vocem discernit ro
est / dum consentit voluntas est / dum recor
datur memoria est / dum membra vege
tat anima est / dum bene vivit ymaginem
dei habet / dum bene est ornata deo
et angelis est placida / dum virtutibus
est plena templum est catholica. Anima
munda vero anime hec sunt / per auditum
credit / per desiderium querit / per sapientiam
invenit / per orationem petit / per gratiam
accipit / per humilitatem custodit / per
misericordiam crevit / per benignitatem
indulget / per doctrinam acquirit / per munditiam
apparuit / per artem pulchra / per fidem
lucida / per zelum bonum libera / per man
suetudinem plena / per prudentiam cauta / per
simplicitatem pura / per stabilitatem solida
per misericordiam cara / per patientiam longanimis
per obedientiam parata / per actionem munda
per spem tensa / per abstinentiam separata / per
castitatem secreta / per gaudium spirituale leta
per confessionem apta / per martirium ornata per
unitatem contexta / per concordiam unanima
per dilectionem proximi larga et per caritatem
dei perfecta / Hec anima sit ornata
et quadammodo corpus sine membris
suis vivere non potest / sic sine anima
sine suis vivere nequit. Hec autem
sunt corporis membra scilicet in fame
cibum / in siti potum / in labore requiem
in fatigatione soporem / in delectatione
et tedio ... in dolore salutem / in debilitate
virtutem / in timore refugium / in tenebris
lumen / in bello pacem / et alia multa
que brevitatis causa subticeo
Sicut itaque sine istis membris humana cor
non potest subsistere vivere ita anima sine suis

membris non potest perfecte in corpore
stare. Membra autem naturalis scilicet namque est
preceptum divinum potus anime primus
habere eius ... legitimum vestita
eius elemosina et gratia ... organum
eius laudatio eius assidua vero
non perfecta paupertas. Salus eius
corporis infirmitas / refugium eius prima
prima. pax eius caritas plena
Homo quidam ex hiis duabus
substantiis ut predixi constituitur
i. anima et corpore XIIII et sanctos patres
qui te precesserunt imitare sicut a
Christo humilitate disce devotionem a Petro
caritatem a Iohanne / ab Abraham
obedientiam / a Loth hospitalitatem
ab Ysaac longanimitatem / a Iacob
tolerantiam / a Iob patientiam / a Ioseph
sermonem / a Moyse mansuetudinem
a Iosue constantiam a Samuele be
nignitatem / a David ... / a Daniele
abstinentiam / primam laboriosam ex Ma
ria Magdalena confessionem puram
... / ex Stephano martirium
et largitatem. Cum hiis omni
bus et ... ... tua custodi
.i. animam tuam personam custodire habes
... ... corpus suis ac
... duabus ... ... fecit
Iosue et ... et populus eius Iosue
viii c. Super quod Origenes omne vi
... ... Gaia
... ...
... carnem ... ... qui
... carnem opus quod est facere ...
... ... / et sic ...
membra ... mortificat ...
... Apostoli ad Collosenses iii Morti
ficate membra ... ...
... ... dei ... ...
... ... et mors ... ...
Quo exponit: Rem tuam custodi
.i. corpus et personam tuam custodi
quod opus est ... ...
fabricam ... ...
... ... nomen sunt ...
... ... sine dubio ...

Et de hiis quatuor principales existunt videlicet tria, aer aqua ignis, sunt et alie quinque sub principalibus partes videlicet sal fenum flores lapides et nubes, et ut de hiis omnibus intelligas lege sic, terra in homine est crassitudo et grossitas carnis, aqua autem sudor lacrime et saliue. Aer vero ipse anhelitus humidus frigidus atque calidus spiracionis pectoris et narium. Ignis in homine qui in stomacho coquit cibos et calorem corporis et calorem sanguinis. Sal vero in homine salsitudo sanguinis et sudoris et lacrimarum et urine quia hec omnia in homine salsa sunt. Fenum autem in capillis et pilis, flores in varietate oculorum, lapides in grossitate et duricia ossium quia lapides ossa dicuntur. Nubes instabilitas mentis et cogitacionum. Et de hiis nouem mensuris componitur corpus et compaginatum ossibus membris et nervis constitutum iuncturis principalibus numero CCCLXV. In hiis vero membris et nervis [illegible] reperiuntur [illegible] et venis principalibus CCCLXV [illegible] vero vene in [illegible] sunt. Nervus [illegible] et sanguine carne et cute [illegible] cartilaginibus capite et [illegible] [illegible] vocatur [illegible] motus appellatur. Sensibus quinque scilicet visus auditus odoratus gustus et tactus. Etatibus vero sex, scilicet infancia puericia adolescencia iuventus senectus et senium. Infancia que vii annis protenditur. Iuventus que l annis finitur. Senectus lxxx anno concluditur. Senium vero quod annorum tempore non completur sed labore dolore et morte finitur. In homine itaque sunt x fenestre [illegible]. In prima fenestra [illegible] suscipit et spirat [illegible] sunt. In duabus videlicet oculis [illegible] et [illegible]. In duabus aliis audit bona et mala. In duabus aliis odorat et spirat. In duabus aliis inferioribus necessaria corporis emittit. In decima fenestra [illegible] nominatam [illegible] ornat. Homo vero in corde habet intellectum et cogitacionem et consilium et timorem, in splene risum, et in felle iram, in iecore amorem et fletum et levitatem, in [illegible] naturalis. Hiis omnibus et aliis [illegible] que [illegible] hominis corpus constat. Natura [illegible] corporis in se [illegible] hoc est quia [illegible] poterit. Usus ergo [illegible] quatuor explectitur rebus scilicet manducando bibendo gaudendo dormiendo. Tale ergo corpus tam mirabiliter fabricatum cum a deo sibi datum debet diligenter observare et custodire et maxime ab hiis que sunt ipsum corrumpere et ad mortem perducere temporalem. De conservacione corporis in prosperitate longeua vide infra in xxviii [illegible] parte metrice [illegible] Si tibi [illegible]

Nota quod sex sunt etates mundi. Prima etas fuit ab Adam usque ad Noe in qua creatus est mundus. In illa ius naturale dominatur. Secunda a Noe usque ad Abraham. In hac [illegible] mundus creatus est in illa [illegible]. Tercia [illegible] usque ad David, in tercia lex [illegible] data est. In illa lex [illegible] additur. Quarta postea fuit usque ad transmigracionem Babilonie. In quarta regalis [illegible] habita. In hac [illegible] sub lege dominatur. Quinta usque ad adventum Christi. In quinta [illegible] est captiuitas Babilonica. In hac parte [illegible] cessantur. Sexta usque ad finem seculi. In sexta destructa est [illegible]. In hac [illegible]. Septima est in sepulcro quiescencium. Octava est ad vitam resurgencium. De hiis sex etatibus [illegible] xxxv [illegible]. Et sic intelligitur [illegible]. Tria autem sunt corporis destructiva scilicet gula luxuria et accidia. Primum est corporis destructivum

est vicium gule quia ex nimia cibi
et potus sumpcione egritudines generan-
tur varie et quibus mors multiplex, quia
ex hac misera passione plures mor-
tales mortificantur et perierunt quam per
aciem belli vel gladii vel alia pa-
ssione. Cuius racio est quia non
continue sed quandoque fiunt amorum et
bella succedunt. Hec pugna ciborum
saltem duabus vicibus celebratur in die
et plurimi sunt qui non solum duabus
sed tribus et pluribus vicibus sunt in
cibis et morduntur ebrietatibus corpo-
ribus replecionis infirmitas dolores
et interitus hominum inducunt proinde
nosauntur. Unde quidam sapiens dixit
si quantum prudencia habet homo in-
sanie fuge passionem et cum tanto
detestabilius abhorret quanto penam
sub animo reservat et salutis precipu-
am talem salutem carnis ignominiose re-
fundunt. Et Ypocras dicit: xxx
in mensis cibus non decrevit infirmitas
Item corporis destructivum est luxuria
Unde Aristoteles in epistola quam scripsit
Allexandro de quibus et premissum debet
sunt scriptus dicens O Alexander luxuria est
destruccio corporis et abreviacio vite
corrupcio virtutum transgressio legis mores
generat femineos. Et in fine concludit
Principum consideras in operibus mulierum et feminarum
sed ut probat ego recole inquit
fetum regine yndorum quando tibi mandabat
causa amicicie multa exennia et donaria
venusta inter que missa fuit illa be-
nustissima puella que ab infancia
nutrita fuit et nutrita veneno serpen-
tino, ita quod natura sua versa fuit
in naturam serpentis. Et nisi ego diligenter
inspexissem in illam et arte magica
indagassem scio quod ipsa ita audacter
horribiliter incessabiliter invicem de
suo fugabat visu in fine hominum
Accendi quod nutriat homines
solo morsu quod tamen experimento probasti

et nisi hec citissime audissem
mors tua secuta fuisset. Ipsius
totius consumptiva. Item corporis de-
structivum accidia seu ociositas
Unde dicunt morales ut fugiant
hanc tristissimam et pigram passio-
nem. per quam corpus et animus potencie
utriusque perdunt, sed continuam et
sollicitudinem racionis perquiratur
quo celestium et terrestrium felicitas
desideranda habitur. Nam sicut ferrum
in instrumentum ex ocio deputatum ex re-
quiescencia otiosa in rubiginem et to-
tam sui consumpcionem. Ita in mente
alicuius consumpcione rubiginis in sua
claritate fuantur. Sic homo racionalis
qui ex intelligencia ceteris preest creatu-
ris habiliter et mirabiliter operari propter ociosa
quietem rubiginem intellectus igno-
rancia et cogitaciones pravas et
sui destruccionem et perdicionem incur-
rit. Per continuum et studium operosum in
claritate sue speculacionis et operis
et in honore et commendacione ipsius
conservatur et crescit. Hec est cau-
sa quod scribit Seneca in declamacionibus capitula
secunda dicens: Nam vides quod in usu
ferrum stupeat et ignes exagitata
restituat. molliter iners otium et
ferrum sinita in rubiginem durat. Et
ideo Seneca Otium sine litteris mors
est et vivi hominis sepultura. Et
racio potest exponi Rem tuam custodi
id est substanciam tuam Iste intellectus
magis accipitur littere et est communis
et ideo omni diligencia qua potes
custodi et conserva rem tuam ut
abutaris eadem, sicut ille filius
prodigus qui totam substanciam suam con-
sumpsit in meretricibus et aliis ex-
pensis inutilibus, de quo Luce xv capitulo
et consimiliter exponitur et habetur
Proverbiorum de re xxi. Thesaurus
desiderabilis ibi nam filius dissipatorum
hec tamen custodia debet esse moderata

De puella veneno nutrita

seu aviditate non nimis sollicita
iuxta illud [illegible] v. Caritas divitis
i. sollicitudo non sinit eum dormire
Istud preceptum quantum ad istud intellectum
inducit nos ad rivulum i. ad primam
partem paradisi primum flumen scilicet Fison
qui quidem rivulus i. pars liberalitatis
nuncupatur. Hec enim virtus ut sunt
circumstantie docet retinere retinenda
et expendere expendenda, quantum quid
quibus et ubi convenit. Alia autem
omnibus dona tribuere et gratuite largitioni
intendere superflue non [illegible] honorem
necessarium efficit liberalem. Huius ratio
assignari potest. Cum enim quilibet
mortalis habeat in diversis necessitatibus
multa pro sua [illegible] et de
mandatis essentiam. Ideo ne dum
de rore predicte sed de deliberatione
[illegible] qua preceptum tenere [illegible]
et principali deliberatione sunt
Cum proportionate de [illegible] bonis
suis aliis providere debeant ut non
egeant nisi ipsa vel contra [illegible]
sui ipsius. Hoc autem est quod scribit
Seneca in libro de officiis. Dabo inquit
egenti sed non ut ipse egeam. Succurram
perituro sed non ut ipse peream. Et
quod Tullius libro de officiis dicit. Verum
ita aperienda est res familiaris
ut omnibus pateat, nec ita claudenda
ut eam benignitas aperire non
possit. Augere scilicet plures [illegible]
[illegible] quod autem bene dicit qui
habet tenere singula [illegible] Et
[illegible] oportet ut in actibus
liberalibus huiusmodi liberalitatis [illegible]
virtus et ratio operentur. Et ideo qui
vult legem liberalitatis servare oportet
providere cui quibus quantum ubi et quare
donare seu expendere debet ut [illegible]
exigit debitum rationis. Et qui sic do-
nat expendit vel providet vere
liberalis existit. Alias prodigus et [illegible]

sui, et est [illegible] [illegible] et similiter
a [illegible] [illegible]. Hoc est autem quod scribit
Aristoteles in secretis secretorum ad Alexandrum
dicens O Alexander fili dico tibi quod si
quis regum superflue [illegible] donaria
ultra quam eius regnum valeat sus-
tinere talis rex [illegible] destruitur et
per quos regnum eius. Si vero [illegible] [illegible]
virtute acquirere largitatis considera
posse tuum [illegible] necessitates et [illegible]
et [illegible] posse tuum largiaris dona
hominibus indigentibus. Qui [illegible] dat aliter
peccat, et nullam acquirit laudem et
quicquid dat indignis perditur. Et qui
fundit ultra modum divitias suas
veniat ad amara littora paupertatis
et talis non est rex sed depopulator
reipublice destructor regni [illegible]
regimini. Unde merito prodigus nuncupatur
ut patet est a regno [illegible] a [illegible]

Quadragesimum autem preceptum
diligentiam adhibe. Nota
sunt canones quod qui [illegible]
mortis prestat, aut dat operam
rei illicite, et tunc si adhibet
aliquam diligentiam quam potest non tenetur ad
[illegible] xxiiii. q. v. de occidendis. Sicut
[illegible] quo ad irregularitatem, [illegible] dicitur
Si vero non adhibet diligentiam quam potest
tenetur de omni accidenti ut in canone
[illegible] d. Postquam autem [illegible] superioribus
[illegible] de quibusdam rivulis i. partibus
vel speciebus progredientibus vel derivantibus
a primo paradisi flumine videlicet Fison
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
intendit de uno rivulo i. specie parte paradisi
fluminis scilicet [illegible] qui dispensatio
nuncupatur per quam [illegible] ordinat
aliquid in finem [illegible] quod bene non
sit [illegible] sicut [illegible] nisi et
finis sit bonus et illud quod ordinatur
ad finem sit [illegible] bonum et conveniens
fini quod fit [illegible] aliquis in omnibus
agendis omnia liberaliter [illegible] quod dispensatio
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] per
liberalitatem rationis. Attendens igitur autor

et ex clerum transpositum ordinatum preceptum ante dictum. Pro tanto nobis exponit illud alphonsus [illegible] dicit diligentia ad [illegible] est velit nunc autor quod diligentia diversa libenti debent gratiam [illegible] utique sunt transpositum ut est dictum. Pro tunc tamen precepti intelligentia et aliis [illegible] est sciendum quod licet in omnibus agendis minimum diligentia sit adhibenda precipue tamen principi ac regenti [illegible] ea pro maxime est diligentia adhibenda. Et primo circa consiliorum postulationem ne per subitatem. Secundo circa virorum palliatorum ne [illegible] audeant. Tertio circa minorum aliti quorum confidentiam ne ad primum et ignominiam perducant. Circa ad plus precipue principi et regenti maxime adhibenda est diligentia circa sana et solida consilia postulanda. Quod in rebus dubiis et arduis sana sunt querenda. Volita [illegible] quod multi sunt quorum consilium petitum est vitandum. Hoc docet auctor vane et [illegible] infra in sua parte nona in quo precepto. Sermones blandos vel [illegible] vellet dicere quod non debet quis moveri ad [illegible] blanda vel ornate composita [illegible] eius qui veritati operam [illegible] incomposita debet esse simplex. Ideo vitandum est consilium illorum qui sunt [illegible] et [illegible] in gratiam reducti scriptum est enim. Nemo [illegible] tute [illegible] Et petrus alfunsus. Ne associes [illegible] [illegible] possis reperire [illegible] que cum male egeris notabunt que vero bona fuerint [illegible]. Et [illegible] xii. Inimico tuo ne credas [illegible]. Ideo vitandum est consilium illorum qui non amore sed timore tibi [illegible] ostendunt. Non cum sint amici sed [illegible] [illegible] et non solum [illegible] vel [illegible] consilium per metum vel timorem non acquiritur vel retinetur [illegible] et [illegible] [illegible] Ait tulius. Nulla vis imperii tanta est que premente metu possit esse diuturna. [illegible] cum timere debet

que [illegible] timet. Principes vel licet sit sapiens [illegible] aliorum [illegible] et consilia audire debet. Exemplo moysi qui audivit consilium jetro. Exodi xviii et [illegible] xiii. Consilium [illegible] est tibi [illegible] quod [illegible] in [illegible] gregori [illegible] laudatur [illegible] est [illegible] qui per se sapiunt [illegible] qui sapientem audiat qui utroque habet [illegible] esse [illegible] qui alios. Petendum est ergo consilium a [illegible] Primo a deo [illegible] magni consilii angelo. [illegible] est [illegible] [illegible] xxiii. Consuluit david dominum. Numquid vadam et percutiam philisteos [illegible] in [illegible] de lapsu mundi [illegible] est consiliarius prudentior [illegible] Sequitur [illegible] consilium. [illegible] [illegible] non sapientis sed [illegible] que est [illegible] audi [illegible] consilium dicit. [illegible] [illegible] xxi [illegible] in [illegible] Epistola lxxiiii. Errant [illegible] quia non [illegible] quo dirigant. [illegible] [illegible] debet quid petat [illegible] qui sagittam vult mittere [illegible] dirigere et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que petendo petat [illegible] [illegible] est [illegible] de iusto [illegible] qui [illegible] a deo [illegible] et illud [illegible] adimplere [illegible] xxxix. Ipse diriget consilium eius et disciplinam. Secundo a scripto et in hoc debet [illegible] esse ut a se [illegible] consiliarios suos [illegible] illa [illegible] que sunt contra consilio [illegible] voluptatem [illegible] [illegible] [illegible] principes esse [illegible] [illegible] et [illegible] consilia [illegible] [illegible] et [illegible] in iusta et iniqua [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Marginal notes: B — a deo — a scripto

cum Dario victo et virtute aliorum
capto Persarum regum et filiam in matrimonium
ac decies centum milibus talentorum
obtulisset, et ad deliberandum consilium
inquireret, respondit Parmenio, si ipse
esset Allexander, usurum se hac con-
dicione. cui respondit Allexander, et ego
uterer ea utique si Parmenio essem,
quasi diceret: Cor meum regale est
magnificencius, et ideo magis magni-
fica me decent. Item petendum est
consilium ab amico prudente et
experiencie iam comprobate. Et hoc
est quod dicit Salomon Proverbiorum xxv
Causam tuam tracta cum amico tuo
et secretum tuum extraneo ne reveles
ne forte insultet tibi cum audierit
et exprobrare non cesset. Sed sunt
nonnulli qui spretis sanis amicorum
consiliis voluntates suas obstinate
sectantur qui recusant sanum generare
proposito. Contra tales clamat
apostolus ad Romanos xii Nolite esse pru-
dentes apud vosmetipsos. Et Salomon
Proverbiorum iii Ne sis sapiens apud
temetipsum. Et Philosophus primo Ethicorum
Qui autem neque ipse intelligit
nec alium audiens in animo ponet hic
rursus inutilis est vir. Et talis
obstinata credulitas accidit alicui
ex duabus scilicet ex ignorancia, aut ex
superbia. Nam superbus amore proprie
excellencie fugat ad alterum sive
sequenda consilia in aliorum presenciam
humiliari dedignatur se deprimi et
inhonorari. Ex timore si sua contempnet
et aliorum consilia honoraret et ipsi
tanti et obstinati convincuntur non de-
fideant ut quod Salomon Proverbiorum xxvi
vidisti hominem sibi sapientem videri
magis spem ille habebit insipiens.
Et contra dicit Augustinus Sapiens eris
si te non esse credideris. Nam summa
sapiencia est suam stulticiam cognoscere.
Et hoc est quod dicit in moralibus
Magna perfeccio sue imperfeccionis cognicio

Si autem vis cognoscere an consiliator tuus fideliter
respiciet si te tua non diligit. Et hoc
est quod Gregorius in Registro dicit Nullus
tibi fidelior esse potest ad consilium quam
qui non tua sed te diligit. Hoc est
contra multos qui diligunt hominis bona
non hominem ipsum. Hec non est amicicia
vera sed ficta quia aliqua causa terrena
quesita. Et amicicie vere simillima
sicut convenit amicam opportunitate. Unde adversa
de tali amicicia dicit loquitur Boecius de
consolatione: fortuna facit amicum, infortunium
facit inimicum. Vel certo ad suum explorata
est diligencia circa amicorum palliatorum
ne se virtutes ostendant. Hec palliata
virtus est periculosa, quia aliquando
vicia simulant se esse virtutes. Dicit
Seneca in moralibus dogmatum Ponens aqua
ex dissoluta remissio quasi ma-
suetudo et pigricia dicitur. effusio
misericordia dicitur seu credimus et
malorum perversa constancia dicitur
et livor stulta presumptione dicitur ubi
in canone. Sepe sub specie diligencie
mala pravius reprehenditur in libro preter
Nil alienum animum feceris. Hec vero
dependet a carnis prudencia que vero
falsa est et fallax inquirendum precio et
neglecto vero et incommutabili bono nisi
mobilis seu cum in bono carnis co-
mitabilis. sibi suum consistunt finem
impossibilis. et talis carnis prudencia in carne
et talis carnis prudencia in carne
non agit verum vivi virtutis sed inlus
nos astucie seu varios status temporum
vivit astucie per varios status temporum
presenciam et locorum distinctiones pla-
cendo et adulando, iuxta conformi-
tatem astucias, et audienciam contrarium de
tali prudencia que magis potest astucia
inmanpari loquitur apostolus ad Romanos
viii Prudencia carnis est diversa inimica
Nondum tamen est quod bonus. Ideo hanc
que est retentus de hoc carnis prudencia
conclusione tenet ac omnes finaliter ipsis
carnis prudencia accipiatur sed absolute
carnis prudencia accipiatur et ut malum
prudencie ponens ita stulticia et cura
carnis consumat aliud summus tamen bene

De reconciliatis atque inimicis

sic est peccatum mortale. Unde tamen si bonum
non assumitur nec ultimus finis sed
agenda ex vanitate quod hoc extollentibus
et honoranda putant et in istis agi
bilibus inferioribus optima. De hac prudentia
loquitur in libro de formula honeste
vite dicens: Si prudentiam amplecteris
ubique per omnia idem eris, et prout rerum
aut temporis varietas exigit, ita te acco
modes tempori, nec te in aliquibus mutes
sed potius aptes, sicut manus que eadem
est et in palmam extenditur. Credo quod
talis prudentia a paucis hodie reperitur
hominibus. Et hoc vix est simpliciter, quia
non pauci sed ultra ymo magis pro
mortalium adeo sunt cupiditate et avaritie
dediti quod vix ut possint principibus et
divitibus blandiendo et adulando complacere, veri
relicta veritate per terminos prudentiam operari
et vere asserui in proposito illa prophetica
psalte dicitur qua dicitur: Corrupti sunt
et abhominabiles facti sunt in studiis
suis, non est qui faciat bonum, non est
usque ad unum. Et digne commendari [illegible]
potest illa vox magni Dyogenis cinici
qui interrogatus quare sic homines
abhorreret et fugeret, malos propter maliciam
eorum ab horreo, bonos vero propter consor
cium malorum. Circa ergo istorum vitiorum
palliationem et terminis prudentie astu
ciam monet autor secundum dicit:
diligentiam adhibe. Circa ad tria
adhibenda est diligentia et cautela.
Ubi attendendum quod ubi maius periculum
inesse potest ibi cautius est agendum
et maior diligentia adhibenda quam in
dicere ubi minus periculum. De hac li
[illegible], sed in confidencia amici quam inimici
ubi per maius periculum ergo etc. Hoc
probat Boecius et in libro de consolatione dicit: Quod
nulla pestis efficacior est ad nocendum
quam familiaris inimicus. Et quia in con
fidencia inimici videtur periculum triplicatis
probatur multiplici ratione, auctoritate et exemplo.
Primo ratione et sic arguendo: amicicia
per longam consuetudinem in [illegible]

natura consumpta ita congelatur et co
agulatur quod quasi lapis durus efficitur.
Ita via inveterata odium generat
et odium inveteratum adeo quod in nec ad
vertitur quod inimico antiquo nunquam
confidere possis. Et hoc probat propter
sententiam auctoris qua dicitur: Consuetudo
est altera natura. Secundo probatur auctoritate
primo auctoribus multis unde Eccli
xij: De inimico veteri non confidas in
eternum, quia si videris vindictam non
satiabitur sanguine tuo. Tercio con
firmatur exemplo. Ad quod optime quod
narrat Augustinus libro de civitate dei
de quodam viro familiari qui in do
mo sua quendam serpentem valde fa
miliarem habebat, et dum in quodam
convivio prope ignem astaret tempo
re suo, serpens ille igne calefactus
filium parvulum patris sui momordit
et subito venenatum in terram mor
tuus cecidit. Cernens hoc pater
dolore vehementi commotus percutere
serpentem interficere volens gladio
non potuit, tamen eius caudam precidit
et sic serpens morte evasit et in
quandam arborem prope domum se abs
condit. Volens pater audaciter
pacificare cum serpente, accessit
ad serpentem multa bona promisit
si ad ipsius domum more solito
redire vellet. Cui dixit serpens
sic dicens: Credis tu quod sim ita fatuus
quod propter verba tua melliflua redire
velim et de te confidere? Certe nequaquam
etiam dum conspicio et ad memoriam
reduco offensam quam tibi feci qua
rum filium unicum veneno de te
nunquam confidere nequeo. Nec etiam tu
de me confides, quia dum
video honorem meum et pulchritudinem
meam videlicet caudam meam a
te precisam, certe nunquam tibi parcam
et si vindictam de te viderem non
satiabor sanguine tuo. Versus tu
[illegible] fac sepius de inimico
veteri ne confidas in eternum quia

si videat vindictam non sanabitur
sanguine tuo. Valde ergo est timere
possibile aliquem virum transpersonam sit pars
prudentie et videtur quod transpersona non
possit esse pars prudentie talis ratio
quia qui potest videre que preterita
sunt multo magis potest videre que futura
sunt. Sed prudentum hoc est potius
aspicere que futura sunt. Ergo ipsa prudentia
sufficit ad considerandum ea que circumstant.
prudentie. Non ergo oportuit partem
prudentie ponere circumspectionem preter
prudentiam. Pro solutione huius questionis
dicendum est quod ad prudentiam pertinet
sicut dictum est recte ordinare ad
finem quod quidem non fit nisi et
finis sit bonum et illud quod ordinatur
in finem sit etiam bonum et conveniens
fini. Sed quia prudentia sicut dictum
est circa singularia contingentia in quibus
multa concurrunt contingit aliquid per
se consideratum esse bonum et conveniens
fini quod tamen ex aliquibus concurrentibus
redditur vel malum vel inoportunum
ad finem sicut ostendere alicui
signa amoris per se consideratum
videtur esse conveniens ad alliciendum
eius animum ad amorem. Sed si contin-
gat in aliquo eius superbia vel sus-
picio adulationis non erit hoc conveniens
ad finem. Et ideo necessaria est circumspectio
ad prudentiam ut scilicet ita illud
quod ordinatur in finem comparet cum
hiis que circumstant. Ad argumentum
in contrarium dicendum quod sicut ad pru-
dentiam pertinet aspicere id quod est per se
conveniens fini sic ea que circumstant.
Utrumque tamen horum habet specialem
difficultatem et ideo utrumque eorum
seorsum ponitur pars prudentie.

uadragesimum ~~[illegible]~~ capitulum

Preceptum Blandus esto.

Istud preceptum facit ad mores
Preceptorum nostrorum ad affabili-
tatem et amicitiam ad quibus con-
vivimus ordinatum et est unus
[illegible] i. species harum predictarum plures
nullum inserere per quem moveri

ut cum maioribus vel equalibus et socijs
et omnibus cum quibus convivimus secundum suum
causa non solum sufficit amicos et illos
cum quibus convivimus videntur amare
et eis toto posse nostro impendere quod
est gestibus ac etiam aliis delectabilibus nos
cum eis habere. Et hoc est quod in presenti
precepto intendit auctor cum dicit
Blandus esto. Et hoc est dicere quod tu
omnibus debes esse benivolus mitis et
affabilis. Pro cuius tamen precepti evidentia
est sciendum quod Albertus [illegible] super secundum [illegible]
[illegible] assignat differentiam inter placidum
adulatorem et blanditorem. Quia pla-
cidus sive placitus dicitur ille qui sola
intentione delectandi loquitur et tamen
in delectando procedit. Adulator dicitur
qui laudat aliquem in quibus non est
laudandus quia forte sunt mala et
non recta sive non ita bona aut si
non possit quod ad utilitatem gloriam et honorem
hoc plerumque tangitur. Similiter adhuc
[illegible] in [illegible] alibi in vocabulo si contingit
[illegible] in glosa adulari. [illegible] dicitur Blanditor
vero dicitur qui aliud delectare cupit
blanda intentione alicuius commodi vel
lucri consequendi et inquantum adhuc
videtur sonare potius in malum quam
in virtutem quod est contra auctoris
mentem et intentionem cum dicit Blandus
esto. De isto quidem dicendum quod licet
hoc nomine blandus proprie loquendo et
stricte sumendo sonat pars in mala
[illegible] tamen in bona ut dictum est
[illegible] auctor utitur hoc nomine large
et improprie prout sonat in bona et
[illegible] sumitur per quem modum loquendi
quia blandus sumitur generaliter pro bene
vivolo pro mite et etiam pro affabili et
isto modo ut est dictum accipitur ab auctore
Blandus esto. Nota quod quinque sunt
que efficiunt ac etiam ostendunt hominem
esse blandum. Primum est modestia in
sermone. Secundum est mansuetudo in [illegible]
[illegible]. Tertium est fidelitas in re-
[illegible]. Quartum est obsequium in longani-
mitate. Quintum est amor in prosecutione vel

De primo Eccl. xx Sapiens in verbis
amabilem se facit, gratie autem fatuorum
effundentur. De secundo Eccl. vi Si possi-
des amicum in temptatione posside eum
et ne facile credas ei. Amicus fidelis sit
tibi quasi anima tua et quasi frater per tota
omnia. De quarto Apostolus ad Ro. xii
Si esurierit inimicus tuus ciba illum
si sitit potum da illi, hoc enim faciens
carbones ignis congeres super caput
eius et cognita caritate inflamabi-
tur eius. De quinto Aug. li. de ca-
techizandis. Nulla est maior invitatio
quam prevenire amando. Nimis per-
vus propterea durus est qui nisi dilec-
tionem quibus [illegible] reddere debeat
debitum suum. Iam propter predictas quinque
conditiones convenit ut ad mansue-
tudinis virtutem perveniatur quia pro
ut [illegible] hec ornat exterius. Quod est be-
nignus in vultu, quod placidus, quod
modestus per omnia in incessu, quod gratus
et amabilis in affatu, quod et liberalis
in omnibus in effectu. Hec virtus maxime
convenit homini quia dicitur secundum
philozophos quod [illegible] animal mansuetum
natura et cetera. Valde est detestandum
et a iusticia alienum ut sit [illegible]
felle amaritudinis plenum quem natura
instituit esse mansuetum. Secundum ut di-
citur li. de animalibus. Et quedam animalia
non habent fel sicut equus mulus et asinus
et elephas. Et additur quod homines
qui habent naturam equalis sonitus et cum
sanguineis est natura dulcis aut non
inveniatur fel in eis aut valde modicum
et dicit quod illorum quam qui caret
felle est boni coloris et dulcis [illegible].
Natura ergo docet nobis mansuetos et
blandos esse debere quia [illegible] omnibus
hominibus arma tradidit. Homini [illegible]
cui soli mansuetudinis signa dedit.
Nam videmus quod natura quibusdam
animalibus cornua fortia dedit ad feri-
endum, quibusdam dentes fortes [illegible]
sive [illegible] ad dilacerandum, quibusdam

spinulas in dorso ad [illegible]
quibusdam rostra [illegible] ad dis-
cerpendum, quibusdam ungues acu-
tos et longos ad [illegible] et
quibusdam [illegible] ad ferendum et
quibusdam levitatem ad adversarium
declinandum. Cum igitur natura
nichil horum homini contulerit sed
hec omnia signa crudelitatis ab eo ab-
straxit. Patet esse debet mansuetu-
dinis ipsa facta [illegible] cum ipsa
nichil faciat frustra nec sit super-
flua nec diminuta. Cum quod
natura subtraxit malicia adiunxit
quia pulchriora homines habet
et magis crudelia quam bruta et
[illegible] bellas pagunt / armorum [illegible]
inferunt. [illegible] nulla mansuetur
obstinata [illegible] [illegible] sua
natura [illegible] est in beluam. Unde
[illegible] vide locus infra in
parte [illegible] xiiii. Cum
tibi [illegible] d. p. q. Sed tamen
nonnulli qui se ad tempus man-
suetos esse simulant donec suos
[illegible] occidant. Unde [illegible]
sunt [illegible] cuidam animali quod vulgariter
est appellatum [illegible]
[illegible] Hoc enim [illegible] se esse
mansuetum ostendit et more ser-
pentis faciem blandam ostendit
donec homo ei appropinquaverit, in
quem subito insilit et [illegible]
venenum infundit. Sunt etiam
quidam qui [illegible] [illegible] natura
[illegible] sunt ita ut belua et
[illegible] apro sunt [illegible]
[illegible] tanta iracundia ut
spumantes ore [illegible]
[illegible] vindictam desiderant ut
[illegible] [illegible] in
vadere. [illegible] nolens [illegible] sua
iniuria non [illegible] Hoc enim
apis facit que [illegible] vitam
[illegible] perdit et [illegible] sicut
iam dictum est. Sunt et quidam qui
dum [illegible] [illegible] per modicam
causa turbari [illegible] [illegible]
et [illegible] sunt [illegible] Hoc

Hec enim at quinus prium, videm
ni et malum scandit vias et
poma devorat, et descendens se super
illa involuit et sic suis spinis
involvuntur et frangantur post illa
que portat in dorso, se unum ad
in ore gerit, sed per hoc unum poma
quod reddit aliud unum reddendo
utrumque a se omnia excutit et ad
arborem iterum se curatum reddit,
Sunt enim nonnulli qui inter com
ministros ita immansueti existunt
quod velud erinacius nisi omnia ad
nutum assentiuntur eorum aculeis in
iniuriam et contumeliam eos in
pungunt et despiciunt ad terram
monent Apostolus invicem scientia
invicem et aliorum commercia dulcia
supportare et per hoc xpi legem
adimplere. Alter alterius onera por
tate et sic adimplebitis legem xpi
hoc enim sane intelligendo, nisi per
aliquam utilem interim tamen causam
necesse sit eos contristari et hoc
fiat propter aliquod bonum in con
sequendo vel propter malum aliquod
vitandum. Pro tanto Apostolus ij ad
Cor. vij c. dicebat Si contristavi
vos gaudeo, non quia contristati estis
sed quia contristati ad penitentiam. Idem
tamen. Cui bene concordat Canon
[illegible] xxiij q. v. Sive complectendo
sive ignoscendo hoc totum bene
agitur dum vita hominum corri
gatur. Si ergo vim mansueti
nostri contingat [illegible] verecundia
vincat multa esse bruta recogi
tamus que feritate deposita man
suescunt. Preterea tamen
intelligentia magis in speciali de
ipsa mansuetudine quinque occurrunt
videnda et considerandum. Et primo
quid sit mansuetudo. Secundo quid ipsa
mansuetudo faciat hominem beatum. 3o
quare mansueti terram possidebunt
4o quod domino mansuetudinem ad
aptetur. Quinto utrum mansuetudo

et clementia que sunt partes magnificentie
temperantie sunt potissime virtutes. Circa
primum quid sit mansuetudo dicendum est quod
mansuetudo secundum quod Remigius [illegible]
describit est modesti animi tranquillitas
que nulla iracundia vexatur per levitate
agitatur. Glosa super Matth. mitis est qui
nocentibus occurrit seu [illegible] non afficitur.
Alia glosa ibidem mansuetus non irri
tat nec irritatur non nocet nec nocere
cogitat. Item alia glosa Mitis est
quem non rancor vel ira afficit sed
omnia equanimiter sustinet. Circa secun
dum quare mansuetudo hominem facit esse
beatum dicta hoc est dicendum quod potissima
ratio est illa quam dominus tangit Matth. v.
dicens Beati mites quoniam ipsi terram
possidebunt. Item quia mansuetudo
[illegible] hominem tria bona [illegible] que ho
minem beatum efficiunt. Primum quia conser
vat. Eccli. x. Fili in mansuetudine serva
animam tuam. Sicut enim vasa vitrea
fene involuta a confractione salvantur
ita anima a lesione ire in mansuetu
dine. Et sicut turres mediantibus [illegible]
[illegible] in eis [illegible] suspensis
ipsa salvantur ab ictibus machinarum
ita mansuetudo animam a divina [illegible]
[illegible]. Item mansuetudo est sicut culci
tra mollissima in lecto [illegible] in qua
anima cum deo requiescit. Canticorum 1o
lectulus noster floridus. Secundo quia
mansuetudo hominem reddit valde placentem
Eccli. 1o Beneplacitum est ei fides et
mansuetudo. et hoc ideo quia fides
facit ut homo adeo [illegible]
ad intellectum, mansuetudo vero quantum
ad effectum. Tertio quia mansuetudo
hominem salvat. unde in ps. exaltat
mansuetos in salutem. Mansueti pos
sidebunt terram viventium. unde ipsum dei
quia ipse non potest possideri [illegible]
nullius est dei possessio nisi eius qui
ipse prius possidetur. Bene videtur intellige
hoc verum. Beati mites etc. de terra
quam tribuemus ait enim Si singulis

datur celo et ventis ira quod relinquitur in ventis et crudelibus superbis nisi infidelis inscia. et tali ratione declaratum est tertium principale in quo querebatur quare mansueti tamquam possidebunt. Circa quartum scilicet quod secundum mansuetudinem adaptatur. Sciendum quod adaptatur mansuetudini secundum pietatem. Si enim pietas recipiatur prima ratione est quod qui habet pietatem malo non compatitur nec vult nocere proximo. Unde qui pius est mansuetus est. Si vero pietas pro cultu dei sumatur, cultus dei est iugum suave et onus leve Matth. xi. Cum iugo mansueti gratum se inclinant et supponunt sicut immansueti illud abiciunt. Unde qui mansuetus est pius est. Circa quintum scilicet utrum mansuetudo et clementia que sunt partes integrales temperantie sint potissime virtutes. Sciendum quod videtur dicendo qui ea facit in sua 2a 2e q. c lvii ar. 4 Quod nichil prohibet aliquas virtutes non esse potissimas simpliciter, nec quo ad omnia sed secundum quid in aliquo genere. Non est autem possibile quod clementia et mansuetudo sint potissime virtutes simpliciter, quia laus earum attenditur in hoc quod retrahit a malo inquantum diminuit iram vel penam. Perfectius autem est consequi bonum quam carere malo et ideo virtutes que simpliciter ordinant in bonum sicut fides spes caritas et etiam prudentia et iustitia sunt simpliciter maiores virtutes quam clementia et mansuetudo. Sed tamen quod nichil prohibet mansuetudinem et clementiam habere quandam excellentiam inter virtutes que resistunt affectionibus pravis. Nam ira quam mitigat mansuetudo propter suum impetum maxime impedit animum hominis ne libere iudicet veritatem. Et propter hoc mansuetudo maxime facit hominem esse compotem sui. Unde dicitur Eccli. x. Fili in mansuetudine serva animam tuam. Quamvis concupiscentie tactus sint turpiores et magis continue infestant, propter quod temperantia magis ponitur virtus principalis ut dictum patet. Clementia vero in hoc quod diminuit penas videtur maxime accedere ad caritatem que est potissima virtutum per quam bona operamur ad proximos et mala eorum impedimus.

Quadragesimum sextum autoris preceptum Irasci abs re noli. Quod prius preceptum fuit ad mores preceptores nos ordinandos et inducendum ad temperantiam ordinat appetitus quod sit quod quis recipere irascitur sine causa et per immoderantiam iracundie insurgit ad iniuriam vel ad iram et homicidii et ideo autor in hoc precepto instruit appetitum temperare ipsum refrenare a superflua et inordinata voluntate se vindicandi de aliqua offensa nisi prius sit recognita et discussa. Unde dicit Noli irasci abs re quod valet tantum quod noli de re incerta et sine causa legitima quemquam iudicare quia animus est ira detentus quia tunc veritatem videre non potest unde deponere iram tunc debes. Archytas Tarentinus stando iratus dixit ... animi ... compescere saltem (?) ... in articulos ... vitae ... fulminat et minis ... confirmatur ... ut ... legitur in libro Sacre ... aliquorum hominum oculi sunt infectiva, si eos respiciunt cum eos contingerit vehementer irasci. Unde refert Solinus de mirabilibus mundi quod in Sarmatia feminas quasdam irasci et iratas prohibet eas iratas videri et prohibet eas oculis geminas pupillas habere et visu perimere si forte aliquem respexerint cum fuerint vehementer irate, et qui ...

est in aqua turbata / ideo recte de
rebus iudicare non potest / Nam ira
cum cum inquietudine sanguine pre-
cordia circa cor perturbat . est
accensio sanguinis circa cor. Et ideo
Job xvij c. secundum caligavit ab
indignatione oculus meus / Et sicut
ymago in aqua turbata non apparet
sic et in mente dum per iram turbata
fuerit, veritatis lucem non potest / hanc
autem turbationem procurat dyabolus
Est enim sicut piscator astutus qui
propter hoc aquam turbat ut facilius
pisces capiat / sic dyabolus ut pi-
sces capiat in homine turbationem vel violentiam
vel velaverit oculum rationis ut sinum
capiat At cum duxerit per libitum sue
voluntatis. Ideo qui circa tuum mala
tantum cum eius oculi sunt velan-
tur est ad quod irati cum iniurias
oculum rationis impetu ire inundi
polet immoderate punire Unde
Valerius maximus libro nono dictorum et
factorum et memorabilium refert quod
tarentinus architas ad dum in
remotis partibus sub pytagora philosophia
studuisset, et tandem post adeptam
doctrinam sicut ad patriam remeasset
curas sua propter villicum negligentiam
perdita et corrupta vidisset iratus
male merenti hoc fertur dixisse
notabile verbum / Sumerer de te suppli-
cium sumere, si tibi iratus non essem
Malo enim impunitum dimittere quam
propter iram iusto gravius te punire
Hoc idem refert Seneca ad
Senecam / Salvia epistola xxiij ut fertur ac
Platonem dixisse quam pluribus te
necessario inpetu irato fuissem Et
Tullius libro de officiis primo cavenda
est ira in puniendo ne maior
sit pena quam culpa / Expedit
salubrium possimus eligere donec
quam ira pendente nichil est agere
tandem post magis in posterum
donec motus iste sedatus fuerit

sanior sit consilio differendum iuxta
illud poeticum, dum furor in cursu
est currenti cede furori / Unde Augustinus
de scilicet Josephus dicit quod quam diligit
qui se ira simul perfert / Et sequitur
sanior qui quod innocentes in animo ad
dixit / quia dum iusto amplius irasci-
tur et volumus aliena tacere peccata
graviora incurrimus et committimus / Ideo Apostolus
ad Ro xij dicit Non vos vindicantes
carissimi sed date locum ire Hoc est
vindicte cum ne vos illa corrumpat
hoc ubera tu suscipe habetur in Canone
xi. q. iij. Et lex civilis dicit
quod iudex non debet plus iusto quam
vindicare in eos quos malos putat
ut ff de officio presidis aliquando / Ideo
ait Boycius / lex videt iratum, iratus
non videt legem / Expediens igitur
conclusio talis quod animus noster tempore se
debet a subito appetitu vindicte
Est enim ira secundum Damascenum libro secundo
appetitus vindicte / Unde in aplis
in nono ethicorum distinguit tres
species iracundie ubi dicit, quod irati
sunt quidam sunt acuti / quidam amari
et quidam difficiles // acuti sunt qui
nimis cito irascuntur et cito leviter
de talibus loquitur Salomon prov. xv
iracundus statim indicat iram suam
qui autem dissimulat iram suam callidus
est / Amari sunt quorum ira diu
servat et difficile solvitur / quia tamen
ut scilicet iniurie illata nimis
manet in eorum memoria / Difficiles
sunt graves sunt quorum ira diuturna
est et non mutatur sine tantum et
vindicta non / Propterea quia autem
attendit ad primam iracundie speciem
que cito surgit et levi causa Ad
hanc curandam precipue Propterea indicat
nos auctor dum dicit Mali irasci
abire / Propinquissarum intelligencia magis
in speciali est de tali quoque querendum
vel investigandum vij. Ubi irasci possit
esse aliquid licitum / Pro hac parte aptie

facit quod dicit dyonisius c. iiii de di-
vinis nominibus. Malum autem est sine
ratione. Dicit autem philosophus vii ethicorum quia
ira non perfecte audit rationem. Et gregorius
dicit v. moralium: Quia non tranquillitate
mentis ira oculus dilaniata quo-
dam non suffragantis perturbat. Et cassi-
anus dicit in libro de institutis ceno-
biorum: qualibet ex causa iracundie
motus effervescens excecat oculos cordis.
Ergo irasci semper est malum. Preterea
ira est appetitus vindicte, ut dicit
glossa super leviticum xix: Non oderis fratrem
tuum in corde tuo, sed appetere vindictam
non videtur esse licitum, sed hoc deo
est reservandum secundum illud deuteronomii xxxii:
Mea est ultio. Ergo videtur quod irasci
semper sit malum. In contrarium facit quod
Cassiodorus dicit super illud: [illegible]. Qui
sine causa irascitur reus erit; qui
vero cum causa reus non erit. Nam
si ira non fuerit nec doctrina proficit
nec iudicia stabunt nec crimina compe-
scuntur. Ergo irasci non semper est malum.
Hanc questionem tractat beatus Thomas
qui eam ponit in secunda secunde q. clviii
dicens: Quod ira est proprie passio quedam
appetitus sensitivi a qua vis iras-
cibilis denominatur. Est autem considerandum
circa passiones anime quod dupliciter potest
in eis malum inveniri. Uno modo ex ipsa
specie passionis, que quidem consideratur
secundum obiectum passionis, sicut invidia
secundum suam speciem importat quoddam
malum. Est enim tristitia de bono alterius
quod secundum se rationi repugnat, et ideo
invidia mox nominata sonat aliquid
mali ut philosophus dicit ii ethicorum.
Hoc autem non convenit ire, que est appetitus
vindicte. Potest enim bene et male
vindicta appeti. Alio modo invenitur malum
in aliqua passione et sic potest malum
in ira inveniri, quod scilicet quis iras-
catur plus vel minus preter rationem rec-
tam. Tunc irasci est laudabile, et tunc dicitur

Ad argumentum primum videtur quod ira
dupliciter se potest habere ad rationem.
Uno modo antecedenter, et sic trahit rationem
a sua rectitudine, unde habet rationem
mali. Alio modo consequenter, prout scilicet
appetitus sensitivus movetur contra
vitia secundum ordinem rationis, et hec ira
est bona que dicitur ira per zelum.
Unde gregorius v moralium dicit:
Cavendum summopere ne que ut
instrumentum assumitur menti dominetur,
ne quasi domina preeat sed velut
ancilla ad obsequium parata a rationis
tergo numquam recedat. Hec autem
ira etsi in ipsa executione
actus iudicium rationis aliquid impe-
diat, non tamen rectitudinem rationis
tollit. Unde Gregorius dicit quod
ira per zelum turbat rationis oculum,
sed ira per vitium excecat. Non est
autem contra rationem virtutis ut inter-
mittatur deliberatio rationis in exe-
cutione eius quod est a ratione de-
liberatum, quia et ars impediretur
in suo actu si dum debet agere
deliberaret de agendis. Ad secundum
dicendum quod appetere vindictam
propter malum eius qui puniendus
est illicitum est. Sed appetere vindictam
propter vitiorum correctionem et boni
iustitie conservationem laudabile est
et in hoc potest tendere appetitus
sensitivus inquantum movetur a ratione.
Et dum vindicta secundum rationem
iudicii ordine fit, minister est
Potestas puniens ut dicitur ad Ro. xiii.
quadragesimum tamen [illegible]
propter iracundiam ira
postquam auctor in xxii
[illegible] precepto plura
rudimenta ad tamen pertinet plures
spectantia scilicet [illegible] [illegible]
movent cum inim[icos] et a subito
appetitum vindicte. Ponit vero in
primo precepto subsequenti plura
dimicata. Cum vero ad eos flammam
pluviam [illegible] que moveri eam

parte non solum a subito vicio est ab
immoderato appetitu vindicte vicium
dicitur iracundia tempore procacis
precepti intelligencia et abstinencia est
breuiter sciendum est duplex est iracundia
una est actiua que dicitur ira alia
est passiua que dicitur aliena/
passiua docet remediare apostolus ad Ro
[illegible] et ibi ponit decem reme
dia contra iracundiam passiuam primum
namque remedium est ut ostendatur
irato quod illud propter quod est iratus
fit in voluntate sua quia ultra
aliquid involuntarie faciens pro impedit
cum propter quem fit quod facit
Quando est quod ille contra quem aliquis
est iratus vult et facit contra eius
propter quem ille est iratus Cum ergo
nullus propendit semper nullus
videtur propendere aliud quod desit
quod vult et facit ipse Secundum ad
esset iratus pro eo quod aliquis voluisset
cum fallendo et ipse offensio fallen
cale pertinet non videtur propendisse
enim Tercium quando confitetur eum
se male egisse et penitet Sicut
cum cessat ira quia iratus repu
tat hoc esse pro satisfaccione vn
dicit apostolus ubi supra et est Plura
Nam dicit quando aliquis confitetur
defectum suum ibi est quedam ve
nialia Sicut eciam ueniencia non
potest esse propensio nec defectus
quando negat que sunt manifesta
ubi autem est venialia non potest esse
propensio nec defectus Et pro
ea transgressione suorum negatis
et contradicentibus magis flagellans
ad confitentes autem iuste flagellan
quietarum ab ira Quartum est quod
ille contra quem irati sunt humi
liant et subiciunt seipsos nobis
irati non gaudent apud eum vindicando
Quintum cum confitentur se esse iniquos
irato quia cum iniquus sit timor
nullus autem aliud timens propendit

Et autem ad similitudines cessat ira canes
manifestantur non mordentes eos qui
resident ut dicit apostolus ibi Quintum
remedium quando ille contra quem sumus irati
dicit se fecisse propter ira ad quod fit quod nos
Sextum cum ut dicit apostolus non irascimur
ad minus irascimur quia non videtur propter
propensione egisse illud Septimum est
longitudo temporis Nam ut dicit apostolus
cumulat iram tempus Octauum est quod
maior est ira alicuius contra quem
irati sumus cum sit irato et maxime
quando esset punitus ab alio unde non
dicit apostolus quoniam cui dicebat Tam
non tuleris pluries irato ... aut si
cum viderit alium punitum Octauo
quietatur ira quod ille contra quem
irascimur et iram suam absorbet aut
minorem manus periculi cum nos iram
intulissemus tunc eciam cessat quia quod
timeat eum puniendum Nonum cessat ira
quando credimus iuste pati quod patitur
ab alio et quando credimus nos iniuste
egisse non enim sit ira ad iniustum/
Decimo cessat ira post mortem eius
cui irati sumus nec irascimur unde
quidam volens Achillem quietare dixit
surdam terram verberat iratus/
Secunda iracundia dicitur actiua que est
mala hanc docet auctor parte decimo
quarti iracundiam ipsam Circa quod notandum
est secundum quod ponit duas iracundias
et iratum Autem iracundus est qui
sepe irascitur vel semper unde vera
qui aliquando irascitur iracundus est sed
ille dicitur iracundus qui crebro hac
passione superatur Remedia ergo contra
iracundiam superancia sunt principaliter
amor utilis disciplina / equalis contempla
cione / subiecti propter destruccionem et preci
cionis offensio De primo Gen xxxix Ira
offensio de primo ... [illegible]
[illegible] sed in consensu [illegible] pro eo quod nullus

pectum ita comprimit deum christum ira quia
se erigit contra deum. Homo cum irascitur
ipsum deum contra est unde contumeliis
afficit et mittit sputum in faciem eius
sicut Iudei fecerunt Job xxx faciem
meam conspuere non verentur. Circa hoc
nota quod multis de causis placari debet ira
primo quia valde potens est ad destruendum
omne bonum in homine Ezech primo vidi te
quasi flammam quia ignis comedit pre
ciosa dehinc pulcherrimum prelium mundi contra
ignis iracundie. Secundo quia ira multum time
tur quia sicut vno ... quis totam
familiam vel villam vel castrum vel ecclesiam potest
totam. Homo enim iracundus est sicut ignis
nimium comburens eos qui iuxta se sunt
unde Salomon Vir iracundus provocat rixas
Circa tercium ... quod iracundia istam
gratiam nullis modis nocet ... subiecto primo
nocet corpori quia zelus et iracundia mi
nuunt dies Eccl xxx Item nocet fame
Eccl xxi Obiurgatio et iniurie annichila
bunt substantiam quia sepe iracundus propter una
alapa vel propter unam iniuriam amittit centum
vel mille libras Item nocet anime ...
inducendo unde super illud Prov xv Vir
iracundus provocat rixas dicit glossa Cum
virtutum ianua est iracundia, qua clau
sa virtutibus intrinsecus dabitur requies aperta
ad omne facinus accendetur Prov xxix Qui
ad indignandum facilis est erit ad peccandum
pronior. Circa quartum est ... ...
quod sicut omnia mala que sibi homines ...
... ... iracundia ... Prov
xviii spiritum ad irascendum facilem quis
poterit sustinere. Homo iracundus propter hoc
sunt amicis et familiaribus iracundus Prov
xxii Noli esse amicus homini iracundo. Tercia
nisi hec iracundia ... ...
ex hoc in x vicis ... ...
assignat Gregorius ... in libro ...
moralium quibus iracundus afficitur et ...
que ... in figura ... illa
x ... designantur x ...

cundia animi. Quintum est quod iracundi
litigiosi sunt Prov xix Vir iracundus
suscitat rixas. Sextum quia iracundi
intollerabiles sunt Prov xxvii.
Grave est saxum et onerosa arena
sed ira stulti gravior utroque. Tertium quia
iracundi exortantur ad destruendum ... Prov
Prov xv Lingua sapientum ornat
scientiam os fatuorum ebullit stultitiam
Quartum quia iracundi mensuram excedunt
iustitie unde Iacobi i Ira viri iustitiam
dei non operatur. Quintum quia iracundi
concordiam dissipant et discordiam ...
Prov xxx Qui provocat iras pro
ducit discordias. Sextum quia iracundi
conturbat oculum mentis unde dicere
potest illud Ps Turbatus est a
furore oculus meus. Septimum quia
iracundi potius parati ad ...
in malum. De talibus loquitur Ps
Veloces pedes eorum ad effundendum
sanguinem. Nonum iracundia homines
infatuat Job v Virum stultum
interficit iracundia. Decimum iracundus
ante ... ipsum corrigat ...
facit contra illud Apostoli ad Gal vi
Et si occupatus fuerit aliquis in
aliquo delicto vos qui spirituales
estis vel esse debetis eum corripite
qui ... est in spiritu lenitatis
Cum iste ... ... pugnat ...
bestia contra christum et ... eius
melior est ... qui habet istam
bestiam vincat quam qui capit
civitatem quia melior est qui
dominatur animo suo scilicet iracundo
expugnatore urbium Prov xvi
Quod est valde notandum quod istud in
fimam iracundie ... ...
in maritatam assignat ... ...
... ...
assimilat ... ...
gladio ... ...
... ...
... ... ut insanum

pb ffacl

Sexto ille bulierum Septimo vero
scripsi martirum. Dico primo quod
iracundie viciu(m) assimilatur fornaci — *Fornaci*
de quo notatur Exo ix Ubi loquitur
de sexta plaga quod ex cinere fornacis
facte sunt pustule et vesice in
hominibus animalibus. Moraliter fornax
dyaboli mens iracundi est in qua
ignis iracundie accenditur. Daniel
Exemplum viii Non cessabant ad hominem
liguando et non stuppas in igne cum
ligna / sufflatorum. Hinc fornax
est incendium iniuriarum contra id
audiens proprium / Unus petite voli
maledicta referre. Apostolum est re
iracundia in iniuriam et filliadia non
dicunt malorum sine contumeliis quod
exhibentur Exemplum xix Nec recens ubi
durum. Linee sue lingue detrahentium
que magis incitat ad odium deceptionis
Exemplum propheta Susanno et bilingibus
maledictis / multos cum turbatione
pacem habentes. Mercellus dicit
sapientia que filii inferunt in guerra
primus ictus est quando destruitur
domus vel vinea Prov. xx
cum incipiens est sustinendo sapiens
Faber est dyabolus qui super incude
fabricat mentibus dirimenti fabricat
iracundiam et homicidia et iniurias
et contumelias que omnia procedunt
ex iracundia. De isto fabro loquitur
Ysaie liiii^o Ecce ego creavi fa
brum sufflantem in igne / favilla
hominis fornacis vel cineris sunt
signa in facie. Postquam enim dicitur
pax facta inter inimicos adhuc quod
cineres remanent habet aliquas
reliquias in mente furiosi, et vel
cito in mente turbato que animi
iracundi et sunt crudeles in partes.
Dixi secundo quod iracundie vicium
assilatur gladio anaperiti Iracundia — *gladio*
iracundia est gladius dyaboli
cui vix potest resisti. Hoc gladio

occisus fuit Lamech qui interfecit
puerum suum. Reg. ii^o Absalon fratrem
suum. In Regum Amicitias non patiuntur
nec filius patri nec frater fratri cum
furor iste venit. Hinc bella hinc
homicidia hinc discordie. Hinc iniuria
sicut scriptum est Prov. xv Vir iracundus
provocat rixas etc. Hinc blasphemie
in deum hinc vendicaciones factorum
Prov. xii Fatuus statim indicat iram
suam. Dixi tercio quod istud vicium silet — *[illegible]*
et hoc propter nomen cuius interpretatur
quia galia tristicius interpretatur / per
intelligitur quia facit hominem tristiorem
ab amore in odium, a virtute in vicium
et homines transfigurat in figuram, et
cum facit torvum vultum et horridum
aspectum et frendere et fremere suum
aprum ut tali dici possit illud Dan
iii^o. Cum faciens aut humana tua.
Dixi iiii^o quod istud vicium amice te — *[illegible]*
vocati assilatur. Aqua dicitur in ho
malum cum tela prius extendit filo
texture et postea ponit in turbis de
vestit in medio inter extremitates inpot
textura sufficientem et separat vec
uaconi conveniente unde separat
locum in quo abscondatur ad insidiandum
et postquam inuisam videt involuit eam — *Viso*
et inficit et post ea cum paritur
et inficit, et post ea cum patitur
fames eius humiditate fugit. Per
hoc intelligi possunt malignorum
insidie in hoc multo sunt subtiles
et astuti ad bona opera inimicorum
sunt ut faciat mala, bona autem
facere nesciunt Jer. iiii. Dixi quinto — *Fur*
quod fructum est filius frenetico sive
cuius cum intellectus furiosus et iracundus
frenetico, qui dum aliis obsequiosus
non dimittit sed ipsos maledicit. Hoc
patet in oracione dominica quando dicit
dimitte nobis debita nostra. Iudicium
petit quia ille benedictus cui deus
peccata dimittit sed cum adiungitur sicut
et nos dimittimus debitoribus nostris

Si non vult dimittere aperte per verbum
et sibi maledictionem imperat / tu ergo
dimissionem petat qualem alii faciunt
De tali scribitur Ecci. xxxiiii Et unus
orans et unus maledicens / et unius maledicens
cuius vocem exaudiet deus / potest
dici cum volens benedictionem evangelii
ab eo dicta scribitur dimittite et di-
mittetur vobis Luc. vi Dixi sexto
quod iracundus similis est olle succense
de qua dicit Jer. i Ollam succensam
ego video et faciem eius a facie
aquilonis Sic quidem olla sup[er]
ignem est cor hominis ad ardoribus
et appetitibus iracundie fuit / Olla
quippe succenditur ad ignem iracundie
maligni spiritus persuasionibus instigatur
et consensu desiderio eius faciem
accendit Et olla quanto est ad ignem
ignescit et fervescit / ac ad maiores
undas emittitur / et si per sibilis in
durescit / Sic iracundus quanto magis
adhuc in corde gerit tanto in aspectu
dei ingravior efficitur ac ad fervescat sunt
illud Apostoli Ebr. cum in fervidis
est fervescat adhuc Dixi vii quod
iracundus similis est urso qui de
audacia vindictam recipit dum alios bestias
querit simplex offendit / et finaliter
simplex interimit / Legitur in libro de
naturis animalium quod ursus mel mi-
re diligit / pro quo altissimas arbores
scandit / et sepe dum querit illud
videt / venator dum hoc percipit circa
radices arboris palos acutissimos in
ducit / sicut plurimum ursus descendat ad mundum
dimittitur / et ante foramen arboris
malleum valde ponderosum suspendit
ubi mel consistit / Veniens ergo ursus
et non valens propter malleum capere
ad mel in mittere / cum malleum cum
pede aliqualiter removet a foramine
malleus ergo pede pulsus dum ad locum
suum naturaliter resilit redire aut
ursi aliqualiter percutit / qui magis
iratus fortius a se malleum pellit
qui quanto fortius et violentius
a loco suo pellitur tanto fortius
ad eundem redire festinat Ursus ergo
tam vehementer turbatus fortissime
a se malleum iacit / sed malleus
dum redit corpus eius fortissime
ferit / sed cum debilis cepit ad
super palos velle stare et per
iracundiam simplex occidit Modo
multi sunt hodie qui ursi modo
immoderate mel le .i. parvis
prava dulcedine vadunt ad mortem
Pro premissorum intelligentia magis
in speciali est de aliquibus dubitandis
investigandum et primo utrum
ira et cetere passiones cadant in
sapiente Secundo utrum sit per ira
cum maleficium Tercio utrum sit per
mortale peccatum vel veniale / vel
quando mortale vel veniale / Circa
ad primum quidem videtur cum libro
de civitate dei dicit quod aliter
Stoici sentiunt Stoyci aliter peripatetici
aliter christiani Stoyci simpliciter
huiusmodi passiones non cadere in constantem
virum / quamvis cum quibus aliqua
sustinuit adversa tamen in ipsis
retinuit suum animum et constantiam
unde refert Seneca de Sorte
unde refert Senecam veneni maxime
ab latam / tamen intrepidus
immortalitatem bibit / et in mollitate
ac disputationibus bibens porcione
illam letus auxit Peripatetici
vero dicunt has passiones in sa-
pientem cadere sed moderatas
rationi subiectas / et ponunt exemplum
Seneca de Xenophonte ... qui
audita filii morte dolens de capite
deposuit / sed audito in fortiter
pugnando occubuisse coronam
resumpsit dicens se magis gaudere
de filii virtute quam dolere de filii morte

Utrum passiones cadant in virum constantem

Stoyci

Peripatetici

xxiii

[I]n disciplina autem nostra ut in libro
de civitate dei dicit Augustinus non quaeritur
utrum pius animus irascatur aut tristetur
sed unde. Nam ut idem dicit in libro
retractationum, aliud est irasci fratri aliud
culpe fratris. Non enim qui culpa fratris
irascitur, qui peccato fratris irascitur, nec
sine causa irascitur. Secundo ad sciendum
quaestionem videlicet utrum ira sit maior

2

tale peccatum cuius causa, quia super id
Proverbiorum xxix Iracundus provocat rixas
dicit glossa Valde ianua omnium vitiorum
est iracundia, qua clausa virtutibus
intrinsecus via, cum vero aperta intrat
vitia et ita est causa omnium malorum.
In contrarium dicit glossa quod ira generatur
ex superbia et inani gloria et aliis
peccatis ergo non est causa omnium vitiorum.
Solucio. Dicendum est quod cum dicitur ira
est ianua omnium vitiorum, sit sermo de
ira progressiva in actum, quia tunc
est ianua aperta, et non dicitur ianua
omnium vitiorum simpliciter sed illorum quae ex
ira immediate procedunt vel quae
adiuvant in nocumentum proximi. Unde
cum dicitur ira est ianua omnium
hoc intelligitur de illis quae ad no-
cumentum proximi pertinent quae notat
apostolus ad Ephesios iiii in fine et con-
sequenter cum dicit Omnis amaritudo
et indignatio et ira et clamor et
blasphemia tollatur a vobis cum omni
malitia. Estote autem benigni in
invicem, misericordes, donantes in-
vicem sicut et deus in Christo donavit
vobis. Concluditur ergo quod ira non
est mater omnium vitiorum sed superbia
ut habetur Ecclesiastici x Initium
omnis peccati superbia et qui tenu-
erit illam adimplebitur maledictione.
Secundo ad primum videtur dicendo quod ad

3

formam et tunc habet hoc quod est sine
dubio quod motus ire est peccatum
esse inordinatum dupliciter. Primo
ex parte rei appetibilis, utpote cum
aliquis appetit iniustam vindictam
et sic ex suo genere ira est peccatum

mortale et contrariatur caritati et iustitie.
Potest tamen contingere quod aliquis appetitum
vindicte sit veniale peccatum propter imper-
fectionem actus, quae quidem imperfectio vel
est ex parte appetentis, puta cum motus
ire praevenit iudicium rationis, vel ex parte
appetibilis, puta cum aliquis appetit in
aliquo modico se vindicare, ita quod etiam
si actu inferatur non est mortale,
puta si parum trahat aliquem puerum
per capillos vel huiusmodi. Alio modo ex parte
modi irascendi, utpote si nimis ardenter irascatur interius
vel nimis manifestet exterius signa
ire, et sic secundum se ex suo genere non
habet rationem peccati mortalis. Potest tamen
contingere quod sit mortale ut si ex vehementia
ire aliquis excidat a dilectione dei et
proximi.

Quadragesimum capitulum auctoris de
septimo Remedio iracundie in quo
quidem auctor super plurimum inducit
nostram aliquam ad affabilitatem
et amicitiam inducentia, ac

etiam ad primum praedicti fluminis scilicet
iustitiae pertinentia, et potius aliqua pertinent
ad subiectum affirmativo et aliqua pro
magis negativo, et quae sunt illa plu-
ries supra monstratum est ita quod nunc ergo
pro hoc amplius restat. Nunc
vero subsequenter restat determinare de
isto praecepto quod etiam sub modo negativo
de Remedio iracundie quod velut unum
et si velis cum aliquibus quasi dilectus
amicitiam retinere, super omnia praecave
tibi diligenter ab irrisione, quia irrisio
inter ceteras habet amicitiae et affabilitatis
repugnantiae et ideo contra hoc dat speciale
praeceptum dicens Remedium ire iracundie
propter hoc praecepti intelligentiam et alias
notitia est de infrascriptis dubitabilibus
respiciendum. Et primo quid sit irrisio.
Secundo quem effectum habeat. Tertio irrisio
quae sunt illa quae habent
inducere ad huiusmodi praecepti observantiam.
Quarto utrum sit speciale vitium ab aliis
distinctum quibus nocumentum proximo per
verba infertur. Circa primum irrisionem

ps 2a pars

subsequenter incitatur. Sexto utrum invi-
sio sit peccatum mortale. Circa primum
videtur Thomas 2a 2e q. lxxv quod de-
risio est vicium quod sit superba vel
secundum aliquis bona aliis conlucescere
debeat minorem quam apud seipsum con-
siderat. Circa secundum videtur quod est
actus huius vicii est ad quem produ-
cit vel movet aliqua propria ubi vel
secundum per que sibi vel aliis inducat ad
invidiam ostendit quos iniuste habet
vel habuit propter ea ut de eis apud
illos erubescat, et apud se vel in
seipsum confundatur et amittat et dicit
securitatem conscientie et bonam opinionem
quam habebat de seipso, ita quod in-
par ipse intendit homo tollere rem
quam invisus sibi ad propriam laudem
reputabat. Unde consueverunt dicere
derisores de illis quos irrident: Non
es talis qualem te reputabas.
Circa tertium videtur Thomas ubi supra
quod additur preceptum abstinentiam in
quibus nos debent tria tempora que
derisione bonorum consistunt. Primum est
quia invisio retrahit credentes a ca-
tholica credendorum notitia dum con-
fidere videntur. Unde glo. super id
ps. Miserere nostri domine quia multum
repleti sumus despectione dicit: Deri-
detur a tentate quod amat qui spe-
rat non visa vel invisa, et ei dicitur quid
vides unde quid credis. 2o invisio
retrahit penitentes inchoata et assu-
ta prima dum earum videtur prima.
Unde glo. super id ps. Job dic ex
[illegible] mulsi undi mei dicit sic
amos diabolus aliter nescit gerere
arte quadam vult agere: facit eum
sub eadem penitentes quando invitet eos
in earum destructionem invisos et lauda-
bant eos non earum sectantes. Tertio
invisio detrahit proficientes in bono
a bona perseverantia dum earum boni
actus deridentur. Unde Gregorius de invisionibus
dicit sic: Si forte in aliorum actibus
bona quidam conspiciant, mox ea ma-
nu pestifere exprobrationis evellunt. Multa
alia dampna invisionem inferunt que
habentur in Summa de viciis in tractatu de
superbia in c. de erubescentia mala, que
nunc obmittuntur. Sciendum est autem quod de
hac invisione tangitur supra in xxxviii
precepto quia verecundia in sua materia
que est mala et ibi satis de materia.
Circa quartum vel videtur primum Thomas ubi supra
quod sicut aliquis gravando intendit depri-
mere proximum honorem, et detrahendo di-
minuere famam et susurrando tollere
amicitiam, ita irridendo intendit quod ille
qui irridetur erubescat, et quia hic
finis distinctum est ab aliis ideo et
peccatum derisionis distinguitur a peccatis
ante dictis. Circa quintum primum est quod est
quedam derisio que vadit per alienis culpis
et talis si paciens sustineat meritoria
est. Unde glo. super illud Job xii:
Qui deridetur ab amico suo sicut ego, illud
facit humana derisio proximum deo que
ab humanis viventibus vite innocencia
fuerit alicui est et alia derisio que
nascitur ex culpa et talis non est
meritoria et si paciens sustineat.
Unde Gregorius: cum derisio ex culpa na-
scitur, nullum meritum in derisione generatur.
Circa sextum vel utrum derisio sit
peccatum mortale videtur Thomas ubi supra
quod quando aliquis malum alterius personae
vel defectum in ludo vel risu ponit
derisio dicitur, et proprie hoc fiat ingeniose
est proprium huius se. Sic derisio est peccatum
mortale veniale. Sed quando accipitur
quod proprium bone persone sit aliquid unde
est animo cum principaliter et tamen vile
existimare ut de eius malo non sit
curandum sed quasi pro ludo habendum
et derisio est mortale peccatum et gravius
quam contumelia quia contumeliosus
videtur accipere malum alterius seriose
irrisor autem sive illusor in ludo

et ita videtur esse maior contemptus
et honorans et sic hec est que petit
et tanto maius quanto minor debetur
reverentia persone que illuditur. Unde contem-
ptissimum est irridere deum et ea que
dei sunt. Hoc genus irrisio primum
hec irrisio misera pugna hominis et a
bene agendo impedimentum.

Quadragesimum quintum documentum
preceptum Miserum noli irridere
postquam dictum est supra in xxx°
pecti precepto aliqua pertinent
observancia caritatis in quantum gerit se
modo negativo docens nemini ut iniuste
noceat nunc vero in presenti precepto subsequenter
ponit rudimenta in speciali clementie et
affabilitatis confirmativa. Sub isto precepto
dicens Miserum noli irridere. Quasi velut
in nullo quam angustiatum et infelicem speciali-
ter noli irridere vel nullo modo debes quasi
angustiatum et in angustiis positum plangere
appetat deus et ex qualitate vide illud
dicens ipsum deus deus noster resipiscen-
dum humilitate mala et labores et angu-
stias tuas et in isto dei iudicio potest
ad meliores exire gradum in pluralem.
Apertius dicit Seneca in tragediis libro ii°
Quemcumque miserum videris hominem
esse / cavere tu mortalis homo quod fieri
nec dignitate vel potentia temporali digne
felicitatis contendis proximum tuum vel fratrem
in casu suo non ipsum irridebis despicias
vel contemptuas, sed a superno principio
placabis et condoleas tue statum debet
humilitate cognoscas tunc graciam et quod
es et proximo tuo pridem dignitate
operatur ipsum compassionis et misericordie
debito compatiens quam esto quod ipsum prospe-
ritatem ventosam et singulare homines
christianis concedas / te forsan plurimis
minores felicitatis concedit operatio Salomo-
nis in dictis ... proximum tuum de
tempore suo / et hec impossibile verum veritatem
quam docet autem prima dicit Mi-
serum noli irridere. Protinus precepti multi-
gracia ac eius observantia est breviter
notanda, quia ista sunt que se debent

homines a miserabili irrisione retrahere
quamvis possunt ad vitam et ad virtutem
passionem inducunt. Primum est scriptura
quam est qua certum est canonica.
Super Deo° monet nos sacra scriptura
Ecclesiastici vii dicens Non irrideas hominem
in amaritudine animi. Est enim qui humiliat
et exaltat circumspector deus. Et Job
xxx° flebam quondam super eo qui afflictus
erat et compaciebatur anima mea pauperi.
Dicit Seneca libro de clementia Est
enim miseria est egritudo animi ob alienarum
miseriarum speciem, aut tristitia ex alienis
miseriis. Et de hac aptius facit quod
narrat Valerius ... libro v° de clementia
Marcelli capitis Syracusanis, qui
cum esset in arce constitutus et captivarum
urbis et afflictorum multitudinem ... lacrimas
fuerunt tamen lugubri fletu que
non potuit. Narrat eciam ibidem quod
cum Cesar Augustus caput Pompei
aspexisset, quia cum deviceret
pias lacrimas fudisse fertur. Narrat
eciam ibidem de clementia Pompei
cum rege Armenie qui contra populum
romanum bellum gesserat in conspectu
suo ... diu iacere non est passus
sed blandis verbis recreavit eundem
dyadema quod abiecerat capiti regali
impressit in pristinum fortune habitum
restituit eque pulchrum iudicans
et vincere reges et facere. Licet autem
talis misericordia debet esse in omnibus
principaliter tamen in presidentibus est
et maxime necessaria specialiter in re-
mittendo et reparando miserorum penas
quia misericordia seu clementia est
animi temperantia in potestate ulciscendi
vel lenitas superioris ad inferiorem.
Crudelitas vero nil aliud est quam
atrocitas animi in penis exigendis
ait Seneca libro ii° de clementia.
Et idem Seneca libro i° c x. Principes
autem non solum salutem sed honestum
vitam agat nulla gloria est excusa-
tionis animadversione. Unde in laudem
Traiani dicitur quod erat natura clemens
in omnes, austerus in paucos, quibus

parentes adeo necessitas esset ut tempore
nupciarum cuncto munus depredatus
sit furandum, quibus pluribus vice
maritum in ipsum delinquisse. Sic est
depredatus a furanti ipsa cognoscitur.
De tercio sancti canones supponunt
inscriptum predicandi talem dixerunt
[illegible] Item veteres ipsos mi-
seros defendere [illegible] et de manu
calumpniancium et opprimencium liberare
debent. Unde Ieremie xxii Regum
officium est facere iudicium et iusticiam
et liberare de manu calumpniancium
vi oppressos et advenam pupillum
et viduam qui facile opprimuntur
auxilium plenum sancti tu inspice
[illegible] in Canone [illegible]
est iudicare [illegible] nobis imputare
[illegible] causa iniusticia a ministro
est [illegible] ut dicit Daniel
c. xiii. Circumstancia intelligencia
est magis in speciali de tali hoc
[illegible]. Utrum sit maius
peccatum in genere aversio qua peccator
avertitur a deo ad partem [illegible]
vel ad divina iudicia [illegible]
aversio patris vel matris. Et
videtur quod illa que in deum est sit
maius peccatum quia iniuria dei est
maior quam iniuria hominis ergo
aversio que fit in iniuria dei maius
est quam aversio que fit in iniuria
patris vel matris eo quod sub iniuria
proximi intelligitur. Preterea qui de-
sperans divina iudicia non credit
deo et ita cadit a fide, sed infidelitas
est maius peccato [illegible]
[illegible], ergo aversio iudicis est
maius peccatum quam aversio patris
et matris. Contra aversio patris et
matris morte puniebatur in veteri
lege; aversio autem illa qua avertitur
deus [illegible] in [illegible]
peccati ut [illegible] usque ad peccatum
quodcumque non fuit digna tali pena
ergo peccatum aversionis maius est
in parentes et [illegible] quam peccatum aliquod

quo avertitur deus. Item de aversione
patris et matris [illegible]
[illegible] qui subservivit patri et qui de-
spicit partum matris sive effodiant eum
corvi de torrentibus et comedent eum filii
aquile. Talis autem pena ad literam
maior est dicitur de similitudine qui de-
videt deum ergo maius videtur esse peccatum
aversionis patris et matris in genere aver-
sionis. Solucio: Dicendum est quod quedam est
aversio qua avertitur deus in se et
alia per consequens qua avertitur in aliquo
effectu. Effectus autem potest esse duplex
vel qui reperitur generaliter omni peccato
vel qui reperitur communi peccato. Sic
dicendum ergo est dicendum quod aversio qua avertitur
deus in se maius est peccatum in genere
aversionis; sed illa qua avertitur in
effectu quod pertinet ad communi peccato
Sic autem quod aversio dicitur generaliter
cuiuslibet peccatoris sicut dicit in auctoritate
Ysidori. Inferior est et [illegible]
qui adherens agit quod peccavit [illegible]
de pe. di. ii. Vel sic quod aversio dei
dicitur esse in minoribus peccatis minus
est peccatum aversionis dei quam aversio
patris aut matris cum adherens [illegible]
patris aut matris cum in infidelitate desperat divina
peccatum ut quod infidelitas desperat divina
iudicia vel inclinat ad maius peccatum
pertinet in genere.

Sedragesima questio [illegible] autoris per
totum. Circa convicia [illegible]
quam autor in superioribus posuit
tredecim aliqua pertinencia
ad ea iudicancia ad tercium paradisi fluvium
videlicet temperancie [illegible] in principio
ubi subsequenti intendit tractare de uno
alio videlicet specie illius fluvii
scilicet temperancie inter scilicet de
sobrietate que est pars temperancie sicut quod
regit animum circa delectaciones sensuum
hec autem virtus regit eos animum sicut
delectaciones gustus. Similiter ergo se
[illegible] habet temperancie gustum
circa delectaciones cibi et potus sicut quod
accipit Apostolus ad Tito ii dicens

Walesteculas hortare ut viros suos
ament, filios suos diligant, prudentes
castas sobrias. Glo[sa] dicit in ubo ? pom
pe istos fenices cum pertinet ad temperan[tiam]
que est circa delectationes gustus ut est
dictum. Cum igitur intemperantia sit vicium
bestiale puerile et exprobrabile. Quod patet
quia intemperantia est circa delectationes quas
nobis et bestiis, et ille qui intemperatus
est bestialis fit et reputatur. Secundo quia
tactus intellectui naturaliter est diversus sum
psum, Palladium. Et est puerile quia
pueri insectatores passionum sunt. Item
est et contemptibile, quia hominem contempti
bilem reddit. De Sardanapallo quia totus
erat lascivus et intemperatus, propter hoc ab
uno suo milite fuit occisus. Et quamquam
hoc vicium turpe sit in omnibus, precipue
tamen in quibus regere magis inhonestum
sive convenit, convenientia non decet duces nec
aliorum rectores bestiales esse nec pueros
nec eciam contemptibiles. Ideo reges et rectores
esse oportet abstinentes se a delectationibus
quas tactus vetat. Attendentes igitur auctor
quod non recte que expediat homini temperantiam
est gustum temperare a superfluis et in uno
statu sibi convenientie ac eciam potestate
quam specialiter facit sobrietas, et hic re
nom. per convivia celebrantes et ingressus
ut pluribus minime passit. Prohibita
precipit auctor tamen convivia celebrari
diversis statu convivia, qui velut vivere
auctor et ad convivia, vera quibus accedit
debet nel convivia fare ita quod istud p
ceptum active et passive intelligi p[otes]t
et utrumque ipsum habere. Item Precepti
intelligenda ac eciam observancia est hinc
sciendum quod homini virtute salubriter sobrietate
sibi et potus tenenda et amplectenda
persuadent nobis tria, scilicet natura scriptura
et universorum natura. Et primo persuadet
nobis natura parvitatem et sobrietatem cibi
et potus servare, quod raro in omnibus fine
vel servari potest, homo cum respectu
sui corporis parvi oris est ut cyclops
in hoc animalia, habet cum hoc unum os

tum duos oculos et duas aures
habeat. Item persuadet eciam brutis
delectationes que fiunt nisi in tempore
cibi. Dissuadet insuper natura aliorum
delectabilium sumptuositatem. Unde
hug in sermonibus. Etiam modice potest
sed gustus tenuia exigua delectatio
optima parum palliare, optima diu
molestia parit hinc et morbi
varii generantur. Ad gulam quo amor
vite et timor mortis moneret. Dicit
narrant cum historie de allexandro
quod semel pervenit ad unam gentem
que ob nimiam abstinentiam longissimo
tempore vivebat. Nam et Boeci dicit
quod prima mundi etas que diluvium
antecessit nullas carnes in usu
unquam habuit nec vinum, sed aqua
solido usa fuit, nichil penitus
seminavit sed tantum fructibus usa
fuit, quos humus sponte produxit
et addit usque ad vesperum ieiunabat
et tamen ieiunium sola glande sol
uebant et dicit eos ex hoc esse
felices. Nam et nobis serviores
et fortiores erant et longius eciam
prolus vivebat. Ablatam causam
quam sapientes dicunt eius non
passimus nunc aliqui alius habet
tamen nobis raro adesse ut eorum
corpus non perfruitur nec liberatis
aer ducitur, nec in venis infrat[ur]
humoria inparantur, nec vita hominis
minuatur et sepe repentina mors
inducatur. Unde cum morbi inquit
nisi ex saturitate generantur. Sepe. u
nisi ex repletur digeritur quod repletur est in
aut temporis digesitur quod corpus est in
gestum. Unde ypocras dicit quod cessa
corpora que cum impleverit intestina
mansuras nisi cito ablatum e sanguis
in pinguedine minuatur, paralisim
et pessima morborum generare docet
cuncte. Secunda scriptura nobis
suadet sobrietatem quam non servat
satietas convivia sed annominationibus

multis scitorum exempl(is) ac ex ipsis
sobrietatis multiplex effectus [illegible]
[illegible] habet [illegible]
vigiles et sobrii sunt et in [illegible]
in ministerium tuum imple sobrius
esto et prima petri v. sobrii estote
et vigilate De exempl(is) legitur
Dan(ielis) i° ubi dicitur tres pueri ab
regio [illegible] dentur nobis legumina
ad vescendum et aqua ad bibendum
[illegible] et marci i° dicitur de
Johanne baptista [illegible] et esca eius erat
locuste et mel silvestre [illegible]
i° vinum et siceram non bibet
[illegible] abstinebo a
[illegible] que nimium [illegible]
[illegible] simul et [illegible]
[illegible] ipsum in mensura
studebo sumere [illegible]
stare ad orandum [illegible] de
[illegible] legitur quod non lacta
[illegible] et in feria [illegible] die
matris mamillas sugebat De
effectibus sobrietatis nunc restat vi
dendum et nota quod [illegible] sobri
etatis effectus Primus sobrietatis
effectus est sanitas [illegible] xxxi [illegible]
[illegible] est anime et corporis sobrius potus
Et [illegible] sup(er) [illegible] ad [illegible]
sit salute [illegible] animarum [illegible]
operatur [illegible] pro [illegible] fugat
sicut moderata refectio [illegible] so
brietatis effectus est temporal(is) et
spiritualis [illegible] xxxi [illegible]
[illegible] anime et corporis [illegible] moderate
potandum [illegible] effectus est vite
[illegible] xxxvii [illegible] ab
stinens est adiciet vitam [illegible] so
brietatis effectus est contra [illegible]
[illegible] superius [illegible]
[illegible] sobrietatis effectus est
[illegible] in [illegible] in [illegible]
[illegible] ad omne [illegible]
[illegible] sobrietatis
effectus est dei laudatio [illegible] sup(er) [illegible]

[illegible] ad [illegible] sive manducetis sive
bibetis sive aliud facietis [illegible] glo(sa)
Si est madidus et sumis ad refectionem
corporis reparationem [illegible] gratias ei
[illegible] qui ubi [illegible] mortali
et fragili ista [illegible] solacia
[illegible] et potius laudat deum
Si autem modum nature debitum [illegible]
[illegible] ad [illegible] et
[illegible] laudem
de lingua [illegible] blasphemare
Septimus sobrietatis effectus est liberatio
a morte [illegible] in [illegible] medium
est mortuus est et sepultus Octavus
sobrietatis effectus est gule refrenatio
Glo(sa) super [illegible] gula [illegible]
refrenetur frustra contra alia vitia
laboratur Nonus sobrietatis effectus
est [illegible] repulsio sicut
[illegible] ab silva ita ab
homine demones [illegible]
[illegible] sobrie
[illegible] quia in [illegible] est mos
vel mensura [illegible] xi
Omnia in mensura [illegible] et pondere
disposuisti [illegible]
[illegible] est de duobus
dubitatis [illegible]
Et p° quotuplex est convivium et
[illegible] possunt fieri [illegible]
mortali vel saltem veniali Et
[illegible]
ad convivia [illegible]
competat [illegible] sobrietate [illegible] ad
[illegible] in duobus [illegible] simul
[illegible] est quod triplex convivium [illegible]
et [illegible] convivia [illegible]
et [illegible] sunt [illegible] et [illegible]
Primum convivium dicitur plebeum seu
vulgare ad istud convivium [illegible]
[illegible] plebeos et vulgares et in
isto convivio [illegible] venenosa [illegible]
[illegible] et [illegible] superbie

plebeum

ad tale convivium non quis accedere debet
quia non sit causa refectionis sed potius
perdicionis. Istud fuit convivium quod paravit
absolon frater fratri suo Amon in quo
interfecit eum ii Reg. xiii c. In isto et
tali convivio regnat vanitas et voluptas
pro tanto sine crimine fieri non potest.
Aliud convivium dicitur modestum et civile

Civile

ad istud invitat mundus in isto convivio
apparet tamen sola scilicet divicias deli-
cias et honores ad devocionem quia quamvis
in tali convivio regnet socialitas et ho-
nestas tamen difficile est a peccato saltem
veniali abstinere. Et hoc est quod ysidorus
de scientia Cysterciensis et tam in conviviis
vestris etc. De tali etiam convivio policraticus
libro viii c. viii dicit. Civile convivium
est hylari vultu larga manu diligenti
officio clamare convivium et in usum suppeti-
tantia conpetencia loci et temporis similis
dispensare non ex instancia et necessitate.
Tercium convivium dicitur philosophicum in

Philosophicum

quo convivio apud philosophos regnabat sob-
rietas apud sanctos regnabat veritas et
caritas. Ad istud convivium invitat nos
christus in quo comprimat nobis duo fercula
preciosa caritatem et sobrietatem. Ad tale
convivium accedunt omnes devoti et
bene dispositi. Et non istud convivium
dicitur esse philosophicum quia a bono non
revocat sed potius ad virtutes inducat
cum anima philosophica sunt omnino con-
fugata et suis legibus limitata.
Secretum non revocat nec pertinacius insistens
exequatur nec plenorum a vali imperat
thimens non prohibetur causas rerum
omnium apperire nec aquis aquorumque vite
officia retardatur. Cum anima philosophica similis
philosophicum libro de divisione philosophie
est verum humanarum cognitio cum studio
bene vivendi. De causa autem huius
institucionis convivii devoti et honesti
scribit Valerius li. ii c. i. Convivium inquit
plerumque maiores instituerunt.

cui propter cognatos et affines
nemo respondebat ut si quando
inter vicinas personas orta esset
querela apud patrem sancta mense
et inter hylaritatem ciborum et san-
ctorum convivii adhibitis tolleretur.
senatum sumens in cumulatum et
conspectum honorem reddebat tamen
maiores natu adolescentium quos
patres essent. Sequitur invitati
ad mensam capiebat qui non ei con-
vivio interessent fuerunt caute ne scirent
advenam discubitum percipere sub-
latas mensas parentes consurgebant.
Sequitur maiores natu in carminibus
ad tybias egregia superiorum opera
carmine comprehensa pangebant quo
ad ea imitanda iuvenes ardenciores
efficerentur valerent. Quo ad finem
quesitum scilicet quibus personis
precipue competat virtus sobrietatis
dicendum est quod hec virtus in maioribus
magis requiritur personis quam minoribus.
Ad hoc autem comprobandum inducitur
illud quod levitici xix scribitur. Coram
cano capite consurge et honora
personam senis.

Quadragesimum septimum an-
tiquis preceptum continet in
convivio loquendi. Postquam
auctor super in proximo
precedenti precepto tetigit de sobrie-
tate que est unus nobilis ...
a terra paradisi fluens ...
personarum sobrietatem ... fieri
imponens ... plenius exprimetur
nunc vero in presenti precepto docet
auctor qualiter convivas tenere debent
sermonem ab in moderato actu loquendi.
Ita tamen quod ubi inter convivas esset
aliquis qui aliqua verba vana
bilia et disceptatoria commovere vellet
dum tamen pauca et illa sint utilia
et delectabilia et hec non est contra
intencionem quod propter istud auctoris precipit
omnes in convivio silere debeant tantum

[illegible]

ita quod nullus aliqualiter loqui
presumat, et propterea natura dedit
pauca in quinto loqui et non
multa, quia est superflua et inutilia
in quinto locutio, tria specialiter
inducunt prauam inconueniencia non
ideo in quinto immoderate loquitur
non potest verba libere continuare
vel formare, quia tunc occupat
alterius discordiam. Secundo tunc ora
instructa vocis propter masticationem
et deglucionem remanet impedita
ideo quia non potest libere [illegible]
nec [illegible] sermo libere pro-
nunciari. Tertio quia in quinto
indeliberate loquitur propter ministracionem
ciborum obmissione et facilitatem
[illegible] et odium suscitare posset. Ideo
[illegible]
[illegible] in quinto sunt in
suis officiis et [illegible] occupati
quinto tunc impedire aliqualiter
facilem usum vocis. [illegible]
[illegible] ne dum morales
[illegible] philosophi theologi
doctores [illegible] habitus
excellentes honestum et [illegible]
silencium faciat ad bonum et regu-
lacionem humane vite et [illegible]
[illegible]
[illegible]
loquentem te esse [illegible] et Ambrosius
[illegible] Bene loqui nescit qui
tacere ignorat [illegible] in quodam
sermone. Loqui multum [illegible]
et vox insipientis in multiplicatione
[illegible]
in [illegible]
[illegible]
loquitur [illegible] audiat, [illegible]
agit [illegible] natura dedit [illegible]
[illegible] duas aures et unam linguam
et magis [illegible] sunt duo [illegible]
[illegible] unum [illegible]
[illegible]

audi melius quam loquaris. Ob hoc
aures duas a natura suscepimus et
propterea beatus Augustinus conuiuia a super-
fluis et noxiis fabulis abstinere
docebat. Unde de legenda sua de ipso
legitur quod in ipsa mensa sua lectionem
disputationem magis quam epulationem
vel potationem diligebat. Verba mala de-
tractionis nullius sustinebat. Unde
in mensa sua descripti erant isti versus
Quisquis amat dictis absentum
rodere vitam, hanc mensam indignam
nouerit esse sibi. Notatur hic versus
in canone [illegible]
[illegible] bona collocutione vel lingua
et [illegible] mala a mala [illegible]
[illegible] in loco quodam
qui appellatur pantheon [illegible]
[illegible] magnus
princeps [illegible]
[illegible] alium principem, qui multum
delectabatur in [illegible] detractorum
adulatorum et malorum consiliatorum
[illegible] lingua pace
[illegible] et ad bona [illegible] melius
[illegible]
[illegible] malorum consiliatorum [illegible]
[illegible] alia [illegible] de lingua [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
est de linguis et quod nullum [illegible]
[illegible] erat lingua mala et [illegible]
melius bona est
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Duobus premissis preceptis primum inducta
ad sobrietatem nec dum tibi et potus
inductiva quod fit ad quas ratio con-
vincatur vini et quo ad silencium sobrietatem
in sermone suadam. Nunc vero in
isto precepto subsequenti ponit tercium
inductivum ad sobrietatem et sompni
et dormicionis, quia post cibum et potum
sumptorum statim fumositates ascendunt
ad cerebrum, et tunc immediate ex hoc
homo provocatur ad sompnum et dormi-
cionem. Sed per temperatam dormicionem
sompni veniunt naturaliter ac et resolvuntur
et motum vaporum qui ascendunt ad
cerebrum cessant et quietantur, quia
vapores consumuntur et emittuntur et ideo
post sompnum temperatum remanet corpus
ad huius dormicionis sobrietatem et
temperamentum inducit nos auctor dicendo
sex satis est dormire, tamen velut innuere
quod quis absque moderata vigilia nimis
absque moderata sompnolencia corporis
sui debet moderare quod satis est vel non
expediens dormire. Pro huius precepti
intelligencia et observancia est breviter
notandum quod sompnus sive dormicio sobrie
et moderate sumpta tres magnas
utilitates affert, quas [illegible] sapiencia
tamen inserit. Primo namque illa naturalem
motum quietat. Secundo sensus et sollicitudines
sedat. Tercio laborantes reparat. Primo
dico quod sompnolencia sive dormicio sumpta
sobrie et moderate naturalem quietat
motum. Cuius ratio est quia animus [illegible]
simul quoque in corpore est mixta quod
contrariis passibilis est, et propter continuam
actionem debilitatur et fatigatur et effi-
citur inefficax et [illegible] ad complendum
operaciones suas. Nam autem virtutes
naturales et vitales in moderata vi-
gilia fatigantur et solum vigilando
et ideo nisi reparentur per quietem sompni
et dormicionis reddentur inhabiles ad ex-
cercendum operaciones suas. Impedit enim
immoderata vigilia intellectivas in

De Sompno Moderato

operacionibus suis, quia vires sensitive
que deserviunt intellectui propter nimiam
vigilanciam fatigantur, sed propter
moderatam dormicionem sompni ut dictum
est reparantur et resolvantur,
quod patet in studentibus qui post
moderatum studium melius intelligunt
ac et student. Hoc autem insinuat
auctor sive cum dicit sex satis
est dormire. Secundo dico quod sompnolencia
sive dormicio sobrie et moderate
sumpta sensus et sollicitudines
sedat, quia quando quis dormit
ab actionibus corporalibus requiescit.
Pro quo est sciendum est quod corpus
qui dormientibus veniunt aliqua
sunt signa aliqua sompnia.
Signum est quod sompnus sensum
et plus fit aliquid [illegible] audit.
Sompnus vero est dicit auctor [illegible]
sed sensus qui deserviunt corporis
et sunt autem quiescunt. Sed quod
expresse ponit [illegible]
[illegible] libro [illegible] ubi
[illegible] sicut [illegible]
[illegible] textus in canone [illegible]
[illegible] sompnus [illegible]
[illegible] que [illegible] sunt
deserviunt corporis et [illegible] qui
deserviunt corporis quiescunt. Et [illegible]
[illegible] doctores quod [illegible]
[illegible], ac et [illegible]
[illegible] et hoc [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] in [illegible] intellectus [illegible]
sollicitudine que [illegible] sompno
et [illegible] quia [illegible]
possunt [illegible] autem
sunt [illegible] sunt [illegible]
corporis quiescunt. [illegible] est [illegible]
[illegible] medium [illegible]
in [illegible] quod [illegible]
quia [illegible] ipsa
[illegible] qualitate [illegible]
que [illegible]. Et [illegible]
hoc [illegible] ad [illegible] in

in [?] p[er]suasionem supius alle-
gato habes aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis
mee et captivam me ducentem in
legem peccati. Ecce ergo quod lex membrorum
captiva ducat p[er] legem [?]
Eccl[esiasti]co dicitur quod operata dormicio labo-
rantis reparat. Unde Eccl[esiast]i v. scribitur
dulcis est sompnus operanti sive
parum sive multum comedat. Suspe-
ctus ergo inmoderata sompnolencia
et dormicio habet in ultra mala
tam corpori quam anime nocumenta
inferre. Primum malum pertinens ad
corpus est paupertas, quia homo
per nimiam dormicionem ad amenam li-
bertatem paupertatis venit. Prov. vi.
Vade ad formicam o piger. Et
sequitur. Usque quo piger dormies
quando consurges de sompno.
Quem sompnus est vitis [?]
seu incompatibilitas. Unde [?]
animo ad deliciam [?]
[?] vel [?] de vita [?]
quem [?] sompno deputatur. Secundum
malum ad corpus pertinens est ultima
infirmitas. Unde dicunt medici
quod inmoderata dormicio fit
oppilacio viarum [?] [?]
a corde [?] [?] vaporum a [?].
[?] [?] [?] [?] [?]
ergo si inmoderata dormicione
tot mala [?] [?] [?] ad
corpus [?] [?] quod [?]
[?] ad animam. Per sompnum igitur
[?] in [?] [?] corpor[?]
[?] [?] intelligi quibus [?]
[?] a [?] [?] in eis
[?] et hoc est quod
[?] in [?] fili ne [?]
sompnum oculus tuus. Moraliter
[?] [?] [?] [?]
[?] que in dormiente [?]
[?] sensum insensibilitas, quia et

si habet quinque corporis sensus tamen non
utitur eis. Primo habet visum sed
non videt, auditum sed non audit. De
hiis duobus sensibus loquitur ps[almista] Aures
habent et non audient, oculos habent et non
videbunt. Sic ista dormiens i. [?]
amittit visum [?] spiritualem. Visus
spiritualis est fides. Auditus obediencia.
Gustus caritas. Odoratus discrecio.
Tactus elemosina vel operacio bona.
Sompnolentus bonorum operum visum autem
non habet quia [?] fidem informem
habet. Tamen operibus fidei caret quia
fides sine operibus mortua est. Jac[obi]
ii c. Iste non habet auditum spiritu-
alem i. obedienciam quia divina
mandata negligit adimplere. De quo
auditu scribitur post [?] de auditu
auris audivi te [?] oculus meus
videt te. Iste non [?] audit [?]
[?] propter [?] abedit. Qui ergo cum
[?] [?] [?] procul dubio
tali auditu [?] ad faciem videbit. Iste dor-
miens in [?] non habet gustum
[?] scilicet caritatem, quia amor dei
[?] est [?], nec [?] [?] dor-
miens gustare potest quam suavis
est dominus. Ps[almus] xxxiiii. Fili invenisti
mel i. contemplacionis dulcedinem co-
mede quod tibi sufficit. De odoratu
et aliis sensibus intellige ad [?] [?]
[?] quem est sompnolentie [?]
[?] sopiunt [?] dormiens
[?] [?] et [?] [?]
dormiendo delectatur in eis, sed [?]
[?] evigilaverit cernet quod nulla
[?] delectacio fuit, et de sompno non fuit
nisi vanitas. Sic pigri divites
et ociosi [?] a sompno surrexerint
[?] sompnum suum dormierunt
[?] invenerunt omnes viri divitiarum
in manibus suis et gla[?] corporis [?]
sompnum non invenietur [?] [?] [?]
[?] [?] scribitur Job [?]

Dum enim dormierit nichil sentiendo affect-
tum est simpliciore infortunatissimus
Ex hoc ergo quem solet virtus dormientis
aliquid meretur ex eo quod aliquis non meretur
nisi motu libertatis sue, et tunc liberum
arbitrium non meretur sicut accidentes vel
dormientes non merentur, quia dum possunt
in vinea domini laborare, et lucrari
denarium eterne vite non solum quotidie
set de toto tempore vite sue sunt velud
dormientes a bonis operibus. Quasi vo-
cato ab deo potest illud capitulo xx quid
hic statis velud dormientes tota die
ociosi. Ad hoc sermonem optime facit quod
narrat Valerius libro 7o dicens Cum enim
Carthaginenses miserunt Maharbalem virum
valde sagacem cum magno exercitu ad
debellandum Affricanos Afri parebant
non defectum, quia nimis bibebant
libenter vinum etc. ultor habebat penes
se Maharbalis videns exercitum tam
potentem Affricanorum considerans non posse
eos debellare in visus fuit arte, quia
fecit mandragoram coctam pulverisari
fecit. Et pulvis in vasculis vino plenis
seminatus unius pomi fecit. Et quia
virtus mandragore est inter venenum
dormitionem, intermediam inducens
proposuit suis militibus ut vigerent in
vadium [illegible] clamantes quod pie fece-
runt / Post fugam simulaverunt. Illi bar-
bari credidissent se obtinuisse capud
statim castra sarcinas spoliarunt et
inveniunt vinum copiose biberunt
et calefacti sunt omnes. Statim quod primi
super terram dormirent reperiunt quod mortui
attendens hoc Maharbalis, reversus
est, omnes utrumque gladio interemit.
Sic moraliter dyabolus cum magna pompa
hominum aditum est curiositatis et populorum
valens autem ut in peccatis dormiant
miscet cum vino dormitorum et cum ma-
dragora venenosam carnalium de-
lectationum videlicet divicias delicias
et honores que sunt mors anime.

Unde in Actibus capitulo iij. In novissimis
diebus instabunt tempora periculosa
Unde aliquando iusto dei iudicio dyabolus
aufert peccatoribus sensum et discretionem
ita quod subito moriuntur. Et ideo
Sapiens in 1o proverbiorum dicit Paululum dor-
mies et paululum dormitabis
Quadragesimum quartum capitulum
capitulum incitare fugere

Postquam autem de prioribus
duxit propter plurima
incitamenta ad virtutem sollicitat
permaxima. Et est ad primum sollicite
inducit quo ad vicium crapule
et potus: in quinque tenenda
et sequenda. Quod primo ca-
pitulo ostenditur quomodo dicens sed con-
tinua / at est taciturnitatem in te-
nenda / quod quod primo in
quinto loqui pacta / secundo
pauca in quinto loquere / tercio
et dormire moderate / quod quod
primo admonet moderate dormire
quarto quod spectat ad bonum pec-
cati quod dicit quod satis est dormi-
endum non in peccati precepto subse-
quente. Solet tradimentum inducta
non solum ad primum quintum quod
sit per sobrietatem. Unde est ad tempe-
rantiam quo ad medium quidam
deputata quod sit per continenciam sive
in rege carnis sive delectationes
tactus que quidem continencia dici-
tur per temperancie que est sic de-
scribitur continencia est abstinencia
ab omni illicito coitu. Hec virtus
est multum commendanda. Sequitur
enim media illa in quibus ma-
xime perit corporis / moritur
autem quis homine nesciente vel
est dormiente. Primum quod hec virtus
ut dictum est mediat tactum temperancie
ab illicito et prohibito gaudium qui
est contra preceptum decalogi Non

Novissima autem illius amara quasi absinthium et acuta quasi gladius biceps Proverbiorum v

adulterabilis subsequi [illegible] et perfi-
cietur omnis illorum quibus libi-
dinosus / et talis illorum quibus
ut plurimum consurgit per meretricem.
Pro tanto auctor docet et precipit
meretricem fugere ac eciam penitus
evitare dum dicit: Meretricem fuge.
Pro cuius precepti intelligencia ac eciam
observancia est sciendum secundum
quod tria sunt propter que fugere quis
debet meretricem ac eciam penitus
evitare. Primum est sacra scriptura
precipit hec doctrina / Secundum sana
cautela / Tercium dampnorum pericula
ad hec inducencia / Dico primo quod sacra
scriptura docet meretricem penitus
evitare Proverbiorum v: Ne intendas
fallacie mulieris / favus enim di-
stillans labia meretricis et nitidius
oleo guttur eius / ~~novissima est gladius~~
~~biceps~~ / pedes eius descendunt
in mortem / et ad inferos gressus
illius penetrant / Longe fac ab
ea viam tuam et ne appropinques
foribus domus eius / Propterea sapiens
docet meretricem fugere / et hoc propter
quatuor mala que ex meretrice pro-
veniunt que ex hiis verbis deducuntur.
Primum namque malum quod ex meretrice
provenit est amaritudo finalis / et
hoc notatur cum dicit: Novissima
illius amara quasi absinthium / De
tali amaritudine loquitur Ecclesiastes vii:
Et inveni amariorem morte mu-
lierem que laqueus
venatorum et sagena cor eius / Et
glossa: Hec mulier est carnis vo-
luptas animam separans a deo / et
ideo amarior est morte corporis quia
mors separat corpus ab anima / Ma-
lo deus melior sit anima / ideo
separacio a deo deterior est que fit
per voluptatem carnis quam separacio

vite que fit per mortem corporis / Hec
ideo mulieres [illegible] illi maxime qui sunt
in honoribus et maturis etatibus constituti
habent tamen et fragilem passionem
velud certam miseriam debet penitus
abhorrere ac eciam totaliter effugare.
Hoc est autem quod Fulgencius libro iii Mi-
thologiarum dicit / Cum omnibus actibus
libidinis turpis sit / magis tamen
senior cum se amanti insanierit / Et
Seneca inde clamat / Ideo dicit /
Si adolescens luxuriosus peccat
senex luxuriosus insanit / Secundum malum
quod ex meretrice provenit est vulneracio
letalis / et hoc notatur cum adiungitur:
quasi gladius biceps lingua eius.
Per hanc acutam linguam ~~[illegible]~~ carnales
inscie vulnerati et decepti sunt ab
hac amara dulcedine passionis
carnalis / quia sub pretextu dulcis
et amabilis boni amaror perdicionis
sive conclusionis. Crisostomus dicit super
Matheum / Mulier est [illegible] amicicie inimica
desiderabilis calamitas mali natura
bono colore depicta / Et ideo dicit sapiens:
Femina res fragilis res lubrica res
periculosa / Corrumpit et tollit et frangit
pectora mollia / Amor meretricum
enervavit fortitudinem Sampsonis / infa-
tuavit sapienciam Salomonis / et fedavit
sanctimoniam David regis / unde Ieronimus
epistola [illegible]: Nec Salomone sapiencior
nec sanctior David / et tamen utique a
muliere est decepta / Tercium malum
quod ex meretrice provenit est mortifica-
cio tam spiritualis quam eciam corporalis / et
hoc notatur cum subiungitur: pedes
eius descendunt in mortem / Hoc fi-
guratum est nobis Apocalypsis ix / ubi legitur:
Et ascendit fumus putei ~~[illegible]~~ sicut fumus
fornacis magne / et obscuratus est
sol et aer de fumo putei / et de
eo exierunt locuste in terram..

1 Amaritudo finalis

2 Vulneracio Letalis

X°

3 Mortificacio

et similitudines locustarum similes equis
paratis in prelium / et super capita earum
tamquam corone auro similes / et facies earum
sicut facies hominum / et habebant capillos
mulierum / et dentes earum sicut dentes leonum
et habebant loricas ferreas / et vox alarum
earum sicut vox equorum multorum currentium
ad bellum / et habebant caudas similes scor-
pionibus / et aculei [illegible] caudis ix
Ista est mentalis nona effectus qui ex
mendacio hominis provenit / quia sicut
naturalis mors est spiritualis / et etiam
quidam trahunt homines ad mortem corporalem
/ et quidam trahunt homines ad mortem cor-
poralem. Unde in figura / et habebant
super se angelum abissi / dyabolus cui
nomen mendacis tui nomine abadon he-
braice / grece appollion / latine vero
exterminans / Dicit michi linconiensis et prima
vite exterminatio est exulem facere / quoniam
per dyabolum cum primo / et homo primitus
fuit a prima regione. Et hoc est quod
habere [illegible] in libro de dispositione scolarium
in principio dicit / quod mendax nouacula
est [illegible] / acra [illegible] / corporis
passio / [illegible] scolaris / [illegible]
diceat nouacula quia ante hanc
nouam [illegible] non licebat ad [illegible]
accedere malum quod exurere precium
est dampnosissimum inreparabile. Et nunc
in auctoritate super dicta concludit / Et ad
infideles gressus illius peruenit / fugiat
inscios gressus illius peruenerat / fugiat
est quod mendax per quam tot mala proveniunt
ut auctor noster docet dicens Mendacem
fuge / Sed notatur triplex remedium
contra huius [illegible] similes aque
effusio / liquoris [illegible] et auctoris elongatio
Dico primo quod contra huius [illegible] unum
valet aque effusio / aqua quod nondum quod
aqua triplex reperitur scilicet naturalis
que est frigida / et aqua lacrimarum
et aqua tribulationis / Unde Eccli xi Ma-
licia unius hore oblivionem facit luxurie /
maxime notatur in carne patrum et ille
qui combussisset digitos / Secundo dico quod
valet contra istud autem ultra liquoris

subitum i. vili et potum aqua sic
care et bacchus frigescit venus / Sed
quod quadruplex aqua in sacra scriptura
reperitur / Prima aqua dicitur natu-
ralis / et hoc est triplex videlicet
cupiditatis Unde in Exodo xv in
aqui biberunt quod hoc fecerit / Sed
unde detur sicut habentem effusus
est sicut aqua Gen. xlix. Prima
ingratitudinis cum dimittit aquas
currentem est inglorium Jerem. xviii
Secunda aqua dicitur [illegible] et hoc
est triplex videlicet multitudinis populi
labentis unde in Apoc. xvii Omnes
delabuntur sicut aqua / Penalitatis
ps. Circumdederunt sicut sicut plebi
in aquis descendentibus / Prosperitatis
iuxta illud Apoc. Aque multe
populi multi / Tercia aqua dicitur pro-
ficiens scilicet doctrine vel gratie
aquarum tunc dicitur in planctu
gratie / Unde in Evangelio Joh. iiii
aqua quam ego dabo ei fiet in
eo fons salientis in vitam eternam
spiritualis intelligentie / Unde in
Evangelio Johannis ii Implete ydrias
aqua / Quarta aqua dicitur
proficiens scilicet ingratitudo / Unde
in Evangelio Johannis v Vix quis
veniens sicut aqua ut passos
[illegible]. ps. xxi Sicut aqua
effusus sum et dispersa sunt
ps. i Erit tamquam lignum quod
plantatum est secus decursus aquarum
Secundo dico quod ultimum remedium
est a uncialibus et maioribus a viciis
elongatio Dicit Ambrosius quod in
aliis potest expectari conflictus / sed
hanc fugere nec expectare / quod
non aliter vinci potest / Sed
possunt et addi alia remedia ut
honesta occupatio / Unde poeta
Ocia si tollas perire libidinis artus
Unde et David legitur quod dum fuit
ociosus in pallacio vidit Bersabee et cetera

Honesta occupacio
Sapiencie amatio
Mortis consideracio
Oracio

Ecce super aqua Sex sunt que incorruptibiliter conservant castitatem scilicet
Sobrietas, occupatio, asperitas vestium, [illegible]
[illegible], simonis [illegible] honestate, evitatio aspectus mulierum
et loci et temporis

Marginal notes (left): Dampnosissimum inreparabile / Aque effusio / Liquoris subtractio

y 27 q. 1o Et ptanto / cog in Canone
inquam & consp. di v dicit /.
Semper aliquid boni facito ut te
dyabolus inveniat occupatum / Sapie
ancia que desursum est primum quidem
pudica Jaco iii Et Ieron ad rusticum
monachum. Ama sciam scripturarum
et carnis vicia non amabis / monte
respondeo / et circa specialiter autem quod
temptaciones huius peccati fugiendum est
ad beatam virginem que mater est pu
dicicie / Quartum quod docet fugere
meretrices ac eas penitus evitare sic
Canonica vera / ffex insipiencia / sicut
cingi in clerum de vita / meretrices esse
ad meretrices accedere prohibet dicens quod
publice venalis est turpitudo / hec
verba suscipiunt ffuntur in Canone
meretrices xxxii q. iiii. Auctoritatem
potestatem auctoritatem in Tercio gesset
quacumque fit Cum dicit / non erit me
trix / prohibet meretrices esse / Cum
vero dicit / non erit scortator prohibet
ad meretrices accedere / et ita in hac
auctoritate simplex fornicacio
prohibetur / non enim sed tamen
meretrices / sed scortator supponit quod omnis
simplex fornicacio prohibetur in de
calogo saltem interpretative / Secundo
nota utilem divisionem fornicacionis
stuprum / adulterium / incestum & raptum
fornicacio cum videtur esse genus
cuilibet illicito coitui / specialiter
tamen intelligitur in usu solutarum
Stuprum vero est illicita virginum
defloracio / Adulterium est alieni
thori i. uxoris defloracio / incestus
est consanguinearum vel affinium abusus
aut eciam sanctimonialium / Raptus est
quando puella violenter et contra eius
vel parentum voluntatem educitur. ut
corrupta in uxorem habeatur xxxvi
q. i. c. Lex ille / Vel eciam ut in mo
nasterio habeatur / Tercio [illegible]

Quantum autem sit maius et gravius peccatum
inter omnia peccata / dicendum est quod est peccatum
incestus quia est contra naturale vinculum
quia debemus personis coniunctis Adulterium
gravius est quam stuprum / quia maior
iniuria fit in abusione mulieris alteri
viro subiecte quam ad usum generacionis
quam subiecte ad solam custodiam maritis
autem aggravatur per violenciam / et ideo raptus
virginis est gravior quam simplex stuprum
et raptus uxoris quam adulterium / hec
igitur omnia aggravantur secundum vinculum
sacrilegium quibus saltem persona deo sacrata
rapitur / Simplex autem fornicacio
minima inter peccata luxurie / Sed est
quia cum minori iniuria proximi
Deinde utrum simplex fornicacio sit mor
tale peccatum / Concludendum est dicendum secundum
Thomam secunda secunde q. c. liii quod est
peccatum mortale dicit / Et absque dubio
tenendum est quod simplex fornicacio sit
peccatum mortale Non obstante quod
dicitur deuteronomio xxiii dicitur super illud
Non erit meretrix de filiabus Israel et
glossa ad eos prohibet accedere quarum
est venalis turpitudo / non enim dicit
debet venialis, sed venalis ... est
competitum meretricum / et dicitur meretrix
a merendo. quia meretur precium libi
dinis / Est communis secundum Canones precium
meretricum sit illicite acquisitum
non tamen ipsa acquisicio est illicita
sed precium acquisitum est illicitum
et in hiis quod sufficit dicimus
nec recipit receptum unde ... accipit
retinere potest et elemosinam deo facere
sed non oblacionem publicam ad altare
sicut est sentencia Augustini in Ca
none non satis xiiii q. v. Tercio
sed docet meretricem fugere sive auctoritas
exempla ad hoc inducenda Unde
legitur quod cum pavis [?] Iocelandi [?] docuisset
philosophi quidam ad videndum eum
convenirent et eius pulchritudinem [illegible]
videntes [illegible] aperuerunt [illegible]

3. Auctoritates [?] exempla

Fugiamus igitur meretricem fugiamus. Cer-
tum naturaliter magis nocet oculis vide-
re album quam nigrum sic nocet ani-
me seu inspicere pulchram quam fedam
dem ex caute fame tua a mille tamen
pro figura de sampsone de quo legitur
Judic. xvi quem dalida meretrix super ge-
nua sua dormire fecit et rasis cri-
nibus captus est et excecatus. Atque

Exemplum

de malicia cuiusdam meretricis quam quidam
nobilis in coniugium habebat etiam legitur
quod ipse meretricem suam in quadam turri
ipsam inclusit ubi nullus ipsam
accedebat. Cumque illa diu in illa tur-
ri inclusa stetisset quadam die prospiciens
per fenestram vidit iuvenem quem cum
ad libidinem invitasset dixit iuvenis
quomodo inquit cum tu sis sub clave in-
clusa frui te possem. Audit meretrix
et postquam maritum suum in nocte in-
ebriasset et opium in potu infudisset
et quasi mortuus obdormivisset, furata
clave aperto hostio exivit et per vicos
suo desiderio frui posset. Cumque eo multis
noctibus sic fecisset, et illa antequam
maritus evigilaret rediret ad illum
diluculo convenisset. Tandem maritus
comperta nequicia in nocte cum illa a
potu [illegible] solito. bibere se finxit
et tamen se dormire finxit. More solito
illa ad lenocinium exivit, et maritus
de lecto surgens, cum contra hostium
clausisset. Cumque illa rediisset pre timore
nequicia invenit clausum hostium
audacter quod nichil mali fecisset ut
aperiret clamavit. Et ille mala meretrix
nunquam a modo intrabis, nequiciam tuam
nullo celare poteris a modo ad latus
meum non accedes. Illa quod nequiciam
petivit satis manifestum rogabat ut aperiret
et ad ultimum dixit: Certe nisi michi a-
perueris me proiciam in puteum. Cumque
nollet aperire illa accipiens magnum lapidem
proiecit in puteum. Qui cum descendisset in aquam
magnum fecisset tumultum, maritus
nobilis existimans se in puteum pro-
iecisse. Cum ille dolens et timens
ad puteum venisset, ipsa clam
hostium intravit, et tunc eum fortiter
clamat dicens: latro nunquam a
modo meum lectum. Tu vadis ad
meretrices tuas, et ego volo dete-
gere omnibus vicinis parentibus et
amicis facta tua. Dic mulier sic
insana conquerens adversus maritum
fortiter clamabat. Vicini et alii
congregati sunt. Ecce inquit iste qui
tenet me quotidie in ista turri
inclusam fame et siti afflictam
de nocte vadit ad meretrices me
dimittens in hac turri solam.
Quod plura cum vir ille nobilis
ad ultimum obiceret, tamen clamoribus
mulieris devictus que sibi false
imponebat obmutuit, et culpa
mulieris ipsi infixit in maritum quia
crediderunt homines multiloquio
mulieris virum innocentem adulterum
reputantes. Et sic hec meretrix in-
genuitate sue defensionis et
false accusationis non solum virum
sed et ceteros taliter illusit. Narrat
Valerius quod Cornelius Scipio
in Hyspaniam missus ex mandato
quo castra intraret omnia que
voluptatis causa erant iussit ut
auferantur. Unde et duo milia
scortorum ab exercitu legitur abegisse.
Nam cum vir militis ex volup-
tatibus effeminati et voluptuosos
evaneant. Exemplo ergo predictorum
meretrices peiores sunt fugiende
et amicis propter totaliter ample-
ctendum. Item: Meretrices fuge et uxoris
tue lectum [illegible]. Item Crisostomus:
Crudelis est et iniquus qui castam
dimittit uxorem, sic fatuus est
qui tenet meretricem. Consumptione
habetur verba in Canone. Sicut
xxxii questione prima.

Hoc est contra errorem illorum qui
dampnant in matrimonio assuentes opus
carnale quod cum uxore committitur
fornicationem esse. Unde contra
hoc illud verbum apostoli I ad Cor. VII:
Propter fornicationem unusquisque
uxorem suam habeat. Ergo fornicatio
est ut ipsi dicunt cum uxore. Sed
ipsi male intelligentes apostoli verbum
intelligunt propter fornicationem, id est propter
fornicationem faciendam sed evitandam
dicit ad Cor. VII. Fornicatio est proprie
soluta cum soluta, non faciendam sed de-
fugiendam, et est vulgarem modum
loquendi. Unde dicitur aquus sive
pellicerd propter fugiendum non faciendum
sed vitandum.

Quinquagesimum autoris pre-
ceptum: Vino te tempera.
Postquam auctor supra in
proximo precepto Ne convivare
posuit rudimenta ad sobrietatem
inductiva, per quam docet temperare ab
immoderata cibi sumptione et im-
moderatione, que hic crapula generatur
que anime et corpori periculosa et no-
civa est. Nunc vero in presenti precepto
subsequenter ponit rudimenta aliqua
generalia sed quibusdam specialia
ut temperare debeat gustum ne dum a
nimia potus sumptione vini sed
ab omni immoderata vini ingur-
gitatione que ebrietas vulgariter
appellatur. Breviter autem est
sciendum quod duo sunt specialia
sobrietatis officia. Unum est cavere
excessum in cibo, aliud est cavere
excessum in potu. Contra istos ex-
cessus ponit bona Catonis doctrina
dicens: Ede ut sanitate vivere
possis sobrietatem. Et hoc est quod dicit
dominus Luce XXI: Attendite ne graventur
corda vestra crapula et ebrietate
et sumptione in dextrali. Crapula de

de vi et hoc dicit ex. Notandum est quod
crapula multipliciter sumitur: pro excessu
in cibo et de illa crapula loquitur Sapiens
Ecclesiastici XXXVII: Propter crapulam multi obi-
erunt. Aliquando vero sumitur pro excessu in
cibo et potu simul. De hoc loquitur
apostolus ad Rom. XIII: Non in commessa-
tionibus et ebrietatibus. Aliquando vero sumitur
non ebrietatis sumitur pro excessu in
cibo vel potu. Nota quod sobrietas
ponit modum non solum circa quantitatem
cibi et potus sed etiam quantitatem quantum ad
omnes circumstantias. Cum enim sobrius est
sumit cibum quantum et quando, et quando debet,
deinde sacius est. Et duplex est modus
sive mensura ad sobrietatem pertinens.
Unus attenditur in necessitate nature
unde mensurate sumit cibum et potum
quantum sumit quod necessarium est et sufficit
nature. In moderate vero sumit qui plus
quam nature est sumit, et iste excessus
potest esse venialis et mortalis, unde
non omnis talis excessus destruit virtutem
sobrietatis. Alius autem modus attenditur
in comparatione boni spiritualis ad cibum
unde si in hoc fuerit quis modum in
sumendo cibum et potum quod spirituale
bonum perficit vel equat cibo, et
talis excessus peccatum mortale est
et destruit virtutem sobrietatis.
Attendens igitur auctor quod intemperantia pluri-
que fit per ingurgitationem vini maxime
in quantum ad compotationem inducit, pro-
pter hoc ideo ponit hoc preceptum ad sobrie-
tatem inductivum dicens: Vino te tempera,
quasi velit dicere: et moderate vino te
temperare debes, hoc est tempera te vini
quod ipsum bibis, quia subtiliter et
suaviter bibere debes non ipsum ingur-
gitando. Vel aliter: Vino te tempera,
id est tempera vinum aqua cum est forte
vel fumosum. Vel tempera appetitum
tuum ac etiam gustum ab omni immo-
derata vini sumptione. Nam in
temperatis convertit dies ad ysaiam

Vidimus hec que potentes estis ad bibendum vinum et viri fortes ad miscendum ebrietatem. Proximum propter intelligentiam ait ad obsinuaria est dicendum quod quatuor sunt que nos retrahere debent ab omni immoderata vini sumptione. Primum est scripture multiplex comminacio. Secundum est multorum malorum incursio. Tercium est sacrorum canonum detestacio atque pene inflictio. Quartum est malorum quorumque antiquorum inductio. Dico primo quod ab omni immoderata vini sumpcione

Divina comminacio

retrahere nos debet divina comminacio. Et prima comminacio quam facit dominus habetur prov. xxiii dicens: Cui ve, cui patri ve, cui rixe, cui fovee, cui sine causa vulnera, cui suffossio oculorum? Glosa super isto verbo dicit: Immoderatum haustus vini, vicioris et potioris vix negant temptare. Sequitur: Nonne hiis qui commorantur in vino et student calicibus epotandis? Secunda comminacio habetur Ysa. xxviii: Ve corone superbie ebriis effraym et flori decidenti glorie exultacionis eius qui erant in vertice vallis pinguissime errantes a vino. Secundo dico quod retrahere debet nos ab

Incursio malorum

intemperanti vini sumpcione incursio malorum corporalium et spiritualium in quibus incurrunt hii qui intemperanti cum usum vini exercent. Multimoda mala corporis et anime destructiva enumerantur ab aristotile li. iii in secreto secretorum de quo vinum immoderate sumptum

1. primo obscurat intellectum.
2. Secundo impedit sensum.
3. Tercio turbat cerebrum.
4. Quarto debilitat virtutem naturalem et animalem.
5. Quinto generat oblivionem.
6. Sexto omnes neque sensus ledit multum quibus regitur et dirigitur tota operacio corporalis.
7. Septimo appetitum frangit.
8. Octavo calefaciens corpus debilitat et inebriat.
9. Nono tremorem membrorum generat.
10. Decimo limpiditudinem oculorum obscurat.
11. Undecimo colericam accendit et destruit epar quia eius sanguinem reddit grossum.
12. Duodecimo coleram [illegible]

Exinde proveniunt timor et timor terror et spiritualium fantastice visiones. Corrumpitur omnis debilitatio genitalium et genitalium, destructio sensus, abhominacio stomachi, distemperat corpus, gravat corpus grossitudine, et quod deterius est lepram inducit et tunc est de que [illegible]. Si igitur immoderata sumptione vinum ledit corpus, quanto magis ledit animam. Certe sic attestantur Augustinus et Origenes, Ieronimus et alii multi doctores. Augustinus dicit quod ebriosus dum absorbet vinum absorbetur a vino, abhominatur a deo, despicitur ab angelis, deridetur ab hominibus. Item ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, consumit intellectum, excitat libidinem, involvit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit et omnem salutem exterminat. Et glosa est blandus demon, dulce venenum, suave peccatum, quam qui habet non se habet, quod qui facit non facit peccatum sed est totus peccatum. Et ad alleviacionem gula periculum incurrat ad animam. Ideo prov. xxiii scribitur dicens: Ne intuearis vinum cum flavescit et cum splenduerit in vitro. Calor eius ingreditur blande sed in novissimo mordebit ut coluber et sicut regulus venena diffundet. Item multa in scripturis reperiuntur qui propter ebrietatem mala plurima passi sunt et morte punita [illegible] exempla demonstrant. Primo exemplum est de Cham filio Noe propter patris ebrietatem in servitutem redactus est. Ieremias xx et dicit Ambrosius in Canone dic quod populus Dei non esset hodie servus si ebrietas non fuisset. Secundum exemplum est de Loth propter ebrietatem duplicem commisit incestum.

Hystoria huius habetur Gen. xix°
c. Et in preallegato canone habetur
ebrietas fuit origo huius incestus
pessime regnatas plus deterior
fuit glo. ex vino duos expresse produxit
effectus primo ebrietatem deinde ince-
stum. Tercium exemplum est de Holoferne
qui propter ebrietatem a Judith obtrun-
catus est hystoria patet Judith xiii
c. Tercio dixi quod ab immoderata
vini sumpcione retrahere nos debent
sacrorum canonum detestacio atque pene
inflictio que ex ebrietate tam clericis
quam laycis ab ipso iure imponi
iubentur. Circa quod attendendum est quod
quibusdam gradibus personarum quedam specialiter
est prohibitus a sumpcione vini. Et
primo clericus sacra in temperancia potus
specialiter intendit ordinacionibus suis
Non quia vinum sit malum
immo bonum ut dicit canon sed quod
ex eo frequenter sequitur ebrietas ut in
decretali. Et si xc. de sum. Cum enim
ebrietas est fomes et nutrix omnium
viciorum ut dicit can. omnia xxxv
Ideo clericis maiore vetatur ebrietas
quia omnium viciorum ut est dictum
est fomes et nutrix. Et alie
tamen huius probacionis causa vina
quia vinolencia est nutrix libi-
dinis ut dicit Jero. in di. xxxv
di. Venter mero estuans cito despu-
mat in libidinem ubi ebrietas ibi
libido dominatur et furor. Secunda causa
quia impedit devocionem addicit et di.
Seneca prov. xx luxuriosa res
vinum et tumultuosa ebrietas quicumque
his delectatur non erit sapiens. Hoc
duo maxime necessaria sunt ministro dei
quia ambulans in via immaculata
hic michi ministrabit et acceptus
est regi minister intelligens. Propter
hoc minister templi tempore sua vice
deserviebat in tabernaculo. Prohibebatur
vinum et siceram bibere ne ebriete-

tur ac eciam ut ipsis sacerdotes ungeret
et tenuis esset levitici x. Eciam
quicumque inebriat statum nostre civitatis
aut sacerdotis in canone vinolentum xxxv di.
et licet in figura convincantur regula
et potestatis habende in sacerdotibus
dicatur, quanto cum dignitas est
excellencior, persona honorabilior, quanto
celsior et opera preciosior, tanto
magis cavenda est omnis ebrietas vel
ebrietas, quia revera dignitatem vilificat
personam dehonestat, quidem infamat
et operacionem debitam non impendit.
Pena autem clerici qui ebrietati deditus
est hec est quod si admonitus non
desinat. Si est episcopus presbiter aut
dyaconus deponatur. Si est subdyaco-
nus vel inferior vel est laycus
communione privetur vel ablatur. Hec
probantur in canone Episcopus autem omnia
xxxv di. et in decre. a crapula de
vi. et ho. cle. ex. In hac sua est
hosti. Secundo principibus et regibus immo regibus
et regentibus omnibus quia rex specialiter
sapienciam debent populum sibi subditum
gubernare. Unde prov. xxxi Noli
regibus dare vinum quia ubi regnat
ebrietas, nullum latet secretum nefarie
bibunt et obliviscuntur iudiciorum
et mutant causam filiorum pauperis. Cave
ergo debent reges lasciviam et temulenciam
ne ad eorum famam solum ad vino
lenciam subditi generantur. Exempla gratia
super id Job I° Cum biberent vinum
in domo fratris primogeniti. Moral.
i. dicit Cum mentes voluptati deserviunt
nimirum minoribus lasciviis frena
laxantur. Tercio senibus quia in eis Senibus
debet vigere visus racionis ad aliorum
erudicionem quod impedit immoderatus
usus vini. Ideo senem tunc decet
usus vini. Ideo sumere meret (?) debet
ibi senes ab excessu in alimentis
et potibus cavere ut dicit in li.
particulari Senes autem melius est
ideo quia eorum corpus siccum et mollius

dulcioribus et valentibus moribus abstinuerunt
et ideo exaltato ad celestia ascendunt.
Quarto mulieribus quia in eis non est sufficiens
calor movens ad hoc ut conprehensionis
resistant fumi, vel debent se tenere
mulieres ab alimentis [illegible] et ma-
xime abusu vini. Unde [illegible] valerius
li. ii c. i narrat usus vini olim
romanis feminis ignotus fuit. Unde
mariti timebant antiquitus ne uxores
vinum biberent vel saltem non corrigebant
et liber pater ebrietatis concupiscentiam carnis
[illegible] xx [illegible]. Mulier ebri-
osa ira magna et contumelia, et turpi-
tudo illius non contegetur. Unde idem
valerius libro vi c. iii ait Egnatius metellus
uxorem eo quod vinum bibisset fuste per-
cussam interemit, idque factum non accusatore
tantum sed reprehensore caruit. Unusquisque ex-
stimavit optimo exemplo illam violate sobrietati
penam pependisse. [illegible] contulisse. Et Augustinus
ix confessionum narrat quod in domo matris
sue erat quedam decrepita que patrem
[illegible] et optimos mores honorabatur
et eam matris Augustini et alterius ancille
gubernabat que non permittebat eas preter
horas quibus ad mensam parentum honoratis
[illegible] et moderatissime alebantur, vel
si contingeret sitirent nec aquam
bibere sinebant, precavens consuetudinem
malam et addidit [illegible] Modo
aquam bibitis quia in potestate vinum
non habetis; sed cum ad maritos veneritis
facte domine apothecarum et cellariorum
aqua sordebit sed mos potandi pre-
valebit. Sic frenabat aviditatem
tenerioris etatis et ipsarum puellarum
sitim formabat ad honestum modum, ut
iam non liberet quod non deceret, et tamen
mitteretur sua puella bibebat vinum ad
mensam parentum de cuppa [illegible], et addendo
modicam modica cotidiana addendo
in eam consuetudinem prolapsa est ut
plenos mero caliculos [illegible]

hauriret. Et cum ancilla cum ea
litigaret obiecit hoc tamen nomine
eam meribibulam, quo illa stimulata
respexit feditatem suam
consistimque damnavit et exuit.
Valet igitur multum ad perfectam so-
brietatem tenendam doctrina et con-
suetudo mature. Quinto et ultimo
studentibus quia in eis [illegible]
tria scilicet studium, castitas et
sobrietas. Obmissis primis duabus
quantum ad primis spectat restat de
scolarium seu studentium sobrietate [illegible].
Pro quo sciendum quod quemadmodum
ad debitam dispositionem [illegible]
non solum tollit et impedit [illegible]
carnalem concupiscentiam quantum ad luxuriam
nihil vel tollit quantum ad gulam
nam ut ait Seneca Copia ciborum
subtilitatem impedit. Et [illegible]
[illegible] sunt et causam [illegible]
et omnis sapientia [illegible]
est. Et idcirco [illegible]
sapientie operam dare non possumus si
mense abundantia cogitamus. Nam
ut idem dicit Epistola [illegible] Non
est cuiusque hominis vina degustare
et [illegible] vel apostolos intelligere.
Et ideo [illegible] Caguam
a vino abstrahe [illegible] ut
[illegible] sufficiens ad sapientiam.
Cum igitur sobrietas [illegible] et studium
sapientie sunt coniuncta et tanto [illegible]
[illegible] sciencia [illegible] est [illegible]
[illegible] ut studeant [illegible]
[illegible] Adeo [illegible] fuit [illegible]
frugalis dicit Boecius [illegible]
in primo [illegible]
[illegible] impubes [illegible] est [illegible]
plurimo [illegible] nimio [illegible] vino [illegible]
[illegible] fieri atque [illegible]
[illegible]
[illegible] adolescere. Quod vel narrat
Valerius in [illegible]
libris [illegible] ut supra.

ait quod oportet scolasticum cavere
ab ebrietatibus et commessationibus
quia vinum inquit modice sumptum
intellectum acuere videtur, assue-
tum non modice sumptum tamen perturbat
intellectum ebetat, memoriam enervat
oblivionem immittit, errorem infundit
ignoranciam producit. Ubi enim ebri-
etas ibi furor dominatur, ubi furor
ibi nulla sapientia sed dissipientia
generatur. Oblivio enim comes est
ebrietatis Macrobius libro primo. Unde
legitur quod scolaris quidam socio suo
qui relicto studio commessationibus
et ebrietatibus intendebat ita scripsit
Tu qui disciplinali militie in libris
omnia postposuisti, nunc codices
ad calices transtulisti, scire in
bibere convertisti, et nunc prodigus
egregius potator qui prius fuisti
acutissimus disputator. plus
studes in calicibus quam in codicibus
plus vales in commessationibus quam
in lectionibus, plus in salmone quam
in Salomone studes. Non est hec
imitatio doctoris apostoli. Iste male
dissuadebat amicus prohibendo propter
vinum te temperare. Exempli gratia et
ultimo quod ab immoderancia vini superflua
retrahere nos debeant antiquorum exempla
Et quia supra dictum est quod ebrietas
est fomes et mater omnium viciorum ideo
contra ad hoc induci potest exemplum
illius heremite qui cum multum
temptaretur redire ad seculum, dixit
ei angelus Ne iteratis, quia si
ad seculum redieris tria vicia regnant
in seculo videlicet Cupiditas, luxuria
et ebrietas, quorum si unum vel
duo evitaveris, tamen non evades
Si tu vis redire ad seculum elige
istorum quodcumque volueris, tunc ait
est sic sicut dicitur heremita, Ecce non
possum plus morari et amplius

omnino volo ad seculum redire. Sed quia
aliquod vitiorum istorum ut dicis
non possum evadere et in optione mea
est eligere, tamen eligam cupiditatem que
est radix omnium malorum sicut dicit apostolus
Non luxuriam quia non solum coinquinat
animam sed corpus, sicut apostolus in ad
Corinthios ubi dicit quod fornicator in corpus
suum peccat, ex quo non possum quo
eligam ebrietatem quia ut vulgo dicitur
in hac solet omnis religio gaudere
Quod fecit iuxta ad seculum redijt
et inebriatus fuit et cepit a vino
calefieri et ultimo de luxuria temptatus
tandem in peccatum carnis lapsus est
Invenit quendam hominem quem occidit
videbat cum quo contendit diu
tandem iratus et propter ebrietatem potentior
ipsum fecit cum cultello illum inter-
fecit et sic per ebrietatem in peccatum
carnis incidit. quod prius abhorre-
bat et postea in homicidium
prolapsus est. Ex premissis intelligitur
magis in speciali est de quibus dicitur
bibulis quedam vel investigandum
Et primo utrum usus vini sit licitus
Secundo utrum inebrians aliud peccatum mor-
tale. Tertio utrum ebrietas sit peccatum
mortale. Quarto queritur que sit
causa vel ratio quare ille qui
parum est ebrius magis insanit
et lingit quam ille qui est sobrius
vel omnino ebrius. Quantum ad primum quod
licitum sit dicitur quod nullus cibus vel potus
sicut est illicitus. unde dominus ait
Non quod intrat in os coinquinat
hominem et ideo usus vini per se licitus
non est illicitus. unde Apostolus in ad Timotheum
5. Modico vino utere propter stomachum
tuum et frequentes infirmitates. Usus
tamen vini potest esse illicitus propter conditionem
bibentis qui de facili inebriatur, vel propter
modum bibendi, quia mensuram excedit
vel propter aliud scandalizantur bibentes

Circa ad secundum questionem videlicet utrum inebri-
ans aliquis peccat mortaliter. Dicendum
est quod si timet alium esse verecundum et quod
per verecundiam non accipiet necessitatem suam
Si autem invitet solum ad hoc ut ille
accipiat necessitatem suam non peccat
invitans. Nam si ille accipiat ultra voluntatem
suam et necessitatem, seu plus quam necesse
fuerat, et tamen peccabit iste similiter. Si vero
invitet ad accipiendum superfluum ex
quadam benivolentia et familiaritate
tunc peccat venialiter. Si vero invitet
solum ut alter se ingurgitet, tunc
peccaret mortaliter, nam intendit eum
privare sensum mentis et per consequens ei auferre
quam si auferret ei temporale aliquid, quia
aufert ei usum rationis. Circa ad tertium
questionem, scilicet utrum ebrietas sit
mortale peccatum. Dicendum sicut quod
videtur Christo qui eam ponit in secunda secunde
q. 150 dicens quod immoderatus usus vini
potest contingere tripliciter. Primo quod homo
nesciat potum immoderatum esse et inebri-
are potentem potare et sic ebrietas
potest esse sine peccato sicut de Noe dicitur.
Alio modo quod quis percipiat potum esse im-
moderatum non tamen quod timet posse in-
ebriare et sic potest esse cum peccato
veniali. Tertio modo quod aliquis bene advertit
potum esse immoderatum et inebriantem
et tamen magis vult ebrietatem incurrere
quam a potu abstinere, et talis proprie dicitur
ebrius. Et ebrietas est mortale peccatum
hoc videtur confirmari per Augustinum in libro de aliquibus
sermonibus dicens. Circa ad quartum questionem dicendum
videtur philosophus qui hanc determinat questionem
prima parte problematum sic dicendo
quod sobrius bene iudicat, cum autem valde
est ebrius non iudicat quia sensus sunt
in eo suffocati, nec iudicans autem est
inordinatus. Ille vero qui est parum
ebrius iudicat et per contrarium male
iudicat et ideo magis insanit quam
sobrius et quam valde ebrius.

d

Quinquagesimum primum capitulum
precepto nil arduo vincit
fortis. Postquam auctor hor-
tatur nos rudimenta ad
ad virtutem prudencie inducendo conse-
quenter quod diversi sunt actus vel virtutes
ad ipsam sicut radii flumini sic
prudencie partes. Nunc vero in
presenti proposito subsequenter ostendit
coniunctam ad ipsam flumine et nos
inducendo ad virtutem agendorum deli-
berationem hoc est dicere quod virtus
agendis deberet se non impetuose
sed deliberate et cum ratione scilicet primum regula
recte rationis ad quod nos inducit
primus preceptum dum dicit Nil ar-
duo vincitur fortis quod velit intelli-
gere auctor quod non debemus de rebus utilibus
tam corporalibus quam etiam spiritualibus
scilicet fortune sapientia et consilio
tamen consilio quod inquirentes aliorum
maxime scitorum peritorum et prudentium
vicinorum contempnere vel despicere vel
Et hoc est quod dicit Salomon, Proverbiorum 23
Ne innitaris prudencie tue rebelli[?]
exponens Holkot dicit Ille prudentie
sue innititur qui ea que sunt agenda
vel dicenda videntur parum discutit
presumit et cuncta presumptione ubi scitur in decre-
tali Ne innitaris de constitutionibus extra/
Notandum tamen propter audientiam et
intelligentiam est dicendum secundum
quod duo sunt proprie attendenda
ad hoc ut quis in agendis deliberate
procedat. Primum est ut tamen discussio
cautelosa. Secundum est vita perdominanda
studiosa. Circa primum est notandum
quod officium huius virtutis est per diligentem
consideracionem inter contraria media [?]
teneri ut fugiendo avaritiam ne
in prodigalitatem incidas, et per consequens
a temeritate quod in timiditatem non
[illegible] cadens. Adhuc virtutes [?]
inducat nos Salomon Proverbiorum
4o dicens Omni custodia serva

B

car tunc, dictus custodia prim(us) fu-
erit: ut homo hostibus uno fronte
blandiens ut aliunde aditum paretur
aut evincatur. Contra ista curam
fuga culpe si recte arte. Dum
stulti vitant vicia in contraria cur-
runt. Hanc virtute proprie videtur, cum
aliquis est undique circumdatus mal(is)
minus malum debet eligere sicut
est Gregorius in moralibus parte vi libro
xxxv c ix et sumptum in Canone
xxxiii q v c. Quod autem vulneribus videtur
sumus deficiens cum inudati abitu(m)
undique ne fugiat blanditur, ubi
se in fugam praeparat, ubi minus
brevior invenitur. Et econtra
dicitur quod sub specie virtutum saepe se
vicia ingerunt: et se virtutes ap-
parent. ut tenacia et avaritia
parsimonia que usus domini liberalis
effusio, que sonat in vicium prodi-
galitatis, largitas crudelitas zelus
iustitie remissio pietatis, velut vide-
tur latius declaratur in Canone
saepe xli di, sed ex hoc est colligendum
quod semper duo vicia habent duas vir-
tutes circumpositas quarum una magis
accedit ad unum, alia ad aliud
ut avaritia ad quam accedit parsimonia
et prodigalitas ad quam accedit lar-
gitas similiter crudelitas ad iustitiam
et remissio ad pietatem. Unde circa
materia ista sunt superius in pluribus propterea
diligentiam adhibe. Circa sic est
sciendum quod triplex est differentia rerum
sive agentium. Quaedam sunt de quibus
producuntur vires naturales et iste reguntur
et agunt solo appetitu naturali, cuiusmodi
sunt gravia et levia. Quaedam
sunt in quibus producuntur vires
animales cuiusmodi sunt animalia bruta
et ista reguntur appetitu animali
cuius inclinationem sequuntur. Quaedam
sunt in quibus producuntur vires
rationales scilicet intellectus memoria

et voluntas cuiusmodi sunt homines qui
debent regi appetitu rationali et delibe-
rative. Est ergo sensus vel arbitrium
animi facultas scilicet vel agere debet per
impulsum virium naturalium ut agunt
naturalia, nec per impulsum virium animalium
prout agunt irrationabilia que omnia
agunt indeliberate et per impetum
passionis, sed per deliberationem, sicut rela-
tive rationis et sic prudentie quod facit
ad propositum. quia prudentia est recta ratio
agibilium Ethicorum vi. Propterea imperiorum
intelligentia magis in speciali est de quibus
dubitabilibus quaerendum vel investigandum
Et primo quia in iuratis praemissa in
tituli tractatur de illo qui est undique
circumdatus malis, quod tunc minus malum
eligere debet quod peius videtur
perplexitate. Pro hoc sunt utile discutere
de ipsa perplexitate Et primo quot modis
fiat vel dividatur perplexitas. Secundo
an aliquis sine peccato vel duo
peccata possit esse perplexus. Circa
primum quid sunt videtur Ray c li § v cum
perplexitatem et dicitur quod duplex
est perplexitas alia est iuris alia facti
perplexitas iuris est cum aliquis circa
aliud quod sibi accidit faciendum ubi non
invenit diversas auctoritates sibi adi-
nvicem diversas contrarias sibi, hec perplexitas peritorum
oppugnatur. Hec perplexitas peritorum
consilium, et contrario concordia vel
promulganda est. Alia est perplexitas
facti, quod ut circa quisque consilium sui
confessione sua pleraque ita prout
fiat quod si captum fortasse fugere
apparet sine alio peccato non
evadat Ray. di. Nam. et dicit
ibi consilium quod tunc minus malum
eligatur id est quod alias hic se considerando
appareret minus peccatum. et per hoc casum est
ad primum quaesitum. Circa secundum quaerendum
videtur vel Ray quod vitare in speciali
non potest esse quis perplexus id est nasci
affectus ad aliquod malum perpetuum
unde Augustinus dicit ne unquam deus
relinquit omnino sive non spontaneum

D

Iuris

Facti

inveniet^r homo (deletum) petrum habere propter
quod in Nabuchodonosor. Et Aug.
ubi ait: petrum voluntarium magnum
est ut nullo modo sit malum, si non sit vo-
luntarium xv. q. c. § ... si. Concordat
his omnibus theologi super xiiij suam di-
xxxix in qoue autem contra ecclesiam (pretend)
obliget, et Thomas in iiij di. xxxix q.

Quinquagesimum octavum capitulum autoris prin-
Parentes vivere parentes pp.
quarum autor super in primo preco-
parentes anima prebuit rudimenta
ad pietatem parentum inducitur. Et quod
eis exhiberi debet debitum reverentie et
honoris. Et quantum ad hoc pertinent ad
hunc fluvium paradisi fluvius. Primo fide
instruit animam pro ad vitam religiose
pertinet primo gradu cultum deo exhibere
tam secundo gradu ad virtutem pietatis pro
cultum parentibus exhibere. Nunc vero in primo
proposito probet rudimenta nobis ad parentes
inducens que quidem pietas super cultum
est tamquam rivulus quarti paradisi fluvius
scilicet fortitudinis. Propterea quod insanie
indicium matris et eius placare
parentum ac eorum pertinax et huiusmodi sup-
portatio utrum bone ...; unde
convenientius autor hic propterea addit
amicitia dictus: Parentes vivere parentes
cuius hec vitus in fetus sit magis
splendens ut pallicis dicit li. iij
c. xxxiij; tamen in filiis erga parentes
excellit commendacione multiplici ut
probat glosa li. de beneficiis iij c. xxix
dicens: Qui felicissimus et fortunatissimus
est qui parentes vivere intuetur beneficiis.
Et hoc est quod dicit sapiens Eccli. iij:
Fili suscipe senectam patris tui, et non
contristes eum in vita illius. Est
namque debitum filio quicquid erga patrem
agit. Octavo quidem precepti intelligencia ac
eius observancia est breviter servanda, quod
ad reverenciam ac eius parentes adversus
parentes exhibendam inducit nos
maior nobilitas scriptura natura nostra ....

et antiquorum exempla. Scriptura quidem notandum
est quod filius tenetur ad octo parentes
primo ad cordis dilectionem, unde
Aug. super illud Cant. Et ordinavit
in me caritatem dicit: quod amor dei
est preponendus amori filiorum. Secundo ad
oris honorem, mala f. i filius honorem
fecit patri et servus domino suo. Eccl.
xx. Honora patrem tuum. Tercio in
necessitatibus sustentatio. Eccl. iij.
Honora patrem tuum ut sis longevus
super terram. Quarto in adversis
famulatum. Quinto in nece dum
honorificabit parentes et qui diligis
fruet eis qui te genuit. Sexto
in honestis obediencia. Septimo paciencia
Eccl. Genuit hic filium contumacem
et protervum qui non audiat precepta
et obedire contempserit. Octavo in
diversis tolleranciam. Eccl. iij. Suscipe
senectam patris tui et ne contristes
eum in vita illius. Octavo in
illius reverenciam ad hoc. Exempla patres
quidem et sapientes reverebantur eos
Octavus in officiis veniam ut in
corona et tunc parentem tollerandi
sunt parentes et in eius benignitate
et supportacione diuicias. Quia
cum ira parentum ac suplorum iniri
gaudia sit et quibus et est modo
unde b. in plus proposito. Gramatica
tempora etc. Et precium. Eccl. iiij.
Scitum. Si dixerit ibi venia de
S... Eccl. super ac ad reverenciam parentum
inducit nos natura quod tali
probatur exemplo dicitur quod dux quidam
de uxore sua adulteras tres filios
videbatur habere, cui autem nupserunt
patrem et quamplurimum molestarent
eandem, dixit ut ipsi cum statim unum
illorum tamen esse filium suum, aliis
illorum. Et cum voluit ei indicare
adulteros, nec voluit ei indicare
quis illorum esset eius filius
ut ipsius amoris alios perderet.

Causa 3a: Qui honorat patrem suum vita
vivet longiore.
honora patrem tuum et promeret benedictio a
deo
Deus male fame est qui relinquit patrem
et est maledictus a deo qui exasperat
matrem.

moriens autem pater filium suum cum
heredem instituit. Cum vero quilibet
diceret se legittimum heredem venerunt
ad iudicium / Iudex autem consilium sumpsit
quod quilibet eorum in corpus patris defun-
cti iaceret sagittam / et qui melius
penetraret in medio cadaveris pro
hereditate perciperet / Cumque eorum
duo sagittas valide percussissent /
qui verus erat filius dixit se
numquam percussurum patrem suum et
si quis daret eum penitus non
dimitteret eum inhonoratum / et hoc
dicens flebat. Tunc iudex iudicavit
eum verum esse filium et constituit
heredem quia aliter non ad hoc factum
compulit eum. Ecce tamen est in
duce debet pena alta / quam
multiplices infert deus parentibus ma-
ledicentibus. Unde Augustinus libro de civitate
dei refert quod quedam nobilis mulier
de Cesarea Cappadocie habuit vii
filios et tres filias:. que cum
iniuriam suo defuncto viro sustinuisset
et tunc a filiis molestaretur
eos maledixit. Quorum membra
tremore debilitata omnium sunt per
eam maledictionem. Illa qua te-
nebatur et absque nobilitatem appa-
rentium non ferentes per mundum vagabantur
quorum pena tremorum videntium
terrebat aspectum / Duo autem ex
ipsis scilicet Paulus et Paladia
venerunt ad Augustinum et sancti Stephani
ecclesiam visitabant. Cum autem in
die pasche Paulus in predicta ecclesia
orationem consistens omni populo heroi-
liter torqueretur subito incolumis
surrexit / nec postea predictam inf-
irmitatem incurrit / Cumque causam
infirmitatis eius populo narraret
Palladia immobilis quiescebat
que intrans cancellum ecclesie in quo
frater eius orans fuit subito se dedit

et secundum orationem dormivit / subito autem ex-
citata omnino sana surrexit et omnes
de sua sanitate letificavit. Contra quem
est quia in hiis preceptis contumacia
tamen est quam pacem nec tantis (?)
est splendidus / est et nobilis. Convenit
ut de ipso aliqua exponatur. Quia
turpe est cum et vani gloria ut hec
nobilis virtus non appareat in christia-
nis que sic splenduit in paganis
non minus dicendo amoris quod potius
gloriam temporalis. Debet ergo secundum quod an-
tiqui patres et quamplures sunt docentes
primo in sustinentia contumeliarum in verbis
secundo in pressione penarum in corporibus
tertio in remissione iniuriarum similiter
tollerando / Quarto in moderatione
disciplinarum dulciter infligendo / Sic
erunt autem antiqui predicti pariter
primo de iure ut de Allexandro libro primo
de nugis philosophorum legitur / Cui cum
Anthigonus dixisset Contra tue re-
gnare non convenit / nec pudet esse
per tuo regum luxurie et voluptatis
Romani. Unde indignus es regno
omne etatis et voluptatis participasse
cum hoc tulit / Sic et patria secundo dicta
cum hoc vidit in antiquis ut narrat Val-
erius in dictis sedicione (?) cum cum sima-
li in de Calchedonia cum eis simili-
ter rex. iussisset cum carceribus augi
dixit eidem: hoc sit compertus tuus
tandem ille: Nichil autem interest
utrum corpus in sublimi loco
putrescat / Clementia vero tertio dicta
saluti que est in remissione iniuriarum
acuit antiqui nostri multum predicti
Unde de tali pariter in rege Philippo
narrat Seneca libro primo de ira ad
quem cum venissent legati Athenien-
sium audita legatione. Utinque
ait Philippus / dicite quod possum
quod sit Atheniensibus gratum Cui
unus Demochares (?) unus de legatis
Atheniensium: te suspendi esse gratum
Atheniensibus et cum circumstantes indigna-

contumelia

penalitate

iniuria

De triplici honore tribuendo statui exhibendo

essent et vellent in illum irruere, iussit rex illum inculumem dimitti, acrius loquentibus dicens: Vituperare atheniensibus multo simpliciores esse qui ista dicunt, quam qui in principe audiunt. Narrat insuper quartodecimo: Augustinus in antiquitate ut ait Valerius libro iiii dicens: Cum plato adversus dolam servi sui vehementer exarsisset, nec ipse vindicare tenere posset modum, tamen speusippo amico suo mandat castigationis modum deferre sibi estimans si animadversio sua reprehensionem mereretur. Pro premissorum intelligentia magis in speciali est de aliquibus dubitabilibus querendum vel investigandum. Et primo utrum parentes preponendi sunt omnibus aliis in amore et honore. Secundo utrum obedire teneantur parentibus in omnibus. Quantum ad primum quidem ut probatur videtur quod sunt omnibus preponendi, quia inter precepta decalogi nullus preceptum honorare nisi parentes dicitur enim Exodo xx: Honora patrem tuum et matrem ut sis longevus super terram, et de nullo alio precipitur. Contra sicut laus dicit preeminentiam in laudato, ita honor dicit preeminentiam in honorato. Sicut enim laus est protestatio preeminentie bonitatis in laudato, sic honor est protestatio dignitatis de honorato. Sed pater non habet omnem preeminentiam dignitatis vel non summam, ergo non est preponendus omnibus aliis honorandis. Respondeo ad solutionem questionis tria sciendum sunt. Primo distinguendi sunt diversi gradus honoris qui debentur hominibus diversorum statuum ut videamus cuius honor cui statui sit exhibendus. Secundo ostendetur in quibus consistat honor parentis. Tertio quod patri non debetur omnis honor. Quantum ad primum est sciendum quod honor dicit respectum preeminentie. Est autem triplex preeminentia: prima est principis, scilicet solucionis vel cause; secunda est sapientie; tertia est bonitatis. Preeminentia autem principiendi vel causandi est adhuc triplex: quedam enim habet preeminentiam principiandi aliquid quantum ad esse naturale quod de non esse ipsum deducunt

ad esse, et talem habent pater naturalis. Et ratione huius preeminentie est honorandus pater carnalis. Unde dicitur Ecclesiastico vii: Memento quod nisi natus per eos non fuisses. Quedam habent preeminentiam principiandi aliquid quantum ad esse spirituale, et ratione huius preeminentie est honorandus prelatus. Hebreorum xiii: Obedite prepositis vestris qui se gerunt in ope in sermone. Quedam habent preeminentiam principiandi aliquid quantum ad esse temporale, et ratione huius preeminentie honorandi sunt principes seculares ut imperator et rex. Unde dicitur prima Petri ii c.: Deum timete regem honorificate. Secunda preeminentia principalis est ratione sapientie, cum preeminentie honorandus est doctor iudex litteratus, et senex in quibus est discretio multa experientie. Unde Levitici xix: Coram cano capite consurge et honora vultum patris. Tertia preeminentia principalis est que attenditur quantum ad bonitatem et ratione huius preeminentie honorandus est vir sanctus. Unde apostolus de epaphrodito dicit ad Philippenses ii: Excipite illum et ad honorem habetote, qui propter opus Christi usque ad mortem suam accessit tradens animam suam et sic habetur principium principale. Quantum ad secundum solvendum est quod honor parentis consistit in duobus principaliter scilicet in reverentia et sustentatione corporali. Reverentia autem parentalis consistit in tribus. In affectu timendo, assurgendo patrem amore. Unde Ieronimus: Impleatur patribus honoris mixta formido. In effectu et hoc obediendo. Ad Ephesios vi: Filii obedite patribus vestris. In signo inclinando, preveniendo et similia faciendo que sunt honoris signa. Quod loquitur Apostolus ad Romanos xii: Honore invicem prevenientes. Cui honorem honorem. Sustentatio corporalis consistit in tribus scilicet in consolatione verborum. Ecclesiastici iii: Fili...

Principi.

Principi.

[illegible]

Principi.

Nota

2

3

2

sap

Bo

sine honore dicit glosator specialiter honore et solacio debent fovere parentes. Unde Eccli 3. Et honorandus parentibus. Secundo parentes aspectibus verbis laedat affectum, sicut quamquam li-que dicuntur filiorum sine liberaliter filiorum circa loquitur quod parentes debent audire in sermone. Unde Eccli 3°: Qui timet deum honorat parentes et quasi dominis serviet his qui se genuerunt in opere et sermone et in omni patientia, et ibi multa de hoc dicit. Tertio in exhibitione necessariorum. Unde Eccli: Honora patrem tuum non in verbo solo qui potest inopia parentum cassa adulatione frustrari, sed in necessitatibus ministrandi. Unde Aristoteles ix Ethicorum: videtur quod in his que pertinent ad sustentationem que est per nutrimentum quod filii maxime debeant sufficientiam praebere parentibus sicut cum in hoc debitores eis sint, eius causis essendi progenitoribus. Unde et ita ea que pertinent ad conservationem parentis magis debent subvenire parentibus quam sibi ipsis. Hoc ibi sicut Aylem et expositorem. Quantum ad tertium solucionis est secundum quod patri non debetur omnis honor qui non est largitor universalis omnium bonorum sed largitor particularis quorundam bonorum nec continet in se universaliter inquantum pater carnalis omnem preeminentiam cui debetur honor. Et hoc est quod dicit Aristoteles ix Ethicorum et expositor: Non omnem debent honorem homines parentibus, quia neque eundem honorem debent patri et matri, neque illum patri debet homo honorem qui debetur sapienti vel qui debetur duci exercitus, sed patri debet honorem paternum et matri maternum. Similiter non cuilibet seni debetur honor per excessum in assurgendo et inclinando et similia, amicis autem fiducia et communicationem omnium, et aptare singulis illud quod est proprium sibi secundum et etatem, potentiam, sapientiam et usum aliorum

sicut duci exercitus. Ad hoc patet quod ad argumentum in contrarium, quia licet superexcellentia praeceptum de honore parentum non tamen est de omni honore sed de honore patrum. Unde per hoc non includitur quod sint prohonorandi prae omnibus aliis nisi quantum ad honorem paternum et concedatur. Tertio ad secundum principale arguitur: Primo videtur quod obedire in omnibus parentibus debeant, quia sicut dicit Apostolus ad Colossenses: Filii obedite parentibus vestris in omnibus. Contra hoc quod arguitur patri caelesti. Respondeo hoc quod est largitor omnium bonorum, non debet attribui ei qui est largitor particularis quorundam bonorum. Sed quia ipse est quod pater caelestis est largitor omnium bonorum ultimus iuxta illud quod dicit Iacobi 1: Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. Ideo hoc debetur omnis honor reverentie quantum ad obediendum et alia. Unde prima ad Timotheum 1: Regi saeculorum immortali et invisibili, soli deo omnis honor et gloria. Et in oratione dominica Matthei 6: Pater noster qui es in caelis, fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Pater autem carnalis est solum largitor particularis quorundam bonorum, ideo non debetur honor omnis obedientie, quia non habet omnem preeminentiam. Unde hanc questionem movet Aspasius ix Ethicorum sub his verbis: dubitatur autem utrum et talia, puta utrum oportet patri omnia attribuere et obedire, vel laborantem, i. infirmum, quidem medico, duci exercitus eligendum bellatorem, i. utrum infirmus magis debeat obedire patri quam medico, et utrum bellator debeat magis obedire patri quam duci exercitus. Primo ergo respondet solvendo dicens secundo solvendo dictorum que declarat solutionem huius hic Aspasius. Quantum ad primum Aristoteles et expositor dicunt sic: secundum quod autem sic videtur quod non est manifestum quod non facile eadem omnibus reddendum est

Sicut nec apud gentiles omnia sacrificia fiunt sed cuilibet quedam alys dys / neque pro omnia, sed alia debentur principibus fratribus et amicis et benefactoribus et singulis certa sunt attribuenda que sunt res ipsa et ea que ad eos pertinent / et eodem modo est de virtutibus / et istud videntur homines observare quia ad imperatores suas quas fit propagandi generis vocantur homines cognatos quilibet est que quo gentiles similiter adcendunt que sunt que ad imperatores vocantur consanguinei / et propter hanc rationem existimant homines quod consanguinei debeant attendere in vita .i. in spectaculo in qua tractatur de nuptijs hec ibi Hanc quidem allegat de aliis in lo lumine sume ibi agit de proprijs movet et solvit questiones et rationes declarando solutionem philosophi et hec est vera solutio Quia quidem unde dicit sic Quilibet gradus superioritatis est modus obedientie quia sicut dicitur ad Romanos xiij Omnis potestas a deo est et omnis anima potestatibus sublimioribus subdita esse debet est autem superioritas constituta in spiritualibus et temporalibus duplicatur quantum ad regimen reipublice et quantum ad regimen rei familiaris / sive familie in regimine spirituali est prelatus spiritualis In regimine vero temporali quantum ad rempublicam prelatus secularis est imperator vel rex vel princeps In regimine vero temporali quantum ad proprias familias est pater carnalis Sic ergo obedientia salvatur spiritualis prelati in hiis in quibus prelatus est solus in spiritualibus, et prelati secularis in temporalibus rei publice et sic obedientia patri in dispositione rei familiaris sive proprie familie et secundum hoc dicitur quod filius pro familias tenetur obedire patri in omnibus probabiliter pertinentibus ad necessitatem vel utilitatem rei familiaris Et ille concordat cum hiis Thomas secunda secunde q. ciiij articulo v in corpore questionis et articulo quarto de expositione questionis Secundum hiis patet quod quibus tamen salvatur patrem carnali non est obediendum in omnibus simpliciter sed in omnibus in quibus preest et per hoc solvitur argumentum in oppositum scilicet quod filij debent obedire patri in omnibus scilicet pertinentibus ad prudentiam paternam

Quinquagesimum tertium auctore capitulum Pater legum quas ipse tulerit Postquam auctor in superioribus posuit aliqua incitamenta ad observantiam inductiva que est causa nobilis i. potestas patri tradita similis videlicet in fine Nunc vero in presenti capitulo subsequenter ponit incitamenta ad observantiam pertinentia per quod legum conditores informantur per quod subditos inducere debent ad legum et statutorum observantiam quas eadem imponunt dicit quod legum pater si velit tenere ipse legum conditores debent pati leges suas quas ipsi imponunt observandas et nec eas destruere vel destruere per inobservantiam vel ipsarum transgressionem, sed potius in se ipsis observare / quia si sic fecerit subditos suos inducet ad eas effectivius observandum Pro cuius textus perfecti intelligentia ac observantia est sciendum secundum quod tria sunt que movere movere debent et inducere legum conditores ad observantiam et earum implementum Primum est sacra scriptura Secundum est canonica et civilia iura Tertium est antiquorum exempla et Pro primo declaratio est equaliter insistendum Apostolus cum ad Romanos ij dicit cum lex ipsa transgressores puniat est In lege autem veteri cavetur quedam precepta moralia / quedam ceremonialia alia quedam figuralia / et quedam moralia Lex quantum ad prima precepta

Nota

De observancia legis moralis 2m

iudicialis
figuralis
cerimonialis
promissa

erat sui iuris et lex mortis ad Rom.
7 Soluti sumus a lege mortis
in qua detinebamur ita ut serviamus
voluntate spiritus non in vetustate
litere. Secundo vocat eam dicitur libertatis
Jac. 1 Qui autem perspexerit in lege
libertatis et permanserit in ea non
auditor obliviosus etc. Et si apostolus
dixit ad Rom. precepta legis iudicia
lia et cerimonialia et alia figura
lia, excludi non potest quin ad legem
que continet dat ipse moralia
et inducto quia omnis civitas vel con
gregacionis facile dissolvitur et
punietur nisi certis legibus re
ligatur et vinciatur, et ideo ut
dictum est, lex ipsa transgressores
posita est. Ideo est audienda per
attencionem, et retinenda per me
moracionem et est custodienda per
execucionem nec dicit passive sed
active nec enim auditores sed factores
legis iustificabuntur Jac. 1 Estote
ergo factores verbi et non auditores
tantum quia sicut dicit apostolus ad
Rom. 2o Non auditores legis iusti
sunt apud deum sed factores legis
iustificabuntur. Exemplo ergo legisla
toris nostri domini Christi qui prius cepit
facere quam docere Act. 1 c. Qui non
venit solvere legem sed adimplere
Mt. 5 c. Hoc etiam significatum est
fuit in Gedeon Judic. 7 c. ubi
dicit Gedeon populo Quod me facere
videritis hoc facite. Et sic dixi quod
est legum conditores ad eorum observanciam
inducunt canonica et civilia iura.
Et primo canonica iura probant ut
patet in decretali cum omnes de constitutionibus
ubi dicitur quod qui quod in alterum
statuit ipse eo uti debet et sapientis
auctoritas dicit auctoritas Patere legem
quam ipse tuleris. Item probatur in decre

vero illorum de presbyteris ubi etiam sic dicitur
nobis legem imponunt non debent quod
ipsi negligunt observare. Item etiam 14 distinctione
in civili sunt iura licet dicatur quod
princeps sit solutus ut ff de legibus l.
princeps tamen pro legibus vivere profitetur
ut C. de legibus digna vox et sic sine
dubio tenetur legem divinam ut in presenti
li. 2 c. Audiant autem principes legis
humane legem statuit. Humane tenetur
potest talis declarari et sic. Omnis
princeps lator legis humane obligatus
est ad observanciam legis divine quia
nullus solutus est a lege divina iuxta
illud quod scribitur ad Rom. 13 Omnis
anima potestatibus sublimioribus sit subdita
ut [illegible] videtur omnibus [illegible] et consti-
tutione [illegible] lex divina [illegible] et comprobat eos
qui non servant illud quod aliis dicunt
et imperant faciendum ut in textu
scribis et phariseis Mt. 23 ubi dicitur
quod Christus dicebat Super cathedram Moysi
sederunt scribe et pharisei Omnia
ergo quecumque dixerint facite, secundum opera
vero eorum nolite facere dicunt enim et
non faciunt etc. Item ad Rom. 2 Qui
alios doces, et teipsum non doces qui
predicas non furandum furaris, qui
dicis non mechandum mecharis. Ergo
legislator humane ad latorem perfectissime
legis divine que est lex eterna
se debet conformare, sed lex humana
conformatur legi divine. Perfectissime
ergo legislator humane comparari
debet Christo qui fuit lator perfectissime
legis scilicet eterne salutis et [illegible]
legislator nec in legibus tradendis nec
in modo tradendi errare potuit, vel
[illegible] dicit Aug. quod
non potest [illegible] omnis Christi actio est nostra instructio
eo quod eius actio est infallibilis et
ita mensura actionum humanarum

Nunc autem dici potest quod ypud leges quas aliis imponebat observabat perfectissime quia premittebat opus doctrine quod servabat quod docebat servandum nec aliud ... Coepit iesus facere et docere ut patet de lege quam tulit quod dicit vade et vende omnia que habes et da pauperibus et quod ad apostolos qui non reliquerunt omnibus non possidendo vel quam legem ad literam servavit quod dicebat vulpes foveas habent et volucres celi nidos etc. Ergo legislator servandus est. Ego christus tenetur observare christi leges quas statuit. Dixi tertio et ultimo quod movere debent legum conditores ad observanciam et implecionem earum antiquorum exempla. Ubi sciendum quod legum conditores ad observanciam et implecionem earum diligenti studio magis laborare debent ut iniustas leges ne promulgent et promulgatas observent. Et hec condentibus leges iniquas et in iusticiam conscribentibus scripserunt ut apparenciam. ysa. x. Quod exemplum inscriptum reperitur. Primo de ligurgio legitur quod nichil aliud aliis imperavit quod prius ipse non implevit et dicitur quod quasdam leges fuit et quia apollo dare videbatur et quia iussit auctor appolinis delficum i. deum delficum fuisse dixit. Cum enim omnis propter ipse diuinam salutem vellet ligurgus civitatem populum iuramento astrinxit quod eas non solveret donec appolinem delficum consuluisset ac rursus cursum porrigit ad cretam insulam in exilium iuit ibi quod perpetuum exilium egit ut leges populo perpetuo servarent. Cum morti esset in quassit ossa sua in mare proici mandavit ne si forte mortui ossa ad patriam fuissent delata extimarent se a iuramento esse absolutos. De isto ligurgio et eius legibus meminit augustinus

3o de civitate dei ac de tragus pompeyus libro iii. De observancia de legum sunt in antiquis mirabilia reperimus. Pro quo de aptius facit quod valerius narrat libro vi capitulo vi de zeleuco qui urbem locrensium saluberrimis legibus munita muniisset ibi cum constituendum filius ab eo quod deprehensus in crimine adulterii utroque oculo carere deberet. At non cum filius suus in ipsius honore sui deprecarentur et tota civitas miraculum pene remitteret aliquamdiu repugnavit ad ultimum non precibus populi devictus suo prius deinde filii oculo eruto usum videndi utrique reliquit debitum supplicii modum re servandum equitate temperato se inter misericordem patrem et iustum legislatorem pertitus est / ultra aliorum ea nunquam exempla possent sicut pretermitto addam quod magis ad prius obmitto brevitatis causa. Ubi primo pro intelligencia magis in speciali dicendum. Dubitabiliter est querendum vel investigandum. Et primo ostendere sui de lege evangelica esse ipse legem valere et potissima. Secundo vero leges obligent in foro consciencie / 3o vero melius regitur civitas vel regnum optimo rege vel optima lege / quo ad primum optimum videtur quod sit verum esse lege evangelica / hoc probatur tripliciter. Primo propter primitivis peccatorum nam lex humana non potest omnia peccata punire quod quod convenit exemplum cum primum est quia nullus principatus vel potencia posset dicere si omnes transgressores punire / secundum est quia non per attingere punctualiter in plus non per omnia punire formam inveniendi. Sed non omnia peccata cognita sunt. Secunda quia non omnia peccata cognita sunt ... principi vel rectori ymmo sunt aliqua incognita sicut cogitaciones et huiusmodi leges autem latore evangelice ...

latet et semper durat quocumque peccato
punito ergo etc. Secundo sumitur ex parte
cognitionis nostre quia actus humani
propter multitudinem causarum et muta-
bilitate non sunt certi unde de eis
diverse sunt sententie. Quia apud
aliquos aliqua sunt iusta que apud
alios iniusta iudicantur ideo oportet
dari legem certam in qua cadere
non potest nec error nec deceptio.
Tertio sumitur ex parte finalis boni
quia bonum finale non potest quis
consequi per legem naturalem nec po-
sitivam quia excedit facultatem
humanam quia est bonum supernaturale
ideo oportet dari legem per quam possit
acquiri. talis autem est lex evangelii
vel divina ergo oportet dari divinam legem.
Quo ad secundum articulum hec communiter
tenetur Thomas prima secunde q. xcvi a. 4
quod leges humane si iuste sunt vim
habent obligandi in foro conscientie
a lege eterna a qua derivantur secundum id
proverbiorum viii. Per me reges regnant
et legum conditores iusta ab iniustis
decernunt. Dicuntur autem leges iuste
tripliciter. Primo quando ex fine quando
scilicet ordinantur ad bonum commune.
Secundo ex auctore quando lex lata non
excedit potestatem ferentis. Tertio ex forma
quando scilicet secundum equalitatem proportionis
imponuntur subditis onera ad bonum
commune. et secundum hoc leges huiusmodi onera
imponentes iuste sunt et obligatorie
in foro conscientie [illegible]
leges vero iniuste non obligant.
sed que sunt iniuste [illegible]
ostendit dicens. Iniuste sunt quando
per contrarietatem ad bonum humanum
et hoc tripliciter scilicet ex contrariis modis
iam dictis legibus iustis. Nam
primo iniuste sunt ex fine sicut cum
aliquis presidens leges imponit onerosas
subditis ad utilitatem communem non
pertinentes sed magis ad propriam utilitatem
cupiditatem aut gloriam. Secundo ex auctore
sicut cum aliquis legem fert ultra com-
missam sibi potestatem. Tertio ex forma puta
cum inequaliter onera multitudini dis-
pensantur etiam si ordinentur ad bonum
commune. et tales magis sunt violentie
quam leges. Unde non obligant in foro
conscientie nisi forte propter vitandum scan-
dalum. Alio modo iniuste sunt per contrarietatem
ad bonum divinum sicut tyrannorum
inducentes ad ydolatriam vel ad quod-
libet aliud quod est contra legem divinam
et tales leges nullo modo licet observare.
Quo ad tertium articulum vel conclusionis
iii politicorum dicit quod melius est
per regem regi cum recta lege et hoc dupliciter.
Primo sic quandocumque aliqua duo sic se
habent quod unum est principale reliquum est
organum ministrale. principale est digni-
us. Sed ita se habent lex et rex quod
lex est sicut principale rex vero sicut
instrumentale ergo etc. Maior patet. Minor per philosophum
qui dicit quod rex est organum et in-
strumentum legis. Secundo quandocumque aliqua
duo sic se habent quod unum per se facilius
pervertitur quam aliud illud quod minus potest
perverti est dignius sed ita se habent
lex et rex quia lex non ita de facili
pervertitur ergo etc. Probatur per philosophum iii politicorum
quod lex non dicit solum intellectum sed
intellectum cum concupiscentia ideo pervertitur.
Causa quinto ethicorum dicit philosophus quod
appetitus vel furor et concupiscentia pervertit
sed lex dicit solum intellectum et rectum
que debet principari. Ad quintum quod dicit
quod lex universaliter est observanda. ad ergo rex
habet ipsam legem custodire ergo est supra
legem et melior ergo etc. Secundo quandocumque aliqua
duo sic se habent quod unum est sicut causa
et aliud sicut effectus causa est dignior
sed rex est causa legis quia ipsam

tendit et una nulla nobis habet potestatem
fugiendi nec auctoritate principis uel
regentis quo melius est regi optimo
rege quam optima lege

Quinquagesimum quartum amoris
preceptum Alienum noli concupis-
cere. Postquam auctor in supe-
rioribus posuit aliqua erudi-
menta spectancia ac eciam inducencia ad proximum pacis
[illegible] scilicet iusticie sub uno negatiuo
in speciali ut maledictus ne esto, ne
ad consilium [illegible] uerbis uel
[illegible] nunc uero in primo precepto ponit erudi-
menta ad eandem uirtutem spectancia subaudi
modo sed in generali dum dicit Alienum
noli concupiscere est uelut innuere quod istud
preceptum ad omnia iusticie specierum pertinere
uidetur ac eciam inducere, et hoc quo
ad superiores pares uel inferiores. Ad cuius
euidenciam est sciendum quod duplex concu-
piscencia in scripturis reperitur, una uirtuosa
et alia viciosa. ¶ Notandum uero est quod
triplex concupiscencia in sacris canonibus reperitur.
Nota de Concupiscencia. Prima est honoris et hoc reprobatur ut [illegible]
[illegible] Alia pertinet que ab honore
[illegible] Alia pertinet que ad
honorem. Tercia diuiciarum et est duplex.
Nam prima consistit in acquirendo et ista
dicitur cupiditas, secunda consistit eciam in retinendo
et dicitur auaricia [illegible]. Concupiscencia
uirtuosa est illa que dicitur actus uoluntatis
de qua sapiencie [illegible] scribitur. Concupiscencia
itaque sapiencie ad regnum perducit eternum et
preterea. Concupiscencia uero uiciosa est illa
que est actus sensualitatis, hoc est que
sola ducitur sensualitate. Hanc prohibet
auctor tenere ymmo eciam penitus abicere
dum dicit Alienum noli concupiscere.
Nota. Sed nota quod sub uno negatiuo datur hoc
preceptum ad denotandum quod sicut precepta de-
calogi negatiua obligant semper et ad semper
ita quod transgressores semper obligantur ad mor-
tale ut sunt precepta secunde tabule scilicet
est Non concupisces rem proximi tui ita
eciam [illegible] de isto precepto est

est dicendum. Sed aduertendum nobis est quod
precepta decalogi partim data uel
in natura primo [illegible] pertinet ad
[illegible] / secundo ad omnes obli-
gant, quia quemque continet decalogus
compleuit. Hoc continet lex nature que
scripta est in corde cuiuslibet imple-
cite. Assidue cum precepto legis nature
quod tibi non uis fieri alijs ne fe-
ceris, includit hoc preceptum Non
occides [illegible] furtum facies etc. que
decalogus patet compleuit. Quedam
precepta ponuntur sub uno negatiuo
scilicet illa que sunt affirmatiua
quedam indicatiua, sicut negatiua
et hoc ideo quia difficilius est facere
bonum quam declinare a malo, plures
enim in faciendo bonum reperiuntur [illegible]
[illegible]. In quibusdam uero precepte
prohibentur [illegible] ut in
hijs patet Non mechaberis,
et hic Non concupisces rem proximi tui
quod est idem cum [illegible] precepto
Alienum noli concupiscere quia appetitus
est inordinatus ad illa. In quibusdam
solum prohibetur actus cum dicitur
Non occides, hoc dicitur [illegible]
[illegible]
gendi. Omnia enim precepta nega-
tiua ligant manum et cum [illegible]
precepti intelligencia ac eciam obseruancia
est [illegible] sciendum quod tria sunt que
precipue nos debent retrahere ab aliene
rei concupiscencia uidelicet scriptura
moralium et diuina [illegible]
iusticia [illegible]
exempla precipua. ¶ Duo prima quod
scriptura tam moralium quam eciam diuina
nos retrahere debet ab aliene rei con-
cupiscencia et hoc [illegible] mala [illegible]
ex hoc uicio pessimo progrediuntur.
Hec namque inter actus passionis
est detestabilis et homo qui [illegible]
[illegible] est quia [illegible]
corruptus est [illegible] sed deus et

et proximus offenduntur. Primo siquidem
offendit seipsum nec deo spiritualiter
sed et corporaliter. Spiritualiter inquantum
appetit bona temporalia ultra
debitam mensuram que vite et opor-
tunitati sue ac suorum debentur et
honeste conveniat et ingenium inor-
dinata voluntate finat ad ipsa
bona tenenda contra regulam rationis
et debitum ordinem caritatis peccat
et corporaliter in seipso quod inordinata
[illegible] tenacitate bonorum, sic enim
ipse avarus est et sue vite ac cor-
pori indigencie non providens. Hoc est
quod dicit Salomon Eccl. vi c.
Est et aliud malum quod vidi sub
sole viro cui deus dedit divitias
et substantiam et honorem et nichil de-
est anime sue ex omnibus que desiderat
nec tribuit ei potestatem deus ut co-
medat ex eo, sed homo extraneus vorabit
illud. Hoc vanitas et magna
miseria est. De hoc [illegible] quod me-
lior illo sit abortivus, frustra
enim venit et pergit ad tenebras
et oblivione delebitur nomen eius.
Propterea Augustinus in quadam epistola ro-
gabat ipsum cupidum sic inquit. Quid
est quod te malum vellis et nichil ad-
velis malum. non uxorem non filios
non servum non ancillam. et postremo
non caligam. Rogo te ut ipso anime
cupiditate et inordinate retineat
furore ac furore. nichil aliud cupidus
intendit quam divitias aggregare
nichil aliud cupidus affectat et agit
quam temporalia prefata tenaciter servare
et ex istorum temporalium vanitate [illegible]
tium et incommutabile bonum quod
deus est. Propter quod Bernardus super Cantica
sermone xxiiii sic de cupido loquitur.
Sublimat forma quadam pusilla
mentalitate inquietus. et tenacitas
[illegible] sancte [illegible] [illegible] [illegible]

Tercio proximum cupiditate offendunt
proximum enim curva est anima que temporalia
bona non possunt ab hominibus simul posse-
deri. Adeo cupidus pecunias vel di-
vitias inordinate aggregans et conservans
in ipsis divitiis habundare non potest
nisi proximum in eis defraudet. Propter quod
hec detestabilis cupiditas per universum
genus humanum invasit ut omnes quasi
maiores avaricie et cupiditati studeant
et propter honores lucra [illegible] offi-
cia et aliorum cupiditate temporalium proximus
insurgit in proximum et frater in fratrem
[illegible] per dolosa [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] de [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible]. Et propter [illegible]
Apostolus ad Thimotheum vi dicit quod radix
omnium malorum est cupiditas, quam quidam
appetentes a fide erraverunt et inseruerunt
se doloribus multis. Unde Augustinus super
illum locum Apostoli et ubi [illegible] divitibus
huius seculi precipe non sublime sapere
neque sperare in incerto divitiarum [illegible] sed in
deo vivo qui prestat nobis omnia habun-
de ad fruendum dicit sic. Cui enim
[illegible] ad fruendum habet de deo non
habet verum fidem [illegible] fieri divites
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] eis cupidi [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] eis cupidi [illegible] diligunt que terras
non vere cum diligunt quia
non agit [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]
Nec vere deum credunt anima fides
sine operibus mortua est [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] cupido dici potest
illud Apocalypsis iii°. Tu dicis quia
dives sum et locupletatus et nullius
egeo et nescis quia tu miser et mi-
serabilis pauper et cecus et nudus miser
in vita, miserabilis in fama, pauper in
bonis operibus, nudus in [illegible] et [illegible]
quia spiritualiter [illegible] [illegible], et quia
cupidus [illegible] temporalium [illegible] a deo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
tum competentem et [illegible] designat

Seneca epistola 110 Moralis sicut in-
cendium sunt passiones rerum temporalium
quia callida dicuntur, quando plus quam
debent diliguntur. Et ideo qui ea diligunt
excecantur. Sed spiritualis sicut visus potest
reparari dicitur Tobie xi. excecatus per se
ad tot annis et fel reponit. Hec enim
necessaria sunt valde ad oculorum spiritualium
medicinam. Curatur ergo cecitas per ea
felle piscis cogitando solicitudines
que ex diviciis sequuntur. Est enim labor in
acquirendo, timor in possidendo, dolor
in amittendo, que si quis diligenter
attenderit temporales divicias non acciperet
et sic spiritualiter illustrarentur oculorum lumina
lumine et cupiditate amissa [illegible]
Secundo dico quod patrum instituta nos in-
struunt ab hac cecitate precavere. Et ideo
sacri canones sanxerunt quod nullus cu-
pidus debeat ad sacros ordines ordi-
nari vel promoveri, et est duplex ratio
Primo quia ut est dictum cupiditas est
omnium malorum radix venenosa ut legitur
ad Thimotheum vi. Secundo Nam cupiditas ne-
fas facit [illegible] Et in Canone dist. [illegible]
honorum xl vii di. Tercia ratio est quia
mens eius cupiditate astricta super aurum
et redditus cogitat. Gregorius invenitur
aurum super [illegible] xlvii di. [illegible]
in q. si clericus. Tercio dico quod anti-
quorum exempla precipua nos instruunt
a tali vicio precavere. Et quis leve
addidit [illegible] in antiquis regni- [illegible]
tinent a cupiditate et avaricia. Ut
narrat Valerius libro iiii. Cum Sippio a-
fricanus de parva [illegible] senatum [illegible]
cum toto affrica nece subierit, [illegible]
nichil ex ea quod meum diceret. Preter co-
gnomen retulit. Simul cum Sippio Af-
fricanus dictus quia devicit Affricam,
Item addit Nam nec Affricam nec [illegible]
[illegible] Asyam Grecie Andromacum
reddiderunt. Nam virtus nostra magis in-
vidia quam pecunia locuplex est. Et

Item narrat de Fabricio Lucio. Cum
enim a legatis a Samnitibus essent
donaria missa, omnia missa re-
misit continentie sue beneficio. Itaque
sine usu familie [illegible] quantitatis
que locupletem illum facerent
non multa possidebat set paucam de-
[illegible] [illegible] de quo [illegible] na-
[illegible] consularem gratiam cum gentis
collegarum vasa argentea magno
pondere [illegible] arte fabricata
per legatos misissent, qui retule-
runt se vidisse fictilia vasa in
mensa eius misit eos [illegible] ad
Samnites suos monens ne [illegible]
quam temptari [illegible] putarent
Narrat Seneca epistola lxxiii quod
ipsi patres nunquam pauperes erant
diviciis, sed erarium plenum erat
et tunc erat opulentissima res
publica, ipsi in suis domibus pau-
peres erant. Et Tullius ii° de officiis
c. xxxviii. Quod nec divicias repu-
tabant suas sed communes unde
ait Neque solum nobis divites
esse volumus sed liberis propinquis
amicis et maxime reipublice, sin-
gulorum cum facultates et copie
sunt divicie civitatis. De con-
tinencia Diogenis a cupiditate divi-
ciarum narrat Valerius libro iiii c. i a-
[illegible] Alexander [illegible], adque
[illegible] in sole sedente accessisset hortaretur
ut siqua prestare sibi vellet, indicaret
[illegible], [illegible] [illegible]
digno [illegible] [illegible] ne [illegible]
[illegible] solem [illegible] cum summa allego-
ria [illegible] Diogenem a gradu suo diviciis
pellere temptavit. Preterea Seneca
ait de beneficiis libro v quod Diogenes
multo potencior et locupletior
fuit Alexandro omnia possidente
plus enim erat quod hic nollet accipere
quam quod ille posset dare, et illa [illegible]

sic fuit victus allexander qua vidit
hominem cui nec dare quicquam posset
nec ab ipso deberet quicquam
sed contra hominianus et diogenes
ille famosissimus fuit potentior alle-
xandro et victor humane nature
Propinquissimam intelligentiam magis
in speciali est de quibus dubitabile
est querendo vel investigando
et primo utrum hoc sit verum
quod in lege prohibeatur concupiscentia interior
sicut exterior hoc probabile multis
videtur dissuadendo, et videtur quod
non prohibeatur interior sed tantum ex-
terior concupiscentia per illud quod super
exo(dum) glo(sa) xx dicit / Non concupi-
sces rem proximi tui et contra
lex vetus prohibet manum non
animum ergo non prohibet actum
concupiscentie interius latentis Cuius
ad Ro(manos) 7 scribitur concupiscentiam nesci-
ebam et dicit ibi glosa Ambrosii
Bona est lex que dum concupiscentiam
prohibet, omnia mala prohibet, tunc
sumptive in decretali non concupisces
de consecratione dis(tinctione) Sed lex prohibet
concupiscentiam que est causa omnium ma-
lorum ergo concupiscentiam interiorem prohibet
non tantum manum sed animum Solutio
dicendum est quod triplex est concupiscentia quedam
interior in consensu solius cordis
altera progressiva in opere vel signa
operis / sicut concupiscentia [illegible] alia
duplex est vel interior solius cordis
vel progressiva usque ad [illegible]
operis / lex vero moysi et divina
erat ordinans homines ad deum / et
civilis ordinans homines ad proximum
suum statum reipublice Dico quod magis
divina et spiritualis prohibet concupiscentiam
non solum progressivam sed interiorem ex
[illegible] mali non iudiciali sicut
sit transgressoribus infligendo penam
eternam sed magis civilis prohibebat

concupiscentiam progressivam solum prohibitione
iudiciali transgressoribus infligendo pe-
nam temporalem / magis tamen divina prohibebat
animum et manum et animum / magis tamen non
civilis non animum sed manum cohibebat
iudiciali scilicet infligendo penam
Ad illud ergo prohibebat manum etc
videlicet de lege magis civili quo ad
prohibitionem iudicialem non magis
divina et spiritualis Secundo utrum concupiscentia
sive cupiditas sit peccatum mortale Ad hoc
sic quod Et primo timendo tenet
quod sit distinguendo cum dicit quod
cupiditas potest sumi dupliciter Uno
modo ut aliquis iniuste accipiat vel retineat
res alienas quod pertinet ad rapinam
vel furtum, et sic de suo genere est
peccatum mortale, Alio modo potest accipi in-
ordinatus sive quod importat inordinatum
amorem divitiarum [illegible]
[illegible] ut scilicet
[illegible] divitiarum aliquis
non vellet facere contra amorem
dei et proximi est peccatum mortale
Si autem inordinatio in hoc sistat
ut [illegible] superflue divitias
amat non preferat amorem earum
amori divino sed quod propter divitias non
vellet aliquid facere contra deum et proximum /

Quinquagesimum quintum autoris prin-
cipium Illud stude agere quod
bonum est. Postquam autor in
superioribus posuit rudimenta ad
virtutum introductionem pertinentia / et
vitandi deformitatem [illegible] in
speciali [illegible] nunc in puris preceptis sub-
sequentibus docendo ponit generale / quod
universaliter omnia precepta applicandum
generaliter dicens Illud stude agere quod
bonum est quasi velit innuere quod ad bene
agendum non sufficit solus actus nisi
actus ad studio effectivum multiplicetur
et hoc est quod in ethica x scribitur. Cum
[illegible] quod [illegible] placabit [illegible]
[illegible] etc

Posuit deus hominem in paradiso in statu innocencie ut operaretur non opere laborioso sed magis delectabili ad experienciam et operandum [illegible]

[illegible]

Operari.

Huius similiter precepti intelligencia ac eius observancia est similiter attendenda. Et tria sunt que nos hortantur ad bene operandum ac eciam inducere deberent. Ad bonum autem agendum inducere nos debet sacra scriptura, exempla sanctorum, et exempla antiquorum. Primo ad bonum operandum inducere nos debet sacra scriptura, unde Sapiencie iii°: Bonorum laborum gloriosus est fructus. Et Apostolus ad Galatas vi: Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes. Labor cum inflictus fuit homini racione peccati, secundum illud Genesis iii°: In sudore vultus tui vesceris pane tuo; et tamen ipsum laborem in meritum convertit ipse, testes attestante: Labores manuum tuarum quia manducabis beatus es et bene tibi erit. Unde Augustinus in libro de civitate dei: Ineffabili dei misericordia ipsa pena conversa transit in arma virtutum et fit meritum iusti, nimirum supplicium peccatoris. Nam cum posuit te deus in mundo ut operareris sed ut bonum operaris, unde [illegible] auctoritas [illegible] adhuc nos impellentibus consideratur in [illegible] qui stabant in foro ociosi quos misit paterfamilias in vineam suam ad operandum, Mathei xx. Non enim posuit te ut torpescas, unde maledictus sit qui opus domini facit negligenter, Jeremie xlviii. Operare ergo quia Christus cepit facere et docere, Actuum i. Operare quia qui docuerit magnus vocabitur in regno celorum, Mathei v. Operare quia qui diligit eum sermonem eius servabit, Johannis xiiii. Operare quia non auditores legis sed factores iustificabuntur, ad Romanos ii. Operare quia siquis est auditor verbi et non factor comparabitur viro [illegible], Jacobi i°. Operare quia regnum dei non est in sermone sed in opere virtute, i ad Cor. iiii. Operare quia regnum celorum vim patitur et violenti rapiunt illud, Mathei xi. Operare quia non omnis qui dicit michi Domine domine intrabit in regnum celorum, Mathei vii. Operare quia super cathedram Moysi sederunt scribe et pharisei; que dicunt facite etc., Mathei xxiii. Operare quia messis multa operarii vero pauci, Luce x. Operare quia qui parce seminat parce et metet, ii ad Cor. ix. Operare quia unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, i ad Cor. iii. Operare quia omnes astabimus ante tribunal Christi, ii ad Cor. v. Operare quia beatus ille servus quem cum venerit dominus eius invenerit vigilantem, Luce xii. Operare quia indignum est ut vox quidem vox Jacob sit, sed manus sint Esau, Genesis xxvii. Operare quia abscondit manum piger sub ascella sua nec ad os suum applicat illam, Proverbiorum xix. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, ad Galatas vi, quia veniet nox in qua nemo operari potest, Johannis ix°. Quodcumque ergo potest manus tua facere instanter operare, Ecclesiastes ix°, quia apud inferos non est opus nec racio, quia [illegible] ibi non possunt argui nec sciencia nec sapiencia sunt ibi ad excusacionem sed pocius ad accusacionem, quia servus sciens voluntatem domini sui et non faciens vapulabit plagis multis, Luce xii. Scienti autem bonum et non facienti illud est peccatum illi, Jacobi iiii. Et de hoc dici potest [illegible].

Recitatur de [illegible] in Academie recedens [illegible] ab eo [illegible] in ore [illegible] adiceret multum valere deberet. Prima quia est dei displicencia. Secunda quia est hominis nociva. Tercia quia plurium est peccatorum causativa. Quarta quia est dyaboli placencia. De primo quam deo displiceat hoc vicium, Apocalypsis iii°: Utinam calidus esses aut frigidus

Nota scriptura

Nota in sudore vultus tui [illegible] pro hoc [illegible] homini in laborem quia [illegible] peccati et ad operandum [illegible] et [illegible] operari

[illegible] operari est [illegible]

[illegible] operarium operis [illegible] et [illegible] nobis mercedem in [illegible]

Dampnosa / bona dissipat et mala nutrit
Dampnum / ... / ... / ... cogitacionum
Mollicies / ... / ... / ...
... / timor / ... et maledictum

De fuga accidie

sed quia tepidus est nec frigidus nec calidus vel calidus est qui est fervens ad bonum / frigidus qui simpliciter desistit a malo / tepidus qui medio modo se habet / et est nullus ... maior est spes de frigidis quam de tepidis / et huius causa quia tepidi quadam fiducia et securitate carpiuntur / dicunt quod aliqua bona faciunt / et ideo de negligenciis suis se non compungunt / et nunc tepidi de ore dei evomuntur quod in Apocalypsi precipitur / Sed tepiditas sola est que solet deum vomitum provocare / Secundo accidia bonum non infundit mala tamen pene quam culpe et aufert bona plurima / Mala pene tria sunt que accidia infert / bonum scilicet paupertas / vilitas / afflictio vel dolor / malum culpe replet bonum accidia quod patet ... super ... in ... / accidia aufert bonum bona quod patet Mt xxv auferte ab eo talentum et date ei qui habet decem talenta ... iusto cum dei iudicio fit ut qui non vult operari non possit ... non possit non velit Luc xix dico vobis quod ... dabitur ... Tercio accidia est plurium malorum causativa / Sed nonum est illud quod Ysidorus in Synonimis dicit ... multa ... mala ... et qui in uno peccato ... cum omnibus viciis ... / ... cum ... iusticie ... / ... multa bona possunt ... cuncta mala ... malorum ... accidie ... et ... immediate ...

Nota quod ... vicia ad accidiam pertinent ... tepiditas / mollicies / sompnolencia / ociositas / dilacio / tarditas / negligencia / imperseverancia / remissio / dissolucio / incuria / ignavia / ... / tristicia / tedium vite / et desperacio / Remedium accidie multum ... quia in accidiosis ... Iob xl ... in ... dormit in secreto thalami ... qui vanus est ... et ociosum in quo dormit ... et ... Primo ad bonum ... agendum et ... negligenciam inducunt nos ... Contra ... cum ... ociositas est causa magni mali ut legitur et ... in ... / ... non ... dormiunt ... Ibi dicit ... ociositas et voluptas ... sunt ... / ... / ... ociositate ... debet ... / ... ... ut diabolus te in ... occupatum ... xv ... / ... super illo ... / ... / ... debet esse ... ut ... et ... ad ... exemplo ... aliquis ... in ... duplex est ... / ... qui non habet ... aliis qui suos negligit ... / ... alia ... ut in ... / ... vehementer ... cum ... / negligens ... magnum est quod ... / ... quod ... / ... ... negligencia ... ut ... quod ... / ... / ... / ... occasione ... / ... scilicet negligencia / ... peccatum mortale ... / ... / ... ...

Et negligentia dupliciter potest esse peccatum
mortale. Primo ex parte eius quod omittitur
per negligentiam, quod quidem si sit de necessitate
salutis, sive sit actus sive circumstantia,
erit peccatum mortale. Alio modo ex parte cause:
si enim voluntas intantum sit remissa circa
ea que dei sunt ut totaliter a caritate
dei deficiat, talis enim negligentia est
peccatum mortale, et hoc precipue contingit
quando negligentia sequitur ex contemptu.
Alioquin si negligentia contingat vel per omissionem
alicuius actus vel circumstantie que non sit de
necessitate salutis, nec hoc ex contemptu, sed
ex aliquo defectu fervoris qui interdum impe-
ditur per aliquod veniale, tunc negli-
gentia non est peccatum mortale sed veniale.
Contra vicium ad bonum peragendum et negli-
gentiam evitandam inducunt nos antiquorum
exempla, et de multis unum perstringam.

Fabulose fertur quendam regem tres
habuisse filios, qui volens de regno
suo secundum sui voluntatem disponere
convocatis coram se pluribus, ubi filiis
dixit, pigriori se velle legare regnum.
Tunc ait primus: Ego michi debetur regnum
quia adeo piger sum, quod ad ignem sedeo
et pedes meos comburi permitto quam illud
retraham ab ignis incendio. Secundus inquit:
Potius ego aptior ad regnandum sum
qui sum pigrior. Nam cum funem
haberem in collo et mox suspendi de-
berem et gladium in manu tenerem,
propter pigriciam ad abscindendum cordam
non porrigo manum meam. Tercius dixit:
Certus ego regnare debeo qui in pigricia
ceteros antecello. Resupinus enim iaceo
in lecto et stillat aqua super utrumque
oculum, dextrum et sinistrum, et propter
nimiam pigriciam a statu meo non
removeo ad partem dexteram vel sinistram.
Huic legavit regnum patrizare eum
reputans magis pigrum. Moraliter
rex iste significat dyabolum qui est rex super
omnes filios superbie, Iob xli° c°.

Per primum trium filiorum ille igne
designatur qui exus in senecte pigra
propterquam ad malum inducitur magis
eligit igne perpetuo cremari quam a tali
consorcio separari. Secundus vero illum
significat filium qui licet peccatorum suorum
funibus undique se constrictum videat
circumplexum, quibus nisi suspendatur
est ad infernum perambulandum, nichilominus
pigritatur funem peccati precindere
gladio lingue scilicet confessionis.
Tercius autem filium significat super cuius oculum
utrumque scilicet tam dexterum quam
sinistrum aqua dicitur distillasse, id est
contrarie figuratur qui dextrum audit
de paradisi gaudiis, et sinistrum supplicis
cum tamen pigricia statum suum
deseruit, nec se voluit ad dexteram
amore et desiderio premiorum, nec ad
sinistram, ut saltem peccatum desereret
metu eternorum tormentorum.

Quinquagesimum sextum autoris
preceptum liberaliter amicum
secto. Postquam autor in
superioribus posuit tradita

filio qui animi moralium in hac
parte typum gerit, ut tam de dete-
rioribus pluribus salis de eternar indi-
vidualibus virtutibus pluribus, quibus aliquis de
moralibus se tractare. Hoc est informare
se per omnia debeat ut superius apparet
est premissum. Nunc vero in hoc
ultimo precepto de sexto plurimum tracti-
mentum ad amicum maxime in quo
generali ut in mundo. Si hoc preceptum
ultimum preceptum locavit, quia finis
apostoli ad Romanos xiii, amor seu dilectio
est totius legis implecio, omnisque
sexus ac virtutis confirmatio, et ad ultimam
beatitudinis finem introducit, et hoc
prius proprio facit seu ostendit dicens
Diligas liberaliter amicum secto, quasi
velit autor innuere quod tu omnibus
te talem geras debes quod ab omnibus
que sunt amicicie et affabilitati
contraria penitus debeas precavere

Amicicie aut et affabilitati contra
sunt litigium et contentio Nam
litigium dicitur amicicie et affabi
litati opponitur Unde aristoteles iiii
ethicorum dicit quod illi qui ad omnia
contrariantur causa contristandi discoli et
litigiosi vocantur et licet ad quandam
uel affabilitatem [illegible] sint apti
ut ix ethicorum dicit philosophus [illegible]
[illegible] intelligencia ac
observancia est breviter attendendum
quod quamuis hec proprie sit iusticie
[illegible] ad [illegible]
spectat ad caritatem virtute nos
maxime inducit que virtutibus
[illegible] maior est et nobilior [illegible]
[illegible] et omni [illegible] dignior
hec est cum virtus qua diligimus
deum diligimus proximum diligimus animam
nostram et diligimus corpus illi [illegible]
[illegible] quatuor cum ista [illegible]
[illegible] amanda sunt Et primo super
omnia deus Secundo nostra anima tercio
proximum quarto loco dandum est corpus
magis cum animam corpus nostrum debemus
diligere proximum quia [illegible] salute
[illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] [illegible] debemus diligere
deum [illegible] omnia [illegible] deum [illegible]
ad omnia [illegible] est [illegible]
ad caritatem est maxime triplex [illegible]
[illegible] Et est [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] exemplum
[illegible] est commodum fructuosum [illegible]
[illegible] ad amorem motivum est [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] non potest
[illegible] esse [illegible] [illegible] ut
philosophus dicit Natura [illegible] quod
melius est et ideo [illegible]
in omnibus est [illegible] Unde [illegible]
dicit quod amor [illegible] et
[illegible] in [illegible] [illegible]
[illegible] et amor [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] amore

sunt [illegible] [illegible] amor
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ab [illegible] sunt omnia [illegible]
et quandoque [illegible] est [illegible]
fontale principium et fons [illegible]
et mare [illegible] Sic amor est
[illegible] [illegible] fontale
principium Amor cum calamite est [illegible]
[illegible] ad se totaliter
trahit Sic amor totum cor [illegible]
ad se rapit Unde qui amorem
suum alteri donat dat ei et [illegible]
[illegible] est [illegible] potest esse [illegible]
[illegible] quicquid habere potest
habet [illegible] amor bonus est bona [illegible]
[illegible] et affectus simul est bonus
Si autem malus est et [illegible] mala
[illegible] [illegible] [illegible]
causa efficiens bona non est [illegible]
[illegible] bonum est et ideo [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] virtus
est [illegible] dicit ordo est
amor [illegible] ad amorem et caritatem
inductivum est [illegible]
est [illegible] ut amor
[illegible] [illegible] [illegible]
et in homine vix [illegible] possit
Unde [illegible] [illegible] [illegible]
est amor [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
quod amor [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad nos venit [illegible]
sit [illegible] et [illegible] virtute
[illegible] amoris [illegible]
et [illegible] ad [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in quo exemplum [illegible]

De caritate

Alter alterius onera portate ad Gal.
vi. Caritas ergo est ad virtutem et ad con-
ductum est commodum maximum. Dum
caritate bona ad fructum coniungit pervenire
eternum, quia in ea consistit omne
meritum, et breviter omne bonum
quod remuneratione est dignum. Veniunt
cum nobis omnia bona pariter cum illa,
nec malum reprobabile esse potest ubi
caritas adest, quia cum ea simul deus est.
Unde non recte virtutes bonis et malis
possunt esse communes. Caritas non nisi
sanctorum est, quia deformis esse non
potest. Sed nota quod non caritas omnis
virtutis quodammodo sit forma. Ipsa tamen
nullius deformitatis est susceptiva. Pec-
catum preterea ab anima tolli, sed numquam
caritas ab anima deformari. Unde dicitur
potest ab [illegible] calor in igne qui potest ab
aqua extingui sed numquam infrigidari.
Unde de ipsa virtute virtutum conclusive
est tenendum: et ipsa caritas que ex
amore causatur est bonorum eius scilicet
causativa. Unde filius est dei per
omnia, scriptura dicit Ambrosius, et talis
est natura quod velit prius parere sine
fructu facere quam bene, multiplicatur cum
in celo omnibus [illegible] quod magis
vere in fructibus delectetur. Unde cum
planta velut alio anno a fructibus
abstinere, caritas numquam vult a fructibus
cessare. Sic caritas si adheserit anime
numquam est otiosa sed semper est una
bonorum operum effectiva, quia ignis qui
stat in paleis et non ardet, quomodo
ergo potest ignem caritatis habere si
bene operari desinat, et calefaciendo
auxilium proximis non impendat.
Ignis cum non tactus sed in [illegible] secr-
eto latens [illegible] paulatim
deficit in seipso. Sic et caritas si non
fuerit operata. Anima opus hoc facit
caritas quod pix et ignis et oleum
ligno ut liberius inardescat. Et in
aliud [illegible] proximorum [illegible] est clare

demonstrat. Nam oculus cum non
sibi videt soli sed toti corpori in
quo natura non [illegible] ita bona
que habemus alijs communicare liberaliter
studeamus. Unde et Sapiens de sapientia
loquens Sapientie vii. dicit: quam sine
fictione didici et sine invidia communico
et honestatem illius non abscondo.
Epistola Senece in epistolis dicat: [illegible]
hoc gaudeo addiscere ut doceam, nec
ulla res me delectabit, licet sit sa-
lutaris et eximia, quam mihi uni
sciturus sum. Et Ysidorus: Omnem
quam a me cupis ore effundere
sapientiam cum dando fit largior, retenta
minuatur. Aliquibus cum donum scientie
aliquibus a deo subtrahitur, cum
accepta ceteris non communicant, sed avare
illiberaliter occultant. Unde et Lucas
[illegible] de seipso super [illegible] [illegible]
[illegible] refert non [illegible]
exhibens que suggerebat spiritus et si
non invidere [illegible] tam [illegible]
animo respuat ut habet quod
dicitur de uno [illegible] [illegible] vox
venit ad eum dicens: Dedi tibi
[illegible] aliud non recipias ad
[illegible] ergo [illegible] [illegible] [illegible]
nos autem dicamus libenter [illegible]
amorem [illegible] in [illegible] [illegible] de
[illegible] [illegible] que est opera
caritate qua diligitur deus et proximus
ex mandato precipua et inferior
[illegible] voluntas [illegible] regularium
ac per consequens superior [illegible]
prima quia [illegible] [illegible] sunt
de substantia salutis, ad quarum omnes
fideles alii ordinantur sine quibus felicitas
haberi non potest competenter et
immediate sit deducta [illegible]
insuper quod nota ingratitudinis videtur
manere qui pigritat citius communicare
quod gratis accepisse videtur, et certa
est prudentia cum [illegible] se offert
alijs prodesse nolle non [illegible]

Dicitur — Amor. Dilectio. Caritas. pro xxii

Beati Bernardi similiter verbis perfecto
proximi retinetur per donis sciencie et
eloquencie adornatus verbum bonum
quod multis prodesse valet immo multi
ymo dampnabili silencio tegeret
maledictus sit qui abscondit frumentum
in populis proverbiorum xi. ut ceteros quoque
deus sapiencie illustravit debeat omnibus
liberaliter impartiri ut illud Ecclesiastici
xxiiii° dici possit Videte non
soli michi laboravi sed omnibus
disciplinam exquirentibus. Prout
valens proposse exequi quod est debitum
sancte universalis adeo michi sua
mea liberalitate concessum cuius
ex caritate per quis opusculum principaliter
composui ubi eadem sim tullium per
utilitatis ministeriis et vim super
rata utilem dicam inter amicicium
dilectionem et caritatem. Amor enim est
ipse nature et dicitur amor quasi amicorum
unio sive quietat appetitum in re
amata. Dilectio est amor proximi
et dicitur dilectio quasi duo ligamus
sociat cum amante et amatum con
ut scilicet mutuo se diligant. Cari
tas autem amor est in deum. Hec
animam determinat et inducit maiores
omnibus. Unde dicitur caritas quasi
cara unctio vel quasi carum
deo faciens. Alia est divisio inter partem
amare amandum deum propter se. Dili
gimus eum propter omnia. caritas
utrumque complectitur scilicet propter
se et super omnia. Diligere deum in
hoc differt a dilectione proximi quod
diligere deum est ei velle bonum
quod habet scilicet quod sit omnipotens
et summe bonus et huiusmodi. Diligere
vero proximum est velle sibi summum
bonum non per essenciam sed per graciam.
Item diligere proximum est successive ei
bonum optare et querere. Hec diligere
proximum est velle et bene quod sibi. Item
dico est inter dilectionem dei et proximi

omnia deum diligimus in se et propter se
proximum vero diligimus in deo et propter deum
quod dicitur dupliciter quia caritas dei et
proximi. Hec duplicitas non intelligitur
quantum ad habitus sed quantum ad actus
omnia uno habitu diligitur deus et proximus.
Caritas quoque dicitur habitus. Apostolus ad Romanos
v. Caritas dei diffusa est in cordibus
nostris. Aliquando motum. Canticorum ii. Ordinavit
in me caritatem. Aliquando signum. Unde
Johannis xv. Maiorem caritatem nemo habet
i. maius signum caritatis. Aliquando tamen
personam nominat. Unde i Johannis iiii°
Deus caritas est id est ibi sumitur personaliter
aliquando sumitur essencialiter et sic tota trinitas
aliquando sumitur pro tota caritas dicitur. Aliquando sumitur pro
fervore caritatis. Unde de Magdalene
dicitur Luce vii de bap. maioris. Que
dimissa sunt ei peccata multa quoniam
dilexit multum. De hac materia vide
infra in fine operis. Sed aliter et et
ubi parvis dolor et sic ad dei laudem
transivit relictis curie parcis profana
tibi tenetur.

Generose indolis adolescentulo petro
de Saluciis Robertus de Eudomodio
monachus cisterciensis scriptum ad omne
officium caritatis tua postulavit supplicatio
quam suspicio pro mandato ut quoque
me in ceteris scolarum asserebas
tibi libellum conderem in quo posses
dicte artis gustare primicias et in fa
miliari colloquio eruditius generare
nullam colloquio. Ego sane opere
fugere barbarismos
preciavi credidi tuis in hac parte uo
obaudire missionibus et Moralem
libellum viri clarissimi Marthirialis
suscepi pro themate et super singulis
eiusdem viri clarissimi documentis
materiam prosaice dilatavi verbis
quidem simplicibus licet non penitus
a regulis eloquencie inexpertis in quo
primiciarum lacte gustato usum facti
sermonis etiam iuvenilis induat
paulatim. Et hac novitate recepta sucre
donec te ingenio dilatato altiora quis
certe in posterum suscipiat documenta

Deus est cum nobis in-
carnatus dicitur. Hic est
principale sit prima mente re-
colendus. Viso superius in prin-
cipio huius libri pro speculi parte
de primo speculo medicinali

Nunc eo subsequenter in hac parte prima
media que est secunda pars principalis
medie prosequendum est de secundo speculo
medicinali quod est nebularum draconum
medicinale quod est nebularum draconum
fugativum in quo inspiciunt christiani sic
lascivias vel quascumque alias ingur-
gitationes ac reformari debent et hoc
speculari ac reformari debent et hoc
fiat in hac prima medicinali parte pro-
cepto Si deus est cum nobis in qua quidem
parte xl precepta seu documenta virtuosa
complectuntur. Unde pro huius partis cum
deum est breviter sciendum quod sicut quod
in quadam reperitur hystoria, tempore plato-
nis philosophi in suis partibus in mensa mortalitas
dicitur contigisse adeo quod homines ibidem
degentes subito moriebantur. Propter quod
plato sapientissimus. hoc videns et cum
huius pestis perditum volens, magnum
speculum fabricari fecit ipsumque super
altum speculum apponi mandavit,
et dum sepe et sepius in eo diligenter
inspiceret, quadam die videns ibidem
multitudinem innumerabilem et repente
homines mortuos in terram cadere consi-
derans in eodem conspicuo speculo
draconum multitudinem in duabus vallibus
existentium, ipsosque super valles ascendentes
et se mutuo respicientium atque fortiter
sibilantium vidit. Considerans itaque quod
ex tali sibilo draconum vel flatu aer
inficiebatur et corrumpebatur et ex tali
infectione homines subito moriebantur,
immediate contra hoc remedium adhibuit
optimum quia in illis vallibus ignem
copiosissimum succendi fecit et eos violen-
ter et sic ab illo morbo fuerunt
illico liberati. Unde propter hoc speculum

illud vocatum fuit de salvamento
quia dicebat se per ipsum liberatos
fore. Sic in proposito moralis tempore
plato, id est beati petri et aliorum
apostolorum in primitiva ecclesia apparuit
draconum multitudo salutis christianorum
infestatorum qui flatu suarum
doctrinarum pravarum christum doctrinam
seu evangelium meum et apostolorum
contra articulos fidei christi humanitatem
et divinitatem complectentes in cordibus
variis perdere atque variis modis
pervertere volebant. Sed plato, id est
beatus petrus cum apostolis aliis magnum
speculum, id est symbolum nobis apponi
mandavit salutiferum ex quo radii xii
id est articuli fidei sive unum intelle-
ctum et sive alium xiiii resultant
per quos ut est dictum nebule errorum
nostrorum apparent fugantur et liguntur.
Ideo quod ad illud confitendum et ad
errorum destructionem et salute utrumque
verum nomen seu explicite scire
oportet firmiterque credere. Ymmo sine
plurimis confitear. Insuper est et tales
scire nimium oportet quod a quibusdam
sex a quibusdam septem articuli
distinguuntur, et sic omnes articuli
sunt quosdam xiiii dicuntur. Ubi non
sunt quosdam respectu ad eos qui sym-
bolum ediderunt, tunc articuli sunt
xii xii iuxta apostolorum xii. Et autem
considerimus quod realiter sunt credenda
tunc articuli sunt xiiii quorum
vii spectant ad christum divinitatem et
vii ad ipsius christi humanitatem, et
hec signata sunt in vii stellis et
in vii candelabris aureis in quorum
medio filius dei ambulabat Apocalypsis
primo etc. De materia fidei salutis quid
sit fides quot modis dicitur fides quot
sunt species fidei, quot sunt articuli
fidei quod est verum credendum, quod predicta
non credendum, et quot sunt symboli

De articulis fidei.

Prima pars media

Dicturus de omnibus requiritur in prima glo-
sa super Ru. de sum. tri. et fi. ca.
Primo ergo sex articulos circa fidem dicen-
dum sit distinguuntur. Sunt enim communiter
circa tria consideranda videlicet
unitas divine essencie, trinitas perso-
narum et effectus divine virtutis.
Primus articulus est ut credamus
divine essencie unitatem. Iuxta illud
Deut. vi Audi Israhel dominus deus
tuus unus est. Circa hunc articulum
plures errores emanasse creduntur.
Primus quidem error est gentilium sive
paganorum plures deos ponencium
iuxta quod recitat Augustinus v. de civitate
dei ubi legitur quod gentiles pone-
bant tria deorum genera videlicet
deos poetarum et histrionum, deos sapien-
cium et philosophorum, et deos civitatum et castrorum.
Primi sunt de quibus dicitur sapiencie
xiii Vani sunt homines in quibus
non est sciencia dei, et hiis que videntur
bona non potuerunt intelligere neque co-
gnoverunt quis esset artifex sed solem
et lunam rectores orbis terrarum putaverunt.
Secundi vocantur dii philosophorum [illegible] phi-
losophi intelligencias alterum [illegible]
seu angelos ad terram [illegible]
cognoscentes quia quasdam cognitiones [illegible]
solum esse intellectuales quas intelli-
gencias nominabant, nos vero angelos
appellamus [illegible] demones ac
divinos. De hiis dicit Porphyrius divinos
nos rationales et deos sed mortales nos
addimus separat nos ab illis.
Tercii vocantur dii castrorum et civitatum.
Hoc initium processit a quodam magno
principe Ninus nomine qui patrem suum ha-
buit quem multum diligebat. Ideo
Ninus fecit imaginem in palacio
proprio et deus est causa ad [illegible]
et ita principium. Quartus error est ma-
nicheorum qui ponunt duo principia
esse unum a quo sunt omnia bona,
aliud a quo sunt omnia mala. Quintus
est antropomorphitarum ponencium quidem
deum sed dicencium eum esse corporeum
ad humani corporis modum formatum.
Sextus epicureorum dicencium quod deus
non habet curam rerum de celo humanarum
providenciam. Septimus quidam gentilium
philosophorum dicencium non esse potentem deum
sed solum ea que potest naturaliter fieri.
Hos predictos errores removet beatus
Petrus apostolorum princeps cum quo [illegible]
in symbolo posuit hunc articulum dicens
Credo in unum deum patrem omnipotentem.
Secundus articulus insinuat quod tres sunt per-
sone divine in una essencia iuxta illud
i Johannis ultimo Tres sunt qui testimonium
dant in celo pater verbum et spiritus sanctus.
Circa hunc articulum sunt plures erro-
res. Primus quidem est Sabellii qui posuit
unam essenciam sed negavit trinitatem
personarum dicens esse unam personam que
dicitur pater, que dicitur filius, que
dicitur spiritus sanctus. Secundus error est Arrii
qui posuit tres personas sed negavit
unitatem essencie dicens filium esse alterius
substancie a patre et creaturam, et minorem
patre sibi non equalem nec coeternum
sed quod incepit esse antequam non fuerat.
Tercius error est Eunomii qui po-
suit filium dissimilem patri. Quartus
Macedonii qui posuit spiritum sanctum
esse creaturam. Quintus error est
Grecorum qui dicunt spiritum sanctum a patre
procedere [illegible] mittit
pater tamquam spiritum filii et a filio
procedere. Et de hoc latius legitur
et notatur in canone Salvator de
conse. di. v. Hos errores destruxerunt
patres (?) in symbolo cum dicunt Et in
unum Jesum Christum filium eius dominum nostrum unicum
et in spiritum sanctum vivificantem qui ex patre
filioque procedit. Alii vero quatuor articuli
divinitatis pertinent ad effectus divine virtutis

Primus quorum qui est tamen pertinet ad
creacionem rerum in esse nature secundum id
quod dixit et facta sunt / Contra hunc
articulum primus error est qui est a deo sed
mundus casu est factus per concursum corporum
indivisibilium que rerum principia extima-
bant. Secundus est error platonis et anaxa-
gore qui posuerunt mundum factum a deo sed
ex materia preiacenti. Tercius error est aristo-
telis qui posuit mundum a deo factum sed ab eterno.
Quartus est error manicheorum qui po-
suerunt deum esse creatorem invisibilium
sed visibilia a dyabolo facta. De isto er-
rore tangitur supra in xxv° ca° Precepto,
Nil temere credideris. Quintus est symonis
magni et Menandri eius discipuli
et aliorum hereticorum eos sequencium qui creatorem
mundi non deo sed angelis attribuunt.
Contra quos dicit Paulus Actuum xvii
Deus qui fecit mundum et omnia que in
eo sunt hic celi et terre cum sit dominus
etc. Sextus est error illorum qui dixe-
runt non per se ipsum gubernare mundum sed per
quasdam partes eius sibi subditas. Contra
quos dicit Job xxxiv Quem constituit alium
super terram aut quem posuit super orbem quem
fabricatus est. Et contra hos omnes dicitur
in simbolo patrum vel creatorem celi
et terre visibilium omnium et invisibilium.
Quartus articulus pertinet ad effectum gra-
tie quam iustificantem a deo secundum illud ad Ro
iii Iustificati gratis per gratiam ipsius
scilicet dei. Sub hoc articulo omnia sa-
cramenta ecclesie comprehenduntur et quecumque
que pertinent ad ecclesie unitatem et dona
spiritus sancti et iusticiam hominum. Iste ergo articulus
instruit nos ut credamus remissionem peccatorum
hominibus que sunt in ecclesia quia virtute di-
vinitatis fit eius peccatorum remissio que
est anime vivificacio et corporis resurrectio.
Contra hunc articulum sunt xii errores de
quibus gratia brevitatis aliquos subiunge-
re tangam. Primus quorum fuit ebionitarum
et elionis et al' nazareorum qui dixerunt

graciam christi non sufficere ad salutem
nisi quis circumcisionem et alia legalia
mandata custodiat. Contra quos dicitur
ad Ro iii° Arbitramur hominem iustifi-
cari per fidem sine operibus legis. Secundus
est error donatistarum qui posuerunt
graciam christi solum in affrica remansisse
quia scilicet totus alius mundus
communicabat galiano et cartaginensi
episcopo quem illi dampnaverunt et in hoc
negabant ecclesie unitatem. Contra quos
dicitur ad Colloss iii In christo iam
non est gentilis neque iudeus circumcisio
preputium barbarus et scita servus
et liber / sed omnia in omnibus christus.
Tercius error pellagianorum qui pri-
mo negaverunt peccatum originale esse in
pueris. Contra illud apostolus dicit ad
Romanos v per unum hominem peccatum in mundum
intravit. Et in psalmo dicitur Ecce enim
in iniquitatibus conceptus sum etc. Secundo dicunt
quod inicium boni operis est a nobis
ipsis sed consummacio a deo. Contra quos
dicit apostolus ad Philippenses ii° Deus
est qui operatur in nobis velle et
perficere pro bona voluntate. Tercio
dicunt gratiam dari hominibus secundum sua
merita. Contra illud apostolus di-
cit ad Romanos xi° Si autem gratia iam
non ex operibus alioquin gratia iam non
est gratia. Quartus error est origenis
qui posuit omnes animas creatas
simul cum angelis et per diversitatem que
ibi egerunt quasdam animas a deo
creari per gratiam quasdam in infidelitate
relinqui. Contra quos dicit apostolus
ad Ro ix Cum nondum nati essent
aliquid boni aut mali egissent etc.
est quia maior fuit mundi. Quintus
est error catafrigarum i. montani
qui se et maximille et prisce prophetas qui
acceptos fuisse et quod non prophetarum
per spiritum sanctum. Contra quos dicitur ii
Petri i° Non enim voluntate humana

ablata est a quibus prophetia & spiritu
sancto inspirati locuti sunt sancti dei
homines. Sextus est error eorundem
qui primus dixit legis et prophetarum
actorem non esse patrem Christi. ut bonum
deum esse ac iustum. patrem vero Christi
bonum quem ac manifesti sunt
sunt legem explanantes. Contra quos
dicitur ad Ro. vii. lex quidem sancta est
et mandatum sanctum et iustum et bonum
et Ebr. 1o dicitur Olim autem locutus
patribus in prophetis suis in scripturis sanctis
de filio suo. Septimus est error eorum
qui quidem que ad perfectionem vite pertinent
asserunt esse de necessitate salutis.
quorum quidem sunt qui se arroganter
nomine apostolicos vocaverunt, nullam vero spem
salutis putant hiis eos qui utuntur
coniugio et propria possident. Alii vero
salutem tamen qui non refrenantur
carnibus absque omnino abstinentiam. Contra
illud apostoli ad Thi. iiii. discedent aliqui
tunc a cibis quos deus creavit ad per-
cipiendum cum gratiarum actione fidelibus.
Dicunt alii quod promissio de adventu
spiritus sancti non fuit in apostolis completa
sed in eis. Contra id quod dicitur Actuum
iiij. repleti sunt omnes spiritu sancto
et loquebantur verbum dei cum fiducia.
Alii hic ac dicunt homines baptizatos non posse
salvari nisi continue orent propter illud
quod dicitur Luc. xviii. Oportet semper
orare et non deficere, quod sic accipiunt
sicut ut nulla die intermittatur
orandi opera. Alii vero quasi passa-
los et rincos vocantur tantum silencio
student ut naribus et labiis suis
digitos apponant. passalus enim grece
latine dicitur palus et rinchos nasus.
ab apostolo contra ad oppositum quia
homo non potest salvari nisi mediis
semper pedibus ambulet. Contra quos etiam
apostolus dicit ad Chor. x. Omnia mi-

licent sed non omnia expediunt. Hoc pro-
bat intelligi quod licet aliqua a sanctis
viris assumantur tamquam expedientia
non tamen propter hoc opposita videntur
illicita. Octavus est error illorum qui
dicunt coniugio opera perfectionis non esse proficua
qui vitam fidelium sicut Iovinianus
posuit quod virginitas non prefertur coniugio.
Contra illud quod dicitur ad Cor. vii. qui
matrimonio coniungit filiam suam bene facit
et qui non coniungit facit et melius. Nonus
error qui equiparant statum divitias
possidentium statui paupertatis propter Christum
assumpte. Contra quod dicitur Mat. xix.
Si vis perfectus esse vade et vende omnia
que habes et da pauperibus. Decimus error
est negantium liberum arbitrium dicentes quod
negant dicentes quod sunt male
necessitate non posse non peccare. Con-
tra quod dicitur Johannis viii. Si filius vos
ut vere liberi eritis. Undecimus error philosophorum
stoicorum et ac manifestorum dicentium
homines esse fatalibus stellis alligatos
hoc est dicere quod omnia opera sunt ne-
cessitate astrorum subdita sive subordinata.
Contra quod dicitur Jer. x. A signis celi no-
lite timere que gentes timent. Et contra
illud Sapiens dominabitur astris. Duodecimus
est error eorum qui asserunt quod ea que
ab ecclesia universali statuta sunt non
sunt observanda. dicunt Aeriani quod dicta
statuta ieiunia non esse solempniter
celebranda sed cum voluerit ieiunet ne
videatur esse sub lege. Tredecimus est
error illorum qui dicunt xiiii luna
pascha esse celebrandum quacumque die septimane
advenerit et contra id quod ecclesia
ab ecclesia instituitur. Omnes predictos
errores et alios quos hereticales gerunt
affirmatio destruit communis fides in
symbolo dicit Sanctam ecclesiam catholicam
sanctorum communionem remissionem peccatorum. Et in
alio symbolo patrum dicit unum baptisma

est per prophetas / et in unam sanctam ca
tholicam et apostolicam ecclesiam Confiteor
unum baptisma in remissionem peccatorum
Quintus articulus qui est de resurrec
cione mortuorum inseritur per [illegible]
resurrectione christi resurrectio carnis dicitur
de qua dicit i ad Cor xv omnes quidem
resurgemus Circa quem articulum sunt
plures errores Primus quorum est Vale
tini qui carnis resurrectionem negavit quod
et plures sunt heretici Contra quem
dicit i ad Cor xv Si xpus predicatur
quod resurrexit a mortuis quomodo quidam
dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum
non est Secundus est error ymenei et
phileti contra quos dicit apostolus qui a
veritate ceciderunt dicentes resurrectionem iam
factam / vel quia non credebant resurrectionem
nisi spiritualem vel quia non credebant
alios resurrecturos nisi illos qui cum xpo
surrexerunt Tercius error est quorundam
modernorum hereticorum qui dicunt resurrectionem
futuram non in hiis carnis corporibus / sed [illegible]
resumat quedam corpora Contra quos apostolus
i ad Cor xv dicit Oportet corruptibile
hoc induere incorrupcionem et mortale
hoc induere immortalitatem Quartus est
error Euthicii patriarche constantinopo
litani qui posuit quod corpora nostra in
resurrectione erunt [illegible] vel aeri similia
unde Gregorius narrat in iiii° moralium
Contra quod est quod christus post resurrectionem suam
corpus suum discipulis palpandum prebuit
dicens luce ultimo Palpate et videte
quia spiritus ossa non habet sicut me
videtis habere. Et tamen apostolus ad philippenses
dicit qui reformabit corpus humilitatis
nostre configuratum corpori claritatis sue
Quintus error est dicencium quod corpora humana
in resurrectione vertentur in spiritus Contra
quos luce ultimo dicit Spiritus carnem
et ossa non habet Sextus error est
[illegible] qui per mille annos post resurrectionem

fabulantur esse futuros in terreno regno
in quibus scilicet homines carnales habebunt
nuptias ac libidinis voluptates Contra
quos in Evangelio Mathei xxii et luce
xx et [illegible] xxxv. [illegible]
miunt / et dicit ibidem quod in resurrectione
neque nubent neque nubentur / sed erunt
sicut angeli dei [illegible]
quod post resurrectionem mortuorum in eodem
statu in quo nunc est mundus manebit
Contra quos dicit [illegible] xxxv Vidi
celum novum et terram novam Omnes
predictos errores et alios quos [illegible]
[illegible] obmittendo destruxit Ecclesia
[illegible] in simbolo dicit Carnis
resurrectionem / et in alio simbolo [illegible]
expecto resurrectionem mortuorum Sextus
articulus ad ultimum divinitatis effectum
qui est remuneracio bonorum et punicio
malorum [illegible]
[illegible] opera sua Et [illegible]
articulum sunt errores Primus [illegible]
est dicencium quod anime [illegible] in corpore
[illegible] vel post
[illegible]
[illegible]
Contra quod est quod dicit apostolus ad
philippenses i° desiderium habeo dissolvi et
esse cum xpo Et apostolus [illegible] sub
altare animas interfectorum Quartus error
est Origenis qui posuit homines et
demones dampnatos [illegible] posse [illegible]
et redire ad gloriam et homines [illegible]
et angelos bonos [illegible] posse ad mala
[illegible] quod est contra auctoritatem [illegible]
[illegible] in [illegible]
nisi [illegible] in vitam eternam Tercius
error est dicencium [illegible]
[illegible] et omnes penas malorum [illegible]
esse equales Contra quos [illegible] apostolus
dicit i ad Cor xv quod stella differt
in claritate a stella / sic [illegible]
[illegible] mortuorum Contra [illegible]
Mathei [illegible] Tyro et Sydoni remissius

erit in die iudicii quem nobis. Quartus est error diacrinorum. Nam est purgatorium animarum post mortem eorum solum qui in caritate decedunt aliquid purgabile non habent. Contra quos dicit apostolus I ad Cor. iii^o. Si quis edificaverit super fundamentum fidei per dilectionem operantis lignum fenum stipulam detrimentum patietur / ipse tamen salvus erit sic tamen quasi per ignem. Contra etiam hos errores posuit Matthias in simbolo hunc articulum vitam eternam amen. Alii vero qui xii articulos dumtaxat assignant omnes sic distinguunt. Ut primus sit de essentie unitate / quintus de persona patris / tertius de persona filii / quartus de persona spiritus sancti / quintus de effectu / sextus de effectu iustificationis / septimus de effectu remunerationis in quo comprehendunt resurrectionem / et vitam eternam. Quinque et sic duo precedentes per articulos dividunt in tres. Quinque vero secundo post comprehendunt in uno. Sic sunt hii septem articuli licet non referat quantum ad diminucionem fidei vel eius integritatem qualiter distinguantur. Viso super de articulis fidei ad divinitatem pertinentibus. Circa quod sciendum est quod quidam sex articulos distinguunt. Primus quorum est circa Christi conceptionem et nativitatem suam et introducitur Ysaie vii. Ecce virgo concipiet et pariet filium. Circa hunc articulum xi errores asserunt. Primus quorum fuit Cerinthi Christum fuisse purum hominem / et ideo non ipse fuit sed coadiunxit sumpsit et hic fuit error Ebionitarum et Cerinti et Ebionis et Pauli Samosatani et Fotini. Contra quos dicit apostolus ad Rom. i. Qui factus est ei ex semine David secundum carnem. Secundus error fuit Valentini qui dixit Christum celeste corpus attulisse / nec illud de virgine assumpsisse / sed per illam tanquam per rivulum et fistulam sine ulla assumptione carnis pertransisse. Contra quod dicit ad Gal. iiii. Misit deus filium suum natum ex muliere factum sub lege etc. Tertius error est eorum qui posuit Christum humanam animam non habuisse / sed verbum loco anime habuisse. Contra quos dicit Joh. x. Nemo tollit animam meam a me / sed ego pono eam etc. Quartus error est Nestorii qui posuit xii duas personas et habere personam et aliam dixit personam dei et personam hominis / et ideo non est facta unio dei et hominis in una persona Christi secundum illud sui inspirationem gratie propter quod beatam virginem esse matrem hominis negat non Christi. Contra quos dicit Luc. i^o. Quod ex te nascetur sanctum / vocabitur filius dei. Quintus est error Carpocratis qui hominem Christum dixit ex utroque parente natum predicavit. Contra quos dicitur Matt. i^o. Cum esset desponsata mater ... Sextus error est Elvidii dicentis quod postquam beata virgo peperit Christum Ioseph plures filios genuit ex ea. Contra quos dicit Ezech. xliiii. Porta hec clausa erit et non aperietur / et vir non transibit per eam / quia deus dominus israel ingressus est. Contra predictos errores et aliquibus aliis quos gratia brevitatis obmitto in simbolo posuit beatus Petrus maior duos articulos. Primus quorum instituit natalem Christum dei filium de spiritu sancto conceptum dum dixit qui conceptus est de spiritu sancto. Quintus articulus instituit Christum de Maria virgine esse natum dum dixit natus ex Maria virgine. Et in simbolo patrum dicit Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de celis et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine et homo factus est.

Tercius articulus est de morte et passione xpi quam firmiter credere debemus et simpliciter confiteri. Circa hunc articulum fuerunt duo magni errores primus quidem est error manicheorum qui sicut corpus xpi asserunt esse fantasticum ita passionem xpi non in veritate sed in fantasia esse arbitrantur. Contra quos ys. liii vere languores nostros ipse tulit, et tamquam ovis ad occisionem ductus est. Secundus error est galiani qui in xpo unam vitam posuit sed incorporalem et immortalem. Contra quod dicitur petri iiio semel pro peccatis nostris mortuus est. Hos errores in simbolo destruxit Johannes dum dixit passus sub poncio pylato mortuus et sepultus est. Quartus articulus est de xpi resurrectione quam firmiter credere debemus. Circa hunc articulum fuerunt duo errores. Primo quidem cerinthianus asserens xpm non resurrexisse sed resurrecturum esse. Contra quod dicitur prima ad chor. xv. resurrexit tercia die secundum scripturas. Secundus est error qui imponitur Origeni quod saltem xpus iterum sit pro salute demonum passurus. Contra quod dicitur ad ro. vi. Resurgens a mortuis iam non moritur. Hos errores destruxit Matheus dum in simbolo dixit. Tercia die resurrexit a mortuis. Quintus articulus est de descensione ad inferos corpore in sepulcro iacente iuxta illud apostoli ad eph. iiii descendit primum in inferiores partes terre. Hunc articulum complevit Thomas dum in simbolo dixit descendit ad inferna. quod est contra illos qui posuerunt xpm non descendisse per se ad inferos sed tantum per effectum. dicitur Actuum iio quod non est derelictus in inferno. Sextus articulus est de ascensione xpi in celum et sessione ad patris equalitatem de quo ipse dicit Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum et cetera. Circa hunc articulum erravit Seleucianus qui negavit salvatorem in carne sedere ad dexteram dei patris sed quod exuit et in sole posuit eam. Contra quod dicitur Marci ultimo Dominus quidem ihesus postquam locutus est eis assumptus est in celum et sedet a dextris dei et cetera. Hunc errorem destruxit Jacobus minor dum in simbolo dixit Ascendit ad celos sedet ad dexteram dei patris et cetera. Septimus articulus est de adventu ad iudicium. et circa hunc articulum erraverunt illi de quibus iia petri iiio venient in novissimis diebus illusores in deceptione iuxta proprias concupiscentias ambulantes dicentes ubi est promissio aut adventus eius. Contra quos dicit Job xix fugite a facie gladii quoniam ultor iniquitatum est gladius et scitote esse iudicium. Hunc errorem destruxit Philippus dum in simbolo dixit Inde venturus est iudicare vivos et mortuos. Predicti xiiii articuli colliguntur de symbolo quod apostoli ediderunt. Predicti autem heresiarche ad crucem describuntur xxiiii q. iii. q. De modo distinguendi vii articulos circa xpi humanitatem. Alii autem qui vii articulos humanitatis ponunt distinguunt primum articulum in duo ponentes scilicet sub alio articulo xpi conceptionem et sub alio nativitatem. De maria quo ad aliquam partem articulorum tangitur supra in xxv prose precepto Nil temere credideris et c. d. [?] tamen nota quod siquis querit de nominibus que equaliter deum signant et qualiter de ipso predicantur sicut de singularum. Nominum quedam sunt personalia essentialia. quedam sunt personalia et quedam notionalia. Essentialia sunt que essentiam significant. Horum quedam sunt adiectiva. quedam substantiva quedam connotant effectum adiectivorum quedam connotant effectum positive. quedam respective. Relativorum quedam connotant affectum in habitu

ut iustus et misericors et ista p[ro]-
dicantur de deo ab eterno / quia ab
eterno fuit iustus et misericors
quedam in actu ut iustificans et
miserator et huiusmodi / et ista predicantur
de deo ex tempore Unde hec est vera
propria / deus incipit esse miserator
quando incipit misereri. Eorum autem
que connotant effectum respective quedam
connotant respectum creatoris ad
creaturas ut deus est refugium et
huiusmodi / quedam connotant respectum
persone ad personam ut filius et equalis
similis vel principalis significat divinam
essentiam. Ratio autem connotat di-
stinctionem personalem unde licet
hec nomina significent / licet tamen ratione
connotationis de personis sunt supposita
pluraliter et non singulariter predicantur
unde non dicitur Pater et filius sunt
similis sed sunt similes. Item sicut
de adiectivis quedam sunt partitiva
ut equalis et similis et huiusmodi
quedam numeralia ut unus duo tres
et omnium illorum quedam est doctrina
Nam in neutro genere partitiva significant
divinam essentiam et predicantur de
personis omnibus singulariter et non pluraliter
unde bene dicitur Pater et filius
et spiritus sanctus sunt unum / sed in
genere masculino et feminino partitiva
significant personas unde hec est vera
Pater et filius sunt duo si istud
duo sit masculini generis. Si neutri
tunc est falsa. Sed adiectiva sumpta
sumuntur nomine suorum partitivorum unde
si partitiva sunt essentialia ipsa
adiectiva similiter. Sed si sunt perso-
nalia similiter et ipsa adiectiva unde
hec est falsa Pater et filius et spiritus
sanctus sunt unus, sed hec est vera
unus deus. Substantivorum quedam
sunt abstracta quedam concreta quedam
media. Abstracta sunt absolute

divinam essentiam significant ut dicit Augustinus
ut essentia deitas bonitas et huiusmodi
et ista non possunt trahi per aliquod
connotatum ad supponendum pro persona
Unde talia nomina iuncta cum verbis
et participiis personalibus vel notionalibus
reddunt propositiones falsas unde
hec est falsa essentia generat vel
generatur / essentia est de essentia. vel
essentia est apud essentiam et huiusmodi
et est tenendum quod ista nomina predicantur
de qualibet persona per se et de omnibus
sunt singulariter et pluraliter. Ut pater
est deitas. filius est deitas. spiritus sanctus
est deitas. et pater et filius sunt una deitas
et non tres deitates. Concreta dicuntur
que significant quasi formam in subiecto
ut album in uno, et sic ista deus
est creator et talia que generaliter
significant essentiam. licet quandoque suppo-
nant pro essentia quandoque pro persona
Media sunt que habent modum
et formam abstractorum sed officium
et usum concretorum. ut lumen sapientia
principium et huiusmodi. Ista autem sicut
abstracta predicantur de qualibet persona
per se et de omnibus sunt singulariter
et non pluraliter ut supra dixi.
Item supponunt pro personis sicut concreta
ut cum dicitur lumen de lumine
sapientia de sapientia principium de
principio. Personalium nominum quedam
predicantur de una persona tantum ut pater
et filius et spiritus sanctus. quedam de
duabus ita quod de utraque ut pater et
filius sunt principium spiritus sancti
si principium supponit pro duabus
personis significat unam notionem
scilicet communem spirationem. quedam de
duabus personis ita quod neutra ut
pater et filius sunt duo si istud
duo sit masculini generis et non neutri

persona[lia]

Quedam et singulis personis una ypo-
non de omnibus dicitur ypostasis vel persona
et hoc in singulari, sed in plurali sic
dicitur pater et filius et spiritus sanctus
sunt tres ypostases seu persone. Nocio-
nalia dicuntur que personas noscunt. Quod-
dam dicitur distinctiua quia personas dis-
tinguunt. et relatiua quia personas ad se
mutuo referunt. et proprietates quia personis
proprie insistunt. Et tenendum quod nulla nocio
proprie inest diuine essencie, sed tantum persone
quia essencia non distinguitur sed nec
distinguunt. et sunt quinque scilicet in-
nascibilitas. paternitas. filiacio. processio
et communis spiracio. Tria ex istis conpetunt
patri scilicet innascibilitas. paternitas
et communis spiracio. Duo filio. scilicet filiacio
et communis spiracio. Unum spiritui sancto scilicet
communis spiracio. nec propter hoc una spiracio
maior est alia. nec propter hoc vna spiracio
Istarum autem nocionalium quedam sunt ab-
stracta et substantiua ut paternitas et
innascibilitas. et hec predicantur de essencia
Unde hec est vera essencia est paternitas
et e contrario. essencia est innascibilitas et
e contrario. Quedam sunt concreta et
adiectiua ut innascibilis generans vel
genita. que notant distinccionem in diuina
essencia. contra illud quod dicitur in c. dampnamus
de summa trinitate et fide catholica. sunt. e. ti. Hec
distinccio colligitur ex variis dictis scilicet
doctorum et glosarum. Nota quod duplex
cognicio de deo scilicet naturalis et accidentalis
Naturalis cognicio duplex est scilicet ante peccatum
qua homo cognoscebat deum aperte in creaturis
aperte ante lapsum et post peccatum in
enigmate. Accidentalis cognicio talis est que
est acquisita per raciones naturales. qua habuerunt
philosophi et dicitur sciencia. Scientia est que habetur de
sermonibus scripturarum et doctorum et
hec cognicio datur in scientis. Tercia que habetur
ex caritate. scilicet fide sancta formata et perfectam
cognicionem assequitur anima per vitam contemplativam
se et supra se vnde aduerte anima preueniunt
eius cognicionem accidentalem quod ad actionem

Cum in alie cognitiones veniunt in
anima tunc fides tamquam velocior preueniunt
pat motus omnis in fide sit de uo
cognitum. et difficile sit aliqua crede-
re. Mentis sunt duo. ad hoc ut valeat
homo veritas primum est illustracio
intellectus alter eleuacio. Secundum est rectificacio
affectus cum fruatur. quorum primum
est per fidem. secundum est per scripturarum
auctoritatem. et per spiritum sanctum editam
Auctoritas ergo prebet fundamentum fidei et
fides assensum affectus. Unde Christus
propter hoc et splendor et deus dicitur
quia mentem per fidem illuminat
et per doctrinam veritatem ostendit
Hec est secundum quod vna tamen est fides
tam in presentibus quam in preteritis cum in
futuris. licet magis clara sit de eis
futuris et explicata qui scilicet Christus quam in
eis qui precesserunt eius aduentum
sicut nouum testamentum est clarius quam
vetus. quod cum nos credimus esse factum
antiqui patres credebant esse futurum excepto
cepit (?) articulis que adhuc restant
expectandi sicut est resurreccio mor-
tuorum et iudicium extremum et remu-
neracio bonorum et punicio reproborum

Cum deus est animo noster ut carmina dicunt
naturalis tibi legatur mistice tuo et genus
scripto circa hoc habet dicitur
et propter quod omnibus credatur deus
ipso diligatur cordialiter et magne
veneracionis affectibus euacuetur quod quidem
est tamquam clarius species et stabilis
et quod omnia reuoluntur angelis seminarum
omnium essenciam. omnium rerum primordialium
in ea salue eloquium. Omnia disposuit in numero
pondere et mensura. Comprehendens omnia et a
nullo comprehensus. Et ut verbis Augustini uti
liceat. deus est intra cuncta non inclusus
extra cuncta non exclusus sub cunctis non elatus
subtus cuncta non depressus. Ita ergo extra et in
totaliter preeminet quod summum quod vnum quod
mouens sit et maius tenendum bonum naturale
credet ad minus sit exemplo est tota

Igitur toto cordis intencione pen
pendimus fervore summo sacrificio, et totis
cordis iubilo collaudandum. Hic est
precipue sit pura mente colendus.

Deus est animus nobis ut
carmina dicunt, hic tibi
precipue sit pura mente
colendus. Si deus est

deum esse perfectum fides
nostra catholica attestatur, quia fides
credit deum esse, et credit deo et credit
in deum. Credere vero deum esse credere
ipsum esse. Credere in deum est in ipsum
credere et credendo amare et credendo
in eum ire et membris eius incorporari.
Credere autem deo est credere verbis eius.
Primum et tercium bonorum et malorum
est. sed secundum est bonorum tantum, quia
credere deum et credere deo bonis et
malis commune est. sed in deum credere
bonorum est specialiter. Utrumque est deus
solus habet perfectum esse ut est datum
quod taliter persuaderi potest. Illud
enim perfectum est cui nichil deest ipsius
unde quia esse nostrum habet aliquid
esse extra se ideo imperfectum est. Deest
enim nobis aliquid quod de esse nostro
iam preterit vel quod futurum est. Divi
num autem esse totum simul sit perfe
ctissimum. Hoc ergo persuadere principaliter
anima nostra appetit perfectum quo ad duo.
Primo ex parte potencie cognitive. Secundo
ex parte potencie affective. Quo ad
primum anima nostra ut ipsa docet experiencia
naturaliter appetit perfectum summo bono
et vero quantum ad eam quam habet potenciam
cognitivam. Cum eius tanta sit
capacitas ut ipsa experiencia probat ut
nullo bono creato cum tam
placat quin semper se ad alia extendat.
Unde videmus quantumcumque quis studeat
et se perficiat, semper tamen plura scire
affectat et nova semper inquirere
non cessat. Nam et demosthenes
philosophus cum C annorum esset circa mortem
ideo de morte dolere se dixit quia

discere incipiebat. Alter circa perfectus
requisitus ubi esset tunc sicut
dicit quod ubi et vite. Quo ad secundum
videmus quod quantumcumque bona creata
quis congreget tamen naturalis sacietatem
non possit congregando desistit. Non
sufficit regnum persarum et medorum
non Nabugodonozor regnum primo
ximum caldeorum, nec pharaoni regnum
egipciorum, nec allexandro regnum
grecorum, nec cesaribus ampla po
tencia romanorum, nec salomoni tanta
potencia congregare thezaurorum
qui semper ad plura extenderunt animum
nullo creato complendum. Ergo si in
natura adeo nichil est creatum sim
plex ut omnis docet philosophia nature
est ponere summum bonum et verum quo
perficiatur effectum, et quo habito sit
contentus, id est est summum bonum quod
est deus. Quo quis adepto nichil
ultimus desiderare nequeat. Cui sine
concordat dictum ambrosii super epistolam
ad Collossenses dicentis. Omnis causa
superne sive vel terrene creature
vel angelice vel humane et hec
nota. Sciencia geometria et ingenium
a domino deo sunt et in se bone sed
ingenium [illegible] legi prohibetur quia
peculiarem sicut marcus xxi c. x
et sequitur in dictum auctore [illegible]
qui est caput creature et auctor vite,
qui hunc novit nichil ultra querat
quia hic est perfecta virtus et sapiencia
quicquid alibi queritur hic perfecte
invenitur, consumptive sicut hoc verba
in hoc sed contra xxxvii. Si deus est
Eciam antiqui nostri de deo et de
ipsius cultu fuerunt varii et diver
sis erroribus implicati. Aliqui enim
penitus deum negabant. Aliqui vero
creaturis deificabant in ydolatria
maculantes. Aliqui duo principia
unum mali aliud boni affirmantes
ideo putavi curiosum prius per studium
declaracione de motivis erroris predictorum

De errore illorum qui negabant deum esse

aliqua pertinere est in hac de errore illorum qui negant posse demonstrari deum esse / sed sola fide teneri asserunt enim hij quod deum esse non potest per racionem inveniri sed per solam viam fidei et revelacionis. Ad hoc autem eorum moti sunt quedam propter debilitatem racionum quas aliqui inducebant ad probandum deum esse.

Potest tamen hic error fulcimentum aliquod assumere ex quorundam philosophorum dictis qui dicunt in deo non esse essenciam et esse simul id quod respondetur ad quid est et ad questionem an est unum autem nomine racionem non potest ut sciatur de deo quid est

Unde nec racione videtur posse demonstrari an deus sit et cum deus pater filium omnia et singula excedat eius tamen effectus ex quibus demonstracio sumitur ad probandum esse sensibiles sunt, et sic nostre cognicionis origo in sensu est: ea de hijs que sensum excedunt. Unde Aristoteles ad probandum deum esse ex parte motus probare nititur tali racione omne quod movetur ab alio movetur patet autem sensu aliquid moveri utpote solem ergo alio movente movetur. Aut ergo illud movens movetur aut non si non movetur ergo habemus propositum scilicet quod necesse est ponere aliquod movens immobile et hoc dicimus deum

Si autem movetur ergo ab alio movente movetur. Aut ergo est procedere in infinitum aut est devenire ad aliquod movens immobile sed non est procedere in infinitum ergo probat tali racione plurius et hoc tamen in phisica quam etiam in methaphisica dicens quod in nullo genere cause in infinitum est abire sed est necesse in aliquo stare. Unde est necesse ponere immobile. Secundum principium seminarium omnium similiter naturalium primum et finem omnium ultimum

scilicet efficacius primum non quantum ad situm sed omnia scilicet talis est deus quo nichil melius nec perfectius esse potest ergo necesse est ponere aliquod primum movens immobile

Obmissis racionibus Aristotelis et aliorum [illegible] amore sufficiunt quamvis dicere et ad cognoscendum deum esse movent nos naturas. Indicant scriptura et clamat creatura de veritate naturaliter dicit Johannes damascenus cognicionem existendi deum nobis naturaliter insertam est. Licet ubique prevaluit malicia hominum naturam vel quosdam in irracionabilissimum et omnium malorum pessimum redigens barathrum deduxit ut dicant non esse deum Scriptura ac nobilissimi philosophorum ut plures de hiis sentire tamen vel deum esse indicant. Ita ac scriptura Judeorum asserit in principio creavit deus celum et terram. Rursus Johannes scriptura in principio ewangelij suo [illegible] per quod verbum asserit omnia esse facta. Creatura ac deum clamat

Et hoc est quod Augustinus in libro xi de civitate dei loquens demonstrat de [illegible] excepta perfectione variis mundi ipse ordinatissima sua mutabilitate et mobilitate et visibilium omnium pulcherrima specie quodam modo tacitum se esse factum et non nisi a deo ineffabiliter atque invisibiliter fieri potuisse se clamat. Idem in libro decimo confessionum interrogavi de deo meo celum solem lunam et stellas: non sumus deus quem queris et dixi omnibus qui circumstant carnis [illegible] dicite de deo meo aliquid [illegible] et clamaverunt voce magna ipse fecit nos et non ipsi nos. Interrogacio mea intencio mea et responsio eorum species eorum. Sap. xiij A magnitudine speciei et creature cognoscibiliter poterit creator eorum videri. Item ad Ro.

ps Ubi loquitur de prophetis dicens
inquit reuelauit illis dicit glo
ssa ubi Ut deus qui est natura inui-
sibilis visibilis posset sciri opus
fecit quod opificem visibilitate sua ma-
nifestat ut per certum incertum posset
sciri / et ille esse deus omnium credatur
qui hoc fecit quod ab aliis impo-
ssibile est fieri Et subdit ibi in
textu Inuisibilia enim ipsius a creatura
mundi per ea que facta sunt intel-
lecta conspiciuntur sempiterna quoque
eius virtus et diuinitas Hic
istud sic exponitur in glo Inuisi-
bilia ipsius id est ipsa natura inuisibi-
lis intellecta per ea que facta sunt con-
spiciuntur a creatura mundi id est ab
homine qui creatura mundi dicitur
per excellenciam vel per conuenienciam
quam habet cum omni creatura Hic
posset moueri questio talis videlicet
vtrum homo racionabili virtute valeat
deum per suos effectus cognoscere
Et primo videtur quod sic quia per aliquem
effectum possumus causam cognoscere
sicut per artificium cognoscimus arti-
ficem qualis sit Dicit enim simile
ipsa veritas Mathei vii arbore
videtur dicens A fructibus eorum
cognoscetis eos In contrarium est
hic quod cum fides non habet
meritum cui humana racio prebet
experimentum / si ergo per effectus deum
cognoscere possumus / videtur nullum
expectabimus meritum quare etc
Soluitur motiuo tenendum quod ipsa
diuinitas potest sumi dupliciter et quo
ad essenciam et quo ad opera sic
aliquando. Pater attribuitur potencia
filio sapiencia spiritui sancto bonitas
et clemencia Isto autem modo potest
per suos effectus faciliter a creatura cognosci
et sic saluatur auctoritas glose [illegible]
Item ambrosius super io ad ro Quia

gubernandi et administrandi corporis
sicut quamuis non videtis intelligis
sine administrare totius mundi
et regimine omnium creatorem plenius in-
telligimus Item Gregorius in iiii° libro
dyalogorum Nulla visibilia nisi
per inuisibilia videntur / Ipse ergo cor-
poreus oculus nichil corporeum vide-
ret nisi hunc res incorporea ad videndum
acueret Nam tolle mentem que
non videtur in cassum patet oculus
qui videbat / si oculi ipse videbat
cur discedente anima nichil videt
Item tamen ad faciendam fidem de principibus
temporalibus sola publica fama absque
testibus et probacionibus sufficiat / Cum
non tanta difficultate sit de quibus
fides de patre celesti Item nichil ca-
que reperiuntur nichil est cuius ortum
legitima non precessit causa / sed tamen
patet omne quod incipit esse non de se
est de nichilo quod que incipiunt de se
sic cum precessisset seipsam quod est
impossibile ergo aliqua causa est
que incipiunt incipit esse / sed quod
non incipit esse nec desinet esse
nec esse quod habet a se amittere
non potest Unde Boecius Principium
est rerum quod adueniunt fuit ergo
aliqua est causa siue principio et
sine fine et hoc indubitanter
est deus. et hec paucum tamen
insipiencium hec tamen dicta ad prius
sufficiant Capitulum de errore illorum
qui deum esse negant [illegible]
videre de errore illorum qui creaturas
deificant / qui error ydolatria dicitur
et licet in primo proposito plures speciem
aliqua de materia latrie et ydola-
trie inmo diuini cultus sunt tacta
completa sunt multiplex de hac materia
de studencium delectacione aliqua tamen
genera sed aliter cum ibi sit

De errore eorum
qui creaturas
[illegible] deifi-
cant

Preterea circa opinionis eiusdem
ac etiam intelligentiam terre ydolatrie
sunt breuiter quatuor attendenda
Et primo quid sit ydolatria Secundo
de causis eius / 3o de speciebus quarto
de destructione eius Circa primum
est notandum quod latria est summe ve-
nerationis cultus soli deo exhibendus
vel latria est voluntaria confessio
diuine maiestatis / ydolatria vero est
cultus deo debitus creature exhi-
bitus Vbi sciendum quod inter latriam
duliam et yperduliam talis differentia a
magistris solet assignari / latria enim
ut est dictum est cultus deo debitus
ydolatria vero est cultus deo debitus
creature exhibitus / Dulia vero est
honor qui debetur sanctis Vnde de
beata virgine sciendum quod inquantum est
persona sancta debetur ei dulia / sed in-
quantum est dei mater debetur ei yperdu-
lia .i. magna excellentia / quia
yperdulia debetur excellenti sicut
est caro xpi beata virgo / crux xpi
in qua pependit / quia instrumenta
sunt nostre redemptionis ymaginibus
debetur adoratio que debetur illis quorum
sunt ymagines non inquantum res
sancte sed inquantum illa quorum
sunt ymagines adorantur Sumitur
autem hoc vocabulum scilicet yperdulia
de glo. i. ad re viij r. dulia minor
et dulia maior &c. Ex predictis inse-
quuntur duo dubitabilia perscrutanda Et
primo utrum cultus latrie matri x
debeat exhiberi Ad hoc videntur
theologi dicentes quod cum ipsa prima
creatura sit ad honorem latrie non
ascendit / tum quia hoc nomen
mater dei tante dignitatis existit
quod non solum viatores . sed etiam com-
prehensores . immo etiam et ipsi angeli
eam venerentur quadam vz priuilegiata
speciali ut prelata celis tamen

(margin: latria; Dulia; i. qo.)

sed dicendum est superiorem creatis ho-
norari et venerari / Iste autem
honor a magistris yperdulia nomina-
tur et accipitur hoc vocabulum ut supra
est expressum de glo. i. regl viij r.
ubi dicitur dulia maior et dulia
minor / Si autem obicitur quod honor
matris refertur ad filium / Dicendum
potest quod honor potest referri ad ali-
quem dupliciter / uno modo sicut ad finem
et hoc modo refertur ad filium honor
qui refertur matri / Alio modo sicut obiectum
et sic modo refertur ad xpm honor
qui exhibetur ymagini / Vnde qui
adorat ymaginem xpi xpm adorat
non ymaginem / qui autem adorat xpi
matrem adorat xpm et eius matrem
Secundo queritur utrum cultus latrie exhi-
bendus sit cruci xpi / Sunt tamen
videntur theologi quod multiplex est
modus dicendi / quidam enim dixerunt
quod cruci debetur honor qui dicitur
yperdulia / eo quod in ipsa redemptio
et salus humani generis facta est / et
ideo omnes ei debent esse subiecti
subiectione nobili et speciali / Sed
inquantum adoratur pauci et doctores
videntur esse solido inter tres doctores
capaces adorandum cum quedam creatura
ad aliquid ordinando / adorare quidem
est aliquid orare / crux autem racione
caret ideo etc. Alii dixerunt crucem
non esse adorandam nisi inquantum xpi
in ea adoratur nec aliqua est ei re-
uerentia exhibenda / nec tunc crucifixi
sicut nec ymagini / nisi reducendo y-
maginali / ideo dixerunt quod cruci xpi
exhibendus est honor latrie / Primum tamen
quia damascenus ait Preciosum lignum
preciosum utique venerabile in quo seipsum
sacrificium pro nobis xpus obtulit
ut sanctificatum tactu corporis et sanguinis
sancti adorandum est et potest (.

Si autem ex ea materia factum est non ipsam materiam adoramus absolute. sed ymaginem. Ex hiis colligitur quod aliqua ipsi cruci sit reverencia exhibenda. Latrie adoracione excepta et huius signum est. quia ecclesia solempnizat cantibus invencionem et exaltacionem sicut festivitates sanctorum et nemo eorum predictorum modorum videtur omnino sufficere. Est tamen quod est advertendum. Quod dupliciter potest honor alicui exhiberi. aut in absencia reverencie qui est honor venerabilis aut in testimonium virtutis et familiaris complacencie qui est honor adoracionis et utrumque istorum honorum offertur cruci quia ipsam adoramus et veneramur sed in hoc est differencia. Quia honorem veneracionis exhibet cruci tamquam instrumento nostre salutis. Unde sicut exhibemus sanctis reverenciam quia in eis est quedam salutis nostre causalitas. ita et cruci Christi et clavis est aliqua reverencia exhibenda. honor autem adoracionis offertur cruci racione crucifixi. Sicut eo [illegible] ei placet vel ab eo aliquid impetrare sed cum ab eo qui fuit affixus in ea. et sic non debetur ei nisi ab racione latrie. sic ergo cruci Christi duplex honor debetur. unus quidem est latria. alius vero ut debet dici latria vel dulia. quia non est proprie adoracio sed dicitur honor venerabilis et sic patet quod Christi crux adoranda est latria. Si autem alia crux est preter eandem. Dicendum est quod non adoratur ut res sed ut signum rememorativum ducens in crucifixum. De latria et dulia et diversis earundem habetur in Canone precisos ymagines de con se di. iii. in glosa ibidem ponitur

Et notandum quod ydolum quandoque dicitur vel alia res sic figurata. Quandoque dicitur generaliter ex ymagine et demone residente. et ita sumitur i ad Corinthios viii ubi dicitur quod ydolum nichil est in mundo. Illud ergo quod putabant esse ydolum. scilicet compositum existens ex simulacro et spiritu residente nichil erat. Circa 2 sciendum quod causa ipsius erroris est sciendum quod communiter causas ydolatrie inventa est et augmentata. Prima causa fuit dolor et nimius de aliquo amico perdicione. Pater enim amisso filio nimis dolens ymaginem filii sibi fecit. et ut esset ei qualecumque solacium. Sapiencie xiiii. Acerbo luctu dolens pater cito sibi rapti filii fecit ymaginem. et illum qui tunc quasi mortuus fuerat nunc quasi deum colere cepit et constituit inter filios suos sacra sacrificia. Secundam primam causam ydolatrie ponit glosa super illud Luce xi. In Beelzebub principe demoniorum dicens. Ninus rex Assiriorum Belo patre suo mortuo statuam fecit quam summa reverencia honorari et ita ut eciam reis ad eam fugientibus parceret. Unde progressu temporis ceperunt eam homines venerari ut deum et multiplicare. et quidam vocaverunt Bel. alii Baal. alii Baalim. alii Beelzebub. Hinc vocatur [illegible]. Causa fuit vesania superbia principum qui non attendentes infirmitatem suam voluerunt se ut deos honorari sicut Nabogodonosor qui propter hoc Olofernum principem milicie sue ut omnes deos terre sue exterminaret. ut ipse solus deus diceretur ab hiis nacionibus que potuissent Olofernis potencia subiugari sicut ad i Iudith

2. Dolor

3. Superbia

iiii° libro historia. Tercia causa fuit
adulacio sive desiderium quod habebant
homines acquirendi graciam maiorum.
August. x libro de civitate dei. Multa
usurpata sunt de cultu divino que
honoribus deferuntur humanis sive adulacione
nimia sive adulacione pestifera.
Quarta causa fuit potencia quam
credebant demones super animas in libris quos
deos esse putabant. Crediderunt ergo
demones potenciam habere in homines
et eciam in elementa. Cuius racionis occasio
fuit quia videbant demones homines
sanare lesiones corporum quas aliis
cessabant; credebant eos sanare
unde turbaciones dum eos sane
cessabant, ac eos pro posse ...
quia videbant omnia mala que dei
permissione eorum hostibus illatum.
Quarta causa est eciam cupiditas
hominum qui tunc sunt per hoc aliquid
sciendi vel cupidi aliqua acquirendi
ut seipsos demonibus venderent ut
suam cupiditatem valeant adimplere.
Circa tamen sciendum de speciebus ipsius
ydolatrie causis est sciendum quod
quod vii species ydolatrie reperiuntur. Prima
cum est cultus demonum. Secunda cultus
vel solis et lune vel stellarum. Tercia
elementorum. Quarta hominum. Quinta
animalium irracionabilium. Sexta ymaginum
vel alterius operis humani. Septima
operis et eius precium et vel aliarum
rerum. Circa questionem videlicet
tum ipsum cuius ydolatrie destinatum
est breviter sciendum. Et ydolatria
cultura omnis mali est causa et
inicium et finis. Sap. xiiii. Glo.
Chrys. Mens a creatore se avertens
implicatur sceleribus. Agnoscatur autem ex
vilitate rei in quam transfertur honor
divinus, maius est peccatum ad honorem
iste transfertur in quadrupedes et
reptilia quam quo in homines vel

Ro. i

animalia volatilia ad hoc. Mu-
taverunt gloriam incorruptibilis dei
in similitudinem corruptibilis hominis
et volucrum et quadrupedum et
serpentium. Glo. Aug. Cum est
stulticia eorum apud quos plus
potest ymago ipsius bestie et
pecoris sunt mortui ipsi bene
Honor ad dedicacionem ydolatrie que
est cultus demonum adiunctus est
quod quod tale est valde detestabile
et execrandum. Primo dico. Primo quia
ipsi sunt hostes dei et magis
displicet deo cum honor eius transfertur
in eos quam cum ad alias creaturas
transferuntur. Secundo quia eorum cultus
magis est homini periculosus cum
ergo ipsi demones sunt hostes huma-
ni generis et cultoribus suis familiares
fiant sunt eis fallaces. Unde
August. in li. [illegible] homo dicit
et nichil tam proprium est quam
si cum magicis artibus adhibeant
tamen ergo recipit eos familiares
qui dicit demones querendo
mortales esse subiectos soli et lune
et stellis. Tercio quantum ad sapienciam
vel ignoranciam et quantum ad bonos
mores vel malos. Et dicunt ecclesia
in sua fines suos per constella-
ciones causam esse bonorum morum
vel malorum in hominibus. Tunc patet esse
falsum quia non propter stellas homo
propter stelle propter homines facte sunt
dicit Greg. Sol et luna homini tanquam
domino suo obediunt ut legitur Josue x c.
Patet esse falsum quod isti dicunt ydo-
latre quia duorum hominum eadem
hora nascentes diversos habent mores
licet ipsi dicunt quod qui sub illa constella-
cione nascatur tales vel tales est
futurus. Et quia tale opus sed hora
incipit ... Item manifestum
est quod nati una eademque hora

vel aliquid apud agresti diu
sos licet eventus / et de hoc lang
uisu in viij et plus mete pro
uitte cartham dei vel / Plimo
de ista spe ydolatrie que exhibetur
elementis que dicitur cultus vniuse
celi / Aliqua propter fit mencio in
sacra pagina / Rendere ex celi mili
ad vocuit, qui licet eorum sunt
multitudinem spiritum / hos cum effectu
dicebat pertisse celo stellato, alios
planetis et vinlus corp / alios igni
alios mari / alios terre / et urbani
interimibus licet ipsi erat cecidat
augurii maleficiis suis / Istius non
sunc sunt viri sive mulieres inlarum
lapidibus obruti / Deutr xvij c hec
videtur adsunt incline in quibus
simpliciter qui videntur in ortu suo
solem adorare vel lunam in noui
lunio / De mulieri vero celi hec
Jer vij xl et ye xxxiiij et zophe
i et actus vij c. / Tendit ad destr
uccionem ydolatrie que est tam
hominis .i. ymaginis scandalum
est ex quo ydolatre sunt infeli
ces et maledicti et visione digni
decipiens infelicitate Sapie xiij Inf
lices sunt et inter mortuos spes
illorum est qui appellantur dii
opera manuum hominum / de maledicto
eorum xxvij Maledictus homo qui
facit sculptile et conflatile Sapie
xiiij Per manus quod fit ydolum
maledictum est et ipsum et qui facit
de visione Jer xb vana sunt et
opus risu dignum / Densis pretermissis
duobus erroribus restat unus videlicet
ethnicus scilicet de manicheorum errore
qui ut ait Aug de natura boni sibi
prodiderunt studio contendendi / Hij ponunt
duo principia unum mali et aliud boni

De isto autem errore legitur supra
post alia in xxb que precepto nil
tenue addidat vnde secundum illos est
principis lucis cuius habitatio est regio
lucis super istam visibilem alius est
principes tenebrarum cuius habitatio
habitacio est tenebrarum et utrorumque istorum
principum secundum eos habet populum
suum Manichei ponunt esse omnia
visibilia in principe tenebrarum / Contra
hanc heresim errorem ponunt in
divinis tam sacre pagine
vtriusque testamenti auctoritatibus per
talem qualitatem / Primo ad ostendendum
auctorem illam Gen j Tenebre
erant super faciem terre / et hoc ipsi
interpretantur dicentes non esse benignum deum
opus suum incipit a tenebris / non
intelligentes tenebras non esse aliquam
rem contrariam per lucis absenciam
vnde non aperte ponunt aque autem
tenebrarum cum tenebre in hoc sit id
lucis absencia / sed minus laudabilis
est mundi creator. sed a nichilo in
cepit ymo hec conuenit eius po
tencia ex nichilo lucem et alia
creauit / Per hoc cum dicitur vero spe
potentis est operari sine ma praeiacente
vel instrumento ad primum operanda
est / Secundo ad ostendendum auctorem illam
que legitur Mat iiij de dyabolo
que ostendit dicens mo omnia regna
mundi et omnia gloriam dicens hec
omnia tibi dabo si cadens adoraueris
me / ex quo inferunt quod omnia regna
mundi dyabolo conuenit / sed tamen omnia
vera promisit / sed hoc probatur infideliter
est cum dyabolus sit mendax et pater
eius Johannis viij / Tercio insuper
ad ostendendum auctorem illam Mat vij. Non
potest arbor bona fructus malos facere
ex quo inferunt quod mala non
possunt esse ab eodem principio a quo sunt bona

1

2

3

De errore Manicheorum
qui ponunt duo principia

quod sunt duo principia unum bonorum
et aliud malorum / sed si non vitare
quo veniunt ad consummationem magis ...
sunt confusioni eorum / licet cum arbor
bona non faciet fructum malum / tamen
nichil prohibet fructum quem arbor
bona produxit postea putrescere et cor-
rumpi / et homo adeo simus est
ut videt diversa poma in arcella
vel in mensa / quorum alia sunt putrida
alia sana / ex quibus hoc credat ea
non esse ex eadem arbore / sic nichil
prohibet diabolum esse bonum creatum
et adeo factum malum vero sua propria
et perversa voluntate mollis / cum
dictam opinionem errorem probare
aliquibus simile et falsis rationibus
Primo arguunt sic hoc flammam et caloriam
adinvicem videlicet et contraria que sunt
cause / unde non sunt ... bonum et
malum sunt contraria ergo contrariis principiis
scilicet a principio bono et a principio malo
Contra sed rationi videtur / et illud
contrarium est non est unum universale
Causa cum effectus volunt opponi ...
potest esse causa contrariorum / Idem cum
pictor potest facere ymaginem albam
et ymaginem nigram / Similiter et ipse
deus causa naturalis operans que ope-
ratur similitudinem dans speciem suam
patienti / non potest esse causa contrariorum
cum non habeat in se contrarias species seu
formas. Dubitetur ... cum ...
auctoritatibus et rationibus ... / ponende
sunt auctoritates et rationes quibus ipse ...
... destruuntur / et quibus ostenditur
unicum esse principium a quo sunt
omnia visibilia et invisibilia legitur Mathei
x. Qui ab initio creavit masculum et
feminam fecit eos deus / Item luce in
libri textu genealogia xpi ubi dicitur
qui fuit Seth qui fuit Adam / qui fuit
dei / ergo adam fuit a deo et non a dyabolo

Item Johannes primo Omnia per ipsum facta
sunt visibilia et invisibilia / et post
mundus per ipsum factus est. Et apostolus
in epistola ad Colossenses primo In ipso
condita sunt universa que sunt
in celo et in terra visibilia et in
visibilia. Et Apocalipsis x. dicit Johannes
de angelo qui manum protendit
in secula seculorum qui creavit celum
et ea que in eo sunt et terram et ea
que in ea sunt et mare et ea
Tertia ratio ... sunt rationes
contra errorem destructas / dicunt enim
ipsi manichei lucem et tenebras
ab eodem principio non posse / sed
eadem ratione vox et silentium essent
a diversis contrariis principiis / si cum
habet se silentium ad vocem sicut
tenebre ad lucem. Unde Augustinus
... manicheos dicit Si
est gens tenebrarum pugnans contra
dei lucem / quare non est gens
silentiorum pugnans contra vocem
Item si lux ab alio deo visus qui
melior est luce / cum lux propter visum
sit / et sine visu sit inutilis erit
... quis dubitat cum nisi simi-
liter candele ... lumen illi
et si visus et lux que magis est
visibilis sunt a deo eadem ratione et
auditus et audibile / gustus et gu-
stabile / tactus et tangibile / olfactus
et odorabile ergo omnia corruptibilia
sunt a deo. Item si nunc melius
sit cum fulgere si nichil posset fulgere
sine deo multo minus ... vivere ...
aut ... ergo omnia ... creata
sunt a deo. Tertia ratio impossibile est duo
principia esse absolute. Si enim ad
est principium absolute est primum / si autem
est primum non habet principium ...
... dyas ... dyas sit
... unitas non est primum monas autem
sive unitas totius est dyadis

i. deducitur principium sic ne unum per
ad deum bonitas quam potentia vel
sapientia ergo sicut reductum esset
aliquem deum ponere sine potentia
vel sapientia sic reductum est ponere
sine bonitate deum quod est dominum malum
vel malum deum. Item corruptibile
et incorruptibile quecumque ad unum principium
secundum ut corpus et anima ad unum
principium habent reduci, et est contrarium
amor unius ad alium quod videtur
separari unum ab altero quod sine
cum dolore ex quo manifestum est ea
non esse contrariis principiis. Item
ad Cor. vi° dicit apostolus nescitis
quia membra vestra templum sunt
spiritus sancti qui in vobis est quod
constat quod si principium tenebrarum
fecisset corpus humanum spiritus sanctus
non habitaret in eo, numquam non habet
spiritus sanctus aliud habitaculum ergo sori
claritas lucis ad tenebras dicit apostolus
ii ad Cor. vi. nulla est pars
veritatis predictorum. Attendens ergo
auctor quod tempore suo nihil a via veritatis
nec a limite virtutis multiplicare demum
laborant volens omnibus et singulis
talibus erratibus optima adhibere
remedia non solum per se ut
supra habitum est verum etiam et vicecontra
infra scripta probet evidentia. Unde
sicut quod principaliter suasionis intendit
in hoc suo opusculo licet incidenter
plura alia faciat. Primo namque
suasione intendit illorum errori qui
negant deum esse, nec per rationem
demonstrari posse nisi per fidem solum
et revelationes eius in primo metro
dicit Si deus est animus etc. quod velut
innuere auctor, quia deus per rationem
sicut quod satis supra in prima questione
habetur et deductum est, hoc autem hic
probat auctor in prima parte metri dicendo
dicit Si deus est animus etc. i. quod ...

ponitur cum debet per cognitionem animam
et intellectualis et non conveniens
ut sit filius. deus est i. verum
essentiam habet. Nam deus dicit
Exo. iii ego sum qui sum. Item habet
esse ut dicit Boetius in libro de trinitate
et capitulo duodecimo, sola divina essentia
est eo quod est. Ceterae vero non sunt
id quod sunt, quasi dicit nihil
est quod habeat verum esse preter deum
unde plures quidam dicunt, Unde bonum
est immo si deus non est, quod dicis
est, Responsio: non ponendo quod possibile
est minima et tamen possimus unum
esse in mundo, et ideo primum prin
cipium creatorum est esse necesse
sicut habetur in libro metaphysice. Item
ad esse sequitur vivere sentire et
intelligere, si ergo tollatur vivere
nec sentire nec intelligere in rebus
est invenire. Item cum possibile
est quoddam principium in nullo divini
numine quod est ab alio productum cum
est quidem creatum est possibile corrumpere
ipsum ergo si in mundo nunc ad ipsum
est ponere aliquod bonum, et etiam
aliquod magis bonum ac et in ipso
ponere summum bonum, non quidem ab eo
creatum sed creans ipsum mundum,
tamquam bonum summe infinitum, etc.
omnium principium productum a creato sed
in mediate deus est animus. Et sic
est anima communis quare deus solus
est colendus, quia hoc deus facit in
maiori mundo quod homo in minori
mundo i. in homine quia conservat
mundum et ipsum gubernat et vegetat
ita deus maiori mundo se habet
sicut quod in mediate est aliqualiter
expressum. Sed nota duas viae
anima et deus, quia anima est ipsa
deo quia divinum, animus non est
superior ... sicut caput superior
superior est corpus. Sed sunt quidam qui

qui sequentes preterea divum superior
delectatur in deo et celestibus, nam
cum motus sursum et motus deorsum
sint contrarii et impossibile sit aliquid
duobus motibus contrariis moveri impossibile
est cor in mundo isto et deo delec
tari pondus meum amor meus
dicit Augustinus / eo feror quocumque feror
non potest imitator simul et sancti
delectari in Christo et in peccato sicud
habere oculum et habere oculum spiritualem
re dic oculum vel animi Severinus
et ista dicebat Iacobus iiii qui
voluerit esse amicus mundi huius
inimicus dei constituitur / Item fuerunt
auctores omnium illorum supersticionum et ydo
latrarum quia creature divinum cultum
exhibebant honorem soli deo debitum
quasi creaturis attribuentes, cum tamen
quod soli deo est summa reverencia exhi
benda sicut supra in [illegible] sa
plenius est pretactum et hoc sal
in secundo metro dum dicit / Hic tibi
precipue sit pura mente colendus
Et preterito dicit hic salus et non
alius / Item hic salus deus habens
veneracionem in credendo seu in cre
dendo / Baruch iiio. Hic est deus
noster et non estimabitur alius adver
sus eum quia habet sapienciam in dicendo
hic adinvenit omnem viam discipline
habet cor pietatem in regendo ut
in psalmo hic est deus deus noster
ipse reget nos in secula / Hic scilicet deus
est tibi .i. ante precipue .i. principaliter
hoc est mente promptissima / debet enim
quis ad divinum cultum se tradere et ad
ea que pertinent ad famulatum et deo
torem Et hoc est quod Exodi xx scribitur
cum multitudo filiorum israel mente prom
ptissima atque devota principaliter deo
assistebat et hoc maxime debet fieri
mente pura. Unde in metro concluditur
pura mente colendus hoc est dicit

quod nec unica divino cultui inge
rendo, et ex tali convenit sit pura
et ad hoc convenit summa requiritur
puritas / Dicit ergo Hic deus tibi / Nota
quod hic versus scilicet Hic deus est animus
multipliciter exponi potest secundum multi
plicem intellectum unde insurgentes
et plures sit opponatur Hic animus
noster est deus .i. divinus .i. cognominatus
a deo sicut ut Hermia dicit dicitur
cum in quibusdam gentilium libris quod
corpus seu formam corpuleam habet
ab elementis animum vero a deo quod
velut dicere quod deus non sit creator
corporum sed solum animarum unde tamen
hoc falsissimum sit dicere vel eciam
opinari / Habemus enim contra beatum Petrum
apostolorum principem in simbolo apostolorum
compositum dicentes Credo in deum patrem
omnipotentem creatorem celi et terre
visibilium et invisibilium Hec autem
lacius tangitur supra super primo pro
autem dicte in tercia parte Sequitur
in secundo metro Hic .i. animus sit
colendus tibi pura mente et hoc
precipue .i. maxime .i. magis quam corpus
colere cum animus est creatura nobilior
aliorum corporibus quam quibusdam
conservare et hec debet
fieri ymum conservare / Vel secundo ut dicit Hic deus
est // Vel secundo ut dicit Hic deus
est ut animus .i. ut racio nostra
concedit nobis et ut Hermia dicit
nobis hic sit tibi colendus pura
mente ut Hermia dicit / Hic .i.
unus colendi deus sit tibi animus .i.
intencio tua precipue .i. potius
quam aliis rebus. Vel quarto dicitur
quam aliis rebus / Vel quarto propter
super in primo propositi pro propter
supplicia dei et non diis eciam quod
posset aliquis falsum. Est nec fuit
unus deus colendus videtur et quia tamen
unus deus est non plures dii / Hic
unus deus est pura mente colendus
Et quare dicit tibi precipue / ratio quia

est primum et principale et precipuum et
sempiternum quod consignat auctoritas
ut dixi i. uiuencium et creaturas
i. auctores scilicet patrum dicunt et te-
stantur et asserunt. Vel quinto intelligitur
Si deus esset i. summum est deus ut
creaturas dicunt. Antiqui ignorabant
unum deum esse et cum sine nulla
[illegible] posset esse sapiencia ipsi
[illegible] volebant. Hec omnia littera
[illegible] latius tangitur supra
in prima glosa huius primi principii
mota probabatur. Unde poeta solet
[illegible] deum [illegible]. Nullum numen abest
si sit prudencia [illegible] i. in [illegible]
[illegible]. Vel [illegible] ut dicitur. Et si [illegible]
[illegible] quemadmodum contemplativa et causa
[illegible] et non ad
[illegible] satis declarat exponere
supra est expressum. Vel septimo
ut exponatur sic quia carmina
carmina i. versus poetarum dicunt i.
attestantur quod summum est deus nobis
[illegible] i. summum sit tibi colendus i. a te
pura mente i. devoto animo et pura
corde precipue i. super omnia summa
super omnia deus. Auctor hic prestat
formam et modum colendi deum
quia pura mente est colendus.
Iste modus exprimitur Exodo xx ubi
dicitur Non habebis deos alienos coram
me. Non facias tibi sculptile neque
omnem similitudinem que est in celo de-
super et que in terra deorsum nec eorum
que sunt in aquis sub terra. Non
adorabis ea neque coles. Istud primum
decalogi preceptum tres habet clausu-
las. Prima est Non habebis deos
alienos coram me ubi prohibemur
adorare creaturam spiritualem scilicet
angelos. Secunda clausula est Non
facias tibi sculptile i. ymagines
fictas que nullius rei naturalis sunt.
Et precipitur que est in celo desuper

ut solis et lune, et que in terra
deorsum ut hominis bovis et similium
et eorum que sunt in aquis
sub terra i. piscium. Non adorabis
ea scilicet actu exteriori neque coles
in affectu interiori. Ex hiis colligitur
[illegible] quod non reprobantur [illegible]
qui faciunt ymagines nec quicumque
ad adorandum sed ad memorandum.
Honor autem qui exhibetur sanctis
non est latrie sed dulie [illegible]
[illegible] est [illegible] allegorice
sed honor qui deo exhibetur
est latrie. Unde si creature exhi-
betur honor deo debitus est ydo-
latria. Prima hec igitur clausula
huius precepti excludit Iudeos et
Saracenos ydolatras esse qui
deos habent alienos. Iudei quidem
Messiam i. antichristum, Saraceni
vero Machometum. Contra secundam
clausulam faciunt heretici qui non
credunt deo nisi quod ymaginantur
et fantasia consurgunt. Contra
terciam clausulam faciunt mali christiani
quia superbi colunt similitudinem eorum
que sunt in celo desuper. Nam
super omnia diligunt planetas et
dominium. Avarus colit similitudinem
eorum que sunt in terra [illegible]
et pecunias. Voluptuosi similiter
carnales colunt similitudinem eorum
que sunt in aquis scilicet [illegible]
et delicias. Et ita hec nota
quod superbi divicias et potencias [illegible]
[illegible] recognoscunt [illegible] deo
super se [illegible] iusto dei iudicio [illegible]
talibus quod evenit [illegible] qui ad
[illegible] ut [illegible]
hec audiens in super caput eius
[illegible] forte alligat
unde post paucos dies [illegible]

sic ponderosum ipsum ponderositate
opprimit, hunc sursum se caput suum
et per eundem modum tenent eundem
Sic accidit illis principibus et dominis
temporalibus qui omnem inveniunt viam
ut episcopos excidant seu despoliant
atque clerum non credentes caput
scilicet dominum supra se habere, quia
si crederent nullatenus illud perpetrarent
sed valde timerent contra se summum
[illegible] ne tam durum luc
xii. Timete eum scilicet deum qui
potestatem habet mittere in gehennam
Tale plumbeum capellum super ea
ponderosum super caput eius imponit
quando videlicet sententia illa terribilis
contra eum terribiliter fiunt tunc cum
comminabitur dicendo Ite vos ite
maledicti etc. Pro concordantia illius
et emendatione dicte nostre scripture hy-
storie notandum valde est quod primo
recitat beda in gestis anglorum

Hystoria

scilicet de rege illius gentis, qui
semel talem habuit visionem.
Videbatur enim sibi quod staret ante
episcopum argenteum quem in
camera sua pro devotione tenebat
et videbatur sibi quod esset coronatus
et quod habet latus sinistrum totum corona-
tum latusque dextrum non incoronatum
erat coronatum, et ad rex dixit ad
episcopo Domine quid hec nobis
fiat Audite episcopus Certe tu es
ait ille Caue tibi ne plurimus
peccatis quia statim morte pe-
ssima morieris Tunc rex an-
gustians valde perterritus querebat
significationem visionis Et tamen de
beda [illegible] taliter exposuit dicens
O rex nominis tui dum Apostolus ad
Coll. ii. Caput ecclesie est christus
et membra huius capitis sunt omnes
fideles per latus sinistrum intelli-
guntur seculares et istud latus tam
coronasti quia totum templum spoliasti
per latus vero dextrum intelliguntur clerici
quia sicut in latere dextro magis
viget virtus quam in sinistra Ita in
clericis ut plurimum magis vigere
virtutes et vigere debent quam in
laycis, et tamen illud latus incoronasti
[illegible] clericorum bona [illegible]
et dissipando, et nisi [illegible] quod rex
timeas regis sancti eum statim se
converti. Sed etiam historia narrat
Wallis de Allepardo qui historia
victoria qua dicitur rege Persarum in
tantum elevatus est superbia, quod suis
militibus demandavit quod eum deum
ut deum adorare deberent, sed iusto
dei iudicio dum in quodam prelio
guerre vulneratus fuisset, et con-
magnas dolores et amarum persensisset
clarum notabile verbum dicit [illegible]
affatum est quod homo se deum firmat
et se esse mortalem non cognoscat
tunc eum cognovit super se habere [illegible]
talem deum, Ipso autem incredu-
[illegible] [illegible], qui [illegible] sape
plus quam operum, secreta dei et fili
[illegible] nota [illegible] ingenium naturale
per quem [illegible], et hoc facit
in [illegible] parte metam ibi Tollitur
et [illegible] in quinto [illegible], Mitte
[illegible] dei etc., de materia ista
[illegible] super in [illegible] [illegible] parte
in celo Ad [illegible] [illegible] qui
[illegible] est Tunc autor [illegible] in
[illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible]
sine doctrina [illegible] propterea se
posse [illegible] opera [illegible] [illegible]
aut vel modicam [illegible] si propria
que [illegible] sunt vel que [illegible]
per autorem in posterum dabuntur ita
essent bene medullam intellectam
Et ideo in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ut tam [illegible] quam in sub

sequitur preceptis intelligendis attente
quod possibilitatis cum ut ipse ait
in primo capite consilere parte allego
et non intellige etc. Et hoc facit
in tua principali parte metra illi hec
quinque tempus Quarto servire
intendit auctor contra insipidorum
qui per temporalia bona et alias
voluptates credebat vite sanctitatem
acquirere Et quia dissimilia ponit
ea que impediunt vite sanctitatem
ut illa fugere debeamus / et ad cum
sanctitatem virtutes acquiramus et hoc
facit in quarta et ultima parte
principali metra hec precepto dum
dicit Secundum quintum capitis est
ergo prima principalis pars metra Si deus
est animus etc. Istud est preceptum
per invectivam que specialiter pertinet ad
pium paradisi fluminis scilicet instruc
et est de actu religiosi vel laici
est cum religio sive laica quedam
species iusticie per quam ordinamur
ad reddendum deo debitum cultum reverencie
et honorem / Deo cum ipse est primum
universale principium nostre productionis
in esse atque nostre gubernacionis / huius
autem virtus religio vocatur vel laica
que sumus quedam de debita her
virtus scilicet religio habet aliquos
actus proprios et immediatos per quos
homo ordinatur ad solum deum sicut colere
sacrificare orare adorare laudare et
laudare. De primo istorum actuum scilicet
de cultu dei determinatum est in mediate
talibus virtutibus quibus imperat ordinans
eos in divinam reverenciam et de ceteris
actibus et aliis dicetur in sequentibus
metris totius libelli. Unde dicta
metra huius libelli ordinat principalis
ad cultum divinum exhibendum vel
divinam reverenciam Nam per ea infor
mamur dei cultores qualiter deum

prope id est prompte nimium pura mente
et devote colere debeamus / sicut cum
ipsum sequens metrum sanctitatem appellat
De hac materia quo ad cultum divinum
nimium et alios quinque actus sequentes
satis plene dictum est supra in primo
parte primis precepto scilicet deo
supplica / et ideo non est hic quidem
addendum preter nimium insistendum
etc. Plus vigila etc. Si negligencie
torpor desidiose mentis hospitium
invaserit / tunc precepta virtutum
diligencia et oracio religatur omnis
morum tedia succedit unde sopitus
et pigricia negligencie et desinencia
et omnes vicium quietis subsequitur
Caveat ergo impubes adolescentia
in mollitiis sopitus incumbere ne
virtutum preparare medicina pateat
exilium Si cum vite spacium nimium
tempus spacium plectitur / nec gestis
sermo nec cessatum consuetudine neque
tam virtuosis sublimibus ac studi
osis operibus fuerit impendendum
ne desidiosa pigricies sopitus cum
vita diurnis et noctibus vo
luptatibus augmentata obortum
statuis parit quippe quia hec
statis aditum prebet et tempestivat
Nam diuturna etc.

Plus vigila semper nec somno
deditus esto Nam diuturna
quies vitiis alimenta
ministrat

Hoc autem preceptum
inducitur Plus vigila semper etc.
postquam auctor in XXIII primo
precepto metro posuit rudimenta
ad pium religionem id est speciem plus
scilicet iuste speciem ac ad morum
tauria quo ad divinum cultum ipso
summo cum recuo principio prompte
ac devote exhibendo Nunc vero
in primo precepto subsequens ponit
rudimenta nos ad pium paradisi fluminum

scilicet prudencie sine animi intel-
lectus / vel sine alio ad tand
[illegible] scilicet [illegible] inducta
et hoc cum dicit [illegible] plus vigila-
[illegible] qui velit [illegible] tunc [illegible]
cum deus colendus est et venerandus
[illegible] dei cultoribus quod vigiles sunt
et [illegible] [illegible] tempore negligencie
ne [illegible] veniet ad [illegible]
sit mortale peccatum [illegible]
et secundi [illegible] intelligencia [illegible]
sciencia est huius [illegible] [illegible]
et spiritualis vigilia [illegible] sunt [illegible]
quia omnis oculus cum [illegible]
non dormit sed vigilat / Cum ergo
prudencia sit virtus [illegible]
qui est spiritualis [illegible] [illegible]
quod omnis prudens vigilat / non ergo in-
merito coniungit ista duo [illegible] petrus
in sua prima epistola c iiii^o dicens estote
prudentes et vigilate Et nota
quod [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] vigilare [illegible] thezaurum
[illegible] et [illegible] [illegible] prudens

Thezaurus

thezaurum solet vigilare ad custo-
diam sui thezauri / [illegible]
thezauros magis preciosus thezaurus
est gracia dei quia isto solo thezauro
emitur regnum dei Et apostolus de isto
thezauro dicit ii ad cor iiii Habemus
thezaurum istum in vasis fictilibus
quia ergo thezaurus [illegible]
et tam preciosus et quia vas est fra-
gile et tam periculosum [illegible] ergo plus
vigilare et non [illegible] esse ad
custodiam scilicet [illegible] thezauri
ne nobis furetur / satis enim quod [illegible]
[illegible] omnis [illegible] ut [illegible]
et mactet [illegible] adversarius
noster dyabolus circuit querens quem
devoret / [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] thezauros
[illegible] fuerit ut tollat Et ideo
[illegible] petrus prima epistola sua v c

mouet vigilare dicens Sobrii estote
et vigilate quia adversarius vester
dyabolus querens tamquam leo rugiens
[illegible] et [illegible] [illegible] Justus cor suum
tradidit ad vigilandum diluculo ad
dominum qui fecit illum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] legitur de quadam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] / et cum [illegible]
vidisset illud statim fugam arripuit
et ille cepit post ipsum [illegible] / fi-
naliter videns se evadere non posse
[illegible] / et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quare fugiebat ab eo
et ille [illegible] [illegible] [illegible]
dicit enim in [illegible] [illegible] quendam
regem fuisse / [illegible] [illegible] thezaurus
plenam [illegible] / in qua posuit custo-
dibus diligentibus curam custodiendi [illegible]
que condiciones [illegible] [illegible]
ut quociens custos vigilabit impo-
ssibile esset fures et latrones ante quam
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
lapidum [illegible] illa [illegible] ut
[illegible] thezaurum illud furari [illegible]
qualiter posset Sed quando custos dor-
miebat statim fures ingredi po-
terant / et inde asportare thezauros
[illegible] voluntatis arbitrio / [illegible]
hoc rex custodi lapidum tradidit
preciosum qui talis virtutis erat /
quod dum custos in manibus teneret
impossibile esset ei dormire / sed quando
[illegible] statim dormitare incipi-
ebat / et ut custodes essent magis
[illegible] imposuit penam capitis
[illegible] [illegible] lapillus ille [illegible] de ma-
nibus [illegible] et obdormivisset
[illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] positus ad custodiam
illius turris et datus est [illegible]
lapillus ille / et [illegible] pluribus diebus
turrim illam custodisset casu [illegible]

reddit inuchi lapillis et statim
fures intrant et thezaurum aspor
tauerunt Cum autem euigilassem
et thezaurum asportatum vidissem
timens regis furorem in fugam con
fugi / et cum te vidissem
cogitabam quod minister illius regis esses
aufugere cepi ne me comprehenderes
Ante regem illum duxit / cuius the
zaurum mea negligencia asportatum
est / et iste non intelligens hunc
hystorie expositorem alios sapientes
cepit / at ille hanc hystoriam
exposuit in hunc modum Rex ille
est deus pater qui est rex regum et
[illegible] Apok(alipsis) ultimo c(apitulo)
Ciuitas est homo in quo deus
posuit multitudinem graciarum et virtutum
vigil custodiens hanc ciuitatem est in
tellectus vel racio / et dum racio vi
gilante impelle est fures i(d est) vicia
ingredi ciuitatem hanc / et thezaurum
diuine gracie furari posse / sed quando
racio incipit dormitare statim fures
intrant vicia et gracias atque virtutes
asportant / et ideo deus admonet
et nos vigilare Math xxiiij Si sciret
paterfamilias qua hora fur veniret
vigilaret utique et non sineret perfodi
domum suam / Dedit ergo nobis lapi
llum scilicet ihesum xpistum qui nos p(er)
fundit a sompno peccati per [illegible]
passionis eius [illegible] et
omni hora admonicione [illegible] / ille
enim lapillus ille tendit contra petram
obliuionis et ingratitudinis nostre sepius
tale signum admonicionis [illegible]
[illegible] mouetur [illegible] vides
ergo me sompno peccati dormitasse
[illegible] dei euigilans i(d est) me recog
nouisse timens eterni regis furorem quod
[illegible] merueram in hunc [illegible]

aufugi et penitenciam agens cum dispe
ut inuchi [illegible] veniam indulge
[illegible] Hec sine dubio introdu
cuntur in his duobus [illegible]
plus vigila [illegible] prudens [illegible]
tor debet vigilare ad instanciam
[illegible] / licet cum [illegible]
liberi sumus libertate qua liberauit
nos xpistus / tam diu sine [illegible]
[illegible] in [illegible] dum in timore
et luce [illegible] illi in seruitute
et iniuria [illegible] omnibus
[illegible] ergo omnes nos qui [illegible]
[illegible] plus vigi
lare quam dormire [illegible] ne peri
culum nos [illegible] / quia [illegible]
[illegible] que cum veniet deus nunc
[illegible] cum vigilante Math xxiiij et
nota quod vigilante et non dormiente
quod facit diuina gracia i(d est) [illegible]
que sunt [illegible] alimenta
ministrat et specialiter [illegible]
ministrat et primo racio auaricie
siue rapine siue furti / quia qui
[illegible] ad [illegible]
[illegible] Secundo racio luxurie ut patet de
[illegible] qui quidem [illegible] bella
[illegible] sunt et hec cum adul
terium commisit / [illegible] qui
[illegible] templi sabba
[illegible] amore libidinoso
sicut [illegible] est [illegible]
racio parat vel ministrat alimenta
racio loquacitatis [illegible] apostolus [illegible] ad
Thi(motheum) .v. adolescentulas viduas deuita
[illegible] non solum
ociose sed et verbose / hoc est quod
[illegible] metro [illegible]
[illegible] Nam diuina [illegible]
alimenta ministrat [illegible]
et minister solet vigilare ad [illegible]
[illegible] Prelati ergo qui
super alios prelacie in loco eminenti

Margin: Dormitor — Avaricie — Luxurie — Loquacitatis — Prelatus

sunt positi sicut lucerna super cande-
labrum debent plus vigilare quam
dormire ut omnibus sint in gregem ob-
servatorem ut coram eis refulgeat
ministerium Sicut de deo dicitur qui
vigilans inspectat / legitur. Vigilas
cum dicitur significat actum continuum
Vigilavit enim bonus iurist in studio
sapiencie / vigilavit in contem-
placionis sede / vigilavit in
officio prudencie summe / Unde lega-
liter sunt de illis pastoribus qui custo-
diebant vigilias super gregem suum
Luce ii. Unde dici potest de illis
qui in aliorum ministerio sunt positi
vigilate et estote prudentes. Unde
apostolus ii ad Thimotheum iiii Tu vero vi-
gila in omnibus labora ministerium tuum
imple. Et nota differenciam esse inter
vigilantem et dormientem / quia
dormiens apprehendit quedam multa
per solam fantasiam / vigilans ap-
prehendit realia et vera / Sic ergo ut
possimus mundialia fantasmata
sicut relinquere, et celestia vera
mensura apprehendere debemus animus
preceptum observare / ipsum et tene-
tibus effectum mancipari dicit
dicit plus vigila [illegible] / De materia
vero huius precepti larius legitur
in pl vii esse precepto ad patres
est dormi, et quod hic deficit ibi
suppletur. Unde pars vel venusque
Unum hospicium mutui intrare
quisquis eximiis moribus pollere
cupiat / lingue vestibulum aliis tota
moderacione restrinat Si quis in
sensualiter esse ductus imperio ores
ianuam oportune et inportune
ad omne verbum loquentis aperiat
mox detractionis valuas dissensionis
aditus quelibet iniquitas intrat et
dispergit / Committitur ergo sapiens necesse
sagacitatis industriam que linguam

in loquendo capite reflexi clausura
recludit labiis videlicet dentibus
et palato / Et hoc innuens Sapiens
Proverbiis xxiii clamans super omnia
quia non est carere vero Nam ge-
neralis pestilencia maliciae in-
petum non ponit ro[illegible] habere
Secunde preceptum puto esse
perfecte linguam domini
ille dico qui fecit linguam
tace. Tria autem per
pacem Unde pars vel ad Basilium
dicitur in precedenti precepto pleni-
tudinem ad unum numerum sed
paradisi fluvius scilicet prudencie in
ducere. Nunc vero in presenti precepto
plicet rudimenta ad unum alium
numerum boni paradisi fluvius scilicet
temperancie inducere. Et hic nullus
[?]. species modestia mancipatur et hec
virtus valde viget in antiquis. Est
autem modestia scientia earum rerum que
aguntur suo loco collocandarum ut
ait Tullius libro i de officiis / et est dicta
a modo in quo ut plus ut minus
ipsum competit fuit / Huius partes pone
Macrobius libro i quod sunt octo
verecundia abstinencia. castitas. ho-
nestas moderacio parcitas sobrietas
et pudicicia / Hec virtus scilicet
modestia docet tenere in diversa
in lingua, risu vel actu / De in-
diversa in verbo seu in lingua
et risu et motu tangit Seneca
in libro de formula vitae honestae
Actibus turpibus et indisciplinatis
abstine te. quia licencia earum
impudenciam nutrit / Sermones vi-
les magis quam faceros et affabiles
ama; rectos pocius quam obscenitas
tuo vide Ecclesiastici xxiii Indisciplinate
loquele non assuescat os tuum
est enim in illa verbum peccati reprehensibile
est triplex / risus si est in modicum

se pucaliter effusus si intelligitur scilicet
Circa vero motum corporis cauenda
est nimia tarditas et nimia ve
locitas Seneca Si continens es et ani
mi et corporis motus abscisa ne
videantur sint Attendens ergo auctor
quod in dei cultoribus nimis certa requiritur
sermonis modestia quod fit abscisio
se a multiloquio / et licet verbum multi
istud extendi possit ad omnes actus
qui per linguam exercentur quod in eis
vitia lingue debent cauari specia
liter intelligendum est quod prohibere
multiloquium quod est maxime in quo
vitio aliis deum venerandi et hoc
est quod dicitur Matthei vi
Orantes autem nolite multum loqui
sicut ethnici / putabant enim quod in
multiloquio suo exaudiri deberent
Vitia autem lingue resecanda vitam
nostram vero maxime in ordine virtutum
quia in illorum ordine virorum que
[illegible] specialiter repleri possunt et re
[illegible] est quod difficile est
propriam linguam reprimere / et hoc innuit
auctor dum dicit virtutem primam
proximum primi mei intelligencia
de cuius observantia est breuiter sciendum
quod tria lingue vitia reperiuntur que
summo studio veniunt resecanda
ut cetera penitus abscindenda Prima est
Adulacionis adulacionis qua blanditur in presencia
Secunda detractionis / qua mordet in
absencia Tercia dissencionis qua
seminantur iurgia / omnes iste tres
lingue ut dictum est resecande
sunt ac penitus abscindende Prima est
[illegible] in [illegible]
te [illegible]
hunc adulacionis linguam triplex
gladius abscisionis reperitur primus
est ut [illegible] adulacionis flat

Ecce ad terram descendat sua infir
mitatem considerans Secundus ut tu
diligenter adulacionem examinet
ut videamus vero se cognoscat
prudencium reputari ab eo qui a
lee adulacionis premiat Unde
Boecius nichil sibi adulanti credat
nichil plus adulator vero te in
telligam Tercius est ut hoc efficaciter
faciem adulanti ostendat Proverb
xxix princeps qui libenter audit
verba mendacii omnes ministros
habet impios De ira adulacionis
latius tractatur in ista particula pre
senti Cum que incipit Sed
quamuis adulando vel Sed plenius
infra in prima rubrica particula pro
xiii Cum te aliquis laudat vel
Secunda lingua detractionis resecanda *Detractionis*
est et abscindenda quia infamat
Unde sapiens admonet ne cum
ullis sunt assidui Ecclesiastici viii c
Ne forte assiduitate tua infam
atus imprecando [illegible] et ma
linguas non vesci Contra hanc de
tractionis linguam multiplex est
gladius abscisionis Primus gladius
est scriptura que detractorem deo
hominibus ostendit esse odiosum In
Ecclesiastici xxi Susurro coinquinabit
animam suam et in omnibus odietur
Addit apostolus ad Ro i detractores
deo odibiles Item quia maledictum
eum ostendit et abhominabilem
ita dicitur Ecclesiastici xxviii susurro
et bilinguis maledictus multos
turbauit pacem habentes Et proverb
xxiiii Abhominacio hominum detractor
Item quia scriptura ostendit quam
dominus puniuit hoc peccatum et hoc
in Maria sorore moysi que lepro
sa iudicio facta fuit legitur quod
detraxit ei sicut in historia Numeri xii

De detractione

Secundus gladius detractoris est
comparacio detestabilis / detractores enim
comparantur canibus dyaboli cuius gregem
custodientibus non enim permittunt inde
aufferri unam animulam quin latrent
cum fratrum vel derideant / Vel alius
canes isti non solum comedunt car-
nes sed et ossa rodunt / quod non
solum carnalibus desipiunt hominibus viventes
et spiritualibus / in hoc assimilantur cani
rabido qui quando habet vermem
sublinguam clamat contra lunam
solem et stellas / ista detractor ad
dinc detractionis clamat contra sole
i. virtuosum et contra quoscumque Vel
detractor pavo dicitur filius / pavo
enim si ex una parte flores videret
et exaltacionem stercora / semper ad stercora
curreret quam ad flores / sic detractor
si de aliquo bono et virtuoso et mala
et reprehensibilia dicat in ore suo
reprehensibilia et nociva que unitatem
sunt digna Item detractor est similis
serpenti quia multas cum viciis suis
assimilatur Serpens enim est ad quod dixi
sum / in silencio mordet tortuose
mordet iram comedit Sic detrac-
tor est / illos enim mordet retro
que dum sunt presentes dominacie se
silat nec desistit aut ubi se silencio
considit Et sicut serpens ad latam vide
et timultibus hominum detractus / sic detractor
timet / ad venit cum cui detrahit
tortuose ac mordet / dum incipit a
laude eius / cui vult detrahere dein
addit / et que est quanto attenuacia
vel sed que est quando adversitatem
detrimentum ac mittit similiter dicens
se non dicere hoc animo detrahendi
Et ut fides magis ei adhibeatur dicit
se multum amare eum cui detrahit
etc ac velut serpens tradit quia
eis tenuiter est et infirmus in hoc ut
dicit in ore Declinans pedibus fictiones
demus proprium devenies legitimum in
ruritas in eos Et semper verumque

Et cecupi multas in hos serpentes
pessimos quibus non est incantacio
quia homines asserunt detrahentibus in-
cantatur Eccl. xxiiiio Homo assuetus
verbis improperii omnibus diebus vite
sue non erudietur Item similis est detrac-
tor illi bestie de qua legitur Dan. vii
que similis erat urso et habebat
tres ordines dencium Ursus et
si bonum similis sit animal non est bo-
Sic detractor bene dicendi non est cum
quando sanguine pelserit / in hoc
ordinibus dencium significantur tres
modi detrahendi quibus detractor utitur
in eo est sunt propositum dilatacio
et confundit / aut cum aperta bona
diminuit / aut occulta denegat
at illa omnia imponit / detractores
enim ad hoc figurantur sunt per Semei
qui iactavit medietatem per ipsum barbe
nunciis David / et detraxit vestes
usque ad nates (et hoc legitur historia Reg. 2
x c. dimidiam partem radit detractor
imaginis i. famis uxor dei sed corpo-
dio medium cuius ab eo gesti aut
dicit cum ex bona fiunt et non
talis corrupta / detrahit ac vestes
usque ad nates quia si quid i. eo
est pudibundum detrahit et detegit
Conscia lingua sed dissensiones seminandi
est et abscidenda quia confirmat
Eccl. viii Calumpnia conturbat sapientem
Hoc vicium pessimum est abscindendum
quia nichil tam contra usitatum est ma
gis exosum deo / unde Prov. vi
Sex sunt que odit dominus / et septimum
detestatur anima illius / sublimes et
et mutat a loco . qui seminat inter
fratres discordiam / ex uno enim pro
fratres discordia / et dicit cum seminet discordiam
quoniam nascitur tamen discordia ex-
tincta et destruit totam provinciam
nam magne malicie est semen
talis seminatoris quod quoniam quasi
illius in regno multa mala contrarie
modo multo plus reportat fructum

laicum quia susurro in populo ma
lediceatur. Ille hic maxime dominari
malicia discordiam, et quamvis opus
sit dyabolum, tamen quod ipse facere
non potest, quibus facit per linguam
pravorum. Ideoque sepe matrimonia
separare facit. Unde Ecclesiastici xxviii:
lingua tercia mulieres viriles ei
ecit et privavit eas laboribus
suis. Hoc per quoddam exemplum nota
bile declaratur. Legitur quod dyabolus
[illegible] annos et plus duos
coniugatos temptavit et non prevale
re potuit ut saltem discordiam
inter illos [illegible] mala
disignaret. Se in formam iuvenis
transformans mestus per civitatem et
arbore in via sederet. Pertransiens
quedam vetula [illegible] cum [illegible]
[illegible] cum bursa pecunie plena
Cuius vetula [illegible] et ait ei quis
[illegible] esset causa mesticie dixit
et promisit se daturum bursam illam
si iuvaret eum in suis [illegible]
Cumque ergo iuvasset vetula, dixit
se esse demonem qui temptabat iam
per xxx annos laborans
[illegible] coniugatos, nec potuit
eos nec facere peccare, nec
in aliquo discordare. Accepta autem
pecunia recessit vetula ad quandam
iuvenculam assumpsit in domum suam
et pergens ad mulierem dixit ei in
secreto: vir suus illaqueatus
amore cuiusdam iuvencule est, et cum
ea adulterium committit se videtur
in domo sua. Ideoque [illegible]
tunc de [illegible] pannis vellet et
[illegible] viri sui, nec mirum
ipsa ad [illegible] viri sui, nec mirum
erat, venire debebat pecunia [illegible]
Cui autem tu videlicet illa quod nunquam
[illegible], quia vir suus plus eo
[illegible] Ait vetula non
[illegible] nisi signa videbis. Tunc
[illegible] vetula iuit ad virum et dixit
talis clericus talis ecclesie

adamabat uxorem suam, et [illegible]
[illegible] in alia colloquium
[illegible] audivit [illegible]
[illegible] in ordine [illegible]
[illegible] dicto clerico [illegible]
[illegible] domus sue, [illegible] ille [illegible]
[illegible] se [illegible] Ait vetula
non credatis nisi tali et tali
[illegible] videritis colloquentes
Tunc vetula recessit, et misit
iuvenculam ut peteret [illegible]
[illegible] Quam adveniens
uxor suspicata est quod [illegible]
[illegible] esse vera: et in [illegible]
[illegible] comedere nequiebat, cui
[illegible] et suspi
rabat [illegible] esse in mensa. [illegible]
[illegible] autem vetula [illegible]
colloquium cum clerico, viro suo
[illegible] accessit ad mulierem dicens
Domina [illegible] sicut quod vir vester
[illegible] Ecce sanus [illegible]
[illegible] vobis [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] et cum
[illegible] possit [illegible]
vetula [illegible] dormiente
[illegible] pilos de eius barba [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] et vos [illegible] diliget [illegible]
[illegible]. Cum autem sequenti nocte
[illegible] hoc se facturam dixit
vetula viro, quod uxor sua de [illegible]
[illegible] sequenti nocte cum
[illegible] iugulare volebat [illegible]
[illegible] a nimia
[illegible] et [illegible] et finges se
[illegible] dormire, et non [illegible]
quod uxor sua [illegible] eius [illegible]
[illegible] apponeret [illegible] eius
[illegible] familia [illegible]
[illegible] Ut autem [illegible]
videtur, non ille autem [illegible]
vetula [illegible] in mane [illegible]
et [illegible] ac [illegible]
[illegible] accusans atque [illegible]

vasarium ascendendo. Cum autem
uxor pre verecundia taceret vocavit
eam sacerdos et alios quos inn-
ocentiam sciebat vocavit et vix
et post ea vocata vetula compulsa est
dicere veritatem per quam ducta apparet
quod magna est pestis lingue magne
nisi sicut vomis reprimatur. Sequitur
versus sextus. Proximus ille deo est
qui scit racione tacere. Nota secundum canones
quod tacere accipitur quinque modis. Aliquando
accipitur tacere id est impunitatem permittere
ut xliii di. c. i. Aliquando accipitur
pro concedere xlii di. Episcopus. Aliquando
pro consentire liii di. Si servus. Aliquando
accipitur tacere id est notum facere xxviii di.
dyaconi. Aliquando pro officio ut xx q. iii. presbiteri.
Proximum ac metu intelligencia est
breviter sciendum quod per inmoderatam tam
taciturnitatem multa bona impediuntur
et multa eveniunt mala. Propterea
bona deo proximi efficiunt ut auctor
noster dicit scilicet triplici contemplatione
primo pro sanctarum scripturarum eruditione
secundo pro sanctorum canonum tradicione tercio
pro sanctorum patrum exemplificatione. De primo
Salomon proverbiorum xo. Qui est gubernac
lingua. proverbiorum x. Qui moderatur
labia sua prudentissimus est. Et iterum
iiio. Tempus loquendi et tempus tacendi.
Quia scit tacere id est secundum racionem
tacere et loqui ille proximus est deo
id est vicinus et dilectus quod audivimus
in filiis et quantum ad eius sapientiam
quia deus per suam sapientiam cognoscit
omnia tempora omni negocio competentia
Ita ille tempus tacendi cognoscit.
Secundo vel ad eius potenciam quia sicut deus
per suam potenciam omnia regit et sibi
imperat ita iste regit linguam et
imperat sibi solo nutu vocis et
tercio quantum ad eius clemenciam
et pietatem quia sicut deus per suam
clemenciam neminem nocet iniuste ita
ille per racionem tacens neminem nocet
iniuste. Et Bernardus dicit passim
quod taciturnitas [illegible] est omnis
malicie extinctio. Ecclesiastici xix. Qui

odit loquacitatem extinguit ~~[illegible]~~
suam maliciam. Et nota quod sicut
viciosum est super loqui sic super tacere
unde Ysidorus. Sapiencia est lingua
nec insolubiliter liganda nec
nimis eciam resolvenda est precipue
in prelatis quia illis tacere mortale
mortis est qui docere debent populum
unde Ezech. xxxiii. scribitur. Si spe-
culator viderit gladium venientem
et non insonuerit buccina populusque
se non custodierit veneritque gladius
et tulerit animam. ille in iniquitate sua
captus est. sanguinem autem eius
de manu speculatoris requiram. Et
Apostolus Actuum xx. Mundus ego sum
a sanguine omnium. non enim subterfugi
quo minus annunciarem omne consilium
dei in verbis ubi innuit apostolus
quod reus esset sanguinis omnium si eis
non annunciasset. unde Bernardus in quodam
sermone. retinemus verbum in tempore salutis.
De silencio vero disponit canones
quod rector discretus debet esse in silencio
cautus in verbo ne aut tacenda
proferat aut proferenda reticeat. Nam
sicut incauta locucio in errorem
pertrahit ita indiscretum silencium
hos qui erudiri poterant in errore
derelinquit. Sepe namque rectores im-
providi humanam amittere graciam formi-
dantes loqui libere recta pertimescunt
et iuxta veritatis vocem Ioh. x.
nequaquam iam gregis custodie
pastorum studio sed mercenariorum
vice deserviunt qui veniente lupo
fugiunt dum se sub silencio abscon-
dunt. Sequitur verba [illegible] in ca-
none sit rector xliii di. et ibi de
materia taciturnitatis dicitur plenissime
quod ad plus [illegible]
De tercio vero. Taciturnitas a sanctis patribus
multipliciter commendatur. Primo quia
spiritualem fortitudinem facit. Unde
Ysaie xxx. In silencio et spe erit for-
titudo vestra. Unde abbas pastor
omnis labor qui evenit tibi [illegible]

pa ps media

De silencio sive taciturnitate

~~Sugabitur [illegible] taciturnitas utrumque pared~~
habuit vij c xxxi Erit opus iustitie
pax et iustitie cultus silencium In
quibus [illegible] scripsit in
deserto ut liberius sacris contemplacionibus
vacaret quem ad summi [illegible] plicans
inveniss videns non [illegible]
[illegible] videt qui solus [illegible]
[illegible] plus sed [illegible]
causa [illegible] ex bono [illegible]
accidit multum ablata est Et [illegible]
subdit [illegible] melius [illegible]
[illegible] solus sum [illegible] discreta
taciturnitas . [illegible] mali [illegible]
[illegible] in [illegible] patrum et [illegible] Arsenium
de palacio descendere ut monachus
fieret rogavit dominum dicens dirige
me domine ad salutem vox quedam
dixit eidem . Arseni fuge tace et
quiesce . Hec sunt radices non peccandi
[illegible] et quodam abbate [illegible]
[illegible] dixit [illegible] xxx
[illegible] sunt quod non [illegible]
[illegible] dico [illegible]
[illegible] a lingua mea et [illegible]
[illegible] per singulos dies [illegible]
et delinquo Alia multa exempla
super ista materia adduci possunt que
nunc obmitto [illegible]
[illegible] ad quemlibet expediat [illegible]
[illegible] propter magnam regie [illegible]
[illegible] Aristoteles in secretis
[illegible] 1o c. x. dicens O allexander [illegible]
[illegible] regie [illegible]
[illegible] est in [illegible]
a multiloquio [illegible]
melius est [illegible]
[illegible] sunt ad eius loquelam [illegible]
[illegible] quia [illegible]
[illegible] fastidium parit [illegible]
ita libenter videtur a subditis Et [illegible]
est quod [illegible] dicit [illegible]
ille deo qui sit tacione tace Et
[illegible] intelligencia magis in [illegible]
[illegible] est de [illegible]
[illegible] sit maius peccatum [illegible]

~~peccatum loquacitatis an peccatum taciturnitatis~~
Et primo videtur quod sit maius peccatum
in loquacitate quam in silencio vel in
taciturnitate et hoc probatur [illegible]
[illegible] quare [illegible]
[illegible] tacet [illegible] plus [illegible]
[illegible] quam loqui [illegible]
multos loquendo . paucos tacendo
[illegible] in pluribus est peccatum
loquacionis quam taciturnitatis [illegible]
[illegible] aliud est [illegible]
[illegible] sermonis [illegible]
Jacobi 1o scribitur lingua [illegible] ignis
est universitas iniquitatis [illegible]
[illegible] multiloquio non deerit peccatum
De silencio sive taciturnitate nichil
dicitur tale [illegible] minus malum est
[illegible] taciturnitatis [illegible]
loquacitas quam [illegible] bonum [illegible] quam
maius est bonum [illegible] silencium quia tacendo [illegible]
[illegible] bonum silencium [illegible] est [illegible]
[illegible] loquendo est [illegible]
et alius [illegible] peccatum quod opponitur
loquacitati maius est quam peccatum
quod opponitur silencio [illegible] peccatum
taciturnitatis opponitur [illegible] loquacitati
peccatum non [illegible] opponitur bono
[illegible] maius est peccatum [illegible]
silencium . [illegible] maius [illegible] loquacionis [illegible]
[illegible] quam peccatum [illegible] esse propter
magis videtur debere esse propter
[illegible] quam [illegible] loquendo [illegible]
super illud [illegible] non delinquam
in lingua . [illegible] est
in lingua . quia [illegible]
lingua in [illegible]
[illegible] Et super illud Jacobi in . lingua
[illegible] ignis est [illegible]
ignis est [illegible] sit [illegible]
[illegible] lingue . [illegible]
peccatum [illegible] debet [illegible]
non [illegible] et ad hoc [illegible] est [illegible]
propter [illegible]
debeat se homo a delicto [illegible]
ita [illegible] est homo ad peccatum [illegible]
[illegible] magis [illegible] est propter [illegible]
[illegible] quam de loquendo . Propter
[illegible] debet a [illegible]
[illegible] de tacendo [illegible]
loquacionis propter [illegible] loquacionis
a [illegible] taciturnitatis [illegible]
est quod maius [illegible] peccatum vel
quia in pluribus peccat et [illegible]

maius dicitur esse peccatum loquacitatis
quam taciturnitatis / vel maius dicitur
peccatum quia cessatio sine causa est
maioris dampni (sicut hic peccatum taci
turnitatis est maius quia per illud
subtrahitur locucio que est maioris
utilitatis silencium Ad oppositum autem
dicendum est quod prima racio sumitur extra
racione sicut pluralitate delicti / sicut
et secunda Ad aliud vero dico quod cum
queritur maius est peccatum delinquendi
quam de silencio / dicendum est quod locucio
pluribus modis habet racionem bonitatis
et quo ad se et quo ad propositum
respectum autem silencium habet bonitatem
quo ad se tamen (Propositio autem affirma
tiva aliter se habent quam negativa
negativa enim sunt ad cohibendum
a malo Affirmativa vero ut proficiat
quis in bono / cum igitur non consistit
magis consistit loquendo quam tacendo
et non est maius propter hoc
scripture de bonitate locucionis quam de
bonitate silencii tamen in pluribus
modis possit esse bona taciturnitas
quod multiplicius potest esse locucio
De vitiis lingue quot sunt et
quanta mala a lingua proveniant
require supra in xxix parte precedenti Ma
lodicus ne esto et alibi de materia
plenissime / et quod hic deficit su
ppletur ibidem Quare repugnando
vel ad destruendum racione mediam sumptam
veritatis accepimus sine fine virtutis
laudatoria sive virtutis mulcetiva
si habeat ad aures publice multitu
dinis te concedere cum virginalis stabi
limento veritatis in nexus aliquid
transite nulla generalis opinione
disputatas ne veritatis materia dic
patens pueralitatis tibi timere inge
rens deum affirmando et negando
contra ponis in esse

r Quare repugnando tamen in contrarius
esse Caveat nulla quod sciencia
dicitur ipse auctoritas autoris
propter mediam quare repugnantes

Postquam autor in precedenti proposito posuit
suit rudimenta ad tuam nobilium
secundum speciem v. modestie tamen paradisi filius
scilicet temperancie rudimenta per quam dicitur
dirigitur homo quod in agibilibus ut
plus ut minus quam oportet fiat
hic vero in presenti proposito subiu
ngitur ponit rudimenta rudimenta
ad gloriam paradisi florum secundum fortitudinis
habito respectu ad temptaciones fraudis
vel potencie que est species huius
vel secundo habito respectu ad hoc quod est
fortitudo contra passiones / et ne cedat
passioni sed racioni vel tercio ad
racionem que est contra species huius
habito respectu ad discrecionem quia
ille discretus est cui discrecio impar
valituram hanc autem patere probatur
pluribus modis probamus dictis cum
ubi est intellectum principari ubi
principari deum et leges / qui autem
appetitum habent hic est appetitum
apponit et bestiam vero non con
cupiscencia super racionem et intellectum
principatum habuerit optimas quidem
vias invenit et cum electionem in
uno quod hoc dicitur qui tamen singula
habet virtutem unde Deus Vel
bestialius habere racionem habentis
racione non viventes Attendens igitur
autor quod in actionibus fiunt et vero
dei nostro oportet attendere ut dicitur
cultum consumptione passiones et liberis
contrarie repugnancia et contrarietatem
que est inter carnem et spiritum
pacem faciunt / quia caro secundum hoc scilicet
spiritum et ideo sicut apostolus ad Galatas
v c. et per illam repugnanciam magis
hominis impeditur quod non possit libere
et complete divinum cultum intendere
per specialis divinum tamen et secunde super
terrene federatur / proponens auctor hic
rudimentum quod potentia complectitur
non deficit assignans dicens Quare re
pugnando vel Racionem propter in
telligencia etc assignanda est

sicut secundum quod ad hoc ut talis
tollatur repugnancia et mens et
spiritus cum ipsa mente tranquilletur
expedit ut mens utriusque triplex pax
status et regiminis triplex scilicet unitas
correspondeat unde est quod triplex unitas
regiminis scilicet pollitica yconomica et
monastica regiminis. Prima unitas est
unitas pollitica et super istam fundatur
pax universalis et hec est cuiuslibet
partis ad suum totum & cuiuslibet hominis
ad suam civitatem vel regnum. Sunt
tamen quidam qui ad suam civitatem
vel regnum nunquam habent pacem sed
continuam pugnam unde de talibus potest
conqueri sua civitas vel regnum
de illud Cant. 1o filii matris mee
pugnaverunt contra me. Istorum pugna causa
quidam sunt calumpniatores, quidam con-
temptores. Illi suam civitatem vel regnum
impugnant qui bonas leges bona sta-
tuta bonas observancias et consue-
tudines non servant immo quod deterius
est bonas removent et pravas intro-
ducunt que sunt contra bonum commune
corruptive. Unde dicit Canon viii
di. quod mala consuetudo non minus quam
perniciosa corruptela vitanda
est. Unde de condentibus leges iniquas
dicitur Ysa. x. Ve qui condunt leges
iniquas. Leges inique sunt specialiter
ille que sunt contra libertatem ecclesie
et tales sunt condentes ac eas ob-
servantes sunt ipso facto excommunicati
et non solum condentes, verum eciam
contra talia statuta ac consuetudines
in publicam formam redigentes [illegible] dictatores
[illegible] sunt ipso facto excommunicati. Hoc
habetur Extra. De sententia excommunicacionis c. gravem
[illegible] qui [illegible]. Alii eciam suam civitatem
vel regnum evadunt quod conveniunt
bonum vel statutum. Seu statutum [illegible]
proprium commodum decipiunt vel [illegible]
de talibus nunquam est pax. Iehu dicit
Ioram iiii Reg. x c. tunc Iehu ad
regem Ioram quid pax adhuc
[illegible] facte illa [illegible] sunt Ioram

fornicaciones Iezabel matris tue
et veneficia eius multa vigent
et dicitur in historia quod Iehu percussit
percussit regem Ioram et egressa
est sagitta per cor eius. Moraliter
per fornicaciones in sacra scriptura semper
intelliguntur transgressiones, maxime
que sunt contra fidem et bonos
mores et ideo timendum est ne talibus
illaqueatus divine sagitta percussus
ipsorum aliquando egrediatur. Unde Proverbiorum
xiii. Qui timet preceptum in pace
versabitur. Secunda unitas est yconomica
super istam fundatur pax familiaris
et est uniuscuiusque virum vel
proximi vel fratris ad suum vicinum
proximum vel fratrem. Istam pacem ple-
rumque tollunt susurrones bilingues
detractores sugillatores mordaces
et comedentes. Ecclesiastici xxviii. Susurro
et bilinguis maledictus multos
enim turbaverunt pacem habentes. Et
Apostolus ad Gal. v dicit quod si in-
vicem mordetis et comeditis
videte ne ab invicem consumamini.
Istis non est alia pax nisi illa de
qua scriptum est Jer. vi dicentes
pax pax et non est pax. Similiter
cum talibus pacem ore gladium odii
portare in corde Jer. iiii pax erit
vobis et ecce gladius perveniet usque
ad animam. Dicens pax pax et non est
pax de hac tangit B. in iii° [illegible]
propter salutem [illegible] Tercia
unitas dicitur monastica et super
istam fundatur personalis et est pax
spiritus adversus carnem. Sed pro-
primo [illegible] de repugnancia que sit inter
carnem et spiritum videndum est
quia per repugnanciam talem anima
[illegible] est [illegible] hominis impeditur
quod non potest ita libere ac eciam perfecte
[illegible] et ideo re-
[illegible] est per divinum [illegible] quod
sit quando spiritus perdomat carni

et eadem spiritui auxiliatur, quia si eadem
spiritui praedominaretur, dominium carnis totaliter
impediretur. De tali repugnantia con-
querebatur Apostolus ad Romanos vii c. Vi-
deo aliam legem in membris meis re-
pugnantem legi mentis meae et cap-
tivantem me in lege peccati. Et sequitur:
non quod volo bonum hoc facio, sed quod
nolo malum hoc ago. Hoc totum con-
tingit propter repugnantiam carnis et
spiritus. Qualiter autem pax ista tollatur,
[illegible] tu in carne unita spiritus totus
in una virtute ab alio spiritu crea-
tur et sic in carne unita dupli-
citer spiritus. Exemplum in eius figura:
Heliseus ad Heliam clamabat: Oro
ut fiat spiritus tuus duplex in me,
et hoc non carne vincitur, et pax ista
personalis dicitur. Talis non pax non
est in impiis, sicut in Ysaie xlviii dicitur,
quia in glossa xv scriptum est: Non est
pax impiis, nisi ei qui totus
est contra [illegible] consilium Apostoli ad
Ephesios iiii°: Solliciti servantes unitatem
spiritus in vinculo pacis, quia
sicut ipse dicit ad Galatas: fructus
spiritus est caritas, gaudium, pax etc.
Nota quod pax sit [illegible] [illegible] quas non
homines pax nunc si potest, quae
no. in c. ad [illegible] in glossa patrem
et ibi nunc de seu et te [illegible] li [illegible]
Hoc sine dubio intendit auctor. Unde
dicit: Opus repugnantiae et conve-
nientiae et quia si ille [illegible]
est omnibus et complexionis proprietas
et omnis intellectus et voluntas una,
et eadem non convenit [illegible] ipsi, multo minus
non alio concordabit a quo est diversitas
in complexione et intellectu et voluntate,
et hoc est quod dicit Seneca: Et ar-
gumentum bonae compositionis mentis est posse
consistere et secum morari. Pro
praemissorum intelligentia magis in speciali
est de tali [illegible] inveniendo vel in-
vestigando notandum, [illegible] [illegible] potest
si non reprimet motus, quia aut
tenetur reprimere aut non. Si tenetur,
ergo peccat mortaliter ex obmissione.

si non reprimit quod autem teneatur videtur,
ex hoc quod praeceptum est ei in Ecclesiastico
xviii c.: Post concupiscentias tuas non eas, sed
non reprimere est ire post concupiscentias, ergo
tenetur reprimere. Item si superior pars non
reprimeret delectationes inferioris
partis, peccaret mortaliter, sicut sunt in
primis parentibus. [illegible] quod Adam noluit
cohibere Evam. Sicut enim est in unione
hominis, sicut in creatione, ut dicit
Augustinus in libro de Trinitate. Ergo tamen superior pars
teneatur locum viri, inferior pars locum
mulieris. Superior tenetur cohibere
delectationes sensualitatis. Ratio autem
secundum Gregorium tenet locum viri, sen-
sualitas locum mulieris. Unde dicit
Augustinus in libro de Trinitate: loquens de in-
feriori parte rationis: si inferior pars rationis
consenserit, tunc ut sola delectatione
cogitationis sive voluntatis perficiendi
teneatur, hic dicitur mulier sola manducat
et est veniale peccatum. Ergo non tenetur
inferior pars rationis reprimere motus
sensualitatis. Solutio: Dicendum est quod ratio
non tenetur reprimere primos motus
mortalium peccatorum ne surgant, sed ne
perducantur ad consensum superioris partis,
et hoc est quod tenetur non ratio ad
sensualitatem, sive superiorem partem vel ad
suam inferiorem, tamen eam praeveniat ad
medium ipsius diffinitivum. Ad obiectionem
autem in contrarium dicendum est quod illud quod
dicitur in Ecclesiastico: Post rationem non tenetur
ire post concupiscentias, hoc intelligitur de via
consensus in actum mortalis peccati et
nulla ratione praecedente. Ad secundum
quod non est simile in comparatione superioris
partis rationis ad inferiorem, et in comparatione
inferioris ad sensualitatem, quia inferior
pars est ita ordinata ad su-
periorem quod subiecta sit vel ei debeat.
Sensualitas vero extrema ordinata
est ut repugnet, et unde licet teneatur
ratio superior ad cohibendum delectationes
illicitas sensualitatis, inferiori ra-
tionis parti, quae nunc subiecta est in-
feriori et alio modo non, etc.

ad lu. c. 4.

In hoc autem

In hoc autem subita est quod non per con-
sensum inferioris ad refrenacionem peticio-
nis absque superiori. In hoc autem non est
subita quod declinari potest ipsi sensua-
litati sine consensu racionis superioris.
Particula inseparabile est inter inordina-
tum inferiorem partem racionis que est
admodum mulieris et superioris que
est admodum viri; non autem est inor-
dinatum inter racionem et sensualitatem
dicit hoc inter vicem in [illegible]. Secundo peccatum
quod [illegible] ... vj di. et [illegible]
palee [illegible] dicitur [illegible] di. v sicut
[illegible] sensualitas tenet locum
[illegible] et ideo licet teneat superior-
[illegible] et [illegible] racionis ... inferior-
pars racionis [illegible] inferiorem inferior-
tatem non tenet omnio [illegible] sensualit-
Si quis vero sine [illegible] racionis sup-
[illegible] [illegible] potest [illegible] fuit [illegible]
inferioris [illegible] potestatem. Secundum non est
[illegible] quod ad reprimendum utrisque
[illegible] motum infrascripte [illegible]
[illegible] [illegible] valere debet. Primo
[illegible] quo ad motum inferioris hominis scilicet [illegible]
[illegible] vale [illegible] sive inferiori sicut corporis in
[illegible] consideracio. Cum enim anima quamque
[illegible] sua excellencia [illegible] suo [illegible]
moveat supra se et [illegible] penetrat
ac celi ordines angelorum [illegible] sicut
tunc sit quibus pervenit ad nobilem et
[illegible] vivi vere et summi dei et eo [illegible]
excellenti spectacule. se in arrogancia
et superbia erigit. tunc ut dictum est statim
[illegible] motum reprimere debet, considerando
exterioris hominis id est corporis vilitatem, et
[illegible] consideracione sue excellencie reprimat
motum et mollificabit se et tunc humiliabit
et hoc est quod [illegible] in moralibus [illegible]
Superbit [illegible] scilicet [illegible] ad opera vilia [illegible]
[illegible] se inclinat. illico se erige debet
considerando sue anime prosperitatem et excellenciam
et videbit opera ipsa turpia et vilia
[illegible]. Ad hanc enim consideracionem inducit [illegible]
[illegible]. O anima ad ymaginem dei facta
[illegible] similitudine decorata. [illegible] [illegible] et
[illegible] angelorum erubescere [illegible]
[illegible] similitudinem [illegible] sicut [illegible]
potest ac celi [illegible] infrascripta
notabilis [illegible] hystoria que talis est.

Legitur quod quidam imperator senex habuit uxorem
valde iuvenem et pulcram que male [illegible]
[illegible] suo et ex eo [illegible] genuit valde
elegantem et pulcrum. que cum imperator
[illegible] filium [illegible] [illegible] [illegible] infra
[illegible] puer et [illegible] pater eius moritur
et puer in imperatorem [illegible] est [illegible]
[illegible] puer originem et [illegible] [illegible]
cognoscebat, [illegible] se morti appropinquare
puerum ad se secreto vocari fecit cui dixit
fili mi volo te scire originem tuam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] nobilem et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] quia filius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] quod pleraque
patris sui [illegible] [illegible] ad opera alta et
[illegible] [illegible] tue ad opera alta et
[illegible] te in superbia et arrogancia [illegible]
[illegible] quod [illegible] et [illegible] [illegible]
et despicit [illegible] te parum diligit
[illegible] post mortem et [illegible] tua [illegible]
et [illegible] parte [illegible] [illegible]
tui ad opera vilia, scilicet [illegible]
et libidinis inhoneste inducant, et [illegible]
a tuis [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] statum tuum [illegible] valeres
[illegible] ad hoc ut tunc non perdas [illegible]
Preciosa [illegible] [illegible] recessa [illegible]
tibi volo relinquere [illegible] quod [illegible]
[illegible] in veste [illegible] induaris
Ita ut [illegible] [illegible] vestis [illegible] nobilissi-
[illegible] sit [illegible] [illegible] [illegible] vili
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad opera
[illegible] [illegible] [illegible] nobilissi [illegible]
vilia [illegible] considerando originem et [illegible]
scilicet matris tue considerando [illegible]
[illegible] tuum [illegible] [illegible]
modum [illegible] et [illegible] statum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] hanc consideravit hystoriam [illegible]
[illegible] quod [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quia filii [illegible] [illegible]
originem quia filii [illegible] [illegible] [illegible]
et ad illius similitudinem [illegible] [illegible]
[illegible] hominem ad ymaginem et similitudinem
[illegible] [illegible] [illegible] hominem [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est indutus
[illegible] [illegible] nobilissimo panno quo ad animam
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] quo ad corpus [illegible]
[illegible] [illegible] et non inclinabitur ad vilia
[illegible] quo ad [illegible] [illegible] non eriget
ad vanam gloriam vel superbiam [illegible]

sum Deus, qui ad istam corpulentam vitam
cum leve supplicium cum vivo se pona
simulandi, quia si recolit priora, si attendit
media, si verecundetur novissima, si pudorem
induit, ista dolorem ingerunt, illa
metu mactant. Cogita ergo o homo unde
venis et erubesce ubi es, et ingemisce
quo properas et contremisce. Datum est
enim tibi tam vere nasci, cum labore
vivere, cum dolore mori. Deprecamur
itaque, hec sunt de essentia hominis
que si hec consideraret in eternum non
peccaret, scilicet operatio turpis, inania vel
exitus flebilis, mors instabilis, dissolutio miserabilis, et separatio detestabilis.
Hec ille etc. Si vitam inspicias etc.
Humane fragilitatis indicium habes ignorantie tenebris opprimitur ut primum
ignarus, ad aliorum culparum indicia
frequentius se convertat, ea magis contra
fusioles assurgit indicium, quo splendidam
mentis mordaci lingua aliorum vitam
reprehendit. Sicut nempe illi qui
aromatibus indigent, qui redolentiam
inspirare satagunt, sic illud animus
tamen gerit, qui alios virtutibus fulgere
virtuosos attento oculo et humane fragilitatis labilitate pensata, ille cura
insidit in moribus qui moribus filius
Adam quos pertransierit inquit, tum
scriptum sit Omnis homo ei non simul
stabiles et in aliis suis reperit parentes
quibus grande in meritis inopes maiora autem
in moribus privilegia stabiliunt.

Vitam inspicias hominum denique
mores. Cum culpas damus nemo
sine crimine vivit. Catho auctor
proprie metricam Si vitam in etc.

Postquam auctor in precedenti parte posuit
eruditionem inductivam ad tria paradisi flumina
id est ad tres virtutes cardinales diversis
temporibus respectivis. Nunc vero in parte presenti
persequens dat eruditionem ad quartum paradisi
flumen scilicet iustitie inductivam. Unde eo quod iustitia
est cuilibet prodesse velle et nulli obesse quod
duo presertim fiunt secundum duo virtutibus
pertinet ad iustitiam. Et primus actus proprie
est inducit ad carendum virtus quod dicitur aliorum
calumniam cavere, nam adeo iustitie calumnia
est contraria ut dicit Tullius primo
ac scilicet ut est dictum contra legem iustitie

attendimus ergo quod alios calumniari est
cultum divinum impedire, et ad hoc impedimenti removendum expedit quod dei cultores
ab aliorum calumnie et culpe imponere
abstinere debeant, et hoc maxime faciat
ipse infirmitatis nostre defectus considerat.
Propterea auctor nobis proficit hic preceptum
hoc observandum dum dicit Si vitam
inspicias quasi velit innuere quod perdi
ligenter scruteris vitam tuam, et si denique
mores id est actiones tuas et qualitates
consideraveris tunc tuam arrogantiam et presumptionem reprimes, quia tu in multis
similibus et forsitan maioribus
involutus sis et deprehensus, non debes
alios deprehendere cum hunc quod dicit illud
apostoli dictum prima ad Corinthios xi Si nosmet
ipsos diiudicaremus non utique iudicaremur a domino. Preterea primum inter
intelligentia ac oculi observantia est hoc
sciendum quod tria sunt que hominis calumpnie vicium impulsiva que a nobis debet penitus
evitari. Primum est temeraria presumptio
mentis. Secundum est propria excellentia seu
ambitio elationis. Tertium est ipse fragilitatis
inconsiderationis excecatio. Quo ad primum etc.
Exemplum hic dicitur quod a superbia procedit
per temeritatem et progressus temeritatis completur
ostenditur. Primo quia deus ad tanto
suo dapsilis saluti voluit mederi homini
morbo, ideo cum mortalitati deserviat in
presumptione in hac destruitur, voluit eum
ueniet dum hoc de lege nature ac scripture
convincitur quod aliquid amari posset. Secundo
quia deus quosque viros virtuosos putat
cadere et sepius ultimum presumere dampnat
Augustinus dicens dure superbus vile cadit
in capud apostoli et maxime petrus ut
supplicator secundum que placando reddat
salubius cum sibi petrum quod flevit
displicavit, cum placuit quoque presumpsit.
Tertio quia presumentes deus auxilium suum
subtraxit subtracto dei auxilio homo
in bonum non perficiat, et tunc in malum
corruit. De primo Judith vi Dominus deus
quia non derelinquis presumentes de te et de
sua virtute gloriantes humilias. De secundo Augustinus
multos impedit a sanitate presumpta
sanitas. Ecce illud sanitas de se presumentium dicitur scripture testimonium. [illegible]

ad celum in vero q[ui] sufficientes sunt cognoscere aliquid a nobis quam quod nobis tale piscis cum pisce nassam intret sed pisce non exit. Navis vel pisce descendit in impetum aquarum sed pisce non ascendit. Sic et homo per se malum facere sed non bonum. Iohannes xv Sine me nichil potestis facere i. sine gratia dei quod totum contra facit presumptuosus. Circa secundum notandum quod appetitus proprie excellencie seu altioris triplicater distinguitur scilicet appetitus dominii, et magisterii, et simpliciter excessus. Appetitus primus dominii proprie peccatum est quia contra deum, proprie cum locus est quia contra deum. locus dei est. nec debet ab homine naturaliter appeti, naturaliter cum omnes homines sunt equales ut est in homines sunt equales ut est subiectum homo nisi propter peccatum ut dicit Augustinus xixo libro de civitate dei c. xv. de conditione humane nature intelligitur imposita peccatori. Declarat in a non est hic insistendum quia supra in secunda parte secunda parte § in qui incipit dixit quod in pluribus dicta tale sanus est servitus. Secundus appetitus proprie excellencie est magisterii et hic appetitus culpabilis est. multis de causis. primo propter ignorantiam quod quis presumit docere quod non didicit. Cui bene convenit dicere Cum magistro seu dominari et fieri non volunt plures magistri fieri. Secundo propter eius malam vitam, quia habeas proprie despiciendam per vitam. Vide apostolus in libro ad Ro. In quo aliud iudicas te ipsum condempnas. Tercius appetitus est simpliciter excessus. Sic unde laborant quia alios excedere volunt vel in divitiis vel in pulchritudine, vel in aliquo bono nec vellent in aliquo excepi. Alii desiderant huius peccati nichil valet quia hoc peccatum est malicie, maliciam autem intelligo hic alicui mali affectionem quia qui alios vult excedere per quos alios excedi et ita putare alium altius quia sit quadam fit ut ipse maior quadam appareat. Et hic simul semel cum reddit velit immutabilitatem quia quod tibi rapuit aliquem queritur excedere in manu levatur, quod illud aliquo excedere eligit, et quomodo timet, in inflatur, non annichilat. Desiderium magnitudo etiam modum non habet. Ea propter aut ad tollit aut deprimit. Sic unde est quod famis insaciabilis et illud desiderium numquam impletur quia omnis vult excedere, quod fieri non potest nisi meum si excedit unum excedit ab alio. Pretera si excedit aliquem in aliqua gratia ab eodem excedetur in alia. Tercia excessus quem appetit ad malum suum esse, quia sicut superba hirundinem hominis in aliquo medio quasi apostema sit corporis in hominibus apostema superbie. Tale eciam sic unde facit quod licet in extimacione sua proposuit se aliis quod magis est fa- timas cupiditas et iniquitas, quod magna sit iniquitas aliis se preferre ostenditur, quia iniquus est non ad deum et quo ad proximum, circa ad deum iniquus est quia se solo bonum credit male de deo sentit quodammodo, deum credit cum in uno solo loco suas posuisse divicias. Ac vel de homine propius male sentiat, ut credat quod alius non possit bonum nisi tum sibi. Quo vel ad proximum est iniquus quia indicare presumit. Contra illud apostoli Nolite iudicare et non iudicabimini. Tale eciam iniquis iudicat proximum huius statera dolosam nec attendit circumstancias peccati eius, que multum diminuere possunt peccatum, nescit cum qua fecit intencione, et utrum ex surrepcione vel ex deliberacione, vel ex ignorancia vel ex infirmitate vel temptacione utrum casu vel vehemencia. Item quis accidit tali sicut Aman qui non videbat quod preter Aman qui non credebat quod rex honorare vellet alium quam se honorare si dixisset aliud quam se honorare. non alios esset suspendendus, et mar-doceus quem ipse Aman suspendere volebat a rege honorandus esset Hester vio c. Et hoc est quod sine duo intendit auctor in hoc quo metro dum dicit. Si vitio insipientis et cuius ad iram vel proprie fragilitatis

inconsideracio extrahatur. Est ex oculo cordis
quod Christus coram ... Quomodo multum valet dicere
primum est satisfactio, secundum est necessarium, tercium
est canonem mali, tercium est sanctorum primum
contra. Dico primo quod multum valere debet
satisfactio, que docet prius suos de
fratrum considerare quam alienos inspicere.
Unde dicit in ypocrita primum eice de
oculo tuo trabem, et postea festucam
eicies de oculo fratris tui. Vel exponitur
sic dicitur quod esset in alterius oculo
reprehendere labem cum solet in proprio
lumine sic trabem. Secundum quod multum va
lere debet quod imitari natura, licet
enim in hiis de naturis animalium composi
ciones istas debiles videntur quod
cristallinum quod est in oculo
naturaliter ad videndum tunsum contra aliarum
substanciam. Unde dicitur sive alias
naturales de quibus dicit Ovidius dis
tincte tam se pluribus aliis est
ideo propter violatum amiserunt visum
quia scriptum est oculus quod ponitur est
in aliis et illos signat, qui quanto
magis clara per scientiam vel aliquam
virtutem extollantur aliorum defectus et
insufficienciam contemplantes tanto magis lumine
divine gracie privantur, de quibus ad Romanos
primo dicitur: Evanuerunt in cogitacionibus suis
et obscuratum est insipiens cor eorum.
Ut mirum per superbia excecat oculum
mentis, quia superbia est albugo spiri
tualis in oculo, sicut exponit Gregorius super
Ezechielem xxi c. in oculo habet albuginem
qui sibi virtutem iudicat et minus intuetur
spiritualis dispendium per contrarium opus
virtuosum, in cuius signum Thobias fati
gatus a sepultura mortuorum veniens
domum lumen perdidit oculorum. Et ideo ut
dicit Gregorius de superbia loquens, valde
cavendum est ne in ea que victoria nascitur
peccatum. Et vere superbus est cecus nec
scipsum homini peccatorum et mortale non
agnoscit. Unde Tullius in libro de Tuscu
lanis questionibus: Proprium stulticie est videre
vicia aliena et oblivisci suorum. Tercio
dico quod multum valere debet quod docetur ex
ablacione canonica, unde ut dicitur in
2a a causa 3 ... per se inferiores et
subditos iudicare, negligentes aliorum vitia
plus quam exponit inspiciendo mores eorum.

Pars. vendentur iniquum pollui, sed intendunt abste
nos nolite tangere, nolis sed nolite co
inquinare, et tunc scribas sed tunc non illumi
nantem non sanat egrotum, non curat infirmum
sed cecat atque in desperacionis precipicium
mittit plurimos, Sicut etiam multos qui
sua infirmitate student per eos ad
omnis laqueos trahere, qui per curiosi
tatem in foveam perdicionis multitudinem
precellere. Unde egregius doctor Paulus
qui dicebat ad Titum ad Corinthios ix: Infirmus sum
infirmis. Tercio super Chrisostomus deteriorem
in sermone vendunt vasa diversa et glo
in Canone sacrum, dicit quod nemo debet
superbia in eo quod sunt, qui incipit esse
quod non sunt. Tercio quarto ex illo
valet docere commune hoc vivam sanctorum
patrum exempla. Legimus in vitis
patrum de sancto Moyse heremita quod in
mutare in istis ad iudicandum in fratrem
culpabilem sporta vetustissima plenam
arena portabat invocatus quid hoc
esset, dixit: peccata mea sunt post me
posita et non video ea, et hodie
venio iudicare aliena, scilicet quod non
tamen iudicare alios sed salvare in
nocenter iudicare seipsos facientes secundum
scriptum illud Eccl. xliiii posuit oculum
suum super corda ipsorum. De sancto Josse
ex dicendis legitur quod in eius claustro
qui ab est sanctus habebat fratrem qui neque
iudicabat, sed cum audiret alios au
diebat eumque dicebat: Revise
prius mandatum tuum diligenter quod dicit
nolite iudicare et deinde quamquam
necessariis qualis modo sit quod perinde
sanctus saepe enim peccatum sunt vel primi
vel fornicationis ordinis sed cuius primi
que deo est accepta non videmus, quod sed
melius in intelligencia videbat nec ceteros
alios nemo sine tamen viuunt. Nota. Secundum
sui canones in tamen quadruplicem
accipitur, quam dicunt generaliter de peccato
sine procedat ex deliberacione sive non
sive sit veniale sive mortale, alio quam
dicitur criminalis infamia, alio que circum
criminali peccato, quam illud solum dicitur
dicitur quod est dampnacione et causa
dignum lxxx di. Episcopus et di. xxv. secundum
tunc, quam ad solum quod ex deliberacione
procedit ut in psalmo secundum criminis

Est ergo sciendum quod nec omnis natus
est in mundo isto qui sic vixerit
potuit nisi solus xpistus dei filius
nisi de speciali privilegio sicut beata
virgo et forte alii sanctificati in utero
matris ut beatus Johannes baptista Huic
sensui convenit id quod dicitur in Joh. i. Si di
xerimus quod peccatum non habemus ipsi nos seduci
mus et veritas in nobis non est Unde sicut
supra dictum est hoc est de dubiis
dubitabile quaerendum Et pro utrum quis
sine crimine vel saltem veniali peccato
vivere possit Sed certum sit quod peccatum
alios culpare vel eos calumpniari ignorare
Et pro videtur quod nullus sine crimine vel
saltem veniali vivere queat quia
quarta xx scribitur omnis pro dicere nichil
est cor meum mundus sum a peccato sed non
potest esse sine veniali possit vere
dici ergo universaliter pro dici sine venialibus
omnis Glossa super illud ps Non cum qui
tatem et in glo sermones quod luxuriosi
natus concupiscit illicita desideria et ita
sine peccato non sumus Unde in epistola Joh
si dixerimus quia peccatum non habemus
Item Augustinus super i canonica Johannis
Impossibile est sanctum aliquem quamdiu in
mundo non cadere peccatis ergo necesse est et
subtilibus et illa sunt venialia ergo
necesse est habere venialia Item Augustinus
in libro retractationum ergo utrum ista per
fectio sit possit intelligi ut eam virum
sit nemine vel virtute voluit cristallo
sic vivere sine peccato, a quo eam utique ad
mundum optimam lex remoti potest nisi a
quo sunt remissa omnia mandata Ex
his colligitur quod homo qui habet naturam
corruptam sibi relictam esse non potest
sine veniali peccato Contra primo videtur
quod aliquis possit esse sine veniali peccato
ponatur quod aliquis adultus sit baptizatus
qui multa egit mortalia et venialia
baptismus delet penam et culpam ergo in
instanti quo baptizatus est nullum
habet veniale peccatum ergo aliquis pro
habet veniale peccatum ergo aliquis pro
esse sine mortali peccato et sic primo de
his qui habent naturam corruptam Item cuius
expressum scribitur Ezechiel in die qua iustus
et resurgit et loquitur ibi de venialibus
ergo iustus resurgit de veniali sed non

resurgit non habet veniale ergo iustus
pro esse sine veniali Unde ibi dicitur
glo Si malum est quod cadunt ut habeat
bonum in malo omnis resurgunt Item
peccatum et gratiam opponuntur ergo veniale
peccatum et aliqua gratia sed pro aliquis
habere illam gratiam ergo pro esse sine ve
niali quod opponitur illi gratie Solutio
dicendum est quod est loqui dupliciter de eo
dum est quod est loqui dupliciter de toto
vita hominis habentis naturam corruptam
ad iam pervenit ad etatem adultam
in qua viget voluntas venialis et est
loqui de aliqua particula vite si fiat
primo de tota vita quod sit sine peccato
hoc est de speciali gratia et singulari
sicut videtur beatus Augustinus dicit de
beata virgine Si vero fiat primo de aliqua
particula vite pro aliquis esse sine
veniali peccato Ad obiecta ad primum
est et pro ad primum intellectum est quod licet
dictum quis aliquid sit et impossibile
aliquid et difficile difficile autem est ut
aliquid habeat mundum cor sicut id quod dicitur
habet mundum cor. Ad hoc autem quod
dicitur omnis pro dicere intelligitur quod re
dicitur mundum est sic laudare vel iustificare
Unde alia translatio expressius dicit
quis gloriabitur se castum habere cor
quis gloriabitur mundum se esse a peccato
et loquitur de glo apud homines
Ad secundum dicendum est quod illud quod
dicitur super ps ex non sumus sine
peccato intelligitur quod non sumus vel de
tota vita habentem naturam corruptam
corruptam. Sunt sicut Johannes quod dicit
Si dixerimus pro intelligi sit id quod quarta xx
vel de tota vita cum glo omnia sine
peccato in hac vita esse non possumus
Ad tertium dicendum quod illud quod ille dicit
impossibile esse sanctum aliquem et hoc est
intelligendum de natura corrupta et non
et natura simpliciter. Est ergo quod nonnullos
adveniale ut ad pro mortem illorum
non potest cavere hoc veniale vel hoc
Ad quartum dicendum est quod ex hoc
illud dicere ad primum vero dicendum et eo quod
ergo Augustinus in libro retractationum quod hic intelligitur
de puritate habitualiter pro corruptione
reductam in actum ergo prius fuit in
peccato sed est in mundo et talis, fomes
cum habitualiter sit concupiscibilis adultus

reddit gaupiente vel hoc intelligi quod
nisi hoc est sine peccato postquam venit
libero arbitrio Et ideo in ordine de
indicta dictum est dimitte nobis debita
nostra etc. Et sic debet intelligi quod ait
in hoc metro quod nemo sine crimine
vivit Quo ad secundum questionem
videlicet utrum sit grave peccatum alios clpare
vel eos calumpniam inferre. Breviter
(ffiune) suppletat quod dictum est quod
aliud calumpniare est malum dicendo
dicere tamen ordine caritatis et contra
regulam correctionis fraterne et ma
xime quod hoc probari non potest
Ubi autem aliquis dicat defectum alterius
ordine caritatis ac contra iure observato
et regulis fraterne correctionis talis non
est calumpniator sed corrector Est autem
calumpnia grave peccatum cum ratio
est quia inter res videtur esse fama
preciosior unde per eius defectum homo
impeditur a multis agendis Et ideo
dicitur Eccl. xli Curam habe de bono
nomine hoc enim magis permanebit quam
mille thezauri magni et preciosi et
quia calumpnia aufert bonam famam
Ideo calumpnia est grave peccatum quod
ad loquitur illa Ratio quia est peccatum
Nota secundum Canones quod peccata remittuntur
tripliciter Primo per auctoritatem ut
a solo deo xxiiij q. pa. Dicat autem
Secundo professione ab omni plato ut xxiiij
q. v. remittuntur Tercio per misericordie
meritum ut tum bonus de tempore di in
quo Nota etiam quod unus appellacio
aliquid omne remplatur peccatum aliquid ad
solum et ad deprecacionem sufficit
(dna) nos in (oratione) dominica xxv di. Nota
etiam quod impositores crimina hiis qui nullam
causam habuerint sunt puniendi ut
notatur et legitur in c. Cum fortune extra
de calumpnia et in c. Dilectus e. ti. de
hac materia plenius et latius tractatur B in in
presenti precepto Minime et ubi Tercio si
placet ante noctem et (aacb) bone
(duce) ut tangitur rei posse periculum (p)
(tunch) innuet vel scandalum alicui generalis
sponsalis innuit abstinendum est paci
et sine dolore (acarudine) descendum
quia nemini dignitas valebit
et materia (unanbi) queat auferri

Nec est dubium sapiencie est quamquam
possessori delinctum nugeri glriose
ad querit utiliter desiderat et possidet
virique etc.

Hic necatua teneas quamvis sum
cava relinque Utilitas quam
proprium tempore debet (Properij)

auctor in precedenti precepto pro
bavit rudimenta ad primum paradisi fluuium
scilicet iusticie inducencia et Nunc
vero in presenti precepto describit pro
bandi ad secundum paradisi fluuium scilicet
prudencie inducencia quod probat Ambrosius
in li. de moribus ecclesie supplicat scilicet
diffinicione ac etiam inducere Prudentia diffinitur
et sic quod prudencia est amor ea quibus ad
iuvatur in deum ab hiis quibus impeditur
sagaciter seu eligens Et Tullius in li.
de rethorice inventis sic diffinit prudentiam dicens
quod prudencia est rerum bonarum malarum
quod alterarum discrecione et neutrarum de
discrecione scientia Secundo inducere et sic
quod prudencia discernit bona bona a
malis et bona aliquando ostendendo
quod sit melius et mala aliquando
monstrando quod sit malum deterius Sed
si queritur quo prudencia sit virtus ad
videtur esse scientia secundum diffinicionem Tullii
premissam Dicendum potest quod prudencia
est virtus quia est radius
virtus a qua (sile) prudens cognicio
aut quam habent mali etiam et que
pertinet ad mores est cognicio que (mor)
pertinet ad mores est cognicio (trt mat)
tua et invalidum commonendum voluntatem
ut bono cognito assentiat et consentiat
vel a malo cognito discedat Sed
prudencia est non solum lumine illuminans
intellectum sed etiam calefaciat affectum
non solum ostendit quid et qualiter
sit agendum sed movet voluntatem
ut appetat bonum et inducit ut
fugiat malum Et ideo prudencia
potius vita et qui habet hanc
virtutem habet spiritum ad prudenter
discernendum et prudenter volendum et pro
denter agendum Attendendum secundo autem
quod multa sunt que divicias aliud in
pectore nisi postponant ut sunt tan
imo delectabilia carnis vel fame ut

vite spualis nociua licet alia ut est
gaudia sunt corpi delectabilia / tam sunt
animis dei impeditiua / et ea ut
anime nociua nisi penitus relinquant
et hoc fieri nequit nisi per prudentiam
premisso autor in hoc po metro docet
nos alia omnibus nobis sunt cara et ea
linquere debemus dum dicit Tune lum
ina tenebris Prolixius primum metrum
intelligendum et est obscuritas est lume
attendenda quia ea sunt impedimenta
in via dei nobis contraria tunc sunt
penitus relinquenda / Et primo relinquenda
sunt peccata quia honorem mortificant
et est honorem dishonestant / Quintum
aut anime nocent ondit Hugo de
sancto victore c . Septem mortalia sunt
criminalia peccata Superbia auffert
honorem dei et spiritualem inuidia proxi
mi superbia ira spoliatur flagel
lat gula auertit subuertit luxuria
remittit seruituti subicit Anima cum
in sanitate sua vas est integrum
et solidum quam viciis hiis non viciat
et corrumpit / per superbiam inflatur / per
Inuidiam arescat / per iram crepat / per
accidiam frangitur / per Auariciam disper
gitur / per Gulam inficitur / per luxuriam
conculcat et in lutum redigitur Quinque
unica ista animus honorem dishonestat
singulariter tamen prelatos et quos
speciales multo magis / quod patet via
una in oculo macula repertam quam
medio in membris aliis medium reu
seruetur Sic et idem peccatum maius est
in prelato uel in principe quam in subdito
Ista notatur quod dicit Eccle
unde Juuenalis Omne animi vicium
tanto conspectius in se crimen habet
quanto maior qui peccat habetur
Ideo oculos in hiis seruetur Juuenis etiam
dicitur allexandro libro doctrina dicens
O allexander declina consortia bestialium
voluptatum quia corruptibiles sunt
Conuersantium voluptatem quia terrena
ita proficiunt / carnalis amor auaricia
nec non auaricia desiderium diuinarum

illud inuerecundiam ista prosperitas
illud infidelitatem illa latrocinium
illud intemperantia et qua nascitur cup
tinimas . que ducit ad demencium
largis et destructor familiaritate etiam
ruina tenuis corporis et regni / dico
illud et sapientes plures de viris lo
quentes dixerunt / quia velut in
primis docet rectam potentiam aliquam
sed legalibus instruit non in facta
apparentia sed in facto condicta ut
cognoscat omnibus vel et hoc ducte
intendit autor in primo metro dicto
dicit / Tune nectunt tenebras etiam Ergo
relinquendus est mundus Et hoc ita
mala primo quia vanus Ergo
quia nostre saluti contrarius 3o quia
omnibus malis plenus primo mundus
relinquendus est quia vanus / vanum
est quod extrinsecus solidum videtur sed
intus est vanum / Mundus enim vanus
est qui dum foris pulcher videtur
totus intus vacuus inuenitur Sicut
hoc conditum sunt / que extra videtur
pulchra et solida / sed intus vacua
est et insulsa Sicut vir vellet
instare quia mundus iste non est vanus
sed fumus quia ita in eum stat videri
ut quia quinque thesauris mundi ma
xima / inuenerit fumus et flores
et vincula micta corrumpuntur
et labuntur Et hoc est quod dicit
Augustinus Ecce mundus fugit et diligitur
et fugientem sequimini et labentem in
hereretis / et quia fugientem tenere non
potestis / cum labente labimini / et in
pessimum / ad labentem cadentem
cadentem cadimus . quia enim umbra
vanitas / videtur enim aliquid esse dico
vanitas / sed dum tangitur nichil
tamen / sed prius vanitas est
omnia sciunt / sed quod non stultus
ostenditur / nunquid ergo non stultus
indicatur / illud quod ponitur in sicco
et umbra suam visibus in aquam
flumen videns / si deorsum descendens
perperam umbram in aqua descendit
assumptam nec ullius amo perdit
Sic dicitur est animo hoc qui in mundo
assidue nec sine principio ceruit

.D

Vere tales tamen sunt similes pueris vanitatem
veritatem relinquentes, sicut canis
qui frustum carnis in ore gerens
dum umbram carnis maiorem ipsa
carne conspicit, carnem deserit et ad
umbram currit, non attendens quod cadens
sibi carnem umbra perdit, clamare
scit. Tales sunt omnes imprudentes
qui deum relinquunt qui est carnis
hominis esca, et mundo et mundia-
libus qui fluxibilis est pro amore ad-
haerent. Unde glo. super id Ps. Narrare
astabo tibi domine et videbo etc. quod
dicit unde qui temporalibus et mundia-
libus adheret, oculis cum tale visibi-
libus non valet nisi res ab eo tempor-
aliter distet. Et ideo quia mundi ama-
tores delectamenta carnalia super
oculos cordis ponunt, pessimum de mundo
et mundialibus iudicium ferunt, quod
que sunt vilia reputant preciosa et
sicut per interpositionem opaci corporis inter
solem et oculum corporis habetur fieri
corporalis eclipsis, sic ex hoc quod mundia-
le aliquid pro amore nimium interponi-
tur oculum cordis et solem iusticie
habet spiritualis eclipsis in oculo mundi
amoris provenire. Ad hoc bene facit
sententia quam de mundo debet quidam
sanctus dicens: O mundo immunde nec
aliud est quam mira tua blanditia decipit
dicens: O aliquid contingit quod fatui
dant bonas sinas et causa est quia
reguntur in actibus suis non ratione quia
sunt carni ligatam sed corporibus
stabus etc. Secundo mundus relinquendus est
quia nostre saluti contrarius, videmus enim quod
contrarietas est causa quare una res
relinquit aliam et exit ab ea sicut
patet in tonitruo, qui cadit ex eo quod va-
por simul inclusus in ventre nubis a
contraria sibi humiditate et frigiditate
nubis incipiens resolvi in aquam
et vapor iste nubem scindens tunc
facit tonitruum et sic nubem ipsam a
recursus quia exit et eam relinquit,
Sic sancti viri scientes quod mundus et mun-
dialia carnalia relinquerunt quia ipsum
multum sue saluti videbant contrarium

Unde Jacobus in sua canonica: Qui voluit esse
amicus huius seculi, inimicus dei constitue-
tur. Tertio mundus iste relinquendus est quia
omnibus malis est plenus, sicut dicitur
in canonica Iohannis v c. in fine. Mundus
totus in maligno positus est. Attendant mundi amatores
ad consilium apostoli qui dicebat: Mihi mundus
crucifixus est et ego mundo, ad
Gal. vi. xxxiii q. i. § ult. Circa predicta
nota quod tam sacris litteris attestantibus
quam etiam experimentis comprobantibus in dies
evidenter quod in mundo et mundialibus
confidentes sunt ut plurimum magnis
periculis constituti, vel eius infortuniis in
volunt et variis miseriis constituti, quare
dicitur Iohannis ii: Nolite diligere
mundum neque ea que in mundo sunt.
Quia pretio tales sunt de mundo et
mundialibus confidentes confunduntur, quia fidem
malicia deputatur, neque concluduntur,
callida astucia, perfectione mque, et
deluduntur, fallida stulticia demencie
turpius. De primo dicit Crisostomus super ait
dicit: difficile est arborem iuxta viam
plantatam fructum usque ad maturitatem
servare, sic difficile est vivum fidelem
iuxta istum mundum vivendo iniusticiam
immaculatum usque in finem tenere.
Recede ergo de via et plantare in loco
secreto ut ne mundus tamen habeat tuo
nec tu ad mundo. De secundo etc. Cum pulchre
loquitur Augustinus li. de civitate dei sermone
xii dicens: Navigantes in mari et pura
in dies fluctuantis sue cupiditatis se-
culo fluctuantis sua cupiditatis seculo
pestas est. Amas tu quod vere ab illis
tempestas est. Amas magis quam deum adulatas
super mare sub pedibus tuis est seculi
timor. Amas seculum absorbebit te nam
amatores suos seculum novit
ad portare et summe xxxiiii dicit
Si delectat te mundus, iste vis esse in mundo
Et quia in mundo sit etiam fallacia et
demencia stulticia, patet quod ubi apostoli
ad Cor. i° sit inquirere: Ubi sapiens
ubi scriba ubi conquisitor huius seculi
Et sapientia huius
et conquirens inter dicit sapientia huius
mundi stulticia est apud deum. Et ut
plenius et planius hec omnia in-
dicentur, per quandam mobilem volvens

hystoriam que talis est. Legitur quod Ciuitas
Roma quodam tempore fuit multis diebus
obsessa et deo in omni bello succumberet
consuluerunt deos suos que nam esset
causa tam confusibilis debellacionis
et responsum est ab uno deorum quod irent
ad quandam ciuitatem grecie cum porta
et ibi scriptum inuenirent quid eis
esset remedium eueniret. Ad ciuitatem ergo Romani
super portam templi inuenerunt quatuor
circulos variis coloribus depictos. Primus
erat aureus in cuius circumferencia ter p
littera erat scripta. Secundus erat niger et
in cuius circumferencia [T] littera erat scripta
Tercius erat rubeus et in eo .S. littera
erat scripta. Quartus erat croceus et in eius
circumferencia ff littera in eius loco erat
inscripta. Circa hos circulos vnius ?
descripta. Circa hos circulos vnius corpus
integer et alius incompletus in hec
verba erat scriptus quatuor orbiculis
hec porta dat capta Romanis. Ter
p. et s. tum et ter et ff. Romani ergo
predictos versus legentes ut ipsos intel-
ligerent, multos deos consuluerunt
et fuit reuelatum quod qui prius esset
et sicut complerent. exponit totum versiculus be-
da ut dicit musicus et versus visum
incompletum addidit hec verba Beda
totum. Requisitum ergo Beda composuit
aliud duas lineas scilicet ter et ff dicens
Pergama tacent Rome. ter et ff. Et sicut
fames flamma. ter et ff. Et idem
versus ad aliam partem scripsit tunc
predictus scilicet desolacionem .x. B. t.
.d. lineam et vnam de quibus nisi (
.d. lineam et vnam de quibus nisi (
modus ad proponendum loquendo de modo
per quatuor dictos circulos intelligo quatuor
status hominum adhuc viuorum quod quidam sunt
nobiles et diuites, et isti ponuntur in
circulo aureo, quidam sunt iuuenes et
fortes, et hij ponuntur in circulo rubeo
quidam sunt plebei et simplices et
hij ponuntur in circulo croceo, quidam
sunt grauati et senes et hij ponuntur
in circulo nigro quod admorte appropin-
quant. In circulo ergo aureo in quo ter
p. littera scribitur ponuntur tres conclusiones

Prima est quod prioritas et prudencia
perierunt. Secunda primum et perfidia
preferunt. Tercia pietas et sapiencia
perierunt, et littera .p. est causa
prioritatis, scilicet aula magnorum dominorum
potestas, scilicet aula suplicum. In secundo circulo
nigro scilicet littera T ponuntur tres conclusiones
Prima Tranquillitas et religio recesserunt. Secunda
timor et rebellio venerunt. Tercia
Tranquillitas regula et racio retrocesserunt, et est
regula et racio retrocesserunt, et est
causa .t. singulos bellantes beantes de
ea .S. singulos bellantes beantes de
quibus totus mundus est plenus. In tercio
circulo rubeo ponuntur .S. ponuntur hoc
Prima simplices et
conclusiones. Prima simplices et
sufficientes supprimuntur. Secunda superbi
et senientes supportantur. Tercia sobrij
et sapientes suffocantur et est causa
t. nullus caritas dulcedo ?
bonitatis et timor hominis. In quarto
circulo nigro littera ff ponuntur prima con-
clusio perfidia et falsitas flagellantur.
Secunda favor et fletus fauentur
Tercia fides et familiaritas fallaciter
quod falsitates mundi que sunt
facte et causa est .d. scilicet dolus in
curia: doma in curia. deceptor in
mensa, hec sunt que excludunt celis
amplius mundo isto
hoc inquam sunt ex conclusiones tunc
mundano fallibilis concludentes cum
suis causis et modis. Tercio relinquenda
sunt aliena que per rapinam vel vsu-
ram pariam? ... acquisita sunt
Sed nota quod duo sunt per que homines
ab hac mea ... restituere debet et capta
restituere. Primum est peccatum magis de re-
stabilis. Secundum est prius pene insuffici-
encia. Circa primum est nondum
reuocabilis. Circa primum est nondum
ex ea sunt que ferunt ad destructionem
eum peccati primum est rapina fundatum
iusticie et bonitate destruit in hoie
cum sit istud fundamentum dicit
Sapiens .d. Primum fundatum est ut cui
Secundum est ut qui voluntati
necatur. Secundum est quod facit ad destructionem
finalem. Secundum quod rapina
quoque peccati est que dicit rapina
prophete ysaie .R. ~~xxxxxxx~~ primo

Ego dominus diligens iudicium et odio habens rapinam in holocaustum quod erat dignus omnibus sacrificiis. Item rapina a deo est odiosa sed et propter mundo licet odiosum. Eccl. iiij^o. Verti me ad alia que sub sole aguntur et vidi lacrimas et calumpnias innocentium et consolatorem neminem nec eorum violencie posse resistere cunctorum auxilio destitutos et laudavi magis mortuos quam viventes. Item ad declarationem huius periculi facit quod raptores peiores sunt quacumque bestia. Unus enim raptor totam villam devorat communiter, lupus autem in tota vita sua quinque vel [illegible] devorat. Adde etiam scriptura raptores comparat diversis generibus bestiarum scilicet lupo. Sophonie iii. Iudices eius lupi &c. aut urso vel leoni. Proverbiorum xxviii. Ursus esuriens et leo rugiens princeps impius super populum pauperem. Circa hoc est ad notandum quod dominus raptores punit propter maledictiones pupillorum et viduarum spoliatarum. Eccl. xxxv. Non despiciet dominus preces pupilli nec vidue si effundet loquelam gemitus. Nonne lacrime vidue ad maxillam descendunt et exclamatio super deducentem eas et a superiori qui cogit lacrimari a maxilla enim ascendunt usque ad celum et dominus exauditor non delectabitur in illis primo [illegible]. Et hoc probatur de iudicia et vindicte [illegible] et in fine concluditur. Dominus autem non faciet vindictam electorum suorum ad se clamantium die ac nocte et pacientiam habebit in illis. Tunc eadem est quod raptor de propria salute quia fortiter clamant lacrime viduarum et pupillorum depredatorum contra eos quam preces [illegible] vel sectorem [illegible] super illud Thren. Nichil propter lacrimas meas &c. Quam de fine canonis et multa raptores non puniuntur. Primo enim canones raptor multiplici punitur et prima

pena est quia excommunicatur scilicet ab illo episcopo in cuius spatio rapina fit. Ex. c. r. xvi. q. i. in canone plerumque xvi q. iii. Item denegatur ei penitentia nisi reddat ablata vel plenam de reddendo securitatem faciat si habeat unde possit. Si non habet unde reddat ut heres vel propinqui volunt satisfacere ipse tamen continue faciat quod potest. Item tarde non penitebitur pena et viatico post tamen sepultura negabitur. Oblaciones vero qui contra hoc fecerint sepeliendo ipsum vel heredi ab officio et beneficio deponi debent ut in decret. c. super eo. Secundum vero leges si agatur civiliter infra annum in quadruplum post annum vero in simplum. Si vero agatur criminaliter tunc apud antiquos sine armis in tertiam partem bonorum punitur et sit infamis. Si autem cum armis punitur deportatione quia scilicet deportabatur in insulam et perdebat omnia bona sua. Ut in institutis de publicis iudiciis. Item lex iulia de vi. Propinquissimum intelligentia magis in speciali restat de tali questione videndum utrum rapina sit crimen peius quam furtum. Remissive respondet questione videtur dicendum sicut Thomas qui ponit eam in prima secunde questione lxvi. ubi in conclusione tenet quod rapina crimen sit peius quam furtum. Racio quia violentia magis est contra voluntatem quam ignorantia. Item per rapinam non solum alicui infertur dampnum in rebus sed et vergit in quoddam personae ignominiam. Quod autem homines magis verecundantur de rapina quam de furto ratio est quia homines sensibilibus inhaerentes magis gloriantur de virtute exteriori que magis manifestatur in rapina quam de virtute interiori que tollitur per peccatum et ideo minus verecundantur de rapina quam de furto. Praedeclaratis est sciendum quod Valerius operibus ut est dictum secundum istud metrum ...a secundum intellectum sic debet exponi Valerius i. honestas debet exponi de operibus i. diviciis ut in multo qua vult causa

vel fame vel spiritualis vite ... debet . i . anteponi corporibus et ... que
videntur esse corporis ... i . ... sunt
qualitates ... Et in hoc concordat
auctoris consilium cum consilio ... agit
autoris ... Si oculus tuus scandali
zat te erue eum et proice abs te expedit
tibi ut pereat unum membrorum tuorum
quam totum corpus tuum mittatur in ge
hennam . Juxta predictum eius dicitur
... Nota sunt
... tradit ...
... debet . ... dicitur ...
... partes
imponitur ... iugo et ...
... in utroque ubi agitur de
... in ... valuit
... omnia talia ...
... ff . de . le . iii° l . ... commissa
... Si quis ... et est ... ex ...
... i . responso ... non ...
... et ...
... Constans et lenis
Si sapiens fore ... hoc
... regularum in ...
... non postponas ut ...
... rebus accomodes ... le
... notamine ... ac ...
... considerare ...
... sum ...
... constantia ...
... tinnula ...
... aliquid ...
... in longum ...
... aut ... in palmam
... manum non mutata
... sapiens non ...
... volet non ...
in ... consulit
... loquitur aut salutat etc.
Constans et lenis ut res ex
postulat esto Temporibus mores
sapiens sine crimine mutat
Sextum autoris preceptum metrum
Constans et lenis etc. Postquam autor
... ad
... fluvium ...

... Nunc vero in ...
subsequitur ... nos
ad ... i . ...
... fortitudinis ...
... constantia
... et hoc ...
... est perseverantia i .
... stabilis
... sit homo
et ... non frangatur adversi
... vel ... prosperitatibus ...
... commutationibus ... vel
... flectatur hec ...
... immutabile seu
... et perseverantia quorum utrumque
... est ut ... apostolus
... ad Cor . i . ... laudare ...
... est quedam
... generalis que attenditur in
... opposita que ...
... que est ... in re ...
Et est quedam constantia specialis que
attenditur circa res ... et ad ...
... difficiles que ...
hec constantia ad fortitudinem ...
... hec autem constantia ut est
... non est ... aliud ...
animi stabilitas in prosperis ...
De hac constantia loquitur Seneca in
libro de ... Esto con
stans ... non mollis ... Constan
... non ... in ...
... incipit ... sic ... constitu
... attendendum quod autor
... Cum ... quod ... ad ... ...
... et
... impedit ...
... et hoc fieri ... per ... virtutis
constantiam ad ... propter ...
... hoc ... a ...
... Constans
... et lenis etc. ...
... et ... est ...
... hoc ...
... ab omnibus ...
... debet singularis ...
... a ...
... et ... ab ...

Generalis

Specialis

et pungentibus. De primo Ezech. iii
scribitur: Ut adamantem et ut silicem
dedi faciem tuam. Et de eodem Ieremie
i° de ipso prelato dicitur: Ego quippe
dedi te in columpnam ferream et in
murum ereum super omnem terram.
Ex quibus habetur quod constancia prelati
debet esse instar adamantis, instar
silicis, instar ferri et instar eris.
Adamas sicut dicit Glosa est in flo-
macii(?) et quamvis non caro penetrat tamen
non contollitur. Silex est in percussione
et tamen non frangitur. Ferrum omnia domat
et inpossibilium resistat. Moraliter
ergo prelatus est adamas, quod impressione
honor ipsum non contollit. Tunc est etiam
silex quem nulla adversitas ipsum fran-
git. Tunc est sicut ferrum quod colla
potencium superbia contere[re] potest, tunc
est sicut es quod adversitatibus pressus
dei laudem depromit. Unde Seneca
Sapiens non contollitur prosperis quia non
frangitur adversis. Nota hic dicitur quod prelatus
debet esse constans animo quod nulla
adversitate aut aliqua persecucione frangitur.
Ideo puto utile valde a nostris magis
persecucionibus discutere. Unde notandum quod
duplex est persecucio. Una alia est contra
sacra, alia iniusticia. Ex ista persecucio
consistit in manifestis iniuriis ecclesie
Iurisdiccionem in eis quam adhuc non sine
precio. Iurisdiccionem persecucio contingebit
ut Quia aut solus prelatus queritur
aut totus clerus queritur. Si solus
prelatus queritur, aut ei recedere tuta
est salus ecclesie et tunc fugiet, aut
non est tuta et tunc ponat animam suam
pro ovibus suis. Aut totus clerus queritur
et tunc indistincte se pro eis hostibus
[illegible] opponet in xliiii di. Sed vetat(?)
Sed si aliter non potest consuli ecclesie
totus clerus fugiat. Si non potest re-
mediari nec prelato vel omnibus tamen quidam
pro eis. Si est altercacio inter eos de
[illegible] ius forte dicimus xxxv
q. v. ferus. Tunc iniusticia distinguitur
tercia: quod omnes sint mali aut quidam
si boni sint admixti malis ab descendi

xxiii q. iiii tu bonus. Si omnes sunt
mali aut spes est de correccione aut
non. Si est spes non sunt descendi.
Si non est spes non sunt descendi ut
in canone ad mutat xxi q. i de hoc
pro primo et hoc in t[ertio] sexto tamen posterius
quod de tercio. Debet ergo prelatus et quilibet
regens esse constans et levis pro varietate
auctoris pro tempore aliquando constans debet
esse in iudicio et levis in fine corrigendi.
Unde Gregorius: Miscenda est lenitas cum
severitate, et ex utraque fiat quoddam
temperamentum, quia disciplina sine misericordia
nimium destruitur, si una sine altera
tenetur. Consumpte in canone disciplina
xlv di. Requiritur in metodo. Rector vos ex
postulat, scilicet tempus et loci indigencia
vel ex congruencia. Nec sicut tempus
nunc mediam non recipit, sic et tempus
medium mediam non requirit aut curam
super eum. Sed nota quod auctor nec
in metro constancia et lenitatem pungit
ad designandum quod prelatus et rector non
solum levis semper debet esse, sed simul
constans et levis miscenda et coniungenda
est lenitas cum severitate, ut nec austeritas
asperitate contrahatur studium nec in-
nia benignitate solvatur. Hoc innuitur
illa tabernaculi archa figurat in
qua cum tabulis virga simul et
manna est, quia in boni rectoris
pectore debet esse simul et virga cor-
reccionis et manna dulcedinis.
Unde habetur et in Iob xxix iuxta
utrumque statum dicitur: Cum sederem
rex circumstante exercitu eram tamen merencium con-
solator. Scilicet quippe circumstante exercitu
ut rigor est distincte regiminis. Et
merencium vero corda consolari misericordie
est precium. Omnis enim qui iuste
videtur stateram in manu gestat
in utraque penso iusticiam et misericordiam
portant, sed pro iusticia reddit peccanti
penam, pro misericordia temperat pene
ut iusto libramine quosque pro equitatem
corrigat, quos vero pro misericordia indulgat.
Hec omnia habentur in c. Valle canone disciplina
de hac materia unde super satis plene

in sa pphci pte § viij° q' incipit
dixi quo q' leonarda (a) iniquitas
Nota sunt canones et septuplex viga
reperitur prima est discretionis ut in
c. discanda xx. et de hac sunt dicetur
prima consolationis contra libidinis ea
explicite contra virtute / sexta contrarie
et de hys quinque dicetur inf. satan
de di Te sa et Valerius de disca
solariu in primo dicit et studentibus
expedit constancie stabiliendo sz q' co
stantes ita studiu sunt studentes
et stabiles / Constancia cum parit fru
constancia parata dissolvit / psa colligit
constancia collata dispergit Exemplificatur de
quodam qui primo voluit esse lanio
de quo dicetur sup in xxv cap° pro
liuis discor et ubi de ma studendi ple
nissime tractat et dicetur Tercio vero
hec constancie virtus multum viguit in
antiquis vide legitur et sunt quidam
centurio divi augusti qui cum
anthoniano bello sepe miro cri
dissent coadiectos pugnans impius
hostiu insidiis tenuerunt & antho
hostiu insidiis tenuerunt & antho
ut in allexandriam perductus Antiogum
narrare quid de eo statui deberet, inge
nauerat quid de eo statui debet, inge
lari me magis iube qa non salute
beneficio nec mortis supplicio adduci
possum ut aut cesaris miles esse
desinam aut tuus esse incipiam
Cetum qo constancius vitam contempsit
eo facilius impetrat anthonius
cum vitam eius incolumitate donavit
De constancia vero mulierum fidelium
et perseverancia pugnancium et de cum
et perseverancie pugnancium et de eorum
prologys vide sup in sa pphci pte
§ xiij qui incipit de sanctorum cum
ut a tra medium Ecquis vero de ea
constancia phariseis et doctorum penus
vide supra plenissime in sa pphci
pte § xv qui incipit Expediens
go in summa colligo q' acto sue
vere unitaie effectus a. p' medium
(…)ndeclaracione ad fedus met. temporibus
mortis et breuius est sanctus et sim
sanctus intellectus sit exponit temporibus

modis vel qi velut dicitur et sapiens
mutare debet modos a. qualitates
et actus suos temporibus a. se tempora ut
non sit nimis austerus, ut nimis
benignus sine causa immiscere ut
de actis est sed aptare se debet
quia sapiens a. prudens mutat
mores sine timore a. reprehensione
et si dicatur et hoc quamuis sapientes
sit non possit sine reprehensione et sed
dolo viuere in hac vita / ducenti et
sine gergl et iusto dei iudicio hoc
sum gergl et iusto dei iudicio hoc
parius fit ad virtutis perfeccionem cum
ad regulacionis indiciam, hec tussine
studium et placuit Tempus Gregor
in canone adiustitiae xxij q. i. vnde
Sapiens volens custodire q' diversis modis
diuersis temporibus conuide, dicat q' omnia
tempus habet, et sunt spacijs suis sub
tempus habet, et sunt spacijs suis tusan
vniuersa sub sole, quia est tempus lo
quendi et tempus tacendi, tempus nascendi
tempus moriendi / tempus plantandi tempus
euellendi, et tempus belli et tempus
pacis Cum in° cauere posse aliquis
quo constancia se habeat vel contrariat
ad perseveranciam sciunt quod breuiter
ad perseverancia scient quod breuiter
vide ac ad tinat libus tho. sa
se q. C xxxvij. d. et perseverancia
et constancia conveniunt quod in fine sua
ad utrumque pertinet firmiter resistere in
aliquo bono / differunt tamen sunt in
que difficultatem afferunt ad resistendum
in bono / nam virtus perseverancie facit
in bono resistere in bono diuturnitatis sue diffi
cultatem que provenit ex ipsa diuturni
tatem quae provenit ex ipsa diuturni
actus Constancia autem facit firmiter
persistere in bono contra difficultatem que
provenit ex quibuscumque alys exterioribus
impedimentis

Al tenere viam dominus verbi
quem sepe decem ubi q'
quem diligit odit / Ottauum
propter metum vel
dantis propter metum vel
Postquam autem in paradis spiritus p'
sunt rudimenta ad consilium naturam
sive quantum paradisi flumen saluti
a. specie quanti paradisi flumen salus
fortitudinis indiciaria et iustie vero in
perpetuo subsequenti Valet medi
tacionem nos ad tres actus seu officia

sedem paradisi fluvium salutis prudentie
indutrya. Asti itaque actus dirigit
hominem ut a malo recedere, atque mala
declinare consilia quia ad prudentem
pertinet nolle fallere et falli non
posse. Capitulo x. Estote ergo prudentes sicut
serpentes etc. Iterum ad prudentem pertinet
sibi ab insidiis maxime hominis
prave precavere unde Augustinus prudentia
est in preavendis insidiis. Iterum ad
prudentiam eius pertinet precaveri prudentia
talibus ab usurpatione suorum iudicum
unde glossa capitulo super c. vii dicit cum
temerarium iudicium est, quod quibus
non est commissum iudicare presumunt
propterea apostolus dicit, ad Romanos xiiii
de talibus. Tu quis es qui iudicas alienum
iudicans suo domino stat aut cadit. ymmo
ait ulterius si. quis velit timere apostolus
cum nullus presumere debet usurpare offi-
cium quod de iure non commissum habet
aut presumunt facere prudentia uxor tamen
iudicare vult et de domo expellere
ancillas et famulos cum gratia eorum quamvis
boni sint et domini sui fideles ex
eo quod sibi non sunt grati. Attendens
ergo autor quod ad verum dei cultorem
universo compedit a bono tenere fidelitatem
prudentie quod utique facit cum mala uxoris
declinat consilia atque sit se abipso
insidiis precavere nec cum ea eius prohibet
vel consiliis ab usurpatione suorum iudicio
quod fieri nequit nisi sit ut est dictum
perdurare ac eius pluribus actibus innititur
Propterea autor nobis prohibet hic preceptum
ad premissa inductivum fac precaveri
obstinendum. Quod dicit nil tenere uxori
tu quis velit tunc quod nil tenere etc.
stulte vel eius sancte uxori tue quantum
precipiendum vel causam credere debes
nam mala tibi aut pluribus fuerunt
vel eius amicum quem vir diligit
odio persequitur et sine causa eum accu-
sat ac eius affligit unde Iuvenalis
Sic volo sic iubeo sit pro ratione
voluntas. Similiter sine opere facere sit
hystoria de Joseph que habetur supra in
nos . . . pretexte precepto nil tenere
credideris et tua primam. Vel mariti
preceptum potest intelligi modo pro unum

[marginal: 1 Sap / 2 forti / 3 fort]

spiritus vel animi et sicut uxor sepius
repugnat viro ita caro spiritui contrariatur
iuxta illud apostoli ad Galathas v. c. Caro
concupiscit adversus spiritum. Iterum item
uxor cum viro habet similes i. quinque
filius qui huius viri quinque mentis
quinque spiritum. De istis fratribus loquitur
caro quod non habet munda et car-
nalia. Quod abiicit nullos ei credere
debet caro. Et nota hic sapiens quod
ex tribus signis specialiter cognoscitur uxoris
dilectio vel corporis odium. Primum signum
est quod uxor nemine viro suo
putat sapientiorem eciam si alius sit
sapientior. Secundum signum est quod uxor
nemine viro suo putat fortiorem
eciam si alius fortior sit, tamen ea non
debet aliud intelligere fortiorem.
Tertium signum quod uxor neminem viro
suo putat formosiorem, quamvis alius
formosior sit eo. Sciendum quod perfectum
odium et perfectus amor nunc iudicium
non cognoscunt. Unde si odio perfecte
aliquem qualiacumque sunt apud illud
omnia tibi displicent sive que dicit
sive que agit, et si vere bona sunt
tamen tibi mala videntur. Sic et si per-
fecte aliquem amas, quecumque sunt
apud eum tibi placent, sive que
loquitur sive eius que agit, et si vere
mala sunt tamen tibi bona videntur
Et hoc est quod ad unum pertinet quod
dicit boetius . . . non similiter impu-
nitur quod abhorret effectus. Alius
dilectio intentio placet domino sicut illud
Eccl. xxxi. Fili tibius beneplacitum est
spiritum meum et sequitur. Vir et mulier
bene consencientes. Hec maria lacius
habetur supra x. sicut precepto coniuges
prima et ibi requirere si placet et
hec est quod intendit autor in sensu
memo dominum dicit. Vxor eciam mihi
quam quis diligit odit. Quamquam
hec autoris doctrina ab omnibus generaliter
sit tenenda specialiter tamen principes
et quilibet dominus temporalis hec dictis
debet observare. Non cum debitis principes
vel dominus ullius uxoris nimium esse
credulus maxime in hiis in quibus
periculum . . . potest sicut de philosophie
legitur quod nimis credulus fuit . . .

operis regimine sive ordine premisso
sentenciat contra Joseph et eum tandem
mancipavit, sicut patet Genesis xxxix c.
declarat hystoria, que et ad aliqua
adhuc magis pertinent a[...] lanus capitulo
b in xxxv c. prefato precepto nil tenuit
credideris in pecco de fallacys pueri
infidelium videlicet b in xlix prefato precepto
in ethica fuge et ibi plenissime
dicitur. Pro premissorum ac ad infra
dicendorum intelligencia magis specialiter
est de duabus dubitacionibus quorum vel
ad investigandum. Et primo quod Adam
primus noster parens tenuit vel racionis
credendum, et ulterius communiter peccat.
Ideo querere aliquis posset utrum
magis peccat Adam diminuencia
dampnum transgrediendo an Eva. Respondeo
quod dyabolus primus cum quem Adam
temptavit. Circa ad primum primum dicendum
est secundum theologos quod primus [illegible]
voluit esse sicut Adam. Sicut dicitur
ca[...] ad Thy. ii: Adam non est
seductus; [...] peccatum [...] ei imputari
producitur [...] peccatum [...] ei imputari
debet. quia non cum convince debet
non convexit sed ei consensit. Cum
ergo facietis et consuetudines [...]
[illegible] premittit [...] Racio peccati
factum est [...] Possibile eciam
aliquis instare dicto quod dicit Augustinus
quod non est credendum [...] spiritualiter
mente perdimus voluit esse sicut
deus [...] et [...] sunt ad [...]
spiritualem [...] ad Lucifer clarius
videt in speculo [...] quam Adam
sine instruccione tale [...]
spirituale dampnum est [...]
nec angelo, quod tum eo in [...]
deus [...] in [...] raptus est
sicut dicit Augustinus ad [...]
et vidit coniunccionem Christi et ecclesie
futuram esse. et licet casu [...] non
[...] intellexit
[...] casum. et filii dei [...]
assumptorem [...] Item posset
aliquis [...] dicto quod dicit [...]
[...] Lucifer vidit [...]
assimulatur in trinitate persone filii dei

Ergo [...] sunt spiritualiter mente perdimus
sicut Adam [...] ad [...] potest
quod Lucifer in instanti sua visione
superbivit et spiritualem mentem perdidit
[...] Adam non fecit, et fortissime ad
[...] revelata fuerunt quod non
Lucifero revelata fuerunt [...] non [...]
[...] operi sue tenuit [...]
quia posset ei extrinseca [...]
sicut ad male [...] ad
quesitum brevissime dicendum est sicut
theologos. quod ideo dyabolus primus
temptavit Evam quam Adam, quia [...]
[...] magis ad temptacionem [...]
quam Adam [...] xxx [...]
[...] peccato [...] illa [...]
[...] ponimus videtur quod primus
[...] a deo. Cum
[...] esset tota [...]
[...] et tunc dyabolus [...]
[...] ad
[...] immediate [...]
[...]
[...] temptare [...] ad [...]
[...] temptacio
[...] immediate [...] et tunc
fieri debuit immediate [...]
[...] non fuit
[...] tamquam [...]
[...] est quod [...] sunt
[...] temptacio quo ad [...]
[...] in parte cum infimiori
parte [...] in parte [...] que sunt [...]
[...] sicut in uno [...]
dyabolus sicut in uno [...]
[...] videtur, ut sit gradatim
[...] temptacio et tandem consumma
[...] Hoc dico salvo semper iudicio
[...] Cum monachus aliquis [...]
[...] aliquis in [...]
[...] frater [...]
[...]
[...] voluptatibus [...]
[...] est in [...] ut [...]
[...] formido [...]
[...] lingwa [...]
[...] ille ut assolet
[...] diligenter
[...] malarus sub [...]
[...] qui [...]
[...] illico [...]

De Disciplina

linguam silere sed ad gestus [illegible]
mentis inclinare dominicam et tamen
donec optatum finem perceperit non
resiliat ab incepto

Vii Moneas aliquem nec
se velit ipse moveri Si
tamen sit carus noli desistere
ceptis Romani amoris
precipiunt metrum Cum mo
neas aliquem etc. Postquam autem
in precedenti capitulo posuit rudimenta
ad aliquos actus prudencie inducencia
ponit vero in capitulo presenti sequenter
complet rudimenta ad unam speciem ius
ticie pertinencia, hec autem species disciplina
nuncupatur, hec autem virtus unumquemque
inducit ad inferiorum correccionem, et propter
hoc dicitur esse pars iusticie, quia reddit
cuique illud quod adimplet ad correccionem
sicut scribitur ad Hebreos xii Fili mi
noli negligere disciplinam, et semper in di
sciplina perseverate, hec autem virtus
a Cipriano sic describitur. Disciplina est
morum ordinata correccio, et maiorum
precedencium patrum regularis observacio
Hec virtus secundum Bernhardum ix mirabiles
operatur effectus, dicit enim quod disciplina
timorem submittit, superbiam deprimit
componit vultum, oculos ligat, risus
cachinnos prohibet, moderatur linguam
gulam frenat, iram sedat, incessum
format. Ad hanc autem virtutem monere nos
debent et inducere tam videlicet sacra
scriptura canonica quam et patrum an
tiquorum exempla. Primo monet scriptura
Proverbiorum xxiii Noli subtrahere a puero
disciplinam, et dicitur capitulo xviii Si pec
caverit in te frater tuus corripe eum
inter te et ipsum. Apostolus I ad Thessa
lonicenses v Rogamus vos fratres corri
pite inquietos. Secundo monet nos ad
correccionem scriptura canonica sicut
probat Augustinus in canone Si peccaverit
ii q. i. Cum materia sua et canone
admonendi xi q. iii et decreto Nonne
de iudicio cum aliis multis iuribus adiunctis
sanctorum. Hec autem virtus secundum Thomam secunda
secunde q. xxxiii est in precepto sed quia
est affirmativum non obligat ad semper
sed pro loco et tempore. Unde admissio
eius vicio sit indiscrecione ut quando
aliquis optimum tempus inquirit, vel
quando metuit ne deteriores fiant
vel ad bonam vitam alios impediant
et fugiant. Quando admittitur tunc peccatum
mortale sed tunc formidatur iudicium
vulgi et carnis cruciatus sive penitus
dum tamen hec ita ducatur in quo ut fra
terne caritatem preponatur. Tercio est
peccatum veniale, quando scilicet timor vel
cupiditas tardiorem facit ad corrigendum
delicta fratris non tamen ita quod si constaret
ei fratrem posse a peccato retrahere dimittet
propter timorem vel cupiditatem qui
in animo preponit caritatem ut dicit
Augustinus et hec lacius infra declarabitur.
Secundo ad fraternam correccionem invitant nos
patrum antiquorum exempla correpcionem
zelancium sicut patet de Moyse et
de Leviticis de ydolatris inductis populi
vindictam sumentibus Exodo xxxii et de
Helyo qui propter filios arguerat ut legitur
in Regum x. Attendens igitur auctor quod fra
terna correccio in dei cultore permaxi
me necessaria sit a deo et proximi dile
ctio correccio non debet (?) ut
tamen prodest cessare non debet, sed ut
a fraterna correccione salubre modo
nemine suscepte nec hoc fieri quod
non nisi mediante virtute predicta, que
quidem in hoc concluditur documento,
Pro tanto ponit notabile propterea fore
precium observandum dum dicat. Cum
moneas aliquem etc. quasi velit dicere
Cum tu moneas aliquem. i. castiges
vel corrigas peccantem, et a limite
virtutis declinantem nec ipse velit moveri
.i. non velit se castigare vel
ab inceptis se abstinere Si sit carus
tibi noli desistere ceptis. i. noli
cessare a correccione ipsius Iuxta
illud Apostoli I ad Timotheum iiii Argue
increpa etc. Iuxta predicta notandum
secundum doctores quod disciplina est parcet
sustinenda quantum videatur duas propter
causas primo propter castigatus dilacionem
secundo propter temptante [illegible] Tercio propter
peccantes correccionem Quarto ad fin

scribit Apostolus ad hebreos xii. Quis est filius
quem non corripit pater. quod si extra
disciplinam estis adulteri et non filii
estis. Sic dicit omnis anima dei
sponsa sunt propter disciplinam dei
Quia ad secundum dicit Marbodus libro
de lapidibus. quod si maritus ponat
magnetem sub capite uxoris dormientis
statim experiri poterit an sit adultera
vel fidelis. quia si adultera statim
cadet se de lecto. ac si manu hominis
exportata esset. Si fidelis dormiens
se ad virum girabit et deosculabitur
ipsum. Moraliter anima dicitur coniux dei
per fidem. ... vero sponsalia ... in
in fidem. Volens deus experiri an
anima sit vera sponsa et fidelis vel
adultera supponit magnetem lapidem
et significat dolores qui trahit ad
se ferrum i. tribulationem que durior
in ferro. et quemadmodum false coniuges
cadunt de lecto per impatientiam con-
tra deum et murmurationem. Sic devote
deum et fideles ad deum amplexu se con-
vertunt. Ad Rom. viii. Quis nos
separabit a caritate Christi etc. Quia ad
secundum Job xxxiii. quando irruit sopor
super homines et dormiunt in lectulo
suo tunc aperit aures virorum
et erudiens eos instruit disciplina
unde in psalmo disciplina tua correxit
me usque in finem. et disciplina tua
ipsa me docebit. Propter premissa
intelligentia magis in speciali est
de tali correctione quemadmodum videlicet
unusquisque tenetur corrigere et
ab errore reducere quemlibet quem
videt errare. Ad evidentiam huius
questionis ponuntur iiii regule per
quas regulabuntur corrigentes et
corrigendo errantes. Prima regula
generalis se extendit ad omnes christi-
fideles adquam credentes quilibet tene-
tur [illegible] fraterna correctione est
[illegible] caritate. hoc autem regula est
unusquisque fidelis tenetur errantem

per doctrinam et consilium secundum in-
genium revocare ab errore. Et pro proba-
tione error in via morum est quedam
infirmitas spiritualis anime unde illud ps.
Sana domine animam meam quia peccavi
tibi. Cum ergo quilibet teneatur ex pre-
cepto dei ad illam caritatem fratri et
proximo ac plus subvenire infirmitati corpo-
rali per elemosinas corporales que pro-
xi[illegible] Juxta illud ps. Frange esurienti
panem tuum. et sequitur quod multo
magis debet subvenire infirmitati spirituali
scilicet errori per elemosinas spirituales scilicet
per doctrinam et consilium. Hec elemosina
docet nos facere canon. xxv. di. quando
[illegible] elemosina xlv ubi sic dicitur Tria
elemosinarum genera corporalis
sunt que clamanti petenti. alia
egenti dare quicquid petierit. Alia
spiritualis dimittere a quo lesus fueris.
Tertia delinquentem corrigere et errantem
reducere in viam veritatis. Secunda regula
tima fratrum inducat nos contra do-
minum. Tum intimans aliquid ve-
dicit. Tertia regula dicit prelatos et alios su-
periores in subditorum correctionem que
tales est corrigere errantem proximos et
talis est corrigere errantem proximos et
nullus [illegible] compellit(?)
nisi ad eum qui est ipsius curatus
prelatus vel alius eius superior Quia
cum talis correctio fiat ex potestate
[illegible] ut alii tenentur non possunt nisi
qui ut alii tenentur non potest nisi
ad deum cui commissa est cura eius
ad deum cui commissa est cura eius
ad superiorem unde apostolus
Rom. xiiii. Tu quis es qui
alienum servum iudicas suo domino
aut stat aut cadit. xi q. i. ubi in
Quarta regula dicit subditos in
prelatorum vel dominorum errantium quod tenet
est cuilibet subditus et inferior
sacerdos dominum suum vel prelatum errantem
tenetur ipsum corrigere. Sed in occulto
et mansuete et cum reverentia hoc sic
probatur Nam quilibet tenetur ad opera
misericordie et precipue ad opera spiritualia
Correctio autem fraterna per consilium et doctrinam
est opus misericordie. unde Augustinus in
regula loquens subditis dicit Non solum
vestri sed ipsius miseremini prelati qui
tanto in loco superiori

tanto in peccato maiori subest. Glo
autem reuerenter ergo ut ait Apostolus
i ad Thi v° Seniorem ne increpaveris
paucis sed obsecra ut patrem. Unde
Dyonisius increpavit Demophilum
monachum, quia sacerdotem invenit cor-
rexerat ipsum peccantem et de ecclesia eiecerat
ut in gestis ipsius Dyonisii declaratur et
habetur extra de regulis libro vi° Sed subditus
prelatorum et ducum etiam quorum
error vergit in periculum fidei ipse est
talis ubi imminet periculum fidei prelati

Nota regula

sunt a subditis publice arguendi
nam Paulus qui erat subditus Petro
propter imminens periculum scandali cir-
ca fidem, Petrum publice arguit et
sicut dicit glo Augustini super illud ad
Gal ii (Ipse Petrus maioribus exem-
plum prebuit ut sic ubi forte tramite
relinquerint non dedignentur et a
posterioribus corrigi, habetur etiam in eam
ponitur eo libro sexto q xxxii ar-
ticulo Hec autem doctrina sanctis doctoribus
Augustini Gregorii est conformis ac
etiam sacris canonibus. Ecclesia que circa
fidem et mores errare non potest
ut habetur xxiiii q i A recta fide
Et ut dicit Ieronimus eo libro sexto q ix
cito in utraque re viciosus est
amicus bonus qui cum malus
debeat dissolvere amiciciam unde Ter-
encius in fine pro xxvii cum similibus
verbis etc Contra verbosos etc Humane
vite consortia nichil sanius nulla
minori moderamine carens quam siue
verba superfluos et contra loquaces
qui iminent garrire temperamentum modestie
ratiocinio observare in hoc cum nos
experientia naturalis edocet. Nam sicut
ignis naturalis combustibilibus appositus
succenditur, et cum successiva appo-
sitione deficit et decrescit per lingue
nimis contumeliam blasphemiis et
iniuriarum dilatatur nimius notum
in formare incapabilis successionis
ascendit et dicit illud vulgo quasi
clavus clavo retrudi credit, auge-
menti iniuriis quia inepta detrimentum pec-
catum late angelus in scelus

Contra verbosos noli contendere
verbis Sermo datur cunctis an-
imi sapientia paucis Dicit au-
tor perpetuo metro Cum
Contra verbosos. Postquam auctor in
precedenti precepto prelibavit ad
disciplinam industriam que est virtu-
tis primi paradisi fontis fluebat su-
perne que quidem unus superiorum
instruit unumquemque ad inferiorum
conveniendum prout ad Hebr xii sunt
tamen ad omnes generaliter pertinet
terminos detractionem aut in diversos
respectu ubi fieri potest. Iunc-
tiue in primo precepto subsequenti
prelibet rudimenta cuiuscumque ipsam
mentis debito moderamine ac obsta-
cula omnia removenda que possunt
ipsam correctionem impedire ne debitum
sortiatur effectum et hoc quando sit
ad quos intendit vel litigat cum
illis qui nolunt admonitionem suam
recipere, quia de ipsis sapientes apprehen-
dendo ad hoc nomen verbositatis vindicatur
importatur. Verbosus enim proprie dicitur qui
se iactat quod sibi videatur sapiens
nec velit aliquem alterius manuduc-
tionem recipere. et cum ad tali non est utile
verbis contendere sed potius per tunc
potius silere. Intendens ergo auctor
quod tali contentione dei cultura possit
impediri intendit in hoc precepto
moderare quod super in precepto precedenti
precepto nimis absolute locutum
est dicit namque quod ab admonitionibus
tamen cessare non debemus. Hic autem
dicit quod per illos sunt verbosi et con-
tenciosi quod non cum eis contendere non debe-
mus. Contra verbosos etc sic velut
auctor innuere quod tunc dico est in
tali verbositate garrulationem et suavem
quod non est bonum contendere sed silere,
quia honor est homini qui separat
se a contentionibus Proverbiorum xx Unde etiam
Salomon Proverbiorum xxvi dicit. Ne respondeas
stulto iuxta stultitiam suam ne similis
ei esse videaris. Sed postquam eius
stulticia respiravit et mitigata fuerit

unde ei ut se stultus esse cognoscat
Ista enim vicia expositoria primorum
ac et ea modificant prout supra
est aliqualiter compositum. Unde dicit
Cor verbosorum etc. Proverbiorum primo. Ut
intelligentia ac et abstinentia est hoc
vitare facundia. Ex tria sunt que
quilibet religiosus debent abhorrere con-
tencionis vicio. Primum est malorum
multiplicatas unde provenire. Secundum est
sciencie patrum exortatus ad utilitatem
inducens. Tertium est factorum laudum
auctus. Hec intelligens autem ad primum
ponitur quod contencio sicut Gregorius est filia
filia inanis glorie, et dicit contencio
sine qua ad clamorem vult vincere et
per hoc apparere et largo supercilio vobis
talis verbosus et garrulosus inimi-
cari. Contra quod beatus contencionis apostolus
tria est fugiendum. Primo quia hec
proprium diaboli est. Unde Augustinus
nichil similius est actibus demonum
quam contendere. Unde servos se ostendunt
diaboli non dei qui litigant in adversum.
Secundo servum dei non oportet litigare
sed ad omnes mansuetum esse. Tertio quia
contendere seu litigare signum est super-
bie et stulticie presumptas et malicie
Proverbio capitulo xviii. Labia stulti miscent
se rixis. De hoc capitulo xiii. Ho. primus
suscitant lites. Tercio quia multa mala
inde proveniunt. Ecclesiastici xxii. Ante ignem
camini vapor et fumus ignis inal-
tatur. Sic et ante sanguinem maledicta
et contumelia et minae et a scintilla
una augetur ignis et xxviii. Item
festinatio incendit ignem et lis
festinans effundit sanguinem. Quo
ad secundum etc. Magna enim utilitas est a
contencione abstinere. Unde legitur in
vitis patrum quod sancte Marthanio
nos inseruit diebus. Non deus ad me
semel duos mittendo hic habitant in
civitate proxima. Cum Marthanius
intrans civitatem quesivisset abbatem et
inquiendum eorum. Dixerunt quod erant
duarum duorum fratrum et post annos fere

fuerant, nec unquam aliqua dicto vel
facto contristaverant, et statuerunt usque ad
mortem in ultimum pectore non lo-
quentur nisi se et liberius religio-
nem intraverunt, si unus eorum permitteret.
Unde hec nisi minus eorum quod nisi
admonicionem contendentur. Cum vero primo
contencionis nescit litigare. Unde etiam legi-
tur in vitis patrum quod duo senes erant
in una cella, qui numquam habuerunt
inter se litem. Dixit ergo unus alteri
inter se litem. Dixit ergo unus alteri
faciamus litem inter nos. Et laterem
ponamus in medio, et unus dicat
quod meus sit, alter videbitur proprio quod
quod meus sit. Cum autem alter dicit non
meus sit, cum alter dicit alter
est tuus sed meus. Videt alter
si tuus est tolle eum, et non invene-
runt materiam litigandi. Et licet
universaliter declinanda sit contencio
vel litigium, precipue tamen vero quibusdam
quibus personis est totaliter vitan-
dum. Et primo ad potentem. Iuxta illud
Ecclesiastici viii. Non contendas cum homine
locuplete, ne forte contra te constituat
litem. Multos enim perdidit aurum
et argentum. Secundo quia accedat id
dictum Isidori quod habetur in Canone
parte xi. q. iii. Tercio cum homine
linguato. Ecclesiastici octavo. Cum vero non
ligatio cum viro. Cum vero non uxore
facias vocam. Quarto non uxore
ipsa, quia ex quo aliquis incipit li-
tigare ad uxorem ipsa numquam habebit
quietem. Proverbiorum xix. Tecta iugiter
perstillancia et litigiosa mulier com-
parantur. Omnia que in domo perstillare
est quod declinare vult stillicidium
in uno loco invenit illud in alio ita
ut nunquam ibi invenit quietem.
Sic vir et mulier numquam quietem
inveniunt propter admonicionem litigare
incipiunt. Unde male est eis quas
in primis dominas habent. Unde Proverbiorum
primo sedet. Melius est buccella
panis sicca cum gaudio quam domus plena
victimis cum iurgio. Quo ad tantum tertium
apostolus per canones statuunt eciam
episcopum litigiosum non esse. Sicut ad Titum primo.
Ad secundum vero dicit Oportet episcopum esse

pa pars metra

ad-
dicio

non percussorem, non litigiosum debet
esse. xiii tala ad episcopum ordi(nem)
spectantia. Iuxta hoc nota primum
quod sunt xiii apte regule quas
episcopus debet observare, que hoc versu
se continentur et sequuntur. Primo scilicet
esse episcopum irreprehensibilem, id est sine
crimine et sine criminali infamia,
non per crimen prout ulla superstite
infamia promovebitur, ut xxxii. q.
i. Apud et l. di. Ponderet. Unius
uxoris virum ante baptismum suum
vel post, ut lxxxiiii. di. cum sacerdos,
non violentum, sobrium, ut xxxv
di. per totum. Prudentem in gerendis in se
primis ut di. xxxvi per totum. In secula-
ribus actibus ut di. xxxvii per totum
in canonibus et divina pagina
ut xxxviii di. per totum. In secularibus
ac negotiis ut lxxxix di. per totum.
Et ornatum habitum, id est secundum formatos
tos inter quos vivunt ut di. xli per
totum. Hospitalem et elemosinarium
absque delectu personarum xlii di. per totum.
Predicatorem ut xliii di. in principio et lxxx
iiii di. Cum sequimus. Doctorem ut xliii
di. per totum et lxxxviii di. c. i. ii. iii
iiii et v. Modestum id est a crimine
temperatum et abstinentem xliiii di. per
totum. Non percussorem ut xlv di. per totum
et lxxxvi di. c. placuit. Non cupidum
ut xlvii di. per totum et lxxxvii
di. ... est. Non neophitum ut
xlviii di. per totum et xli di. Neophitus.
Et licet videantur predictam regulam
posuisse extendendam tamen est ad omnes
ordinandos, secundum quod Augustinus in canone
Cognoscant xxxiii di. Et redditur ratio
causa quare litigiosus ordinari
prohibetur. Prima quia tales non
sunt apti ad humilem doctrinam que
requiritur ab eis. Unde xliii di. dicitur
esse nichil impudentius arrogantia
rusticorum qui garrulitatem putant
auctoritatem, et parati ad lites in subiectos
timide intonant. Secunda causa est quia
litigiosi vel adulatoribus animos principum

sibi conciliant vel fratribus suis dis-
cordie infamie notam ingerunt, vel
inter fratres discordiam seminando subiectos
iurgium facere cessant di. xliii § ipso.
Tertia causa est quia ipse debet dis-
cordantes ad concordiam attrahere, et
ad non oblationes dissidentium compelle-
re. Et tamen ipse non debet litigando alios
ad discordiam provocare di. xc in principio
et per totum dissimiliter. Pro secundo
ad materiam intelligenda est loquendi
facundia, quod in hoc metro exprimitur:
Duo valde notanda. Primum est quod
sermo datur cunctis. Secundum est quod animi
sapientia datur paucis. Circa primum est
sciendum quod natura prebuit animalibus
auditum, visum, odoratum, gustum et
tactum, secundum ut patet ad sensum. Sed
soli homini exhibuit usum loquendi,
sed quare? Certe ut hic per hoc intelli-
gere debet quod ore verba debet
esse rationabilia, non vana vel vani-
gna. Sepe enim canes latrant in
vacuum quando movetur folium, et ita
est ad latinus advenientes. Sic multi
sunt qui tota die loquuntur vana
falsa et inutilia, et tunc putant hu-
iusmodi quod loquendo est prudentia
vel mitiora. Sunt ac multi silentes
yene bestie crudelissime, que ut
oves mactare et prodere possit, voce
hominis fingit, ut dum hoc credit
esse oves possit invadere. Sic multi
verba rationabilia quibus loquuntur, ut
dum iusti esse credantur ab eis non
custodiuntur. Est ergo modo loquendi
ita tamen ut sit rationabile ratium ulla non
timor, sed audientibus omnino proficuum.
Ad hoc nos monet Petrus dicens: Quis
est homo qui vult vitam, diligit dies
videre bonos? Prohibeat linguam suam
a malo etc. De materia hac laudabiles
lacius habetur supra in hac prima parte
metra precepto xxx. Plura patent vel
et in parte secunda precepto xxxx. Male-
dictus ne esto, vel et plura. Primum
in primo loquente. Circa secundum videlicet

Quoniam sapientia datur paucis est ad
intelligendum quod triplex sapientia in libris
reperitur quarum prima datur paucis
secunda paucioribus tertia vero paucissimis
Primo ergo modo dicitur sapientia quedam
naturalis industria / uel naturaliter indita
generata uel innata que paucis tribuitur
et cuius est digerere animum unde
Proverbiorum xxiii scribitur Audi fili mi
et esto sapiens, et dirige in via animum
tuum. Noli esse in conviviis potatorum
nec in commessationibus eorum qui car-
nes ad vescendum conferunt, quia vacan-
tes potibus et dantes symbola consu-
mentur / Exultat gaudio pater iusti
qui sapientem genuit letabitur in eo
Secundo dicitur sapientia quedam virtus intelle-
ctualis per exercicium studii generata
quam comitatur ceteras inter alias
virtutes intellectuales. Tertio dicitur
sapientia quedam notitia spiritualis non
acquisita et a deo data et ista
datur paucissimis / et de ista dicitur in
canonica Jacobi que desursum est
sapientia primum quidem pudica deinde
pacifica modesta suadibilis bonis
consentiens plena misericordia fructibus
bonis non iudicans sine simulatione. Hec
namque sapientia facit hominem aptum ad
cognoscendum quedam alta misteria dei
et tribuit ydoneitatem quod aliis ma-
nifestare possint, que duo pau-
cissimis conveniunt. De hac Sapientie primo
In malivolam animam non introibit
sapientia dei nec habitabit in corpore
subdito peccatis. Et ideo David sapi-
entissimus inter reges ostendens qua via
ad hanc sapientiam pervenit dicit Super
senes intellexi quia mandata tua
quesivi / dicit Glosa quod per obedientiam
mandatorum venitur ad sapientiam celestem
Primus ergo homo debet exercitari in stu-
dio bonitatis quam in studio con-
templande veritatis / hec duo studia
adeo totaliter sunt coniuncta quod non
debet unum ab alio separari ut saltem

studeat sapientie et non bone vite / stu-
dium tamen bonitatis debet precedere
studium veritatis. Unde in Psalmo Bo-
nitatem et scientiam doce me. Ecclesiastici
dicitur capitulo primo Fili concupiscens sapientiam
serva iustitiam et deus prebebit tibi
illam / et hoc est quod auctor incidenter
dum dicit Quoniam sapientia paucis
datur / quia sanctos et implentes
que sciunt uel scire noscunt. Pro-
missorum intelligentia magis in spe-
ciali est de tali questione [illegible]
ad investigandum, videlicet utrum
contendere sit mortale peccatum. Hanc
questionem format et tractat Thomas secunda
secunde questione xxxviii. Et primo videtur
velle probare quod contendere non sit peccatum
mortale, quia scilicet viri leguntur
quibus contendisse ut dicitur Luce xxii
quoniam facta est contentio inter discipulos
quis eorum esset maior. Ergo conten-
tio non est peccatum mortale peccatum. Contra
quia contentio connumeratur per apostolum
qui dicit ii ad Thimotheum ii° Noli verbis
contendere. Et ad Galathas v. Contentiones
numerantur inter opera carnis que qui
agunt regnum dei non possidebunt
sed omne quod excludit a regno
dei, et id quod generat proprie est peccatum
mortale, ergo contentio est peccatum mor-
tale. Solutio dicitur quod si accipitur
contentio prout importat impugnatorem
veritatis et inordinatum modum
tunc est peccatum mortale. Et hoc mo-
do diffinit Ambrosius contentionem dicens
Contentio est impugnatio veritatis cum con-
fidentia clamoris. Si autem contentio
dicatur impugnatio falsitatis cum debito
modo acrimonie, sic contentio est laudabilis
Si autem ad inordinationem modi sic po-
test esse veniale peccatum, nisi forte tanta
inordinatio fiat in contendendo quod ex hoc
scandalum generetur. Unde et apostolus
ii ad Timotheum ii. Noli verbis
contendere, subdit ad nichil enim utile
est nisi ad subversionem audientium. Sed
illud vero quod in textu dicitur Deum est

d

Et discipuli xpi non intendebat aio et
intentione impugnandi veritatem q(ui)a
vnusquisque defendebat q(uo)d b(e)n(e) in(tel)
ligebat / tale aute(m) in eis contentio
meritoria / quia contendebat de quo
non erat contendend(um) scilicet de primatu
honorum Non enim eis erat spiritua
les sicut glo ibidem dicit / vnde
et dns eos quoniam contendunt repressit
Si vis plenius scire alia vbicumque homini
contingat contendere poteris et dicere / q(uod) con
tencio aut sit causa malignitatis
vel causa veritatis / aut causa excitatio(n)is
aut sit causa erudicionis / aut sit pro
quadam cumulatione honoris et glorie
Si sit causa malignitatis sicut faciunt
qui volunt iniuste viuere et alios
simpliciores subuertere / sic talis modus
est peccatum mortale / et istos prohibet
ab apostolo cum dicit Noli contendere
verbis Si vero fiat causa veritatis
tunc non est peccatum sicut q(uo)d dicit prouer(biorum)
iiiº super illud Non contendas aduersus
hominem frustra non vetat contendere
aduersus eum qui male facit ut corri
gatur · quia hoc est contendere frustra
non sit quam etiam in(iustitia) cogit Si
fiat causa excitacionis non est mortale
peccatum sicut q(uo)d dicit prouer(biorum) xxix Vir
sapiens si cum stulto contenderit (et)c(etera)
Glo · doctor fidelis et sapiens si cum
infideli et cum inuare contenderit siue
tormenta supplicia vel gaudia narret
bonorum frustra erga inscusandum la
borat Si vero sit pro cumulacione quadam
honoris vel glorie veniale vel peccatum
et sic hoc accipitur illud luce xxiiº
facta est contencio quis eorum videretur
esse maior / et dicit glo Non est in
credibile q(uod) honore se iuuenes primi
cernat sed quilibet ex causa contendit
Ex quo accipitur q(uod) carnales erant ad
tendendo de primatu honoris / Sic
igitur patet q(uod) est aliquando mortale / aliquando
veniale aliquando neutrum Et vero cum dicitur luce
xiiii Contrarie in parte perangustam
portam neutrum designatur / sic q(uod) p(er) q(ue)
intrandum vnde etiam (et)c(etera) patet ubi q(uo)d
Dilige sic alios (et)c(etera) Palliate ente
prima lit(tera) specialem mandatum observanda

regule commendat ne quisquam inter
hostes presertim dando aminitus eiusdem
aliqua commoda prius naturalibus accipiat
pe cum salone docente instituit ut se
priori formam latitudinis Homani primis
et p(er) modum ipsius in proximos dirige(re)
seu diriman / sic hec naturam et insipiens
omnibus videtur inutilis Etiam vero prima
curas nullas et in primis voluntatibus
negligentes similes fieri sunt nisi
preuenti et sue stoliditatis modo hec
sunt capiunt

Dilige sic alios ut sis tibi
amicus Sic bonus esto bonis
ne te mala decipiat persona

videlicet amicus peccatum mecum
Dilige sic alios (et)c(etera) Postquam auctor
in precedenti precepto posuit rudimenta de
veracitate nedificanda / Nunc vero in
presenti precepto ponit rudimenta ad dilectionem
et caritatis ordine inducendum aliqua
scientia et quadam tam modificande
Sed dicit Dilige sic alios / quasi velit
innuere q(uod) non debes tam tuos parentes
vel proximos vel alios diligere / quin
potius debes tibi esse amicus / et te
tenere carum / quia omnis ordinata caritas
incipit vel incipere debet a seipso Sicut
ordine caritatis non fuerat ille qui preferat
amore filiorum et carnem suam amori
dei et anime sue saluti / hoc enim faciunt
illi qui homicidia sua testimonia (et)c(etera)
primas et consuetas amore filiorum et carnis
suorum committunt / attendes ergo auctor
q(uod) talis inordinata dilectio retrahit debitum
dei (et) alterius a debito cultu / quod fit si
hoc rudimentum negligat observare /
Pro tanto hoc preceptum quod est de dile
ctionis inductivum ponit sic primus
observandus dicens Dilige sic alios (et)c(etera)
Secundum primo vnde intelligenda et ob
servanda est breuiter sciendum q(uod) homo
quadrupliciter debet seipsum diligere
et per quos proximos Primum si vult
amoris preceptum observare et primo vitare
sibi ordinabiliter Tercio efficaciter Quarto
perseueranter Primo dico q(uod) homo debet se
diligere naturaliter ut se diligat seipsum
propter virtutem quia bonus est vel ut bonus fiat

Tercio debet diligere aliud scilicet proximum
unde Augustinus Qui amat alios ideo
quia iusti sunt vel ut iusti sint amare
debet. Sic eum et seipsum amare debet
aut quia iustus est aut quia iustus sit
Quarto debet ordinate diligere ut scilicet
nichil diligat super deum ut canitur Canticorum
[illegible] est sciendum quod Augustinus
libro primo de doctrina christiana ponit ordinem
caritatis dicens quod primo diligendum est quod super
nos est scilicet deus. Secundo quod iuxta nos
est scilicet animam. Tercio quod iuxta nos est
scilicet proximus vel amicus vel angelus
quarto quod infra nos est scilicet proprium
corpus. Deum vero ceteris sicut hic
proximum diligere debet scilicet non super deum
aut contra deum sicut faciunt ut plurimum
hodie mulieres qui propter filios et
propinquos multa faciunt contra deum
Quia deum super omnia diligere debet et
hoc propter duo. Primo propter ipsius nominis
dominationem que nobis declarat suam
inestimabilem potentiam et caritatem qua
nobis contulit et semper confert quod
probat ipsius nominis ethymologia unde
notandum. Augustinus in suis derivationibus
de deo facit triplicem expositionem dicens
dicitur deus a deum de quo est pro quo [illegible]
eo quod tui adeunt [illegible] de est [illegible]
dicitur deus a diligo diligis quia omnia
diligit et nichil odit eorum que fecit
Sapientie xi ultimo ut ibi tunc dicitur
deus a do das quia omnia bona
omnibus tribuit. Secundo super omnia diligendus
est deus racione eorum super ea que absolute
naturaliter diliguntur scilicet utile delectabile
et honestum quia ipsum diligere utile
est delectabile est et honestum. Adhuc
autem ut sciamus deum perfecte amare ponit
[illegible] gradus amoris cognoscere perfecte
et sunt isti videlicet ego diligo me
propter me. Iste primus est et talis amor
non est bonus. Secundus est ego diligo deum
propter me, iste est mercenarius et nec
est bonus si principalis finis est deus. Tercius
est ego diligo deum propter se id est quia bonus
est. Hic est valde bonus. Quartus talis amor
unde hic dicto scilicet de christo respicit deum
Quartus est tunc diligo me propter deum hic
est optimus quia in isto amore

[illegible] hic de suo esse in seipso scilicet quantum quod deus
sit sic omnia quo diligendus est deus quia magne
et primus quod ipse est summum et bonum
ipso quod summum est summe bonum est et sic
ipso quod summe bonum est bonum est summe beatificando
et hic ipso summe fruendo et propter hoc summe
est ei per honorem misericordia et in eo fruendo
in fine quiescendo. Deinde diligere debet
temporalia bona. Unde hic tercio
deum hic exterior. Capitulo primo ordinatur in
me caritatem. Tercio debet efficiant se dicere
[illegible] hic dicit de prudentia et uxoria veritate
sicut in xxiiii de diligere in Johanne. Non
diligamus verbo neque lingua sed opere et
veritate. Ubi notandum quod hic dicta est de
veritate [illegible] mendaciorum et dicendum venit
[illegible] mundanum diligunt propter quod a dilecto
per propter commodum quo deficiente deficit dilectio
[illegible] in Genesi xxi. Quia illa mater agar
[illegible] et defecit aqua in utre abiecit filium
[illegible] in libro Judicum xvi et quia illa uxor
Dalida abiecit sapsonem virum quem
accepit capillatum. Item in primo Regum
... Quia ille dux amalechites dereliquit
servum infirmum quem tam tenuerat
sanum. Ex quibus patet quod in mundo
isto nec mater filium nec uxor filium
aut virum nec dux servum diligunt nisi
propter temporale commodum. Verumtamen vero veri
diligunt deum ac per proximum non propter
aliud a dilecto sed solum propter deum
quia iste est debitus finis omnium. Unde
est quod bonis Jacobus [illegible] in c. de
est quod bonis consequitur [illegible] Non
scilicet modum dilectionis dicit Non
diligamus verbo neque lingua sed opere
et veritate et hoc est quod dicit Augustinus
quod non potest esse verus amicus nisi
qui fuerit amicus veritatis. Secundum cum
prius factum est racionibus a nobis bono
probatum sed si perfecte volumus
tunc veritatem sed si perfecte volumus
diligere deum oportet quod diligamus proximum
sed aliqui sunt sicut luna que
numquam sunt ut dicunt astrologi est
ex utraque parte clara. Nam si est clara
superius et inferius est obscura quando vero
et solem [illegible] tunc undique
sicut moraliter aliqui videntur esse clari
ad superius quia putant se deum diligere
et tamen non diligunt proximum. Ymo odio
magis ipsum habent. Vel si aliquem
diligunt eum non diligunt propter deum

3. B
effrenat

Unde tales sunt elegi ad inferius s[ed]
ad superius sunt obscuri / Aliqui
aut[em] neutrum sunt unde illos totaliter
eclipsant / hoc aut[em] est q[uo]d d[icit] Jo. pa
epla c. iiij Si quis no[n] diligit fr[atr]em
suum quem videt, deum quem non
videt quo[modo] p[otes]t diligere. De m[od]o di
lect[i]o[n]is et beni amo[r]is plenissime tract[atur]
li. iij pa p[ar]ticuli pte q[uestio] xx ar. et in
alio p[ro]ce[ss]u p[re]cepto / libenter illo accu[rr]e
et ibi vide si placz. Quarto p[er]severa[n]ter
se debet diligere nullo eni[m] t[em]p[o]re desit
se h[oc] amore. Ergo p[ro]x[imu]m omni t[em]p[o]re
debet diligere saltem t[em]p[o]re adversitatis et
p[ro]speritatis p[ro]ve[rbi]o[rum] xvij Omni t[em]p[o]re diligit
qui amicus est etc. / Si aut[em] curiosus
vellet scire que sunt dilectionis signa
Dicendum est q[uod] sunt xviij P[ri]mu[m] est q[ui]a
amicus amic[um] libenter audit / S[ecundu]m q[ui]a
de ipso libenter loquitur / Tertiu[m] q[ui]a s[a]epe
sine tedio de illo cogitat / Quartu[m] q[uod]
obsequitur / Quintum corpus et res p[ro] illo
exponit Sextum offensam tacet Septi[mu]m
offensam placat Octavu[m] congaudet
p[ro]speritati Nonum condolet adversitati /
Decimu[m] gaudet de sua p[rese]ntia / Undecim[um]
dolet de sua absentia / Duodecim[um] diligit
et odit q[uo]d ille Decimu[m] tertiu[m] curat
ei placere / Decimu[m] q[uar]tum timet displicere
Decimu[m] quintum alios trahit ad eius
amicitiam / Decimu[m] sextum munera ab eo
data no[n] alienat Decimu[m] septimu[m] con
siliis suis acquiescat / Decimu[m] octavum
ab eo fiducialiter petit / Pronullis[?] iij
et obscura [illegible] vicia / Et est sciend[um]
q[uod] istud vicium duplicem habet intellectu[m]
unum sit [illegible] / et aliud [illegible]
P[ri]mus q[uo]d intellectus sic potest exponi
ut sit s[ens]us Sic bonus esto bonus
etc. q[uasi] diceret q[uod] quis no[n] diligat sic
aliud q[uod] ex tali dilectione d[am]pnum
aliquod consequatur / puta sub[?] [illegible]
res aliquas vel pecunias indiscrete
prestando aut p[ro] ipso guerram adversus
amicos accipiendo Contra quod [illegible] Noli
esse fideiussor p[ro] amico tuo xxiiij
et Ecci. Unde quidam dicebat Si
plus diligitis quam vos / quousque pecu[niam]
ante molendinu[m] vos p[ri]mat alta sub[?]
S[ecundu]s aut[em] intellectus sic exponi p[otes]t
ut dicatur Sic bonus esto bonus ut

q[uasi] diceret q[uod] sibi amici suam bonum suu[m]
bonu[m] diligere debeant / Quibus [illegible] sui
p[ro]pter quos [illegible] efficiuntur minime dicere deberet
q[ui]a ex hoc d[am]pna pessima sz. [illegible]
[illegible] inde consequi valet. Hoc di
cit [illegible] in canone / Grave[?] de
pecunia lxxxvj di. / Vel ne te mala
d[am]pna sequantur i. ne facias ut totius
pecunie amici tui causa Juxta illud
Tullii Nulla excusatio peccati[?] si c[aus]a
amici tui peccaveris. Quibus p[re]missis in
telligentia magis in speciali circa ad
p[ro]p[ositu]m de ista s[e]p[tim]us dubitatio p[ro]ponitur
vel investigatur. Et primo an sit melius
et magis meritorium dilige[re] an di
ligi. Et huic q[ues]tio potest breviter respondere
q[uod] diligere est magis meritorium / Et hoc
q[ua]tuor ra[ti]onibus persuaderi potest P[ri]mo
ratione tali causam q[ui]a q[uo]d diligimus sumus
sed q[uod] diligimur nescimus sed credimus
S[ecund]o quia q[uo]d diligimus p[ro]p[ri]e virtutis est
sed q[uo]d diligimur alterius / Tertio q[ui]a cu[m]
diligimus nobis obligamur / cum vero
diligimur obligamur / Quarto q[ui]a cu[m]
diligimus meremur nobis / cu[m] vero diligimur
alii merentur sibi / Item p[er] dilectionem Xpi
imitatores efficimur Joh[annis] xv. hoc est
preceptum meum ut diligatis invicem
sicut ego dilexi vos / Item p[er] dilectionem
efficimur discipuli domini / Jo. hic cognoscet
omnes quia mei estis discipuli si dilectionem
habueritis ad invicem Jo. xiij Item p[er]
dilectionem efficimur contemplatores dei [ut] Joh[annis]
iiij° Qui diligit fratrem suum in deo
manet et videt eum. S[ecund]o queritur
utrum s[ecundu]m ordinem caritatis p[ri]or
sit amor salutis p[ro]p[ri]e an amor salutis
aliene. Breviter huic questio
videtur q[uod] sic / Contra hic dicit seneca
hic dictat iudicium recte ra[ti]onis / et est
instinctum nature Tertio hor[um] duorum
esse tales / q[ui]a unumquodque plus appe
tit seipsum / et nos in p[ro]ximum tendere
et in eo quiescere q[ua]m in aliquo alio
qui nobiscum habeat aliqua similitudinem
Contra seneca dicens in actum c[apitulum] xxij
homo diligere debet p[ro]x[imu]m sicut seipsum
etc. Solutio dicendum est q[uod] sicut no[n] est
ne[cesse] p[er] se te [illegible] seu convictua
[illegible] sed expresse similitudinis tunc in hoc
attenditur q[uod] homo diligere debet p[ro]x[imu]m

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18

ad illud bonum ad quod diligit seipsum
Hoc etiam iure probatur per illud quod
notatur et legitur in decreto Nisi specialis
de aut. et usu pal. dicit ibi textus
cum si oporteat ut vel vos vel tu
ex hoc confundamini negocio, eligemus
potius te confundi, quam ledamus sedis
apostolice dignitatem. Item dicit Canon
Si non licet, xxiii q. v. Et qui recte
diligere proximum accipit a semetipso
unde dicit ibi glo. ordinaria, Et quilibet
sibi primo faciat caritas dei proximo
Hoc probatur in Canone cum velit de
re. di. in. Ex hoc videtur quod non aliis
damnis multis consulere possimus
Ad hoc etiam facit lex Si quis servo.
ff ad l. aquil. Contra licet facit Canon
Duas aprimus xxiii q. ii et Canon Si quis bonorum
xi q. iii Salutem quia intelligitur
quando ad detrimento alterius vel odio
vel dolo detraxerit quod nullo modo
fieri debet vi q. i. Deteriores, sed quando
non animo nocendi alterius interest desuum
De hoc etiam videri potest quod notatur
in regula complexum de re iur. lib.
vi. Tertio queritur utrum malus homo
sit amicus sui ipsius vel proprie loquendo
proprie amet seipsum et videtur quod sic
contra illud quod est principium et
origo peccati est magis in peccatoribus
sed amor sui est principium peccati
ut declarat Augustinus xiiii. de civitate
dei, ergo est magis in peccatoribus et sic
seipsos magis amant, Canon dicit in
ps. et qui diligit iniquitatem odit
animam suam, Ad evidenciam huius questionis
tria declarabuntur. Primo quid est amare
seipsum. Secundo quod boni homines proprie amant
seipsos, tertio quod mali homines proprie loquendo
non amant seipsos sive non sunt amici
sui ipsorum. Quantum ad primum sciendum quod homo
est ens rationale quod habet animam rationalem sicut quod
dicitur homo interior. Est autem alia natura
sensitiva quam habet communem cum brutis et
corporalem dicitur homo exterior, et ideo illud
quod facit homo sicut animam rationalem facit
sicut quod homo, quia anima rationalis est principalis
pars in homine sicut etiam dicimus quod
illud quod facit princeps civitatis facit
civitas quia est principale in civitate
Unde homines qui amant sicut animam rationalem
principalem proprie amant seipsos quia amant
illud quod sunt homines, Sed quod
homo amare est seipsum proprie amare
est animam suam rationalem et patet primum
Quantum ad secundum est sciendum quod homines
boni proprie amant seipsos sicut quod probat
philosophus viii° Ethicorum per quinque que sunt
propria amicicie Primo enim, ut dicitur
unusquisque amicus vult amicum suum
esse et vivere Secundo vult ei bona
Tertio operatur bona ad ipsum Quarto
convivit ei delectabiliter Quinto
condolet amico ipso quod in eisdem delecta-
bilibus et contristabilibus ex quibus
patet quod boni diligunt seipsos quia
ad animam rationalem, volunt ipsam
salvari in sua integritate et optant
sibi ea que sunt eius propria bona scilicet
bona spiritualia ut virtutes et sanctitates
et operantur ista bona circa suam ra-
tionabili et delectabiliter conveniunt circa
sue. quia ad cor proprium redeunt quia
inveniunt per bonas cogitaciones
quaestionem, quia considerant bona que
fecerunt, et recordantur bonorum que fecerunt
et habent spem futurorum bonorum
que intendunt facere. ex quibus delec-
tatio causatur et condolet cum eo
Non enim patiuntur in seipsis voluntatis
dissensionem. sed tota anima eorum
tendit ad idem. ergo patet quod sunt
sui ipsorum amici proprie loquendo et patet
secundum Tertio patet ex predictis de fa-
cili scilicet quod mali homines proprie lo-
quendo non amant seipsos quia non
amant se sicut illud quod sunt homines
quod sic patet Primo namque non volunt
integritatem hominis interioris scilicet
mentis rationalis conservare quia ipsi
per mala que faciunt contrahunt corrumpunt
Secundo non desiderant eis bona spiritualia
que proprie eis conveniunt nec ad hoc la-
borant Tertio quia non eis delectabile
vivere cum ea non enim redeunt ad cor
quia inveniunt sibi mala preterita
presentia et futura que proponunt facere
Ideo fugiunt seipsos nec seipsos habi-
tare non gaudent cum seipsis
propter remorsum conscientie Propter illud
quod dicit Augustinus te stare in finem tua

Ex quibus clare relinquitur quod non
amant ipsi se ipsos. Ad cuius in
contrarium dictum est quia iste amor qui
est principium peccati est amor quo
aliquis naturam confirmat sive exteriorum honorem
et talis amor bene est in peccatoribus
secundum hunc tamen amorem non amant se ipsos
proprie in quantum sunt homines id est secundum naturam
sive animalia. Amor autem quo aliquis
bonum sibi id quod est bonum non est in peccatoribus
et ideo non sunt amici sui ipsorum.
Rumores fuge etc. Et sunt prenim
Dignus relatibus adipisci contendas
maneas rumiusculos historiam nar-
rationes in mediocritate simul inep-
tias totis viribus declinato. Nostrum
cum mentis humane celarium hoc
voluptas invadit nequissimum hospes
gaudia venenosa letatur in timore
et detractione pascitur gratulatur luxe
et quietatio virorum exitum scientie
regium excludit. Nam mala (apostolus)
prava colloquia mores corrumpit
egregios, que si longa assuetudine
qualuerint facili diminutione non
poterunt resolveri.

Rumores fuge ne incipias
novus auctor haberi,
Nam nulli tacuisse nocet
nocet esse locutum. Duabus
auctoris preceptum metrum
Rumores fuge etc. Materia huius
primi metri plene tractatur supra in
secunda particula parte capitulo xxiii qui incipit
dixi certamen et rumorum assiduitates
etc. Ita quod non expedit circa hoc nunc
amplius referre vel recitare. Salvo
quod ibi ponitur dictio inter auctores, sed
certe auctor est etc. non in textu unde
non debeat scribi actor sed etc. sed
auctor per c. Hec ethimologia
horum terminorum evidenter apparet. Nam
actor dicitur ab agendo quia in
discussionibus causarum pro re in iudicio
se iactat. Inde cum causam intenditur applicare
debetur. Inde cum causa intendit applicari
ut in ii q. iii. c. i et in iure frequenter
ut ibi de ver. signi. c. forum et nam
considerandum passionem actio producit
et petitio rationem et nemo sine
actione experitur ut ff de reg. iuris li. si

pupilli de fide et nemo precaget ubi
autem prohibitum. Vide c. ex diui de v. l. se
vero Auctor ideo sine c. dicitur inventor
Nam auctores appellantur artium inventores.
Sed auctor cum c. dicitur augmentator
vel fictor vel rumorum inventor. Hec
cum provenit ex septima filia superbie
que dicitur novitatum presumptio
quia quis nova dicit vel inducit
ut laudetur, et tales de primis magni
et de magnis maxima loquuntur. Unde
de hoc sunt metrum ligatur. Sic et hec
antecedunt auctor amplificat et
auctor ab agendo dicitur actor. Atte
de hoc ergo auctor quod non decet dici vel
de his se talibus rumoribus in mise-
ricordia pauca patrum cum rumorum inventores
id est ceterum que de novo dicuntur sua
debent moderari labia continere hoc
sine pro hoc erudimentum penitus obsequiis
duas rumores fuge ne incipias
novus auctor haberi id est novus aug-
mentator vel inventor rumorum vel
plurium mendaciorum vel falsi vel
nove fame impositor. Hec cum prorsus
pertinet ad detractorem qui bonum
et bonos mores aliorum corrumpit
vel occulte minuit. Ut in Canone ex
morte xi q. i et c. detractores. De
materia detractionis, unde vide in tertia parte
metrio quarta proxima etc. ubi plenius
de hoc, et hec primi metri expositione
dicta sufficiant. Secundum metri
intelligentia ac eius assignatio est
sicud ex Symonides poeta qui ut
legitur in libro de vita et moribus philosophorum
in sectis dixit Penitet me multos
autem loquendo inventos agnovisse
Et libro eodem de Senecte legitur Me
quippe penituit dixisse tacuisse vero
et hoc quod intendit auctor dum dicit
Nam nulli tacuisse nocet, sed nocet
esse locutum. Quod vero dicitur nunc quod nulli
nocet tacuisse ad tempus congruum
hoc cum multos pravos loquendo et ideo
non nocet tacuisse ad tempus sed nocet
esse locutum unde est ad tempus non
aptum vel congruum. Sed aliud quod
plures sunt quibus nocet sine loqui
quibus sua taciturnitas et hec compta dicitur

De multiloquio vitando.

Prima quia est occasio culpe. Prov. x.
In multiloquio non deerit peccatum. Secundo
quia signum est stulticie. Eccl. x. Stul-
tus verba multiplicat. Unde Solon philosophus
ad aliis loquentibus taceret interrogatus
utrum taceret propter verborum inopiam
aut quia stultus esset. Respondit nullus
stultus tacere potest. Tercio quia est causa
displicencie. Eccl. xx. Est tacens qui invenitur
sapiens et est odibilis qui procax est
ad loquendum. Quarto quia est contra
ordinem nature. Natura enim ordinavit
ut homo unum os et duas aures
habeat ad innuendum quod plura et multa
debet audire quam loqui vel pauca
loqui. Jacobi primo. Sit omnis homo velox
ad audiendum, tardus ad loquendum.
Unde Senocrates philosophus audiens multa
loquentem ait. Audi iuvenis. Os unum
aures duas a natura accepimus ut si-
cut pauca loqui debemus et multa
audire. De ista taciturnitate et lo-
quacitate vide supra in tercia parte
membro in 4o membro proximo [illegible]
[illegible] vel et ibi ad plenum. Circa
premissa intelligencia magis in
speciali est dubitandum supra scriptis dubitabiliter
querendum vel ad investigandum. Et
primo quia in utroque membro tangitur
de vitiis vaniloquii et multiloquii
[illegible] puto utile erit distinctione utri-
usque vitii materiam [illegible] quod sit vel
dicatur maius peccatum an vaniloquium
quod fit per rumorum relacionem an
multiloquium quod fit ex defectu modi.
Quo ad primum quantum breviter probabi-
liter [illegible] videtur et hoc sic. Primo
enim videtur quod vaniloquium quod fit per
rumorum narracionem seu relacionem
sit maius peccatum multiloquio quia
vaniloquium privat fine debito locu-
cionis. [illegible] dicit Jacobus. Si quis
[illegible] vane [illegible] est [illegible].
Preterea dicit Gregorius dum ociosa
verba cavere negligimus ad noxia per-
venimus ut postmodum detractionibus
insistamus, sed [illegible] vaniloquii

est gravissima, et alie distinctiones probate
ergo peccatum vaniloquii maius est
peccato multiloquii. In multiloquio autem
est peccatum ex defectu modi. Defectus
autem modi minor est quam defectus
finis. Ergo autem peccatum multiloquii sine
[illegible] sit minus peccato vani-
loquii. Probat [illegible] sic dicens difficile
difficile est ut qui multa loquitur
non mentiatur. Juxta illud Prov. x.
In multiloquio peccatum non deerit.
Hoc autem quando gravior est vaniloquio.
Solucio dicendum est quod si in se consideretur
sive in condicionibus equalibus
maius malum est vaniloquium
[illegible] cum defectu amoris boni, sive
attenduntur [illegible] circumstancie concretis
et adiunctis [illegible] potest esse
extrema et [illegible] [illegible] distancia
aliqua potest esse [illegible] ex parte mul-
tiloquii [illegible] quod adiunctam fal-
sitatem vel quod provenit ad [illegible]
[illegible] ex consuetudine et [illegible] hoc
multiloquium posset esse gravius aliquo
vaniloquio. Hec tamen [illegible]
[illegible] esse vaniloquio et quantum
ad hoc non dicatur unum maius alio.
Quo ad secundum [illegible] de diffi-
cultate cavendi [illegible] peccata videtur
[illegible] quia [illegible] videtur
de difficultate [illegible] posset vitare
hoc peccatum multiloquii. Contra in Canonica
Jacobi iiio c. scribitur lingua vero
ignis est. Glo. [illegible] sit impossibile
vitare peccatum a perfectis [illegible]
[illegible] debet [illegible] magis [illegible]
[illegible] in eadem canonica. Si quis
non offendit in verbo hic perfectus est
vir. Similiter Eccl. xiiii. Beatus est
qui non est lapsus verbo ex ore
suo [illegible] ergo est vitare hoc
peccatum [illegible] difficultate [illegible]
videtur quod non sit impossibile [illegible]
perfectis [illegible]. Ad contrarium videtur
[illegible] quod dicit in glo. [illegible]
[illegible] super illo verbo Si quis non offendit.

Cum offensione linguarum per vitare
fragilitas ab imperfectis per vitari
ergo multiloquium sive vaniloquium ab
imperfectis vitari potest. Solucio dicendum
est quod cum loquitur de lingua fragili-
tate que lingui petrum potest, sic dicam
ad diversas pinnorum motum, quas lingua
non per vitare fragilitas. Et lingua
fragilitas duos status ostendit in
imperfectis et perfectis. In imperfectis est possibilitas
vitandi, sed illa possibilitas non est
disposita ad vitandum sed magis prona
est ad non vitandum. In perfectis vero est
possibilitas disposita sed quia non est
usque quaque repleta, ideo dicitur difficile est
vitare perfectis. Cum autem potentia est re-
pleta ex speciali gratia tunc dicitur lingua
vel perfectus perfectione sufficienti ut debet
intelligi illud Iacobi in dictis non offen-
derit verbo hic perfectus est vir. Ad
hoc ma pulcre loquitur beatus Bernardus de
multiloquio et vaniloquio ad tunc
illas proposite et celestibus constat in
ipsis constat esse consentiendum. Auctor autem
iste loquitur in materia speciali in qua
expedit tacere saltem in placencie tunc
et ibi unum est quod nulli tacuisse nocet.

Item tibi promissa et cetera. Constancie tunc
opponens ascendere et vitans iudicio
ordinem attendat lingue mutabilis
fallacias que frequenter in stultis
inducunt libencius. Cum enim sit sa-
piencie veritatem dicta subiacere et
in ipsis promissis alterum sibi. Item et ne
dans qui in cordis pollicitacione confidit
assuetus inania et promissa dubia
et constantibus assuetus more illorum
qui anguillam lubricam cauda astrin-
gunt vix sine nota infamie a promissi
ac pollicacione putes excludimur.

Cum tibi promissa etiam permitte
noli certa fides. Ideo quia
multi multa loquuntur et cetera.
Dum autoris proprio metro

Item et promissio vel desire suspecta in parte
consciencia Proverbio xxix. Maledictus ne
esto vanis lingue quia sunt xxiii or

in generali. Nunc vero in speciali primo metro
autor tetrace introducit de quibusdam lingue
vicio scilicet de indiscreta promissione in speciali
est autem indiscreta promissio qua aliquis
alicui insinuans ad implere promittit
quod vel ab alio promissio. Et forte iste
qui sic promisit noluit vel non potuit
adimplere promissa et talis reputa-
tur infidelis deceptor et mendax
non promissa adimplere non possit.
Attendens ergo autor quod multociens decipiatur
docet talem indiscretam et fatuam promissionem
aliam promittere vel facere, quia ergo hec
infamia maculam possit de facili inferre
quod tamen placet hic proposito sub metro verso
hoc pennino alfiuario dicens. Item tibi
promissa et cetera si velit innere circa de
promissam et cetera. Vel si aliquis rem noli promit-
promittit tibi aliquam rem noli prout
precium etiam aliam nisi prius bonam
in tua potestate, racio quia ille qui promittit
tibi eam potest te fallere et ideo noli ad
etiam promittere ne peior mendax vult
etiam promittere ne peior indiscretum vult
cuius. Secundo ponit eam sub condicione per
mittas. Pro proximi metri intelligencia
notandum quod est brevem sciendum quod
autor quod opposuit finiam de lingue
et iunctis in xix singulis vicia in
dicat vindicans. Alibi vero vidensi
indiscrete promissionis abstinere et hec
maxime propter tria mala que inde se-
quuntur. Primum est propter remorsum con-
sciencie. Proverbio xii. Est qui promittit
et quasi gladio pungitur consciencie
hoc fit quando promissum non solvit.
Secundum est quia incurrit iram eius
cui promisit cui non solvit. Ecclesiasticus
cui per confusionem promittit et non
solvit luctus est ei. Numeri gravis
tercium est quia tenetur solvere quod
promisit. Ecclesiastes vi. Ne spondeas super
vicinum tuum quod si tradens quod restituas
cogita. Et alibi quicunque promittas
solvas quia promissis faciens
et Ecclesiastes v. Melius est non vovere
quam post promissa non reddere.
Iuxta hoc nota sunt causas quod non
tunc frangitur propter iiii. Pro primo
amicorum religione et quia duo

Difficilis ratio et est leccio animi in mei est
pollicitari facile, quia non disponit complere

Sexto capitulo super venietur dignitas 18 questionum. Tertio capitulo vero malicia xxv questio iiii. In malis. Quarto capitulo preterea pacta[?] xx questio ii puella. Quinto capitulo iuramentum xxxii questio v quod deo. Sexto capitulo maiori obsequium ut xxx questio v. manifestum est quod nolunt. Septimo capitulo per latum venientia de temporibus dicit non opportet. Octavo capitulo finis dummodo sub contractione[?] ... iiii di. ex antiquis.

Pro speciali huius primi membri declaratione sciendum quod firmiter[?] quamvis forte libri Thomas secunda secundae questio c ... et ille qui aliquid promisit et postea non facit [illegible] mutando voluntatem quod ille qui aliquid promittit mentitur quia habeat animum faciendi quod promittit non mentitur quia non loquitur contra illud quod gerit in mente. Si vero non faciat quod promisit tunc videtur infideliter agere per hoc quod animum mutat. Potest tamen excusari de duobus modis: si promisit illud quod est manifeste illicitum quia promittendo peccavit, mutando autem propositum bene facit. Et hoc expresse habetur in canone. In malis promissis xxii questio iiii. Aliter si mutate sunt conditiones personarum et negociorum, ut dicit Seneca in libro de beneficiis. Ad hoc quod homo teneatur facere quod promisit requiritur quod omnia immutata permaneant. Unde et apostolus non est mentitus non implens quod promiserat non[?] ivit Chorinthum ut ad Corinthios secundo capitulo. Et hoc propter impedimenta que supervenerunt. Et nota secundum Thomam quod de nudo pacto sine promissione oritur actio licet secundum leges secus et quod mortaliter peccant rescindentes a pacto ut notatur et legitur in decretali de pactis. In albanensis[?] de promissionibus et debitis clericorum est debitorum et sufficit aliquando implere ut ibidem de actione contra et in secunda parte in albanensis[?] de re iure libro vi.

Pro secundi membri declaratione est sciendum quod loquentis hominem reddit odiosum, taciturnitas vero amabilem. Unde quidam philosophus interrogatus a quodam quo hominibus placere possit respondit: si gesseris optima et locutus fueris pauca. Unde Ecclesiastici ix: terribilis in civitate sua homo linguosus et temerarius in verbo suo qui odibilis est. Primo quia dicitur est tale unum[?] loquacitatis hominem reddit incredibilem. Unde rara fides ideo sed ... quia multi multa sed mendacia loquuntur. Secundo ... autor innuere cum ideo paucis creditur quia illud quod promittitur adimplere non potest. Et volunt quia fallaces sunt et fallaces taliter faciunt ut verbis eorum bonorum non credatur.

Pro speciali intelligentia huius tercii membri est de tali questione querendum vel investigandum, videlicet utrum multiloquium sit veniale peccatum tamen cum est mortale. Et primo videtur quod sit veniale, tamen cum loquitur Augustinus de minimis peccatis xxv di. ii. Et inter minima ponit illud quotiens loquimur aliquid plus quam oportet. Sed hoc est in multiloquio. Ergo multiloquium est veniale peccatum. Item dicit Isidorus: cum ociosa verba non recipiunt[?] aut ad negotia transit et dum prava non ... cavemus non inmerito in maioribus prolabimur. Sed in multiloquio ociosa verba non ... reprimuntur, sed ociosa verba non reprimere hoc autem est prava non cavere. Ergo multiloquium est veniale peccatum. Item Ecclesiastici xxx est veniale peccatum. Item Ecclesiastici xx: qui spernit modicam paulatim decidet in talibus verbis ociosum. Hominis[?] et huius ergo multiloquium ad modicam pertinet, ergo est veniale peccatum. Contra quod sit mortale peccatum videtur per hoc quod dicitur super illud Psalmo: vir linguosus non dirigetur, ubi dicit glossa: cum garrulus[?] delectatur exire foras timidus est et quod facis mittendum est in tenebris exteriores, sed pena tenebrarum exteriorum debetur peccato mortali. Ergo linguositas est peccatum mortale, sed hoc idem est ꝙ multiloquium, ergo multiloquium est peccatum mortale. Item Job xi scribitur: numquid vir verbosus iustificabitur? Quasi dicat non.

go insatisfactio et verbositas oppo
nuntur / sed insatisfactio non oppo
nitur mortali peccato ergo verbositas est
mortale peccatum / Item super illud Iacobi iii
lingua nostra ignis est / Lingua uero
tamquam magna materia bonorum operum
pure facit / si non facit pure materia
bonorum operum nisi mortale peccatum ergo
incontinentia lingue est mortale peccatum
sed hec est multiloquium principaliter
ergo multiloquium siue verbositas vel
linguositas est mortale peccatum / Item
dicit Gregorius cum linguam non refre
nat concordiam dissipat / sed dissipa
re concordiam non fit nisi per actum mortalem
peccati / ergo verbositas in qua fit non
refrenatio lingue est mortale peccatum
Solutio dicendum est quod aliud est
multiloquium et aliud verbositas siue
linguositas / Nam verbositas siue
linguositas sonat in contemptu quasi
nimiam ex consuetudine superflue et
inordinate locutionis / multiloquium
uero non determinat tam quam lin
guositas / sed stat in genere et ideo
licet multiloquium sit aliquando veniale
peccatum nihilominus linguositas uel verbo
sitas potest esse mortale peccatum / et ad
hec possunt solui que sunt ob
iecta / Nam pure rationes loquuntur
de multiloquio quod est circa linguo
sitatem aut verbositatem / Rationes
uero alie que dicte sunt in contrarium
loquuntur de verbositate distincta a
natura / non ergo concludo dicit auctor
rara fides ideo quod multi multa loquuntur

¶ Tum te aliquis laud[at] / O tu quisquis
in huius vite flumine quo mari
magno ac spacioso nauigas hoc
in ouario mentis sedula custodia
tone reponas / ne alienis laudibus
immemoratus plus credere assertioni
aliorum quam in dicto conscientias / in hoc
cum ipso ipse fallitur quamuis deliberaret
indicium quod mox decidi corporali alico
approbaret semper non permittit unu
cui sed dum palpone medacia adul
torum ferias ac credas sedimentis
iniusticia / que aures laudibus bibule
attendunt / unde prudentiam tuam de
mulcet peccator in desideriis anime sue

et iniquus benedicetur / ambitionis quando
in magnis et in mirabilibus super se
in testimonium conscientie uelatus inseqnuntur
modestiam fraudulentia falsitatis
Sane postquam adulantur loquacitas
simulata fortuna / uel alias adula
tionis filii optata stipendia non
accipit fauos laudis dulcifluos
commiscet in detractionis aculeos in mo
mento etc

Cum te aliquis laudat iudex
tuus esse memento / plus
aliis de te quam tu tibi credere
noli / Commendationem autem
precipue metuas Cum te aliquis etc
postquam auctor in parte precedenti tetigit e
de illius linguaris vitio scilicet de indiscreta
permissione uocis a tali vitio precauendo
cauens boni in parte precedenti subiungit
intendit tetigisse de alio linguarum vitio
scilicet de adulatione / et dicit adulatio
prestita laudanda / ne sermone sane lau
dis alicui consilire uitiosus pla
cendi / unde hec duo nomina adula
tio et laudatio excessum consistunt
licet alio contineant / Item cum tamen
precipue intelligentia et distinctiua est
laudandi et uirtuosi sui plenum laudis
non appetitur tenuis est quia contemnitur
de interiori gaudio quod oritur ex con
sciencia virtutum / unde non curare / ut
clandestino populo iuuenis tela est aliquando
virtus non publicatur / cuius signum est
quia boni non laudari fugiunt uero
contemnunt virtutibus quas habent / sed
maiores et occultas intuitu habe
et hec tenet aliquis probatum est / Cum uero
virtuosi non reputant propter quas habent virtutes
quas sunt in notitia legi sue / viri
non valent gaudium nisi cum illi alie
virtutes acquirant ac meritum hec ergo
potest esse causa quare virtus lau
data recessit / Patet ergo alia esse ra
tio quia virtuosus considerat quod si a virtute
laudata desistit scandalizaret seipsum
et maiori cumulandum confusione dignus
est quam si nunquam eam habuisset / uel quod si
laudata non fuisset / Mali uero non
laudantur peiores sunt propter hoc proficere
virtutis non laudant / se peruersitate
ideo vituperantur a uirtute honestate desistunt

De adulatoribus vitandis.

quorum superbia decrevit, qui de virtutis
laude superbiunt, virtus autem et superbia
non stant simul, sicut ut toxico tinctura
vel ad luto caligo. Similiter cum vult
laudari homo quia nihil est animal
defectuosius respectu boni volens in
sufficienciam suam latere, unde ut in
superandum ab eis vult laudari
ut sciant vel saltem sibi videatur
quod ab hominibus studiosus et sufficiens
reputetur. Et hoc ipsa credit quod
laudatur ab aliis, quia homo est summe
[illegible] ut patet per caseum
in [illegible] extrahit delusione
[illegible] appetentes laudes simul [illegible]
[illegible] attendens quod auctor quod hoc
[illegible] habet dei [illegible]
dei timore retrahit, unde [illegible] semper
in corde suo sic a laudibus adulatorum
plerumque habet extolli [illegible] in
aliqua mala [illegible] Dicit enim
ex parte a laudibus adulatorum [illegible]
dicens Cum te aliquis laudat et [illegible]
velut auctor timere, quod non aliquis
glorificat et laudibus te extollit
memento esse [illegible] iudex [illegible]
ad conscienciam tuam et in teipso considera
si talis es qualis videris [illegible]
[illegible] Augustinus, lingue adulancium li
gant animas in peccatis, dicit [illegible]
qui laudatur [illegible] cum [illegible] laudes
nimium se extollit, et [illegible]
[illegible] qui fuit illud [illegible] et
[illegible] in ipso non meruit [illegible]
multo [illegible] adulacionibus est [illegible]
[illegible] Unde fabulose de corvo
legitur quod ore caseum portans [illegible]
sunt per vulpis blandiciam in [illegible]
[illegible] albedinis [illegible] vulpes [illegible]
comedit casei fraudulencia sua [illegible]
Sic veritatis [illegible] potest quod quilibet
et maxime [illegible] deceptionibus adu
lancium [illegible] sit corvus ipsius adula
tores sunt vulpes, sed si talis sit
ut ipsos abhorreat et [illegible]
[illegible] communitate [illegible]
[illegible] princeps, et digne in ipso [illegible]
[illegible] potest illud [illegible] Tullius in officiis
[illegible] qui habet [illegible]
[illegible] adipiscendi ingratam

et [illegible] respublica est, qui autem ipsos
adulatores [illegible]
[illegible] quadrupes [illegible]
[illegible] canonibus [illegible]
aliam bonum quod non habet [illegible]
nimium [illegible] bonum quod habet et
utrumque [illegible] est [illegible] non
[illegible] malum quod habet et illa est
[illegible] XXVI [illegible] et [illegible] a pro
[illegible] repellitur [illegible] Nemo [illegible]
[illegible] in [illegible] in [illegible] adulari [illegible]
[illegible] Quarta est quando [illegible]
[illegible] quibus causa placendi et [illegible]
[illegible] parte [illegible] Deber
[illegible] ad [illegible] et [illegible]
[illegible] in [illegible] parte [illegible] XX [illegible]
[illegible] in [illegible] blandiciarum [illegible]
Dixi [illegible] ad [illegible] plane de
[illegible] ad [illegible]
[illegible] XIIII qui [illegible]
[illegible] adulacionum [illegible] et ibi
Dixi [illegible] optima remedia [illegible]
[illegible] ad [illegible]
in [illegible] proprio metro [illegible]
[illegible] et in [illegible] metro et ibi [illegible]
[illegible] remedia utilia [illegible] Sequitur in
[illegible] metro plus [illegible]
intelligencia [illegible] et [illegible]
[illegible] est [illegible] adulatoribus
blandicijs [illegible] non
[illegible] tales [illegible] fuit
et [illegible] et [illegible] quia [illegible] sunt
aucupes [illegible] XXX
cum fictis blandiciis sermonibus loqui
amico suo [illegible] gressibus
suis [illegible] esse [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] per [illegible]
[illegible] ante [illegible]
Unde [illegible] plenius [illegible] sibi adu
lanti [illegible] desine adulari [illegible]
[illegible] te intelligam [illegible] quia
sunt sicut syrene dulces [illegible]
[illegible] [illegible] XIII [illegible]
[illegible] in [illegible] voluptatibus Syrene
sunt pisces marini [illegible]
[illegible] que ita dulce [illegible]
nautis [illegible] et [illegible]
[illegible] sapientes
[illegible] et [illegible] Syrene
[illegible] adulatores sunt qui [illegible]
gloriosos in [illegible]

ysa^e p^o pple meus qui te beati di
cunt ipsi te decipiunt, ttes dicit s
blande sonus s; dives vepres,robi
ecca p'vnp^o Sepi aures tuas spi
nis et noli audire linguam nequa
Sen^d nos ad prave festinantes mor
tiferos syrenarum cantus sinunt dor
mire tutius Tercio quia sunt sicut
scorpiones et apes, scorpio cum fa
cie blanditur sed cauda repentina
atque pungit apis cum ore mel
gerit in ore sed pungit a posterio
re Sic adulatores in facie lau
dant et in absencia vituperant ideo
tales repellendi sunt et cavendi
unde Seneca habet suum venenum
blanda loquela, Quarto quia sunt
sicut sirenes faciunt cum sonoribus
blande que non vincere possunt
nimis sicut patet exemplum Circes
in Ulixe que si non potest q^s
viribus subiugare faciat mollibus
cantu eius et ipsum apprehendit sed
non debet sapiens sustinere verbis
dulcibus adulatoris fruct^r eum: quia
prov^a xxvii scribitur. Meliora sunt
vulnera diligentis quam oscula blandientis
fraudulenta in Cantica Vra omnes
v. q. v. et hoc est quod in effectu
vult auctor ostendere in hoc metro
plus aliis de te et qui velit nunc
compleas tempus si est verum quod de
te dicat vel flere et tu sum verax
credis de teipso quod est ut alius de te
credat quod in veritate non est utique
cum veritate reprime habet varietas
et compatibilitatem moderare tamen sed
declinandum est in medio sum plerumque
ipse ancillas super habundancius bo
cum intencione afferat malum ad quem
bonum quod vult semper ipsa bona et
maiora quam sunt et ideo magne
prudencie est scire cognoscere
et scire quod ipsa bona extant esse
maiora quam sunt unde Juvenalis
unde est quod credere de se possit cum
laudatur diis equa potestas talis cum
non esse putant quales ut sunt

Adeo multi ignoraverunt vires suas
et dum credunt tamen magnas esse
quando audiunt quod talis super varia
bella et in dissimia prevenirunt et
quia perfectos dum maiorum adulato
vibus plus quam sibi credidit ideo
nimia sui extimacione cum fiducia
et cecitatis bellum gerere indixit et
collectus a paucis debellatus graviter
cum audere potuit Et hoc quod gys
in conclusione vult dicere in illo ca
none ut ubi laudarum y. q. in
dicat cum quod ut ubi laudarum
et vituperanium est admirari nam
est et si de ea non invenies bonum
quod de nobis dicatur magnum tamen
gaudere debet et timerem si in ea
non invenimus malum quod de nobis
homines locuntur in magna dolore
lamentum persolvere avidum cum si non ho
mines laudare et consciencia mala liber
nos esse demonstraret hoc enim paulus
dicens y ad cor. i^o Gloria nostra h
est testimonium consciencie nostre Pro premissorum
intelligencia magis in speciali puto
utile de infrascriptis dubitabili querendis
vel investigandis fore Et primo que
sunt adulacionis dicere Secundo Utrum
plus noceat sibi adulator quam alius
et quis Tercio Utrum adulacio sit
peccatum mortale vel veniale Circa
ad primum quantum dum est quod adulacionis
dicere quadruplex distinguuntur Est
cum adulacio que bonum hoc quantum
attribuit. Est adulacio que quod
extollit plusquam sit, utraque istarum
est veniale Est adulacio que
malum nutrit laudando. et tercio
malum bonum de quibus dicatur in ps
cum laudatur peccator in desideriis ani
me sue et iniquus benedicatur et illud
est mortale et repellit a communione
ut in Canone Clericum xlvi di. Hec
dicere probatur in d alis xxx. di
ad adulacionem ad sum quantum in glosa adulacio
unde Gregorius in libro xxii^o moralium
precepit dicitur Sunt nonnulli
qui dum malefacta hominum laudibus
efferunt augent quod increpare debuerant
quod vero xlvi. di. Circa ad sum

breuit est dicendum quod adulator plus
nocet sibi quam alteri. sibi enim nocet
uniuersaliter alteri vero particulariter et causaliter
distinguendum est inter acquiescentem et
acquiescentem est enim quidam acquie
scens qui fouet adulacionem ut pruri
at adulando et talis plus nocet et
peccat quam ipse adulator Est alius
qui tamen decipitur credendo adulanti pro
de se quam sibi et talis minus peccat tamen
maius dampnum expertus cognoscitur
contingit eo quod adulacio excecat in
iudicio sui Expte vero affectus plus
est dampnum in adulatore quam in acqui
escente essencie z si non affirmare Item
posset opponi de eo quod dicit Grego
Cum quis negligit quod dignum primo
invenitur Ideo dicit paulus Jo filii qui
si te ablactauerit peccatores ne acqui
escas eis, sed tamen ubi acquiescis neglige
est maxime periculosum ergo et hunc contra
videtur quod peccatum consenciens quo ad gra
uitatem gravius est ipso acquiescenti
quod respondeo cum sit peccatum adulatoris
ipso adulatori Sicut enim dicit Ambro
Grauissime peccat qui ignorat qua
sui defectum non sentit Ita qui negligit
deleccionem, quod negligit non querit re
medium quo addit ergo dicit gravius
acquiescenti quam ipso adulanti Semper
tamen gravius est peccatum adulatoris quam acqui
escentis cum sit illius causa quoniam
est in se Ano ad tamen quoniam bene
videt bius scholas qui eo fouet in
sta sic Sed quando adulacio potest
esse mortale peccatum tripliciter Primo ratione
materie sicut cum laudat aliquis peccatum
alienum hoc enim contrarium dilectioni
dei contra cuius iusticiam homo loquitur et
dilectioni proximi quem in peccato fouet unde
est peccatum mortale et repellitur ecclesia per
monicione et in pall canonibus saltem
clericus z c. Sunt nonnulli xlvi di
secundo ratione intencionis puta cum aliquis
adulatur alteri ad hoc ut fraudulenter
ei noceat corporaliter vel spiritualiter et hoc
tale est mortale peccatum Tercio ratione

Sicut cum laus adulatoris fit alteri causa
peccandi, scilicet preter adulatoris intencionem
et tunc considerandum est utrum causa sit data
vel accepta, vel qualis ruina sequitur
ad hoc scilicet venialis vel mortalis
et sicut hic iudicandum est Si autem aliquis
ex sola cupiditate vel delectandi vel ad
euitandum aliquod malum vel consequendum
aliquid necessitatis alteri adulatur sicut
non est contra caritatem nec est mortale
peccatum sed veniale
Officium alterius velle narrare
inuento [illegible] alijs ad tu
bene feceris ipse silete Circa
declinacionem autoris preceptum metrum Officium
alterius etc Intellectus huius primi
metri explanando atque continuando quod
preconia est ut non explanatur et con
tinuatur precepti sed preceptum velle
beneficium accepti memor esto. salus
quod ibi sit memor solum de beneficio
recepto recordacione continuata hic
vero de beneficio recepti narracione
gata ita quod non expedit quod ampli
ficare nisi attendendo quod autor quod
in hoc textu que magis expediunt cultori
dei est quod studeat de receptis beneficiis
se gratum esse et talis gratitudo non
potest melius ostendi quam per beneficiorum
receptorum narracionem et commendacionem
precepto [illegible] hoc preceptum huius
fore penitus obseruandum dicit Officium
alterius etc quod velut innuere quod officium
i. beneficium datum vel factum tibi ab aliquo
merito illud narrare multis i. aliis
manifestare, ad hoc ut non videaris
ingratus officium i. beneficium accepti, quod
ad euidenciam huius primi metri est
sciendum quod autor qui exposuit summa
de vicijs et virtutibus finaliter dicit
quod in hoc textu officia seu beneficia precepta
divina narrare debemus ut nos gratos
esse ostendamus primo narrare debemus
officia nobis a deo misericorditer collata
Dauid in ps Venite et audite et
narrabo vobis quanta fecit dominus anime
mee quod dignum est ut gratias agere

de deo

quia deus numquam cessat benefacere
ad hoc cum triplici voce clamans in
duce scilicet que sunt . accipe . redde
fuge . Prima est vox famulantis et sic
inquit terra dicit Ego porto tibi
fruges delicatas et alia bona innumera
similiter aqua et aer . Secunda est vox
persuadentis et commonentis ad reddendum
gratias deo quia terra dicit Ego sic
servio tibi et propter te sum creata , celum
sol luna ad te illuminandum . tu vero
creaturis eius propter te creatis et ideo debes
ei gratias reddere et ipsum laudare . Hugo
inquit Omnis creatura clamat accipe
fecit . Tertia vox est comminantis et
terrentis . Terra enim dicit Time absor
beris sicut Dathan et Abiron . Aqua
dicit in me submergeris sicut Egipcii
sicut tempore diluvii . Ignis dicit In
me cremaberis sicut Sodomite . Aer
dicit In me verberaberis . si dum
gratias de beneficiis tuis non egeris . Quo
narrat Seneca officia non amabilis

Amicus

compensata . Unde Seneca in de beneficiis
cum gratie beneficium accepit primam
impensionem solvit . Quando gratie autem ad
nos beneficia pervenit indicemus
effusis effectibus , quod non tamen ipso
audiente sed ubique contestemur . Quoniam
in hoc merito , ceteris aliis vel tu bene
feceris ipse silere . Proverbium est sic
inter intelligentes et observantia est
breviter sicut quod hic inter se hoc
bene sibi simpliciter potest intelligi
primo respectu dantis beneficium . seu
aliquid alicui famulando impedientes dicens
tamen sui largitor tali quia tu eidem
in dando arrogantie et recipies non
tibi ab eo gratias quia iam recepisti
mercedem scilicet arrogantiam super illud
Sapientie Os alienum te commendet non
tuum . Et Seneca libro de beneficiis dicit
cum debet beneficium tacere , narret
autem qui accepit . Secundo ex parte recipientis
sit non tu beneficium ab aliquo receperis
et ipsum laudaveris manifeste , ne dicas
illi te laudavi in platea , quia sufficit
inimicum vel quia eius laude tamen antea
et similia verba etc . Ad benivolenciam

intelligentia potiorum est attendendum
quod auctor quo circa magis inducere
intendit communitatem ad liberalitatis virtutem
que quidem virtus est beneficiorum con
gratrix quia quidem per affectum benignitatis
dicitur per effectum beneficentia Et magis
virtus in reddendo et retribuendo eo
consistit In reddendo vero sic dicit
Seneca ex exprobrantis , lex . ii . bene
ficium talis esse dinoscitur ut alter statim
oblivisci dati , alter immemor esse debet
recepti , quibus aut exprobrantes , lenes
quos Paulo post sui muneris pon
gravem omnium compunt . Ambrosius dicit
O superbia inutilis unde de te recipe
debet , quicquid deus tamquam suis
ad exemplo Seneca et de ingrato facere
quedam meliorem fecit ingratum
fecit peiorem corripiendo . Augustinus
timet ne ingratitudo sua sciatur propter
quod scitur ab omnibus ingratus timet
esse ingratum quantum vult , ingratus cum non
facit iniuriam sed nisi hoc non contra
beneficium semper debetur ingratus sed
vero cum est magni animi beneficium
dare . ait Seneca , Ad autem et dare
magni animi est . Unde est valde

C.

insitum virtutis paratur magis . Quamvis cum
per officium liberalitatis animo perfecto dare
debeas . tamen in beneficio dando libere
est debitus dignitatis in quo spectandi
sunt mores eius cui datur et animus quod
sit erga nos et consuetudo et vite societas . et ad innatas utilitates beneficia con
collata . et si non datur ut perfectus
sed ut suffocatas virtutes bonis Item
melius puto apud bonos viros
pauperes quam apud divites collocare
beneficium . non accipias te debere ac
debitorem aut aliquid a te sperantibus
supponitur Vel maxime per operam
de illo qui elemosinam facit quod in abs
condito eam facere debet iuxta sal
vatoris sermonem Math . 6 . Cum autem facis
elemosinam noli ante te tuba canere
sicut ypocrite faciunt , te autem faciente elemosinam
nesciat sinistra tua quid faciat dextera
tua ut sit elemosina tua in abscondito

et pater tuus qui videt te in abscondito
reddat tibi. Unde Aug. Occultum quod
agis in ipsum potes ut si ex toto non
valeas, sit in corde tuo occulta dei
voluntas. Et hoc est quod dicit mirabiliter
auctor noster dum dicit. Cum ergo alias
non tu bonus fueris ipse subiecto i. id
bonum quod facis in abscondito facere
debes, et non propter inanem gloriam
sicut ypocrite faciunt. Secundo hic vicium
quod est de duobus dubitabilibus querendum
vel investigandum. Et primo utrum
aliquis bene facere intendat potius ad
peticionem ypocrisis an ad peticionem inanis
glorie et utrum unum nascatur ab alio
et an sint penitus disparata. Secundo utrum
propter timorem peticionis inanis glorie ele-
mosine in aperto fieri debeat an non.
Ad primum questionem videtur quod ypo-
crisis ex capitale sit peccatum sicut
inanis gloria. Nam cum sit triplex minister
scilicet a lingua et a manu et a corde
peccetur autem minime a lingua fuit
inanis gloria, peccetur minime a manu
avaricia, peccetur minime a corde ypocrisis.
ypocrita enim vult placere sed inanis gloria
et avaricia sunt duo capitalia vicia
pari ratione tunc erit ypocrisis que
peccatis tantum sentitur. Item velle placere
aliis est appetibile ypocrisis, velle gloriam
in se est appetibile inanis glorie sed hec
sunt disparata, ergo inanis gloria et
ypocrisis sunt penitus disparata. Ergo ypocrisis
non dicitur filia inanis glorie. Contra
Gregorius in fine super illud Job Exortationem
[illegible] ululatum contritionem glorie. De in-
ani gloria nascitur inobediencia iactancia
ypocrisis. Item super illud Job viii Glossa
[illegible] ypocrita non bene agit ab aliis
vult videri per omnia que agit occulta
cogitatione laudes querens ex quo habetur
quod finis ypocrisis finis est inanis glorie
et ita sub inani gloria continetur. Secundo
dicendum est quod ypocrisis nascitur ex inani
gloria et quod ad finem illius ordinatur.
Ad obiecta autem in contrarium dicendum est quod licet
ypocrisis queratur minus a corde, tamen quia
ypocrita non potest habere hoc nisi exterius

manifestetur. Ideo queritur minime a lin-
gua. Item ypocrita vult videri bonus
in operibus suis ut laudetur ab hominibus
et ideo finis suus ordinatur sub fine
inanis glorie. Ad aliud vero dicendum
est quod velle placere non est disparatum
respectu eius quod est gloria in se quod or-
dinatur ad illud tamquam ad finem
cum enim vult placere aliis propter se ex
hoc bene gloriatur. Unde Aug. in
libro confessionum cum laudatur homo propter
bonum quod dedisti ei et ille plus gau-
det laudari quam ipsum donum unde
laudatur, ille te vituperante laudatur.
Ad secundum questionem videtur quod facere
elemosinam in aperto [illegible] Christus [illegible]
Matth. v. Luceat lux vestra coram hominibus
ut videant opera vestra bona et glori-
ficent patrem vestrum qui est in celis
et videtur esse contrarium huic auctoris
precepto quod dicit Cum benefeceris ipse
subiecto [illegible] videtur quod bonus
possit [illegible] propter gloriam dei ut
laudetur, sed non debet [illegible] propter favorem hu-
mane laudis acquisitionem etc.

Utrum ad festa [illegible] et dicta
[illegible] efficiat [illegible]
[illegible] que fecis ipse [illegible]
[illegible] auctoris preceptum [illegible]

Multorum etc. Postquam in precedenti parte
precepto plura rudimenta ad [illegible]
[illegible] que est [illegible]
i. spes [illegible] paradisi [illegible] scilicet
iustitie etc. Nunc de [illegible] in parte
subsequenti [illegible] rudimenta [illegible]
ad [illegible] paradisi [illegible]
scilicet prudencie et hic [illegible] i. spes
memoria [illegible] quod [illegible]
respicit ea que fuerunt et est velud
quoddam [illegible] in quo [illegible]
veritas [illegible] quia [illegible]
[illegible] oblivio [illegible] que
quidem oblivio est quedam [illegible]
non [illegible] quod in [illegible]
quia [illegible] est memoria [illegible]
laudibus [illegible] pertinet
[illegible] 4. x. [illegible] sicut ad laudem et
[illegible]
memoria [illegible] principium

Seniorum antiqua et gloriosa memoria
recenset que temporibus eorum insignes ge-
neralium virtutum solum multe tenuit
et magnam ac felicem rempublicam
reddiderunt. Eximitudine eorum insignes
virtutibus eorum ut de primali moralitate
Catone scribit Salustius de integri-
tate vite Catho magnum habebat et
eius studium fuit maxime severitatis precessit
constantie quam videri bonus malebat
itaque quanto petebat gloriam magis
illam assequebatur. Similiter de Scipione
Severiano et Justiniano imperatoribus
et eorum virtutibus enarrari posset.
Sic princessarum et aliorum virtuosorum
laborare debet iuvenis unusquisque
ut dum est in iuventute constitutus quod
senectute sua habeat aliqua egregia
facta que alii aliquando de ipso referant et
enarrent vel quod ipse idem possit de
ipso alia egregia facta recitare.
Attendens ergo autor quod dei cultricem
generet non solum per exempla aliorum virtuosa
opera vel proprium ab eo virtuose facta
alios et maxime iuvenes ad similia
provocare, ad plus ad bene agendum
monendo exempla propria virtutum iuvenibus
recitata quam aliorum exempla ut ait Seneca
epistola vi. Protanus autor hic suum
preceptum explicet ab omnibus et maxime
a iuvenibus observandum fore dicens
Multorum tu facta senex vel velit
innare. Tu iuvenis quoque ab ipsis
virtuosis senibus sua egregia facta nar-
rantibus ut tu ipsis virtuosus efficiaris
ut tu senex recenseas id est aliorum opera
tamen dicta id est narrationes facta id est
labora utque facies similiter tibi id est
subveniat iam te in senectute constitu-
to et cetera. Facta quoque laudes propter aliquod
egregium in tua iuventute factum cum
sicut ait Tullius Tusculanis adolescentia
studiosam efficiat senectutem. Cum bene
convenit quod legitur et notatur in dece-
tum in iuventute de persius et in decre-
ex studiis suis cognoscat puer et cetera.
Pro primi mei intelligentia et observan-
tia est breviter sciendum quod in senibus
precipue debet esse tam hec observata
commendatione et narrationi sunt digna
nobilium usualis virtutum retentus vir-
tualis morum presentia et mortis comme-
dabilis claritudo. Quo ad primum ait
Tullius de senectute capitulo viii. Ar-
ma senectutis sunt artes exercitationes-
que virtutum. Sequitur: Nichil est iocundius
senectute stipata studiis iuventutis.
Unde et senes plus agunt consilio
et auctoritate et sententia illis quam laborantes
sicut exemplificat Tullius de multis
presertim et aliorum consiliis. Quo ad secun-
dum exemplorum pro dicit quod senectus
in moribus hominis dulcior consiliis vi-
cior ad constantiam subeunde mortis
paratior et ad libidines reprimendas
fortior. Qualis in eis esse debet vetus
aliis predicans. Unde Valerius libro vi capitulo
ii narrat de quodam qui videns
duas res que carissime videntur homi-
nibus licentiam preberet sibi ad libe-
re loquendum scilicet senectus et orbitas
ex quo cum esset senex et absque liberis
tamen nec habebat a quo timeret et quia solli-
citus erat pro libere veritatem profitebat
nec aliquid propter hoc timebat.
Quo ad tertium, studeat senex bene
mori et in senectute vivere plenus
dierum consiliis prudens et ut sic moriatur
bene vivat in iuventute et virtutes
congreget. Ad hoc sapiens Ecclesiastici xxv
nos hortatur dicens: Que in iuventute
tua non congregasti quomodo invenies in
senectute tua. Dicit xxxii sermonum
Quantum dies iuventutis tue sic et se-
nectus tua. Debet esse mori relinquens
iuvenibus bonum exemplum quod maxime fuit
ad propositum exemplo Eleazari senis precla-
rissimi de quo scribitur ii Machabeorum vi
ut cum ex textu patet. Non cogeretur
facere contra legem eundem se ponens
velle mori et multas alias causas allegat
ut iuvenibus exemplum constantie preberet.
Unde ait: Nam et si in presenti tempore
suppliciis hominum eripiar, tamen manum
omnipotentis dei nec vivus nec mortuus
effugiam. Quamobrem vitam fortiter excedendo
senectute quidem dignus apparebo, adole-
scentibus autem exemplum forte relinquam
si prompto animo ac fortiter pro gravissimis
ac sanctissimis legibus honesta morte

De condicionibus virtuose iuventutis

perfungar. Non enim gloriosum est senium
decrepitate etatis nisi adsit fructus
sapientie et virtutis. Aug. de civitate Dei x.
c. 8. Non ut diu vivas curandum
sed ut bene; satis enim est longa vita
si plena est. Sed in tractatu de xii
abusionibus dicitur: Secundus gradus abusi-
onis est senex sine religione, quia
[illegible] fieri potest, si mens ad per-
fectionem festinare non contendat. Quod tamen
corporis habitus senectute confectus admo-
nitionem prestat: caligant oculi, auris
graviter audit, capilli fluunt, facies
[illegible] corporis [illegible]
et ponit exemplum: sicut in lignis [illegible]
arbor corrumpit que post flores
fructus non exhibet. Qui corporibus est
quasi flos iuventutis decidit, et tamen
bonorum operum fructus maturos [illegible]
[illegible] et propterea [illegible] sunt due
[illegible] que in illius [illegible] non re-
versentur, et honorem ad petitionem [illegible]
salvat cor et lingua. Cum cor vanas
cogitationes machinari non
desinit, lingua vero loquitur quidquid
cor machinari senserit. [illegible]
[illegible] in qua incipit: Senum maligitas
remedium est benignitas [illegible]
[illegible] et mentis intelligentia et obedientia
est [illegible] faciendum. Iuvenes [illegible]
et [illegible] nobiliorum antiquorum virtuosorum
studeant conatibus imitari, et quamquam
ad quoslibet iuvenes hec spectet, [illegible]
[illegible] tamen spectat ad filios liberorum
et principum, quia reges ad quos [illegible]
[illegible] spectat [illegible] regni [illegible]
[illegible] debet, qui et [illegible]
sunt [illegible] et [illegible]
[illegible] ad [illegible]
sub quorum regimine vel dominio [illegible]
et [illegible] vel [illegible]
regebat, et [illegible] in virtutibus
[illegible], studeant imitari. [illegible]
ut liberius virtuosi efficiantur iuvenes,
tria sunt eis premeditanda, tria imponenda
et tria vitanda. [illegible]
[illegible] corporis [illegible] / visum

[illegible] et [illegible]
[illegible] debet [illegible]
[illegible] et cogitatio hominis [illegible]
[illegible] in malum prona sunt. [illegible]
[illegible] volens [illegible] et in [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] et ad opera virtuosa
[illegible] sapientis [illegible]
[illegible] de filio [illegible] eius in
iuventute et [illegible] eius [illegible]
[illegible] est [illegible] scriptum est
[illegible] iuventutis [illegible]
[illegible] similiter viciosis, et
[illegible] blanditias [illegible]
[illegible] [illegible] Consideravi
[illegible] iuvenem [illegible]
[illegible] et ecce occurrit illi mulier [illegible]
ornatu ad capiendas animas et [illegible]
[illegible] osculabatur, et [illegible] quasi
bos ductus ad victimam. [illegible]
[illegible] concupiscentia [illegible] iuvenes
sunt presumptuosi. [illegible]
duas assignat rationes. Prima [illegible]
[illegible] est quia obiectum spei est bonum
arduum et possibile vel futurum [illegible]
[illegible] est [illegible] iuvenes [illegible]
et [illegible] de futuro [illegible]
de possibili et [illegible]
[illegible] est [illegible] esse [illegible]
[illegible] passi sunt difficultates et in
[illegible] resistentias [illegible]
[illegible] inexperta. [illegible] est [illegible]
iuvenes non debent fieri bellorum
duces [illegible] principales, quia
inexperti [illegible] valde et
[illegible] in [illegible]
[illegible] 1° [illegible] puer [illegible]
est. [illegible] tria sunt in iuvenibus in-
ponenda: scilicet promptitudo obedientie,
[illegible] et [illegible]
[illegible] quo ad primum [illegible]
[illegible] iuvenum sine obedientia
abusio est quedam [illegible]
[illegible] senes et iuvenes
utrisque est necessaria [illegible] ut cum
a iuvenibus [illegible] ut in
[illegible] ut a senioribus
a [illegible] De tali obe-
dientia [illegible] li. x. c. 1. [illegible]
antiquitus iuvenes senioribus tamquam
[illegible] cedebant ut [illegible]

3 premeditanda

3 imponenda

2 Quo ad sui iuvenes discat prela
sua ad suis custodiis subtaliter discu
tere / quia si fuerit constancia larga
in iuventute et constan nimis cau
plabunt in senectute / Ecclesiastici sapiens
xxv in dicebat fili a iuventute tua
accipe doctrinam et usque ad canos in
venies sapienciam / dapna utique iuventutis
male expensa plangentur. Seneca de con
sciencia dixit cur detestatur sui discarum
et imparationibus non acquiret cor meum
nec audivi voce discenciam me, ut
ingruis meis inclinavi aurem meam
unde metre dicitur dapna fleo rerum
sed plus fleo dapna dierum. Res ut
res potest redire sunt non diebus
3 Quo ad tam iuvenes committeres ce
non puer sui firma custodia et spe
cialiter vite sue / et hoc propter curavis in
pugnacionis, ubi attestante qui ait
Sepe expugnant me a iuventute mea
Idco consequitur petit delicta iuventutis
mee / Racio tamen sunt ex ipsis iuvenibus
procuranda salis debilitas equitatis virtutis
labilitas tempestalis iuventutis / et defor
mitas hyemalis senectutis / et quod ut
sed secundum est in iuventute non congru
equus inveniet in senectute sua Ecclesiastici
xxv c. et hoc est ad sui dubio
dicere intendit autor cum dicit
Sed quis fiuntque iuvenes quos fecit ipse
Et alibi siquis tanto furore
loquatur conscius ipse sibi de
se putat omnia dici / clarum
actum autoris preceptum metrum
hec alius siquis et. Postquam autor
in parte precedenti precepto plurimi
rudimenta generaliter omnibus et maxime
iuvenibus ad memoriam vertate in
ducencia, in parte ista sequens inquisivi
debet antiquorum virtuosorum exempla secta
ac eciam eorum nobiliora dicta / Nunc
vero in parte precepto prebet rudimenta
omnibus generaliter et precipue senibus
suspiciosis viciam removenda quod
quidem vicium ex ipsa nascitur consciencia
sicut quod autor in metro implicat dicit
dicens, Conscius ipse sibi de se putat
omnia dici Consilio ipsum mala arta pte

Unde Horacius Nil conscire sibi nulla
pallescere culpa. Et plerus ille
magnus secretis nigrat, Carnalium
mentis bona passio non valet nisi
que carnaliter videt et auribus tenus
atque unque scriptus est. Attendens
quod autor in principio viciam audiri
dei altocum et magnie semper qui
hoc verbo dixit pro celis laborare ut
infra dicitur a dei fine et cultu ipsius
retractas habet et tanto est sine pre
ceptum huius bene conclusum ab aliis
et precipue a senibus compellet obliquos
dicendo hec alius siquis et quod velut
timere Tu propriis sensus Bulipol
dicit Ila deficiunt in oculto
duos habens consciam tua prima
et rectum et bona et nec de clausis
susurracione vel eciam oblocucione inmine
curare dicens Nam qui habet ea
sciam corrupta putat omnia que
videntur clam dici de se tamen nisi
cogitans quod ad ipse non aliis clam
vocatur ipse de omnibus male refert
in mora illud Seneca dicentibus
rumoribus et suspicionibus inanis sis
credulus. Plane ex consciis in illa
parte consuevimus Si quis vero quare
quare senes sunt suspiciosi reddere
ad hoc videri potest / quia multos
annos vixerunt et in multis peccaverunt
et propter hoc mensurant alios per se et
credunt eos tales quales ipsi sunt
et fuerunt, de hoc vide super in secunda
principali parte Et qui inapt / Et
ut liquet vero et / Pro primo nota
intelligencia ac eciam observancia est sci
endum secundum / Et suspicio quidam
est in duobus, quarum eciam in sacris canoni
bus reperitur prima est temeraria qui
apparet exterius bonum et non mali
et talis fuit suspicio phariseorum qui
dicebat intra se quod magna Christi pe
des lavabat cum aqua lacrimarum
suarum hic si esset propheta sciret utique que
tangit eum quia peccatrix est iudicans
Christum iniustum. quod se permittebat tangi
a peccatrice mulierem ut dicitur luce vii
Alia est suspicio violenta hinc quia

quod apparet quaedam mali et non boni
quod salvet omnia sunt signa mali et
nulla boni et talis fuit suspicio
Salomonis quod ad iudicium puerorum vivum
quem separabat morti eius illum
cum signum apparebat quod esset mater
pueri, primo quia petebat
puerum integrum, [illegible] nolens et [illegible]
[illegible]/ nolens quod puer
viveret in matre altius etc. Nec tibi
nec michi sit sed dividatur ut patet
in tertio libro regum c. [illegible] affecte [illegible] de
super. Tertia suspicio est levis quia
est quaedam prior mali et magni
boni/ et talis videtur fuisse suspicio
Salomonis in 3o libro regum 1 c. [illegible] ad iudicium
fratrem suum ad omnia [illegible] quod peteret
Abysay in uxorem que fuerat fuit
David patris eorum. Suspicatus enim fuit
quod aspiraret regnum. [illegible] quidem
vir clare famae loquitur in loco
suspecto cum muliere, in talibus enim
habet locum quod dubia in meliorem
partem sunt interpretanda/ Quarta
est suspicio probabilis hinc quia
quod saltem multa sunt signa mali
et pauca aut nulla signa boni
in hoc casu propter hanc suspicionem
dicit Christus Mt 7 Attendite a falsis
prophetis qui veniunt ad vos in vesti-
mentis ovium. Intrinsecus autem sunt
lupi rapaces. De hac quadruplici
suspicione legitur et notatur in decre-
talibus de [illegible] de [illegible]. ca. [illegible]
[illegible] in canone [illegible]
[illegible] cum potest de tali
[illegible] vel [illegible]
videlicet utrum suspicio malum sit
vel bonum, et videtur quod sit bonum
Suspicio enim est in genere opinionis
et potest esse de malo quod sit malum
et de bono quod sit bonum. ergo suspicio
potest esse bona. Contra [illegible] illud [illegible]
Ambrosius [illegible] quod suspi-
cati sunt [illegible] Magis [illegible]
[illegible] est suspicio ergo suspicio est
malum/ hinc [illegible] videtur potest
quod suspicio accipi potest generaliter [illegible]
esse opinio vel de malo vel de bono
et sic [illegible] modo potest esse suspicio

in genere bonum. Si vero accipitur ad
opinionem malam [illegible] quod opinio est de
malo bono quod sit malum et [illegible]
[illegible] hoc dicitur. Bonum [illegible] suspicio
et dicitur malum [illegible] dicitur super id
ps. de [illegible] meis eripe me. Et
ubi [illegible] sunt [illegible] et
[illegible] alicuius suspicium bonum
de alto infideli et vocatur [illegible]
inscia [illegible]/ de [illegible] suspicione
vide [illegible] in parte 3a [illegible]
[illegible] nunc iudica [illegible] medium
et in fine [illegible] precepti etc./ pro
[illegible] intelligentia et absentia
est [illegible] quod non est [illegible]
infamia. [illegible] absit bona conscientia
vide Seneca Nemo plus [illegible]
[illegible] nec illo magis est [illegible]
quam qui boni hominis famam amittit
ne conscientiam amittat. Vide de conscientia
bona/ Conscientia [illegible] non metuit
[illegible] morte [illegible] magis
[illegible]/ Sed nota quod ad
bonam conscientiam [illegible]
a cordis munditia [illegible] nos de
[illegible] septima natura et
[illegible] primo ad bonam [illegible]
[illegible] et [illegible] a cordis
munditia [illegible] septima et
hoc propter tria maxime [illegible]
quia deo placet [illegible] ad [illegible] in
hoc est voluntas dei sanctificatio vestra
[illegible] cor hominis [illegible] dei [illegible]
[illegible] cordis, [illegible] est quae [illegible]
quia [illegible] dei [illegible]
[illegible] diligit cordis munditiam [illegible]
[illegible] laborum suorum [illegible]
[illegible] ad [illegible] bonam [illegible]
[illegible] que a cordis munditia [illegible]
[illegible] nos debet natura [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] quod quaedam alia [illegible]
[illegible] et quaedam [illegible]
[illegible] cito [illegible]
veneno. quod [illegible] cito
[illegible] ad cor. Sic [illegible]
[illegible] largas [illegible] et [illegible]
cito veneno [illegible] quia

Nota

septima

natura

Iura

ex latitudine co[n]s[ci]e[n]c[i]e p[ro]ueniu[n]t p[e]cc[at]o ro
sensum / sed hu[m]ilis stric[t]is [con]s[ci]e[n]cias et pu
ras vix p[e]cc[at]o mortali mo[r]iu[n]t[ur] q[ui]a
a[r]titud[o] co[n]s[ci]e[n]c[i]e refugit p[ro]b[ab]i[l]e co[n]s[en]su
T[er]tio ad [con]s[ci]e[n]c[iam] bona[m] [con]s[er]uanda[m] in
ducit nos Canonica iure vnd[e] Aug[ustinus]
ad secundu[m] ma[n]ich[eum] eu[m] in Canone
sc[ri]pti xj. q. iij. dicit scr[i]pti de Augustino
quic[um]q[ue] libet sola me in o[cu]l[is] [con]s[ci]e[n]c[i]a
non accuset / De hac ma[teri]a lacius
habetur infra in t[er]cia p[ar]te metra iijo
precepto sub rot[ul]o Vimas etc. et ibi re
sponsu[m] obiectioni quia facit glo[sa]
in hoc Canone Scr[i]pti vel aut si co[n]
scie[n]cia que p[ro] cordis in[dici]a [con]s[ci]e[n]c[i]a
n[on] retineat facta vel vnda / certe
tam bene p[otes]t dici q[uod] autor n[on] ij h[ab]et
ijo metro asserit dicens Co[n]sciu[s]
ipse sibi q[ua]si velit dicere Si co[n]s[ci]e[n]cia
remordet q[uo]d curare debemus de laude
ho[m]i[n]um qui sunt co[n]sc[ii] malor[um] p[e]r nos
p[er]petratoru[m] et si n[on] remordet quid
habemus nos curare de obloquentibus
q. d. nichil et h[oc] est q[uo]d dicit glo[sa]
Gregorii in Canone Aut v[er]ba lauda[n]
ciu[m] xj. q. iij. ibi sim[i]l[ite]r dicit[ur] / q[uo]d
in o[mn]e quod de nobis dicit[ur] p[ro]p[ri]a tacit[a]
cor[de] debemus ad mentem tacitam ad
testem vel ad iudicem Quid enim
d[e]est mihi si o[mn]es laudant et [con]s[ci]e[n]cia
accuset . aut quid poterit nobis
obesse si o[mn]es nos derogent et
sola co[n]s[ci]e[n]cia defendat Et paulus
ij ad Cor[inthios] jo Gl[ori]a n[ost]ra hec est
testimo[n]iu[m] [con]s[ci]e[n]c[i]e n[ost]re / Item quia
fama falli potest [con]s[ci]e[n]cia nu[m]q[uam]
Et Seneca ep[isto]la xx dicit Bona [con]s[ci]e[n]c[i]a
turbam aduocat / et mala in solitudi[n]e
anxia est et sollicita / si honesta
sunt que facis o[mn]es sciant Si
turpia quid refert ne n[on] sciat si
tu scias O te miser[um] iudico si co[n]
tempne[s] hunc testem De ma[teri]a co[n]
sc[ienci]e vide s[upr]a in ij p[ri]ncipali p[ar]te c[apitulo] xxj
qui incipit / Dixi nouo q[uo]d ago
in p[ar]te veritas etc. Si quis aut[em]
quer[er]et de ro[n]e metri / dicendum est q[uo]d
huic metro in p[ro]x[im]o ro[ciocin]o assignari potest
p[ri]ma q[uia] vnusquisq[ue] facilius credit

de alio illud quod habet in se et q[uo]d
ipse facit et quia multi in occultis
aliis delinquunt ideo facilius credunt
q[uod] ceteri loquantur de malo suo
loquantur et h[oc] est q[uo]d Sap[ien]c[i]e xvij
scribitur Semp[er] enim p[re]sumit seua et p[er]
turbata co[n]s[ci]e[n]cia Secunda racio q[ui]a q[ui]lib[et]
scit q[uod] ho[m]i[n]es sunt p[ro]ni ad delectandu[m]
n[on] d[e]i in malefactis aliorum vm[qua]m vel
in bene factis / et scit p[er] se vel per falsitate[m]
ac[ti]o[n]e[m] q[uod] sunt p[ro]mpti ad delectandu[m]
in malefactis aliorum Ideo si h[ab]e[t] est
sibi male co[n]scius et videt alios
secrete loquentes facilius credit q[uod] ma
le loquantur de eo Tercia racio est q[ui]a
vnusquisq[ue] scit q[uod] malum debet ro
nabiliter rep[re]hendi et puniri debet
tam christianus obs[er]uantib[us] p[er] illos ad
quos spectat de iure diuino vel humano
et ideo qui aliquis est sibi male co[n]
scius dum videt alios inuicem secrete
loquentes facilius credit q[uod] loquantur
de malo q[uo]d commisit vt ipsum rep[re]hendat
et corrigant Pro ulti[m]o metri[s] standi
intelligencia magis in speciali potest de
tali ro[n]e queri vel inuestigari
vtrum liceat contra co[n]s[ci]e[n]ciam erroneam obli
get ad faciendum aliquid vel dimittendu[m]
Dicendum est q[uod] credens se teneri ad aliquid
et n[on] faciens incurrit [con]temptum / et faci[en]s
illud q[uo]d putauit p[e]cc[at]um peccat sicut
glosa sup[er] illud ad Ro[manos] xiiij Omne
quod n[on] est ex fide p[e]cc[at]um est dicit
Omne q[uo]d fit contra [con]s[ci]e[n]c[iam] edificat ad
gehennam Sumptum in decretali litt[er]as
de resti[tucione] spo[liatorum] Et lucas xj Si oculus
tuus nequam fuerit / totum corpus tuum
tenebrosum erit / manente igitur co[n]s[ci]e[n]cia
erronea / homo p[er]plexus est n[on] tamen simpl[iciter]
quia potest et debet talem deponere
co[n]s[ci]e[n]c[iam] vel p[er] se vel p[er] alium consilium
Ad hanc sentenciam concordat Thomas in p[ri]ma
p[ar]te s[ecund]e q. xix. articulo v. vj. et iijo
p[ar]te p[ro]ut patet vtilitas questi[onis] / Nota secundum
theologos et Canonistas q[uod] homo co[n]
scienciam debet ita habere vz. solidu[m]
firmam / decenter examinatam . et sequentes
expurgatoriam confidenciam co[n]s[ci]e[n]c[i]e debet
esse p[er] doctrina[m] h[abe]t vij. Omnis qui

audit verba hec et facit ea assimilabitur
viro sapienti qui edificavit domum
suam supra petram. Unde sciendum
est ne ista domus sit enorme fabri-
cata, nimis lata vel nimis stricta
contra omne quod fit contra conscienciam edificat
gehennam. De vesti. spon. li. iii. Et
errant nimis aliqui sacerdotes et
alii quamplures qui sibi faciunt
consciencias aliquando nimis largas et
aliquando nimis strictas, credentes solos
ipsos in bono statu consistere via ac
et qui opinionem diminissa. Et
videte quam periculosa est enormia con-
sciencia. Dicitur enim doctores quod detrimentum
consciencie plus obligat quam plani precepti
Et omnis consciencia sive erronea sit sive
recta est obligativa. Et veniens contra
rectam conscienciam facit contra id quod credit
esse a lege dei prohibitum que forte
eum magis obligat ut est dictum quam
plani precepti. In hac domo ultra ypo-
crite lectum parat. Quod quiescere in
eo minime possunt, quia non parant
ut debent. Ponunt enim quod durius
est sub capite et quod mollius sub
pedibus. Talis lectus est male
paratus, et ideo ut dictum est quiescere
in eo minime valent. Moraliter in
hoc consciencia est caput. Sensualitas
est sicut pedes, ergo qui in sensualitate
delectaciones ponunt et quiescere parant.
De hac materia vide late [illegible] in questione
sequenti que incipit Unde consciencia enim
etc. Ipsa domus consciencie debet habere decens
ornamentum valde gloriose et artificialiter
ymaginibus virtutum, scilicet virtutes quas
nos possumus pulcherrime depicta. Unde
Augustinus li. v. contra Julianum quod rex quidam
cypri deformis super cubiculum pulcras
ymaginibus depingi fecit ut per earum
aspectum conciperet pulcram prolem
Moraliter lectus rex. Unde est consciencia
vel memoria sensualitas uxor, et ideo
si pulcram prolem virtutum volumus generare
domum consciencie virtutum ymaginibus depin-
gamus et sic non per duce penitencie

domine dilexi decorem domus tue. Tractatur
autem quod quedam regina alba genuit
que ut fertur nigram prolem dicitur
peperisse, et causa hec deformes et nigras
ymagines quas in thalamo sepius
inspiciebat depictas. Unde moraliter
... domus consciencie debet frequens
expurgationis et contritionis confessionis
et satisfactionis scopam. Secundo non
est ad aliud remedium fugiendum. Unde
Augustinus super Johannem: Non fugit supra
mala consciencia non est quo eat. Sequitur
se et non recedit a se, peccatum enim quod fecit
intus est. Unde audi consilium. Si vis
fugere a deo ipsum fuge, peccata scilicet confitendo
non latendo confitere delicta. Late non
potes revocat [illegible] xx. Ethymologie
Dedalus fecit consimili quidem domum que
laborinthus vocatur cum viis tam
variis et parietibus ita perplexis quod nullus
eam intrans absque fili globo exire
non potuit. Ubi laborinthus nominabatur
labor enim non modicum erat videlicet
ingrediendo. In hac ergo domo Dedalus
posuit quendam intus reclusit monstrum
quod quidem monotaurum nominabat
quod erat medius homo et medius bos
ca vane m. videlicet cum in perpetuum
pasceret et iniquum inde exiret. Moraliter
quidam intrans domum [illegible] scilicet diaboli
perpetit quod aliquis aliquod monstrum id est peccatum
perpetravit illius consciencia fuit qualis
fuit Dedali domus perplexa, quia illud
peccatum intus abscondit et sibi tot
vias perplexas parat et parietes ob-
sistentes, nunc de timore nunc de pudore
nunc de negligencia nunc de corporis acrimonie
et confessionis dilacione, quod ibi illud
monstrum scilicet peccatum occultat adeo quod vix
confessor intrare possit nisi cum lini
globo operatur cum confessore omnes
interrogaciones ad illud peccatum spectantes
multiplicare evolvere ac se revolvere
antequam se velit recognoscere id scilicet
monstrum commisisse nec se scriptum generaliter
vel manifestare. Ad tantum peccator omnino
facere debet quia omnia peccata mortalia

et occulta pandere debet et apte con
fessori suo ostendere et denudare, ut
pulchre in versibus sic. 1 ael y sepulture
Omnia que sunt in domo mea sunt in
dicare et inutile est quod non monstra
verim est salus confessionibus. Tercia
prudencia quilibet nosse debet, quod qualem
constare domum edificavit in hac vita
talem inveniet in alia, quidam edi-
ficant sibi domum de auro et argento
et lapidibus preciosis. I ad Cor iii
fundamentum aliud nemo potest ponere
preter id quod positum est Jhesus Christus
i q i ad paulus Si quis autem super-
edificat super hoc fundamentum aurum
argentum et lapides preciosos etc.
Moraliter per hoc fundamentum fides intelligitur
per aurum dileccio dei que incomparabilis
est sicut aurum fides cum suis angulis
evacuat alios et sibi succedit
melius salvet eciam peccatores. Caritas
autem non evacuat quam caritate nil
melius succedit ut quia ipsa caritas
que deus est. Per argentum intelligitur
dileccio proximi. Sicut enim metallum
preciosius est post aurum et argentum
sic mandatum maius post mandatum
de dileccione dei mandatum de dile-
ccione proximi. Matthei xxii. Diliges
dominum deum tuum hoc est maximum et
primum mandatum. Secundum autem simile est
huic diliges proximum tuum sicut teipsum
Per lapides preciosos intelliguntur opera
bona que esse debent lucida per
rectam intencionem, solida per perseveranciam
et virtuosa per caritatem, vacua alias
nullius virtutis essent. I ad Cor xiii.
Si distribuero omnes facultates meas
in cibos pauperum, caritatem autem non
habeam nichil michi prodest. Item legitur libro
Reg. 6 c. omnes autem columpne
eius aureas columpne marmoree que
fundate sunt super bases argenteas
quidam. Hii autem super hoc fundamentum
edificant lignum fenum et stipulam, per que
fundamenta intelliguntur tres differencie
venialium quorum quedam sunt in esse

et consuetudine. Et hec per lignum designantur
quia gravia et de facili tremebilia
quedam sunt in quadam consuetudine et
ista sunt leviora et hec per fenum de-
signantur quedam vero accidunt ex
quadam surrepcione et hec sunt le-
vissima et signantur per stipulam. Et de
hiis paulus subdit cuiuslibet autem uni-
uscuiusque opus sit igne probabitur. Et ulterius
probat in dicto ii c. ait ergo dicit. Et de
pec. dicitur v Si cui inquit per incendium etc.
Dum fueris felix que sunt adversa
caveto. Rebus eodem cursu re-
spondent ultima primis. Dicitur
octavus auctoris precium metrum
Cum fueris felix etc. Postquam auctor est
in priore parte precepto probavit eruditam
vitam. Pusillos a dei cultoribus ingere-
simus removentia. Nunc vero in parte
precepto probat eudemonica inducens ad
suum vinculum a ... sic pradisi felicis
salus per ... qui quidem nulla parte
dicta innuatur per quam firmiter cuilibet
videtur futurum dignum esse cuiuspiam feliciter
sit. Huius autem officium est quod pertinaciter
et prudenter firmiter procedere debet. Boecius
de philosophie consolacione docet aliis
prudencia hac virtute appellat dicens
Non quod ante oculos situm est sufficit
intueri, rerum exitus prudencia metitur
per hanc cum virtute iustum cont fortune
mutabilitatem et diversitatem nobis
providere, quia sepe de statu prosperitatis
in statum adversitatis mutatur. Et ideo
ergo auctor inquit dei cultorum esse
providum et ita contingencia futura
providere et premunire ne de rota felicitatis
prius cadat in mala sive dyabolica
temptamenta que sunt spiritualium
virtutum vulnera de quibus sic inunge
non possit. Et hoc fieri nequeat nisi
providencie clipeum fiat providente et
ac premunitus sibi ... firmare
sit inquantum nos tollamus mundi
mala suscipimus si tamen de providencie
clipeo munimur. Ideo ad hoc exemplis
inducat nos plus precepto dicens Cum
fueris felix etc. Sciendum vero huius primi intellec-
intelligencia ac observancia est ...

sciendum quod istud preceptum super exponi
potest sensu duplici intellectum unde
insurgeret moralis et specialis. Primo
exponi potest moraliter ut dicatur Eccl.
felicis filio .i. beatus et ille beatus dici-
tur sum beatum Jacobum qui divitias temporales
negociis vilia mutat de apice et munda-
num mundus sequens pulsis malis
et mundo potest pauperum se spiritu
et operibus glorificatur vel ille sensu beatus dici-
tur esse beatus. qui fide splendet quod spe gau-
det, qui caritate fervet. qui temperan-
tia nitet. qui prudentia lucet: quod iustitia
eminet, qui fortitudine pollet, quod humilitate
redolet. et qui perfecte influit, nec
tenue gingat felicitatem, qui desiderate
dirigi perfecte beatitudini aut fulgentius
Et ut fulgorem sine lumine pateat
potest tali persuaderi ratione Iustitia
cum perspectiva probabitur quod oculi per
speculum in speculo generis facies per
speciem et altitudines videntur ...
indicat oculus dextrum res sinistras de speculo
quod dextrum est esse sinistrum, quod superius
est esse inferius, et quod deorsum est esse
sursum. Sic et si nos consideremus
oculus sensus dextere facie speculum
de rebus inducet ea que videntur ...
sinistra .i. adversa dicit esse adversa
.i. prospera ac ex contrario utilitatem
adversitatis et prosperitatis perdere atte-
dendo. ac ea que sursum videntur
asseret esse infima et econverso .i. su-
periora esse vilia et humilia preciosa
Et ideo significanter dicit Job xlii o
dicam aquiloni .i. adversitati da et
austro .i. prosperitati noli prohibere quia
ea que videntur adversa sunt prospera
et dant nos deo et que prospera sunt
adversa et prohibent nos a deo Et ideo
Genesis xlviii significanter legitur quod pa-
triarcha Jacob benedicturus filios Joseph
cancellatis manibus sinistram manum
posuit super manasse qui erat in
dextera et dexteram super effraym quem
Joseph collocaverat in sinistra. Cri-
minantur ergo divites huius mundi qui

gaudent tenere dexteram prosperitatis et felicitatis
in presenti ne sinistram teneant in die iudi-
cii et nunc est in presentia dei. manu
igitur cum qui ultimo imperavit signat
divites qui dei sunt in iacentes pariter
est ad sinistram, pauperes enim posuit
deus ad dexteram, sed malos divites
ad sinistram. Ideo Gen. xlviii dicit legendo
dicendum .i. pauperes qui in mundo vivunt
cum divites in dextera eius, et de sinistra
illius divitie et gloria .i. divites et
gloriosi in dignitatibus constituti in terris
que dei providentia sunt future actionis
et punitionis premia. Sic etiam vidi Jacob
in cancellatione manuum significatum et
angelus in apocalipsi predicit Apoc. x.
vidi angelum descendentem de celo et po-
suit pedem suum dextrum super mare, si-
nistrum autem super terram, Quia enim in presenti
temporis suos adversitatibus et pressuris exponit
quos tamen in dextera glorie collocare dis-
posuit. Sic ergo ad pauperes spiritus
oculos dirigendo videtur nobis dextera
sinistra et econverso multiplex apparebit quod
deorsum videtur esse sursum. Et econverso
veram scriptura sacra benedicit pauperes et
exaltat. Matt. v. Beati pauperes spiritu
Sed econtra divites ad miserias et de ...
agite nunc divites plorate ululantes
in miseriis vestris Jac. v. De miseria di-
vitum et pauperum vide plenissime B
in sua consolatione libro ... xxxviii qui
incipit dicere primo quod ... minimum
sed hominis animum, et hoc quoad divi-
tes; sed quo ad pauperes subsequenter
vide B in eodem libro ... xlviii qui incipit
dicere primo quod egestas omni anima ...
tamen vel ... speculo ... ...
... qui ... ...
et principes ... super ... ...
x. cum enim principes ... ... et ...
variis hominibus sunt multis calamitatibus
et miseriis incrapati describit Valerius
maximus libro vii ... et de ...
... quodam rege ... ...
qui traditum sibi dyadema priusquam
capiti imponeret diu consideravit et
dixit. O pannum magis nobilem quam
felicem quem si quis penitus cognosceret.

De na[tura] Circ[ii]

quum vultus falluntur nubibus et pectus
et mitescit est refectum, Ecu quod
natura nequaquam lenaret. Unde de
hac prudencie virtute possidebat qui
a tergo videtur supinus et mentiens
iudicabat. Et hoc est quod sine
dubio intendit auctor cum dicit Cum
fueris felix i. in dei gratia et prospe
ritate et aliarum virtutum cumulatione
cauto que sunt adversa i. ne im
das ut est dictum in mala futura
sive diabolica temptamenta. Ego dicam
vadunt cum nobis quod ericius animal
medium et spinosum ventorum pro
gnoscit pericula. Unde dicitur de quodam
in Constantinopoli qui per ericium
quem in domo habebat cunctos ventos
futuros marinariis predicebat, nec
poterat fore. Unde hoc facto ff
erat cum ericius suo foramina
in caverna unum contra ventos
septentrionales ad quod confugiebat
in calore. Aliud contra australes
ad quod confugiebat in frigore. Sic discant
ergo ab ericio nostri futura mala
et pericula ne venire temptacionum
et tempestatum involucrum nec
adeo graviter insiliunt. Ut deus
contra nos motus deprecat dum
plenius de hac materia vide B in parte
perfecta perfecto iiii. Consilium esto
in fine Ecclesiastico composui per tempaliter
ut dicitur. Cum fueris felix i. in
prudentia et prosperitate constitutus que
sunt adversa i. prosperitatem gratia ca
veto i. tibi provideas et caue ab
adversis providencia futurorum iuxta
illud Eccl xi Memento paupertatis
in die habundancie et in die bonorum
ne immemor sis malorum. Tales plures
inveniuntur. Sunt quis felix est in
hoc mundo, aut qui sanus corpore
divicia copiosus et natura dotat.
Vel aliter non fuis felix licet per duos
generibus genere expo i. dives
Ubi sacietate quod divicie si non con
iunxerunt cuius nobilitas potentum
non faciunt hominem felicem. Unde

Ipsius vidit divicias in nobilium for
tunarum intercessione felicitate ergo fe
licitatis i. divicie duas debent
habere comites. Scilicet potenciam
et nobilitatem. Unde Augustinus de civitate
dei hinc hominum vitam invenit magi
strum est ad talem felicitatem luctum
ne illiciat ne corrumpit subtrahat
magnum neque ad illam lucrum et
non ab illa dampna. Hoc optime sine
faciebat qui dicebat, Fy omnibus
misericordiam sive scio Guiliam reforma
philippum magno et glo super Ecclesiasticum
libro vo. Omne vir. Magna ars
est et mira sicut dispensa que
est toto corde vivere studendum sive
sustinere prospera et adversa. Hoc valde
bene faciebat plurimus Socrates ut
ut in libro vo de vita et moribus
philosophorum dicitur, quod in persecutionibus
et molestiis ideo in mitius potuit
utpote cum mundialiter cum tempor
erat. quod non in adversitatibus cum
tristicia nec in adversis alacrioris
videtur. Sed virtute prudencie licet
aliud unde vide B in parte perfecta in pro
cem et sic perfecto. Vide consule et
ibi potius de materia. Fortissimum
ad vincendum intelligencia et obsequencia
harum est sciencia quod tota mundialis
fortune certo volunt. Unde experimento
quidem mutatur fortune variabilem et
impetuosam considerans auctor. Forma
fortune variat ymaginem lune
Crescit et decrescit in eodem sistere nescit
ratio cum multa prosperitatis in adversitatem
et econtra. Hoc recitat auctor in li
ne to dicit Nos eadem esse vides
i. non similes fortune successu qui
nuper in eodem statu permanet
quod prosperitas quod adversa credet
primus alteri huic hinc grauit
quod Boecius de consolacione dicit de
gradu stabili non cadit ille gradu
qui dicitur. Ille qui cecidit de prosperitate
in adversitatem non erit in eodem stabili
gradu quia felix non cadit. Hoc recitat
hoc Boecius libro vo de philosophia consolacione

pa ps mea

De mutabilitate fortune

Hinc contra ludum ludens hac
rotam volubili orbe versamus ut
summa infimis et infima summis
mutare gaudemus. De huius autem mu-
tabilitate et volubilitate Egesippus libro 1o
regest' sic inquit: Dum omnia in hoc
mundo mutabilitatis ordo corrump-
it excellentiam prosperis nec frangi
adversis debemus humiliari discamus
quamquam delinquimus et exaltati adu-
lari memores quod humilitatis an-
choram et mente teneamus quia
nichil est stabile in hac vita
sed ut viator nunc per plana, nunc
per ardua, nec est ita sed quod per
quod discamus ut civis dona fortu-
ne vivis, quanto humilis arte
gubernandi, navem mare tranquillum
non ostendit et obsequiis decentibus
si aliquid adversum evenit, oportet
qui navem perducit turpis naufragii
videtur nec gubernaculo fluctus cre-
puit qui plurima tela dedit.
Ille vero laudandus est qui potius
providet et resistere novit. Si in-
nosius vult de fortuna bona et mala
verius acquirere vel scire investi-
gare, et quod tamen hic tenendum sit vi-
deat quae sententiam prophetis descri-
bunt. Et in libro de bona fortuna
c. a. d. quod bona fortuna est una
quaedam impetuosa in dicens anima
absque processibus absque ratione et hu-
mana provisione. Unde in casibus
fortuitis videtur omnibus manifestum
sensibus quod in diversis non potest homo
provisionem habere nec eorum assignare
causas. Ratio est quia hic finitum
et complexus ignorat incerta et
occulta quaedam per se aut divino se-
parata, ex quibus potissime divina
bonitas ad fortuitorum felicium et
infelicium influentiam anima et causa
totius mundi operatur. Ponit ergo causas
omnes quibus voluntas divina venio
ad huius fortuitis et influentiis.
Hoc est autem quod stupet et clamat
apostolus ad Romanos xi dicens: O altitudo
divitiarum sapientie et scientie dei. Vel

expressa quod est dictum de fortuna prospera
est ex intellectu de adversa quod dictum
est quia causa est vera quod adversa et
prospera infra dei voluntate mensuratur
quae, quamvis aspera sentiantur, quod per illam
infirmitate vel alia infortunia
lesionem multiplex quod deum videt
talium provenire infra prodesse ad pro-
bandas vires utiles et de futuro
succedit. Hoc autem probat in suo
de consolatione Boecius in libro 4o dicens
Cum omnis fortuna aut remunerandi
exercendi vel corrigendi puniendi
vel improbos causa deferatur. Omnis
namque fortuna est bona quam
constat esse iustam vel utilem.
Adiciunt quod in morbos et tunc
divine provisionis et voluntatis
fortuita vel alia impedimenta
et ipsorum occulta et inexplicabiles
causas et cavendas quaerere
et eas quemquam qualiter talia
prospera vel adversa fortuna vel
tale indicium voluntatis vel
permissionis divine contingit in ipso
quoniam sue per totum perficiat
ipsum superne experientie voluntas.
Anima sicut loquitur magister in 2o sen-
tentiarum divine voluntatis causa
est tamen investiganda, quare sit
secundum perfectam iustitiam divina ratio iusti-
tia in sententiis sunt Ecclesie
in libro de pacientia dicit: In omni
re que miserie accidit vita pala
tamen inicio non cogito quod ab illo
solo procedit cui nichil nisi quod
iustum est placet. Expedit vero
notum potest quod optima est placata
quae sit per suum gradum ad potu
nostrum omne bonum. Hoc loquitur et
notatur in Canone secundum decretum
q. 1. et in multis adversis sola
dispensatione dei recipiendum est et
sacratum ut in Canone in multis
xi q. iii. Sed nota hic in angelis
et viris aliquos habere peccatis
respectus mundiales felicitates descendunt
ac per felices bonitates et displicentes.

Falsa

Primo namque terrena sunt falsa quod sic probatur
Illud enim quod verum non est falsum, non est duplex
non est nec vanum, Christus qui est verus
Johannis xiiii° Ego sum veritas et concludit
falsa vana et duplicia id est amicum terrenorum
que quidem terrena sunt falsa et mendacia falsa
Jeremie xvi Vere mendacium possederunt patres
vestri. Et Job Si mundi oculo videt
apparet nichil in eo quam falsitas apparuit
quod sic probatur quia quidquid in mundo est
aut preteritum est et iam non est, aut futurum est
et nondum est. Secundo quod mundialia terrena

Vana

sunt vana propter principium quia de nichilo
facta sunt, et propter medium quia multipli-
ci mutabilitate sunt fluctuantia, et propter finem
quia cito finiuntur. Item in vero Cuncta sub-
iacent vanitati quo ad medium, de terra facta
sunt quo ad principium et in terram pertran-
seunt quo ad finem ultimum. Tertio hec

Duplicia

mundialia terrena sunt duplicia, ille
censetur duplex qui aliquid promittit et
aliud facit. Mundus enim promittit amatoribus
suis scilicet longevitatem, satietatem et sanitatem
Ista enim promisit illi qui dicebat Luce
xii Anima habes multa bona re-
posita in annos plurimos ecce quanta
longevitas, bibe et comede ecce quanta
satietas, sed male attendit quod sibi
promisit, quia dedit ei brevitatem, ariditatem
et vanitatem unde sequitur O stulte hac
nocte ecce quanta brevitas repetent
animam tuam a te scilicet demones ad penam
ecce quanta ariditas, que autem congregasti
cuius erunt tua non quia nichil depor-
tabis ecce quanta vanitas. Sed bene
generaliter quod dicit Jeronimus in canone Ne-
ne in fine xxxvii di. ubi sic dicit Ille
qui divicias possessionis et nupcias querit
et qui hereditates captat alienas
et qui opes congregat et congregatas
cui sit relicturus ignorat, talis vita
potest inexcusari et vanitate plenus
Et hoc est quod dicere intendit auctor
cum dicit Non cor cursu videns
ultra primus nec tunc habet locum
quod dicit Jeronimus in canone [illegible]
[illegible] di. q. O [illegible] ad [illegible] si non
respondent ultra primus

Cum dubia et fragilis sit nobis
vita tributa In morte alterius
spem tu tibi ponere noli
Istud nonum auctoris precep-
tum Cum dubia et fragilis et post-
quam auctor in proxime superiori prece-
pto premunivit ad vite prudencie
mediante per quam quidem vite mediante
dei cultor per prudenciam contra mutabili-
tatem atque fortune diversitatem que sepe
de statu prosperitatis in statum adversitatis
mutatur et hoc quantum ad duplicem
scilicet moralem et temporalem. Nunc
vero in presenti precepto subiungit pre-
munimenta ad ipsam prudenciam virtute
mediante per quam nos instruimur prudenter
nobis ne de fortune mutabilitate
quo ad mundialia confidamus verum ponit
quo ad vite humane labilitatem et fra-
gilitatem, et hoc per mortis consideracionem
Nam quia plerumque aliquis plus quam
debet spem suam ponit in aliorum
morte sperantes per ipsorum mortem
fieri posse ditiores vel et potentiores
aut quod morte eorum desideratis, vel
quibus [illegible] quod est contra virtutem bonam
spem in alterius morte ponere vel
et ponere quod est contra dei cultorem a
quo cultu quo toto retrahere
auctor volens dei cultorem ab hoc
reprehensibili vicio admovere et ad
proximi dilectionem inducere hoc suo
precepto prohibet [illegible] dicens Cum
dubia et fragilis quasi velit auctor
innuere Cum vita nostra dubia sit
et fragilis et sicut tamen potest
quam alterius vita in tua morte
sperari quia tamen non potest
quam ipse. Et quia fragilis est et
[illegible] vita tributa est nobis a deo
[illegible] fragilis id est ducenda [illegible] ut non
ponas spem in alterius. Prohibuit
enim mors intelligencia ac [illegible]
[illegible] est [illegible] quia auctor
de vita [illegible] et [illegible] dicit [illegible]
Cum dubia [illegible] tibi [illegible] hec
dubitatas [illegible] eventum mortis non

consistit, quia sic certissima est quod
homo vivere non potest. Unde
[illegible] in p[salmo]: quis est homo qui vivet
et non videbit mortem? et [illegible] dicit
nullus, quia statutum est hominibus
semel mori, dicit apostolus ad Hebreos.
Sed est dubia quantum ad duo, scilicet
quantum ad moriendi modum, et quantum
ad tempus vel etatem, quo adulter[ius]
facit optime quod in hystoria antiqua
[illegible] veritatis de illo sancto patre qui
postquam diu orasset ut deus dignaretur
sibi ostendere qualis esset mors,
audivit semel in nemore quendam
sonum horribilem, et ad se vertens
et intuitus egressus est cellam et
respiciens vidit bestiam habentem corpus
asininum, caudam ceruinam, pedes equinos,
faciem leoninam, dentes deuinos (?),
diversos ungues cornuum, et tria habebat
capita horribilia. Moraliter hec omnia
convenientes sunt effectus mortis que
per hanc bestiam designatur. Nam per corpus
asininum datur intelligi quod mors
omnia ut asinus portat, quia
deo [illegible] sive egreditur sive non, demonibus
corpus [illegible], divicias parentibus
vel amicis. Per caudam ceruinam datur
intelligi mortis agilitas, quia
sicut cervus agilis est, ita mors
ubique saltat, nec interficit unum
in Lombardia, nec alium in Francia
et nunc saltat in ista domo, modo
in aliam. Per pedes equinos datur
intelligi remorsus conscientie, quia sicut
equus est ad bellicosum, sic mors
facit animam pugnare cum deo pro re-
morsum conscientie et de omnibus
actis reddendo rationem. Per faciem
leoninam datur intelligi inmunditas (?)
mortis, quia sicut leo nullum
timet nec pauperem nec senem nec
principem nec nobilem, nec divitem
nec fortem nec planum nec [illegible]
sic nec mors ullum timet et hec
designatur per illum plutonem
qui apud gentiles dicebatur deus
mortis et inferni qui habebat tria

De Vite fragilitate

capita ad designandum quod caput ha-
bebat in tribus etatibus, pueritia
iuventute et senectute. Per ungues
cornuum datur intelligi quod mors facit
omnia, facit imperatorem et pauperem
[illegible] nascentia facit ad lectum
primum [illegible]. Omne quod nascitur
moritur. Per diversos dentes ca-
ninos datur intelligi varia genera
mortis diversitatis, quia mors diversi-
mode interficit, nunc gladio, nunc
in mari, nunc de febre, modo de
veneno et sic de aliis. Per vocem horribilem
vero datur intelligi mortis fallacia,
quia aliquando ostendit velle aliquem
mori et non moritur, et aliquando non
mori et subito moritur. Et propter tanto
monet nos dominus vigilare. Luce
[illegible] dicens: Estote parati quia qua
hora non putatis filius hominis ve-
niet. Et ideo nil certius morte
et nil incertius hora mortis. Sic
auctor quo [illegible] incertus ostendit
vite humane fragilitatem et penetra-
bilitatem quod est quod dicit: fragilis
tibi semper est quod fragilitas et
penetrabilitas vite nostre optime com-
prehendi potest per hystoriam que
habetur in speculo [illegible] de
Allexandro magno de quo ibidem
legitur quod [illegible] de bello in quo
obtinuit contra Darium regem Persarum
et Babilonem applicuisset, ut esset
in cena in regali pallacio, quis
quidam incognitus intulit regnum au-
rum, et habuit unde voluntas sua
[illegible] imperatoris peteret, illud re-
quiescens [illegible] quo [illegible]
[illegible] anhelavit, [illegible] paululum
[illegible] brevis [illegible] / qui [illegible]
semel tenuit / et volens ad
[illegible] redire, [illegible]
non potuit et mortuus est.
[illegible] non modicam admi-
rans, [illegible] illa [illegible]
[illegible] quid signaret [illegible]
in qua nocte vidit quendam
[illegible] q a [illegible]

ho (?)
[illegible]
2

homo erat sed mortuus / a tongria
insula bestia que vincebat / sicut dictum
monstrum alexandro deportatum quo viso
adhuc magis timuit / propter hoc omnes
sapientes et astrologos quesiuit ut ei
dicerent quid hec ista duo dicere vellent
qui omnes concitus duobus concordauerunt
quod finis huius vite immineret de proximo
propter quod unus eorum pro omnibus sic interpre-
tatus est dicens / quod aurum totum or-
bem signat / et dominus ipsum infans
alexander est dominus rediens ad nidum
unde processerat mortuus est / et ita
tu alexander totum orbem transisti modo
redis ad nidum generationis / ideo dies tuam
finiuit vitam / in cuius regnum perpetu-
aliter monstrum / et istud est quod a ton-
gria superius est mortuum / licet sit bestia
tamen signat personam que est scilicet bestia
tui successoris contra bestie / tu mortuus
es et ipsi dominentur sicut designat monstrum
quod vidisti. Cumque hec alexander audiuit
celum aspiciens suspirauit voce magna
clamauit dicens heu me semper magne
deus quam exiguum et fragile munus
est vita hec eadem cum tam diu viue-
re dulce que in mundo vsabant tortis
complexum. Ideo tu morbus qui de
morte longeuitate confidis ne tardes con-
uerti ad deum nec differas de die in
diem subito enim venit ira eius etc.
Unde gregorius libro registri. Cursum
velocissimum et fragilem nos vite tra-
dentes loquitur sublatar forte. Vita
una nauigantis similis est. Nauigans enim
nauigat siue stet siue sedeat siue iaceat vadit
in pulsu tamen nauis ducitur. Ita et
nos inquit ipse siue vigilantes siue
siue dormientes siue ambulantes siue
volentes siue nolentes per momenta
temporum ipso cursu ad finem duci-
mur. Et hoc est quod sapiens in scrip-
to longum et tam breue est tempus vite
nostre. Declarat ergo vite humane fra-
gilitatem pulcre loquitur tullius libro primo
de oratore dicens O fallacem hominum
spem / fragilemque fortunam et inanes con-
tenciones nostras que in medio

spacio sepe franguntur et corruunt et
ante in ipso cursu obruuntur quam
portum conspicere potuerunt. De materia
vide hec in uo speciali parte 2a qui
incipit dixi etc. et ultra quod ex
fans nobilibus etc. Et hoc est quod
sine dubio vult dicere in hoc primo
metro auctor dum dicit / Cur dubia
et fragilis etc. / Consequenter si nescis quod
possis in morte alterius tu tibi
spem ponere noli. Pro cuius ergo sui
intelligencia et declaracione est sci-
endum quod in solo deo ponere debet homo
spem suam non in alterius morte vel
vita vel etiam diuiciis seu temporalibus
rebus. Dicitur enim dictatur quod duo
principalia sunt que aduersantur virtuti
spei / primum est diffidencia de deo secundum
est confidencia in creatura. Diffidencia
de deo quod desperacione pertinet quod est
peccatum in spiritum sanctum. Unde super id
Genesis iiii. Maior est iniquitas mea
quam ut veniam merear, dicit glossa
desperacio est blasphemia in spiritum
sanctum. que non remittitur in hoc seculo
nec in futuro / quia aut deum nolle
dimittere / aut non posse / tamquam
aut omnia non possit / aut saluti
inuideat aliene. Confidencia vero in
creatura triplex est: Prima est presumpcio
sine confidencia de se. contra quam proverbiorum
xxviii. Qui confidit in corde suo stultus
est. Secunda est confidencia in homine contra
quam Ieremie ix. scribitur unusquisque a
proximo suo se custodiat / et in omni
fratre suo non habeat fiduciam.
Ieremie xvii. Maledictus homo qui con-
fidit in homine. Tercia est in diuiciis
contra haut loquitur gregorius super Iob
de creatore desperasset si spem in carne
posuisset / Ille vero qui spem in
alterius morte ponit de se ipso presumit
et confidit quia post illum viuere credit
et illius diuicias vel dignitatem
in perpetuum possidere. Cum tamen di-
cat gregorius ficta quippe spes est
huius seculi leticia / quia que hic
amatur nil sustinatur manifeste

Sed illi felices sunt ait Seneca quibus
deus spes est omnisque fiducia de
Christo dicta sunt Sed nota quod tria
sunt maxime ad hanc virtutem moventia
nimirum alleviat nos pensatis rationibus
Primum est divina magnificencia de summo
honore omnium constituta in nullo penitus
diminuta. Secundum est utilitas magna
ex ipsa causata. Tertium est Canonica
institutio. hec Primum patet destinata
ac est in quid facietes prudentia
Primum quoniam in deo et non est in aliquo
alio sperandum qui in potentia in
sapientia et in bonitate est summe laudandus
et primum primum in quo omnis vir sapiens
spem suam ponere debet ut in summo
potenti cuius est iuvare et in summo
sapienti cuius est scire et in summo
benivolenti cuius est posse facere et
velle Videtur summa stultitia atque
insania dementia quia princeps in
forti ciuitate vel castro sperat sperat
dives in auro et argento sperat in
exercitu magno sperat iudex in proprio
consilio sperat advocatus in astuto
et callido colloquio sperat miles in
bono equo sperat pugil in robore
suo magno et in astuto bellandi
artificio sperat sagittarius in arcu et
gladio sperat fur in dolo sperat
uxor in viro sperat sophista in argumenti
et callido verbo dyaletico in probabili
argumento sed plus sperat in argumento
necessario concluso ex propositionibus per se
notis et licet se habeant ista ut plurimum
istarum rerum experientia quia tamen omnia
talia sunt vana non solida non
sustentare valentia. ideo in eis spem
ponere est summa dementia. quando
denique inter creaturas homine melius quid
nobilius quid excellentius fortius et tamen constat
esse vanissimum ut dicit psalmographus
Universa vanitas omnis homo vivens
et si sic est de homine creatura dignissima
in cuius morte spem vitis ponere
ut noster auctor dicit quid est de qualibet
creatura et si omnis creatura dig-
nissima est vanissima sperandum quo

est in ea est cum verum ut dicit Hugo
Ideo non placet nimium fulcimentum
ut labentium quietem ut continent ple-
nitudine. De hac materia lege latius
super in ii perlicitali parte questione xli qui
incipit Duxi se quod dua studia
actatis pardena in medio
et ibi vide si placet. Sunt autem fa-
tuus esset qui super fragilissima aqua
super pontem vitreum audet pertransire
Sic hec vitro fragilior sunt licet
de christianum pluribus quia vitrum uno
ictu hec autem frangit mille modis
stultius est ergo qui spem in alterius
morte ponit cum ipse fragilior for-
sitan sit ille de cuius morte sperat
cum vulgariter dicit Tam agnus quam
ad macellum vadit quam ovis. Vide
est igitur dilectissimi considerandum nobis
nec est sperandum in vano vel in solido
qui enim non sit fixus super cumbus non
in se continet vacuum sed est soli-
dissime firmitatis cui qui innititur
fixus non timebit nec timet impul-
sum ventorum qui impetum. Flumen
domus illorum cuius est super petram
firmissimam et solidum fundamentum
sed illa est ad ruinam disposita
que super arenas instabiles est fun-
data sicut in proposito Secundum ad hanc
virtutem motivum est utilitas magna
ex ipsa causata quod sperandi potest
ordinari Nam primo spes est in dubiis
et periculis firmamentum et stabilimentum
ex qua causa dicitur esse anchore
similis que navem regit et procellis
illesam facit in vertiginibus fluctibus
esse firmam Et hec causa eadem similis
est hoc tamen pisanto tempore primo
virtute maxime qui navi dum undis
fluctibus iniicit eam ita reddit immobilem
ut moveri non possit Sic spes firmum
subiectum in temptationum periculis in-
mobilem esse facit Secunda spes est
omnis boni premonitiva nam omnes la-
borantes omnes bellatores omnes merca-
tores omnes ac perunctor ad sperata

respirant et in spe omnium quedam vita
sicut in anima tota valuit, const-
ancia tamen durante stabilis manente
quia per illa valuit. Tercius a verō
tute dicitur, nocte est ac ut anne
mobile fundatur in aquo molli a quo
possit mole sustentari, sicut relatum
scriptores antiqui, unde per spes in qua
omnibus miraculis quidam sicut in quodam
mobile in omnibus laboribus est fundata
sed in omnibus deperiret. Unus homines despe-
rent et ab omni spe mox ressacient
et prima spes est similis axi celesti
in quo tota valuit spes celi ipsa
manente immobili. Passet ac sinato
sitiam quod consistat inter aquas cele-
stes et terrenas a suo tamen nunc non
declinat, quia cum in duas speras licet
sit penitus inter immobi possitas a via
tamen recta nunquam cessat. Tamen ad hanc
virtutem monitum sunt instituta ca-
nonica in morte alterius sperantes
proveniencia. De fine cum canonum est
quod nullus coopertus debet vel equalitate
affectione alterius morte per beneficium
obtinendo consilium facere quod legitur et notatur
in decretali, nulla de concess. preben.
ad tenorem, sed ne captande aliene
mortis, libro vi^o. Et ubi ponitur quod hac racione
beneficium non vacans nulli potest promitti
nec in generali promittendo non potuit
providere, vel tamen se facultas obtulit
aut sub quavis forma verborum datas
promissiones potere non valet nec ac
obligant ut in iure detestanda de
concess. preben. libro vi^o. Facio hunc multis
bicornis potuit esse quia est contra
dominum mandatum scilicet verum amicus et
est quintum divine legis preceptum. Publi-
ficando quod ad dilatorum regulas pertinet non
tamen bene facere sed ac ab offensis tamen.
Offensa aut potest fieri facto vel
voluntate. Distinguitur tamen hoc dandi
genus duplex scilicet unum quod dicitur
corporale et temporanium, alterum dicitur spirituale.
Commodum temporale duabus modis fit
primo obmittendo cum quibus videt aliud
in neccessitate extrema constitutum et non

subveniat ei misericordie dicitur cum occi-
disse. Et hic habet locum quod dici-
mus in libro de officiis: pasce fame
morientem, si non pavisti occidisti. lxxxvi
di. Alio contrario fit et hic quoque
a corde scilicet odiendo sicut dicit prima
canonica Iohannis: Qui odit fratrem suum homi-
cida est, cuiusque ore scilicet detrahendo
quia ille cui detrahitur occiditur in con-
sciencia illius qui audit detractorem
in quo prius vivebat per bonam fa-
mam, cuiusque ope scilicet malo opere
alicui occasionem prestando, et tunc
temporaliter dicitur illum occidere.

Exiguum munus cum dat tibi pauper
amicus accipito placide
plene laudare memento
Duplex amicus pauperis munera (?)

Exiguum munus cum illustrasset huius precepti
explanacio atque confirmacio que idem
est cum explanacione et confirmacione
huius precepti metri secundum accepi-
meum esto, ac ac cum explanacionem
et confirmacione. Sed precepti metri
officium nihil est salvus quod in primo
sit mencio solum de precepti huius
memoracione confirmata, et in secundo
huius precepti narracione divulgata.
Hic docet de actuali munus recepcione
grata, que fieri debet cum gratiarum
accione prout infra in secundo metro ex
posicione luculenter declarabitur. Attende
igitur autor quod dei cultori, in hoc retractari
gratia opera docet in muneribus amici
maxime pauperis recepcione se pla-
cidum et benignum exhibere quod fieri
debet per gratiarum acciones. Pro tanto
prius preceptum exhibet ab omnibus fore
obsignandum dicens: Exiguum munus etc.,
quod velit intelligere quod tamen et amor
cabilius debet tibi esse exiguum munus
quod ab amico paupere datur quam si dives
multum maiora exhiberet munera. Unde
respicitur non debet quantum sed ex quanta
affectione et voluntate procedat. Unde
in ii^o ethicorum dicit philosophus: Et liberalitas
non consistit in multitudine donorum sed in
habitu dantis facultate sua comparato

datorum summi debet fieri proporcionari ad facultatem vel posse ipsius dantis. Adeo considerare enim non debes domini largitatis vel valorem, sed largitoris voluntatem et affectionem, quod et deus non enim respexit ad munera paupercule vel alicuius sed ad visceram potius comparatis propria quia consideratur non considerans quantum contulit sed ex quanto. Pauper exiguitate munus dicat animi. Nec munus sed qua respice mente datur. Nota sicut philosophus iiiio ethicorum quod liberalitas non consistit in multitudine datorum sed in affectu vel dantis facultate. Ergo proporcio datorum summi debet fieri comparatio ad facultatem vel posse ipsius dantis. Adeo enim consideratur non debet domini largitas vel valor, sed potius largitoris voluntas et affectio. Ad hunc sensum optime facit quod recitat Cassiodorus in libro consiliorum, dicit enim quod cum civitas Roma in magnis abstiterit possessionibus et consularibus cum maxime de paupertate fecit, quidam nobilis Romanus potens et virtuosus dives fortunis exposuit omnibus divitias proposuit et depauperatus est. Quadam autem vice quidam miles audiens per quendam defunctum de ambulavit et de bonorum paupertate et sua dolens in illa dextra vidit templum advenit altissimum, et super ea erat statua quedam que tendebat vero manum elevatam versus quandam montem aliam ad aurellas tendebat. Tunc miles prudentius attendens et diligentius aspiciens, quod sol spatulas ipsius statue percutiebat et quod umbra manus ad quandam montem certam appellat. Statim iste miles ad montem certam fodiam accessit, et subito illam quandam portam ferream clausam invenit. Tunc ille de hoc admirans intravit se disposuit illo ad statuam et videbo si subito mare adesse presentem et invenit subito thesaurum in corpore statue particulam ferream et cum appetens invenit

clamantem unam et statim ymaginem est quod speciem spelunce apparere debet et statim intravit ad speculum spelunce, statim apparuit et videns thesaurum magnum invenit, et portans thesaurum Romam alium vidit dehinc thesaurus Romam gentibus erogavit. Tunc Romani gentibus consilio equaliter sepe dehinc militum de tot et tantis donis privare deposuit pecuniis aliquam dimittens vel dimidiam partem thesauri aliquam tamen. Tunc unus sapiencior ceteris dixit, Si dimittimus vel thesaurum totum de tanto beneficio nobis per eum impenso, sibi condignum nullo privatur quia non solum debet privari de actu sed de bona voluntate. Dicere sibi totum thesaurum est privare solum de hoc quod dedit nobis fecit, sed hic non esset privare debet voluntate et ideo invenit credidit magister ille ex fama vel honore que impediens solum quod facta ad cuius similitudinem statua erecta quam auro atque lapidibus preciosis ornatam et ad eum alias dictis viris callocavit quod scriptum est breviter. Sed nota differentiam quam facit lex inter donum et munus, quia donum generale est, munus vero species ut ff. de ver. sig. l. mu. Unde est quod ille tenetur assignat versus Muneribus dandis attendas quorsum ista cuius dantis quibus vel petentibus que vero que causa petendi. Nota est differentiam inter munus et munera quia munus est quod gratis datur, munera quod pluraliter exhibetur. Item nota differentiam inter pauperem et inopem, quia pauper est qui habet parum, inops qui nichil possidet. Pro huius primi metri intelligentia ac est consideranda est breviter sciendum, quod istius primi metri expositio litteralis ad partem presentem que dicta sunt. Nunc vero quoad moralem ipsius intellectum restat aliquid videndum. Ubi notandum quod per desiderabiles quoque est per causas inimicis quadratura(?) reperiatur(?) videbatur.

Munus: a corde / ab ore / a manu / Ab obsequio

munus a corde quod est munus dilectionis et amoris / munus ab ore quod est munus orationis et supplicationis / munus a manu quod est munus precii et largitionis / munus ab obsequio quod est obsequium divinum preter mancipationis / inexplorandum tamen nullum munus unquam recepit huiusmodi graciarum tam nobile et preciosum sicut munus quod nobis impendidit amicus noster pauper scilicet Ihesus Christus / et hoc fuit munus sue redemptionis / quod quamvis peccatoribus nostris exiguum videtur / cum tamen in rei veritate fuerit super cuncta munera maiorum et nobis magis preciosum ut est dictum. Et hoc est quod in persona cuiusdam dicitur Bern[ardus]: Super omnia amabilem reddit te bone Ihesu calix quem bibisti o bone Ihesu / opus nostre redemptionis / Vel cum alliciat blandius / vel exigit iustius stringit fortius / afficiat vehementius. Et ut vetus historia patet per missorum [illegible] libro suarum delineacionum, ponit unum casum satis notabilem et pulcrum ad nostrum propositum quomodo casus talis est / pauper quidam et dives vicini erant / orticulis ipsorum iunctis / dives in orto suo habebat flores pauper vero habebat apes / Cum autem vicini essent ad invicem / dives conquestus est flores suos decerpi ab apibus pauperis / et denunciat illi ut apes deferret / pauper autem apes non differret / dives ille iratus et iniquus flores omnes respersit veneno / apes vero

Ut non erat solite flores decerpentes et mella colligentes veneno perierunt. Pauper ergo qui nichil preter apes suas diligebat videns eas mortuas cum nichil aliud possideret nisi duo vascula unum plenum aceto et aliud oleo ambo salutem apud consumpsit / medicantibus cum oportunitatibus nimium instructus fecit acetum et oleum aptum contra venenum remedia / et ideo apes primo aceto perfudit deinde oleo rorat et sic eas vite restituit / et ita non perdidisset dives apes ille que non fuissent nimium dilecte ab illo paupere / Moralitas ad propositum / Pauper iste est Christus dominus dives noster sic dicitur Eccl. ix vir pauper liberavit urbem per sapienciam suam. Apes huius pauperis sunt omnes homines de quibus dicitur Deut. i quod Amoreus persecutus est vos sicut apes persequi / Dives vero dyabolus est Isa. i. Dives primus sub [illegible] nobis maledixit / Huius divitis flores sunt ista oblectamenta mundialia / quia omnis caro fenum. et omnis gloria eius sicut flos feni Ysa xl. Sunt autem flores orticuli nostri / quia bonorum et malorum conversatio commixta est in hac vita. Unde dyabolus invidus hominis inclinari ad flores decerpendos, ad mundialia et terrena capienda, flores respersit veneno iniquitatis / quia ad Romanos vi stipendia peccati mors. Contra medio pauper dominus habet / solum duo vascula habebat unum aceti et aliud olei / quia dominus noster Ihesus Christus corpus suum quod a primordio sue nativitatis usque ad ultimam vite sue horam fuit aceto passionum refertum, et animam suam semper virtute plenam, que in salute appetitum pretendit / non corpus suum in cruce consumpsit / et sanguinem suum totum fudit / et sic nos apes suas reficiens et dilectas vite restituit / Ideo tamen ipsum ecclesia videbat loqui libro [illegible] hic de sponso et anima / Miser ego quare scilicet diligo dominum meum qui me fecit / ad non eram, me redemit cum perieram, non cum aliquid erat et de nichilo me fecit non arborem, non lapidem non aliquod de animalibus sed hominem me voluit esse / dedit mihi unice sentire dispositionem / Adoptavit me de [illegible] filio, redemit me de [illegible] / perfudit me aceto passionis sue ut a doloribus sanus essem / Decoravit me nomine suo ut memoriale eius esset apud me / et unxit me oleo letitie sue quo ipse unctus est ut ab uncto essem unctus et a Christo dicerer Christianus

Nota sunt septuplo et Caucoes quod apl
dicat quatuor. Primo dicit apf ethica
que est xpus dei filius benedictus
hec primam mat vel dividitur
in humanitate vnde in hug. fia in
Ierimus dicit luc xxiiij obtulerit
partem piscis assi et fauum mellis
Ijo apis dicit acta sz quilibet
iustus et pdicator hec mel sine
religiose inducta primat vnde suxerunt
mel de petra etc. Tercio apis dici
tur solent iudei vnde de hilig dici
in ps Circumdederunt me sicut apes
hec mel persecucionis primat iuxta
illud Comedi fauum cum melle meo
Quarto theatrica sz diplius vel
heretice vt sibillanit assiur vel
adulacionis vnde Baloy Mel di
stillabunt labia mea In prima
materia in dicto ophiut in hac
ad filius prodigus ad patrem remittit
ut in s. et hinc est xxx viij di. In
scda de pet conditionis aqua ele
at in hac fiunt mrs ad vinum
trahit vel vincit de consc. di. b.
Ieiuni In tercia dicens t ysaac em
dum in hac ad hos pucculos
a dimateribus accidit ut in Ewang
mark. xxj scribit In quarta buccas
suis patris eductu melle basrt
In hac mundus prius exiens ad
domus bacia tenuit ut xi q iij
Illud. Tercio si ad met intelligencia
et obseruaya est sicut qui autor per
metrum habet infert vnmquamque
gras dolor referre de mune ghte
dato ut impleat illud apli dicentis
Ad Tessalon vj In oibus gras agite
Accipe cum placide et laudare est
quodammodo gras referre vnde Tull
hoc autem obserua in pns ut beuinge
acceps gram retulisti et hic est quod
autor intendit cum dicit accipito
placite sicut velit dicere accipite pla
cite i. liberaliter et hylari vultu et
benigno. Ita per ceteras et inferebis
verecundia et plene i. perfecte et ple

nare memento laudare Nota cum re
cepit avari a capidi quod do ipis
similiter idem tribuat si quidem dicit Tu vero
equipo noli considerare quantum sed quod
ex qua affectione et voluntate reddit
quod tibi exhibet iuxta illud Dum
stas in mensa volito non sola pensa
Nos mense cibum sed dantis respice
vultum et esopus In tenui mensa
Nota adiuvandum nobis est quod munera seu
quelibet beneficia non sunt passim ab
hominibus recipienda vnde in quadam
epla imperatoris Antiochi dicitur sit
cuiusque ad exenia audi quod sentimus
Nota passiuum est ut omnia ut qui
uis ab omnibus Nota valde inhumanum
est a nemine accipere si passim vi
lissimum et pomnia auarissimum vnde
Eccl. xx. Exenia et dona excecant
oculos iudicum et quasi mutus in ore
auertit correcciones eorum Item non
sunt accipienda munera a persona
toribus et calumpniatoribus innocentu
quia hoc interdicitur a lege diuina vt
in ps dicitur Domine quis habitabit
in tabernaculo tuo vbi dicitur cum inno
cens super innocentes non accepit
Item nec ab infamibus quia hoc etiam de
dignati sunt facere antiqui gentiles
ut narrat Beyda li° y° de bursel
Item etiam nec ab iniuste acquirente vt
quae li° de regimine dicit Exenia ne
scitatis deluamen quod valde magnum
est ut a pdans aut affluit semper
munera recepisse videamur De ma
vnde e in fia plicti pte secundum plinius
qui incipit Dixi [illegible] quod illarum" item
donarium putens nudatum tetro
Sequitur hinc vel exclusio et plene
laudare memento quod velit dicere
quod non sufficit recipere munera
vel beneficia ingrate inconia ut autor
in de gste prope Beneficium accepti
memor esto debet ut etiam sufficit
ipiq beneficium narrare ut in de pro
metto Officium alterius rel dicitur
memorare videtur et ad adpte munera

Nota

Nō

recepti plena laudacio ad continuatam
memoria et hoc est quod dicitur Nicodemi
dicit, et plene laudis memento /
Moraliter nigri dicuntur sancti tam heu
amoris recepti in eo quod nimis vel raro
senatur oculus intellectus ad xpm pauperes
amicum suum recognoscat, nec ab oculis
affectus per amorem quia ubi amor est ibi
oculus non attendentes que pro eis fecit
et pertulit et quia eis beneficia contu-
lerat si ad manus elemosinarum appre-
hendunt respiciunt / et recepta elemosina
elemosinario dorsum vertunt, et ipsum datorem
oblivioni tradunt / et sic multi de huiusmodi
nam ab amico suo xpo accepit per
ingratitudinem vertunt dorsum / et de talibus
patet dicit illud Gen xxxvij cum quievit
complacuit animus suus sum Postquam
cum complacuti sunt ceteri conditiones
ab ipso auferunt et per oblivionem dorsum
vertunt / Deut xxxij Impinguatus
est dilectus et recalcitravit, dereliquit deum
factorem suum et recessit a deo salutari
suo. Item talium hominum ingratitudo con-
funditur per bestiarum crudelium gratitudinem
prout refert commentator super levit de
animalibus quod quedam passer familiaris apud
quemdam adeo domesticata est ut quotidie
de taberna ad prioris mensam veniret
quod petebat illud post comestionem ad
tabernam unde venerat ascendebat quod
processu temporis duos filios genuit quos
secum ad mensam sui hospitis ut alia
vice adduxit unus vero filiorum tamquam
indomesticus filium prioris vulneravit
quod videns mater velut ingrata filium
puniens in conspectu omnium interfecit et
quasi tamquam rapax confusa ad alto filio
suo recessit. Erubescat ergo ingrati homines
beneficiorum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] adversus [illegible]
gratitudine [illegible] Ad hunc [illegible]
optime facit quod in quadam hystoria
de quodam principe [illegible] recitatur, dicitur
enim ibidem quod hic princeps duos
milites habebat, quos [illegible] aliter
diligebat. Utrique tamen magna munera
[illegible] misit per nuncium. sibi
melius, tamen aptum / aptum per aptum

Cumque nuntii qui munera afferebant
ad primum militem pervenissent, et hora
qua ex parte principis prima venissent sedebat
ad mensam ille miles insipiens et in-
gratus in faciem nuntiis dixit ex
parte mea et laudo eum qui pro-
miserit tamen vigens et sensibus eum
exigere [illegible] / Ille vero et nuntii
ad principem redeuntes omnia illa que
ille miles eis dixerat et fecerat ex
ordine enarrant. Princeps hec au-
diens indignatus ait: Paciencie sustine
quousque te vindicabo / Et cum ad secundum
militem cum muneribus venissent quibus
oblatis a mensa surrexit et deosculans
eum et [illegible] gratias [illegible] per
ipsum nuntium ad principem remisit et
cuncta que hic miles fecerat ex
ordine enarrant. Princeps ergo primo
militi capto dudum carcere mancipato
secundum in palatium suum extulit et cum
honore suorum principem fecit. Moraliter
princeps iste est ihesus xpus de quo
in apocalypsi 1o c Qui est princeps regum
mortuorum et princeps regum terre
duo predicti milites mortales omnes
designant qui divisi sunt in duas
partes. Nam alii sunt tepidi et ingrati
alii ferventes et grati ad omnes tamen
munera suum qui est spiritus sanctus a patre
principis filio procedens minor mittit
munera fidelibus super precipua cuncta
primum bonum hoc est subsidium bonorum
temporalium. Quod est melius donum bonorum
naturalium quod est aptum largitus bo-
norum [illegible] De primo dicitur Osee 2o
Ego dedi eis frumentum vinum oleum
argentum et aurum multum / bona hec sunt
ad vitam corporis sustentandam De secundo
Gen xvij Deus de terra creavit hominem
et ad ymaginem suam fecit illum
Ista ymago dicitur naturalis est que
naturaliter in homine data est / et ad ipsam
alie virtutes naturales tam in anima quam
in corpore nec de talibus bonis naturalibus
ex parte anime scilicet ingenio memoria etc
et talibus sive ex parte corporis ut sa-
nitate pulchritudine agilitate et talibus
non debet quis inaniter gloriari sed

parvus humiliari et verum humilitate
regulus regi. Unde Crisostomus super Matth.
ho. 1o Omel. xx ait: Tanto quis
debet esse humilior atque ad serviendum
Deo promptior quo munere quo se ob-
ligatorem conspicit in reddenda ratione.
Si istud donum non fuisset datum potes-
tas nichil profuisset. Tale donum
spirituale baptismus et alia sacramenta
que donum optimum sunt, vel pro parte
datur gratia que res est optima in via
et data conservat ac eciam multiplicat.
Tantum precium est donum bonorum ce-
lestium. Unde in Luce xxii:
Ego dispono sicut disposuit michi
pater regnum ut edatis et bibatis
super mensam meam in regno meo. Istud
est donum perfectum quo melius est quam
optimum. Istud donum est tante excel-
lencie quod superat omnes sensus et ideo
scriptum est: Oculus non vidit nec auris
audivit, nec in cor hominis ascendit
hec sunt precia que nobis offert
Christus pro ministrando spiritualiter, sed nonnulli
tepidi qui nolunt in multe stulto
velut ingrati gratias non referunt pro
expensis in sancte predicationis. Sputum
est sperma a superfluitate stomachi
procedens, per quod vana verba et grossa
scurrilia et nebulosa designantur que a
cordis superfluitate procedunt. Unde
Augustinus: Verbum lingua non sonat nisi
ea mens. Alius autem vilius vel
los fucatos et glosas designat qui
dicuntur tot [illegible] seu munera
pro sacrificiis gratiam ministrata. Dic non
cuiusque gratias illud Christo ministrant re-
ferunt copiosas. Ad tales quod gratias
inguit refocillandas et remunerandas
inducat auctor veritatis. Deus dicit
et plene laudat merito. De materia
vero indicavit retribucionis vide supra in
ptic. parvi pretio xxiiii ante legem
merito in fine. Pro principio in
religiosa magis in speciali puto dicere
de quibusdam dubitabilis investigandum
fore. Et primo utrum pro munere liceat
infideles trahere ad fidem. Sunt quoque
videtur. Item per decretum quod infideles ad

fidem possunt trahi muneribus et pro
missionibus, ar. xxiii q. iiii debet
hoc u. q. vii. Et aut. di. xl. d. q
simonia et eciam per generalem pensionem
exactionem maxime in primo locacionis
non nota non licet xxiii q. vi. fere
vero. Sed addit glossa: quod non solum
danda sunt munera pro ipsa fide
recipienda quo pacto sed si vellet
baptizari et timeret paupertatem
nec daretur possit ei dari vel promitti.
Item dampnis infideli dare posset ut
ipse fidem recipiendam pro ipse bona
voluntate capitanda ut facilius
converteri posset et similiter. Secundo queritur
utrum liceat quod pro munere trahere
ad religionem. Sunt quoque videtur dicitur
Thomas. Item autem sicut in summa Secunde quod
verum dicit quod exhibet aliquem
ad religionem attrahere muneribus
dare ymo dicit quod non facimus
committit peccatum simonie quod probat Canon
i q. pro. v. q. v. nec tamen ad hoc
pertinet si aliquis aliqui pauperi
necessaria ministret in seculo manentibus
eum ad religionem vel si sine pacto
aliqua munuscula tribuat ad facilitatem
nature capitandam. Tercio queritur utrum pro
ministerio liceat munera a pueris
recipere. Sunt quoque videtur Thomas de
Ardinam judices non debent petere
aut a partibus recipere aliquas expensas
nec ipse iustum tenendum sicut de
bonis provisionibus scilicet ne dum super
quidem pro tracessit di. lxxxvi non
sane xxiii q. i. militare in fine
nec mediocriter aut eciam sponte oblata ac
eciam moderata quandoque recipere ut patet
Canon. Deulogus xlviii d. ff. de officio
post prelatus. Judex autem delegatus
nichil eciam potest recipere a partibus
nisi forte esculentum et poculentum
minus liberaliter oblatum quod pauce
possunt deberi diebus de rescripto secundum
[illegible] insuper ho. viio. Quarto queritur
utrum inter pauperum et divitem possit
esse vera amicitia. Breuissime
sunt quoque videri potest generaliter
loquendo quod inter divitem et pauper-
rem potest esse amicitia quod sic probatur

Ubi potest esse receptitas vera vo-
luntatis ibi potest esse vera amicitia
Simpliciter est idem velle et idem
nolle non dives potest velle cum
pauperi et ubi sunt et pauper potest
sumere divini in quibus potest igitur vel oportet
est ad specialiter quod inter pauperes vo-
luntarios et divites potest esse perfecta
amicitia quod sic probatur Inter illos potest
esse vera amicitia et perfecta inter quos
non regnat cupiditas nec invidia
et non habent hunc idem velle et idem
nolle inter pauperem voluntarium et
divitem non regnat communiter cupiditas
nec invidia Nam ille qui est pauper
voluntarius non cupit esse dives
alioquin si desideraret esse dives iam
non esset pauper voluntarius sed econtra
nec dives cupit esse pauper quia
si desideraret paupertatem pauper esse
potest igitur inter pauperem et divitem
esse potest vera amicitia Est enim
magnitudo quod cupiditas ad sit [illegible]
litigia ut dicitur in primo decre-
tex particulis ut impedit amicitiam
et est radix omnium malorum ut dicit
apostolus Unde pauper voluntarius qui
est sine cupiditate est magis
aptus ad amicitiam et si est cupidi-
tatem non est pauper voluntarius etc.
Patet veritas quesiti

Respondet modicum cui te natura
pauperis omnis parare sorte
mencio [illegible] amore
[illegible] [illegible] [illegible]

Nota quod natura naturans que est deus ad
hoc ut homo infans per que [illegible] qualitas
recipiat quo ad utrumque honorem confert
et ex sui providencia disponit ut
primo in concepcione hominis corporis salus
in matris alvo consistentis septem
planetarum vires non infrascripto con-
dicit alias si vivus deficeret vel de-
esset [illegible] ad perfectionem
vere valet quod [illegible] persuadet non
saturnus primo mense materiam concepti conservat
mollem et fluidam sua frigiditate condensat
Jupiter secundo mense spiritum in corde potest
Mars tercio mense subtiliat sanguinem

et humores comprimit calore vitam mense
vitalem calorem in corde et corpore [illegible]
buit Venus quinto mense aures na-
sum et totam figuram perficit et dispo-
Mercurius sexto mense omnia corporis
formam comparandit et appetit vocem
Luna septimo mense suis luminibus in-
bria et membrorum articulos perficit di-
spensat Hinc est quod nascentes septimo
mense vivunt ut ait philosophus nichil
de esset perfectioni hominis interiore sed
tantum ipsius infantis sic ut nichil
deest perfectioni hominis exterioris sed
corporis ut dictum est tonante celo
septiformis spiritus spiritus qui deus
est in eo effudit qui in omni per-
fectione virtutum perficiat et servaret
quod patet per infrascripta singula
discurrendo nam per donum timoris ad
modum saturni materiam fluidam con-
densare firmitate ipsius ad peccandum
cohibet et restringit Proverbiorum xv per
timorem domini declinat omnis a malo
per donum fortitudinis admodum Jovis
medicina et spiritum tribuit robur
ad comprimendi tribuit et viribus Proverbiorum ultimo
accinxit fortitudine lumbos
suos et roboravit brachium suum
per donum consilii admodum martis san-
guinem subtiliatis et disponentis
materiam suam in dei obsequium ordinat
et comprimit Proverbiorum xix audi consilium
ut sis sapiens in novissimis tuis per
donum sapientie admodum solis vitalem
calorem cordis et corpori tribuentis ani-
mam dignum deo hominem facit
Ecclesiastici xv aqua sapientie salutaris pota-
bit illum in illo et continebit per donum
scientie admodum veneris medicina et or-
gana perficientis filius [illegible] dispo-
et regulat ut sit omnibus scientia [illegible]
Proverbiorum xix ubi non est scientia non est
bonum per donum intellectus admodum
mercurii corporis formam componentis
dat discrecionis virtutem per quam que
admittenda sunt que reiicienda
sit discernere valeat Psalmus intellectum
tibi dabo // Sed per donum pietatis

ad modum huius mediorum articulis dis
ponentis que diuinis distribuere debeat
instituit et informat. Pyetas cum ad
omnia utilis est etc. ut dicit apostolus. Inprimis
postquam autor in tribus dictis superioribus
propter plures rudimenta ad modum
beneficiorum preceptorum inducta recte
uiuendi in primo proposito subsequenter
ponit nobis rudimenta ad incorona-
tione primordiali originis inducta
ut pote paupertatem et alia natiue
incommoda ad omnem humilitatem et pa
cientiam sustinere debeamus, sicut quod in
subsequentibus plenius apparebit. Attende
deus quod autor quod mundi cura quod homines
a diuinis cultu retrahunt et impediunt
sunt diuicie et maiores quidem cum
ardore et impetuose appetunt eo quod
quia diuicie nimium sollicitudines
et attendunt ad sui animaciones set quod
cor mundi impediunt ne totaliter sanctus
in deum. Propterea autor racionabiliter
eos cum alloquitur inducit ad istud salubre
documentum obseruandum contemptus omnis
paupertatis aliaque incommoda sancte
pacientie ac etiam humiliter ducit pau
pertatis opus paciencie fore merito
hac racione quia nobis est quod naturaliter
congenita et innata paupertas et
racio autor hic premittit dum dicit
Infantem nudum etc. quod velut diuicie
quasi de diuicijs et bonis temporalibus
ad paupertatem deueniamus eam pacienter
tollerare debemus. Nam ut ait Boecius
nati sumus de utero matris nostre
nudi ac etiam inopes omni rerum et
hoc demonstrat autor dum dicit
Infantem nudum etc. Circa hunc
primi metri exposicionem sciendum ac etiam
modo hic est breuiter sciendum quod duplex
est natura scilicet creans et creata.
Creans est ipse deus. Creata est
quelibet substancia. Preterea sciendum
quod theologi duas assignant creaturas naturas
creare generare et facere. Deus cum de
nichilo producit in esse primo materiam, sed producit
in esse de aliquo facere dicitur et prelia
prima generatorum. Sunt ac est creari de
aliena materia. Creatura autem triplex
reperitur scilicet corporalis tantum ut lapis
spiritualis tantum ut angeli. Composita
tantum ex hijs ut homo. Corporalia
creatura distinguuntur in corpora lumi-
nosa ut sidera et opaca ut est terra
et metalla et huiusmodi propria sunt
dyaphana ut aer et aqua. Creature
quedam que esse tantum ut lapides quedam
uiuunt ut arbores quedam sentiunt ut
animalia quedam intelligunt ut angeli
et homines. Dicit ergo autor Cum
natura scilicet deus creauit te nudum scilicet
in ipsum hominem quia pauper accedit
in mundum istum, infans scilicet non fans
quia fari non dum potest, et pauper
eciam inde recedit. Et hoc est quod Iob
dicit: Nudus egressus sum de utero
matris mee et nudus reuertar illuc.
Sed notandum quod infans naturali natiue
nascens ita fiat quod unusquisque
inducere debet ad humilitatem exemplum
cum est quod non nascitur ridendo sed
flendo. Sap. vij. primam uocem similem
omnibus plorans. Unde Angelus de Cure
dei puer qui nascitur a plorando in-
cipit. Uescens predicat quid malorum
passus sit. Lacrime cum testes sunt
miserie, solum quidem natum est risisse
fuit Caroastrem, tamen ille risus fuit
monstruosus et sibi nuncium fuit
fuit nouerat animi magnitudinem
et ad fuisse rex Barbarorum a Nyno
rege Assiriorum in bello interfectus
est. Sciendum est quod more bestiarum
sic omnes et in quatuor pedibus
nascitur ad innuendum quod terrenus
primitus et filius factus est illius
quam primum primitus est oculos ad terram
habere et quantum ad hoc bestialis est.
Auarus potius attestante quod ait
Oculos statuunt declinare in terram
Quod quod puer ad os manum ponit
ad innuendum quod ad talos ducatur
inscias ipse patrem factum ore primorum
parentum nam nichil peccat ore ipse
mala suggestione qui dum persuasit
ut de fructu comederet. Vel dicunt

Et in meditacionibus fuit attendendum ho-
quid fuisti ante ortum et quis es ab
ortu usque ad occasum atque quis eris
post hanc vitam. Confiteor fuisti quando non
eras [illegible] et vili materia factus et
vilissimo [illegible] panno, menstruali
sanguine nutritus fuisti in matris
alvo tunica tua pellis fuit se-
cunda [illegible] indutum et amictum venisti
ad nos nec melior es qualis ergo
tua [illegible] vide vide veneris et cum
bone ubi es et ingemisce quo vadis
et contremesce. De fragilitate et con-
dicione humane et ipsius reparacione
multiplici vide [illegible] in sua confessionali
parte in capitulo xlvij qui incipit Si vero
tales [illegible]. Hec eciam licet
bone nos debemus in illa [illegible]
descripcione quam fecit ille magnus
philosophus Athlans de quo meminit sanctus
Ysidorus Ethimologiarum dicens. Iste philo-
sophus fuit alti et perspicacis ingenii quia
fuit primus qui suo intellectu peraccessit
ad cognicionem syderum planetarum stellarum
et cursus orbium et fuit primus inven-
tor astrologie, propter quod reputabatur
[illegible] celestis et non terrestris, et ideo de-
pingebatur in tempore cum celo super
caput tenens unam manum ad orientem
et aliam ad occidentem quia voluerat
celum [illegible]. Hic
philosophus orbem universum in quadam
carta subtili forma depinxit.

Depinxit enim tres Civitates unam
superius, aliam in medio, aliam in-
ferius. Civitatem inferiorem intitulat
civitatem [illegible] et [illegible] et [illegible]
muris et portis depinxit eam. Civi-
tatem mediam intitulat civitatem [illegible]
vanam seu [illegible] et hanc cum
una sola depinxit porta. Civitatem
supremam intitulat civitatem gaudencium
et hanc cum paucis depinxit portis.
Moraliter per civitatem scilicet inferiorem est
civitas infernalis illuc enim vadunt
omnes qui sunt a celi civitate exulati
et banniti. et dicitur habere innumeras
portas ad denotandum quod diabolus habet
infinitos modos trahendi homines ad
infernum. Et hoc est quod Gregorius in moralibus
libro dicit Inimicus [illegible]
respicit et tunc [illegible] laqueos
imponit. Civitas suprema est civi-
tas beatorum et est civitas gaudencium
quam [illegible] dicit [illegible] gaudium
et leticiam obtinebunt. Et dicit Augustinus
quod in illa civitate omne bonum habetur
et omne malum excluditur. Unde et
dicitur civitas paucarum portarum. Hec
unde in divina pagina assimilatur
[illegible] que habet tantum xij
portas Apocalipsis xxj [illegible] sunt
pauci intrantes in eam. Multi enim
sunt vocati pauci vero electi Matth.
xxij. Civitas media est mundus
iste a celo infra usque super terram
et hec civitas dicitur [illegible]
seu [illegible] et [illegible]
civitas quam [illegible] fuit [illegible]
esse posset quod [illegible] aque
[illegible] sicut nos videmus
[illegible]. Et hec testatur
[illegible] est [illegible] ad
mortem. Et Job ix [illegible] dies
mei velociores fuerunt cursore. Hec autem
civitas non habet nisi unam por-
tam per quam intramus et exi-
mus [illegible]
[illegible] nichil enim intulimus in
hunc mundum et nichil inde ferre
possumus ut Apostolus j ad Thimotheum vj.
In hoc non est differencia inter regem et pau-
perem. et [illegible] est unus introitus
ad vitam et ad mortem Sapiencie vij
c. Igitur si mortales bene adverterent
in quali et quanto ante primorum
parentum transgressionem [illegible] sublimati
honore, et [illegible] quia sunt
[illegible] et [illegible]
[illegible] sed pocius se humiliando dicerent cum
[illegible] quod ante primorum parentum
transgressionem [illegible] quadru-
plici sublimati honore. Primo [illegible]
[illegible] quia
[illegible] testatur qui ait
Omnia subiecisti sub pedibus eius
oves et boves universas insuper et
pecora campi. Secundo [illegible] pleni

Omnia scripta per quam cognoscebam
virtute omnium stellarum. Item numquam [illegible]
luminosam infinitatem et ad delect-
-as iniqui peccatores non sunt tui
lati fuissent de terra in celum ad libi-
tum nunc propter peccatum vel omnibus isti
spoliati fuimus et sumus et ad cete-
ram devenimus miseriam, quia omnia
nobis adversantur sicut pulices
culices et cetera animalia. Continuaque
indumenta etiam quod propter peccatum spoliati
sumus in gratuitis et in naturalibus
vulnerati, id est obfuscati et debilitati
et inde mors et pena evenit
et omnes res mundane facte sunt
deteriores et minorate. Ac ubi non
deberemus quod licet ad beatitudinem reparacionis
tende pro peccatis in dei misericordiam
et gratiam sperare, qui potens misereri
sit mundi a spoliatione demonis et
gravis vulneribus ac taliter
sanguine sanare ex illius boni
samaritani qui velud mediator
et medicus sanavit vulneratum de
Iherico veniente Luce x°. Per quem
per angelum de eternis [illegible]
humanum genus designatur quod de
in mortalitate ad mortalitatem descendit.
Ideo a dyabolo captivus multis vulnerum
plagis percussus est. Samaritanus
autem custos ille fidelis deus ipse
propter misericordiam motus in similitudine
nostre mortalitatis in vulnera eius
vinum infudit, id est sanctitatem passionis
et oleum consummate ut indulgencie
donaret. Quod sanguine et sessione
offerret quod propter sanationem
vide in [illegible] dilexit domine
signum [illegible] in scriptura. Sic enim deus
dilexit mundum ut filium suum unige-
nitum daret. Hoc est quod sine
dubio mirandum autem in hoc po-
nitur [illegible] medio. Cura
sola [illegible] corporalem [illegible] et
medelam est [illegible] [illegible] quod
paupertate omnis, id est pondus [illegible]
tatis [illegible] ferenda est, id est tollenda

[illegible] [illegible] in sequitur ipse [illegible]
pauperum [illegible] gerimus si autem [illegible]
tuum [illegible] habebimus multa bona
Ideo in eius commendacione dicitur
beatitudinibus et est [illegible] ad primum
Beati pauperes spiritu quoniam ipsorum est [illegible].
Pulcherrimam paupertatem esse fundamentum
virtutum et beatitudinum si fuerit
humilitate ordinata. Humilitas enim
est custos paupertatis, ait [illegible] in
dyalogorum [illegible] [illegible] Sine hac enim
paupertas non multum prodest. Et quod
deus odit pauperem superbum [illegible]
[illegible] in epistola [illegible] Plus est enim
[illegible] quam [illegible] [illegible]
arrogans a quo [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible]
gloriosi [illegible] sordibus et ven-
[illegible] paupertate [illegible] [illegible] affe-
[illegible] [illegible] pauperes deus [illegible] [illegible]
[illegible] Nonne deus diligit pauperes [illegible]
[illegible] [illegible] aliqui pauperes qui [illegible]
paupertatis [illegible] tollerant in
[illegible] [illegible] deo et [illegible] [illegible]
[illegible] deo in quo [illegible] offendimus
quod nolo non [illegible] [illegible] vite
subsidia, si vero studeat alter [illegible]
[illegible] vero est [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ideo [illegible] quod [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] videri potest quod ideo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Illud idem de [illegible] [illegible] [illegible]
pauperibus [illegible] [illegible] [illegible] potest
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] quod res visa maior quam [illegible]
[illegible] [illegible] apparet celo [illegible] in
medio [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
celo posito in medio [illegible] [illegible]
existenti in aere [illegible] [illegible] in aqua
existentem, maiorem necesse est apparere

minorem autem in celo in aqua desi-
gno et re visa in aere collocata
Modo consimiliter plerumque contingit quod pauper
clericus existens in arido paupertatis
cum videt aquam inundantem opulentie
affluentem ipsum medium esse magis
unde pro secundo dicitur simpliciter cle-
ricum sicut sunt / sed fallitur medium vicis-
cius unde dicit quendam prefatus Seneca
eorum quos natura fecit apparet hic ma-
gnus est vel magnum sublimes sunt
si tibi magni videntur quia metire
eos cum basi sua. Certe cum communi
nulli magnum est quamvis supra
montem sit positum. Ecce quod in isto
rus urbs et mundi divicias est in
visus eum videt pauperum a munda-
nis diviciis elongatum reputat eum
medium cum revera magnus sit apud
dominum celum respicientem quod pauper
et in medio non creatur. In celis
autem dominum pauperes medium re-
putantur ut dici possunt quod dixe-
runt exploratores Num. xiii filios
enachim vidimus in quibus compara-
ti quasi locuste videbamur. Adhuc sicut
quod narratur de magistro alano docto-
re egregio adhuc tamen paupere / qui cum
a quodam suo discipulo iam in episcopum
sublimato ad prandium dum invi-
tatus fuisset et episcopus eius cernens
inopiam Miror magister magistri non
modicum quia scolares vestri sunt
magni. Unus est abbas alter episcopus
alter archiepiscopus et vos estis in isti
stilo paupertatis derelictus Alanus
alias senex tamquam verum [illegible] in
dicens tale fertur dedisse responsum
nescitis magister quid sit dignitas perfec-
tissime celsitudo et vera hominis
magnitudo. Non est enim magnum esse
episcopum sed esse bonum clericum. Placeat
ad vocem tuam in vestibus canonicorum
quibus debetur eligendi prelatus fieret
unus episcopus sed omnes sunt sancti qui
sunt in paradiso et omnes honores

cultores in mundo et divites et grandes
extimo ore dicamus. Ideo est bonus
clericus non ideo solo bonum clericum est
si adhuc in sua insipiencia rema-
neret. Iste quidem episcopus in oculis
erat tanquam in diviciarum medio dum
erat in visus / alanus vero magnus /
modicum esse reputabatur / qui in
paupertatis medio sublimis [illegible]
esset ut alanus advertisse potest videri
dicere episcopus quod pauper est rex et dives
huius mundi. Nam voluntati divine
contrarius potentie / mundi per eam non
obedit dum timet perdere quod habet
et vult acquirere quod non habet et
in hoc mundi eius voluntas repugnat
quia vellet quod habet non posse
perdere et quod non habet iam acquisivisse
pauper autem habet mundi voluntatem suae
prorsus subiectam cum enim contempnat
divicias nichil cupit acquirere et
cum nichil habeat nichil timet amittere.
Et ideo verum est quod fortunatior est
pauper in angustia regnat unde dicit
Et Scyta loquens de dyogene di-
cam maximo contemptore qui Alexandro
regi ob officium [illegible]
[illegible] non suum hoc munera honori
sed aurea [illegible]. De hoc inquit
dyogene pulchre ait Scyta Po-
tencior ait dyogenes Alexandro Ma-
cedone omnia possidente plus e-
nim erat quod iste nollet accipere quam quod ille
posset dare. Ista tamen visus deceptio
non invenies potentum et divitum sic
invasit ut apud eos hoc nichil
reputetur nisi vel dives reputetur
vel saltem dives [illegible] quo
timetur. Velis cum omnibus [illegible]
sequitur quod plus differt vestibus quam
virtutibus plus [illegible] quam habere
[illegible] videtur. Et in hystoriis [illegible]
apud romanos inde desistit convenerant
disputaverunt in consilio utrum in uno
[illegible] xpus recipiendus cum tot
miracula fuisset operatus. Et tamen

Et tandem diffinitum est quod non debet
recipi quia non habuit actores nec
veritatem probauit quam nullus unquam
quisque contempsit De ista historia
duplici ratione et de commendatione
paupertatis et ipsius paupertatis effectu
vide B in parte precedenti in diffinitione
paupertatis in capitulo xlviij quod incipit
auare accidat pretextu principale
ubi dixi quod inopia dicitur unitas
cumque valitas dicitur applicatur
vel de virtute quam pauce vide B
in parte precedenti precepto l paucae
unice putas et ibi satis de uno sed
locus de virtute patiencie infra in eadem
parte nec(?) xxxiiij^o Mediator autem
nomen est patria virtus Nota sum
scriptus et Canones quod mediator
dicitur xpistus quadrupliciter primo inter
hominem et angelum reparando lapsum
angelorum per hominem Secundo inter hominem
iudeum et gentilem scilicet auferens unum
cerimonialium et ydolatriam Tercio
inter deum et hominem quia ad utrosque
extremos habet aliquid quia scilicet dei
tatem ad patrem et humanitatem ad hominem
quarto mediator fuit dei et hominis fecit
cum pacem inter deum et hominem per
penis passione redimendo et recon
ciliando de quo ... tamen mediator
gerit est breuiter annotandum illud
quod recitat Augustinus in libro de civitate
dei c. xxv quod ad quam tres deas
ad pomum inuitasset Junone deam
potencie palladem deam sapiencie et
venerem deam amoris et ...
... et deam discordie non inuitauit
fecit et ... indignatus fuisset ipsis
discumbentibus in prandio aureum pomum
inter eas proiecit per fenestram in cuius
... scriptum erat pulcriori detur
Quod cum inter se illud pomum cuius
esset pomum et esse debet contendunt
eo quod quelibet earum se tenens pulcriorem
reputaret quod quia inter se conuenire non
valentes se paridi commiserunt ut
illius pomum esset quam ipse
iudicaret certius pulcriorem quod iudicauit
quod pomum veneris quod dea amoris
erat esse debet eo quod certius pulcrior
Moraliter sic fuit tempus prius fuit et
nunc in quo potentia multum viguit
quia illis diebus erant gigantes super
terram unde Gen. vi Isti potentes a
seculo viri famosi Secundum fuit et
legis scripte in quo viguit multum
sapiencia quia illis diebus sapientes fuerunt
inuenti Tercium est tempus gratie et
amoris quo salus saluator in mundum
descendit quia tunc gratia et veritas
per ipsum xpistum facta est Jo. i^o Sed
dea discordie scilicet dyabolus aureum
pomum proiecit in mundum paradisi
tum quando tentacione discordie quam posuit
inter hominem et deum peccatum dei filium
benedictum qui est pomum aureum
venit in mundum et in dea amoris
videlicet beata virgine uterum benedictum se
locauit cuius amore deo reconciliati
sumus Et hoc figuratur in cant. ... ad viij
ventum est x c. vi di. Primum est
pomum scilicet dei filius benedictus
in se habet sex conditiones que in
pomo vel in fructu precioso inueniuntur
Primo quod est speciosus in visu Secundo
fragrans in olefactu Tercio suauis
in gustu Quarto purus in tactu Quinto
preciosus in valore Sexto nobis in
numere Et hoc omnia perfectissime ha
buit in se istud pomum benedictum
preciosus Primo cum istud pomum
habuit speciositatem in aspectu Secundo
Cant. v scribitur dilectus meus candidus
et rubicundus ad tamen alii colores
necessarii sunt ad pulcritudinem et de
coreum Adhuc tamen videat per te pretium
Camaleonis de quo Solinus in libro de
mirabilibus mundi dicit quod Camaleon
qui tantum viuit de aere cuius colorem
est susceptiuus preter duos scilicet album
et rubeum Moraliter per Camaleonem
qui tantum viuit in ac mundi aure
qui est aere superbie inflatus qui
omnem xpisti virtute sibi habet habere

ut sapiam similitudinem et sic de similibus
Sed colorem album saltem naturaliter
de virgine qua Christus habuit sicut le-
na patent quia de pessima materia nasci-
tur. Sed colorem rubeum caritate in
passione et in sui sanguinis effusione
que Christus habuit qui peccatoribus
mortuus est ostendit patet, quia ipse
purpureus erubescit. Secundo iste fructus inter
fructuosos habuit in odore fragranciam
secundum illud Gen. xxvii Ecce odor filii mei sicut
odor agri pleni cui benedixit dominus
ubi sciendum quod odor valde nutrit et
confortat. Unde legitur in libro de po-
mo quod dum Aristoteles infirmaretur et vidit
qua moriturus est, in manu pomum
tenebat cuius odore refocillabat, ut
anima de corpore eius pelleretur et per
plures horas vitam odoris illius
pomi vita prolongata est, et cum quidam
philosophi ad eum visitandum accessissent
a longe cernentes ipsius vultus ma-
cilentum accedentes ad mortuum de
ex hoc quare flere ceperunt, qui ad
appropinquantes videntes illius vultus hi-
laritatem gavisi sunt gaudio magno
valde, eo quod evadere posse credentes
quibus dixit se mortuum per plures
horas fuisse, nisi esset pomum quod
in manu tenebat cuius odore spiritus
aliquantulum reconfortabat. Sic venia
moralis per ablatio mortalium
mortuus es attrahe ad te istius pomi
odorem, cuius odore mortuus revivisces
et hoc est quod Jacob dicebat in figura
xxvii Genesis de optimis terre
frugibus et offer viro munera et
deus meus faciet tibi eum placabilem.
Tercio istud pomum inter fructus
speciosus habuit suavitatem in gustu
unde ps. Gustate et videte quoniam su-
avis est dominus. Et vero Bernardus in libro
de amore inquit sapienciam quandam
dulcem a deo confirmatam ut si perficiatur
in me nil ultra queram, sed cum
accipies nullo corporis visu nullo
auditu nullo spiritus intellectu adver-
tere sentitur quod per probatur.

Cum eum acciperet tenere et rimare-
tur et eius saporem dimidiare
sed statim tinxit deglutiendo quod
ita quasi illud est in specu-
lo vite eterne. Quarto istud pomum
habuit puritatem in tactu, quia non
solum in se mundus fuit et purus
sed alios tactu suo purificabat
atque mundabat. Et cum sibi leprosus mun-
dari de purificacione illius leprosi ex-
tendens manum tetigit eum dicens
Volo mundare. Quinto istud pomum
inter fructus preciosus habuit pre-
cium in valore unde terra in pe-
Maxima et propter nos donavit.
Sexto istud pomum habuit nobilitatem
in munere quia oblatum est una
cum nos redempturos fecit cum peccatores
timeas illam que vite est
ultima finis. Qui mortem
metuit quod amat perdit
ad ipsum. Nota quod tanta sit
peccator qui hic specialiter timet mortem
primum est amenitas loci que deserit
scilicet mundi qui est multum amenus
divitiis et honoribus multum ornatus.
Secundum est obscuritas medii per quod
transit scilicet terre que est multum te-
nebrosa. Tercium est extremitas loci
ad quem vadit, quia locus ad
quem vadit multum est horribilis.
Contra hoc tamen dicit Seneca
in libro de remediis fortuitorum. Cum
primum dicat: morieris, putabam te
aliquid novi mihi dicere, ad hoc
veni huc ergo; hoc me dies sin-
guli ducunt. Cum secundum dicat Nec
primus nec ultimus sum. omnes me
antecesserunt omnes me sequuntur. Cum
tercium dicat vivo vita perpetua est
mors vero in [illegible] Secundum
sum ancillas (?) propter metuendum. Ne
timeas illam. Postquam autem [illegible]
precedit precepto [illegible] rudimenta ad
mandata mea flebilibus primordialis
originis inducere, [illegible] ad similitudinem
[illegible] Nunc vero in principio precepto
subsequens [illegible] nos rudimenta ad

cmemorent nunc aliud finis inducencia
considerare quam inducunt ad sit virtuose agendum
et vivendum, ut dum illa que nunc vite
finis est ultimum scilicet mors adve-
nerit eam nullatenus timeant. Sed
nota quod sic vel hec finis est neces-
gnus (?). Unde apostolus ad Ro. vi c.
ffinis omnium malorum est mors. Attendat
igitur auctor quod nil in hac vita melius
est quod intencio dei cultorem habet a malo
retrahere et promptus ad opera virtuosa in-
ducere sicut frequens mortis meditacio
que vite nunc finis est ultimum, pro
tanto ipsum dei cultorem maturat, ut
omnes illud optetur quod nichilominus mortem
timere non debet ullo modo. Hoc autem
instruxit sacre scripture preceptum quod dicit
Ne timeas illa etc. Ecclesiasticus. Primi
mortis intelligencia et obseruancia est
brevius attendendo, quod iste necessarium
mortis eventum habet dum sepius
de salubri sibi remedio providere,
quale vero in hoc sit remedium ad sa-
lutem docet Seneca in 7 ad Lucillum dicens
Hoc dixit (?) contra mortis diem previsa (?)
moriantur ante te vicia, et ideo ad
Lucillum viii. Ante senectutem curavi
ut bene viverem, in senectute ut
bene moriar. Nam quemadmodum pisces
aves et cetera per caudam ipsorum
innatant ad vitam que cauda finis
est particula sui corporis ut patet ad
sensum, quia pisces natando per caudam
fugiunt retia mortis sue. Aves vo-
lando per caudam fugiunt per sonitorem (?) aucu-
pitrem et laqueum mortis ubi ab
aucupatore parvum (?) Avicenna etc.
per caudam a pugnante volantem
similiter se defendunt. Sic et homo per
caudam id est per finem mortis sue per
contemplacionem mortis et quandam fragi-
litatem que mors est finis ultima
vite homo se debet [illegible] salubriter
carnis concupiscencias invidias superbias
et alia vicia relinquat et virtutibus
inhereat confessioni et penitencie [illegible]
satisfaccio. Hoc est autem quod scribitur ob

xi Bibl. dicitur (?) Avicenna et
decidunt te, volantia celi et indignan-
tur tibi et pisces maris etc. Sed
non timeas illam scilicet mortem que
vite est ultima finis ut auctor
noster docet. Pro si ac mors inte-
lligencia est brevius sicut ille
qui mortem metuit, id est qui spernit
illud propinquum debent timere mortem
perdit corpus quod vivit, hoc est vitam
si putat non exeat de commissis, aliter
corporis id est vitam innocenter sumpsit perdit. Quia
dicens quod qui semper timet mortem quam
mors est, qui cum respectum mortis
semper habet ante oculos cordis semper
tristis efficitur et sic hic istud per
vincendum non est cathedra (?). Primo
semper memoriam mortis ante oculos habere
debemus ut mala relinquamus et
vicia. Et pro tanto dicitur quod horam mor-
tis timuerunt sancti antiqui. Unde in
vitis patrum libro v parte 3 legitur quod
ait abbas Helias: Tres res timeo:
una est quando anima egressura est de corpore,
alia quando occursura sum deo, tercia
quando adversum me fuerit prolata sententia.
Sequitur ibi quod cum Theophilus opus (?)
moriturus: Beatus es abbas Arseni
quia semper hanc horam ante oculos
habuisti. Et parte xi dicitur quod abbas
Agathon, quando erat moriturus, per tres
dies mansit immobilis apertos tenens
oculos. Ad quem fratres: Abba, ubi es?
Qui respondit: In conspectu divini
iudicii assisto, id est illi, et tu times?
quibus ille: Laboravi virtute quantum potui
in custodiendis mandatis dei, sed homo
sum et nescio si placuerint opera
mea deo, quia aliter sunt iudicia
hominum, aliter dei, ut presumo ut veniam
ante deum, et cum vellet amplius
interrogare, ait: Nolite iam loqui
quia occupatus sum. Quo dicto mor-
tuus est in gaudio. Ecclesiasticus 7 ibi
Memor esto semper novissimis tuis et ne
oblivisceris [illegible] et non contri-
stetur in anima tua; nimirum quod si
timebat mortem, qui habet [illegible]

in hiis qui mediocriter sunt boni et
non sunt adhuc in statu perfectissimo
quia ad tales debet mortem timere, tum
ex eo quia nesciunt utrum sunt grati deo
unde gregorius moralium xxiiii De electis sic
dicit cum de omnibus per divina iudicia
pertimescant, tunc tamen vehementer metuunt
cum ad solvendum humane conditionis de-
bitum venientes districto iudicio appro-
pinquare se cernunt, et fit illis tanto
timoracior, quanto etiam retributio vicinior
In hiis vero qui in dei amore sunt
perfecti, et hii sunt angeli valde boni
appellantur, et in casu quo oporteret eos
mortem pati vel fidem abnegare sic
mors eis non est timenda sed pro deo
sustinenda. unde sicut Johannes iiii^o Timor
non est in caritate sed perfecta caritas
foras mittit timorem. Quidam aliqui
sancti in amore dei perfectissimi solum
mortem non timebant sed insectatoribus
se offerebant ut de legione thebeorum
patet et de multis aliis sanctis. Unde non
intelligendo contrarius preceptum esset bonum
et catholicum aliis non. Si vero istud
preceptum ad illos qui sunt valde
mali referatur scilicet quod mortem non
timeant, tunc illud sequitur absurdum
quia ex hoc remanendi in peccatis prebetur
occasio et talibus consulere debet contrarium
eius scilicet quod mortem timeant ut per hoc
a peccatis suis resiliant et ad deum con-
vertantur. Et hoc est quod eccli xli^o dicitur
O mors quam amara est victoria
tua et memoria tua homini iniusto
petori. Sed contrarium plurimi hoc re-
putant in hac vita mortali qui se
dicunt epicureos quosdam gentiles
qui gloriam suam ponunt in temporali
vita, sicut et ipsi fatebantur nullam
spem habentes de eterna. Primo quod stul-
tissimum est dicere affirmabant animam simul
cum corpore mori quod valde est absurdum
et contra rationem vel ad cogitandum, quia si hoc
esset verum deberet deus fecisset hominem
ad quod ipse conveniret debet omnis natura
bonitatis, que nulla debet esse opio

sapientium quod nulla sublimis sapientia
que omnium sapientiarum caput consistit
in principio, aut per nichilo tantum opera
condidisset, quod ad perfectionem talium
potest. Constat siquidem inefraga-
biliter illum esse summe bonitatis
et sapientie fontem qui mundum condidit
et humanam plasmavit effigiem
Ipse siquidem non in principio omnia
ac sine ratione perficit, in principio
aut ac sine ratione aliqua agere
hiis pertinet quibus scientie deficit
plenitudo. Sed cum in ipso deo
omnis plenarie fons et thesaurus
bonitatis sapientie et potentie residebat
nequaquam aliqua sine ratione eo
necessit. Sed mundum fecit et hominem
plasmavit, et animam posuit, ita quod
nulla corporis emittetur natura
bonitatis potius ab inpinsione
quam a bonis distinctione procedere
videtur, ergo illa effallorum opinio
qui corpus et animam simul deperire
fatentur. Ergo post mortem corporis
anima vivit, ut ab ipso qui animam
infudit corpori debitum munimen
consequatur. Cum igitur probatum sit
sit animam post corporis mortem
manendam. Vita divine, nunc est
quod aut penis afficiatur aut gloria
decoretur. Sed si velis intelligere
theologice, mortem non esse timendam
a catholicis qui spem resurrectionis
habent, hic certe est verus intellectus
et bonus et sic intelligendus nullus
debet timere mortem. videlicet cor-
poralem, et hoc propter resurrectionem
generalis fidem qui est penultimus
fidei articulus. Quem mathias
apostolus in symbolo apostolorum annectit
dicens Carnis resurrectionem, quem articulum
minorem et alios quos habes supra in
secunda parte metheo quod ponitur x pa
parte libri sed prima est pars moralis
Si deus, fidelis quilibet ac sine
ulla hesitatione firmiter credere debet
alias autem infidelis est censendus
de hereticis c. i. de fide cum nullus debet

dubitare, sed articulos fidei firmiter credere
de fide tri. c. i. in primo alias salvus
esse non poterit. Unde in simbolo
Anastasii quicumque vult salvus esse
et xxiiij. di. quid crimus. Si autem
curiosus inquirere vellet ad quid
nobis utilis esset fides et spes
resurrectionis, ad hoc tenderi potest per
theologos quod est nobis utilis ad quatuor.
Primo ad tollendas tristicias quas
ex mortuis concipimus. Simpliciter est enim
quod homo non doleat de morte cari
sui. Sed propter hoc quod sperat eum resu
recturum, multum dolor mortis mitigatur.
Unde ad Thessa. iiij. scribitur: Nolumus
enim vos ignorare de dormientibus ut
non contristemini sicut et ceteri qui spem
non habent. Secundo sollicitos nos
reddit et ad bene operandum studiosos.
Si enim vita hominis esset tantum ista
qua finita non inesset hominibus
magnum studium ad bene operandum
ad quam faciunt premium esset. Cum
enim desiderium non sit ad bonum deterius
sed ad eternum tempus sicut ad eternitatem.
Sed quia credimus quod propter hoc quod hic
facimus, bona eterna in resurrectione
accipiemus. Unde Apostolus ad Corin.
xv. Si in hac vita tantum in Christo
sperantes sumus miserabiliores esse
tum hominibus. Tertio retrahit nos a
malo, sicut enim spes premii ad bene
operandum allicit, ita timor pene
quam credimus in malis finaliter a ma
lo nos retrahit Jo. v. Et procedent
qui bona egerunt in resurrectionem vite
qui vero mala in resurrectionem iudicii.
Quarto aufert timorem mortis,
nam si homo per mortem non speraret
aliam vitam meliorem sine dubio esset
mors valde timenda, et parum deberet
homo quibus mala facere tempus mortem
incurrere. Sed quia credimus aliam vitam
meliorem idcirco mortem corporalem non
timemus. Deprecatur (?) conduplicem mortem
unde in iiij. parte metra precepto xx
in [?]ffac t' sperius i saluco 2e quis

Debet hac est materia unde ad plenum
in tercia parte metra precepto vij. hunc
metrum legi et ibi require si placet.
[Vel] tibi promittis non credet
autem furacitatis dum noli sed
tempus rogare. Duodecimum tamen
antecedit preceptum metrum. Si
vel promittis etc. Postquam autor composuit
decem precepta ponit documenta ad
memoriam nam ultimum finis inducit
etiam propter quam inducuntur ad virtutes
agendum. Ita quod constringit ipsa que est
ultimus finis bene nec miserabilis
vite. Vel mors advenerit necessitatem
eam timere debeamus. Nunc vero in presenti
precepto subsequitur ponit nobis credenda
inducentia ad divina iudicia cum
nobis advenerint pariter tollanda
sive prospera advenerint sive adversa.
ita quod nimis elevemur prosperis, ut
est propriamente contra deum murmurando
frangamur adversis. Hoc autem credit
sub eodem Bilhgo qui erat femina
inprendit et in nomine tamen articulo contra
vice non reprehendit eadem, ut est conando
hominem inducere ad desperacionem videtur.
Et hoc est quod dicitur precepto breviter
intendit autor dum dicit Si tibi
promiserit vel a. fortunis non credet
amicus sed tue necessitati subveniendo
quod debes tunc tu facere furacitatis dum
noli i. contra deum et hoc murmur ullo
debes scilicet blasphemando, sed tempus
rogare. i. cor tuum constringe, et lin
guam tuam ita moderare debes
quod numquam contra deum quicquam fame
loquaris. quia si non fuisti patiens non
est deus culpandus. quoniam quod non cogit
aliquem aliquid patiendum nimis li
berum nobis tribuit arbitrium quicquid
libet patiendum, propter quod removet
materia deum iniusticiandi furacitatis
cum est propter maiora ad maiores
ita dicit Apostolus non sunt dignae (?)
me proponit, quia omnis iniustitias in
tempora etc hoc imputare non debes
deo sed tibi sed tue fatuitati et
insipiencie. Decimum precepti quo

ad utrumque mentem intelligentia et ob-
servantia est levanti sicut quod quinque
in dietis sequentibus quinque plures viri
ingratitudinis laborantes recepti fuerunt
de multis causis divini iunximus in-
telligentiam cum adhuc recipiunt hodie
multi mali homines nigri vel ad
statum eorum de iniquitatibus et operari
de prosperitate malorum, et adversitate
bonorum. Secundum vero evidentia est
attendendum quod quia partis fortunas
quod naturale est divina similis sustine-
re iudicia similiter ad perfectionem et patientiam
eorundem et ad dignam laudem et ob-
servationem ipsorum vere monstrari potest
quod omnia divina iudicia quantumcumque
incomprehensibilia et occulta sive sunt
gravia sive grata sunt iustissima
et verissima in se ipsis, et ad sa-
lutem melius succedunt ut prima
Tertiorum evidentiam tertium est
advertendum quod semper utrumque iudicium
iusto viro vel scelerato contingit. Si
iusto autem est iudicium prosperum vel adver-
sum. Si prosperum dignum et iustum
est probandum quam etiam contingit
bonitas divine iustitie ut virtuosis
iustorum meritis digna premia debe-
antur. Hoc est autem quod scribit doctor
veritatis Paulus prima ad Corinthios iii: Unus-
quisque propriam mercedem accipiet secun-
dum laborem. Ergo divine felicitatis
et gratie iusto viro contingentis ratio
iustum est. Si autem viro iusto contingat
adversitatis vel tribulationis iudicium
dico quod tale iudicium iustum et sanctum
est. Probatur namque, nam moribus quibus
contrariatur fragilitate nature et corre-
ctionis temporalis vanitatis illecebra prava
superbie et avaritie, immunditie luxurie
gule detractionis odii verbo vel facto et
aliis defectibus vel commissis iniquitas
sive offendat sive offenderit multum
cum nemo sit perfectus sicut scribitur in
Canonica Jacobi [illegible] Si dixerimus quia peccatum
non habemus nos ipsos seducimus etc. In
multis enim offendimus omnes, et prop-

talis iustus compulit(?) ad plus peni-
tens sit et bonus et incipit esse
quod non fuit ut sic Gregorius in libro de
exposicione(?) sit in canonica primo li. de
ti non fuit semper bonus, sed quibus
verbo vel facto voluntate vel cogi-
tatione deliquit, tunc sit de super
perfectione iustitie ut vitia pu-
niantur, quod virtutes premio suo non
careant, et quod opera virtuosa sit in
bono suo conservent, quod mala non
restant impunita. Adde duo iustus
et dives per aliquod infirmitatem depressus
omnis careat temporalis bonorum perditionem
corporis vel alterius passionis digno
iudicio divino iustum quem diligit
de neglectis suis per cauteriam non
purgatis in hac presenti vita im-
maculate purificat et purgat iuste pur-
gatus et purus, in triumphante vita
premia eterne felicitatis accipiat, et esse
quod talis iustus in statu innocentie
et perfectionis possibilis permanet
non obstante quod commissum possit et
debeat aliquam adversitatem iudicium vel
fortune patiatur sustinere, secundum hoc
potest duplex deduci causa. Prima
causa est quia iustum secundum scripturam
deus multa mala in istis temporibus
permittit et sustinet, quia corporis ma-
iora bona sequuntur, que si non esset
perfectio tyrannorum nec paciencia
martyrum nec decus fidei sequeretur.
Et hoc est quod scribit Augustinus in Enchi-
ridion dicens Deus cum sit summe
bonus nullo sineret aliquid mali
esse in operibus suis, nisi adeo esset
potens et bonus ut de malo ali-
quid bene faceret. Alia causa est eciam
talis iudicium vel tribulationis eventus
ipsi viro iusto contingit ad ipsius
laudem virtutis et ipsius minus per quem
agendum. Hoc est autem quod scribit
Augustinus in sermone dicens Nullus
homo est tante iustitie preditus cui
non sit necessaria temptatio tribulationis
aut ad agenda vel ad perficienda [illegible]

Hoc est aliquid quod dicit glo[sa] super illud
Eccl' viii° c. Non enim cito profertur
sacro dicit glo[sa] Cum si quis contra
quam Rex iustissimus tormenta in
ferebat innocentibus · sciat hec non
ex odio malicie, sed ex summi bo-
ni iudicio hoc parare ad pur-
gacionem vel conversionem virorum
vel ad meritorum augmentacionem
Propterea dicit Ambrosius in offic[iis] a virtute
quis magis patitur tanto glorio-
sius coronatur Et sic patet quod adver-
sitatis adverse indicium vero iusto
congruens sancti et iustum est. Si vero
prosperitas superne indicium bonum sce-
lerato succedat videndum est utrum
sit prosperum vel adversum. Si vero
prosperum est indicium certum & dignum
est probo nam cum nemo sit tanta
scelerum impietate perversus quin
communio aliqua devocionis ordine
dignus salutacione, vel aliquo
meritorio actu aliquid boni faciat.
Cuique ad iusticiam veritatis divine per-
tineat ut quodlibet meritorium actum
premio venale compensetur, quod sicut
iusticia non sustinet impunita mala
sic nullus meritorius actus quantumcumque
levis et minimus non relinquetur in-
munis. Hoc est autem quod tradit dominus
per prophetam in ps. Item Hec sancti
audiunt et tibi domine potestas, quia tu
reddes unicuique secundum opera eius
Assentit cum evangelica veritas Matthei
x. Quicumque dederit uni ex istis minimis
calicem aque frigide tantum dico
vobis recipiet mercedem suam, et propter
illis respondens indicium vel eventum
ipsi scelerato tribuitur ad iustum premium
alicuius operacionis eius. Hoc autem
facit eius iusticie superne provisio
in his potissime scelerantis quos videlicet
in scelibus confundens diversos et ob-
stinatos in eorum finali perdicione
prevenit. Nam in huius fragilitatis

brevitate et vite decursus ipsos impios
premittit honoribus, potestatibus, vo-
luptatibus et aliorum temporalium flore felicitatis
florere in premium meritorum aliquorum hoc
operacionis ipsorum ut post temporalem eorum
dissolucionem digno suorum criminalium
premiatur Hoc est quod Aug[ustinus] scribit in
de civitate dei Magna dei ira est quando
parcit peccatori in hoc mundo ut ipsum
in eternum puniat Isti siquidem sunt
illi scelerati et impii de quibus sacra scriptura
loquitur Job xii. Habundant tabernacula
predonum et audacter provocant deum cum
ipse dederit omnia in manibus eorum
et terra data est in manus impii et
vultum eius indicum appareret Et hoc
est quod dicitur in ps. dextera In quorum
manibus iniquitates sunt, et dextera
eorum repleta est muneribus. Et propterea
Jeremias propheta xii talem felicitatem
abhorret et clamat ad dominum dicens
Justus quidem tu es domine si disputo
tecum verumtamen iusta loquar ad te
Quare via impiorum prosperatur bene
est omnibus qui prevaricantur et inique a-
gunt. Liquet igitur expressius quod de
aliquo actu meritorio ipsorum per eum
qui dat omnibus affluenter premittitur
et creditur, hec tristicia et umbra
velut felicitas temporalis ut per ipsos
ad iusticiam affligat in criminalibus
supplicijs infernalibus Et esto quod sce-
leratus et iniquus esset malus
simpliciter in quo nec unquam fuit
nec principaliter esset alicuius meritorius
actus voluntatis bone compassionis aut
devocionis operacionis vel operis quod non quod
iusticiam divinissimam et inevitabile
quandoque reuscitur non obstat quin
bonitatis divine infinita clemencia
possit per temporalis felicitatis dulcedinem
ad agnicionem et conversionem sui ipsum
inducere et ad penitenciam commovere ex
aliqua excellencia spiritualis vel tempora-
lis boni quod ex ipsius scelerati fu-
turis operibus infallibilis providencia

dei successiuum esse prouenit propter quod
Augustinus in proposito loquens ad mace-
donium in epistola dicit Ille qui non
tum qualiscumque sit videt vim, sed
qualis futurus sit prouidet ad penitenciam
mortales expectat / aut de inuestiga-
bili quadam suauitate dulcedine ipse
princeps inaccessibilis benignitatis
et lucis qui iustum et impium videt
et dignatur ad salutem cunctos peccatores
perdicionem abhorrens ipsum scelestum
sola benignitate sua trahit et conuer-
tat ad graciam et virtute propria iniustum
virtuosum et iniustum substancialis appeti-
torum adducit ad penitenciam et salu-
tem / hoc est autem quod scribit Augustinus
de ciuitate dei dicens Benignitas
dei sicut ad penitenciam inducit malum
sic flagellum dei ad penitenciam bonos
inducit Et conuersus patet ad propositum
in premissis Sed si non sanguinem vel
in iusto persona aut aduersa succedat
tunc dici potest quod tale aduersitatis
incidens sit propter peccatum tamen non propter sit vel
fuerit malus sed propter varias causas
suas et tamen variatur quia de incendio
quia actibus virtuosis inclusum / sicut
in homine possibilis est euentus
et ultimus premissorum Quia diuina
iusticia mala impunita non tollerat
omnia sicut scribitur Job i de ... non
... non patitur Tales quos punis
quos sequuntur eadem supplicia punicio
virtuosis operibus cognoscit Valencius
in postremo quinque principalis ambu-
lantes in tenebris ipsa diuina iu-
sticia punit et purgat / quia per
sensus fragilitatem vel alias corporis
fragilitatis passiones / quia propter filiorum
vel parentum aliorum condicionem / quia propter
aduersam perdicionem temporalis honoris
et status sicut tamen ... proximo succe-
ssione propter quia propter ceperunt nausiam
desperacionis vel ... incursus
vel talia infinita indicia prouidere
sue ... sequuntur indicatorum virtute

duo bona excellentissima producit necessario
primum est mitigacio concupiscencie iniusticie et
delictorum penitencie producens Secundum
est conuersio peccatoris de viciis ad virtutes
accipiendo autem ista duo sunt grandi
breuitate est breuiter sciendum quod ad
vexacionem intellectum spiritum vero corporum
conuersio peccatoris ex tali iudicio quatenus
in carne data gradue ... in
aliud Et sic vocatur quod corporalium in
sua ... prodit gloriam scelestis
diue / mente eius ceca et obtusa
ex culpa penalis aspiritatis indicium
apparet ad salutem / propterquod relictis
tenebrosis viciorum quo visitationis super
indicio vocatur ad lucem et disponitur
ad virtutes Et propterea Job Job vi scribitur
visitacio tua custodiuit spiritum meum
Et inspirare deum vere propheta / nam
ipse vulnerat et medetur et / percutit
manus eius sanabunt, hoc est in psalmo
scribit dicens virga tua et baculus tuus
ipsa me consolata sunt Et assumptis
scribitur verba per beatum Gregorium in Canone
distinccione xlv. di. Caute omnis istos dum
in primis precepto humano tribulato pacienti
defectum auxilii succursare debemus noli
tempus conferre Sed cum beato Job c. a. di
Ad ... deus dedit deus abstulit
sicut domino placuit ita factum est sit
nomen domini benedictum Dicitur ... ...
quos non ... / ob labiis suis nec
stultum quid contra deum locutus est

Et tibi quod desit quesivit vtere
parce vitis quod est hinc ...
tibi de esse putato vicesimo
quaerito auaris propterea ...

Nec quid desit vel Boecius de consolacione
predicti propterea plurimum audita
indigentia ad diuina indicia tam ad
venit paciencie tollerandum ne in de-
speracionis baratrum immergatur quod quidem
plerumque euenit ut tum quibus domino fuit
sua tribuendo · ac vel ei subueniendo
non suppeditet / et propter ... vite cum

amabat

ipse anima sumendo indiget, et illis propter
propter minus cibus non videt esse /
Nunc vero in proximo textu subsequenti
probat rudimenta ad prodigalitatem avaricie
et liberalitatis sectandam inducere quod
sit non temperate et modeste expendens
extimas tu per immoderate et prodigaliter
tuam plurimum adiacens / cum aut teneas
tibi posse adesse / Propterea dicit ca[to] non
solum quod avaricia / sed etiam vicium siste
vitanda cum debetis contrarie Attendas
quod auctor quod rusticum dei non docet
prodigum esse quia per hoc vicium plures
quis ad avariciam lutosam paupertatis
inducatur / ex qua contingit quod dei vel
totaliter calliditate dyabolica / ut dicit
a divino cultu retrahi / vel etiam in
laqueum desperacionis subiungi / Pro
tanto auctor hic suum preceptum ad libe
ralitatem divitie inducens probat per
allegacionem cum dicit Nec tibi quod
desit quesitis rebus parce Pro huius
primi metri intellectu Ac etiam ob
servancia est breviter sciendum / quod circa
divitias non dum acquisitas sed etiam
acquirendas quatuor modis culpa in
currere potest Primo iniuste acquirendo
quirendo Secundo eas nimis ardenter
amando Tertio eas in delicate expenden
do / Quarto eas avare retinendo Et quan
tum ad istos quatuor modos quatuor di
vites reprehensibiles in ewangelio invenimus
Primus quidem dives qui iniuste acquirebat
fuit villicus ille iniquitatis qui de
bonis domini sui ditatus fuit ut habetur
Luce xvi Contra talem dicit Augu
stinus quod capis in ... est dum
capis tenens alicuius teneris a dyabolo
Ideo dicitur Osee viij Factus est effra
ym quasi columba seducta non habens cor
Glosa dicitur seducta quia non avarus
querendo aliena similiter vult capere capi
a dyabolo vel eius laqueo Et hoc
dicitur Non habens cor quia tenebat avarus
non habet cor in corpore sed in
archa / unde de illo divite avaro cor
inventum fuit in archa non in corpore
suo quod habetur in miraculis beati An
thonii de Padua [illegible]
Et ideo scribitur Mathei vi Ubi est the
saurus tuus ibi est et cor tuum
Secundus dives qui divicias nimis
ardenter amabat fuit ille cui dominus dixit /
Omnia que habes vende et pauperibus
tribue Sequitur Hiis auditis contri
status est quia dives erat valde
ut habetur Luce xviij Contra tales dicit
Ad Thimotheum vi Qui volunt divites
fieri incidunt in temptaciones et in la
queum dyaboli et in desideria mala et
inutilia et nociva que mergunt homines
in interitum / Et ideo nos potius eas
fugere debemus sicut refert Ieronimus de
Crate thebano philosopho Qui collecto
magno auri pondere in mare proiecit
dicens Abite male cupiditates in
profundum Ego vos mergam ne ipse me
rgar a vobis Tercius dives qui
vane expendebat fuit ille prodigus
filius qui accepta porcione in vanitate
consumpsit ut habetur Luce xv Illis
fuit dives ille qui expendebat in
vestibus preciosis et epulis delicatis
et tam sicut dicit Cassiodorus Deus dispen
satores diviciarum suarum voluit nos
esse non dominos / Et ideo patet quod divicie
non sunt nostre proprie sed nobis accomo
date Et ideo non debemus eas expendere
ad nostram voluntatem sed ad statutum
necessitatem / ac etiam ad nostram necessitatem
et indigenciam ut auctor noster docet
dum dicit quesitis rebus parce Ac
temperate utendo nunquam de cetero vel defi
ciat quod hic instruit prodigalitatem
vitare que quidem vitanda est precipue
quia mala sunt que inde proveniunt sicut quod
habetur in summa de viciis ubi quidem
incipit sic De malis que sequuntur

Primo quia inducit paupertatem in
digenciam ut patet de filio prodigo de
quo dictum est ut supra. Secundo quia in
ducit preciosum rapine, et hec filii
est avaricie, que sua dampna qualia
se cum sanat, nam ut dicitur filii ingo
nati celas ascendunt et tempore max
ime quasi in ventre deducunt, quod
rape possunt, sic prodigi postquam
ad paupertatem devenerunt raptores effi
ciuntur, nec sua depravacione contenti
filios mox natos eos ad artem fu
randi inducunt, nec attendunt quid
eis in futurum debeat evenire. Tercio
quia quamque sequitur contemptus bonorum
spiritualium. Prodigus enim temporalibus dis-
sipatis propter cibum paucam pecuniam de qua
vivendum facere possit ut de Esau
qui primo sua vendidit et sua spiri
tualia. Genesis xxv. Item Secundo primo
dedi cum eius precepta verbis et ad
refrenandam avariciam. Avarus divites
qui avare avaricias retinebat
fuit ille qui dixit Luce xii. Anima
mea habes multa bona reposita
in annos plurimos. Talis eciam
fuit ille dives qui avare sibi
omnia retinebat et nichil lazaro
mendico concedere volebat Luce
xvi. Hec autem inordinata retentio
causatur a timore ne eis deficiat
ita quod sunt timoris causante, propter
quod tales laborabat ne eis congregata
deficiant. Et sunt ad hoc talpe sunt
similes, que nunquam oculos aperi
unt quasi terram intrant, propter timent ne
eis deficiat terram vorat et usque
ad saturitatem de illa non comedunt.
Et licet in vita oculos clausos
teneat in morte tamen dum aperire
sic tales licet in vita sua ceci sunt
tamen in morte cognoscunt quod divicias
thesaurizare adiuvare non possunt sed ut
plurimum magis impediunt. Pro se
cundo intelligencia tam litterali

quam eciam morali est breviter attenden-
dum. Et primo circa litteralem intellectum atten-
dere debes quod gerit de autor putando
tibi deesse quod est i. habes quod, ut si
nos i. custodias propter tibi deesse i.
substanciam tuam tibi defuturam, addit
ut sicut tu habes vivere parce i. modo
deste. Quo ad moralem intelligenciam
potest sic exponi primo et est istud
sum metre. Ne te quod deest i. ne
aliquid tibi deficiat ad vitam eternam
tibi nichil deerit tibi, propter putando
i. cogitando debes tibi deesse i. aliquid
in vita putari deesse. Sit sicut i. valde
et timeas id quod est i. quod verum
habet essenciam, scilicet summum bonum
qui deus est, ut Boecius in libro de
trinitate asserit. Omnis essencia est
id quod est reliqua vero non sunt id
est quod sunt, quia omnia aliunde
originem habent, ipse vero a nullo sibi
originem. De hac materia vide supra in
primo precepto metri. Secundo deus est eciam
in primo folio. Nam ipse deus quod est
prima causa per influencias et effectus
supernorum siderum et spirituum corporum
per secundarias causas in istis infe-
rioribus agit. Et propterea philosophus in libro
de metheororum ait, quod mundus iste
inferior contiguus est isti superiori
ut omnis eius virtus gubernetur inde.
Et Boecius in iiii de consolacione
Omnium generacio rerum cunctisque mutabi-
lium progressus quicquid aliquo movetur
modo causas formas ordinem ex divine
mentis stabilitate sortitur. Ipse enim
est qui sine lumine iusticia sufficit
regna honores et condiciones re
gnorum de gente in gentem. Transfert
malicias abusus malignos et ini
quitates humanas. Hoc est autem quod
dicit Ecclesiastici x. Propter iniusticias et
contumelias et diversos dolos transfertur regnum
de gente in gentem. Propterea Hugo libro iiii

de claustro aie beatitudine dindit et eius felicitate contemplatis, omnia q3 terrena tamq3 instabilia detestatis a superior q3 contemplacioz alliciatis vulisse aim desiderabit dicatis, viriditas pratelli qd est in medio celestis claustri oculos superiorz terminum recreat, et eos sup sua novitate confortat. apc. xxi. Ibi vetustum vel tristicium erit sed per novitatem sue viriditatis absq3 dubio permanebit. In medio pratelli ponit lignum vite, ut vita sit in amenitate est cum lignum vite sapientia dei prec fructus eius salute conservat et vitam prestat. Cum illuc hd pervenit ad petat ultius habebit, tunc cum silebit iniquitas, habundabit caritas nec quicquam ibi deficiat, ubi unus quisq3 omnia in se habitum in se habet nichil deesse poterit qd fat ad perfectum. Requiet qm dei sapientia omnibus omnia providebit, ubi nullus in suo ordine deficiet, qm in libro divine sapientie in quo scriptus est ordo nature uniusquisq3 legit. et hugo et aug in libro de civitate dei civitat octo sancta i. octo felicitates q3 premiabit deus diligentibus, sic vide sup illo propheta. vdo. Ero illorum deus et sic ero unde saciaunt, ero ipsiusq3 ab homnibus honesta desiderantur. salus vita salus virtutis copia, gloria virtus et pax et sic tunc nichil ibi deerit. Unde in ps Dns regit me et nichil mi deerit in loco pascue ibi me collocat.

Propinussorum intelligerem magis in speciali est de tali ordine cuius vel magis utilis, utrum prodigalitas sit maius vel gravius peccatum quam avaricia et videtur qd sic quia avaricia cum nocet alteri tantum non consumat bona sua per prodigalitatem nocet sibi ipsi

sed gravius est peccatum quo quis sibi nocet quam quo quis nocet aliis mo. et ethicorum xiiii Cui sibi ipsi nequus est cui bonus erit, ergo prodigalitas est gravius peccatum quam avaricia. Sed contra hoc est qd philosophus dicit in iiii° ethicorum qd prodigus multo videtur melior illiberali (Quam autem convenit culpat libus dicto sa hic q. c. xx quia tenuit subtrahit forte dicto. qd prodigalitas sui sic considerata minus peccatum est quam avaricia, quia ad prodigum pertinet dare qd convenit ad liberalitatem licet indifferenter, ad avarum autem recipere et retinere. Secundo quia prodigus multis prodest sumptibus aut nullo vel minus vel sibi ipsi ut dicit in iiii° ethicorum, tertio quia prodigalitas est magis de facili sanabilis quam avaricia. Sanatur cum prodigus vel senectute que sequitur vel per etate senectutis que contraria est prodigalitati, sive eciam quia magis convenit ad liberalitatem quam avaricia nam quia convenit in dare ad aliquid in quo est denum qd alia que est inter prodigum et avarum attenditur sui hic qd est peccare in seipsum et in aliud nam prodigus peccat in seipsum dum bona sua consumit unde vivere debet peccat et in aliud consumendo bona quibus aliis debet providere. Et precipue hoc appareat in clericis qui sunt dispensatores bonorum ecclesie que sunt pauperum quos defraudat prodigus prodigendo. Insuper et avarus peccat in alios in quantum deficit in dicionibus peccat et in seipsum in quantum deficit in sumptibus unde dicit ecclesiasticus vio Vir cui deus divicias ut dederit potestatem ut comedat ex eis, atamen in hoc superhabundat prodigus, quia sic sibi et quibusdam aliis nocet ut tantum aliquibus prodest plurimus aut ut.

sibi nec alijs prodest, quia non audet
vel scit ad suam voluntatem bonis
suis uti. De materia metri predicti
tangitur in parte eadem xxxix consilia
parentis et parte ij precepto xvij° de-
quesito et parte iij precepto xxxv
decimo quesito et parte iiij precepto xlvi
decimo quesito et que dicta sunt que
nunc videntur repeti possunt hic
legentibus discernendum.

Quod prestare potes ne bis
promiseris ulli ne sis
ventosus dum vis bonus ipse
videri. Versus iste quintus au-

toris preceptum incitat ad prestare et
postquam autor in xxiiij° precepto precedente
tetigit rudimenta virtutum ad
dignitatem virtutis et liberalitatis
secundum quod que quidem virtus in debita
expendendi et retinendi temperamento
consistit, secundum alios et alios, quia hec
virtus non solum in temperato modo
expendendi et retinendi consistit
verum etiam in beneficiorum erogatione
consistere videtur, sicut quod in hoc decimo
documenta plurima apte demonstrant
ubi dicitur quod liberalitas virtus est
beneficiorum erogatrix quam animus
per affectum benignitatis dicimus et per
effectum beneficentiam, hec etiam virtus
in tribuendo et retribuendo consistit.
De lege autem liberalitatis est ut
in tribuendo caveat ne sis tardus
quia cum homini gratus sunt aut
bonum rogari et sunt quibus nimium
aliquid a se peti suspectum est sed
non adhibuit et non absconditur vultum
non dicunt comparaciones et non sciat
eciam circa beneficium debetur quo datur
vel accipitur, et ideo non est negligenter
dandum, nemo cum libenter dat quod
non accipit, libenter enim non
debetur quod non de facili accipitur
sed extorquetur. Cavenda est etiam
dilacio, quod plus neglectum fuit

modicum dandi quam dare gratum. Jug-
tum est beneficium quod diu inter manus
manum heserit, sicut Attalus quod auor
...nt certam non dare cultorum dei ventosum
apparere, quod fit nisi cito reddit quod promisit
debitur tamen circumstancijs observatis, quia tunc
videtur potius propter ventum inanis glorie
et sue ostentacionis magnificentiam promisisse
non quam propter debitum amicitie. Et quanto
plures hoc suum preceptum dei cultoribus
fore observandum dum dicit ad prestare et
quod velut autor innuere si verum libes
promittendo, quia a te petit amicus, noli
dicere in diem differendo dicendo cras
tibi dabo cum statim possis dare sed
ut dicit Seneca: Qui cito dat bis
dat etc. et notetur illud Sapientis dicentis
Qui das pelle moras cito dando bis dare
credas Tardas detractas, Quo pelle
moras, Nam mora dempnat damnum
vitiumque minorat. Sed cito munificentia
minuatur prava vel grava manum lacera-
est quod autor intendit dicens Ne promi-
seris ulli plus quam prestare potes
suppositum in primo, ne sis .i. dicaris
ventosus .i. iactans .i. arrogans
et superbus de terra vel de aqua
dicitur dum tu ipse vis videri bonus
quilibet enim debet velle ut videatur
bonus. Hoc est dicere quod quilibet
de bono nomine curare debet propter
illud Ecclesiastici xl Cura melius est nomen
bonum quam longeva possessio ... in
Si igitur vis videri bonus et esse summopere
cavere debes ne sis ventosus .i. vanus
in tuis verbis et factis, et ita bonus
ab omnibus estimaberis. Adhuc facit
ad hoc textum in Canone Juris ubi legitur
dicam XI. q. iii. in si tibi dicitur quod
nos autem nobis consilia est necessaria
alijs vero fama. Cavere quibus posset
vero quis similare possit sententiam
suam precio. Plus reque infra in ...
precepto in duabus quorum ubi pauc. vel
tam etiam concordat ad supra xxxv precep
legitur secundum promissum, consequenter et
ibi de hac materia require si placet

Rursus ꝑmi met intelligeria et ob
ꝯuaria est breuius sciendum qd duo
sunt que inducere debent ad huius
met obseruaciam scilicet scripturis
et inclusiue Doctrina auctoritatis
Primo scriptura ꝓuerbiorum iii. Ne dicas
amico tuo vade et reuertere et cras
dabo tibi cum statim possis dare Et
Apostolus ij ad Cor ix dicit hylarem
datorem diligit deus / hanc eciam
sentenciam videtur approbare ihs in libro
sermonum et sermo dicens . cumque ind
bonis cum affectu dilectionis dis
tribue / etiam largire cum hylaritate
largire plus minus siue numeratore
praebe elemosinam sine tedio maior
sit beniuolencia quam qd datur maior
quam que impenditur / tale sit opus
tuum qualis est intencio tua / quod
cum affectu bono dispensatur Et accipit
deus / qui dum cum tedio dat mercede
perdit / qui cum extracta manu porrigit
fructum remuneracionis amittit / qui
cum extracta largitur remuneracione non
percipit fructum non est misericordia
ubi non est beniuolencia Secundo inclu
siue antiqua doctrina ad hoc indu
cit / et quinque omnes auctoris huius
preceptum seruare tenemur / principes
maxime ad hoc tenentur / quia largus esse
debet indulgens in donacione largicione
munifica / insuper uiciorum liberalis fu
sceptione gratia in narracione adminis
tracione prompta et hanc largicionem auget
quando dona donantur prompte et hylariter
unde Seneca libro ijo de beneficiis c
ij ait Quoddam ab homine duro
et asper datum panem lapidosum vocat
quem esurienti recipere necessarium sed
tamen acerbum unde Versificator ille
Egregius Oracius ait Denigrat
meritum dantis mora non data tempore
Munera plus laudis plusque fauoris
habent Secundo vero quia quilibet
ille qui promisit aliquid facere et non fecerit

vide supra in xiijo precepto Secundum tibi
promissarum Pro sciendo eciam met obs
eruancia ac eciam intelligencia est utique
sciendum / quod illud qd horam magis
ostendit uirtuosum et monstrare est
quando promittit reddere qd promisit
quia ex hoc tamen prouenit mala Primum
malum quia dator deprimitur / Secundum quod
sepius vilificatur / Tertium quia beneficium
datum punitur Primo deprimitur dator
quia ex promissa indigebat quia aliud
sibi procurasset nisi ab ipso expectasset
et deprimitur dum non accipit tempore
oportuno rem promissam Secundo sepius
vilificatur quia reputatur mendax
et delusor et fallax unde de tali
loquitur salomon ꝓuerbiorum xxvj lingua
fallax non amat ueritatem / os lubri
cum operatur ruinas Tertio datum
beneficium punitur / quia meritis ex
llandis dare videtur Et hoc est qd
dicit gregorius in canone facit non Extra
hijs xxiij q. vij cum munus dat
tarde perdit et minus cum gratus volt
videri bonus / veridicus et fidelis
et non deceptiosus promissa dum adest
facultas attendat eciam ut dicit
Tullius libro 1o de officiis c. vij fundamentum
iusticie est fides i. dictorum conuictorum
que constancia et ueritas unde idem
Tullius de amicicia c. x. Nichil sta
bile qd est infidum Sed ipsa fides
i. stabilitas vel fidelitas est fundamentum
fidelitatis que est in amicicia
Sed quemadmodum fides cum tempore mutatur
dicit Esculappius libro 1o Seneca talis
dicuntur ueraces / quia cum omnibus tamen
uolunt verum. Et ad tamen hic per
sapientem inhibetur nisi illud Ecclesiastici
vij Noli uelle mentiri omne mendacium
Sed nota quod ueraces i. ex toto corde
mundum a uicijs et specialiter animi
cogitatum eo quod cogitant aues
a ceteris animalibus dicit plinius in ijo
libro de animalibus et aues tenduntur alcius

palpebra inferiori ad demonstrandum quod oculos
homines qui sunt virtuosi habent oculos
clausos ad celestia, sed apertos per deside
rium ad terrena ventosa que admodum
venti sunt momentanea. De talibus philosophus
dicit oculos suos statuunt declinare
in terram. Spirituales autem viri et re
ligiosi corvo sunt aves, quia terrena per
auscultationem mordinatam non aspiciunt,
sed potius contempnunt, contemplacioni ve
celestium vehementer intendunt ad aplo
dictis. Nostra conversacio in celis est
Sicut de beato Martino legitur oculos aut
oculis ac manibus semper in celum intentus
et quamquam ad omnes homines pertineat
promissa attendere singulariter tamen pertinet
ad principem ut in verbo promisso stabil
sit eterna firma. Et de hoc nos rectores
ecclesie monuit Alexander in secunda in se
dente (?) li. xij. c. in dictis. quod rex assi
milatur in iusticia filio altissimo et
propter hoc convenit ut sit firmus quantum
sunt proprie vel quibus obligatur puncto (?)
in scribitur. labium veritatis firmum erit
in perpetuum. Tercium autem est testificaci
onis pertinet lingua mendax ubi vero aliud
sed aliud. Et ideo qui non vult veri
tatis apparere pertinet ad habentem veritatem
quia veritas valet et invalescit
et in eternum vivit et obtinet in
secula seculorum v. Esdre in. verum di
cit veritudo. Et Prov. xxiij. Ut ostenderet
stultus verba composita, nec proinde
verbum mencias. Tercia de ipsa vite
est aliqualiter distinguendum. Et ut ple
nior habeatur de ipsa veritate notanda
est sicud ex triplex veritas in sacra
scriptura canonica. Prima est veritas
bone vite. Et hec numquam est propter
scandalum dimittenda. Et hec ad quodam
pertinet generaliter. Secunda veritas est iusticie.
Hec admodum pertinet cognoscitur. Tercia
veritas est doctrine et hec pertinet ad
prelatos. In hiis dualibus quodam aliqua
propter scandalum dimittitur ut in canone

vel constituitur s. dicitur. Et intelligere quod
hic dicitur de hiis que indispensa
bilia sunt, et tale prius quod quod
est indispensabile vitas appellatur.
De hoc notatur in decreto sancte de
tempore. ordinacionum. Tercia distinguntur aliter
alii possunt hec tres veritates.
Nam veritas vite pertinet ad omnes
conpliendas omnia precepta et plu
litera et consilia. Veritas iusticie
ad prelatos compliendas duas partes
iusticie scilicet severitatem in puniendo
reos, et liberalitatem in iustos suscipie
ndos. Veritas doctrine solum ad predicatores
et magistros. Vel aliter hic tres veritates
sic ut veritas vite compositabilem
ordinat ad bonum. Veritas iusticie
naturalem compescit a malo. Veritas
doctrine racionalem informat ad bonum
discernendum et malum fugiendum.
Nota etiam quod aliquando possunt post
missionem aliqua de novo augere
propter que homo non tenetur promissa
solvere nec ex hoc venturus potest
veritatem infringere. Unde in Eccl. (?)
mortale pleraque dicitur et sua verba cuique
non est ac promissa fuisse, quod si quis
quibus promissa sunt inutilia existunt
nec si tibi plus noceat quam illi
prosunt nec est contra officium est
praeponere maius minori (?)
ut simulat verbis ut corde
est fidus amicus. Tu quod fac
fide sic ars deluditur arte
Nota hic canones quarumque in x pd (?)
caveant admixtam simulacionem nam dicit
nimisticam primo qui fingit non esse
quod est ut in canone falsus prope hoc
licens (?) qui tu quod dicitur de lesione xxx
q. v. Item apparuit se predicare falsus (?)
secundo non fingit esse maior quam sit in
q. vij. quamquam ut in canone lxx xxxj
cum maior est vestrum fit sicut minor
xl. vi. di. diaconi. tercio predicare
humilitatem tercio non fingitur esse talis

qualis non est ut habetur xxxii q. v.
aliud exemplum q. v. Et secundum est
predicamentum qualitatis. Quarto cum fin
git esse pater qui non est exemplum
q. v. c. nix. Et in quarto libro
patrum et ergo dialectus est
predicamentum relacionis. Quinto cum fingit
agere cum non agit illud de sexto quod
in libris est predicamentum accionis. Sexto
cum fingit non pati quod patitur xxxii
q. v. exemplum est predicamentum passionis.
Septimo cum fingit esse in loco ubi
non est de q. v. mutacionis est
predicamentum loci. Octavo cum fingit
esse eo tempore quo non est de pe. di.
i. periculose est predicamentum temporis. Nono
cum fingit stans esse quod non est xiii
di. nervi est predicamentum situs. Decimo
cum fingit non habere quod habet xxxii
di. lex generalis est predicamentum habitus.
Praecipuum porro amoris preceptum nectendo
cui simulat verbis etc. Postquam
auctor in precedenti precepto prohibuit ru
dimenta ad liberalitatis virtutem indu
cencia per quam dei cultor inducatur ut
prompte et sine aliqua fictione pro
missa attendere debeat, si velit viris
bonis verbis apparere et non
ventosus vel fictus. Quia liberalitas
ut est dictum virtus est sufficiendi ero
gandi quam catholicus per affectum benignita
tis dicamus et per effectum sufficientem
vel in tribuendo et in retribuendo ...
Nunc vero in presenti precepto supponit
prebet rudimenta ad fidelitatem ami
ciciarum inducencia, nimiam falsitatem
et simulacionem excludencia. Intendens
igitur auctor quod nullus debeat vitare
fraudem dei cultorem a divino cultu ret
rahere ac eius famam denigrare
est vicium simulacionis in verbis cum re
tinetur fidelitati qua promissa compleantur
ut supra dictum est et sicut habetur lib. x.
ethicorum. Hoc virtus nichil tamen
dabilis sit ... Nono octavo

Nec fidelis nichil laudabilius ... hoc dato
hoc sumo prebet rudimentum ibidem
simulacionem excludens ab omnibus fore
abhominandum dicendo dicit cui simulat
verbis etc. quasi velit auctor innuere qui
tibi fuit de verbis de eisdem rudias.
Hoc vult dicere sicut quidam habent
maniferam exposicionem cui simulat
verbis i. qui verbis fingit se esse amicum
ille nec improbus est i. non est fidus
amicus corde i. non firmus et fidelis.
Tu quoque pro eo. hoc est tu fac similiter
i. finge te esse amicum tu non pro corde
arte i. decepcione, deluditur i. decipiatur
et vel repellitur arte i. sibi decepcione.
Secunda hec sine falsitate est, te
stante Salomone Prov. xxvi Simulator
ore decipit amicum suum et promit
cum in spem non bonam. Alia vero
potest dari lectura magis catholica
pro tali modo procedendo ut dicatur cui
simulat verbis nec corde hic fiat punctus
et nunc bene rudit est sensus et est
fidus amicus i. verus et non fictus,
quasi velit dicere cui simulat verbis
nec corde nec ex proposito, nec vel de
fictione simulat, scilicet verba comminatoria
ut corrigat de aliquo vicio, ut est
ei proprie hoc irratus, ille nimirum est
fidelis amicus. Tu quoque fac sic i. sic
ut castiges et reprehendas eum scilicet
amicum tamen verbis et ex corde di
ligas eum, et per artem i. mala eius
operacione, deluditur i. depellitur arte i.
tua bona instruccione et artificio et
verus amicus fiat qui simulat se esse
inimicum propter convicia que ...
facit nec tamen corde est eius inimicus
amicus, sed verus amicus, hoc ac fit
ut ipsum retrahat a viciis et eum
inducat ad virtutes. Pro huius sue
declaracione magis in speciali pro eo quod
aliqua persone quecumque quod promittit
...sius xx ... Habetur sua

De terbꝫ qᵉ ad veram amicicia requiruntur: ad fallē in vbo / nō denudat̄ archanū / nō desere in aduersa — tercia ps meri

Verum homo virtuosus sīue amicū bonū qui efficitur malus debeat dissoluere amiciciam, et licet pro forte videatur aliquibus / quod quia virtuoso nō potest esse amabile nisi bonū / plures tamen determinant quod si malus est insanabilis id est nō reductibilis ad statum virtutis est ei maior amicicia ostendenda et rō est sumi eo quia melior est virtus et magis ꝓpria amicicie quam pecunia Sed si amicus perdit pecuniam totis viribus tenetur eius amicus ut recuperet / ergo multo magis tenendū est ad amicum ut recuperet virtutem / Quinto ad adhuc bonam doctrinam dat salomon dicens admonendis libenter replicandas sapiencie / si multo adiungauit te dominus suo quia scitum / si in mito sato quam perdisse voluit etc istorum intellectus auctoris finalis est ver et catholica etc est procul dubio scolastice exponenda ss. pro huius precepti intelligencia ac ad obseruancia est sciendum quod nonnū ad veram et fidam amiciciam conseruandam tria necessaria breuiter exigunt primum est ut amicum non fallat in vbo / secundum est ut eius nō denudet in archano / tercium ut eum nō deserat in aduerso / Quo ad primum principale inducere nos debent tria scilicet ne quis amicum suum fallat in vbo primum scriptura secundum brutorum exempla tertium canonica jura Quo ad primum. dicit scriptura prouerbiorum xxiiij Ne lactes quemquam labijs tuis et xvj vir iniquus lactat amicum suum et ducit eum per via nō bonam Et trenorum iiij lamie nudauerunt mammam et lactauerunt catulos suos lamia est sunt fetibus crudelior quam cetere bestie vnde lamia quasi lama dicitur, quia catulos suos dum lactare sit adulator tradit seu desimulator in veritate lactat quos ficto vbo lactat vnde ps. ea est

ppr eius in manibus prouocat iram dei vnde Job xxxvi simulatores et callidi prouocant iram dei Quo ad secundum inducere nos debent brutorum exempla, vnde dicunt naturales quod nyppa magnam habet amiciciam ad quodam pisce qui murena nuncupatur et quando ipsius tolum requirit ad mare vadit / et cum sibillo prouocat ab aquis, et pius quem illi se iungat, nunc veneum depueat pro quod patrum ostendit quod amicicia vel fraudis debet habere / vnde Tullius in de officijs Quam malis fraus est in bonis vero amicicia Quo ad tertium inducere nos debet Canonica jura dicitur eiusdem Canones quod habet plagas suas amor que dulciores sunt ad carissime inferuntur / dulcior est enim religiosa castigacio quam placida remissio hec originalia vba quod sunt sermone ambrosij qui incipit Amator fortasse / que sumpsit locatur in canone / nō osculatur quod ·q· quod. Et Augustinus Sive placatus sive ignoscas hec totum hinc agit ut vita hominum corrigatur et in canone prodest xx in ·q· quod. Quo ad secundum principale ad veram amiciciam conseruandam inducere nos debet scriptura sanctis vallata canonibus, vnde prouerbiorum xi qui ambulat fraudulenter reuelat archana, qui autem fidelis est celat amici commissum Et eccl. xxvij / qui denudat archana amici fidem perdit Et sumpsit eciam sunt vba quod ·q· quod. / Quo ad tercium principale ad veram amiciciam conseruandam inducere nos debet fides · scilicet ne quis in aduersis deserat amicum / vnde dicit sapiens ecclesiastici xxij° fidem possidet cum amico in paupertate illius et in bonis illius letetur in tempore tribulacionis illius permane illi fidelis Pro premissorum intelligencia magis in speciali est de insrascripte queruntur vel

nō de...

investigandum Et primo utrum omnis
simulacio sit licita et videtur quod sic In-
cantor supponit Tale bonum est ma-
lo contrarium, si ergo simulare bonum est
malum, simulare malum erit bonum
preterea illud quod est utile et
quandoque assumendum, et a viris perfectis
assumptum videtur licitum, sed Jeronimus dicit
ut habetur in canone unde xxii
q. v. c. dixit propheta q. ii utile
est et simulationem in tempore assumendam
velud Iehu rex Israhel ut dicitur x iiii [?]
qui interfecit sacerdotes Baal, fingens
se colere velle ydola, ergo simulacio
quandoque est licita In contrarium est glossa
signata super Ysaiam xvi in verbis Ie-
remie que dicit sic In comparacione
duorum malorum levius est aperte
peccare quam sanctitatem simulare, sed
semper aperte peccare simpliciter est illicitum
ergo et simulacio semper est illicita,
hanc eciam preterea dicitur [?]
xxii q. iii Ad evidenciam tamen
huius quesiti duo sunt declaranda
Primum est que differencia est inter locucionem
simulatam et figuratam Secundum est lo-
cucio et accio simulatoria et figura-
toria conveniunt in hoc quia utraque
locucione finguntur id esse quod in
rei veritate non est Sed differunt
quia in locucione simulatoria fingitur
id esse quod non est, et alios fallere
ut credant illud esse quod non est
Verbigracia simulator amici fingit se esse
amicum cum non sit, et intendit se
asserere amicum et illum fallere ut cre-
dat eum amicum cum tamen non sit In
locucione autem figuratoria licet fingitur
id esse quod non est, non tamen intenditur
id asserere quod non est nec alios ad
hoc fallere Sed intenditur innuere
et signare vel representare aliquid
quod tamen rei veritate est Verbigracia de
luce xxiiii de discipulis in emaus
Christus ille finxit se longius ire
cum tamen in rei veritate nollet ire
longius sed fingebat se esse longe
a cordibus eorum Vel quod intende-
bat ire longius scilicet ascendendo in
celum ut patet supra Secundum probatur
Primo quia mentitur per signum ostendens
et asserens id quod non est et cum in-
tencione fallendi ille est menda-
x ut dicit Augustinus Mendacium
non est aliud nisi falsa vocis
significacio cum intencione fallendi
Cum supra xxii q. ii § Ille ergo
sed omnis simulator mentitur per signa
operum ostendere esse id quod non
est intendens hoc asserere et alios
in hoc fallere Verbigracia simulator
bonitatis mentitur per signa ostendere et
asserere se bonum et alios in hoc
fallere cum tamen bonus non sit et sic
de aliis simulatoribus ergo omnis simulator
est mendax, et per consequens simulacio
est peccatum et illicita Ex hiis ulterius
patet quod figurativa locucio non est
illicita, sed licet fingat id quod non
est non tamen intendit asserere nec
alios fallere de hoc Ad dictum
in contrarium dicendum est, quod non est simile
de simulacione malicie et bonitatis
aliquis enim bene potest simulare se
bonum cum tamen non sit, sed nullus
potest se esse simulare malum, quia
si simulat se esse malum per mala
opera tamen est malus, per bona autem
opera non potest simulare se malum
Ad aliud dicendum quod Jeronimus accipit ibi
simulacionem large pro quacumque ficcione
illud quod dicit de Iehu non valet
quia ipse malus fuit quod patet quia ab
ydolatria Jeroboam non omnino recessit
simulacio tamen et specialiter commendatur
a deo non pro simulacione sed pro zelo
quem habuit ad destruendum cultum
Baal Secundo queritur utrum omnis simulacio
sit peccatum mortale et videtur quod sic
quia illud per quod provocatur ira dei
est peccatum mortale, sed per simulacionem

vindicatur ira dei causa sub specie d[e]
simulatores et callidi provocant iram dei
etc. Hanc ergo speciem peccati beatus
Thomas ut b dicens Et simulacio quidem
potest esse peccatum mortale, et quidem hic
male sum quod simulacio diversos fines
intendit, si enim intendit finem qui
contrarius doctrine in fide et moribus disse-
minet, vel ut ecclesiasticam dignitatem
indignus acquirat, vel etiam quecumque
alia temporalia bona, in quibus finem
constituat. Si vero finis intentus non
repugnat caritati tunc potest esse
peccatum veniale, puta cum aliquis in
ipsa fictione delectatur sicut quod dicitur
peplos in Ethicorum Et aliquis fingit
de se magna, nullius alterius causa
nisi ex ipsa libidine simulandi, et
ut dicit Talis magis videtur vanus
quam malus Idem enim iudicium est
de mendacio et simulacione quantum ad
gravitatem peccati mortalis vel venialis
et per hoc patet responsio ad argumentum
in contrarium quia dictis viris predictis

Noli homines nimium blandi-
ficione probare, ffistula
dulce canit volucrem dum
decipit auceps, Dicasium

septimum autoris proprium incidit Noli
homines nimium etc. Postquam autor
in parte precedenti precepto prohibuit credulitatem
ad fidelitatem amici suadendo inducere
vitiorum falsitatem que fit per simulacionem
que ad septimum lingue vitium per-
tinet dinoscatur concludens etc. Nunc
in primo precepto subsequenti prohibet
credulitatem ad aliam speciem falsitatis
concludens que nuncupatur blandiloquium
quod fit cum quis blanditur intencione
alicuius lucri consequendi Pro cuius
evidentia est sciendum Et beatus
Thomas secunda secunde q. cxv ponit differentiam
inter placidum, adulatorem et blan-
ditorem. placidus enim dicitur ille
qui sola intencione delectandi loquitur

et talis vocatur placidus sicut prius
Blanditor ut est dictum ille qui
hoc facit intencione alicuius lucri
consequendi, Sunt tamen nomina adula-
toris solet attribui omnibus qui supra
dictum modum virtutis volunt aliquos
verbis vel factis delectare et sic est
peccatum Pertinet autem ad adula-
torem laudare aliquem in quibus non
est laudandus, quia forte sunt mala
vel non certa sive non vera bona
aut si tamen possit et ad maiorem
gloriam laudantem provocet sed placentia
tangitur in d. alis in versiculo, si
tunc in glo. adulari propter duo ibi
distinguit, Et tres modos adulatoris
quis, vel attribuendo alicui bonum
quod non habet, vel nimium extollendo
bonum quod habet, utrumque istorum est
veniale, vel applaudendo malum quod
habet et illud est mortale et re-
pellit eum a promocione ut probatur
Canonis, clericus xlvi di. unde glo.
super illud ps. Commovebuntur sicut ceu
defectos dicit, Et plus nocet
lingua adulatoris quam gladius
persecutoris, eo quod nocet in principalibus
locis i. in spiritualibus Attendens
igitur autor dicti auctorem tali vicio
laborantem conviter pectore et per
consequens ex hoc a divino cultu pro-
hibitum et huic morbo valens
remedium adhibere probando preceptum
hic dicendo conclusionem prohibet omnibus
obsecuando fare dicens Noli homines
blandi etc. Qui velut nunc quod non
decet dicti auctoris prohibita adulatoria
nomine blandiri laudando neque
ad intencionem fallendi quia hystoricos
qui diabolo similatur sic fare eo
fuerunt ut ab eo possit aliquid
extorquere sicut quod infra dicitur Et
hoc quod dicit Noli probare i. complace-
vel homines laudare suaviter nimium
blandi quia omne nimium vertitur

cavere non potest et blandus sermo
decipere consuevit Unde Augustinus
Caritas servit tempore blandit et
dico tibi quam multa homines gratia
amaxi sunt filios Et hoc est quod
in spo metro sequitur Ac eciam dolat
ffistula i. tybia que est instrumentum
emittens sonum similem vocalis animi
quo mille aues capiuntur / dum
dulce i. suauius et dulcius resonat
De hac tibia loquitur Salomon Ecci
xl Tibia et psalterium dulcem
faciunt melodiam / sed super utraque lin
gua suauis sequitur dum i. donec
Auceps ab aue et capiens dicitur
decipit i. decipiendo capit volucrem
i. auem Et hoc est quod prouerbia
xxix scribitur Qui blandis fictisque
sermonibus loquitur amico suo rethe
expandit pedibus suis Unde
Seneca difficilium conuertere spus est
obstrictiondes adulanciam rapelle
quorum sermones cum quadam vo
luptate resoluunt Nota quod sicut
Cantica et scripturas quadruplex canti
cum reperitur Primum fuit victorie hoc
cantant filios israel in exitum
maris rubri ad instar huius cantat
ecclesia post baptisma et conuersionem in
Secundum fuit doctrine hoc cantauit Mo
yses populo dicens Audite celi que
loquar Hec cantica nunciis et hor
tando bi dicit consolat Videntes
altius omnia veritate Tertium
fuit leticie / hoc cantauit anne sus
cepto puerum cantat Anima tu deus
exultauit cor meum in domino Hec
cantica evangelio cum gaudio dicit beate
Lucas i. in fine eciam fuit li
berationis hoc fuit quod liberatus
fuit a salute dicens tunc cantauit
illud psalmus Diligam te domine fortitudo mea
Hec cantica cantat Cantate domino
et benedicite nomini eius de conversione

dicit b. Jeronimus Quartum dilectionis hoc
canticum cantat Salomon dicens Osculetur
me osculo oris sui Cantica i Hec
cantica cantat illud Cantate domino can
ticum novum xxiii q i loquitur de dicti
saturitate et malicie hoc canticum
filia herodiadis in convivio Math
xiiii et actus vi xxvii q iii huius
quippe in proposito dum dicit aucupis
ffistula et quod designat falsam
dilectionem sub dulcedine verborum et
amenitate Propinquorum metrorum
absinthia ac eciam intelligencia est
brevis secundum Et blanditor seu
adulator est triplici veste indutus
scilicet veste simulate locucionis / veste
simulate conuersacionis / veste simulate
operacionis Idcirco talibus indutum est ca
vendum cum sit valde periculosum cum
talibus conuersari Isti cum similes sunt
locustis que vestiunt gradibus co
medunt Ergo in i anima sunt Gregorius
ante presentes frangentes non vincit
vilenus adulacio premit i. primo adu
lacio detraccione deterior in hoc esse ut
prima homines exaltat / secundum non hu
miliat / Et quod hoc eciam nocet animo
illa vero minus Hec ipsi sunt vero
predatores insuales homines viuos
sepelliantes / dum cum placencia
incipientes qui vespere mortuorum
a placebo / sed in fine sepelliunt
in petris sepulcris patens est guttur
eorum inquit psalmista / ibi Augustinus i.
adulatorem anima quos ad peccata
illectat qui deuorant et in eorum
viuam gratiam Et Math viii
dimittite mortuos suos sepelire
Gregorius mor in Mortui sepeliunt
mortuos / cum peccatores peccatorem fauo
ribus premit Sunt eciam multi
sarchasmes mutantes homines in
petris Job in Cur lactatus uberibus
Ubi eciam Gregorius mor in Adulatores

Diffinicio adulacionis

lactant illos quos laudant tamen per
vicio laudis Prov. 1o Si te lactaverint
peccatores ne acquiescas eis Tales sunt
adulatores dyaboli non permittentes
dyabolum in aliquo constitutum. O quod hec vicio
in malicia sua letificaverunt regem
Hoc valde bene probatur si quis
bene inspiciat diffinicionem adulacionis
Augustini dicentis Adulacio est falsa
laus que mentes a rigore veritatis
emollit et ad vicia deflectit. Sed
proh dolor innumeri hodie adulato-
res pullulant in mundo quod non est
adeo circa aliquem dominum sive spiritualem
sive sit temporalis quin non sit blandi-
toribus circumdata. Et hoc est quod
Seneca dicit Monstrabo tibi quid
magnis potentibus desit scilicet qui
verum eis dicat. Non tales fuerunt
sanctus Ambrosius cum publice impera-
torem Theodosium de peccato suo publico
arguebat unde in eius commendacione
ait Theodosius Inveni unum hominem
veritatis. Sed proh dolor principes
modernis temporibus ac eorum magistros
veritatis detestantur et eos affligunt
homines fugiunt veritatis et tenere
faciunt homines falsitatis. De hoc
magister Gyraudus Cancellarius parisiensis
recitat talem fabulam videlicet quod
duo homines in sollicitudine civitatis ad
terram symiarum pervenerunt. quos cum
vidissent symie dixerunt Isti homines
sunt exploratores. Videamus eos et
sciamus ad quid venerunt. et dixit
eorum maior Ego sedeo in loco e-
minencium et vos laudate me
tamquam regem vestrum honorabilem. et ego
faciam alios gestus. quod cum fuisset
dictum homines venerunt quorum unus
vocabatur veridicus alter mendosus
ad quid venerunt. et quod [illegible] videtur
[illegible] dicit Domine lucet in vobis faci-
em nobilem et altos gestus in-
videtur quod non videant [illegible]

cum sitis [illegible] et imperatores
et ait rex ceteris symiis Audistis
quid ausus sit dicere contra me
[illegible] [illegible] et cum totum
dirripite eum et fecerunt. Postea quod
sunt similes ab altero. cum non
erat falsidicus qui ait Domine
vos estis [illegible] magne nobilitatis
dignitatis et potestatis. qui tot et
tantos habetis principes sub vobis
vultu est cum sublimitate vestra
honorandum. Quod audiens rex
precepit ut sublimaretur et ab omnibus
honoraretur. Hoc licet sit fabulosum
ipsissime et verissime [illegible] cedit
malicie. Sicut vestis blanditoris
seu adulatoris est simulata [illegible]
[illegible] talis magnam pretendit
mansuetudinem. Legitur in libro de
animalibus. Quod lupus aliquando emittit
voces humanas. ut non lupus sed
homo videatur. Sic talis blanditor
pretendit [illegible] habere
et humilem et mansuetam. Ideo tales
sepulcris dealbatis assimilantur ut
dicitur Matthei xxiii qua foris videntur
[illegible] hominibus sed intus plena
sunt spurciciis. [illegible] vestis
blanditoris est simulata operacio
talis [illegible] pretendunt ieiunare
orare elemosinam facere sub [illegible]
operibus pietatis suas deceptiones
et fraudes palliare nituntur ad hoc
fine ut simpliciores decipere valeant
De talibus dicitur [illegible] Paulus
[illegible] ad Tit. in optime loquitur [illegible]
[illegible] [illegible] humilitatem et
pietatis virtute autem eius abne-
gantes. Hii tales omnes [illegible] sub
vestitu [illegible] Propinquissimum in-
telligencia magis in speciali est
de [illegible] duobus dubitalibus
querendum vel investigandum. Et primo
utrum quis blandiendo vel aliis ho-
minibus placere volendo peccat. Secundo
[illegible] [illegible] [illegible]

sit q q velle homib3 placere pp(ter)
tractare intendā ut oīs q(ui)s
p(ro)fice spūalit(er) pp(ro)pt(er) laudab(i)le
est ī ad Cor x. Ō omnia homib3
placeo. Sed p(ro)pt(er) manere gl(ori)am
vel p(ro)pt(er) lucru(m) vel ad in malis
esset pe(cca)t(u)m s(ecundu)m illud ps. Deus
dissipabit ossa eorum q homib3
placent. Et ad Gal. i. Si adhuc
homib3 placerem x(rist)i s(er)vus nō essem.
Sed q(uer)it(ur) utrum blanditis dare
laudes pe(cca)t(u)m sit mortale. R(espon)d(e)o s(ecundu)m
ql ꝙ nō al(iud) nimiū appetitum va
ne glorie laudis causet. Sicut herodes
delectabat(ur) qui sibi dabant lau
des ut homi(ni) p(ro) dei. Vel nisi in
tendat et cupiat illud adulatione
de qua dicit(ur) in ps. Laudat(ur) peccator
in desideriis aie sue. Hec cum adu
lacio dampnabilis est. s(ecundu)m Tho
sa. sic q C. Robin. Si quis sup
plere in talibus sua cōsumit vel
largit(ur) peccat qr eos in pe(cca)tis
fouens. Hec ad ꝑbiant in laude
herpen. di.

Cum tibi sint nati nec opes
tunc artibus illos instrue
qo possint inopem defend(er)e
vita(m) decessim(us) octavi au

toris preceptu(m) metrum. Cu(m) tibi sint
nati etc. Autor in p(ri)ncipio huius o(pus)ci(li) ad
liqua(m) p(ro)p(ter)im metre repetit quod
fit in primo precepto. Erudi liberos
ppter p(re)ceptum est Vbi cum dicat(ur) ꝙ
p(ar)entes varie gradus p(ro)mgx et fu
tu(r)itatis tenent(ur) ex debito filios eru
dire mouere eta disciplinam et morum
honor(um) informatiõ. Varios ea ꝑ
sunt causa ostendi. Sic esse debet
causa huc innuit. Ꝑpterea plures
nyo exhibere d(ici)t ꝑ pat(er) filio
est causa ostendi. Et intendi &
causa ostende et hoc est q(uo)d dicit(ur)
in c. Sedent(ur) filij tibi sunt erudi
illos. Cum enim ibi patris sunt
hic ita filiorum erudiciones necessaria

videlicet diuinor(um) mandator(um) instruct(i)o
expellens p(ra)vitas. Honor(um) morum in
formacio tribuens virtutes. Et liberalium
arcium seu mechanicar(um) adepcio addu
cens honores. Hinc in declaratione est
secundum ꝙ int(er) cetera que ad dictum
tenent expediens est ꝙ pallicat(ur) ꝑ
audire debeat. Ut nati et filij aliquas
artes addiscant p(er) quas alimentari
possint et inire ad hoc ne p(ro)p(ter) desidia
negligenciam mendicare cogant(ur). Et
ꝑ ne ex tali mendicate ad pe(cca)tum
furti et rapine inducant(ur). Ꝑpterea
autor volens hys obviare malis(que)
ꝑ alios suum preceptum iniuncat parentes
ut filios artibus instruat p(er) quas
possint inopem defende(re) vitam et
hoc est q(uo)d dicitur intendit autor
dicens. Cu(m) tibi sint nati ꝑ
velut nunc ad sicut filios
sine opibus et sue vite necessarijs
sufficientibus debet eos p(er) se vel per
aliud artibus instruere et mouere in
puericia erudites. Ex artibus cum nostra
bona consequunt(ur) s(ecundu)m corporis et aie
utile et verum. Minor. Realium verum
acquisicionem unde hec autor hic
dicit. Cum tibi sint nati vel
filij nec opes et possessiones quia
forte eos pe(cca)tum tunc instrue eos
et informa et doce p(ro)p(ter) vel p(ro)p(ter) talium
artibus liberalibus vel mechanicis qr
iste sunt opes in marcessibiles
que nō nisi morte possunt valent
vel amitti. Aus cum dicat ab ar
cendo eo ꝙ p(er) p(re)ceptis tamquam p(er) quasi
tum arcet homo. Ars est s(ecundu)m
aliquor(um) infinitor(um) est finitum
compendium vel ars est collectio p(re)
ceptorum ad unum fine tendencium
instrue eo illos etc. quo p(er) ut
defende possunt inopem vitam et ex
quada(m) defensione illis mediantibus
duce et tueri ab inopia et ege
state inope vita et humana. Hec
cum vita dicat(ur) inopes p(ro)pter tria

Primo propter deformitatem peccati quia
nemo sine crimine vivit. Unde Ps.
Omnis homo mendax. Secundo propter
instabilitatem et momentaneam bre-
vitatem quia homo nunquam in eodem
statu permanet. Job xiiii° Quasi flos ho-
die est et cras non erit. Tercio propter
assiduam penalitatem quia homo continue
pene et labori assiduo subiacet
iuxta illud Job [illegible] In sudore vul-
tus vestri vesceris pane tuo. Sunt ergo
erudiendi filii divitum artificum etiam
in artibus manualibus et mechanicis
potius quam in artibus liberalibus ma-
xime si deficiant eis instrumenta tam
naturalia quam artificialia que ar-
tes scilicet liberales sunt vii ut dicit
Hugo in didascalicon parte iii de quibus
plenissime habes supra in ii precedenti
parte d. xxvi cum incipit quarto
accedit illud quartum [illegible]
ubi dicitur quod morum ignobilitas [illegible]
quod [illegible] restitur ubi distincte
artes mechanice describuntur. Ita quod
non expedit hic easdem amplius
replicare. Unum tamen valde notabile
obmittere nolo quod scribit [illegible]
libro vi° c. x de Octaviano quod cum
filiis suis bona hereditaria sufficere
possent tamen voluit pro maiori instru-
ad [illegible] militarem [illegible] ad [illegible]
ad saltandum ad usum natandi et missi-
lia et lapides iaciendi [illegible]
tari faciat ac si sua [illegible]
[illegible] possidere valeat. Filias
quoque sic in lanificio instrui fecit ut
[illegible] in prima fortuna
[illegible] arte sustentari
valeant. Nam vendendi et emendi
et texendi vestes fingendi et [illegible]
[illegible] modo [illegible] usum habent.
Ergo huius exemplo [illegible] debet parens
omnes [illegible] ut filius
suus in mechanicis artibus imbuatur.

Item ab infancia instrui debent
filii liberalibus disciplinis et scienciis
que scilicet sunt vii scilicet gramatica
dyalectica rethorica arismetrica
geometria musica et astrologia
de quibus [illegible] ad presens quod generaliter
tractatum est supra in [illegible] parte prope
[illegible] Sunt etiam [illegible] ab in-
fancia instruendi artibus et regulis
catholicis scilicet in articulis fidei
prout dicit Hugo de sacramentis libro primo
parte vi c. xv [illegible]
require supra in [illegible] parte prece-
denti [illegible] et ibi satis est de hoc.
Item secundo instruendi sunt nati in
bonis moribus in generali [illegible]
[illegible] informatione magis in speciali
restat [illegible] descendendo et precipue
circa ea in quibus [illegible] magis
peccant pueri. Et primo nati circa
locutionem instruendi sunt et informandi
quia circa locutionem errare [illegible]
[illegible] ponit [illegible]
in [illegible] parte ubi prosequitur de regimine
filiorum in c. qualiter [illegible] sit
magis et ibi vide si placet. Et
pro tanto non est hic instruendum quia de
hac materia satis tangitur [illegible]
[illegible] parte [illegible] ad finem [illegible] ubi
incipit [illegible]
[illegible] vide [illegible] in hac parte
[illegible] xv [illegible]
[illegible]
[illegible]
et bona [illegible] precepta ut
[illegible] quos [illegible] precipue cum
[illegible] instruere [illegible] et [illegible]
qui deputati sunt admonere ut
eis ea que loqui debeant [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible] et erga [illegible]
[illegible]
[illegible] aut [illegible]
bona sunt [illegible] si mala
talia [illegible] fugere que [illegible]

Nota

credant qui bona fuerant que ad eos pervenit. Secundo instruendi sunt pueri quo circa visum et visibilia se debent habere quia talia in corum fantasiis se faciliter imprimunt scilicet ut turpia nullo modo videant, et quantum ad modum deambulandi, ut non habeant oculos vagabundos, quia talis etas ad hoc inclinatur, et quod se omnibus admiretur, quia per hoc aliquis levis corde inducitur pusillanimis et vagabundus eo quod videtur se omnibus admirari, unde quidam in libro [illegible] dicit visus unus in aliam partem via est et Jeremie ix Ascendit mors per fenestras nostras et ingressa est in domos nostras. Tercio instruendi sunt circa auditum ut non audiant turpia quia talia in ipsorum fantasiis faciliter imprimuntur et hoc est quod vii Ethicorum dicit philosophus cohibendi sunt pueri ne talia audiant quia audire est prope ad ipsum facere

Quod vile est carum quod carum vile putato Sic tu nec cupidus nec avarus nosceris ulli. Sic recte nomen Catonis preceptum metrum

Quod vile est carum prius preceptum quodammodo est supplendo et glosa precepti super posita ergo unum et exponere potest exponi secundum plures ipsorum meliorem sententiam et inducere hoc unumquemque ad tres virtutes, videlicet ad virtutem prudencie que excludit negligenciam ad virtutem largitatis et beneficencie que excludit appetitum, et ad virtutem amicabilitatis virtute que includit omne bonum. Dico primo quod prius preceptum secundum unum intellectum inducit ad virtutem prudencie que excludit negligenciam et sit exponatur quod vile est carum scilicet in presenti modo in presenti putato in futuro vile, ita quod prudens largiter acsi vile sit vel esse debeat hoc totum ad virtutem prudencie dinoscitur pertinere que quidem virtus secundum Tullium est de qua philosophus prudencie per quam videtur aliquid futurum antequam factum sit etc. Parum inducitur ad prudenciam futurorum quod maxime convenit principi ac eciam unicuique regenti est patet quod dictum est. Unde Aristoteles Allexandro libro 1o in secretis secretorum sub rubrica de subvencione indigencium dicit O Allexander thezauriza tibi multum de leguminibus et granis utilibus ad vescendum ut terre tue sufficiat tempore famis et indigencie ut valeant tuis subditis tua providencia subvenire. In tempore autem necessitatis subveniendum est notabiliter. Tunc eciam aperire debes celaria tua et publicare per regnum et civitates suffulta et grana thezaurizata etc. Erit magna cautela, maxima providencia, munimen regni, salus populi et custodia civitatum, tunc tuum observabitur preceptum, tunc tuum appreciabitur factum et de tua providencia vincet populum [illegible] tunc fuerit omnis quod tu oculis specialis videre et populo hoc tua apparebunt clemencie et timebunt te, tuam offendere magestatem. Secundum hoc concordat doctrina scriptura de Joseph qui consuluit pharaonem regi Egypti ut tempore ubertatis grana, ne frumenta et blada cetera reputabant vilia sit sic talis prudens debet, ut dum tempus sterilitatis et famis immineret quod suis et victualibus posset subditis subvenire prout Genesis xli declaratur historia. Secundo quod virtus excludit negligenciam

Dixi s[ecun]do q[uod] plus p[ro]p[ri]um s[u]i aliud in-
tellectum inducit unumquodq[ue] ad virtutem
largitatis et liberalitatis que excludit habet
oppositum sc[ilicet] cupiditatem vel avariciam que
lib[er]tati opponu[n]t[ur] ut talis exponatur q[uod]
vile est carum q[uasi] velut diceret q[uod] recipe-
res aliquod donum vel munus ab aliquo
q[uod] in rei veritate de se non est vile debes
illud q[uod] est vile carum et preciosum repu-
tare et non reputabis cupidus, quia si
vile reputares munus ab amico forsitan
a paupere liberum oblatum, videretur q[uod] non
esses contentus, sed q[uod] velles munus ingle[?]
carum et preciosum et reputaveris cupidus
Quia cupidus dicitur ille qui non est
habere rei avidus et inordinate ip[s]as
habere desiderat. Ulterius sequitur qu[ia] caritas
compescit et illud q[uod] sc[ilicet] carum et preci-
osum reputare debes ac si esset vile
[illegible] quia tunc das magis promptus ad
illud tribuendum et illud dabis sicut
oportet et quibus oportet ac quo
oportet et tunc nullus avarum te po-
terit reputare. Avarus enim dicitur avidus
respectu rei habite quia eam inordinate
amat ac eam retinet carum. Unde di-
Avarus q[uasi] avi[di]tas avidus. Unde dicitur
Semper avarus eget. Si ergo illud q[uod]
est carum et preciosum sicuti est forsitan
vestes[?] ad illud dandum esset avarus
reputaberis et tenax. Hec omnia facere
docet virtus largitatis seu liberalitatis
ex eo q[uod] instruit promptitudine largiri quod
et quo et quibus oportet, et in hoc
concludit avariciam. Item est instruit in
recipiendo munera cupiditatem conclu-
dere in eo q[uod] docet vilia tamquam cara
et preciosa benigne ac hilari vultu
grate accipere et q[uod] est vile grande
reputare. Dixi tercio q[uod] plus proprium
inducat unumquodq[ue] ad virtutem contempti-
bilitatis terrene per quam omne concludi-
malum et includitur donum ut sit sensus
exponatur carum quod vile est carum q[uasi]
velut terrenum putaveris illud q[uod] est vile

in hoc seculo sc[ilicet] paupertate et
contemptum mundanorum quia contemptibilis
dicatur et habetur ex quo vult esse
carum deo et q[uod] est carum mundo
sc[ilicet] potencia et divicie putaveris
vile esse a deo, et sit nec nostris
tibi cupidus in acquirendo q[uod] est
carum deo sc[ilicet] contemptibilitatem
mundanorum, nec est avarum ulli bo-
na pauperibus tribuendo. Et videtur
male glosasse qui dixit q[uod] secundo
sensus non sonat hunc sentenciam. Ad
[illegible] aut intelligencias hiis
terrene sue est huius secundum, quia ita
est dicta mortalium intelligencia q[uod]
pluribus [illegible] mundiala et terrena sit
de oculo qui rem a remotis videt
et eam iudicat esse parvam, sed de
prope iudicat esse magnam. Unde
solem qui a remotis [illegible] esse mo-
dicum iudicamus, ad terram demonstraverunt
philosophi [illegible] esse centies[?] [illegible]
sicut maior terra. Modo a simili
peccatores a deo et a celesti premio per
peccatum distanciam pluribus elongati
longe enim est a peccatoribus salus, dicitur
et celeste premium parvipendunt, quia
quod est carum reputant vile. Terrena
vero quibus propinquiores sunt propinqui
magnipendunt, quia reputant q[uod] vile
preciosum q[uod] est contra preceptum amoris
facere et ideo q[uod] [illegible] per superbiam [illegible]
tollunt et pauperes parvipendunt
hoc aut faciunt quia nimis sunt
a veritate remoti. Unde videmus in
hac machina mundiali, q[uod] quanto
circulus est minor tanto centro
est propinquior, et quanto fuit maior
tanto est a centro remocior. Sed
Dyonisius dicit in angelica Ierarchia
q[uod] deus est q[uasi] centrum et spiritus intel-
ligibiles et movet[ur] more circulari
circa centrum. Per hoc medium est de
mortalibus intelligencijs que suo mo-

tra deum mouetur iuxta illud
Eccli. xvii c. In potestate vniuscuiusque mo-
uentur et sunt. Quanto ergo quisque
est humilior, i. humilior tanto est
deo propinquior, et quanto per superbiam
maior tanto a deo remotior. Unde
Eccli. xv. longe abest superbia.
Ratio autem huius est quia quanto aliquid
a remociori videtur tanto minus vi-
detur et quanto propior tanto maior
Sic beati virtuosi sicut ipse dauid petiti
vnde petebat omnibus exceptis salus
dauid propheta libera me domine et
pone me iuxta te, ymo celi se
dicit ad palatium dauid tamquam eius disci-
pulus xxxiiii cum appropinquaret pe-
dibus eius accepit de doctrina illius
et ideo dum se conspiciunt tamquam
nanos iuxta gigantes positos
deum magnum reputant et se paruos
peccatores autem a deo procul distantes
se ipsos per superbiam magnificant et ex-
tollunt deum dei magnus non atten-
dunt. Et hoc sine dubio vult hic
tra autorem exponendo dum dicit carum
vile est carum etc. Valerius Terentius dicit cul-
tores qui instruit, quia in muneribus
recipiendis sic debeat habere animus
quod nec in recipiendis cupidi videantur
vel data munera cupientes, nec
etiam in dandis auari appareant non
dantes quid quibus et quo oportet.
Propterea hic sumit preceptum quodlibet
omnibus obseruandum dicens carum vile
est carum etc. Secundum quod sensus taliter
qualiter est expositum videtur tamen quod
autor in hoc precepto male intelle-
xerit et sensum non videatur quod dicit
carum vile est etc. Nam ut dicit Boetius
in libro de quatuor virtutibus dignitatem
rebus non ex opinione multorum sed ex
earum natura constituas, ergo illud quod

est vile de natura sua, debet vile
et non carum reputari, et illud quod
de natura sua est carum et preciosum, de-
bemus carum et preciosum reputare et
non vile. quorum contrarium dicit hic autor
cum dicit quod vile est carum etc. Sciendum
ergo videtur quod duplices inueniuntur
proprietates inesse rebus, quedam enim proprietates
sunt que a natura rei specificantur aut
videntur sicut esse risibile, in homine a natura
specificatur hominis et causantur a principiis
essentialibus eius, et esse calidum et leue
a natura ignis, et quod de talibus
proprietatibus loquimur secundum naturam rerum
iudicare debemus et non secundum opiniones
Unde si omnes homines dicerent hominem
non esse risibilem non deberemus hominem
dicere non esse risibilem, sed esse risibilem
Et alie sunt proprietates que non conueniunt
rei ex natura sua sed ex cognitione attri-
buente vel cogitantis nostre, et per
animam que attribuentur, vt aliquid
quod de natura sua non habet, sed solum
ex attribuente intellectus, vnde verbi gratia
Nullus homo de natura sua potest alius
quia omnes pares nati fuerunt creati
ad ymaginem dei, sed tamen unus homo per
actionem intellectus nostri et relacionem
voluntatis nostre preferitur et ponitur alius
et vocatur dominus, et quod loquimur de rebus
quantum ad istas proprietates possumus
iudicare de rebus secundum consuetudinem hominum
Ratio autem huius est quia vile est carum etc.
sicut ex pretio mensuratur quia pecunia
insunt rebus per opinionem hominum quia id
quod propter copiam reputabitur vile et
paruum valere ad locum vel tempus propter inde
generaliter reputabitur carum et multum valere
et ideo saluatur per autorem preceptum quia
per scientiam intelligit de rebus de proprietatibus
que insunt per actionem intellectus
cogitantis de quorum numero sunt vile
et carum que mensurantur per complacentiam
nostram vel consuetudinem etc.

Addicio ...

Hec culpare soles ea tu ne
feceris ipse. Turpe est do-
ctori cum culpa redarguit
ipsum. Nota super Catonem
quod quis dicit aliquid facere x
modis. Primo per affectum
de conse. di. iiij. Baptismus. Secundo per actum
in a. i. Siquis mulier. Tercio per operacionem
ut viij q. i. Licet. Quarto per nimium
xj q. i. Omnis qui aucto per auctoritatem
i q i Sit eundem. Sexto per ministerium
ut c Sit virginum ea ... et q. Septimo
per vite initium de conse di iiij quo ...
Octavo per applicacionem ut de conse
di iiij Cuius. Nono per subiectionem
ut xlij dist. Nota quod hec redar-
guendi in sacris canonibus reperitur
pa ... impropria et hec ...
ut in Canone Nolite ... di. Alia
specialis que reperitur ut ij q. i. Si
peccaverit et ij q. ij. ... Tercia
est ... que ... inhibetur ut
ij q. vij. Omnes. Tercium autem
preceptum metricum Que culpare soles
... super in di. precepto. Si
vitam ... tangit generaliter
quod in primo precepto tangit in speciali
videlicet de illo qui subsequentem
signo similitudine ...
quibus ipse ... alios mandat
et redarguere intendit acsi ipse illa
... non haberet. Valens ...
auctor in hoc precepto docet cultorem
... maiorem qui est in doctorem
sive prelatus officio constitutus, quod a
viciis de quibus alios reprehendit se
debeat abstinere. Que culpare soles
... velut dicere quod si tu aliqua
vicia reprehendas non illa sed similia
debes committere ne culpa quam in aliis
corrigebas teipsum reprehendat, et proprio
iaculo ferias teipsum iuxta illud
Augustini. Bene loqui et male vivere
nil aliud est quam se sua voce dampnare. Hoc est quod ... intendit

auctor dicens. Tu ipse ne feceris ea
salutem ... que in aliis corrige-
bas iuxta illud evangelii ...
quid vides festucam in oculo
fratris tui, et in tuo trabem
non vides etc. Primo trabem de ocu-
lo tuo ... precepti intelligencia
... observancia est ...
quod ad hoc quod redargucio sive rep-
rehensio ordinate fiat tria maxime
requiruntur. Primum ex parte reprehendentis
scilicet eius vita. Secundum
est ex parte reprehensi scilicet eius rep-
rehensibilis culpa. Tercium est ex parte modi
reprehendendi scilicet discrecionis pru-
dencia. Circa primum est sciendum quod doctor
sive quilibet aliorum rector si laudabiliter
et sine calumpnia velit alios cul-
pare seu reprehendere debet actus
et affectus celestis ierarchie imi-
tari, quia in divino eloquio angeli
appellantur. Ecce ego mitto angelum
meum etc. Sunt autem affectus et actus
ipsorum angelorum secundum quod per novem ordines
distinguntur. Et primo doctor ad modum
primum angelorum debet habere actum
qui est affectiva ...
... contemplacione ...
... virtus simulitatis ... est
prior ... in quo tote
virtutes ... Et sicut dicit ...
qui omnes virtutes sine humilitate
congregat quasi pulverem in ventum
portat. Sed hodie in collegiis docto-
res superbos et non humiles habemus
qui ante volunt superbe loqui
quam audire pocius cupientes qui se
ipsos negligunt gubernare. Unde Ieronimus
dicit ... ad Eugenium papam. Nulla
est splendidior gemma in omni
ornatu pontificis quam
humilitas que si amittitur alia virtutum
congregacio non nisi dicitur esse ruina
quedam. Ergo doctor ad modum

Addicio ... de redarguen...

debet habe actu qui est officiosa
ocacio p humilitate firmaz, quia
suplus deus resistit, humilibz aute
dat graz Contrariu faciens dici
cis potest qd dicit autor turpe
pe est doctori etc. Sco doctor
seu alioz rector admodu aulez
debet habe actu et pcatateq
qui est studiosa virtus et reuelatio secretoz
p doctrine virtutis in fluenciaz
ut inficitur illud ps: hom clama
ne cesses et quasi tuba exaltata vo
cem tuam. Sed qz monstruosa res
dicit Bug. b. in de consideracione qdem
summ et aiug in simq sedes pa
et vita yma lingwa magniloq
et manus ociosa, sermo multus et
fructus inutilis caput tumd et cor
vanu Monstruosum cu esset si in
uno homine reperit tp hinc unu
oculu maiore reliquo vel si esset
alius coloratus, hoc tam monstr quas
hodie in multis doctoribz inuenitur
Nam cu in nobis sit duplex oculus
intellectus videlz et affectus, sunt
quidam qui hos oculos habent in co
lore dissiles unu dicens aliud fa
ciens Alii vero in magnitudine inequa
les Nam quidam multa discunt et dicunt
sed pauca faciunt, multa cognoscunt
et paru diligunt multu studentes
illuminacioni intellectus et paru curantes
de inflammacione affectus, Oculu in
tellectus illuminat intellectus veritas
oculu affectus caritas Utrumqz pietas
illuminari petebat dauid propheta cu
ait Illumina oculos meos etc. Cum
autem oculos doctor ocendat Abs de summo
bono li° iii° dicens Nichil turpius
est qui si bonu qd quisqz sermone
predicat, ope exple negligit Unusquisque
doctor et bone actionis et bone pre
dicacionis habe debet studium Nam
unu sine alio non facit perfectum

Judicium doctoris vitam et ipsa vera
doctrina vilescat et qui non bene vivit pro
dicit ipam quam predicat veritatem
contemptibilem facit In huius figura
precepit dns (Exodi xxviii) ut pontifex
ut portaret in pectore racionale in quo
in quo essent veritas et doctrina,
Contrariu faciens dici ei potest turpe
est doctori etc. Tercio doctor admodu
Stirinis debet habe actu seu spectum
que est virtuosa operatio mediatoris
bone operacionis et gubernacionis efficiacia
ciam Nam sicut scriptum plus
mouent exempla quam verba Racio
est quia efficacius concludit factum ex
facto quam factum ex dicto, Sic concludit
dns luce x. Vade et tu fac similiter
et ipse volens nos efficacius ad
mouere, cepit primus facere quam docere
Actu i. Unde aplus ad thi i. In
omnibz te ipsum prebe exemplum bonorum operum
in doctrina et castitate, et integritate
et gravitate, quia bone gubernacionis
operacionis confundit mundum edificat
proximu et glorificat celi deum Et bernardus
Ioh dicit Erit in gestu tuo gravitas
in motu simplicitas, in incessu
honestas, nil dissolucionis vel lascivie
nichil petulancie vel leuitatis in
tuo incessu appareat, in corpis cum
gestu appareat animi euidens species
cum corporis similacio est mentis figura
et probitatis, Unde magis in oculo
macula reputatur que in membris
ceteris modica creuisset Sic et idem
peccatum est maius in doctore quam in
alio Et ideo sapiens doctor debi
ssime sit deus ipse ubi ipsa premar
diali creacione pandit ut in sole
necesset macula sicut ea videtur esse
in luna, et sicut sol eminet omnibz
ut radiis suis cuncta plusquam sic
doctor excellere quam alius sol omnibus

peminet singulorum mensa respice
debet admistor solis opum ibidem
exemplis ergo quibusdam radys dilu-
tum .i. pluvium ex luxuria descen-
dentem et congelatum per avaricia et rapina
impyetatem et arrogantiam dissolue
Nam sicut mistatis ac notabili doctor
vires uel maximum in sacra scriptura doctos
scientiae fit mensa quam statum sub
sequatur lune et plenitudinis stellarum
obtenebrari Unde ys xiij scribitur
Obtenebratus est sol in ortu suo et
Joel ijo Sol et luna obtenebrati
sunt et stelle retraxerunt splendorem
suum In quo moraliter datur intel-
ligi quod doctores perdito splendore
perdunt populi exemplo illius ad pre-
cantum inducti dicitur eum ecclesiam in
fine indicat populi sit et ministri eius
et qualis rector civitatis tales et
inhabitatores in ea Unde tu specialiter
qui es super omnes constitutus admoneo
[illegible] oportet te amplius operari
ut habeas illorum actum qui est vir-
tuosa opera meritoria In quibus
autem quo uel qualiter debeat operari
requiri supra in penultimo parte precepto
Illud stude agere quod bonum est vi-
[illegible] & mattia et ibi vi-
de si placet Consequenter autem sciendum
dici ei potest Turpe est doctori vel
Leo doctor seu rector ad modum
piratum debet habere arcum seu pharetram
que est refrenatio demonum adversariorum
per fortissimam resistentiam in demones
effugando Nam princeps noster
beatus petrus in sua nos docet Epistola
i c. v. dicens Adversarius vester dy-
abolus tamquam leo rugiens &c.
O vos domini doctores et prelati ad
modum piratum refrenando demones
satis turres et muri ville status
sui contra omnes hereticos et rebelles
pugnare debetis et a nobis auctoritatem

clipei debent mirgi dependere ut
ac si apponatur corpus [illegible] ut
sagittent in occulto rectos corde
sagitte ipsorum parvulorum fiant plage
eorum Ut ad exceptam fuerit [illegible]
vita & laqueo venatium frustr-
arentur vobis autem oculos [illegible]
Nam doctor sive aliorum rector qui
debet refrenare malicias hominum
dyabolicorum debet esse sicut turris
et columpna immobilis et ut non
deficiat moneatur Sed prelati
sunt aliqui qui non sunt muri
sed mures non doctores sed raptores
non speculatores sed spoliatores non
prelati sed pylati non domini sed
tyranni Nota secundum Canonistas et [illegible]
[illegible] quod sol quintupliciter accipitur seu
dicitur Primo namque sol dicitur ipse deus
Unde dicitur Illuxit nobis verus
sol .i. deus pater Secundo sol filius ma-
nifestatione Unde in sole posuit
thabernaculum suum ps. xviij Celi e-
narrant Tertio dicitur sol specialiter
primo Unde sol non uret per diem
ps. c. xx levavi oculos meos
Quarto dicitur sol tempus successio unius
permanebit cum sole et ante lunam
[illegible] sole omnia sunt facta ut xxj
q. ij Cum redemptor Quinto sole omnes
[illegible] illuminatur Unde ait lux vera que
[illegible] in xpo dei electos [illegible] sole lu-
cerna super candelabrum ponitur ut lu-
ceat omnibus qui in domo sunt [illegible]
.v. [illegible] sponsa .i. ecclesia xpo [illegible]
[illegible] Unde in Canticis Nigra sum
sed formosa Cantic. j. [illegible]
[illegible] successio distinguitur ut dies
mensis et annus [illegible]
[illegible] Sed nonumquam culpa [illegible]
[illegible] vel raptorum plus nocet [illegible]
[illegible] aliorum [illegible] duobus [illegible]
[illegible] Canonis et [illegible]

Primo sunt et sic quod cum agitur
a prelatis facile trahitur a subditis
in exemplum quia sunt tanquam signum
posite ad sagittam ut in Trenorum iii
de arcu, et a quo debet subditos
prohibere, multo forcius et sepius
non potest eos corrigere ad tantum
videbat, eadem que corrigit commi
sisse. Et in Canone primo xxxvi di.
Sicut scilicet naturaliter ex eo dicit astro
logi quod eclipsis solis multum generat
oculos mirancium. et quanto eclipsis
fit in ascensu solis plus nocet
et est malum signum. Sic moraliter
licet peccatum cuiuslibet sit scandali-
zum ascensum tamen peccatum doctorum et
prelatorum qui sunt in ascensu dignitatis
plus nocet quia magis subditos scan
dalisant ut patet ad sensum. Cum
enim heretici generantur simplicibus et rudibus
non habet forcius argumentum ad defen
sionem erroris sui et simplicium sub
versionem quam quando exempla multa
catholicorum et maiorum doctorum et pre
latorum videntur tunc clamantur et con
firmantur. Ergo admodum preliatorum
habeat doctor actum qui est resis
tencie demonum adversariorum iuxta illud
Iacobi iiii c. Resistite dyabolo et fugiet
a vobis. Contrarium ergo faciens potest
dici cum auctore Turpe est doctori
vel Tercio doctor seu aliorum rector
ad modum principatum debet habere
actum seu affectum qui est directiva
gubernacio hominum sibi commissorum
et dilectorum sicut et precipue in
subditorum custodie seu gubernacione
Unde rector quilibet diligere debet
quoslibet et specialiter subditos sicut
pater et mater unicum amat filium. Unde
Bernardus super Cantica dicit: Discite subdi
torum matres vos esse debere non dominos
studete magis amari quam timeri.

et si interdum severitate opus est pa
terna sit non tyrannica / matres fo
vendo / patres corripiendo vos exhi
beatis / suspendite verbera producite
ubera / et pectora lacte pinguescant
Ergo habeat doctor seu rector admodum
principatum actum qui est directa gu
bernacio hominum sibi commissorum et dilectorum
sicut et precipue in subditorum correccione
Iuxta illud ad Hebreos v. Omnis pon
tifex ex hominibus assumptus pro hominibus
constituitur. Contrarium ergo faciens dici
potest cum auctore Turpe est doctori etc.
Secundo doctor seu aliorum rector admodum
guardiani debet habere actum et affectum
qui est prevalens impetus spirituum
inferiorum per ipsum spiritus et carnis
subiacere in viciis expugnandis. Una
tamen suggerunt suavia / et ideo contra
eum tanquam contra domesticum eciam vicium
est contendendum iuxta illud Michee
vii. Ab ea que dormit in sinu tuo
custodi te et amplius ad hoc quod
in eum carnis ne faciat in despi
ciis suis quam suavitas carnis
consuetudinem inducit / Item scitis quod loquitur
enim peccata quamvis magna sint
et horrenda cum in consuetudinem
venerint aut parva aut nulla esse
creduntur / quamvis non parum occulta
nisi ea producenda et diffamanda
esse videntur / Habeat ergo doctor ad
modum guardiani actum qui est pre
valens impetus spirituum inferiorum in
ipsum sensus spiritus et corporis subiacere
et in viciis expugnandis ut dicere
valeat cum apostolo i ad Cor ix Ca
stigo corpus meum et in servitutem
redigo. Contrarium hoc faciens potest dici illud
Turpe est doctori. Tercio doctor
sive aliorum rector admodum thesaurarii
debet habere actum seu affectum thesaurarii
qui est congregare et multiplicare bona
pauperum pro ecclesie et usui necessarii

Unde Dauid ad eugenium papam ut prelatos
viliter induceret hoc comparatur et ex
petit manum tuam a te hec suspirauit
filius matris tue, ergo admodum dicitur
doctor habeat actum qui est correctiuus
et iudicatiuus bonum puniendi propter rigorem
equitatis et iusticie in delinquentes
homines puniendo propter hec letabitur iustus
cum viderit vindictam. Octauo doctor
seu aliorum rector admodum spiritum esse
rubicandum debet habere actum seu proprietatem
qui est intellectualis seu contemplatiuus
cultorum potissime diuinorum propter spiritale
dicimus ueritatis summe. Nono ut
iste due accipiantur coniunctim doctor
admodum spiritum seraphicorum debet habere
actum seu proprietatem que est amatiua
et dilectiua incendiosorum amorum propter
dilectionem ardentissimam caritatis.
que vna est illa contemplatiua ac
ad dilectionem diuinorum que de ipsa contentu
actu erumpit et que ceteros medu
llis cordis in deum salit et super
omnia deum diligit et propter hoc Io. 7 in
Qui bibit ex aqua hac quam ego
dabo ei fiet in eo fons vite sali
entis in vitam eternam. Circa hunc de
fungere est si erat in mente reprehendere
que reprehendenda non sunt tempus
precauens lapsus quem me. Exemplo
illius qui arcum tendit qui tendendo
vulnerat semetipsum / Sunt veruntamen
aliqui sunt qui alios volunt
corrigere a se ipsis laduntur. Sunt
et quidam qui omnes reprehendere
volunt sed ab aliis reprehendi nolunt
tales sunt sicut vermiculi qui ex
tenuibus penetrant durum lignum
ad tactum tangentium mollia per impedimentum
recipiunt / Sunt et nonnulli sedduti
ati in maliciis induati ex nullos
corrigi volunt nec et emendare
se ipsos. Isti vasi vitreo sunt similes
quod numquam reparatur si frangatur sed

est ergo ad consilium Jer. xix c
vbi dicitur sic conteram populum
istum sicut conteritur vas figuli
quare autem tales non corrigunt
duplex est ratio demonstratiua
Prima est quia numquam bene corrigit
librum qui defectum dicit ad exemplar
Exemplar omnis boni deus est
puri viuunt ei defectum / Unde
puri dicuntur esse auersi a deo di
specialiter corriguntur. Cum a sui
auget peccatum nichil aliud est
quam quedam auersio a bono in
commutabili bono commutabili inherere.
Secunda ratio est quia reprobatur exemplar
falsum in ea parte in qua est corru
ptum numquam corrigit librum suum
Sunt superiores ut sunt doctores
et regentes debent esse exemplar
minorum, sed quia puri non respi
ciunt in superioribus nisi vicia et
defectus qui in eis sunt a deo di
specialiter corriguntur. Circa tamen est
nota dictam mei correctionem papicis
et fatui quia fatuus impetuo
se et subito vult corrigere quod est
valde periculosum, sed sapiens corre
ctor differt et reseruat correctionem
usque ad tempus oportunum / Unde Ca
ssiodorus super illud ps. Irascimini
et nolite peccare dicit festinata
vindicta non potest esse in iusticia
reparata. Sed sapiens in furore non
corrigit, sed tali moderamine et
mensura ex aquo quievit ignis
scendi facultatem, non vel ascendi
opportunitatem, Exemplo illius
philosophi de quo fuit mentio et de quo
in epistola ad Paulinum quod rediens
de scolis et inveniens custodem qui
bona sua custodierat, et ea penitus
inveniens destructa ait illi Si iratus
non essem statim de te vindictam
ex peterem etc. / Dicit Ber. Subiectos

minia sunt / aliqua prudenter dissi-
mulanda / aliquando subtiliter inve-
stiganda / aliquando breviter percurrenda
aliquando vehementer obiurganda de
maria contrariis superiorum admo-
nentes vide b. in xx precepto pre-
pas metire. Cum moneas aliquem
vel ¶ Nota quod triplex doctor in
scripturis reperitur quorum quilibet discipulos
dicitur habere suos. Primus doctor di-
citur zophista. Secundus dicitur phisicus. Ter-
tius dicitur theologus. Doctor zophista
est dyabolus et est tantus zo-
phisticator qui suos docet discipulos
subtilia zophismata / hic habet
tria genera discipulorum. Primi sunt ypo-
crite quos docet alios decipere per
zophisma in quo est fallacie fi-
gure dictionis / que est quando dictio unum
ostendit et aliud significat / per hanc
fallaciam ypocrite decipiunt alios
quia unum sunt intus et aliud extrinsecus
talos et sunt simulatores / quod unum
habent in corde et aliud in ore. De
talibus et consimilibus loquitur Apostolus
ij ad Thy iij / habentes speciem pi-
etatis, virtutem autem eius abnegantes
hii sunt qui transfigurant se in
angelum lucis. Istius zophismatis
fallaciam ostendit Christus Mt xxiij
dicens Ve vobis ypocrite quia estis similes
sepulcris dealbatis que a foris
apparent speciosa intus autem sunt
plena ossibus mortuorum et omni
spurcicia. Secundi discipuli sunt 2
detractores quos dyabolus docet alios
decipere per zophisma in quo est
fallacia amphibologie / que est
quando per diversam constructionem decipitur homo
verus et hoc fit quia accusativus quod in
constructione debet esse ante vel post
ponitur sicut patet in hoc exemplo
Video panem comedere canem. Per hanc
fallaciam detractores plures decipiunt
quia aut dicunt bonum de bono
malum, et de malo bonum et
ponunt tenebras lucem et econtra et sic de-
cipiunt auditores eorum rei veritatem
ignorantes. Istius zophismatis dolus
assignat fallaciam in ys. v. c. dicens
Ve vobis qui dicitis bonum malum et
xi q. iii Ve vobis. Tercii discipuli sunt 3
sapientie amatores. hos enim decipit
dyabolus per zophisma in quo est falla-
cia equivocationis. Quod est quando eadem
vox sub diverse res ponitur sicut patet
sub hac voce homo sub quo duo
comprehenduntur scilicet homo pictus et
homo verus, et homo est nomen
equivocum si dicatur de vero adiectivus
Si vero dicatur respectu ad hominem
verum tunc univocum est. Sic est de
sapientia dei et sapientia huius mundi
quia sapientia dei vera sapientia est
Sapientia mundi est non sapientia sed ficta
scilicet diabolica et fatua / Hanc
enim dyabolus ostendit mundi ama-
toribus veram sapientiam esse et
dei sapientiam ostendit pictam
et fatuam esse / propterea mundane
sapientie amatores per dictam fallaciam
a dyabolo decipiuntur quia credunt
fatuam sapientiam dei et econtra. Istius
zophismatis fallaciam assignat Apostolus
dicens illud i ad Cor iij: Sapientia
huius mundi stulticia est apud deum.
Secundus doctor est phisicus i. venter phisicus
cuius filii sunt gulosi et delicati
unde Apostolus ad Cor iij quorum
deus venter est. Iste docet discipulos
suos duo scilicet abstinentiam et re-
pletionem. Primo docet abstinere
a leguminibus et a grossis cibariis quia
inflant. Secundo docet uti replere
bonis et delicatis cibariis ac ca-
lidis panis. Istius zophismatis

D. i. cap. 3 [illegible] — [illegible] cap. [illegible] [illegible]
D. 40 i cap. 8 [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] 4 7 7 — [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]
D. 2a 7a 4 [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 3
[illegible] Exek. 28 [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] lu. 12 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 8 [illegible] [illegible]

fallaciam docet et assignat dicens luc
xxi Attendite a crapula. Et di(citur) et
ho ecc ex xxxv di Commolentum
Talis doctor est theologus / hic est
xpus benedictus / et quilibet doctor
ewangelicus discipulus cuius sunt pau
peres quos docet invenire triplices
divicias paupertatis / scilicet securitatem
sanitatem / et thezaurum ineffabilem
et ideo assignat tribus / scilicet si
gillo regis · medicine · et arene
infructuose. Et primo docet in
paupertate invenire securitatem et
ideo assimilatur sigillo regis in quo
est securitas nuncio qui sigillum
regis portat / et ubique per terram va
dit secure. Moraliter sigillum sive
signum summi regis est paupertas
de qua in ewangelio luce ii et scilicet
hoc vobis signum erit invenietis
infantem pannis involutum etc.
Quicumque ergo hoc signum portat tanquam
nuncius summi regis secure per viam
vadit iuxta illud Boecii detur
Cantabit vacuus coram latrone
viator nec est ab eis petitur pre
dagium / per quod patet quod liberi sunt
et non servi. Secundo docet in paupertate
invenire sanitatem et ideo assimilatur
medicine in qua latet sanitas.
Hec figuratum fuit in iiii regum
v. ubi dicitur quod Heliseus docuit
naaman leprosum ut descenderet in
Iordanem et ibi lavaret se septies
et sic reciperet sanitatem. Per
hunc descensum humilem paupertatem
intellige debemus. Respice in hoc
mundo descendit quia cum pauper
efficitur quomodo descendit de magno
et alto fastigio ad statum miserum
in Jordane ergo in paupertate
mundatur homo a lepra superbie am
bicionis et arrogancie etc.

Tercio docet invenire in paupertate
thezaurum ineffabilem et ideo pau
pertas assimilatur arene infructuose
sub qua latet aurum precium. Sic
licet paupertas ut pluribus infructu
osa videatur / tamen ibi latet preciosus
thezaurus regni celorum. Unde beati
pauperes spiritu quoniam ipsorum est regnum
celorum. Mathei v et in luce vi xxiii q
iiii c(apitulo) de hiis

Quod iustum est petito ut
quod videatur honestum
Nam stultum est petere
quod possit iure negari

Decimum primum autoris preceptum menciona
quod iustum est petito. Et autor
in primo precepto repetit melius quod
supra in primo precepto sicut constat
deo supplica compositum exponite
nunc quia ibi instruit salubriter
cultorem ad actum latrie deo principaliter
exhibendum / qui quidem sit perfectus
supplicatiuus non ad alios actus
se divertens etc. Quia modo nunc in primi
precepto dicitur cultorem informat intendit
ut ea cupiat et postulet debeat
que sunt vera consona et sa
luti hominique proficua / Hoc autem
insinuat autor dum dicit quod
iustum est petito etc. Prolixus
deliacione preceptum est breviter a
tendendum quod quidem querunt et
inveniunt aliquid / ut sunt illi
qui intelligunt quod querunt.
Et ipsius dicitur querite et invenietis
Quidam querunt et non inveniunt
ut non intelligentes quod querunt.
Ipsis dicitur nescitis quid petatis
Quidam nec querunt nec inveniunt
quibus dicitur cum ignorant ignoti
rabuntur (?) tustupue in hoc lex magis
xxx vii di. Talia igitur petenda
sunt ab autore que iuste negari

non possit. Et hec est quod dicit
meus p(er) auctor: aliud iustum est
petito 2a / Adsitor aut ut petitio
una sit iusta et honesta / et per
consequens exaudiri mereatur. In or-
dine petitionis attendenda / Primum est
quod sit in donante potestas / Secundum quod
in petente sit dignitas / Tercium quod
in re petita sit utilitas / Quartum
quod sit in petitione congruitas
Contrarium faciunt omnes qui petunt
aliquid ab eo qui impotens est ad
largiendum / quia qui nichil habet
nichil dare potest / ut in canone
statutum plenum q. Et in canone
Abbatem. lxiij di. z. de uita patrum.
quod autem in fine ubi dicitur / quod non
dato licitum est ab alio datur qui
de iure donare non potest / Tales
sunt valde stulti omnes ydolatre
qui petunt a creatura quod a creatore
petere debent / Unde stulti fue-
runt sapientes Babilonie et ipse
rex qui ordinauerunt quod usque ad
xxx dies nemo ab aliquo deo ali-
quid peteret nisi ab ipso rege / Et
petita dare non poterant / nunquam ydola
potuerunt infirmos curare // leprosos mun-
dare / cecos illuminare / mortuos sus-
citare sitim minuere / A deo ergo petere
debemus qui non fit potentissimus si
aliquo indigemus / Unde in prima
canonica Jo. v. c. scribitur / Hec est
fiducia quam habemus ad deum / quia
quodcumque petierimus fiet nobis / Con-
tra faciunt omnes indigni / quibus
sacri canones dignitates ecclesiasticas
denegant / ut legitur et notatur in
Extra. de re. dilectos de consecr. prelatorum
et in ola infirmitatibus de re. mu. li.
vi. Necesse est ergo ut qui uult

a deo aliquid obtinere studeat eius
obtemperare mandatis et sic se dignum
faciat ut exaudiri mereatur / Videmus
enim quod qui alicui regi vel princi-
pi rupto ac renuit obedire regis
gratiam dignum se facit et ab eo accipit
omne quod petit / Unde in canonica .1.
Jo. iij c. scribitur / Si cor nostrum
non reprehenderit nos fiduciam habemus
quod quodcumque petierimus impetrabimus
quia mandata eius custodimus
Contrarium tamen fecit Paulus ideo non
meruit exaudiri / quia contra salu-
tem petebat ij ad Cor. xij.
transsumpte in canone Paulus xxxiij
q. v. Sic nobis ... facit quod dicit
Valerius lib. vij. quod a diis immortalibus
nichil ultra petendum esset quam ut
bona tribuerent / quia hii sciebant quod
unicuique utile esset / Homines autem
id sepe votis expostulant quod non
impetrasse melius foret / Nam
mens tenebris involuta cecas
precationes effundit / Diuitias
appetit que multis causa
fuere / honores concupiscit qui plures
ad malos exitus deduxerunt / regia
sceptra cupida querit que nonnumquam
funditus domos euertunt / Designat
ergo stulta mens hominis / futuris ma-
lorum suorum causis tibi vel celsis-
simis imperare / et se totum
celestium arbitrio committat / quia qui
bona de facili tribuere solent / et
eligere aptissime possunt / Con-
trarium faciunt omnes qui petunt
quod non est iustum vel honestum
quia cuilibet petitio debet esse
iusta secundum possibilitatem illius a
quo petit / In iustum autem appellat
ut si petens quod debet aliqua causa

In donante — potestas
In petente — dignitas
In re petita — utilitas
In petitione — congruitas

contempnac' vel contempnacio inmensa
esset hoc petere inhonestum ac appe
llat ut si petas amicum tuum rem ma
valde inhonestum esset et non hone
stum. Ad hoc exemplum facit quod venit
Val. de publio rutilio qui cum quidam
amicus suus ab eo peteret quoddam
negocium sibi fieri et quod ipse assen
tire nollet dixit ille. Et quid
michi opus est amicicia tua si non
vis michi facere quod peto. Et publius
statim respondit ut quid est amicicia
tua michi ad faciendum contra me ali
quid inhonestum. Unde Seneca dicit
Hec lex est in amicicia ut nec nos
turpes rogemus nec faciamus rogati.
Cum hiis concordat Canon infra
scripta vz Canon qui preposterio
xiii q. v. et Canon quod autem ex
iii q. vii vel dixit palliandum
de appel. extra. In omnibus hiis in
rebus dicitur quod petens contra sup
sua peticione non est exaudiendus
sed verius annullatur. Sic etiam
videre potest deus qui petit ab
eo quod inhonestum est vel ad in
iustum sicut quod auctor in hoc metro
insinuat videtur dum dicit. Nam
stultum est petere quod possit iure

Nota

negari. Sed nota quod tria sunt que
honeste a deo petere possumus. Primo
quis petere potest vite necessaria
dummodo non petat ad superfluitatem
unde in Gen. xli scribitur quod prevalu
erat fames et clamabat populus
alimenta petens. Secundo honeste
quis petere potest nature conservacionem
non solum in bono tempore viri ac pro
babilis dum intendat filium mittere
ad dei cultum sicut de puerili beati
Nicolai legitur quod hoc non peccavit
Ideo atque innocerent. Illud idem

legitur de parentibus sancti Alexii. Illud
idem in figura de Anna matre Sa
muelis I Reg. I. Tercio quis ac ho
neste petere potest in bello sub
sidium sicut per omnes libros Reg.
et Machabeorum in quibus auxilium
quod postulabat impensum fuit. Et
de hoc ac in libro Judith vi c. scri
bitur Cum finito luctu per diem to
tam populus intra synagogam
petebat auxilium de celo. Et ma
quo addat precum requie sed impo
xpi precepto itaque deo supplicant
pro defensione hic et quod michi
puto utile et infrascripta conve
nienter vel inconsigne. Scilicet utrum
temporalia sint semper petenda. Et
quod sic quia ecclesia in letaniis pe
tit dicens ut fructus terre nobis dare
et conservare digneris te rogamus
audi nos. Et non decipitur ecclesia
quia impossibile est generalem ecclesiam
decipi. Ergo petens temporalia semper
bene petit. Ergo temporalia semper
sunt petenda. In contrarium facit
quod dicit Augustinus et Bernardus asserentes
dicentes quod si temporalia petimus cum
moderamine ea petere debemus. Unde
Augustinus Cum temporalia petitis cum modo
petite et cum timore illi committite
ut si prosunt det si sciat obesse non
det. Quid autem obsit vel prosit
medicus novit non egrotus. Et Bernardus in
quodam sermone. In petendo temporalia
cavenda est superfluitas et voluptas.
Ergo temporalia non sunt semper petenda.
Huic contrario tale videtur quod talia
non sunt petenda a digna peti
cione tamen licitum est ea petere et hoc
in casu non ad fruendum sed utendum.
Ad illud quod quod dicit quod ecclesia non
petit semper divicias neque temporalia
sed in statu generalis necessitatis

experiencia seu prudencia et racio simplicitas et extremitate [illegible] quod naturalis creatura que ex toto te diligit deum non debet a deo [illegible] vel sicut in casu necessitatis ut liberius sumere posset deo et ei [illegible] ad honore et ita patet quod non sequitur ex hoc quod celum [illegible] temporalibus dande et conservande quod ipsa petenda sunt id est digna peti [illegible] sequitur ergo licitum est ea petere sicut celum petit. De vi[...] petitionibus orationis dominice que dirigunt nostre et corporis affectibus quibus fidelis quilibet instrui debet et matrone pueri informari debent. Vide beatum [illegible] in [illegible] [illegible] capitulo ix. cum incipit ad nomina [illegible] et ubi plenissime hec materia discutitur et [illegible] sufficiat remissio

Ignotum tibi tu noli preponere notis cognita iudicio constant incognita casu. Hoc [illegible] huius auctoris preceptum

Ignotum tibi tu vel auctor in primo precepto repetit quod supra in exemplo [illegible] precepto Bonus bene facito vel [illegible] habunt. Sed inter utrumque talis potest assignari differencia quod ibi sub quadam generali precipitur bonis bene facere debere [illegible] ipsum dei [illegible] ad actum bene faciendi inducendo. Hic autem precipitur quod parentes preponendi sunt [illegible] [illegible] licet in bonitate sunt equales quod est vera ordine beneficencie observare [illegible] dicti vero talis esse patet [illegible] et [illegible] innuitur ordinem quod est a divina sapientia institutum. Ordo autem nature talis esse demonstrat, quia unumquodque agens naturale primus et magis actionem suam diffundit ad ea que sunt sibi propinqua sicut ignis

qui magis calefacit sibi [illegible] propinquiorem. Sic et deus in [illegible] sibi propinquioribus prius et copiosius sibi dona sue perfectionis diffundit ut dicit Dionysius de celesti ierarchia. Cum beneficium autem beneficiorum est quidam actus amicitie inter alios et ideo operum [illegible] quod ad magis propinquos et notos sunt magis beneficiendum. Dicit Augustinus de doctrina christiana Cum omnibus prodesse non possis consulendum est qui pro locorum et temporum vel quarumcumque rerum oportunitatibus constrictius tibi quasi quadam sorte [illegible] iunguntur. Est autem secundum quod licet simpliciter loquendo magis tenearis notis [illegible] quam ignotis, posset tamen potest [illegible] ad diversitatem locorum et [illegible] negociorum quod in aliquo casu magis esset subveniendum extraneo et ignoto, puta si sit in extrema necessitate quam [illegible] vel pater non tanta necessitate pateretur de hac materia quia ad hanc [illegible] satis late habetur super in xx[o] [illegible] precepto Cum de victu [illegible] dicit ergo auctor Ignotum tibi tu quod velit auctor innuere Noli preponere id est ante ponere vel honorare magis ignotos [illegible] quos non minus novisti notis id est cognatis quos cognovisti contra [illegible] ix c. debet Non derelinquas amicum antiquum, novus enim non erit similis illi. [illegible] dicti rationem assignat huius versus dicens Cognita quippe constant nobis iudicio quia de cognitis iudicare possumus qualia sunt id est de [illegible] et de [illegible] que novit potest iudicare. [illegible] Salvator Iohannis [illegible]. Sicut audio sic iudico, Incognita [illegible] Salvator, sed incognita constant casu id est eventu quod dicit quia de [illegible] quod ignotis vere iudicare non potes. [illegible] de tali confidere magnum est periculum, quod dicitur

Eccli vii Coram extraneo ne dicas co
silium tuum nescis enim quid pariet
ne omni homini cor tuum manifestes
ne forte inferat tibi malam graciam
et convicietur tibi Hec ille glosatur Iure
dicit enim Canon de ex^a dictis xxx q.
v. Non metus a ceteris ne est relinquendus
neque recedendum a vere ille etiam z dicte
incertum ut in canone sicut aute de pe
di vij in fi / unde ergo dicit quod magis
ta constant casu .i. eventu Casus vero
ut ait Boe. v. li. de consolacione est
inopinatus rei eventus ex causis influ
entibus confluens que ad aliquid gerunt
potest ille iste usus alicui proponi ut
dicatur Cognita iudica .i. sine hij
fatis noto iudicare potes utrum ie
dignus sit beneficio Si autem huc fuerit
ignoto non poteris scire nisi a casu
utrum sit dignus vel non Communi mea
intelligencia magis in speciali potest
de tali dubio querere vel investigare
videlicet enim preceptum autoris catholicum
sit in eo quod dicit Ignoto tribuere
et videtur quod non quia est contra xpi p
receptum in evangelio luce xiiij dicentis
Cum facis prandium aut cenam noli vocare
amicos tuos et fratres nec cognatos
sed voca pauperes debiles cecos et
claudos ubi ergo secundum xpm sunt non
ponendi sunt ignoti amicis ergo
facit contra preceptum xpi contempnit
xpm et eius legem ergo preceptum autoris
non est catholicum et per consequens non suadendum
Ad hoc dicendum est quod preceptum autoris non
est contra preceptum xpi Non enim prohibet
xpus simpliciter vocare notos amicos
vel consanguineos ad convivium sed
prohibet vocare eos ea intencione ut
et ipsi te reinvitent quia hoc non esset
caritatis sed cupiditatis Et illud non est
hic contra hec quod dicitur Noli pro
nare ignotis dicit enim non pronare
propter corporalitatem retribucionis consilium
unde est enim quod in casu dat ignoti

propositum notis ut de proximis qui
sunt preponendi notis propter indi
genciam Circa secundum metrum ille prius
querit de tali questione videlicet an iudex
debeat secundum allegata et probata iu
dicare an proprii consciam quam habet
in causa hoc modo dico propter ea que
dicit autor quod cognita iudicato con
stant. Incognita vero constant sed con
stant casu Unde quanto breviter tandem
solo sed hic q. hoc dicto quod Iudex
in iudicando debet magis proprii litte
documenta per instrumenta et testes et
alia huiusmodi quam id quod ipse novit
tamquam privata persona Et hanc enim
privata cognitione potest removere
ut distinctius discuciat veraciores
et probabiliores iudicavit ut possit
eorum defectum investigare quod si non
potest eos de iure repellere debet
eos in iudicando proprii dicit aliud
q. lxiiii quod si aliquis quem scit
iudex innocentem falsis testibus con
vincatur ut occidatur si iudex non potest
invenire occasionem liberandi innoxium
debet eum ad superiorem remittere iudi
candum Si autem nec hoc potest non
potest secundum allegata ferre sentenciam
quia non ipse occidit eum sed illi
qui asserunt eum nocentem Unde sive
concordat pe z ray enim ad istud
ultimum ubi dicitur quod si iudex non
potest invenire occasionem liberandi
innoxium debet eum ad superiorem
remittere iudicandum vel alteri causam
delegare dicit dominus meus dominus Jo
cal reveland inconveniens quod si talis
iudex propter eam remissionem vel subde
legacionem intelligit quod innocens
dampnaretur nullo remittat vel
ille subdelegat quia huic malo
occasionem prebet contra illud lxxxvi
di facientis consilibus ergo si potest ut
est dictum bono modo falsos repellere

repellat

repellat si hoc non potest supersedere
at hoc casu, si verisimile est quod
in futurum ex illis actibus nulla sit
contemplatio (?) videlicet ff. de penis absente
tamen, si autem sit verisimile quod in tempore
de corpore consulo quod parvus absolvatur
quam faciat aliquid preiudicium. quia hoc
est minus malum et ideo potius eligendum
xiii. di. c. i. et ii. Aliud credo forte
tenendum salvo semper meliori iudicio

Cum dubia metus utrique
vita periculis plena lucro
pone diem quecumque laboris.

Precedens tamen continet
preceptum. Cum dubia metis
et prius auctoris preceptum est quod id
non precepto xix. hanc partis supponendo
Cum dubia et fragilis etc. quia
convenit in dubietate et humane nature
fragilitate. Sed in hoc differunt quia
in xix.o precepto auctor dicit cultorem
instruit quod non debeat sperare mal-
tinus morte ponere de. et hoc propter
dubietatem et fragilitatem nostre vite quia
quem tenus finiri, per quam auctor illius
de cuius morte speratur. In hoc vero
precepto presenti dicitur et ostendit quod vita
nostra multis et variis incidat periculis
et ideo credere debemus multum lucrosum
fuisse illa die quia nos evadimus
in aliquod periculum (quia difficiliter
est periculum vite evitare cum innumera-
bilia sint et similia, et ad hanc con-
siderationem intendit dicacitatem (?) in
fine. dum in hoc precepto dicit Cum
dubia metus etc. Tamen velit auctor in-
nuere quod non debes consumere tempus
vel lucrum perdere (?) quam aliquod bonum
debeas operari. quia vite humane pre-
lata (?) iminet pericula. In hac sententia
concordat dictum sancti in canone (Nunquam)
de consecratione di. v. ubi dicitur Semper aliquid
boni facito ut te dyabolus inveniat
occupatum. Et hoc est Cum dubia meta
sit quia tempora futura sunt nobis incerta
unde incerti sumus quid nobis accidere
debeat vel esse dubia quia dubio tempus
sperare vivimus et metus sit nobis sic
vite nostre fuerit periculis adiuncte quia
dicit metus periculis, certi cum simus
quod vita nostra subiaceat periculis infinitis
versetur i. agatur in dubiis casibus quecumque
laboris i. de quacumque re vel opere ex
quo laboras in acquirendo opes et
similia pone tibi diem pro lucro i. vita
unius diei pro lucro habeas et reputes
et gratias inde deo referas Vel sic
cuiuscumque laboris i. cuiuscumque etc. quia
quo laboris negotia pone tibi diem pro
lucro i. videatur tibi lucrum pro quocumque
dies preteritus non dolare de labore sed
gaude quod liceat laborare. Vel pone
i. laboranti tibi diem pro lucro. Unde Tullius
Non refert quot annos habeam, si quod utiliter
composuerim (?) Pro huius precepti
quo ad utrumque metrum intelligentia
et observantia est breviter attendendum, ut
mortalis status quo ad dubietatem
et humane vite incertitudinem periculosus
est et metus quod declaratur quod conditus (?)
solis ex scriptura divine manifestatione
ex doctrina sanctorum beatum intendunt (?)
et patrum canonum applicatione. Dico
primo quod mortalis status declaratur periculosus
et metus ex scripture divine manifesta-
tione. Unde apostolus ii ad Cor. xi. dicit
periculum est in mari, periculum est
in terra, periculum in fluminibus, periculis
latronum, periculis in civitate, periculis
in solitudine, periculis in falsis fratribus
de istis ex periculis loquitur Innocentius
in libello de miseria conditionis humane
ii. c. Militia est vita hominis super
terram ubi dicitur cum non vera mi-
licia cum multiplices hostes undique
semper insidientur ut capiant, persequuntur
ut perimant, demon et homo mundus
et caro, demon cum viciis, homo cum be-
stiis, mundus cum elementis, caro cum
sensibus. Terra producit spinas et tribulos
aqua procellas et fluctus, aer tempesta-
tes et tonitrua, ignis choruscationes

et fulgura . lupus et ursus pardus et leo et tigris et onager , cocodrillus et grifes , serpens et coluber , basiliscus et aspis , ceraste et draco , scorpioes et vipere et leudes et sperath vodinuli . culices , sinuphes , musce et scarabones et vespes . pisces et volucres et bestie omnia animalia nobis adversarii . Nam qui creati sumus ut dominarentur piscibus maris et volatilibus celi et universis animantibus que moventur in terra , inveniamus illis in predam datum in eorum . Scriptum est enim deuteronomii xxxii c. dentes bestiarum inmittam in eos cum furore trahencium atque serpencium . Heu heu in seculo miser quem tam infelices fratres genuisti . Ideo homini considerantes pericula parati esse debemus omni hora omnique momento ad mortem ex quo sic veniunt et improvise . Propterea dicit Augustinus Latitudinus nos latet finem nostrum ut semper parati ad mortem inveniamur . Mater negligencie solet esse securitas quod multis sepe grave periculum in cauta securitas fuit . Ait Gregorius moralium xii super illud Job . precedet timor amoris est metus etc. Ideo dominus docet nos esse vigiles et attentos dicens Mathei xxiiii Vigilate quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit . Et Apocalipsis iii Si non vigilaveritis veniam sicut fur . Dispositio quam mortalium status declaratur periculosus et metus ex doctorum scientia ... induccione . Propterea sciendum quod in quibusdam historiis exemplariter legitur quod cuidam sancto viro demonstrata fuit talis visio , videbatur ei quod esset super ripam maris et unde maris insurgentes videbantur eum velle submergere , dum vero aspiceret retro ut fugeret et ecce vidit leonem rugientem ore aperto venientem super eum . Iste timore perterritus ad dextrum suos oculos declinat . ex alia parte vidit serpentem venenosum os ad eum mordendum aperientem . Videns ergo iste se undique fuge et auxilii destitutum oculos levavit ad celum ad dominum auxilium implorando . Sed ecce vidit aliud contra in vita mar[e] terribile in alia vero gladium qui sic alloquebatur eum . Noli timere quia ab omnibus hiis periculis liberavi valebis si que te mandabo peregeris . Que in hiis continetur mentis . Nam undis maris intra ... fere duobus angustiis angustiis ingressus habens serpens fugere terre contrarium dabo tibi scire . Cum velit aut leo unire pone potius super guttur serpentis quia statum mortuus erit , vel ultra procellas et fuge mare et liberaberis . Equitando ... leone , quia non est tam fortis ut credis sed valde debilis . Si ... pergeris omnia hanc tibi credas . Sin autem hoc gladio te interficiam . Moraliter quilibet mortalis in hac dubia et infesta vita que in hiis supra periculis est magnis ... vallatur undis . Primum quidem per serpentem designatur est racionis et hoc periculum continuum quia habet venenum sicut basiliscus qui solo visu homines venenat et inficit . Isto modo fuit venenatus rex David aspiciente Bersabee . Vel forte potest in ... dicit et declarat historia . Hic serpens habet caput quod semper ut serpens mordet secundum illud proverbiorum xxiii° Mordebit ut coluber et sicut regulus venena diffundit . Non potest melius devinci quam cum pedibus conculcare . id est Ieiuniis afflictionibus corporum domando , sicut faciebat apostolus Ad Corinthios ix c. ubi sic quo dicit Castigo corpus meum et in servitutem redigo . Quibus mirum quo modo quilibet est vallatus et circundatus est mundus qui per mare designatur . Similitudine declaracionis est sciendum illud quod hugo de sancto victore in

quadam questione qua fecit de statu
mundi in quo presenti sumus dicit
quod mea quaerit ab ea videns
mundum istum credit ea videat
et bene videt. Circa quid videt
ea navigantes vidit et in mari
magna tranquillitate magnaque sere-
nitate ventisque prosperitatibus [illegible]
optato cursu navigium fieri. Videt
autem per navem discumbentes ad epulas
et canentes in simphoniis et cytharis
et omne genus dulcis armonie seu
cantilene auditum mulcentes [illegible]
et aquis melodia resonantibus pi-
sces maris greges sequuntur et ex-
ultantibus a ludendo cessare nequeunt(?)
[illegible] quid hoc nisi magnum gau-
dium et magna iocunditas et si
potest esse dicitur magna felicitas
Itaque fige paulisper oculum et noli
declinare intuitum donec videas finem
eius fieri. Item quid vides nunc
[illegible] o inquit undique ingressa nube
et aeri variorum cursu nubes agi-
tari. Turbari mare fluctus intu-
mescere et quod ab imo cursum totum
tumultum fieri. Item o inquit miseri
quid vobis et mari quam fallaci facie
credidistis quae in dubio sancii(?)
fuistis quae tranquillitate equoris
supportari non habuistis quae [illegible]
[illegible] in terra non habuistis tenuistis(?)
Quod vos lucra tanto tempore acquisita
[illegible] bona [illegible] [illegible] estis
ecce quam calamitatem incursus et
quia unum malum quod vobis minabatur
[illegible] valuistis ab appetitu fallacis
boni quod vos trahebat oculos non
cohibuistis. O infelices et miser-
rimi illa leticia vestra quam tam cito
commutata est in mestitiam ad quam
miseriam devoluta est prius [illegible]

vobis in mari [illegible] pisces maris
absorbuerunt(?) nunc vos naufragos et
miserabiliter [illegible] pisces maris vos
in pastum accipiunt. Et Hugo hinc con-
cordat illud Job xxi. Quare impii
vivunt et sublevati sunt confortatique
divitiis semen eorum permanet coram
eis propinquorum turba et nepotum in
conspectu eorum domus eorum secure sunt
et pacatae, non est virga Dei super illos
bos eorum concepit et non abortivit vacca
peperit et non est privata fetu suo
egrediuntur quasi greges parvuli eorum et
exultant eorum infantes lusibus
tenent tympanum et cytharam et gau-
dent ad sonitum organi, ducunt in
bonis dies suos et in puncto ad
inferna descendunt. Huic alludit dictum
Sapientie Noli mirari huius tranquillitati
considere, momento mare cuiuslibet et ea(?)
de ubi suposuit navigia [illegible]
hoc non alludit videbatur quod dicebat
illud Luce xii Anima mea habes multa
bona etc. Cui dictum est Stulte hac
nocte morieris. Quicumque ergo vult hanc
miseram vitam fugiat cum [illegible] mundi
eius pompis ab renunciando et
faciat sicut cervus(?) Egypti, qui currit
lambendo per ripam Nili ne a [illegible]
[illegible] veneneretur(?) et devoretur.
Ita facere debet mortalis quilibet qui
[illegible] maris quo quilibet mortalis
est vallatus est dyabolus per rugiente(m)
leonem denotatur. Proverbiorum ad declarandum
est [illegible] quod iste leo i. dyabolus
licet dicatur quod sit tamquam leo for-
tissimus, si quis sibi resistat est valde
debilis quia sicut Jacobus non vincat
nisi volentem. Et nisi quis sibi re-
sistat est valde fortis et fortius
fuit petorum(?) Hinc tamquam rugiente
leone docet nos vincere beatus Petrus

in sua prima epistola v. c. dicit Sobrii
estote et vigilate quia adversarius
vester dyabolus tamquam leo rugiens circuit
querens quem devoret cui resistite
fortes in fide. Ecce autem armis fer-
iaculis utitur ad animam et corporis opp-
ressionem, scilicet suggestione, delectatione,
consensu, opere, consuetudine, [illegible]. Cum
ergo [illegible] iaculis undique percutit se
[illegible] et impetit se [illegible] et vilius
cui resistat in magno est periculo.
Sed melius quilibet ipse armis se
munire debet et non cessat ipsum vilius
impugnare ut certum cum virtutibus
resistat. Primo per orationem se muniat
quia est sagitta dei in 4 Regum [illegible] Sagi-
tta Ionathe abiit retrorsum. Secundo per
ieiunium quia est lancea contra demones.
Hoc genus demoniorum non eicitur nisi
per orationem et ieiunium. Tertio muniat
per fidem que est scutum dei. Ad Ephe-
sios vi. In omnibus sumentes scutum fidei.
Quarto muniat per confessionem que est
[illegible] dei, qua cum [illegible]
peccatorum absolvit tunc dyabolum [illegible]
[illegible]. Quinto muniat per [illegible]
que est lancea dei. Unde dicitur de
elemosina Eccl. xxix. Super scutum et
lanceam adversus inimicum tuum pugnabit.
Sexto muniat per humilitatem que est
gladius dei qui ipsum superbum humi-
liat et vulnerat. Unde in psalmo: Tu
humiliasti sicut vulneratum superbum.
Legitur in figura de David quod faciliter
et sine difficultate occidit leonem
ursum et gigantem philisteum, eo
quod humilis modo fuit [illegible]
declarat hystoria unde de seipso [illegible]
ludam et vilior fiam, eo quod [illegible]
in oculis meis. Dico tibi quod melius
status periculosus declarat et metum

et secundum canonem approbatur
pro levius tibi pro intelligentia que
super hoc metu fundari potest ubi
dicitur: Pro lucro tibi pone diem
mortis, id est vitam unius diei pro lucro
habeas et reputes, et nichil gravius
hoc referre debes. Est breviter sciendum
quod homo [illegible] in omni [illegible] est re-
[illegible] x. [illegible]
[illegible] sollicitate agitur [illegible]
in [illegible] tempora [illegible], et tunc quamdiu
ad bene agendum vivit, non tam
[illegible] de corpore [illegible] illud
[illegible] quod fugere non licet, [illegible]
cogitare debet dum licet illa hora
nostri [illegible] semper est [illegible]
[illegible] potest manus
tua [illegible] operare, [illegible]
approbat [illegible] in canone Siquis
de [illegible] sit [illegible], Siquis
positus in ultima necessitate sue [illegible]
[illegible] valuerit accipere penitentiam
et accipit, et [illegible] et
hinc vadit, fateor vobis non illi
negamus quod petit, sed non presumimus
quod hinc bene exeat. Si securus hinc
exit ego nescio, penitentiam dare possumus
securitatem dare non possumus, numquid
dico dampnabitur, sed nec dico liberabitur.
Vis ergo a dubio liberari, vis quod
incertum est evadere, age penitentiam dum
sanus es, si sic agis dico tibi quod
omni periculo es sanus, quod egisti
eo tempore quo peccare potuisti, sic
faciendo ponis diem pro lucro. Si
autem vis penitentiam agere quando iam
peccare non potes, peccata dimiserunt
te non tu illa et es adhuc in periculo
et tunc non ponis diem pro lucro sed
ponis pro dampno.

Finis [illegible]
sodali [illegible] dulcis
retineat [illegible]

auctoris preceptum domini non possi-
mus cetera que deo sunt grata et ac-
cepta est sodalitas seu consociacio
virtuosa, et tunc maiori dicitur virtuo-
sa quibus inter sodales socios nouem
condiciones infrascripte concurrunt videlicet
quando inest caritatiua affectio, unani-
mis consensio, mutua subleuacio,
nocumentorum ab utroque repulsio, adiutorii
prompta collacio, utriusque ab alio mu-
tua veneracio, superioris ad inferiorem
pacificacio, pia inter eos compassio
et vicissim supportacio. Quibus sic inter-
venientibus sodalitas seu consociacio
dicitur virtuosa et amore concatenata.
Dico namque primo quod inter sodales vel
socios debet esse caritatiua affectio
ut quilibet alium diligat in veritate
et non sit tanquam hirundo mense que non
permanet in die tribulacionis Ecclesiastici vi.
Ideo Augustinus nono libro confessionum
vocabat socium vel amicum dimidium
vite sue. Et ad Philippenses ii° Si
qua societas spiritus si qua viscera
miseracionis implete gaudium meum
ut idem sapiatis etc. Dico secundo quod inter
sodales debet esse unanimis consensio
non habitacio facit unius moris in
domo. Dico tercio quod inter sodales esse
debet mutua subleuacio et nocumentorum
ab utroque repulsio et adiutorii prompta
collacio, ut hec tria quam breuiter
sunt copulantur quarto Ecclesiastici iiii° sic dicitur
quod melius est duos esse quam unum.
Habent enim emolumentum societatis sue
si unus ceciderit ab altero fulcietur
Ve soli quia cum ceciderit non habet
subleuantem se et si dormierint
duo fouebuntur mutuo, unus quomodo
calefiet, et si quispiam preualuerit contra
unum duo resistunt ei, et funiculus
triplex difficile rumpitur
Et sic considera auctoritatem bene predicta

triplex facit emolumentum. Primum est
subleuacio quod si unus ceciderit ab
alio fulcietur. Exemplum Si videris
asinum odientis te iacere sub onere non
pertransibis sed subleuabis cum eo. Secundum
est conseruacio quia fouebuntur se mutuo
plures cum carbones fouent se mutuo
plures et candele sunt, quare ad
inuicem accenduntur. Tercium emolumentum
est defensio quia duo resistunt uni
duo cum canes resistunt lupo melius
quam unus, ymmo timet duos ubi
non timet unum. Dixi quarto quod inter
sodales debet esse unius ab altero
mutua veneracio, et superioris ad infe-
riorem mutua pacificacio, ut hec duo
simul accipiantur quam breuiter hoc
facere docet apostolus ad Romanos xii° dicens
honore inuicem preuenientes. Unde
narrat Valerius libro iiii c. vii cum non
Alexander cum Ephestione eius gratissime
venisset ad castra Darii et mater
Darii captiua Ephestionem quia
forma et statura preualebat Alexandrum more
persarum adulata illum salutauerit
tanquam Alexandrum, non admonita de er-
rore et pre trepidacione verba excusa-
cionis quereret dixit Alexander nichil
est quod hoc nomine confundaris nam et
hic est Alexander pauca verba aut Valerius
cum comite suo partitus est Ideo Ecclesiastici
xiiii dicitur te ne fraudes socium. id est
ei qui dedignatur consortem et parti-
cipem se precio vult Exempla capitulo
x c. ii preces dabis inimicum precans
homines consorcium, hoc cum est amici
specialis sit de amalibet. Dixi quinto quod
inter sodales debet esse pia compassio
et vicissim supportacio, ita quod hec
duo simul breuiter campsa ingerantur
hoc facere docet Exempla capitulo x c. vii
dicens Societas nostra simillima est for-
nicacioni lapidum que casura est nisi
inuicem obsisterent. Hec cum ipsa

subsistment hec idem Ambros in i de offic
pietatis custos amicitia est et equa
litatis magistra ut superior inferiorem se
exhibeat equalem et inferior superiori
inter enim disparis mores non potest esse
amicitia ideo convenire debet gratia utrisque
ut auctoritas desit superiori ut humilitas
inferiori. Huic sive ad hoc Greg. Si tu
mores tuos non supporto et contra mutue
caritatis edificium surget inter nos dissi
Apostolus ad Gal vi Alter alterius onera
portate etc. Unde quod Aug in libro lxxx
iii quest. c. lxxi dicit Quod nil certius
probat amicum quam oneris amici
supportatio. Et ponit exemplum de cervis
transnatantibus quod unus debet sup
portare infirmitatem alterius salutem quantum
possibile est absque peccato. Et exemplum de
cervis transeuntibus aquas quorum priores
portant capita aliorum in dorsis suis
transitum. Et Ambros i de offic. Societatis
societatem dividit in duas partes iustitiam
et beneficentiam sive liberalitatem et benig
nitatem, iustitia excelsior alia gratior
illa censuram tenet illa bonitatem
In corpore licet unus sodalium fortior et
potentior sit alio, nichilominus tamen aequi
reddere debet potentiam et corporis sup
infirmitate sorti vel dati, quia ut est
dictum prius debet esse compassio inter eos
atque beneficia supportatio. Non enim debet
esse hic peioris conditionis quam sit leo
qui inter ceteras animalia fortissimum et cru
delissimum est. Nichilominus tamen parcit dicit
Ambros in examer quatuor generibus pro
narum dicit parcere solum. Nudus parcere
ad iram prostratis, et de certe reperi
tibus. Unde de Cesare dictum fuit quod
nimis semper ut victis pre passio sed
prostratis fuit nobilis ira leonis. Nota
hic usus in decretali adhec de postula
prelati extra. Hanc sodalitatem et amicitiam
dissolvit avaritia ait Ambros in ii de
amicorum omnium v. ponens exemplum

de omnibus rapacibus que non sunt so
ciales. Et contra septem x c. iiii
Avaritia et ambitio dissociamus
sociales. Et ait Tullius ii de offic
dissolvit societas cum quibus quacumque
communi commodum. Attendes quam auctor
quod inter ceteras que dei virtutem faciunt
esse communem est sodalitas seu
amicitia virtuosa. Unde supremus est
expressum quam tanto hec sunt pretium
debet omnibus observandum. Demum
ut possis medium cum sodali, quam velle
timere quod si contingat discordia cum
tuo sodali aliquid habere. Licet ipsum
possis superare iuste atque pro libe
rtate contendere debes, quia tali
obsequio ipsum poteris retinere in amici
Unde Seneca firmissimum est contendere
ad maiori, anceps cum pari, perditum
ad minori. Et hec est quod intendit
auctor dicit dicens ad passus
in quacumque re vel parte ludendo
vel alio modo Col. v gerere et debellare
ire non tamen pre. sed medium sodali
Nota dicitur inter socium collegam
comitem consortem et sodalem. Socius
ipso est in periculo ... in ...
necessarium vero societas nulla est ut
ff pro socio in l. ... pro mittendo
Collega in officio. Comes in itinere
Consors in primo. Sodalis in mensa
vel in sede. Hec dicta notat proprium
Johannes. Et in clementina i de penis
in glo. que incipit Desiderat et est
x in ordine glossarum. Unde collo
societas non est nisi ... demum
tamen hic sodalis esse, quod hic est de
non sollicitudinem, sed pollutionem et contaminationem
ait Cancellarius ... vii et
Seneca in i de beneficiis. Hominem non
virginum ... non ... inter
sed medium et infimum societas ...
tanto natura ... nos ... et
illum ceteris ... validissimum

facit ut vivere et societate sequitur societas illi diviciis dedit alatud et impud genitud etc. et sit observando que dicta sunt dulcis amici i. sua ues et fideles observant. unde Tullius vel dulcius quam habere ad quo omnia sic loquaris ut tecum et in libro de amicitia / obsequium amicos veritas odium parit. Et prov. xvii scribitur vir amicabilis ad societatem magis amicus erit quam frater. Et Cassiodorus sit dimicare posse dicit amice amicum habet de materia virtutis societatis et que latissime habetur b in parte respicere precepto eccl. Cum bonis ambula et ubi vide si placet

Et dubites tu magis potens impendere plura. sibi ditari reddi cumque gratia cautos

Tercium quod auctor precepto ne dubites etc. prius precepto duobus de legi potest secundum duplicem intellectum ex eo insurgente. primus intellectus accipi potest litteraliter et mundialiter. secundus vero moraliter. Circa primum est sciendum quod autor inducat ad cultores ad virtutis gratitudinis et viciis beneficiorum exhibicionis dicens ne dubites etc. quasi velit autor innuere quod aliqui non lucrare debes que transitoria sunt et mundana / debes ut valeas amicum fidelem invenire et bonum virtuosum invenire et hoc est quod dicit autor ne dubites impendere i. dare vel largiri plura scilicet mundana et vilia cum potens magna impote amicum etiam quia gratia i. amicitia conjungit i. astringit sibi ulti i. dare accepte muneribus animos i. amicos stabili. Nam pater et filius dando et accipiendo admirere magis sunt amici et sunt. Pro primi litteralis et mundialis intellectus declaratione est sciendum quod amicitia tanta nobilitate quam dignitate maior est quam sunt

temporalia vel corporalia ut sunt divicie. Ratio quia amicitia est res spiritualis que ab spirituale re i. amicitia vasseri solum ab amicitia. Spirituale autem precedit corporale ut colligitur in dare vel corporalia de tuplata pla. cx. et non solum precellit res corporales / immo et multas res spirituales. Unde dicitur in scribitur amico fideli nulla est comparatio. Unde Tullius in libro de amicitia / omnibus rebus humanis anteponenda est amicitia / hoc et ipse recitat Aristoteles in viiio ethicorum in principio ubi dicit dicentibus ubi dicit et principatum et potentatum possidentibus videtur amicus maxime oportet esse. Sic ergo in comparatione amicitie et rerum corporalium amicitia dicitur esse magna et res corporales dicuntur esse parva. Et hoc est quod sine dubio quantum ad hunc intellectum intendit autor qui dicit ne dubites impendere parva i. res corporales que sunt parve respectu amicitie. Nam impendendo ipsa parva allicies eos ad tuam amicitiam et hoc et per tanto subiungit / sibi ditari reddi cumque gratia cautos. Pro secundi intellectus moralis declaratione optime facit quod scribitur secularibus de beneficiis narrat enim quod fuerunt duo amici quorum unus scilicet dabat omnia beneficia ab amico recepta / alius vero solum scribebat beneficia que alteri impendebat et breviter cum magna esset inter eos altercatio quis magis diligeret / quia unus alteri dicebat / nullus ille quod scribebat beneficia recepta ut in libris in illo libro a te beneficia recepta nunquam te delinquendo quod per te diligam et nunquam ab amicitia tua discedam. Dicebat alius ad eum hoc dicis / quod debes tibi conabiliter videbo / et ego scribo beneficia que tibi impendo non ut ea tibi improperem quod ut ea perlegens te in amicitia confirmem ne tanta et tot benefacta praebeo

Exemplum

Amboburs in hac alteracione cum quibus
audiam psio se peccata commiserunt
et per ipsum plurium sunt talia diffinita
quod sedens inclusus faciebat, sicut et
nunc est solum quod beneficiatum plus tenetur
vel Dic moraliter in proposito deus
infinita beneficia fecit nobis et cottidie
facit, et omnia scribit non ut ea in
properet sed ut videns tot et tanta
beneficia impendisse non de facili nos
perdat sed in aurora sua nos in pretium
conficiat, et nisi quis desperet ab eius
non separatur amore, fortunum cum nos
dilexit ut filium suum unigenitum daret
Johannis iii ut nos de servitute dyaboli
liberaret Nos vero in libro conscientie
beneficia magna a deo impensa
scribere debemus ut ea plagetes salutis
beneficia a deo recognoscamus quia non
sunt innumera pura sed summa non
vilia sed preciosa, non corruptibilia sed
permanencia non transitoria sed eciam de
liberalitas summa, quia illis quibus
primo in possessione tradi debent illis
placeat ne aliquid de esse deerit et propter
illud, et pro quibus debet scriptum tu ipse
ad filios sit unum Jo xiiii cuius ego
tam ingratus qui tercius amare
tenuito et pretium munere dono non
debeat se et sua eidem liberaliter dare
et hoc est quod vult auctor, quintum adhuc
dicitur tu dicit Ne dubites pura mi
pendere solum temporalia pro eius amore
pauperibus erogare, tu vera adeo
pura sunt quod aciam vita negant
sanare, uerum et divino in deo quintum
[illegible] sit dives liberare possunt Que
cum temporalia comparatur eternorum [illegible]
pretium ad beneficiorum unde in huius
signum salvator noster dicebat illud
quod scribitur Luce xix Euge serve bone
et fidelis super multa te constituam scilicet
ego scilicet in vita prudenti dicit Augustinus
solum temporalia que habes pauperibus

videlicet erogando et accipies uice
solum pro hac vita quod non habes
sed eterna premia possidendo Adhuc
autem ut predicta munera solum
elemosine sint deo accepta quatuor
sunt precipue necessaria primum est ut de
bono voluntate offerat hylari
secundum est ut offerat volunte concordi
tercium est ut offerat animo liberali
quartum est ut offerat volunte fideli
Debemus primo elemosinas nostras que
respectu eternorum sunt pure propter deum
pauperibus impendere scilicet offerre volunte
1 hylari Ad hoc faciendum monet nos
Apostolus ii Cor ix dicens cum hylarem
datorem diligit deus. Tu superius in de
exemplo [illegible] xxviii. c. vi. de [illegible]
reperiuntur multi qui hylarius dant
dyabolo nummum maiorem quam xpo unum
obulum, liberiores ioculatores quam
pauperi. Cum tamen secundum canones donare
res suas hystrionibus prohibitum sit quia
tale est immolare ut superius asserit
Augustinus super Johannem parte ii in canone
Donare lxxxvi di Verum autem dicuntur
blanditoribus et hystrionibus donare sit
precium malle vide tamen in hac parte
precepto prevum Noli hostes et
[illegible] in ultra [illegible] Secundo debemus C
innumera pura impendere i. elemosinas
pauperi propter deum offerre volunte
2 concordi Non enim deus pura pro te
impensa acceptat si cum odio offe
ras, et si cum proximo pacem non
habes, exemplo Abel et Cain de
quibus Gen iiii scribitur et narratur
talia superius in canone Non est ex
[illegible] Ambo cum munera sua obtulerunt
sed munera abel deus acceptat propter
mentis concordiam, oblacio vero Cain
refutatur propterea quia habebat ad fratrem
invidiam propterea offerenti dicitur illud
Matt v. Si offers munus tuum ante

altare et ibi recordatus fuerit quia
frater tuus adversum te habet aliquid
relinque munus tuum ante altare
et vade prius reconciliari fratri tuo
Tercio deberet prava intencio nunquam
sed per elemosinas deo offerre dicitur
3 liberalis est cum voluntas liberalis
quia homo non plus dat liberaliter
quam dat quod potest super illud
Thobie iiii° Si multum tibi fuerit
habundanter tribue Si autem exiguum
et illud modicum impertiri stude et
qui nichil habet nichil dat pro
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
voluntate fideli quia cum est fideliter
dare ...
...
...
...
...
est quoniam magis ...
...
nobis est ... Canones
...
corporalis ... dare quia
potens alia spiritualis ...
a quo lesus fuerit ...
corrige et ... ad viam ...
veritatis ut in Canone ... sunt
...
... elemosinas reducunt
ad duo genera elemosinarum dicitur
... elemosinarum quedam sunt corpora-
les videlicet et spirituales Corporales
sunt in ... misericordie videlicet
Esurientem pascere potare sitientem
vestire nudum colligere hospitem

visitare infirmum, redimere captivum
et sepelire mortuum ... Visito tibi
poto redimo tego colligo condo
Spirituales vero sunt etiam vii videlicet
ignorantem docere, consule dubitanti
corrige peccatorem, consolari tristem
remittere offendenti, onerosos portare
et pro omnibus orare ... Consule castiga
solare remitte fer ora ...
precepti intelligenciam magis in spirituali
est de misericordia ... dubitabilis quod ...
vel investigandum Et quod ...
elemosine sunt meliores corporales quam
spirituales ... quod videtur quod elemosine
spirituales absolute loquendo sint me-
liores corporalibus ...
...
est scilicet donum spirituale quod preminet
corporali ...
...
...
quia spirituales sunt ... nobiliores
potest tamen contingere quod corporalis
elemosina preferatur spirituali in aliquo
particulari casu puta si quis fame de-
ficit tunc potius esset pascendus
quam docendus ... elemosinas
impendere sit in precepto ...
quod videtur ...
...
...
xxv ...
manducare ...
...
...
aliquid est ...
scilicet ut illud quod in elemosinas
erogandum est non sit ei ...
sed superfluum non solum ...
sed et ... alterius ...
sibi ... prius oportet quod
unusquisque sibi et suis provideat
et de residuo pauperibus subveniat ...
... haberet
alioquin non esset ratio quod elemosinam
daret ei ... non ... aliqua

uis omnibus necessariis liberis sub
uenire, non omnis necessitas obligat
ad preceptum, sed solum ad eos qui ne
cessitatem habent et paruam sustentacionem
non potest, ut loco habet quod
dicit Tullius in libro de officiis pasce
fame morientem. Quisquis enim pascendo
hominem seruare poteris si non pauisti
occidisti. Et sumptus habetur verba in
canone pasce. lxxxvi. di. Sic ergo
dare elemosinam de superfluo est in
precepto, et similiter dare elemosinam ei
qui est in extrema necessitate, alias autem
elemosinam dare est in consilio sicut
de quolibet bono dari meliori dicuntur
consilia. et dico quod superflua de necessitate
precepti sunt erroganda, quod licet sint
tua quo ad proprietatem tamen et
aliorum sunt quo ad usum scilicet
eorum qui ex illis sustentari possunt
unde Basilius. Si fateris ea tibi
diuinitus prouenisse, aut iniustus est
deus inequaliter nobis res distribuens
cur tu habundas ille vero mendicat
nisi ut bone dispensacionis
merita consequaris. Ille vero paciencie
brauio decoretur. Est famelici panis
quem tu tenes nudi tunica quam
in conclaui conseruas discalciati calceus
qui penes marcescit, indigentis
argentum quod possides inhumatum.
Quot enim tot iniurias facis
dare vales. Et hoc idem dicit Ambrosius
in canone. Sunt hii xlvii di.
Et quod predictum est quod non sit dare
necessarium intelligendum est secundum quod probabiliter
estimari potest nec oportet quod con
sideret omnes casus qui contingere
possent in futurum sed debet iudicare
superfluum et necessarium secundum ea que
probabiliter in pluribus occurrunt.
Item instare noli tu quod
tibi gratia iuncta est ira odium
generat concordia nutrit amores

Tercium sextum auctoris preceptum lite
instare noli etc. Preceptum preceptum
tractat de eadem materia quo ad uerbum
secundum sed quo ad aliam disposicionem
contrarium que tangitur supra in xxxiii
precepto Litem cum possis. Ubi enim
exponuntur aliquae condiciones per
quibus societas et amicia dissoluitur
dissoluitur enim amicicia secundum Senecam
epistola x. et in Amicicia lucrosa etc.
Secundum vero Tullium in ii de officiis di
soluitur societas ad quolibet quaerit
comodum proprium, hic autem auctor ad
iungit terciam ex qua societas amicicia
plerumque dissoluitur istud est lingua
et contencio. Attendendum quod auctor
quod non docet hic cultacionem ad aliquo
et maxime amico litigare ut quidam
sunt ineptam cum instare. Per que
amicicia aliqualiter dissoluitur ut etc.
ipse amicus per hoc scandalum aliquid
variatur. Pro tanto placet hoc simili
precepto sic ponitur abstinendum dicit
litem instare noli etc. quod velut
auctor innuere. Si habes amicum
fidelem noli cum eo habere litem
vel rixam quia si cogeris eum ad
iram et de ira leuiter peruenitur
ad rixam et hoc est quod dicit auctor
tu tamen cave litem instare id est con
tencionem, rixam vel aliam offensionem
illi cum quo gracia id est amicia est
iuncta tibi. Racionem hoc facere debes
quia alias oritur ira, et ira odium
perdit et generatur et quidem dicitur
odium est ira inueterata de unde
cardinalis semper cogitans. Nota secundum
canones quod litigiosus monachus debet
et sic a tali uita abstinere debeat
propter triplicem primo quia litigiosus
consueuit esse arrogans ut xlvi di
in principio etc. Secundo quia consueuit
esse adulator ut in canone clericum
di ca. 3º quia consueuit esse proditor

ut in canone clerici idem, xl di. qui
consueuit esse calumpniator ut in
canone consuetudines di. eadem circo
quia officium contemplatiuis proprie est li-
tigare xi q. i. et ex hiis est tan-
tum. Quod duplex est ira quedam
perdens rationem et quedam sequens
ipsam rationem. Prima assimilatur animali-
bus irrationalibus et hec est penitus
uitanda. Quod quia precedit rationem.
Secunda sequitur iudicium rationis et
hec est imitanda et sequenda quia
sequitur iudicium rationis et est instru-
mentum rationis. Item plures ponunt con-
ditiones inter iram et odium quarum
nullus dubitat a scolasticis ignorari.
Prima est quod odium est appetitus
mali simpliciter, ira autem appetitus
mali in ordine ad uindictam. Secunda
est quia ira est que pertinet ad se
ipsum, odium autem potest esse de ira
que ad alios pertinet quia forte
odit qualiter omnes fures et omnes
iniustos. Tertia est quia ira est
in singulari sed odium in uniuersali
quia odire possumus omnes inimicos.
Quarta quia est ira sanabilis
odium autem insanabile. Quinta est
quia ira uult contristare sed odium
uult nocere. Sexta est quia ira
est cum anxietate, odium est sine
anxietate. Septima est quia ira an-
nexa est uina, odium autem non
habet. Octaua est quia ira
uult contraria pati, sed odium uult
exterminari quia non posset tam habere
mali quantum uellet plus habere
ipsum odium. Lupo de hiis require circa
dissoluit unitatem, quod restat uidendum
de hiis require circa unitatem et co-
ncordiam. Et hoc est ad quod nos inducit
ubi autor dum dicit Concordia
nutrit amorem, discordia dissipat.
Vnde pulchre loquitur Salustius

ueritatis Libia scipionis h. i. dicens
Ergo inquit regnum uobis trado
firmum si boni eritis, imbecille si mali.
Nimo ut ait glossa concordia tanti
est ualoris et excellentie quod parue
res crescunt. Discordia uero que est
ei opposita tanti est discriminis et
malitie quod res etiam aggregate ma-
xime dilabuntur. Et hoc est quod saluator
capitulo xi dicere uoluit maxime cum
dixit Omne regnum in se ipsum diui-
sum desolabitur xxiii q. v. Si ea
nihil ergo utilius ciuitati uel etiam
regno concordia. Vnde Commentator
ix Ethicorum dicit Concordia est
magnorum bonorum toti ciuitati et toti
gentis, et ponit exemplum de concordia
cum christus grata tamen facta sunt
omnibus grata. Item est concordia
rerum publicarum fortitudo et robur facit
Vnde glossa super Ebreos lib. i° Omnes
enim castrorum acies tunc hostibus
horribiles ostenduntur quando ita compa-
cte et densate fuerint ut nullo
loco interrupte uideantur. Item Seneca
epistola xl cum omni re publica debe-
mus principari ne inter nos fiat
dissensio. Hoc etiam declarare uidetur
canon in capitulis uii q. i. Vnde
Valerius lib. iii c. xi° narrat de me-
nlio lepido et fuluio flacco quod
ut censores creati sunt quod prius
unius desiderant publice uicti
sunt nec desiderunt nisi per mutuos
propinquitatem multiplicia magis
in speciali est de aliquibus dubitabilis
quecumque uel magistra gaudio. Et pro
[illegible] odium proximi sit sine peccato
sine [illegible] tunc uidetur dicto
7a hec q. xxxiii di. Cum debet dici
in sexto odio habere peccatum et omne
illud quod pertinet ad defectum humane
miserie sed ipsam et gratiam sine non
potest aliquis sine odio sine pecca-

Hoc autem ipsum si in fine odium culpa et affectum bonum pertinet ad fratres autem tenet eundem cum bonum est quod velim bonum alicuius et quod malum odiamus. Adhoc nos inducit Crisostomus in canone odio lxxxvi di. ubi dicit odio habeant peccata non homines unde simpliciter accipiendo odium fratris est contra precepta. Johannis iii Omnis qui odit fratrem suum homicida est de pe. di. i. homicidiorum. Secundo queritur contra autor nimis bene dixit in eo quod in fine metri dicit fra odium generat vel et videtur quod in hoc casu male dicat dum dicit et de ira oritur odium cum glo. xxxi. in malum dicit et de invidia oritur odium non ergo ex ira quia unum vitium non oritur ex duobus vitiis capitalibus cum modo sunt ira et invidia ergo male dicit vel dicitur Gregorius breviter unde per ... glossa et ut est de xxxi d. et ut habet unum et idem dici ex diversis causis sunt diversis temporibus sicut latus patet ex iustitia et fortitudine et actus diversus sicut generatur ex duobus vitiis capitalibus sunt diversis temporibus. Nam odium causat formaliter et directe ex invidia quia ex invidia sit bonum proximi detestabile et per consequens odibile. Ex ira autem causat odium sed per quandam augmentationem. Nam primo per iram appetit malum proximi sub quadam mensura inquantum scilicet habet rationem vindicte post autem per continuationem et durationem ire pervenitur adhoc quod malum proximi absolute desideretur quod pertinet ad rationem odii unde patet quod odium ex invidia oritur formaliter et directe sed tamen ab ira ex ira autem solum dispositive.

Secundum culpa contra te dolor vigeat nec ira tempore tibi moderare tuis ut parcere possis.

Tercium septimum autoris preceptum quorum culpa. pars preceptum quod ad familiarem et subditum moderata correctio est quod idem cum in ipse precepto fratre familiari cum differt tamen ab illo in conclusione que infra statim explicabimus. In illo cum et maior in textu primo nobis legitur quod pater familias sunt canonice instituta mores concivium debeat presentare ut corrigantur et in hoc studere debet super omnia quilibet regens et domus ut subditorum vitam liberaliter cognoscat. De hac materia vide latius supra in ii parte in prima sub titulo qui incipit dixi siue quod adulator vel ubi require si placet. In prima vero precepto in quo autor cum quibuslibet deliberatione regente ad virtutem mansuetudinis que est de x. virtutibus una que quidem dicit moderare iras et mansuetudinem optimam. Hoc ideo quia aliqui excedunt in appetitu puniendi et aliqui deficiunt in hoc. Ideo oportet hanc virtutem medium ponere sive quod recte dicitur. Ideo quilibet domus ad homo sit et homo sit mansuetus nec sim nimis nec habet dentes caninos ut aper nec linguas ad discurrendum ut leo nec ventrem ad incorporandum ut serpens. Non debet suos leves fines que tamen nam sunt ledendo sed potius moderare debet iram suam super suorum offensa quia quilibet nobilis potest blandire in regimine domus vel alio dominio constitutus sive ire debet ne tamen subditos et familiares ex ipsorum omnibus defectibus suorum insurgat vel alios offendat [illegible] quia familiares et subditi non sunt

dyᵗ. sed homines imperfecti, et ad
homines sunt impossibile est ut quis
non deficiat vel excedat cum sicut
scribit Tullius in officiis Nichil cum
perfectum in qualibet parte sui rerum
natura composuit. Cum in multis enim offen-
dimus omnes, ait Iacobus in epistola sua
c. iii. Cum igitur maturus et ho-
norabilis non sit defectus subditi
simulacionem dissimulare cum in eos or-
dinate sunt, et in aspectu aliorum
tum illos in pacientia furiosa rep-
rehendere. Ratio est quia ipsi familiares
et subditi non semper deficiunt vel
excedunt ut sunt digni reprehen-
sione vel nota, sed quia domino excedere
vel deficere videantur. Et posito in
oculis domini ac ipsius iudicio
deficere vel excedere videantur, non
semper oculi aliorum astancium ex-
quorum prudentia potissime requiritur
ut dominus tales defectus non per-
cipiat vel cognoscat. Propter quod
sepissime accidit quod iracundia et re-
prehensio domini in primis de levibus
excessibus vel defectibus astantibus
aliis in notitiam exhibeat, de quibus
nec primum attendebant nec postea
annotata videbantur. Et ex tali in-
pacientia domini per se ipse oriuntur errores
et scandala duplicantur. Et propterea
contra eos scribitur: Ante videant
oculi tui non statim personis in
iurgio ne propterea credas non possi
non tamen statim iudicat non sua
qui autem dissimulat inimicus tra-
lucidissimum est exemplum vel contrarium
est contra illos dominos qui super
subditorum vel familiarium suorum
dominio consistunt propter suorum iusta
manum et verecundiores illas

ipsos necesse regulare nisi ad iura-
mentibus et clamoribus conuidam
propter quod sicut in hoc vicarius ordinis
requiritur ... quod domini circa vel prope
ipsos familiares et subditos absque fu-
rore clamore cognoscat sicut per dominum
voluntate et obedientie conservare sunt.
Et propterea scribit hominibus propheta in
moralibus sub contra ignorancie consistit
in verbo contra sapiencie in operibus
ordinate, et virtute mansuetudinis
vel laicus super in parte conciliacio
propter precepto blandius esto etc.
Attendens igitur auctor quod non decet do-
minum autem subditos vel suos
impaciencie sine rationibus suprascriptus
propterea ipsi dicit hoc lectori suo per
plurimum ad contrariam impacienciam inducit in
exhibet absque domini servorum
culpa etc. quod velit auctor innuere
quod si dominus propter suorum culpam irasci-
tur mansuetudine et clementia sua
iram temperet et parcat ac tamen a ver-
beribus cessare debet ita sit mi-
tiganda, quia si ipse verberaret
iratus posset excedere ad modum
debitum corrigendum propterea Seneca
ut habetur in libro de ira noluit
servum verberare postquam cognovit
se iratum immo manum tenebat sus-
pensam et stabat ut percussurus.
Interrogatus ab amico quid
intuerat quid ageret, dixit Exigo
penas ab homine iracundo, tu ergo
servulum istum verberibus castiga
nam ego irascor, propterea ego non caedo
i. non verberabo. Irascor inquit plus
facio quam oportet, et libencius faciam
non sit iste in potestate eius qui plus
in sua non est. Unde Oracius Est
modus in rebus sunt certi denique fines
quos ultra citraque nequit consistere rectum

Ex premissorum intelligitur in materia in
speciali est breuiter sciendum quod domini et
serui sunt correlatiua unde non potest
esse dominus sine seruo ad inuicem quod
debet dominus seruum suum diligere et be
nigne tractare et vice versa seruus domi
no suo fideliter seruire. Unde quatuor
tria insurgunt consideranda. Primum est
qualiter dominus circa seruum suum se de
beat habere. Secundum qualiter dominus ser
uo suo debeat fideliter seruire. Tercium
est qualiter si necesse contrarium debeant
ipsum debita pena punire. Hec autem
inducunt tria scilicet sacra scriptura
natura canonica et ciuilia iura
et antiquorum exempla. Dico namque
primum quod primum saltem sacra scriptura docet
qualiter dominus seruum suum tractare debeat
et habere. Unde dominus inquit mediante
debet ad suis equalitatem seruiciis
et ponderis sue similiter et non ampliore
cupiditate licet principaliter consupplicia
sed ex officio presidendi et iusticiam
consulendi. Secundum Augustinum sic cogitabat
Job qui dicebat. Nunquid non in utero
me fecit dominus qui et illum scilicet seruum
c. xxxi. Unde Gregorius moralium xii. Pote
stabus dominis magna est virtus humi
litatis considerata equalitate conditionis
et per maius humane considerationis
deprimendus est timor elationis. Ille
etiam scriptura vice versa docet qualiter
serui debeant dominis suis obedire vnde
apostolus ad Ephesios vi. Serui obedite
dominis sicut Christo. Ille ad scriptura sacra
docet seruum qualiter domino suo seruire
debeat et in omnibus fidelis existere.
Propterea sciendum quod omnis subditi
siue milites siue serui dominis suis
esse debent obsequiosi et fideles
et eum puro corde diligere et affectu

magnificentie palma virtute etiam
virtutis et honoris custodire salliare
deo ipso ipsius ductus qui voluit
ut David vincit ad bellum gerit in
libro Regum tradit hystoria qui et
dominum tunc suum x. milibus
reputauit. et ad hoc Job qui no
luit cape urbe ne victoria
suo ascribatur nomen fuit ad in
libro Regum c. declarat hystoria. Secundo
natura adhuc inducat quod dominus be
nigne seruum suum tractare debet
Unde Gregorius super illud Job in
tenor videtur sic super cuncta animalia
terre preest dicitur et hec animalibus
irrationalibus non ceteris hominibus
natura plane est. Ideo dicta ei
ut ab animalibus non ab homine
timeatur quia contra naturam superbire
est ab equali velle timeri. Ad
hunc sensum pulcre loquitur Seneca
lib. primo de Clemencia c. x. dicens
Seruis imperare laus est. et in
mancipio cogitandum est non quantum
illud impune pati possit, sed
quantum tibi permittit qui pre ce
ptoribus et patre patribus iubet, quanto
iustius iubet hominibus liberis inge
nuis honestis non ut mancipiis
abuti. Sequitur cum in seruum cum
liceat est aliquid quod in homine
licet quod ius animantium vetet et
ponit exemplum de crudeliter pellionis
qui seruum quia eum offenderat
murenis in viuario proiecit et ipse
humana sanguine saginabat illa
mille mortibus dignus. Quarto
quod tamen Canonica quamuis similia inna
tiunt atque mandant seruum non
atque prauum debita pena punire.
Propterea est sciendum quod seruum corrigi
tiam culpe debet imponi culpa

pena hec probat in decr. questio
in fine de hac que si a. ma p
ea 3 l. gna si cum frater contra
morum honestatem uel in aliqua
alia re aut conversando ad deserendo
delinquat aliqualiter tunc debito
modo et honeste castigandus est
quemadmodum est generus fratrum
dicit notatur capitulo x. c. iij. parius
cum et disciplina opus est fratribus
bonorum regulare disciplina autem debet
esse regulata iusticia et rone
longa cum nimium omne excessum
et moderata disciplina dicit Seneca
ubi supra Si autem talis frater nequam
in presencia eius fuit delinquit tunc
lese maiestatis crimen commictens quem
tendo debet capite puniri ut in
q. i. ff. leg. iiij. cum. et ubi ergo tunc habet
non solum aliquis hoc peccatum suum videtur
puniuntur sed et filij propter ita quod
in isto casu unus pro peccato alterius
punitur Et in hoc et concordat divina
scriptura Exo. xx. ubi dicit deus
et peccatorum non dimittet et punit
peccata sui in malediccionem proximus
fine deliccione in speciali est de illa
comite querendum videlicet peccato unius
alterius peccato uel sine sua culpa
puniri possit Et huic contra talem
dicit quod pena eterna non punitur unus
pro alio. sed unusquisque depunatur
pro suo proprio punietur peccato iuxta
illud Ezech. xviij. anima que peccat
ipsa morietur. hoc autem fallit
in peccato originali pro quo sine culpa
sua punietur pena eterna iuxta id
Joh. iij. Nisi quis renatus fuerit
ex aqua et spiritu sancto non intrabit
regnum dei hanc racionem reddit
Augustinus dicens et omnes eramus in illo

solus in adam quia diguit tempus
et q. in adam itaque pena vero spiri
tuali corporali paramenta pro quibus
puniri pro de eius primo peccato spirituali
que dicitur interdictum propter primum facta
civitas uel de tota provincia pro
peccato eius de ff. de spon. ned. est uos
Item pena corporali ut in crimine lese
maiestatis C. q. l. ff. viij. cum et c.
sequentibus Item pena pecunaria
ut in omni tempore lucro eius cui fu
erit ff. de calump. Edic. quarto propter
unum ei adhibeas C. de acqui. pu
l. viria Tunc quo ad proximorum
ut di. lui. c. i. Secundo quo ad qualem
incommoditatem que sit ad placacione
et q. ui. c. iulbat et Item unde et
ultio quod antiquorum quod indicent et
ostendunt fratrum nequicia fore appe
puniendam Unde de nequicia fratrum
qui occiderunt duos suos et lares
fratrum suorum et reges adeo invasit
narrat Trogus pompeius libro
xxviij ibi dicitur quod unus ex fratribus
illis inhostis est deum fuit et cum
fratri illi vellet ad regem esse de
qui solem sicuti primo vidisset
Ille frater ad deum suum seracione
more detulit et ad informat ut
cum in campum presisset ceteris in
sicuti spectantibus solus ille in cen
trum invenit et ad dictis advenatur
caput fulgore solis nimio fasti
gio tectis oudit et quia non
similis ingenii res uisa est preter
ventibus autor de eius esset et
tunc intellectum est quod fratrum inge
nia similibus prevenit data gra
venia sem filiorum eius regem sera
nue creamus postquam ad filium
regnum translatum est et ad nepotes

et quia celebre fuit suum factum toto orbe, Adeo Allexander magnus uleter pu-
blice sententiis omnis qui bello super-
fuerunt quod salutem eorum expugnauit
ob memoriam veteris cedis ciuibus
affixit, expugnata etiam urbe gra-
tiam seruatoris inuiolandam sanxit re-
gnum scilicet pristinum restituit. De materia
superiori vide infra in tercia parte precepto
xxiiii et infra in quarta parte precepto
plures cum suis sociis.

Deum superare potes uindictam
vince ferendo Maxima
etiam morum est pacientia virtus.

Primum uersum actoris premissi
cuncta superare potes uel licet natu-
raliter plurimum quilibet appetat vindictam
ut patet in pueris qui conantur ad
terram percussi etc. melius tamen in modo
vindicandi inter theologos et philosophos
talis differentia reperitur. Prima antiqui philosophi
asserunt quod pulcrior modus est vindicte
ignoscere. Unde scripta ad lucillum
Seneca cum honestum et magnum esse
genus vindicte ignoscere. Istum modum
tenuit Dauid quando absciso particula vestis
Saul regi in spelunca etc. pepercit prout
Regum primo declarat hystoria. Secundo doctores
noui testamenti ut paulus
et alii dicunt quod pulcrior modus uindicte
victoriam de inimico est ei bonum pro
malo reddere dicens illud ad Romanos
xii in fine: Si inimicus tuus esurit
ciba illum si sitit potum da illi
hoc enim faciens carbones in caput eius
congeres uidelicet dicens Noli uinci a
malo sed uince in bono malum
quia certamen pertinet beatus Ambrosius
dicit Naturale est homini velle de
inimico vindictam sumere et eum vincere.
Constat autem aquam vim vincere
aliquid ad quod illud ad se trahit
ut ignis dicitur vincere aquam quia eam
calefaciendo ad se trahit. Sed si inimicum
bonum pro malo reddit eum trahis et

vincis. Hunc modum tenuit salua-
tor qui ut legitur in euangelio Iohannis
Eos qui ad capiendum eum vene-
rant dulcibus verbis et sua liberalitate
talis fecit ut regressi ad principes
dicerent eis interrogantibus quare
eum non duxissent. Numquam sic
locutus est homo. Simul eum
vocare et bucharius nos docet et
actiones habent esse sinarum operationes
nunquam dulcis benivolentiam et
beneficium adversarium ad pacem et ad
concordiam reducunt. Eo illis quod tua
eis faciunt. Istum modum tenuerunt
Romani sicut quod Valerius narrat et re-
citat libro quinto capitulo primo. De legatis Cartha-
ginensium uenientibus Romam ad suos
captiuos redimendos a quibus nulla
recepta pecunia cunctus captiuorum re-
dempta est quod obstupuisse fertur cer-
tum ac stetim dixisse O nimium
sincera gens romane ... benigni
comparanda O et mirum legacionis super
dona felicem sufficientem quod numquam desi-
deraui accepimus. Unde ait ibi Valerius
Dulcedo humanitatis effectus barbarorum
ingenia penetrat hostium molli-
ciosa et victorie insolentissima super-
flectit. Nec illi difficile et ardium
est inter discordes inimicos placidum
ita reperire Dominatur enim et consueuit adu-
lescencium sanguinem hostibus latius
miscet. Attendens ergo auctor quod uile
est quod nec expediat deo ultionem
quia gratiarum et supportationem suum
adversarium nimis potentem ad sui
amiciciam reducere ... tanto hic suum
preceptum prebet parum sibi obseruandum
dicens Cuncta superare potes etc. Qui
uelit uincere cuncta debeat eum patientia
illum quem potes superare. Ratio quia
gloriosius est aliquem tollerando uin-
cere quam vindicando uel contendendo superare.

Dicit ergo vince sciendo .i. sustinendo illud
medium .i. aliquid paciencie quod superare
potes viribus vel alio et vince sciencia
quia tempus adveniet possis quod vincere
valeas licet nunc non possit
Ad hoc optime facit fabula de leone
qui peperit unum filium quod cum potest
corpus [illegible] tales natantur [illegible]
cum quod sciencia potes [illegible] [illegible]
[illegible] non vincere [illegible] obesse
nequit / Etiam quia paciencia est
magistra virtutum morum quia certe alie
virtutes ista mediante exercentur et [illegible]
[illegible] unde dicitur [illegible] virtus est in
sua quam non paciencia finiat. Unde
hoc precepto gaudeat precepto super
xxxiiii super [illegible] cum possit [illegible]
et [illegible] quo ad primum [illegible] pro
secundo [illegible] intelligencia et observancia
est breviter annotandum quod virtus scilicet
paciencia que sicut auctores dicunt ma
xima virtus morum tamquam omnibus
moribus necessaria sit et utilis tamquam
ad perfectionem adducens, [illegible] in sua pa
[illegible] [illegible] scribit epistola i c. dicens
paciencia opus perfectum habet [illegible] et [illegible]
gregorius in quadam omelia dicit quod pa
ciencia est radix et custos omnium virtutum
singulariter tamen principibus et regentibus
paciencia est necessaria et hoc precipue
quantum ad duo videlicet quo ad eo
[illegible] remissionem et ad discretam
moderacionem / Quo ad primum dicitur
in libro de vita cesaris quod Julius
cesar tamen iniuriam et contumeliam [illegible]
[illegible] non vindicavit sicut illud
Gallias cesar subegit nichomedes
cesarem et nichomedes non triumphavit
qui subegit cesarem imponebatur ei
quod nichomedes rex bithinie fuit
abusus eo in iuventute nephanda
flagicio et tamen multa contumelia de hoc
audisset semper legitur dissimulasse

ut eciam patet quod semper pugnat cum
Pompeio et tullius gessit [illegible]
enim quem velit patris adversus quando
scilicet [illegible] nec legitur illi peperisse
alicui nisi in prelio competit affranio et
lucio / [illegible] non esset marcum antonium
cupidissimum et dicit [illegible] ut [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] inquit
margaritas imponebatur cum ei quod esset
cupidus et avarus Et in policrato
libro iii c. [illegible] de Cesare Augusto
legitur quod mire paciens fuit Cum
enim adversus [illegible] quendam [illegible]
[illegible] / loquere inquit Auguste quod
placet quia diligencia omnibus lingue
[illegible] [illegible] quiete cum et
in omnibus [illegible] potencia tua accipia
quia nichil aliud [illegible] [illegible] in impa
ciencia Unde absurdum est quotiens in
[illegible] [illegible] ne supplicium de
quoquam sumetur De Tyberio scribitur
legitur quod licet fuerit culpabilis in multis
adversus contumelias paciens extitit dicens
quod in civitate singulares libertatis esse et
[illegible] [illegible] oportebit / hoc autem
hodie sacre negligunt dum temporales
qui [illegible] paciencia aliquam [illegible]
volunt, immo sine aliquali excusa
cione vel mora [illegible] [illegible] verbo
[illegible] nolunt [illegible] non
advertentes quod de hoc dicat [illegible]
quod in propriis iniuriis [illegible] esse
pacientem laudabile est sed iniuri
as dei vel que ad [illegible] pertinent
dissimulare impium est unde Seneca
libro iii de ira . monetur [illegible]
ad cognoscendum puerum aut etas ex
cusat / femina sexus / alienum libertas
domesticum familiaritas / [illegible] [illegible]
est [illegible] qui offendit [illegible] [illegible] voluit
[illegible] [illegible] [illegible] voluit [illegible]
[illegible] [illegible] remittat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est magnitudo [illegible]

ne quid sentie se pcussz scilz unu
pus sicut in manus fera et magna
ad latrand tamen leuta respuit de
patiencia vo anthigoni regis nauar
vel l Scyca cum eum audiss aliquos
male eximae et obloqui et audi
ret se / eo qd inter dicentes et audientes
esset plus paries sine pallium illud
leuauit comonit dicens quasi in pugna
alius discedite hinc ne rex vos
audiat De quadruplici paciencia autem
vide sup in pte xv capitulo Precepto lx
paciencie vinitur prudens etc Cuius ad sensum
videlicet quis ad moderationem distancie non
expedit hic hac materiam resumere quod
satis habetur in secunda collectionis pte
capitulo viii qui incipit dixi quinto quod
honorancia et impietas etc ibi videre
si placet Circa primum metrum et simi
metrum intelligencia specialis est de tali
questione querere vel investigans videlicet
utrum vindicacio sit licita hinc
quinto videt Sanctus Thomas qui hac
fecit secunda secunde questione viii et cetera si in
tencio vindicantis feratur principaliter
in malum alterius de quo vindicatur
sinunt et ibi quiescat non est li
cita et hoc ptinet ad odium / quod re
pugnat caritati / quia omnes homines
debemus diligere / nec excusatur aliquis
si aliquis malum illius intendit
qui prius malum inuste intulit
Sicut non excusatur aliquis cum odiat
odientem se / licet enim esset liuna a
malo quod apostolus prohibet ad Romanos
xii Si vero intencio vindicantis
feratur principaliter ad aliquod bonum
puta ad emendacionem peccantis vel
saltem ad cohercionem eius et quietem
aliorum et ad iusticie conservacionem et
dei honorem potest esse vindicacio li
cita / aliis debitis circumstanciis servatis
scilicet quod fiat per illum cui licet ut
puta per iudicem observato in omnibus
iusto processu et iusta condempnacione

12 Circa primum et secundum metri intelli
gencia in speciali est de tali questione
querendum vel investigandum videlicet
utrum paciencia sit maxima virtutum mora
lium quod autor nesciens dicit et videtur
quod non quia ut Gregorius innuat cum
inter quatuor virtutes quas vocat
principales xxii moralium / ut etiam
Augustinus libro de moribus ecclesie ponit /
In contrarium tamen est quod dicit hic autor
contra etc hinc questioni videtur sanctus Thomas
qui eam fecit in secunda secunde questione c xxx
cum dicit quod paciencia non est maxima
virtutum Racionem tamen eius triplex
videlicet primo quod paciencia deficit
a virtutibus theologicis scilicet fide
spe et caritate / et a prudencia et
a iusticia que sunt virtutes cardi
nales Nam virtutes simpliciter come
sunt ordinantur ad bonum Est
enim virtus que bonum facit habentem
et opus eius reddit bonum ut
dicitur in secundo Ethicorum / Unde opz
quod illa virtus principalior sit et
pocior que magis et directius
nos ordinat in bonum / Sed igitur po
cius nos ordinet pdcte virtutes
in bonum quam paciencia / quia ille
directe constituunt nos in bono pa
ciencia autem indirecte scilicet incipit
impedit passiones contrarie / que nos
retrahunt a bono / Sequitur quod paciencia deficit
nos a virtutibus theologicis et a prudencia
et a iusticia que sunt virtutes car
dinales Secundo declaratur quod paciencia de
ficit a fortitudine et a temperancia sicut
enim inter virtutes que sunt constitutive
boni / tanto alia est pocior quanto
a maiori bono constituit hominem sicut
fides spes caritas quam prudencia vel
iusticia Ita etiam inter illas que sunt
impeditive eorum que nos retrahunt
tanto illa virtus est pocior quanto
quod per eam impeditur a magis a bono

retrahit. Cum ergo pericula mortis
tantum que est fortitudo et delectaciones
motus tactus quos est temperancia plus
a bono retrahunt. cum ista tactus
qua est parcia, sequitur quod parcia
differat a fortitudine et temperancia. Secundo
declaratur quod parcia sit quod est maxima
virtutum in ordine illarum virtutum que
ordinantur ad moderandum mala que
sunt in adversis. Primo namque racione
iusticie sequitur ista quod hac non
docet parcia. Secundo nascitur ira
per hanc moderatur mansuetudo. Tertio
nascitur odium quod tollit caritas. Quarto
in nostro nocumento quod prohibet iusticia
vnde cum parcia sit tactus dis-
tinctum que primo procedit ex possessione
malorum, patet quod parcia quodammodo
est maxima virtus, et quod habet opus
perfectum. tollere enim principium mali
est perfectius quam tollere consequencia
non tamen patet tamen quod semper lo-
quendo parcia sit perfectior aliis
aliis virtutibus de quibus patet discursio
ad argumentum.

Conserva partum est sua
cum parta labore. Cum
labor in dampno melius
crescit egestas. Sequitur
nomen auctoris propter

Conserva partum etc. Pars presens
duplicem potest habere exposicionem
et secundum hoc duplicem intellectum in-
sinuante videlicet litteralem et mo-
ralem. Et primo exponitur secundum litteram
ut dicatur conserva partum quasi di-
cat custodire debes que cum multo
labore acquisivisti, quia quod minus
est laboribus acquisitum. tanto minus dili-
gitur cum quod de facili possidetur
quod potest probari per vulgariter di-
citur. prima racio est quia illud
quod cum labore acquiritur reputatur esse
magis preciosum ceteris paribus
Secunda est quia quod cum labore et quod
maxima que invenitur in rerum tpa(?)
lud acquisicione tanto timet illud
subire laborem et illa maxima quam
non sine suo labore divinas habuit
non sit timet quia non sunt cepti.
Tercia racio quod divicias specialiter
diligunt sua et conservant. vnde cum
divicie cum labore acquisite sunt per
opus ipsius acquirentis ideo magis di-
ligit et eas conservat et hoc est quod
ipse pollicetur dicit philosophus. Quarta racio
valde est quia est delectum proprium
aliquid possidere. quod homo afficit ad
illud quod est sibi proprium. quod per eius
est acquisitum. Item si fuisset laborans
inopes et pauperes efficiuntur. Unde
Ovidius de arte amandi. Non minor
est virtus quam querere parta tueri
et alibi. Inconsulte dissipavit opes
et hoc est quod intendit auctor. Unde
dicit. Conserva partum etc. id est custodi
partum id est acquisitum scilicet vel mode-
re eas dispensabis que sunt tibi parta
id est acquisita labore scilicet per labores.
Tercia dicit Seneca. Divinarum acquisicio
quidem laboris est possessio, timoris
amissio plena doloris inveniuntur quod
augeat tria hoc bona et utilia. Sed
prudencia dicit. Abite a te divicias
vestras. abite cupida voluntaria. abite
anxietates et talia que plures
te infestant curis. Sequitur. Sed quod
Cum labor est in dampno id est cum
amittitur et male dispensantur
que cum labore acquisivimus. crescit
melius egestas id est paupertas ducit
nos ad mortem vel ad miseriam. vel
melius crescit egestas id est penuria
indigencia. tolle quod nisi quia utraque
exposicio bona attendens ergo auctor
quod dei cultorem non decet quod labore
sunt parta inutiliter expendere. et

d

prodigaliter expendere seu donare sed potius consumere et tanto est sibi preceptum habet penitus abstinendum ab consumia potius. Ipsa liberalis expendere in generali restat medium ipsum dicta sed ancem intelligenciam nunc declarandum in speciali ut exponatur consumia potius vel. Procurans tam evidens est sacius quod quidam vos temporales cum deo diligunt et eas retinet et consumunt ne eas effundere seu largiri nisi pauperes volunt ut avari qui sunt eorum similes de quibus dicit glo. huius dimissionis dum negare est. Tamen eas diligunt sed instar donum sicut viri imperfecti qui adhuc tenens sunt dediti. Isti sunt qui edificant lignum fenum et stipulam. qui scilicet terrena plus iusto vel nimis vel minus diligerant. Tamen eas conservat et retinet propter dominum ut scilicet pauperibus et egenis distribuat ut fuerunt patriarche de quorum numero fuit scilicet Ioachim patriarcha alleganndus qui in carne Christo dicebat. Sic sit bone ihesu ego dispergendo et tu sub ministrando. Videtis quid innuat et isto intelligendo licite conservare valent ac vel retinere. Alii autem retinent et conservant licite minime valent unde greg. super illo verbo luc. xvi.

Mortuus est dives et sepultus est in inferno dicit quod non est taliter punitus dives quia aliena rapuit sed quia propria lazaro ulceroso et mendico non dedit. Hinc ergo colligendum est qua pena mereatur qui aliena diripit si infernali dampnacione punitur quod propria large largitur. Dicit autem aug. Quotquot hodie lazaros videmus et plures de eorum fecimus qui de proximorum miseriis totis tacet. Unde hinc supra ratione quid potest de tali questione. Que quidem ut religiosos viros plerumque movere consuevit ut utrum sit melius divicias conservare et retinere quam eas relinquere

vel abicere. Quando congregatas conservare et adducunt pro parte sua duas leges unam evangelii Matt xix vade et vende omnia que habes et da pauperibus et habebis thezaurum in celo. Aliam apostoli I ad Cor vii Qui volunt divites esse incidunt in temptationem et in laqueos dyaboli et desideria multa et inutilia que mergunt homines in interitum. Econtra seculares dicunt quod melius est divicias retinere quam eas contempnere vel abicere quia multe elemosine inde fieri possunt et adducunt pro parte sua duas leges evangelii que luc xvi facite vobis amicos de mamona iniquitatis. Aliam apostoli ad Cor ix. Qui seminat de benedictionibus de benedictionibus et metet sed vitam eternam. Iudex autem noster audiens allegationibus hinc inde propositis dat sententiam in iudicatoria dicens Matt xix dives difficile intrabit in regnum celorum. Facilius est enim camelum per foramen acus transire quam divitem intrare in regnum celorum. Et intelligitur de illis divitibus qui totum cor in diviciis congregandis et retinendis posuerunt. Hos eciam monet david dicens divicie si affluant nolite cor apponere. Primo quia sunt mala ut tamen iniquitatis unde dicit [illegible] quod omnis dives aut est iniquus aut heres iniqui. Secundo quia decipiunt nec attendunt quod pecunie permittunt se auctoritatem et dant timorem, securitatem et dant confusionem, stabilitatem et dant subitaneam destructionem. Tertio quia inequaliter se habent vel unus habet ad superhabundanciam alius ad sufficienciam alius ad necessitatem communem alius habet totalem penuriam. Pro hiis ad intelligenciam quo ad moralem vitae declarandum est diviciarum scilicet quod superflua

No

[illegible] diues

sollicitudo temporalium sive labor in
dampnum redundat duplex / quando
morbus crescit in egestate / et tunc
sit quod quando quamvis primus iniquus fo
fuerit sollicitatur / ut si natura
acquirat sicut deus videtur promisisse
dicens in Gen. in sudore vultus tui ve
sceris pane tuo / etiam natura
sollicitat ut superflua querat quam
sollicitudo dissuadet ad phil. iiii^o
Nichil solliciti sitis unde Crisostomus
Sollicitudo desperationis est filia
etiam naturam et sollicitat superflu
is ut provideas et requiras non
tua querat / Secundo tamen quod ex
est sollicitudo prima est quando
facit caritas de qua dicitur ad Cor.
xi qui perest in sollicitudine / Secunda
quam facit necessitas hec autem lici
ta est et permissa / Tertia est quam
facit cupiditas / de hac duplici dicit
glosa Gen. in sudore vultus paratur
panis / sed labor contendus est
sollicitudo tollenda timere propter
dum timet ne dum possessa dispereat
et elaborata non ... / Quarta proxi
ma premittit / tertia prohibet / quarta co
quod celestia temporalibus postponuntur
et ideo talis labor sit tunc in
dampno et inde morbus crescit ege
status / nec dum temporalia vim et cum
sim quod amor noster in hoc mundo
ostendit et declarat dum dicit cum
labor est in dampno / Secundo quidem
et propter desolationem dicit Augustinus quod
quidam fuerunt opiniones hereticorum non
debere laborare sed divine providentie
se committere fundabant se super illo
verbo ewangelii Mt. vi Ne solliciti
sitis anime vestre quid manducetis nec
corpori vestro quid induamini etc. Contra
autem videt Augustinus dicens si adest
corporis facultas debemus victum laborando
acquirere aliter si vellemus sicut vo
luntaria stare hoc est deum temptare

Si vero imminet necessitas debemus nos
divine providentie committere / et tunc nos
pasceret sicut aves Et patuit hoc
in paulo et petro / paulus quidem
mortem fugit / et tamen Christus petrum
a vinculis liberavit / paulus cum humano
auxilio evadere poterat / et ideo si vo
luisset dominum implorare auxilium hoc
fuisset temptare deum / Petrus autem ca
rebat auxilio humano et ideo se co
mittebat divino Sic faciebat quidam
de quo narratur in vita sancti Iohannis
elemosinarii patriarche / Legitur ibi de
duobus calciamenta facientibus quorum unus
habebat familiam magnam nec propter
sine divino auxilio se et suam familiam
de arte sua gubernare poterat / ideo
se deo taliter committebat et sine inter
missione ecclesiam visitabat unde de arte
sua divino mediante auxilio familiam
habundanter pascebat et alebat
Alius vero erat eo ditior qui nec in
deo confidebat nec in ecclesia perma
nebat sed diebus dominicis laborabat
nec tamen seipsum nutrire valebat fu
it dictus quare alteri dixit unde ita unde
pr fecisti eos divites / ego vero vadis
cotidie nec plus habeo in paupertate
Cui alius invenit proprium in terra et
inde fecimus sic divites / et si vis veni
mecum et quod invenies accipe dicens
qui cum acquiesceret et sequeretur eum cum
ad ecclesiam sine intermissione veniret et
deus Christe ditare fecit / cui dixit alius
nichil inveniebam in terra ut te contra
gravem poni / sed quod deus dixit querite
primum regnum dei et hec omnia adi
cientur vobis / non est intelligendum ut
dicit Augustinus quod non adiciantur cum apostolus
de se dicat in fame et siti / in frigore
et nuditate / sed aliquando dantur et
aliquando subtrahuntur / et est cum deus ut
dicit Augustinus medicus peritissimus quod novit
quid sit apposita et quid se ..
et quid eum apponat / et ad gravamen
cum subtraxit et ad prelatorum ...

Ex hiis

d

[illegible]

Dapsilis mediu noticis et cari
amicis Cum fueris felix qz
tibi proximus esto Quadrage
simu actoris preceptu dapsil
mediu quo preceptu est ultimu
preceptoru prime ptis metre et quot
ad oliq pte precepto sendo gemina In
hoc cu differt ab illo quia in illo
precepto fit mencio de comunit temitare
fienda que concludit impartiary
gustus et includit sobrietate que ps
est temp In isto vo precepto dn nil
tor informat quo possit amicu gra
tam conservare qd fit p temporia et mo
deratam dapsilioru largitem ad dict
dapsilis mediu rc cm velit sumere cy
debes te noticis et amici decentem ex
hibere et caru et benivolu prebere
et tibi ipo eciam circa tua psona prudes
tum potes sicut cum aplus ad ephe
v. c. Nemo carnem suam odio habe
debet et hoc cum fueris felix i. in fe
licitate positus. Esto dapsilis mediu
dapsilis cu grece largus latine vel
hueniens dapsilis qsi largus dici
in dapibus hoc est in epulis noticis
i. cognitis et carus i. amicis aut
ut eos amicitie peites dicit cu
dapsilis a dando et carus ab amando
et esto proximus qz tibi hoc est dicere
qz prepone tibi bene sanas z prudens
Multi cum divites sunt iniuriu
avari qz suas no possidet divicias
sed a diviciis possidentur vn oracius
Sonat habes habet nec habet sed
habetur avarus hoc preceptu vlt ea
que dicta sunt exponi potest supra
sim duplice intellectu ind insur
gentem videlicet litali et moralitu
primo litalr ut dicat Cu fueris felix
rc expone gnaliter regimaes i.
divites tibi fiendu qz divicie si no
comitet eas nobilitas et potencia
no faciunt homine felice vnde dicit
vocat divite ignobile fortunatu
infelicitatum felicem Similis coparant

quibus ad hoc dicitur rc precepto sobri
Cu fueris felix rc Secundo in morato
Semper tibi proximus esto i. fac tibi
debes bonu quantu circa tua psona
est necessaria et conpetens ut est dictu
hoc est contra multos divites avari
ssimos in seipsos avaros qui dic
filios ditare querunt male vestiunt
male bibunt et vix debenit querunt
et dn alis consumunt seipsos con
sumunt In hoc similes sut galie
et aquile que sic afficiuntur pullorum
amore ut nichil quasi comedant
et sua vitia negligant ut filios
suos omnia derelinquat unde vidis
qz galina mordet tota hyspida
et insup voce rauca et tam quando
pulli adulti sunt a parente disce
dunt nec dicat aliqua curam ge
runt Tales similes sunt febre
gemina laborantibus et in ea semper est
vary qui qualibet die qualibet nocte
qualibet hora qualibet momento et
qualibet festo peccat rc vel peccatis
multiplicationem faciunt in pectis
Ista febris gemina scilicet avarici
cito homine accendit quia tollit ea
scilicet que sunt causa vite scilicet
cibu sopore et quietem Avarus
cum est dictu amore filiorum no audit
comedere Ecclesiasticus xiiii Noy parabola
pane et indigens et tristia sup
mensa suam nec potest eciam
amor filioru deum Ecclesiasticus y Cuncti
dies eius sunt doloribus plem
sunt nec p nocte mente requiescit
Et geniti iiii in Noy cum dormiunt
nisi malefecerint nec capitur sopor
ab eis nisi supplantaverint nec ad
amore filiorum potest requiem habere
sed die ac nocte est in labore et
fatigacione sicut plures palliando
quiescere no possunt Avarus cum tamp
ista febre laborans potens dicit q
largus z liberalis multu prodest

cum adit auariciam longe sicut dicit eius (Seneca) illis qui amore filiorum et parentum postponit amorem sue patrie non est sibi proximus et tamen amoris preceptum facit ad dit Cum fueris felix semper tibi proximus esto Vel aliter aut quod ad litteram intellectum exponere potest ut dicat Cum fueris felix etc. quasi velit dicere Cum fueris in dominio vel prosperitate constitutus taliter te habeas cum amicis et proximis ut tempore necessitatis succurrant tibi et ut te et filios in statu vel dominio saluent et saluentis [illegible] Ita tamen ut proximus tibi sis proximus nec tamen propter hoc negligas iusticiam per quam pollicia conseruatur in ciuitas cum quod videtur exercere hoc facere dicit virgilius pollet postquam ubi exponit etc. quod pollicia seu dominium saluatur et conseruatur primo non punire iniusticias ad primus quia qui iusticiam negligit paulatim deficit Secundo bene uti illis que sunt in regno videlicet subditos honorando eos premiando eis non iniuriando sed debite moderate se in omnibus circa eos habendo Tertio non permittere turbationes guerras et seditiones inter nobiles quia tunc dissipatur dominium quod conuenit facit tyrannis sicut postquam [illegible] politicorum quia ciuitates tenet diuisas inter se et omnes ciues inter eos et diuersos addit quod tunc habent facere quod non tantum cum insurgere valeant Itaque est contra conseruare non permittat Quarto quod sciat qualiter illi qui sunt in officiis constituti se habent in eisdem quia si male se habent sunt statim amouendi si autem bene sunt relinquendi sic enim facit ad conseruationem regni Quinto non consulit aliquem de suis subditis nimis magnum

dominium quia quando se videt in aliquo magno officio vel dominio taliter sublimatum non nesciat ut pluries sibi facere fortunas aliis plurimis iniuriatur et faciunt que non debent Sexto [illegible] timorem illis de regno quod timorem habeant de bellis et contencionibus quia per hoc saluabitur pollicia et saluantur quando princeps timetur quia tunc melius potest regere et sibi melius obeditur Septimo quando habet amorem et dilectionem ad illos quos regit quia tunc magis timet quod non accidit aliquid per quod pollicia destruatur quia [illegible] magnam curam habet de eo quod caret Octauo quod habeat timorem potencie quia tunc melius potest seruare iusticiam quia quando iusticia urbanitates conseruat sicut postquam in magnis moralibus Nono facere pollicia per quam regit et facere ea que habent regnum conseruare et regnum destruere Decimo quod sit virtuosus quia tanto magis virtus requiritur quanto homo in maiori statu versatur et specialiter eius virtus extendere se debet circa bonum regni subditorum quia tunc promptius libencius eidem sibi obediunt et sic potencia obseruando sibi proximus quod est amoris preceptum obseruare Et deus omnipotens qui regit in bono statu ipsum conseruat sit conseruare dignetur in quo felicissimo statu et dominio magnificum dominum meum dominum Franciscum de Carraria dominum padue etc. una cum suo fratre cisto iuniori eius nato singularissimo utique domino meo per tempora longeua dominum Ergo exponi potest moraliter ut dicat Esto tibi proximus quasi velit dicere quod semper debes esse tibi proximus quod in hac vita puti reges ut sic dominantes tuas leuias et celestibus connectes Addit nos hortans [illegible] maxime [illegible] de [illegible] uel est

ut nos absolute primas in uo rem
rogamus tribue incedere, tenua car
sua[m] amittis, largiendo sua[m] pri
mo[n]m suam, retentio perdit manet
erogatio Dicant ergo diuites no posse
exhor[ta]ri vim[ini]s scdo ferre diuicias vnde
dicit greg[orius] sup[er] illud Job xxvij diues
cum dormierit nichil secu[m] affert &c
Et quia cum rebus istis durare no possu[n]t
quia illas aut moriendo deseri[m]us aut
ille cu[m] nos viuendo deserent pereundo
Ideo eas in celestibus recondamus pau
peribus videlicet erogando ubi sunt latrones
nostri ad celum effertores que s[unt] dantur
quo ad furtum ait aug[ustinus] li 1o sermone
xxxvijo Ideo voluit deus ut essent
alam pauperes, quibus elemosina preberetur
ut regnum celorum esset venale ait Paulus
aug[ustinus] lib 1o sermone xxxvij hoc fecit
paulus qui quidem diues esse regnum
celorum acquirendum diuicias reliquit
et eas propter xpistum pauperibus erogauit
Actuum iiii. i. v. u. &c Ideo luc xvi dicit
deus facite vobis amicos de mamona
iniquitatis ut cum defeceritis recipiant vos
in eterna tabernacula xviij q. v. S. &c
ad hunc Et aptius i ad thim. vi di
uitibus huius seculi precipe non sublime
sapere nec sperare in incerto diuiciarum
sed in deo viuo qui prestat nobis ha
bunde ad fruendum bene agere diuites
fieri in operibus bonis facile tribue
re communicare thezaurisare sibi fundamentum
bonum in futurum ut apprehendant veram
vitam ad quam perducat nos dignetur
ihesus xpistus Amen Et in hoc termina
tur pars metralis Et quantum ad viij
est secunda pars principalis huius opusculi
vel libelli &c

Cellulis si forte vel cogis sa
culans vergilium legito q[uo]d
si magis nosse laboras
herbarum vires macer tibi
carmina dicat Si tonica
aupl[ue] & pinca nosce bella

Inuenim quecumque quod marcus pellia dicat
Siq[ui]s amare libet vel amare disce de eo
nasone petito sin autem ora vel si pl[ace]t
bit sapiens vivas audi que discere possis
Ergo adhibes et que sit sapientia disce legendo
per quam semotum viciis deducit euum
Viso supra de secundo speculo metallato
hoc est parte metrica que est secunda pars
libri principalis Nunc vero in hac
secunda parte metrica que est tercia pars
principalis libri et sequendo est de tercio
speculo metallato quod est curiositatem
rerum respiciens in quo instruit auctor
scolasticos ac eciam alios consimiles
ingenio speculari ac eciam in eo refori
mare et hoc ordinat in hac tria huius
libelli parte primo precepto Tellus
si forte vel cetera in qua quidem parte
xxxv precepta seu documenta curiosa
explicantur Pro cuius processu eundi a
est breuiter annotandum quod curiositatis
ositatis potest se extendere ad vi
am curiositatis cognitionis intel
lectiue et sensitiue Sicut pars autem
sumpta vltra ea que de curiositas
inuestigationibus supra requirit
breuissime circa hoc duo inuestiganda
occurrunt Primum est vtrum curiosi
curiositatis possit esse in cognitione
intellectiua Secundum est vtrum hoc vicium
scilicet curiositatis sit in cognitione
sensitiua De primo michi de hoc s
tractatur in xxxvi principali precepto
pre antecessis ad consilium C. et memi
ano ad sum quidem breuiter dicitur
Cognicio sensitiua ordinata ad duo
Uno quidem modo tamen ad sensibilibus quibus
in animalibus aliis ordinatur ad co
rporis sustentationem Alio speciali ordinatur
quia per huius cognitionem homines et
animalia vitant nociua et acquirunt
ea que necessaria sunt ad corporis sus
tentationem Alio speciali ordinatur
in homine ad cognitionem intellectiuam
vel speculatiuam Appone igitur

Studium sapientie est {perfectum / sublimius / utilius / iocundius}

Quod felicitas humana non consistit in {divicijs / bonis corporalibus / gloria et fama / voluptatibus}

Studium circa sensibilia cognoscenda
dupliciter potest esse viciosum uno
modo quando cognicio sensitiva non ordi
natur in aliquod utile sed pocius
ut avertat hominem ab aqua uti
li consideracione unde Augustinus in
confessionibus dicit canem currentem
post leporem iam non spectaculo cir
ci in theatro set aut vero in agro
si casu transeam avertit me forta
ssis ab aqua magna cogitacione
atque a se convertit illa venacio et
nisi iam veri demonstrata infir
mitate cito mea cito admoneas
vanus ebetescere Alio modo quando
cognicio sensitiva ordinatur ad
aliquod nocivum sicut inspeccio mulieris
ad concupiscendum et diligens inqui
sicione eorum que ab aliis fiunt
ordinatur ad detrahendum si quis
vero cognicionem sensibilium intendit
ordinare propter sui necessitatem
sustentacionis nature vel propter studium
intelligende veritatis est virtuosa
studiositas circa sensibilium cognicionem
De materia autem curiositatis require
et in prima parte metra cum
medium et infra in hac parte vide
precepto Mitte archana dei ...
Iure eciam omni homini studium sa
piencie studium est perfectius sub
limius utilius et iocundius perfectius
quidem quia in quantum homo
sapiencie studium dat iam
beatitudinis iam aliquam partem habet
unde sapiens dicit Beatus vir
qui in sapiencia morabitur ecclesiastici xiiij
Sublimius autem est quia per ipsum
homo pertingit ad divinam similitudinem
accedit quia omnia in sapiencia
fecit unde et similitudo est causa
dilectionis sapiencie studium precipue
deo per caritatem coniungit propter quod sapiencie
vij dicitur quod sapiencia infinitus the
saurus est hominibus qui quo usi

facti sunt participes amicicie dei
Utilius autem est quia per ipsam sapienciam
ad immortalitatis regnum pervenitur
concupiscencia enim sapiencie deducit ad
regnum perpetuum sapiencie vj Iocundius
autem est quia non habet amaritudinem
conversacio illius nec tedium convictus
illius sed leticia et gaudium sapiencie
viij Unde quia nonnulli in studio
sapiencie adeo reperiuntur curiosi quod per
vias naturales conantur ad discendum ea
que sunt supra facultatem naturalis
ingenij ac eciam circa temporalia humana
per suum oppositum scilicet per studiositatem
que est virtus sub temperancia contenta
per quam appetitus sciendi moderatur
racione non tamen contra curiositatem
Pro tanto autor contra talem viciorum
remedium adhibet capitulum quod in
hac parte principali lucubracione dividitur
duabus Tellus si forte velis ...
tinuata prima parte metra huius li
belli in qua autor corrigit ydo
latrarum errores Nunc in hac se
cunda parte incipit errores philosophorum curiosorum
corrigere ac ipsos ad modicum vere
sapiencie studium inducere dum dicit
Tellus vel Probus propter ... cuius
est secundum quod quatuor sunt curio
sorum errores seu maneries qui
circa rerum corporalium possessionem mode
opinabantur Sunt enim quatuor sunt
maneries huiusmodi de summo bo
no opinancium Opinio quorundam aliquorum
fuit quod summum bonum in vita hac
sunt divicie Et quia de agricultura

maiores opes acquiruntur ideo isti in
agricultura studium suum totaliter po
nebant Talibus autem tamen obviando
cum inscribendo dicit quod ad agriculturam
seu agriculture studium vacare debeat unde
dicit Tellus si forte velis cognoscere
cultor vigilium legito ... quod velut
minime quod non debes hoc studium ca

intentione perueniunt quod credunt quod in di
uiciis affluere consistat summum bonum
non tamen concessum simpliciter exhibet agricul
ture studium quam docet Virgilius sed
exhibet eorum studium qui ea intentione
student quia credunt quod in diuiciis
affluere consistat summum bonum et
hoc aliqui taliter probare conan-
tur et hoc sic / illud bonum per
quod alia omnia bona haberi
possunt videtur esse bonum et me
lius bonum / Sed sunt diuicie
huiusmodi ergo summum quia dicitur quod pe
cunia est mensura omnium rerum ve
nalium Cui concordat illud Ecclesiastes x
pecunie obediunt omnia / Ergo summum est
qui est diues est beatus / summum in
predicto dicitur Beatum plus cum
hoc sunt / Tamen summum licet falsi
ssima multi reputant verum et
ad tenendum firmissima summum quod ex
predicto euidenter apparet / 3o
Sed quod honos felicitas quod diuiciis
videtur consistat sic probatur / diuicie
cum non nisi propter aliud appetuntur
propter se cum nil bonum inferunt / sed propter
cum rerum earum vel ad corporis sus
tentacionem vel ad aliud huiusmodi
Quod autem est summum bonum est propter
se desiderandum et non propter aliud / non
sunt ergo diuicie summum bonum Bonum
hoc idem ipse Virgilius ad ultimum
sue vite finem fuit longe protestatus
dicitur Et Illi versus quos legi construxisse
in quibus se condidit tres libros ex
planando dimissime laborasse videlicet
librum bucolicorum in quo tradit
artem circa pascualia librum Geor
gicum in quo tradit artem circa
militaris Et librum Georgicorum
in quo tradit artem circa ruralia

Et in predictos libros non ad de
lectationem sed ad gloriam credidit
applausum Unde dicitur illi versus
sic Pastor · arator · eques · paui
colui · superaui · Capras · rura · ho
stes quamquam labore manu · Deinde
prosequitur et circa secundo hoste sub
actus Nec loc · nec ponitus nec
per alia ulla tali. Alia propterea
sunt quod corporalis sanitas alia
quod corporis bona sunt summa hominis
felicitas / Istos autem abiungendo et
et si magis nosse laboras Horace
viros macer tibi cornua dicet
cuna optima meditatos sunt nec
in tali sed libros fecerunt de hoc
ea intentione videlicet ut credas
quod in sanitate corporis alia quod bonum
summum bonum consistat quod tamen probatur
contrarium esse verum Et sic bona
corporis omnino sunt sanitas pulcri
tudo et valitudo non sunt summum
bonum hominis per se manifeste
apparet Et cum bonus et malus
communia sunt et stabilia sunt et vo
luntati non subiacent / Preterea anima
melior est corpore quod non dimit
nec predicta bona habet nisi per
accidens bonum ergo anime est intellige
et alia huiusmodi est melius quam
bonum corporis non est ergo summum
corporis bonum habens bonum / Adhuc
hec bona sunt hominum et aliis ani
malibus · quia · felicitas autem est proprium
hominis bonum · non est ergo proprium
bonum hominis felicitas Amplius
multa animalia quantum ad bonum cor
poris sunt homine potiora / quam cum sint
velociora homine quam robustiora
vitis Si ergo in hiis esset summum
bonum hominis non esset homo optimum

aliud quod patet esse falsum non
est ergo felicitas humana in bonis
corporis consistens Aliorum autem opinio
fuit quod summum bonum consisteret in
gloria et fama / et hij in lucrando
studium suum penitus ponebant
ut in bellorum victoria gloria Contra
quos autor modo quo supra dicit Si
romana cupis et punica nomina
scire bellorum lucanum queras qui martis
bella dicet / quasi velit dicere Non
debes autem in lucrando studere ea intentione
quod credas quod summum bonum con-
sistat in humana gloria nec in ce-
lebritate famae consistit / quod sic per-
suaderi potest Summum enim bonum
oportet esse perfectum et quietare
appetitum Cognitio autem famae in
qua gloria humana consistit est im-
perfecta Est enim pluribus incertitudinibus
et erroribus subjecta / Non potest ergo talis
gloria esse summum bonum Quidam alii
opinabantur quod in voluptate venerea
aliisque carnalibus delectationibus
consisteret summum bonum / et hij in
Nasone id est Ovidio amoris studium
suum ponebant Contra autem tales
modo quo supra dicit Si quid
amare libet vel discere amare legendo
Nasonem petito id est Ovidium quasi velit
innuere quod non debes in Ovidio
studere ea intentione ut credas quod
summum bonum in voluptate venerea
consistat Nec etiam aliis carnalibus
delectationibus Probatio autem dicit
Sunt autem tamen tibi hec id est si vana
timeas de istis nec in eis ius sen-
tire sicut nec amare vel studere
debes tamen tale studium curiosum
est et vanum Quod sic probatur

In omnibus enim quae per se dicuntur sequitur
magis ad magis sicut simpliciter sequitur
ad simpliciter prout si calidum cale-
facit magis calidum magis calefacit
et maius calidum maius calefacit
Si ergo delectationes simpliciter essent
finis sicut bone operationes quod maxime
delectationes essent optimum. Hoc autem patet
esse falsum Nam nimius usus earum
reputatur esse vitium et etiam est contrarius
virtutis et sensibilium delectationum
impeditivus / non potest ergo esse bonum
hominis in eis ergo non consistit humana
felicitas. Preterea actus virtutum sunt
laudabiles eo quod ad felicitatem
ordinantur Si ergo in delectationibus
corporis consisteret humana felicitas actus
virtutis magis esset laudabilis in
accedendo ad has delectationes quam
in abstinendo ab eis / Hoc autem patet
esse falsum Nam actus temperantiae maxime
laudatur in abstinendo a delectationibus
Unde absolute denominatur Non est ergo
in corporis delectationibus felicitas Preterea
finis ultimus cuiuslibet rei est deus
Illud ergo oportet ultimum finem hominis
poni quod magis appropinquat
ad deum Per delectationes autem
homo impeditur a maxima appropinquatione
ad deum que fit per contemplationem quia
maxime praepediunt delectationes immer-
gunt hominem ad sensibilia magis
homines in ingentes / et per eius ab
intelligibilibus retrahunt Non
est ergo in delectationibus venereis et
aliis corporalibus felicitas humana
ponenda Per hoc autem excluditur
epicureorum error in huius voluptatibus
felicitatem hominis ponentium quorum
personam dicit Salomon Eccle vi°

Hec itaque visum est michi bonum ut comedat quis et bibat et fruatur leticia ex labore suo et hec pars illius et sapientis per alii qui relinquentes figuram littere (quia hec est pars nostra et hec sors nostra) concluditur ad errorem Cerinthianorum qui in ultima felicitate post resurrectionem mille annos in corpore secundum carnales ventris voluptates fabulabantur futuros unde et Chiliastes quidam millenarii sunt appellati. Concluditur ad Iudeorum et Saracenorum fabule que retribuciones uxorum in poculis voluptatibus ponunt. Felicitas cum est ultimum premium quod datur pro ea consistit ad mundana felicitas in humana potencia cum in ea absque pluribus fortuna possit et instabilis sit et non subiaceat hominis voluntati et plura mala adveniant que summo bono repugnant. Contra si aliqua potestas est summum bonum oportet illam esse perfectissimam potestas autem humana est imperfectissima ut dicatur cum in humanis voluptatibus et operationibus in quibus est maxima molestia et quanto magis reputatur potestas a pluribus dependet ergo ad eius sollicitudinem pervenit non quod a multis dependet desiderium vult impleri possit. Nec est ergo in potestate mundana summum hominis bonum felicitas quia homo in nullo bono corporali consistit ad omnia corporalia bona que dicuntur bona fortune sub potestatibus continentur. In illa vero felicitate que prevenit comprehensione divina omne desiderium hominis impletur sicut illud psalmi qui replet in bonis desiderium tuum et omne humanum studium ibi sua consummatur seu summa consummacionem accipit si quod quidem patet discurrendo per singula. Est enim quoddam desiderium hominis inquantum intellectualis est de cognicione veritatis quod quidem homines consequuntur per studium contemplative vite et hoc manifeste in illa visione consummabitur quando per visionem prime veritatis omnia que naturaliter intellectus scire desiderat ei innotescet. Est aliud quoddam hominis desiderium secundum quod habet racionem qua inferiora disponere potest quod quidem homines prosequuntur per studium active et civilis vite quod desiderium principaliter ad hoc est ut tota hominis vita secundum racionem disponatur quod est vivere secundum racionem et virtutem cuiuslibet enim virtuosi finis in operando ipse est virtutis bonum sicut fortis ut fortiter agat. Hoc autem desiderium tunc omnino complebitur quando racio in summo vigore erit divino lumine illustrata ne a recto deficere possit. Est item tercium hominis desiderium quod est bonis et aliis quibus que ut delectacionibus perfruatur quod homines maxime prosequuntur secundum vitam voluptuosam et per eius immoderacionem rerum superflui et incontinentes fiunt. In illa vero felicitate est delectacio perfectissima tanto quidem perfectior ea que secundum sensus qua et bruta animalia perfruuntur quanto intellectus est altior sensu quanto ad illud bonum in quo delectabimur maius cum omni sensibili et magis intimum magis continue delectamus quanto

vel illa delectatio est magis pura ab omni permixtione contristantis et pollicitationibus alicuius inolestantis de qua dicitur in psalmo Inebriabuntur ab ubertate domus tue et torrente voluptatis potabis eos. Sic ergo patet quod per divinam visionem efficiamur perfecte intellectualem beatam felicitatem in qua omnino desiderium quietatur et in qua est plena sufficientia omnium bonorum que secundum templum ad felicitatem requiruntur. Unde et Boecius dicit quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Perfectionem huius autem perfecte ultime felicitatis hac vita nichil est adeo simile sicut vita contemplativa beatitate sicut quod est possibile in hac vita et ideo philosophi qui de illa ultima felicitate plenam notitiam habere non potuerunt in contemplatione que est possibilis in hac vita ultimam felicitatem posuerunt. Propter hoc eciam inter alias vitas in scriptura divina magis contemplativa commendatur dicente domino Luce x. Maria optimam partem elegit que scilicet contemplationem que non aufertur ab ea incipit cum contemplativa beatitudo in hac vita, perficitur in futura consummatur. Activa vero et civilis vita huius vite terminos non transcendit. Hanc autem perfectam sapientiam qua ad perfectam ultime felicitatis perducimur docet nos auctor in isto libello et hoc insinuat in hoc primo proverbio dicens Ut sapientiam inveniens audi que discere possis hoc est dicere quod discere debes ea que sunt intellectui humano proporcionata et non excedencia eius intellectus facultatem. Propter quod eciam i' etas tua erit a viris senioribus. Ergo ad hoc et que sit sapientia discere legendo in proverbiis primo inicium intelligencie est sciencia quod valeas plene et perfecte habere sapientiam adipisci expedit necessario scire tunc vel investigare. Primo que natura sit hec sapientia. Secundo qualis sit. Tercio ubi invenitur. Primo ad investigationem propter que scilicet que sit sapientia videtur sapiens id est sapientie scribitur dicens quod sapientia est vapor virtutis dei et emanacio quedam claritatis virtutis omnipotentis dei et nichil inquinatum in illa occurrit. Candor est lucis eterne et speculum sine macula maiestatis dei et imago bonitatis illius. Est enim speciosior sole et super omnem disposicionem stellarum soli comparata et luci prior invenitur. Sapientiam autem non vincit malicia et sic vii c. Et si divicie appetuntur in vita, quid sapientia locupletius que omnia operatur etc. Secundo ad investigacionem scilicet propter qualis scilicet sit sapientia ostendit beatus Jacobus in iii dicens quod sapientia que de sursum est primum quidem pudica est, deinde pacifica modesta suadibilis bonis consenciens plena misericordia et fructibus bonis. Tercio propter investigacionem scilicet propter ubi scilicet invenitur sapientia et quis est locus intelligencie eius. Nescit homo precium eius nec invenitur in terra suaviter viventium. Abissus dicit non est in me mare dicit non est mecum. Absconditur autem sapientia de oculis, abscondita est ab oculis omnium viventium. Et infra ecce timor domini ipse est sapientia et recedere a malo intelligencia etc.

Que

Qualis

Ubi

de materia sapie et eius commendacione
dictum satis sup in pmo ac etiam in isto
phemio huius libelli in pdctis per hanc
supdictas introductiones et pertinentes que
dicta sunt ac etiam contra oppositiones et
replicationes metrice ita quod non expedit
eam amplius refricare

Si potes ignotis etc prodesse molesto
Utilius est regno meritis acquirere
amicos etiam sic plus precii
metrum Si potes ignotis etc

Postquam autor in prohemio quatuor pertinentes
preceptis curiosorum errores refrenat me
liorem debitum adhibendo, ipsos quod ad
vere sapie studium modo debito inci
tando, Nunc secundo subiungitur in
primo precepto metrice intendit auditorem
ad studium primus sapie pertinentia circa
ignotis si adsit possibilitas bene facere
debet eis et prodesse dum dicit Si po
tes ignotis quasi dicit autor nunc
quod istud preceptum est unum de illis preceptis
que ad veram pertinent sapiam, unumquemque
inducens ut non solum bene facere
debeat propinquis, et notis verum etiam ex
neis et ignotis, et quantum ad hoc co
rrigit et supplet quod sup in prima
parte metra precepto proximo cognotum tri
met etc posuit observandum quod hic dicit
Si potes ignotis etc quia teneris cun
ctis facere si potes, si vero non apparet
possibilitas cordialiter tamen eis compati
debes. Sed nota quod compassio tripli
citer causatur causam primo causatur ab amore
naturali, scilicet qua homo naturaliter hominem
diligit, et ideo naturaliter compatitur homini
afflicto, immo non videtur homo sed vel
bestia, qui afflicto non condolet, quia
tamen ipse amor est parvus ideo parum
movet. Secundo causatur ab amore civili
scilicet quem homo diligit alium quandam
amicicia temporali et ex tali amore compati
endo indigenti non tamen quia homo

sed quia amicus est, iste amor ma
gis movet quam primus. Tercio cau
satur ab amore spirituali scilicet quem
homo diligit alium in deo et est ma
ior quam primus et secundus, quia non
facit tamen duo corda esse unum sed
etiam ut ambo sint unius corporis
mistici unio ut patet prius pallitur
dicat physicus natura prodesse se cuivis
talis esse dimostrat, quod si fieri posset
in una manu se transferret, ut cet
unum natura et non, et ideo si dolet
unum membrum compatiuntur alia, et iste
amor magis movet quam primus
et secundus, multo plus bene dicit Si po
tes ignotis etc prodesse incentive
non quod beneficencia comparit quibus amorem
et dilatur. Sed quod amor ad omnes
extendi debeat sequitur quod omnibus est
bene faciendum pro loco tamen et tempore
et secundus alios debitis circumstanciis
Racio huius in versu redditur metro dum
dicit acquirere amicos meritis. i.
beneficiis est utilius regno i. uti
lius quam habere divicias infinitas
atque magnorum regnum, non beneficiendo
hominibus gratiam inde acquiris et fa
mam Unde Salomon Melius est
nomen bonum quam divicie multe sic
amicum et argentum bona gracia plus
Dechat materia unde hoc in hac replica
parte et plura qui incipit dixi tibi
quod illiciam conmarum etc Ipso inte
lligencia huius precepti et observancia est
breviter sciendum quod istud preceptum dupliciter
potest intelligi scilicet dupliciter intelligencia
unde insurgunt videlicet litteraliter
et moraliter Primo litteraliter etc delicto vero
opposite, litteralem audiencia amicicie
potest quod infra sequitur videlicet quamquam
hoc preceptum omnes moneat tangat

inexplicabilem tam singularem teneretur
quilibet princeps qui specialiter debet
largus debet saltem munificencia
que cum facit omnibus acceptabilem vel
gratum xxxvi Multi sunt enim dona
tribuentes et ibidem dominice saltem
erogate addunt amicos plurimos
Item de Tytho imperatore de quo in
policratico libro iii° c. iiii° scribitur Tytus
sanctissime tenens in moribus nequaquam
passus est quemquam ad se accedentem sine
re vel spe abire et interrogantibus
amicis suis cur plura polliceretur quam
prestare posset Respondit eo quod non oportebat
quemquam a sermone vel facie
principis tristem recedere unde Tullius
libro ii° c. xxxiiii Nullum vicium de-
terius est quam avaricia presertim in
principibus rempublicam gubernantibus
Econtra largitas facit esse amabiles
famosos et claros unde Boecius de
consolacione li. ii c. v Claros largi-
tas facit. Debet enim donacio fieri
secundum sui status decenciam et convenien-
ciam sine magna preciositate et
indilata promptitudine et cum hylari
iocunditate. Circa tamen certam considerationem
ad suam possibilitatem et ad eorum quibus
dat qualitatem sicut docet Egidius
libro ii° de regimine c. xii dicens Res
spirituales sunt quedam virtutes sublimiores
ne aut plus distribuat quam possunt
aut minimis Extraneda est vel pa
rum danti virtus res sua conferet
ipsi inter illas quod donas. Sapiencius fa-
cius et observas multos acquires
amicos quod est melius regno ut
autor noster dicit. Ergo moraliter
ut dicatur Qui acquirit amicos a bonis
operibus a ieiuniis elemosinis et
observanciis est melius et melius

quam temporale regnum acquirere. Adhuc
istud optime facit quod in quadam
cronica historia legitur quod fuit
quidam rex qui quandam obsidebat civitatem
et cum non posset eam aliquatenus expu-
gnare cogitavit si donis et promissionibus
omnibus eam posset habere. Elevari fecit
machinas et intus ponit aurum
valde ponderosum et magnum et pro-
mandavit. Super eum inscriptum scriptum
erat Detur civibus regis. Si nemo fuit
ausus illud de terra elevare. Tunc
ne impugnetur quod civitas regis esset
filiis fecerit sedem et tenuit et tan-
gi ea fecit, quod cives civitatis aperiunt
regi ianuas civitatis. Illius vo-
lebant enim esse amici regis adhuc
ut de eius habundancia haberent. Sic
moraliter si vis civitatem celestem
ingredi facias largas elemosinas
ad eius ianuas clamans in honore vir-
ginis gloriose unum aurum acquirere
tamen aliud in honore filii eius ante
aliud aurum acquirere. Sic fides tot
ibidem acquires amicos quod te apperi-
ent ianuas celi in quo ad regem regum
eternaliter ac feliciter regnare valebis
propinquissimum intelligere magis
in speciali est de infra scripto dubitandum
requirendum videlicet utrum melius
sit sine regno amicos habere quam regnum
sine amicis possidere, ut autor noster
asserit. Hinc questio breviter videtur
quod melius est habere amicos sine
regno quam econtra. Hec saltem con-
clusione adiecta quod unum sine alio
haberi non potest. Primo sit illud
quod est virtus et potest esse sine
virtute et cum virtute. Sed amicicia est
virtus et potest esse sine virtute et
cum virtute. Sed amicicia est virtus

Hystoria

Sed

et potest esse sine virtute ut viij ethicorum dicit philosophus regnare autem non est virtus, sed potest esse sine virtute ergo virtute quare melius est habere amiciciam amicorum quam regnare. Secundo melius et utilius est quia magis est necessarium vite humane sed amicicia magis est necessaria vite humane quam regnare, similiter quia potest homo sine regno vivere quam sine amicis, igitur etc. Ad evidenciam huius conclusionis ac eciam racionis notandum quod dicit philosophus viij^o ethicorum ubi declarat amiciciam cuilibet statui hominum necessariam, dicit enim quod nullus bene dispositus eligeret vivere sine amicis, eciam si quod haberet omnia alia bona exteriora sine amicis. Illis enim qui possident exteriora bona scilicet divitibus principibus potentibus maxime videntur necessarii amici. Primo quantum ad usum horum bonorum, nulla enim utilitas est bonorum fortune si ablata dictis nulli benefaciat, beneficium autem maxime et laudabilissime fit ad amicos. Secundo ad conservacionem tamen bonorum que non possunt conservari sine amicis, quia bona fortune quanto est maior tanto est minus secura quia plures habet insidiatores, nec solum in bona fortuna utiles sunt amici sed eciam in contraria. Primo in paupertate namque homines existimant amicos speciale refugium, similiter eciam amici necessarii iuvenibus ut per ipsos cohibeantur a peccatis, eciam ad complementum senum senibus propter defectus corporales quos habent. Et illis qui sunt in summo i. in etate perfecta ut dicit philosophus in viij^o ethicorum dicit enim quod amicicia magis est necessaria illis qui sunt in summo ad bonas actiones scilicet contemplandi veritatem. Similiter eciam singulos amici ad conservacionem civitatis [illegible]

videntur et legum positores magis studuerunt ad amiciciam quam ad iusticiam et magis salvatur civitas ad solam amiciciam quam ad solam iusticiam sine amicicia. Unde Tullius de amicicia, si quod tollas vinculum amicicie [illegible] coniunctionem, nec domus illa nec urbs stare poterit nec agricultura permanebit, cuius eciam causa [illegible] sit quod dissencionibus atque discordijs perimi potest, que enim domus constabit, et que firma est civitas, que non discordijs possit evelli.

Mitte archana dei celumque inquirere quid sit; Cum sis mortalis que sunt mortalia cura.

Septimum hic ponitur preceptum. Mitte archana dei / doctores asserunt quod circa que deo quedam simplex est invencio, quedam cum possunt perveniri et investigari humana naturaliter cognosci. Quedam est quod est sempiternus et immortalis et huius similia de quibus dicit apostolus ad Romanos j^o invisibilia enim dei a creatura mundi id est ab homine per ea que facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus et divinitas. Quedam vero sunt que cognosci non possunt nec per racionem naturalem nec per sacre scripture auctoritatem nec per revelacionem que non sunt revelata, sed soli deo sunt cognita sicut est dies extremi iudicii et similia et ista sunt archana que non sunt divinitus [illegible] de quibus dicitur actuum j^o Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. Attendendum igitur auctor quod apparentes virtute cognoscendi immoderatam et curiosus efficitur quibus [illegible]

super humanam facultatem ingenii et
tunc tales in erroribus varios et
fatali labuntur. sicut quod sapiens Ecclesiastici 3
in diluvio manifestat dicens altiora
te ne quesieris et forciora ne scru
tatus fueris, et in pluribus operibus
ne fueris curiosus. et subditur
plures enim supplantavit
suspicio eorum et in vanitate
detinuit sensus eorum. Contra isto
genus curiositatis modum auctor
restringat et prohibet auditores
ab inmoderato appetitu cognoscendi
rerum spiritualium cum dicit Mitte
archana dei etc. quasi velit auctor
innuere cum simus mortales aliqua
ingenii humani archana investi
ganda non cognita cum scriptum
sit super vires propositum. Sicut enim mel multum
qui comedit non est ei bonum
sic qui scrutator est maiestatis
opprimetur a gloria i. opprimetur.
et hoc est quod vult dicere Mitte
i. dimitte semper pro opposito ca
metra et est ibi signum quod dicitur
auferendi cum nullus percipiendi
dicendus aufertur delet et de aliis
signis sicut ad plenum in dicti
ffors in glo que incipit ablata
et ubi supra etc. Vel aliter exponere
potest ut dicat Mitte i. similiter
inquirere i. investigare archana
dei i. secreta de quibus apostolus
dicit prima ad Cor. 2. Que illa nec
oculus vidit, nec auris audivit
nec in cor hominis ascendit que
preparavit deus diligentibus se. Celum
inquirere quid sit quasi scire etiam
altitudinem celi et latitudinem
terre et profundum abyssi quis
dimensus est quasi dicit nullus
Cum sis mortalis i. brevis

vite que sunt mortalia i. que
hominibus mortalibus addiscere potest
in hac mortali vita. non intendit
auctor per hoc quod solum mortalibus quam
sic hoc non esset credendum de deo
qui est immortalis, nec de anima mea
que est et immortalis et istud docu
mentum esset fidei christiane contrarium
sed vult dicere quod non curemus addiscere
illa immortalia que ab homine mortali
cognosci non possunt quamdiu est in
statu mortali. sicut quod supremus est
expressum Hic propter insufficienciam intelligencia
magis in speciali est breviter dicendum
supratus dubitabiliter querendo vel in
vestigando. Et primo contra presencia
dei inscrutabilem veritatem Sic que
deus creat vel nasci permittit ubi
sit esse disponendos. Obmissis
alterationibus curiosorum circa quesita
dicitur. Et primo quo ad primum triplex
modus inducitur. Primus modus est
nimium insufficienciam ostendendo dicit
cum philosophus 2o methaphisice quod sicut
oculus noctue se habet ad manife
stissima nature, sicut ad solem oculus
noctue. sed oculus noctue non
sufficit ad intuendum solem, non
solum in fonte, nec etiam cum descendit
in aere per splendorem, quare
latitans in die, volitat sola nocte
Ergo si sic se habet intellectus
ad manifestissima nature, constat
quod minima intelligendo deficiet
et quod ad omnia cecus esse. Et
si sic simus ad manifestissima
nature creature, quales esse po
ssumus ad occultissima nec mortali
unde et Salomon ille inclitus
homo sapientissimus omnium philosophorum
doctissimus ita ait Cunctas

[illegible marginal note]

cap. II

res difficiles non potest ea homo explicare sermone. Si ergo non possunt explicari terrena, non poterunt etiam res divina inquiri. Unde dicitur de ea primo libri de causis quod superior omni sit narratione eius, apostolus magnus esse ipsius. Item addit sapientissimus rex ille se de omnibus rebus subtilissime investigasse, et hoc postea dicit se invenisse, quod omnium operum dei nullum possit homo invenire rationem eorum que sub celo geruntur. Si ergo sic omnino deficit circa terrena in numero creata pondere et mensura, quid faciemus de quesitis increata que sunt semper infinita atque intellectu nullo possunt esse conclusa. Unde propterea dicit Simonides libro primo de totius tum cum aliquid vero est tam vile vix est tam facile quod ad plenum intelligat, ad liquidum comprehendat, nisi forsan illud perfecte sciat; quod nihil perfecte scitur, quomodo ergo insolubilis indaginem consequatur.

Unde legitur quod quidam philosophus talis animus in pollutione dogens ut apud nullum cognosci posset, et rex quesivit a quodam philosopho quid esset deus, et philosophus ad respondendum tempus postulat; cui rex unum diem dedit; quo completo duos dies petiit, et quatuor tunc dierum accepit; illo expleto adhuc maiorem terminum quesivit. Cui rex: ut video me deludis. Et ille: non facio domine, sed deus tam est immensus quod quanto de eo plus cogito, tanto in eo plus deficio. Et quod dicitur non invenio.

Secundus modus respondendi est quando questiones repellendo, et istum modum traditum habemus a domino Matthei xxi c., phariseis interrogantibus in qua potestate homines de templo eiceret mensas nummulariorum everteret, non solvendo sed ab eis econtrario requirendo respondit: dicatis utrum baptismus Johannis a deo esset vel ab hominibus. Necesse ascius quod si ipsi hoc dicerent et ipse eis in qua potestate hec faceret responderet, sciebat enim quod ipsi adversarii absconderent, et ipsi ad hoc quod quesierant reticuerunt; et hic est optimus modus curiosos refutandi qui querunt de prescientia sive predestinatione divina, que nimis nobis sunt occulta, vel alia quecumque secreta que nobis deus noluit esse revelata. Sed cum homines ad sunt pro magna parte sine libris, magis conveniunt rebus visibilibus quam argumentis subtilibus, quorum efficacia et virtute si determinatione concludis ipsi non intelligat nihil curant de lineis aut numeris et manifestis. Aliqua exempli gratia ponamus que Augustinus in libro de civitate dei adducit. Primo querit quod non tria sunt lucidissima, scilicet oleum, argentum et ignis, et hec nigre faciunt in se nigredinem, et nihil dat quod non habet. Quid est quod lucidum oleum maculas nigras efficit, argentum calidum vel candidum lucernas nigras tingit, et ignis fulgidus ligna et paleas nigras facit, et omnia que lambit de terrena reddit. Secundo querit Augustinus ubi quid est quod palee sint tante frigiditatis calidatis quod poma cruda et immatura maturant, et tante frigiditatis quod glacies et nives in estate ne contra conservant ne fluant, cum tam frigidum et calidum omnino sunt contraria, et duo contraria in eodem subiecto esse non possunt fulgore etc.

[illegible]

mira et stupenda apparent. Dicitur
enim esse lapillus indicus ad modum
sagitte signatus in medio et in super-
ficie aeris gignatur, hic aurum et
argentum in marsubio, in linteo, in
scrinio liquefaciat et marsubium
et scrinium non ledit et multa alia
stupenda facit. Si ergo tanti effectus
et similium nescitur racionem reddere,
determinat celestia occultata indagare.
Tercius modus videndi est racioni-
bus et exemplis imitatorum assumendo.
Primo quod secundum stultos quod divina presciencia
nullam necessitatem inferat. Ostendit
Boecius racione et exemplo. Racio
eius talis est: quia deus prescit que
futura de necessitate sunt prebens causam
et quedam ex libera voluntate, sicut
homini aurum vel aliquid operari,
et ideo sol necessario oritur quia deus
sic prescivit et predestinavit, et homo
voluntarie operatur quia deus sic
instituit et prescivit. Illa ergo que sunt
a causa naturali operante ventura
sunt de necessitate, que vero a causa
libere operante ventura sunt libere
quia deus sic venire instituit et
prescivit. Illa ergo que sunt a causa
naturaliter operante ventura sunt
de necessitate, que vero a causa libere
operante ventura sunt libere, quia
deus sic venire instituit et pre-
scivit. Exemplo eciam declaratur videtur
quod divina presciencia nullam necessitatem
inferat: presupponatur quod alicubi sit
aliquid [illegible] in quo homo paratus sit
ad ambulandum, alius autem homo
sit ibi super altam speculam prescius
futurorum qui monet eum ne per
viam sinistram incedat, sed aut
per dextram aut saltem per mediam
vadat, et ille contempnens sinistram
teneat, in latrones incidat, non fuit
speculatoris culpa quia hoc previdit
et maxime quia admonuit, sed
illius qui contempsit. Sic in proposito
deus moraliter potest. Via dextra
est innocencia que ducit ad celum,
via sinistra est peccatum quod ducit
ad tartarum, via media est penitencia
impiorum que ducit ad purgatorium.
Deus ergo scit quam viam quilibet est
secuturus et monet ne per viam sini-
stram moralis incedat, sed aut per dex-
tram aut saltem per mediam vadat.
Siquis tamen viam peccati elegerit et
ad tartarum descendit, non est deo
videnti et admonenti sed sibi contemp-
nenti imputandum. Contra quam vul-
neratus medicinam requirit cum deus
sciat quod est moriturus, et quare agri-
cola terram serit et vineam colit
ex quo deus scit quos debent fructus
referre. Sed si vulneratus medicinam
contempnit, mortem merito [illegible]. Agri-
cola terram vel vineam non colit,
steriles fructus habebit, quia deus
sic futurum esse instituit et prescivit.
Contra aliqui eciam sunt opinionis
quod constellaciones inducant necessitatem,
et in hac opinione sunt mathe-
matici seu naturales asserentes quod si
homo sub bona planeta nascatur quod bonum
habebit, si vero sub malo malum
habebit. Hanc erroneam opinionem re-
probat beatus Gregorius in omelia epiphanie
dicens: cuius dubitat quod multi sub
eodem puncto nascuntur in hoc mundo
quorum quidam sunt reges, alii
vel divites et alii [illegible] et
pauperes. Adhuc videntur naturales
divites [illegible] puncto constellacionis [illegible]

[illegible]

De hoc errore vide in gilberto p̄te j. c. de erroribus Mathematicorum

d

13 q. 2

in ictu oculi videre nō possunt fil
tam in modico puncto ibi nasc̄
Contra istos ducit Greg̃ esto q̄ ita
sit q̄ punctus natiuitatis ita cito
transit natiuitas hoīs est morosa
ita q̄ nulla puncta transit p̄ut
ergo apz dicere q̄ hō habet tot ficta
q̄t puncta transierunt in natiuitate sua
q̄d est derisorium ad dicendum / p̄terea
si constellacio inferret homini necessitatem
esset hō excusabilis de peccato contra
deo dicens Deus domine creator de
disus tali planete talem virtute
unde nō possum vitare peccatum et
peccatum ut dicit Aug̃ adeo est vo
luntarium q̄ si nō est voluntarium
nō est peccatum / Alij fuerunt alterius opinionis
asserentes q̄ omnia a deo ordinata
sunt omnibus / et hij vero peiores fuerunt
ceteris quia si verum esset q̄ omnia
ordinata essent / et multa sequerentur
inconveniencia / p̄ma quia peccatum nō
esset peccatum quia si peccaret sc̄d'm
ordinacionem dei hoc esset q̄ necessitate
ideo nō esset peccatum ut deus posset
peccantes punire / Sc̄da bonum nō
esset bonum / t̄cia tolletur iusticia
dei / q̄ nō esset iustus ut radi
sus / Quarta tolleretur racio dei sancti
ans quia si omnia ordinata sunt
ergo nō oportet nec demones tole
nec tentaciones ire / Utrumque sunt
ordinata et sic istos debeo esse
dives vel nō z hmōi etc et sic
est p̄mo quesito sufficienter responsum
Quo ad sc̄m questum quare deus
creat vel nasci permittit quos
dampnandos esse p̄uosat / Breuiter
sicut qdo ducit apostolus ad ro ix
an nō habet potestatem figulus
ex eadem massa facere aliud quod
vas in honorem aliud ad contumeliam

ubi dicit Aug̃ Ideo nō utrumque
in honorem ne meruisse credi
mur et nō utrumque in contumelia
ne aut in diuina misericordia sup
exaltat ac p̄ hoc nec dampnatis
ex debito supplicio iuste conqueratur
nec liberatis gr̄is. supplic de merito
glorietur / Aug̃ aut in enchiri
dion ad istam racionem ducit dicens
q̄ deus cum sit summe bonus nō
sineret aliquod malum esse in operibus
suis nisi adeo esset omnipotens
q̄ de malo posset bona elicere
Ubi sciendum q̄ quatuor bona ma
xima de malis hominibus deus
elicit / p̄mo quia ex hijs bonum
inchoacio appareat / sicut z album
iuxta nigrum magis relucet
Aug̃ - Illud ē illud quod malum
dicitur unde ordinatum z suo loco
positum eminencius commendat
bonum ut magis placeat z lau
dabilius fiat dum comparatur malis
Sc̄o q̄ hoc dei iusticia commendatur
ad cuius unius sic dum punit ini
quos et veritas si omnes q̄
misericordia salvaret nō appareret
eius iusticia / et si omnes q̄ iusticia
dampnaret nō appareret eius
misericordia / velut si iudex omnibus
malefactoribus parceret nō appareret
iustus / Tercio quia p̄ malos boni
exercentur et maior eis corona
paratur / Si enim mali nō fuissent
ut xp̄us fuisset occisus / et sic
homo nō fuisset redemptus / nec
Stephanus fuisset lapidatus ut de
sertus p̄ martirio coronatus Greg̃
ad limam ferro. et fornax auro
et tribula grano / hec sunt tribulaciones
nō iusto / Quarto qa de malis
sepe sunt multi sancti generati

Sicut de Cham malo genitus est sanctus Job. de Achaz malo Ezechias bonus, de Amon malo Josias sanctus. de Hectore Petrus martir egregius. ex spinis nascitur rosa. quod si spina periret, periderit nulla rosa nasceretur. Spinas ergo mediocrem devitans spinas ut melius collectas suscipiat rosas, quod magister facit Catonem. Relegentes Proverbiorum quinto. De metrica ista autem tangitur in prima parte prologi parte metrica ante medium etc.

Linque leti metum nam
stultum est tempore in omni
Dum mortem metuis a
mittis gaudia vite.

Septimum hoc parvus preceptum Linque metum etc. Et prius preceptum est quod idem cum precepto xxi prime partis metrice Ne timeas illam etc. et que ibi sunt dicta satis possunt hic repeti. Respondit tamen hic quod multum facit ad informationem sapientum. Notandum vero est hic quod triplex est mors scilicet mors vitalis, mors mortalis et mors eternalis seu infernalis. Prima dicitur mors vitalis eo quod facit nos vivere sicut mors corporis de qua scribitur Apocalypsis xiiii. Beati qui in domino moriuntur quasi velit dicere quod non sunt viventes beati voluptuosi nec pecuniosi nec eciam ambiciosi sed solummodo mortui qui in domino moriuntur. Mors enim illa facit duo que ad perfectam adducunt beatitudinem. Primum est omnium malorum carencia. Secundum est omnium bonorum affluencia. Utrumque affluencia utrumque perfectam beatitudinem habetur Ysaias xxxv. Quia beati gaudium et leticiam obtinebunt et fugiet ab eis dolor et gemitus. Hoc autem facit mors bonorum

Nam hic gregorius Mors est quedam janua per quam homo exit de omni miseria et intrat in locum in quo habet omnia gaudia quasi velit dicere quod illa mors nil aliud est quam finis miserie, janua vite et beatitudinis plene ingressus. Secunda mors dicitur mortalis de ista dicitur hic in Osee propheta xiii c. O mors ero mors tua. et hec est ipsa mors diabolus. Tercia mors dicitur eternalis et infernalis, dicit ergo autor quod non debemus hanc mortem temporalem timere quia ad finem hunc nati sumus solum ut moriamur. et hoc est quod intendit autor dum dicit Linque metum leti etc. quasi velit autor innuere Noli timere mortem corporalem nam timor et metus pertinent ad idem tremor autem est corporis. solum letum per omne dyptongon scriptum dicitur mors eo quod deleat et destruat vitam temporalem vel dicitur per contrarium solutum per antifrasim. Nam stultum est autem gaudia vite, vel temporalis vel eterne omni tempore, hoc est dum metuis mortem, acsi aperte diceret, quod amittere gaudia vite propter talem meditacionem est valde stultum hoc est qui semper timet mortem numquam gaudebit. Certe talis doctrina multum conveniens a puero domino, patet eciam in plurali precepto Ne timeas illam etc. dequa est dictum. Nec video quod talis doctrina salvari possit nisi melius dicatur quod autor intellexerit quod per hoc debeamus spernere eternam mortem. Si ergo velimus eternam mortem evadere secundum consilium Apostoli ad Colossenses iii c. attendere nos oportet dicitur Mortui enim estis. et vita vestra abscondita est cum Christo, Unde est ergo cum Christo qui est vita nostra ut mortem spiritualem peccati et tormenti

De Memoria Morte habenda

ctum evadere valeamus. Tribus ergo quod ua-
ledetur a morte secundum Apostolum in memoria
quod et incogitacio mortis iugis est
habenda propter quatuor utilia, que ex tali
proveniunt memoria. Primum est ut homines a
peccatis retrahantur. Secundum est ut corde
humilientur. Tercium ut ad bene operandum
stimulentur. Quartum ut vita mors
appetatur. De omnibus istis simul Job x.
scribitur: Nunquid non paucitas dierum
meorum finietur brevi. Ibi glossa mora-
lis exponendo dicit: Cum culpa animum
temptat necesse est ut brevitatem sue
delectacionis aspiciat ne adiuvantem
mortem iniquitatum rapiat. Et Alpha-
rabius in libro de divisione philosophie ait
quod secundum Platonem est tedium et cura
et studium et palliatudo mortis. Per
intellige volens pravorum desideriorum
et voluptatum carnalium mortificacionem
quibus mortificatis applicatur ad curam
veritatis. Et Tullius libro primo Tusculanarum
c. l. i loquens de parate ait quod
tota vita philosophorum est mortis commen-
tatio. Et Seneca epistola xxvi. medi-
tare mortem. Qui cum hoc dicit me-
ditare libertatem iubet. Nullus quoniam
tumescat de dignitate temporali
nec in prosperitate confidat secularis
si mortis memoriam ante oculos cor-
dis iugiter habeat, sed quod consideret fragilitatem
et in morte omnium honorum temporalium ab-
lacionem et morientis calamitatem.
Hiis itaque consideracionibus perterritus
retrahitur a peccatorum libidine et dignitatum
ambicione. Ideo Job xxi [illegible] ti-
mentes fluctus semper deum timui.
Ibi glossa xxi mors in se dicit quod
imminente tempestate et fluctibus tumentibus
nulla navigantibus remanet temporalium cura,
nulla carnis delectacio ad mentem
reducitur, tunc res in despectum veniunt
amore mundi, cum quia carnis vo-

luptates et mundi delectaciones
impediunt hominem ne cogitet
mortem. Adrianus Ecclesiastes vii scribitur:
Melius est ire ad domum luctus
quam ad domum convivii. In illa enim
finis vite admonetur. Si ergo mor-
tem consideramus non se super alios effert.
Unde Seneca libro iii de naturalibus questionibus
in fine dicit: Animo elevari tuo
[illegible] sustine paululum, venit
ecce mors que mortis paces fugat.
Et epistola x c b. Mors omnibus equat
et omnes pares invenit quia nudi
egredimur, sicut nudi regressi sumus
terre b. Quintum autem valere potest
iugis mortis memoria in vita pro
hominibus elemosinarum largiencia-
rum [illegible] ubi legimus quod antiquitus
Romanorum imperator esset coronatus
astantibus operatoribus monumentorum
diversitates veniebat cum mar-
moribus diversi coloris et ab eo
inquirebant quali marmore
iubet imperium suum fieri monu-
mentum. Insinuantes ei quod tunc homo
corrumpitur et transitoriis dare sue
curam habere debet, atque prius sua
disponere imperium. Aliquod preterea
philosophus fieri sibi monumentum sta-
tuit, volens bonam imitacionem
suis relinquere successoribus. Demo-
sthenes autem philosophus vel Allegori
magni decessum de ipsius gestis
et morte proposuit tradere quod apud
grecos pro magno iocali habetur.
Per aug libri sacrarum docuit omnia
mundana esse despicienda et de ipsis
nullos possidendum scire, atque infra
figurata satis exprimuntur apte cum
titulum amplissimi [illegible], quidam
sui dicti [illegible] quod idem vel ea
super Allegari scripsit. Eminem recitat
posuit autem Demosthenes preterea [illegible]

in p(ro)s(e)ma allexa(n)ri sepiu(s) rep(re)hendit(ur) e-
ex indomita rabie qua(m) c(ontra) indos
venies gerebat Nab. ol. xiii phed-
ut superbie ellacionem penitus re-
pellaret et mortis memoriam
in mente iugit(er) haberet. Dicens

En ego qui totu(m) mu(n)di t(er)re vici
dictus allex(ander) victor i(n) hac tum(ba)
Omne tenens regnum curtis duab(us) i(n) orbe
Nunc me no(n) tenet nec m(ihi) reg(num) valet
Reges sternebam me mors diussa strauit
Omnia mactabam mactor et ipse mis(er)
Omnia temptabam me vermis temptat et artat
Me timuere dudum / unus in orbe fui
Omnia tollebam mors me tulit omnia tollens
Nulla tenere queo pulvis et vmbra tenor
Non mihi sufficiens erat mundus cipp(us)
Me breuis olla capit cui breuis orbis erat
Ethiopum culmen c(on)silio mediante petii
Nunc cum thartaris nisi tango renes
Me mac(hedo) p(er)cussit me dum testa p(er)fidus
Quidam timidum me fugiebant tenes
Cur h(om)o q(ui) morieris turpi stollime leuas
Cur plus lucrare plura tenere cupis
Omnia p(er)ierunt transit q(uasi) florida vita
Cur plus (con)scendis subito ad yma ruis
Aspice me miseri cor qui cuncta fruebar
Nunc breuis i(n) stricto me tenet vrna loco
Cur iram bibis sanctus filia grand(us)
Cum sit confringens contra p(ro)prio
Et p(ro)stratum que mortis morti parat
Multa timet h(om)o q(ui) s(ibi) tuta putat
Magnus allex(ander) dicebat in orbe tyrannus
Os sum ut q(ui)rat letor et ipse vides

Iratus de re incerta c(on)tendere noli
Impedit ira animu(m) ne possit
cernere verum // Octavum 2e p(ar)tis p(r)i(m)e
capitulum Iratus de re incerta
vel p(r)ius p(re)cepto quo ad p(ri)mum metr(um)
est q(uod) sic in scriptura ad xli c(apitu)lo
p(re)cepto noli irasci abire / unde p(ro)bo
lector co(m)pone istud p(ro)pt(er) si placet
p(er) illud Compescendi vo(lun)t(a)t(e) inite

Iracundia ac etiam obseruancia ira im-
pedit animu(m) et est breuis facundia
Et duplex ira in sac(r)o reperit(ur) eloquio
p(ri)ma est commendabilis et virtuosa / s(ecund)a
est detestabilis et viciosa // p(ri)ma q(ue) ira
est commendabilis et virtuosa de qua Salo(mon)
in sapiencia: melior est ira risu / q(ui)a
p(er) tristiciam vultus corrigitur animus de-
linquentis // S(ecund)a que dicitur detestabilis
et viciosa est qua h(om)i(ne)s irascuntur
p(ro)ximo et hec habet duas species
quia quedam est subita et sine
omni deliberacione et hec est minor
his / has q(ue) species tangit David
p(ro)pheta dicens: irascimini et nolite
peccare q(ua)si velit dicere si subita
insurgit in vobis ira no(n) consenciat
racio / ira v(er)o que ad deliberacionem
est si invetereat odium dicit / et
nil aliud est odium q(ua)m inveterata
ira // It(em) ira potest dividi in occul-
tam et apertam / It(em) est in iram
qua quis sibi irascitur / et q(ua) irascit(ur)
p(ro)ximo / et qua irascitur deo / De
p(ri)ma scribit Bernardus ad ... irasci
aliis desinit q(ui) irascitur / de s(ecund)a dicitur
est p(e)ius / de tercia dicit(ur) p(ro)uerbiorum
qui in altum mittit lapidem cadit
sup(er) caput eius // Item ira duplex
habet esse / scilicet esse nature et
esse moris / prout de ordinat(ur) ab
optimo / habet esse malo quod
vicium est / quia ira no(n) est peccatu(m)
sed pure passionis / immo pena
p(ro) ad hoc dicit quidam auctorem
p(ro) quo ordinat hominem et quem
ad deum et quem ad p(ro)ximu(m) / vult
cum competere anime vindicta / quod
no(n) debet a deo competere vel a iudice
sub deo constituto / Item dicit pont(ifex)
nos gradus c(ontr)a racione(m) nec mi dicat
... Omnis qui irascitur
fr(atr)i suo reus erit iudicio etc.

No(ta)

Commendabilis
& ...
Nota irasci in quo ... incip(it) est

Detestabilis

... Alia deliberata ...

Vox turbat vultum decolorat iurgia gignit
Ira fugit sanos ad mala queque ruit. Glossa vs(?) mea

cui autem dixerit racha reus erit con-
cilio qui autem dixerit fatue reus
erit gehenne ignis. De istis tribus dicitur quod
ubi crevit gradus culpe et gradus sive
vindicta irata ira sine voce iudicio
ira ad vocem concilio / ira ad sermonem
contumelie gehenne ignis mancipatur
Primum vero dicitur in pectore est ira tan-
tum secundo ira et vox, in tertio ira et
vox et certa expressio / vastionis
dicit autem glossa quod iudicium est cause
discussio / concilium sive diffinitio /
gehenna igitur sive condempnatio / Attende
quod auctor de huius vicium ire est
primus contrarium et obviam et per
consequens vere sapientie impedimentum
ex eo quod vera sapiencia sicut beatus
Jacobus dicit primum est pudica et mode-
sta etc. et ira pacifica et tranquillitati
opponitur adeo quia impedit animum
ne possit cernere verum / quod tanto ne
sapientes auditorum pro hac sui pre-
ceptum inducat ut ire vicium aliqu-
ando sive tarde vindicatur debent
abdicare dicens Ira impedit animum
vel ulterius et que dicta sunt circa
huius ire vicium duo sunt nobis
consideranda primum est eius multiplex
malum cum subintratur / secundum eius
est multiplex remedium quo ipsum malum
submovetur. Circa primum est sciendum
quod ira est demum pestiferas
homines miseri dispersos / virtutes
minuens generans rancores / paces
discordia induens / castra villasque
consumens et omnes provincias et
civitates invadens / De istis aliquibus
sunt exempla propria. Sicut carbones
ad prunas et ligna ad ignem sic
homo iracundus suscitat rixas
Secundo autem hoc ire vicium animum obcecat
ne possit cernere verum potest dupliciter
explanari primo tamen / secundo
primo tamen et sic cognitum hoc

Multiplex malum cum ira subvertes.

et in motu existens non potest
iudicare de re sibi putata nec
et verum discernere sicut apparet
de homine qui movetur quia non
bene videt rem in minuta vel
longinqua nisi subsistat unde
in 7o Phisicorum dicit philosophus quod
anima in sedendo et quiescendo
fit sciens et prudens. Sed homo
iratus non est quietus / sed in
motu propter ebullitionem sanguinis
circa cor quia ira est accensio
sanguinis circa cor ut dicit Aristoteles
in 10o posteriorum quod iratus non potest
cernere verum. Preterea nullus potest
cernere verum cui res apparet alterius
dispositionis quam sit in se ipsa
ut patet de infirmo qui non
bene aut vel discernit saporem
dulcedinis / sibi apparent aliter
quam sint unde Aristoteles in Ethicorum
i. c. Non autem eadem videntur
amantibus et odientibus neque irate
et mansuetis sed simpliciter sed
aut omnino altera aut secundum magnitudinem
ratione altera etc. quod iratus non
potest cernere verum 2o patet
in auctoritate Ysidori de summo bono
c. ho iudex iracundus iudicium
examinis intueri non potest.
Item Seneca li. v. de ira habet
iracundia hoc malum non vult
regi et irascitur ipsi veritati
Ex isto namque vicio quinque nascuntur
male filie prima filia ire
est rixa hec est audax voluntas
vindicandi iniuriam factam per
verbum Secunda filia est tumor mentis
hec est indignandi causa fugiens
adversitate per extimationes in-
iurias Tertia filia est contumelia
que est voluntas sic vindicandi
in exaltando honorem per vituperium

et ad aliquid per verbes caucis / tercia
filia est indignacio que est vo
luntas se vindicandi per signum
molestie contumelie dilatum / quarta fi
lia est blasphemia que est vo
luntas se vindicandi per obprobrium
deo vel sanctis illatum (Circa sex
sed remedium ire. ab ira quod est
multiplex malum subtrahendum est.
Duplex remedium Primum duplicem iram
propono nondum est quod est duplex
ira videlicet ira propria et ira aliena
Contra iram propriam multa remedia
in scriptis reperiuntur. Primum est multas
pacia persuga levavit amore
amorem primum est divine passionis
consideracio Gregorius Si passio christi
ad memoriam revocatur nichil est adeo
durum quod non ex equo animo tolleratur
Ideo signanter precepit filiis israel
[illegible] fuit quod in eneum serpentem
respicere deberent ut ab ignitis ser
pentibus sanarentur numeri xxi. c.
Secundum remedium est silencium unde
super illud psalmo xxxix conturbatus
statim in ira. succenditur. dicit glosa
Remedium ire est ut plata magis
subcat. occulta languescant. Gregorius in
vitis patrum legitur quod abbas ysaac
aliquando fuit reprehensus cum eum
demones ita timerent videlicet quod
sicut sum motus capit me statim
ut iracundia est guttur meum non
excedit, et ideo me timent demones
Tercium remedium est proprium defectum
consideracio, facilius enim defectus alie
nos portamus si consideramus quod
aliud opus portare, quod non alius suos
non cognoscit defectus, difficile indi
gnatur alicuius gratia. Virgilius cum
viderit illi sue infirmitate oblitus

Defendunt alienum quod in ira crepe
runt Augustinus Quomodo irasceris ne
peccet / irascere tibi ne tu pecces
Quartum remedium est propter iniurias
consideracio cum enim contra xxxiii irascuntur
et sedeas putat si non se vindi
cat, attende diligenter quod pratum non
habet a muscis et pulicibus defendi
unde Augustinus Homo qui dicit quare
et iratus es, pulicibus resistere in
travi[...] Contra vero iram alienam
triplex est remedium Primum est molli
ciusio proverbiorum xv Mollis responsio
frangit iram, et sermo durus suscitat
furorem, et proverbiorum. lingua mollis
confringit malliciam. Unde in vitis
patrum de abbate Machario legitur
quod quidam diabolus precedens eum
ad quendam locum, quendam ydolorum
sacerdotem lignum grande ferentem obviavit
Cui dixit diabolus quo vadis demon
cum iratus percussit eum et vulneravit
fere usque ad mortem Cui postea ob
vians abbas dixit Salveris laborator
Et ille inquit, quid me vidisti, ita ut
me salutares Cui dixit abbas quia
vidi te laborantem. Cui sacerdos
Et ego per tua salutacione cognovi
te esse servum magnum dei, sed
quidam monachus me salutavit
male quem ego plagis affeci
et statim compunctus est sacerdos et dixit
de gemitus pedibus, et volumus
usque ad celum conduxerunt et sacerdos
ille sic compunctus illius monasterii
monachus est effectus Secundum remedium
est silencium. Verba que loquuntur irato
addentur sunt velut ligna igne
iracundie succendunt, unde proverbiorum xxvi
Cum defecerit ligna extinguetur ignis
Tercium remedium est beneficium.

ad

.i. Mollis responsio

2 Silencium

3 Beneficium

Frondibus arboris omni parte viridis cuius sunt virtutes et dona eius, sicut serpens circumdat aliquid. Hic enim fuerunt olim (?) tempore ipsius regis, quod in aquis suis recepit cum aliis. Hoc enim factis poenis [illegible] super caput eius stetit Buchna cum sint ardentes ignem amoris. Unde in libro patrum legitur de quodam sancto patre qui vocabatur Amon, qui in Egypto morabatur in heremo, cui latrones afferebant panes quibus vescebatur, cum duobus draconibus propter quod hostium cellae custodiebant, et cum latrones ad hostium cellae pervenissent et dracones ibidem inspexissent obstupuerunt, quos prae timore cum mortuos invenit, statim eis ministravit panem et postea sanctissimi viri sunt effecti. De decem remediis ire alie per que aylos docet eam mitigare in hoc decretum unde B in X sali parte pecto XII. Paciendum tempora

Ac simpliciter propere ut res desiderat ipsa, Dandum etenim est aliquid cum tempus postulat aut res. Nono hic plus propterea sumptum iopere etc. Nota ferme canones quod sanctum per simplices fundatur et ecclesias propter ix causas. Primo propter debitam obedienciam, ut di(stinctione) x. c. in hac re. Secundo propter dispensaciones verbalis ut di(stinctione) lxi de persona. Tercio propter tiranorum querimonias ut extra qui [illegible] di(stinctione) hoc. Quarto propter componentes lepram ut extra ex iii. Resecando calidio propter necessitatem [illegible] di(stinctione) Mala et extra di(stinctione) sanctas. Sexto quia res poscit tempus ut di(stinctione) l. Si a. perfectum et ff. de pa(cto) l. Divus. Septimo propter augmentum rei veritatis. Octavo propter [illegible] ut ff. de [illegible] c. l. in [illegible] Dux. Nono propter litem diminuendam ut ff. si. cer. pe. l. quando, plus propterea inducit nos ad virtutem magnificencie [illegible] Modulamen

---

virtutes communicatur una. Hoc autem virtus propter loquendo est circa magnos sumptus et in magnis operibus et quia in hiis communiter deficitur sicut faciunt parvifici, et superfluere sicut faciunt consumptores. Ideo oportet virtutem mediam ponere scilicet magnificenciam que est media inter parvificenciam et consumptionem, quia inter condiciones parvifici qui plures sunt sex. est quod tardat sumptus facere ad opus. et quod opus et similia tardat circa donare cum res postulat et requirit, et hic est contra virtutem magnificencie declinare, quod quidem facere docet magnificencia, quia docet sumptus debitos et prompte facere, quando et ubi oportet. Propterea auctor hic sumptum propterea perficit hanc virtutem includens ad observandum sicut dum dicit fac sumptum propere etc. quod velut dicitur cum sine mora et absque dilacione expensas debitas ut necessitas se ingerit et observa et custodi virtutem mediam expendendum non esse lentum est ergo dicatur fac sumptum id est expensam propere id est sine dilacione vel mora ad res vel tempus rei congruencia exigit ac res nata ipsa desiderat, tunc debitas expensas facere. Huius dicti racionem reddit auctor in hoc metro dicens, Dandum etenim est aliquid cum tempus, quia dandum aliquid est circa tempus id est congruencia temporis aut res hoc est materia postulat vel requirit. Unde propterea in Ecclesiastes, dandum est aliquid tempori regioni etati et consuetudini, cum hoc est quod dicit sapiens Ecclesiastes c. iii. Est tempus spargendi et tempus colligendi tempus acquirendi et tempus perdendi quod hic facit quod quando [illegible] [illegible] metro dicitur expendere large sive

munire quod decebit. Attendens
etiam autor quod ad auditores vere
sapientie specialiter expedit quod sint
liberales tamen ubi et quando debent
tamen circumstantiis observatis et hoc
fieri nequit nisi in exercicio sapientie
operosi conversantur / quod sit dum per al-
terum ipsius sapientie actum student
observare / qui quidem actus dicitur
esse plena vita fructibus bonis /
pro tanto auditores ipsos ad huius
observanciam [illegible] preceptum
[illegible] dicens [illegible] superfluum [illegible]
vel de vita [illegible] tractatur in prima
parte [illegible] pro ultimo [illegible]
[illegible] de magistracia et de
[illegible] et [illegible] conditionibus
[illegible] tractatur in [illegible] politice parte
c. ix. ubi specialiter tractat de speciebus
virtutibus moralibus et ibi require si placet.

Quod nimium fugito, parvo
gaudere memento; tuta
mage puppis est que mo-
dico flumine fertur. Dicam

per partes preceptum. Quod nimium est
fugito vel [illegible] preceptum [illegible]
continet quod aperte tractatur in
[illegible] politice parte c. xlviii [illegible]
dicitur [illegible] quod cum superhabundantia
[illegible] vel ita quod non
expedit [illegible] ad illam [illegible]
[illegible] amplius [illegible]
[illegible] sufficiat [illegible]
[illegible] illud quod de [illegible]
tractatur [illegible] potest [illegible]
[illegible] propter [illegible]
Quod nimium sit fugiendum. Et
quod parvum vel sufficiens sit
appetendum, [illegible] ad primum [illegible]
[illegible] / [illegible]
fugiendum est propter duo: primo
propter voluntatis inordinationem [illegible]
propter [illegible] inordinatam voluntatem

appetitus [illegible] et non [illegible] vite
in hoc mundo. Ad hoc [illegible] divitie
[illegible] quia [illegible] animam
[illegible] x. [illegible] falsi finis [illegible]
[illegible] / dicit [illegible] plures [illegible] appe-
titus finis est infinitus / appetitus
autem eorum que sunt ad finem est finitus
et finis [illegible] medium [illegible]
[illegible] tamquam finem ideo appetitus infinitus
[illegible] ergo dicit de sanitate [illegible]
de medicina dat [illegible] proporcionem ad
finem id est ad sanitatem, non quantum potest
[illegible] est quod homines qui appetitus de-
lectationes corporales tamquam finem appe-
tunt eas infinite [illegible] appetitus
divitias que [illegible]
infinite / non sunt ergo nimium appe-
tende divitie / quia appetitum [illegible]
[illegible] saciare queunt / [illegible]
nostri in hoc [illegible]
[illegible] dicit: Quod nimium est fugito vel
secundo quod parvum vel sufficiens sit
appetendum / ad hoc [illegible] in secundo metro
per quandam methaphoram dicens: Tuta
mage puppis [illegible] velut [illegible]
quod sicut navis est magis tuta
que fertur modico flumine quam que
magno et alto mari / sic et
melius est homini mediocre [illegible]
quam superfluitatem possidere et est racio
quia omnia sunt [illegible] quod [illegible]
nimium [illegible] a medietate
[illegible] in qua quidem [illegible]
consistit virtus, et pro tanto dicit quod
virtus est habitus electivus in medietate
consistens et [illegible] quod est ni-
mius [illegible] ab illa medietate
et ideo dicit autor: Quod nimium
est fugito. Cum hoc gaudere debes
[illegible] melius est parvum cum
iusticia quam multos fructus
cum iniquitate [illegible]

in fa[ci]a [con]ciali pt[ur] h[oc] xij cum incipit super i[ll]o q[uo]d ex nobilibus regentibus ag[it]. monet guerras vitandas et audiat quod d[icitu]r in [se]c[un]do p[ro]ne pone q[uod] sunt duo paupes et ut[er]q[ue] superfluu[m] [con]gregat, s[ecundu]m unu[m] usq[ue] ad mille, alt[er] usq[ue] ad centu[m], quer[itu]r quis eoru[m] plus peccat. Et p[ri]mo q[uod] ille qui usq[ue] ad mille, q[ui]a plus recedit a medio virtutis. Om[n]is eni[m] s[ecundu]m ph[ilosophu]m in medio [con]sistit q[uod] r[espon]d[e]t[ur], [con]t[ra]riu[m] de[bet]. Aug[ustinus] d[icit] [con]cupiscencie p[ri]ncipiu[m] est indigen[ci]a, ergo q[uan]to maior est indigencia tanto maior est [con]cupia q[uam] nul[lu]s pecc[at]. Sunt [con]t[ra]rio potest talit[er] videri videlicet q[uod] indigencia natur[e] corrupta est, s[ed] ista indigencia p[otes]t attendi q[u]o ad penam vel q[u]o ad culpam, q[u]o ad p[ri]mu[m] est q[uo]d dicit Aug[ustinus] de s[ecund]o dici potest q[uod] no[n] est [con]t[ra]rio videlicet ut si sit bo[n]a indigencia culpabilis q[ui]a sit bo[n]a [con]cupia unde p[er]s[ius] [...] vina sunt miscia alicui etc. [Gl]o[sa] dicit Et est dictu[m] crescit et crescat amor nu[mm]i q[uan]tu[m] ip[s]a pecunia crescit et sic etiam dicit Aug[ustinus] q[uod] q[ui] magis diligit magis cu[m]pit. magis est in infirmitate Unde auaru[m] q[uan]to est dicior tanto est in maiori indigencia Unde p[er]s[ius] [...] est q[ui] dives est nichil h[abe]at et est paup[er] cu[m] in multis divitijs sit

Quod pudeat socios p[ru]dens ce-
lare memento Ne plures cul-
pent illud q[uo]d t[ibi] displi[cet] uni

Sudatum hic p[ar]tis p[re]ceptum quod pudeat socios etc. postq[ua]m au[ct]or in sup[er]ioribus p[osu]it q[ue]da[m] [con]dita ad fa[ci]endu[m] [con]tr[ari]a[m] indu[str]iam. ut est p[ri]mu[m] p[re]c[epti] huius p[ar]tis metri ut l[?]d monet ad aliqu[id] et illud cuiusd[am] p[ar]t[is] [...] q[uo]d similat illis, et q[ue]da[m] [con]dita me[n]ta in[?]ta adm[in]is [?]das verum [...] ut est illud [...] p[ar]tis p[re]ceptu[m] [...]

Nunc vero in p[re]senti p[re]cepto subiu[n]git quendam p[er]s[ona]m [con]dita ad [con]piciend[um] et celandu[m] defectus sociorum et eciam ad dicit quod pudeat socios etc. q[uas]i velit autor innuere, si fuerit tu q[ui]s prudens et honestus, sic q[uod] ea que verecundia inferre possunt sociis et amicis celare poteris, et ea nemini manifestes, ne multi p[er] modum sciant et rep[re]hendant quod tu solus sciebas inhonestum ee q[ui]a [?] celatum est bonu[m] dicitur nel [?] magis malum esse videtur et hoc est q[uo]d intendit autor in his metris vel p[re]cepto br[ev]i sic [ex]ponunt Cu[m] p[ru]dens s[cilicet] sapiens memento celare s[cilicet] in secreto tene illud q[uo]d pudeat socios s[cilicet] in vere-cundia socios trahat, ne s[cilicet] ut non plures s[cilicet] multi [con]pati[an]tur vel culpent illud vicium vel aliud peccatu[m] illud q[uo]d displicet tibi uni soli culpent s[cilicet] rep[re]hendant quia tu solus illud sciebas et non alius Ex[em]pli[gr]a n[on] debes eum in publico castigare ut ipsu[m] taliter dehonestare Prop[ter] p[re]ceptum intelligenda et obs[er]vanda est breviter sciendu[m] q[uod] ea sunt que monet debent [con]q[ui]eli ac [?] me[n]tare ad obs[er]vancia[m] hui[us] p[re]cepti primu[m] est sacra scriptura Se[cundu]m est na[tur]a Tercium est canonica et doctrina s[an]cta Primo nos sacrascriptura adhoc debet monere Salomon p[ro]v[erbiorum] xi qui ambulat fraudulent[er] revelat archana qui au[tem] fidelis est celat a[m]i[ci] commissum, que videtur ami[ci] tui no[n] uto [con]serva, ne ad de-honestatem eo[rum] audire no[n] possis, ut sup[ra] d[ictum] q[uod] qui ambulat Sic no[n] ad hoc

moue debet ipsa natura que
pudenda loca occultauit vn
Tullius li° de offic dicit q
in corpore nra corporis magna
racionem habuisse videtur ipsa na
figuram cum reliquam in qua est
honesta species in apto posuit
partes aute ad necessitatem vite data
tas ideo addit / quia deformes
conspectum carituras habituras / hanc
diligentem fabricam nature humana
est hominum verecundia / que cum
natura occultauit ea remouet
ab oculis. omnes sana mente
habentes. dant ei operam ut occul
tissime pareant necessitati Et ille
racio ad hoc nos moue debet
Canonum et doctorum sma pro
huius declaracione magis in spirituali
est de vitiis septus dubitabilibus que
rendum vel inuestigandum Et po
nit aliquis scit crimen alterius
teneturne illud prelato reuelare fuit
questio talis respondetur q non
tenetur / eciam si moueat de [illegible]
nisi probare posset Nam aliter esset
proditor ut patet in canone
Si peccauerit . ii q i et q vii
plerumque et viii q ii Si tu
cum velles reuelare secretum ei plus
fecerit habet contrarie curiosos
ac xxii q v. hec videtur
debet igitur indicare talibus qui
magis possunt et volunt prodesse
quam ipsum de honestate vel alias
obesse siue eum corrigendo siue
pro eo orando ad illam [illegible]
cionem quibus tenetur ut in
predicto. canone hec videtur /
Nota q proditor secundum canones
in septuplici reperitur differencia
primo dicitur proditor qui secretum
peccatum prodit cum ipse solus nouit
ut hic et habetur in Canone predicto
Si peccauerit ii q i Secundo proditor dicitur
qui propter timorem non defendit veritatem
xi q iii Nolite. ii. Tercio proditor
dicitur qui maliciose inuenit aliud
xxii q i Si cupis. Quarto qui rem
sibi commissam hostibus prodit vt
xxiii q v. De forma Quinto qui non
[illegible] defficit . ii . q . vii . Sexto de
hiis in primo Septimo qui secretum
missa reuelat de pe. di vi. [illegible]
de pe. et re. [illegible] ubi patet q
[illegible] [illegible] augetur [illegible]
sona [illegible] ut si est sacerdos qui
eciam [illegible] ut in c. [illegible]
formatur [illegible] et [illegible]
si [illegible] sacerdos ut in premisso
alleg c. Si peccauerit ii q i Ceterum
circa eisdem [illegible] potest de alio
dubitari hoc querere / quo saltem
ordine procedendum sit in correccione
fraterna Sunt [illegible] breuiter videtur
[illegible] sic. q xxxvi di
[illegible] publica peccata [illegible]
explicanda [illegible] ad [illegible] publice
sunt arguenda / nec tunc sunt
occulta, purgatoria correctione ut
in decret marte de pe et re ext
in peccatis [illegible] occultis locum habet
ut dicit Aug [illegible] Si peccauerit
in te frater tuus. [illegible]
i. Nam si te offendit publice
coram aliis [illegible] non solum in te
peccat sed in alios quos turbat
[illegible] quia in occultis peccatis
[illegible] potest [illegible] ideo
distinguendum est / quia si huiusmodi
occulta peccata sunt in nocumentum [illegible]
vel corporale vel spirituale [illegible] si
aliquis occulte tractet quod ciuitas
hostibus tradatur / vel si hereticum [illegible]

affuerit verba debet quis statim ad
denunciacionem procedere nisi forte fuerit
aliquis contumax quod per admonicionem
secretam statim posset huiusmodi impedire
Si vero talia sint que solum sunt
in malis peccatis et eius iniuriam pertinent
vel quia ledit alios vel saltem quod
sola racione, tunc debet, sit si potest
emendare fratrem vel socium ut eius fa
ma conservetur, etc. Et propter hoc necesse
est quod secreta admonicio publicam
denunciacionem precedat, et hec secreta
admonicio debet vel semel vel pluries
fieri. quamdiu spes de correctione quod
ea probabiliter habetur, cum autem ipse
probabiliter cognoscere possumus, quod secreta
admonicio non valet procedendum est
ulterius. Quandocumque peccatum sit occultum
ad testium inductionem nisi forte
probabiliter contumacia quod hec ad emen
dacionem fratris non proficeret. quia tunc
a correctione cessandum esset, quando
tamen quando testes inducuntur secundum Augustinum
prius ostendi debet prelato ut est simplex
persona. et si sit non corrigitur in publico
vincendus est, quod si prelatus preciperet
aliquid contra bonum ordinis non est ei
obediendum, quia obedire deo magis
oportet quam hominibus. Ideo tamen prelatus
precipit, ut sibi dicatur quod quis sciat
sit corrigendum. Intelligendum est salvo
ordine correctionis fraterne sive per
preceptum fiat generaliter ad omnes, sive
ad aliquem specialiter et non solum
non est obediendum. sed eciam ipse pre
cipiendo peccaret, quia ipse non est
iudex occultorum sed solus deus, Ideo
dico nisi inquisicio per aliqua iudicia
peccata manifestentur puta per infamiam
presumpcionis et huiusmodi. tunc enim potest
prelatus precipere sicut et iudex et eciam

inquirendum cogere, Ita non quod
dictum solempniter et ordinate
non oportet observari nisi in gravibus
peccatis quia venialia non derogant
fame, unde et religiosi in capitulis
se proclamant pro minimo ordine
non servato

Alii putant pravos homines et
peccata lucent. Quibus
peccata latent et ipse parare
quadratum hec plus paratum

Nolo putes pravos homines vel libros
Qui vero sapienter studium procurat
bonae ad perfectam subtilitatem
utilitatem et iocunditatem cum alterum
in quo huiusmodi hic metre pluribus la
tius declaratur. Et licet eciam per
studiorum curiositatem hoc contingat
addiscere ea que sunt super facul
tatem nostri ingenii. ac eciam con
cogitacionem et intelligentiam. de modo
debitum habeat appetitum sciendi
quod pertineat ad eorum bonum
sicut fecit ille curiosus qui in
investigare quesivit archana dei
maioris. super precium preterea
quod male augurant quod non stati
ponuntur in pectibus. sed quidem
contra sentencia et conductu dei
stat. Ideo auctor propterea semper
precepto instruit et informat
quemlibet curiosum. Itaque ut le
stigacionem et curiositatem divine
providencie relinquere quia ipse
sit iustus iudex et providencia
summa. qui eciam iusticiam diligit
et equitatem et respicit vultus
eius, et si peccata hominum in hoc
mundo, non tamen estimacione
puniat forsan ipsos per sui
misericordiam ad penitenciam provo
cando aut cerciores sit deo pu
niendo, sicut quod de adam

audit Gen̄ iijo Vbi dicit̄ quod
deus in paradiso ambulabat ad
auram post meridiem, tamen deus
videt in malicijs obduratos quod
peccatoribus tardius ut dicit
Gregorius in afflictionis austeritate
compensat, et hoc est quod intellit
auctor in hoc suo precepto dum
dicit Nolo putes pravos homines
peccata lucrari quod velit innuere
quod non debet quilibet estimare quod
peccata que hic remanent impunita
licet non statim puniantur, quia pu-
niendi puniuntur de peccatis et malis
suis sic perpetratis · nec videntur
lucrari et melioris condicionis
existere ac si inde commodum re-
portarent quod esset contra om-
nium iura sive ad malicia
nequaquam remanere debeant in-
punita ut in decret̄ Vt fame
defensa· ex ex et ff· ad l· aq̄·
Item volunt cum multis sentencijs
non peccata que aliquibus commissa et
putant quod non sciunt · latent et
occulta sunt temporibus, a pro tempore
pena tamen non puniuntur · non di-
cunt separe, cumque tamen patet
a apparent et manifestantur in
alio tempore, et hoc quia tunc puni-
untur dicuntur apparere quia licet
dominum nequeant occultare quod
vult dicere, cum dum peccatores peccata
sua aliquibus credant occultare
cunctis tamen quam credat iusto
dei iudicio producuntur in publicum
et hoc est quod deus nosse liue
animo insinuat videt deum quod
cum nichil est occultum quod non reveletur
ꝯ Ut hic in figura de rege david
dicitur quod cum peccavit cum barsabee

commissum cunctis voluit occultare
missus est ad eum Nathan propheta
ut ei exponeret dum dicit Scio scrista
absconditur, ego hoc faciam notum
istud in conspectu omnibus israelis
Sicut ij Re· c· xij declarat hystoria
Et hoc est quod deus leviticus sic
occulte pariter comminatur per ys plus
dicitur scandalabit ignominia tua
et videbitur obprobrium tuum, et hoc
est sine dubio quod vult dicere auctor
in hoc ho metro dum dicit temporibus
peccata latent et tempore parent Pro
commissorum intelligencia magis in spe-
ciali est de infrascriptis dubitabilibus que-
rendum vel investigandum Et primo
quare deus in presenti non punit pecca-
tores delinquentes, sed eos permittit
communibus voluptatibus potencijs flo-
rere Cui ait deus in iuste mittere
peccatoribus penam eternam Ad cuius
sensus prime fatue et temerarie quod
quam quidem temerarium fatuum et vano
si quottidie faciunt de deo et eius
prudencia est breviter dicendum, quod
quidam mortales miseri quod eo tenus
terrena delectatione suorum gaudiorum
in cecitate delapsi se ipsos ignoro
rantes adversus iusta et sancta dei
iudicia temerarie obloquuntur eventus
dicentes malum bonum, et bonum malum
ponentes tenebras lucem, et lucem
tenebras iudicantes ys· b· xi q· iij
Dc· Ifti pequnt ad videre pcin
sunt dignitate potencia honore vel
statu vel aliqua felicitate florere
statum possessione divicijs cupiditate
invidia cupiditate aut alia passione
occulta conqueruntur et exequunt asseren-
tes quare deus sinit peccatores male
peccatorum non punit in presenti ymo

eum flectat et frenat et me in vanitate
negligit vel molestat et sic iustificat se
ineptas sequitur fatue quam breuiter vel
qui tales qui ex auaricie luxurie superbie
inanis glorie inuidie detraccionis odij
agitacionis proprie vel aliorum scelerum
detestandis maliciis sunt mille peccatis
mortalibus inuolui que per tempora iniuncta
et status eorum prestiterunt de quibus inquirendum
tamen nullam habent / ex talibus voluptatibus
et delectacionibus eos demittere et continue
malicia et nequicias sapiunt / et sunt ipsorum
negligencias et salutem in fide Christi
ignorantes decipiuntur et errant / cuncta
interna et de interna velud cordis abscondita
dum solius dei est habere noticiam Et
qui sicut quidam proximus licet apparens foris
iustum videatur peccator et felicitatis indignus
potest tamen iustior esse tali errante
et iustificante se ipsum / Potest eciam deo
esse acceptus ex penitencie elemosine
prestite vel alicuius secrete virtutis
interioris actu occulte in ipso manente
et secreta eorum ignorantes sicut loquitur
[illegible] in registro dicens Graue nimis est
et durum quod deus cuilibet incerte
disponit ad inuestigandum vitam proximi
semper sua interna abscondit ut
alicui sciens se nesciat Et idem Gregorius
in Moralibus Si recte rectitudinis [illegible]
ut qui exteriore oculo videtur negligenti
interiori cernitur Et est quia talis pro
ximus sit peccator pertinet ad diuinam iu
sticiam ipsum proximum peccatorem / ac eciam
talem errantem et iustificantem se ipsum
tractare iusticia de excessibus et defectibus
eorundem / et plangit deus talem
iustificantem ex demeritis suis punit
et purgat cuiusdam [illegible] tempore
et ipsum proximum suum quem iudicat
delinquentem spectat ad premium / aut
diuinorum vel felicitate prosequitur

Prout ipse celestium thesaurum con
ditor / qui quecumque nouerit abs
condita unum quemque mortalium
dignum expectacione vel pena
aut premiis bene meritum infallibili
sapiencia nouit / quia cuncta certus
et cognoscens in se ipso et inquietudo
suarum ponderosa malicia proximorum
virtutes et merita non agnoscat
que solum occulta resident in mentibus
humanorum soli deo cognita quorum
meritis et demeritis pene et pre
mia causantur Celestis altitudo
iudiciorum velut et incomprehensibilis et
infinita deus sic non potest ab hominis
corruptibilis et finitis intelligi vel
eciam iudicari Ideo de fide vel
felicitate proximi nec de infelicitate
ipsius ut habet auctoritas diuina
inquirere iudicia / sed illa vero
sanctissima et iustissima dulcia
et utilia spiritualis vel corporalis
vel spiritualis salutem et eterne
eterna salutis habet et dilige [illegible]
quosque moralis [illegible] sustinere
dilige ac perfecta dulcedine
custodire. Que hec et alia premissa
sunt vera testatur deus per prophetam
in psalmo Iudicia domini vera iustificata
in semetipsis. Desiderabilia super
aurum et argentum / et dulciora
super mel et fauum / Etenim seruus
tuus custodiet ea / in custodiendis
illis retribucio multa Delicta quis
intelligit ab occultis meis munda me / ex quibus
siquidem delictis apparet dei iudicia
infinita et sic unum doctorum [illegible]
omnia peccata humana infinita sunt
et sic iudicia dei sunt vera et in
se ipsis iustificata Et nisi deo
nec sua delicta cognoscit nec ab
ipsis diluit / quod alica intelligere

qui summus est infinitus et gratia non potest de meritis et viribus comprimi iudicare. Et hoc est quod vult dicere autor in hoc precepto dum dicit: Nolo putes pravos vel de hac materia quo ad unam partem tractatur super in prima parte metra precepto Si deum (?) vitia inspicias (sed magis proprie tangitur parte eadem in xx nono precepto Si tu quoque vitiis (?) etc. vel quo ad aliam partem tangitur in hac secunda parte metra nono precepto Mitte archana dei. Item de materia habetur infra in xiii precepto Cum mea (?) nimio etc. Et licet omnis hominibus per omnes remissiones dei summi possunt tamen ad unam finem tendunt. Secundo ad hoc quod nullus deus dubius iniuste peccatis inferat penam eternam etc. Respondetur primo quod sic quia pena non debet excedere culpam sed eius mensuram parari esse debet plagarum modus dicitur quod pena sit ultimus extrahenda quam delictum fuerit in excedente criminum ut legitur et notatur in decretis quesivit. De hoc que si a iure etc. quod culpe temporali non debet imponi pena eterna. Item peccatum mortale unum est alterius maius secundum penarum eternarum apparte (?) quia sunt eterna, una non est maior altera quia infinito nichil est maius ergo non cuilibet peccato mortali debetur pena eterna. Item dicit Augustinus sive placando sive irascendo sic semper deus agit ut sua bonitas conveniat eorum et deo prodest sanitas, sed non pena illa et ideo non potest correctione neque est bona nec iusta. In contrarium dicitur quod offensa mensuratur secundum rationem dignitatis que offenditur, sed persona que per mortale peccatum offenditur est dignitatis infinite scilicet deus

ergo quod offensa est infinita huiusmodi appenditur. Et duplex est quantitas pene in eterna una secundum intensionem scilicet acerbitatis et hec est finita, alia secundum durationem scilicet durationis et hec est infinita. Prima respondet quantitati offense et ideo variatur secundum diversitatem offensarum. Secunda respondet dispositioni peccantis quia caret dispositione qua posset offensa deleri id est pena, et ideo offensa manente iuste semper manet pena. Et quia dispositio hec quoniam est anime hominum in peccato mortali decedentis, ideo omnis talis iuste punitur pena eterna.

Corporis exigui vires contempnere noli. Consilio pollet cui vim natura negavit. Tercium decimum

hic ponitur preceptum Corporis exi

gui etc. Postquam autor in proximo superiori precepto plura documenta curiosos cathenica (?) ne temere defectus ceterorum secundum apparentiam debeant iudicare. Nunc vero in presenti precepto subsequenti eos curiosos instruit et informat ne ad corporales eorum apparentias que plurimum fallibiles sunt et false, sed potius secundum convenientiam et consistentiam rerum que infallibilis est et certa, quia hoc magis pertinet ad sapientes ut non de rebus iudicent secundum apparentiam quia quedam appetunt aliter quam sunt, sed potius secundum consistentiam debeant iudicare. Et hoc est quod in isto precepto vult autor innuere dum dicit Corporis exigui vires contempnere noli, id est velut dicere quod non contempnas eum quia est corporis exigui, quia licet secundum exteriorem apparentiam despectus sit et sine formis ac parve magnitudinis et valoris ac ad minores nobilitate habere

Nota

13

Et hoc est nobis compumus i. effectu virs exigui corporis in staturas vel in incessu cum cum dimensis non ostendat licet sapiens habit q[uod] vilis et pauper habere reputa quia sapientia pauperis et pulchritudo mentis corporis passibus ambulant et equalem sortiuntur effectum unde ornamentum et genus et forma regina pecunia donat protanio sic corporis congruum et pusillum nullos compumus debes hoc ideo quia tibi polle potest consilio i. sapientia splendore et luce cui vel i. naturalis corporis negamus lum i. corporalem fortitudinem. Et nota diram me ista nota dicens vis et corpore corpus habet vires animo est insita virtus sed in utroque manet nunc tanc tacet pro hunc primi mente intelligentia ac sit obsuana est brevius sacris ex nemo sunt corporum apparitionem ut est dictum compunctionem est vel cum indicandum quod requiritur minor virtus quod potest corpus explicare et primo dumdo eloquio tum P. Non laudes virum in specie sua nec spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis et initium dulcoris fructus eius. Sed quare sunt visiones hoc ordo nec indicando sit vel ad comprobandum causa quia ut in sua perspectiva dicitur visio in oculis non completur nam cum rei due species diverse ad utrumque veniunt oculum et cum diversitas specierum diversitatem indicium si visio compleretur in oculis fit apprehensione specierum geminae una res dicitur esse gemina et indicaretur esse due. Oportet igitur ut ponatur aliquod aliud sensorium preter oculos in quo visio compleatur cum instructa sunt oculi qui tollunt ei specierum visibilis rei et hoc est quod vanis in superficie nervus | cerebri situatum ubi concurrunt duo nervi a duabus partibus anterioris cerebri per cuius concursum in duo utique dividuntur et ad oculos extenduntur. In illo quod nervo virtus visiva sensibilis radicatur et ita tunc virtus sensitiva est una ad quam terminantur virtutes oculorum per medium nervorum obtinent. Idem per una res dicitur una cum a duobus oculis videatur. Hic quia virtus visio completur apprehendit non completur sed in nervo qui quasi virtutem tat. Moraliter philosophus in secretum ut indicium temeritatis judicium nec de re ut apparet prima facie indicet sed potius ad deliberationem ad ultimum indicium veniamus. Unde et de aula magni consilii. Cuius sunt figura omnis actio est mea instructio. Sed non est hoc. Nam sine visione oculorum individualiter vel et hoc est quod dicit auctor in primo metro dum dicit Corpus exiguum vel Sed nota multiplicem naturalem inductionem comprobatur ex nemo compumandus est, que scilicet requiritur virtus animi minor et potius in quo pigritia et sungpris lucidum domum sint que opus qua sunt exilioram apparuit vilia et turpia videantur melius tamen per magnum quorum sunt virtus. Unde pitagoras de sinapi et eius virtute multa dicit cum inter omnia grana obtinet principatum. Dum humores grossos extenuat dum spiritum virtus sanat dum frigorum vitia superat dum dentium dolorem mitigat dum cerebrum valde purgat dum lapidem in renibus dissipat dum appetitum provocat dum stomachum confortat dum epilenticos purgat dum ydropicos curat. Tunc quod credere quod tanta minum granum tante virtute prestat

De virtutibus Gagatis

quantam natura ei tribuit super omnibus
lapidibus preciosis. Unde si adhuc
corpus est non grossum, multa alia
multo mirabiliora vide restant
que natura tribuit lapidibus preciosis.
De quarto est lapide qui gagates
nuncupatur, si placet in eo potes
magnas virtutes contemplari. Dicunt
enim lapidarii quod licet ille lapis
sit in apparencia sit valde rudis et
quod colore sit niger vel glaucus,
tamen est magne virtutis. Virtutibus nam
incensus est serpentum fugativus,
demoniorum expulsivus, quia et ocultus
creditur esse contrarius, et virginitatis
est manifestativus, quod sic probatur:
lima aqua lotionis eius a
puella potata, si virgo non fuerit
urinabit, et sive velit sive nolit,
ut dyas dicit. Insuper est hic la-
pis quem esse dicunt tam nobilis,
dicitur enim fantasmata et nocturnas
illusiones valere, dentes laxos
stabilire, menstrua profluvia revocare,
dolores ventris sedare, torm[illegible] presti-
gia valere, partum accelerare, et pa-
rientem juvare. Et quod hiis omnibus
videtur mirabilius, quia ut dicit
Isidorus in aqua hic lapis incenditur,
sed in oleo quod est pabulum ignis
extinguitur, quod tamen contra naturam esse vi-
detur. Si ergo lapis tam durus tanta operatur
mirabilia, nullus propter extrinsecam vi-
litatem est vilipendendus, quamdiu
eius interior virtus ignoratur. Et propter
hoc dicit auctor: Corpus quamvis
vile contempne nolo. Tercio mo-
rali[ter] et antiquiorum exemplo et hoc
dicitur de pluribus philosophis pallidis,
cum fortes ingenio, et corpore licet
debiles corpore apti sunt ad regendum
vel etiam ad consiliandum, vel etiam ad
fruendum. Est ergo bonum reipublice

quod sapientes regant, et aug[ustinus] dicit in ser-
mone: ymo quanto magis corporalibus
viribus habundant, tanto magis indi-
gent diligentie, sicut aries quanto for-
cius ruit, forcius impingit in
possessorem dirigitur. Sic est de illo qui
deficit in intellectu et fortis est corpore.
Hoc autem est quod intendit auctor dum
dicit: Corpus quamvis vile est quod videtur
in prompto dicit. Et illud quod natura
subtraxit exterius quantum ad vires cor-
porales, instruxit interius quantum ad
vires aut intellectuales. Unde ad hoc
legitur in libro de secretis secretorum quod
Aristoteles misit rectam [illegible] allegorie ibi
pictura imposuit tale [illegible] edictum
intellige quod pictorum in [illegible] statuam
contempne debet, et advertat quam
virtutis sapientiam diligere, et in vita sapere
et morum fundare, et vitiorum servitutem
fugere et declinare, tale dilige et
honorabis ipsum te, et precipue quem videbis
cum suum contrarium in rebus virtutibus.
Talis enim consuevit esse bone eloquentie
in dignitate, qualis et sanctus [illegible]
eorum qui nos possunt de gentibus.
Contra hoc consilium fecit quidam de [illegible]
narrat Gregorius libro iii dyalogorum
c. ix. Cum enim audisset famam sanc-
tissimi viri qui vocabatur Constancius
et venisset eum ut videret, aspiciens
eius personam contemptam ait: Ego grandem
hominem credidi, sed iste nichil habet de
homine. Quod cum ille audiret vir dei
est amplexus virum cum jocundissimo
amore brachiis stringens cepit ac eum
osculari, gracias ei agens quod de se talia
indicasset. Tu inquit solus es qui
in me oculos apertos habuisti. Quare
ergo humilitatis fuit dicit Gregorius qui despi-
ciente se amavit. Qualis quisque apud
se lateat illata contumelia probat. Hec
ad statum [illegible] plene declarabit.

celi medii et homi oculis modo ce
lestis syderis parvus apparere volebat
et sic inequale reputatur quod stella cum
ascendat ad celi medium appareat minor
cum tamen ad intuentis oculum non magis
accedat / sic eciam quod aliquis tanto videri
voluit humilior quanto sublimior fuit
in dignitate quia verum et ideo inequale
reputatur / et hec de primo metheororum et eius
declaracione sufficiant // Prescientia meteororum
intelligencia ac eciam observancia videlicet
consilio pollet etc. Est hic querendum
vel investigandum que causa sit causa
quare aliqui homines parve stature in-
super nani polleant ingenio et consi-
lio ut noster autor dicit Ad cuius
huius questionis ea sunt notanda declaranda
Et primo que sunt illa que reddunt
hominem ad sciam dispositum / Secundo quod illa
duo requiruntur quandoque in hominibus parvis
aut saltem aliquibus / Tercio que sunt
illa que hominem reddunt ingeniosum et
ad sciam dispositum / Quantum ad primum
sciendum est quod duo sunt que reddunt homi-
nem indispositum ad sciam primum / Primum est anime
agravacio per corpus Cui concordat illud sa-
piencie ix Corpus quod corrumpitur agravat
animam Secundum est grossicies spirituum et
maxime que sunt in medio ventriculo
cerebri / Sicut enim oculus peyus videt
quod videt per medium grossum quam per sub-
tile inspicit videlicet quod videt per aerem
tenebrosum et grossum quam illud quod
videt per aerem purificatum et subtilem ita
eciam grossicies spirituum facit hominem in-
dispositum ad scienciam / Unde Commentator
de differencia spiritus et anime dicit sic Spiritus
autem qui est in eo spacio id est in ventriculo
medio cerebri est in hominibus diversus
/ Quantum ad secundum etc. In quibusdam enim est
subtilior et clarior et hic est rationalis
et cogitativus disputator et hoc cognoscimus
in quibusdam est confuso et talis
erit amencius irrationalis levis atque
stultus Causa vero quare aliqui
sunt ingeniosi / quia anima non multum
agravatur per corpus et quia habent spiritus subtiles
et sic primus et secundus articulus patet Ad
evidenciam tercii sciendum est quod pueri homines
ut communiter loquendo sunt complexionis me-
lancolice / quia in eis predominatur elemen-
tum terre et colera melancolica quod ad
duas qualitates scilicet frigiditatem et siccitatem
Unde ipsi hoc sunt pueri / quia terra est
impotencialis / melancolia autem sive
nigra colera que predominatur in mela-
ncolicis est frigidissima et calidissima
frigidissima de se et calidissima ab accidente
ut dicitur in libro de problematibus Et dat exemplum
et ponit exemplum de aqua que de se est
frigida / et tamen efficitur calidior quam
flamma quod scilicet est fumus ut dicit
Aristoteles ibidem Item ponit exemplum de
ferro ignito quod sit calidius hoc
autem caliditas ut dicit ibi Aristoteles
est ipse intellectum id est ipse medium
ventriculum cerebri Anima ergo in parvis
hominibus et in magnis non est Anima
est gravata minus per corpus quam sit
in magnis hominibus quia habent exi-
guum et modicum corpusculum quod
minus agravat animam quam magnum
et cum hec eciam habet nigram coleram
vel melancolicam calidissimam effectam
per accidens sicut eciam efficitur aqua
et ille calor valde subtiliat spiritus
et sit acutus sicut eciam calor solis
subtiliat vapores terrestres qui de
se grossi sunt / Hinc est quod parvi
homines et nani sunt sepius intellectu
potentes magis dispositi et magis inge-
niosi quam magni licet ipse contrarium
aliud contingit accidere posset quia
ibi tamen universale non concludit

quod ita sit de omnibus pueris et de om
nibus naniis, sed assignat tamen in
hiis qui sunt parvi et ingeniosi
quare sunt ingeniosi. Aliter fuit
quod habet hoc problema de hiis qui
sunt cum prudentia intellectu et sa
pientia ubi Aristoteles supponit et dicit
quod omnes sunt excellentes viri eas
sunt politici aut palliati et aut
sunt melancolici et querit causam
melancolici aut ut quidam sunt parve
stature quae probatur in alia littera
quae non potest concedi. Unde per me
lancolici sunt pueri et melancolici
sunt apti et ingeniosi ad studium
unde sequitur quod pueri sunt apti ad
studium. Aliter etiam aliqualiter fuit quod
Aristoteles dicit in pluralitate problemate
sequentes tenuit etiam quare et ideo
quod hoc est planissimum omnium aliud
verum quia parvi capitis est [illegible]
omnium ideo hoc parvi capitis et ideo
tales magis et homines qui sunt magni
capita proportionaliter eis qui sunt magni
capitis. Potest etiam alia assignari
causa ad propositum quia in parvis
hominibus virtutes intellective sunt magis
unite ideo quod sunt efficaciores
in agendo. Unde ut dicit in libro de
causis omnis virtus unita fortior
est ad agendum. Alia quia non sunt
magis convenientes ab impedimentis in
telligendi ut lascivia et pollutio
nibus ideo quod corda eorum sunt magis
composita ad opera intellectus. Est etiam
sciendum quod quanto illa caliditas me
lancolie magis accedit ad medium
tanto magis reddit dispositum ad inge
niositatem, sed cum est excellens facit
motum magnum in spiritibus similiter
totum eius motus impedit claritatem
cogitationis unde dicit Aristoteles in primo [illegible]
[illegible] calidior [illegible] ad [illegible]
esse melancolici quando sunt probationes

Vere facis parem non esse tibi
tempore eodem victorem a victo
superare saepe videmus. Concludit
autem hic pro tanto propter quod eum
facis non esse parem. Post
primum autem in parte superiori proposito
posuit [illegible] adversos [illegible] ne
pusillos corpore seu statura sibi potius
appropriat videatur contempnere vel etiam quod
hoc causa pares eorum non consistunt de
beatitudine principaliter vel virtute, docet in primo
proposito subsequenti ipsos adversos in
struit et informat, quia licet reges dum
eis temporali fortune vel potentia pares
eorum non consistunt tamen sibi auctoris
propterea loco et tempore differre debet eorum
quoniam qui victor est uno tempore vinci
potest et succumbere in alio. Et hoc est
vel summa dicit in hoc proposito autor
ordine minor ad ipsum obsecrando simpliciter
inducere dominum dicat: Cum facis non
esse parem tibi tempore eodem quod velut
sic inquit quod actus debere sapientie est
humanus et benignus, officium autem humanum
mitius est inferioribus majorem quam
condescendere, ac etiam tales superare vi
gorem. Et hoc est quod scriptum in
[illegible] sapientie primo unde dicitur quia
prius sapientie humanum est et benignum
vel aliter etiam exponi potest ut dicatur
taliter illi quem facis non esse parem
tempore id est etate quia forte non habet tot tempora
quot tu habes quia consuevisti in talibus
alios vincere sententia et effectum huius
[illegible] quod [illegible] habes [illegible] in prima parte
metra proposito eorum vincere ad possi
[illegible] et parte eadem proposito [illegible]
[illegible] culpabis vel [illegible] parte eadem [illegible]
[illegible] proposito cum superare poteris vel
ita quod hic non expedit amplius nimis
vexare sed vere ubi si placet Maria
[illegible] fieri [illegible] ut [illegible] aliquis [illegible]

consequenter est moraliter prosequenda ut
dicatur victorem a victo superare sepe
videmus, victor plerumque contingit / quod
draconi contra elephantem pugnam committere
solet. dicunt naturales quod quando contra elephan-
tem, quia sanguinem sugit elephantis
et cum cauda ipsius pedes eius circumvoluit
ut eum cadere faciat. Ita spiritualiter facit
homini draco infernalis qui volens eum
oppugnare, sanguinem divine gratie sugit
peccatum / Anima sicut corpus per sanguinem
ita anima vivit vita spiritualis gratie
cauda ipsum involvens scilicet longa
duracione minorum et finale permanenter contin-
uando et vincit peccatum, peccator vero
peccator eum vincit, sed penitens a peccato
resurgit, et tunc dicitur vita vivere gratie
quam amiserat peccatum. Vel corporali
aliter potest et melius ut dicatur vic-
torem a victo superare sepe videmus
quia postquam sugit ita elephantis
sanguinem, tantum debilitatus ad terram
ipsum prosternit ut eum interficiat et vincat
sed materialiter vincitur ab eodem quia
cadendo super eum statim draco suffocatur
Sic moraliter draconi infernali scilicet
dyabolo dicitur contigisse qui tradens per mor-
tem corporalem elephantem christum devincen-
tem victus fuit spiritualiter ab eodem
christus cum sanguinem suum fudit ut
homines de potestate draconis infernalis
liberaret. Item christus sua sacra humanitate
eum devincit sicut ydrus cocodrillum
dicunt enim naturales quod cocodrillus
est animal fortissimum habitans in Nilo fluvio
et timores abmittens cui nullum animal
resistere potest, nec eciam per forciam superare
tandem ydrus ab extra se luto in-
volvit quem cocodrillus recipiens credit
esse lutum et transglutit quod intra ventrem
existens ipsum perforat et interficit.

Sic moraliter cocodrillus id est dyabolus
ante christi adventum in hoc mundo ha-
bitans in mundo potestatem accepit
unde Iohannis xiiij venit princeps mundi
huius etc. Sic adeo fuit fortis quod ne-
minem timebat unde nec prima-
tias nec eciam potestates aliqualiter
timebat propter ea de ea dicitur Job
xli Non timebit vibrantem hastam
Sed christus per humilitatem effectus parvus
luto nostre humanitatis se involvit
sicut ad philippenses dicit apostolus humi-
liavit semetipsum formam servi acci-
piens etc. Sed cocodrillus infernalis
ipsum putans hominem tantum deglutivit
per mortem sed ipse mortuus, et
sepultus in ventre eius, quod descendit
ad inferos ipsum interemit, quod sanctos
patres de limbo eripuit, et ipsum
materialiter vicit. Apocalipsis v. Vicit
leo de tribu Iuda etc. Adhuc illud
apte facit quod recitat Valerius libro
in 4 Siracusanos et Athenienses
qui adinvicem vellent dimicare, Co-
drus rex Atheniensium de adventu
belli Apollinem consuluit, qui respondit
si se occidi permitteret gens sua
victoriam obtineret. Cum vero hostes
ad oraculum audissent, preceperunt ne
aliquis eorum regem Atheniensem tangeret
vel parum lederet. Ipse quidem rex
ne cognosceretur, rusticanum habitum
induens et sarcinam in humeris
assumens ad hostes magnantes
sic perrexit quendam militem
ad falcem provocans ab ipso est occi-
sus, quo cognito Siracusani metu-
entes oraculum fugierunt et Atheni-
enses obtinuerunt victoriam. Moraliter
rex iste christus est Apocalipsis xix Rex
regum etc. qui ne a demonibus cognos-
ceretur habitum servi accipiens quia
sub habitu invictus est ut ha...

sapiencia i. crucem in qua dum sus-
pensus fuit ligna in humeris baiolat
et mortuus fuit Si enim demones
ipsum cognouissent numquam eum crucifigi
procurassent ita dicit apostolus in prima ad
Cor ii° c. Si enim cognouissent numquam
dominum glorie crucifixissent et ubi
crediderunt per eius mortem victores
existere per ipsius mortem turpiter
fuerunt debellati inimici et suo domi-
nio spoliati / De tali spoliacione
clare loquitur apostolus ad Colos. ii
c. dicens Expolians principatus et
potestates traduxit confidenter palam
triumphans illos in semetipso
Nota eciam quod virtute sanguinis
proprii quem fudit portas inferni
confregit / et inde sanctos patres
eduxit ac ipsum limbum spoliauit
quod dupliciter exemplatur videlicet
primo eloquio et moraliter. Exemplo
primo diuino eloquio Zacharia ix
Tu quoque in sanguine testamenti tui
eduxisti vinctos tuos de lacu in
quo non erat aqua. Exemplo moraliter exemplo
legitur in hystoriis scolasticis quod rex
Salomon habebat strucionem pullum
suum clausum quem in camera
vitrea nutriebat. Cum non posset
pullum suum minime habere posset
vermem quendam de deserto portauit
de cuius sanguine cameram ipsam li-
niuit et confracta fuit et pul-
lum illum de camera extraxit.
Moraliter vermis iste denotat Christum
de quo dicitur in psalmo Ego autem ver-
mis sum et non homo. Racio autem
quare dicitur vermis est / quia vermis
non nascitur per generacionem carnalem sed
de humore terre virtute radii solaris
generatur et vermis precium habet in
celis sicut solem matrem in

celis tamquam solem patrem hucusque dicit et
precium habet in celis sine matre et in
terra matrem sine patre / pulli de camera
infernali inclusi erant sancti patres
et ideo sit vinculis i. Christus venit
et per preciosi sanguinis virtute ca-
meram illam confregit et sanctos patres
inde eduxit. Unde in psalmo dicitur
Contriuit portas ereas et. Propter
missorum declaracionem magis in speciali
primo notandum et inscrutabile racione quamquam
vel inuestigandum videlicet verbi diuini
proprium incarnacionem et humani generis per
ipsius mortem redempcionem per quam cog-
nouerunt sapienciam eius Et primo videtur
quod non, dicit enim glossa super illo verbo
superius allegato Si enim cognouissent
et cetera demones non cognouerunt sapienciam de
redempcione humani generis per mortem
implendam et alibi non sciebant sacramentum
incarnacionis et passionis / E contra
videtur quod cognouerunt Christum filium dei esse
sicut quod legitur Luc. iiii ubi dicitur quod co-
gnouerunt eum quia dicta erant per prophetas
sed per prophetas dictum erat de incarnacione
et humani generis redempcione ergo hoc
sacramentum cognouerunt. Hoc eciam videtur per id
quod scribitur Ysa. iiii c. ubi dicitur Surget
in terra rex noster. Glossa unde videtur de
hiis que a prophetis et a prenunciis
de aduentu Christi dicta fuerant, ra-
cionem fuerunt qui tenuit principatus
eius et potestates / et cum fiducia tamen
perfecit eos et assignat in ligno crucis
Ad quod dicendum est secundum quod sicut
sacramentum humane redempcionis cognoscere
dicunt etiam quod demones non tunc
cognouerunt certitudinali cognicione ipsum
esse dei filium. Unde dicit in glossa i
ad Cor. ii° de suspicione magis ipsum
cognouerunt deipsum credendi sunt
quando nobis et tibi fili dei et cetera

Ad hec aut(em) q(uo)d obicit(ur) in contrariu(m) dicu(n)
est q(uod) illud scandalu(m) de quo dicit(ur) leg(itur)
Virgl in glo non est aliud nisi con
uincere co(n)trarys que iam dicta erant in
lege et p(ro)phetiis, ne cu(m) sic cognouerunt
scandaliz(ar)ent sed p(ro)phete dicu(n)t cu(m) p(ro)phete
ex reuelacione sibi facta hec cognouit
demones uero ex dictis in lege et p(ro)phe
cys hec cognouerunt / uel si aliqua dubitacio
fuit q(uod) filius dei esset p(ro) scandalo
peccunia ne p(er)dat p(er) eius morte(m)
se esse depriuandu(m) uel p(otes)tate b' esse
auferenda unde sup(er) illud i ad Cor(inthios)
in sup(er)ius alt(er) Si eni(m) cognouissent
etc Non suggessit illum dyabolus cru
cifigi, p(er) quem nisi sinu se rex fecit
Et sup(er) id luce xxiiio hoibat bonum
etc Non ideo illum crucifigit q(uo)d filiu(m)
dei ignoret sed quia eius morte se
depriuandu(m) non p(ro)uidet etc

Adu(er)sus notu(m) noli co(n)tende(re)
uerbis. Illis minimis u(er)bis
nitidum magna crescit l'
Aliud ita(m) sic patris propter

Adu(er)sus notu(m) etc. Hunc primi metri
malia plenisse tetat(ur) et habet b
in uno p(ri)me p(ar)tis metre Cont(ra) verbos
etc ita q(uod) no(n) expedit d' amplius
mag(is) antedictam resistere / saluo q(uod) q(uo)d
autor speciose dicit / q(uod) no(n) est contendend(um)
verbis adu(er)sus notu(m) puto utile discer
nendu(m) fore utru(m) hoc sit p(ro)pter contend(e)
sed cu(m) nullos p(otes)t ubi contendendu(m) ubi
sic dare casu(m) in quo quis cu(m) noto
uel alio q(ua)mquam intende(re) possit ut puta
in iudicio res suas repetendo et huiusmodi
Et primo videt(ur) q(uod) no(n) possit sine p(e)cc(at)o
contende(re) p(er) illud q(uo)d habet m(a)t(thei) v. Ei
qui vult tecu(m) in iudicio contende(re) etc et
tunica(m) tua(m) tolle(re) dimitte ei palliu(m) glo
nunqua(m) contendas, licet cu(m) iniuriis sua
repete(re) sed no(n) in iudicio contende(re) Item
p(er) illud quod dicit ad Cor. vi Si frat(er)
cu(m) fr(atr)e contendat in iudicio et hoc
apud infideles, glo si contende(re) ma
lu(m) est apud infideles q(ua)nto apud
fideles est peius Item Crisost(omus) ...
honor est homini qui se separat
a contencionibus omnis stultus miscetur
contumelys Cont(ra) mouere causa(m)
ante iudice(m) est mouere contencione(m)
S(ed) licitu(m) est imp(er)fectis mouere causas
coram iudice . g(o) licitu(m) est contende(re)
cu(m) coram eo Preterea sup(er) illud
p(ro)u(erbiorum) iii Ne contendas adu(er)sus
hoiem frustra ne ille nil mali
fecerit dicit ibi glo Non dicit
contende(re) adu(er)sus eum qui tibi mali
fecit ut contendat / quia hec
frustra non fit q(ua)n(do) etia(m) necessitas
cogit Cu(m) g(o) necessitas iniuriaru(m)
cogat et exigit sua repete(re) in
iudicio et est ibi contencio contra
non est ibi p(ec)c(atu)m / hys opponentib(us)
breuit(er) r(espon)det(ur) q(uod) cum contencio
aliq(uo)d importat in se p(ec)c(atu)m sic(ut)
in verbo Greg(orii) sup(er) illud prou(erbiorum)
qui cu(m) dimittit aqua(m) caput
est iurgior(um) Et id(em) Greg(orius) in mor(alibus)
dicit Cu(m) tunc aqua ducit(ur) si lingue
fluxus in rep(re)hensione(m) effrenat(ur)
dimissio aque iurgior(um) caput
efficit(ur) q(uod) p(er) huiusmodi inordinata(m)
origo discordie p(ro)pinat(ur) / sic aute(m)
modu(m) no(n) est licitu(m) in iudicio co(n)
tende(re) nec sua cu(m) intende(re) repete(re)
aliquando vero verbu(m) co(n)tencionis / non
aliud dicit nisi co(n)flictu(m) modu(m)
quo aliq(ui)s sit aliquando co(n)tra causa(m)
et sic hoc causa co(n)stante licita
licitu(m) est contende(re) unde dicit glo l
Non solum tuta esse dicit(ur) debet
ne uel subiciat / sed ne recipientes
tace(re) sua p(er)ncipes cedant / sic
aut(em) q(uod) contende(re) importat discordia(m)
que grauius est odii et scandali
non est licitu(m) in iudicio contende(re)

Unde dicit Philosophus cum accusat
actor est conclusio, discordia adiu-
generat. adiu non est ad caritatem
Caritas malum est devitare et dicit
Gregorius dicit per trenam re pars a corde
ad proximo scinditur apparet quod plus
res quam proximus diatur, et hic mo-
do est licatu sua ad invicem respecte
et patet vitas. Prosequendi mentis
intelligentia ac etiam absinai a la-
bus minimis libus etc. est kireme
faciunt quam vel alios philosophos qui
assignant rerum generationis principia
fuit Empedocles qui dicit quod amicitia
et concordia erant factivus principia
et generationis causa. Unde quando
pacem habebant ad invicem tunc deleta
generabantur omnia, quando vero litem ha-
bebat et discordiam tunc alterabantur
et corrumpebantur omnia. Unde litem
et omnia et odia erat secundum eum
corruptionis causa, ut patet pluribus locis
in pluribus locis. Dicit in proverbio co-
tingit quod vult notas et animas
ex libus ingenientibus magis lis
id est magna discordia creat id est con-
fundit et ut plurimum etiam non solum
ex magnis verum etiam ex minimis
libus id est parvis locucionibus quibus-
cumque corrupcionem causant et omnem
quod est contra vite sapiencie officium
facere quae docet audiencium compe-
sciencia et quia lis contenta. ca-
ricie et pacem maiori impugnat
contanto actor hic fuit dicentis
libet per quod lites atque discordia
docet evitare dicens litibus minimis
libus etc. Contra scriptum et sctm
A scintilla una augetur ignis
et ab uno doloso augetur sanguis
Et ideo ad litem evitandum docetur
Ecclesiastici 8: abstine te a lite et
minuis peccata, homo enim iracundus
accendit litem et vir peccator et liti-
giosus turbabit amicos, et in medio
pacem habentium immittet inimicitiam, etc.
Consummatum incendit ignem, et lis festi-
nans effundit sanguinem. Istud est
preceptum quod idem ad proximo versum precepto
precedens ponis mentis lites infra cave
etc. et ibi vacare si placet. Prosequitur
actor mentis intelligencia magis in speciali
prius de infrascripte dubibus investi-
fore. Et primo quid sit lis vel linguo-
sus. Et quot sunt ad huius linguam attendenda.
Secundo quantum linguosus plus peccat quam
adulator. Quo ad primum quantum videtur
quod linguosus ut hic sumitur est ad
unum alium libus condicas. In qua
condicione secundum Thomam secunda secundae q. C.
xc in duo possunt attendi. Quorum
unum contingit condicem. Aristoteles dicit quod conti-
dicens [illegible] proponere dicta consentire
ex defectu amoris dicens [illegible], et
hic pertinet ad discordiam contrarium concordie.
Aliud vero contingit. Aristoteles dicit quod condicens
non veretur contristare dicentem, et sic sit
linguosus opponitur amicicie et affabilitati
opponitur ad quam pertinet delectabiliter
aliis convivere. Unde in 4° Ethicorum dicitur
dyscoli quod illi qui ad omnia contradicunt
contristandi causa nichil quodcumque cu-
rantes, dyscoli et linguosi vocantur.
Quo ad secundum quantum vel videtur libus
[illegible] dicens quod [illegible] augere
principalius tendat ad delectandum quam
ad contristandum. Ergo linguosus qui
super [illegible] in contristando gravius pec-
cat quam adulator qui super [illegible]
in delectando per accidens tamen posset
esse quod [illegible] si in aliquo parti-
culari adulator magis intenderet
per [illegible] [illegible] vel [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

16

De Sorte

te deliberari ipse Scriptum Daniel hic pri[illegible]
preceptum eius deus mandat etc.
Postquam autem super in vio [illegible] pre-
hic precepto [illegible] archana dei [illegible]
rudimenta in quibus curiosos [illegible]
et ipsos refrenancia ne in investi-
gando archana dei nimis curiosi
sint vel fallaciter existere debeat te-
neant vos in [illegible] precepto subse-
quente [illegible] rudimenta refrenancia
curiosos illos qui per sorte nituntur
acquirere vel eciam investigare quedam
archana specialiter futura tangencia
ut scilicet divinam voluntatem per sortem
volunt, quod est eciam contra ius divinum
et humanum hoc per sortem vel querere
[illegible] quod in subsequentibus [illegible]
apparebit. Attendite [illegible] per talem
investigacionem futura et [illegible]
sapiens auditor [illegible] studio et
inquisicione [illegible] Secundum hoc
sunt precepto [illegible] ab ipso [illegible]
abstinendum per quod a malo [illegible] et
ad bonum et virtute inducatur. Dicit
autem de mandat etc. quia velit [illegible]
per sorte vellet preostensa et futura
cognoscere est [illegible] ad
eciam inscrutabilia et investigabilia sunt
eius opera et consilia, vel humano
iudicio et voluntate [illegible]
tales curiosos clamat apostolus [illegible]
ad Ro. xi dicens O altitudo sapiencie et
sciencie dei quam incomprehensibilia sunt iudicia
eius et investigabiles vie illius. Et
hoc est quod intendit autor dicit Noli
requirere quid deus [illegible] ordinat
vel disponat de te vel de ceteris aliis
quia ipse solus deus deliberat i. diffinit
et predestinat sine te i. sine tuo consilio
vel auxilio [illegible] quod statuat i. quod
constituat et ordinet de te et eciam de aliis
omnibus. Unde [illegible] Id querere quod

investigare potest. Id discere quod scire
potest, id optare quod optari cum
bonis [illegible] necesse [illegible] impos-
sibile [illegible] in qua [illegible] statuere [illegible]
descendendum [illegible] sit Exponendo
[illegible] ad [illegible] de se satis
sit clarus puto [illegible] fere [illegible]
[illegible] theologos [illegible] et logi-
stas [illegible] hac materia [illegible] sit
diligentissime per [illegible]. Et primo
quid sit sors sive diffinicio. Secundo
in quo differt a [illegible]. Tercio
utrum licitum sit [illegible] sorte in quo
includitur [illegible] sorte [illegible]
liceat uti arte notoria [illegible]
quia plus [illegible] sortilegium
in [illegible] cum [illegible]
quod frequenter [illegible] ea que
divinum [illegible] Septimo quia
[illegible] sortilegium quo adversus
[illegible] Quantum ad primum
[illegible] sit diffinit sorte [illegible]
super [illegible] quod sors
non est aliquid mali sed res in
humana [illegible] disposicione divina
indicans voluntatem. Quantum ad secundum
[illegible] differt
sors a [illegible] in hoc quod [illegible]
[illegible] in bono et sit [illegible] sorti-
legium [illegible] in malo et [illegible]
sit [illegible] hoc [illegible]
iudicans etc. [illegible] Quantum
ad tercium [illegible]
[illegible] sortes
[illegible] sit ut per
eius [illegible] aliquid [illegible]
[illegible] si querat per sortes quid
cui sit [illegible] sors di-
visoria. Si autem queratur quid agere
oporteat [illegible] consultoria. Si vero
queratur quid sit futurum [illegible] divina-
toria [illegible] si [illegible] sortium [illegible]

ex fortuna et locum habet salus in
divisione, unde videtur habere peccatum
nisi forte divinam voluntatem per
aliquid velatis [illegible] considerare
uti velint sortibus [illegible]
fortuna ab quod peccatum [illegible]
Si non [illegible] sortium [illegible]
ex speciali causa, quod [illegible]
a demonibus sicut [illegible]
[illegible] rex Babilonis stetit in bivio
in capite duarum viarum divinationem
quaerens et sagittas commiscens
interrogavit ydola et exta consuluit
et hoc est illicitum, [illegible]
[illegible] a deo [illegible] quod [illegible]
[illegible] mittuntur in sinum [illegible]
[illegible] et tales sortes [illegible] non
est malum [illegible] dicit [illegible]
[illegible] hoc quando [illegible]
[illegible] absque necessitate ad sortes
[illegible] hoc enim videtur ad dei [illegible]
[illegible] pertinere. Si vero aliquis
est in necessitate absque reverentia
sortibus [illegible] / [illegible]
deliberatione et praemissa oratione
fieri [illegible] in electione [illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] ad [illegible] negotia [illegible]
ut dicit Augustinus ad [illegible]
si in electionibus [illegible]
[illegible] inspiratione fieri [illegible]
aliqui sortibus [illegible]
est in [illegible] dignitatibus [illegible]
[illegible] disponenda ordinatur in
quarum electione plures homines
sortibus [illegible] / sicut et [illegible]
[illegible] divisione. Si ergo necessitas
[illegible] est, ad [illegible]
reverentia sortibus divinum iudicium
implorare. Sicut tempore persecutionis
quis fugiat ne mortem [illegible]
[illegible]. Etiam forte [illegible]
[illegible] dicit Augustinus in epistola ad

ad honoratum et cui danda sit clericatus
[illegible] indigentes [illegible]
[illegible] et [illegible] non [illegible] forte
[illegible] ut dicit Augustinus [illegible] de
doctrina christiana [illegible]
[illegible] sortibus [illegible]
[illegible] hoc [illegible] Et in-
telligere in [illegible] temporalia sunt et
de forte simplici sine aliqua superstitione.
Tertio ad tertium quaesitum [illegible]
liceat uti arte notoria. [illegible]
[illegible] videtur [illegible] hic quia
[illegible] ars notoria [illegible]
est illicita et a christiano fugienda.
Hoc est ars per quam quidam nituntur
[illegible] acquirere [illegible] est
ut sunt [illegible] pacta implicita
cum demone. Tertio ad quartum quaestio
de quare plus [illegible] sortilegium
in [illegible] mulieribus quam viris [illegible]
[illegible] quod [illegible] fuit
[illegible] a deo in [illegible]
et a [illegible] in [illegible]
hoc [illegible] imago
caput [illegible] mulieris est vir. caput
[illegible] est christus, [illegible] deus
ad [illegible] Et [illegible]
[illegible] caput [illegible] fuit [illegible]
dyabolum [illegible] ad [illegible]
[illegible] tempore [illegible] habebat
[illegible] in [illegible]
ut colligitur [illegible] ergo [illegible]
[illegible] doctrina [illegible] ad
[illegible] sortilegia ut sortilegi
[illegible] in mulieribus quam in
viris. Tertio ad sextum quaestio videlicet
quod frequentius eveniunt quae [illegible]
[illegible] videtur [illegible]
qui [illegible] hoc fieri [illegible]
[illegible] ut illi qui [illegible] audiunt
et vident [illegible] in [illegible] fide
[illegible] Si [illegible] in [illegible]
[illegible] ad quod [illegible] dicit se vidisse

et prdixit signum atque portentum et venit quod locutus est et dixerit tibi eamus et sequamur deos alienos quos ignoras et serviamus eis, non audiatis verba prophete aut sompniatoris, quia temptat vos dominus vester ut palam fiat an diligatis eum an non xxvi q. v. Nec mirum. Ideo et sa[cra] scriptura q. x. c. v. dicit Quod hoc quod a principio homines et licet quod a primo homines in istis observacionibus animum implicare, multa sunt talium observaciones eveniunt per deceptionem demonum ut homines observacionibus implicati curiosiores fiant et se magis inserant multiplicibus laqueis perniciosi erroris ut Augustinus dicit. v. de doctrina christiana. Circa ad vltimum quantum nullus qua pena sacrilegos debemus puniendi Dicendum quod cito breviter videndum quod sunt quod potui et scivi colligere tamen de Jure Canonico quamvis Civili pena sacrilegiorum divinatorum et maleficorum est sunt quod infra ponitur. Primo de Jure Canonico siquidem peccatum occultum imponitur pena xl dierum de sortile. c. i. ex. Si notorium est eucharistia denegatur de consecratione di. ii pro dilectione. Item si sit clericus deponendus est et in monasterium retrudendus si laicus excommunicandus xxvi q. v. non oportet. Et si episcopus vel aliquis in q. vii admonicionem post excommunicacionem cessare debet et pena ut carceri et verberi Item si servus debet castigari xxvi q. v. Contra ydolorum Episcopus vel omnis tales turpiter dehonestatos de parochia sua eicere debet xxvi q. v. Episcopi. Item tales infames sunt et qui ad eos convenerunt dicitur nec ad accusacionem admitti debent iii q. v. quisquis nec vel ad testimonium de testi. testimonium ex decimum quod qui talia faciunt efficiuntur irregulares et magnae enormia ut qui sacrificat deo nimium a dyabolo ut

dimeus fiat, vel qui de oleo sacro ut de crismate vel de oleo sancto vel aqua baptismi aut de corpore Christi sacrificium legium facit. Et cumulus si talia notoria sunt irregularitatem incurrit et indiget dispensacione Si vero occulta non curabis sunt quod dubium fit si sunt occulta. Sed secundum Jus civile tales sacrilegi capite plecti debent, et si ad domum alicuius accedunt cremari debent. Item omnia eorum bona debent publicari. C. de malefi. l. nullus. et l. nemo. et l. culpa Si curiosus velit de hac materia plenissime se informare videat tractatum de sortilegiis per Iohannem de Salomo editum ad requisicionem domini Jacobi et ibi plenissime de materia sacrilegiorum.

Verecundia nimio cultu vestis

memento cave si non ledit

tamen hoc sufficit molestum est.

Decimum septimum sic patet propter verecundiam nimio cultu et Jus extravagancia moralia verecundia ipsius supplicationis est filia periculosior detestabilior minor et dolorosior. Quod autem verecundia sit periculosior liquet ex eo quod est peccatum in spiritu scilicet superbiae accepcione qua est contra deum quae perniciem attribuit et sic est peccatum quod ex eius malicia procedit et peccatum in spiritum sanctum quod non remittitur in presenti nec in futuro est xii. et ideo periculosum est peccatum in genere Item sic quod sit detestabilius peccatum ceteris atque conclusum Primo quia hoc peccatum appositum est caritati quod cum caritas inter ceteras virtutes excellentissima sit, aliarumque virtutum domina dicitur et regina, sequitur quod verecundia detestabile sit peccatum, unde fera pessima quae filium yoseph

De Invidia

alium devorant per septimam miram
patitur. Unde (?) ... Secundo eius de-
testacio apparet quia peyor esse
dicitur quam avaricia, quia avarus
et si non vult sua communicare bona
tamen vult quod alii bona sua communicent
sed invidus nec sua communicat nec
alia communicari vellet quia nec
bona vult facere nec vellet quod alii
faciant. Tercio est eius detestacio
videtur ex eo quod peyor est ira uel
est odio quod sit dilatum, cum quis
quod iratus vel odiens alium velit
malum proximi sui, tamen eius volun-
tas ortum habet a malicia proximi
qui eum offendit, sed malicia in-
vidi ortum habet ex propria malicia scilicet
superbia, quia non vult habere parem
fore et vult malum proximi sui absque
aliqua illius culpa. Quarto dicitur quod
pectus invidie dolosius est ceteris,
quod maxime apparet ex eo quod est
nimium pure malum, quia cum diabolus
capit homines aliis viciis ponit
tamquam escam aliquam delectacionem
sed invidus miserius capitur
quia invidia non est nisi dolor et
cruciatus aliene felicitatis, sicut quod
Augustinus diffinivit sic ... dicit
Invidia aliene felicitatis dolor est
in mente. Attendat igitur autor quod
invidia pessimum vicium reppu-
gnat sapientie adeo quod auditorum
... et ideo est sapiencia
... invidiam repellere ..., sicut
quod sapientie ... ubi
dicitur et hoc scilicet sapientia ...
... invidia
non ... sed a peccatoribus liberat
enim, pro tanto quilibet ... sapientie
auditoribus ... hoc sine ... inducit

hoc pessimum bonum a se fore ponitur ...
... dicit Invidia nimio
... quod velit autor innuere quod saepius
memorare debes invidia vitae ne
videas alios invidos nec eis in tempore
et hic nimio cultu. Hec littera potest dupliciter
exponi ut primo dicatur Memento vitare
invidiam nimio cultu, hoc est nimia
tua palliacione ac attencione et sic
istud intellectum tenetur active. Secundo potest
exponi sicut quod exponitur a qui-
busdam Memento invidiam vitare ni-
mio cultu, id est prurimo corporis tui cultu,
id est ne alios occasione prestes proruendi
in invidiam contra te, et sic istud intellectum
tenetur passive. Sed hic intellectus non
videtur cultum consonus littere. Sciendum quod
invidia non est ad inopes sed ad bonorum
plurium possessores, dicit enim philosophus quod
invidia est tristicia de opposito prosperitate
boni alicuius ... et ideo non est
qua via invidia declinare valeas
nisi ut miserrimus fias, nam sola miseria
caret invidia. Hinc est quod illi qui
sunt illustriores meriti magis subiacent
invidie et detractioni. Unde Boecius de fi-
nibus? sic loquens dicit: Cum solis in-
vidi ... felicibus ...
ad ... ... attollere
similes ... ...
... et dies ... quomodo
intelligit sive active sive passive
semper debes invidiam vitare, que et
si ... non ledit illos quibus invi-
detur vel non ledit, id est non videtur
ledere, tamen est molestum illis quibus
invidetur quod dicit quod hoc servire mole-
stum vel molestum est tibi ipsum sufferre
... id est sustinere. Expedicius videtur
autor concludere quod invidus ... seipsum
solum passive vel alium scilicet ledit active
...? ... ipse autor hortatur
unumquemque invidiam vitare ... non

sunt quesite sive possessa cum delectat
materia unde b in xv libro hec verbis
precepto volo putes pravos esse in spa
cione in primo. Proximum mee intelle
gera magis in speciali de ipsa superius
dubiis quelibet vel investigandum
Et primo utrum invidia sit peccatum. Secundo
utrum omne peccatum sit mortale. Quo ad
primum quantum videt beatus Thomas secunda secunde q.
xxxvi dicens et invidia est tristicia
de alicuius bonis, sed hec tristicia potest
contingere iiii^or modis. 1 Primo quando
aliquis tristatur de statu et prosperitate
malorum tyrannorum et flecianorum hominum
iustitie tormentantium et innocentes op-
primentium, vel aliquis dolet de bono
et statu alterius ex eo quod talis dolens
propter statum et bonum illius verisimiliter
timet se vel aliis innocentibus lesiones
afferri, et talis tristicia sive dolor
non est invidia, ymo est tristicia iusta
et potest sine peccato contingere. Hoc est
unde quod xxii moralium tradit Gregorius
evenire plerumque solet ut non amissa
caritate inimici nos ruina letificet
et rursum eius gloria sine invidie culpa contristet
cum mente eo quo ruina eius aliqui
recedunt et profecto illo plerosque iniuste
opprimi credamus. 2 Secundo potest quis con-
tristari de bono alterius non inquantum
ipse habet tale bonum, sed ex eo quod
talis dolens indiget ipso bono et
si talis tristicia sit circa bona honesta
non dicitur invidia sed zelus boni
ipse imitari verum sicut scribit apostolus
Bonus zelus est ille ad quem
nititur que meliora sunt emulari
et talis zelus intendens circa excellen-
cias et virtutes est rationabilis et lau-
dabilis, quia rationalis quod non peccat
si afficiatur vel tristatur ex eo quod virtutes
et honesta bona non habet que per
proprium possidentur. Et propterea dicit

Apostolus i ad Cor xiiii c. Emulamini
spiritualia. Unde Jeronimus ad Letam
de institutione filie sic dicit: Habeat
socias cum quibus addiscat, quibus
invideat et quarum laudibus mor-
deatur. Si autem talis tristicia est
circa honorabilia bona peccatum est
quia ipsa tristicia generatur propter et
vel bono spirituali et aggravari per
peccatum ipsius tristicie magis vel minus quia
tristatur circa temporalia bona non habet
que alius habet dicitur a bono
et ordine rationis sive magis et
minus in ipsa passione tristicie.
3 Tertio potest quis tristari de bono
alterius ex eo quod ille cuius bonum tristatur
ipse sit indignus tale iustitiam
vel caritatem habere, vel facere
aliqua opera virtuosa, sed solum
talis tristicia circa bona temporalia
spectant ut aliquis tristatur de
bonis temporalibus divitum, ex eo
quod ipse divinus ipsis bonis temporalibus
sit indignus, et quia nescitur
est supra in prima parte materia
peccatorum. Si et per rationem et
in hac parte vera precepto xvi volo
putes alios vel ipsa temporalia
bona ex ipsa dispositione iusta
vel dei permissione dignis et in-
dignis proveniant ad sive iuste
remunerationis et correctionis vel
dispensationis eorum. Ideo talis
tristicia est illicita, quia hoc non
est aliud, quam tristari ex hiis que
divina permissione vel dispositione
proveniunt ad iustam mercedem premi-
acionem vel penam. 4 Quarto
potest homo tristiciam habere de bono
proximi ex eo quod ipse proximus habet et
possidet bona, vel quia tales minus
sunt et dolent in ipsis bonis quod dicit
et hec tristicia proprie invidia est

et semper est malum, cum tali esset
de bono et felicitate proximi dolens
quod dicto naturali gaudere deberet. Et
talis fuit causa dyaboli inferendi in-
vidiam propter quam primos parentes temptavit
ipse hostis noster, quia dolebat de
bono et statu excellenti et inno-
centie eorum. De qua dicitur Sapientie
ii. c. Invidia dyaboli mors intravit
in orbem terrarum etc. Quo ad secundum
quidem, videlicet utrum invidia sit omnium
peccatorum mater, primo videtur quod sic
Genesis xxxvii. Quia fera ve-
nenosa est invidia, necessaria quod
cuiuslibet peccati est causa et
In contrarium sunt que scribuntur Ecclesiastici
x. Superbiam in oculo tuo dicitur
non permittas, quia ipsa eius superbie
initium omnis peccati, omne peccatum
incipit ex ipsa superbia. Unde initium
superbie hominis est apostatare a Deo
cum ab illo qui fecit eum recessit
cor eius, quia initium peccati est omnis
superbia, qui tenuerit illam, imple-
bitur maledictis et subvertet eum in
fine. Ecclesiastici x. Ergo non est invidia
mater omnium malorum. Hinc communi-
ter videtur ut ad dicitur invidia
est mater omnium malorum vero uocat
uictorum quia noceret proximo. Sed ad
dicitur superbia dicitur initium omnis mali
intelligitur sive in se ipso sive in
alio. Unde superbia dyaboli initium
est omnis mali, sive in dyabolo
sive in alio. Unde invidia est initium (?)
omnium malorum. Et nocentior in quantum
salus est proximi. Superbia vero
respectu alterius et sui dyabolus malo
invidie deiectus est Apocalypsis xx. / xix
di. Unde ad Galatas viii c. scribitur
rasy sit invidia ut zelus inter vos
de officio tuo etc. ex parte nostris
premissorum conclusione. Sed pro secundo

est invidia intelligentia clarior, sed cave
si non laudit etc. est nondum et omnino
maior, qui dicitur Methamorphoseos
in suo volumine certe sive fabula
valde pulcre et ipse describit effectus
invidie nonnullos, quibus omnem ut vix (?)
plus laudet, tam ipsum invidum quam illum
cui invidet. Ponitur enim fabula in
qua dicitur quod quedam dea ivit ad domum
invidie, in qua fabula dicuntur quamplures
effectus invidie propter quos auctor pertinens
versificatur, videlicet quod molestum est ipsam sufferre
et quinque describitur metrice tam metri-
ficibus et vulneribus atque delectabilibus
describi potest et ipse sub hac forma
videlicet quod invidia habitabat in domo
nigra et subterranea carente sole; hec
erat tristis frigoribus plena, luce
privata, caligine tecta; ore pallida,
facie macra: aspectu torva: pectore
felleo: dente rubiginosa; sed vigilans
nec dormiens; curis sollicita; successibus
alienis afflicta. Hec vero virginem
que Aglaurus dicebatur arripuit,
ipsamque statim infecit et nigrum
lapidem effecit. Moraliter invidia
invidia ad literam in suis possessionibus
videtur omnes peccatores effectus atque
dicuntur habere qui colligi possunt
ex filiabus ipsius peccati invidie. Unde
ex invidia nascuntur quinque filie.
Prima namque filia est odium, que est
velle malum alicui et nolle malum
bonum. Secunda est exultatio in adversis
proximi. Tertia est afflictio in prosperis
proximi. Quarta est susurratio que
est detractio latens. Quinta detractio;
hec autem fit in aperto, quia intendit
melior apparere illo cui detrahit.
Filii enim invidi sunt sicut nigri
pallidi et macri, et isti dicuntur in
autro habitare, quia soliti ab hominum
visu ad loca fugiunt occulta, sunt
cum sathana, qui fuit eorum magister gaudentium.

Marginal notes: 1 odium; 2; 3; 4; 5

[illegible] corrat / crucia / [illegible] et fine [illegible]

dapsilitas vera

[illegible] Ruris(?) veluti nemorales [illegible] qui [illegible] et [illegible]
[illegible] Lucrum(?) [illegible] quod grandia [illegible] recidere(?) grandia
[illegible] in ter [illegible] [illegible] sola [illegible] [illegible] omnis

fugientes, et ibi tamquam venenosi macti-
nantur et oblocantur. Propterea artes imitantur
qui dicit insidiatur sicut leo in spelunca
sua. Isti dicuntur carere sole et luce
et esse veri, quia soli stellas proprie mundo
operantur ita quod nullam aliquam comodi-
tatem possunt capere ipso faciat eos
malicia eorum / et Augustinus dicit de bonis
altius creatur sicut de radio solis potentis
opponuntur scilicet lucernae mundi / et
sicut remanent parvae sue actionis si
non [illegible] sit [illegible] cum invidia pinor
dans est sui / lucet, ergo dicuntur carere et
penitus [illegible] habere. quia sicut venus
semper est [illegible], et sic scilicet [illegible] est [illegible]
ita invidi sunt semper in terra adimere
et [illegible] et dolore [illegible] vini [illegible] / stelle
claritudinis et altitudinis magestatis in
deo te esse / Item stellas habent aspec-
tum torvum. quia soli non possunt
in cui invidet recte inspicere / [illegible]
[illegible] (Nota) iratis oculis respiciebat ad
David. Item invidi semper vigilant et
raro dormiunt. quia semper ab invidia
stimulantur et diversis curis et machi-
nationibus pelluntur. Et ideo sepe
accidit quod quando tales invidi cont-
ingere debeant ipsum in lapidibus quant
et humanam figuram tollunt neque
[illegible] statum [illegible] vel adimunt
et statu paupertatis suis machinationibus
[illegible] / ipso cum aliorum successionibus
[illegible] et in eorum infortuniis delectari
videt. Secunda est sunt invidorum su-
pplicia, [illegible] sunt feliciam bona / et hic
est quod intendit auctor cum dicit esse
si non laedit tamen habe sufficit molestia

Esto cum forti cui sit depravatio
nusquam, Nemo dum gaudet quod
iudice vivat iniquo. Doctrina de
tamen haec prius propter. Esto cum forti.
Ut Auctor in hoc precepto tamen facere
intendit sicut tamen doctrina in insurgentia.

Nota primo intendit cum inique
depravatum ad constantiam et animi
fortitudinem inducere. Secundo intendit
iniquum iudicem vitare pene
debitam punire. Tercio intendit aliter
verum quod iniqua sententia breve le-
vam reportat / Primo propter dicit ...
in inducendo aliter sustinere tamen
primum est brevem faciendum quod licet iudex
et pravi [illegible] indicant / sit
ad eos calumpniantis in iuste [illegible]
vel timere non debet / sed si innocens
et fortis veritate sua debet fortis et
intrepidus permanere / cum illius est
iusticia que est veritas et vita
iustorum et innocentium diligendo et
confirmando perpetuum ad salutem
et iudicantem per calumpniatorem et
impium in sua iusticia per impietate
confundit / hoc autem quod solet fieri
[illegible] per Iusticia simpliciter diligit
[illegible] eius et impietate sua condem-
nantium. et impius iusticia eorum liberabit
eos et insidiis suis capientur iniqui
hoc est ergo quod solent talis [illegible]
deus non placet simpliciter nec
porriget manum malignis / habet
ideo cum scandalizata discretio
in tali eventu maliciae [illegible]
ague. in bonitate et iusticia [illegible]
sui recta mente sua operare sine
fine / quia ipse est qui salvat
[illegible]. Et hoc est quod loquitur [illegible] in
psalmo. Multe tribulationes iustorum
et de omnibus his liberavit eos deus
Homo tamen iustus qui in conspectu
dei est purus et innocens ad primo
[illegible] demonstrationem et laude [illegible]
[illegible] loquitur. et praecipit de retribuat
michi deus secundum iusticiam meam et
secundum puritatem manuum mearum in
conspectu oculorum eius / dicit quod
ipse iustus et fortis sicut [illegible]
perit(?) Gaudium est iusto facere iusticiam

et pauciores comparacionibus ministratorum
pacem sicut dicitur eccl. lo c. D. fini-
guratos sue regnum impium et
finaliter peccatorum suorum in quibus
constringetur. De fine vera rei magna
et iniuste comparata qualiter nunc
fit debeat habere vide li. in xvi° parte
precepto in iudicio adesto C in principio
ubi respondet quantum libet. Circa et
finem brevissime est sciendum quod si in
diebus dimissi recipiunt seu reparaverunt
iudicaverint contra spiritualia iudicii
pena gravissima eterna spirituali quam
temporali punientur, et hoc tamen de fine
carnis quam levitatis. Hanc materiam
non expedit hic reficere quia plenis-
sime habetur supra in decimo parte
precepto [illegible] iudicum vel in tractatu
penali iudicio et ibi respondet quantum
libet. Cum tamen est nisi supra bre-
vissime intellectum quod actor quem con-
gruerit in iudicio a parte ministratorum
in iudicio ad quod debet pervenire,
si cupit gaudium eternum obtinere
et dampnacionem effugere ultimam. Hanc
tamen materiam respondet finem quod habet
li. in xiiii° parte precepto supremus [illegible]
in iudicio adesto. C. in principio
Ad auctoritatem allatam quod auctor quo-
modo recitat que ad auditorem non
sapientem spectat est quod in adversis firmus
sistat vel est permaneat. Scriptum est
sapientie viii° nunc videtur ubi dicit
quod sapientia sobrietatem et iusticiam et virtu-
tem fortitudinis docet. Pro tanto hoc
preceptum habet auditor per eius
confirmandum dum dicit Esto fortis. Ad cuius
expositionem brevis est et satis plana. Secundo
tamen eius expositionem non est instruendum
propter ministerium aut intelligentiam ma-
gis in speciali est de ipsa virtute for-
titudinis triplex inquisicio facienda
et primo de ipsius nominis acceptatione

distinccione. Secundo de ipsius fortitudinis
utilitate et commendacione. Tertio de
ipsius partium multiplici assignatione.
De primo quod est dicendum sciendum
quod nomen fortitudinis sumitur quandoque pro for-
titudine corporali, qualis fuit fortitudo
Sampsonis, cuius sumitur pro fortitudine
[illegible] qua docet hic auctor habere et
tenere. Ad quam capitur unique
et [illegible] veritate atque iusticiam, et sic
est quadruplicem dicunt generaliter et sic
[illegible] potest fortitudo in omni vi-
tute ad omnis virtus habet fortitudinem ani-
mi ut continentia etc. Lucas
xxi° [illegible] fortitudine
suos i. continentia. Ad hanc est for-
titudinem pertinet in omni opere virtuoso
facere ne quod minus, set ad temperanciam
generaliter pertinet ne quid nimis.
Alio sumitur nomen fortitudinis large
non tamen ita generaliter sicut prius et sic
non attendit fortitudo circa difficilia
in passionibus sive sint passiones
exteriores sive interiores. Exteriores autem
passiones sunt [illegible]. Scilicet
et corporis molestie ab alio illate.
Passiones vero interiores dicuntur ille
contra quas certamen habet temperancia
[illegible] sue [illegible] quod [illegible] et a
[illegible] passiones [illegible] de
hac fortitudine [illegible] ubi Mulie-
rem fortem quis inveniet. Glosa Mulier
fortis est anima que [illegible] sponsi amore
[illegible] et adversa contempnit
aut prospera temperare. Tertio sumitur
fortitudo [illegible] fortitudinis que atten-
ditur circa que sunt difficilia in passi-
onibus exterioribus ita quod non comprehendit
temperanciam etc. sumitur ab Augustino in li.
de moribus ecclesie. Amor inquit ille
de quo loquimur quem tota sanctitate
inflammatum esse oportet in deum, in non
appetendis istis temporalibus, in amittendis
fortis invenitur. Quarto sumitur

strictissime fortitudo sumitur quod attendit
circa operationes difficiles in passionibus
et actionibus. sed tamen circa actiones passiones
que corpori infligunt et non contendit
se ad capitula vera / Sic videtur accipere
summe fortitudinem in Ethicis / De secundo
quanto bravium est sciendum quod hec virtus
quatuor bona confert et tribuit. Nam
primo hostium insuperabilem facit. Boetius
in musica non passus offendi hostem
vel vincere. in quo est animi fortitudo
Secunda ffacilius est gentem cum unam
forte vincere vel arcem debellare / Secundo quod
de hostibus triumphat sicut de rege David
de hostibus liberatus aut attemptavit fortitudine ad plenum / Tertio ipsa hostium
ditat prov. x. manus fortium divitias parit / Quarto regnum celorum
occupat Matth. xi regnum celorum
vim patitur et violenti rapiunt illud
De tertio quanto est etc bravium distinctum
Unde Tullius in primo rhetorice libro non
potest maior fortitudinis partes scilicet magnificentia, fiducia, patientia et perseverantia
Hec magnificentia predicti cavit antiquitus
est cum summum hominis habere excelsum
et gloriosum spiritum quietum dimittere
concessisse ut ait Seneca epistola c vi
et idem debet dedignari subiacere videlicet
et dedignari pati Seneca epistola lxxxi
ad maiora natus sum quam ut sim
mancipium corporis mei et alibi et sanctos
viros ignominiis et hostes ignobiliores
adiuvit parare dedignata / De diffidentia
Alexandri qua usus est de Philippo medico
dicente sibi potionem misisse quam
hic vivi misisse fuissent quod cum deberet
veneracio Valerius Maximus libro iii etc de
aliis duobus membris adiunge quod parum habetur
in hoc sermone supra proxime precedenti
virtute patientie etc et ibi vide si placet
Circa vero sex partes fortitudinis assignat / in magnitudine, fiducia, securitate

constantia, magnificentia et patientia
Species vel modi insuper fortitudinis
sunt plures in Ethicis sicut septem
prima est civilis. secunda similis. tertia
est militaris / quarta civilis / quinta furiosa
sexta consuetudo septima dicitur
aliis de passionibus proprium potestatum et
potestatum morum et quare sic vocantur
vide hec in tertio libro super precepto de
virtute etc sermone quo et illic quere
quem libet etc De vero passibus eius
de tali quomodo videlicet ratio fortitudo
precellat omnes alias virtutes, et quod
videtur quod sic dicit enim Ambrosius in
primo de officiis quod fortitudo velut ceteris
est excellentior / dignior est persona
hominis quam res eius / sed fortitudo
est circa personam hominis. quia aliquis
pro alio morti exponit propter bonum virtutis
Iustitia autem et alie virtutes moralis
sunt circa alias res exteriores ergo fortitudo est precipua inter virtutes morales
Sed contra est quod Tullius dicit in primo
de officiis iustitie virtus splendor est
maximus. ex qua viri boni nominantur
Ethicorum apposicionibus videtur virtus esse
qui ad faciat in secunda homo qui etc
primo dicitur quod sicut Augustinus in vi
de Trinitate dicit / Cum in hiis
que non mole magna sunt id
est esse maius quod melius videtur
tanto aliqua virtus maior est
quanto melior est / Bonum autem rationis
est hominis bonum secundum Dyonisium
c iiii de divinis nominibus. Hoc autem
bonum quod essentialiter habet prudentia
que est rationis / iustitia autem est
huius boni factiva inquantum scilicet ad
ipsum pertinet ordinem rationis ponere
omnibus rebus humanis. alie autem
virtutes sunt conservative huius boni in
quantum scilicet moderantur passiones
ne abducant hominem a bono rationis
et in ordine harum fortitudo tenet locum

papirum; quia timor periculorum mor-
tis maxime est efficax ad hoc
quod homines faciat recedere a bono
virtutis. Postquam ordinavit temperanciam
quia ad delectaciones tactus ma-
xime inter ceteras impediunt homines
virtutis illudant quod efficiunt dicitur
potius eo quod dicitur effectum. Hoc
est potius est de eo quod dicitur conse-
natur sunt remotum impedimentum.
Unde inter virtutes Cardinales pri-
ma est prudencia iusticia, 3a fortitudo
quarta temperancia, et per has ceteri virtu-
tes ad primum ... addunt quod studium
fortitudinis aliis virtutibus prefertur sunt
quidem generalem utilitatem prestat
scilicet in rebus bellicis et civilibus
seu domesticis utilis est. Unde
ipse Iudeorum premittit sive de for-
titudine tractans que bellum generaliter
... ceteris ... in rebus belli-
cis et domesticis. Ad primum addi-
tur quod homo non exponit personam suam
mortis periculis nisi propter iusticiam
conservandam. Et ideo laus fortitudinis
quodammodo ex iusticia dependet. Unde
dicit Ambrosius in primo de officiis quod
fortitudo sine iusticia iniquitatis
est materia; quo enim validior est
eo promptior est ut inferiorem oppri-
mat, ut patet ... que sunt

Nec te collaudes nec te
culpaveris ipsum. Hoc fa-
ciunt stulti quos glo-
ria vexat inanis. Catonis
nomen hic prius preceptum.

Nec te collaudes etc. Auctores sue
respective conveniunt ... triplicem
assignant quare proprius videat
qui sunt oculos ... qui
oculos profundos habent. Prima
causa est quia profundus oculus
est magis a nocivis occasionibus
elongatus. Secunda est quod in oculo

profundo virtus visiva amplius adunatur
eo quod magis intus profundatur. Tertia
causa est quia profundus oculus ad
nervum opticum propinquius accedit in
quo nervo virtus visiva sicut in
fonte consistit. Ex consimilibus causis
vera sapiencia magis concordat humilibus quam
vane gloriosis et superbis. Primo quia
quia humilitas est maxime a periculis
elongata, et ideo nescit vane glorie
declinare pericula. Hoc autem est maxime
sapientis scire scilicet mala spiritualia vel
que comitantur vanam gloriam humilitate
declinare. Secundo quia humilitas bona
sua pertinencia gloriam non ostendit sed
magis congregat et occultat, et quanto
amplius tanto videt profundius. Unde
sicut dicit Plinius in 10o libro naturalis
historie: Oculus existens in profundo ...
putei videt potest stellas in celo.
Ideo dicit Ptholomeus in principio
Almagesti: Cum inter sapientes est
humilior existat sapiencior; sicut longe
profundior magis humidatur aquis ceteris
lacunis. Tercio quia humilitas est ma-
xime deo propinqua. Deuteronomio xxxiiio
Qui appropinquant pedibus eius accipient
de doctrina illius. Cum igitur vult ad veram sapi-
enciam pervenire ad illud debet per humili-
tatem accedere qui secundum dominus est in quo
sunt omnes thesauri sapiencie
et sciencie absconditi. Ad Colossenses 2o. Cum
igitur ad veram pertinet sapienciam gloriam in
conspectu hominum et non in laudibus hominum
querere sicut quod ad Corinthios 1o triplus dicitur
Gloria nostra hec est testimonium consciencie nostre.
Ac ideo doctor ille egregius in Ovidio de ...
regimine hoc idem signavit asserere videtur
dicens quod prudentes regnes ille dicitur
que alem in suis assumpserit vasis perpen-
dat intelligi quod lectiva bonorum hominum
operum in corde et consciencia recondunt.
Egidius de factis regiminibus dicit quod

propter quas glorie vane cupidi intelliguntur
quia eos sumpserunt oleum in vasis
suis i[d est] que lenam bonorum operum in lau
dibus hominum posuerunt. Ideo a regno celorum
merito exclusi fuerunt. Attendens igitur
auctor quod mirabile est quod tam auditores
vere sapientie ab ipsius studio vel ab
retrahere faciat quam iactantie seu in
anis glorie vicium. Contrarium ipsi audi
tori hoc sunt preceptum. Propter quod cum
ab hoc vicio retrahi debet simpliciter pe
nitus abhominandum. Unde dicit: Nec te
collaudes etc. quod vult auctor innuere
quod magnificare te non debes, juxta
illud proverbiorum xxvii c.: Ob alienum laudet
te non tuum, quia omnis laus in ore
proprio sordescit. Nec eciam tempus culpabilis
quia inanis glorie cupidi aliquando se
metipsos commendant vel aliquid operantur
et tali animo ut ab aliis laudentur vel
parcit se. Sed revera in presenti vita non
debet se laudare, nec eciam ab illo laudari
velle. Racio est quia si cogitat tempus
preteritum videbit quod nichil fecit unde do
lere debet; si futurum sive imminens videbit multa
unde timere debet. Si presens intuetur
in se multos defectus pro quibus erubescere
debet et se humiliare. Ergo homo
debet se laudare nec laudari velle qui
habet causam tantam doloris timoris et
ruboris. Unde philosophus primo [illegible] inter
[illegible] et abhominanda est hominem facere(?).
Et tria sunt propter que quis debet a propriis
laudibus se abstinere. Primum est sui ipsius
imperfectionis consideratio. Secundum est periculum
propter hoc ad mendicia(?) preparata. Tercium est
meritis boni operis exclusio. Secundo propter
delectatione(?) est secundum(?) facere contra
secundum humanas leges [illegible] propter
[illegible] quod [illegible] parte sui imperfectus
et vituperio reperiat [illegible]. Patet
quod nullus se laudare debet nec eciam
potest. Unde glossa Ambrosii in sermone

confessor sit. Unde laudanda navigantis
felicitas sed cum pervenit ad
portum; laudanda ducis virtus sed cum
pervenit ad triumphum. Quis autem
homines potest tute et sine tremida(?)
tone(?) laudari qui eos de preterito
meminit se habere quod doleat et de fu
turo sibi super esse quod timeat quod
nullus. Unde secundi(?) delectatione(?) est
secundum, quia propter hoc quod ipse coram aliis
se laudat ipsum et virtutes suas
propalat cavenda perversorum et maiorum
superborum provocat et hoc advenit
dicens, tamen eum in earum cordibus
de bonis auditis gratia accenditur
ipsum iactatorem despiciunt nec superbum
condolat. Unde philosophus quod ille sepius
laudat coram aliis qui contra
mundi sunt et superbi. Patet sibi
casum et ruinam. Hoc est, i[d est] dicit
Gregorius: Depredari desiderat qui
thesaurum publice in via portat.
Tercium delectatione insuper intendit
quod propter hoc quod homo se laudat et
gloriam ab hominibus querit compellor
dicere ut et bona que agit cum
magna cautela teneat ne propter hoc
quod vobis eternum gerit, favor autem
humana gracia requirit, nec appetitus
humanus subrepat et quod foris audi
mus a mercede evacuet. Ergo
ad hanc primam methaphoram particularem(?)
videlicet Nec te collaudes, cavere
debemus possumus utrumque. Iactus se de aliqua
virtute consilio caveat illa ne ad
malum habeat. Hinc etiam dicitur
tradere quod quis sepius de aliqua virtute
laudatur probabiliter credi potest quod
careat virtute illa qua de se predi
cat. Cuius racio est quod ille qui habet
bonum aliquod non preferri volens(?)
et patens non curat illud habere

iudicio impfeccioni fallacioni et de
bilioni Verbigracia qui habz aliqd
a principe nec curat illud habere
ab inferiori / et qui hz aliqd in re
non curat illud habere in spe / et
si curaret illud habere non impfe
ccioni et debilioni signum esset q
non hz illud Unde qui aliquis lau
dando curat esse virtuosus ne gloria
Consiliarius hoc racione ad confessionem
maxime intitur apparere illud in quo
est defectuosus / quia quilibet naturaliter
nititur occultare defectum Unde videmus
cum inter turpis quilibet se magis
ornat quam pulchra / et claudus
plus vult ambulare et balbuciens
loqui et hoc est quod dicit poeta
Nitimur in vetitum semper cupimusque ne
gata Sic medicus in minuet aliquis
aliquis Et que fortune dulcedines
sunt ceteris gaudium &c. Si ergo ab
alio laudari vult apparere virtuosus
in eo de quo se laudat / videtur
esse signum a contrario accidentibus
quod non sit virtuosus Consiliarius
et autem dictum racione per maiorem quia
tradit philosophus in 2° Ethicorum dicens
cum virtuosi laudis non appetunt de
hac materia vide B in primo prope
ptis auctoritate proposito Cum te aliquis
laudat tibi laudando passive tene
spiritum active quia dicit Nec te collau
des &c Pro intelligencia huius
primi metri prime particule est de illa
questione quando vel inbesignando
intelligi debeat iactancia sit mortale
peccatum videtur Ethicorum sicut in questione q c 14
dicens cum iactancia duplex consideratur pt
modus suos se et tunc est mortale peccatum
quando aliquis iactat se fert quod
est contra laudem dei &c prima

Et ipse hic de usu mortali Elevacio est
quo tunc et dixisti deus ego sum / vel
cum contra caritatem proximi / puta cum quis
se iactando prorumpit in contumelias alio
rum sicut habetur Luce 18 Non sum sicut ceteri homines
raptores &c Sed si non sit contra gloriam
dei vel contra caritatem proximi erit
peccatum veniale Alio modo potest considerari iac
tancia secundum suam causam et sic quandoque procedit
ex superbia vel inani gloria illa que
sit peccatum mortale et ipsa erit mortale
aliter erit veniale Si vero sit propter
appetitum lucri videtur pertinere ad ceteri
deceptores vel decepcionem et magis est
peccatum mortale Sed nec hoc semper quia
potest esse tale lucrum ex quo alius
non dampnificatur Sequitur in metro
Nec te culpaveris ipse &c Pro isto
sciendum est plus intelligencia est et sciendum
quia hoc pertinet ad yronie vicium
que est ex mendacio / scilicet cum aliqua
de se dicat quam in rei veritate sunt
ut patet per Aristotelem in 4° Ethicorum huius
vicium supradicta occasione puto valde de
tali questione quando ut vicium yronie
sit peccatum et quale habet honorem per
tractat Unus Thomas in secunda secunde q in d.
cum inmora de se dicat per contingere
supplicari vivos salva veritate dum
scilicet aliquis / malicia que sunt in eo
reticet / et quando inmora confitetur / et sic
non pertinet ad yroniam nec est peccatum
secundum genus suum Alio modo dicit quis vincula
declinando a veritate puta cum asserit
de se aliquod vile quod in se non cognoscat
aut cum negat aliquod magnum quod tamen
percipit in se ipso &c pertinet ad yroniam
et est semper peccatum nulla cum causa mendacii
est ut dicit Augustinus de verbis apostoli in
canone cum humilitatis pura q. in vi. &c

C

Cum singularis causa mentitur si non omnis
peccator mentiens efficitur / hoc faciunt
stulti quos vocat gloria inanis / Pro
intelligentia ad huius sermonis intellectum et
observantiam est duplex faciendum. Et gloria
dividitur in vanam scilicet et bonam / bona
dividitur in veram et verissimam / vera
simpliciter est testimonium bone conscientie
quod soli alicuius nullus preter consciens
est / hec autem est de qua loquitur apostolus
2 ad Cor. 1o Gloria nostra hec est testimonium
conscientie nostre. Verior quod dulcedo
conscientie in mente sentitur / quod conscientie
testimonium dat spiritus noster quod filii dei sumus.
Verissima gloria est eterna. Item vana gloria
dividitur in dyabolicam et humanam. Dyabolica
est qua quis de malicia gloriatur de
hac dicit ps. quid gloriaris in malicia.
Humana dividitur in temporalem et spiritualem
Carnalis mundanorum est / que in vestium
pulcritudine, in divitiarum multitudine
in dignitatum altitudine, et in deliciarum
amplitudine et similibus consistit / hec
carnalis lumini comparatur quod de
nocte lucet et non de die ut sunt
lumina quorundam vermium qui dicuntur
noctiluce et squame piscium et lin
gua putrida. Sic mundani in presenti
nocte culpe et ignorancie vane glo
riosi et de iudicii die coram tenebro
sitas appellat Unde sapiens quidam
vanam gloriam et mundi vanitatem
sic describebat videlicet simiculam vestitam
indutam scarlatam scriptum in fronte
Meum est primatus et superfluitas
In pectore autem meo sunt divitie
et gloria In vestimentorum fimbriis scriptum
erat Sed hec est omnia vanitas
Mundana vanitas mundi non apparet
dum vestis tota voluta est Sic est quando
vivit sed discesso vite fetidum suum
totaliter apparet / hoc vult dicere quod
homo in fine sue vite dum discesserit
mortuus apparet quis et qualis est

Et quia in fimbriis scriptum erat
et hec omnia vanitas per hoc
intelligi debet quod vanitas mundi
non apparet nec in principio nec in
medio sed in fine que ad veritatem
adducit. Spiritualis vana gloria est
ypocrisis / hec autem est valde periculosa
quia per vanam gloriam suorum operum
laborem perdit ypocrita. Unde ypo
crite sicut tygrides quibus contin
gerunt dicitur enim quod quando ve
nator catulos tygridis secum
aptat in via diversa ponit spe
cula in quibus tygris se aspi
ciens et ex hoc se anxietas credens
ymaginem suam quam videt in
speculis suos esse filios venatorem
non persequitur et taliter delusa eos
perdit. Sic mundi dyabolus opera
ypocrite rapere volens coram deo
divinis laudibus apparuit quibus
ypocritam per complacentiam arrestat
et suorum operum meritum perdit. licet
cum ab omnibus gloria contempnenda
sit et conculcanda, precipue tamen a
claustralibus est evitanda. Unde
Prima salus monachi est media
honorum contempnere licet autem con
tra hanc vane glorie venenum multa re
periantur remedia unum tamen de
multis perfugium primum quod et prin
cipale remedium contra vanam gloriam
est bonorum operum absconsio hoc
remedium docuit dominus cum mandavit moysi
quod lepra apparet significat qui
dum manum posuisset in sinum facta est
sicut nix lepra unde Gregorius
Ille perdit et debet bonum quod
agit publicare qui per hoc similitudinem
fundat et nulla claritate contingit
quantum potius periculosum sit et quam
cius declinant defectus quod in sunt

qui per vii maius glorie filias
designauit Vnde de inani glo
ria filie sunt septem omnes et nascun
Prima est inobediencia nam vana
gloria in nullo videri vult inferior
quod fieret si mandatum adimpleret
Secunda est gloriacio qua vult videri
ad clamose et plus appetere Tercia
est iactancia qua quis enarrat secundum
bona sua ut laudabilis appareat
Quarta est ypocrisis que querit in cor
poralibus apparere Quinta est perti
nacia que ferum suum malum vel
defectum defendit ne ignarus vi
deatur Sexta est discordia quando omne
dictum assumit contra propter vanam
gloriam Septima est nouitatum pre
sumpcio qua que noua vel
dicit vel invenit ut laudetur

Pro premissorum intelligencia magis
in speciali est de infrascriptis duo
bus dubitacionibus querendum vel in
vestigandum Et primo queri potest
utrum appetitus inanis glorie sit
mortale peccatum Huic questioni dicendum
videtur Augustinus super illo qui eam fecerat
in sua suo xxx c. xxxiv d. ex tali
appetitu potest esse mortale quantum
duo ex parte materie ad aliquis
glorietur de aliquo falso quod contrariatur
diuine reuerencie sicut illud Ezechielis xxviii
Eo quod eleuatum est cor tuum et di
xisti deus ego sum Vel sicut ad
quod bonum temporale de quo gloriatur
prefert deo contra illud cum prohibetur Ieremie
ix Non glorietur sapiens in sapien
cia sua neque fortis in fortitudine sua
neque diues in diuiciis suis sed
glorietur sciens et noscens me quia ego
sum dominus qui facio misericordiam et
iudicium in terra Vel tercio ad quod

prefert testimonium hominum testimonio dei
sicut in quosdam dicitur Iohannis xii
dilexerunt magis gloriam hominum quam
dei Vel ex parte ipsius qui propter ipsius
gloriam qui intencionem suam refert
ad gloriam tamquam ad ultimum finem
ad quem ordinet actus virtutis opera
et pro quo prętermittat que sunt con
traria Hiis quatuor modis gloria vana
est mortale peccatum Quo ad secundum utrum
gloria sit maius peccatum in conuersatione
personis ut in religiosis et huiusmodi
Huic questioni videri potest quod motus in
anis glorie aliquando insurgit contra
spiritualibus ut sciencia vel virtutibus et
sic hoc modo quanto minus habet
de delectacione corporali intensius parat
peccata inanis glorie qui de hiis
bonis gloriatur Alio modo quo hoc
non tamen materia minus quod est spiri
tuale donum et bonum sed motiuum
contrarius sicut sunt diuicie ut temporales
potencie propter quas homo honoratur
et sicut hiis diues laudatur aliquando
autem non bene viuendo sicut hoc plu
ribus modis paratur motus inanis
glorie et plus habet de incentiuo
contrarii minus racione quo ad bona
minus Secundum hoc videri potest ad ob
iecta que fieri possent sicut distinc
cionem eius quod est pluribus modis
peccare et magis peccare contingit
duobus modis vel quo maiori causa
vel quia minus habet excusacionis
Magis quo peccant claustrales quod
minus habent excusacionis et plus de
eo unde plus quam seculares quia
pluribus modis Ideo claustrales
quamuis peccant quo ad hoc quod licet bonum personis
statum sit de inani gloria magis vero
peccant seculares quia bonum contra habet

maius de quo potest magis vere
gloriari et patet veritas premissorum
Jtem prefate noli maledicta
referre / Post iniurias ua-
menisse malorum est dure
sunt sed plis precipue lux
prefate etc sunt simulque apostoli ad Ro. xv
quecumque enim scripta sunt ad nostram
doctrinam scripta sunt etc. quapropter legitur
Exo. ix c. Quod inter ceteras plagas quas
deus immisit pharaoni fuit sexta pla-
ga et hec valde crudelis fuit et se-
uissima. Scribitur precepit deus moysi
et aaron quod ipse moyses manu tol-
lens de camino plenas reciperet et
pulueres illos in celum coram pharaone
spargere debet dicens. sitque puluis super
omnem terram egypti. Erunt enim in hominibus
et in iumentis ulcera et vesice tur-
gentes in vniuersa terra egypti / tu-
lerunt ergo cinerem de camino et steterunt
coram pharaone et sparsit moyses in
celum. factumque est sicut ulcera vesicarum
turgentium in hominibus et iumentis ut
poterant malefici stare coram moyse
propter ulcera que in illis erant et in omni
terra egypti etc. / Nota de x plagis
egiptiorum / Prima plaga fuit aqua
in sanguinem conversa / Secunda rane que
ebullierunt super terram / Tercia sinifex
in qua defecerunt magi / Quarta
musca omnis generis / Quinta mors
animalium / Sexta vesice turgentes ut hic
Septima grando / Octaua locuste
Nona tenebre / Decima mors primo-
genitorum. De predictis omnibus habetur
in. c. viii. ix. & item [illegible] egiptiorum
Moraliter per hanc plagam hominibus
que de fornace processit [illegible]
num et discordias seminantium desi-
gnat, qui velut huius fornacis suffi-
catorum dyabolicarum lites atque discor-
dias inter fideles student suscitare

Quod est contra sapientem dicentem Ecci.
xix Ne iteres verbum durum et
nequam et non minoraberis /
Illius ignis fornacis sunt detracto-
lingue que ad odium vel rancorem
talis peccatores incitare conantur
de quibus Eccli. xxviii Susurro
et bilinguis maledictus / multos
enim turbauit pacem habentes / Similiter
vel cineres huius fornacis dyabolice
per illud parabolice sunt signa ran-
coris et odii in facie proximi
cum dicit propter fictam et occultam ma-
ledictorum recordatione qui cineres
remanet aliquibus in delicto reliquie
in malitia de nouo mete et vesice
in mentis turbare per lite predictis
exardeant seu inflammatis ad
sursum ut fiant candelas ad proprias
et de gente in gentem dispergant
et apparant iuxta illud Ecci. xxviii
Cum lingua tertia multos commouit
et dispersit illos de gente in gentem
Nota quod nullus tamquam ad pacem
et concordiam prefate redimi potest
nisi quod toto abluisset iniurias
et remouerit offensam. Ad tale
respondetur hystoria legitur enim quod
tempore paganorum erat Rome quoddam
templum quod constructum fuit in honore
dei concordie in quo templo stabat
deus concordie respiciens medium undique
quod omnia alia ydola diis [illegible]
stabat ad portam templi et istud
ydolum scilicet dei concordie stabat
verso vultu ad parietem sinistrum
templi et scabellos voluebat ad
parietem sinistrum in muro contra
faciem suam cinis erat scriptum
hoc verbum. Iniuriam et videbat contra
verbum ante deum lege et contemplari
per tempus vel cum in muro erat
scriptum aliud verbum scilicet iniuria ad
dimittendum ut est dictum quod nullus

Rate vdua patescit ad pacem et
concordiam nisi postponant iniurias
sibi factas et remittantur. Swetonius
accepimus quod Julii Cesaris de quo
legitur quod nullus erat felicius obli
viscens iniurias sibi factas. Non
... quod si pax perfecta esse debet
opportet quod primo sit in corde et
postea per signa demonstretur. Quotiens
videt in libro de naturis animalium re
citatur quod pulli yrundinum habent
in ventre lapidem preciosum qui celido
nia nominatur, qui a celo sit datus
sed non omnes pulli habent lapidem
sed solum illi qui mutuo sibi ro
stra coniungunt quod signum pacis esse
videtur indicare. Sic Moralizator in
proposito celidonia nominatur pax que
a solo deo datur Joh. xiiii. Pacem
meam do vobis, sed hec non nisi
in cordibus eorum qui pacis signa
sibi mutuo ostendunt valet reperiri.
Vt ergo filii vere pacis dici valeamus
ad consilium Job nos attendere
oportet: inquirite pacem et persequimini
eam. Attendens igitur autor quod hec
sapiencie auditorum magis non decet
nec eos qui in inimicicia ad amiciciam
sunt reducti offensiones et iniurias
hactenus factas aliqualiter ad memoriam
reducere, tum hec vel hora
insonuit sapiencia fieri non debere
iuxta beati Jacobi [illegible] dicentis
que desursum est sapiencia pacifica est et
benigna. Et tanto hec sine [illegible]
probet ab omnibus et magis [illegible]
sapientibus auditoribus fore penitus absti
nendum dum dicit: Litis preterite,
id est quod velit autor tunere si cum
aliquo litem [illegible] vel discordiam
habueris, noli ad memoriam revocare.
[illegible] quia cum concessisti animum
anima ut ait Tull. Nichil est
turpius quam cum illo bellum gerere
cum quo familiariter vixeris. Magnum
est cum inter discordes pacem confirmare
sed maius est reformatam sufficienter
conservare. Racione hac sententia
[illegible] de arte confirmatur dicente:
Non minor est virtus quam querere par
ta tueri. Ibi casus in hoc de [illegible] Na
[illegible] est [illegible] fortune et [illegible] morbus
Casus inest in illis tollitur arte ma
lum. Et hoc est quod autor intendit
dum dicit: Noli maledicta referre,
id est [illegible] dicere vel referre, id est verba ma
ledicta [illegible] litis, id est [illegible] contencionis
causa malorum est, id est ad malos pertinet
iracundia una, id est discordia peperit que
per iniurias multiplicatas [illegible]
dus. Non qualis [illegible] nec animus
memor maledicti [illegible] contrarium facit
hoc [illegible] ipsi lites suscitat.
Sapiens de tali [illegible] loquitur Salomon
[illegible] c. [illegible] suscitat lites
et [illegible] separat principes. Ad hec
[illegible] quod narrat Augustinus de Civitate
Dei de quodam pessimo homine qui
cupiens duos principes [illegible] pacatos
discordiam seminare, quidam hystoria
[illegible] narravit [illegible] que hy
storia inquit [illegible] propter
diligenciam [illegible] in fine. [illegible]
[illegible] et detestabile [illegible] fit inter
pacatos discordiam seminare. Unde
Salomon Proverbiorum vi dicit: Sex sunt
que odit dominus et septimum detestatur
anima eius, scilicet eum qui seminat
inter fratres discordiam. Cum vel tales
[illegible] dicunt [illegible]
iurgia et discordias seminantes qui
multiplicant per omnia. Sed qui dum [illegible]
[illegible] ab [illegible] corporibus
[illegible] cadunt [illegible] cum
malo [illegible] augent mala
omnia discordiam seminando [illegible]

tpre est om̄ iniciatiuum extinguitur
hec ille. Dicit quo brevissime tradit
Thomas 2a 2e q. xxxvij. d. et qui abs
sistit ex intencione dissentit a bono
divino et bono proximi in quo debet
consentire hoc est peccatum mortale ex suo
genere propter contrarietatem ad caritatem, licet
primi motus discordie sint peccata veni
alia propter imperfectionem actus. Secundo cum intencio
discordancium est ad aliquod bonum quod pertinet
ad honorem dei, vel utilitatem proximi
tamen unus existimat hoc esse bonum
alius autem habet opinionem contrariam non
est peccatum nisi huiusmodi discordia vel er
ror circa ea que sunt de necessitate
salutis, vel si pertinacia indebite adhi
beatur. Ex quo patet quod discordia
quandoque est cum peccato unius tantum quandoque est
cum peccato. utriusque puta cum uterque dissentit
a bono alterius, diligit bonum proprium
De maledictis xxiiijor vicijs lingue
ac eciam seminatorem discordie require
B in xxiiij parte precepto Maledictus
ne esto etc. de lingwe et dissensionem
seminatorem vide in tercio parte precepto
metuo deum prima, et ibi plenissime
de ista. Sed autem hic definit supplementa
ibidem.

Tere quesitis modice, tu supplex
fundat, labitur exiguo quod
partum est tempore longo. Diversi
pars sic partis preceptum dicte
quesitis etc. Autor in primo precepto au
ditorem vel sapientem intendit inducere ut
tamen in conspectum eius et in omnibus agendis
mensuram modum et ordinem sciat servare
et tenere ut sine modo et ordine quicquam
debet agere quia que ordinata sunt ad
suam laudem et honoris tendunt ut quod
dicit in suo primo de consolacione Boecius
vera quod preceptum via etiam ordine desunt
lectos non habet exitus. Et Augustinus in libro
Confessionum Perordinata in sesta sunt

ordinata non quiescunt. De modo
vero dicit in libro de doctrina xiana
et modus in verbis vas est discretio sua
et modus in verbis nos facit esse bonos
De mensura quoque alibi dicit Quantum ad
omne quod est mensuram pone, quod est
sine mensura deficit omne quod est
res sine mensura vix durat [...]ra
cura et Seneca Continencia non si
diligis ... superflua et nocua
desideria tua constringe. Considera tecum
quantum natura poscat non quantum cupi
ditas expectat, separate ... ut
delicios ... que deus clarum tibi
dignatus est, ita ut velis modum
abstineas, ne avaritie nimium in
... sed medium semper in omnibus
tenens super illud Medium tenere
beati et hoc est quod hic autor
intendit cum dicit Cum supertus
i. [...] vel facultas habundat
tibi dicte quesitis modice. i. tempe
rate ut non sis in dando prodigus
nec in retinendo avarus ut dicitur illa
vitas ista non minas, quia illud
quod est partum i. longo tempore acquisitum
hoc vult dicere quantum magnum
sursum in retinendo labitur i. deficit
exiguo tempore videlicet si fueris prodigus
in dando vel eciam in expendendo, tamen
dicta et grandat ... Cum apostolo
... dicit ... vitu longo
tempore brevius habet consumpsit. dicit glo
usque ad maxime quinque virtutes
x. q. iij. sunt retal. Super corporalis
istorum metrorum non expedit hic in
... quia sententia earum ... et ...
tis habeas satis ad plenum B in pri
ma parte ... precepto xxxiij. Nec in
... parte eadem precepto xxxiij
Consilia potius etc. Pro premissorum
intelligencia ... puto magis in
... quoniam ...

Dubitatur cum prodigalitas sit vicium et videtur quod non, quia prodigalitas aut est capitale vicium aut aliquid reducitur. Si est capitale ergo adiungi- tur octo capitalia, et Gregorius dicit quod sunt tantum vij. Si aliquid reducitur queritur ad quid, sicut avaricia dando et nichil dando nec ad aliud multo magis ut videtur. Item que est racio non ponitur vicium capitale sicut avaricia ad quod dicendum quod non est corrupta que inclinat ad peccatum, quia corrupta est non inclinat ad dandum omnia que prodigalitas facit, ut ibi ponat finem, sed ulterius, ut saluet laudetur ipse, cum dat nichil ut bo- noretur, ut dicior fiat. Et ideo prodi- galitas cum sit ad aliud reducibilis non debet poni capitale, unde cum redu- citur ad ypocrisim, unde ad inane gloriam et quod in avaricia sive cupiditatem. Licet cum contrario actus opponuntur avaricia et prodiga- litas non tamen aliquid commune ad sic similibus cum est concupiscencia rei temporalis concupiscencia autem est quo indigencia, sicut dicit Linconiensis. Indigencia est concupiscencie principium, racio autem quare quod avaricia ponitur capitale sicut non prodigalitas est quia corrupta natura magis inclinat ad conplectum sui quam ad sufficienciam, quantum ad alterius commendacionem. Avaricia cum est ad retinendum sibi, prodigalitas autem ad dandum alteri, quod non est dandum, unde cum peyores contrarie contrarios in avarum cum prodigus vide supra in prima parte metrica rex precepto. Re- tibi quid desit. Et in principio

Insipiens esto cum tempus postulat aut res. Stulticiam simulare loco summa prudencia est. Diversum sensum hic facit precepto. Insipiens esto re- licet sensum hic parabili sensu

in effectus nec sapiens dicatur cum vera sapiencia sit simulacione diminuatur nullo- tamen pro loco et tempore prudens insipienciam vel stulticiam simulare potest et debet, nec cum talis insipiencia vel stulticia, prudencia summa potest reputari. Ad hunc conver- dat cum versus pre partis metrice precepto temporibus modus est. Ad cuius precepti cum ducia est sciendum quod Ysydorus libro x° ethi- mologiarum inter insipientem stultum et fatuum diferenciam assignat dicens. Insipiens cuius contrarius est sapiens, ac quod est sine sapore discrecionis et sensus tamen, unde videtur esse insipiencia cum stulticia, licet cum diversa sint nomina tamen ad unum finem tendunt, proprie autem aliquis videtur esse stultus quod pauit defectum in sensu interiori que attendit. Sicut sensus altissima et caupita. Unde si de- ficiat in interiori vel ad mediam non esset vocatur stultus. Lucaulens et si quod homo sit disposicione naturali pravus in amentibus non est peccatum. Si autem hoc contingat ex eo quod homo in vigit similis in rebus terrenis ex quo reddat cum sensus ineptum ad divina percipienda sicut illud in ad Corinthios ij. Prudens hoc spiritus stultorum perdet eos. Hoc est stulti ut peccato lucaulent meritur. Unde dicitur stultus qui stolidus vel dicitur stultus qui stupidus, quia saluti ad omnia que videt et audit stupet, nec loqui nec videre scit, eo quod stulticia ebetudinem cordis et obtusionem sensuum importat fatuus vero a fando quia sic fando et loquendo suam fatuitatem manifestat eo quod fatuitas importat spiritualis sensus privacionem. Hanc dicentes applicat Thomas secunda secunde questione xlvi et cum vide potes ibidem. De tali insipiencia stulticia seu ac fa- tuitate non intelligit hic auctor sed de quadam ficta vel apparenti qua aliquis pro loco et tempore sapiens et prudens simulat ut malum

aliquod vel periculum sive corporale sit
sive spirituale valeat evitare et in
tali casu stulticiam simulare summa est
prudencia ut auctor noster docet di-
cens Insipiens esto etc. cum velit fu-
mere Esto insipiens id est sine appa-
rencia sapiencia ad tempus postulat id est exi-
git aut res id est utilitas vel oportunitas
vel id est materia, quia summa prudencia
id est magna sapiencia est simulare id est finge-
re stulticiam loco id est apto loco et tempore
aliquando cum se stultum viderit [illegible],
prudencia que providencia dicitur id est providus
id est a longe videns, quia a longe provi-
det que futura sunt. Propinquissima
intelligencia ac eius observancia est [illegible]
secundum quadruplex simulacio in sacris
reperitur Canonibus, due quarum sunt
vitande quia male et prave et alie
due imitande sunt et sequende quia
bone et necessarie. Prima est viciosa
et hec est fugienda, hec enim probatur
autem in Canone Caveat xxii q. ii.
Caveat inquit ipse Ambrosius fratres men-
dacium, quia omnes qui amant menda-
cium filii sunt dyaboli. non solum in fictis
verbis sed eciam in simulatis operibus men-
dacium est. Mendacium namque est aliud
dicere et opera contraria non facere. Secunda
simulacio est detestabilis et prava et hec
est penitus fugienda et abicienda de hac
habetur in Canone officium xxii q. ii.
Ubi dicit Iulius papa Officium nostre con-
sideracionis non est opus dissimulare
ea scilicet que corrigi possunt salva
pace et sine scandalo, alias facimus
ut in di. decimas. Tercia est discreta
et virtuosa hec autem sequenda ut in
Canone [illegible]. xxii q. iii
quarta est laudabilis et propria et hec
est imitanda. Prima autem declaracione est
[illegible] sciendum quod diversi diversas stulticias
ex diversis causis diversis temporibus atque locis
simulaverunt ut eorum scripture exempla

aliquando ut evitaret imminentem offen-
sam, quam evitare minime potuisset
nisi stulticiam simulasset, ut de
Ulixe qui stultum se simulando sale
seminat volens ad obsidionem troye
venire etc. aliquando ut evitaret va-
nam gloriam. Unde quidam senex in
spelunca latens multis rogatus pre-
cibus a quodam sibi iniuste orare
vel [illegible] super filium suum demoni-
acum vel [illegible] ei [illegible]
qui sciebant eum esse sanctum, Ecce
videns ille senex expoliavit se
et cepit nudus lavare vestimenta
sua in flumine. Quod ille qui duxerat
eum dixit [illegible] senex
[illegible] perdidit [illegible], et veniens ad
senem quesivit, quare hoc fecisset
quia omnes dicebant demonium habet
iste senex, cui ait, et ego volebam
hoc audire, aliquando ut occultaret
notitiam persone ut patet de rege
David qui simulavit se insanum
et furiosum ut cognosceretur ab achis
rege geth sicut in i. regum xxi. declarat
hystoria, qui quidem David volens
effugere manus achis regis finxit
se stultum et collidebatur inter manus
eorum et impingebat in hostia
pallacii et fluebant salive in
barbam eius, quem videns rex
achis expulit eum a se dicens
numquid desunt nobis furiosi etc.
et sic propter talem simulacionem, quia
finxit se stultum manus regis inimici
sui capitalis evasit. David iste postea
fuit a deo dilectus et electus in regem
israhel, aliquando vero ut vindicaret
divinam offensam, quam vindicare non
potuissent nisi stulticiam simulassent
sicut patet de Iehu rege israhel
qui simulat se facere [illegible]
[illegible] Baal [illegible]

Raal aggravare valet quos preta
ppblate volebat investire ut in
ff dolat hystoria, que quidem tristisque
p^ccedit tetat^r in Cariae Villarum xx
v. q. v. De hac aut vide B in pa
pte vicesima precepto decimo cuius summa
versus xcl in pa. q. in principio Ita
est quo vincendum si iusti homines
aliqua simulant & tempore et loco ad
suam et aliorum salutem. Cum hoc
ad significavit ordinavit dominus & salvator
noster Christus non habens peccatum nec
carnis peccatum a dyabolo peti auctores
nos in se a. pse et cuius fidem
divinam instituta cooperuit dicit glo.
ut scilicet falleret hominum generis
inimicum. Et hoc est quod apostolus I ad
Cor. ii. Nisi immo cognovisset dicit dicit
si dyabolus eum filium dei scivisset
nunquam eum a iudeis crucifigi passus
fuisset. De ista vide lucas sup
in hac pte xxiii precepto caveas
sicuti vero esse placitum xcl in quo
verum de ceteris Christi incarnationis et
humani generis redemptionis. Tal de
tali sic pya et laudabili simulatione
autor procul dubio intelligit dum
dicit Stulticia simulare loco xcl
Ero premissorum intelligencia magis
in speciali est de infrascriptis tribus
casibus cavendum vel inbesti^gandum
Et primo utrum in bello iusto li
citum sit uti simulacionibus insi
diosis ut simulare fugam vel timorem
vel audaciam vel aliquid simile
Breuissime hunc casum vide tantum
Alex. hia sic. q. p^l. d. ch. insidiose
simulaciones ordinantur fallendum
hostes potest autem aliquis ex dicto
vel facto alterius duplicater falli Primo
ex eo quod dicitur ei falsum vel non servat
promissum et istud semper est illicitum
et per hos modos nullus debet falle
hostes Sunt enim quedam iura bellorum
et federa et inter ipsos observanda ut
dicit Ambrosius in libro de officiis. Secundo potest
aliquis falli ex dicto vel facto nostro
quia propositum nostrum vel intellectum nostrum
non aperimus. Hoc autem semper facere non te
nemur quia in doctrina sacra multa occu
ltantur maxime in fidelibus ne irrideant
iuxta illud Math. x. Nolite sanctum
dare canibus. Unde multo magis sunt
occultanda ea que parantur ad pugnandum
inimicos. Unde inter cetera documenta
rei militaris que ponit Frontinus in
libro i^o stratagematon frequens et est
capitulum de consiliis occultandis. In v^o
libro sunt speciales de insidiis et est
circa c. xcl. Et talis occultacio pertinet
ad rationem insidiarum quibus licitum
est uti in bellis iustis, nec proprie tales
insidie vocantur fraudes, nec iusticie
repugnant nec ordinate voluntati.
Esset enim inordinata voluntas
si vellet nichil sibi ab aliis occul
tari. Et patet veritas casus. De hac
questione vide B in sua xxxviii pte &
pr. qui incipit decimo et ultimo
dupliciter quod oppositis nobilibus pulchri
particulis in tua questione et quod ibi
deficit hic suppletum. De secundo casu
utrum simulare se amicum alicuius sit
grave peccatum vide B in pte ysaya
xxi^o precepto Saluta libenter.
De tercio casu scilicet utrum omnis simulatio
sit mortale peccatum vide B in prima
pte vicesima precepto decimo cuius
simulat versus ultima questione

Homines fugito simul et vinum
viciorum vitare cavere
nec sunt omnia fame
Circa hunc textum sic procedendum
Homines fugito xcl. Sunt tria
corpalia bona homini a deo

27. ex levis corpale

Vita
Fama
Divicie

clergia specialiter ad quorum instruccionem
intendimus per vitas honestas fama
vestra locum habet. Primo quidem comparative
bonum est vita. Secundum est fama. Ter-
cia possessio rerum temporalium. Sed inter
res temporales post vitam fama precio-
sior esse videtur. Unde per eius de-
fectum homo impeditur a multis bene
agendis et ideo ad conservacionem fame
conari debemus honeste vivere. Et
hoc est quod dicitur Ecclesiastici xli Curam
habe de bono nomine. Hoc enim magis
permanebit tibi quam mille thesauri
magni et preciosi. Attendens quam autem
quod inter alia vicia que hominis famam
bonam tollere ac eciam denigrare sunt
luxuria et avaricia. Pro tanto docere
sapiens auditorem per hoc suum propter
vicia antedicta docet cavere et fa-
mam bonam retinere, quod faciliter adim-
plere valebit, si consilio ipsius sapientis
voluerit adherere. Unde ipse sapiens
contra vicia prelibata auditori suo
duo prebet remedia. Et primo contra
luxuriam docet honestatem conservare
dicens illud Sapiencie vii Venerunt in
omnia bona pariter cum illa et in-
numerabilis honestas per manum illius.
Secundo contra avariciam docet esse liberalitatem
habere. Unde sapiens primo dicitur proposui
habere mecum adducere ad convivendum.
Propter primum docet luxuriam fugere dicens
dicat luxuriam fugito. Propter secundum
docet et instruit avariciam abiecere
abdicare cum subiungit Cum avaricie
... ciam littera de se est satis plana
ideo non indiget alia exposicione.
Propter maiorem intelligenciam ac eciam
abstinencia est dicere sciendum quod inter
cetera mortalia vicia luxurie viciam
peccatum est detestandum tamen quod est quia
usus venereorum sit substancia naturaliter
quia per eorum commixtionem natura generatur
et crescit corporaliter ut natura ad

regulacionem ipsius usus intenditur
bono et ordine rerum; quando si
in hoc bonum rerum deficiat, ubi
ille tanto magis communis et universaliter
erit in ordine, quanto peius impe-
ditur et offenditur. Maius bonum
manifestum autem est quod per Aristotelem passus
luxurie talis usus venereus in-
ordinatus efficitur, et per consequens luxuria
per se est peccatum. Ad cuius noticiam per-
fectiorem adducendam est in peccatum
luxurie sunt diversitates omnes species
maiori vel minori malicia aggra-
vatur. Nam est quedam civitas
que attenditur ex luxurioso incestu
ut qui coit cum personis affinitate
iunctis, hoc supponendo scelus tanto
est gravius, quanto gradus sanguinis
magis est propinquus. Alia est civi-
tas que per stuprum acquiritur quod
in virginibus defloracione committi-
tur sub parentum custodia vel destinali
regula permanent. Ecclesiastici xlii Super filiam luxuriosam
firma custodiam, ne quando faciat
te in obprobrium inimicis venire.
Alia est civitas luxuriosi adul-
terantis, quo alieno thoro iniuri-
atur. Levitici xx quod dicitur de muliere:
Si mechatus fuerit cum uxore
alterius et adulterium perpetraverit
cum uxore proximi sui morte mo-
riantur ambo, sanguis eorum
sit super eos. Item alia est civi-
tas fornicacionis simplicis que
inter solutum et solutam
ex qua nascitur prindrow filio na-
turales, et talis fornicacionis genera-
bitur parentes qui ex debito naturali
tenentur filiis victum providere. Nam
de iure civili in casibus multis
isti filii naturales per subsequentem ...

preficiantur et eciam de iure laycos et
ad honores et gradus ecclesiasticos
non ascendunt, nisi benediccione dei
sponsacionis accedat. Apostolus quod
scribitur Thobie iiii° attende tibi
ab omni fornicacione et preter uxorem
tuam non paciaris unquam puta vel-
contractos audientes ex luxuria pre-
dentes. Exsior eciam bruto luxurie multa
mala insurgunt vnde quot enumerantur
viii vicia ut dicit Gregorius xxxi moralium
que vocantur filie eius videlicet cecitas
mentis, quia sicut cingit in ope-
luxurioso cecitas tota racio absorbetur
Inconsideracio scilicet mortis et infer-
Inconstancia scilicet ad cogitandum et consi-
derandum istud nunc illud, precipitacio sive
inhonoracio sui, scilicet quia quis precipi-
tanter currit ad peccandum exponens
se periculo mortis propter luxuriam complendam
quia morbus quilibet datus se ipsum
inhonorandum precipitat et statum
cum bonorum suorum annichilacio consumit
ex quibus habet se et suos nutrire
conformiter Apostolus dicit plerique in mea
libus suis, que castigandus
vocantur ex quo nimis vitis voluptu-
ose in vacat sunt corpus et statum
sua maculentur. Et in suo modo de
Consolacione Boecius eciam ait de volup-
tatibus corporis loquens, cuius appeti-
cio quedam plena est sancitas [illegible]
vero penitencia. quantos ille morbos
quam intollerabiles dolores quasi
quedam nequicie fructum solent affer-
re corporibus. De hoc vero et de multiplici
eius malo et quantum sit infamie
vide in ii parte libri parte [illegible] qui
incipit [illegible] ex [illegible] vallibus et
timor sui sicut ex quibus desiderit lon-
gam vitam adhuc ut compleat vo-
luntatem suam [illegible] fit

quia deus abstrahit se ab eis et
pariter eos qui sequuntur corporis delicias
ad quas declinat superbia et luxuria
defectus prius secundum sed appetitus diu-
ciarum sanitatis fortitudinis et longe-
vitque luxuriosus fuit sibi consequitur
horror vel desperacio futuri que est di-
ffidencia venie vel glorie consequende
et hec filia luxurie consummate. Sed lu-
xuriosus vellet de vite preteritis filiarum
plenius prosequi. De ipsis vero aliis
racio consignari videlicet quod cum infe-
riores potencie seu vires vehementer affi-
ciuntur ad aliquam rem tunc superiores
vires impediuntur et deordinantur in ac-
tibus suis. unde cum per luxuriam vires
inferiores sensitive maxime afficiuntur circa
delectabilia tactus propter vehemenciam de-
lectacionis, ideo per luxuriam maxime
deordinantur vires superiores scilicet racio
et voluntas in actibus suis. Et sicut
nunc de ordinacione est nimis [illegible]
qui dicuntur oriri de luxuria et ideo
ulterius est sciendum ex racione habet iiii
actus circa agenda, que deordinantur
per luxuriam. Primus est cognoscere aliquem
finem ut bonum appetendum. hic actus
impeditur per luxuriam iuxta illud Danielis xiii
Species decepit te et concupiscencia subvertit
cor tuum et quantum ad hoc ponitur cecitas
mentis. Secundus autem actus racionis est
consilium de hiis que sunt agenda propter
finem et hic actus impeditur per concu-
piscenciam luxurie. Unde Terencius dicit
de amore libidinoso ex res que in se
nec consilium nec modum habet ullum eam
consilio regere non potes, et quantum ad hoc
ponitur precipitacio que dicit subtraccionem
consilii. Tercius autem est iudicium de agendis
et hic impeditur per luxuriam. Dicitur enim
Danielis xiii de senibus luxuriosis ex avertentes

Nota
quatuor actus racionis
1
2
3

Inquinat mentem, dat tum pabula spiritui
Dat eos infatuat, ... amicabilis quinta pars mea

sensum suum et non recordacionem iudiciorum
iusticie. Et quantum ad hoc ponitur incon-
sideracio. Tercia filia luxurie. Tercius vero
actus est preceptum de agendis, qui impe-
ditur per luxuriam, inquantum scilicet concupis-
cencia ... impedit ne exequatur
id quod decrevit esse faciendum, et quantum
ad hoc ponitur inconstancia. Unde Terencius dicit
se recessurum ab amica dixerat. Thais
una falsa lacrimula restinguet te. Ex
parte autem voluntatis duplex consequitur
actus inordinatus. Unus est appetitus
finis, et quantum ad hoc ponitur sui
amor scilicet, quantum ad delectacionem quam
inordinate appetit, ad quem inordinatum
amorem sui sequitur odium dei, cum fa-
cio illud quod deus odit, et quod prohibet
fieri. Alius autem actus voluntatis est
appetitus eorum que sunt ad finem, et
quantum ad hoc ponitur affectus presentis
seculi, quia dum nimis carnalibus
detinetur delectacionibus non curat venire
ad spirituales, sed fastidit eas. ...
filio capti lumine carnali insipiencie ...
... sunt, ablata ... dulcedine
passionis carnalis, quia sub precepto
ad ... boni ... preconie ...
concluditur. Apostolus quod dicit ... super ...
Mulier est amicicie inimica, desiderabilis
calamitas, mali natura, boni colore
depicta. Et ... dicit Augustinus in
quadam epistola: O ... mundi, non
est requies, ubi cum quietis vita
bona quievit in regione mortis, et
... veniat ... adducat Sapi-
en[cia] tria mala pessima, que nos
docent luxuriam penitus evitare. Primum
est quod privat honorem habitum. Unde
primo spiritualis, Prov. vi: Qui autem ad-
ulter est propter cordis inopiam, perdit
animam suam. Secundo corporalis vite. Unde
dicitur secundo Regum xiii: Interfectus est Amon

qui violavit Thamar. Tercio privat
pecunie. Prov. xxix: Qui autem
nutrit scorta perdet substanciam. Quartum
dampnum est quia frangit animi
fidelis ... Unde qui hic ...
laborant, nullatenus fiunt fideles.
Unde Prov. vi dicitur: et ... accendit
... fidelem, fiunt muliere ad
hoc ut ei tollat ... honorem
suum. Tercium dampnum est quia homo
ponit veneni in statum servitutis
et miserie, quia facit spiritum servum
eius qui debet sibi naturaliter servire,
scilicet sui corporis, ac eciam servituti
mulieris reducit, quod est super omnia
miseriam. Unde Tullius in Paradoxo
scribit: An ille mihi liber videtur,
cui mulier imperat, cui leges
locat, ... est ... aliquid
est poscat, dandum est, minatur,
timescendum est, non ergo virum sed
nequissimum servum vel si in amplis-
sima natus sit ... appellandum
puto. Unde quidam sapiens ...
Mala que ... veniunt ...
... sibi ... dicuntur ...
ex sapiencie ... ...
Offendasque deum, de tempore labe reddendo
Simmones bonos ... et corde
... vitam studium ... huic predo
De ... quod ... et quod sepe
ad mortem perducit. Unde ... parte
... ... medu-
... in sua ... ... medium
et ibi require si placet. De periculosa
mencium ... et ...
Unde ... parte ... precepto
... ... fuge. Ad totum
illud preceptum bone consideracionis
... qui a laqueis
et eorum fraudibus ... valeant precaue-

Nota quod dicit Galienus quod plus
debilitat modica emissio seminis
quam si quadragesies tantum de sanguine
funderetur, unde qui multum coeunt
coloracionem perdunt sive palidi fiunt
et cito senescunt et debiles fiunt
Pro premissorum intelligencia magis
in speciali de ista septem dubitabilibus
est querendum vel ad videndum
Et primo queritur quare non sit tam
quare luxuriosi de actu venereo
numquam saciari possunt, vel ad con
trarium. Huic questioni quadruplex potest
assignari causa. Prima moralis assi
gnatur et est quia luxuriosi semper in
venereis actu vellent delectari, cum
ista delectacio ad opus generacionis
ordinetur ut supra habitum est, vellent
semper tamen delectari si nature possibili
tas adesset, sed plerumque homines
non stant post primam delectacionem
propterea se ymo abhominantur
et eos penitet etc., et hoc apparet de
dicacione sperme sue que valde
contristat et timidum debilemque facit
Unde dispendium talis eos vexat, si
eos invitat delectacio, etc. semper sunt
in horribili agonia, numquam ergo lu
xuriosi possunt esse contenti. Se
cunda luxuriosa est deo et hominibus
odiosa que sibi finem habet et
numquam potest. Tercia racio quia actus
delectabilissimus actus veneris nulla medi
cina delectacionem corrumpit, ideo
cum contentari potest nisi in actu
veneris perfectissime. Quarta racio est
quia ponunt finem in hiis que sunt
generi suo brutali. Alia racio est
quia talis delectacio corrumpit virtutem
unde ad bonitatis officium pertinet

ut homines a delectacionibus abstineant
cum virtus sit que bonum facit habentem
et opus eius bonum reddit, et cum
gaudium non oriatur nisi ex causa
virtuosa ita scilicet quod nullus potest perfecte
gaudere nisi in actu virtutis Sexta
quia peccator est in actuali vel habituali
historia, in lectura aut aliquo movetur
tamen et methaphorica et apparenti
sed non consistenti. Secundo queritur utrum
vicium luxurie sit maius omnium
peccatorum. Brevissime huic questioni
videri potest, quod vicium luxurie a
sanctis maius dicitur quadruplici de
causa. Prima racione blandimenti ardoris
qui est in peccato sicut quod eo
pulsatur corpus, et hoc accipitur
illa glossa. Item ad Corinthios vii que dicit
quod ardor libidinis, quo ut nullus
maior est, voluptas corporis animum
suum tenet. Secunda est racione qualitatis
et sic hoc intelligitur textus Ysidori
quia magis per luxuriam tamen humanum
genus subditur dyabolo quam per aliquod
aliud. Unde istud peccatum vocatur sa
gena dyaboli. Abacuk primo et Genesis vi°
Unde sicut in sagena magni et plures
pisces capiuntur, ita et isto peccato plurimi
et magni detinentur. Iuxta illud poete
Non est qui se abscondat a calore eius
Tercia racione feditatis, quod fedius est
inter omnia alia peccata, et minorem
feditatem ex quanto ad fetum reddit
in homine. Apostolus dicit. Item hoc
peccatum est minoris culpe et maioris
infamie in hoc et facit ad ...
Ubi notandum quod istud vicium est fugiendum
et odiendum specialiter propter quatuor, quia
diabolo valde fetet et displicet, hominibus
valde placet, deo est contumeliosum, proximo
iniuriosum et subiecto nocivum.

Dimissis quod omnibus aliis durum est
de primo scilicet quod istud vitium aliis vilius
fetet quod tale exemplum probatur. In vitis
patrum legitur de quodam monacho qui ad
aspectum mulierum luxurie ardens ob
temptationem. Item de huius peccato in eodem libro
et aliud exemplum dominatur. Legitur ibidem
quod quidam sanctus pater quendam infantulum
in silva nutriebat qui ad infirmitatem
ad annos pubertatis devenisset valde
spiritu fornicationis vexabatur volens
ad seculum causa libidinis redire et
hoc cum senex vir multum doluit, et cum
per duos annos in illa temptatione blandi-
mentis exhortationibus eundem ad ultimum
dixit quod nullo modo sustinere poterat, dixit
eidem vir sanctus: vade ergo et dic quod
et in memoriam patris salvari, arripiet
iuvenis tunc dixit vir sanctus unum
de quo peto, quod antequam ad seculum redeas
quod prius ad fontem qui est in silva
accedas et ibidem xl dies ieiunando deum
rogans deum ut tibi bonum bona
elargiri dignetur. Hoc est magnum dei
donum cum [illegible] solitum.
Mulieris bone vitae visus sum. accipe de
paene quod voles. acquievit iuvenis.
Cum autem per septem dies ieiunasset dum
in ordine persisteret magnum sensit fetorem
qui ad spatium duarum horarum continue
tamen vix tollerare valebat. Et ecce
quedam mulier turpissima oculis leprosa
ac eciam scabiosa, ex qua fetor ille ex-
halabat apparuit iuveni dicens: Ubi es
amice per multum tempus te quesivi. multum
te diligo. super omnes te appeto. Cui
iuvenis: quid dicis tu turpissima
ac eciam feditatis intollerabilis induta.
Inquit illa: te volo. te cupio quia te diu
[illegible] multum te petivi multum te quesivi
volo quod dormire debeas mecum. statim
iuvenis cepit in eius fame fugere
absit a me ut dormiam tecum cum
tam sordida atque turpis. Ad quid
inquit illa omnes eos tu prius
vocabis nisi quod volueris. Audi-
illa: ego sum peccatum luxurie. cum
sint duo anni quod cepi te quoque
exercere tam primo carnis temptacionem
sensisti. Inquit ille: si scivissem
quod peccatum luxurie ita fetidum esset
ac eciam abhominabile numquam ad mundum
reverti voluissem. Ab illa hora
volo libenter, reversus ad virum
sanctum huius visionem enarravit.
Audiens vir sanctus cum gaudio: Si
usque xl dies complevisses maiora
tibi revelata fuissent. Et iuvenis
deo famulans in religione permansit.
Quarta, septima racio quare maius
peccatum dicatur est propter rationem duplicis
temptationis. hostis scilicet et carnis
non sic est in peccatis spiritualibus
sed duplex temptatio et ita tamen prius
posset esse in peccato gule, non
tamen est ita vehemens. Sic ergo
istud peccatum dicitur quadruplicem
de causa assignata, dicitur tamen
istud peccatum et quod excedat alia
in istis condicionibus nisi simplicem
in genere et minor pena sit dignum
peccatis spiritualibus. In aqua tamen
spectat paret eciam unde excedat spiri-
tualia peccata, et sic patet veritas que-
stionis. Bonaventura eciam secundum
mentem vulgi. Circa quartum
est breviter attendendum quod xiii sunt
numero in Canone sunt hii
plurimi ubi dicit quod non possunt
[illegible] in [illegible] [illegible]

hominem infamat uniuersaliter indebite
diuicias retinendo. Ex textu de predicto
[illegible] contingit ipse Ambrosius dicens
dicendo ad iniuriam est si tu alieno
non uides [illegible] diligencius studeo.
O magis ambiciose inprudentius dic tu
qui [illegible] dicis, que est que quibus
recondere in terra unde detulisti
quod in hanc ingressus es lucem. Qui
de uentre matris exysti, quibus
queso facultatibus, quibus subsidiis
stipatus ingressus es. Et propterea
proprium nemo dicat, quod de omne plus
quam sufficit sumptum violenter ablatum est. Nunquid iniquus est deus
ut nobis non distribuat equaliter
vite subsidia, ut tu quidem esses
affluens et habundans, aliis vero
deesse ut egerent, an ideo magis
quia et tibi voluit benignitatis
sue experimenta conferre et alium
virtute sapiencie et paciencie coronare?
Tu vero susceptis dei muneribus
et in sinum tuum redactis nil putes
agere iniquum, si tot multorum vite
subsidia abstineas? Quis enim tam
iniustus tam auarus quam qui
multorum alimenta non in suum usum
sed in habundanciam et delicias facit?
Neque est minus crimen habenti tollere
quam cum possis et habundas indi-
gentibus denegare. Esurientium panis
est quem tu detines, nudorum indu-
mentum quod tu recludis; miserorum
redempcio et absolucio est pecunia
quam tu in terra defodis; tantorum ergo
te scias inuadere bona quantis posses
prestare quod uelis. Hec Ambrosius. Unde
Origenes in detestacionem auaricie dicit:
Nichil detestabilius, nichil peius [illegible] potest [illegible]

quam auaricia, quia in puteo receptacu-
tor eius tormenta torrencia patitur
in futuro eterna supplicia punietur. Sed
sicut Tantalus optime fuit quod metha-
forice in gestis romanorum declaratur. Unde
quod legitur in gestis historiis romanorum quod
cum quidam faceret unum [illegible] sudarium
tres lacrimas [illegible] dicitur scripsisse, quarum
prima hec verba continebat: Habui, quod
perdidi, primior. 2a hec verba continebat:
expendi, donaui, seruaui, leuaui. 3a
vero istorum comparacionem continebat: quod
seruaui hoc perdidi, et quod leuaui, id est reti-
nui, quod non habebam, modo primior.
De vicio igitur auaricie et cupiditatis
lacius scribitur in parte precedenti. Propter
hoc [illegible] noli compescere uel

Noli tu quedam referenti credere semper.
Exigua est tribuenda fides qui
multa loquuntur. Ponitur
octauum hic preceptum. Noli
tu quidem credere. Preceptum autem istud
pertinet ad virtutem prudencie, quod si
deceptus animi [illegible] credulitate re-
trahendum indicat. Et hec cum prudentis
est, ait Seneca, prius examinare consilia
et non cito facili credulitate ad fla-
gicia concurrere; credit leuis est
corde. Ecclesiastici xix. Seneca: nec cum tu
iniciat hominis incertam quam facile credis,
vide hinc verbi dissensiones, hinc
odia nascuntur in iusta, hinc sepe de
amicis inimici efficiuntur. Dicit credulos
et bilinguas autem lingua maligna
dissipat. Attendas quod auctor quod hic
precipit auditorum non debere viris fuis
referentibus esse credendum et eis fidem adhibere
[illegible] hec sunt propter quod multiloquos
nec dicit ipsum esse omnibus fide abiciendam.
Unde dicit: Noli tu quidem credere semper.
Vult auctor innuere quod non est omnibus
nova narrantibus fides leuiter adhibenda

nec eciam de recitacionibus fabularum vel
narracionibus earum seu sufflacionibus sinistrarum
opinionum multum est curandum. Certe
facili credulitate multas videmus aviculas
captivari laqueo, multosque pisces
hamo suspendi, et per multam credulitatem ad levitatem impulsum multos
homines in fraudem et periculum induci
vidimus, ut dicit Seneca. Facilitas animi
decepcionis solet esse periculum. Et in Ecclesiastico
xix[o] Noli omni spiritui credere, sed
probate spiritus si ex deo sunt. Et hoc
est quod intendit auctor dum dicit Noli
credere et fidem alieni adhibere. Cum rumores
assidue referunt quasi nova rumores
ut est dictum, contraria vel sinistras
opiniones inducencia, quia lingua
et pura vel que nulla est fides eius
bivenda qui loquitur multa et varia et
nullum fructum impertinencia. Dictum est
enim magniloquium sive multiloquium, quia
in multiloquio non est mendacium vel
peccatum, Proverbiorum x[o]. Ad hoc probandum seu
inducendum optime facit metaphora
quam Esopus recitat de lupo qui [illegible]
sit simile [illegible] porcellos
atque ipsum adiuvacit in partu vel
Esopica metaphora vult inferre quod non
credamus illis eorum qui ad male
loquendum seu agendum sunt assueti.
Unde dicitur Ecclesiastici: Non omni tuo amico
omnia credas [illegible] credit, set
est [illegible]. Ad huius [illegible]
intelligenciam et abbreviacionem [illegible]
in speciali est sciendum et quod [illegible]
[illegible] quibus multa de malis mala
verba referentur eorum dictis vel factis
suggestionibus non est credendum
nec eciam de facili fides adhibenda. Aliqui
enim ex hiis laudatores seu adulatores
existunt de quibus in 3a parte metrum
primum precepto Cum te aliquis laudat
Talibus enim quadruplici de causa

inducere est credendum. Consequenter in
ubi dicitur si placet. Alii sunt
2 susurratores et callidi de quibus in capitulo
xxvii[o] Qui simulat verbo etc.
Nec istis de facili credendum ad si
mulacionem suam in verbis subtilitati
congruentur etc. Alii vero sunt blan
3 dicatores de quibus eciam dicitur in parte
eadem precepto [illegible] Noli blandos
blandus etc. Nec istis eciam est de fa
cili credendum, quia blandiuntur alicui
et intencione alicuius lucri in se
querendi. Alii eciam sunt detractores
x et bilingues et maxime qui detractores
vitam et honorem nituntur corrumpere
[illegible] Canones detractores sunt [illegible]
qui [illegible] et aliorum [illegible]
[illegible] in Canone detractores
[illegible] est summa [illegible]
[illegible] detractio et [illegible]
homicide [illegible] Illud [illegible]
[illegible] Omnis qui detrahit fratri
suo homicida est. Istorum detractionibus
minime est credendum, ymmo contra
dicit canon non solum [illegible]
ille non solum reus dicitur qui
de aliquo profert sed eciam qui aure
cito [illegible] prebet. De talibus vide
eciam in tercia precepto [illegible]
[illegible] et ibi plenius
de hac materia. Alii insuper sunt hostes
7 vel mali ad iniuriam [illegible] vel
eciam istis est equaliter credendum
[illegible] Non
credas inimico tuo in eternum. De
istis eciam dicitur in 3a parte
precepto [illegible] diligenciam adhibere
[illegible] vacillat [illegible]
[illegible] Cui si ponis
[illegible]
[illegible]

Nota

put ibi sequitur tacta unde ibi et
alibi satis de materia de adulatoribus
vel est retrahendum. Et in secunda parte
q ix. qui incipit dixi vero quod velocis
blanditia. de materia tamen adulatoris
requirendum est in parte secunda Preceptorum
xx. vel tamen credendum Aliquis
tamen dubitare posset utrum preceptum
salutis non credens inimico repugnat precepto
consilio dicentis Diligite inimicos vestros
bene facite hiis qui oderunt vos Math.
v. hinc dubio videtur quod possumus
non credere inimico et hoc patet tamquam
tam cautela et tamen bene facere possumus
ei et hoc quidem ordo caritatis postu-
lat et requirit et sic non est contra
preceptum consilium preallegatum. Secundo vel
mel intelligentia incipit quo adimo-
valem intellectum est breviter sciendum
quod prima auctor dicit Fides christiana
est exigua eo quod multi multa loquuntur
Sciendum est quod si accipiatur hic multi
pro quantitate numerosa discreta potest
sic intelligi quod multi id est plures sunt
infideles et pagani quam fideles et
christiani qui tamen a deo omnes sunt voca-
liter quoniam omnibus sunt credenda veritate
Math. xxij pauci sunt electi et isti
electi intelliguntur fideles christiani quorum
fides quod multis argumentis validatur
vel est potentissime roboratur Et ipso si
deus multa scilicet infidelium multis
argumentis et rationabilibus et auctoribus
exigua et infima reputatur et ex
tanto bene dicit auctor quod christiana fides
christiana est exigua sicut verum est
Unde consequenter arguunt ipsi infideles
multi quod unusquisque in fide sua vel
lege sua salvari potest quoniam
credit eam esse bonam et deo pla-
centem hinc aliqui antiqui credi-

derunt quod cogitaverunt universaliter creaturas
tantam paucitatem esse salvandorum
si soli christiani salvarentur bonum deperiret
cum quare deus tantam creat multitudinem
cum viderat esse dampnandam Contra
hunc errorem est breviter dicendum non
esse mirum si pauci sunt salvandi
comparatione eorum qui sunt dampnandi
Sciendum cum quod de numero salvandorum
inde Gregorius et Augustinus talis assumitur
dicta Nam Gregorius sentire videtur quod tot
salvandi erunt quot in celo angeli remanserunt
Unde ait Gregorius super illud quibus
et angelis constat ad quod redigit tot
humani generis ascendunt quot contingit ibi
angelos remansisse secundum illud deuteronomi
xxxij alias lectura constituit terminos populorum
iuxta numerum angelorum dei Sed Augustinus
asserit quod tot sunt salvandi quot de celo
angeli ceciderunt Unde dicit quod superna
illa civitas mater dei suorum civium nu-
merositate non fraudabitur Vel uberiori
forte copia congregetur sed utrum hoc
verum sit nunc novit ille cui soli co-
gnitus est electorum numerus in superna
felicitate locandus. Alii cum videamus
ac vel experientia doceat quod vilium rerum est
maior et multitudo quam preciosorum Ut
ferri plura quam auri et argenti et
palee quam grani et stultorum quam sa-
pientum Ecclesiastes primo Stultorum infinitus
est numerus Et ideo pauci ad regendum
bonum perveniunt Unde perveniunt quod
mirum si pauci perveniunt Quod ex-
venerat nichil per multa non debuit non
bonum ut non illuc trahatur nimirum
Illi autem deum non amant qui tam
bona ad regnum celorum nesciunt Et eo non
sunt eos qui sunt intelligere Contra illos
loquitur Apostolus in ad Romanos xiiij dicens
unusquisque (?) et Augustinus in libro

Non al[iter]

in immunis est a pena. Ille enim igno-
rans potest a pena excusari qui
quod discit non invenit, illis autem ignoran-
tia non potuit qui habentes a quo di-
scerent operam non dederunt. sumptum
habetur illud in psalterio canone non omnis
xxxviii di. De quibus omnibus ex verbis
conclusione secunda et tercia valde
puto de tali ignorancia quemadmodum vel de
invincibili ut dictum ignorancia excusat
a peccato enim non. Hoc dico propter infide-
les qui sub ignorancie velamine se volunt
palliare et propter eorum illa maximam l. b.
qua dicitur quod ignorancia facti non iuris
excusat. Huius autem regule intencione
bene post ipsa sequitur Dicit ergo hec
inter ceteras bl. dicens cum dupliciter est
ignorancia quedam iuris quedam facti
Ignorancia iuris est quod aliquis nescit iu-
ris esse peccatum. Ignorancia facti est si nesciat
rem quam accipit esse alienam sed
suam putat. Ignorancia que iuris est
omnino invincibilis et involuntaria quia
scilicet aliquis sine culpa sua scire non
potest sicut in infantibus ut amentibus
et naturaliter et tunc excusat a toto
et eodem modo si aliquis de aliquo casu
dubitans consulit peritos a quibus tamen
non habuit quam veritas se habebat
excusatur propter ignoranciam talem nam in
se fecit quod potuit. Si vero in hanc
invincibilem incidit culpa sua tunc
aut hoc fuit propositum licitum ut si per
vigilias et abstinencias pervenit ad
demenciam et tunc excusatur a toto
tamen etiam si fuerit excessus peccatum de-
male fuit, aut fuit per opus illi-
citum et dicitur tunc quidam quod excu-
sat a tanto licet non a toto ex. li. di
Hec ipse. Contra autem dicitur quod peccatum
sequens excusat a toto licet etiam et
tote si nullum habet usum rationis et
hoc probatus et verius ut in canone

per q. s. c. se. Si vero ignorancia
iuris sit vincibilis et voluntaria
tunc si fuit affectata in nullo ex-
cusat a tanto sed non a toto
hec de ignorancia iuris. Si vero fuit
ignorancia facti, hec potest esse
duplex vel ignorancia vel est circa
agendi ita quod si sciret illam cir-
cumstanciam que retraheret in peccatum
non faceret et se fecisse dolet et
hec excusat a toto si tamen debita
diligencia premissa fuit, que si
premissa non fuit excusat solum
a tanto, vel ignorancia est con-
comitans actum scilicet quod etiam si
sciret circumstanciam peccati nichilominus faceret
et hec non excusat. Concordat per
omnia Petrus in scripto et Veyliis
doctor alio in prima secunde. Sic igitur ergo
in ex patet decimus questum salvo
semper meliori sentencia. Prima ratio contra
infideles qui contra deum presumpcionem
multa loquuntur et varia assumunt
dicentes. Sicut hoc autem deus qui per
tantam multitudinem hominum creavit
quam prescivit esse dampnandam,
mirari debent divinam bonitatem
eius que tante multitudini tot
et tanta contulit beneficia, cum
tamen previdit eos ingratos, inimicos
ac prosperitate hominum qui largitatem
bonorum omnium divinis eius impugnant
eandem inimicos in iusticia peccantibus
reddit quod meruerunt, nemo igitur
miretur de hoc quod ignis calefacit
vel sal illumine vel dei misericordia
beneficia bonis tribuit. Sic mi-
rari non debes si iusticia dei
eos qui rebelles deo sunt punit
tamquam. Sed aliquis si deus vellet
isti homines omnes boni sed nichil
valent ut quod volunt essent si

bonum nec infructuose si uelit nec impune Eccl xl. Ante hominem vita et mors quod placuerit dabitur ei de ma quo ad hanc partem vide satis plene in iii huius partis metrice proposito mitte archana etc de multiloquio in pt prima venia le vel morde require b in pt pte metra proposito proximi tercii tibi commissum etc

De potu potatus ignoscere tu tibi noli. Nam nullum crimen vini est sed culpa bibentis.

huius partis proposito ante potum potatus. In pn proposito auctor intendit unumquemque et precipue sapientem auditorem sobrietatem et parcitatem circa usum vini tenendam et rapiendam quia docet sapientia docet sobrietatem sapientem vini sed vitium ebrietatis et sobrietatem sapientiam docet et misericordiam et veritatem quibus utilius nil est hominibus et hoc facit cum dicit ante potum potatus etc quasi velit summe quod qui per superfluitatem et ebrietatem peccat sepius culpare debet et non vinum quia vinum in se natura sua bonum est et si moderate fuerit sumptum multa bona corpori confert sicut quod libro viii sextorum capitulo de c dolat et dicitur et hoc quidem intendit auctor cum dicit Noli ignoscere id est excusare et inculpare cum te videas ut quidam potatores facere dicentes vinum offendit nos sed ipse mentiuntur quod ipsi met seipsos offendunt quia potatus potu id est quia peccando committis per potum uel aliquid simile Nam nullum crimen vini est hoc est quod nulla culpa vino est imponenda eo quod aliquo

sit ebrius sed potatus culpa bibentis quia ad condicionem simplicitatem vinum est inventum et non ad ingurgitationem et non ad superfluitatem et tale bevendum est et vitandum malorum in exveniendum causa scribunt hac mag sit non concedit refrenare quod plenius dicitur b in pte x sapia proposito l. vino te tempera etc Romana ut ibi quia diversis causam est ratio et adquit ista materia refrabitur inf metra pte proposito xxxvi hoc bibe quod possis

Consilium archanum tacito committe sodali corporis auxilium medico committe fideli. Huius proposito huius partis proposito Consilium archanum etc Auctor in pn proposito intendit unumquemque et maiorem partem qui debet ut sapiens auditor esse et relator ut consilium non committat archanum nisi tacito sodali id est secreto et fideli amico antiquo multis temporibus comprobato quod expresse multo temporibus comprobatur et hoc scilicet fidelis medica cui tuum corpus committi debet quasi velit dicere Sicut curam tui corporis bono et fideli medico committere debes ita secretum tuum bono et discreto viro audacter committere potes et hoc est quod etiam sapiens timere videtur Nam omnem hominem manifesta cor tuum ne forte inferat tibi gratiam falsam et conviciet Et in eodem quo multi parasiti sunt tibi et consiliarius sit tibi unus de mille et hoc est quod intendit auctor cum dicit Consilium archanum etc hoc est tu committe tacito sodali id est fideli et non loquaci tuum archanum consilium id est secretum quod consilium tacendo salvum faciat et hoc est etc tu

committe auxilium fideli amico medico
qui salutem corporis prestare potest
et conservare. Unde Aristobulus hortat
metrice probat dicens Amicum retine
si sis corruptus amicum, nec solem credas
quem saepius esse nobis. Circa hoc
est doctrina bona. probat Aristoteles libro
de xii secretis secretorum c. xiiii dicens
Sunt ergo bonum tui et consilium tui
quiescens in comprehensione cordis tui
et quilibet eorum per se separatus et
distinctus quia hoc utilior est operibus
tuis. Conserva ergo secretum tuum et ne
incipias eis dicere quod habes in corde
et ne audias aliam eorum contradicere
tui consilium aperit quid est et non inde
eris eis quod velis ab eis determinacionem
consilii quia hoc comprehendunt te. De eo
similiter loco occultationibus incipe in
rebus arduis vel periculosis Vegecius
libro 3o de re militari c. 10 dicit quod
Metellus interrogatus quid postea die
facturus esset tunicam inquit meam si
eloqui posset comburerem scilicet ne aliis
diceret. Idem Valerius libro viii c. Tunicam
inquit si hanc consilii mei conscium crederem
conscientiam esse censerem continuo eam
cremarem. Unde Zeno eorum
In absconditis sunt consiliabuntur viri dicit
idem Valerius libro ii c. 1 adeo magna
patres taciturnitate tenebant ut curia
patrum conscriptorum multis saeculis nemo
senatorum enunciaverit. Quintus
nimirum taciturnitate apud cunctos
verum administrandum omnium habere
tunc solebant. Et ponit exemplum
Cum rex Asye bellum contra populum adversus
plurium romanorum pacem moveret, non aliter
fieri potuit quod aut ille locutus
est aut prius noluissent, quia per eum
captivum cognitum est. Unde Apostolus in
epistola ad Alexandrum inquit Scias quod
qui occulta et archana revelat ipsum

in proximo multa sequuntur infortunia.
Unde sanus esse non potest a contingentibus et malis futuris quod est
valde notabile. Pro primo merito
intelligendum magis in speciali est
de infra scriptis dubitationibus concludendum
est insufficienter. Et primo utrum
aliquis licite possit archana revelare
que sunt sibi in secreto commissa. Secundo utrum non sacerdotes
qui iudices sunt consitentes utrum
possint tenentur confessione revelare.
Quo ad primum concludit quod non
possit est petitum nisi cum moderamine
infrascripto. Et hoc potest triplici
declarari ratione. Primo per instinctum
vel inclinationem iuris naturalis. Nulli
namque licet facere vel dicere quod
repugnat iuri naturali. Revelare
autem archana in secreto commissa
iuri naturali repugnat, quia hoc est
frangere fidem. Deprehendi secretum frangere
autem fidem aliam nisi super
deveniat maius periculum et malum
est contra ius naturale. Ergo revelare
archana in secreto commissa non
est licitum. Ista racio fundatur super
illo quod dicitur Ecclesiastici xxvii Qui denudat archana amici perdit fidem
et non inveniet amicum ad animum suum.
Dilige proximum tuum et coniungere fide
cum illo, quod si denudaveris absconsa illius non persequeris post eum
tu effugit enim sicut caprea de laqueo. quoniam vulnerata est anima eius
denudare amici misteria est desperatio
anime infelicis. Secundo per doctrinam exempli
gentilium qua posui supra de materia
tamen sicut narrat Valerius libro viii c.
uno. Et est sicut illud quod Valerius scribit
libro 2o c. 1o et adeo magna patres
taciturnitate tenebant. Tercio per mandatum

et testatur scriptura sapiencial nam
scribitur proverbiorum xx ei qui reuelat
misteria et ambulat fraudulenter et
dilatat labia sua ne commiscearis
Item in eodem xxv Gloria dei est ce
lare verbum Et tamen secundum ut dicit
glosa super hoc capitulo xxv et quid
aliquis in secreto audiuisset aliquid
quod vergeret ad corruptionem multitudinis
corporalem vel spiritualem vel alium
grauem cuiuscumque alicuius persone non
solum potest ymmo tenetur reuelare
consiliariis debitis obseruare quia
tamen hoc debite obligari non potest
per secreti commissionem nam in hoc fu
geret fidem quam alteri debet
[illegible] ad finem capitulo unde glosa
in iiii di xxi et dicit quod celare
tenetur quia eciam sub sigillo con
fessionis non tenetur tamen reputat
aliquid in hoc casu de arte sigilli
confessionis [illegible] hoc contra summo et
glosa et hoc est quod concludit intendit
autor in hac parte versu dum dicit
consilium archanum etc. De media
sequitur in ysaia parte propheto
xxx consultus esto etc Profi
ciet intelligencia videlicet consilium
medico committe fideli etc est sub
iungendum quod ea ordinant medicum
esse fidelem ac eciam in medicinali
arte sufficientem et bonum. primum
est quod habuit longum tempus medi
cine artis experientiam unde Co
mentator super Ethicam dicit Oportet
quod medicus sit instructus medicina
et experiencia quod quis adhibeat diligenciam
in medicando Secundum est quod consideret
tempus et etatem conuenienciam unde
dixit morte (?) informacione est
medicus ut secundum etatum diuersitate temporum
et complexionum et regionum adhibeat

medicinam unde Auicenna secundum est
aliquid etatem temporis consuetudinem et regionis
Tercio est quod non consideret bonum morbus
corporis tantum sed sanitate et conualescencia
unde ait Seneca vio de beneficiis quod
dominatus Athenis cui qui senecta
multa dominum deprauauit cum viciis
magnum lucrum apparuisse quod contingere
illi sine vilorum morte non poterat
et ibidem ait Grauissima infirmia est
medicum opus querere De confidencia
non medicorum scribit de temporalibus aliorum
in libro de secreto secretorum dicens O alle
xander in vno medico non confidas quia
vnus medicus est potens ad nocendum et
de facili potest presumere et scelus deducere
ad effectum sit itaque potest fieri quod sint
tibi x non sint minus sed fac eos eos
in simul conuenire et si sumenda sit me
dicina medicinam sumere nisi de consilio
plurium et tunc debes querere virum
fidelem cognoscentem genera specierum et
qualitates qui debet que necessaria sunt
in compositione colligere de consilio me
dicorum cum certo pondere et mensura
et totum conficere sicut decet De media vide
Et in sancta gloria parte super xxxii qui
incipit dixi octauo quod nempe
tenet laudabile etc et quod hic de sunt
supplentur ibidem

Utrassius ignotos noli tu spre
nolesce fidulgeret sacrima
malis ut ledere possis dicere
silij sophus hoc pertibus proptum
Incessus indignos etc propter ammonis
preceptum hoc vtile sit valde omnibus
ac eciam nimium malum tamen non sapiente
audituri est propria maiore nomini quod
multa eciam in diuina scriptura inueniuntur
tamen imperfectum non consideratures ordine
diuino sapiencie et prudencie quod ma
los et bonos nominauit quod malos
videtur reprobari verum eciam in bonos

causa quod ergo talium de p[er] di[ctum] in dicit
causa quod ergo talium nemo videns mali
quos prosperari turbari debet, quando
videtur malignum ditescere, bonum ma-
la pati non turbetur. Hanc sententiam
confirmat magister dicens. Si acceptus es
a mundo fluctuo recipit illic comoda scilicet
in alia vita illic supplicia. Aliud est
alia ratio quare non debemus dolere et
turbari, non enim potest malus in omnibus
esse malus, et bonus in omnibus bonus
esse, habet in se malus bona, et
bonus aliqua peccata, quod prosperitatem
habet malus malo capitulo suo est
eo cum pro illis paucis bonis retribuc-
tionem accepit illic tam plenius pu-
nietur. Ad idem facit optime quod
dicit Ambrosius super verbum primacium super
illo dictum Symplicii numquam appellat usque-
quaque sit nichil. Multi non solum a
fide clerici, sed qui iam videntur non me-
diocrem doctrine sue iustitiam cognovisse
tempestatem cadunt videntes superbos qui di-
vinam legem contempnunt, et prosperitate videri
eos hostes infidelium qui se extollunt
adversus eos qui humiliaverunt corde suo super
legem domini et mandata celestia hunc
dare in hoc seculo dominos promo bladi
divicijs honoribus et potentia atque quo-
niam iniquus agunt eo affluentius in bonis
temporalibus prosperari. Econtra autem videt
et homines iusti quando deficiunt inopia
amittunt filios quos concupierant atque tri-
bulari sive necare perdunt ita ut unus-
quisque eorum qui perfecti sunt hic videre
dicat, ubi est providencia dei, ubi esurit
iusticia dei, superbus iste floret, impius
iste locupletatus est, iniquus iste bonus
et potens est, iustus autem ille videtur
quadammodo latet dissimulatus atque defectus
est, vide quadammodo ipse victu indi-
get affligitur erumpnis, adiuto impio
gaudeat et corde, hec Ambrosius super.

secunda istorum impiorum dicebat de
prospera quare deus per te appella-
tum humana certe ipsi peccatores hu-
militates in seculo obtinuit divi-
cias, et dixi ergo sine causa iu-
stificavi cor meum et fui flagellatus
et castigacio mea in matutinis.
quod deinde frustra dolere feci, quia male
male agendo prosperati sunt. Cum
ista questionacio videlicet de prosperitate
malorum et oppressione bonorum hic
facit ultimum quod dicitur super
in hac parte metra cum proposito. Nolo
putes perversos homines et cetera ita quod
non expediat quo ad plurimum mecum
hic instare quia quo ad hoc ibidem
sufficiens videtur, et hoc est verum
quod intendit auctor dum dicit. Suc-
cessus indignos et cetera quod velit in-
nuere. Noli mirari moleste nimis
quos successus id est prosperitates indignis
dicat quia indignus et malus hominibus
contingunt, non quanto magis eos for-
tuna extollit tanto inferius eos
obruere facit. Nondum vero est quod
deus quoque et racione punit aliquos
in hac vita, et nocivi causa in hijs
visibus videlicet fructus ei dominatur
ut in paulo cui datus est stimulus
ij ad corinthios xij. ut prius inde
extollatur ut in Job. in thobia xij. et
multis alijs et sic deus glorificetur
ut in ceco nato Johannis ix. ubi dicitur
neque hic neque parentes eius et cetera, ut
fortius cruciatur ut in sodomitis Gomor-
reorum, et in Datham et Abiron Numeri
xvi, ut timorem prius fuerit ut in maria
sorore moysi Numeri xij et in
filijs israhel et quandoque in virginibus
homines videmus quos deus flagellat
ut convertantur. Tandem addit et aliud
ratio est qui torquet ut ei fa-
ciencia detur hic munitissimo seculo

In margin: B
In margin: C

Textu dabit intellectum auditui etc.
Successus dicitur a succedendo et est
tractum a navigantibus quibus dicitur
prosper eventus succedere / non debes ergo
moleste ferre si fortuna indulget
malis hominibus id est favet ad tempus
ut ipsa possit levius ledere eosdem
ipsos / quia quanto gradus est altior
tanto casus gravior. Pro secundo vel
maiori intelligentia nota indulget fortuna
malis etc. est breviter sciendum quod istud
metrum est responsum et cause redditio
primi quod velut nunc quod non debemus
de divina providentia conqueri propter
prosperitatem malorum prosperitate / quia licet
ut est dictum ad tempus prosperentur in
fine tamen leduntur et puniuntur. Et non
nullus autem posset in dubium revocare
de isto auctoris dicto ubi dicitur indul
get fortuna malis etc. et videtur quod
nimis bene dicat tali ratione / non
illud quod est proprium creature rationalis
non convenit ei ratione carenti / sed in
dulgere alicui ad tempus ut postea
ledere possit est actus proprius creature
rationalis / quia est aliquid medium
re ad finem quod solum convenit ra
tionali creature. fortuna autem caret
ratione quia ut dicit philosophus in libro
de bona fortuna / fortuna est sine
ratione / non ergo non convenit fortune
indulgere ut ledere possit. Huic
argumento respondeo quod in ipso fit trans
indulgere. Argumentum autem concludit de
propria significatione istius verbi in
dulgere. Pro predicti metri intelli
gentia magis in speciali est de hic
ratione querendum. utrum scilicet fortuna
magis indulgeat bonis quam malis
hoc est dicere utrum mali sint me
lius fortunati in bonis exterioribus
quam boni. Cuius duplex ratio assi
gnari potest. Prima sumitur ex parte
malorum quod patet per diffinitionem bone fortune.

Est enim bona fortuna secundum philosophum sine
ratione naturalis id est naturalis impetus ad ea
que non subsunt rationi et electioni
nostre. Cum ergo mali magis vivant sine
ratione et secundum impetum naturalem quam boni
sequitur quod mali sunt magis fortunati
quam boni. Secunda ratio sumitur ex parte dei
ordo namque divine iustitie non sinit
aliquod bonum irremuneratum / deus re
munerat malos fortunatos hic de
bonis temporalibus que sunt bona vilia
respectu bonorum eternorum / quia non
sunt digni eternis bonis / igitur mali
sunt communiter melius fortunati quam
boni. Hanc enim rationem tangit Seneca
dicens / ne indigneris si mali flo
rent in hoc mundo / et nos patimur
quia non est ratione religionis in tempora
libus equaliter sed potius disponi
mali ut sint in celo et nos in
terra. Ecce si quid adversitatis nobis
occurrat propter illius boni ad quod
tendentes gaudere debemus. De bona
fortuna et mala satis tractatur supra
in prima parte metrica precepto primo
Cum fueris felix etc. de hac vel ma
teria plenissime tractat Boecius in iiii^o libro
de philosophie consolatione et proprie
iiii^o c. Aue vel maior et vel in 8
libro etc.

Prospice qui veniant hos casus
esse ferendos / nam levius ledit
quicquid previdimus ante hic
sive octavum hic ponit preceptum

Prospice qui veniant. Auctor in primo
precepto instruit ut de longe futura
speculetur ne per inadvertentiam incautum
inveniat et incautum / et hoc est quod
textus intendit quando dicit prospice id est
a longe vide quod pertinet ad pro
videntiam que est species prudentie
per quam instanti quia preteritis et presentibus
et futuris discernere debemus. Et quia quod
lacius habetur supra in secunda parte prudentie

xviii^o. Tu te consule et hos casus scilicet accidentales disponas esse ferendos, i. sustinendos, qui venit, i. qui futuri sunt, et ad presentes vel preteritos respice. Nec teneas vel repugna, nec levius ledit quicquid previdimus ante, et minus nocet unde Seneca in tractatu de virtutibus dicit: Si prudens esse cupis, in futura prospectum intende, et que possint contingere animo tuo cuncta propone. Nichil tibi subitum sit, sed totum ante prospicias, nam qui est prudens non dicit: non putavi hoc fieri, quia non dubitat sed expectat, nec suspicatur sed cavet. Cuiuslibet facti requirere tu primam invenies causam. Cogita hec autem per plures in Ethicis (?) qualiter doleatur, ubi dicit quod idem est obiectum timoris et tristicie, scilicet malum, sed differt sicut dicunt presentis et futuri, quia malum futurum est terribile, malum autem principaliter immineat contristans. Attendens quod autem quod ad vere sapientie auditorem pertinet non solum fortiter stare contra timores futurorum periculorum, sed etiam in ipsis periculis constanter resistere. Hoc prius preceptum ordinat ad sustinendum mala futura si ei veniant. Et sequens preceptum ordinat ad sustinendum mala presentia. Hinc est quod sequens preceptum immediate sequitur ad istud tamquam ad futurum prius. Licet enim prima facie hic ordo retrogradus videatur, quia presens futurum precedit, nullo tamen dici potest quod auctores consideraverunt quod de tempore sicut plures non sciunt nisi primum instans est, est indivisibile. Causa autem est dare tempus presens aut futurum. Pro tanto ut ordinate in situatione precepti sequentis procedit dicens: Rebus in adversis etc. De mea vide et in prima parte metra rebus in adversis precepto cum fueris felix etc. et parte eadem precepto qui vile est etc.

Rebus in adversis animum submittere noli; Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit. Antepreceptum xxiiii sic prius preceptum rebus in adversis etc. Posterius autem in superiori precepto plenius invitat ad virtutem providencie, inducit per quod instruit quod de presentibus et preteritis et futuris disponere valeat. Et nunc vero in presenti precepto subsequente inducere intendit similiter generaliter, et vere sapientie auditorem specialiter ad mala presentia fortiter ac etiam patienter toleranda, ne per impatienciam in desperationis baratrum sub mergatur et subingrediant, et hoc primus preceptum facere intendit dum dicit rebus in adversis etc. Qui velit innuere tu noli animum submittere, i. noli in adversis rebus occurrentibus quibus desperare. Hoc est tu sis in adversitate constitutus, noli submittere animum, i. a sollicitudine et constancia removere. Anima tamen nullum peius est malum sit scilicet hominis desperaverit, malo esse facit in desperatio, quia in desperationis baratrum se deiciit ut penitere de malo se non possit. Augustinus in sermone desperare attende quod desperare est vomi (?) quod et natura dicit: si vales, quid te in desperationis baratro immisit? Cum tibi corrupta tanti penitencie assumpsisti, et diceris ut puto ex profundis adversitatis imminentis et per vestis, quia peius incepit est in se considerata, et minus quam medium (?) in inceptum desperatione operatum, aut ista credis aut non credis. Si credis, ergo credis deum maiorem esse omni tuo posse et omni tuo opere. Ergo credis eum adversitatem tuam et peius tuum posse dissolvere, et si eum credis

posse non dubitabit eum velle
cum adhuc pro te voluerit pati in
terra / non est ergo unde valeat de-
sperare / sed magnam confidenciam
ipse eum dicat pro peccatoribus ad
venisse / et ergo medicum necessarium
esse quibus te non dubitas unum
esse ymo si peccatoribus liberandis
nos deus visitavit pro maioribus pec-
catoribus principaliter venit quia
medicus nostre salutis maioris neces-
sarius illis fuit / ergo quanto plus
offendisti tanto amplius de medico
sperare debuisti / si tamen ista que
dicta sunt credidisti et hoc optime
facit quod Cirillus dicit Intellige ca-
rissime quia nulla dyabolus desperacionis
subicit in pectore ut spem nobis dei
abscidat que salutis nostre anchora
vite nostre fundamentum. dux itineris
quo itur ad celum / Item attende tu
qui desperas et iste mentis eciam hen
alienas ut te punies et occides
quod ergo te movet ad mortem qua
certe penam mortis effugere Sed audi
mitissime omnia tibi in genere de-
mit quia primo de pena pro-
ficies ad maximam / et de porcione
ad importabilissimam quia hic simul
sunt et ibi / sed hic homo ibi demon
hic videbit homo misericordiam ibi
nulla / hic pene terminantur / ibi nec
in perpetuum corrumpuntur nec minuuntur
Ergo attende quia de pena transitoria
transis ad eternam ubi in infinitum non
erit terminus non erit finis. Et non per
annorum milleniarum nec per milia mi-
lium sed ultra omnem numerum infinitum
Ad hoc optime faciunt contra infrascripta
primum exemplum de Caim desperante nec
penitente / secundum exemplum de proditore Iuda
se suspendente / tercium de Achitophel
sapiente de domo mea desperante

Iuvenitur exemplum de illo quidem scitur
etiam a desperacione retraxit cum omnia
sua merita contulit / Item de latrone
de clemencia Cesaris desperante / Item de
multis aliis est invenire. Sed spem
retine tu videlicet de futura salute
hoc enim valet multum ad sustinendum
adversa unde psalmista de spe loquens dicit
hec sola spes me consolata est in
humilitate mea id est in tribulacione mea
quia sola id est spes non relinquit hominem
in morte / hoc est dicere qui ille qui
est in mortis articulo constitutus adhuc
sperat hinc unde Ovidius de ponto
Spes aliquid salvans / medicorum unde re-
linquit Spes nunquam vivia deficiente
fugit Vel aliter Spem retine hoc
est dicere si spem de bonis futuris
habere debes sicut illud psalmista dicitur
Spera in deo et dabit tibi peticiones
cordis tui / ipsa namque sola est spes
qui non relinquit hominem in morte
unde Iob xiii. Et si me occiderit
tamen in eo sperabo / tu solus pro vita
tamen in misericordia sperare debes
spes de tua misericordia sperare debes
nec id est non relinquit hominem in morte
quia post mortem ducit nos ad
celestem divitias / Ubi enim dicitur spei
eiuanatur ex toto De vita spei unde
Laurus super in prologo perpetuo prime
partis metrice Cum dubia et fragilis
sit Brevitas propter intelligencia
ac et observancia est breviter annotanda
et spes est in omni adversitate vel
tribulacione tenenda / et hec propter maior
bona in insurgencia Nam ipso omnia
laboriosa reddit quieta / Ergo apparet
reddit levia / Ergo quia reddit levia
quanto amara convertit in dulcia
tamen ad omnia ista quatuor simul
optime facit quod dicit Ricardus in. de con-
solacione i. Uel plus hominibus non ad
usum esse fortuna quam prosperam

Spes facit: Laboriosa quieta, Aspera leuia, Grauia leuia, Amara dulcia

Spes pro mora

illa tamen videtur blanda creditur, ista
pro vero scitur se instabilem mutat, illa
fallit, hec se instruit semper, illa videtur
ventosam fluentem propter sui ignoranciam
habent sapientiam simulantes, et constante
constancione prudente, illa divicias a
vero bono facit, ista a vero bono nunquam
detrahit. Seneca libro 1 de providencia. Dicit
Seneca: Sicut campestres et umbrosi et
fontes non mutant saporem maris ut
remittitur ita adversarum rerum impetus
viri fortis non vertit animum, et quicquid
evenit in suum colorem trahit, est enim
omnibus externis potentior. Secundo marcet
sine adversario virtus, tunc apparet quanta
sit, quantumque polleat, tunc quid possit
paciencia ostendit quicquid accidit, bonum esse
saluti in bonum vertunt. Secundo languet
per luxuriam saginata, non facit illum
istum illesa felicitas et ibidem. Gaudent
viri vero adversis, non aliter quam fortes
milites bello triumpho gubernatorem in
tempestate et in arte militari intelligas.
Calamitas virtutis occasio est, illos merito
quis dixerit miseros, qui nimia felicitate
torpescunt. Signis (?) certum autem probatur, mi-
fara (?) autem fortes viros. Non est arbor
solida nec fortis nisi in quam frequens
ventus incursat, ipsa enim vexatione con-
stringitur radices certius figit, et contra
ibi de demencia qui autem nichil infelicius
eo cui nichil unquam adversi evenit. Hoc
autem probatur in Iacobo (?) et Gelo (?) illius pro-
vincias apud quem hospitatus fuit
beatus Ambrosius dicit uxor (?) eorum qui ait
divicias vide et omnia et prospere propter succede-
bant ad vota, et dum illud super statu
suo solliciter quesivit ille dixit: Status
meus domine propter felix extitit et gloriosus
ecce enim divicijs infinitis habundo, servos
et famulos quamplures habeo, copiosam fi-
liorum et nepotum turbam possideo et omnia

semper ut est dictum ad vota habui
nec unquam michi aliquid adversum
accidit vel quod contristaret evenit. Quod
beatus Andreas Ambrosius vehementer obstu-
puit, et hijs qui secum erant dixit:
Surgite et fugite quam citius fugiamus
quia deus non est in loco isto, nec
in fugiendo mora facite ne nos
hic divina ultio comprehendat et in
peccatis istorum pariter nos involuat.
Cum ergo fugerent, et aliquantulum pro-
cessissent, subito se terra aperuit et
hominem illum cum omnibus que ad illum
pertinebant ita absorbuit ut nullum
in vestigium remaneret. Quod tamen
Ambrosius dicit esse fratres quem misericor-
diter deus parcit cum adversa habent, et
quem severe irascitur cum prospera
elargitur. Hic eciam loco fovea que
profundissima remansisse dicitur que usque
hodie in huius rei testimonium perseverat. Et
de mucio qui ignem sustinuit, de
fabricio qui paupertatem, de rutilio
qui exilium, de regulo qui tormenta,
de socrate qui venenum sustinuit vide
Eorum super capitulo Omne xxiij.
Nullus vivit nostre potest virtute
sed interitum perficere. Et ponit quod
cum ad amatorem pertinet ipse est quod
pertinet cum stultus tollerat ille
est qui simulatur, ligans igne
in destructo flamma non consumitur
sed vestimentum. Sic qui insidiatur
virtuosis pulsat. Et Seneca libro de
constancia sapientis probat quod sapiens nichil
perdere potest, omnia enim in se repo-
suit, nichil fortune credidit, omnia
bona sua in solido habet, contentus
virtute que fortuitis non indiget
et ideo concludit quod non potest fieri in-
iuria sapienti. Ostendit quod in egeatem (?)
demetrius recipiat et cum sabon (?) plures

f. li. 4 c. 1 Si spes mali sunt inimicus
spes laborum.

tam nec sit vana temptata simulatione
esset interrogatus, an aliquid perdidisset
videt nichil, omnia enim mea mecum
sunt et tamen patriam cives in preda
cessit, filias hostis rapuerit, patria
in alienam conditionem devenerat et tamen
urbe capta non se victum sed incorruptum
testatus est, habebat enim secum vera bona
dissipata et direpta non iudicabat
sua sed adventicia et nutu fortune
sequentia. Et ideo non ut ipsa diligebat
adversa quam patienter sustinebat non
fuerunt bona ipsa a quali [illegible]
sed Lazarum a petris purgat et
unica cumulavit. Et Augustinus contra Fau-
stum [illegible] Nullus homini mensura
sic perditus est vel ad perficienda
virtutum vel ad confirmandam vel ad re-
parandam et complendam Plinius dicit quod
tribulatio est ad sanandum supplicie ad
placationem partem et ad absolutionem
culpe. Sed nota in conclusione premis-
sarum quod illud quod potissime facit
sustinere tribulationem patienter est
spes premii quod inde speratur, ut in
laboratoribus qui per tota die labori
insistunt ut in premium consequantur.
Et ideo in huius figuram filii Israhel
per xl dies in fame et siti per desertum
ambulaverunt ut terram promissionis haberent.
Et hoc est quod Tobias dicit [illegible] quod
spes premii minuit flagelli vim.

Rem tibi quam nosti aptam
dimittere noli fronte ca-
pillata post hec occasio
calva. Dicitur hic primus

preceptum scilicet rem quam nosti [illegible]
[illegible] super in precedenti huius partis
prospice qui veniunt [illegible]
ad providentiam inducens per quam
instruimur ut a malis futuris caveamus
[illegible] in presenti precepto
subsequentem inducit [illegible]
[illegible] et precipue [illegible] sapiens [illegible]

durationem ad futurorum precavendum quod ne duo
malorum eventus [illegible] et bonorum
apprehensionem. ut dicit quod facultas aliena
levis est a sine mora hic transit [illegible]
illius humani doctrina. Tolle moras
nocuit differre paratis. Et hoc est
quod intendit hic auctor dum dicit rem
tibi quam nosti scilicet esse velut innuere
et rem quam tibi nosti fore aptam
et utilem presentem vel ad futurum, noli
eam per negligentiam vel alias dimittere
quia si eam dimiseris forsitan futu-
ro tempore quo voles ipsam habere non poteris.
Cape ergo eam dum vales. Et hic fronte ca-
pillata id est tua fortuna est tibi prospera
que tamen fronti capillate comparatur quia
post hec occasio id est fortuna tua prius fuit
prospera post esse calva id est adversa et
bonis nuda. Vel aliter potest exponi ut
dicatur quod quilibet homo fronte capillata
id est fronte capillate quidam dicuntur calvi et
erit capillatus (hoc est quidam erit in
prosperitate multos invenit amicos unde
illud [illegible] Cum fueris felix
multos numerabis amicos tempora si fuerint
nubila solus eris. Tales enim sunt
amici mense id est prosperitatis qui non per-
manent in die tribulationis id est necessitatis.
Cum vero venit occasio id est adversitas
erit calva quando omnia recedunt et ipse
calvus et nudus amicis efficitur. Sit
ergo [illegible] potens Occasio id est rerum
capillata non calva id est facilis et fortunata
quia cito potest recedere in fronte id est
in principio rei sed post hec id est a posteriori
parte erit calva id est difficilis et adversa
et ideo noli dimittere rem quam nosti
satis aptam id est tibi convenientem. Hec que
dicta sunt subsequenti metaphora
auctor [illegible] videtur dicere
quod Rome tempore paganorum erat quedam
statua fortune que talis erat dispositionis
scilicet quod a mane usque ad meridiem erat

capillata ita q[uod] pueri videbant et p[er]
capillos eam capiebant, a medie-
tate v[er]o usq[ue] ad nortem erit calua ita q[uod]
puer eam capere no[n] poterit. unde uult
autor p[er] hoc co[m]parare t[em]p[u]s aptu[m] ad
aliquid op[er]andu[m] fronti capillate, t[em]p[u]s
aute[m] ineptu[m] ad aliquid fronti calue
quo t[em]p[or]e no[n] potest capi statua sicut
nec res qua indigem[us]. Est ergo [con]siliu[m]
autoris q[uod] qu[an]do nobis occurrit aliquid q[uo]d
potest esse utile p[ro] t[em]p[or]e p[rese]nti uel futuro
ut est dictu[m] q[uo]d no[n] dimittam[us] q[uia] forte
veniet t[em]p[u]s in quo illud reparare
no[n] poterim[us]. Moraliter uero nob[is] apta
quod dimittere nam debem[us] qu[an]do fronte
est capillata, i[d est] qu[an]do t[em]p[u]s est in q[u]o di-
citur esse p[rese]ns t[em]p[u]s q[uo]d quadrupli[citer]
[con]siderari potest, scilicet in mundo, in medi-
cina, in celo et in inferno. P[ri]m[um] [com]p[ar]ac[i]o-
nib[us] aliis obmissis, in mundo est de t[em]p[or]e
magna copia et ideo ipso uti debem[us]
ad virtuose op[er]andu[m] ad q[uo]d ualet v[er]o
dum t[em]p[u]s habem[us] op[er]ari bonu[m] ad
om[n]es ad vitanda mala. Ecc[lesiasti]ci nono
Conserua t[em]p[u]s et deuita a malo et
ad salutem p[ro]curandu[m] q[uia] ad Cor[inthios] vi[gesi]mo
Ecce nu[n]c t[em]p[u]s acceptabile. In hoc [con]-
silio debet quilibet virtuose op[er]ari
quamdiu p[re]stat p[rese]ns qui[a] mors ueniat
quamdiu at relinquat. Ecc[lesiasti]ci xi Restat
q[uia] t[em]p[u]s p[re]stat et mors app[ro]pinquat
et om[n]ia alijs relinquat. Sed postq[uam]
p[rese]ns t[em]p[u]s q[uo]d m[od]o dicit[ur] h[ab]ere fronte[m]
capillata[m] p[er] morte[m] transierit t[em]p[or]alem
tunc dicit[ur] esse occasio calua, hoc
est q[uia] no[n] erit amplius t[em]p[u]s
merendi nec totaliter cum saluet
medela unctio uel Sed notandu[m] q[uod]
h[om]o in p[rese]nti q[u]atuor mod[is] mereri potest
p[ri]mo bona et virtuosa op[er]a faciendo
s[ecund]o carne[m] sua[m] mortificando, t[er]cio
p[er] fide[m] in deu[m] credendo, q[ua]rto sup[er]
om[n]ia deu[m] diligendo. De p[ri]mo uult
ad p[rese]ns, q[ui]a de u[er]o h[abe]t[ur] plenarie

s[ecund]o b[ea]ti B[ernardi] [con]fitere p[er] p[rese]ns p[re]cepto illud
studete agere q[uo]d bonu[m] est de s[ecund]o
d[icit] Bern[ardus] dortacius q[uod] in hac vita
nullus amplius potest mori quia
carne[m] sua[m] mortificare no[n] potest
ut ea subiciat racioni Sed Ecc[lesiasti]ci
nono dicit[ur], et in inferno nulla est
racio que [con]silium dicitur, no[n]
cum dampnatus amat suu[m] velle
sed suam furiosa[m] sensualitatem, quia
erit sic in [con]tencione. Ps[almus] Testitur
qui ait p[ro]ter Vidzbit et irascet[ur]
glo[ria] i[d est] sic in dep[re]c[ati]one erit de
tuo etc. In hac eni[m] vita fidelis
h[ab]uit de deo veram fidem, in bona
aute[m] vita h[ab]uit aptam visionem
sed dampnati habent ob tenebras
Math[ei] xxii. Mittite eu[m] in tenebras
exteriores uel de q[ua]rto uel post
occasione[m] calua[m] i[d est] post hanc vitam
no[n] erit ibi sapiencia i[d est] sapida scien[tia]
qua eu[m] sapere diligit deus,
dampnati eni[m] no[n] diligunt deu[m] sed
odio habent. Ps[almus] testante qui
ait Superbia eoru[m] qui te oderunt
ascendit semp[er]. Ex p[re]dictis ig[itur] videri
tamen ad [con]siliu[m] autoris effluunt[ur]
tenendu[m] dum dicit[ur] Rem tibi
quam noscis etc. De hac ma[teria] uide
infra in plurimis p[ar]te p[ri]mus metr[o]
precepto et p[ri]mu[m] rapienda.

Sed sequit[ur] s[e]c[un]da p[ar]s q[uo]d in-
ciuit ante viso illud
imitare deu[m] qui s[u]p[er]at
p[er]itu[m] utrumq[ue] secundum prim[um]
autoris h[ic] p[ri]us p[ro]positu[m] quod seq[uitur]
s[e]c[un]da etc. Postq[uam] autor in p[re]ce-
dentib[us] posuit rudimenta inducen[tia]
ad futuro[rum] p[ro]uidencia[m] etc. Tunc h[ic]
in p[rese]nti p[re]cepto [con]seque[n]ter inducit
merendi unumq[ue]mq[ue] et p[re]cipue
vere sapiencie auditore[m] ut de p[re]-
teritis et ordine futuro[rum] ad p[rese]ntia
debeat cogitare dum dicit[ur].

ad p[ri]mam

Quod sequitur specta .i. presentem futuram
salutem et videto quod immineat .i.
quod processit et est duma dicens, vel aliter
.i. prius quam futurum est dicat quod plus re-
rum considerare debemus et munditer
vel instante nobis tempus futurum
et hoc est quod .i. pariter videto et
considerato quod immineat .i. quod verius est
quam quod sequitur .i. futurum est et ad
hoc comprehendendum complexionem in
sequenti ducis metro Illud imitare
deum qui spectat partem utramque
saeculi praeterita et futura hoc metrum
exponi potest duobus modis ut primo
dicatur Illud imitare deum qui videlicet
dicitur [illegible] deus gentilium erat quidam
deus qui vocabatur Janus qui
bifrons pingebatur, et una fa-
cie respiciebat annum praeteritum et cum
alia annum futurum ab isto anno dicitur
Januarius annum praeteritum et futurum
Aliquando vero antiquitus quod in
hystoriis romanorum [illegible] depinge-
bat annum ad modum circuli in
ore caudam tenentis. et ideo appel-
labant annum circulum, eo quod annus
est sicut circula que figuram tenet
circulariter que principio caret et fine
et dicitur annus quasi anulus. De tali
anno loquitur psalmus dicens Benedices
corone anni benignitatis tue Nota secundum
scripturas et canones quod quinqueplex
annus reperitur Primus dicitur natura-
lis qui impletur [illegible] ut per
[illegible] dierum Cuius multis qui
distinguitur per menses ebdomadas
horas dies momenta minuta et
athomos [illegible]
[illegible] dicitur [illegible]. Unde psalmus
Cognovit dies [illegible] et in hoc
anno unus est dies unde psalmus
melior est dies una in atriis tuis
super milia Quartus benignitatis
unde psalmus Benedices corone anni
benignitatis tue In hoc mense

sunt maior evangelia unde maior
menses sunt usque ad mense In
hoc anno sunt vii dies salus vii
dona spiritus sancti unde in psalmo, hoc
est dies quam fecit dominus Quintus
ecclesiastice [illegible] Sextus annus
iubileus .i. alta que dat remissionem
peccatorum In hoc anno [illegible] sunt
salutis [illegible] ecclesie Unde dicitur
mensis quod mense .i. [illegible]
Sed exponi potest moraliter ut dicatur
Illum imitare deum id est hoc deus
dicitur pater de deo vero qui praeterita
novit et futura et in conspectu sue
celsitudinis ei sunt [illegible]
unde de deo vero scribitur sapientie [illegible]
Scit praeterita et de futuris estimat
Signa et monstra scit antequam fiant
et eventus temporum et seculorum Et ideo
in cognitione praeteritorum et futurorum
[illegible] et magis hoc exponitur
[illegible] de deo vero quam de deo gentium
vel paganorum, qui sicut [illegible]
non cognoscit nec praeterita nec [illegible]
[illegible] Secundum preceptum [illegible]
quo ad moralem intellectum est hec
[illegible] attendendum, et quilibet [illegible]
[illegible] spectare debet. et videre
quatuor scilicet [illegible] instantis presentis
calamitatis miserie aliene, [illegible]
[illegible] presentis et [illegible]
[illegible] Primo [illegible] spectare debet
presentis culpe fetiditatem, et similiter
sit quod omni parte [illegible]
que Johannes dicit se vidisse Apoc
[illegible] iiii°. Et animalia erant plena
oculis ante et retro, et singula corpora
in circuitu et intus plena sunt
oculis, dextro cum [illegible] debet
respicere [illegible] sinistro supplicia
posteriori [illegible] miseriam, anteriori
[illegible] culpam. In cuius figura dictum
est moysi deuteronomii xi° c. Ascende
cacumen phasge, et circumfer oculos
ad occidentem aquilonem austrum

Nota

Pre culpe
fe[illegible]ditatem

que et medicinam requirit recidentem
culpa primam / per attendentem eternam
penam, in qua ardebit et deficiet
omnis temporalis leticia. Per austrum
fervor peccati, per aquilonem misericordie
rigorem. Debet unusquisque oculatus
esse multiplicatus, ut non solum aspi-
ciat presentia, sed diligenter consideret
futura. Debet ergo homo suam culpam
aspicere non ad delectandum sed ad
detestandum, alioquin per solam recor-
dacionem inficiatur. In cuius signum
uxor Loth in ulcionem que retro
mala diligenter considerat, et retrorsum
conversa respexit, prout Gen. xix declarat
hystoria. Et ideo dicit Augustinus: O
homo, si te vides, si tibi displices
et michi places. Vide quia te
non vides, tibi places et michi
displices. Veniet tempus in quo nec
et tibi pueris displicentibus / michi
non iudicabis / et tibi non credes.

Proximorum miseria

Secundo inspicienda est proximorum miseria.
Eccli. iiij^o Oculos tuos ne transver-
tas a paupere. Pauci sunt cum
qui per compassionem in pauperem re-
spiciant / sed multi qui ab eis per
immisericordiam oculos avertunt
et cor in inscias unde non potest
ad istum videndum quod oculus qui
est in luce non videt eum qui est
in tenebris et tormentis. Sic et
divites quamvis in luce prosperitatis non
vident infernum qui est in cali-
gine adversitatis. In cuius signum
quidam sunt pictura in tenebris
carceris Ioseph afflictum videt
et fratres eius sunt / sed cum essent
ad fulgorem prosperitatis ipsum cum
plures non agnoverunt / immo sunt
dum Ioseph alibi est pictura
inspicientis sui prout Gen. xl enar-
rat hystoria. Tertio inspicienda

Gehennalis pena.

est gehennalis pena. Ieremias
propheta vidit ollam succensam
videbatur et faciem eius a facie
aquilonis et audivit dominum dicentem
Ab aquilone pandetur omne malum. Jer.
i c. Hortabatur post modum ceteros in
illud spectaculum ... prius /
Levate oculos vestros et videte qui ve-
niunt ab aquilone. Per aquilonem
cum que est regio intemperatissima et a
sole maxime elongata congrue datur
intelligi infernalis pena, in qua cum
acerbitas pene et elongacio perpetua solis
iusticie, scilicet carencia visionis divine.
Hanc penam bene respiciebat Ieronimus
qui dicebat: Considero Iob sedentem
in sterquilinio, Zachariam esurientem in
heremo, Paulum cesum vectibus gla-
dio, Petrum suspensum in patibulo,
tunc cogito quod in futuro reprobis fiat
qui in presenti sic affligit quos amat.
Sic aspectus utilis est et ut culpa
vitetur, et ut pena presens similis re-
putetur. Unde illud Ysidori in ii^o libro
soliloquiorum: Pone tibi ad visum car-
nis ardores futuri supplicii, ignes
incendia ardoris gehenne / ardorem que
cludit lumine. Ad istum vel videndum
quod cum digitus est adustus applica-
tur ad ignem ut minor calor extra-
hi possit per maiorem. Sic et peccator peccati
igne inflammatus, si per considerationem
igni se applicet infernali, minor ca-
lor extrahi potest per ... maiorem.
Eccl. vii. Memorare novissima
tua, id est inferni supplicia, et in eternum
non peccabis. Fiat ergo hec meditacio
ut presens pena minima reputetur.
Unde dicebat beatus Bernardus: Vigilias
times et ieiunia, manuum quoque la-
bores. Sed hec levia sunt flammas
perpetuas meditanti. Ad hunc istum
facit quod narrat Beda in libro
de gestis Anglorum recitat. Tempore
Constantini imperatoris quidam pater-
familias cum decessisset in Anglia, eius
anima ante ... est
adducta ubi ... de ge-
minis ... ut prius ...

penis insidialib[us] n[ost]ri hoc videlicet eo
corp[us] s[em]p[er] [illegible] qui ait mor
tuus et exanimis [illegible] mea
dilibus et velis suis pauperib[us] cum
grate in salutaris familiaritatib[us] in quod
insulam est p[ro]fectus ubi terram
erat p[ri]mu[m] ut singula silens ducit
cunta t[er]rit[or]ia vidisset et in h[ab]itacule
ingressa[m] viridem se iungebat in
flum[in]e et tu[n]c de hoc cu[m] [illegible]
noti et amici / credebat [illegible]
me · nec g[e]n[er]a[lite]r vidi ¶ Cuncto
inspicienda est remuneratio sa[cra]
p[ri]ncipa[lis] vide dicit de moyse [illegible]
[illegible] a[n]n[o] aspiciebat en[im] in remu
nerationem / et ideo dicit [illegible] [illegible]
[illegible] tui [illegible] civitate op[er]i
bus [illegible] / hoc en[im] civitas q[ue]
desiderat [illegible] Aug[ustinus] in lib[ro] meditation[um]
dicens O civitas celestis et secura
p[ro]p[ri]a [illegible] g[e]n[er]is q[uo]d [illegible] / [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sine immunditie
q[ue] gloriosa dicta sunt de te civi
tas dei sicut letancium omniu[m] habitac[i]o
est in te ubi pax · p[ro]p[ri]etas · bonitas
lux · virtus splendor · honestas gau
dium / dulcedo vite p[er]henis / gla
[illegible] nequaquam amor et [illegible]
[illegible] / que ego nos aut [illegible]
[illegible] [illegible] absinthium [illegible] mihi
[illegible] naufragium / [illegible] [illegible]
fecit [illegible] et [illegible] magis qualiter
ad aulas [illegible] splendidam
[illegible] pervenit [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] in celestibus aulis
[illegible] [illegible] et meditanciu[m] et desi
deria debet esse desp[er]ans / quod [illegible]
[illegible] quam corporis cuncta [illegible]
et hoc est q[uo]d dicit [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Os homini sublime dedit celum
q[ue] videre iussit et erectos ad [illegible]
[illegible] tollere vultus / Sicut de [illegible]
[illegible] interrogatum ad quid natus
esset / videt · ut celum [illegible] co
templar / [illegible] de [illegible] [illegible]
Dei silvestris [illegible] dicens /

[illegible] [illegible] imp[er]atori [illegible] amicit
[illegible] / ut [illegible] [illegible] [illegible]
subitis [illegible] [illegible] / ¶ Ad hunc
ac [illegible] optime facit q[uo]d in [illegible]
[illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] / dic
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est a [illegible] requisitus ut p[ri]us
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] / ubi ubi · quo dicto
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ut intelligant [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible]
respondit / hec est [illegible] ut puto
intelligenda ubi vera sunt [illegible]
[illegible] / ubi vera sunt gaudia / [illegible]
[illegible] celestium [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] dicens [illegible] [illegible] [illegible]
de carne et [illegible] [illegible] [illegible]
ante oculos tuos p[ro]pone / quod
oculus non vidit [illegible] [illegible] [illegible]
illa [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ubi [illegible] [illegible] gloriosu[m]
[illegible] ad paradisum mente [illegible]
hec ille. De [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] p[ro]pter [illegible] [illegible]
tibi q[ui] desit ult[er]i[us] [illegible]

Doctor ut valeas [illegible]
[illegible] esto · [illegible]
voluptas [illegible] plus
salus / [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
ut valeas [illegible] theologi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] necessitatis [illegible]
[illegible] et p[ro]p[ri]e vere sapie
ncia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] / [illegible] / et
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] modu[m] [illegible] [illegible]
[illegible] / [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

32

Sobrietas

[illegible] [illegible] scriptura

salus sic extenditur ad viciam gule
et nimia vini ingurgitacionem
unde et ad importunitatem gule que
fit nimia cibi sumpcione / Hec
clare videtur in canone unde in
glossa ad ... similiter plurimi di-
cunt ubi cibum aut bibendum esse
videtur gule importunitatem nequaquam
habere permittitur / Unde cum in
opera tendimus apostolus commendat
ad Ro xiii dicens non in co-
messacionibus et ebrietatibus etc.

Castitas

Secunda species temperancie circa tactum consistit scilicet
ad venereum actum / cui imponitur
castitas seu continencia / habet enim
vehementer appetitum concupiscentie sic
in esse speciei et consideracionem
Isti autem appetitui restringitur per
sobrietatem et continenciam / Tercia con-

Modestia

sistit in dictis et factis / factum autem
ut hic accipitur extendit ad tres
species et circa ceteros sensus exteriores
scilicet visum auditum olfactum / Licet
hoc sit in ad tactum / non quidem
qui est venereus sed ad alios
tactus quorum organa sunt manus
ad operandum et capiendum / pedes
ad ambulandum / in modo omnibus
autem istis conservandis per modum
modestia / Attendendum quod auctor
in voluptates temperancie que
ex crapula et ebrietate ac etiam
venerea delectacione causantur / forti-
tudinem et valitudinem corporis
tollunt minor et vicia corporis
infirmitates inducunt / nec eas quis
evitare potest nisi pluribus
... fuerit primitus / quod
sit per observanciam dicti precepti /
Prouerbia hoc sunt propterea
plures obstinacione dicitur dicit Seneca
in libro de ... qui velit timore
ex ... in cibis et potibus
debes habere / et non ad superfluitate
aliquid debes capere ita ut sa-
nior et fortior esse possis /
plura cum de salute quam de vo-

luptate fuerit debemus / et hoc est quod
dicit parcior .i. sparcius et parcius et
in epulis et potibus et vendicis esse
debes Multi enim praeter dentes ingluvi-
em infirmitates / ergo ut sanus sis va-
leas .i. ut tibi sanitas conservetur debes
esse parcus et parcus voluptati /
Pro cuius precepti intelligencia ac eciam
sufficiencia est sciendum quod
amorem inordinatum voluptatum dis-
suadent racionabiliter principaliter duo primum
est exemplum et scriptura patrum exemplaris
sanctitas / Secundum est voluptatum nocivalis
multiplicitas / Primo dicit Seneca quod
qui non fallitur eligit quod carnis non
lesurus est / illud ergo melius utilius
id magis eligendum / et quamvis aliquid
aliud dicat / vel suadeat alteri tamquam
a peccatore tacendum est / et hoc est
quod apostolus ii ad Cor xi clare
insinuavit dicens in fame et
siti et in ieiuniis multis etc. Quantum ad
secundum est notandum / quod voluptates
multiplicis nocent humano in hac
vita Primo nocent voluptates multi

1 ... sunt occasio infirmitatis
vel etiam mortis / Unde Seneca voluptatibus
minor est terram perire
vel ipse voluptates in tormenta
vertuntur / Secundo ipse voluptates salutem

2 impediunt / voluptuosus enim est ipse
sancte gloriantur lucis proprie recepci-
onem / et ideo non possunt venire
.i. voluptate carentes videre / Tercio

3 quia oblivionem inducunt Job xxviii
Sapientia non invenitur in terra
suaviter viventium / Quarto quia in

4 pena eternam convertunt Apoc
xviii quantum glorificaverunt se et in
deliciis suis / etc. De medio quo ad
gulam et luxuriam quatuor sunt dicenda
vide supra in parte de ...
precepto ... Item tua custodi
in sua comparacione / De voluptate ...
ac in sua ... parte ... qui
incipit ... et ultra etc.
Pro premissorum intelligencia magis in

spiritualis est de aliquibus dubitabilibus in
distinguendo. Et primo contra concedit
esse peccatum contra alii diminuunt sicut
contra superfluitatem. Secundo ponit quod aliquis
dubitat et timet quod si nimis abs
tineat quod operibus debitis vacare
non poterit. Iterum timet plus co
medere quod non possit macerationes
subire, aut carnem domare, perficere
ne talis accipiendo plus vel minus
quam expediat. Et quod istorum magis
expediat illi. Secundo ad primum quidam
primo videtur esse peccatum contra alii di
minuunt et hoc contra beati Gregorii
dicentis quod dum plus iusto caro re
stringitur ad amissionem boni operis
enervatur. Et ideo necesse est ut vir
tutes sic arte abstinentiae habeat
ut non carnem sed carnis vicia ex
stinguat. In hoc concordat dictum apostoli
ad Romanos xii dicentis Rationabile sit
obsequium vestrum, ad quod ergo respon
de reducitur hoc peccatum vel ad peccatum
vel ad aliquid aliud vitio magis
simile quomodo videtur distinguendo
primo ut aliquis debilitat se a
meditationibus sanctis minus quam ne
cesse sit propter laudem humanam et tunc
est peccatum et reducitur sicut ad inanem
gloriam sicut hoc peccatum quo ypocrite
exterminant facies suas Matthei vi°.
Secundo si aliquis debilitat se a meditationibus
bona intentione et decepti in suo
iudicio, putans iudicando in hoc quod
maceratur carnem suam ultra quam debet
ut si nesciat si istud vel illud sit
peccatum, dicitur tamen peccatum esse licet hoc
non sit capitale peccatum, nec reducitur ad
aliquod capitale peccatum reducibile
quia tale peccatum non habet motivum
peccati cum distinguitur hic motiva
ex parte voluntatis non hic ex parte
rationis iudicium. Secundo ad hoc quidam
breviter videtur quod duplex est timor.
Unus est timor spiritualis qui debet
esse in omni tempore bono de quo tractatur
loquitur Iob ix capitulo dicens

verebar omnia opera mea sciens
quod non parcis delinquenti. Est et
alius timor dubietatis in eligendo
de quo est quia et dicit quod talis
debet insistere rationi practice, racionem
quod videtur esse in abstinendo quam
in hoc vivatur sine periculo salutis
ut non ducitur via, et hoc est
quod sine dubio intendit auctor
dum dicit parcior esse et cetera sicut patet
veritas predicta

Iudicium facti nunquam complexio vincat,
Nec nulli placeas
dum vis complacere cunctis.
[illegible] tamen hic patet

Propter iudicium facti et cetera. Auctor
in hoc proposito intendit unumquemque
et precipue nos, proprie auditores
a presumptionibus viciis que a superba
oriuntur penitus retrahere, et a simul
coniunctibus viciosis moribus sic eos
formare. Unde dicit Iudicium
facti et cetera quasi velit innuere noli
animi conditione sine utiliter nullum
complacere, quia si omnibus complaceris
omnibus displicebis, et hoc est quod
oppositive intendit auctor dicens
Cum bonis .i. solum nunquam complexio
facti iudicium .i. ultimum racione
vadit vincat in corpore vestro
dum dicit Nec nulli placeas
.i. ne omnibus non placeas sed ne
illi stultorum stultissimi qui deo
complacent nec solum hominibus
noverit diligentiam retinere. Est
et hoc contra illos qui nimis sua
sua amant et super alios vo
lunt singulariter apparere quod est
magna presumptio ac eciam sin
gularitate redolet. Presumptio proprie
intelligitur ac eciam obstinancia
est breviter sciendum quod presumptionis
quatuor sunt species. Prima namque spe
cies est quod quis presumit super vires
suas sicut ille qui dicit Et a
peccato cessabit quando voluit, cum tamen
a peccato mortali in casu tamen
non possit. Exemplum in vicesimo nono

Presumptio nequissima multos perdit
prelatos presumptuose destruenda
valet contra adam quod legitur Genesis iii
ubi dicit Et dominus hominem quem formavit
in paradiso posuisse. non ipse se po-
suit sed est a deo positus ibi stare
non potuit quid ergo de nobis sperandum
in paradiso celesti se ponat qui in
terrestri positus non stetit. Secunda species
est illa cuius aliquis presumit ante tempus
ut de victoria que adhuc est in pu-
gna Job xl Memento belli et ne
addas loqui etc. Ad hanc speciem pertinet
quod aliquis sibi presumit perfectionem
quam [illegible] iste enim debet se repu-
tare insipientem Ecclesiastici xviii per
corpore tuo consummaverit homo tunc
incipit Et quando quieverit tunc velit
scilicet que proficere studet ad desiderium
[illegible]. Et hoc facit contra illius qui
[illegible] vita [illegible] dixit Ego mor-
tuus sum mundo Cui [illegible] et
si mortuus es dyabolus mortuus
non est. Tertia species est quando aliquis
presumit de hoc de quo presumendum non
esset scilicet de viribus de auctoritate
sibi vel de divinis Contra primum
ysaie xxxiiii [illegible] sedi super baculum
arundineum Contra secundum Jeremie xvii
Maledictus homo qui confidit in homine
et benedictus vir qui confidit in domino
Contra tertium [illegible] et qui confidit
in divinis [illegible]. Quarta species est
quando aliquis presumit quod alii non
presumunt sicut in [illegible] de illo
qui novas opiniones adducit et
presumptuose eas defendere velit et
incessanter se presumere mollit.
Contra talem presumptuosum loquitur sap-
ientia xxxii Audi tacens fili et
[illegible] et in medio magnatorum
loqui non presumas et ubi sunt
senes non multum loquaris etc.
Et prover. iii Ne innitaris prudentie

Hoc exponens istam parabolam dicit quod
[illegible] sive innititur qui ea que sibi
agenda vel discernenda videntur ut dicunt
patrum doctrinam preponit. Tristisque (?) in de-
creto. ne innitaris de consilium de una
presumptionibus et quibus signis cognoscitur
presumptuosus vide b in parte [illegible] pre-
[illegible] Ad consilium ne accesseris etc.
In principio [illegible] nota quod distin-
guitur convenit triplex iudicium populi. Primum
est supplicationis simplicis tale fuit iudicium
populi in electione beati Ambrosii et Ni-
colai una voce clamantes Ambrosium
episcopum [illegible] in eius legenda continetur
[illegible] electionis intelligentia sacri
quod [illegible] electionis triplex est
forma videlicet per scrutinium per compromissum
et per communem inspirationem. Et de hac ultima
dicitur [illegible] unde qui convenit [illegible] elige-
[illegible] ad viam eligendi [illegible]
[illegible] hoc loquitur et notatur in decre-
talibus [illegible] de elec. et [illegible] Secundum populi iudicium
est iudicium conspirationis maligne quod
a [illegible] procedit tale iudicium fuit
populi iudeorum clamantis ad pylatum contra
Christum Crucifige crucifige eum cui dixit
pylatus Nichil mali invenio in eo
[illegible] dicentes Nos legem habemus et
secundum legem nostram debet mori quia
filium dei se fecit [illegible] Math. xxvii
[illegible] luc. xxiii et Joh. xix
et in decre. Sicut dignum de homicidio
[illegible] petrum sit appellatio notatur
in decre. et quod sit est conspiratio
[illegible] de [illegible] Tale fuit iudicium
Susanne [illegible] causa discussa
cause cum iudicio populi contradixit da-
niel et causa discussa Susanna
liberatur ut scribitur danielis xiii
de tali non [illegible] dicit dominus Ecclesiastici
[illegible] iudicio plurimorum [illegible]
[illegible] ut a [illegible] et tale iudicium
non est aliqualiter sequendum quod [illegible]
dicit lex C. de pe. l. [illegible]
[illegible] vocis populi non sunt sequende
et legitur et notatur in decre. [illegible]

clar[um] ex [quo] tu[n]c est iudiciu[m] p[ro]pt[er] v[er]um
deliberate et tale iudiciu[m] n[on] est co
repellendu[m]. Hoc a[utem] v[er]um est consimil[ite]r
q[uo]d ubi plures de fide et fide equa
lit[er] informati aliq[uid] deliberant q[uo]d
id[em] sit magis conveniens q[uam] co[n]trariu[m]
q[uo]d deliberant om[n]es solus, et de tali
iudicio n[on] co[n]trariando intelligit
autor du[m] dicit Nec multi placeatis
du[m] vos contempne[n]tis multos q[uia] velut
dicit Noli p[ro]vocare sing[u]li[s] tu[a]m sine
plurim[orum] co[n]sapie[n]tiu[m]. Hoc si[mi]l[ite]r
applicat Aug[ustinus] in [2]o Co[n]fess[ionum] ait
cont[ra] mores hu[m]a[n]or[um] qui dicit a[d] co[n]t[ra]
mores ho[mi]nu[m] sunt flagitia plurim[orum]
diversitate sunt vitanda ut pact[um]
inter se civitatis aut gentis co[n]suetudine
vel lege firmatu[m] nulla civis aut
peregrini libidine violet[ur], turpis a[utem]
omnis p[ar]s est suo n[on] co[n]gruens uni
verso. Ex p[re]missis intelligentia
magis in speciali est de tali co[m]mune
quodam iudiciu[m] dicto sedicio[n]e que
fit co[n]t[ra] vite bonu[m] intentus v[e]l
p[ro]p[ri]e civitatis. Et sic pat[et] [quod] Aristoteles
finis quo breviter videt[ur] q[uod] sedicio
opponit[ur] unitati multitudinis vel regni
dicit a[utem] Aug[ustinus] [19] de civitate dei
et p[re]sertim definiunt sapientes non
omne[m] cetu[m] multitudinis vel regni sed
cetu[m] iuris co[n]sensu et utilitatis co[m]munis
sociatu[m]. Manifestu[m] est hinc vnitati
in opponi[tur] sedicio esse utilitate
iuris et co[m]munis utilitatis. Unde ma
nifestu[m] est q[uod] sedicio opponit[ur] et
iniurie et co[m]muni bono, et ideo res sue
gener[is] est pecc[at]um mortale et tanto gravi[us]
quanto bonu[m] co[m]mune q[uo]d p[er] sedicione[m]
impugnat[ur] est maius q[uam] bonu[m]
privatu[m] q[uo]d impugnat rixa. p[eccat]u[m]
a[utem] sedicionis p[ri]mo q[ui]de[m] et p[ri]ncipal[ite]r
p[er]tinet ad eos qui sedicione[m] p[ro]curant
qui gravissime peccant. Sec[un]do ad eos
qui eos sequu[n]t[ur] bonu[m] co[m]mune p[er]turbatores
defendentes a[utem] et eis resistentes

sedicioni inducere sunt dicendi sunt
nec illi qui se defendunt proprii
sunt dicendi et pax dicimus
quesiti.

Si tibi p[ro]picie q[uo]d p[e]r[s]p[ic]u[u]m est
causa salutis [...] nec val
pos tu sunt [...] causa doloris

Decisum questio[n]e hoc p[er] textu[m] p[ro]
cap[ut] Sit tibi p[ro]picie. Oportet primo
quodam gentiliu[m] fuit q[uod] sanitas
corporalis est salus a[nim]e, que op[er]ando
replet. Et illud q[uo]d dicit[ur] a[m]plius i[n]
ad corp[us] q[uo]d du[m] infirmior salicet
corpore fortior sim[ul] sed multe q[ui]a
n[on] minus infirmitas corporis fortitudinis
virtutis augmentat, quia tunc
fortior sp[iritu]s ad sollicitudinem co[n]cordat
hoc loquit[ur] et nota in dece
[...] cu[m] idem in [...] Alia racio
dece. Et sine dubio inter
bona corporalia maiorum bonu[m]
est sanitas corporis. Sic [enim] d[icitu]r Eccl[esiasticus]
[30] Non est census sup[er] censum sa
lutis corporis etc. Attendens ergo
autor q[uod] in eo co[n]curre[n]t que ad co[n]
sapie[n]tiam et salutem corporis est dispo
sitio sospitate sanare et a[nim]e cura
salutis sp[iritu]s vero illud dicit[ur] Sap[ientie] [...]
per sapientiam sanati sunt q[ui] deo ab
initio placuerunt, et hic cura
sanari non potest nisi per cuius cura
et [...]. Pro tanto p[atet] sua
p[ro]positu[m] undecimus inducere in
tendit du[m] dicit Sit tibi p[ro]picie
vel q[uod] velut sic[ut] sic[ut] loquar
tume[n]te q[ui]a cura et sollicitudo
salutis est sanitas corporis sic[ut]
opinio gentiliu[m] ut est dictu[m]
vel cura a[nim]e sic[ut] opinio Christi
logor[um]. Sit tibi p[ro]picie a[nim]a
p[ri]me scilicet a[nim]a et corp[us] et par[tium]
est p[ar]s maior et a[d] causa
doloris et infirmitatis ut aliqui
mali sit tibi in re et non in
[...] ne culpes et resp[ond]endis
[...] cu[m] [...] tibi ingenit

non imponas culpam tuo tempori tamen
tu sis causa doloris i. tue contri
cionis. Solent enim dicere quidam
malum tempus est et periculosum. Vbi
non nullum tempus in se malum est
Vnde apostolus ad Ephesios v. Redimentes
tempus quoniam dies mali sunt secundum glossam
Verbis tamen propter intelligenciam et ob
breuitatem est breuiter sciendum quod de
duplici salute tractare debemus primo
namque de salute spirituali dicit ipse
temporibus in principio. Nota illud
Mat vi° primum querite regnum dei et
iusticiam eius. Circa primum est annotandum
quod infirmitas anime est periculosior
quia tunc anima nullam habet potenciam
malo i. peccato resistendi, propterea necessarium
ergo est adiutorium querere, quod adiuto
rium sit illud dicit Hugo quod sunt
vii ecclesiastica sacramenta, et hec
instituta sunt in medicinam huma
ni generis medicine autem iste sunt
valentes ad sanandas infirmitates
anime. Item ad adiuuandas virtutes
Omnis autem infirmitas spiritualis vel
est culpe vel est pene. Infirmitas
culpe est triplex scilicet originalis
contra hanc est baptismus, actualis
mortalis contra hanc est penitencia
actualis venialis contra hanc est extre
ma vnccio. Infirmitas pene est
quadruplex scilicet ignorancia contra
quam est ordo, impotencia contra quam
est confirmacio, malicia contra quam
est eukaristia, concupiscencia contra quam
est matrimonium. Item sic recipiunt me
dicina quo adiuuandum virtutes
nam in auxilium fidei baptismus
In auxilium spei extrema vnccio
In auxilium caritatis eukaristia
In auxilium prudencie ordo. In au
xilium fortitudinis confirmacio. In au
xilium temperancie matrimonium. Cum ergo
celestis medicus contra infirmitates
anime spirituales det medicinas spiritua
les que ipsis in necessaria [...]

nobis fuerit elargitum. Vnde ergo tua
et salvatur sicut corporalis infirmitas
nostra spirituales ecclesiastica sacramenta
vt est dicere curare debemus et adhere
nos autem indicat dum dicit Qui
tibi ad primum est etc. Sed nota quod sacramenta
sunt sacramentum species, nam quedam sunt
salvatoria scilicet quibus salus acquiritur
vt baptismus eucaristia confirmacio, et de
hiis de conse. di. ii et iiii per totum.
Quedam sunt ministratoria scilicet que
ministeriis officiis exercentur vt diuina
officia diurna et nocturna, de quibus de conse
di. v. Quedam preparatoria que omnibus
sacramentis celebrandis preueniunt. Notandum
est quod sacramenta quedam dicuntur neces
sitatis et hec sunt quinque videlicet
baptismus de conse. di. iiii. Nulla racione
Confirmacio ibidem di. v. Omnes fideles eu
karistia de conse. di. ii. catholice
extrema vnccio sed indicat [...]
qui in se [...] et penitencia de pe. di. i
nemo potest quis etc. quedam ac
cipiuntur voluntatis scilicet ordo et [...]
[...] ista et matrimonium xxx q. i. Vbi vero
est attendendum quod aliquis possit vtrum
sacramenta possint iterari. Videtur de
inter quod tria sacramenta possunt iterari
scilicet baptismus ordo et confirmacio
vt in q. i quod quidem nulli sacramento
facienda est iniuria, que dicitur quasi
fieri non iterandum iterata quod vera collo
non valent i. q. i sacramenta. In
collatione cum aliquibus predictorum tamen
imprimitur caracter etc. Ipsi ergo
morte non potest alicui separari [...]
qui quamvis resuscitatur, non esset bapti
zandus vel confirmandus vel reordinandus
sicut in aliis minor sanctus xxxii
q. vii. karitate. Vnde et Hugwicio [...]
nit quod Lazarus post suscitationem non po
tuisset recipere [...], ut illud [...]
nec illa [...] si vellent iungi [...]
[...] de nouo et iterari [...]

cibaria pura et continua unitio
Quo de salute corporali est insuper con-
seruandum ipsam ordinate obseruando
ipsa non abutendo. sed ad salutem
mentis ad quam ordinata est ordinan-
do unde Gregorius in pastorali c. xxxiii
Admonendi sunt incolumes ut sa-
lutem corporis conseruant ad salutem mentis
ne si accepte sanitatis graciam ad usum
nequitie inclinent dono deteriores fiant
et ne oportunitatem salutis provide
despiciunt, similiter non deserunt sanitatem
suam voluptatibus et lasciviis gule
et ebrietatibus ne sint homicide sui
Seneca epistola xc ix multos morbos
mala fercula fecerunt. Aliud in innumerabiles
morbos non imitabiles totos una
medicina quedam proterva liberat sunt
ut presentes inveniet sunt nulle conditure
quibus auditus contrahitur, que desideriis
ieiunibus alimenta sunt onera sunt. plures
inde pallor et tremor medicamentum timor
et miserabilior a cruditatibus quam a
fame macies sunt tormenta aliorum
et audivi et in innumerabilium generum febrium
Ecclesiastici xxxvii propter crapulam multi pe-
rierunt. Propinquissimorum intelligencia
magis in speciali est de infrascriptis
dubitabilis querendum vel investigandum.
Et primo utrum sit petendum magis bona
re de salute corporis quam anime. Videtur
est dicendum utrum magis diligendum corpus
quam animam quos perit. Dicitur
sicut recto cuidit Augustinus in libro de
libero arbitrio loquens de amore sui
in debito ubi sic arguit. Qui amat
et convertitur ad summum bonum, et avertitur
a summo bono, si convertitur ad summum
bonum bene ordinatum est. Si autem
avertitur a summo bono et convertitur ad
commutabile bonum tunc generat peccat
et tunc distinguendum est quod aut
convertitur bonum ad proprium bonum suum

concupiscentia diligendo, quia bonum
corporalis sicut ad corporales divi-
tias, aut ad bonum interius quod
est bonum carnis, et similiter hec ille
tres summe radices quibus pot-
tibus Johannes in epistola c. ii. de
omne quod est in mundo, quia est
concupiscentia carnis, vel concupiscentia oculorum
aut superbia vite. Unde Augustinus
in libro pastorali dicit voluntas
adherens commune et incommutabili
bono impetrat prima et magna
hominis bona. Cum ipsa sit medium
quoddam bonum. Voluntas autem ipsa
ab incommutabili et communi bono et
convertitur ad proprium bonum, quia ad exterius
vel ad interius vel ad aliorum propria vel
quecumque ad se non pertinent cognoscere
studet, ad inferius vel voluptatem
corporis diligit, et ista homo superbus
et curiosus et lascivius affectus ca-
pitur ab illa vita que in comparatione
vite superioris mors est. Sequitur
omnia vincit ipse Augustinus ad
amorem sui debitum qui est radix
super omnium peccatorum et vocant ipsum
libidinem in proprio amore sui dicit
Augustinus libro de Civitate dei. Duas
civitates fecerunt amores duo. Amor dei facit Jerusalem. Amor
vero sui facit civitatem Babilonis.
Primus quia amor sui est causa
et radix omnium peccatorum, quare sic
credendum est quod amor intelligitur
de utriusque salute, sed bonis interior
et exterioribus, et intelligendo plana
est littera et intellectus auctoris
bonus et verus. Et concludendo
debemus quemlibet de utriusque
salute utriusque deo misericordiam
postulando, sicut orat ecclesia dicens.
Da quesumus domine populo tuo salutem
mentis et corporis ut bonis operibus
inhaerendo tua mereamur
protectione defendi. Quo queritur
utrum sit petendum observare tempora

medietates dandas et ita consuetudines
motus superiorum corporum considerare
hunc sensum breviter tractavit quod glosa
super illo verbo apostoli ad Gal. iiiio c.
quomodo iam conversi ad infirma egena
elementa quibus denuo servire vultis.
dies observatis et tempora et menses et
annos dicit quod apostolus loquitur de duplici
genere rerum de hiis scilicet que veniunt
cursu naturali et de hiis que fiunt
cursu voluntario in hiis est peccatum
in illis non unde glosator, culpat eos
qui in stellarum cursibus crimini dicentes
agam modo hoc quarum quia illa
stella agit cursum non plantabo hoc
anno vineam quia bisextus est de
hac materia tractatur plenissime in Canone
Hoc. non [illegible] quod viri illa
tam considerant visum qui sciunt
tempora ad seminandum, vel arbores ad
metendum et longi que naleam fruc-
tuum similiter et phisici qui nec
dietas et minutiones faciendas
et similia. Illi autem non culpantur quam
naturales effectus elementorum et siderum
ordinatissima conexione noverunt
et ideo Deus in [illegible] scilicet et sunt
in signa tempora in dies et annos etc.

Sompnia ne cures nam mens
humana quod optat dum vigi-
lat sperat per sompnum cernit ibidem

Tercium quod [illegible] prius per
to[illegible] Sompnia ne cures etc. Ostendit
Gregorius quatuor genera sompniorum videntur
contingere dicens quedam sompnia
eveniunt per nimiam sompniantium sa-
cietatem et talia sompnia somnio
sunt [illegible] que contingunt quandoque
lusione fantastica. quedam ex cogi-
tatione plena et hec venio potest
curare, quedam ex revelatione divina
et hec [illegible] minime debet unde
Ovidius in epistolis Nam sub aurora
iam dormitante lucina tempore quo
cum sompnia vera solent Attamen
devis quod autor non sapiens audiens

sapiens dicat sompnia nam nullius tam
ne debet nec est in talibus de archana
magice quo ad futura contingentia per
sompniorum divinacionem vanam credulitate per
quire. Pro tanto hoc sunt propter
quod talia sompnia [illegible] fore observanda
dicit Sompnia ne cures ergo ne
lat autor vanitate ne cures sompnia
i. noli illud curare de sompniis que
per nimiam saturitatem contingunt. nam mens
humana quod optat dum vigilat i.
[illegible] hoc est curare videtur cernit i.
quod videtur in die per sompnia, hoc sop
no [illegible] vel aliter et melius
non cures sompnia nec [illegible], quod humana
na mens [illegible] cernit i. illa credendo
vanam per sompnum quod optat dum vigilat
vel quod sperat dum vigilat. Nota di-
[illegible] inter sompnium et sompnum nam
sompnus est sopor membrorum, sompnium autem
visio. Pro [illegible] propter intelligentiam
ac etiam obsservantia est sciendum quod
[illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] in solone
[illegible] quod dicit, et divinatio que in multis
false opinionum est superfluosa et illi-
cita et ideo considerare debet quod sunt vere
causa propter futurorum de sompniis
sunt autem sompnia futurorum eventuum,
quoniam quando causa [illegible] ad aliquod [illegible]
[illegible] quod hoc que videntur in sompniis
inducunt ad aliquid faciendum vel [illegible]
aliquando autem sompnia sunt signa aliquorum
futurorum eventuum inquantum reducuntur
in aliquam causam communem sompniorum
et futuris eventibus et sic [illegible] plerumque
per cognitionem futurorum per sompnia
sunt Est ergo considerandum que sit causa
sompniorum et an possunt esse cause
futurorum eventuum vel non possunt
cognosci. Sciendum est ergo quod sompniorum
causa quandoque quidem interius quandoque
exterius, interiorum autem sompniorum causa
est duplex una quidem animalis [illegible]
scilicet ex occurrit homini fantasie in dor-
miendo ea que eius cogitatio et affectio

fuit in meditacione in vigilando / et
talis causa sompniorum non est cau-
sa futurorum / Unde quamvis sompnia talia causata
sint signa ad futuros eventus et signa quorundam
simul concurrant cum casuale / quam-
vis causa intrinseca sompniorum est cor-
poralis vel ex interiori disposicione
corporis surgunt aliqui motus in fan-
tasia convenientes tali disposicioni sicut
homo in quo habundant humores
frigidi sompniat in sompnis quod sit in
aqua vel in nive / Et propter hoc medici
dicunt esse intendendum sompniis ad
cognoscendum interiores disposiciones
Causa autem exterior sompniorum est du-
plex scilicet corporalis et spiritualis / Corporalis quando
inmutatur ymaginacio dormientis similitudine
vel aliqua aere continente / vel ex impressione
celestis corporis ut sic appareant dormi-
enti aliquae fantasie celesti disposicioni
conformes / Spiritualis autem causa est
quandoque quidem a deo qui ministerio angelorum
aliqua hominibus revelat in sompniis
secundum illud Numeri xii Siquis fuerit
inter vos propheta domini in visione apparebo
ei vel per sompnium loquar ad illum / quandoque
vero operacione demonum aliquae fanta-
sie dormientibus apparent et quibus quandoque
aliqua futura revelant hiis qui
cum eis habent pacta illicita / Si ergo di-
catur sompniis ad precognoscenda futura quod
sompnia procedunt ex revelacione divina
vel ex causa naturali intrinseca sive ex-
trinseca quantum se potest virtus exten-
dere non est illicita divinacio / Unde de
talibus non intendit auctor dum dicit /
Sompnia ne cures etc. Si autem huiusmodi
revelacio causetur ex revelacione demonum
cum quibus pacta habent expressa quia ad hoc
invocantur vel tacite quia huiusmodi divinacio
se extendit ad quod non potest extendere se
tunc illa divinacio erit illicita et super-
sticiosa / Unde de talibus sompniis dicit auctor
non esse curandum dum dicit Sompnia
ne cures / etc. Isto intelligendo de vel

quo ad utrumque intellectum salvatur sicut
propter premissa intelligencia magistri
specialis est de iure scripto dubitato quando
vel investigando / et propter hoc pollucio
que in sompnis incipit et in vigilia
terminatur sit peccatum / et quandoque mortale et
quandoque veniale / Dicitur ergo breviter
videndo hoc in iiii Si pro dictis
est pollucio contra ad racione meriti vel
demeriti indicatur magis secundum principium
quod est in dormiendo / quam secundum finem
qui est in vigilando / quia corporalis
motus non est / nec potest, ad demeritum
nisi secundum quod a voluntate causatur / ergo
cum continuatus est motus in dormiendo
non subiacet vigilantis voluntati
ulterius / nec reputatur vigilasse / quamvis
perfecte usum liberi arbitrii recuperaverit
Potest tamen contingere quod in ipsa cum
vigilacione peccatum committatur si quidem
pollucio placeat appetitu delectante quod
quidem erit veniale peccatum / si talis pla-
cencia sit ex surrepcione / Mortale
autem si sit cum deliberacione consensu et
placuit non operatum fuit ipsam aute
ex placencia non facit peccatum pollu-
cionem peccati quod si placencia ut non
sequitur vel alimenta peccatum non
procedunt / Ergo quicunque de consuetudine fa-
ciendi / Ergo quicunque quod de consuetudine fa-
ciunt visionibus quae dicunt ut credunt
se nocte cum diana dea paganorum
vel herodiana cum innumera multitudine equitare
super quasdam bestias et in una spacia
noctis et multa longi et ab eis
aliqua credunt possunt vel in melius
vel in peius mutare ac transformare
Sunt contra bonos mores dei et maligno
spiritu creduntur fidelium et fantasmata
irrogantur / Nam diabolus transformans se
in angelum lucis sciens in diversorum personarum
specie mentem quam capiendam illaqueat
deludit ut hec ab infideli docente
sed vera ut credit que in sompniis et
signa per eum fiunt a corde sicut alias inspirat et
sic demonum et paganorum deteriorem hoc et
multa alia de hac materia loquitur
in canone quod exponit causa 26 quaestio 5 Et de materia sor-
tilegiorum vide in prima parte principali peccatorum
plenius quasi secunda est ibidem Et in hoc
terminatur septa principalia de mortalibus etc.

De quinque capitulis carere
cognoscite lector. Hec pre-
cepta servas que sunt iustissi-
ma. Dicte diviso super de-
cimo speculo mechanico hec
est pars secunda media que est
pars tertia principalis libri

Nunc volo subsequenter in hac tertia parte
media que est quarta pars libri principalis
subsequenter est de nono speculo mechanico
quod est medium preceptorum inductum
in quo quidem instruit auctor scolasti-
cos ac eciam quoscumque alios inguitare
speculari ac eciam in ore resonare debere
et facit in hac nona huius libelli parte
in primo et secundo preceptis. Hoc quinque
velis tu sequenti, in qua parte decem
precepta sive decalogus viciosa comple-
ctuntur. Pro cuius evidencia est breviter
animadvertendum quod dicit rabi moyses mediator
doctor quod in lege veteri erant tot
precepta affirmativa quot sunt ossa in
corpore humano que sunt CCCxl
viii^o et tot precepta negativa quot
sunt dies in anno qui sunt CCC
lxv. ad denotandum quod toto tempore vite
et boni vite a peccatis cavere debemus
ut cum precepta divina agere debeamus.
Secundo huius rei gratia distinguendum
est inter precepta affirmativa et negativa
hoc modo intelligendum quod preceptorum alia
sunt alia ut honora patrem tuum
alia negativa ut non mechaberis.
Precepta affirmativa scilicet simulando
dicunt precepta sed negativa dicuntur
prohibiciones. Precepta affirmativa ob-
ligant semper sed non ad semper. Negativa
non obligant semper et ad semper. Ultimo
intendendum quod precepta decalogi possunt
intelligi data vel non data. Primo
cum pertinet ad pro illum consiliandi. Secundo
ad omnes et obligatur. Quia quamquam
continet decalogus complicite, hoc
continet lex nature, que scripta sunt
in corde cuiuslibet implicite. Istud
cum precepta legis nature quod tibi
non vis fieri alteri ne feceris, includit

Hec precepta non occidas, non furtum
facies et que decalogus ponit ex-
plicite, quedam precepta ponuntur impera-
tiva scilicet illa que sunt affirmativa, que-
dam indicativa scilicet negativa, et hoc ideo quia
difficilius est facere bonum quam malo
a malo declinare, plures enim in faciendo
bonum requiruntur circumstancie in quibusdam pre-
ceptis exhibetur actus exterius et affectus
ut in hiis non mechaberis, non con-
cupisces rem proximi tui, quia appetitus
est inordinatus ad illa, in quibusdam
solus exhibetur actus, ut cum dicitur non
occidas. Hoc dico secundum formam intendi
non secundum sinceritatem intelligendi, non secundum
veritatem intelligendi, omnia precepta ne-
gativa manum ligant et animum. De hiis
enim preceptis hec verba in lingua in Christo preceptis
alienum noli concupiscere. Ad primum nota
multis enim modis ligamur scilicet lege nature
ut est deum super omnia diligere et illud
facere quod nobis fieri volumus, preceptis
eciam divinis ligamur. Ligabatur Adam
preceptis quibusdam sibi datis. Iudei
ex suo voto scilicet quod secundum Augustinum necesse
est voluntas, sed velle est necessitas
cum quibusdam consilia sunt precepta sicut
religiosis qui vovent alia a decem
preceptis ut in ieiuniis aliquas vigilias
subiectorum et huiusmodi consuetudine sicut quod
in Francia primogeniti succedunt in regno
mandatis prelatorum. Unde super cathedram
moysi sederunt scribe et pharisei, Matthei
xxiii^o. Consuetudo autem secundum Augustinum
amarum fit cum consuetudine eius desinit ad
gehennam ut in dicitur hec de restitu-
tione. Ex Insuper est advertendum nobis est
quod sicut servus domino suo obedire tenetur
ita et nos cum servi dei simus non tamen
sunt servitute constituti sed potius
sub gratia ut dicit Augustinus dicens obe-
dire tenemur eius obtemperando preceptis,
quod potest sic mane persuaderi dicitur
enim Astrologi quod omnes stelle que sunt
in toto celo tamquam servi sunt subiecti

maiores sunt sicut in celo stellarum
quedam et planete ad motum celi velocius
mouentur in circulo quidem ad motum proprium
et quanto stella est altior tanto tardius
ad motum proprium mouetur quod etiam probatur
racione ductus quia omnes stelle et pla
nete ad motum celi uno die naturali
mouentur unde videmus quod sol omni
die omnibus aliis stellis facit circuitum
de oriente in occidens sed ad motum
proprium valde tarde, sicut manifeste appa
ret, unde luna motum suum proprio circu
itum in uno mense, sol in uno anno
mars in duobus annis qui est altior, jupiter
in xii annis qui est altior, saturnus in xxx
quia est super omnes alios stelle que
sunt altiores in firmamento
animarum sic quod mouetur celum motum proprio
velocius sic dicitur in proposito in nobis
sunt duo motus primus est dei qui
mouet nos in opus bonum, nunquam enim
homo posset se mouere ad graciam nisi
prius deus ipsum mouet, et hoc est
quod dicitur xxii scribitur [illegible] ipse enim in
[illegible] mouere et [illegible] xxxvi q. [illegible]
[illegible] in [illegible] secundus motus est
liberi arbitrii id est motus scilicet proprie racionis
et voluntatis quantum ad precepta sine
motus de quibus nos mouet. debemus
velocissime moueri, hic est enim preceptum
mandatorum et consiliis sine mora preceptione
obtemperare, cum ipse sit deus preceptor
[illegible] nisi [illegible] [illegible] [illegible]
ad malum vero proprio voluntatis homo
statim moueri non debet sed tarde
hoc est deliberate in agendo propter
eo quod ex passionibus [illegible] sepe
contingit errare [illegible] malum
apprehendit sub racione boni, et ideo
non statim motum proprie voluntatis illud
sequi non debet, sed ad motum dei per
[illegible] ut supra dictum est [illegible]
moueri debet, et quanto homo altior fuit
in maiori dignitate et gradu tanto
tardius moueri debet hoc est cum

moueri deliberacione ut dictum est
non solum quo ad corpus pertinet
multo magis quo ad animam spectat
videtur De mo de preceptorum
que ducunt nos ad deum et ad
eternam requiem infra in secundo huius
partis precepto iusticie preceptis
De distinccione inter preceptorum
huius canonis, quia quedam sunt mo
ralia quedam iusticia, que figuratiua
ad allegaciones vide supra in parte
precepto in addicione ibi posita
ad literam C in fine, hec vero precepta
[illegible] huius [illegible] sunt dei spe
cula in quibus [illegible] sancte [illegible]
[illegible] vel [illegible] debent, et si que
sunt in eis [illegible] dependunt
Postquam autem [illegible] in secunda parte circa
illorum [illegible] qui per [illegible]
[illegible] [illegible] causa
que sunt supra facultatem naturalis in
genium [illegible] intellectiua
[illegible] habent secundum appetitum
quod ad [illegible] pertinet [illegible]
vos in hac tercia principali parte huius
libelli subsequente aliquorum errores
intendit tangere qui opinantur ex
solis puris naturalibus seu preceptorum
[illegible] auxilio posse [illegible] uiuere
in hac vita tales [illegible] in doctrina
preceptorum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] hec est
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] sub typo
[illegible] [illegible] [illegible]
in celo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] [illegible]
[illegible] que [illegible] non
nullis remediis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sed
[illegible] in [illegible] in [illegible]
[illegible] [illegible] summo studio
debeat applicare [illegible]

et nobilitatem moralis sciencie ostendit
Cuius dicens. Jn morali enim scientia
.i. in scriptura sacra primo reperit ignorans
quod discat, gnarus quod timeat, labo
rans premia pusillanimis solacia
Certe enim est in morali doctrina solidi
tas et quam elongata est ab ea vani
tas Et ideo sapiens ad moralem sapien
cie invitans dicit illud prouerbiorum xxii
Ecce descripsi eam tripliciter in cogitacionibus
et sciencia ut tibi ostendam firmitatem et elo
quia veritatis Sed contra in puerilibus (?)
nabilibus sciencijs et vanitas multiplices
errores Ideo dicit Jeremias capitulo x Hec dicit
dominus iuxta vias gencium nolite dis
cere quia leges populorum vane sunt
Sicut vero illos qui in sciencijs secula
ribus summo studio suum animum appli
carunt invehit beatus Jeronimus in Canone
Vide ne xxxvij q. d. Vide ne nobis
ut in vanitate sensus et obscuritate
mentis ingredi illum qui diebus ac
noctibus in dyaletica arte torquetur
qui phisicus perscrutator oculos trans celum
levat et ultra profundum terrarum et abyssi
in quoddam inane dimergitur qui Jambum
fuerit, qui tantam metrorum silvam
in suo studioso corde distinguit et congerit
et ut ad aliam partem transeam supplex clamet
vel cupiditatis qui divicias perplurias
et nepharias querit et scripturas, qui adu
latur regibus hereditates captat alienas
et opes congregat quas in momento
cui sit relicturus ignorat ut ille.
Attendendum quod auctor ad moralium
preceptorum scienciam componit lectorem ipsius
moralis et sapiencie summo studio tam in
principijs quam in sequentibus preceptis
intelligendis curam et piam attencionem
exhibere, quam ut ipse in principio
huius libelli asserit et maxime
in tua prologi parte ubi dicit, parte
parte mea ita legito ut intelligas
legere enim et non intelligere est negli
gere unde et si lector negligere ob
fuerit, post de negligencia mente

confusus pro tanto hoc tamen nullus
se inbuat dicens hoc quamquam velis vel
Nota quod tamen sepe ponitur contra toto corpore
ut in primo Ouidij de arte lecturus opere
legat et lecto carmine doctus amet. Ergo
pone ergo sit collector quamquam velis .i. vis
cognoscere .i. de aliqua re natura hec
et ponitur hic hec tamen .i. doctrina huius
libelli contra toto isto corpore ut ad scias .i.
scire possis, quod hec materia ethica propria
.i. documenta et desiderandes que sunt
gratissima .i. acceptabilia vite .i. ad in
struccionem tue vite moralis et hoc aliqui
instrue .i. informa animum tuum .i. tuum
intellectum suppe ne cesses discere .i. noli
a tali doctrina cessare unde Seneca
ad discendum quod nature est nulla inucri
etas sera est ut viri pp. et si magis
scit senem docere quam discere, tamen que
quis doceat non licet ignorare Et hec
animum tuum debes instruere .i. discere racionem
assignat in sequenti metro dicens Nam
sine doctrina etc. quasi dicit quemadmodum
species alicuius in speculo considerata nil
valet nisi sit doctrinis informata mortis
ymago dicitur, quia qui non discit
aut didicit quasi mortuus est et quasi tam
cadaver reputatur unde Augustinus quanto
plus homo sapit, tanto plus vivit
ymago dicitur imitago, quia illum
imitatur ad cuius similitudinem fit. Cum etc.
pateris ferre multa commoda utilia,
dico si informes animum tuum preceptis
meis .s. moralibus et legis videlicet
carmen meum, sin contra sed si sprevisses
illud quasi dicit si doctrinam meam scilicet
moralium preceptorum contempseris non tibi
mea despicias sed tuum et hec volt
in summa hec parum preceptum Hoc quamquam
cupis etc. tu duabus metris in mediate
sequentibus De ibi erroribus circa precepta
moralia unde .s. in iiij especiali parte
ffo. Propinquissimorum intelligencia et ubi
natura est breviter sacium et ea sunt que
ad moralium preceptorum doctrinam unumquemque

Letorem debent mātāc ul in dulce secūdū
Primū est q h doctrina pduat adioaudita
tem vite ꝓualis et facit hᵉ in 1º met
dū diat hec prepta scās vᵗ Secūd est q
hec doctrina pserūet ab ymagine figure mo
talis et hoc ad in fert que sit ꝓpatiss
ima vite Tertiū est q hec doctrina valet
ad plogacōnē vite nālis et hᵉ facit in
vlt̄ preptoꝝ huī ptis 2ᵉ dilige mo ꝓtra
ordo ad pⁱm et fīm / quia ich exposicōe
tendit bie est sicd q sō sit que nā
tāl mouet hoīem ad diligēdaꝫ a qua
rem / que sūa pfectissime sit in deo / qbꝫ
obsuatis pducem̄ ad ꝓpiꝫ vite ꝓualis
condicōne vꝫ viꝫ pulchꝛo boni honestū
plē / vtile / et delectabile Primū ergo q mo
uet ad diligēdū deum inquo oīs ꝓuat
vite condicōes ꝓsistit est pulchꝛitudo
diving Summa pulchꝛitudo et bonitas videtur
in xpō cuius est summa pulchritudo
et ideo summe diligendus est Sapie 7ᵒ
Candor est enim lucis eterne et splendor
lucis eterne / ymago bonitatis illius
De ista pulchritudine et iocunditate spi
ritualis vite dicit Augustinus lᵒ de libero
arbitrio Et tanta est pulcritudo iustic
cū ita iocunditas lucis eterne ut etsi
si non liceat in ea amplius manere
quam unius diei mora ꝓpter hoc solū
in numerabiles anni huius vite plenū
deliciis et affluencia bonorum temporaliū
recte meritoꝝ ꝓtempnerentur Secūdo quod
moue debet nos ad deū diligendum
est bonum Sicut deus enim est summa boni
tas et ideo est summe diligendus vnde
Augustinus dicit de Ciuitate dei Qui ista
non diligunt ideo quia bona sunt
putant illos iniustos nisi amant ipsum
bonum vnde bona sunt bonitas est
ergo deo essencialis / quia sicut ignis
non pdit suum calorem sicut sic nec
deus bonitatem / quia ergo deus sic est bonum
et bonum sine ꝓparis est ꝓtrarium cum
sua bonitate creaturis pticipandam libenter
quibusdam dans esse aliis inc aliis

aliis intellige Tertiū quod mouere
debet ad deū diligendum est hone
stum. est enim honestum sicut Tullius
quod sua vi nos attrahit et sua
dilectione nos allicit Sicut deus autem
est summa honestas ideo est sūme
diligendus Sapie 8ᵒ Sicut intellectus
pbatis pmanet illius amator
Quartum quod nos moue debet ad deū di
ligendum est similitudo Eccᵃ 13ᵒ
Omne aīal diligit sibi simile / Inter
xpm et nos duplex similitudo re
peritur / xpus est nobis similis
racione assumpte carnis ad ꝓsili
tem illo 1ᵒ Johannis similitudine hominum factus
Et habitu inventus ut homo / et similes sumus racione ymaginis
sed tamen differenter quia sicut dicitur glosa
ymago dei inuisibilis facta ymma
ginis / aliud est in nummo aliud
in filio / nos sumus nummi xpus
autem est eius pres filius Quintum
quod moue debet ad deū diligendum
est vtile / homo enim saepe eam
diligit propter vtilitatem quam ibi
se credit / xpus ergo tamquam bonum
nobis est diligendus. quia ab ipso
vtilitatem recipimus in vita in
morte et post mortem / nam in vita
dilectores suos ducit dirigens spi
ritualiter Prouerbiorum 8ᵒ In viis iusticie
ambulo in medio semitarum iudicii
ut ditem diligentes me. et thesauros
eorum repleam in morte ab
insidiis hostis custodiendo ps
attestante qui ait Custodit
dominus omnes diligentes se / post mortem
suscipit in gloria prout glosa .i. sum
datum suum .i. sum quod cum dare dilec
tis dilecta scilicet gloriam celeste dili
gentibus se Sextum quod moue debet
ad eum diligendum est delectabile
naturaliter enim homo diligit in quo
animus delectabiliter conquiescit Sicut
deus autem est summa delectacio ideo
est summe diligendus. in primo tamen
vita delectaciones diuersas quas

sicut in deo sicut imperfectionem admix-
tionis et interruptionis / sicut et imperfectionis
quia habet imperfectam agnitionem et in
perfectum amorem et hoc est quod manifeste
dicit Apostolus i ad Cor. xiii Cum
venerit quod perfectum est evacuabitur quod
ex parte est. Item dilectio virtuosorum
habet admixtionem quia saepe ad
miscetur vel a corporis corruptione
vel a diaboli temptatione / vel a mundi
perversitate. et hoc est quod scribitur Ysa.
i Vinum tuum mixtum est aqua
Item virtuosorum dilectio sicut interrum-
pitur quia saepe ab eis subtrahitur
vel ut amplius humilientur vel ut in-
fervencius ipsi dilectionem desiderent
vel ut cautius conserventur. Et hoc figura-
tive significata sunt in Reg. xvii in
Helia quem deus pascebat mittens
ei corvos mane et vespere tamen
bibebat de torrente / tamen illam
refectionem deus sibi subtrahebat
Item ex isto modo patet qualiter
habere potuit vel certo ad tuum
videlicet quod hec medicina preceptorum do-
ctrina valet ad prolongationem vite
corporalis et naturalis non est superflue
insistendum quia de materia satis
supra in parte prescripta est declaratum
et proprie in iiii precepto patris
[illegible] et infra in ultimo huius tercie
partis precepto Dilige non [illegible]

Obserua precepta mea ne di-
scere cesses Nam sine do-
ctrina vita est quasi mortis
imago. Secundum tercie partis pre-
ceptum Instrue preceptis etc. Ponit
auctor in primo precedenti precepto
ponit rudimenta erudicionis aliquorum
[illegible] ad precepta moralia con-
grua ac etiam quo ad [illegible]
hoc sibi preceptum in quadam generali
comprehensione etc. Nunc vero in
primo precepto subsequenti ponit
rudimenta [illegible] inducens
ad informandum se de dictis preceptis
que et quot sint magis in speciali

Ex quibus est observandus sciendum quod summo
studio suum animum debet applicare et
hoc est quod dicit Instrue preceptis etc i.
informare debes animum tuum i. intellectum
tuum preceptis i. doctrinis huius tercie partis
infra scriptis que sunt [illegible]
ne cesses quod discere i. noli a tuo ani-
mo [illegible] preceptorum doctrina cessare tamen
sicut ait Seneca ad discendum quod nulli
[illegible] est nulla [illegible] etas sera est
et videri potest / quia magis decet
senem discere quam quod quis doceat
ignorare / Hinc cum senex videretur [illegible]
dicit Aug. in Canone Si hoc [illegible]
quod in [illegible] dicit Ego senex a
Juvene et [illegible] amare a colloga
[illegible] patrius sum doceri.
Propositum quod [illegible] intelligencia [illegible] ab
[illegible] est breviter sciendum quod ultra
[illegible] precepta quibus docetur qualiter
debet suum animum instruere vel eciam in-
formare et eciam ad discere eius effectum
Omnia quod precepta que per decalogum
sunt accepta que in hiis duobus de-
pendent preceptis scilicet in dilectione dei
et dilectione proximi / In hiis duobus
universa lex dependet et prophete [illegible]
primo. Unus quod [illegible]
potest sic summi / quia que precepta
ordinant nos ad deum / et que ad proximum
quod deus insinuat in duabus
tabulis lapideis quas moysi legem
dedit In prima tabula sunt tria
precepta ad deum pertinencia Primum pertinet
ad patrem qui est in divina potentia
Secundum ad dei filium qui est de materiali
veritate Tercium est ad spiritum sanctum qui
est de spirituali [illegible] In secunda ta-
bula sunt vii precepta ad proximum per-
tinencia / quorum primum est de exhibenda
honore patrem tuum reliqua
sunt de cavendis que nocere possunt
corde vel ore vel opere [illegible]
[illegible] ad preceptum
Primum est non occides Secundum non mechaberis

Tamen non fuitis facies ergo [illegible] per[illegible] et cum hoc est illud Non dicens filii [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] [illegible] quia [illegible] [illegible] [illegible] de hac dicit [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] precepta [illegible] est breuiter [illegible] et precepta que in sacris Canonibus [illegible] [illegible] / alia sunt moralia scilicet que mores instruunt, ut non occides [illegible] quo ad literam non mutantur / alia non mutantur quo ad [illegible] ut de sabbato. Alia vero misterica vel figuralia [illegible] [illegible] [illegible] Alia sacramentalia de quibus [illegible] [illegible] potest que [illegible] [illegible] sunt mandata ut confessio. Alia cerimonialia de quibus [illegible] non [illegible] ad literam ut non arabis in boue et asino ut [illegible] [illegible] in nona /
[illegible] vel [illegible] intelligencia est [illegible] [illegible] [illegible] homo qui est sine moralium preceptorum doctrina est similis [illegible] mortuo [illegible] sicut [illegible] [illegible] mortuus [illegible] morte corrumpitur [illegible] ad [illegible] esse [illegible] ita [illegible] [illegible] vel [illegible] doctrinalis corrumpitur [illegible] ad esse virtutis moralis et [illegible] ad mortem [illegible] Non est ergo despicienda doctrina preceptorum moralium quia [illegible] [illegible] [illegible] Appone cor tuum ad doctrinam meam que pulchra erit tibi cum tu [illegible] eam in ventre tuo / et redundabit in labiis tuis ut sit fiducia in domino tua [illegible] [illegible] [illegible] Non [illegible] audire fili doctrinam nec ignores sermones [illegible] / et hoc est quod dicitur [illegible] [illegible] [illegible] dicit Non [illegible] doctrina est [illegible] [illegible] [illegible] ymago de [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] si placet et quod hic [illegible] deficit suppleatur [illegible]

Comoda multa facis [illegible] [illegible] sperneris Non me doctorem

sed te negligeris ipsum [illegible] [illegible] [illegible] propter comoda multa [illegible] [illegible] Postquam autem in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rudimenta ipsum [illegible] [illegible] ad moralium preceptorum doctrinam [illegible] vel Nunc [illegible] in [illegible] [illegible] in quodam [illegible] [illegible] [illegible] comoda que [illegible] preceptorum obseruacione [illegible] / et in hoc primo metro [illegible] [illegible] dicit Comoda multa [illegible] [illegible] [illegible] tu facis [illegible] potens multa comoda [illegible] [illegible] [illegible] tamen [illegible] [illegible] sunt [illegible] [illegible] [illegible] si [illegible] [illegible] illud [illegible] [illegible] [illegible] hoc est totum [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] intelligencia [illegible] negligencia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicit Non me [illegible] vel [illegible] velit [illegible] [illegible] negligeris me [illegible] [illegible] est me [illegible] doctrinam [illegible] non [illegible] [illegible] meam [illegible] tamen de hac [illegible] [illegible] [illegible] in primo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] intelligencia [illegible] [illegible] est breuiter attendendum [illegible] comoda que [illegible] [illegible] ex moralium preceptorum obseruacione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Primo [illegible] videndum sunt comoda que ex moralium preceptorum obseruacione [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] omnia mandata [illegible] que [illegible] [illegible] tibi hodie faciet te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] que [illegible] in terra [illegible] super te [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] te / si [illegible] [illegible]

precepta audieris benedictus tu in
civitate et benedictus in agro be-
nedicat te faciet dominus omnibus
bonis fructu ventris tui et fructu
iumentorum tuorum, et fructu terre
tue, aperiat dominus thezaurum suum
optimum celum, et pluviam tribuat
terre tue in tempore suo, benedicetque cunctis
operibus manuum tuarum. Contrarium vero
secundum restat incomoda atque ma-
lediccionis que non observantibus
dominus comminatur, unde post benediccio-
nes imprecate maledicciones sic
ait dicens Si autem audire nolueris
vocem domini dei tui ut custodias
et facias omnia mandata et ceri-
monias quas ego precipio tibi
hodie venient super te maledictio-
nes iste, et apprehendent te et
maledictus eris in civitate et ma-
ledictus in agro, maledictum hor-
reum tuum et maledicte reliquie
tue, et maledictus fructus ventris
tui et fructus terre tue, armenta
boum tuorum et greges ovium tuarum
vel alia multa obmitto gratia
brevitatis, et hoc est quod sine
dubio quo ad moralem intellectum
dictum autoris potest intelligi dum
dicit non me scriptore alis doc-
torum si te neglexeris ipse

Cum recte vivas ne cures
verba malorum arbitrii
nostri non est quid quisque
loquatur. Quartum tunc

plus preceptum Cum recte vivas etc.
postquam autor in superioribus premi-
sit rudimenta litterarum unicuique
ad moralem preceptorum doctrinam
inprosequendam inducendam in quadam
generali et etiam breve hic in principio
precepto incipit tractare ipsa precepta
in singulari et specifico nunc
quia quedam sunt precepta affirmativa sive
affirmativa alia negativa. Quartum
preceptum est negativum in quo

homicidium explicite prohibetur, sive ille
sit cordis tamen ut ira, sive oris ut con-
tumelia sive operis ut percusso usque
ad mortem vel spoliando vel ad despo-
liandum, et quia ad homicidium proximi
duplex distinguitur scilicet unum quod
corporale dicitur et aliud spirituale quod de-
spirituale quandoque committitur primo non
obmittendo, ut cum quis videt aliquem
in extrema necessitate constitutum et non
subvenit ei et nunc spiritualiter dicitur eum
occidisse. Alio modo non committendo et
hoc quando quis tacendo ut est detra-
ctiones et alterius famam detrahendo et omnis
motus iste cum carnis proximi sit re-
primit ad non occidas, quia ille
cui detrahitur occiditur in corde saltem
illius qui audit detractorem in quo
prius vivebat per bonam famam, et alter
plerumque infringat motus ut carnis sit
detrahere. Pro tanto autor precipit
hoc preceptum ne quis ex tali detraccione
irascatur dum dicat Cum recte vivas quasi
dicat Si in puritate conscientie vixeris
ne cures id est ne irasceris hoc est ne
tibi sit cure quod alii iniqua loquantur
contra te dicat, dum modo a veritate
transite non recedas. Unde Seneca
capitulo iiij Nemo iniuste videtur plus
extimare virtutem Nemo aliquis
illi esse devotus, quam qui boni viri
famam perdit ne conscientiam perderet
Contra autem timeros tamen in hac parte non
est pereo quia crescit suo tempore licet
aliquid si est in dubium qualiter constituitur
ergo sic dicit Cum recte vivas vel
secundum in principio
assignare videtur dicens arbitrii nostri
non est vel quod dicat quod non est in
potestate mea linguam compescere malorum
Nota hic Canones quod secundum contra
triplex modus Primo dicitur committere homi-
cidium nos esse rapientes xxiij q. v. c. i. Se-
cundo nos esse deficientes xlvi di. c.
allatam tercio pensibus aliorum aufferibus

de imitari

xi. q. i. cum absolute ait aliquid
sponte facis unde mori potest
plurimi di. c. ut cauto beneficium non
possumus lxxxvi di. pascite secundo
decimas negantes xvi. q. i. decime
sexto secundum aliud ad serviendum xxxvi
xxxi. q. v. Ille Octavo si non
cupiens et hoc sic dupliciter de pe. di.
i Omnis di. vi. minor Nono ab
ortum xxiv xxxi. q. Quarto
decimo mercedem sibi abscondens di. l. v.
Si abscondit Undecimo suspicionem pessimam
xxxi q. iiii. Quis autem Duodecimo
male suadens de pe. di. i. Male Decimo
tertio proprias et defendens di. v. Si quis
viduam Decimo iiii° suscitante in alius
morte inurat facies di. l. Decimo
quinto detrahens vi. q. i. Omnia unique
tres. Decimo vi° malam suspicionem praestans
xi. q. iii. Non sunt audiendi Decimo
vii° sui oderunt de pe. di. i. Homicidiorum
Decimo viii° consilium mortis praebens
de pe. di. i. Periculose Proximorum
intelligentia maxime in speciali est de
infrascriptis dubiis quaerendum vel in
vestigandum Et primo utrum sufficiat
bona conscientia pro illud quod dicit quidam
aut verba laudativa vel vituperativa
semper ad mare vacandum est ut
in canone. ut verba x. q. iii. Cum
dominus dixit Ergo liberi essent filii regis
ne forte scandalizemus eos vade ad
mare et mitte hamum et eum
piscem qui primus ascenderit tolle
et aperto ore eius invenies staterem
et illum sumens da eis pro me et
pro te. Ecce igitur exemplo ergo Christi
non sufficit ipsa conscientia sed tollendum
est occasio scandali in alio sicut quod
possibile est ergo non sufficit solum
bona conscientia nisi scandalum caveat
Unde cauto distinguendo talium cui dato
quia a signum mortalitas quod pati sunt
suspicioni quod non videtur pati semper

reprehendere nunquam mentiri. Et tunc
sufficit nobis solum copia ad omnes sola
conscientia et non est curandum de verbo
eorum et si liceat pro te bene facit
quod autor dicit. Sic enim verba
maledicorum unde sumus ad Sancti Ma
nichei secundum et Augustinum contra
Liber sola nec in contra dicendum conscientia.
non accusat. Item Augustinus in Libello quam
me in hac vita propria procurare
sola est sicut nostris competentibus
discretio pensanda atque ad eorum
proximum quae crudelis ut nullis illi
gratiam implicet ubi conscientia non
accusat. Quamvis cum conscientia defendit
liber est nec accusatione. Et liber
sine accusatione esse non potest
si sola quem nullus adducit conscientia
non accusat. Qui cum si non homines
laudent et conscientia liberos nos non
demonstrant. Habemus Paulum dicentem
i ad Cor. i. Gloria nostra hec est
testimonium conscientie nostre. Job autem xvi capitulo
dicit Ecce in celo testis meus et
conscius meus in excelsis. Si ergo
est testis noster in celo testis est
in corde stultos dimittamus foris
loqui quod volunt Glossa eos librum
facit detrahendo magne de bono et bono
detrahere sibi dicit Proxime non est
curandum quod eos loquentium iniqua
loquatur dum tamen non recedamus
a tramite veritatis. Sed ut non sumus
imitatores sed nec illos qui pati
sunt mentiri. Et non tunc reprehendite
tunc cum teste malo corrumpit quo
niam debemus dicit secundum verba lucem
coram eis et ipsa solum abstinere a
malo sed etiam ab omni specie mali
de vita et quo etc. nec tunc sufficit
sola conscientia sed requiritur fama non
unquam non sunt audiendi sed viri
sive femine quod quidam reprehenduntur
in aliqua negligentia respiciat sic ut
in malam veniant suspicionem. Unde
sicut longe abesse faciunt. Dicunt
coram deo sufficere conscientiam estimacionem

Imitari

honum non solum imp'diunt vim eciam
crudelit' conpunctos eum occidunt alios
aliorum sive blasphemiarum videlicet
dei quibus ex sua suspicione est ipse
que iniusta est displicet contra scriptura
vel eciam in excusacione imitacionem
non quod videtur. Si quis putat vero
inde quisque a omnibus vel flagi
ciorum vel facinorum contra custodit
et sigillum filii huic facit cuius
ante famam et aliis [illegible] est
[illegible] cum magna est vita mea
aliis bona fama mea. Quod eciam quamvis
mea detraccio sit peccatum mortale, tamen
sicut quando [illegible] vilius [illegible] sua se
et peccatum ducens. Et quia inter res
temporales fama videtur preciosior & porro
defectum eius impedit a multis bene
agendis ideo detraccio proprie loquendo
est peccatum mortale. Contingit tamen quandoque
ex aliquibus profert verba per que fama
alterius diminuitur et non est detraccio
formaliter loquendo, ut si profert propter
aliquod bonum vel necessarium ad debitas
circumstancias et non est peccatum nisi
in dominacione et amore. Si autem
profert ex causa levitate vel propter aliquid
non necessarium non est peccatum mortale
nisi forte quod dicit sic adeo grave
quod notabiliter eius fama ledatur &
precipue in hiis que pertinent ad ho
nestatem vite. Quia hoc ex ipso
genere [illegible] sed racione peccati mortalis
et ideo tenetur ad restitucionem fame
sicut alterius rei

Productum testis salva tu
am pudore [illegible]
potes celare tunc [illegible]
[illegible] tunc [illegible] propter
productum teste. Postquam auctor
in parte precedenti [illegible]
[illegible] ad quid [illegible]
propter negaciones [illegible] ut
illud [illegible] vere [illegible]
in prima parte [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] vel plures testes [illegible]

vel quod [illegible] omnia genera malorum sicut
docet Augustinus quod [illegible] dicitur
est cum medicam sive preciosam sive
periculosum quod necat officiosum quod iocosum
iocosum quod delectat. Et hoc propterea
includit tacitumitas veritatis tempore ne
cessitatis cum causa et oportunitas
facit illam necessariam et conformitate
veritatis esse licitam. Et hoc est quod
vult auctor primo in hoc proposito
dicens. Si in aliqua causa fuis
[illegible] in testimonium [illegible]
celare debes cuius amicum quantum potes
non te refugere debes inclinacionem [illegible]
illam nec [illegible] et contra honestatem tuam
agere et hoc est quod [illegible] auctor
auctor dicens [illegible] dicit. Tu productus
testis id est vocatus in aliquo testimonio
collato id est operibus et pallicos amicum
tuum quod dicat, occultare debes amicum
tuum quantum debes et tunc salva id est
custodi et observa pudorem id est fusio
verecundiam, hoc est dicere primus manifesta
cius amicum quam contra veritatem [illegible]
inclinacionem quia si esse facies sed [illegible]
[illegible] infamis [illegible] et narrare
[illegible] coram omnibus reportaris. Hoc
eciam iure canonum [illegible] ut [illegible]
[illegible] vel alia salva tamen cum
pudore id est pro [illegible] tunc magis
ob [illegible] quod tunc non est quod veritatem
simpliciter profert. Hoc est sequens quod
tradit philosophus in ethicis quod duobus [illegible]
[illegible] amicus sanctus est verum honorare
veritatem unde plato [illegible] [illegible]
socratis magistri sui dixit quod oportet
de veritate magis curare quam de aliquo alio
[illegible] amicus quidam socrates
sed magis amica veritas. Pro huius
propter intelligencia ac eciam observancia
est breviter sciendum quod tamen sunt que
[illegible] testem inducunt ad [illegible]
super omnia veritatem, nec eciam aliqualiter
celare debet vel eciam palliare. Primum eciam
[illegible] [illegible] continuacio [illegible]

Secundum est sacrum Canonum ulterx
primo Quam est pranay hereoy
falsitatis conclusio / de p^o xij et xix^o
Testis falsus non erit impunitus et q
loquitur mendacium peribit / et in eodem
testis falsus peribit a veritate / 9° nullo
recedendum est quis in dat scanda
lisari unde sup illud Mt^t xviij q^i
scandalizaverit unum de pusillis istis
vel dicat non quod inquirendo potestas sine
peccato vitare scandalum quorum tum
debes quod si de veritate est / scandalo
multis relinqui non debet / et hoc in
telligitur de triplici veritate videlicet vite
Judicij et doctrine / hec tria quidam te
ngit in hoc versu Scandala non vitat
Judex doctor vive Dimens / perductor
testes / Nota sum Canones et ubi scan
dalum maior obmittitur / nam aliquid
malum tollatur sicut l. in di / aliquid
quod malum est non dictum q. di denique
aliquid quod bonum est cassatur ut p. c. in
r. l. aliquid quod est indebitum prestatur
ut xxxv in q. a. ia unum / pro vite
autem ad perhibendum testimonium veritati
venit dei filius in mundo Jo^o primo
Ego in hoc natus sum et ad hoc veni
in mundum ut testimonium perhibeam veri
tati sed proh dolor hodie veritas exosa est
Sap. veritas odium parit et obsequium
amicos / Et apostolus ad Gal iiij^o
Ego inimicus factus sum vobis dicens vobis
Item hodie veritas desistit Jos unde
damnasti terrapistis sermonibus veritate
Item persistit ysa lix. Corruit
in plateis veritas / Item vendunt
sicut prophecia cum cognoscat in medio
faciem non deute fuant de buccella
panis deserunt veritatem / Item sermoni
bus aliis falsitas ab aliis vanitas ab
aliis quasi umbra vel pictura veritatis
sunt inanis allosi qui in consideratione
loquuntur et volunt esse tota die in
libris et ideo sepe inciduntur unde illi
in sermonibus animus mirum si peccaverit

castitas in deliciis / veritas in mul
tiloquio / caritas in hoc seculo nequam
Quin nitantur avari unde in ps
Ut quid diligitis vanitatem et q. talia
quo vana sunt / Item incurrit
improprie qui appetunt sterilitatem que
sunt ipsorum sterilitatem / mirum est de istis
infelicibus qui in se sterilitatem diligunt
quam oderint in persona sua unde
vicesores videntur sed hic quam nimium
de deuariis suis / in illo cum non
diligant falsitatem / de s^o ysidoro
li. iii de summo bono c. lxx. falsi
dicus testis tribus est obnoxius / p^o
deo quem contempsit / s^o iudici quem
decepit / 3° innocenti quem ledit
hoc verba sumptum in decreto falsi
dicus testis dictum sal. ex. et ibi in
glosa in notatur triplex causa pena
eo quod in tribus offendit / primo
quia deum offendit / quanto magis imponi
debet pena in perpetuum in tristitiam
magis vel minus / apparet est ei pena
imponenda nec amplius ad testimonium
admitti debet ut in de testimonio
testa ex / s^o quia iudicem offendit
seu decepit infamabitur xxxij. n. b.
Si quis convictus aut de certis
castigabitur b. q. d. Alle quia
3° quia proximum ledit ergo modo
lesionis punietur ut in Canone
hoc ymago xxxiij q. b. Sibi
primum pena talionis / Item de
plagis dicat cum actiua plaga
fuit locusta etiam dente necnon
et signat falsi testes / qui tamen
velit nisi nocere mordendo et cui
simile mentiendo / contra veritatem
in proprium intuitu et tam enim
insurgit Mt^t xxvj De hoc autem
plus in sermone de passione autem
prius est veritas / pax iustitia quod
relinquit de falsitate veritate / quia
contrariatur iustitia / quod adimit
et scandalum pacem propter vel dubio
accendunt / debet enim vallis sicut
cogitavit fratri suo facere

Decii

Judice

Persi

Utrum iurare liceat

De tercio videbatur de illorum errore qui
asserunt nulla veritate iuramento
firmanda asserentes omne iuramentum esse
illicitum. Circa hoc est sciendum
quod talis error occasionem habere potuit
ex illo verbo Matthei v. Ego autem dico
vobis non iurare omnino. Item ex illo verbo
Iacobi v. Ante omnia fratres carissimi
nolite iurare. Item Augustinus in quodam
sermone: falsa iuratio exitiosa est,
vera iuratio periculosa est, nulla iuratio
secura, ergo ut videtur ab omni iuratione
abstinendum est. Secundo vero contrarium
ostenditur quod licitum sit iurare Genesis xxii
Per me metipsum iuravi dicit dominus
quod si quis non receperit etc. Item probatur
hoc per illud ad Hebreos vi° Abrahe pro-
mittens deus quia neminem habuit per quem
iuraret maiorem iuravit per semetipsum
ergo licitum sit homini iurare. Et
quod hoc argumentum valeat probatur sic licet
in Perfectus homo erit si sit sicut
magister eius. Magister autem noster dominus
est Matthei xxiii unus est magister vester
Et Iohannis xiii° Vos vocatis me magister
etc. ergo non est contra statum perfectionis
iurare. Item iuravit angelus per viventem
in secula Apocalypsis x. Item iuravit apostolus
ad Ro. i Testis est michi deus cui
quod vivit deus et angelus et hic sanctus.
mirum est quod non vult christianus
iurare, cum deo et angelis et sanctis similior
esse velit, videtur potius assimilari
dyabolo quam deo et angelo ut homo
factus dyabolum cum non invenitur iu-
rasse legisse ad confirmandum veritatem
Argumenta vero quibus utuntur heretici
ad confirmationem dicti erroris valde de-
bilia sunt ut est illud Ia. v. fratres
mei nolite iurare etc. Et cum dicitur
hoc quod dicitur ibi Nolite iurare
petrum est modicum iurare ergo cum dominus
dicat Matthei xxiii Et patrem nolite
vocare super terram petrum modicum esse
vocare patrem aliquem super terram

Item si idem in illo mandatum est quod dominus
dixit Matthei v. Ego dico vobis non iurare
omnino, ergo cum alias alium colligere salviam
vel petrosilium ut non colligat sicut
omnino ipse prohibet eum ut nichil in colli-
gat quod manifeste falsum est, Circa sermonem
quemdam usum loquendi, et est sicut quod dicitur
in alia facultate bene risus omnis non
nullus non omnis et aliquis non sepe
tibi esse patet quod iurare non est omnino
salve unilatum malum ymo licitum et
iuramentum ad confirmandam utilem veritatem
quod per ipsum proximo subvenitur Unde
in psalmo Domine quis habitabit in tabernaculo
tuo, et sequitur qui iurat proximo suo
et non decipit. Respondendum est ergo ad
ea que ipsi obiciunt ad illud Iacobi v. fratres
mei nolite iurare quadruplex potest
esse causa primo ut ibi prohibeatur
libido iurandi. Secundo usus. Non enim
assuescendum est ad iuramentum contra
periculum per iuramentum. Non nisi ob
necessitatem aut utilitatem est iurandum
xxii q. i ita ergo est intelligendum
quod quamvis iuramentum inveniatur prohibitum
Tercio in parcium conqua nichil preter
iuramentum. Quarto affectus iurandi
unde dicitur Iacobi non inquit sed nolite
iurare, ad illud verbum Augustini falsa
iuratio etc. dicendum est quod sicut tempore iurare
numquam est securum, et tamen quamquam est ne-
cessarium, et quamquam est sine naufragio
Sic iuratio numquam est secura, et tamen quamquam
est necessaria et quamquam sine periculo iurat.
Ad illud vero Matthei v. Ego dico vobis
non iurare omnino. Dicendum est multiplicem
esse causam quare dominus hoc dixerit
primo quia voluit in simplici verbo
veritatem firmare, sicut in iuramento
valens ut homines non liberant sicut
cautum in eis est. Unde Augustinus super
epistolam ad Galatas Non est contra deum pro-
ceptum iurare sed ita intelligit dominus
prohibuisse a iuramento ut cautum in ipso
est homo non sicut Secunda causa est periculum

Ydolatrie fecit multos cessisse fuit pecca-
re uiadeo peccatias in ydolatriam inciderunt.
xxij q. v. c. pa. Consideranda composicio corporis dum
res presbiterisse ut nullo modo sed ne inju-
liter a peccatis; unde dicit glo. super
c. d. Si maxime contingeret peccator
mirabilis hoc per ad mirat, quilibet de-
uorat, hoc amat hoc timet. Pro
premissorum intelligentia magis in speciali
est de quibus dubitabilis quemadmodum uel
est investigandum. Et primo qui po-
ssit esse testis sive que condiciones re-
quiruntur in teste, ad hoc quod testificari
possit. Ponuntur hic quatuor in dictum
et principales in requiruntur condiciones
que hiis versibus continentur que ponuntur
in decretali In nomine domini de testi. Condicio
sexus etas discrecio fama et fortuna
fides in testibus ista requires. Primo
requiritur condicio scilicet ut non sit servus
quia non recipitur ad testimonium C. e. l. qui
liberi et in decretali forum fallit tamen hoc
ut de festo sui queritur non tamen [illegible]
dua uel contra dominum iii. q. iii. [illegible]
Item in criminali [illegible] Item sui [illegible] Secundo quoque
sexus quia femina non admittitur
ad testimonium in causa criminali ut in
canone mulierem xxxiii q. v. nisi
[illegible] aliter agitur tunc [illegible]
admittitur contra clericos ut in decretali
[illegible] et c. licet [illegible] de testi. In civilibus
autem admittitur xv. q. iii. [illegible]
Tercio requiritur etas nam in civilibus
criminalibus non admittitur minor [illegible]
annis ut dicitur in [illegible] Item in
criminali [illegible] Item in testimonium. Quarto
requiritur discrecio quia non admittitur
furiosus seu mente captus sicut nec ad
iudicandum iii. q. vii. [illegible] Quinto
requiritur fama nam infames a testimo-
nio repelluntur ut in decretali de testi. cum
[illegible] quia licet [illegible]
[illegible] salvare possunt infamia non
abolere non possunt [illegible] ut in [illegible] hinc
colligitur. Sexto requiritur fortuna

scilicet ut locuplex sit, etenim ut luci-
causa quid faciat iudicia querendum est. iiij
q. iii. [illegible] Item in criminali [illegible]
testium. Septimo requiritur fides quia infidelem
contra fideles non admittitur ii q. vii. [illegible] hereticum
est [illegible] principalia consideranda [illegible]
nulla alia consideranda que ad [illegible] ob-
mitto causa brevitatis. Secundo requiritur utrum ho-
mo teneatur ferre testimonium [illegible] brevi-
tatis [illegible] Et hoc [illegible]
[illegible] est, quia si testimonium [illegible]
ti requiritur auctoritate superioris cui in hiis que
ad iusticiam pertinent obediens tenetur non
est dubium quin teneatur testimonium ferre in hiis
in quibus secundum ordinem iuris testimonium ab
eo exigitur puta in manifestis et in hiis
de quibus infamia processit. Si autem exigatur
de quibus infamia non
in non manifestis et de quibus infamia non
processit non tenetur ad testificandum. Si vero re-
quiratur testimonium non auctoritate superioris cui
obediens tenetur [illegible] si quando requiratur ad
liberandum hominem ab iniusta morte seu [illegible]
[illegible] pena vel falsa infamia vel [illegible]
[illegible] tenetur homo, et si testimonium eius non requi-
ratur tenetur facere quod in se est ut veritatem
[illegible] ad hoc possit prodesse
[illegible] eos qui deducuntur ad mortem
[illegible] pauperem et egenum [illegible]
[illegible] eos qui deducuntur ad mortem
[illegible] morte non plus [illegible]
[illegible] ad bo. [illegible] facientibus consentiunt [illegible]
faciant [illegible] vbi possit arguere est
dicit glo. [illegible] Si vero requiritur testimonium de hiis que
pertinent ad condempnacionem alicuius non tenetur
ferre testimonium nisi ad superiore compellatur
[illegible] ordinem, quia si [illegible] vitabit [illegible]
[illegible] nulli [illegible] dampnum [illegible] et
si immineat periculum accusator non [illegible]
quia ipse in hoc periculum incurrat [illegible]
[illegible] ii. q. iii. Si quis [illegible]
[illegible] periculum [illegible]
volente in [illegible] Sacerdos et [illegible]
[illegible] et religiosi tenentur [illegible] q. [illegible]
sed non tenentur [illegible] in qua non licet
eis ferre testimonium ut in causa sanguinis [illegible]
[illegible] religiosi tenentur [illegible] eius
et observant quod [illegible] dicit cum

et subditi tenentur prelatos plane
dum recipiunt occulta crimina eorum de
quibus infamia non precessit. quia ut
dicam plane debent scire defectus sub
ditorum non solum ut puniant, sed
ut caveant periculis personarum, et pro
cultacionem eorum in providendo religiosos
sue, hec ultima opinio et magis con
sonat iuri meo. Et ideo legitur super
his titulis de testibus cogendis.
Tercio queritur utrum liceat homini testimonium
ferre de hiis que sibi in secreto confessa
sunt. Et dico quod non. [illegible]
et de hiis que sunt in secreto homini
commissa per confessionem nullus debet
testimonium ferre. Racio quia hic non
sciat ut homo sed tamquam dei minister
et manus est [illegible] sacramentum
quolibet homine precepto. Circa ea
vero que homini sub secreto committuntur
distinguendum est, quedam enim sunt
talia que statim cum ad noticiam
hominis veniunt licet ea manifestare
tenetur puta si pertinet ad corrupcionem
multitudinis spiritualem vel corporalem
vel in grave dampnum alicuius persone
vel si quid aliud est huiusmodi quod
quis propalare tenetur vel testificando
vel denunciando, et contra hoc debitum
obligari non potest per secreti commissum
quia in hoc frangeret fidem quam
alteri debet. Aliquando vero sunt talia
que quis prodere non tenetur, potest
obligari eo quod sibi sub secreto
committuntur et tunc nullo tenetur ea
prodere eciam ex precepto superioris, quia
secretum servare est de iure naturali.
Nichil autem potest precipi homini contra
illud quod est de iure naturali [illegible]
[illegible] premissorum. Quarto quia
pena testis falsi veniat [illegible]
de iure divino et canonico. Hinc
[illegible]
[illegible] et testis falsus [illegible]
mortaliter inquinatus est primo et magis
facit contra infamia [illegible] de quo est
speciale preceptum in decalogo et falsus
eciam indubitanter tenetur ad restitucionem

omnium que proximus eius amiserit
per eius testimonium. xiiii q. v. Non
sane. ii q. vi. Si res. i q. i.
Notum [illegible] amplius ad testimonium ad
mitti debet ut in decreto testium
[illegible] Et plurimi [illegible]
iusto dei iudicio acriter puniuntur
in hac vita ut patet de illis tribus
qui false accusaverunt illud sanctum
Jherosolimitanum episcopum Narcissum sicut
recitat libro sexto ecclesiastice hystorie
[illegible] compilator narrat ibi [illegible]
[illegible] falsi testes insurgunt contra
Narcissum episcopum Jherosolimitanum [illegible]
firmantes subscripcione iuramenti
quorum unus dixit esse ita comburatur
ut igne consumatur, alius dixit esse
ita ut morbo regio consumatur
Tercius dixit ita esse ut luminibus
corrumpatur seu orbatus. [illegible]
[illegible] et providencia
[illegible] in desertis locis
annis pluribus delitescit, sed divine
vindicte non quievit, unde primus
testis a parva scintilla ignis
domo succensa cum omni familia
pariter pater conflagravit. Secundus a
pedibus usque ad verticem morbo
regio quem fuerat imprecatus repletur
atque consumitur. Tercius vero [illegible]
[illegible] nec se po
tuisse latuisse divinum oculum [illegible]
audientibus [illegible]
[illegible] et in lacrimis [illegible]
[illegible] luminibus est orbatus [illegible]
[illegible], videmus cotidie
[illegible] et multo magis [illegible]
[illegible] et plurimi
[illegible] est etc.
Simonie labes [illegible]
[illegible] memento [illegible]
[illegible] fama est [illegible]
[illegible] Sextum [illegible]
Preceptum simonie labes etc. post
[illegible] predicant plurimi

rudimenta testem ipsum inducere ut
transportatus odio vel amore vel ex aliquo
emolumento veritatem in medium pro-
gare simpliciter debeat et confiteri Unde
vero in primo precepto subsequenter intendit
ipsum inducere testem et informare ut ve-
ritatem ipsam ita simpliciter exponere
debeat quod non sit animus complectere loqu-
tionis colorata vel falsa per que veritas
subtilitatur quia subtiliter quod testis
in testificando verba sua colorat ut id
quod forsan falsum est verisimile faciat
apparere pro tanto dicit autor ipsi testi
Sermones blandos etc qui velit in-
venire quod conferat testimonium non debes
uti sermonibus blandis neque tua dicta
falso colore vestire ut facias apparere
verisimile quod verum non est Sed debes
simpliciter tua verba proferre quia si usus
fueris sermonibus blandis atque fictis lo-
quela tua auditoribus efficitur suspecta
et fraudulenta vel palliata et hoc concordat
Seneca intendit cum dicit Memento
vitare sermones blandos id est suaves
et nimis dulces et blesos id est teneros
calumniatores et dolosos Vere cavendi
sunt blandi et adulatorie loquentes
licet videantur simplices Ubi nota
quod est duplex simplicitas quedam bona
quedam mala Simplicitas bona est
veri id est voluntatis bona et vera que
est sine plica malicie hec est fama
vera id est famosa atque laudabilis Sed sim-
plicitas ficta loquendi super loquela
falsa colorata tamquam vitium est fictus id est
fraudulenta et talis est periculosa et
pessima et hec est fraudulentorum et de-
ceptorum pluries et inducit suspicionem
mali et talis aliqualiter virtuosis et ma-
xime testimonio ferenti totaliter refugienda
est et abdicanda Ex premissis colla-
tione magis in speciali est de aliquibus
dubitatum per quicumque et primo utrum quod
prodat vel liceat testi aliqualiter exhibere
pluribus tamquam dictis ultimorum loqui et

sua dicta colorare ut magis appa-
reat et placeat vel sit magis ap-
paratus sua verba proferre simpliciter
Secundum utrum quoto valet videtur
supponi cum quod colorator faciat
veritatem confessam et declarat quod utrum
liceat eam colorare per eloquentiam
de parte cum scilicet nullum est dubium
quod non est coloranda ut appareat vera
hoc ergo supposito circa primum dicitur
ad hoc ut quantum veritas luculentius
dicatur tamen veniret declaranda Ideo
quod eloquentia per quam verum vel veri-
simile coloratur est utile Secundo est
necessaria ratione que ad eloquentiam
specialiter requiruntur ut rethores
efficiant per suadeant auditores
Primo sit probatur desiderium cognoscendi
veritatem nobis naturaliter insitum
et impressum id est intellectualis omnis homo
natura scire desiderant Unde autem
veritatem quam plurime tamen naturales
quam mallas sunt occulte ita quod
nesciuntur et quedam sunt non planius
sed per aliquas questiones ut in secundo me-
taphysice dicitur Et oculus noctue ita
se habet ad veritatem sicut oculus
noctue solis ad lucem Cum ergo
ars eloquentie doceat veritatem aperire
ac eam manifestare assumendo
ea que sunt principia et veritati
similia vel accipit questiones
verisimiles sequitur quod ars eloquentie
est utilis que revelat veritates
quas vel natura vel ars quandoque
occultavit in medium ostendit Et
sive quia inter veritates incognite
remanserunt puta verum et iustum
sit naturaliter melius quam iniustum et
falsum ideo magis iniquus esset
si verum a falso vinceretur vel iustum
ab iniusto quam vincit melius
per peius Sed eloquentia ad suum usum
et finem ordinata et concessa factura
eam defendunt per verum et iustum
ne subtilitentur et vincantur etc

Prima delectacio facit ad bonitatem
virtutis moralis quia illud quod cum
delectacione facimus magis attente et per
consequens melius facimus. Ideo cum autem
eloquencia ponit delectacionem in sermone
et per hoc facit sermonem gratiosum et
magis acceptabilem dicentibus et audientibus
sicut et sonus colorum que sunt
in tantum in melodie prelata magis est
gratus. Ergo eloquencia est utilis. De cuius
utilitate amplius dicit Tullius primo
rethorice ubi habet preterea omnem
hec solum eloquencia est negocium vel
artificium quod ad omnes res privatas
vel publicas maxime pertinet. Per hanc
hec honesta, hec illustris est, quondam
vita iocunda fit. Addit eciam aliud
de utilitate eloquencie quia per eam
homines eloquentem vocati sunt homines
a moribus silvestribus ad domesticos
postea consuetudine deducti et pacis
primo. Ex predictis declaratur quod ars eloquencie
est necessaria. Ad cuius evidenciam est
sciendum quod artes invente sunt ad
supplendum defectus nature. Natura
namque producit multa que non erant
accomoda usibus humanis nisi aliter
disponantur et ideo invente sunt artes
ut suppleant illud in quo natura
deficit. Verbi gratia natura producit
lapides et ligna et ferrum sed
non producit domum, et ideo in
venta est ars domificandi que
accipit illud quod natura producit et sup
plet illud ubi natura deficit. Similiter
natura producit lanam et linum sed non ve
stes, unde invente sunt artes texendi
et suendi ut nature defectus supple
ant. Natura eciam dedit homini instinctum
loquendi sed non dedit voces ut sunt
significativas ea que sunt volunta
ria licet dederit voces significandi
naturalia ut dolores et talia, sed postea
inventa sunt linguagia et vocabula
et nomina que ad placitum instituta
ad significandum talem vel talem secundum propositum voluntatis

aut tale vel tale aliquid, et sic ars su
pplet ubi natura deficiebat. Verum autem
sic est quod natura dedit homini instinctum
loquendi et aliis persuadendi quia dedit linguam
et linguagium quia non possumus loquendo
persuadere efficaciter. Sed non dedit voces
significativas secundum propriam voluntatem sed
hec inventa est per artem, licet eciam dedit
instrumenta significandi et exprimendi
ac pronunciandi secundum propriam voluntatem. Sicut
natura non dedit homini potenciam discernendi
verum ab equivoco nec verum a falso
licet dederit instrumenta cognoscendi scilicet
intellectum et loquelam. Ergo apparet quod
per artem eloquencie suppleatur defectus nature
que non dedit potenciam persuadendi per
naturam artem est supplendum defectum
ab equivoco et per artem dyalectice
discernitur verum a falso et in quantum quod dicit
Aristoteles primo rethorice quod rethorica est pars
dyalectice quia docet sillogizare
et est quia docet persuadibilia
et apparenter persuadibilia sicut dyalectica
silogismum et apparenter silogismum et patet. Secundo
Tercio declaratur que generaliter de eloquencia
requirunt ut rethor efficaciter persuadeat
auditores. Ad cuius evidenciam est sciendum
quod Aristoteles primo rethorice dicit quod tria
sunt que reddunt oratorem sufficientem
ut per eloquenciam sufficienter persuadere
valeat quod intendit. Primum est bonitas
morum, unde dicit quod per mores quidem suppe
est orator efficax ad persuadendum
modestis cum magis credimus et celerius
de omnibus quidem simpliciter. In illis autem
in quibus certitudo non est sed opinio
utrumque quia solum sumus inducti ad
credendum hoc vel contrarium hec inde
ffeccia consequitur. Item hoc quod nescimus
qualis sit et qualium morum sit orator
et si sciremus quod esset bonorum morum de talibus
nos ad credendum quod suadebat. Item bonitate
morum magis creditur. Item oratorem et quod dicimus
nescimus qualium morum sit dubium remanet
necessarium quod quamvis tamen per racionem persuadere

Et vel subdit quod fere omnium scientiarum que requi-
ad personalitatem principalissimam sicut li-
mas dominum est audientium dispositio nam
quod per orationem ad passionem inductus puta
ad amorem vel odium contrariam seu letitiam
vel tristitiam vel invidiam sicut iste requirit ma-
ture facile persuaderi quod voluerit
Unde caplis ibi Non enim similiter iudi-
camus tristes vel gaudentes vel amantes
vel odientes. Hec tamen est communis efficacia
quam inducimus ut persuadeamus, nam quando
inducimus homines iratos vel cupientes et
facilius persuadentur quam si fuerint homines
veriores vel versiliores. Unde in hiis
talibus conari debet orator ut habeat
convenientem motum ut auditores conveniant
in convenientem passionem et ut habeat
homines veros vel versiles. Unde Tullius
in primo rethorice sue dicit sic Ego cum
omnibus rectissimis atque honestissimis
studiis rationis et officiorum consumit omnia
opera in contemplatione studii ... utile
sibi et preciosius patrie sue habet
ne quid dum cogitationem ratio ipsa
in hanc sententiam duxit ut quod tunc eloquentia
sine sapientia parum prodesse civitatibus
eloquentiam sine sapientia nimium obesse prodesse
nunquam. Cum esset tamen plura de hac ma-
habere remittat ad rethoricam Augustini et Tullii
quia utraque ista conveniunt praticat. Cum autem
ad Valerium ubi utilia de utilitate elo-
quentie tractat in primo capitulo elo-
quentie. De hac materia tangit Boecius in prima parte philosophie
parte de philosophia qui incipit Cum eam quam
est ... philosophia. Ergo cum vir illi qui
persuadent et sicut loquendi modum
acceperunt aliqua ut sunt adulatores
et ypocrite teneantur restitutionem et quibus
quibus questis loquamur videndum est ... secundo est.
Ad quod dicendum est quod restituere teneantur quia
fraus et dolus nemini patrocinari debent
Ut in Canone decretorum xxx. q. 1 et in decretali
quod tunc dicitur. Quantum ad hoc dicendum est quod
non semper tenetur restituere ei qui dedit
Si enim adulator per adulationem suam decepit

aliquem simplicem tenetur ei restituere.
Adulator illius qui deberet convertere
simplicem ad ludum. Sed ille qui
adulatori sua tribuit non sit simplex
sed bene intelligat quid sit adulatio
et quid non et tamen dat ei propter adu-
lationem non tenetur ei restituere adu-
lator, quia ille non est deceptus vere
cum maius glorie querebat et dedit
habuit, sed tenetur restituere ei cui de-
buerit dare scilicet pauperi. Simile
est de meretrice de qua dicit Augustinus
cum licet turpiter agat, quia meretrix est
non turpiter agit in eo quod commercio
recepit, unde quia meretrix non turpiter
quod est vilitas recepit pro corporis
sui locatione non tenetur ad restitutionem
sed si decepit sicut si pinget se aliis
suos sibi et faciem suam ornaret
et simularet se filiam domini vel comitis
vel alterius nobilis et decepit sumens
tunc in eo casu huiusmodi tenetur restitu-
tioni et sic patet utrum qui decipiunt
quo ad sermonem blanditivum. Unde
ut in prima parte metrica precepto de vero
Noli homines blando etc. et ibi ple-
nissime de materia

Segnitiem fugito que vite
ignavia fertur Nam cum
animus languet consumit
inertia corpus. Septimum

tale primus precepit Segnitiem fugito
Postquam auctor superius in proximis
precedentibus precepit lectori huius com-
mentis tenuit aliqua rudimenta
ad preceptis maculas affirmative
inducatque et de aliquibus tractavit
in specie sub modo negativo ut est
illud Non ... etc. et licet in
primo precepto Cum recte vivas curam
remittat vel in primo precepto sub dicta-
mine tamen affirmative tum negative sive
duplex huius precepti clausulam
ut est illud quod scribitur Exo. xx. vel
dicitur Sex diebus operaberis et facies
omnia opera tua septima die ...

sabbatum dicitur est. hec ad clausulam affir-
matiuam pertinet, quia ad celebracionem
sabbati pertinet et pertinere videtur et
dicitur facit contra ignauos desidiosos
et pigros qui nichil nec spiritualiter
nec corporaliter operantur attendentes quod ille
qui ad laborem huius carnis spectat
segniciam atque ignauiam a se penitus
effugare et sic ad virtutum officia conuertere
seu operam dare quod fieri nequit
nisi accidiam a se abiciat. Protanto
hoc sunt precipue segnicie et igna-
uie inhibens precepto fore penitus
abstinendum dominum dicit. Segniciem
fugito est velut innuere fugo seg-
niciem que facit ignauia vite id est
que facit virtutem humilitatem vacuam
aliquem et calore totius virtutis
Nam cum animus languescit id est pigritatur
mischeria id est pigricia consumit corpus
id est debilitat et cruciat. hoc est dicere
quod videns aliquem pigrum corpore
potes eum intelligere ita esse ins-
ermum et pigrum in anima interius
quasi sine arte. Segnis dicitur quasi
sine igne vel seorsum ab igne id est
sine caliditate animi et vigore
ingenii. nec sic ponitur in composicione
aliquando hec signat quod sine ut securus
quasi sine dolo et secures quasi sine cura
Ignauus quasi igne animi vacuus
Vnde dicitur ignauia id est pigricia. et pigricia
mortale peccatum est quam si aliquis
habeat corpus consumit et animam. est
enim ignauia quedam qua quis potius
in miseria eligit permanere quam
aliquantulum laboris subire propter diffi-
cultatem quam videt in operibus in-
choacione. sicut faciunt aliqui
fraticelli qui ignauiam suam palli-
are volunt sub specie contemplacionis
dicentes quod nolunt operari sed
contemplari. Contra quos audiui(?) pre-
cipue de illo qui venit ad abba-
tem siluanum in monte syna et
cum vidisset fratres operantes dixit quare
operamini cibum qui perit. Maria op-
timam partem elegit que non auferetur ab ea

Tunc abbas fecit ei dari codicem
ut legeret eum includens in cella. Cum
ergo iam fuisset hora nona circumspiciebat ille
vir qui ipsum rogabat, utrum fratres
comedissent. Cui hic abbas dixit
Tu homo spiritualis es. et non necesse
habes habere escam. nos autem tanquam
carnales comedimus et ideo operamur
quod cum vidisset cepit penitere. Cui
abbas ergo necessaria est maria et mar-
tha. Vnde ignauia quasi sine gnauia
que est prudencia a quo derivatur gna-
rus nomine gnarum dicitur ergo Segniciem fu-
gito. Pro cuius precepti intelligencia
et abstinencia est dicendum secundum quod
ysidorus de ignauia assignat vii. filias
primas sine effectus videlicet ociositatem(?)
sompnolenciam, importunitatem mentis, inq-
uietudinem corporis, instabilitatem, verbo-
sitatem et curiositatem. Harum autem
racio seu distinccio sic assignatur propter
quod cum accidia sit voluntas inor-
dinata appetendi quietem aut
ponit invenire quietem per cessacionem
ab opere debito, aut per opus. Si per
cessacionem ab opere duo generantur vi-
cia videlicet ocium quo cessat a bonis
operibus in vigilando et per sompnolenciam
que per dormicionem cessat cum possit
sine impedimento operari. Si vero per
opus, aut per opus debitum aut per opus
indebitum. Si per opus debitum hoc non
est nisi quod indebite vult facere ut
per hoc cessare cogatur et sic generatur
importunitas. Si vero per opus indebitum
aut hoc est per actum intrinsecum aut
per actum extrinsecum. Si per actum intrinsecum
dicitur inquietudo mentis, quia non cessat
cogitare vel desiderare vana. Si vero
per extrinsecum aut hoc est per corporis
mutacionem de loco ad locum et dicitur corporis
instabilitas, aut per verborum effusionem
et dicitur verbositas, aut per sollicitudinem
complacendi ea que geruntur apud alios
et dicitur curiositas. Pro premissorum intel-
ligencia magis in speciali est describere

Dubitandum quaerendum vel investigandum et primo quod praeceptum decalogi sit contra acediae quoniam alia praecepta ad illa quodammodo implicite reducuntur. Hinc quoad primum videtur quod opponitur praecepto de sanctificatione sabbati. Nam peccatum cum acediae tristitia est de spirituali laborioso cum amore quietis carnalis. Econtrario docetur in praecepto illo commendato ut dicit Glossa. Sabbati sanctificatio est amor sanctae quietis qui est cum gaudio in bono spirituali licet ipsum sit laboriosum. Unde licet praecipiatur ibi abstinentia ab opere servili in quo est labor non tamen prohibetur bonum spirituale ut orare psallere et praedicare quae sunt opera spiritualia licet laboriosa. Et ideo quodammodo superflue inter filias acediae torporem circa praecepta enumerat. Secundo quaeritur cui virtuti acedia opponatur. Hinc quoad hoc breviter videtur quod opponitur ipsi caritati. Probatio quia caritas omne difficile facit facile sicut dicitur super illud Matthaei XI iugum meum suave est et onus meum leve quod est difficile in se amanti est facile. Caritas ergo facit de difficili facile sed acedia facit contrarium ergo per se opponitur caritati. Tertio quaeritur de effectu huius peccati. Hinc quoad hoc breviter videtur quod sicut Cassianus tristitia tenebrat lumen visibile sicut mentis dimittit videre oculum quae apponuntur ergo effectus acediae est obscuratio intellectus sive affectus sicut dicitur ad Romanos I dicentes se esse sapientes stulti facti sunt et obscuratum est insipiens cor eorum. Primo hoc tangit eorum superbia cum dicitur dicentes se esse sapientes stulti facti sunt. Et postea immediate tangit poenam quia obscuratum est insipiens cor eorum in quo dicitur ut nihil intelligant nisi quod a veritate remotum est quos pia caritas a veritate luminis funditus excludit. Hinc quarto videtur quod utraque quaerunt differentiam quod superbia obtenebrat ratione superabundantiae libidinis propria bonum quod est excellenter sed acedia ratione superabundantiae doloris de bono spirituali eo quod est laboriosum et difficile. Amor autem et dolor huiusmodi obtenebrat ut cognoscat bonum quod apponitur. Quarto quaeritur utrum acedia sit peccatum mortale. Dicendum hinc quoad hoc videtur Thomas secunda secundae q. xxxv articulo I. Quod acedia secundum genus suum est peccatum mortale quia secundum proprium rationem contrariatur caritati cuius effectus caritatis est gaudium de Deo ut supra dictum est. Acedia autem est tristitia de bono spirituali inquantum est bonum divinum. Non tamen semper est peccatum mortale nisi quando perfecte attingit ad rationem suam. Vel si inchoata peccati sit in sola sensualitate et non perveniat usque ad consensum rationis tunc propter imperfectionem actus est peccatum veniale. Quando vero pertingit ad rationem quae consentit in horrorem et detestationem boni divini tunc totum spiritum prevalente est peccatum mortale. Quo ad motus quoad acceptionem vide supra in secunda parte secundum pars. Qui incipit. Dixi de iracundia et ultra quae nocere haberet in eo etc. et parte super capitulum in penultima praecepto. Illud studere quod domino est

Repone tuis nullum grava
mine sit passis dico quenius
sufferre laborem Octavum

tale plus proprium sequens. Unus postquam autor in prima parte praedicavit praecepto decalogi ubi continens aliqua rudimenta moralia ad sequitionem et ignaviam fugienda induciens quae spiritualiter praecipue inducant hominem et ad corporis et animae tristitiam et languorem etc. Nunc vero in praecepto subsequens ipsum lectorem monet et inducit ut a tristitia mentis et corporis in suo opere et labore sibi debeat praecavere. Nam in suis operibus tam spiritualibus quam corporalibus laeto animo debeat se habere ac cum moderatione operari. Hoc cum sciamus praeceptum de abstinentia sabbati et operis servilis dictum quo

ad utraque elemosinam abstinebit et
hoc est quod hic breuiter intendit
dominus dicit Augustine tunc est qui vult
sumere duplici et ut attende legere
debes precepta mea in cellula (sed incipe
debes autem recitare) quia pro modo mentis
poteris cordis studio intendere f(ru)ctu
rationis dictum Si unquam cessas tunc
mollis erit et hoc est quod dicit
auctor quiete id est ut misce interdum
id est quieti gaudia id est requiem et loco
sua curis et sollicitudinibus et studiis
hoc est laboribus tam spiritualibus quam
corporalibus quia si in continuis curis
et sollicitudinibus fueris implicatus animus
tuus languebit et deficiet Lucanus
itaque dicit qui cor breue vel arcus
adhuc in parte debes ut possis
sufficere id est sustinere quinque laborem
et licet non sit levis fieri debes tamen
labores tuos virtuosos quibus immittat
labor tamen hic debet intelligi tamen de
laborum moderate assumptus Iuro
hunc precepti intelligentia et abstinentia
est bonum continere illud quod liber
ecclesiastes ponit de pluribus delectationibus
et gaudiis dicit enim quod alterum magis
ut quidam sapientes fuit dicere quod
aliqui assentiunt omnes delectationes
esse bonas quidam vero contrarium asse
rebant Sed veritas utrumque (con)tra male
dicebant quia quedam sunt utiles dum
modo honeste et secundum rationem fiant
et ideo sunt concedende et ubi conceditur
quedam autem male et inutiles
sicut sunt delectationes carnales
et ideo quid limitem commune et dicere
vim quod contingit aliquid in talibus delecta
tionibus ludis et iocis aliquos fo
quandare ut histriones et mimos
aliquorum dicere ut istum et ag
stes qui numquam letari voluit nisi
sui solaciantibus omnino ideo oportet
virtute media ponere hec autem virtus
sub plurimis li ponit Eutrapelia nomi
natur quod idest ut bona conuersatio

et delectabilis vel cum decet solacia et
gaudia honesta ad recreationem et labores
leuamentum fieri debent et tunc commenda
bilia sunt et licita et ad hoc nos au
tor inducit Dum dicit Interpone tuis
adhoc facit quod continuauit in libro suo
moralium dicit ut gaudia est omnibus
hominibus aliqua remissio quia ulla res
est que continuis laboribus ferri possit et
ante sit raro vult plenissime super in
ecclesiastici parte qui incipit Dux
septimo et postremo loco residet que
iocus ludis resident theatra vota et ibi
ad satietatem delectat Quarto in intentio
intelligentia magis in speciali est dicendum
dubitabile quomodo vel quod investigandum
et primo que sunt illa gaudia que
summo studio a mortalibus sunt appetenda
que vero refugienda Unde quanto breuiter
videtur quod illud est verum gaudium et
summe appetendum quod apostolus imprecatur
ad Ro(manos) xv. c. Deus repleat vos omni
gaudio et pace quod optans verum prius
primo optat nobis verum gaudium verum
autem gaudium describit philosophus signum dicit
bonum omne quod adiung ea appellata
requiret quia gaudium quod non est verum
est vanum in sua operatione Eccl(esiastes) ii ego
Gaudio dixi quid frustra deciperis est
amarum in sua degustatione Prov(erbiorum) xiv
extrema gaudii luctus occupat est mo
mentaneum in sua duratione Iob xx
gaudium ypocrite ad instar puncti ita
quod verum gaudium habet tres conditiones oppo
sitas Secundum quod apostolus verum gaudium
a Christo ipsum verum gaudium appellat omne
gaudium repleat inquit vos omni gau
dio supremo spirituali et diuino quod est
verum gaudium suave et perpetuum non
mendacium quod est vanum amarum et mo
mentaneum tale quod gaudium est refugiendum
penitus quia veritas non pariat appetitum
Item mundanum gaudium non est ante sed
corpus bonum quia bona anime impedit
que veniunt in ingenium et contingunt Ergo
quintum bonum habet omnis indigentia corporalis
recreatione Unde vero affligit ibi

assensus quia in dormiente sunt naturales motus
et operationes sed cum aliquis vigilans est in
labore labor autem est gestamen sive
naturales humores testantur qui dicunt quod
videre et audire vigilare est in ista ipsum
est laboriosum ratione cuius laboris aliquando
indiget quiete sompni ut dicitur in libro
de sompno et vigilia Cum igitur omnis homo
indigeat propter laborem quiete et propter
istam que consurgit ex labore aliquando de
utilitate et delectatione corporali moderata
sit quies in homo delectatione propterea quod omnis
indiget aliqua corporali delectatione.

Ideo quia ad quod parum reducantur temporalia
et vana gaudia sunt cito breviter
videntur et gaudia corporalia ad inceptum
reducuntur leticia que sunt generaliter est prima
filia gule et largitas dicitur per consequens gau-
dio surgente ex libidine ista voluntas
delectari in gesticulatione corporis et in
musicis instrumentis et pluribus certamina
libus et sic incepta leticia nascitur ex
gula vel etiam ex luxuria sed differenter
nascitur primo ex voluptate gule vero
pro hoc quod incitatur libido ex gustu ut
delectabilius operatur actum suum ex hoc
quod communiter ebrietas sumitur et ideo
recte filia gule dicta est ex voluptate
autem luxurie eius actu aliquando nascitur
et ad finem huius ordinatur itaque ne
ita quemcumque luxurie filia dici potest

Pro hoc sic metrice intelligenda restat nunc
queritur vel a quo breviter vel parum huius
corporalis autem et laboris contra congrue
sunt cito et breviter videtur quod aliquando
cum diu ne menti quod ponitur generaliter de vii
filiabus vero peccati avaricie et usque ad conclusionem
dicere videtur qui ponunt eam filiam avari-
cie igitur etiam sunt cito breviter videtur
quod inquietudo mentis generaliter nascitur ex avari-
cia non estimat sibi aliquid manere
est cum mens avaricie dum se quietus
illicitam quiete autem cogitationem ac de-
sideriis quibus insinuantur ut saltem illum
quiete inveniunt et istud dicitur inquietudo
mentis ex avaricia prout vero nascitur ex

avaricia estimat sibi non satis sed querit
pecuniam quam congregando studere
non cessat et istud studium pecunie
congregande dicitur inquietudo mentis in
avaricia et istud studium vel vana
solliciendo temporalium rerum sunt autem
talibus temporalibus conquirenda et quod est
possibile refrigerenda et si sic secundum
hoc auctoris propter diligentiam aliquando
dum dicitur vel possis animo contrarius
sufficere laborem

Alterius factum aut dictum ne
carpseris umquam exemplo
simili ne te derideat alter

Nam hic pro parte proprium
alterius factum et cetera. Postquam
auctor supra in proxime superioribus rec-
tius ponuntur aliqua rudimenta ad ob-
servanda modestum propter quod inducatur
sub uno [illegible] et aliqua sub uno
affirmando et aliqua sub utroque.

Nunc vero in primis proposito ultimo
indicare intendit ad observandum cuius
precepti sub uno vel negatio dicit dicitur
alterius factum et istud cum propterea
ratio patet ad derelinqui propterea
non amandus et hoc ratione vice a qua
precedit originaliter omnis invidia
locato attendens igitur auctor quod aliqui
loquuntur cuius crimina non dicunt
malivole nec etiam fraudulenter quod propter
sunt de cuius accusare sed tamen
aliquid apponere quod insidiando vel
insultando vel etiam irridendo contra
tenendo hoc sumitur proprium prohibet
precepto audictum removetur ratio dicitur
dicitur alterius factum et cetera quod velit in
unum noli ea que aliquis dicunt
vel facit deridere ne aliquando unde
dicatur sed cum ipse contra alios deridere
quod non videt relinquis accipit
iniustum namque est ut ipse deridet de-
ridentur et hoc est quod auctor compo-
sitione intendit dicens tu ne carp-
seris id est maliciose reprehendas vel etiam
despicias factum aut dictum alterius
id est ea que alii faciunt vel dicunt
hic sic instruens ne alicuius factum
vel dictum carpe id est derideas causa

morder vel lacerare. Debens vnde propter
xii Beda impiorum insidiantur sa
guini etc. et sic aliter modo prave
dicens tibi ne alter decipiat te vel illudat
sibi ipso. Quia sicut decidens ita decidatur
lex namque est iustissima ut qui aliud de
cipiunt decipiantur. Habent suam applicat
apostolus ad Collossenses iii° Qui enim iniuriam
recipiat hoc quod nocuit. Hoc est quod iure
canonico applicatur ubi predictum verbum
sumptum est in Canone. Sequitur precep
tum. Hoc est preceptum iuris naturale in quo
quidem sunt precepta sunt quedam precepta
quedam prohibitiones et quedam demonstratio
nes. Precepta sunt hec. Quecumque vultis
ut faciant vobis homines et vos eadem fa
cite illis. Hoc vult dicere ut sicut quilibet
vult bonum fieri a proximo et subvenire
illud ipse faciat proximo. Non autem si quis
vult adulationes et similia illicita
a proximo fieri ipse adulet vel fa
ciat similia quia hoc non est proprie
velle sed concupiscere, nec tunc vere vult
quia non ad utilitatem suam, quia in
odium anime sue vult. Unde in psalmo qui
diligit iniquitatem odit animam suam.

Prohibitiones sunt hec. Non facias
alteri quod tibi non vis fieri. Et sub hac
prohibitione decalogi prohibitiones continentur
quod patet quia nullus vellet quod alius
ipsum occideret nec quod ei aliquid furaretur
unde nec ipse debet facere hoc alii. Et
extra hoc preceptum est Non occides non
furtum facies. Precepta autem et prohibitio
nes iuris naturalis semper et simpliciter obli
gant. Unde Ysidorus lege naturali est
nulli iniuriam facere. Demonstrationes
sunt que ad tempus et secundum quid
obligant quorum opposita secundum casus
contingentes licet fieri. Verbi gratia secundum
ius naturale licet vim repellere vi et
sua repetere. Vindicatio enim de lege
naturali est ut dicit Tullius in sine rethorica
in duobus preceptum appositum apostolus dicens
cave te proximum in una maxi
llam prebe ei alteram. Vel sicut in ...

Tempus cum et locus sit se offerebant quod
pro nimia mansuetudine tacendi causa
homines ad dominum. Hec que dicitur sunt
de iure naturali, exponit id est de iure naturale
de mandato primi maris. Unde supra in prima
parte media in capitulo cautelis precepto
Si vitam impiorum etc. De mandato vero
secundi maris quo ad dictionis decima unde
supra in tertia parte in xliii° precepto
Noli invidere iniquorum et ibi scribit de
materia.

Bona tibi sors dedit tenebit
supra nota genus augeatur sit
ita ne sit quem fama lo
quatur etc. Ad tibi sors dedit. Abit.

Nota secundum Canones quod duplex sit testa
mentum. Hereditas cuius testator est
anima dicit. Stilus vel penna mentis
clavis. Carta genus humanum. Sunt hau
stum corruptibilibus. Heredes duplices
testes sunt vii mortalia peccata. Super
bia dicit mentem subdere voluit sicut
subscripsit. Superbia invidia dicit esse
sicut deus voluit. Sicut subscripsit dicitur
vera ira dicit mutabis sine conscientia
irata est. Sicut dicunt scribunt accidia
dicit bona sibi commissa fastidivit. Sicut
meum resolvit. Avaricia dicit dilatari
cupidi periit. Sicut rapaciter. Gulo
sitas dicit pomum vetitum comedit. Sicut
mortalitate. Luxuria dicit fratres id est vivens
luxuriose expendit. Sicut prodigaliter.
Hoc testamentum morte confirmavit in
dicitur. Quecumque die comederis morte
morieris. Nota quod secundum Canones quod
Christus fecit testamentum. Hereditas eius
est celi immensitas vel celestis sedes
anima. Unde super caput requiescit spiritus
meus etc. quod sit Stilus vel penna
lingua dei. Pro lingua mea calamus scri
bentis. Carta pretiosissima divina fuit hau
stum spiritus umbraculum. Unde apostolus
Si filii et heredes et coheredes autem Christi.
Testes sunt vii virtutes. Caritas in
habere caritatem et fecit quem vis statuis
unde vide et iudicasti de consilio dei. Id

hoc quid fecit. Unde spera in deum et fac bonitatem. Et consilium dei. Item fortitudo. Unde estote fortes in bello xxiii q. v. § ultimo. Prudencia. Unde estote prudentes xvi. q. i. Si cupis. Temperancia. Unde si quis te percusserit etc. xxiii q. i. § i. Iusticia. Unde recte iudica te fili hominis. Confirmavit hoc testamentum morte et cum vii signaculis consignavit que nemo aperire potuit nisi leo de tribu iuda et per istud signum ruptum est primum. Decimum tamen preceptum est tibi forte dedit etc. Primus autem preceptum est reducibile ad quoddam mandatum ad septimum decalogi preceptum videlicet. Non furtum facies. Per furtum enim intelligitur omne furtum ablatum sive occulte accipiendo sive violenter rapiendo sed fraudem in contractibus committendo sive mutuum debitum non solvendo. Auctor igitur hoc preceptum huius lectorum animus inducere intendit ad conservacionem et augmentacionem rerum creaturarum quia per hoc continetur ab inordinata rerum alienarum contractione quoque et qualiter illis multa contractio fiat sunt certa res que sunt causa conservacionis et augmentacionis in rebus est expensas et rerum redditus sepius computare et cum fragili memorie labilitate in scriptis redigere. Pro tanto igitur primum preceptum est quod cum dictam sortem inde ut plus observandam fore deum dixit quod tibi sortem dederit etc. quasi velut in inmore quod tibi sortem suprema stilus fortuna notato tabulis id est in libro ut aliqua scriptura augendo sua quasi diceret quod plurime modum vos tuas conservare potes et augere vel alius potest sit expensum vel ad longa fortuna augendo illud quod suprema sortis tibi dederit. Vel notato in tabulis no[n] scribendo prodigos atque stultos ne de te obloquatur vulgus. Non ut ait Ovidius de arte. Non minor est virtus quam querere parta tueri. Casus inest illic hic erit artis opus. Vel aliter. Tu notato id est notari facito in tabulis id est in testamento quod antequam in tabulis scribebatur illud

quod suprema sortis id est summa fortuna dederit quod non nimis deprimit heredem nec ad extollit sed eo quod habeant sufficiencie necessaria si dederit et si consenserit fortuna id est tamen et custodias bene illud augendo. Paciens enim diminuendo. Dico tibi fortuna ne sis quem fama loquatur id est ne turpi accusacione sis infamis vel infameris nec ad prodigalitate. Et hec cum instruunt morientes ut presente suo debeant condere testamentum omnibus persolvendo et restituendo si qua sunt iniuste ablata nec in hoc dispositione consilium debeant velle. Et hec oportune poterimus usus declarare videlicet diversis augendo sua id est tamen augendo ita saltem hodie tamen ne sis quam fama loquatur id est ne contrarii acusatore inito infamiis. Adhuc tamen optime facit Adam xxiii quod notatur. Hec in gestis anglorum legimus de fursco nobili viro qui a corpore exutus fuit ab angelis malorum deductus a quibus fuit ei dictum ut infernus respicere deberet quod cum fecisset vidit vallem tenebrosam ignibus maior sincerasa. Et eo quod viro rogasset que nam hec vallis esset et qui ignes sunt ei dictum quod vallis est mundus iste visibilis et maior ignes maior peccata quam ipsum mundum consumunt. Quorum primus est ignis mendacium eo quod homines non implet quod in baptismo promiserat. Secundus est ignis cupiditatis qua amor mundi divicias preponit amori celestis patrie. Tercius est ignis discordie et dissensionis. Quartus ignis est impietatis. Quod in infirmos spoliatur qui ignes admirari ei apropinquant. Viditque demones in ignibus volantes et bella sicut [illegible] sibi facientes unus eorum iactat [illegible] sua [illegible] qui iam agnovit quod defunctum erat quod hominis mortui

absolueit tamen eum angelus homines de igne
reiecit aut quia bona peccatoris suscepisti
sic et ipsius penis particeps esse
debebis. Cum angelus dixit Non propter
amiciciam sed propter animam saluandam sus
cepit dixitque angelus ei quod incendisti
hoc arsit inte, tamen vero redeunte
ad corpus signum incendii visibile per
tulit in humero et maxilla. Ergo
sic fiet de isto qui sustinuit penam
per tunica qua accepit dicto modo, quid
erit de illis qui aliorum bona rapiunt
adeo ut in eorum testamentis suis here
dibus derelinquant, nec dum bona
restituere volunt, sed suis heredibus
restituenda relinquunt. Caueant ergo
pessime faciunt, et peccator valde timere
debent ne in statu desperacionis de hac
vita cum suis peccatis decedant.
Propterea intelligendum magis
in speciali et precipue istius de quo
loquitur est de quibus dubitatur que
rendum vel est investigandum. Et primo
utrum in mortis periculo sufficiat furi
vel usurario quo ad eternam supplicat
testamentum condere super male ablatorum
restitucione. Hinc quidem breuiter
videtur quod non sufficiat ad anime sa
lutem quod tali exemplatur racione
quia testamentum est voluntatis mee iusta
sentencia de eo quod post mortem suam fieri
voluit ut ff. de testa. l. i. Sed post
mortem non est tempus locus penitencie
vel remissionis peccatorum, non enim di
mittitur peccatum nisi restituatur male
ablatum ut xiiij q. vi si res
aliena, et in decretali cum tu de usuris
et in regula peccatum non dimittitur etc de
re iuris lib. vi. et ideo qui non
vult cum possit quod mala ablata
restituantur nisi post eius decessum
non valet testamentum quod fiat ad peccati
remissionem. Item ex hoc requiritur
anima iusticia ut ille qui peccat
satisfaciat dum potest. Sed cum usu
rarius in testamento iubet ut re
stituantur usure et precipit non videtur
satisfacere cum potest, et ita contrarie non
videtur habere iusticiam velle quod heredes
non ipse satisfacere debeat. Quod est contra
dei iusticiam et veram contricionem. Sancte
enim peccata sua debent tenere auctores
nec pena aliena est persoluenda quin de
lictum fuerit in precedente capitulo ut in
decretali que fuit anima per ca ex 2 C. de peis
solum contra. Contrarium autem non sufficiat
testamentum condere usurario ad anime sa
lutem cum est in articulo mortis sed spe
cialiter precauendum unde fieri possit resti
tucio debeat primus cum personalem fidele sacer
dotem restitucioni exponere curamque
secedat et subvocet periculum prelocutum
faciat proclamare ut omnes a quibus ipse
vel alius sumpsit usuras, vel sumpsit ve
niat plenariam receptam satisfactionem
et de hoc fieri faciat publicum instrumentum
in quo omnia bona sua obliget simi
liter fornam et quia instrumentum sunt
usurarum, illa que tunc essent precipue
instrumentum. Manifesto autem usurario
licet mandatum usuras restitui ecclesia
negabitur sepulturam, nisi primo satisfa
ciet vel ydonee caueatur, caueat
episcopus eos contra constitutionem locorum
nec quibus penam minuit. Testata
autem ipsorum aliter facta non valet nec
debet in eis aliquis interesse vel
eos absoluere vel ad confessionem ad
mittere hoc omnia in decretali quia quamquam de
usuris li. vi. cum ibi notatur saluo
per iudicio saniori. Secundo queritur utrum
ille teneatur restituere rem cum fructibus
in perceptis. Hinc quidem breuiter videtur
per dominum aut quod quilibet male fidei pos
sessor restituere tenetur eam cum omnibus
fructibus in perceptis, et quos ipse dominus
percipisset pro possessorum per illum quod habetur
in decretali quia de resti. spo. ex ff de
con. fur. l. in re. ff de rei. ven. si
nauis sed generaliter et intelligere fructus

qui sumpserint deductis illis expensis
que fiunt circa fructum colligendorum
querendorum et conservandorum que deducun-
tur a bone fidei quam a male fidei
possessoribus ff. de pet. her. l. si [illegible]
ultra. Possessor autem bone fidei non
tenetur de fructibus quos percepit quam-
diu fuit bone fidei possessor si iam
consumpti sunt sed de extantibus tenetur
C. de rei ven. [illegible]. Et nota quod qui
solum usum rei fructuarium habet non sufficit
si restituat rem, sed tenetur eciam ad esti-
macionem usus. Ad hoc concordat Ho-
stiensis. Tenetur quis restituere dampna
si qua dominus ipsius rei propter eius ab-
sencia passus fuit ut in C. [illegible] Si
quis de clericis xii q. ii. Contra quosdam
quales executores in testamentis reliquie
deberent defraudantes, qui per eos relicta
conquirunt. Sunt cito breviter [illegible]
et [illegible] provideant sibi fideles exe-
cutores deum timentes et cum caritate
diligentes. Unde in vita magni Ba-
silii de quodam milite narratur quod Ba-
silius in extremis propter consanguineo
ut suum venderet equum et precium pro ipso
[illegible] pauperibus erogaret, qui vendidit
et precium illud in suis voluptatibus
consumpsit et expendit. Cui apparuit
mortuus xxx diebus transactis [illegible]
[illegible] iniuste elemosinam retinuisti faciens
me in tormentis xxx diebus fuisse, te
autem in loco infernali unde egressus sum
[illegible] esse [illegible] et me in paradisum
transmissum et evigilavit timefactus
clamorem [illegible] in aere quasi leonum
et [illegible] est magis et unus
raptus est et post xii dies inventus
in fastigio cuiusdam silue distante ab
urbe iiii dietas et [illegible] infernali
supplicio [illegible] est dampnatus. Ca-
veant ergo sibi testatores executores
a talibus fraudibus et deceptoribus
[illegible] etc.

Cum tibi divicie superant
in fine senecte munificus
facito vivas non parcus
amicis [illegible] plus

Preceptum. Cum tibi divicie etc. Iste
auctor preceptum reducit potest ad duo
decalogi precepta diversis tamen respectibus
nam primo reduci potest ad quintum
decalogi preceptum Non occides et hoc
maxime tempore necessitatis [illegible] subtrahunt
pauperi necessaria. Et hoc est quod dicit
Ambrosius in li. de offic. Pasce
fame morientem quia si non pavisti
occidisti, [illegible] sunt verba in
Canone Pasce lxxxvi di. Secundo
reduci potest alio respectu ad septimum
decalogi preceptum Non furtum facies.
Et hoc ideo quia non solum furtum committitur
per contrectacionem rei aliene invito domino
verum eciam per subtractionem beneficii quod
beneficiando de iure [illegible] debet. In-
tendit ergo auctor unumquemque in-
ducere ad munificencie virtutem et maxime
precipue in senectute constitutum ut
sua non parce sed libere amicis
dispertiat. Propter hoc sciendum plures doctores
quod sicut [illegible] ad [illegible] dicit
Cum tibi divicie etc. quasi velit
dicere: Cum divicie superant et
id est superhabundant in fine senecte
id est senectutis que est etas decrepita
et dicitur a senio unde [illegible] quia
in senectute est fex et [illegible]
[illegible] Et [illegible]
[illegible] senectus [illegible] adole-
scencia ita mors senectute, facito
ergo ut vivas munificus id est largus
et amicis liberalis non parcus id est avarus
qui dicitur [illegible]
[illegible] est [illegible]
in senectute. [illegible]
[illegible] in [illegible] de [illegible]
[illegible]
[illegible] et primo [illegible]
qui tempore necessitatis noluit esse mu-
nificus in pauperes sit fures et raptores [illegible]

Hinc quidam bernardus videtur quia aut
loquitur de laycis nobilibus aut de episcopis
et clericis. Si de laycis habet locum
quod sequitur videlicet quod divites layci qui
superflua et ultra supremos suos vestitos
retinent rapinam et furtum committunt.
Unde augustinus in canone sicut hic xlvij
di. dicit quod non est minus crimen
habenti tollere quam cum possis et habundans
sis indigentibus denegare. Esurientium
est panis quem detines, viduarum indu-
mentum quod tu recludis, miserorum redempcio
et absolucio est pecunia quam tu in
terra defodis. tantorum ergo te scias
bona invadere quantis posses prestare
quod velis. Si vero loquamur de episcopis
et clericis. tunc hec dicit ier(onimus) xij q. i. que
cumque habent clerici pauperum sunt. Idem
ubi dicit. Quoniam facultates ecclesie
patrimonia sunt pauperum. et ideo ultimum
tunc debent clerici qui tunc faciunt
hoc est quando bona ecclesie in usus
illicitos consumunt. Clerici sunt rap-
tores. qui quicquid habent ut est
dictum pauperum est xvi q. i. c. Si
unde clerici ad restitucionem omnium pau-
peribus tenentur. vel in utilitatem
ecclesie convertere xij q. ii. Glo. 7. c.
Si illi et ultra hoc [illegible] peccant
non solum quia pauperibus subtrahunt
sed eciam quando personis turpibus conferunt
lxxxvi di. cum venatoribus et c.
Donare. Unde ponitur exemplum [illegible]
de episcopis in sua summa [illegible] q. c. lxxxv
et sic patet veritas quia Ergo quidam
[illegible] habebunt aquas [illegible]
hoc est [illegible] in [illegible] in [illegible]
[illegible] hoc dicto [illegible] illud [illegible]
[illegible] non [illegible] quidam
quidam [illegible] videtur [illegible] primus
et dicit quod non. [illegible] assignans [illegible]
[illegible] causat et confirmat
in alio [illegible] delectatur in dictis
et factis [illegible] aut quia
[illegible] nullam qui est [illegible]
delectacionis [illegible] est et non delectatur

in aliorum dictis quia non videtur sibi
quod aliquis alius loquitur [illegible]
ipse [illegible] et [illegible] non de-
lectatur in aliorum factis quia suspiciosus
est propter mala que ipse [illegible] vel
videt, et ideo de factis [illegible] suspicatur
quod non sunt bona. ergo tale debet [illegible]
[illegible] super in [illegible] partes qui
incipit [illegible] quod [illegible]
de [illegible] vide super in ultimo parte
[illegible] parte [illegible]

Vide consilium [illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] dicatur
[illegible] propter [illegible] consilium

[illegible] propter [illegible] propter [illegible]
[illegible] non possit ad precepta decalogi
[illegible] potest ad precepta
[illegible] canonum, quam [illegible]
[illegible] vel [illegible]
De primo scribitur in [illegible] c. [illegible]
naaman syrus acquievit consilio pe-
dissequae suae et accessit ad Elizeum
et curatus fuit a lepra. Item eciam legitur
Exo. xviij. de moyse qui acquievit
consilio Jetro cognati sui, cum tamen in
rei veritate ipse moyses esset sapiencia
et dignitate superior. Cum enim ipse Jetro
vidisset moysen stantem a mane usque
ad vesperam admiratus ait.
Non bonam rem facis stulto labore
consumeris tu et populus qui tecum est
ultra vires tuas est negocium solus
illud sustinere non poteris. Sed audi
verba mea atque ausculta et erit dominus
tecum. Esto tu in [illegible] que ad deum
pertinent ut referas que dicuntur. Provide
autem de omni plebe viros potentes
timentes deum in quibus sit veritas et
qui oderint avariciam. De hoc [illegible]
[illegible] sermo tuis [illegible]
[illegible] penitencia et consilium
[illegible] non [illegible] sit [illegible]
[illegible] est. [illegible] sit [illegible]
[illegible] sit [illegible] et [illegible]
[illegible] non [illegible]
et in [illegible] admitte [illegible] consilium

et in contextu Adhuc ergo doctrina
precedens propter inducit nos autor
cum dicit Utile consilium Propter
presens intelligencia et abstinencia est
bene attendendum. hoc pronomen potest
in or quam sumptum seu instrumentum
quidam cuius sunt barbari sicut incultus
usu romanis et isti naturaliter sunt servi
quidam sunt imperantes et isti dicuntur
servi legales quia simpliciter Ille s
... est qui in bello captus est et a
domino servatus ut j di. Iure gentium
... dt Caroli xvij q. iiij Si quis
servum per talem captum si reddat a
domino suo perdat ubi bellum sit iniustum
sed ubi non est iniustum licitum est si
gerit cum potest ff de cap. l. [illegible]
... est Quidam vero sunt [illegible]
et isti serviunt precio [illegible]
Quidam vero sunt dilecti et isti
serviunt pro amore Ceteris [illegible]
serviunt propter [illegible] et sunt
[illegible] et ista legali ac pariali
regimine sunt regendi Si quis
opponat ad textum in eo quod autor
dicit Utile consilium etc. Et eo quod dicitur
philosophus j politice quod servus non habet
animo consiliativum sicut convenio videtur
quod verum est quod non habet consiliativum
inquantum est servus barbarus qui
ratione caret, sed nusquam est a servis
legalis vel dilectus qui sunt ratione
utentes pro libertatem arbitrii. Et hos
servos vero [illegible] sunt ad consilium admittendi
et de talibus intelligit hic autor
cum dicit Utile consilium. De ista sentencia
[illegible] sup in prima parte metra prosa
xxviij Quorum culpa etc. et dicitur
infra in iiij parte precepto [illegible] Cum
[illegible] sunt

Clam et in censu si non sit quod
fuit ante Fac vivas contentus
eo quod tempora prebent Hanc doctri-
nam ponit precepto [illegible]

In primo precepto autor [illegible]
lectorem inducit ut de bonis fortune
contentus debeat et sic hec doctrinam
[illegible] dicere et [illegible] se
conformare debere [illegible] et [illegible]
[illegible] velut fuimus si ita [illegible]
[illegible] vivere quod [illegible] sunt
[illegible] et divicie tue, prout ante quod
[illegible] habundabas procul dubio [illegible]
ad inopiam [illegible] et si [illegible]
[illegible] nolles, oportet te aliena
rapere vel furari. [illegible] ergo contentus
[illegible] que modo habes et hoc si
non est tibi [illegible] quod fuit [illegible] in
rebus [illegible] in possessionibus et in [illegible]
[illegible] mobilibus. Cum ergo non habes quod
ante. Esto contentus eo quod tempora prebent
tibi sicut ipsa variabilia sunt quia
modo faciunt divites, modo faciunt pauperes
[illegible] Unde [illegible] a quo [illegible]
inope [illegible] sicut [illegible]
debet [illegible] et [illegible]
indigens [illegible] Si res tua tibi
non sufficit in parte [illegible] sit
ut res tue ipse sufficiat et sic
eris contentus Et [illegible] Wall
[illegible] locuplete [illegible] non multa
possidere, sed modicum desiderare
[illegible] valde [illegible] illud [illegible]
dicendo Job j c. Dominus dedit dominus
abstulit sicut domino placuit ita
factum est etc. Adhuc [illegible]
facit quod narrat Wall li vij c.
j ubi dicit quod cum Giges in
regno Lidie [illegible] et [illegible]
et divicijs habundantissime inflatus
[illegible] Apollinem [illegible] venisset
[illegible] an aliquis [illegible] se
esse [illegible] ille [illegible] abdito [illegible]
[illegible] missa [illegible]
[illegible] ei [illegible] archadum
[illegible] senior [illegible]
agelli sui [illegible]
[illegible] contentus [illegible]
fulgore sue fortune [illegible]
magis [illegible] videtur
[illegible] et [illegible]
[illegible]
[illegible]

lucie curia metu refecta et vnum
aut alterum ingenii bonum facilis in
tele quam quantus et equitate et
curia blandibus imperans [illegible]
et hinc nomen benedictionem alteri appetens
quem blandis [illegible] insidiis et in
prodicionibus expositos ita [illegible]
stipulacionem blande opinionis [illegible]
habere cupiscit. Unde sic unicus
[illegible] eo quod ipse poeta

Uxorem fuge ne ducas sub
nomine dotis / Nec retinere
velis si ceperit esse molesta

Quantum dicunt tres patres
propter uxorem fuge / Tunc propter
[illegible] pecuniam potest ad quantum dicta
logi precipue non [illegible] et hoc [illegible]
motus [illegible] quam aliqui insurgunt
propter uxoris amorem et [illegible]
[illegible] / Uxorem tamen ducere
est sacrum et plures non [illegible] / quia
qualem sapiens uxorem querere de
beat uel eam traducere / Considerasse
videtur quod sapiens volens uxorem
traducere ad ea principaliter attendere
debet sicut ea bona que in ipsa
reperiuntur. Unde notandum quod bona sunt triplicia
que sunt minima et hec sunt
bona exteriora sicut diuicie. Que
sunt media / ut generis nobilitas
corporis sanitas et sunt bona
intrinseca anime et virtutes. Ideo
qui volens uxorem ducere debet primo
querere quod sit minus ornata diui
ciis et aliis exterioribus ut moribus
[illegible] ad exteriorem ornatum
morum et bona exteriora tamen principaliter
attendere debet nobilitatem.
secundo pluralitatem / et diuiciarum mul
titudinem / Primo nobilitatem debet
inspicere si est nobilis quia impari
tas coniugum sepe solet esse causa
litigii hec imparitas attendi quantum
ad duo. Primo si unus est nobilis
alter ignobilis / Secundo si unus est senex
alter iuuenis / Debet et querere

pluralitatem et diuicias propter onera
matrimonii supportanda / Hec est dos
quam dat uxor viro / Unde tamen diu
durat quam uxoris / sed eo soluto
soluitur ipsa dos / quia sine eo esse
non potest ut ff. de iure dotium l. in et
est dos quam propter onera matrimonii ff. de iure
dotium quod si [illegible] in se. Debet secundo in
uxore querere alia corporis bona ut
pulchritudinem ad fornicacionem vitandam
que vitatur quando uxor pulcra est
et honesta et ad magnitudinem et
hoc propter prolem ex ea generandam / quia
magne ut plurimum magnos generant
filios / quia mater [illegible] ut plurimum
filii eo quod a matribus trahunt substanciam
corpulentam. Attendere etiam debet in
uxore bona anime / que sunt magna
et hec sunt duo scilicet castitas et ad
opositas scilicet ut libenter operetur. Nam
sicut philosophus recitat mulier humana [illegible]
esse / ideo quod non occupatur circa licita
circa illicita vagatur / pro [illegible] quod
licitum illicita palliando [illegible]. De qua
vide 6 [illegible] in parte [illegible] propter
[illegible] libros [illegible] / debet enim
esse [illegible] et sic non erit [illegible]
[illegible] attendere debet sapiens quod
talem eligat in uxorem que sit honestis
parentibus orta ut plurimum enim filie [illegible]
mores feminarum [illegible] a quibus trahunt
originem. Unde dicitur cum quidam uxorem
vellet ducere consulit quendam philosophum
qualem uxorem ducere debet. Videt iste
filiam in [illegible] matre
et [illegible] nominis esse prudentes / Et
migret illam optimo filiam qualem
in rege cognouit / Postea cum attendere
debet hoc sapiens in uxore ducenda
ut non tamen ad magnam attendat
dotem quam ad virtutes et ceteram pro
bitatem / quia sicut philosophus commemo
rat est [illegible] et quadruplex non
debet attendere magnam dotem quam ad
virtutes et pulcros mores et ceteram pro
bitatem uxoris attendere. Sit uero ipsa

militer nubendi attendendum. Debet principaliter
ad viri divicias ad quod consueverunt attendi
sed probus ad sapientiam et morum venusta-
tem. Unde Valerius li. vii c. ii. [illegible]
filii pro Themistocle consuluit utrum
cuidam pauperi sed ornato aut locupleti
parum probato collocaret in coniugio filiam. Cui
ille "malo" inquit "virum pecunia quam
pecuniam viro indigentem". Quo dicto
monuit ut generum diviciis potius
quam divicias genero legeret et eligeret.
Et similiter prudencia et cautela est
considerandum, quia quodcumque vicium est
post nupcias discimus. Equus, asinus,
canis et vilissima mancipia, vestes
et supellectilia probantur prius et sic
emuntur; sola uxor absconditur ne ante
displiceat quam ducatur. Attendendum quod
auctor quod magis [illegible] honorum consideracioni
in hiis implicantur errorem videlicet
quia probus ad deterius magna atten-
dunt quam ad virtutes, et alia audiant.
Volens hunc errorem [illegible] sum pro-
ceptum [illegible] removere ipsum [illegible] ob
simulacionem sive ducens. Uxorem fuge ne
quem velit in nomine quod ducas, noli ducere
eam sub nomine dotis. A dote simpliciter
quia non supplet et quod probat marito
sed melius esset aliquam sine dote vel
cum modica dote eam ducere, ut dicit
hoc supplicat. Et tunc loquitur auctor sicut
legem Ligurgi qui dabat virgines
nubere sine dote. Ut Orosius Pompeius
li. iii. // Tercio cum primi [illegible] intelligenda
magis in speciali est de inscriptione
comodi et incomodi. Si utrum sapiens
ducere debeat uxorem. Unde quod tamen
Valerius li. vii c. ii. d. Cum Socrates consuleretur
a quodam adolescentulo utrum uxorem
duceret an se omnino abstineret, respon-
disse quod utrum cum. A quodcumque fe-
cisset acturum penitentiam. Hinc te inquit sollicitudo,
hinc orbitas, hinc generis interitus, hinc
heres alienus excipiet. Sed si non ducat

uxor. Quod arguit ad aliud precedit
illinc perpetua sollicitudo, contextus
querelarum, dotis exprobracio, affini-
um supercilium, garrula socrus
lingua, subsessor alieni matrimonii,
incertus liberorum eventus. Et Iohannes
contra Iovinianum: Fert magister aureolus
Theofrasti liber de nupciis, in quo
querit an vir sapiens ducat uxo-
rem. Et cum diffinisset si pulchra
esset, si bene morigerata, si honestis
parentibus orta, si sanus et dives ipse
sit, sapientem iniret matrimonium, de-
stanter intulit: hec vero in nupci-
tiis universa concordant; non est igitur
uxor ducenda a sapiente. Primum
enim impediri studia philosophie, nec
posse quemquam libris et uxori pariter
inservire. Multa esse que matronarum
usibus necessaria sunt: preciose ves-
tes, aurum, gemme, sumptus, ancille,
supellex varia. Deinde per totas
noctes garrule querele: illa orna-
cior procedit in publicum, hec
honoratur ab omnibus, ego in conventu
feminarum misella despicior. Cur
aspiciebas vicinam? Quid cum ancilla
loquebaris? De foro veniens quid
attulisti? Non amicum, non sodalem;
alterius amorem suum odium suspicatur.
Sequitur: pauperem alere difficile est,
divitem ferre tormentum. Adde quod
nulla est uxoris electio, sed qualis-
cumque obvenerit habenda: si iracunda,
si fatua, si deformis, si superba,
si fetida, quodcumque vicium est post
nupcias discimus. Equus et cetera
animalia ut dictum est prius probantur
et sic emuntur; sola uxor non
ostenditur ne ante displiceat quam
ducatur. Et post coniugium illa dile-
cta in negligencia et indignacione coram
viro; si totam domum ei regendam
commiseris, serviendum est; si aliquid
tuo arbitrio reservaveris, fidem sibi
haberi non putabit, et in odium vertetur.

·Iero·

ac iniuria et nisi cito compescis re-
nena parabit. Unde quidam prosequitur: cum
diligens custodia, ne uxor impudica
fiat, non possit, pudica non debeat
confidi cum custos castitatis necessitas
et illa vere pudica dicenda est cui
licuit peccare si voluit. Pulchra cito
adamatur, feda facile concupiscit. Diffi-
cile custoditur quod plures amant. Mole-
stum est possidere quod nemo habere dignatur.
Minore tamen miseria deformis habetur
quam formosa servatur. Nichil tutum
est in quo totius populi vota suspirant.
Alius forma, alius facie, alius
ingenio, alius liberalitate sollicitat.
Et ibi multa de materia. Amice in adverso-
rum virgo cogitat que domini sunt
et in carne tribulacionem patientur.
Hec autem conscripsit Jeronimus de rebus peri-
culi autem dicti nec ista tractant ad exhor-
tacionem vel dissuasionem, quamquam
absit sed admonicionem eorum qui
contrahere possunt et volunt, et ad
prosequendum coniunctam in matrimonio.
Unde eorum nitimur. Sed auctor vxoris
fuge etc. ... super tertia est modo
de dote utile puto habere de duobus
determinando fore. Et primo que sunt
species dotis. Secundo utrum maritus tenea-
tur dotem cum sit in aliis debitis
obligatus. Quantum ad primum sciendum
est quod due sunt species dotis que
dicuntur profectitia. Secunda dicitur adventicia.
Profecticia dos est que a patre
vel filia vel ab avo paterno vel
ab alio nomine eorum seu de bonis
eorum datur ut ff. de iure do. Profecti-
cia. Adventicia vero est quam ipsa
mulier dat pro se vel alius a patre vel
avo sive sit frater sive quivis alius.
Item dos alia estimata alia inestimata.
Si estimatur tunc lucrum cum dampno
pertinet ad maritum sicut ad rei em-
ptorem. Si vero inestimata dampnum
et lucrum pertinet ad mulierem. ff. de
iure do. plerumque fructus tamen pertinet

ad maritum quia onera matrimonii
supportanda. Unde fructus dotalium
prediorum pertinent ad maritum, quia in fructi-
bus computantur, sic tamen ut supplicat ea
pensa expensam necessariis factis ut in pall(?)
li. plerumque. Secundo ad secundum dicendum est quod
mulier pro dote habet obligata omnia
bona viri nutu quod prefertur omnibus cre-
ditoribus aliis quibus expresse ypote-
cam impositam et nisi alius sit
in simili iure, ut quia petit dotem
precedentis, propterea filius primis(?) uxoris
agentibus de dote eorum nominatis C. qui
potiores in pign. habeantur. assiduus Item prefertur cre-
ditoribus de quorum pecunia ipse res emp-
te refecte sunt. Nec autem prefertur nisi
tacitis ad militiam et fisco C. qui po-
tiores in pig. habeantur quo iure vero creditores
creditores alios omnibus preferuntur. Sed
in dote pro impensis non preferuntur
talia creditoribus nec prestacionibus et cetera.

Intelligenda sunt nisi vero si repudiam
ad si propter necessitatem quamquam via certa
esse molesta est breviter sciendum
quod talis institutio prima est ut vel fo-
renda et hoc propter duo. Primo quia
est contra doctrinam ewangelicam. Matt. 19 c.
ubi propterea dicit quicumque dimiserit uxorem
suam excepta fornicationis causa
eam mechari, et qui dimissam duxe-
rit adulterat. Item contra propter responsi-
onem phariseis a Christo. Si licet homini
dimittere uxorem quacumque ex causa
ait illis: Non legistis quia qui fecit
ab initio masculum et feminam fecit eos
et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem
et matrem et adherebit uxori sue et
erunt duo in carne una. Itaque iam
non sunt duo sed una caro. Quos
ergo deus coniunxit homo non separet. Secundo
quia est contra ordinacionem ecclesie nam
per ipsius omnium diffinitionem que habetur
extra de sponsalibus. Ubi dicitur: Cum matrimonium
est viri et mulieris coniunctio individuam
vite consuetudinem retinens, licet in quibusdam
casibus compossibilis a iure auctoritate ecclesie separari.

Defectus matrimonii

quilibet inter virum et uxorem divorcium
celebrari sicut quod infra dicetur Responsio
ut videtur quod saluari possit versus iste
loquendo de iure diuino et canonico
nisi vellemus ipsum applicare ad causam
de hac doctrina scilicet de dimissione uxoris
Adeo quod in hoc precepto conformat se veteri
legi que hoc gradit Deuteronomio xxiiii
ubi sic dicitur Si acceperit homo
uxorem et habuerit eam et non inve
nerit graciam coram oculis eius propter
aliquam ipsius turpitudinem scribet
libellum repudii et dabit in manu
illius et dimittet eam / Ista lex non
non fuit bona simpliciter unde dicitur Christo
capitulo xix et non licet dimittere uxorem
quia quos deus coniunxit homo non separet
Dixerunt ergo quidam iudei quid ergo moyses
mandavit dare libellum repudii et di
mittere Ait Christus / quia moyses ad duri
ciam cordis vestri permisit vobis dimittere
uxores vestras salius ne eas interficeret
et occideret / ab inicio autem non fuit / sic
Mulier et viri super hoc metro dant
exposiciones per contrarias aliqui cum
quod eas sic exponunt Nec retinere vel
qui velit dicere / non retinere debes dicere
si pertracta dotem cepit esse molesta et
gravis et intollerabilis quoniam
hec exposicio non est vera nec libro
consona ymo totaliter dissona sed tamen
digniorem relacione propter quod fuit quidam
qui fecit aliquas bonas exposiciones
super illo libello qui continet
istud metrum sic dicendo / Hanc retinere
debes quamuis sit tibi molesta / hanc
castigare velis si cepit esse molesta
De tali exposicione non me intromitto
intendo sed eam sub correccione loquendo
ad ~~correccionem~~ [vincula] quod supra istius versus
possit saluari gratia libro iacet Adeo Nec
retinere velis si cepit esse molesta i.
adulterium tamen nec velit per monicionem
se corrigi et peragere penam de peccato /

hoc probatur in canone Si quis uxorem
xxx q. i et in decretali Si vir de
adul. alias si adulterium esset notorium
non debet debitum reddere nec cura
gere / et si reddit mortaliter peccat
hoc intelligendo cum adulterium est
notorium / Si autem non est notorium
quamuis sibi constat de fornicacione
uxoris non tenetur reddere alias non
solum incurrit negligentiam verum
eciam generat sibi periculum dam
pnandi / Verum tamen in hoc casu uxorem
non dimittere sine iudicio ecclesie
non debet / Si hunc intellectum
habuit auctor quod prius tradendum
est optime intellexit et intelli
gendo versus tollatur absque alia
revolucione / Uerum hunc potest /
Propter huiusmodi intelligencia quo
ad hoc metrum magis in speciali est
de infrascriptis dubitabilibus quomodo
querendum vel est investigandum
Utrum scilicet maritus possit uxorem
fornicatam propria auctoritate dimittere
Hanc quidem volo per communem
discutere / et primo videtur quod non
debeat eam dimittere propria auctoritate
quia nemo in eadem causa potest esse
actor et iudex ut in decretali quare
ut de actu / sed vir est actor ergo
non debet esse iudex Item contrarium
facit quod scribitur capitulo xix qui
dimiserit uxorem excepta for
nicacionis causa et hic deus dat
ius suum et non iubet dimitti
ex causa fornicacionis / ergo et
si hec est de iniuria et quod de eo in
dicendum est non indiget iudicio
ampliari / ergo sine omni iudicio
potest eam dimittere / Hinc tamen
videtur quod uxorem dimitti a
viro potest contingere dupliciter vel
quantum ad thorum vel quantum ad
mutuam cohabitacionem Si primo tunc

tenetur vir oppto et cognito continu-
aliter quod uxor fornicetur vel compo-
sitam denegare potest vel si consu-
metur ei non solum incontinentiam incurret
sed etiam generaret sibi impedimentum ac-
cusandi / hoc enim impedimentum a canonibus
compensatio appellatur; et tunc si repulsam
rediderit licet mariti incontinentiam
nullum sibi preiudicium generabit / Ratio
huius est quia tenetur et debet coniugem
in adulterio convincere. Sed vero loquitur
quo ad cohabitationem non licebit
viro uxorem dimittere sine iudicio
ecclesie / et si dimiserit cogi debet
ad recipiendum eam nisi vir in conti-
nenti fornicationem probare posset /
et sic hostiensis si probet infra octo
dies non restituetur / quibus elapsis
si non probaverit plena restitutio fiat
et sic potest intelligi xxxii q. i dica-
dixit etiam hostiensis quod si adulterium
notorium sit ita ut inficiationi non
sit locus tunc potest adulteram
sua auctoritate dimittere ut dicitur
Significasti et multo fortius debitum
denegare secundum innocentium. Sed addit
Innocentius quod etiam si notoria sit fornicatio
mulieris quod dum tamen ipsa non recedit
a viro nec publice moratur cum
adultero non potest eam dimittere
seu sua auctoritate expellere / quod si
fecerit cogetur eam recipere / sed si
ipsa publice moratur cum adultero
non tenetur eam maritus recipere
sive eam expulerit sive non
Similiter etiam non tenetur eam recipere
si postquam illam expulerit adul-
terium notorie tamen si cum adultero
non moratur / et in hoc etiam casu
potest ea invita monasterium intrare
nisi et ipse fuit fornicatus Si
autem obiciat quod dominus fornicatam tulit
contra xix. Dicendum est quod non tulit sed
compressit et sic illud super platea

fornicandi opus dimisisset et sic patet
veritas premissorum. Secundo queritur quare
in repudio ut supra dictum est vir
et uxor non iudicabantur ad paria
et quare uxor non repudiabat virum
et nunc in divortio ad paria iudicantur.
Tertio queritur que sit differentia inter repudium et
divortium. Quo ad primum dicendum
est quod mulier viro primo peccati subiecta
erat viro sed post Christi reconciliationem expo-
sita in quo non est servus sed liber masculus
et femina ut dicit apostolus ad Galathas
in omnio quantum ad legem thori
ad paria iudicantur / Quo ad secundum
dicendum est quod repudium solebat committi
vita comite sed divortium est solutio
Item repudium fuit permissum / hoc autem
concessum. Item post repudium non per-
mittebatur nubere. sed post divortium permit-
tebatur. Item quia vir ut dictum est re-
pudiabat uxorem et non econtra. Item
quia non iudicabantur ad paria sed
in divortio ad paria iudicantur. Expone
q. i. Si quis uxorem. q. v. Preceptum
et c. Quicumque super hoc consideratur [illegible] et
[illegible] veritas premissorum.

Multorum disce exempla que a
facta sequaris / que fugias
vita nobis est aliena magi-
stra [illegible] propter

Multorum disce vel Posteriorum auctor
super in primo et secundo propter hunc tractus
partis lectorem hunc terminus induxit
ad studium et efficaciam modalem
preceptorum in generali vel Nunc vero
in parte precepto [illegible] inducere in-
tendit hunc terminis lectorem circa
studendi modum in speciali ut scilicet
studere debeat in exemplis studiorum
virorum ipsa diligenter custodiendo ac etiam
prudentiam imitando et hoc est quod hic
dicit Multorum disce exempla vel qui volunt
Timere superiorum dictis dicta et facta sapi-
entum nobilia et opera [illegible] potius

quod sequi debeas vel imitari quam
per oppositum vitam te regere et gubernare
valebis et hoc est quod expositive
intendit dominus dicit Disce etc. id est per
exemplum aliorumque sapientiam que facta
id est opera perquiras id est imiteris et que
vel fugias id est vitares quia aliena
vita id est aliorum est nobis magistra id est
esse potest et debet dicit [illegible]
propter non expedit hic insistere quia
latius tangitur supra in tertia particula parte
[illegible] libri qui incipit [illegible]
hoc dum [illegible] vel aliter medium
[illegible] vel [illegible] in prima parte metra
in [illegible] propter multorum [illegible]
[illegible] et in [illegible] locis requirere si
placet

Quod potes id tempta, operis ne
pondere pressus succumbat la-
bor et frustra temptata relin-
quas. Secundum documentum tale per

preceptum quod potes id tempta. Postquam
autor in superioribus posuit rudimenta
inductiva ad moralem preceptorum studium
tam in generali quam vel in speciali vel
[illegible] in [illegible] precepto [illegible] posuit
rudimenta [illegible] [illegible] [illegible] in-
ductiva ut ita [illegible] in eis studere
debeat quod tamen ea incipiendo et observando
ea insistere possit ut vel laudabiliter
consummare. Et hoc est quod hic intendit
autor dominus dicit Quod potes id est quod vo-
lens [illegible] talia incipere debes que
ad finem perducere possis, et hoc est
quod expositive dicit Tempta id est agrede-
re et incipe id opus id est illud opus quod
potes perficere, quia ut [illegible] cum
plus posse putas sua quam natura mi-
strat (?) [illegible] [illegible] superans se minus esse
potest, et hoc est ne labor tuus pressus
a gravitate et densitate ponderis id est nimia
quantitate succumbat id est supponat et
deficiat et tu relinquas temptata frustra
id est inutiliter et ea que incepisti imperfecta

dimittas, quia ex hoc decipiunt et
verecundiam consequeris Ex premissis
concluditur quod sapiens non debet attemp-
tare magis facere aliquod opus quod
laudabiliter consummare non possit
sicut [illegible] potest quod exempli-
ficative dicit dominus et salvator
noster Luc. xiiij. Si quis enim
ex vobis volens turrim edificare
non ne prius sedens computat sumptus
qui necessarii sunt si habet ad perficiendum
ne postquam posuerit fundamentum et non
potuerit perficere, omnes qui vident
incipiant ei illudere dicentes quod
incepit edificare et non potuit
consummare. Pro intelligentia premis-
sorum et observantia eorum facit
quod metaphorice legitur in [illegible]
[illegible] de duobus hominibus ad
regionem longinquam pergentibus
et ambo erant quam onere pergra-
vati. Unus autem illorum quidem
ponderosum videbat in via per
quam ambulabat colligebat et
super onus suum imponebat et
tam imposuit onus super onus
quod deficeret in via suffocatus et
pressus et sic sub oneribus vitam
miserabiliter finivit. Alius autem
non ponderosum super onus suum
imposuit, sed illud quod habuit
paulatim minuendo deposuit et
sic alleviatus est ut meliorem
perveniret ad terram ad quam pergebat
in qua honorifice et gloriose sus-
ceptus est. Ita revera moraliter
loquendo contingit hominibus huius
mundi et contingit hiis duobus
duo hii homines sunt duo genera
peccatorum, qui ad terram longinquam
id est ad terram beatam tendunt id est tendere
debent que a nobis multum est
longinqua et per loca quia
de [illegible] ad [illegible] de qua
dicit [illegible] quod a [illegible]

terre usque ad celi saltum conuenit
quod est septimum celum est via vii
milium annorum et septuaginta quinque
i. quinto de via plana aliquis
posset ire omni die xl miliaria
in vii milibus et septuaginta annis
et ad longinqua conditione nature
quia nos sumus corruptibiles et
mortales, illa via incorruptibilis et
immortalis ad istam terram bonam scilicet
animam potius peccati veri perfecti spiritus
et spem peregrinat, quia quilibet homo
parat ad illam tendere, et in rei veritate
solus fidelibus illa terra parata est.
viii quia peccati in duas partes sunt
diuisi in bonos scilicet et in malos
et ideo duo homines dicuntur isti super
magnum sunt pondus. Est pondus
est cupiditas que omnium malorum est
radix venenosa, ut apostolus dicit
capitulo ad Thi vi et sumptum
in decretis. Nam cupiditas nescientia
de consecratione dis. v et in canone [illegible]
honor xlvii di. hoc pondus quod
piscatores quilibet super se portat. Est
est dicere quod nos a tali concupiscentia
est immunis, de quo pondere loquitur
Ecclesiasticus xl et jugum grave super
filios Adam a die exitus matris
usque in diem sepulture in matrem
omnium. Sed stultus peccatis et mala
quamplurima ponderosa in via videt
colligit et super omnes suum parat
colligit quod stultum concupiscibilia
vite presentis que sunt visibilia [illegible]
la [illegible] et terrena [illegible] et quod
non est aliud facere nisi ligna li-
gnis ponderosa ponderibus cumulare
et sic sub dolo deficiat in via, et sic
viam quam incipiebat perficere nunquam
valet. unde dicit propheta illud ps.
[illegible] et sicut omnis grave [illegible]
sunt super me et sic confundit et
perseverans eterna morte multo

sufficiant. Secundus autem peregrinus scilicet
fidelium designat nichil grave colligit
quia sola necessitate contentus est a
voluptatibus et vite presentis incepta
tibus nichil concupiscibile illicitum suo
admisit concupiscere, sed et ipsum quod
possidebat eroganda elemosinarum et
aliorum operum misericordie indigent et ideo
sic alleviatus est quod ad terram vivam
ad quam pergebat feliciter peruenit ubi
honorifice et gloriose susceptus est a
deo et angelis et electis omnibus qui
in regione illa consistunt et sic intelligendo
et ad alterutrum bonorum
hec consequitur fructus, et per tanto
bene dicit quod potest de septem
vel vero intelligentia scilicet meta ac
ad aliquantulum est dicendum quod
triplex est labor. Frustratorius est
labor secreta inquirendi que soli
deo sunt reservata, quia homines sibi
sumunt ut temptata ignominiose
relinquant. Primus uterque labor frustratorius
est labor secreta inquirendi
que soli deo sunt reservata quia
absconduntur ab intuitu cordis humani.
unde dicitur primo Ego Ecclesiastes fui
rex Israhel in Ierusalem et proposui in
animo meo querere et investigare sa-
pienter de omnibus que fiunt sub sole.
Hanc occupationem pessimam dedit
deus filiis hominum ut occuparentur in
ea. dedique cor meum ut scirem pru-
dentiam atque doctrinam, erroresque et
stultitiam et agnovi quod in hiis esset
labor et afflictio spiritus, eo quod in multa
sapientia multa sit indignatio et qui
addit scientiam addit et dolorem.
De hac materia pater Gregorius super Ezechiele
in suo prologo. Multe ... ar
... et intelligat auctor de illis
curiosis qui querunt [illegible] scire ut

ut faciat et non aliquo confinat et qui
sunt in inquirendo plus quam sape oppor-
tebat animosi. Quibus labor frustatorius
est labor edificia construendi et tamen
plus quam oportebat expendi hec ideo quia
dilabuntur et dissolvuntur propter alterationem
contrariorum elementorum. Propter hoc dicebat
Ecclesiastes ii c. Magnificavi opera mea
edificavi michi domos etc. et post multa
subdit, cumque convertissem me ad universa
opera que fecerant manus mee et ad labo-
res in quibus sudaveram frustra, vidi
in omnibus vanitatem et animi afflictionem
et nichil permanere sub sole. Tertius labor
frustratorius est labor divitiarum aggregandarum
quia devolvuntur quandoque ad manus hominum
ingratorum et dissipatorum. Et hoc est quod
dicitur Ecclesiastes ii. Rursus detestatus sum omnem
industriam meam, et que sub sole studi-
osissime laboravi, habiturus post me quem
ignoro utrum sapiens an stultus
futurus sit et dominabitur in laboribus meis
in quibus desudavi et sollicitus fui et
est quicquam tam vanum. unde cessavi re-
nunciavitque cor meum ultra laborare sub
sole. Sequitur quid enim proderit homini de
labore suo et afflictione spiritus qua sub
sole cruciatus est. Cuncti dies eius la-
boribus doloribus et erumpnis pleni sunt
nec per noctem mente requiescit, et hoc
nonne vanitas est. Et hoc est quod in-
tendit auctor in hoc secundo metro dum
dicit Incumbat labor etc.

Sed nosti satis non tacui nolito
silere ne videar malos imi-
tari velle tacendo decimum septi-
mum tacere per preceptum quod nosti satis etc.

Postquam auctor superius in quinto versu tacere
per preceptum, producens testes etc. prohibuit
rudimenta teste quilibet inducentia
ut dicti amore quantum possit celare deberet
salva tamen sua veritate quam proferre debet
per omnem formam(?) cavere ... testimonium veritati et non amore velle(?).
Cum pueri vos precepto subsequente
prohibet rudimenta, non solum testi- sed
amicum ut non tam celare debeat
crimina amici vel abscondere, qui
potius caritate eum per contrarium
vel sua secreta ammonicionem, non potest
eum corrigere revelare et accusare
apud illum debeat, qui eum corrigere
vel compescere debet et potest caritatis et
hoc est quod intendit auctor dum dicit Sed
nosti satis etc. quia velut tunc nichil
silere quam corrigas illud quod nosti in
nomini sinceropa(?) est satis non recte
per d. sunt et iniuste satis ne vi-
dearis esse particeps illius peccati
quia cum peccatis sunt non solum qui
faciunt, sed et qui consentiunt facien-
tibus ad Ro. i. et in canone Notandum
in c. ... de offi. dele. ... et per tacito
bene dicit Ne videar per videare
velle imitari malos tacendo i.
cum tacere hoc habet locum in
manifestis maxime quod tunc crimen
non videtur scrupulo secreti occulte
si manifesto facinore desinit celare
... dicit auctor unde Augustinus in
canone Non vos indicetis ... quod
dicit Non vos indicetis malum
cum qui tunc alterius indicatis magis
quippe nocentes estis si fratres
vestros quos indicando corrigere po-
testis tacendo perire permittitis. Si
cum frater tuus vulnus habet in corpore
quod vult occultari dum timet secari
nonne dicit Augustinus crudeliter a te
silet et misericorditer indicatur, quanto ergo
potius debes manifestare ne deterius
putrescat in corde. Pro premissorum
intelligencia magis in speciali est
de infrascriptis dubitandum quemadmodum
vel est investigandum. Et primo quo
ad primum metrum queri potest.

Vtrum homo qui debito caritatis non recte agentem accusare teneatur huiusmodi breuiter videtur tho. secunda secunde q. lx viij. dicens quod si crimen sit tale quod vergat in detrimentum rei publice tenetur homo ad accusationem dummodo sufficienter probare possit, puta cum periculum aliquod vergit in multitudinis corruptela corporalem siue spiritualem. Si autem non sit tale quod in multitudinem redundat, uel eciam si sufficientem probacionem habere non possit non tenetur ad accusandum quia nullus tenetur ad id quod non potest debito modo perficere. Et nota hic canones quod accusare prohibent infrascriptos videlicet mulieres ii q. i. l. prohibentur preter hec fallit quando suam uel suorum prosequitur iniuriam. Item in crimine symonie ex de simo. tanta. Item in crimine lese maiestatis. vi q. i. § viij. Sunt ii q. i. prohibentur in fine et q. plerumque in primis minores xxv annis nisi ad suas prosequendas iniurias et tunc auctoritate tutoris ut C. de auc. prestan. l. clarum. Cum vero accusat in scripto eodem libello accusare non potest. Sed diuersis vero libellis duos et non plures nisi suorum iniurias prosequatur C. de accu. l. qui omnibus ii q. i. prohibentur cum aliquos receperint ad accusandum uel non accusandum. Item negociatores et milites quidam propter delicta ut infames, quidam propter suspicionem calumpnie ut ii q. i. prohibentur. Item hec omnia nisi in exceptis criminibus simonie et lese maiestatis ut C. de li. cau. l. Si filius hoc ff. di. Si curius. Item si pater uel filius accusat de iure regulari ut vi q. i. c. Accusatores et xxxv q. vi. Item pauperes suspecti ii q. i. in prin. ita media. Item accusatus accusatorem nisi de maiori crimine ut iii q. xi. neganda. Item qui precio ab accusatore desisterit ii q. iii. § prevaricator. Item liberti patronos, heretici et familiares ut iii q. xi. § Ultra in fi. Item qui iniquum s. ius in bonis ut ii q. i. l. prohibentur. Item nati in adulterio publice. Item intrusi in arenam ut pugnet cum bestia deputata. Item qui artem lubricam uel ludicram fecerit. Item lenocinium ut ff. de publicis iudi. infamie. Item qui falsum testimonium sub ornatu dixerunt ff. de accu. l. liberti. Sed hijs tamen omnibus restat generalis exceptio si suam et suorum uel prosequitur ii q. vii ut supra omnibus. Item nota quod layci non debent accusare clericos in eorum accusationibus ii q. vij c. statuo. Secundo quia non possunt nec debent a laycis iudicari ita nec accusari eo c. et q. Tercio quia non sunt eiusdem conuersacionis et apud eos sit infesti ut C. clericus de i. iiii. ad. l. in canto quia non eos impedire debet quorum castitatem noluit imitari. ii q. vij. c. laycos. Secundo quo ad sermonem secundum queritur utrum tacere sit peccatum mortale cum aliquid ueniale, huius questio probacionem uideri potest non primo uidetur quod sit mortale peccatum, et hoc auctoritate beati gregorij dicentis, quia corrigere non ualet nec pati non desinat nec se periculum relinquitur qui consensu taciturnitatis adhibent et loquitur de illo ad quem officium correctionis pertinet dinoscitur. Item qui tenetur medici officio et usu medicaminis subtrahit pro loco et tempore mortem parat. Unde in ordine plerique uiuunt dum quorundam mala respiciunt, et ad silencio linguam premunt quasi conspectis uulneribus usu medicaminis subtrahunt, et eo mortis auctores fiunt quo uirus quod poterant curare sanare noluerunt, igitur taciturnitas est peccatum mortale, qui enim est auctor spiritualis mortis in alio mortale committit in se ipso. Sed autem tacere sit ueniale quando peccatum probatur causa

aliquid tacet homo in quib[us] loqui tenet[ur] / aliquid loquit[ur] cu[m] tace[re] de[bere]t uel ag[er]int / s[e]d c[u]m tacet in h[ui]us in quib[us] agerint et n[on] tenet[ur] ut p[re]ce[pi]t ueniale est pec[cat]um. ergo tace[re] aliq[ui]d est ueniale pec[cat]um. Soluc[i]o d[icen]d[u]m est q[uod] t[ame]n t[ac]iturnitate aliquid veniale / aliquid est mortale pec[cat]um. In h[ui]us eni[m] ad que tenet[ur] homo est taciturnitas mortale pec[cat]um. Vbi g[ene]r[aliter] / u[bi] c[u]m quib[us] tenetur p[re]c[e]p[t]o c[on]firmare pec[cat]um in t[em]p[o]re debito et aliis circu[m]stanc[ii]s et n[on] fiat peccat mortalit[er] / Cu[m] aut[em] n[on] tenet[ur] p[re]cep[ti]o ad d[icen]d[u]m ac dicit ueniale est pec[cat]um / q[uo]d aut[em] hoc sunt q[ue] p[re]dicta et q[ue] non difficile est determinare in singulis / s[e]d ipsa unc[ti]o docet que non determinat p[er]mittit h[o]i[n]em sibi ad s[e]n[t]enti[a]m de facili erraret. Ad illud u[er]o q[uo]d in contrariu[m] obicit[ur] d[icen]d[u]m est q[uod] illa auctas b[ea]ti Gregorii / intelligit[ur] de illo qui ex officio tenet[ur] corrige[re] / et aliis in q[ui]b[us] ho[mo] tene[tur] corrig[er]e uidelicet ad c[er]t[os] aut[em] si fiat obmissio in t[em]p[o]re debito erit pec[cat]um mortale. dicit[ur] .n. in Eze[chiele] xxxiij c. Si speculator uid[er]it gladiu[m] uenientem et n[on] insonuerit buccina et p[o]p[u]lus se n[on] custodierit / uenit[que] gladius et tulerit eu[m] / et sanguinem ei[us] de manu specula toris requiram q[uo]d dicit q[uod] p[re]latus corrige[re] debet subditoru[m] excessus n[on] ex odio s[e]d ex caritate lxxxvj di. Odio. et si neglige[n]t[er] o[mi]s[er]it peccat q[uia] g[ra]ui[ter] uenit[ur] puniendus. talis eni[m] tacens impudicus peccans dicitur est q[ui] c[on]s[en]t[it] lxxx iij di. Nemo eni[m] hoc debet esse[re] remissi[us] / quia d[icitu]r u[ti] p[er]it in digno ad co[n]tagiu[m] absorberi vniu[er]sos xxiij q. iij. est p[ar]ui[ssi]ma et c. se c[on]tra p[er]uert[itur] vitiis p[er]mis[s]o[rum].

Dicit[ur] amplius subiu[n]g[it] lege co[n]gelate t[em]p[o]re ac leges aperuit ut iure rogent. Nota q[uod] sextuplex lex in sacris reperit[ur] Canonibus. videlicet lex n[atur]alis ut j. di. Ius n[atur]ale. lex mosayca ut xxxiij q. ij. Mo yses. lex p[ro]phetica ut di. j. s[ed] in iij si. lex euangelica ut ij q. j. Si pec caverit. lex canonica ut xxxj di. Inter ina / lex ap[osto]lica ut xiij di. neni. et di. xxviij. de his. Item nota q[uod] legis appellac[i]o[n]e c[on]tinet[ur] ius diui[num] ut j q. vij. Si q[ui]s om[n]e ius ciuile ut in sti. de iure n[atur]ali p[er]t[er] ius diui[num] et humanu[m] ut l. di. quinta. Consuetudo ut j. q. i. Quam est iij q. vij / hoc quippe pec[cat]um originale de co[n]se[cratione] di. iv. c. p[er] bap[tismu]m ius canoni[cum] di. xiij. uirtus b[ea]ti testati. Item lex p[ro]rogat[ur] cu[m] p[ro]fert a p[ro]mulgat[ur] ut di. in legibus / derogatur in p[ar]te cu[m] detrahit[ur] ut ff. de verbor[um] signi[ficatione] derogare. Subtrahit[ur] cu[m] ex p[ar]te detrahitur et ex p[ar]te additur / abrogat[ur] cu[m] ei in p[ar]te addit[ur] vel multipl[icatur] / subtrahit[ur] / abrogat[ur] cu[m] o[mn]i[n]o tollit[ur] / Sed nota q[uod] s[ecundu]m q[uod] sex modis lex abrogat[ur] p[ro]p[ter] p[er] contrariam c[on]suetudinem q[ue] nota sit p[ri]ncip[i] ut in di. s[ed] leges. Scilicet contra c[on]suetudine ut de p[ri]uil[egiis] c[on]suetudinem / r[ati]o[n]e cause cessa[n]te ut di. lxj. s[ed] ex h[ui]s c[on]trario locor[um] varietate ut de p[ri]u[ilegiis] alia c[apitulo] si maligna[n]di occasio[n]e p[ro]b[ar]e xij. di. c. Nos consue[tudine]. Septo Canonis minus vigore ut di. xxxiij. Scitatis. Nota q[uod] supius dicit[ur] q[uod] legis appellac[i]one c[on]tinet[ur] c[on]suetudo ut j. q. i. Venim[us] Ideo eni[m] c[on]suetudine est distinguendu[m] cu[m] ualor dicat[ur] c[on]suetudo / quia q[ua]m quaedam c[on]suetudo q[ua]m reprobat q[uia] est mala. et est quedam q[ua]m approbat[ur] q[ui]a est bona. Et est q[uod] c[on]suetudo

que est generalis et alia que est spiritu-
alis. Prima namque consuetudo que est
mala reprobatur et hoc propter tria. Primo
propter metum contaminationis ut viii di.
mala. Secundo propter metum usurpationis
ut xxxv di. ix (?) loci. Tertio propter mag-
nitudinem transgressionis. Secunda consuetudo
que est bona approbatur et hoc si non
contineat in se quatuor. Primo quod non
sit onerosa ut xii di. omnia. Secundo
malignandi occasionem prestat ut xii
di. non decet. Tertio quod non scandalum
prestat ut lxxxi di. clericus. Quarto
nisi cautela erroris removeatur ut
xl di. si. viii. Item est quedam que
dicitur generalis. Hec est generaliter obser-
vanda ut lex scripta ut xi di. in
his. Et est quedam specialis, et hec
aut legi consonat et sic firmanda ut
viii di. frustra, aut legi contrariatur
et preferetur constitutio xi di. c. i. nisi
fuerit correcta (?) di. xxix (?) ...
et nisi principes cum sciverit tollerat
di. l. iii. Si vero aut corrigit
puta aliquid addendo, aut non
contingit puta super hoc non est
lata constitutio. Decimam octavam tac
partis precepto judicis auxilium etc.
Postquam autor in quinto libro tac
partis precepto producto teste vel p-
... inducta ipsum testem indu-
cencia ut removeatur odio amore
et ab aliquo temporali comodo in
testificando veritatem proferre debeat
ne faciat contra illud octavum man-
datum preceptum. Non falsum testimonium
dices. Nunc vero in parte precepto
subsequenti inductae intendit in-
iuste dampnatum sive dampnatus
sit per falsos testes aut per falsa in-
strumenta, ut videlicet vindictam humiliter
requirat cuius auxilium vocando
et implorando, quia leges
volunt ut a iusto iudice iniuste
dampnati defendantur, et hoc est

quod intendit hic autor dum dicit
rogato i. auxilium iudicis implora
quia leges tenentur inspirari et iniu-
ste dampnati sub iniqua lege i. per iniustam
sententiam quibus iniquae iudicatus est
quia non solum ea que ... breve
facta sunt. Secundo vel ipse leges ...
i. exposuit ut rogantur iure et a
iusto iudice defendantur. Vel aliter
rogato auxilium iudicis sub iniqua
lege i. non equa, quia facit contra
te. sunt hic sensus a ... ut
ubi ... iniquo ... i. non equo
est velut iniuste. Si ipsa lex ...
dampnaverit te, confuge ad ... iudicis
et roga ut ...
rigorem legum debeat temperare. Nulla
cum lex per canones approbata quantum in
se est iniqua est, quia si iniqua
est lex non est. Sed iniqua videtur
dampnato quamvis vel iniuste dampnetur
vel aliter rogato ut te liberet. Causa
ut ... dicit, et homines ad iudicia
confugiunt sicut ad quandam iustitiam ani-
matam. Ipse vel leges ... etc.
quod dicit. Non mireris si dixi quod
refugium habeas ad iudicem, non cum
est magis quod persona inferior per superi-
orem reguletur. Nam ipse leges se-
cundum ... sed divino
non cum ... leges sacros cano-
nes imitari i. divinam legem que
est canon omnium legum. Hec transsumpta
... in ... ...
ut ... apud ... ...
Propinquorum intelligentia et ob-
servancia est breviter ... quod quatuor
persone requiruntur ad hoc ut ...
integretur iudicium videlicet persona iudicis
in iudicio presidentis, persona actoris
in iudicio postulantis, persona rei se
in iudicio defendentis et persona testis
super questionibus veritatem exprimentis. De
quibus omnibus ... est ad plus dicendum

quia satis licitum sibi in parte contraria
precepto xiii q. ii iudices adesto vnum
tamen hic obmitte nolo quod tangit prin-
cipale, quantum videlicet quod oppressus
quilibet iudicis officium debet implorare
cum expedit, quia latum est omnibus
officium iudicis ut illud quod habetur l. de suis
s. in di. ff. et in canone cum sis
lxxxvii di. ubi dicit Gelasius papa
cunctis in negotiis suis seu vocibus in-
tercessione speciali remedia posse con-
ferri pro qua nobis conveniat adscitare prin-
cipem, dicit ibi glossa: cum proprio consilio sua prior
querela destituatur, ut in decretali cum
missa de fo. competenti etc. et in multis
aliis locis latissimum esse officium iudicis
ostenditur et ideo cum expedit implorari
debet et requiri. Unde impressus ante
allegatum magis in speciali est de eo
superius scripto capitulo querendum vel videndum
gaudium duddeleis. Nunc vero leges im-
periales que nunc vigent sunt aeque
iniquae leges et sunt contra canones.
Cum quo breviter videtur quod sunt plures
imperiales leges seu casus qui sunt
allegati et per quos sunt contra canones
sicut quod in iii di. lege recitat. Et
primo quidem in matrimonio. Nam secundum leges
filius unius cognatum copulare potest
cum filia alterius germani ut insti. de
nup. § duorum autem etc. et C. de nup. nemini
secundum decreta et canones tales debent
penitus separari de consan. et affi. non
debet extra. q. in xxxv. Secundo quia
secundum leges puella rapta contra se non
potest nubere cum suo raptore C. de
rap. uir. l. unica et idem ait secundum
canones antiquos sed hodie potest de
rap. c. si. Tertio quia secundum leges licitum
est homini soluto miscere cum soluta
in concubina ut in aut. q. mod. na.
effi. sui § Sequens aut. secundum decreta
vel fornicatio simplex est peccatum mortale
et excludit a regno dei ut apostolus
dicit ad Gal. v. Quarto quia
secundum leges in multis casibus licitum est
uxorem repudiare et aliam ducere

tractatu dissolui et maxime in casu
qui notatur x. di. lege et xxvii q.
ii. Sunt qui dicunt secundum hoc lex
divina prohibet ut in capitulo Si dicat.
Quinto quia secundum leges licitum est
viro adulteram occidere uxorem in
adulterio deprehensam si est persona
vilis et cum non debet remanere
ff. de adul. l. marito l. nupto et l.
Si adulterium C. de adul. l. gracchus
et similiter licet patri qui habet
filiam in potestate occidere filie adulterum
in domo sua et generi et occi-
dere filiam ff. de adul. l. patri vero
in ca. et l. quod ait filius et lanicum
et aliis depopulatorem. Sed secundum decreta
et canones in nullo casu licet et
prohibetur cum precipitur Exo. xx. Non
occides. Sexto quia secundum leges
dampnatur qui deprehensam in adulterio
tenet domi C. de adul. l. crimen.
Sed secundum decreta et iuris canonici potest
tenere sine ulla pena, dicit innocentius
ipse velit de adulterio vocare extra
ii. q. i. § hoc presumitur. De casibus
vero in legibus iniquis multiplicatis
ad presens gratia brevitatis de legibus
vel que permittuntur usurarii multipliciter
ad presens quia habes supra in parte
contraria unio precepto Mutuum
da et ibi vide si placet vel

Sed merito patris parcas
aut ferre memento ciuis
eius tibi sub specie te
iudice dampna dedi

xiii. nota vel precepto ex guido
pater etc. Legitur in libro ponto
quod quidam philosophus quadam vice in
vna domo sibi conuenit ad hoc
ut nouam leuem verbalem inuenire
possent et concordiz inuenit uxor
in quibus consistit bona et recta vita
et uxor illa uxor determinauit
quod iudicium descriptum sumere oportet
viuere perfectissime hoc est ad vite
perfectionem peruenire vel melius est

quod ipsius de se ipso vindictam sumat
quam alius faciat / quod probat quia ita
minor est morsus catule que reportat
catulos ad cubile quos reperit exiuisse
quam morsus canis rabidi qui est
totaliter venenosus et insanabilis Sic
moraliter ecclesia quamlibet filios suos saluti
contrarios admodum catule ad minus semel
in die ad cubile sue conscientie debet
visitare et si inuenerit contrarios preceptum
exiuisse eos remorsu contritionis re
portat ad cubile / non expectet mor
sum illius rabidi canis demonis
videlicet accusantis quem sic euadere
possumus Hanc eandem sententiam approbat
apostolus et confirmat j ad Cor xi c
dicens Si nosmetipsos diiudicaremus
non utique iudicaremur a deo Exemplo
etiam filiorum Jacob dicentium Merito
hec patimur quia peccauimus in
fratrem nostrum Gen xlii Et hoc est
ad quod nos auctor inducere intendit
cum dicit quod merito pateris etc
In quo quidem precepto docet huius
carminis lectorem modo iste in xx
sparse / et hoc propter offensam iuste
ab alio eidem illatam cum dicit
merito pateris etc i si propter tuam
culpam sustines aliquam penam
noli inde contristari / sed sustineas
patienter immo teipsum corrigere
debes Et hoc est quod expresse
intendit cum dicit Memento
sic patienter i ad patientiam quod
pateris merito i digne et cum sis
reus tibi i culpabilis et noxius
dampna i dampnare debes teipsum
et hoc est quod te exuere iudice i
tibi ipso esto iudex ut teipsum iu
dices et sic patientius iudicium
tollerabis Propinquissime intelligenda
magis in speciali est de iusta scriptum
dubitabiliter querendum vel etiam inde
vestigandum Et primo an liceat
accusato et ad mortem condempnato
se defendere vel fugere Secundo utrum
leuius sit tolerare penam quam

quis tollerat iuste propter demerita sue
accusationis quam penam quam tollerat
iniuste Quo ad primum quidem videtur
Ergo sciendum sic quod plurimi dicunt quod si talis
dampnatus fuit iuste non licet ei se de
fendere sed potius expectet iudicium re
sistere condempnare impugnare / sed
si iniuste tunc iudicium sibi est vio
lentie latum / et ideo in tali casu
licet principibus iudicialiter resistere nisi forte
propter scandalum vitandum aut etiam aliqua
quis perturbatio timetur accusato aut
cuiuscumque fugere licet / quia et si non
liceat resistere non tamen tenetur facere
unde mors sequatur scilicet manere in
loco unde mors sequatur Est tamen sciendum
quod de quibus criminibus absolutus est accusatus
non debet accusator replicare de eo
de ... xxiii q iiii Si ille te nos
ad secundum quidem licet videtur quod imp
sumus casu ex comparatione tali potest
nisi ea que comitantur eum qui merito
patitur / et qui iniuste patitur sunt
quia diuisarum comparationum et consideratarum
oportet diuisim considerare Primo namque
possunt comparari bona que proueniunt
illatam iniuste perduntur / et mala
que pro eis accipiuntur ad bona et
mala illius qui merito et iuste
patitur et sic dici potest / quod longe grauior
minor est dolor et pena eius qui
patitur iniuste / quam eius qui patitur
iuste propter plura et maiora bona per
duntur et plura et maiora mala
inferuntur et continentur propter penam illatam
iniuste quam propter penam illatam iuste
ad sic declaratur non propter penam iniuste
illatam honor uel amor diuinus ac
etiam humanus vilipenditur et offenditur
propter offensis penam iniustam dicite
facit cum illud preceptum de dilectione
dei et proximi diliges dominum deum tuum
et proximum tuum sicut teipsum / Et etiam
cum illud Immotetur et iustitia non
contemptatur et contra ius naturale

Quod tibi odis fieri caue ne fe
ceris alteri. Per iniustam et penam
bonum gentis reipublice dampno
et morte innocentis offenditur insuper
et fama maioris leditur, quod multi
credunt esse quod audiunt sic primi
et ecclesia vita leditur cuius magis
amat innocentes quam malos ut patet
xiiij Ethicorum. Pena autem iuste illata
deus honoratur et extollitur, proximus de
fenditur, utilitas boni communis procuratur
et roboratur, si vita leditur mali vel
tollitur minus dolere debet quia minus
diligit eum. Cum ergo grauior sit dolor
ubi plura bona amittuntur et ubi plura
mala fiunt que sunt causa doloris
sequitur ex isto quod grauior est dolor
pacientis iniuste quam iuste. Confirma
tur per illud quod habetur Luce xxiij°
ubi dicitur quod vnus de hiis qui pen
debant latronibus blasphemabat Christum
dicens: Si tu es Christus salua temet
ipsum et nos. Alter autem increpabat
eum dicens: Neque tu times deum quia
in eadem dampnacione es, et nos quidem
iuste, nam digna factis recepimus,
hic autem nichil mali gessit. Quod dicitur
iste magis sentit dolorem quam nos
quia nos iuste patimur, hic autem in
iuste, et ideo increpandus es per insulta
cionem et blasphemiam addis enim dolori
maiori alium dolorem insultacionis.
Hic potest comparari admonicio pena
iniuste illata et iuste illata quantum
ad mundum proximum quod utrique consequitur
et isto respectu minor est pena in
iuste pacientis quia per cooperacionem ma
ioris premij quam habet iniuste paciens
diminuit afflictionem pene iuxta dictum
Gregorij: Spe premij minuitur vis
flagelli. Et quod dicitur in prima epistola Petri
ij. c. Que enim gracia est si peccantes
suffertis colaphizati, sed si bene fa
cientes pacienter sustinetis, hoc est

gracia apud deum. Tercio potest comparari
materia super quam transit accepcio
iusta et iniusta, sic est minus
dolet iniuste paciens quam iuste
nam materia super quam transit accepcio
iniusta est innocencia et puritas
consciencie de qua oritur maius gau
dium et delectacio propter que diminuitur
pena. Unde Gen. xxx. Non est
census super censum salutis corporis
et non est oblectamentum super oble
ctamentum cordis i. consciencie. Quarto
materia autem super quam transit accepcio
iusta est remorsus consciencie,
hec est enim maior pena propter
quam comparatur ad maiores penas
dampnatorum et dicitur vermis con
sciencie et hec patet veritas
premissorum.

Ulta logas facito pro lectis
Pro lege nulla. Nam numquam
da veniunt sed non tibi da
parte. Vbicumque tue pro

precepto. Multa legas facito
postquam auctor in hoc libro tra
ctatus precepto iusticie precepit re
spectu lectorum huius carminis in
duccionem ad modum aliud preceptum
doctrinam addiscendam. Unde dicit
in primo precepto sequitur per
modum quem tenere debet in di
scendo cum dicit: Multa le
gas facito quod debet premere
lege nulla quibus lectis pro lege
i. collige vel perlege nulla de
singulis, ea scilicet que sunt utiliora
nam multa de libris reperiuntur quod non
omnia sunt memorie commendanda
ut dicit Seneca epistola ij. Et hoc est
quod auctor aliud exponunt dicit
perfacito ut legas multa et pro multis
perlectis nos lege nulla, sed de libris
que legis quod dicitur: licet legis
non tamen omnia sunt credenda que
reperiuntur in libris. Unde propter
utrumque lecturam auctor subiungit

Nam poete i. fabulati[ones] compositores
sunt i. metra describunt atque inv[e]-
nienda dicunt i. res mirandas
que non semper hoc credi debent
vel credenda sunt cum dicunt velut
dicere. Cavendum est ne nimis
imbuantur doctrinis fabulosis maxime
iuvenes pueri ne corum delectacionibus
illaqueantur sicut quod scribit Vall[erius]
libro vj c. iij de lacedemonijs qui
libros archiloy a civitate sua spar-
tana iusserunt quia eorum parum
verecundia et pudicam lectionem
arbitrabantur noluerunt enim ea puero-
rum suorum animos imbui ne plus
moribus noceret quam ingenijs
prodesset. Et de hac materia vide
supra in prefata parte precepto de
discere libros et in xxj lege libros
et ibi materia plenissime lacius
non repetendum quia licet habet materiam
amplius referre.

Ut conviva sat sis sermone
modestus ne dicare loquax
dum vis urbanus haberi

Sententia huius textus prius pre-
ceptum fuit conviva esto[?] prius
autoris preceptum inducit nos ad
quandam virtutem moralium que mo-
destia nuncupatur que quidem est
vera pars temperancie. Proprio sicut
Tullius pudor honestus cura
et stabilium servat auctorum sicut
autem theologorum modestia in dictis
et factis consistit. Ad hoc cum studiis
et studijs ius conviva maxime
huius tercius lectorum per hoc pre-
ceptum dum dicit sis conviva
vel Tarcolinum huius dicit reddit
autor in versu proprio dum dicit
ne dicare loquax i. litigiosus
et verbosus. Nam si in convivio ultra
loquaris inurbanitatem incurres
et hoc est quod exponitur inducit
dum dicit sat sis modestus
sermone i. quietus et temperatus

in convivio ne dicare pro dictus loquax
i. verbosus et litigiosus. Loquax enim
dicitur garrulus. Eloquens vero vir in
eloquentia peritus. Dum vis haberi
reputari urbanus i. curialis et poli-
ticus sis sermone modestus. Urbanus dicitur
ab urbe. Nunc rusticum est loquax
nisi in convivio. Unde Seneca xxi in
convivio dum non erga eas preterea tunc
et non despicias eas in locucione ipsius
Optimum est ergo et morale rudimentum
istud in quo instruit autor linguam
moderare ab incepto actu loquendi
et in convivio maxime et hoc patet multa
que hic obmitto gratia brevitatis que
lectores applicant supra in xl iiij l. ipse
precepto sermonem in convivio loquax
et ibi de materia require si placet.

Coniugis irate noli tu verba
timere nam lacrimis struit insi-
dias dum femina plorat. Sententia
huius textus patet preceptum Coniugis irate vel
postquam autor supra in primo huius
textus patet precepto uxorem sugere plura
rudimenta lectorum huius carminis
inducere ad repudiacionem moleste uxoris
et propterea que commota ire insurge-
ret que quidem repudiacio hoc fieri
non patitur cum excellunt a sue domino
Nunc vero in presenti precepto subsequi-
tur rudimentum moniti ire temperancia
qui quidem motus insurgit propter ipsius
uxoris verecundia et superbia. Unde non
debet maritus propter illam iram verba
uxoris timere sed cum potius debet
non dubito castigare modum non tamen
gaudii patet hic autor dum dicit Coniugis
irate ex libelo[?] expositione sumere
Tu noli timere verba uxoris si de alio
conqueratur et irata non debet esse sed
iracunda tua nec debetis eam timere nec
et ei credere lacrimarum reddit in se vitio
dum dicit, dum femina plorat struit
i. ordinat insidias et per decipere
lacrimis i. per lacrimas hoc est dicere
quod credit quod non per maritum nimis timere

quia constans est vir ante tue qui
tue placat ut cum lacrimis fallat mu-
tas eciam insidias paciendo et ordinando
Sermo huius precepti intelligencia et obs-
servancia est breviter attendendum, quod maritus
circa castigacionem tria debet observare
Primum est ut eam ad divinum amorem
inclinet. Secundum est ut a vicio ipsius
defectus impediat / Tercium est ut cum
excedit ad moderate castiget quibus
autem modis sive causis doctrina uxor
male morigerata castigari debet /
Primo sic dicitur / si autem timorem dei non
sentit / in procurando ut ab hominibus con-
liceat Si autem nec pudorem sentit
frequentius confusa / tunc cum cetera debet
ut Salomon propter observanciam docetur
Cor durum in baculo percutite / primo
ergo inquit Cirillus ad monere quod sit per spiritus
doctrina instruere / deinde confunde quia si
quecumque pudor fremitus est vicior / Tercio
iustum est ut castiget tamquam ancilla
que erubescere nescit ut libera Vel
aliter exponi potest ut dicatur si quis
tua sit tibi molesta et irascatur noli
tunc eam corrigere et castigare et sic
facias quod cesset eius ira et tepescat
ne struat tibi insidias Cum ira mulieris
magna sit et periculosa / Unde de eius
ira dicitur ~~Ecclesiastici xxv~~. Non est caput nequius
caput super caput colubri et non ira
super iram mulieris / De eius malicia et
calliditate dicit Valerius ad Rufinum / Audax
est ad omnia quecumque amat vel odit
femina / et artificiosa est cum nocere vult
Nota Nota Sed tali probatur exemplo / Legitur quod quedam
mulier cum esset in magna tribulacione
cum marito / et ipsum valde odio habebat
quadam vice cum cogitavit maliciam
adhuc ut alios superari posset / tandem
quadam vice dedit ei potionem ex quibusdam
herbis venenosis confectam quia assumpta
non tamen oculis videbatur sed vero insaniam
iacebat in lecto sicut atque illud valu-
tabat somnias nec solum recenter

continuit sed et loquelam amisit
fecit uxor / Vocavit ad monachos quidam
adhuc loquebatur clamans et eiulans /
Dum inquit illa quod deo vovatis
maritus meus moritur / cum amisit
loquelam nichil petebat nisi fieri
monachus Dum adhuc loqueretur / Volo
quod propter me salus anime impediatur
Set pocius volo castitatem quidem
que deinceps / et si deus ipsum velit
restituere sanitati / si quod deo vito de-
mare et ancilla inclinat eum
quia proximus est morti / tamen
venerunt eos instruunt quod dicti monachi
advenirent et eum totonderent et ma-
gnam coronam ei fecerunt / Mane
autem facto cum evigilasset et ebrie-
tas transisset / et suum caput tonsum
vidisset / et se decapillatum talem in-
venisset et monachalem habitum
se indutum repperisset / de hiis non
modicum mirabatur / et cum ab uxore
quesivisset / quid hoc esset / quibus autem
sic transisset / illa quasi flendo clamabat
Marite carissime / non recordaris
tu qualiter in ista ^infirmitate^ fecisti te monachum /
nichil aliud petebas / quia dolorem
vehementissimum sustinebas / Carissime
ergo quod salute anime tue quesivi
mihi consentiens / oportet me solam
manere et quasi viduam desolatam
Cum igitur ille se nollet monachum
denegaret et vellet se manere
cum ea sicut prius de iure debebat
~~asseret~~ dicebat illa / nullo modo
volo torum tecum meum nec quod eo
non es monachus / nolit deus quod
monachus iuxta latus meum
iaceat / nisi non ne erubescetis
si tunc locum non compleveris / si ad
seculum redieris / totus mundus te vocet
apostatam vel monachum revo-
catum / tunc ad capud cum lacrimis flens
ostendit quod ille miser tamen propter
pudorem tamen propter mulieris sue
fraude et ordinacione quod monachus

est effectus et monstrandum est ingressus et ei domum cum supellectilibus dimisit. Sed ne longo dispendio te suspendam lege auctorem theodosii et mataium zaseumus et Ovidio dicta invicem unum impossibilia. Similiter det tibi omnipotens unum falsa non falli. Nam ergo in metro dicit auctor Nam laqueus stringit vel hoc est deceptiones plenas patet de ma[illegible] vide plenius supra in xx^a parte propterea plura metricis fugere

Utere quesitis sed ne videaris abuti. Qui sua consumunt cum deest aliena sequuntur.

Sententia tamen huius tercie partis propterea utere acquesitis. Postquam auctor supra in iiij^o parte partis metricis propterea Que nocitura tenes vel docuit rudimenta inductiva ad relinquendum aliena, ea que sunt dimittenda vel et parte quod propterea xxiij Ne tibi quid desit vel et [illegible] consuma poteris vel rudimenta docuit ad prodigalitatem vitandam quod sit contra bonum operate virtutis, Ubi sciendum est quod rapina duplicatur contingit vel dicitur. Primo magis dicitur rapina ad rem ipsam rapit cum possessionis voluntate. Secundo dicitur rapina, quando rei usus perit et in usum inordinatum assumitur quod dicitur abusus. Unde hoc preceptum sequitur docet evitare rerum abusum reducatur ad illud decalogi preceptum Non furtum facies vel sicut et petis rapine abusum rapine rerum inducit indigenciam et indigencia inducit ad furtum et hoc est quod hic intendit auctor cum dicit Qui sua consumunt. Moraliter preceptum intelligitur et observanciam est bene sciendum quod tria mala quod rerum abusu sequuntur et proveniunt. Primum est [illegible] spiritualium contemptus subditum cum abusor et prodigus dat anime bona spiritualia

et aliqualiter proponere spiritualitate ut quamvis inde facere possit, sicut esau qui pro genita vendidit, pro edulio lentis, abusus cum perpendens, quod primogenita vendidisset ut legitur Genesis xxv. Secundum est paupertas usque ad mendicitatem ut patet de filio prodigo qui cum dissipasset omnem substantiam luxuriose vivendo ad tantam devenit mendicitatem quod cuperet implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant et nemo illi dabat Luce xv. Tertium est petis rapie et hoc est quod hic insinuat auctor cum dicit Qui sua consumunt vel est causa unde accidunt sicut quod texendo telas inutiles se consumunt vel de raptoribus et rapina quod quando bonum eorum abusu perveniunt quantum deo displiceat require supra in vi^o parte partis metricis propterea Que nocitura tenes vel et ibi plenius de materia de usu rerum et ab usu ac eorum mensura modo et ordine vide supra in xxi ye parte metricis propterea Utere quesitis

Et tibi proponas mortem non esse timendam. Que bona si non est finis tamen illa malorum est.

Sententia tamen huius tercie partis propterea Fac tibi proponis vel auctor in hoc propterea repetit que supra tangit in xxi ye partis metricis propterea Ne timeas illam Et cetera in ii^o ye partis propterea Linque metum leti que cum ibi dicta sunt proposite hic repeti possunt. Quamcumque ergo mors tibi accidat vel per consuetudinem vel alios non est timenda, cum sit omni rerum humanarum finis, et est hic omnibus utilitas et naturalis. Unde [illegible] mortem non esse timendam proponas que si id est quamvis non sit bona id est non reputetur bonum bona nec tibi placeat, tamen est finis id est terminus malorum id est miseriarum, quia vite presentis miserie eius adventu finiuntur, ut malorum bonum est finis que maliciae eorum fine imperat et in hoc parte est bona

Pro premissorum intelligencia magis
in speciali est de tali questione querendum
utrum mors sit bonum uel malum.

Et primo videtur quod mors sit bonum,
mors enim est instrumentum meriti, sed in
strumentum meriti est bonum, ergo mors
est bonum; quod autem mors instrumentum
sit meriti, patet per hoc in martiribus
qui mortem sustinent pro fide uel iusticia
unde dicit Augustinus: tunc enim implet
iusticiam moriendo, sed tunc impletur ius
ticia, hoc bonum est, ergo mors bonum
est. Preterea dicit in ps Preciosa est
in conspectu domini mors sanctorum eius,
sed quod preciosum est in conspectu domini bonum
est, ergo mors sanctorum bonum est. Contra
mors et vita opponuntur privative
sed vita bonum est, ergo mors malum est.
Est enim mors defectus sive privacio boni.
Item apostolus ad Ro vj Stipendia peccati
mors. sed quod est stipendium peccati est ma
lum ergo mors malum est. Item argui
potest a simili comparacione mortis ue
ad illud genus. Mors enim gehenne
nullatenus bona est, similiter mors corpo
ris qua separatur anima a deo, qui est
vita sua, ergo a simili mors corporis dicit
malum, qua separatur ab anima qua vivit.
Solucio dicendum est quod Augustinus li xiij de
Civitate dei dicit quod mors non est in
se bonum, sed bona dici possunt bonis
dicit enim sicut lex non est malum
quamvis augeat peccatorum concupiscenciam, ita nec
mors bonum quamvis augeat paciencium
gloriam. Ad obiectum autem in contrarium dicendum est
quod non proprie dicitur instrumentum iusticie vel
meriti sed naturalis sustinencia mortis dicitur
instrumentum, scilicet quando vero mors maliter
se habet ad sustinentem. Ad secundum vero
dicendum est quod mors sanctorum preciosa dicitur
in conspectu domini, quando enim preciosius est
morte. Sicut dicit Augustinus propter quod factum
ut delicta omnia dimitterent et merita
cumulacius augerent, sed mors dicitur pre
ciosa quia sustinencia mortis pro veritate
confessa est precio magno digna, ideo

tum mors in se sive in genere suo non
est bonum, unde Augustinus Mors idcirco
videri bonum debet, quia in tanta
utilitate non in sua vi, sed divina
opitulacione est conversa, ut tunc
metuenda proposita est ne peccatum
committeretur nunc suscipienda proponatur
ut peccatum non committatur commissumque
deleatur, magna quia iusticie palma
rependatur.

Boris lingwaz si ferugo est
ferre memento. Nam quod ma
lum est non velle pati nec
posse tacere. Docetur quin
tus plus proprietas vicinus lingwarum
etc. Versifficans autor supra in xxiij
capitulo tenet plus precepto conjuges
...ate etc. plures rudimenta moni
tu trahit, qui quidem motus despu
... insurgit propter ipsius uxoris ma
liciam et superbiam vel ... uel
in patria precepto subsequens plures
rudimenta pro quo nisi moni
tu vendicat, qui quidem plerumque
insurgit propter ipsius uxoris mali
ciam commocionem, quia ad debitum
modum debito supportare et idem
semper debet prius monicionibus
et septuariis exhortacionibus. Si
autem incorrigibilis est, tunc suppor
tanda est lingwa muliere pacienter
quamvis malus est utilis, et hoc est
quod intendit autor dum dicit,
uxoris lingwam si frugi est ferre memento
velut tunc si uxor tua vitium
loquacitatis habere ipsum debes
pacienter sustinere si alias est utilis
tantum moribus, quia tunc virtutibus
eorum sustinere non est tuum. Hanc
apostoli doctrinam Iacobi .i. c. Sit omnis homo velox ad
audiendum tardus ad loquendum et
tardus ad iram, et hoc est memento
ferre uxoris lingwam .i. garrulitatem
si est frugi .i. tuis utilis verbis
pero sile, nam malum est non
velle pati nec posse tacere.

Nota

Consilium velox inutile est [illegible]

Natura

Exemplum

Propinquiorum intelligentia atque abundantia est brevis sermo, et duo sunt propter que verbis lingua maxime quando est fugere supportanda est et ad patienter tollerandum. Primum est natura, secundum est antiquorum exemplum. Propter primum etc. est brevis sermo et plures per post dicit et licet consilium interdum sit invalidum et tamen velox est et tamen valde ut plurimum reperitur, et autem sit utile, patet illa persuasione rationis, nam natura que movetur a summo principe deo qui est artifex summus, non tantam curam habet de rebus parvi valoris sicut de rebus magni valoris. Ideo videmus quod natura omnes res parvi valoris ad suum producit complementum sicut patet de mala herba que citius crescit quam bona. Cum ergo naturaliter operata ad dictum imperfectum sit a natura citius ad suum complementum producitur, non ita est quod cum consequuntur complexiones corporis et ideo sunt corpora citius perveniunt ad suum complementum, sic et opus cum ut est consilium, ergo consilium velox est et tamen cum cum magis est in usu corpori et ideo quod fuerit operari cito et repente et melius est consilium interdum consilio [illegible]. Et hoc est quod propter intendit auctor dum dicit verbis linguam si fugere etc. Propter secundum recitat Boecius libro primo de consolatione [illegible] quod cum quidam rex non posset potentia destruere unum consilium regina coniuge sua que tale prebuit consilium de effectu quod medici facere solent, quia ubi usitata remedia iuvare possunt, temptant contraria, si sentite [illegible] aliud prestare tunc tempta quod debeat tibi clementia [illegible] sibi [illegible] ille genus [illegible] et facta ad implevit, [illegible] illi [illegible]

consulatum [illegible] [illegible] [illegible] honorem.

Dilige non egra caros pietate parentes,
Nec matrem offendas,
Dum vis bonus esse parenti.

Diversimode patris et ultimi tunc patris preceptum: dilige non egra etc. patris auctoris preceptum est ultimum precedentem [illegible] tunc patris, et videmus primum ad primum sic habetur, quod est de [illegible] bendis bonis [illegible] honore patrum tunc etc. quod preceptum permittit longevitatem vite illud observantibus dum dicitur: honora patrem et matrem ut sis longevus super terram. Hoc autem preceptum quod includit sub se speciem iustitie videlicet subiectionem propter quam reddimus parentibus debitum honorem eo quod sunt principium generationis nostre propagationis et per quos sumus producti in esse. Ad hoc autem exequendum preceptum inducit nos auctor dum dicit: Dilige non egra etc. cum suis matrem offendat, videlicet patrem, et hoc est quod apparenter intendit dicens: dilige parentes scilicet patrem et matrem caros et sincera caritate, non egra et non ficta vel pigra pietate quod toto cordis affectu nec matrem offendas scilicet clarum dum vis bonus esse parenti, et deo de quibus dicitur proverbiorum xix (?): Qui affligit patrem et fugit matrem ignominiosus est et infelix. Tamen autem sunt illi degeneres filii qui matrem nostram scilicet militantem ecclesiam offendunt. Quorum est quod principaliter sunt omnes heretici, et hii diversimode eam offendunt. Aliqui enim sunt qui fidem catholicam corrumpunt adinveniunt et adinventa [illegible] et proferunt, de quibus loquitur [illegible] in causa [illegible] xxiiii q. iii. Alii sunt qui male sentiunt de ecclesiasticis sacramentis, de talibus habetur in decretis [illegible] de abolenda heresi. xxiiii q. iii. Alii sunt qui adversus ecclesiam romanam agunt et eius dignitatem a deo [illegible] christo traditam auferre conantur.

Propter quarta pars metra
que inscribitur in mediate

De talibus loquitur Canon Omnes xxv
di. Unde sicut Ambrosius ait in
omnibus sequi cupimus sanctam Romanam
ecclesiam / et ideo omnes assistentes
Romanam ecclesiam non esse caput
omnium / nec ei tanquam capiti obedi-
endum / sunt ipso iure maioris ex-
communicationis sententia innodati ut in Canone
nulli liceat xix di. / Et talium ali-
qui qui pollutos perveniunt ad tantam le-
gem talibus pessimis filius tamquam
potest fidei catholica et dicit id
Canon primo Filii matris mee pugnaverunt
contra me contra secte pugnaverunt contra me. Ad
illud ps. x. Numquid gloriabitur se-
curis contra eum qui secat in ea
aut exaltabitur serra contra eum
qui trahit eam / Sequitur tertium suppositum
videlicet in Canone inferior
hoc est quod dicit Nicolaus papa in
Canone Sunt di. xlv. vel dicit
quod non debet inferiores ponere se in
celum quia omnia lingula transire
debet super terram / Secundum vero est
simul septimum et Canones et ecclesiam
quibus modis dicitur vel accipitur.
·1· Primo dicitur ecclesia malignantium unde
in ps. Odivi ecclesiam malignantium et cum impiis
·2· Secundo dicitur ecclesia collectio fidelium ut
de consecratione di. i. Ecclesia et i. q. i. in ecclesia
·3· Tertio dicitur materiale edificium de conse-
cratione di. i. de fabrica / Quarto dicitur ecclesia
·4· observantie ecclesiastice ut plura vi-
sunt et alia / Quinto corpus Christi mysticum
·5· quod unum est / et in hoc terminatur
tertia pars principalis Sequitur iiii pars metra
Tertia quarta tempus deducere
vitam Nec vitiis utilem
cum que moribus absunt
Hec propria feras per ele-
ganda menemento tunicis
aliquid quod te duxit magister / Super
sunt de quarto pars metra / Hec est
in tertia parte metra que est quarta pars
principalis libri nunc vero subsequitur
sequitur in hac quarta parte metra
que est quarta et ultima pars libri
propositio est de quinto speculo ma-
thematico quod est summum venustum alii
atque prime impulsum in quo
instruit autor scolasticos seu
alios quoscumque ingenio speculari ac con-
templari De celo et hec tunc
in hac iiii et ultima libelli parte
in primo proposito Sancta quaeque
tempus et ad speciem in qua
quinta parte scilicet proposita seu doctrina
virtuosa complectitur et dicitur Ad
cuius evidentiam est ubique sciendum
quod quisque in terra capitalia
minor et alia complura ad eius
dependentia pluribus absunt moribus
i. virtutibus ut superius est accipiendum
deductum Reperitur quod in hoc specu-
lo limpidissimo scilicet Christo duo
nostro fluxerunt singulariter xii ci-
tuus / per quas non solum vicia cum
deo absterguntur vel purgantur
verum etiam omnia alia quecumque
sunt refelluntur quod tali declaratione
potest videri. Tradunt enim astro-
logi quod sol per xii signa per transitus
xii mirabiles operatur effectus
ut longe mirabiliori modo sol
iustitie Christus tam allegorice quam
moraliter in medio tunc i. in vita
sua operatus est ut patebit
per signa singula discurrendo etc.
p (Primum namque celi signum
est aries Allegorice sol
in prima etate fuit in
ariete cum abel innocens quam
agnum offerens paschalis aries
hostiam prefigurabat ab impio fratre
occisus est / Preterea vero aries
est quod super unum latus quodque iacet
dicitur / et equaliter mutat vices
quia tunc iacet super latus dextrum
quando super sinistrum / tota enim etate
iacet in latere uno et tota hyeme
me in latere altero Sic sol quoque

Aries.

Fides

in illa parte zodiaci parte que d(icitu)r
aries facit equinoctium .i. equales
facit dies et noctes / moraliter per
hoc signum salutis arietem nota per
virtutem salutis fidei p(ro)fectam. est
enim fides prima virtus dicitur quod in
diffinitione ipsius fidei probatur
ffides enim sicut ap(osto)lus ad hebr(eos) xi
est substantia sperandarum rerum
argumentum non apparentium. In hac
diffinitione fides dicitur s(ubstanti)a i(d est)
fundamentum substans edificio spi-
rituali / quod est gratia vel gloria spe-
rande nempe fides facit aliqualiter res
sperandas in nobis subsistere per
gratiam et tamen faciet per gloriam
sempiternam vel ideo fides est
fundamentum gratie et glorie, que
ipsa prima virtutum virtutum est,
primum dico non tempore sed natura
Item fides prima virtus dicitur adam-
antis lapidis propter quod vincit la-
pides preciosos ponitur primus et
coloris viridis esse dicitur, quia
pravorum fantasmata effugantur
Per hanc enim se habet homo com-
muniter ad deum prosperitatis contra
potestatem adversitatis Unde vera
fides prosperitate non ambit, nec
adversitate metuit sicut patet de
Moyse ad hebre xi ffide moy-
ses grandis factus negavit se esse
filium filie pharaonis ecce nisi propter
fidem quam habebat prosperitatem
non appetiit / et sequitur magis
eligens affligi cum populo dei quam
tenere quod adversitate non timuit /
Per hanc salutem fidei totus mundus
debellatur et vincitur quia hec est
fides nostra que vincit mundum
i Jo. v. c. Cui concordat quod habetur
in canone sufficit vobis xxv q. vij
est in faciendo ex vivi infideles
qui hac virtute sunt penitus nudati.

sunt ligno putrido similes / quia
lucent de nocte lucent / de die tamen
putridum esse apparet Et si ad lucem
disputationis adducti fuerint et prop-
ter examinati inveniuntur penitus nulli,
quia omni sunt sua destituti. Item
quam mala et pericula ex infidelitate
evenerint exempla plurima demonstrant
regnum obliviant causa destructe sunt
civitates / mortui reges, desolate
regiones / et varie multis inflicte
sunt mortes Exempla de hiis omnibus
ad presens obmitto, dolendum tamen valde
est et plangendum / quia magis
fidelitas in brutis animalibus quam
in hominibus reperitur sicut patet per
exemplum quod narratur ffuit enim ut e-
narrat historie unus canis qui
domini sui nec in morte dereliquit
quo ibidem mortuo, mestos dans
eiulatus / nec ipsum dominum mortuum
dereliquit Cui comparantes et fidelem
respectum attendentes dum panem ei por-
rexerunt / canis ad os defuncti ferebat
ut comederet nutibus innuebat
sed videns quod ipse non comederet / ut
ipse similiter ieiunabat / si cum
eo manebat / cumque cadaver in
tiberim proiecerunt / canis ut corpus
defuncti sustentaret in flumine se
proiecit / multitudine hominum attente
ad videndum spectaculum fidei animalis
Ubi hodie in hominibus tanta fides
consistit ut in isto cane apparuit
Per hanc fidelitatem ac virtutem i(d est)
fidem infidelitas illi contraria virgo
se respellit atque in toto destruitur
quod sic persuaderi potest / virtuti contra-
rium vicium. sed fides est virtus cui contratur
infidelitas ergo infidelitas est vicium
fidei contrarium quod videtur quod infideli-
tas non sit vicium fidei contrarium.

Quia sicut g[illegible] in sunt vicia ca-
pitalia ad que omnia peccata re-
ducuntur / sub nullo autem eorum videtur
contineri infidelitas / ergo infidelitas
non est vicium fidei contrarium. Huic
communiter videtur quod infidelitas
dupliciter accipi potest. Uno modo per
puram negacionem ut dicatur infidelis
ex hoc solo quod non habet fidem.
Alio modo potest intelligi infidelitas secundum
contrarietatem ad fidem quia scilicet aliquis
repugnat auditui fidei vel eciam
contempnit ipsam secundum illud ys. 53 et
in hoc proprie perficitur racio infidelitatis
et secundum hoc est vicium. Si autem accipiatur
infidelitas secundum negacionem puram per
nichil in illis qui nichil audierunt
de fide non habet racionem peccati sed
magis pene quia talis ignorancia
divinorum ex peccato primi parentis est con-
secuta. Qui autem sic sunt infideles
dampnantur propter alia peccata que sine
fide remitti non possunt, non autem
dampnantur propter infidelitatis peccatum
unde dominus dicit Jo. 15. Si non ve-
nissem et eis locutus non fuissem
peccatum non haberent quod exponens Augustinus
dicit et loquitur de illo peccato quo
non crediderunt in Christum.

Candido celi signum est
Thaurus. Allegorice sol in
thauro fuit in secunda etate
tunc crescit in diluvio filiis
unusquisque mundus exceptis filiis Noe
et uxoribus eorum quoniam caput scilicet [illegible]
cum quibusdam cornibus sic homines
impugnare sicut et thauri faciunt
videntur autem quod thaurus terram sulcando
fecundat et locupletat. Et sic quando
sol est in signo thauri / terra tunc est
arabilis et agricultura magis congruit
et apta est. / Moraliter istud signum
notat pacem et concordiam quia cum

Christo peccato subducto singulis sul-
fit et cum totum singulare totaliter
possessum sine dispendio relinquit
quia tamen est pacis bonum / quod aliquod
pace melius penitus bonum est
et est tam bonum ut eciam appetitui
omnia tam celestia quam terrena
est quod est mirabilius ipsa guerra
que paci est contraria / ad hoc et
omne bellum finitur ut ad pacem
per victoriam veniamus. Cui sine
exprimere concordat dictum Augustini
ad Bonifacium quod assumptum habetur
in Canone Noli xxiii q. i primo
circa dicit Augustinus libro 19 de Civitate
dei pax est tam bonum ut eciam
in rebus terrenis atque mortalibus
nichil gracius soleat audiri nichil
delectabilius concupisci / nichil pos-
tremo possit melius inveniri.
Ad quod sicut Augustinus libro [illegible] de [illegible] dei
ipsa pax fit mentis sanitas / animi
tranquillitas / cordis simplicitas
amoris vinculum. consorcium caritatis.
De concordia vero dicit Salustius / pace
res crescunt discordia maxime
dilabuntur et in Evangelio Luce
xi c. scribitur / Omne regnum in
se divisum scilicet per guerram desola-
bitur. Sed quidam propter appetitum
esse in guerra sicut corpus est corru-
pta natura / in hoc similes avibus
de rapina viventibus que semper
appetunt nova prelia ut bona
consumere possint aliorum. Cum
autem talia qui nichil habent in pace
propter guerras contrahunt ut ra-
pina vivant non multos [illegible]
[illegible] perdatur dicitur / sed dum timere
perdam desinit fame miserabiliter
vitam finit. Exemplum de vectore
quod ad pacem consuetudo et materia
maxime valent tamen unum est qui-
tas laborum et honorum [illegible] est

Pax

acceptio nulla personarum. Tertium est
oblivio iniuriarum. De oblivione
iniuriarum optime scribit Greg° in registro
vijb communem recitatur de illo deo co
condite de quo sup in p̄a pte media
per preceptum, illius ptite t addicione
perhaue virtute refelluntur ac el tegit
rixa que paci opponitur. quantum ad
opus unde plus acquirit quere passim
utrum rixa sit peccatum. Et primo videtur
quod non sit peccatum quod sit probatur dicit
enim apostolus ad Gall v. Opera rixe
ponuntur inter opera carnis, que qui
qui agunt regnum dei non possidebunt
ergo rixe non solum sunt peccatum sed etiam
sunt mortalia. Contra autem rixa non
videtur sit peccatum probatur quoniam rixa videtur
esse quoddam privatum bellum sed bellum
non est peccatum ergo rixa non videtur est
peccatum. Sed contra videtur quod sicut
contentio importat quandam contrarietatem
verborum ita et rixa importat quandam
contrarietatem in factis unde super id
ad Gall v. dicit glossa Opera rixe sunt
quando irritati se percutiunt et
ideo rixa videtur esse quoddam privatum
bellum quod inter privatas personas
agitur non ex aliqua publica auctoritate
sed magis ex inordinata voluntate
et ideo rixa semper importat peccatum
in eo quidem qui alium invadit in-
iuste, est peccatum mortale. Inferre
enim nocumentum proximo in opere manu-
ali non est absque peccato mortali. In
eo autem qui se defendit potest esse
sine peccato, et quandoque cum peccato veniali
et quandoque cum peccato mortali secundum diversum
motum animi eius et diversum modum
se defendendi. Nam si solo animo repel-
lendi iniuriam illatam, et cum debita
moderatione se defendat non est
peccatum nec proprie potest dici rixa ex
parte eius. Si vero cum animo vindicte
vel odii vel excessu debite moderationis
se defendit semper est peccatum. Sed veniale

quidem quando aliquis levis motus odii vel
vindicte se immiscet, vel cum non
multum excedat moderatam defensionem.
Mortale autem quando obstinato animo in
pugnantem insurgit ad eum occidendum
vel graviter ledendum. Pro pleniori
declaratione tamen de iure naturali quam etiam
canonum et legum est. hunc sciendum
quod quilibet vim vi repellere licet post
dum tamen in continenti et cum moderamine
inculpate tutele, id est quod tutela illa
moderata et sine culpa sit nec sit ad
sumendam vindictam sed ad iniuriam
propulsandam extra de homicidio. significasti
ii. et ff. i. et dico propulsandam sine
a se sive a socio. dr. xxiij° q. iij.
non inferenda et c. ult. Et sequitur mi-
sericordia iniuria sit in persona tua per
vis repelli, prius quam sit illata
namque licitum est occidere insidiantem
vel eum qui vult occidere si aliter non
potest eius manus evadere
ff. ad l. aquil. l. iiij. et ii. et patet
de iure quesitu etc.

Tertium celi signum est Geminorum
Allegorice sol in geminis in-
trans estate fuit cum sub alicu-
bam ceperunt duo pueri ali-
menta separari et mediante dis-
cretione distinguebit. Unde Abraham duos
filios habuit et Rebecca habuit gemellos
in libro Gen. xxv. Unde cum
quando sol est in tali signo virtus ad
fecundandum germinatur, vel quia in
estate cum noctes sunt brevissime quia
luna post illius constellationis occidit
quibus amicior oritur et ascendit et
ideo dicunt poete quod illorum ge-
minorum fratrum sunt quos fuisse
dicunt castorem et pollucem lumi-
nes et alia infinita passidit. Moraliter
hoc signum denotat caritatem que pa-pue
in corpore spacio limpidissimo sustulpit
et dicitur velut cum ipse est tortus ex
fortissima et purissima producit pix

illud Jo. iiij. deus caritas est et qui
manet in caritate in deo manet et
deus in eo que quidem in nobis spiritu
sancto operante ad fundandam vitam
nostram spiritualem generatur que in dilectione
dei et proximi unde pars amor ascendit
supernus scilicet amor dei alia posterior
est inferius scilicet amor proximi unde
nec proximus sine deo nec deus sine
proximo diligitur 1. Jo. iiij. hoc mandatum
datum habemus a deo ut qui diligit
deum diligat et proximum fratrem suum
per hanc preclarissimam virtutem repelluntur
odium et invidia que duo vicia
sunt huic maxime directe opposita
et federa amicicie impugnancia quod
est nature contrarium scilicet hominem sine
fratrem et proximum suum odire quod sic probatur
natura constat quod in rebus similibus similitudo
causa mutui amoris existit unde
Sapiens Ecclesiastici xiij dicit omne
animal sibi simile diligit maior est quam
maxima et similitudo unius hominis ad
alterum quam sit bruti ad brutum et racione
principii generantis et racione ultimi finis
quia omnes homines ex uno solo homine
sunt et ad unum finem tendunt sicut facti
Nam alia bruta diversa principia habuerunt
et ad fines diversos hominibus data sunt
sicut quia formam animalium et celestium
quibus nos cedunt ex instinctu nature
maior amor sit inter homines scilicet
unde quam inter alias creaturas proximum in
uno fratrem odire est contrarium nature
hanc ex similitudine generat Augustinus in sermone
de penitencia caritas nos ad si-
mul amorem et mutuam caritatem quod
quoniam nulla alia creatura homo habet insitam
naturalem unitatem unde deus dixit ibi
Augustinus de aue una fecit omnes
aves neque de uno pisce omnes pisces
de uno equo omnes equos de una bestia
omnes bestias neque non multas simul terra
produxit et multiplices fetibus multa complet
Ventum est ad hominem faciendum et fetus

unius de uno genus humanum hec
omnia Augustinus Ex hoc concludit ibi
Augustinus et homo naturaliter habet insitam
pacem quia naturalem habet insitam
unitatem

Decimum celi signum est Cancer
Allegorice sol in Cancro sunt
quo deus comperit populum israel
hebreum de egipto precedente
eum in nocte columpna ignis ut
illuminaretur et die tegendo nube
contra calorem solis et cum igne lacis
illuminavit qui ergo cancer retrogradus
est cum mundum faciat per desertum et
sepe corde rediebat in egiptum ut
dicitur in Exo. ibi videtur quod sol in
isto signo existens et illa planeta per
zodiacum facit retrogradum medium quod
[illegible] Moraliter in isto signo virtus
modestie denotatur que modum ponit
ut homo in actionibus moralibus et
animalibus nimio ne excedat sed
potius in scipso in mensura debita
se retrahat et licet homo a fortuna
diuiciis nobilitate vel honore sit in
debet retrogradus proximum considerando
statum et quod fortuna volubilis est
et hoc est quod ad Philippenses iiij scribit
Apostolus Modestia vestra nota sit
omnibus hominibus hec virtus in Christo
speculo limpidissimo perfectissime suffulsit
sit quia in omnibus actibus suis modum
et formam honestatis vivendi nobis
tradidit quia in omnibus medium tenuit
et mensuram Ex hac virtute admi-
stracione speculi nostri scilicet Christi infor-
mam omnem inordinacionem atque
superfluitatem repellere et mensuram
debitam in omnibus tenere unde
dicit supra omnia sicut Ecclesiastici
nostre [illegible] vel virtus cum
racionem appetitum posset esse in
et virtutem hanc generaliter facit de
ethica sua in c. lxix in qua quidem
videndo concludit quod in ipsis rebus
racionibus sive quod modestia in
racioni appetitu consistit nec est aliquid

Modestia

vicium / sed aperte homines qui in eo delectantur viciosi / que quidem immoderancia potest esse duplex / uno quidem modo per comparacionem ad consuetudinem hominum cum quibus aliquis vivit unde dicit Augustinus in iii° confessionum / que contra mores hominum sunt flagicia pro morum diversitate vitanda sunt / ut pactum inter se civitatis et gentis consuetudine vel lege firmatum nulla civis aut peregrini libidine violetur / turpis enim est omnis pars que suo non congruit universo. Huius [illegible] in canone que contra mores dist. viij. Alio modo potest esse immoderancia in usu ciborum vini ex inordinato affectu utentis ex quo contingit quod homo nimis libidinose talibus utatur / sive secundum consuetudinem eorum cum quibus vivit sive contra consuetudinem unde Augustinus dicit in iii de doctrina christiana / in usu rerum abesse oportet libidinem / que non solum ipsa eorum inter quos vivit consuetudine nequiter abutatur / sed eciam sepe fines eius egressa feditatem suam que inter claustra morum solempnium latebat flagiciosissima erupcione manifestat. Contingit autem ista inordinata affectio frequenter ad superfluitatem quod adhuc non vituperabiliter dicuntur autem sed remitto ad summam et tractatum predicta ad hanc virtutem. Autor inducit unumquemque et hoc in particulari parte precepto [...] dicitur comedas sic sub sermone modestie.

Quintum celi signum est leo. Allegorice sol in leone fuit tempore regnum fuit Israel. Leo est rex bestiarum unde catulus leonis Juda Genesis xlix. et apocalipsis v. Unde nota sicut Ihesum. Leo est fortissimus animal et maxime validitatis potissime in parte anteriori scilicet pectoris. Dicit sol intrans illud signum in principio inferius est in emissio radios

emittit sicut ignis quem in fine Mod' leo venerem benignitatis designat quia benignus est bono igne amoris igitur ad benefaciendum proximis / et asserit enim quod flamma amoris que intus nutritur in corde tanquam in primo operis plus valet et facit hominem velle facere quod possit finaliter opere adimplere. Ad hoc in estate admirande benignitatis hec autem virtus fulsit in Christo speculo limpidissimo adeo quod ipsius benignitate peccatorem ad penitenciam adducit ad Titum iii. Et de ipsius benignitate quo ad salutem nostram idem apostolus ad Titum in secundo: Apparuit benignitas et humanitas salvatoris nostri non ex operibus iusticie que fecimus nos / sed secundum misericordiam suam salvos nos fecit. Ad Jo[elem] ii° scribitur: Benignus et misericors est paciens et multe misericordie et prestabilis super malicia. Per hanc virtutem scilicet benignitatem informat autor textus et hoc super psalmo parte pero xlij / Volendus esto

Sextum celi signum est virgo. Allegorice sol in virgine fuit quando incarnacio completa ubi virgo concepit et filium peperit et est magnum / in quo sol non mansit in uno mense sed ad descendit iste sol salutis Christus in signum salutis Zacharie salutis gentis humane ubi xxxviij. Hic nota quod quando sol est in isto signo suo calore humores consumit / et a suo fervore efficitur sterilis / sic virgo in virginitate sterilis est. Excepta virgine gloriosa specialiter per hanc virginem intelligo castitatem virginalem que calore divini amoris adulta humores libidinis que in carne consumit ut sterilis maneat a generacione carnali et uberior et felicior fiet in fructu spirituali ubi et lactare sterilis que non paris. Hec virtus in Christo speculo limpidissimo singulariter fulsit quia Christus asserit leo quia Christus virginitatis est filius.

Virum super omnia que dici possunt hec virtutem commendabilem reddit quod ipse salvator humani generis de mundissima virgine sibi nasci placuit et quod ipse virgo in se permansit et quod dissolutio preteritis dissolutum accinit que virgine de imperiis carnis abstentionem cum virginitatis placuit quod spirituali hospicio eternam virginalem accepit in quo sue nature assumpte nuptias celebravit. Et ad hoc enim est unicornu quod tante dicitur feritatis ut capi vel teneri non possit, quia et deus a nobis offensus sic ait Hely ferus, ut nullus possit placari inventus, virum dicitur puella virgo mittitur ad desertum dicitur cum unicornu respicit. Mox omnem feritatem deponit quia dei filius dicitur virginis toruus mundicie aspexit mox feritate deposita ad eam de celis ad venit et de ea sibi naturam humanis copulavit hoc est totum comprehendo sermonem quod posuit virginitate non esse matrimonio preferendam. Qui quidem error destruitur seu refellitur quando Christus ut est dictum qui inter virgines elegit et ipse virginitatem servavit. Et etiam quod doctrina apostoli qui i ad Cor. 7 cum matrimonium virginem suam matrimonio iungit, et qui non iungit melius facit. Et hoc etiam probatur ratione, tum quia bonum divinum preponitur bono humano, tum quia bonum anime preferendum bono corporis, tum etiam quia bonum vite contemplative preferendum bono active, virginitas autem ordinatur ad bonum anime secundum vitam contemplativam quod est cogitare ea que dei sunt. Coniugium autem ordinatur ad bonum corporis quod est corporalis multiplicacio generis humani, et pertinet ad vitam activam, quia vir et mulier in matrimonio vincientes necesse habent cogitare que sunt mundi ut per apostolum patet i ad Cor. 7 unde meliorantur virginitas preferenda est continentie coniugali et etiam

Sed notandum quod habere virginale continenciam nullus habet nec habere potest nisi a deo singulari privilegio fuit premunitus sicut probat Apostolus ii ad Cor. iiii dicens et nos habemus hunc thezaurum scilicet virginitatis in fornacibus vasis scilicet in fictilibus. De fatuis virginibus et prudentibus vide supra in sexta parte media propter xxx. Nec te collaudes etc. metrum.

Septimum celi signum est libra. Allegorice sol in libra fuit in passione Christi quod in statera crucis pondus fuit medium passionis et precium nostre. Unde tempore passionis cantat ecclesia. Statera facta est corporis prede tulit tartaris. Nota sicut Ithim

Libra est instrumentum ponderandi quia sol in illo signo existens dies adequat noctibus sicut res adequantur pondere in statera, unde ibi fit equinoctium autumpnale. Moraliter hec libra est mansuetudo, que dicitur quasi comprimit mala et illicita a personis equo animo contrariante ferre facit. Sol dies noctem adequavit, quia iuxta noctem temporale Christus mansuetudinem pausavit premium eternale. Sed in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras, hec virtus perfectissime in Christo speculo limpidissimo fulsit quod tripliciter contemplari sicut quod triplex mansuetudo reperitur. Nam quedam mansuetudo est a natura unde dicit philosophus quod homo est animal mansuetum a natura. Quedam est a gracia que est virtus infusa Psalmus 24 in mansuetis autem generibus. Et quedam ab humana industria sicut animalia domesticata dicuntur mansueta id est manui assueta. Sed nos valde prime personis dicitur mansuetus est et mitis Psalmus Cum duce suavis es et mitis. Secundo dicitur mansuetus a natura humana quia de mansueto parente scilicet David natus est Psalmus Memento

due david et omnis mansuetudinis
eius Secundo fuit mansuetus agnus quem
cum scitus tamen ecciam adeo unxerit man-
suetudine cum totaliter fecit Ysaye lxi
Spiritus domini super me eo quod unxit
me ad annunciandum mansuetis misit
me Tercio scitus est mansuetus a magis
peregrinis qui longo tempore magis in-
mutates aspexit et est expertus et
ideo scitus est mansuetus et ideo magis
necessitates et infirmitates ei ostendere
debemus et eius gratiam nos misericordiam
implorare hoc facere videtur ille propheta
scitus Sophonie ij° c. dicens querite
iusticiam querite mansuetum Per hanc virtutem
tegitur seu repellitur iracundia que ei
directe opponitur Quia de Christo ysaye
xlij scribitur quia turbulentus non fuit
secundum quod filius et paucus fuit et quia
adhoc assistari ei passionem et deberem
in appetitu boni Sed in mo appe-
tendi ei duo assistari non passiones
quia in deo non est appetitus sensitivus
sicut in nobis tamen modo debet bonum
desiderare videtur gregorius dicit in li moralium
et tunc robustus ideo continue huic qui
gitur ad iram subita bonum famulatur
haec virtute tene docet auctor B
in yspali parte precepto primo Blandi-
cia ... d. per totum et ibi de ira
mansuetudinis ad plenum

Octavum celi signum est scor-
pio Allegorice sol in scor-
pione fuit quando ascendit
Christus verus sol iusticie
in celum reprobavit iudeos vel in
scorpione quia inter iudeos detractores
conversatus est videtur de eo dici potuit
illud Ezechielis ij dicitur Cum scorpionibus
inhabitas scorpio autem retrahens ca-
udam aculeo corpora quam pungit
quam tunc sol declinat magis calor
facit videtur aer dissipatus frigiditate
cito ledit et pungit ut dicit Ysidorus
Moraliter scorpio est continencia que
quandam caudam habet scilicet que aliquando
acriter pungit et licet aliquem ex
temptacione ledat non tamen si non co-
sentit cedit ad bonum unde Si spiritu
facta carnis mortificaveritis vivetis
Hec autem virtus perfectissime est in Christo
tamquam in corpore limpidissimo et splendidissimo
fulsit Ad hoc autem ut circa continenciam
plenior habeatur noticia est breviter
attendendum quod triplex continencia reperitur
videlicet virginalis vidualis coniugalis
De virginali inferius ad plenius quia supra
in uno signo patet scilicet est Secundo
de continencia coniugali scribitur ... epistola
xc. ... ipse salvum facere quos
esse debent vidue legimus enim in
secundo luce erat mater Anna vidua
ab adolescencia usque ad lxxxiiij annos
et non recedebat de templo diebus
atque noctibus Secundum eum scilicet vidue
Sarepte que sue et filiorum saluti
elic protulit ... xvij legitur
Iudith vidua amissis ... et ha-
bitu lugubri sordidabat que non
lugebat virum Iudith viij Ubi notandum
secundum Albinum et quomodo dicitur
vidua Nam dicit quedam vidua cor-
pore secundum inhonesta mente ... ad thimotheum v Vi-
dua que in deliciis est vivens mor-
tua est et est quia vidua corpore secundum nupta
mente et hec comparatur coniugatis et est
vidua corpore et mente et de talibus apostolus
ad thimotheum v viduas honora que vere
vidue sunt Quarto dicitur non dicitur
vidua que talis est humano auxilio desti-
tuta et istis duobus modis dictis vid-
uis debetur fructus sexagesimus de quo
Matthei xiij ubi virginibus competit fructus
centesimus ut Thomas potest in iiij dicit ... Ter-
cia continencia dicitur coniugalis que vere
dici potest continencia si sit debito ma-
trimonio et pariter nisi secundum carnis ut-
non fiat propter carnis lasciviam nisi forte
fecundam propter ad prolem procreandam

ad dominum cultum non vehementes amatores
uxoris adultera est, nec cum uxore ut
meretrix tractanda sed cum honestate et reve-
rentia. De hac materia vide lacius super
in spirituali parte x. precepto Coniugium autem
et ibi satis declaratur. Probatur secunda ve-
ritas seu tertia incontinentia que continentie
opponitur. Unde tamen hec veritas sequitur
ex primis. Et primo veritas incontinens plus
peccat quam intemperatus. Secundo veritas igitur incontinens
non peior sit quam continens concupiscentie.
Tertio veritas sit peccatum. Quantum ad primum
sciendum tamen quod peccatum sicut augustinus principaliter
in voluntate consistit voluntas enim est
qua peccamus et recte vivimus. Et ideo
ubi est maior inclinatio voluntatis ad
peccandum ibi est gravius peccatum. Sed in eo
autem qui est intemperatus voluntas incli-
natur ad peccandum ex propria electione que
procedit ex habitu per consuetudinem acquisito.
In eo autem qui est incontinens voluntas
est ad peccandum ex aliqua passione et
quia passio cito transit, habitus autem est
qualitas difficile mobilis. Unde est quod in-
continens statim penitet transacta passione,
quod non accidit de intemperato quin ymo se
gaudet peccasse. Et quod comparat peti est
factus qualis sui habitum. Unde de talibus
dicitur Proverbiorum ii. Qui letantur cum male
fecerint et exultant in rebus pessimis.
Unde patet quod intemperatus est multo peior
quam incontinens ut etiam philosophus dicit
in vii. ethicorum. Quantum ad secundum sciendum
videtur quod peccatum continentie super quandam
potest duobus ex parte passionis quia
vero superatur. Secundo incontinentia concupiscentie
est turpior quam incontinentia ire. Quia
motus concupiscentie habet maiorem inor-
dinationem quam motus ire. Et hoc probatur
ex eo quod philosophus tangit in vii ethicorum.
Primo quidem quia motus ire participat
aliqualiter rationem inquantum scilicet iratus
tendit ad vindicandam iniuriam sibi factam
et in iniuria sed non perfecte quia non
tendit debitum modum vindicte sed

motus concupiscentie totaliter est secundum sensum
et nullo modo secundum rationem. Secundo quia
motus ire consequitur magis corporis com-
plexionem propter velocitatem motus
coloris quo intendit ad iram. Unde
magis est in promptu quam ille qui
est secundum complexionem corporis dispositus
ad irascendum irascatur quam ille qui
est dispositus ad concupiscendum concupi-
scat. Unde frequentius ex irascendis
nascuntur irascendi quam ex concupiscen-
tibus concupiscentes. Quod autem provenit
ex naturali corporis dispositione imputatur
magis venie dignum. Tertio quia
ira querit manifeste operari. Sed concupiscentia
querit latebras et dolose subintrat
vel subintrat. Quarto quia concupi-
scens operari delectatur sed iratus
quasi quadam tristitia precedente coactus.
Alio modo potest considerari peccatum incontinentie
quantum ad malum quod quis
incidit a ratione discedens. Et sic incon-
tinentia ire est ut plurimum gravior
quia ducit in ea que pertinent
ad proximi nocumentum. Quantum ad
tertium quantum videtur quod incontinentia
proprie aliquid attendi potest. Primo
et simpliciter et incontinentia
est peccatum dupliciter ratione. Primo quia
eo quod incontinens recedit ab eo quod
est secundum rationem. Alio modo ex eo
quod se immergit quibusdam turpibus
delectationibus. Et ideo philosophus in vii
ethicorum dicit quod incontinentia non
solum vituperatur ut peccatum quod scilicet
est per recessum a ratione sed ut malitia
quedam inquantum scilicet pravas concupiscentias
sequitur. Alio modo incontinentia dicitur
aliquis secundum quid inquantum scilicet recedit
ab eo quod est secundum rationem sed non
simpliciter puta cum aliquis non
servat modum rationis in concupiscentia
honoris divitiarum et aliorum huius-
que secundum se videntur esse bona
circa que non est incontinentia simpliciter
sed secundum quid et incontinentia est peccatum

non quod aliquis iniungit se plus quam
pertractet sed ex eo quod non sunt mode-
ratum vocis ei in comparacione veri-
tatis appetendarum. Tercio modo iniuncta
esse dicitur cum aliquid imponitur sed
secundum similitudinem puta cum comparatur corpori
cui nullo potest aliquis male
uti. Cum comparatur virtuti cum qua
potest dici aliquis esse iniuriosus
per similitudinem quia sicut ille qui
est iniuriosus totaliter inducit ad
comparacionem malorum ita aliquis dicitur
per comparacionem bonorum que est secundum racionem
et talis iniunctio non est proprie peccatum
sed pertinet ad virtutis perfectionem

Nonum celi signum est Sa-
gittarius. Allegorice sol
sunt in sagittario qui deus
sagittis predicacionis libri
dei gentes per apostolos sagittavit
dum in omnem terram exivit sonus
eorum. Ubi nota quod sol in isto signo
existens ad nos mittit frigidus
plurimas nives. Moraliter sagittarius
denotat paciam que quando exercere
actus plures tribulacionum et ni-
ues afflictionum suscipit. Unde proverbiorum
xvi. Melior est paciens viro
forti. Hec cum virtus in Christo sponso
limpidissimo singulariter suffulsit et
in persona apostolorum alios tenendo
docuit dictum illud Luce xxi. In pa-
ciencia vestra possidebitis animas vestras.
Unde in eius commendacione dicit glosa
super eodem verbo Quod paciencia est custos
et radix omnium virtutum. Nota quod vo-
cem quod paciencie opponitur impaciencia
durare quod est bonum per veritatem
ut mutuo potens adversa portare.
Tales siquidem impacientes quidem
tanti non sunt pacientes et per hoc dicuntur
ut pulchra de paciencia dicit. Sed
pueri admodum bestie clare mansue-
ti et non solum verba pro verbis reddunt
sed addunt et ferunt si possunt.

De paciencia quid sit require Thomas secunda secunde
q. C. xxxvi. quod sic dicit Augustinus in
libro de paciencia. Paciencia est qua
equo animo mala tolleramus ne
animo iniquo bona deseramus per que
ad meliora perveniamus. Predilectione
virtutis paciencie magis in speciali est de
tali racione investigandum. Vere virtute
paciencie per sunt pacientes sustinende
sunt quanto excrescunt tandem quod mali
tollerandi sunt a bonis. Augustinus dicit quod ab
eis iniurias proprias pacienter sustinet
sed ut oportet. Unde super illud Canticorum
ii. Sicut lilium inter spinas. Dicit glosa
Non sunt boni qui malos tollerare
non possunt. Non autem tollerantur eos
ut sustineant iniurias dei et pro-
ximorum. Unde Crisostomus super apostolum In
iniuriis propriis quemquam esse pacientem
laudabile est iniurias autem dei
dissimulare nimis impium est. Hec tamen
intelligendum est quod iniuria illata
persone ad solam personam pertinet tunc
cum pacienter sustinendum est. Quando
autem redundat iniuria dei et aliorum
tunc aliquis debet ut proprias iniurias
ulcisci ut patet de Helia qui fecit
ignem descendere de celo super eos qui
venerant ad ipsum capiendum iiii Regum
i. Similiter Heliseus maledixit
pueris ipsum irridentibus iiii Regum ii.
Et Silvester papa excommunicavit eos qui
ipsum in exilium miserunt ut xxiiii q.
iiii. Guillisarius. Huius cum precepta
paciencie intelliganda sunt secundum preparacionem
animi ut dicit Augustinus in libro de
sermone domini de monte. Hanc autem
virtutem tenendam et amplectandam
docet autor super in prima parte nichil tam
precepto per plurimos quam superare potes
vel unde ibi de materia paciencie ad plenum
prout libet

Decimum celi signum est aquarius
Allegorice sol sunt tunc in aqua-
rio quando deus aquas doctrine

p(er) doctores effudit sicut p(er) augu-
stinum et ambrosium et p(er) alios
quamplures. ideo sunt p(er) solem et
aquilonem p(re)figurati. Ubi notandum
est aquarius secundum fabulas videtur
fuisse pincerna deorum. cum manibus
aquam fundens / ideo tenet in manibus
urnam / sed secundum veritatem dicitur aq-
uarius / quia quando sol est ibi circa
eius / quia quando sol est ibi circa
utitur in aquas pluviales et sunt
pluvie plus quam in alio tempore. secundum
quod dicit Ysidorus. Moraliter aquarius
signat deum hominem (?) qui gratiam
et magis humiditates effundit et p(ro)
spere facit / anima bonum ut dicit
dyonisius est sui ipsius diffusivum
Sed nota quod in xp(ist)o spirito bonum
p(ro)fusissimo sunt triplex misericordia sicut ad-
misericordie bonus modo dicitur secundum ambrosius
legitur. Primo dicitur misericordia quasi
miseriam cordis dividens. Sic accipitur
in illa auctoritate / Celi non indiget
misericordia / quia in celis non est miseria
et secundum hunc modum misericordia est a terra
solum. Secundo dicitur quasi mittens seor-
sum rigorem cordis. Sic accipitur
ubi misericordia et veritas obviaverunt
sibi. quam veritas secundum rigo-
rem reddit quod misericordia seorsum
mittit. Hunc rigorem remunerans
super meritum et puniens citra condignum
sic est de misericordia in iusto.
Tertio dicitur misericordia quasi miera (?) sanans
reiciens corda. Sic misericordia maior est
in celo, licet deus sit iustus et
misericors / in dicitur ei potius proprium
misereri quam iustum esse / quia nihil
requiritur ad complendum opus misericordie
nisi voluntas eius. Sed ad complendum
opus iustitie requiritur aliquid ex parte
hominis scilicet congrua meritorum / quia
de divina patet in effectibus quibus
dat cum reus victum, dimittit et peni
tentiam quam peccata sequelas / de quibus

duabus ipsa cum pro(mi)ctat omnibus
invitatis tuis quo ad p(rimu)m / cum
sanat omnes infirmitates tuas quo
ad secundum. Item largitur munus gratiarum
donis scilicet virtutum bonorum et virtutis
motum ut gratiam faciat deo gratum
de vita eterna condignum / hoc p(ro) secundum
eius augetur meritum de hiis duabus
in psalmo cum coronat te in misericordia quo
ad primum et miseracionibus quo ad secundum
et loquitur de dona gratie. Item offert
se cum gratiam et hoc dupliciter, quia
nunc in spe et tandem in re. De
hiis in psalmo cum replet in bonis
desiderium tuum quo ad primum. Renovabitur
ut aquile iuventus tua quo
ad secundum. Item deus ex misericordia
peccatores patienter expectat benigne
revocat / blasphemia dissimulat / de vitiis
penitentes liberat / gratiam liberaliter donat
datam multiplicat. multiplicatam in
fine in celo premiat. Item ex misericordia
deus peccatorum ad se redeuntem
hylariter suscipit ad pacem. cor
emollit. offensa cito dimittit in
iurie cito p(ost) tempus non meminit
Item ex misericordia dat deus adversa ut
peccatum purget / dat p(ro)spera ut ad
amorem p(ro)vocet / cadentes erigit
stantes tenet non desunt / p(er)severantes
in gloriam introducat. Et hanc virtu-
tem reflectit in animam que diutius
ei apponitur / et hec scilicet in nimia
malos effectus p(ro)ducat / quia hoc
cor induratum facit / et cor durum
male habebit in novissimo / et
est cor durum secundum bernardum quod nec
compunctione scinditur, nec pietate
mollitur / nec precibus movetur
de misericordia hodie recessit ab
aula et regnat crudelitas seui-
cia molliciesque duricia sub iusti-
ciaria clamide palliata vel

Vectum celi est Capricornus
allegorice sol tunc sunt in
capricorno qui seua ani
malia presumit tempore tyra
nnorum qui petrarum cacumina
extollebantur Ubi nota quod istud al(iquod)
porrectus cornibus Ita quod sol est in
isto signo tunc fit solsticium hyemale
et tunc ascendere incipit versus supio
rem circulum et usque ad Cancrum Mar
hoc signum denotat spirituale gaudium /
nam verum mentis gaudium non sentit in
supina et superiora petit ascendendo
per desiderium et virtutes sicut in spiritua
libus gaudendo ad philipp. iiii°
Gaudete in domino semper. Seneca dicit
fundamentum bone mentis non gau
dere vanis ad summa peruenit qui
scit quo gaudeat / propter hoc spirituale
gaudium quod est verum et perfectum gau
dium mundiale refellitur quod verum
est plus tristicium animorum et cordium
animi afflictivum (sic) aut mundi gau
dium sit plus quam subsequentibus appa
bit unde si quis diligenter appreciat
qui in mundo de aliquo gaudet
fallitur quia prouerbiorum xiiii° risus
dolore miscebitur et extrema gaudii
luctus occupat Et ad comor(andum)
amplius dicitur risus i. mundi
gaudium est de mortificatio Ad hoc
autem optime facere potest quod pot
ille magnus medicus Symphorianus
dicens sicut quedam vene sunt in
humano corpore que si incidantur
homo statim provocatur ad risum
et tamdiu ridet quod ridendo moritur
Moraliter vene in quibus vita spiri
tualis consistit est amor eternorum
et timor supplicorum Sed ad
hec sanius noster has venas in
homine conatur perscindere sic quod ut
de paradisi gaudiis nec de eter
nitatis suppliciis premeditari
aliquatenus sinat et ideo sic incisus

homo de mundi delectationibus et ap
plausibus temporalibus gaudet atque ridet
et ridendo fallitur i. moritur quia
ubi in tali gaudio et felicitate perpetu
am sperabat repente et improuise
moritur et omnis eius gloria totaliter
deficit et euanescit / quia ut dicitur
in omnibus diuinis ... de mailis
... et Job xxi dicit eo
... nichil sentiat affert, cum
... actos ut inciat Ecce
aut gaudet in multitudine delicatarum
et istud est similiter vanum quia in mo
mento misericordia ysaie xlix. Gloria eius
quasi flos feni. / Aliud insuper gaudet
in multitudine dignitatum et hoc est valde
stultum quia tamen affligit Apoc.
xviii quantum glorificauit se tantum da
te ei tormentum Et Osee iiii° Gloriam eorum
in ignominiam commutabo / quia immo
gaudet ad sonitum organi et ducunt
in bonis dies suos et in puncto ad
inferna descendunt Job xxi Econtra
talis qui sic indebite de rebus temporalibus
gaudet, simile sunt stultis / Dicunt
naturales quod simea videns lunam plenam
nimium gaudet et tunc magis sola
tium facit / Sed quando videt lunam va
cuam et corruptam et in mense tristatur
Sic moraliter stulta faciunt Romana
qualiter autem sit mundiale gaudium
clare ostenditur Augustinus dicens / Quod est
seculi gaudium. Respondeo dico secula
letitia / nequitia est impunita salu
xuria in spectaculo iniquitas, ebri
etate ingurgitari, turpitudine fetere / et ultra
mali pati / et hoc gaudium ... tamen
est dolor Et ideo hec fallax gloria
mundi digne respuitur ipse cuius
qualiscumque status / nec plus ampli
atur quam commoditatibus. dicitur Vedimus
quod dicitur eorum ... delectacione nulle
preciosus habetur unde Gregorius in Canone
nono xiiii di. dicit quam omne quod h(omo)
animo plus memoriis afficitur

quibus gaudiis gaudeat et ideo
mundo respuendo et ad verum gaudium
est totaliter inhiandum, quia sicut
dicit Basilius primum exercicio ad
eterna suppeditat gaudia, presentis vite
ablectamenta non amat / Sicut salu-
brem doctrinam auctor docet tenendam
in precepto xix. Si sanam sancte-
cupis et cetera meum et super scripte
metra viii precepto interpone tunc

B . . . si

Bo . . . celi signum est piscis
Allegorice sol in pisce erit
usque ad finem mundi quia
homines in quos fines seculorum
devenerunt vere piscibus comparantur magis
voluptatum delicias et cupiditate
gaudentes / Ubi nota quod quando sol est
in illo signo fit piscium captura et
fructus / quia calor solis ascendentis
et humores dissolventis solent tunc
pisces firmiter servare suum. Mo-
raliter iste piscis longanimitatem in bonis
perseverancia signat pro qua sicut adventum
piscis in aqua vivit et non desinit
quia quidem in aquis tantummodo
vivit . . . et per spacium primum expectare
debemus . . . Non negamus putes,
quod incipis mundum si differs non assis
Nemo qui tandem audit
erat quod a superna via negligatur
Hec autem virtus scilicet perseverancia est
omnium consummacio et finis ultimo quietum
qua sola non habita frustratur omnia
quantum ad obtinendum vitam eternam . . . sua
finis hiis que sunt ad finem neces-
sitatem imponunt / et quod fine laudem
accipit bonitas rei omnis / quia
cuius finis bonus est ipsum utique
bonum est / et cuius finis malus est
ipsum similiter malum est / frustra ergo con-
tingit alias omnes virtutes habere
nisi ad verum finem contingat perseverando
venire / quia ergo sola perseverancia nos
fini coniungit et necessaria illi nunc

Modo ad hoc debet esse omne
studium hominis ut bene incipit
perseverando finiat et consummet
Consilium ergo certissimum / nec est con-
trarium invenire quod malus et
bonitas omnis pendet ex fine
Anima quoque perseveranti nos fini
iungit ipsa sola destruet eos
sit / quia coronam infidelis meretur
Et hoc est quod beatus dicit Bernardus
Omnis dyabolus perseverantie invidet
quia sola virtute novit coronari
et idem hic ad Romanos perseverancia
dicit / Talle perseveranciam nec ob-
sequium mercedem habet, nec bene-
ficium graciam, nec fortitudo laudem.
Ad hanc ergo obtinendam omnis crea-
tura monet exempla quia
nulla omnino est creatura sive in
terra locata sive in hoc medio
constituta que non perseverat in eo
quod ordinata est a deo / Nam celum
et orbes singuli planetarum a
suo motu non desinunt si uniformi-
ter perseverant in eo quod inceperunt
donec ad finem pervenerunt, ad quem
sunt / nunquam sol et luna cessant
perseverare / nunquam ignis cessat ca-
lefacere et lucere / nunquam aer desistit
vias suas humectare et animalibus
spiramentum tribuere / nunquam mare
desinit aquas per venas terre
transmittere fontes et flumina emanare
et eadem in se ipsum recipere / Nunquam
terra desinit fetus producere et pa-
bulum animalibus ministrare / Et sic est
in omnibus creaturis invenire Sed
multi sunt hodie similes miluo qui
sicut predam incipit querere in
principio in medio tepescit sed
in fine penitus deficit / etc. se fame
mori permittit / quia multi in
statu prime si non statim assequuntur
quod cupiunt / vel in aliud deductum
mittunt adductum redire contempnunt
Sed desperantes animi pigritie se
tradunt Sed tamen talos

attendent quod Cicero dicit ac ex experientia nobis ostendit. Non est multum periculosum vel in solidum in bello aliquando cadere, sed est valde malum magnum, quia periculum post casum non valere surgere, nec est autem magnum bella non vincere, sed est valde magnum malum nolle inchoatum vincere adhibere et ponit ad hoc nauticum exemplum qui semel in mari naufragium pertulit et omnia bona sua amisit, non tamen cessat sed iterum periculose committit quousque quod perdidit reinveniet. Pertinacie enim virtuti refellitur enim opponitur scilicet pertinacia que est ei contraria quod sic probatur. Dicit enim Tullius in sua rethorica quod ita habet se pertinacia ad perseverantiam sicut superstitio ad religionem, sed superstitio opponitur religioni ergo et pertinacia perseverancie. In contrarium facit quod beatus dicit Gregorius xxiii moralium ubi asserit quod pertinacia dicitur quasi magna gloria. sed magna gloria non opponitur perseverancie ergo etc. Solucio dicendum est quod sicut philosophus dicit li. iii ethicorum pertinax dicitur aliquis qui est nimis pendens tenax quasi nimis tenax et sic idem dicitur pertinax eo quod in proposito suo ad victoriam perseverat diucius quam decebat. Grecia quia nos victoriam et hoc philosophus vocat in iiii ethicorum .&. scisposmenos id est fortis sue vel ydiomenes id est propria sue quia scilicet perseverat in propria sua plus quam oportet, mollis autem minus quam oportet, perseverans autem secundum quod oportet. Unde patet quod perseverancia laudatur sicut in medio existens, pertinacia vero vituperatur sicut secundum excessum medii, mollis autem secundum defectum.

Exemplum

Pertinacia vero patens libri scilicet quod ipsum speculum metallicum est prime impulsum ad hanc inducat nos auctor inferius exemplo pluries. Cum quod patuit ac Historiis ... evidencia faciendum est et secundum quod tradunt hystorie postquam rex Salomon multa commisisset peccata, convertit causa putatum sibi fuit quoddam mirabile speculum, quod talis erat dispositionis quod res ad contrarium putabat, quemadmodum de speculo concavo in sacra prospectiva comprobatur, quia oculo in tali speculo respicienti facies apparent prepostere et alia ...es videntur esse, indicat enim auctor dicens res sunt in speculo quod dextrum est esse sinistrum et quod supinus est esse inferius et quod est sursum esse deorsum. Unde rex Salomon hoc intuens et se tamen in parte deorsum videns et tamen pedibus sursum recordatus fuit quod deliciis mod... et ... se totaliter cecinit, et de commissis penitenciam pro egit salutarem. Et fertur esse salvatum secundum Jeronimum et Ambrosium deo Augustino Cirillo Gregorio esse contra.

Propterea tamen alterationibus contraria est, pro conclusione tenendum ac ex parte unitandum quod asserit Virgilius doctor Iudeorum dune legis interpres in commentario super libros Regum et Paralipomenon non eum adorasse ydola dampnatus sed suos suos permisisse adorare. Ostendit pro propheticum qui maxime marcionem appellatur quod sit ponitur pro eo quod efficiatur et eum dicit octoginta quinque annis ... vivit et ... inperator in ... pallacium sedebat. Ac idem in Commentario ... refert tres libros eius post lapsum condidisse et penitenciam egisse. Unde vita sine venie ... apparet dampnatum consideratum necessitas et egit penitenciam quod facit ad propositum. Beatus eciam Ambrosius mediolanensis episcopus et Archiepiscopus tunc floruit in ecclesia in libro de patriarchis eum sanctissimum nominat dicens eundem dictum de David vel de sancto Salomone. Et in quodam sermone de eodem testatur dicens Sanctissimum Salomon et ... tenui sic ... est mors et vita in manu lingue ... in utraque parte scilicet ... contrarium ... maxime ... doctores

De salute Salomonis

Nota libri hebrei ... Salomonis ... tractatus fuisse pro platonis ... ...
Nota ... ... templum quod ... ... ut ... ab illis ... quid ... ...

et ypocrisim ~~iniuriam et catholicam~~ in hoc
concordari noscitur ut diuine misericordie
sit ei patefactus filius qui tanta fuit
sapientia illustratus / requiem christus continet
signatus. In hoc ergo splendidissimo speculo
ad cuius pacienciam benignitatem modestiam
mansuetudinem humilitatem continentiam et
pietatem nimiam et alias puritates
virtutes speculari debemus et in eo inquirere
contemplari / et nostrorum viciorum maculas
per contricionem confessionem et satisfactionem
nostram lavare ac et cetera. In cuius figuram
sanctificatione in lavatorio templi erant spe-
cula ut scribitur Exo. xxxviij. tunc supponitur
in 2 Eccl. xxxvi. dicit et sicut videtur [illegible]
utraque mulier os dulce et speculo fa-
ciendi et primo patienti / et per tria
specula metaphisicorum doctorum sunt
in generali.

Primum et secundum quarte partis
preceptum metrum hec due con-
tinent simul et postquam
autor in tertia parte metra errores
illorum convicit qui opinantur quod ex
solis puris naturalibus sine medicinali
preceptorum auxilio virtuose viuere valeat
in hac vita / et ex tali errore spiritualis
vite ignorantiam contingere nimis valet
unde nos in hac quarta et ultima parte
precepta subsequentia contingere intendit illorum
errores qui extimant se posse acquirere
vitam sanctam per divitiarum et aliarum
rerum temporalium acquisitionem. Et primo
ponit que impediunt vite sanctitatem ut
ea evitare debeamus / unde dicit Nec
vanis inherere. Cum vero ita exponitur
velit primum. O tu quicumque cupis sancti
vitam ducere .i. sine crimine / hoc est quiete
et tranquilla nec vanis tuis herere a-
ctus sensus contingere vel tolerare vanis
que quidem vitia obsinunt .i. nocent bonis
moribus. Cum debes tu facere tunc debes
in memoria / hec sua precepta habere / et
semper a te relegenda esse / quia semper in
veniet potius aliquid utile ut cognoscere
in suis preceptis quos ipse docet et

instruit ipse utile acquirere vel
ipsum viciosum evitare quod dicit. Et hic
considerandum precepta que supra dixi et
que in subsequentibus preceptis et tradendo
observanda procul dubio in illis preceptis
inveniet aliquid scilicet utilitatis quod
debes acquirere / vel te quoque vitare
nigro .i. docere te vitare / et hoc
me consistente nigro cum autem do-
ceat nos vitare in primum preceptum
principaliter monet et infert dicens
Despice divitias et cetera. Hoc ideo quia
ipse divitie sunt [illegible] non minuunt
vite sanctitatem / immo potius in acqui-
rendo laborem, in possidendo timorem
et in perdendo dolorem sunt quod de
subsequentibus apparebit. Pro primo
intelligendum et observandum est quod
sanctum quod cupies vitam sanctam
debere quod vitia que obsinunt moribus
.i. virtutibus a se debeant effugare et
moribus .i. virtutibus inherere. Unde
dicit tamen demonstrat esse talis, quia
ubi est vitium virtus illatum ad
esse potest et cuilibet principaliter contra-
vij capitalia vitia per quorum con-
trarietatem ad virtutes Contingit autem
ut una virtus pluribus opponitur vitiis
sicut largitas avaricie et prodigalitati
est contraria quod in omnibus pollentibus
inveniuntur / in quibus virtus media
ipsis contrariis opponitur / non quia
tamen unum uni opponatur sicut pluribus
ut primo et principaliter et per se est
intelligendum / tamen sunt considerationes
diversas super unum pluribus oppo-
nitur quelibet color medius oppo-
nitur albo et nigro et in ambobus commu-
nia viditas opponitur tamen albedini
albedini et nigredini / non enim est
proprium nunc de convenientie colorum
loqui / sed hoc tamen dixi ut possit
non esse inconveniens procedat / sicut unum
vitium pluribus virtutibus opponitur
primo quod dicitur quod superbia oppo-
nitur fidei / et fides intellectum illuminat
hec operatur in obsequio christi unde

tollerare captiuat hec contra xpum
se eleuat unde omnes errores et que
contra fidem catholicam sunt inuecta
ex superbia processerunt Secundo opponitur
spei quia illa insaciabile exigit hec
subtrahit illa spem in deo ponit hec
desperacionem inducit Ira et si ira
uideatur insaciabile exigere et ad uindi
ctam incitare hec non est ea conce
dere sed putare quia cum sit insaciabilis
detestari malum pro quo ad spem
dimicando signum pro ira ad oppositum
inclinacionem Tercio inuidia opponitur
caritati quia caritas xpum diligit
inuidia eum odit Caritas de malo
odit dolet inuidia de bono gaudet
Quarto accidia quodammodo opponitur pru
dencie quia prudencia est eligere bona
accidia cum refugit bona verba
bona consilia bona opera unde tegit
ad bona et gaudet ad mala Sicut
enim vir prudens consilium sapientis
requirit sic et accidia omne bonum
consilium refugit prudens omnia laudat
et approbat Sed accidia omnia bona
condempnat Sed aliqui opponunt
luxuriam prudencie et accidiam fortitudi
ni Quinto opponitur auaricia iusticie quia
sicut iusticia omnia pro deo distribuit
Sic auaricia omnia contra deum fugit
Sexto gula opponitur temperancie quia
superflua abicit Gula superflua ap
petit Septimo luxuria fortitudi
ni est contraria quia sicut uirtus illa
homines facit fortes sic luxuria
effeminatos et molles illa querit
aduersa hec semper suauia et ideo
fortissimi quique deiecti sunt sub
ea sicut patet de sampsone de
rege dauid cum filio salomone
Dixi ista per modum cuiusdam congruen
cie que et si lectori non placeant
non magnus quia cogitet per quam
si potest aliquam contrarietatem assignet
quod cum uirtutes tollant uicia
si non sunt illis opposita sicut ad
contrarium sua expellere contraria et similia
eorum que sunt priuatiue opposita
Non enim uirtutes et uicia opponuntur

contrarie sed potius priuatiue quemadmodum qui
usus loquendi habet quod apparuit ante
Merito ergo auctor in hoc precepto insinuat
vicia refugere moribusque ac uirtutibus
cum totis uiribus adherere dum dicit ut
uirtutibus adhereamus etc Pro premissorum
intelligencia magis in speciali est deinceps
dubitandum quemadmodum uel ad inuestigandum
Et primo utrum vicia capitalia pauciora
sunt quam septem Secundo utrum plura per
obiectionem Et primo uidetur quod sunt
pauciora quam septem per illud quod dicitur
Jo. ij. Omne quod est in mundo aut
est concupiscencia carnis aut concupiscencia oculorum
aut superbia uite Glosa hiis tribus
omnium uiciorum genera comprehenduntur et ista
tamen tria sunt capita uiciorum ergo uel
inconueniens facit quod beatus dicit Gregorius
cum ponit et numerat vij capitalia
uicia Solucio dicendum est quod vij capi
talia uicia sicut dicit Gregorius ad ob
iectum autem in contrarium dicendum quod illud
quod dicit beatus Johannes de concupiscencia carnis
et aliis duobus Illa enim per causas peccati
accipiuntur non pro ipsis peccatis materiam
enim ad peccatum uel est ex concupiscencia carnis
uel ex concupiscencia oculorum uel ex superbia
uite Et si dicatur illa uicia esse vij
reducantur ad ista tria et tunc hec dicuntur
capitalia peccata et illa multiplicia imposita
quia oriuntur ex ipsis Secundo queritur utrum
sunt plura uicia capitalia quam vij
Secundo queritur ad per obiectionem uidetur
Et primo uidetur quod sunt plura quam vij
per illud quod scribitur capitulo xv super illo
verbo Assumpsit vij spiritus nequiores se
ubi ponuntur xiiij et exponit illa glosa
ex dictis beati Gregorii et sic enumerantur xiiij
Stulticia in prudencia contraria ignorancia agno
uancia impietas temeritas et item stulticia
sapiencie stulticia disciplinae stulticia prudencie
infirmitas fallens obumbracio ueritatis
usurpacio sancte false proprietatis obtentus
dolus ficte religionis Sic ergo dicuntur
xiiij genera peccatorum omnia opponunt vij
donis spiritus sancti Contra Augustinus vij uicia
opponuntur vij donis spiritus sancti primum donum
spiritus sancti est timor dei et hoc est con

vicia superbie

uicari superbie unde ps. Et quoniam reuixisse sunt iniquitates etc. et illud autem sonat ma a pelis meis de peni di. r et uenit d' q adam uo etc. quorum peruenit. Quartum est pyetas et contra deum inuidia xvi. q. i. c. visis, et nota de simi. etc. et si ca. c. firmiter credimus in glo. super verbo dicit suggestione. Tertium donum est scientia, et hoc est contra iram Gregorius di. c. ubi in verbo sanitate consilii et i. q. vi. c. decreto in fine. Quartum est fortitudo et est contra accidiam que est tedium boni xi. q. iii. c. ut quibus dixerit etc. de qua dicitur. Quintum est intellectus et hoc est contra luxuriam, propter hoc perdit intelligentiam ut in c. non solum xv. q. i. de exco. cum in te etc. ulti. Sextum donum est consilium et hoc est contra auariciam illum di. c. honorum etc. Sicut hic. Septimum est donum sapientie et hoc est contra gulam unde gustato spiritu diuine sapientie despicit omnis caro de con. di. v. c. hinc more etc. donum et c. michil est de quibus donis dicit ysa. xi. c. requiescet super eum spiritus sapientie et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientie et pyetatis et requiescet super spiritus timoris domini. Ergo ad consilium auctoris dicentis, hec precepta et semper relegenda memento. Item ysi. ponit viii. uitia, castrimargiam, fornicationem, philargiriam, iram, tristiciam, accidiam, cenodoxiam et superbiam et ita plura sunt quam capitalia quam vii. Solutio. Ad primum et primo ad illud est obiectum de glo. contra de dictis gregorii et plura esse videntur quam in capitulo viii. Ad hoc est quod in hiis iste attendit sunt opinionem doctorum que attendunt sunt approbata et destruenda, uel sunt destructum attendunt vii. et sunt approbata vii. Secunda uero parte non dicit dicta capitalium viciorum sunt omnium auctorum aut fugabilium sicut infra dicetur. Ad aliud uero quod dicit ysi. Ad hoc est quod ponit differentiam inter cenodoxiam et superbiam quantum ad hoc quod superbia respicit appetitum excellencie interius, cenodoxia uero respicit appetitum excellentie exterius sicut quod aliquis vult uideri magnus in laude hominum et sunt hec nascuntur diuersa nascentia ex illis. Similiter ponit duas, uel tristiciam et accidiam, ut tristia dicit u. mali appetitus cuius est appetitus et sunt hec assignantur diuersa nascentia unde tristicia dicitur nasci rancor et pusillanimitas. De accidia uero somnolentia sicut ibi dicitur in glo. Quando inuidia uero ad superbiam comprehendit tamquam nascens ex ea, ex appetitu enim excellencie illicito sequitur odium ne alius coequetur uel excellat et hec inuidie et ideo ibi inuidia tamquam nascens de superbia computatur. Sed ergo sunt alia dona, accipitur ibi unus capitalium et sunt alia in eodem unde michil prohibet esse aliud nimium capitalium et ibi et hic

Despice diuinas si uis animo
esse beatus quas qui suscipiunt
mendicant semper auari. Sensum

Quarte partis prohemium. Despice diuicias. Postquam auctor super in duabus partibus preceptis plurima rudimenta induxit ad morum dispositionem et uirtutum acquisitionem per quorum acquisitionem uite securitas et animi tranquillitas seu felicitas possidetur in quarta. Nunc uero in prima precepto consequitur plurima nobis dans rudimenta ad ipsam felicitatem seu beatitudinem apprehendendam inducens in principio dicens dicit Despice diuicias etc. quia uult innuere quod primus uult animi securitatem et ad beatitudinem tam temporalem quam eternam acquirere sicut seculi diuicias contempnat unde dicitur in persona sapientis Si uis perfectus esse uade et uende omnia que habes et da pauperibus et hoc est quod exponitur uolo dicere Si uis esse beatus animo etc. Anima beatus est sicut Augustinus cui optata succedunt, despice huius seculi diuicias quas scilicet diuicias auari id est cupidi suscipiunt id est amant congregant et per mendicant id est in egestate efficiuntur quia per auaricie etc.

nisi cum hic Augustinus in libro de vera
religione ille qui cupit ut sequatur
divicias propter vite securitatem habendas
factus est sicut cum quia avarus [illegible]
captura timet. Timet aquam ne eius
annonam qua subvingat. Timet
ignem ne domum comburat. Timet
terram ne fruges radat. Timet aerem
ne ventis et pluviis alias nimis
dicat. Sed solus ille qui divicias
respuit nichil timet preter deum
nec ipsum timet quia perfecta caritas
foras mittit timorem quia timor
non est in caritate i Jo. iiij. [illegible]
q. b. Deus nos d. q. b. non omnis
Et hoc est quod in hoc metro intendit
autor cum dicit Avarus qui super
prius mendicat propter avaritiam quia
quanto plus accumulant accumulare
intensant sic semper sunt egentes. Re
vera si divites cupidi considerarent
pericula et mala que propter divicias
ut plurimum incurrunt ipsas divicias
contempnerent. De hac materia vide B.
in ij proloquii parte c. xl. b. qui incipit
dixi quarto. Et videtur quod qui plus
accumulant [illegible] nichil
gratia magis in periculo est de tali
[illegible] vel [illegible]
Utrum quis in hoc solo quanti
**tiges dives sanus pulcher fortis
et sic fortunatus possit esse vere
beatus.** Hic queritur propter dicta [illegible] videtur
et primo videtur quod non quia [illegible]
Augustinus nullus est beatus nisi sit
omnibus miseriis. Sed nullus in presenti
sine miseriis est vel esse potest ergo
nullus in presenti est beatus. Item alia
ratione quia non cum timore ut dicto
dignus sit ergo sanctus nullus est de
beatitudine sua ergo quilibet sanctus est
in timore et [illegible] angustia ergo
nullus habet animi beatitudinem perfectam
miseria est contraria beatitudini sed ergo
quilibet habeat miseriam nullus habet
beatitudinem. Item dicit Apostolus cupio
dissolvi et esse cum Christo ergo
cupit sed desiderium [illegible] non habebat
quicquid desiderabat ergo non omnia
optata succedebant ei ergo non erat
beatus a diffinicione. Et si ipse non
fuit beatus in presenti ergo nullus est beatus
in presenti. Item videtur quod Augustinus repugnat
sibi ipsi dicit enim quod beatus est cui omnia
optata succedunt et ita vult quod sufficit
ad hoc quod sit beatus quod habeat quicquid vult.
Item alibi dicit quod beatus est qui habet
quicquid vult et nichil mali vult
et non sufficiat alterum si concedat ergo
nullus est in presenti beatus. In contrarium
est quod dicit ps. Beati omnes qui timent
dominum ergo multi sunt beati. Solucio.
Dicendum quod circa beatitudinem est distinguendum
~~quia duplex est beatitudo scilicet perfecta
et imperfecta~~. Beatitudinem perfectam habent
sancti in futuro, in presenti non habent
beatitudinem perfectam. Differt autem
beatitudo perfecta ab imperfecta dupliciter.
Primo quia qui habet beatitudinem
~~perfectam habet actualiter quicquid
vult habere vel in presenti vel in futuro~~
Sed sancti qui habent in presenti imperfectam
beatitudinem non habent quicquid volunt
habere sive nunc sive in futuro. Non
enim habent actualiter gloriam quam habe-
bunt in futuro. Secundo differt quia
sancti qui habent beatitudinem imperfectam
non habent quicquid volunt sive vo-
luntate simplici sive condicionali
vellent enim sancti qui non sunt modo
esse in paradiso si deo placeret. Sicut
ergo duplex est sabbatissimus perfectus et imperfectus
sic duplex est beatitudo perfecta et
imperfecta. Ad primum est dicendum quod nullus
est beatus perfecta beatitudine nisi sit
immunis miseriis. De beatitudine perfecta
intelligitur Augustinus. Tamen beatitudinem imperfectam
habent nunc sancti tamen miseriis corporalibus
[illegible] enim corporales non sunt contrarie
beatitudini mentis. Per hoc enim dis-
[illegible] patet solucio ad secundum et ad
tertium obiectionem. Ad ultimum obiectum dicendum
quod cum dicit Augustinus beatus est cui omnia
optata succedunt intelligit de

aptatis aptatis tam simplici quam
conditionali et sic comprehendit illa duo
que sunt hic. Beatus est qui habet
quicquid vult et nichil mali vult.
De tali autem beatitudine sic imperfecte in
telligit auctor cum dicit Si vis
animo esse beatus etc.

Omnia nec ullo tempore
deerunt si contentus eo fueris
quod postulat usus / Natura carere
plus proprium commodi nec est

augetur quod induit ad vite et animi
scientiam est superflua sollicitudine
ac de inordinatum timorem commoditatem
rerum nec a rerum precium ad vendi
et ad vestitum a se penitus excludere
hoc cum doceat deus et salvator noster
sancte dicit nostri nolite solliciti esse
dicentes quid manducabimus aut quid
bibemus aut quo operiemur nonne anima
plus est quam esca et corpus plus quam
vestimentum et est autem sciendum quod deus
et salvator noster prohibet atque quedam
dicit hunc timorem et superfluam sollici
tudinem commoditatis nature sicut dicit frater
Jacobus de Vorágine ponit in primo
sermone dominice xv post penthecosten ubi
dicit quod xpistus prohibet commoditatem
nature nimiam sollicitudinem et hoc
per multiplicem similitudinem probare videtur
et primo per similitudinem nature donalis
de qua ponit duo ut dicit ibidem
dicit Nonne anima est plus quam corpus
et corpus plus quam vestimentum super
quo dicit glossa cum dedit maiora
id est corpus et animam dabit et minora
scilicet escam et vestes et ponit hic
tria dona que deus dedit scilicet animam
corpus et res temporales Anima autem
debet subici suo superiori scilicet deo
ei super omnia obediendo et corpus
suo superiori id est anime sibi obtemperando
et res temporales suis superioribus scilicet
deo ut pauperibus distribuantur et anime
ut discrete diligantur et corpori ut

necessaria sibi ministrent sed ecce
anima ordinem pervertunt quia
corpus divine deo minime subiciunt
quia vel excessibus pauperibus tribuunt
nec anime quia eas iniquissime di
ligunt nec corpori quia ipsum
fame et penuria affligunt dicit
Lucas nostra in vigilia precepto
cum sint locupletes Secundum causam
quod ponit cum creatura donalis
est non dicit Animus autem vestrum
cogitans potest adicere ad staturam suam
cubitum unum dicit ibi glossa filii
autem regni curam relinquentes qui
illius adhuc staturam facit proficere
Tertium glossa dicit deditudine non
nisi potest quod quidem glossa quidem in
glossa id est Primum corpus vero per quadr
resurrectionem erit corpori xpisti simile
Sunt enim videtur corpus simi
litudo quidem ad via considerari potest
primo quidem ad staturam et ad
aspectum glorie consideramus est
impossibile quia nullus gloria
potest glorie xpisti adequari. Nam
gloria corporis xpisti erit ad instar
solis gloria autem beate virginis ad
instar lune gloria vero electorum
ad instar stellarum De hac terra
similitudine loquitur apostolus primo ad
Corinthios xv c. ubi dicit Alia claritas
solis id est xpisti alia claritas lune
id est beate marie alia claritas stellarum
id est electorum sanctorum Secundo hec similitudo
considerari potest quidem ad aspectum
stature equalitatem et non est
ibi plus similitudo et hoc est quod
dicit Augustinus libro de civitate dei
Si diffinimus ad diversa corporis
modum maiorum vel minorum corpora
redigenda prohibet adultorum
corporibus confluerunt ad ipsum nec ea
pollici precium esse permittunt sed
ratio potest intelligi quidem ad
eandem etatem et sic erit ibi ista
similitudo unde sollicitat Augustinus

[illegible]

Nota conformitatem

Statura equalis

eadem etate

Restat ergo ut huiusmodi sua
recipiet mensuram quam habuit
in iuventute si senex est mortuus
vel fuerat habitus si est cum defunctis
et ideo non est dictum ab apostolo ad
Ephesios iiij in mensuram staturae sed
in mensuram aetatis plenitudinis Christi
quia resurgent corpora mortuorum
in iuvenili aetate ad quam Christum
pervenisse cognovisset secundum Augustinum Secundo
Christus prohibet commodorum sollicitudinem
curiosam per similitudinem creaturae sensi-
bilis sensitivae cum dicat Respicite
volatilia caeli etc. Et hoc ut dicat
nunquam quidam dormiunt homines nec
volunt laborare sed dormire pro iudicio
et committere. Dicitur in libro qui dicitur
supra in xxxix parte per metrice
propterea Consueta ponitur in fine
Delicate similitudine per fortiorem rationem
quia si pascat et nutriat quod est
minus nobile, multo fortius pascet
quod est magis nobile, sed deus pascit
volucres caeli absque omni sollicitudine
et cupiditate Tertio Christus prohibet
commodorum naturae sollicitudinem curiosam
per similitudinem creaturae vegetabilis
cum dicit Considerate lilia agri quomodo
crescunt non laborant neque nent etc.
Sicut quo scilicet quod ferunt quae propria
textura pictura texere potest floribus
apparet lilium induitur veste candida
rosa veste purpurea, viola veste
hyacinthina, fenum agri veste viridi
sicut et sol veste lucenti prout de
post trinitatis tunc sicut de [illegible]
Christus concludit similiter tamen sicut terra
indumenta, remittendo ad considerandum
indumentorum quae data sunt creaturae
vegetabili scilicet plantis absque eorum
sollicitudine et labore dicit Considerate
lilia agri etc. Si ergo deus auctor
naturae lilia in agro tunc nascentia
vestit floribus et foliis atque ornat
coloribus absque eorum sollicitudine, quanto
magis vestiet nos filios suos

per sollicitudinem curiosam creaturae et ultra
Christus concludit suam intentionem cum dicit
Scit enim pater vester caelestis quia omnibus
his indigetis quasi velit dicere sicut Chrysostomus
sicut bonus pater filiis providet de necessariis
cum scit eorum indigentiam, et scit quia
his scilicet alimentis indigemus, non oportet
ergo nos timere nec superflue sollicitari pro
commodis naturae quia deus nobis dabit
debemus ergo primo de rebus spiritualibus
sollicitari esse quam de temporalia nobis
advenient ad mensuram si fecerimus quod
debemus facere, et hoc est quod concludit dicens
Quaerite primum regnum dei et haec omnia
scilicet temporalia adicientur vobis, et sic est
quod pars intendit hic auctor dum dicit
Commodis naturae etc. quasi velit innuere
quod si fueris contentus eo scilicet his quae
natura et humanae vitae usus requirunt
et quae ad sustentationem sufficiunt corporis
etc., nec multo tempore deficiet tibi victus
panis nimirum non contenta est. Et
dominus laudans stomachum ad levitatem
ad sale patiens, sicut ergo docet facere
apostolus ad Philippenses iiij° ubi de seipso
dicit Scio et minus habere scio et habundare
ubique et in omnibus imbutus sum
et saciari et esurire et habundare et
penuriam pati omnia possum in eo qui
me confortat, secundum illa verba
Bernardi qui non confortat sed dicit possum
dicit, et hoc est si fueris contentus scilicet sufficienti
actus, quod non requiras nisi quod desideras
natura humana postulat et requirit, quia
sic parum contentus est commoda et
natura humana ne vel utilitates ullo
tempore deerunt quia per hoc sufficiunt
et in hoc sunt vitalis futura visum
videtur Propterea premissorum intelligentia magis
in speciali et ut eam quoniam ma[illegible] vitas
plenius cognoscat est breviter de tali
esse quiescendum scilicet breviter sollicitudine
commodorum naturae scilicet victum procurandum de vi
tu et vestitu sit dicta. Hanc igitur
probat breviter de hoc fieri sicut lex dicit

Et primo videtur quod licitum sit sollicitari de
habendis temporalibus rebus Sollicitudo de
operibus vite laudabilis est iuxta illud ij
ad thessalonicenses i. Cum romam venisset sollicite me
quesiuit et inuenit Ergo sollicitudo rerum
temporalium quibus pertinet ad opera vite potest
ad quas sollicitus adhibet ad procuranda
negocia pupillorum et pauperum ergo solli
citudo temporalium rerum non est illicita /
Contra arguitur vi. Nolite solliciti esse dicentes
quid manducabimus aut quid bibemus aut
quibus operiemur que tamen necessaria sunt corpo
ralis humano cum tunc dicit contra Christus Respondeo dicendum quod sollicitudo
rerum temporalium in tribus casibus potest esse illi
cita Primo ex parte eius de quo sollici
tatur / quod scilicet sunt temporalibus de temporalibus
et non ordinat temporalia ad finem vltimum
sed ad finem eternum / vnde Augustinus dicit in
libro de operibus monachorum cum dominus dicit
Nolite solliciti esse etc. dixit Christus
ut non ista intueantur / nec propter ista
faciant quicquid in euangelii predicacione
iubentur Secundo potest esse illicita sollicitudo
rerum temporalium propter superfluum studium quod
apponitur ad temporalia procuranda scilicet
quia propter illam sollicitudinem homo retrahitur
a spiritualibus / quibus debet principaliter
finire / Et de tali sollicitudine dicit augustinus
etc. Quia sollicitudo seculi suffocat verbum
Tercio ex parte timoris inmoderati scilicet
quando aliquis timet / ne faciendo quod debet
necessaria sibi non sufficiant vel deficiant
et hanc sollicitudinem Christus excludit contra
vi in consideracione mercedum predictorum
Ad argumentum in contrarium dicendum est quod so
llicitudo rerum temporalium in operibus vite
non est illicita quia ordinatur ad finem
caritatis sed ad dilectionem proximi Alterum
autem sollicitudo in futurum potest licita
vide hanc conclusionem supra in parte presenti
prope principium Tu te consule in vltima
et ibi require si placet

Sim sis incautus nec te tonte
gubernes Noli fortunam que
non est dicere certam / Autem quarte
partis preceptum Cum sis incautus etc.

Autem quod indicat ad vitam et admi
nistrationem est ut quis caueat ab
hiis per que actus virtutis impediri
valent / nam malorum que homini
occurrunt quedam sunt que
ut in pluribus accidere solent et talia
comprehendi racione possunt / et contra
ordinatur cautela / que nec precius precaue
contingat sepius ut totaliter vitat
et sic ut minus noceat / quedam vero
sunt que ut in paucioribus casualiter
accidunt / et hec cum sint infinita
racione comprehendi non possunt / nec homo
sufficienter ea preuidere potest / solicite
prosperiora perdere / tamen omnis
fortune insultus disponere se debet
ut minus ledat / et hoc est quod in
prima preceptorum vult auctor vnumquemque
a tali negligencia et indiscrecione
precauere dum dicit Cum sis incautus
quod velut per unum Tu tempus et
tua que habes quoque indiscrete dispe
rdis / noli fortunam incusare / et
cum dicere certam que non est tam
lux certa a poetis depingitur / tamen
non tamen est, qui ita non munit
se dum est in prosperitate quod tempus
inuenitur aduersitate non timeat
super illud Ecclesiastici xi Memento paupertatis
in die habundancie et in bonorum die
ne immemor sis malorum Secundo propter
prosperitatem aliter ut dicatur / nam dicas for
tunam certam que non est / que
nichil est sicut quod potest Boecius in
ijo de consolacione dicens quod nichil
est fortuna nisi secundum opinionem vulgi
et hoc est cum sis incautus et in
prudens in tuis factis nec gubernes
rerum i. regas sine racione / et sic
ratione noli dicere fortunam et rei
euentum certam / i. improuisam / malum
que non est certa vel que vera
non est Et nota sicut Canones
quod ad cautelam futurorum adhibendam
suo ceperunt primo nono iuxta
vulgarem vt notatur xxiij di. c. i.
Secundo sponsalis [illegible] vt di. lxxxix

docetur Tercio specialis belli conceptio
ut 1. q. viij. Salubriter Quarto spe
cialia iuramenta ut xxij. q. iiij. Ac
taldus Quinto specialis confectio ut di
xxxvij. cum perfidi Sexto specialis
cantus ut di xxxviij de symonia
Si quis velit de fortuna bona
et mala plenius requirere et quid
circa hoc tenendum sit videatur sum
ma per arestotelem describuntur in libro
de bona fortuna c. 1. que super posui
in xlviij. prime partis vicesimo precepto
ubi fuit felix etc. in fine et circa
multa alia que ibi tanguntur que
multum faciunt ad presentem materiam
Tercio primi precepti intelligencia magis
in speciali est de infrascripto dubitabili
perquirendo vel eciam investigando
videlicet quibus magis parcat deus
avaro qui omnia retinet an prodigo
qui incaute omnia effundit ut dicitur
racione gubernat sicut quando bene
videtur quod verius avaris tamen
incarcerem sit melius racione gubernans
sed omnia retinens non videtur parcere
sed magis agredi prefatum curam
et ipsum consilium adimplere ergo dicendum
quod dicendum est cum tenens iusticiam
Illorum cetera sicut in vinum cum
dicunt doctores quod hic omnia pertinet
ipsum non dicit continuo sed superfluitates
sicut dicit omnia pertinet sive specialiter
vel pertinet questio vel honorem vel
laudem vel aquirentibus sumpsit Et ita dicit
omnia et prius etc. prefacionis acti
circa est non autem potest est de hoc
quod est retinere omnia ut sit esset
alta dicta Tercio secundo est materia
intelligencia magis in speciali de supra
scripto dubitabili perquirendo vel inve
stigando videlicet utrum fortuna sit certa
Huic questio respondetur videri potest
Et primo videtur quod fortuna non potest
dici certa tali racione quia
illa virtus vel res non est certa que
habet vim diminutam prudencie

et sapiencie et eciam expertorum non dimidie
vel complecti sive videtur est unde dicunt 1. r. ix
quod complecta dicitur ethicus viderat Secundo ut
dicit aristoteles in libello de bona fortuna
circa finem bona fortuna excedit in di
minando prudenciam et experigenciam etiam
sapiencie et ut dicit ibi bene fortunati
melius diminuat et vaticinat de fine
et animus quam sapientes et prudentes ergo bene
fortunati non sunt certi et per consequens bona
fortuna non est certa Confirmat hoc racio D
prudentes athenarum nam potius dicunt paul
vel plura videns Cum ergo plura videt
sed bona fortuna excedit diminucionem
prudencie sequitur quod bona fortuna
non solum non sit certa sed ut sit plura
videns quam prudens inconveniens est Boecius
in principio secundi libri de consolacione dicit
mundi de splendoris minimis ambiguos
vultus Obmissis omnibus obmissionibus
aliis minorum et aliorum personarum sicut
oppositum verissime videtur quod concedit quod
bona fortuna sumpta respectu ad deum
monentem bene fortunatum ad bonum sive
non est censenda certa sed ipsa fortuna in
naturam diminutam que diminuit omnium
sapiencie excedit ac eciam prudencie et expe
riencie homines etiam pertinet non sunt notati
de futuris sed sunt alias pertinet longam
experienciam si diu vixerint aut pertinet
hoc quod acta preterita ab aliis didicerint
aut eciam pertinet consuetudine consiliandi dicit
autem habet diminucionem de futuris per se non
pertinet experiencia nec pertinet doctrina ab alio
accepta nec pertinet consuetudine quia ut
dicit aristoteles diminucia bene fortunatorum
excedit diminucionem prudencie et experiencie
quia hoc dicunt illa secunda et sit pro
racionis quesiti 6.

Fuge denarium sed petere dilige fac
cum nemo stetit ut honestus d
acceptat habere / Sexto querite
ratis preceptum dilige denarium etc.

Septimo quod inducat ad virtutem et animi sanctitatem est parum vel denariorum abdicacio

seu rerum temporalium inmoderata dilectio. Hoc autem
preceptum autor sapientie docet dum dicit
Dilige denarium etc. quasi velit innuere id
quod maxime impedit et vite sanitatem
aufert est inmoderatus amor diviciarum
precipue artificialium. et quia divicie pos
sunt se referre et ad naturales et ad arti
ficiales utputa ad denarios vel ad pe
cuniam. Ideo hic specificat artificiales scilicet
denarium et pecuniam propter avariciam
quia quamvis divicie secundum philosophum primo politicorum
ordinate sunt ad naturales ut per quantita
tes hominum indigencias tollerent. dicit ergo
Dilige denarium etc. Sed quasi diligere
debes. Ita moderate ad hunc finem videlicet
ut tibi emas que sunt vite necessaria
non autem querere debes ut thesaurum avari
cumulum facias. quia nullus secundum Boecium
ita cumulat et optat adhuc sine fine
sic ut cumulet et congreget. Et Seneca dicit
Sed pocius dilige formam i. actum vel
esse ipsius denarii. Nam forma est que
dat rei actum et esse ut 2o physicorum
vel formam i. compositionem eius ut imprimendo
et ipsius formam variando. quasi vellet dicere
quod ille qui denarios colligit et tollet eos
quando sanum sive denarium et cumulat hic in
moderate et non pocius diligit. Denarius
autem capitur antiquitus x nummos computabant
Unde denarius quasi decenarius dicitur. Scire
accipitur illud quod est pro ponderis scilicet
scrupulus. Sed sunt nonnulli qui ita
inmoderate diligunt denarium quod ipsum pro
deo diligunt et colunt. Nam sicut dicit
Augustinus hoc aliquando colitur quod pocius
diligitur. Superbus quasi pro deo habet superbiam
luxuriosus luxuriam. gulosus gulam
iracundus iram. avarus pecuniam vel
avariciam. De hac dicit apostolus ad Colossenses
iii. Avaricia que idolorum est servitus
et facit contra legem et notatur in decretali
simonie de presbiteris in prologo dicit Ambrosius
super illo verbo divitis hominis uberes
attulit ager fructus. verbis sic dicit
Sicut hic qui pinsancia vite ingluvies

sunt. non tamen vos operas secundum sancti
tatis passiones sue videntur ita nimis
avari sunt vinculis cupiditatis astricti
sed auro semper argento vult semper
redditus computat. gravis incinctum
auro quam plerique insipientes sunt
verba in Canone. Sicut hic plures dicit.
¶ Ad hoc optime facit exemplum illius avari
divitis qui denarios pro deo colebat
cum ergo quadam vice filium et procura
torem advocasset et thezaurum suum coram
ipsis aperiri fecisset. procurator et filius
~~et filius~~ secreto cautius quare fecit
hostiumque clausit. Sui familiares per
foramen respicientes quid facere videlet
viderunt quod ille aurum et argentum
genua flectens ipsum pecuniam ado
rabat dicens. Vos estis spes et glo
ria et refugium meum. Ad vos deo
non quod adiutorium. Et prosternavit se
super thezaurum se extendens. Et cum
inter alios videt unum denarium an
tiquum valde pulcherrimum et alloquens
ipsum blande ait. quam pulcer es
nullus credo quod bonus sis ad comedendum
positumque in ore et ipsum transglutivit
Item alium maiorem vidit et eque
pulcrum et eum arripuit et fecit
similiter. Postea videt tamen maiorem
adhuc et misera se dicit. ay si tu
posses istum deglutire multo plus
haberes. posuit eum in ore et voluit
ingerere. sed propter ipsius latitudinem
non eum transglutire valuit et suffo
catus est. et cum eius fuit statim
in infimo sepultus. et corpus eius
super denarium inventum est mortuum.
¶ Hic procul dubio continget his qui
denarium plus quam deum et animam
diligunt. hinc Damianus dicit
ut quod Symoni mago dixit beatus
petrus pecunia tua tecum sit in
perditionem actuum viij. c. xxxvij. di.
quod introgasti denarii sit est palam
hoc totum ad primum pertinet metrum.

Pro intelligentia autem secundi membri est
breviter annotandum illud quod circa hoc
in exemplum ostendit dominus et salvator noster
qui fuit et est sanctissimorum atque totius
honestatis fons et origo qui sua ho-
nestate et sanctitate vitam perfectionis
docuit et maxime pecuniam contemptione
turpem illud enim quod vocabat licet diffi-
cilis ad introitum regni celestis ut
habetur Mt. xix. Ubi dicitur quam diffi-
cile qui pecuniam habet intrare regnum
celorum. Similiter inhibuit apostolis pe-
cuniam possidere quando eos ad predicandum
misit Mt. vi Et convocatis xii et pre-
cepit illis ne aliquid tollerent in via
nec virgam nec peram nec panem nec
Mt. x. Ubi sic dicitur Et quorum
discipulis suis vel sequitur statim
hos xii apostolos misit eis precipiens
Nolite possidere aurum neque argentum
neque pecuniam in zonis vestris. Et
idem habetur Luce x. Ubi ait dominus
Nichil tuleritis in via neque virgam
neque peram neque panem neque pecu-
niam. Cum igitur ipse omnia ad perfectionem
pertinentia que aliis docuit sub precepto
vel consilio fecerit implens illud Actuum
primo Cepit Ihesus facere et docere. Con-
sequens est quod ipse pecuniam non habuit
inquantum vitam perfectionis ostendit licet
loculos habuit condescendendo. Pro
[illegible] intelligentia magis in speciali
est de infra scripta quomodo quandoque
quia est moveret. Unde videlicet quia
avarus inordinate diligens divicias
seu pecuniam ydolatre comparatur et a-
varitia comparatur ydolatrie. Unde apostolus
ad Coll. iii dicit Avaritia que est
ydolorum servitus. Et glossa dicit quod ita
significata est sicut ydolatra cui simile
et particeps est quod vel x deo fuit
vere ydolatre comparat avaritiam que
est non desperata malitia. Et ys. ii.
repleta est terra argento et auro. Glossa
Quia ydola avaritia computatur sic ergo

vel est ydolatria vel plus avaritie. Ad tertium
pertinet quando ydolatria. Contra avaritia est
contra humanam equitatem sed ydolatria
est contra divinam maiestatem quod patet
per illud quod dicitur super illud ad Eph. v.
ydolatra dei honorificentiam usurpat et
sibi vendicat, ergo et non illa ut prius
illius est quod non est tam peccatum. Huic
opinioni talia videtur quod ne concedit quod
ydolatria non equatur avaritie in quantitate
peccati. Ut dicitur ad illud quod non est equali-
tas vel comparatio in proportione sed in pro-
portionalitate ut vult Com., cum sicut
ydolatra se habet ad ydolum, sic in quadam
similitudine avarus ad nummum vel divicias
et hunc modum videtur sic Paulus sunt
qui habent pecunias, et eis uti non au-
dent sed ut sacra reponunt, adinquantos
et reconditos intactas dimittunt, li-
benter autem tenent quam habere sacrile-
gium, illi in illis non obediunt ydolo-
rum aut sublimium pecunie, illi autem
sacrificiis aves et boves immolant.
Avaritia dicat immola michi tuam ipsius
animam. Nota ergo similitudinem avari et
[illegible] reliquias sanctorum ut
eas reverentia tangere audent. Sic et
avarus se habet respectu pecunie
et inde quam immolatione excedit avarus
ydolatras, plus est cum immolat se
quam sua. Alibi cum exponit illa proportio-
nalitas ad Ephe. v. sic dicendo
Avaritia est equata ydolatrie, quia
sicut ydolatra dei honorificentiam usur-
pat et sibi vendicat ita avarus et
inordinate divicias diligens res dei quas
deus hominibus vult indigentibus usurpat
sibi et recondit. Alibi cum exponit glossa
super illud ad Coll. iii. Sicut ydolatra
intendit deo aufert gloriam, ne solus nomen
dignitatis habeat, ita avarus divicias sibi
contendit ut solus usurpet que deus
ex omnibus fecit. Ad illud quod obicitur de
similitudine videtur concedendo et si non
simpliciter tamen quo ad hoc est ydo-

lare effectus in omni peccato, qui ibi
preponunt in dilectione bonum commutabile
incommutabili quo ad effectum licet non ad
intellectum seu estimacionem

Cum sucis locuplex corporis cu-
rare mementote eger dives
habet nummos sed non habet
ipsum. Septimum quarte partis

propterea cum sis locuplex etc. Sepius
ad medicos debet ad vite et animi
sanitatem et corporales egritudines non
in illa tunc, sed ad advenientem [illegible]
eum tollendum et operas debito modo
curari facere, ut in hoc dicuntur debet
esse remissus, et quemadmodum debet
animam sicut a morbo spirituali preservare
ita corporales medicinas debito modo
sumpte sicut corpus preservare a morbo
corporali, et in hoc inducit auctor viri
quosque et maxime locupletes et divites
qui hoc melius quam alius facere possunt
unde dicit cum sis locuplex etc. Qui
velit sumere cum sis locuplex id est di-
ves, locuplex dicitur a loculos et plenus
vel locos et plena tenens, quia multa
habet loca denariorum plena, unde
loculi dicuntur sacculi in quibus nummi
reponuntur, vel quia plura loca habet
scilicet agros et villas. Memento curare
corpus hoc est salutem corporis conservare
et hoc maxime cum sis locuplex, quia
eger dives habet nummos sed non
habet se ipsum, racio est quia nummi
non curant defectum egri, eger dicitur quia
aliquid accidit ei infirmitate curari contingit
vel quia diu langwet, et talis eger
licet dives sit nummis tamen tamen
pauper est eo quod se ipsum non habet
quia prius permittet se mori quam
aliquid de nummis pro ipsius salute
expendere vellet, contra illos avaros
qui malunt [illegible] prius quam medico
florenum dare, et ideo quod tales de
medicina corporis sunt negligentes ideo de
infirmitas infirmitatis incurrit quod valde est

detestabile propter illud Ecclesiastici xiiij
cui sibi nequam est cui alii bonus
fieri potest. Adhuc hic sciendum quod
potum sibi in ipso thesauro propter percepto
comoda nec in pecunia sollicitudine.
Si quis vellet perficere senec-
tutem sive mos assuescendi sic in cor-
poris etate longeva venerat ad contem-
pciones sortem [illegible] quia ubi potest
plura documenta et remedia sa-
lubria et sufficiat contra vicia
vel aliter scilicet moraliter exponi potest
ut dicatur cum eger dives habet
nummos sed non habet se ipsum
hoc est dicere quod si in egritudine non
habet racionem [illegible] et intelle-
ctum [illegible], et hoc genus de re
sanato non dicitur se ipsum habere quod
eo quod corporis desideria totaliter vult
adimplere que omnia in contrario ma-
xime destruenda sunt. Sicut enim
magno et forti medicamine egritudo
salutis curatur, ita egritudine corporis
medicina retunditur, tunc cum eger di-
citur plus se sanat quod disciplina
flagello suo castigat. Iuxta illud
[illegible] ulteris astringet mala.
Hoc enim est magis dives quod in ins-
tantibus tollerancia fuerit et graves
accidentes mittitur ad deum. Unde
in vita patrum li. ij. parte prima narratur
cum quidam frater abbas dicit nos
ordines in conspectu dei honorabiles
esse, primus quando opera sua munda
facit coram deo, nunc hinc honorum
secundus quando agnus accedit in subieccionem
patris spiritualis et in omnibus spiritualibus
renunciat voluptatibus, tercius qui
quod infirmatur et adhibentur ei tempta-
ciones quas cum gracia accidere sus-
cipit, autem dicit virtus et maxi-
me in egrotis virtus patiencie debet
bonus dominus in medela illius secun-
dum [illegible] que paracleti in maxilla

hominem insinuatur unum de
ipsius pectore statuicunam / comfortat
te eo bto dimo ad patriam / quia
si habet omnes illi dimes in lapi
des guttatim preciosos / tunc hoc duos
de illis dimisb; sibi putavit fecit
que ad eiusdem sua in duas pro
fos lapides sunt gipsi in zaphiro
et smaragdum / tunc illa q tunc
parentissime sua consuetudine tolle
ravit et hoc ulti dubium est quod
omnes illi dimes in celesti glia in
lapides preciosos sunt gipsi Dema
duplicis consuetudinis tam spiritualis quam
corporalis et de ipsarum consuetudinem reme
dys unde ad plenum supra in iiijo
2e ptis materie prepeto Sit t' principe
quod ... est ... salutis et quod q'
de materia deficit suppletur aliud ut

Verba cum tulcis distans
aliqui magni pro pres in
pecu eo dies exit in
via Octavi tac ptis pre'y

Verba cum tulcis 2c Octavi quod in
ducit ad dure 2 anni sanctitatem
est indignacionem atque paciam iram
sperabilem supportacionem mitigare / sic
aute apius prepeto auctor sive dicit
dm dicit verba cum tulcis q' velit
auctor dicere Cum pat est cont
ie quod aliqua ... pte uoli sibi
condicere / nec eo adz dure 2 appe
tudere / si cum spalu dos tollare
quia sic tacendo et quod impetu fu
riendo / cuius ira gequiescat / hoc cum
Xo magni te aliqui disciplinaris
invenit applicare . dm in po metro
dicit Verba cum tulcis distans aliqui
magni qui velit dice Si cum pacie
aliqui sustinuisti voluntam magni qui
te decebat multo magis sustine de
verba pres nati / quia quod est ut
dictum est cuius ira gequiescat velis
cum reprobam inducat nos sapie
tissimum pectoris Eco in r. d. cum ho
norat precum sine vita dicitur longior

et qui obedit patri refrigerabit matrem
qui timet deum honorat parentes et
qui dominus servit his qui se genuerit
in opere et sermone et in omni patientia
et hoc fiat ad propositum Et seqr Ne
glorieris in contumelia patris tui / non est
tibi gloria sed confusio / gloria enim homi
nis ex honore patris sui / et decus filij
pater sine honore hoc est propter
inducat ad observanciam primi hic illa
bule precepti honorandi parentum tuum 2i
Exo xx. Et quod propter vite longi
tas premittitur observatoribus illud dum
dicitur Ut sis longevus super terram
Pro primo precepto mediano intelligencia
est observancia est bonum sciendum quod pre
ter debitum circa parentum dicat quod tu sup
guas preconare quibus nunquam potest
reddi equivalens sermonem vel premium
primo deo a quo et propter habemus
esse dum nunc esse bonale Et quem
differimus a bestijs nullo quoque satis
satis facere potest multo / propter hoc de
bet ei filialis timor et amor /
Unde de hoc ... libro de spiritu
et anima in persona totius humani
generis loquitur augustinus dicens Miser ego
quomodo debeam diligere deum meum qui
me fecit cum non eram . me redemit
cum perieram / non cum aliquo creaturam
et de nichilo me fecit non arborem
non lapidem / non aliquem de lapidibus
et animalibus / sed hominem voluit me
esse dedit michi vivere sentire et dis
cernere hec quod facit ad propositum Ergo
impius qui deum suum et doctorem
quia cum toto mundi thesauro suo
nullatenus emi posset / Et propterea debetur
venerabilis honor deo super illud
epistola ad hebreos xij Patres carnis
nostre eruditores et reverebamur eos
dicit glossa Reverencia est cum timore
eos honorem impendere Tria premiss
a quibus homo vero esse ... / quod
... posset ... vel ... permittit

3 Ad opus meritorium / In caritate / Ex caritate / ad bonum finem i. bona intencione

ete non cum toto mundi thezauro com-
passet unde ix ethicorum dicit philosophus
quod magnus deus aliis mignus et parentibus
reddi non potest equivalens unde interpretatur
ad que tenentur filius parentibus tanquam in
quibus primo in rebus reuerenciam
secundo in offensis veniam et tercio parentes
tollerandi sunt si parentes et non omnia
benigne et supportative vincendi
quarto autem ira parentum minor et cum
superiorum tollerandi sit et mitiganda
et quibus modis vide supra in xl. iii.
parte precepto sacramentalia tempora de-
via vide supra in y° parte precepto pa-
cis cura etc. et lii. parte precepto pa-
ciencie unde parentes et supra in iii parte
metra xxvi precepto dilige non cogna
et quod hic desunt multiplicant supplement-
ibidem

Res age que prosunt / rursus ho-
tere memento / in quibus error
inest / nec spes est certa laboris

Nonum quinte partis preceptum res age que
prosunt etc. / nonum quod inducit homo
ad vite et animi sanitatem est bonorum
operis et fructuosorum admissio / quia
per hoc concluditur nullus finis timor
causa si feceris opera que sunt de genere
bonorum illa bonum procul dubio perse-
quentur et acquirendi / hoc autem per suis
preceptum quelibet inducat dicendo dicit
res age que prosunt etc. quasi velit in-
nuere quod sunt aliqua talia opera que
fructum afferant bonum et contra pe-
nitus evitare et hoc est quod compo-
sitor vult dicere age res que prosunt
tibi vel certe aliis rursus evitare me-
mento ea in quibus error inest
i. de quibus laboris fructum non speras
et ideo sequitur nec est certa spes la-
boris etc. Propinquissima intelligencia
et observancia est breviter sciendum quod
de pure laude in omni ope vel
negocio ea sunt in opere attendenda
videlicet quod liceat sive equitate / quod

In quolibet opere tria sunt attendenda

deceat sive honestate / et quod expe-
diat sive utilitate / hec tamen habentur
in decretis magne de vo. et vo. re-
de. et sunt hec tria auctor tangit
si tamen operum genera primo tangit opera
fructuosa et meritoria / que cum toto
sunt amplectanda et adhuc fuerit
in primo metro dicit res age
que prosunt etc. ad cuius evidenciam
est sciendum quod doctores asserunt
nullum opus fructuosum esse nisi
sit virtuosum et meritorium ad hoc
autem ut opera sint meritoria tria
specialiter requiruntur primo quod facta
sint in caritate quia opera que
extra caritatem fiunt mortua et car-
bone corruptis similia secundo quod fiunt
ex caritate / multa enim fiunt in caritate
que tamen non sunt meritoria quia ex caritate
non fiunt i. non referuntur nec ad finem
finem ordinantur verbi gratia ego ambulo
et sum in caritate sed ambulacionem
meam non ordino in deum mediate
vel immediate sed forte solum ut
conquirar sanitatem ut patet de Naa-
man principe Syrie qui venit ad
Heliseum solum ut consequeretur sanita-
tem ut patet iiii° Regum v. c. et declarat historia
unde talis ambulacio licet facta sit
in caritate non tamen facta est ex caritate
Tercio oportet quod opera sint talia quod
merito possint ad bonum finem referri
hoc est per bonam intencionem / hoc ideo
dico quia non possunt mala bona
intencione principaliter fieri / nisi forte
aliquis male agens aliquid intendat
ad bonum non tamen principaliter sed raro
et incidenter. Apostolus quod ista intencio bona
non dat bonitatem actui malo / sed
quamvis ille actus deformat opera intencionem
eius. Secundo tangit auctor erronea
opera falsa et deceptoria / et talia
timenda sunt et fugienda et hoc
facit cum dicit Memento rursus vitare
in quibus error inest. Isti autem

1 In caritate.

2 Ex caritate.

3 Bona intencione

errores speciales sunt qui contra
precepta mortalia sunt de quibus
supra in iiij xl^e parte de v. vel
modum Tercio auctor tangit opera
vana et frustratoria, que ad sunt pre-
venda et hoc facit dicit in eo quod
dicit / nec sacro est tua laboris
suppe illa ergo vitare memento De
quadruplici frustracione operis et laboris
vide supra in xvi dicte parte in eo
precepto ad pecata de tempta in quo
persone fit in et ibi require
si placet ¶ Premissorum intelligentia
magis in speciali est de aliquibus du-
biis regulanda Et primo utrum bona
opera que sunt extra caritatem facta sint inutilia
Et primo videtur quod sit quia peccator
dicit Augustinus Nullum malum impunitum
nec ullum bonum irremuneratum ergo
omni bono debetur merces aliqua,
Contra peccator non est dignus pane
quo vescitur ergo si peccator non est
dignus vite multo minus est dignus
remuneracione // Sunt opposita bene
videtur et aliqui dicunt quod peccator
nichil omnino meretur apud deum nec de
congruo nec de condigno Sed tamen deus
racione sue habundantissime largitatis
bona illius opera non irremunerata
dimittit Et quod hoc fiet ut bonum
est peccatori quod bonum operatur licet non
sit iustus si peccatoris ipsius immunctam
benignum alii tamen probabilius dicunt
quod est merces de congruo et condigno
non peccator aliquod opus bonum a quo
aliquando fuerit ad propriam gloriam unde
dat elemosinam propter vanam gloriam quod
quo non meretur gloriam sed penam, quum
male fit aliquid ad dei gloriam ut
quod dat amore dei quod esse non potest
sine gracia gratis dante que disponit
de congruo ad graciam gratum facientem
quod deus aliqua acceptat et meretur
de congruo quod minus quam merito
caritatis imperfectionale est sicut huius
latitudinis superficiem vide sicut

v

linea medial est in reparacione ad superfi-
ciem tamen aliquid est in se sicut peccator
in comparacione ad iustum Secundo queritur
Utrum bona opera que sunt extra caritatem per se
ad vere caritatem revivificentur Sunt quidem
reviviscere videtur Thomas dicens et opera
que facta sunt in caritate mortificantur
per sequens peccatum mortale Et per sequens
pena reviviscunt illa vero que mor-
tua sunt, puta que in mortali peccato
facta sunt vivere non possunt quod mortua
nata sunt / Hanc autem sententiam approbat
beatus Thomas in iiij^o di. xiiij. Tercio queritur
Utrum bona opera in peccato mortali facta
aliquem operentur effectum // Sunt quidem
videtur Thomas d. et quamvis non valeant
ducere ad vitam eternam valet tamen ad
alia quinque ¶ Primo ad tollerabilius .1.
iudicium futurum sustinendum de quo di. iii
Secundo autem ¶ Secundo ad temporalem expeditionem .2.
de quo di. in eadem xiiij^o di.
quolibet ¶ Tercio adhuc ut quis reus .3.
ad penam illustretur de quo di. de flas
in se ¶ Quarto ad assuefaciendum bonum .4.
opus sicut alias sentiat beatus / alibi
de quo dicit in non regnabunt
¶ Quinto quia dyabolus non habet .5.
in eum tantam potestatem quantam haberet
si bona non faceret opera Dicit vero quidam
in dyalogo de filios qui nunciat
per signos tamen et tunc demones
undique sibi non poterunt dicentes
Primum nos habemus quod signati
et per vitam promissum

Nec donec potes gratis quere
de rogantis nec vite scrutare
bonis in parte Lucisum est
donum quere precepto est

Donec potes etc Donum quod induce
debet ad vitam et amicis scrutatorem
est potenti ac ne roganti si libera
bonum quod habebit et petita gratis quere
quia non est vere Ubicumque Et adhuc quoque
quemadmodum ipsius inducit nos auctor

dum dicat quod donare potest et hec
licet divisim componi potest. Et pos-
sit componatur quod donare potest et
secundum suam possibilitatem et commoditatem
hec omnia videntur inimica dispendie.
Circa quod notandum est quibus dicat aliquis
posse minor modo dicit gestor Eleg-
dantur versus. Posse quidam vero datur
ius naturale petitur. Officium vero quidem
divina voluntas. Hec quidem dicta posse
quibus sunt denotat potencia sunt vel
facto sicut est notatur in decretalis sustentamus
de imp., quibus potencia facti tunc, ut in
Canone Moyses viii q. i. Aliquis re-
fertur ad honestate ut in Canone Caritas
de pe. di. ii. Aliquis commoditate ut ff.
de verbo sig. loquitur nepos proculo. Ista com-
poni potest ut dicatur ad donare
potest scilicet iuste et de suo proprio et
non de alieno quia non est aliquid an-
tiquum unde alia libras, nec est
de usurariis de alienis spoliis
audire. Unde Michael cum scilicet si aliquam
respicias unde aliud inanem facere.
Condempnat ista missa non propriatur
tali nulla peccata non purgat sed
amplificat. Hinc Ysidorus summa cum
in omne vicare videtur dicens forte
quis cogitat et dicat, mihi sufficit pro animi
divites avari cupidi, non habeo peccatum
si sum illis abstuleram et pauperibus dedero.
Sed cum sic male bona agit male
peccat. Sed huius cogitacio diaboli
calliditate suggeritur, nam si totum tribuat
quod abstulit addit potius peccatum quam
minuat. Tu super hoc vide in Ca-
none forte penitencia q. v. et si
aliquid male accepit et huius expressi
quia potius quam ... i. q. iii.
de multis. Ubi hic dicitur facit quod
Constantini imperatoris qui donat
ecclesie Rome Romam cum ceteris provinciis.
Unde talis donacio Imperii Constantini
facta ecclesie Rome in persona beati

Silvestri Papa x. c. vii. di. Con-
stantinus palam est valuit et cum successor
eius illam revocare possit vel po-
tuit Hanc quoniam contendunt dampna-
bili et flacida pacta vulgares
in monarchia sua et hec in summa
pluribus racionibus probare intitulatur
quod non tenet donacio talis facta
quas raciones fecit Dunde dominis
ordinis fratrum predicatorum Replicat cum
Deus quas ad presens tempore breviter
amove quoniam Dominus ... ecclesia
et consiliis in ... quia ...
ipsi post principium G. Jo. xxii qui
fuit novit lxiii di. ego ludovicus
quod valuit et sit incunabilis adhuc
facit ... ffirmiter vel diuturnitate nec ...
de elec. li. vi. et ele. Veram principes
de pactis suis et facit est quod ... hosti
in summa decimam ... ad finem
Sequitur in metro gratis grate rogari.
Quoniam velut finimus de ne diu gratis
vivi est affectuose ac est hylaris
et sine spe aliarum remuneracionis
beneficium cum precarium est est non
rogavi. Tu non videtur tulisse
gratis, qui non rogatus accepit
nec illa res carior constat quam que
precibus rebus empta est et non
quemque actibus quam post impetrare
rogare et ideo ubi rogamus
quale valeant intendenda sunt
in ... de beneficiis li. i. et c. i.
dicemus. Aliud beneficium secundum
est quod obviam ... et si non
venit percurrere rogatorum. saltem
ubi rogatus intendenda sunt ne
rogatus videtur. Preclusum primi
intelligentia magis in specialis
est de ... dubitatur in ...
gaudium vel quenlibet. Ad ...
quis de iure donare potest ...
... donare potest
particularius et ... non ...

nec filius familias ut ff eod. de
acqui re do. l. pupillus. Item non
mocius nec surdus. Item non pt
donare qui non est compos ment
ut furiosus vel ex prodigus ff. de
curat fu. l. Julianus. Eciam nec legs
cui alienacio ex legem interdicta est
ut quia contra leges anno leste maie
statis C. ad l. iul. ma. l. ultima ut
si hereticus est C. de hereticis mani
cheis. Item corporatus de publico
emit. hiis autem similibus donare prohibetur
ff. e. l. pt contrahi et l. donaciones
que vult et hoc non intelligendo hiis
dicat autor Quod donare potes
sibi quod vocari Non recte fecisse
bonis in parte licitum est quasi
velit autor primo quod fecisse recte
i. iuste bonis in parte licitum est
cum quis iuste facit sibi lucrum
acquirit, quia in hoc non est dampnum
sed lucrum et ut lucra computentur
que explicat per exemplum. Primo ca
none sacrescripture Dicit enim Salomon
facito bonis accedit enim tibi gra
cia. Secundo canone iure. Unde dicit
Canones quod beneficium bene factum
naturae ad antidota obligat, hoc
enim probat decretis. Eciam in officio de
testamentum dicit enim ibi textus Eciam in
officiis civitatis primo loco nec tercia
in obsequiis a quibus beneficia nos
agnoscamus recepisse. Tercio civili
lege. Unde dicit lex civilis ff. de
petitione hereditatis l. sed et si lege. consuluit
quod donationibus donatum est ad
antidota non alit aliter. Probabili
solum mens intelligenda magis in
parte est de illa quere quoddam
ut licet potest opus dat bene
ficium bonis permittes meliorum
Et primo videtur quod sit et illud quod
scribitur LXXIII i. c. Ubi sancti
agitur de sanctitate ordinando. Sunt
quos dicit sanctus cui perficiendi est quod
unum propter doctior sanctior atque in
virtute eminencior ille ad sacerdotium
eligatur. Insuper hoc idem in canone
libro VIII q. I. Ergo in electione
optimus preferendus est. Contra videtur
sufficere quod sit bonus. Prelatorum quod dicit
Gelasius. Si de vita vel doctrinis
nichil est quod contra statuta canonum
veniat superscriptam prelatum honore
decoramus. Ex quibus colligitur quod sufficit
hominem bonum eligere qui sufficiens sit
ad regimen animarum. Si ergo talis in ele
ctione preferatur non erit peccatum. Hinc
apponit distinctionem videlicet quod
aliud est in maiori dignitate et aliud
in minori beneficio. Preterea aliud est
cum eligitur de gremio ecclesie, et aliud
cum eligitur de gremio alterius ecclesie
sive postulatur. Cum ergo est electio
facienda ad episcopalem dignitatem requiritur
quod sicut omnium utilior eligatur in
minori beneficio sufficit quod bonus sit.
Similiter si fiat postulacio maior
requiritur scola. Unde si non sit
gradum nec excellentiam eligit me
liorem et utiliorem peccare videtur
vel sicut alio in quadam qualitate
contingit aliquem esse meliorem simpliciter
qui tamen non est melior, cum adesse
ut preficiatur in ecclesia. Cum autem non
venit dare meliorem simpliciter sed meliorem
cum adesse est ecclesie utilior. Cum
si preficiat unum alteri propter carnalem
promoveat ad honorem dei et utilitatem
ecclesie iste est melior. Si autem ca
rnali generaliter dimnus contingit
hoc propter eius ibi. Sed hoc. q. Legi
de mai. hic si mens recipere in pre
ini: Ante propter focus beneficium
de ma. vel quo ad beneficium ab hoc
prudendam unde et in d. sic pre
propter. Si potes ignorat acie

Quod tibi suspectum est con-
festim discute quid sit [.] Ra-
tio solent primo que sunt ne-
glecta nocere. Dubium cum
ptis peperit [...] tibi suspectum vel
dubium quod inducit aliquid admiracionis et
animi scrupulositate est prius suspicandum
a se abdicando seu removendo quia sicut
ait Ambrosius Noxius animus inimicus
sanis est quia suspiciosus semper titu-
bat / nec unquam cum viris [...]
tali homini suspicioso quietum prout
qui usque discuciendo id quod sunt causa
suspicionis radicitus agnoscatur et tunc
incipit quietari / hoc autem docet
[...] peperit auctor facere quod dicit
quod tibi suspectum est. quasi velit in-
nuere si in aliquibus tuis negociis aliquid
suspectum inveneris antequam ad actum
aliquod ulterius procedas diligenter dis-
cucias et inquiras iuxta illud
Apostoli 1 ad Thessalonicenses 5 Omnia probate
scilicet experimento operibus subaudi et quod
bonum est tenete / post hec ait tibi ab
ipso [...] sit hoc neglegens admi-
plere / et hoc confestim scilicet festinanter
discute id est investiga et inquire id
quod est tibi suspectum id est dubium et
incertum quid sit id est quid ex eo sequi
possit etc Brocheus metri intelli-
gencia magis in speciali est de [...]
[...] dubitali [...] nullus
[...] suspecta id est dubia sunt in
iudicacione [...] interpretanda / [...]
quo [...] [...] sic
[...] [...] dicas [...] glosa super
illud ad Romanos xiiij Qui non man-
ducat manducantem non iudicet [...]
[...] ipsa ex aliquibus mala habi-
[...] de aliquo aliquam sufficienti
causa [...] ei et [...] cum
nullusque debet aliud [...]
[...] absque [...]
[...] Et ideo ubi non apparent

[...] malicia aliarum manifesta iudi-
cibus [...] cum bonum habet interpretando
id quod dubium est in meliorem et [...]
[...] partem Et melius est sepius
est ex eius [...] fallatur [...]
bona opinetur de aliquo malo
homine quam ex raris fallatur [...]
mala opinetur de aliquo bono quia
ex hoc fit iniuria aliam [...]
ex primo [...] opinetur facit quod
legitur et notatur in [...] de
[...] [...]. et in Canone Absit
xi q iij De rara presumptione ad
plenum unde super in xviij [...]
Nimium [...] medium et
melius [...] in xxiij [...] metro
[...] Ne cures siquis tacito s[ermone]
loquatur Et sic [...]
[...] in hac parte et
alia parte in xxxv [...] Sus-
[...] [...]
parte in xxxix [...] Cum [...]
tibi sit etc Sequitur in [...] metro
[...] solent primo que sunt negle-
cta nocere quasi velit dicere ex solet
nocere [...] que sunt neglecta
primo id est in [...] nocere
que si [...] nulli nocerent
iuxta illud [...] [...]
[...] tela solent Et [...]
[...] mala [...]
[...]
[...] Hoc autem facere docet
[...] [...] [...]
Tullius in [...] [...] [...]
[...] aliquid [...]
[...] [...]
[...] ipsa negligencia et ideo [...]
[...] [...] negligens
vel subito [...] in actu eo ipso
[...] [...] De hac
[...] [...] in xxxiiij [...] [...]
[...] [...] in xviij [...]
[...] [...] [...]
[...] [...] [...] [...] est
[...] in [...]

Luxuriam gignit virtutum menia sternit
Languent ... accendit, dissipat cum perdit

Ne te detineat Veneris
damnosa voluptas:
Indulge gule noli
que ventris amica est

Duodecimum capitulum prius
preceptum Ne te detineat. Duodecim
ad inducendum habet ad vite sanitatem
est voluptatis venerie cavenda ab
homine, quia per voluptatem veneream
homo incurrit multa mala que vires
et amplicitatem minuunt, et per quosdam
vite sanitatem auferunt. Ad cavendum
ergo tale vicium per quod vite se
curitas tollitur bona doctrina in
sequenti metro probat autor dicens ... Ne
Indulge gule noli quasi diceret
sicut velit primum autor, Ne
dampnosa voluptas, id est dampnum
inferens que debilitat macerat
atque infamat veneris, id est libidinis
et luxurie, detineat te noli gule
indulgere. Notandum tamen est quod verbum
indulgere quadrupliciter sumitur. Primo
namque verbum indulgere ponitur pro con
cedere ut ipsa indulsit hoc michi.
Secundo indulgere ponitur pro dispensare
lxxvi di. c. ult. in fi. Tertio ponitur
pro remittere ut deus indulget
peccata penitenti. Quarto ponitur pro
vacare ut in presenti proposito Indul
ge gule. Virgo tamen dicit quod indul
geo est quoddam verbum neutrum quibus
verbum activum et componitur ab in et
algeo quod est frigere sicut pallic
unde indulgere id est cum algere pro
vel dulce quod vere immoderate re
ficit genitalia ad concubitum commo
vent. Probat autem sicut quod
dicit Canon in di. i xliiii di. in
principio ubi sic dicitur Cum ventris
nates ingluvies ad luxuriam facile
provocat et omne opus bonum suppl
ant, unde venter et genitalia sibimet
ipsis vicina sunt ut ex vicinitate

membrorum confederatio intelligatur. Unde
hoc pulcre figuratur per hoc quod in iiii re
gum c. de Nabuzardan principe co
quorum regis babilonie servus Nabu
godonozor iste Nabuzardan capto
Sedechia rege iudeorum et excecato
ductoque in babilonem et capta civitate
Ierusalem in quinto mense primo, veniens de
mandato ipsius Nabugodonozor in quinto
mense septimo igne et domum domini
et omnes civitatis destruxit et pauperes
agricolas ibi relictis in babilonem
reduxit. Sic coquinarum magister quia
ventrem cui multitudo deservit gastrimargia
edificia virtutum ad solum id est ad terram
reddit, quia virtutes in homine destruit
ut eum ad terram, id est ad luxuriam et alia
vicia facile inclinet. Propinquitas
intelligentia et absimacia est brevis
sermo. Ostendit quod ex voluptate venerea multa
eveniunt mala et hoc per quandam metaphoram
ymaginem quam gentiles pinxerunt et
posuerunt in honorem veneris plasmate
depingi fecerunt in lucidum, delectatur
videlicet admodum venus puelle pul
cherrime nude natantis in mari et
in manu dextera marinam concham
gestantis que ex rosis erat ornata
et columbis circumvolantibus comitata.
Vulcanus deus ignis rusticus turpissima
in coniugium assignata. Ante quam
tres astabant domicelle unde tres
tres gratie vocabantur, quorum duarum
facies ad eam erant converse tertia vero
in contrarium vertebatur. Cui cupido filius
suus alatus et cecus assistebat qui
sagitta et arcu appollinem sagitta
vit. Ait quod turbati sunt ad metas
eminere puer timidus fugiebat.
Modicum sicut Fulgencius per hec exempla
metaphorice quantum ad primus spectant intel
ligo voluptatem veneream vel ra
pina luxuriosam que sicut dicitur esse

feminarum igitur prius ipsius Venerabilem matrem sanctam dicitur esse inde Igitur ipsius iniocunda [?] inolabilem dicitur in mari natam quod eo quod pars in deliciis vel[?] cuius [illegible] dicitur concha marina ad aquam salsam canit vel ornatur in mari gestatur quia pars in carnes et delicijs delectatur Venus cum in mari generata fingitur quod eo quod luxuria ab opulencia et deliciarum fluxibus generatur Ideo cuidam tali meretrici loquitur Scriptura Ysaias xxiij dicens Assume cytharam et circui civitatem meretrix oblivioni tradita. Bene cane frequenta canticum quod plura. Ista dea scilicet luxuria seu voluptas colubas [?] id est luxuriosos nutrit rosas et flores id est curiositates diligit Cupidinem id est carnis concupiscentiam generat Appolinem id est viros iustos sagitta temptacionum pleriumque sauciat vulnerat et transfigit tres autem puellas nudas id est tres culpas manifestas solet Venus seu luxuria secum habere scilicet avariciam qua nos rapiat carnalitatem qua nos alliciat et infidelitatem qua nos eiciat Constat quod carnalitas male et luxuriose personas nos diligit racione voluptatis avaricia racione lucri et cupiditatis et iste due sunt que ad nos faciem [?] sunt conuerse [illegible] fidelitas vero nos eiciat et faciem a nobis vertit racione nostre paupertatis quod est contra de persona luxuriosa Vlixes [?] cum duabus carnalibus viciis luxuria et gula interdixit auctor prius sunt propter vnumquodque nocet Iero[nimus] dicit Cave te detineat venenum[?] sicut dicit dicit et haec duo avaricia scilicet et magis [illegible] inclinat ad peccandum carnaliter quod sit [illegible]

quam alia vicia quamquam spiritualia. hec cum duo dicta videntur ita admirare ordinata quod vnum quod alio etiam vidensur [?] Vnde Iohannes de Sancto Victore Camariam [?] cos et Marciam [?] sunt et in domo mecum luxuriabantur Iste Ieronimus ad Demetriadem virginem Si apostolus corpus suum castigavit et in servitutem redegit quanto tu iuvencula adhuc in flore etatis et iuventutis posita dapibus et vino plena et castitate eius sedata qui generat nullo modo. de ista Venere voluptate require supra in xxiiij scilicet prologus metr[ico] proposito luxuriam fugito et tunc hic deficit supplere ibidem

Ceterum enim [?] intelligenda magis in speciali puto Venere de tali genere quiete[?] vel indesignate scilicet vetitum consensus in delectacione cogitacionis carnis absque consensu in actu sit mortale. Sicut expresse videt beatus Thomas summa ij^{a} ij^{e} q[uestio] lxxiiij dicens quod est mortale peccatum Et theologi hoc generaliter tenent racione et Augustinus dicit xij de Trinitate cum igitur peccatum cogitacionis vel sine voluntate perficiendi sed cum voluntate ablectandi totus homo dampnatur quod cum concepus consentiat in talem delectacionem in carnem nichil aliud est quod consentiat quod affectus suus inclinatus sit in fornicacionem Nullus enim delectatur nisi in eo quod est conforme appetitui eius Et notandum hic quod communiter dicitur et tunc hic dicitur non dicitur delectacio morosa ex tempore duracionis sed eo quod racio deliberativa circa eam morabitur nec eam repellit totaliter et valeat libenter ea que statim dicitur consurgunt animi [?] rependit [?] debuit ut dicit Augustinus in libro pall[iatorum] Sed nota secundum canones est consentire dicitur tribus modis sicut quod triplex est assensus primus est negligencie ... dum pena amor

Venialis: cogitacio / Delectacio
mortale: consensus: delectacionis / operis

negligencia

a principio ut 4 q 1 si primis
et 1 q 1 quam / exponit hi ipse
necessarius ut lxxxi di. dictum et aliorum
generis est licencia. secunda pena peccati
est agenda ut 4 q 1 notandum et aliorum
diuersis autem secundum penam grauior
ut hospitale di. dampnatis et xxiii
q iiii quibus. Primo intelligitur autem
secundum nec magis in speciali puto
gule et tali genere quamuis videlicet
secundum modum gule sit grauissimum
peccatum hinc vel quo laxatur vicium
ut Thomas secunda secunde q. clxiii dicitur con-
cupiscencias aliorum peccatorum potest triplex con-
siderari primo quidem ex principali suum
materia in qua peccatur et sic loquitur peccata
que sunt circa res diuinas sunt ma-
xima. Sed secundum hoc vicium gule non
erit est circa ea que ad sustentacionem
spectant corporis. Secundo autem ex parte pec-
cantis et secundum hoc peccatum gule ma-
gis alleuiatur quam aggrauatur tum
propter necessitatem sumpcionis alimento-
rum propter difficultatem discernendi et
moderandi id quod talibus conuenit.
Tercio ex parte effectus gule et secundum
hoc vicium gule habet quandam
magnitudinem inquantum ex eo oriuntur
diuersa peccata / et secundum hunc modum
dicitur vicium gule esse grauissimum
peccatum / De materia gule et quanta mala
ex hoc vicio proueniant et quanta
bona ex sobrietate et parcitate cibi
et potus eueniant vide supra in ij
confessionali parte c. xxx qui incipit
Dixi domino et vina que noxe
nutriunt omnia voluptatis commessacio
vel de materia vel requirere s eadem parte
c xlv qui incipit Dixi tercio in
in reprehendenda olim imparienciam
et parte speciali precepto xliii. Racio de
vinarie et parte eadem precepto l. capa
te vino [illegible] in [illegible] requirere s
plag [illegible] multa vbi inebrietas

ad materiam gule et sobrietatis faciendam
et parte per vitas precedentes
Sed tibi proponas aliqua virtu-
tem secundum proprio tibi honorem
plus esse timendum. Tercio dicitur
genere plus preceptum Cum tibi proponas
vel Tercio dicitur quod inducere habet ad
vite et anime sanitate est nociua
honorem et aliquid proximo hoc autem
primus preceptum facere docet autor dicendo
dicit Cum tibi proponas etc quasi velit
autor innuere oppositum Cum tibi pro-
ponas i. constituas tiui finem secundo
tuo / curta aliqua sibi nec vel notatur
etiam proprio i. secundum rem principaliter
honorem plus esse timendum i. pre aliis
malis q. d. Super omnia caueas ho-
nem / et hoc facere debes propter tria
Primo quia ad dei ymaginem factus
et super creaturis est platus in hoc
ostendens dignitatem. Secundo quia propter
ipsum creata sunt omnia et hoc propter
ipsius nobilitatem et non rebellionem
Tercio quia eius industria magis est
tuenda et hoc propter ipsius sanitatem et
calliditatem propter quam dicit Augustinus
quod summa honestas est quoniam velud
aliis bonis suis fecit creaturam racionalem
que suum bonum intelligeret / intelligendo
amaret / amando possideret / et possi-
dendo bonum esset / Fecit autem deus primum
hominem formando corpus eius per mi-
sterium aliorum de limo terre in agro da-
masceno et inspirauit in faciem eius
spiraculum vite / hoc est animam creauit
qua corpus factum viuit / factus autem
est homo ad ymaginem in naturalibus
et ad similitudinem in gratuitis / dicitur
enim homo ad ymaginem et similitudinem
factus racionis quam aliud quia que
memoria illa habet cum deo intus et
extra quod non habet aliud animal de
habet conueniencias secundum memoriam vo-
luntate et intelligencia sicut aliorum

sed qui habet excellentiam quam non
habet alius non sicut a patre filius
sic ab homine hec cuncta nature per ea
sicut deus placitus est omnis in suo vnum
sed tamen sicut deus vbique est sic ea
vbique est sunt spiritabilis et in corpore
non quidem per essentiam sed potius per potentiam
Dignitas humana est in hoc quod deus
hominem fecit totius sapientiam vita sunt
tenete duo potente. Primum notandum in
hoc quod factus est homo ad ymaginem
Secundum quod ad dei similitudinem. Tertium quod ipso
sunt est homo creatum et alijs creaturis
que omnia sibi fuerunt dicauit nisi
deus piscibus maris et volatilibus celi et
vniversis animantibus que mouentur super
terram Genesis primo c. Secundum hec romanum
bene dicit autor hominum plus esse ti
mendum. Tertium sunt formare possumus
hominem quia fecit manicheus de
alium creaturis diceres quod opus certe
ut terram alia deus facit sive in
aquis sive in terra que hominibus non
sunt necessaria vnus potius generosa
et in mundo. Hunc hominem videt magis
tamen ipsos manicheos sic dicentes
quod ista omnia sunt pulchra conditori
suo artifici qui omnibus vtitur ad guber-
nacionem vniversitatis cui summa lege
dominatur. Si enim in alicuius opificis
officinam imperitus intrauerit videt
ibi instructa quorum causas ignorat
et si multa esse insipiens superflua
putat. Iam vero si in fornacem incau-
tus inciderit aut ferramento aliquo
se ipsum male tractans vulneraverit super
perniciosa et noxia existimat ibi esse
multa quorum tamen vsum nouit artifex
insipientiam vero eius videt et va-
neptam non curans officinam suam in-
stanter exercet. Et tamen stulti sunt
homines ut apud artificem non audent
aut vituperare que ignorauerit sed
cum ea viderint credunt necessaria et

propter aliquos vsus instituta. Ita
ducere in providentia. In hoc autem mundo
cuius conditor et administrator predica-
tur deus multa sancti multa audent
reprehendere quorum causas non videt
et in operibus atque instrumentis arti-
ficis volunt se videri scire quod
nesciunt. Ego vero fateor me nescire
quare creata sunt mures et rane
vermes, video tamen omnia in suo genere
pulchra esse, quamvis propter peccata nostra
multa videantur nobis aduersa.
Ubi notandum est quod hec duo dicit animalia
propter ipse peccatum, et quo ad animalia
magna ferocia sicut sunt leones
et cetera animalia ferocia ut corporis
sicut ipse peccatum sunt esse digne
diminuta, et etiam quo ad animalia
minima ut sunt musce et pulices
ut suam miseriam cognoscat et
vilitatem. In multis non sicut
in peccatoribus et in multis reti-
mit dicit ipse humana negligentia
non ergo cum aliquo homine corpore
et inclina comperto, ubi non necessa-
ria, mirum et ordine invenias
ad veritatem pertinere. que omnia
in rerum non intelligo nisi a sua
mensura numero et ordine que etiam
ipsa dei stabilitate atque incommutabili
et eterna veritate consistunt ad universi-
tatem universalia non habet quod dicunt
de primicosis aut ut primum vel
secundum vel tercium, ut ipsa dicta
gradus subdivisa, sed alia mela
eorum ubi summa est suavitas
diligendi et desiderii et cum nobis
perscrutans minus comparum de super-
fluis autem quod nobis est querere
si tibi displicet quod non prosunt pla-
ceant quod non obsunt, quia et si
domui non sunt necessaria ad
tamen complet huius universitatis integri-
tas que multo maior est quam domus

med et multo melior habet cum
nullo melius administrat deus
qui omnisapientissimus domum suam rempu-
blicam ergo dulia · cuiue principia re-
linquere superflua que in omnibus
tam consuetas et nimis exordi-
nes vides artificium quere nec
aliud invenies nisi ut summa men-
sura et similiter numerus et summus ordo
a deo eterno verissime dictum est
et omnia in mensura et numero et
pondere disposuit. De hoc Johannes
Damascenus sic ait Effugit tua
conditoris providentiam quam omnia animalium
reptilia et feram et pecudes
omnia quidem ad hominis optimum
usum. Sed horum hec quidem ad
escam puta boves aves et similia
animalia. Alia vero ad ministerium sicut
camelos equos et asinos et que
talia. Alia vero ad iocunditatem sicut
simias volucres pavones et quedam
alia etc. et plantarum et herbarum
hec quidem fructuose et comestibiles
Alie vero odorifere et floride ad
iocunditatem nobis tribuunt sicut rose
et quedam talia. Alia vero ad conti-
nuam sanitatem. Non enim est neque ani-
mal neque planta in quo non operatione
quandam homini utilitatem et usui con-
ferre conditor imposuit. Ideo non in-
merito dicit auctor nostri quo ad
hunc unum proprio horum plus esse
timendum. Propter tamen formare possum
talem questionem utrum verum sit
quod dicit auctor scilicet quod hec sit magis
timendus quam alia animalia naturaliter
ferocia. Et videtur quod non. Illud ani-
mal quod est naturaliter mansuetum est minus
timendum quam illud quod naturaliter est ferox
et immite sed homo est animal naturaliter
mansuetum alia autem animalia naturaliter
ergo est minus timendus. Preterea illud
quod naturaliter habet insita et innata

instincta ad nocendum est magis
timendum quam illud quod non habet huiusmodi
instincta ad nocendum naturaliter insita sed
multa alia habent instincta ad nocendum
naturaliter insita. Sed multa aliqua instincta
ad nocendum insita ut serpentes qui habent
venenum et animalia que habent dentes
et cornua et ungues. Homo autem non
habet huiusmodi instincta insita ergo etc.
Preterea illud quod pro tempore appetitum
nocendi est minus timendum eo quod non
potest temperare sed homo pro tempore
appetitum nocendi quia est alterius
rationis et arbitrii libertatem alia autem
animalia non possunt temperare quia agunt ex
impetu nature non ex libertate arbitrii ergo
etc. In contrarium est auctor. Ad evidentiam
questionis duo principaliter declarantur primo quid
est timor et que est ratio vel causa
timendi inter animalia. Secundo causaliter
antecedens dictum per rationes. Ad intelligentiam
primi est sciendum quod dicit Aristoteles in
Rethoricorum c. 7. Timor est tristitia que-
dam vel turbatio ex fantasia id est ymaginatione
future futuri mali aut corruptivi aut
contristativi non enim ut dicit omnia timentur
sed quecumque aut tristitias magnas suppe-
ditare possunt et hec si non longe sed
prope videntur ut imminere futura. Que
enim longe non timentur sciunt enim omnes
homines quod morientur sed quia non prope
nichil timent neque curant. Cognita
tamen quod certa animalia possunt inferre corru-
ptiva et contristativa et hec eciam sciunt
Sequitur quod animalia certa timenda sunt.
Ad evidentiam secundi est sciendum quod triplex
potest esse ratio quare est magis timendus
homo quam cetera animalia. Prima est quia
possumus tribus nocumentis pati scilicet
in vita per mortem et aliarum personarum
ablationem in fama per detractionem in tempora-
libus per rerum ablationem. Unde autem
sic est quod homo magis nocere potest in

in ipsis brutis et maxime in duobus scilicet
in forma et in tempore ablactationis quam
alia animalia bruta ergo etc. Secunda ratio
est quia nocumentum hominis per ingenium
providere contra quam nocumentum beluarum
et reptilium minus caveri, homo enim qui
agit per libertatem arbitrii non compescitur
nature potest se flectere ratione appetitum
nocendi quem habet quod non possunt
belue et ideo magis timendus est homo.
Tertia ratio est quia opus quod operatur
per ingenium et artem prevalet operi quod
operatur per solum instinctum vel impetum
virium naturalium propter illud preeminens
vires superat. Sed homo agit per ingenium
et artem, bruta per impetum virium naturalium ergo
magis timendum est nocumentum hominis
quam bestiarum. Ad primum argumentum in contrarium
est dicendum quod licet homo sit animal naturaliter
mansuetum, tamen quandoque agit contra id quod
natura sua dictat et contra illud ad quod
inclinat, quia habet liberum arbitrium
per quod est indeterminatus ad contraria. Ideo
magis timendum est nocumentum suum quam
alterius animalis quod agit secundum inclinationem
sue nature. Ad secundum argumentum dicendum est
quod licet homo non habeat insita naturaliter
instrumenta ad nocendum tamen per ingenium ad
invenit et acquirit instrumenta peiora
quam sunt instrumenta ferarum ut gladios
sagittas et similia. Ad tertium argumentum
est dicendum quod licet homo temperare possit
appetitum nocendi, tamen quandoque non temperat
sed ab ira superatur et periculosior est
eius ira quam ferarum quia nimis po
ssunt vindictam adhibere etc. Patet igitur
questio.

Dum tibi prevalide fuerint in corpore
vires fac sapias animo sic tu po
teris vir fortis haberi. Continuatio(?)
[illegible] quod precipue [illegible]
prevalide etc. continuatione quod habet(?)

inducere ad vere virtutis scientiam
est vera animi fortitudo hanc vero
fortitudinem precipue propter [illegible] aut
acquirere. Ad cuius intelligentiam notandum
dicendo in hoc metro dicitur fac sapias
animo etc. quasi velit exponere suo
innuere quod nisi tua corporalis fortitudo
sapientia temperetur potius dampno
sa erit quam utilis et proficua.
Et hoc est quod ille sapientissimus
Salomon docet et insinuavit dicens
Melior est sapientia quam vires, et
vir prudens quam fortis. Et in
Proverbiorum xxiiii Vir sapiens et fortis
est, et vir doctus robustus et validus.
[illegible] poeta intelligere est brevi(?)
scientia quod plures viri potentes credunt(?)
quod cuiuslibet regionibus eligendi sunt
boni et robusti bellatores hic est
qui habent conditiones que ad bellum
requiruntur fortitudinem et dicit quod in
partibus nimis propinquis soli non
sunt bellatores eligendi cuius ratio
est secundum eum quia illi sunt nimis
amore sanguinis attracti quod ideo timent
vulnera quia parum habent de san
guine et illud timent effundere
[illegible] per solem [illegible]. Gentes
vero que remote sunt a sole in vero(?)
et prudentia deficiunt et superant
in animositate et fortitudine, dicitur
tamen gentes que medie sunt regionis
magis sunt eligende eo quod habent
utrumque scilicet prudentiam et fortitudinem
et hoc est quod innuit hic auctor
dum dicit fac sapias animo etc.
quasi diceret quod non sufficiat corporalis fortitudo
nisi animi sapientia prevaleat ac eam
temperet [illegible], et si tunc sapientiam
in te habueris tunc sic poteris vir
fortis haberi. Hoc est dicere quod si
vis secundum possibile vitam operari
quod sis fortis vera fortitudine et non
ea que solum habet apparentiam

R

vere fortitudinis pugnando [illegible] et
et tanto auctor dicat esto fortis sapiens
animo i. non sis ignavus ut
sis vere fortis, quia secundum philosophum vera
fortitudo principaliter consistit in repri-
mendo timores circa bellorum pericula
et in moderando audacias. Circa
quod sciendum quod philosophus iii° ethicorum
ponit differentiam inter audacem et vere
fortem quia audaces ante pericula
sunt prevolentes et volantes i.
velocer et ardentes ad ipsa pericula
quia moventur ex impetu passionis
preter rationem; cum autem sunt
in periculis constituti discedunt quia
motus passionis precedunt rationem
a difficultate vincitur; fortes vero
qui in difficultate consistunt quandoque
sunt tristes et cauti, quia iudicio
rationis ex quo agunt non leviter vincantur ab
aliqua difficultate et prius quam ad
pericula veniant sunt quieti, quia ex
impetu passionis non agunt sed
ex deliberatione rationis. Et quamquam
talis vera fortitudo competat omnibus
multo magis principi convenit.
Racio huius est quia licet exercicium
bellorum pertinet ad milites, scire tamen
quando committenda sunt bella et qualiter
caute sint bona quae in monicia
hoc maxime pertinet ad principem
unde ipse debet ipse princeps ut
sciat in suis militibus regimine et
dimicationes et pugnandi artificialiter
sagaciter. Sicut autem rei militaris
quam dicunt Lacedemonii tradidisse
Xantippus Anibal Ytaliam petiturus
lacedomenum quesivit ductorem
ut dicitur in policratico li. vi c. vi
Romanus quibus cognoscitur vera fortitudo
ab exercitu reque super mxxx
xl precepto dicitur vivere [illegible] fuit
cum etiam consistat magis in aggrediendo
quam in subsistendo unde ibidem

Ex illud et notis petito si
forte laboras. Nec quisquam
medicus melior quam fidus
amicus. Auctor duorum quadruplex
propter auxilium a notis re-
cedere quando quis habet indigere ad vitae
et animi salutem est bonum et fidi
amici confidentia quia dicitur sic auctor
duo dicit auxilium a notis recte petito velut
si mere et sicut bonus medicus est
utilis ad morbum corporis removendum ita
et multo magis amicus fidelis est utilis
amico ipsum a miseria sublevando. Et hoc
est quod dicitur in scripto sapiens amicus fidelis
medicamentum vitae. Vel aliter exponi
potest quod sicut quidam medicus diligit egrotum
et odit egritudinem, ita et fidus amicus
sic diligit amicum quod odit et corrigit
amici vicia nec potest amicum diligere quando
odiat illius vicia. Unde Augustinus in
quodam sermone: Esto medico similis, nec
diceres quod non amat egrotantem si non
odit egritudinem et ut liberet egrotum febre
persequitur salute magister amorum hominum
amare vicia si vere amicos amatis
unde Augustinus: Proloqui precepti multi
gravia et absinthia est levius secundum
quod sicut verus et fidus amicus super
omnia diligendus ut scribitur ecci. vi°
amico fideli nulla est comparatio nec
est digna ponderatio auri et argenti
contra bonitatem fidei illius, sic fictus
et falsus frater super omnia est odiendus
atque despiciendus. Hoc est quod Boetius ad
dicendum scribit dicens: Nullus magis
nocere quam inimicus similans se fore
amicum. Unde dicitur est cum secundum scripturas
et canones quod regnum Romae in templo
divina vivacie. Nam quidam dicit caritas
mundi diaboli et dei amici est amicus
mundi amat vitia ut in pb. Et
qui diligitis vanitatem et quietis mendacium
Amat et amara unde Gregorius

Secundum ... de contemptu mundi
in Ymo xij. di. dicit mundus vel et ...
amatur amarus est ipse et ruine eius
perierunt in amandus non est Similiter cum
illius vero omnes sunt, qui hunc
mundum diligit velit nolit timoris et
doloris pene succumbit, quod in hoc mundo
est libet, ubique luctus aspicimus, undique
gemitus audimus, et destructe urbes cas-
sa regna, castra depopulata, ager in solli-
tudine terra redacta est, alios in captivi-
tate ducunt, alios detruncari, alios interfici
videmus, quid est ergo quod in hac vita
libet fratres mei, si talem mundum adhuc
diligimus non iam gaudia sed vulnera
amamus. Amicus est amicus dyaboli amat
impia unde prov. ij. qui letantur cum
male fecerint et exultant in rebus
pessimis, amicus est amicus dei amat vera
bona unde in Ewangelio Math. vj. thesau-
rizate vobis thesauros in celo. Primus quidem
potius laudandus quam amicus Math. q. i. Dicit
in actu Spiritus querat non laudandus sed amicus
Math. q. i. amici quantum. Tamen fructus
probat et pascua ut xxiij. q. iiij. tres
personas. Primus est mundo ut di. xlvij
Dicit hec Spiritus dyabolo iuxta illud euan-
gelij dictum vos ex patre dyabolo estis
Jo. viij. Tamen adhuc deo iuxta id
quod dictum Ego dixi dij estis. Talis
fuit Judas unde dicit ad eum Domini
Math. xxvj tales sunt apostoli. Vos autem
dixi amicos Jo. xv. talis est quilibet
homo. Unde vos amici mei estis etc.
Hiis unde de ficto et simulato amico
exponi potest quod ponitur Ovidius li. ij.
fabula ... dicitur ibi quod in domo solis
Spiritus erat quidam deus qui dicebatur
prothus et appellabatur deus ambiguus
eo quod non esset determinate figure immo
subito et improvise in diversas figuras se
mutabat. Sic revera valde ficti et simulati
amici videntur esse tales Spiriti in domo
solis iustitie quod est militans ecclesia

ubi cum multi sunt dij picti vel ficti
et simulati qui picta apparentiam
non valorem continent habent sicut
sunt ypocrite qui callidi et mali
cum si sint adulatores et plaudi etc.
tales dici possunt dij ambigui quia
Glosa de talibus vestiuntur figuris anime
voluntatis et hominis conscientie varia
est quia sicut luna in diversas figuras
se vertunt et transmutant. Falsi enim
amici qui in prosperitate veri vide-
bantur et credebantur in adversitate
ficti et vani esse probantur, tales enim
sunt sicut qui hospiti dum est in
mensa blanditur frater abeo sibi
vel frustrum carnis porrigo post clausam
mensam volunt illi ... immo deinde
latrat contra ipsum, ypocrite cum de appari-
tate in apparente ... simili-
tudinem, maliciosi de ficta dissimulatione
ad apparentem iusticiam ... mente
convertunt, adulatores insuper similiter quod
magis credunt placere de una condicione
ad aliam transformantur etc. ista ergo
dij ambigui id est homines ... multa
bilos et monstruosos ... appellantur
unde bene de talibus dicit Apostolus
Corinthi sine et non fuerunt pacto
vel de fide vero amicicia requirere
est in ij personali parte sed xxx qui
incipit dixi ... Hec sepe fortu-
nes de ... ...
super in prima parte ... precepto ...
... aliquis etc. et parte ...
precepto xxvj. amici simulat vel etc.
et parte ... precepto ... Noli
homines blandos etc. ... aut simulate
se amicum alicuius sit sine precium
requirere super in ... precepto
Salute libenter etc.

Sunt sic ipse notatus moritur
eo ... parte Similiter
est in morte alicuius ...

16

Salutem desiderans quere prius preceptum cum sis ipse moriens vel desiderans quod nunc habet ad vere vite et anime salutem, est virtutis salutaris ingens contemplacio. Ad cuius evidenciam est sciendum quod sicut dicitur in principio sacramentorum perspective actus est forme seu rei visibilis receptivus et sic probatur. Si quis in luce diei remaneat in celum appareat stella super quam domus habeat foramen magnum disceptum ad celum et videat per ea ad locum obscurum vel claudet oculos appareat illius foraminis forma cum figura. Sic mentaliter foramen quod nos omnes attente videamus et frequenter aspicere est latus Christi perforatum in cruce. Apocalypsis i: videbit eum omnis oculus et qui eum pupugerunt. Unde igitur debet unusquisque considerare sua et mentis oculo Christum in lucem contempletur ut Christum passo et velut victima pro nobis oblato pro modulo suo conformetur. Huius virtutis foramina devote appreciabat beatus Bernardus unde exponens illud Canticorum ii: Veni in foraminibus et in caverna maceriae, sermone lxi super cantica loquitur in hac forma: Sanctus spiritus quia statuit super petram pedes meos, fremit undique, premit corpus, insidiatur dyabolus, non cado, fundatus enim sum supra firmam petram. Ego vero fidenter quod ex me mihi deest usurpo mihi ex visceribus domini quoniam misericordia fluunt nec desunt foramina per que effluant. Foderunt enim manus eius et pedes, latus quoque lancea perfoderunt, et per has rimas licet mihi sugere mel de petra oleumque de saxo durissimo, id est gustare et videre quoniam suavis est dominus. Sperare ergo salutem in morte alterius quam a Christo fatuitas est atque magna stulticia, sicut faciebant illi qui ymolacione et

oblacione diversorum animalium credebant a peccatis liberari cum tamen nec per eorum optimacione. Dicit auctor: Cum sis ipse moriens res quia velut summe quod in multiplicacione valeat pro liberacione a peccato anime nostre illa victima sicut quod probat apostolus ad Hebreos x dicens: Impossibile est sanguine thaurorum et hyrcorum auferri peccata. Omnis autem sacerdos presto est cottidie ministrans et easdem sepe offerens hostias que numquam possunt auferre peccata. Si autem intellexit de morte animalium de quibus fiebant sacrificia verum est quod hic dicit, scilicet in morte alterius sperare salutem stulticia est magna, quia hodie cerimonialia sacrificia postquam successit lex evangelica evacuata sunt, sicut cessat nox et umbra illucescente sole. Hanc racionem declarat apostolus ad Galathas iii c. ubi dicit: Venit fides, iam non sumus sub pedagogo. Si vero intelligatur de morte Christi ut dictum est sic falsum esset quod dicit auctor hoc, quia per eius mortem salvati sumus, de hoc cantat ecclesia: Victime paschali laudes ymmolant christiani. Agnus redemit oves, Christus innocens patri reconciliavit peccatores. Nota differenciam inter sacrificium, sacramentum, misterium et consecracionem. Sacrificium est res visibilis sacra sicut est ut i q i multi et est visibile. Sacramentum vero est invisibile de consecratione d. ii sacrificium. Misterium est actus visibilis sacris applicatus secundum dictum so... dispensacionem ut i q i multi. Consecracio vero est rerum profanarum vel temporis sanctificacionis tradicio, que quandoque confertur ad vite sanctificacionem, quandoque vero ad sanctitatis collacionem. Augustinus contra de tali racione quae per quam secretas venit offerre illas hostias pro ydolatria reputabatur. Videtur enim quod hoc potest fieri quia illa ymolacio mala dicitur nec est malum sicut sic ergo ymolacio illa animalia bonum est vel indifferens ergo si non aliquis facit id quod non debet reputari ydolatra

quia ille qui

De quadruplici amicitia xxxi

quia ille qui pavit pecus et facit in illis eodem modo in tempore legis si aliquis restitisset pecus in illis reputaretur esse ydolatra / pro salutione huius quinti articuli quis videtur contrarium statum reputare illud ydolatriam, quia cultus dei carnali cultui successit spiritualis sicut dicit apostolus ad hebreos vii c. et est translatum id est dicitur translata de consti... ubi dicitur quod translato sacerdocio necesse est ut legis id est cultus legalis translatio fiat scilicet in petrum Et per illa verba pasce oves meas vel hic alias pate et docere etc. Translatum ergo est lex et vera legis observancia, non cum est apud iudeos / sed apud petrum et suos successores, et ante translatum fuit sacerdocium a cristo in petrum prelatum expresse in canone in novo testamento xxi. di. Si ergo non aliquis cultum carnalem exhiberet deo esset inobediens et derogaret cultui dei Et hoc est quod intendit dominus dicit Cur morit(ur) xpe vetitum etc. de maria dicetur infra ca(pitulo) xl prophetis, thure deum placa

A

<u>Sit tibi vel socius vel fidum</u>
<u>quemvis amicum Res est fortuna</u>
<u>est hominis sed vera putanda</u>

Decimum septimum quarte partis pecii

Sit tibi vel socius etc. Decimum septimum quod inducere habet ad virtutem et amicitiam secundum est fidelis amici acquisito inveniendo et retinendo, sed in fidelis amici electione magna est adhibenda discretio, quia ille magis diligendus est pro amico qui bonam ducit vitam licet non sit bene fortunatus, quam ille qui est bene fortunatus, sed malam ducit vitam quia magis verisimile est et probabile quod magis fidelis sit quam malus vere fortunatus Contra de fideli amico Ecclesiastici vi scribitur Amicus fidelis protectio fortis qui invenit illum invenit thesaurum et hoc est quod intendit autor dum dicit Sit tibi vel socius etc.

qui volunt exponere vivere Si bis vel aliquis sociari aut cupis alicui aliquem invenire non querens in eo divicias vel honores sed potius virtutem sit merito probitate repletus. Iuxta illud Nobilitas animi sola est atque moribus ornat. Res ergo fortuna hominis putanda est que est virtus bone vel male eius contingit sed vera est tibi putanda scilicet virtutem honestam vitam habeat ut ita. / Pro intelligencia huius precepti et observancia est sciendum mter sciendum et bonorum et virtuosorum ~~alterius~~ amicitia licet infortunatorum est affectuose appetenda ratio maior quam in vera amicicia reperitur que quidem non nisi in virtuosis et veris amicis valent inveniri <u>Prima namque vera amicicia est bonorum communicativa</u>, quia veri amici cuncta adinvicem communicant Unde amicus dicitur socius de quocumque paupere qui cum deum amicum habet ait Cur ergo ille dives esse pauper videtur amicus non est quia fortune particeps non est <u>Secunda vera amicicia est morum assimilativa</u> Unde cum amor assimilat amantem amato Unde hugo de sancto victore Scio anima mea quod quicquid diligis in eius similitudinem transformare Unde propter assimilacionem quandam pluribus mirogramus quid esse vera amicicia videtur alter ego / Moraliter hec condicio est in amore dei et sitis uxore ipsius cum intrante per amorem deo assimilantur quod dii psalmista appellantur Ego dixi dii estis etc. Talis ergo est unusquisque sicut ... qualis est dilectio sua / si deum diligis inquit deus es / si terram diligis terra es / Sicut cum amor facit bonos deo similes, sic cupida vicia faciunt esse brutales quod boecius ostendit libro iiii prosa iiia dicens Eveniet igitur ut quem transformatum viciis videas hominem estimare non possis Avaricia fervet alienarum opum violentus ereptor lupi similem dixeris, ferox atque inquietus linguam litigiis exercet cani comparabis

Nota

communicativa

assimilativa

insidiator occultus surripuisse fraudibus
gaudet vulpeculis comparetur. ira intempe-
rans fremit leonis animum gestare credatur. pa-
vidus ac fugax non metuenda formidat
ceruis similis habetur. segnis stupidus torpet
asinum viuit. leuis atque inconstans studia
permutat nichil ab auibus differt. fedis
immundisque libidinibus immergitur sordide
suis voluptate detinetur. ita fit ut qui
probitate deserta homo esse desierit, cum
diuinam condicionem transire non possit, ver-
tatur in beluam. Hec ille. Tercia vera amicicia
est voluntatum unitiua. Nam secundum Tullium
libro de amicicia vera amicicia est idem velle

3 Vnitatiua

et idem nolle. Item Tullius de amicicia. Cum
enim amici cor suum plicat animo ea
vis amicicie est ut unus quasi animus
fiat ex pluribus. Item vera quasi amicicia debet
esse unitiua quantum cordium sine colore
deceptionis amicabilium collacionum affectuum
et inspiracionum et verum. Vnde commentator
x ethicorum in principio [illegible] est de amicis
[illegible] anima vna et quia omnia. Quarto

4 Venerativa

vera amicicia est reuerentiua quia debet
esse unius ad alterum mutua reuerencia
[illegible] verecundia et reuerencia precipue manet
in amicicia, non superior ad inferiorem precipue
manet debet beniuolencia, inferiore ad
superiorem reuerencia, equalis ad equalem
amicicia. Vnde Ieronimus super [illegible] prouerbiorum
amicicia aut pares accipit vel facit
ubi autem inequalitas est et alterius emi-
nencia alterius subieccio, ibi non tam amicicia
est quam adulacio. Ideo eciam dicit Tullius
super nulla in amicis pestem esse
maiorem quam adulacionem et blandicie
assentacionem. Talis quasi vera amicicia
secundum Senecam [illegible] non inter vicia nec
inter fortune bona est aliquando computanda
sed inter virtutes nobilissimas est ponenda
ut sit caritatis filia, cuius filia
alba in terris [illegible] iuncta et [illegible]
hec quasi amicicia tante gaudet dignitate
ut numquam nisi in bonis et virtuosis

valeat reperiri. Amor vero plus quam
virorum [illegible] quibus inter aliquos
nomen amicicie usurpatum consuesse
non. nomen non manet sed est de
facili solubilis ut dicitur viij ethicorum probat
philosophus. Vera autem amicicia semper manet
semper floret non solum in prosperis verum eciam
in aduersis immobilis perseuerat. Vnde
solebat antiquitus simulacrum quoddam
effigiari [illegible] solidum [illegible]
et vestitum [illegible] fides sine qua ut quidam
nomen subsistet nullo simulacionis
fuco debeat obumbrari. ait [illegible]
[illegible] in [illegible] eligendi sunt
in amicos et qui non. [illegible]
in libro de singularitate [illegible]
[illegible] ut tam [illegible] ablatat [illegible]
amicicia fidelis et dulcis. Et subdit
amicum bonum est ubi parata sunt pectora
in que tute secretum esse descendat
quorum conscienciam minus quam tuam timeas
quorum sermo sollicitudinem leniat, sentencia
consilium expediat, hilaritas tristiciam
dissipet, conspectus ipse delectet. Hos
secum [illegible] quantum fieri poterit
cupiditatibus elongare. Seneca: amici autem
sunt vitandi [illegible]
tristes et omnia deplorantes quibus
nulla non causa in querelas placet
constet illi licet fides et beniuolencia
tranquillitati tamen inimicus est
comes perturbatus et omnia gemens.
Sed nota secundum philosophum quod quatuor sunt
genera hominum sine perseverancia qui non
perseverant nec veram habent amiciciam
scilicet senes iuvenes [puer] et [illegible] primo [illegible]
[illegible] non perseverant in amicicia. [illegible]
hec exemplorum [illegible] assignat [illegible]
[illegible] est quia senectus [illegible] est
ad [illegible] et [illegible]
[illegible] que sunt causa dissolucionis
amicicie. Vnde Seneca dicit quod non
licet [illegible] amicum suum [illegible]
[illegible] est quia secundum Tullium amicicie

est in velle et in nolle hoc autem non
habet senex quia durus est in
suo consilio et non flectitur a sua propria
voluntate propter aliud Et ideo dicebat
Seneca Noli fieri durus homini vivendo
ut amabilis homini fuisse nec
dissonans seminibus ... ne pariatis
scandalum esse tue Secundo senex non
perseverat in amicicia nec similiter recte
similiter et amicicia Et racio est quia
amicicia causatur et confirmatur cum alius
quo homo delectatur in dictis et factis
alterius senex autem amisit calorem naturale
qui est causa dilectionis frigidus est
et non delectatur in aliorum dictis quia
non videtur sibi quod alius debeat loqui
nisi ipse racione etatis et similiter ille
non delectatur in aliorum factis eo quod
ipse est suspiciosus propter mala que
perpetravit et vidit et ideo de factis
alterius semper suspicatur quod non sunt
bona Tercio puer non perseverat in amici
cia Et racio est quia omnis amicicia
est propter aliquam delectationem in aliis
delectatur puer in pueritia in aliis
in adolescencia et in aliis in iuventute
et ideo sicut variantur eius etates ita
variantur eius delectationes et per conse
quens eius delectationes ita variantur
eius amicitie quas propter delectaciones
contraxit Quarto mulier eciam non perseue
rat in amicicia Et racio est quia
modicum participat in racione respectu hominis
magis sequitur delectationes corporales
amando quamvis racionem et quia passiones
frequenter variantur ideo semper variant
amiciciam Ideo dicit Salomon Ab illa que
dormit in sinu tuo custodi claustra
oris tui Isti non sunt perfecti amici
sed perfectus amicus semper in amicicia perseue
rat De materia non amare vide supra
in xxxiiij prime partis metrice proprio
Dimitte non possis etc et in ij parte metrica
secundo proprio Si potes ignotis etc De
fide vel amicicia vide supra in ij a

confirmari parte § xx qui incipit dispici
quando quod his sepe fecerit fictile nomen
amare Et plenius de materia habetur supra
in hac parte post proprio Auxilium amore
etc et ibi require quia placebit

Utere quesitis opibus fuge
nomen avari Quid tibi divi
cie prosunt si pauper habundas
xviij quarte partis proprium Utere
quesitis opibus etc Decimum octavum quod
inducere habet ad utere scilicet est
in usu rerum quesitarum liberalitas ad
expendenda quia quamvis utitur divicijs
medium tenere inter prodigalitatem quia
velut quesitis abutitur et avariciam
qua divicias acquirit et indebite
retinet et hoc est quod in hoc proprio
unumquodque intendit auctor inducere
ut velud summus talibus utatur et de avaricia
maxime notari non possit
quod dicit Utere quesitis etc quasi velit
exponere summe Utere quesitis opi
bus id est divicijs quas acquisivisti
et fuge id est vita nomen avari hoc
est dicere Si non vis vocari avarus
uti debes liberaliter quando et ubi
et cum quibus expedit nec debes
hoc facere solum ut fugias nomen
avari quia hoc non esset liberaliter
expendere sed ficte et simulate ut in
putaretur ad utere sed potius
ad vitium unde si non sis usus
his opibus sic quesitis liberaliter
non expedit Quid tibi divicie sic
congregate prosunt sed si habundas pauper
id est si divicijs habundas et vivas
pauper parce expendendo misere
epulando et vestitu parcendo
quasi dicat eis nichil prosunt ymmo
obsunt Unde de tali sic misere o
pibus quesitis utendo loquitur Salomon
xiiij xiij Est quasi dives cum nichil
habeat et quasi pauper cum in multis
divicijs sit Nota similiter canonicis
quod viij sunt que dissuadent avariciam

senex

puer

mulier

Nota

18

Nota

Ad di

Sollicitat, [illegible], [illegible], [illegible] inquietat, infestat
Ob [illegible] reddit, paradisi limina claudit [illegible]
[illegible] quoque parit, virtutum [illegible] frangit

Primum est naturae paupertas quia suis ne
violat qui omnia sibi aggregat ut xliiii
di. Sicut hi qui primum [illegible] est [illegible]
societas, non aliena rapere conuincit uel
necessaria [illegible] clamandum est dare [illegible]
in hoc fallunt omnes quia mortem non
[illegible] avaritia est sitis inextinguibilis
unde Oracius Crescit amor nummi quantum
ipsa pecunia crescit. Est meus avidus ut
in Ecclesiastico quinto dicitur. Avarus est idolorum
ingressus xviii q. i. ydolatria in prin.
et xxxii q. i. Cum renunciatur. Secundum est
[illegible] virtutum egressus et timor domini
porta, [illegible] est custodia magna. Tertium
est spiritus quia avaritia est ydolorum
servitus ut dicit apostolus ad Colossenses iii.
Cum omnibus et de plurimis avaritiae. Verum
[illegible] propter intelligentia et abstinentia
est breviter sciendum et quibus fugere debet
quoniam per nomen avari et per genus ipsum
avaritiam, et hoc propter mala quae ipsa
avaritia facit in homine. Primo quia
ipsa est bonae famae denigratiua. Secundo quia
est [illegible] [illegible] destructiva. Tertio est
multi timoris causatiua. De primo intellige
quia supra in prima parte [illegible] [illegible]
[illegible] avaritiae et satis dictum est
de secundo etiam avari sunt [illegible] [illegible]
[illegible], quia nec ipse divitiis uti ua-
lent, nec alijs, imo nec filios [illegible]
dare volunt, tales conformes et [illegible]
avaros mortuos custodientibus sunt filios
qui non de auro nullam consequuntur uti
litatem, alios tamen ne tollant impedire
non cessant, et sic [illegible] et sollicitudinibus
corpus consumunt quia die noctuque in
labore sunt et fatigatione. Unde Seneca
[illegible] est [illegible] [illegible] per solli-
citudinem quiescere non possunt. Item xlix
avari comparantur porcis. Sed largus
et liberalis multum [illegible] [illegible] cum
odit avaritiam longi fiunt dies eius.
De tertio dicit [illegible] De illis qui omnia
[illegible] suas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

quod est [illegible] et [illegible] [illegible] enim
nisi lutum et foeces, magis est servitus
nichil cupere solatius habere, non enim
ad terrena concupiscenda cor inhiat semper
tranquillum esse non potest, quia aut
non habita concupiscit ut habeat, aut habita
metuit ne amittat, et dum in adversis
sperat prospera in prosperis formidat adversa
Et subdit Salomon doctrina Si vis inquit
te divitem facere non pecunie est addendum
sed cupiditati detrahendum. Propinquior
intelligentia magis in speciali est de tertio
[illegible] videlicet quod est quod
inclinat appetitum nostrum ad illicitum
amorem temporalium et eorum inordinata
[illegible] Unde [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Cum [illegible] [illegible] [illegible] duo dico
[illegible] et corruptum, sed constat quod natura
non inclinat appetitum ad amorem
temporalium, quia sine natura pri[illegible] omnia
[illegible] [illegible], sed [illegible] est talis amor
est amor [illegible], quare non natura
quia natura non est inclinata ad amorem
illicitum temporalium. Item Crisostomus non est
concupiscentia naturalis quae cum sit naturae
omnia sunt [illegible], haec autem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] naturae [illegible] facit
Item licet natura quia corrupta ad hoc
inclinat ad habendum [illegible], tamen ut natura
quia natura nec quia corrupta ad hoc
inclinat scilicet quod [illegible] temporalia [illegible] non
[illegible] sed avaritia ad hoc inclinat quod
[illegible] temporalia [illegible] non [illegible] sed avaritia
ad hoc inclinat quam [illegible] determinatur
avaritia in retinendo. Unde Seneca.
Avaritia quemque omnibus aufert sibi ne-
gat, et [illegible] omnia [illegible] in usum
suum [illegible] omnia sibi facit aliena
sed [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in qualibet
statu quia natura vel corrupta est [illegible]
sui indigentiam supplendam appetit [illegible]
temporalibus. Si ergo avarus non [illegible]
temporalibus [illegible] facit [illegible] [illegible], quid
igitur divitiae sibi [illegible], [illegible] [illegible]

semper confundat ut auctor dicit de iure
Ad obiecta potest taliter respondere videlicet quod
non quod omne peccatum dicatur contra naturam
sumitur institutio legum creditur quod falsum
est de avaricia, sed loquendo de natura cor-
rupta, verum est quod cum dico naturam cor-
ruptam, duo dico, naturam et corruptionem
ut dicit Augustinus. Potest ergo ita esse quod
natura et corruptio uno motu opposito
generantur et sic contra utrumque hoc est ve
corrupte vel potest esse quod in isto
motu prevaleat aliud et sic est contra
naturam, et sic hoc dicit natura contra motum
sed non ad abusum vel corruptionem et sic
surgit appetitus non debiti debilis
ut ita dicam sed peccatum respuendum id
est peccatum avaricie est intelligendum quod
dicit Seneca Ea que aufert et
negat sed sibi ad usum et sibi facit
aliena super abusum, non est contra
intelligenda corruptionem sive naturam
sed semper est natura corruptioni
subiecta et hoc est quod vult auctor
inferre cum dicit Quid tibi dive
&c sunt de hiis preceptis multa tractantur
scilicet in pluribus locis et maxime in xx
iiii° prime partis precepto Ne tibi quid
desit &c Et parte eadem Confusa porci
&c et parte v precepto xxi Vere quesite
&c et parte vi precepto xxxvii Dives quesite
sed nec videamus abuti &c et
in pluribus aliis locis in quibus predictus
lector prescriptum videre poterit et valebit

Infamiam fugere cupis dic
vivis honestatem servare fugias
damno que sunt mala grava
bile. Nota secundum canones
quod infamia dicitur quatuor modis primo
dicitur infamia lesionis qua aliquis mor-
aliter parat vel lesa habetur consciencia
i q. i § quia ergo. Secundo dicitur infamia
suspicionis que simpliciter dicitur de aliquo
Tertio dicitur infamia conspirationis qua
de libero fit servus ut xii q. ii Octava

Quarto dicitur infamia diminutionis
qua diminuuntur ita status ne ad pu-
blica admittantur officia. Item nota secundum
canones quod infamia remittitur pluribus modis
primo per baptismum ut xxv c. ultimo. Secundo
per cessationem a delicto ut xxxii q. v.
preceptum. Tertio per absolutionem ut patet in de
consecratione di iii q. viii. Utrius / Quarto per
reconciliationem que conceditur ab hereti-
cis per minorem restitutionem ut ii q. iii.
Et hoc colligitur. Item nota secundum canones
quod irrogatur infamia dupliciter primo
per sententiam. Secundo ipso iure per sententiam in con-
tractibus et hoc in multis casibus et primo
in mandati directa et contraria depositi.
Secundo per servio tutele si ab dolum infamatur
ut ff. c. l. furti et plures. Semper cum agatur
de dolo infamatur in causis publicis
quibus decipiatur generaliter est infamis
ff. c. l. in privatis. Item quo autem contra
dicit a legali et videlicet quod omnis infamia
legalis est canonica contra perinde nulle iure
infra tempus luctus et omnes viro et pre
et mulier qui per dictum conduxerit et eo
qui intendit per eo anime lese maie
statis. Plures autem me canones sunt
infamos quam legali ut omnis conversatus
et omnis mulier parcus cum sinatum
quis non sit in causis quibus legaliter
quis ipso iure sit infamis, tunc etiam
in illis casibus canonis contra generaliter
Qualiter autem hec infamia remittatur
Videlicet legalis per solum principem remittitur
legalis, possunt tamen ecclesia dimittere
quo ad actus ecclesiasticos ut promovendi
clericos, aut solus papa remittit per
integram restitutionem ii q. vi. ideo
Secundo ipso iure vel ipso facto quod dicitur
est irrogatur infamia ut fit secundum
canones et leges et in xiiii casibus
quos nunc brevitatis obmitto causa
Item nota secundum canones quod sex sunt
infamie defectus. Primo quia infa-
mia repellit a promotione. Secundo

Sexta repellit ab officii collatione .vj. q. v. presbiter. Septimo repellit ab accusatione et testimonio .vj. q. i. infames. Octavo repellit a postulando .iij. q. vij. Nono amovet a tribunali etc. vj. q. viij. Decimo deiecto a qualibet dignitate. C. de decur. l. xij. decimum rerum quere parte propinquum Si famam servare cupis | decimum xxiiij quod inducitur habet ad vitam et animi securitatem est mala vite gaudia .i. vicia a se repellere et fugare quia hec sunt infamare et eius honesta fama per virtutes acquiritur, et totis ad viribus conservare, quia ex hoc insurgit quoddam gaudium, et spiritualis letitia in quibus anima recreatur et fovetur et ad hoc presentis precepti nos auctor inducere intendit dum dicit Si famam servare cupis etc. quasi velit exponere summe q. d. si cupis famam honestam .i. bonam habere et eam conservare diu viribus scilicet totis ista fac .i. labora et stude ut fugias animo .i. voluntate ea que sunt mala gaudia vite scilicet vicia et peccata quia revera sunt mala gaudia ex eo quod sunt brevia in sua operatione. Unde quarto de Gaudio dicitur quod frustra decepti sunt amara in sua degustatione. Proverbiorum xiiij. Extrema gaudii luctus occupat. Et sunt momentanea in sua duratione. Job xx. Gaudium ypocrite admodum puncti. Ubi nota quod punctus sub linea depingat eam sed supra auget significantes sic figurar de ovulo. Ita moraliter gaudium virtuosum est super lineam scilicet super celum, temporale vero est sub linea, quia in istis inferioribus consistit eorum gaudium ideo dampnabuntur. Item punctus est sine latitudine, longitudine et profunditate sic gaudium peccatorum est sine longitudine devotionis, sine latitudine dilectionis et sine profunditate radicationis. De talibus [illegible] loquitur dicens [illegible] ad momentum delinquerunt hec eius gaudia que sunt tam vana amara et momentanea sunt mundi gaudia que sunt penitus refugienda quia valde periculosa sunt et mala que salutem anime tollunt et famam. Hec autem sunt ista gaudia id est mala que fugere debes ut famam bonam conserves. Sapiens sapientie et sub typo stultorum loquitur ordine dicens Venite fruamur bonis que sunt et utamur creatura tamquam celeriter in iuventute, vino precioso et unguentis nos impleamus et non pretereat nos flos temporis, coronemus nos rosis antequam marcescant ut nullus sit qui non perfruatur. Ubique nostre ubique relinquamus signa letitie. Hec etiam talia famam maculant et denigrant, et hoc est quod auctor talia gaudia hortatur refugere dum dicit fugias scilicet animo que sunt mala gaudia vite. Et notanter dicit mala gaudia quia ex post terrena inducunt et dolorem, et hoc aperte videmus conscientie qui per peccata [illegible] nec unquam a tali corrosione quiescat et talis remorsus conscientie continuatur in penas maximas dampnatorum. De tali remorsu qui corpore nascitur conscientia unde loquens super in sexto [illegible] C. xxiiij. qui incipit dixi non agonisat veritas in fine. Brevis precepti intelligentia et obscura est binis [illegible] fama [illegible] prelatorum esse debet a deo quod rerum defectu homo a multis bene agendo impeditur et ideo christum conservatione unusquisque qui vult vitam famam possidere conari debet quantum potest ut vitam ducere debeat honestam et illa refugere per que fama ledi valeat vel denigari. Secundo sciendum quod sicut corpus vivit mediante anima sic anima vivit mediante fama tolle ergo hominis famam est eam occidere Et hoc est quod apostolus dicit

in ad Cor ix Expedit michi magis mori scilicet vita corporali quam ut gloriam meam .i. famam quis evacuet sufficienter habetur ibidem .i. c. ii. Sed cum Iero nimus dicat fame conduccia est sciendum quod fama indifferenter se habet ad famam et infamiam ffama autem per leges sic diffinitur ffama est illese dignitatis status vita et moribus comprobatus ut ff de va et q. co. l. cognicionum ...

... hic ad superbiam vite que est tercia radix peccatorum sicut dicit Joh in canonica sua et ad peccandum Hinc ...

Tellus autem medium et ibi satis diuina

Sed quaeritur de alia questione quia malus
tamen mouet etiam. Solutio. Hec questio decernit
quo talis est vtrum detractio sit maius peccatum
famam alicuius denigrare vel committere homicidium
aut adulterium vel furari. Et videtur quod
sit maius peccatum infamare quam [illegible]
quam occidere. Unde glosa super illud ps. Pro eo
ut me diligerent detrahebant michi. Dicit sic
plus nocuit in membris detrahentes Christo
quam Iudaei crucifigentes [illegible], quia
qui eius carnem mox resurrecturam pu-
niverunt. Contrarium eius est peccatum factum
quam verbo, sed denigrare famam peccatum verbi
est, occidere adulterium furari sunt peccata
operis. Ideo hinc opponitur videtur quod fa-
mam alicuius denigrare est minus peccatum
quam hominem occidere vel adulterium. Sed hoc
maius peccatum est quam minus [illegible]
hic declaratur est sciendum quod maioritas
vel minoritas peccatorum que contingit
in [illegible] sumenda est secundum maioritatem
vel minoritatem nocumenti quia
inde procedit. Est autem tanto maius
nocumentum quanto bonum quod per illud
adimitur est maius. Verum autem sic
est quod homicidium tollitur vita hominis
iam actu existentis. Et adulterium tollitur
vel leditur illud et quod est inventus(?)
ad vitam que est maius bonum inter
bona temporalia, quia adulterium est contra
debitum ordinem generationis humane
per quam est inventus ad vitam quare
occidere et adulterium sunt maiora peccata
quam diffamare. Cum autem bonum quod
aufertur per infamiam scilicet fama est
maius bonum quam bonum quod aufertur
per furtum, quia fama preeminet bonis
temporalibus iuxta illud proverbiorum xxij
Melius est nomen bonum quam divicie
multe. Et ideo quia fama quasi
appropinquat ad bona spiritualia, ideo est
maius peccatum alterius famam denigrare
iniuste quam furari. Ad argumentum in
contrarium est dicendum quod illi detrahunt Christo
nunc eciam tunc qui fidem membrorum

eius denegarunt diminutam eius tamen
fides diminuitur. Unde nec propter hoc diffa-
maverunt Christum sed dicuntur blasphemavisse.
Unde sanctus est de infamia proximi quam
occidere hominem ut patet. Veritas quia

Cum sapias animo noli ridere
senectam. Nam quicumque sene-
scunt puerilis sensus in illo
est. Versus sequitur prima pars.

Cum sapias animo vel versus quod 20
indicat habet ad vitandam senectutem
est sciendum quod senes et parum aliquis
et quia fama denigrari possit vel ma-
culari. Sed non eciam que habent
infamiam negare est irrisio et irre-
verencia quae maiores sunt quam senes
qui sunt in etate decrepita constituti.
Et hoc est quod intendit autor dicens.
Cum sapias animo et quia vicium
Cum sapias animo i. intellectu firmiter istius
et animi sapiam noli ridere senectam
quia per eam semper irrisione morte
infamia ad eum extendendum est. Ps
sciendum quod senex secundum [illegible] dicitur sine
sensu vel dicitur senescens. Nam philosophi
dicunt seniores homines frigidiores esse
sanguineis, predictis vero calidi. Sed
senes in quibus iam friget et puer
in quibus nimium sapiunt calidum
nunquam sapiunt. Puer quoque nimis sapiunt
quia non dum in eis sanguis incalluit.
Senes desipiunt quia sanguis vetus
iam frigent similes et etate viles
autem sapiunt quia in eis sanguis
calescit, [illegible] vero istius habet
naturam quia cum sanguis non
est frigidus neque calidus sed temperatus.
Ideo dicit Iob xij: in antiquis est sa-
piencia et in multo tempore prudencia
et hoc est quod in medio vero de decrepito
intelligit autor dicens. Nam in quo
tamen senectus puerilis in illo sensus est.
Versus sequitur postea intelligenda et debet
vero est brevius sciendum quod senes

decrepite etatis in pueritia rediguntur et ideo nullo modo despiciendi sunt vel irridendi ymo potius est eorum miseriis et imbecillitati compatiendum et ad hoc frequenter inducere debent tria primum sacre scripture quam [illegible] explato natura Tercio doctorum [illegible] dogmata scripture De primo eccl[esiastici] viij scribitur Ne spernas hominem in senectute sua etenim ex nobis multi senescunt De secundo Aristoteles in rethorice c. xvi de moribus senum et tertio de potentia v. comparatorum etatis quia habet similiter sicut maior decrepite etatis Prima proprietas senum ut puerorum est quod sunt pusillanimes eo quod humiliati sunt a vita nullum cum magnum neque superfluum sunt ea que ad vitam concupiscunt Secunda proprietas senum est quod sunt formidolosi et omnia preventus timere eis supponitur a iuvenibus infrigidati enim sunt illi autem calidi quare viam preparant senectus formidini et enim timor infrigidacio quedam est Tercia proprietas est quia sunt miseratiui hoc propter eorum imbecillitatem [illegible] dicit omnis enim putant pati Quarta proprietas est quia sunt plangitiui et non eutrapeli a iocis neque da[n]tores risus hoc in hoc videtur contrariari pueris propter quod dicit autor quod puelliter in illis [illegible] est secundum decrepite etatis Quinta proprietas est quia non sunt erubescitiui quia magis curant de utili quam de honesto et ideo parvipendunt reputare De isto defectu et de duobus aliis vide supra in secunda [illegible] parte in medio quam incipit [illegible] tractatus quod senum malignitas etc. Cetera tractatus Gregorius super [illegible] li. i. omnes dicit et in illa etate statura curvatur [illegible] exsiccata deprimitur frequentius suspiriis urgentur vires deficiunt loquentes verba

[illegible] medicat et si clangor defyt sonibus ipsa salus solitudo est Et Seneca epistola c. Meliores prioralem dederunt [illegible] et posuit [illegible] et amphorea est effluit sinceritas est [illegible] subdit Sic et in etate [illegible] optimum est in [illegible] est ideo [illegible] in aliis patium ut nobis [illegible] senectus [illegible] morbus est ideo [illegible] v. de consi. c. i. [illegible] malis [illegible] senectus et dolor etatem [illegible] Nota sunt septuagenarius et [illegible] assimulari debet [illegible] homines quod [illegible] que in pueris [illegible] puritatem [illegible] simplicitatem [illegible] liberalitatem et tranquillitatem qui sunt contra timorem superbie puri contra [illegible] lyenie [illegible] contra [illegible] invidie [illegible] contra [illegible] avaricie tranquilli contra [illegible] iracundie De primo [illegible] in spiritu sanctis et efficienter [illegible] nobis in [illegible] De secundo [illegible] scribitur et [illegible] David ad pueros [illegible] ad [illegible] sacerdotem et panem petens quia famis eos urgebat [illegible] pueros Si mundi sunt pueri [illegible] mulieribus [illegible] in mundi non [illegible] De tertio Daniel primo scribitur et [illegible] dies x. inventos illi pulcherrimi inveniti sunt [illegible] eorum meliores et corpulenciores pre omnibus [illegible] qui vescebantur cibo regio quo ista voluit [illegible] Quarto legitur quod pueris [illegible] dedit deus sapientiam et [illegible] in omni sapientia De quinto [illegible] hoc [illegible] deus quod [illegible] homines assistere pueris pater enim [illegible] vult [illegible]

flet statim flet si videat videt Ita
devoti homines compati debent afflictis
et tribulatis Unde Apostolus ad Ro. xii
Gaudete cum gaudentibus flete cum flen
tibus De quarto scribitur j Re. ij Puer
Samuel ministrabat coram domino statim
cum esset ablactatus. De sexto quod devoti
homines sicut puer liberales esse debent
maxime in elemosinarum largicione. Sic
quasi puerum qui quinque panes liberaliter
communicavit Jo. vi. De septimo devoti ho
mines in hoc similes esse debent etiam
quia puer non ledit et si offenditur
vel leditur statim remittit et proximo
reconciliatur citius et quantumcumque sit offensus
validissime. Unde Christus in Evangelio
Mt. v. Bene facite hiis qui vos
oderunt et orate pro persequentibus et ca
lumpniantibus vos De materia conversionis
plenissime habetur in volumine xv parte
prima Venite convertentes et cetera in pe
... miseriis naturae humane et ibi vide
si placet

Disce aliquid nam cum subito
fortuna recedit Ars remanet
vitamque hominis non deserit unquam

Versus prius dicte plus preceptum
disce aliquid et cetera Versus prius quod
inductionem habet ad vite securitatem et
bone fame acquisitionem est salubris
et utilis doctrine adeptio Ad hoc
autem facienda preceptum predictum inducit
nos auctor dum dicit disce aliquid et cetera
quod debet exponi primo quod disce
debes aliquam artem quam et si omnia
que habes amittes quousque vixeris
ars nunquam te derelinquet et hoc est
quod vult dicere disce aliquid id est aliquam
artem Nam cum fortuna id est divitie
que fortunate sunt et casuales subito
recedunt scilicet a te. ars magnum sciencia vel
virtutes remanent que non labuntur sine
subiecto nec unquam virtutem hominis deserit

Homines qui Christum deserunt, quia sciencia
est nobilis possessio animi et cetera Vide
de materia artium liberalium tractatum
supra in septima parte precepto xxij.
litera disce et prima parte metra
precepto xxxviij Cum tibi sunt nati
et cetera De materia vero artium mechanicarum
require supra in iij xxxvi cap. parte quarta precepto
qui incipit Curare accedat illud
principale nichil dico quod materia
ignobilitas et cetera et ibi plenissime
de artibus mechanicis Premissorum
intelligentia magis in speciali est de
tali homine quemcumque non investium
videlicet verum filii divitum vel nobi
lium dici possunt bene fortunati
propter nobilitatem et divitias quas
propter eorum parentes habent a deo quod
eis non expediat artes liberales
vel mechanicas addiscere Et primo
videtur quod sit talis racionis quia ille
videtur bene fortunatus cui contingit
bonum propter industriam racionis et per
cognitionem animi quod sibi evenit sed
filii divitum et nobilium sunt huiusmodi
quia nec lucrati sunt divitias nec
nobilitatem per ipsorum industriam nec
et ipsa bona prosequuntur ergo dici
debent fortunati Contrarium est Aristoteles
in libello suo De bona fortuna
hinc opposito videtur quod filii nobilium
et divitum qui sortiuntur divitias
parentum novas vel antiquas non
sunt propter hoc bene fortunati proprie lo
quendo Cuius racio est quia ut vult
ibi Aristoteles ille homo est proprie bene
fortunatus qui operatur et facit aliquid
quo fit aliquis sua per cognitionem et
provisione consequitur aliquod bonum sed
non divitie filiorum parentum divitum et
nobilium nec nobilitate vel industria
ipsorum sunt acquisite per aliquam ipsorum
operationem [illegible] vel non [illegible]

nec sunt in potestate eorum nobilitatem
vel divicias habere vel non habere. Ideo
propter hoc non debent dici bene fortunati.
Conceditur tamen divicie et nobilitas ad
bonam fortunam sunt adiutiva ut communiter
patet solucio quia procedit ab insuffi
cienti divisione non enim sufficit
ad esse fortunatum propter hoc conspicere bonam
operari suam intencionem sed requiritur ultra
hoc quod sit propter operacionem suam
quod deficiat in filiis divitum et nobilium
quia in eis plus operati sunt ad hoc. Et
hoc est quod intendit hic autor cum
dicit Consiste aliquando non cum fortuna
reddit cursus [illegible] vitamque hominis
non deserit umquam.

Prosperato cuncta reclusit quod
quomodo loquitur sermo hominis
mores reclamat et indicat. Iste
versiculus sive quarta pars per

primum Prosperato cuncta reclusit
sermo quod induere habet ad unum et
[illegible] sanitate est a verbis simulatorum
sibi precavere quod fit cum quis attente
considerat verba mentem et gestus ipsius
proferentis. Et hoc prius precepto con
stituit autor supra cum dicit prosperi
ato cuncta etc. qui velit sic movere
quod in corde tuo hoc est infra tempus
que audis diligenter considera quia
per sermonem et loquelam potius perpende
sapienciam vel stulticiam vel eciam nequiciam
proferentis. Unde Seneca annotandum
forma est lingua. Prosperato ergo
hominis cuncta etc. qui velit formare
id est hominis dicta vel facta et sic hoc
hoc dicto cuncta est accusativus casus et
ultima sillaba eius brevis sed alie
cuncta id est per industriam et dileccionem
et sic est ablativi casus nominis singularis
cuius ultima sillaba est longa / tacitus
id est apud tempus vel tacitus id est tacite
quod quomodo loquitur hoc debes dili

in tempore cogitare et considerare quia
sermo id est loquela hominis mores reclamat
id est qualitates et naturas et iste sermo
indicat id est manifestat qualitates hominis
sed quod quis bene intelligit loquela
sua indicat eum quod dicit. Et per loquelam
reclamatur et eciam revelatur sapiencia stulticia
minor et hominis malicia vel nequicia.
Propter hoc propter intelligenciam. Et subiungit
est breviter annotandum quod quamquam sed
callidus et astutus aliquo tempore sciat
suos mores id est calliditates et astu
cias seu duplicitates celare et sermonem
occultare hoc est unum et aliud ostendere
et tunc sit quod unum habet in corde
et aliud proferat in ore sicut ypocrite
faciunt / ut exemplum tamen finaliter eorum
sermo indicat id est manifestat quales
intus sint. Et hoc magis naturaliter
per suam significacionem et ad placitum
tamen determinata et non convenit ut
infra latius explicabitur / et conclusio verbo
quod verbis audivisti quod divine pagine
promulgacione sive nature dominacione
sive canonum promulgacione. De primo
scribitur Matthei xij Ex habundancia cordis
os loquitur. Et iterum xxvj Nam et lo
quela tua te manifestum facit / quia
unusquisque qualis est talia dicit
et operatur. Et ideo per sermonem quantum ad
mores hominis cognoscuntur / maxime qui
non sunt sermones frequenter repetiti
et sunt in precogitate prolati et non
ex proposito ut non occultarentur tales
mores. De talibus loquitur Sapiens
Ecclesiastici xxvij Sicut rusticacio de ligno
ostendit fructum illius sic verbum ex cogi
tatu hominis cor. Sermones vero
ypocritarum qui verbis unum proferunt
et aliud faciunt sive quod cogitare et
ex proposito prolati et ideo eorum mores
cum difficultate cognoscuntur et explicantur.

Unde dicitur compescit eos sepulcris de
albatis qui exterius videntur depicti v
tumbis intus vero putredinis videntur
sunt pleni c. xxiij. De ista impor
tunitate mecipl ad primus quia magis speci
fice dicitur infra de duce in precepto separans
demissos ad vos. De hoc dicit aug
qo pro formicas quod verbis v sermones
sunt signa cordis que sunt in anima passionum
ut philosophus sive doctrine est facti
quod reperiuntur signa duplicis maneriei
quedam enim sunt signa naturaliter signi
ficantia et ad significandum tamen determinata
et non contrarium sicut dicitur de pulsu quod
talis motus significat talem cordis
dispositionem et non contrarium / et color talis
urine talem significat egritudinis vel
sanitatis dispositionem / et in talibus
signis determinatis ad unum significandum
non fallitur qui bene cognoscat signa
quedam vero signa voluntaria que si
gnificant hoc vel illud secundum institutionis
beneplacitum sicut circulus positus ante
domum significat venditionem vini
et signare potest aliud vel contrarium
et per talia signa est difficile iudicare
et facile errare quia nec voluntas
a qua est instituta ad designandum est
determinata ad volendum tamen hoc et non
contrarium / sed potest velle contraria diuersis
tamen temporibus. Sic in proposito per talem
modum difficile est iudicare hominem co
gnoscere per sermonem et paruc quando
astute et determinate loquuntur. Unde
xxiiij xii scribitur quod homo visitus
celat sanum. Et hoc est quod autor hic
insinuat dum dicit propriatio aucta
vel decta dicit hylarius quod intel
ligencia dictorum ex causis est assumenda
dicendi quia non sermoni res sed rei
est sermo subditus. Exemplum verbis
formata est dicitur que sic intel
ligi intelligencia etc. que locuta est

in ti de vb. sig. c. et hoc notat
glo quod non debemus intelligere ut
verba prima facie sonare videntur
maxime ubi ambigua sunt sed recurrere
debemus ad intentionis verba profer
ut decretal dicit / et expone decretal
concludit / quod non sermoni res sed rei
est sermo subiectus dicit glo idest
intentioni sive intellectui sermo servire
debet / quia non in solis sermonibus
dici reconius et in spiritu consistit carmen
ut dicit canon. Martinus et basi
lides. i. q. i. Verba enim instituta
sunt ut per ea unusquisque de alteri
notitiam cogitationes suas proferat
xxij q. v. § His autem qui / et sicut
anima perficitur corpus ita sensus verbis
ut in canone secundo preallegato. Di
do dixi me loquentem simulatam et
figuratam et etiam per locucionem et actionem
simulatoriam illatam sit et nunc patet
requirere ab in prima parte metra precio
xxvj ani simulat ut ps medium

Verte studium cuius rapis
artem sic tua ingenium [illegible]
sic et manus exornat
usum diversum tamen opere

22

ptus preceptum Verte studium diversum
tamen quod indiget habet ad bene se
curitate est assidue studio cuiuslibet
artis insistere / quia non sufficit in
quacumque arte solus actus / nisi actum
cum studio effectum manifestetur / vel qui
tenuiter illam artem percipit i. bene
intellexit quia usus et continuus
labor hominem reddit in illa arte
peritum doctum et promptum et regimus
per illam artem acquirendum magis sapiens
et hoc primus preceptum docet autor
facere dum dicit / Verte studium etc. quod
volunt innuere quod si aliquid didiasti
artem exercere debes te in eadem
quia sicut studium cuiuslibet facultatis
iuvat ingenium i. intellectum sic usus

sz mechanica ars adiuvat manum
Et hoc est quod dici solet quod labor
improbus omnia vincit, hic est ypa
loge figura quantum ad similitudinem
et comparacionem et est quantum ad similit(udinem)
et comparacionem et est quantum ad casum
supposicionem quasi dicat Sicut usus
adiuvat manum artificis in arte
sz mechanica, sic eciam i. continuo ad
iuvat usum quo ad custodiam sciencie
facultatem Nota secundum canones quod
manus dicitur xx modis Primo con(fir)
matoria de consecr(acione) di. v. manus Secundo
ordinatoria xxiii di. presbiter 3o con
secratoria xx q. i. virgines Quarto
reconciliatoria xi. q. ii. Cum aliquis
Quinto curatoria ut in eius super
egros manus imponent etc. Sexto
rebudictoria i. q. i. [illegible] Septimo
compulsoria quando penitentes mittuntur
in claustrum ut di. pol in capite Octavo
institutoria ut in [illegible]
Nono est sufflatoria Primum met(rum)
intelligencia et observancia est [illegible]
sciendum quod Hugo dydascolicon parte
iii. tria sunt necessaria hiis qui debent
bene instrui in artibus sz Natura
continuum et disciplina In natura consideratur
ut facile audita percipiat et percepta
firmiter retineat In continuo ut la
bore et sollicitudine naturalem sensum excollat
In disciplina ut laudabiliter vivens
mores cum sciencia componat Virgilius
libris gravem scrinium fecit quod vocatur Vall
lo virgo de plore qui octogesimo
vero anno decedens sub capite libros
zophronis ferebatur habuisse, sic ut omnia
omnis quod haec cogitationis studii [illegible]
mea remansit si id ille dicendi ac
philosophandi finis fuit In quo
est audire alios tempore se esse. alios
[illegible] temporibus subesse Et quintilianus
li. de oratoriis institucionibus dicit

Amor sciencie et usus laborantis non scolare
temporibus sed dare spacio tenetur Et
hoc est quod dicere intendit autor quod
ad primum metrum dum dicat Exer(citium) studium
vel Pro secundo est metrum intelligencia
et observancia est sciendum id quod dicit
Palladius li. s. quod pro arte usus di
sciences utilior est usus exper(ti)s arte
quod artes que sunt usum non habent res
infecunda est sine usu, usus tamen
vivus sine arte Adhuc dicit facit lex
titulus ff. de le. in l. legatis quod omnia
tractibus dicit quod omne artificium
per suum continuum suscipit incrementum

Aliud dentum ne vicis tempora
fati Nec metuit mortem quod
sat contempnere vita breuis
quoniam certe per istos propter mul
tum dentum etc. breuis quantum quod in
dicere habet ad vite sanitatem est quod
non debemus multum curare vel est ine
sagare tempora fati ventura. si ab quoniam
longa vel breuis est brevis vita
mea. quia talis investigare sine
mortem fallere et animi anxietate
fieri non potest, hoc autem dicunt viro
si querunt qui nimis amat vitam
corporalem quod non cessat perquirere quod
eius in vita debeat contingere vel evenire
Adhuc ut mortem corporalem valeat
evadere Cont(ra) hiis qui curiosos per hoc
sunt propterea autor probet remedium
suum propterea dum dicit Multum deu
tum vel quod videt primum preposita
et futura tempora fati nimis fallere
investigare et cognoscere hoc est
mobile per tempus movere ac est impos(sibile)
tabilia et investigabilia sunt omnes
opera et consilia nec est iudicio
humano vel voluntate dirigitur Et
contra illos curiosos dici per illud quod
scribitur Actus i. Non est vestrum nosse
tempora vel momenta que pater in sua
posuit potestate Ecclesiastes cum patet

quod non debeant esse in illud curiosi inve-
stigare dicit futura ingenio per divina-
cionem sive supersticionem sicut quidam
stulti et hebetes faciunt / Studiosus si-
milis intelligencia et abstinencia est
huic sacius / Quod sunt nonnulli curiosi
fatui qui ut est dictum in titulo accidit
temporalium dictum quod non cessant tem-
pora accidencia futura investigare quod fieri
multipliciter sunt quod sunt tria divinacionis
genera primum namque divinacionis genus
est per manifestam demonum invocacionem
quod pertinet ad nigromanticos / Secundum
divinacionis genus est per solam dispo-
sicionem vel motum alicuius rei considerantes
quod pertinet ad augures / Tercium genus
divinacionis est cum aliquid facimus
per quod nobis manifestetur aliquid
occultum quod pertinet ad sortilegos
De hiis et de aliis multis plenissime
tractatur in Canone quod genus divinacionis
xxvi q. iiij. et in Canone nec mirum
eadem causa q. v. Primum genus divinacionis
quod fit per demonum invocacionem per quod
demones expresse invocati solent pronun-
ciare futura fit multipliciter / Aliquando
namque prestigiosis quibusdam apparicionibus
se aspectui vel auditui hominum pre-
stigiunt ne saltem ingeniatus ad
pronunciandum futura et hee species vocantur
prestigium eo quod oculi hominum perstrin-
guntur ne sic videant rem sicut
est et dicitur a prestringendo aliquando
autem per sompnium et hec vocatur divinacio
somniorum / aliquando vero per mortuorum
aliquorum apparicionem vel locucionem
et hec vocatur nigromancia quod ut
Ysidorus dicit libro ethimologiarum nigros grece
mortuus latine mancia divinacio
nuncupatur quia quibusdam precanta-
cionibus adhibito sanguine videntur
resuscitati mortui divinare et ad
interrogata respondere sicut fecit ut
audio [illegible] de Saul. Aliquando futura
pronunciant per homines demoniacos sicut

in arreptitiis patet et hec divinacio
fit per phitonicos ut Ysidorus dicit qui
a Phitone Appolline sunt dicti qui
dicebatur esse auctor divinandi quandoque
aliquando autem futura pronunciant per quasdam
figuras vel signa que in rebus
inanimatis apparent que quidem si
apparent in corpore aliquo terrestri
puta ligno vel ferro vel lapide
polito vocatur geomancia / Si autem
in aqua vocatur ydromancia Si
in aere vocatur aeromancia Si in
igne vocatur piromancia Si autem
in visceribus animalium ymolatorum in
aris demonum vocatur aruspicium
Nota quod hii Canones quia inmoderate
elonguntur omnes complectuntur divinaciones
Primo namque fit in terra et tales vo-
cantur geomantici Secundo in aqua et
hii vocantur ydromantici Tercio in
aere et hii vocantur vel dicuntur aero-
mantici Quarto in igne et hii di-
cuntur piromantici Duo autem sunt
genera divinacionis scilicet artes et furor
Nam alii per doctrinam quandam quasi
supersticiosam ex quibus signis futura
coniciunt Alii a demonibus arrepti
qui furiosi vaticinia predicunt Vel
per hoc quod ex ceteris dicitur astrologia
per congregacionem aggregacione et dis-
gregacionem stellarum / In summa vi-
dendum est magistrum xiij genera /
Primi dicuntur divini qui divinitate
pleni / plenos enim divinitate se simulant
et astucia quadam quibus fraudulenta
hominibus futura coniectant Secundi
dicuntur arioli qui circa ydolorum aras
nephandas preces emittunt / Tercii di-
cuntur aruspices qui horarum inspe-
ctores quia dies et horas in
singulis operibus custodiunt Quarti
dicuntur augures quia volatum avium
et voces intendunt / Quinti dicuntur
phitonisse a Phitonio Appolline dicto
qui eius auctor fuit divinandi /

Septimi astrologi dicti sunt eo quod in astris auguriantur et considerant futura. Octavi dicuntur genethliaci propter consideraciones natalium dierum. Geneses enim hominum per xii celi signa describunt sideribusque cursus nascencium mores et actus et eventus predicere conantur, id est quis quali signo fuerit natus aut quem effectum habeat vite qui nascitur inspiciunt. Hii sunt qui vulgo mathematici vocantur. Noni dicuntur magi qui generaliter sic habentur ad omnes species et precipue ubi incantaciones adhibentur. Decimi dicuntur horoscopi qui horas nativitatis hominum speculantur dissimili et diverso fato. Undecimi dicuntur sortilegi qui sub nomine sanctorum [illegible] fictas sic sorte presciunt. Duodecimi dicuntur saliatores qui dum eis membrorum quecumque salierint aliquid sibi prosperum seu triste significari predicunt. Tredecimi dicuntur incantatores qui arte verbis peragunt. Hec omnia probantur in decreto xxvi q. iii. Secundum genus divinacionis tacitum quod fit per solam consideracionem disposicionis vel motus alicuius rei, quod pertinet ad augurium, et fit quadrupliciter. Nam si conetur aliquis aliquid prescire futurum ex consideracione situs vel motus siderum, hoc pertinet ad astrologos qui et genethliaci dicuntur propter consideracionem natalium dierum. Si vero per actus vel motus avium sive quorumcumque animalium seu sternutaciones hominum vel membrorum saltus, hoc pertinet generaliter ad augurium quod dicitur a garritu avium, sicut auspicium ab inspeccione avium, quorum primum pertinet ad aures, secundum ad oculos. In avibus enim hec duo considerari precipue solent. Si vero huiusmodi consideracio fiat circa verba hominum alia intencione facta, que quis retorquet ad futurum quod vult prescire, vocatur omen. Si autem considerantur alique disposiciones figurarum in aliquibus corporibus visui occurrentes erit alia divinacionis species. Nam ex lineamentis manus consideratis divinacio chiromancia vocatur, chiros enim grece dicitur manus latine. Divinacio vero ex quibusdam figuris in spatula alicuius animalis vocatur spatulimancia. Tercium autem divinacionis genus quod pertinet ad sortes est illud quod fit per quod nobis manifestatur aliquid occultum, et hoc fit eciam tripliciter: aut per observacionem punctorum, et pertinet ad artem geomancie; aut per consideracionem figurarum que proveniunt ex plumbo liquefacto in aquam proiecto; aut ex quibusdam cedulas scriptas vel non scriptas in occulto portans dum considerat quisquam accipiat scilicet in festucis inequalibus propositis quis maiorem vel minorem accipiat, vel eciam ex taxillorum proieccione quis plura puncta proiciat, vel eciam dum consideratur quid aperienti librum occurrat, que eciam nomen sortium habet. Sunt vero in predictis [illegible] queritur et primo utrum prima videlicet divinacio per invocacionem demonum sit illicita.

Et dicendum quod sic, probatur quod habetur Deutro. xviii: Non inveniatur in te qui ariolos sciscitetur nec phitones consulat. Et huius duplex est causa. Prima quia in invocacione demonum fit pactum expressum cum demone, et hoc est omnino illicitum, unde contra quosdam dicitur Ysaie xxviii: Dixistis percussimus fedus cum morte et cum inferno fecimus pactum. Et adhuc gravius esset si sacrificium et reverencia demoni invocato exhiberetur. Secunda causa potest sumi ex consequente. Demon enim qui intendit perdicionem hominum ex huiusmodi suis responsis, eciam si aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc ut ei credatur, et sic intendit perducere aliquid quod sit saluti humane nocivum. Unde Athanasius exponens illud Luce iiii c. Increpabat illum dicens obmutesce, dicit: quamvis vera fateretur demon compescebat.

tamen prius eius sermone, ne simul ad
veritatem mixtatem permulgavit ut nos
cum assuefaciat ne timentes de talibus etiam
si vera loqui videantur, ne plures cum est ut
assit nobis spiritus a diabolo instructum de
eo autem quod Saul phitonissam consuluit que
divinavit 1 Re(gum) xxviii dicit Aug(ustinus) ad
Simplicianum non est absurdum credere ali-
qua dispensatione permissum fuisse ut
non dominante arte magica vel potentia
sed dispensatione occulta que phitonissam
vel Saulem latebat se ostenderit spiritus
iusti aspectibus regis divina eum sententia
percussurus. Vel non vere spiritus Samuelis
a requie sua excitatus est, sed aliquod fan-
tasma et illusio ymaginaria diaboli
machinationibus facta, quam scriptura Samu-
elem appellat sicut solent ymagines
rerum suarum appellari, xxvi q. v c. nec mirum.
Hec que dicta sunt applicantur per beatum
Tho(mam) 2a 2e q. q. v. Circa 5um queritur
utrum divinatio per astra sit licita. Circa
hunc queritur est sciendum quod duplices effectus
subtrahuntur causalitati celestium corporum.
Primo quidem omnes effectus per accidens
contingentes sive in rebus humanis sive
in rebus naturalibus, quia ut probatur in me-
thaphisica omne per accidens non habet causam
et proprie naturalem, ut quod lapide cadente
fit terre motus, vel quod homine fodiente
inveniatur thesaurus. Secundo autem subtrahuntur
causalitati celestium corporum actus liberi ar-
bitrii. Possunt tamen celestia dispositionem in-
clinare aliquam imprimere in corpus
humanum, sed tamen nulla necessitas est super
liberum arbitrium imponitur. Si quis ergo
consideratione astrorum utatur ad predicta
duo predicta ad cognoscendum futura casua-
lia sive fortuita, aut etiam ad cognoscendum
per certitudinem futura opera hominum, procedit
hoc ex falsa et vana opinione, et tunc
operatio demonis se immiscet, unde
erit divinatio illicita. Si vero aliquis
utatur consideratione astrorum ad precogno-
scendum futura que ex celestibus corporibus

causantur, puta siccitates vel pluvias
et huiusmodi, non erit illicita. Circa [illegible]
queritur utrum divinatio sortium
sit licita vel illicita. Hanc quoque vide
in xxvi hic plures metre proposito circa
deus intendat. Et in nono quesito
pro intellectu et conclusione predictorum
ut celsius veritas dicatur est de tali
questione querendum, scilicet utrum omnis divi-
natio sive superstitio sit licita. Dicendum
est quod omnis divinatio prohibita est
a deo et sancta ecclesia. Cum enim futura
que solius dei sunt aliquis per hoc
laborant indicare, invocant sua
creature adversus nos Christo dominante
que demonum sunt in futuro et sicut
contra deum est. Item Levitici xix
Non augurabimini nec observabitis
sompnia, et ibidem alia: qui declinaverit
ad magos et ariolos et fornicatus fuerit
illud de medio populi mei etc. et multa
talia. Et ut dicit Augustinus, Vanitas
artium magicarum ex traditione
angelorum malorum in toto terrarum
orbe plurimis seculis invaluit, et
per inventiones eorum inventa sunt
aruspicia, augurationes et ipsa
que dicuntur oracula et nigromantia,
xxvi q. ii c. nec sine salvatore
et super de prohibitione illud xxvi q.
v. per totum, et q. iiii nec licet et iiii
c. sc. et de sortibus per totum, et specialiter
ad genus sortilegii pertinent omnes
ligature et remedia que medicorum
quoque disciplina condempnat, sive in ydolis
sive in caracteribus sive in quibuscumque
rebus suspendendis et ligandis
sunt in auribus in summo singularum
aurium aut de struthionum ossibus
ansule i. anuli in digitis. Item
si inter ambulantibus amicis lapis
aut puer medius intervenit. Item
redire ad lectum si dum se calciat
sternutaverit, redire ad domum si

si gladius assendat hoc et multa huius sunt xxvi. q. ii. id Item non sunt obseruandi dies egyptiaci aut kalende ianuarii aut menses uel dies aut lune solis et cursus et huius xxvi q vii Non obseruetur non tamen dampnant rustici qui seruant tempora ad seminandum uel arbores incidendum et huius que naturales sunt rationes similiter et physici circa medicinas et minutiones seruandas et similia et hoc est quod paste intendit auctor in primo metro dum dicit multum uentum ne tuens tempora fati Pro sequenti metro intelligentia et obseruantia est breuiter annotandum quod mors non est immoderate timenda et hoc propter multiplices optimos mortis effectus qui ex corporali morte proueniunt Et cum dicit quidam sapiens Mors [illegible] aliud est quam exitus de carcere finis exilii consummatio laboris portus [illegible] onus grauissimi corporis destructio de [illegible] carne cum consuetudinis timoris cum periculorum effusio cum malorum consumptio cum [illegible] dirumptio debiti naturalis solutio reditus in patriam et ingressus in gloriam unde bene dicitur Eccli vii Melior est dies mortis die natiuitatis Pro intelligentia huius sequentis metri magis in speciali est de tali questione quando uel utrum timor excuset a peccato uel non

Et primo quod uidetur quod excuset dicitur cum lex humana quod que ui metus uel causa gestum est ratum non habeo et in iure canonico dicitur quod metus qui potest cadere in constantem uirum excusat unde si ultimo timore mortis aliquis manserit sine introitu religionis absque [illegible] excusatur Restat ergo quod metus excusat a culpa Contra dicitur philosophus quod quedam sunt ita turpia ut nullo metu mortis fieri debeant ymmo magis moriendum est sed tale peccatum ydolatrie uel infidelitatis ergo qui adorat ydola uel negat Christum timore mortis non excusatur licet sit metus qui potest cadere in constantem uirum Solutio

Probabilis / Metus / Improbabilis

Dicendum quod duplex est metus scilicet probabilis et improbabilis probabilis dicitur qui talis causa sit ut possit cadere in hominem constantem et discretum et talis metus mortis in quibusdam excusat uel a toto uel a tanto In actibus enim coactionibus

Coactio

in quibus pure cadit coactio et magis dicitur pure passiones metus excusat a culpa cum non assit consensus aliquid ut si quis compellatur manum leuare ac si reuereretur ydola et nullatenus assit uoluntas excusatur a culpa si uoluntate non peccetur Sed non si cogatur aliquis ad corporalem inpactionis manus abstinentias quas ordinatur excusat semper a culpa si uero interueniat consensus non excusat omnino a culpa et hoc apparet per hoc quod dicitur in decreti scilicet quae si nec ue. ca. si. ubi dicitur quod distinguendum est utrum is qui [illegible] aut consentit metus sit et per coactionem actus aut per metum inductus sed primo modo non credimus alios [illegible] teneri non magis pati quam agere [illegible] Item licet metus attenuet culpam quia tamen non prorsus excludit et pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere alios [illegible] labe credimus inquinari In quo patet quod aliud est inductio et aliud coactio ubi enim est inductio non consensus liberi arbitrii Et ergo patet quod metus qui potest cadere in uirum constantem excusat a peccato uel semper uel in parte Si uero fuit metus improbabilis sine uacuus non excusat et hoc est quod dicitur intendit auctor dum dicit Nec metuit mortem quod sit sit semper recte Et sic patet solutio questionis predictam secundum doctores

d
27

Disce sed a doctis indoctos ipse
doceto propaganda etenim est
rerum doctrina bonarum Versus
quintus quarte partis propter
disce sed a doctis etc. Versus
quintus qui inducere habet ad vite sciencie
est per se ipse adquirendi primus sciencie co
municata grata et per primus sicut gratiarum
geminem in pluribus dispersa non perdu
et pluribus distributa diminuta non sentit
sed eo diuicius protractata senescat quo
publicata secundius se diffundit Ad
hanc gratiarum geminem primus propter in
dicere autor intendit unicuique dicendo
dicit disce sed a doctis qui velut autor
innuere quod magne est utilitatis a
sapientibus discere Item tractatus est doctrinam
a sapientibus inducere Unde Salomon iste
sapientissimus dicit Et thobias iiij consilium
tuum a sapientibus require Eodem autem
doctus factus alios instruere et informare
illud enim alios docet sepius instruit
et nisi publicata sunt cito labuntur et
vanescit et publicata suscipit incrementum
Et alibi Duo sunt que multum
absondita persunt professio hominum intus
clausus sub pectore [illegible] Propterea
mens intelligencia et obscuritas est [illegible]
secundum quod istud metrum habet duas
clausulas duos scilicet effectus expositos
[illegible] disciplinis normam inducens
ad virtute pro tanto dicit disce sed a doctis
Quarta primum docentis formam inducens
ad gratiam et amorem ad adiungit in
doctos ipse doceto Ergo ad primum clau
sulam vel disce sed a doctis etc. Est autem
secundum ea quedam sapientes scolares
de barra nomine interrogatus de modo
adiscendi que scilicet sunt necessaria
Unde quod sex principaliter sunt necessaria
sicut que infra scriptis versibus continet.
Mens humilis studium querendi
vita quieta Scrutinium tacitum paup
tas terra aliena Hec reserare solent

multis obscura legendo Primum quod dicit
est humilitas cuius propter tota doctrina
ad scolasticum pertinet Primum ut nulla
scriptura vilem teneat Secundum ut a
nemine addiscere erubescat Tertium hoc cum
dicit non solum maiores [illegible] quam plan
et maiores Unde in Canone nullius
opus [illegible] Item [illegible]
opus [illegible] sentenciis non
utilitate [illegible] a pueris non indignus
sequitur forte est utilitatis et salutis
inquirere negligat [illegible]
venit et disce [illegible] age bona [illegible]
[illegible]
[illegible] et ponens [illegible]
[illegible] Eodem ut [illegible]
[illegible] adeptus sunt [illegible]
sed potius indoctos docat ut
aut hic instruat et informat Secundum
disciplinis est studium Studium enim
est vehemens applicatio animi ad
aliquid agendum cum magna voluntate
[illegible] Tercium
disciplinis est quies interior ut aliis
[illegible] desideria non distrahat et
potior ut [illegible] et opportunitas
studii suppetat Quartum disciplinis
est scrutinium tacitum quod signat [illegible]
[illegible] diligenciam sicut studium
operis instanciam [illegible] meditacio vero est
cogitacio frequens ad consilio que
causam et originem modum et utilitatem
[illegible] prudenter investigat
Unde Hugo dicit [illegible]
[illegible]
[illegible] amor et labor et [illegible]
[illegible] et vigilia opus
[illegible] labor et amor ad
[illegible] et vigilia in
labore est ut agas in amore ut
[illegible] est ut [illegible]
vigilia ut attendas [illegible]
[illegible] est sapiens que [illegible]
[illegible] dicitur [illegible]

3

inveniens a fronte ipe robur. illa
tunc dicunt sc3 amor et labor / qz
foris opus peragunt / a priori puelle
distribuuntur salus mea et vigilia qz
virtus in secreto consilium pariunt / custod
discipline est paupertas vz non per
tari superflua, quia hoc magis
spectat ad disciplinam / secundo disciplinae
est cilicium, quia philozophi omnibus
totius mundi cilicium est aut hugo
de omnibus pluribus loquitur pallicitus
li viii c. xiii. dicens hec sunt disciplinae
claues quas suis carnotensis
scolaribus contulit / et superaddit
quod una clauis est amor docentium
ut ait cathaony in lio de institu
cione oratore / tercio ad hanc clau
sulam indoctos ipse docto est
breuiter annotandum quod ipse doctus
vel qui scientiam sit adeptus sine errore
non contempnat sed potius indoctos
gratis et benivole doceat / quia unus
quisque sicut dicit petrus apostolus sicut
sicut accepit graciam in alterum illam
administrare debet i petri iiii c. sed
nota quod ille qui docet et salubriter
doceat debet in se quatuor specialiter
habere scilicet bonum effectum / doctrinam claram
caritatem succensam / et finalem perseveranciam
/ hec quatuor pulchre signata sunt exodi
xxviii ubi dicitur quod in extremitate inferiori
per circuitum tunice sacerdotalis erant mala
granata que in cortice sunt amaritudine
et intus dulcedine in medio de quibus
dicit seneca multi videntur esse in ore
qui non videntur in radice in mari
/ tintinnabula designant doctrine quae
debent esse sonore et clare / per hoc
autem quod tintinnabula erant aurea desi
gnatur caritas succensa / per aurum enim
fulgor caritatis accipitur / debet esse in
docente fulgor caritatis et non venalem
suam exponat doctrinam sed potius ut

est dictum gratis sicut ipsi accepit / erat
per hoc autem quod tintinnabula erant
in fimbriis que est finis per vestis designat
finalis perseverantia designatur sine qua
nulla bona deo sunt accepta / sicut
dicit ad Jacobum in eius commendacione
Dicitur tolle perseveranciam nec obsequium
mercedem habet nec beneficium graciam
nec fortitudo laudem / ulterius predicta
si vis de mea ad descendum plenissime
videre require super in xxv xiii petro
sup disciplina / de mea vero doctores et
discentium vide latius sup eadem parte
prepositi xxi virginum metue et ibi ple
nissime de hoc / tercio scandit ad meam
intelligentiam et observantiam est sciendum
sciendum quod doctrina bonarum rerum est
propaganda et maxime que ad fidem
et bonos mores pertinent primum est
quia ex eius informacione producit deum
obsequium cui nullum sacrificium est magis
acceptum quam zelus animarum ut dicit
gregorius sup ezechielem testatur dicens
nullum omnipotenti deo sacrificium tale
est quale zelus animarum quod est quia
aliud dicit est actus elemosine spiritualis
est potest tamen ea sunt xlv di et

Et bibe quod possis si tu vis
vivere sanus Morbi nusque
mali causa est quecumque voluptas

breviter dicitur quod potest potus primi
hoc bibe quod possis et dicitur vini
quod virtute habet ad vitae sanitate
est voluptatis omnis abdicacio quod
maxime fit non quis est vini sup
tollere sobrietate servare dicitur hoc
autem primis preceptum docet autor sicut
cum dicat hoc bibe quod possis vel
quod videtur minuere quod vinum taliter
bibere debes quod non ad superfluitatem
vel vomitum servias si tu vis vivere
sanus et corporis sanitatem conservare
non debes te vino ingurgitare / per

a

26

bibe hoc .i. haurire vinum saluti talem quod
possis propter quam vinum tu potus sis
et tunc sunt due partes et variatur hic
et hoc post patet unde opponit passum
cum sit obvius est non est potus
sui qui cum vino litigat cum insano
litigat quia multi propter nimia potacione
perierunt Magnorum voluptas .i. omnis
superfluitas cibi vel potus vel cuiuscumque
vel alterius rei est causa mali morbi
.i. male valitudinis et multa mala sicut
dicitur de nimia vini sumpcione
causantur que quidem in libro de secretis
secretorum [illegible] unde non expedit
hic presenti hanc materiam referre quia
plenissime tractatur supra in [illegible] precepto
Tempera te vino [illegible] metri intellectum
contra et [illegible] est brevis dicendo
tenendum quod vinum moderate sumptum
[illegible] multa confert corpori
bona ut ipse [illegible] Allegando
dicit [illegible] de vino [illegible] corporis
corporis congruenciam et [illegible] qualitatem
et [illegible] bonum vini dicens
Bonum vinum confortat stomachum
calorem [illegible] [illegible] digesti-
onem a corrupcione cibum preservat
cibum decoquit ac ipsum perficit et ad
omnia membra [illegible] et ipsum decoquit
in omnibus membris ducit in subtile
sanguinem convertit et cum ad caput
ascendit cum calore temperato caput a fu-
mositatis casibus sanum reddit [illegible]
[illegible] colorem rubificat lingwam
expeditam reddit atque loquendi audacem
reddit et ad omnia excitat appetitum
multaque alia bona facit dum est tempera-
te sumptum De effectibus et [illegible]
tibus vini sicut [illegible] [illegible] posuit
filius Noe postquam inebriatus fuit
unde supra in [illegible] [illegible] [illegible]
qui incipit dixi [illegible] [illegible]
residuus [illegible] [illegible] tellus opere
in fine et ibi requirendum [illegible] [illegible]
aliquis que non sit causa propter quam

lingwa ebriosorum paratur ita quod
non valet recte formare sermonem
sicut quando [illegible] [illegible] [illegible] quod
duplex causa reddi potest [illegible] [illegible]
assignari prima est quod totum
corpus ebrii dum est in ebrietate
fallitur [illegible] lingwa cum sit pars
corporis sic [illegible] paratur et non
potest ductum articulare Secunda vero
est quia lingwa est spongiosa
unde quod madefit elevatur et inflatur
quod autem est inflata propter tumorem
de difficili movetur et ideo non
potest verba formare Tercia racio est quod
ad loquelam requiritur prima aeris
non in [illegible] loqui non possumus
in inebriato autem lingwa est [illegible]
[illegible] et ideo paratur et fallitur
Quarta racio potest esse quia
inebriato cor [illegible] est .i. [illegible]
paciens cum lingwa paratur cum
autem cor patitur [illegible] est et lin-
gwam pati ab corde cum est prin-
cipium loquendi unde in aliis pa-
ssionibus ab ebrietate pacientibus
corde et lingwa patitur sicut patet
in passione timoris [illegible] [illegible] cor
patitur propter timorem similiter patitur
et lingwa unde nec timentes
possunt bene loqui De materia
secundi metri scilicet quo ad voluptatem
requiritur supra in [illegible] [illegible] [illegible]
metri precepto [illegible] ut [illegible]
locus [illegible] De materia cum voluptatibus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in
[illegible] precepto [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] medium

Laudat quemque palam [illegible]
quemque [illegible] [illegible]
ne rursus laudes tunc
dapnes [illegible] [illegible]
quarte partis preceptum Laudato quemque
[illegible] [illegible] quod [illegible] [illegible]
ad laudem sanctum est in omnibus
dictis et factis constanciam et similem

tenue quia qui constans est semper
sanus est. Hec autem Bernardus super cantica
docet modum servare ne mutabiliter
seu leviter et pertinaciter quorum
utrumque reprehensibile est ut dicit
Apostolus ii ad Cor. i d. Numquid levitate
usus sum etc. Ubi dicit Glosa quod
valde est reprehensibile in omnibus verba
sic variare, quia hoc est mentis
instabilitatem arguere videtur. Sic
multi faciunt qui quod primo approba-
verunt postea aliquod accidens reprobant
et quod primo reprobaverunt propter aliquod
emolumentum quod inde consecuti vel
consequi sperant nunc approbant. Atten-
dis ergo auctor quod in tali vitio sis
inconstans quis et pluribus diffa-
matur. Volens huic vitio caveri
adhibe hoc signum propter cavendum
aliud scilicet ab omnibus observare
quod dicit Ylandarius etc. qui dicit
expositione velut primum. Cum tu aliquem
vel aliquam coram aliquibus
laudaveris noli postea eum ipsum vel
ipsam reprehendere dehonestando quia
tunc possessus de levitate et inconstantie
vitio reprehendi. Et hoc est quod in-
tendit cum dicit Neutrum laudamus
palam coram aliquibus quantum ad verba
probamus vel quo ad facta vide i. per-
vide et cave ne rursus i. iterum
depravetis i. reprehendas quod prius lau-
dasti quia tunc ut est dictum de levitate
et inconstantie cum merito culparis.
Bilinguis propter intelligentiam et ab-
sentiam est sciendum quod vitium
inconstantie triplicem parit infamiam.
Primo namque parit infamiam bilin-
guitatis et versutie, cum quod Scriptura
Proverbiorum viii dicitur: Arrogantiam superbiam
viam pravam et os bilingue detestor.
Secundo parit infamiam fatuitatis et in-
scientie cum quod Seneca dicit: Nichil
tibi dubium vel subitum sit sed totum

ante prospectum. Nam qui prudens est
non dicit non putavi hoc fieri, quia
non dubitat sed expectat. Tertio parit
infamiam duplicitatis et nequitie. Unde
Iacobi i: Vir duplex animo inconstans
est in omnibus viis suis. Et propterea
contra vitium levitatis et rancoris nobi-
litatem bonam doctrinam prebet Apostolus
ad Hebreos xiii dicens: Optimum est gra-
tia stabilire cor. Ad huius sensum optime
facit quod in quadam legitur hystoria
in qua quidam dicitur quod quatuor philosophi
tractantes de nobilitate rerum sic disputant
primus dixit quod nobilior res que sit
est fama. Secundus dixit quod virtus.
Tertius dixit quod lux. Quartus quod cor.
Quartum et huius opinio fuit approbata.
Bernardus ad G. est huius opinionis qui
dicit quod nichil instabilius est cor-
de humano: totiens a nobis recedit quotiens
superfluas cogitationes defluit per
attestante qui ait: Cor meum dereliquit
me. Et ideo gratulandum est cum Apostolo
quod optimum est gratia stabilire cor quia
sic de levitatis depravari minime
quis poterit vel valebit. Quarto
aliquis possent ponamus quod quis
bonos mores in pravos mutaret
vel econverso esset ne levitatis vitium
sit mutatio in vitium non est levitas
si est incorrigibilis cum vituperare
Si vero talis mutatur de vitio ad vir-
tutem non erit levitatis ipsum lau-
dare. Imo ait Bernardus Toletanus hec
cum suis approbat Bernardus Gregorius in canone
ferenda li. di. Ubi dicit quod nemo
reprehendendus est in eo quod fuit quando
incipit esse quod non fuit. De hoc
dicit Deo laus dicens inferus in plus
propter depravatis magister etc. Anima
ergo in peccatis fit mecum de laude
et vituperio. Ideo puto utile de huius
duobus est communem ea dicente videlicet
vere dictus sit peccatum indicet peccato

adulacionis vel p(e)cc(at)o detraccionis Et p(ro)
videt(ur) q(uod) sit peius p(e)cc(atu)m contumelie p(e)cc(at)o
adulacionis, quia adulacio attendit(ur)
in bonis, contumelia v(er)o in mal(is), peius
aut(em) est imponere malum bono q(uam)
bonum malo, (er)go peyor est contumelia
adulacione, quia maius d(icitu)r bonum
vel mi(nus) bonum q(uam) maius sit quod
videt(ur) declinare ad bonum caritatis
s(ed) b(ene) dicere de alio, dicere aut(em) malum
bono videt(ur) declinare ad malum inimi-
citatis, (er)go videt(ur) deterior contumelia adu-
lacione, Similiter videt(ur) deterior esse de-
traccione Detraccio enim est occulte d(icere)
malum de bono Contumelia v(er)o manifeste
grauius aut(em) est dicere manifeste malum
quia mag(is) videt(ur) illud despicere, (er)go
contumelia est grauius p(e)cc(atu)m q(uam) detraccio
et ita maius Con(tra) dicit Cass(iodorus) desides
sup(er)e fauores in iusticia magis honorati
patiunt(ur) quam passis, et ip(s)e s(upe)r vigila
ueniu(n)t eo sunt phy(sic)e vel ignara
cui deo laudat tenorem nostrum q(ui)
tollunt et meliorem optant ad h(oc) (er)go
p(e)cc(atu)m adulacionis est deterius p(e)cc(at)o
contumelie Item p(e)cc(at)o enim adulacionis def(e)n-
ditur in iuste honorant(ur) Item p(e)cc(at)o vero
contumelie boni iniuste culpant(ur) Ite(m) ecc(lesiastic)i
x. scribit(ur) Sicut serpens mordet i(n) silencio
nil minus qui occulte detrahit
Cu(m) (er)go grauius sit infirmare venenum q(uam)
in p(ri)uiso q(uam) in manifesto, grauius erit
p(e)cc(atu)m detraccionis p(e)cc(at)o contumelie Solu-
cio d(icendu)m q(uod) contumelia quantum ad aliquid
grauior est adulacione, quantum ad aliud
mi(nus) grauius quo ad hoc quod bonum
dicit malum grauior est, quo ad aliud
q(uod) magis ordinat cognicionem in bonum
vel a malo detrahendo mi(nus) malum est
adulacio Adulacio enim claudit oculos
intelligencie ne videat(ur) malum Contumelia
v(er)o occulta aperit ut videat(ur) et
caueat(ur) ad illud v(er)o q(uod) obicit(ur) de com-
paracione contumelie ad detraccionem d(icendu)m est

q(uod) quo ad aliquid est grauior contumelia
q(uam) detraccio quo ad aliquid mi(nus)
grauis, quo ad hoc enim grauior est
q(uod) pluribus publicat(ur) malum Quo
ad hoc aut(em) mi(nus) grauior malum quia
plus potest caueri malum q(uo)d accidit
ex contumelia, statim enim cognoscat(ur) ab
eo cui infert(ur) contumelia et a quo infert(ur)
cognoscat(ur) n(on) sic est in detraccione 28

Tranquillus rebus que sunt
aduersa caueto Rursus in
aduersis melius sperare memento

Decessum octauum capitulum partis p(ri)me
Tranquill(is) rebus etc. xxviii(u)m q(uo)d indu-
cere habet ad bonitatem sanitatem est
prouidencia futurorum in omnibus temporibus
hoc est tam inmutabilitatem fortune
p(re)uisionem semper habere Et ad hoc
p(ro)pter quod inducat auctor dicens
quod Tranquill(is) rebus etc. id est debet
tempore oportune prime Caueto aduersa
i(d est) fortune contraria iuxta illud Ecc(lesiastic)i
xi In die bonorum ne sis in memor
malorum et econuerso In tranquillis
rebus i(d est) prosperis hoc est dicere ob in
prosperitate Rursus i(d est) similiter memento
sperare melius quia spes est de fu-
turis in aduersis rebus i(d est) contrariis ad
u(er)sitatibus, quia grata superueniet
que non sperabit(ur) hora Horacius
p(ro)pter intelligenciam et obseruanciam
est dicendum secundum q(uod) ad hoc ut
istud p(ro)pter fortius imprimatur
nobis replicat(ur) confirmat(ur) Primo namque
in aduersorum tollerancia ut de sorte
et marcio et multis aliis breuiter
Secundo in testimonio doctorum sanctorum sicut
ut gregorii augustini et multis aliis de
hiis et multis aliis require latius
supra in fine parte metri p(ro)pter sperare
de rebus in aduersis Tercio confirmat(ur) in hoc
testimonio et aliorum philosophorum experiencia
ut tulli Senece et aliorum p(ro)p(ter) missionem
confirmacionem optime facit fabula

quam singuli parte de Cyrce que
filia Solis dicebatur et quam mundi pro-
speritas designat. Asserunt enim quod cum
quadam nobis Ulixes nomine per mare
navigaret vidit a longe ipsius Circes
pallacium, que ut fertur tantum artibus
pollebat, ut homines in quascumque for-
mas vellet immutabat. Et cum pridie
Ulixes aliquos de sociis ut victualia
acciperet ad domum ipsius Circes misis-
set, quos ut Circes vidit eos cum
gaudio recipere visa est et eos ad mensam
sedere fecit et cum illis diversis ferculis
et cibis corpora inhonestis [illegible]
et formam porcorum induit ita quod in por-
cos illos sunt transformati. ita enim quod cum
aliis porcis in stabulo recludi fecit
Ulixes vero videns socios non redire
ad tantam Circes applicuit statim quod
[illegible] sociis regine domum intrat
Cui cum potum eadem offerret bibere
noluit et sic mutacionis periculum eva-
sit Cum ergo sapiens esset et astutus
et eloquio facundus tandem ut saepe
dicta regina fecit, quod ipsius [illegible]
[illegible] in suum virum acciperet et socios
suos in humana forma reduxit
et tandem cum per annum ibidem remansisset
cum sociis suis ad patriam revertitur
ipsum quod regina [illegible] pelago
non reliquit qui tandem ipsum patrem
suum ignoranter occidit. Ista in proposito
moraliter loquendo Circes ista mundi pro-
speritatem designat que filia solis dicitur
quia omnis prosperitas a sole id est a deo
dispensante nascitur in mari regnare
dicitur quia ista vero in mari huius mundi
solet typus locum habere. Igitur ista est
que facit homines figuras et condiciones
mutat ipsorum de hominibus in porcos
id est de racionalibus in voluptuosos transf-
ormat. Unde vero saepe factum est quod ma-
ior pars hominum cum ad domum Circes

id est ad mundi prosperitatem pervenit et de
potu delectacionis biberunt in porcos id est
in voluptuosos transformati sunt et figuram
humanam id est usum humane racionis per vicia
perdunt. Verum tamen Ulixes id est vir iustus
et prudens cum a potu delectacionis [illegible]
malum nimie delectacionis precavet,
hunc prosperitati stare contingit potest
quia nullam mutacionem timet ymmo vel
[illegible] plus est mutatos in porcos ad
humanam formam revocat et reducit
quando ipsos verbis [illegible] et exemplis
ad usum racionis transformat et sic [illegible]
Circes id est mundi prosperitatem celestem
patriam non perdit, hoc est quod non
obstantibus prosperis ad paradisi patriam
pervenit quod [illegible] mali qui abutuntur
in prosperitate in bestias commutantur iuxta
illud ps. homo cum in honore esset
non intellexit comparatus est iumentis
insipientibus et similis factus est illis
Boni vero et prudentes, qui prudenter
et moderate utuntur, nullis viciis
corrumpuntur. qualis erat apostolus qui
dicebat ad philippenses iiij. Scio habundare
et penuriam pati [illegible]
[illegible] dicit quod ille novit
habundare et penuriam pati quem in pro-
speritate superbia non elevat, nec in
necessitate cupiditas non inflammat.
Et hoc est [illegible] dicit Augustinus [illegible]
plurium qualis sit usus vel [illegible]
que dicunt adesse, nec bonus nec
in talibus bonis extollit, ut mali
frangitur malis, aut in mundi felicitate
premitur, quia felicitate corrumpitur.
et hoc est sine dubio [illegible]
autor enim dicit [illegible] versus
[illegible] sapiencia [illegible]
[illegible] longo [illegible] temporis
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

lingam habere. Et ad hoc prius pre-
primum monet nos autor cum dicat
disce ne cesses etc. Qui vellet sine
quod licet diu habeas ingenium simul
studio scientiam acquirere debet, quia per
assiduum et continuum studium magna po-
tentis scientiam invenitur iuxta illud
ingenium facit tuetis tullianum laboris
continuum studium parat dyadema doctrinale
Et hoc est quod expresse intendit
autor cum dicat Ne cesses discere
salutem bonas et utiles artes quia
sapientia crescit etc. i. studio et continuo
fama i. parum vel modicum datur
prudentia i. scientia sine longo usu temporis
alia est in textu prius et tunc littera est
plana hoc est dicere quod per doctrina non
discitur in parvo temporis spacio, quia ubi
perseverantes in studio non in parvo
vel modicum tempore quod tamen post fecerit
quod in paucis et vanis invenitur quod dicat
et modicum perdidit bene magne in-
quis incepto bono opere perseveret atte-
stante beato Bernardo qui ait, cum perse-
veranter usque in fine hic salvus erit
etc. primum de pe. di. ij. non veritatem
perseverantia quod est donum dei et etc.
de optimis donis. Ex hoc volunt
aliqui concludere quod sit virtus quod tullius
dicat quod perseverantia est fortitudinis
pars. ergo est pars virtutis et etc. pars al-
terius de modo circa addiscendi et solli-
citudine laconis unde supra pars etc. et in
ij. v. precepto disce sed a doctis et de
materia etc. unde supra in primo etc. pars
precepto disce litteras propinquam mentem in
tellectus et obfirmata est virtute sacre
et sapiens scientiam recipiens desiderare
omni fugato torpore debet illam cum
dictate acquirere quod fiat per tripli-
primo per vigilias orationem unde etiam
dixit Vigilia honestans calefaciat
carnis i. carnales motus et ad hoc
inducebat [illegible] rusticum monachum
sicut quod supra ut legitur in Canone

nunquam detrusse dicitur ut beati dicat sine
intermissione vigilet sensus ut vagis
cogitationibus sit paratus corpus pectus
animum tendat ad deum. Quod principis
studii continuationem et meditacionem
unde etiam Bernardus sapiens meditacio
carnis est aspicio. Et hoc est quod in
pallidis canone nunquam tedium dixit
ad prefatum rusticum monachum scilicet
dicens numquam de manu tua aut
oculis tuis liber discedat. Denique
anima scientia septuaria et carnis di-
cta non amabis, non docet minus tua
vanis cogitationibus, cum si tuo pectore
insiderit diabolus tui et te deducet
ad delictum maximum. Facito semper
aliquid boni operis ne te dyabolus
inveniat ociosum. Sic et fecerunt
antiqui philosophi ut scribit Hugo dydascolicon
libro 3 sic magnos quidam
antiqui philosophi amore scientie capescende
alii calcabant honores, alii abiciunt
divicias alii recepti in iniuriis gaude-
bant, alii consortia hominum deserentes
cladius recessus et secreta locum pe-
netrantes soli se philosophie dedicabant
ut ad contemplacionem vacarent liberius
quo nullis cupiditatibus que virtutis
iter impedire solent animum subiugassent
unde de Salone philosopho narrat Valerius
li. viij. quod ipse a deo toto tempore vite
sue studiosus extitit ut cum ad se-
nium perductus esset sicut cotidie
senescebat sic cotidie aliquid addisce-
bat. Cumque extrogenarius iacens in lecto
docebat moreretur et assistentibus
amicis cum illud et de quadam re inter
ut se tractantibus satis iam se posse
erexit interrogatusque quare illud
fecisset respondit hoc istud quod
est disputatum propterea letus moriar
ad hoc etc. facimus inducit lex unde
unde [illegible] in l. apud iul. ff. de fidei
lib. dicebat Si [illegible] pedem in sepulcro
tenerem adhuc addiscere vellem et not.

Vigilie probacio

et notatur in decimo ii ad principium iii et de
fructibus sciencie dicitur et venit est. Et Cassi-
odorus libro in epistolarum ait. sic doctor-
rum non habet. sic honesta probatur
ambicio cuius tota nimietas placet
omne quidem scientificum quanto profundius
queritur tanto gloriosius invenitur. Qui
sapientie fructum cupidus degustare omni
fugato torpore debet illam aviditate
perquirere. quod autem fit per aliorum subtraccionem
iuxta illud sapientis dictum Ecclesiastes: Co-
gitavi in corde meo abstrahere a vino et
vino carnem meam ut animum meum transferrem
ad sapientiam. Dubio secundo autem inter intelli-
gencia magis in speciali est virtus de
tali quod querendum vel investigandum
utrum virtus prudencia sit in servis et sub-
ditis vel solum in principibus. Sicut quam
movet virtus tho[mas] ... quam
eciam tangit prout infra sequitur. Et primo
videtur quod non sit in servis et subditis sed primo
in principibus dicit enim philosophus in iii politicorum
quod prudencia sola est propria virtus principum.
Alie autem virtutes sunt communes subditorum
et principum. subditi autem non est virtus
prudencia sed opinio vera. dicit iii politicorum
Item servus non habet omnino quod con-
siliativum, sed prudencia facit bene consiliativos
ut dicitur in vi° ethicorum. ergo prudencia non
competit servis sive subditis. Item
prudencia est preceptiva ut in vi ethicorum sed
nec ad servos nec ad subditos pertinet
precipere sed ad principem ergo etc. In contrarium
est quod dicitur in vi ethicorum quod prudencie politice
due sunt species una que est le-
gispositiva que pertinet ad principes
alia que retinet sibi nomen commune politica
que est circa singularia, sed agere circa sin-
gularia pertinet eciam ad subditos et ergo
prudencia non est solum principum sed subditorum.
Ex hiis opinionibus videtur quod prudencia principaliter
et directe pertinet ad principes licet eciam
ad servos et subditos aliqualiter se ex-
tendat. Ad cuius intelligenciam est sciendum
quod prudencia est in racione et sit virtus

intellectualis ad racionem autem pertinet
agere regere et gubernare. Et ideo universaliter
inquantum participat in regere et gubernare
intantum convenit sibi secundum racionem et prudenciam
verum autem sic est quod subditi inquantum est
subditus, ut servi inquantum est servus non
est regere nec gubernare sed magis regi et
gubernari. Et ideo prudencia non est virtus
subditi inquantum est subditus ut servi inquantum
est servus. Verum quia quilibet homo inquantum
est racionalis participat aliquid de regere
secundum arbitrium racionis eo modo convenit aliqualiter
prudencia eciam servis sed diversimode quam principibus
quia in principibus est admodum artis directive
et regulative, in subditis autem est ad
modum artis manu operantis. Ad primum
ergo dicendum quod verbum philosophi intelligendum est per se
loquendo sed prudencia non est subditi in
quantum subditus est. Ad secundum dicendum est quod
servus non habet consilium inquantum
servus est quia non est instructus dum
est in consiliatus inquantum est alterius vole[ntas]
Ad tercium dicendum est quod prudencia non tantum
homo precipit aliis sed eciam sibi ipsi pertinet
scilicet racio dictat precipere inferioribus
viribus et patet veritas huius questionis

Parce laudato nam quem tu
sepe probaris una dies qualis
fuit monstrabit amicus

Tercium est de prudencia preceptum

Parce laudato vel tercium quod
inducere habet ad virtutem securitatem est
veritatem in omnibus dictis et factis tenere
atque servare. Ad hanc cum virtutem
primus preceptum inducat nos auctor
dum dicit parce laudato etc. quod vult
innuere, non aliquem collaudare nisi
multa cum plures experiencia, quia
in minimo articulo videtur potius utrum
sit tibi fidelis amicus. et hoc est quod
consequenter intendit hic auctor dicens
laudato aliquem prius licet est contra
hoc autem est contra multos qui per vili-
minime laudant hominem ultra modum
et consequenter per aliqua verba indisciplinato

Vera amicicia per 4or ostenditur: per verba, ministeria, per beneficia, obsequia, per adversa

uel actu uel ulterius modo vituperat quod
est contra amicicie preceptum facere. Dicta
huius autem bonam doctrinam perficit au-
tor Seneca in libro de formula vite
dicens: laudare parce, vituperare parcius.
Similiter reprehensibilis est nimia laudacio
ac etiam immoderata vituperacio. Illa quidem
adulacione, illa autem malignitate suspe-
cta. Proverbium huius metri intelligere ceterum
simulacio est bonum sciendum [illegible] quod pro parte et
parte dicitur quis laudare. Quod in ipsa
laude concurrunt tria. Primo quod ille qui
laudat dignus est laudare. Unde dicitur
Ecclesiastici xv: Non est speciosa laus in ore
peccatoris. Secundo ex parte laudati dicitur laus
digna quod dignus est et multi laudare
commisso de indignis laude dicitur dampnabilis:
laudatur peccator in desideriis anime sue. Tercio
ex parte rei laudate. Laus dicitur digna
quod eius laudatur de re laude sic digna
laude de hiis qui de malo laudabant. Contra
illud Ysaie iii: Popule meus, qui te
beatum dicunt, ipsi te decipiunt. Si hec tria
in laude non concurrunt non est laus condigna
digna. Nec per quas virtuosa assonanda ita
dicam in proposito. Noli autem repente
aliquid laudare, nam quem tu sepe probares
bonum, id est laudaveris, mirabitur, id est ostendet
una dies, id est uno momento, qualis
fuit amicus quem tu laudasti. Proverbium
huius vel sentencie metri intelligere: et ab
simulacio est bonitas amotanda. Quia vera
amicicia per quatuor signa manifestatur
et ostenditur. Et primo per verba, quod cor
hominis plenum est cordiali amore
tunc ob hoc dat in sermone. Matthei xii:
Lingua ex habundancia cordis os loquitur.
Secundo propter collata beneficia, et istud est
maius quam primum, multi enim serviunt
de verbis suis qui non serviunt de rebus
suis. Unde Gregorius: Probacio dileccionis
exhibicio est operis. Tercio per obsequia
venerabilia personalia, et istud est maius,
multi enim serviunt de rebus sua qui non
serviunt de persona sua. Genesis xxix:
Servivit Iacob pro Rachel vii annis.

Quarto per adversa, et istud ultimum est
ultra quod aliud non reperitur maius.
Multi enim darent personam suam ad h[illegible]
mendicum qui non darent ad admonicionem.
De isto signo loquitur Apostolus ii ad
Cor. xii: libentissime impendam et
super impendar pro animabus vestris. Et
Iohannis xv: Maiorem caritatem nemo habet
quam ut animam suam ponat quis pro
amicis suis. Seu omnibus et maius
signum amoris ostendi non potest quam
corpus suum exponere morti pro amico,
sicut fecit ille Papinianus de quo
narrat Valerius li. vi c. viii. Cum non
essent aliqui immissi ut dominum suum
occiderent, commutata veste cum eo et
permutato anulo, illud clam emisit,
se autem in cubiculo et lecto recepit
et se ut Papinianum occidi permisit.
Item narrat Seneca in [libro] de beneficiis
c. xxiii. Unica non est, dicit hic
autor quia una dies qualis fuerit
ostendet amicus. Et pro tanto de facili
philosophus loquitur in libro de moribus in vita
philosophorum talem discipulis suis tra-
didisse doctrinam: Leviter fias amicus,
firmus autem perseverare utrobique.
Cum malum est nullum habere amicum
et multos alienare amicos vel
tibi amicos facere de hiis aliquid boni.
Propter [illegible] sicut aurum igne probatur,
amicos autem in adversitate. Ecclesiastici vi:
Est enim amicus secundum tempus, et non permanebit
amicus in tempore tribulacionis,
et est amicus socius mense, et non
permanet in die necessitatis. Amicus si per-
manserit fixus, erit tibi quasi coequalis
et in domesticis tuis fiducialiter aget. Omni
enim tempore diligit qui amicus est, et frater
in angustiis comprobatur. Proverbiorum xvii.
De materia primi metri require supra in
libro parte precepto [illegible] laudans
quemcumque. [illegible] vel Sed nota super ca-
nones et iura tam civilia quam ca-
nonica quod dictis interpretari dicitur primo
dicitur personalis sed personaliter [illegible]

laudantis

laudati

rei laudate

1 verba

2 beneficia

3 obsequia

adversa

Unde licet incipiat, scilicet qualibet
hora incipere et qualibet desinere ꝑt
2 Secundo dicitur vulgaris spacium scilicet con-
clusum inter ortum solis et eius occa-
sum, qui incipit ab ortu solis
3 Tercio dicitur egipciacus spacium videlicet
xxiiij horarum incipiens a solis occasu et
desinens in alio solis ortu. Quarto
4 dicitur romanus solis spacium xxiiij hor-
arum incipiens a nocte media et
sequenti hora desinens ff. de fer. l. more
5 Item dies dicitur homo illuminatus unde
dicitur in evangelio Johannis xi c. Nonne xij
operari donec dies est. Item dies dicitur
6 delectacio peccati unde Job iij. Pereat illa
dies in qua natus sum in delicto
illa que horam recepit in culpa
7 Item dies dicitur homo spiritualis unde
in ps. xviij. Dies diei eructat
8 verbum. Item dies dicitur humanum iudicium
unde apostolus Michi autem pro minimo
est ut a vobis iudicer aut ab humano
die, i. ab humana intelligencia. Item
9 dies dicitur prosperitatis cui contraria est
adversitas unde in ps. l. Os meum
annunciabit laudem tuam tota die. Dies est
10 Item dicitur dies gracie apostolus ij ad
Cor. vi. Ecce nunc tempus acceptabile ecce
11 nunc dies salutis. Item dies dicitur
vite nostre unde Job Dies mei
sicut umbra declinaverunt. Item dicitur
12 dies iudicii ut apostolus Dies domini sicut
fur in nocte veniet. Item dicitur
13 dies manifestacionis unde in ps. ante
diem ... ros ... manu ...
14 Item novum testamentum dicitur dies unde
in illa die stillabunt montes dulcedinem
cui contraria est nox veteris testamenti
unde apostolus ad Ro. xiij Nox pre-
cessit dies autem appropinquabit. Item
15 dicitur dies glorie unde in evangelio In
illa die non interrogabitis quicquam

Ne pudeat que nescis te velle
doceri. Sed aliquid laus est
culpa vel discere velle. Tercium
primum ... propter ne pu-

deat. Tercium primum quod indiget habet ad
vite servitute est scientie acquisicio quia
per scienciam anima perficitur sicut per lumen et per gratiam
per carnem vivificatur, et anima vivificata non
pudeat doceri quod nescit. Ad hoc autem
... docet propter auctor ... unumquemque
ignorancie facere dum dicit Ne pudeat
quod nescieris te ... velle dicit Seneca. Ne vere-
cunderis a quocumque discere que nescis
quia sicut dicit Oracius Malo cum aliis
prudentibus quam mea iniprudenter ignorare
Item Hugo dicit est ... assidua quod sat
ingenium si propter memorie commendum
et est tercia clavis sapiencie sed sequens
interrogacio unde Hugo in didascalicon li. iij
Ab omnibus libenter disce quod tu nescis
tibi omne facere potest quod natura omnibus
communiter fecit. Sapiencior omnibus eris si ab
omnibus addiscere volueris, qui cum ab omnibus
accipiunt omnibus diciores sunt. Audi
... in ... et tu non nosti
fortassis novit asellus. Ne pudeat ergo
que nescis te velle doceri exemplo
pauli qui cum ... sapiencia legis ... doctus
utpote a gamaliele doctus, missus
est ad ananiam virum simplicem ab eo
instruendus unde dictum est ei illud actuum
ix c. Surge et ingredere civitatem et
dicetur tibi quid te oportet facere. Ubi
dicit glossa Exemplum discendi datur
et superbia incipiatur, et nullus aliud
confitetur a quo docetur quod ignorat
Sed ergo aliquid laus est culpa est
vel discere velle, quod videlicet dicit Sed
cum quilibet factus est laudandus. Ita
ignorancia affectiva est et multo vi-
tuperandus. Unde Leo Constantinopolitanus
episcopus ait Cum inscientia sacerdotum vix
excusacione digna est vix venia
Et si in laicis esse videtur intollerabilis
scientia intelligere parce de laycis qui
sunt in dignitate constituti sicut reges
et principes. Quod optime facit Canon
si officia lxx di. capitulo magistri de ...
clerici que ... ita in Canone ...

si in lanis xxxviij di. Ex hoc nota
tale argumentum quod qui non habet competentem
sciam potest accipiendo dignitatem Ad
hoc facit canon Si quis abbas primum
q. q. et de eta et qua e. si. z. i. q. i Non
est putanda cum talibus tam dispensat
propter sufficientem caritatem et scientia quod
in hoc casu imperfectio scientie supplet per-
fectio caritatis de venia nisi cum peccatum sit
praedefectus quod fac sim primo. qui hoc
notat de electione cum in cunctis Propinquitas
intelligentia magis in speciali quia auctor
dicit quod culpa est nil discere velle Item
huius rei gratia insurgere potest infrascripta
quod de pueris videlicet qui ab infantia in
carcere saracenorum includuntur utrum ignorando
ea que sunt fidei christiane peccat
mortaliter quia non habent a quo discant
hinc quomodo per obiectionem videtur Et
primo videtur quod non peccat, Non enim habere
potuit qui instruat eum in fide catholica
nec posse ut habere cognitionem, ergo non
potest non ignorare ergo non peccat, ultra
cum peccat in eo quod vitare non potest
Contra ad hebreos xj dicit apostolus
Sine fide impossibile est placere deo et
est contra doctrinam autoris dicentis quod
culpa est nil discere velle Solutio dicendum
est quod talis dum ad perfectam et adul-
tam devenit etatem non habet impo-
tentiam credendi omnino quia si facit quod
in se est deus illuminabit eum per occul-
tam inspirationem, aut per angelum
aut per homines Videtur tamen hoc contra dicit
Augustinus in questionibus novi testamenti
quod si non fuit a quo discat, ut ad
eum aliquid rumor pervenit doctrine
quod tunc non suo vitio ignorat et im-
munis est a condempnatione sed intelligendum
est tunc de discretione sive quod fit per doctrinam
exteriorem vel per doctrinam interiorem
dicit autem quod faciat quod in se est
facere aut quod in se est, est enim ratio
per quam potest comprehendere deum esse et
indicium sive deum esse, et deinde
interiorem implorare, dicat enim bona
quam intelligere potest unusquisque deum

esse et inditium sive esse deum de
incarnatione aut et redemptione
si apperit intellectum sive quantum in se
est vobis vocatione interiori et si
non exteriori Ad illud quod dicit autor
videtur quod intelligendum est de illo qui affectat
pravus negligere quod sciret, sed talis
non est in culpa prout superius declaratum
est.

Cum venere et baccho lis
est et iuncta voluptas quod
lautum est animo complectere
sed fuge lites. Tercium scilicet
quarte partis preceptum Cum venere et baccho
Tercium scilicet quod inducit habet ad
vite sanitatem est sobrietatem servare
et ebrietatem fugare, quia per sobrietatem
cordis tranquillitas ac corporis sanitas
possidetur quas tollit ebrietas de hoc
autem faciendo presens preceptum autor in-
ducit unumquemque dicens Cum venere
et baccho lis est quod velit primo
quod homo vino potatus et ebrius magis
appetit luxuriam quam sobrius ac etiam
magis promptus est ad lites. Contra
dicit lis est sed iuncta voluptas quod
velit dicere quod per usum veneris et bacchi
i. vini moderate sumpti sequitur lis
Unde eccli xxxi Vinum multum potatum
irritationem et ruinas multas facit
et iram et lite congregat. Ista duo
vitia quia unum defunt aliud unum
Ieronimus Venter mero estuans facile despu-
mat in libidines ubi ebrietas ibi
libido dominatur et fuit xxxv. di.
Venter vino vidi continentem quem non
vidi abstinentem et convenit Nota
Secundo est quod voluptas dicitur esse carnis
et voluntas animi Complectere ergo i.
surgas in animo tuo id est quod est lautum
per sincopam i. temperantiam unde vir de
venere nec de baccho ultra modum sumere
debes sed fuge lites que pariunt odia
Si enim hec duo peccata immoderate sumas
lites effugere non valebis Cunta denique
mala ex voluptate proveniat attesta-
tantum plures testantur doctores

Nulla pestis capitalior quam volup
tas corporis cuius avide libidines te
mere et effrenate ad potiendum incitantur.
Hinc patrie proditiones, hinc rerum pu
blicarum eversiones, nullum denique scelus
nullum facinus est ad quod suscipiendum
libido voluptatis non impellat. Pro
priorum autem intelligencia maxime
quo ad Bacchum optime sciunt descripsisse
quod faciebat Fabius in libro de
naturis rerum et ad Fulgencius atten
dentes vini proprietates sive virtutibus
atque malicias cum sic ab virtutibus
ipsum vinum deum in natura crediderunt
quem Bacchum vocaverunt et eius etiam
ymaginem depinxerunt. Erat enim yma
go sua puer cum facie muliebri cum
pectore nudo cum capite cornuto
et vitibus ornato qui super tygrides
equitabat qui Yndicus nominabatur
a quodam monte Yndie ubi vinum
dicebatur. Ista in proposito applicando
primo ad vinum ebrietatis vel ad corporis
violentiam qui tenent talis per puer
primo non in multo invitupari et hoc
propter ignorantiam pausatam et effectum
quem ebrii nosciunt mitere. Unde in
psalmo: Turbati sunt et moti sunt sicut
ebrius et omnis sapientia eorum devora
ta est. Muliebre ad dicitur facies
incepta ardor et concupiscentia mulierum per
vinum in ebrio generatur, vel ex eo quod
deas eum effeminat, et eos efficit
muliebres. Ecclesiastici xix: Vinum et mulieres
apostatare faciunt sapientes. Iste deus
dicitur ad cornutus quia vinum cornua
elacionis et superbie generat ex eo quod
omnis ebrius facile est elatus et iste
dicitur tygrides que furibunda sunt
animalia equitare ex eo quod vinum furorem
et iracundiam inducat, et ex eo quod ebrius
facile efficitur furibundus. Et ideo Proverbiorum
xx scribitur: Luxuriosa res est vinum
et tumultuosa ebrietas. Crisostomus xxxv
distinctione. Iste ad dicitur a parte Yndus eo
quod arthana solent ebrii facile demittere

iuxta illud Proverbiorum xxxi: Nullum secretum
ubi regnat ebrietas, vel ad ex eo quod ho
mines solent se pauperare et divicias
dissipare iuxta illud Ecclesiastici xix: Ope
rarius ebriosus non locupletabitur. Iste
ad ornatus vitibus dicitur ex eo quod ebrio
sitas id est violentiam summam gloriam
attribuitur et sicut in potencia bibendi in
eo gloriantur. Ysaie v: Ve qui potentes estis
ad bibendum vinum et viri fortes qui misceretis vinum
et student calicibus epotandis. Et Ambrosius
dicit quod ebrietas est fomes et mater
omnium viciorum. Crisostomus xxxv distinctione. Utrum
autem usus vini sit licitus et utrum in
ebrietas aliud peccet mortale ad aliis
dicam contemporaneis vide supra in ... prose
propter vinum et tempera vel et quod de
materia hic deficiat latissime supplere vide.

Demissos animo tactos vitare
memento quam flumen est pla
citum forsan latet latius unda
(Creseri tamen esse plus preri)

33

Demissos animo et tacitum tamen quod
inducit habet ad vite salutem est
in omnibus simplices veritatem sinere
et ypocritarum conversacionem vitare. Ad
hoc autem comperiendum prius propterea in
docet nos autor cum dicit: Demissos
animo, vel cum vult ille innuere quod tacenti
sunt homines taciturni et nimium silentes
et animo demissos id est nimis humiles
quia tales subdoli sunt sive undique
iuxta illud: Sub dulci melle venena latent.
In talibus ad congruit illud Ecclesiastici xix:
Est qui nequiter se humiliat et interiora
eius plena sunt dolo, quia autem tales
sunt dolosi ostendit per similitudinem sub
fluminis placiti dicens quod flumen
est placitum per hoc enim intellige
fraudulenciam et maliciam quam in
corde habent absconsam quasi velit dicere:
Istud flumen quod est et apparet
placidum et tranquillum et quietum
forsan latet latius unda id est profun
ditas impetuosa, hoc similia diversis
intellige vel sub diversos casus et
primo sic constructur unda cum uti

latet latius .i. profundius, vel aliter lubri-
cus albus .i. ab unda aque cernitur
nobis credere quasi velut dicens quod nulla est
tractabilior pestis quam illi qui cum ma-
xime fallunt id agunt ut boni viri
videantur. ait Tullius. Unde super locum hunc
[illegible] dicit quod magis timendi sunt [illegible]
et astuti quam illi qui sunt aperte rei. Et
propterea talis simulacio est periculosa et valde
vitanda, et ut magis fallere possint in
domo se vestiunt ovium scilicet [illegible]
ordinibus elemosinis [illegible] cum sint
lupi rapaces, quia talia bona non bono
sed malo faciunt animo ut sic simplices
decipiant et ideo difficile cognoscuntur. Dicit
tamen Crisostomus super Matheum quod eo modo cognoscitur
ypocrita et simulator quo lupus ovina
pelle tectus cognoscitur. Dicit enim quod
triplici cognoscitur signo. Primo namque lupus
quamquam ovina pelle sit tectus dentibus
tamen mordet, ovis tamen non mordet. Sic
moraliter ypocrita per actum cognoscitur quia
nos mordet et eis detrahit, ille enim
qui mordet partem abstrahit et partem
relinquit. Sic quique detractor ut ceteris
sibi credatur in parte laudat et in parte
vituperat. Secundo lupus per vocem cognoscitur.
Unde Crisostomus: cum vocem humilitatis et
vere confessionis emittit ovis est,
cum vero contra veritatem blasphemias
ululat constat quod lupus est per [illegible]
[illegible] qui aut [illegible] in [illegible]
locuti sunt. Tercio lupus per cibum cognos-
citur, quia virtuosus velut ovis
pascitur herbis virentibus, viciosus autem
lupus pascitur voluptatibus [illegible]
et [illegible], quod ypocrite vix a virtuo-
sis bonis possunt discerni. Dicit enim sapiens
[illegible] quod ars imitatur naturam in quantum
potest. Quedam autem sunt opera artis
que ita assimilantur operibus nature quod nisi
homo esset valde sapiens ab operibus nature
discernere non valeret. Sicut vitrum quod
facit vitrea ita bene colorata quod esse
apparet velut alii lapides preciosi.

Sic eciam moraliter quidam ut ypocrite
in actionibus sic sunt compositi et pul-
cris moribus adornati ut a bonis hominibus
lapides preciosi seu virtuosi videantur
quamquam intus fragiles sunt et viles
coram deo sicut vitrum constat. Ideo a
deo cum [illegible] est occultum [illegible] [illegible]
et illi qui sunt vere virtuosi applaudunt.
Et hoc est quod ipsa veritas sic eos
de talibus dicebat in evangelio Mathei xi
[illegible] vij [illegible] attendite
a falsis prophetis qui ad vos veniunt
in vestimentis ovium intrinsecus autem
sunt lupi rapaces. Propter premissorum
intelligenciam magis in speciali est sciendum
quibus dubitabilibus per quem ordinem. Et primo
queritur quare deus tantum detestatur peccatum
ypocrisis magis quam aliud in evangelio.
Hic queritur, dicitur quod triplex racio
ad hoc assignari potest. Prima namque
racio potest esse ut per hoc denotetur
quanta fuit vel futura est [illegible]
detestacio. Qui maxime per ypocrisim
decipiunt magnam mundi partem. Unde
Job xxxiiij° scribitur: Qui facit ypo-
critam regnare propter peccata populi.
Secunda racio est quia illi scribe et pharisei
quibus deus loquebatur ut plurimum
erant ypocrite. Tercia racio est quia
ypocrita contrarius est Christo. Deus
sicut enim dicit in evangelio, deus
malum ordinat in bonum, ypocrita
autem bonum opus deformat per
malam intencionem et contra quam gustat bene
[illegible] deum [illegible] [illegible]
[illegible] non sunt fructus [illegible]
reputantur. Quarta racio est quia
ypocrita gravius est toti trinitati. Primo est
contrarius patri usurpans gloriam que
ei debetur. Ysa. xlii. Gloriam meam alteri
non dabo, per appropriacionem enim attri-
buitur gloria patri. Secundo contrariatur filio
qui est veritas et vita, quid enim
aliud est ypocrisis nisi ficta vita
apparens bona et cuius mala. Tercio

contrarius est pro mysterio. tum attribuitur
bonitas. et ypocrita abutitur bonitate
et bono opere. Secundo queritur cui virtuti
ypocrisis opponatur. Dicitur quod per
oppositionem brevem videtur et omne
videtur opponi omnibus virtutibus. ypocrita
cum vult videri castus cum non sit et
ita opponitur castitati. similiter vult
videri sobrius cum non sit, et ita opponitur
sobrietati et de aliis virtutibus. Contra
ypocrisis est speciale peccatum, et speciale
peccatum habet specialem virtutem oppositam
ergo opponitur alicui virtuti specialiter.
Item capitale vicium quod est inanis
gloria et filia alia capitalia vicia ha
bent virtutes sibi oppositas, ergo et ipsa
ypocrisis que nascitur ex inani gloria
habebit virtutem sibi specialiter oppositam.
Item alia nascuntur ex inani gloria sicut
inobediencia iactancia, habent virtutes
sibi oppositas ergo et ypocrisis pari
ratione. Solucio dicendum est quod ypocrisis
[illegible] habet duplicitatem [illegible] sibi
sit id est de duplici corde opponitur
simplicitati veritatis. Et quidam dicunt
[illegible] opponitur omni virtuti
quod cum opponitur bonitati [illegible] oppositionem
quandam habet ad speciales virtutes.
Tercio videndum est de gravitate huius
peccati et comparatione. Ad evidenciam
autem huius peccati formabitur questio talis
videlicet in comparatione duorum ma
lorum quid est levius. Sitne aperte pec
care an sanctitatem simulare. Et videtur
quod sit maius peccatum sanctitatem simulare
quia simulatio sanctitatis est ypocrisis
ergo maius peccatum est ypocritam esse quam
aperte peccare. Contra qui aperte peccat
non tantum quo ad se peccat, sed etiam aliis
occasionem peccandi dat, ergo plus peccat
quam ypocrita. Solucio dicendum est quod ypo
crita sumi potest quatuor modis. Primo
cum dicitur ypocrita qui vult videri bonus
et in hoc gloriari tamen subdole et pre

esse veniale peccatum. Secundo dicitur ypocrita
ille qui apparentiam sanctitatis preponit deo
et hoc non est mortale. Tercio modo dicitur
ypocrita qui intendit facere aliqua que ex
cedi potest homines non tamen illam apparentiam
intendit sicut dicit [illegible], ypocrita est
omnis doctor qui non prius corrigit se
quam alios. Quarto dicitur ypocrita ille
qui cum malus sit vult videri bonus
ad palliandum maliciam suam et talis modus
est pessimus. i. plurium deceptionis et quo
ad hoc simulatio peior [illegible] est quam
aperte. Sed quo ad aliud est minus malum
eo quod ita provocat alios ad maliciam.
Et cetera. De materia ypocritarum et ypocrisi
vide supra in [illegible] proximo
esto post medium.

Cum tibi displiceat rerum for
tuna tuarum alterius specta
quo sis discrimine peior
[illegible] [illegible] [illegible] propter

Cum tibi displiceat etc. [illegible] quod
[illegible] habet ad [illegible] sanitatem est
cum adversa fortune contra [illegible]
resistere ac [illegible] fortunatorum [illegible] aliorum
[illegible] [illegible] tollerare. Ad [illegible]
[illegible] [illegible] propter [illegible]
nos autor dicit Cum tibi displiceat
[illegible] videlicet fortune. Sicut de paupertate
quidlibet considera, invenies multos
meliores te et nobiliores quam [illegible]
habent et mendicare coguntur. Si de
infortunio quidlibet multos peccatores
te et nobiliores invenies quod de ma
gno et sublimi statu ad magnam
devenerunt miseriam. De hiis [illegible]
possent poni que de quibus aliqua
ponuntur infra et per talem considerationem
tuum mitigabis dolorem. ut [illegible]
tue displicebunt minus. Solacium
est miseris socios habere penarum.
Et hoc quod exponitur intendit
autor cum dicit Cum fortuna tuarum
rerum displiceat tibi ipsi quod debes facere
[illegible] quod sequitur Alterius specta

quo sit discrimine peior. Hoc est diligenter
respice et videas quo dampno sis pe-
ior vel mitior vel quanto discrimine
[...] quanta dura altius sis homines tu
sis peior sive infidelior vel alius quam
ponere potes. 2do comparata sive quanta dura
fortuna alterius sit peyor quam tua
et infelicior. Hiis sic diligenter consideratis
non debent tue res sic tibi displicere
immo potius omnia infortunia paciencer
tollerare. Propositum precepti intelligencia
et observancia est breviter attendendum quod tria
sunt propter que quis debet equanimiter infortunia
et adversa paciencer tollerare. Primum est
scriptura et ad hoc plurimorum auctoritas
dicta. Secundum est motus celestium naturalis.
Tercium est virtuosorum antiquorum exempla.
De primo dicit beatus Iacobus in epistola sua
primo capitulo: Omne gaudium existimate
fratres mei cum in temptaciones varias
incideritis, scientes quod probatio fidei vestre
pacienciam operatur. Paciencia autem opus
perfectum habet ut sitis perfecti et inte-
gri in nullo deficientes. Et proverbiorum xvi:
Melior est vir paciens viro forti,
quia ille domat exteriora et expugnat,
sic vero sua interiora regit et ordinat,
ut exponit Gregorius in pastorali c. xxi.
Et in moralium dogmate traditur paciencia
virtus contumelias habens iniurias paciens
[...] et fortis seipsum felicem facit
et dolori cuiusque remedium est paciencia.
Et etiam a quibusdam dicitur paciencia plus
valere omnibus aliis virtutibus. Unde
Nulla valet tantum virtus paciencia quantum.
Et item virtus est vidua quam non
paciencia firmat. Et Socrates ait paciencia
est portus miseriarum. Hoc denique scias
quod non bene doctus est qui bene pati
non potest. Et qui paciens est multa
gubernatur prudencia, qui autem impaciens
est exaltabit stulticiam suam. Proverbiorum xiiii.
Item xv dicit vir iracundus provocat rixas,
qui vero paciens est mitigat suscita-
tas. Probat et hoc docet scriptura

quia ut dicitur que confert ad
paciencer tollerandum adversa, est memorare
virtuosorum et fortium considerate gesta vir-
tuosorum quanta salute et iusticia pressi
sunt et quam gloriose coronati, quia per hoc
efficitur homo magnanimus et fortis. Unde
Mathathias ut primo Machabeorum scribitur
ut suos filios animaret cum adversitatum
impetus proposuit eis exempla virorum
illustrium dicens: Mementote operum
patrum vestrorum que fecerunt in generacionibus suis
et accipietis magnam gloriam et nomen
eternum. Abraham nonne in temptacione
inventus est fidelis et reputatum est
ei ad iusticiam. Similiter et Ioseph in
tempore angustie sue custodivit mandatum
et factus est dominus Egypti. Attende in-
super quod pacientes opponuntur impacientibus directe
quod virtuosi generosi [...] potest adversa
sustinere. Sunt enim tales ut silices
quod statim cum percutitur ipso tactu non
frangitur, sed impacientes vitro sunt
fragiliores, quia vitrum nisi tactu
non frangitur, sed impaciens ad solum
verbum confringitur. Tercio ad secundum etc.
Celestium motus naturalis inducit quod
debet adversa paciencer tollerare quod
sicut asserunt astrologi maiores et naturales
philosophi, celi inferiora continue motibus
agitantur, empireum tamen celum a nullo
movetur nec a sua quiete perturbatur.
Sic est in viro virtuoso, quocumque motus
vices potencie agitantur, cavendum est ne
a sua tranquillitate racio conturbetur.
Item quamvis omnes planete suo naturali
motu cum celo moveantur, nec tamen motus
celi [...] hoc generatur per
modestiam redditur, ex quo datur intelligi
quod sive per sensualitatem sive aliquid
aliud abducitur, tamen illa superior pars debet
semper ut illa [...]
Corpora autem celestia corpora sunt polita
rotunda vel gemma sive plana et levia
non rugosa vel aspera, nullus sordi-
[...]

omnis corruptioni vel passioni obno-
xia sic nec vera pacientia que est
solida non est vana vel ad tempus
accepta. Item etiam considerandum quod quocumque
feruntur inferiora hec corpora et continue
patiuntur omnia, sed forti pugna semper
tamen superiora manent pacifica et quieta
nullis tamen impaciencie nubibus unquam
agitata. De quibus omnibus colligitur
ut vera pacientia ut cum sensualitatis hos-
tibus ad turbacionem pervenit eo quod continua
pugna sit, nunquam tamen perturbacionem ad
racionem pervenit. Hoc autem
aliter probari potest. Natura enim lucis
talis est, demonstratur quod si ad comparacionem
corporis alicuius ad minor declinetur
accedit continuo claritatem receptam
lux nullis motibus agitatur, sed claritatem
receptam per eam perfecte sigillatur. Ista pa-
ciencia vero paciens per omnia tangi
potest, pati potest, sed frangi non
potest. Admodum enim Salamandre
vivit in igne et per modum allecis
non formidat periculum aque et ad modum
Camaleon non timet quando fuit in aere
quia tanto semper fortior fit quanto am-
plius tribulacio invalescat. Hec Ambrosius.
Sicut aurum resplendet et mitra in
fornace resplendet clarius, sic vir
paciens gemmisa et forti tribulacione
gloriosius refulget. Et ideo in tempore
David de paciencia sepius dicebat bonus
eorum. Ergo utrorumque pacientie signis
et miraculis maiorem puto tu bo-
nus es in mecum. Augustinus. Tolle ergo
malos, qui bonos malos non tollerant
perdunt sibi. Testis est quod per intelligenciam
bonus non est qui exceptus impacientes
dum mala pati nolunt non efficiunt
ut a malis eruantur, sed ut mala graviora
paciantur. Sed non sunt nonnulli qui alios
hortantur ad pacienciam et tamen ipsi impaci-
entes existunt similes simulatoribus
qui cursum suum lingua potenter efferunt
optime agitant, sed in manum penitus nec
sunt se admovere de talibus Salvator.

Ecce docuisti plurimos et manus lassas
ordinasti, vacillantes confirmaverunt sermones
tui et genua trementia roborasti. Nunc
autem super te venit plaga et defecisti. Te-
tigit te et conturbatus es. Omnes igitur
qui pie volunt vivere in Christo persecucionem
paciuntur ait Apostolus, 2 ad Thimotheum iii, et
beatissimus in Canonica Suggestum · vii · v ·
analis ait debent se sive plan[?] ...
impacientes. Unde in 3o libro pastoralis c. x.
De tuo ... dicit qui ... virtute
ad Thobiam, ad Job, ad vii fratres macha-
beos, de Eleazaro, de quo legitur historia
machabeorum, quas omitto, et de sancta ma-
rina et de sancta Theodora et de sancto
Martino et de Eustachio ad legendas
sanctorum ubi legitur de paciencia mirabili pre-
dictorum sanctorum de quibus omnibus vide
si placet.

Quod paciens in temptacionibus
littus capere venit. Tutius
est multo quam velum tendere
in altum, conferri quinto etc.

patiens propterea quod patiens in temptacione est
conferri quintum quod medicine habet ad ...
securitatem est medium in omnibus sumat
et tenere quod docet passibilia accipere
et impassibilia vitare. Secundum enim tamen
modi ... distinguuntur quadruplex
medium, videlicet medium rei quod
considerat naturalis philosophus, medium distancie
quod considerat mathematicus, medium colle-
gacionis quod considerat logicus. Et medium
quod considerat ethicus sive moralis philosophus.
De hiis autem modis nullum sic instit-
... ut sicut ...
sed intendit quod ... propterea tenere
docet auctor. Navigantes metaphorice
dicens quod patiens in temptacionibus
velut proponit ... temptacionis
aggredi et incipere quod potest perficere
et laudabiliter consummare. Nam illud
... aggredere quod potest consummare
et potius mediocria quam magna
quia tutius est navigare iuxta littora
quam velum tendere in altum i. in alto
et profundo mari. Hoc est dicere

quod tutius est statum parvum vel quietum
tenere quam nimis sublime vel altum
ascendere gradum, quia honori periculum alligatur
omnis et pericula multa. Adhuc optime facit
quod dicit Gregorius in Canone Decreti post di
ubi sic dicit Omne quod hic eminet plus
maeroribus affligitur quam honoribus gaudet
quando cum est potestas culminis magis angustiatur
nisi quaedam tempestas mentis, omnia hujus
mundi bona hic apparere sed plenum [?]
ductatum [?]. Item hic dolorem sed timidorum
quietem et ... Omnis honor vanus
sicut spuma et fumus. Est sicut
spuma obscurat spumat et inflat, sicut
spuma conclusat [?]. Propinquissima intelligenda
magis in speciali est de infrascripta conclusione
quodammodo videlicet secundum omnis virtus
moralis consistat in medio sicut patet
probationem [?] per evidentiam. Et primo videtur
quod non quia medium aequaliter distat
ab extremis sed quaedam virtutes morales
magis appropinquant alteri extremorum ut
fortis magis assimilatur audaci quam timido
et largus plus prodigo quam avaro ergo
non omnis virtus moralis consistit in medio
Item non omnis virtus medium est duorum
vitiorum nam unum extremum castitatis
est salus [?] totaliter abstinere ab operibus
venereis, hoc non est vitium ergo non
omnis virtus moralis est in medio
Item virtus est extremum quod est ultimum de
potentia in 1º Caeli, ergo non consistit in
medio. Contra dicit philosophus Ethicorum 2º
quod virtus est habitus in medietate consistens
quo ad nos ergo etc. Solutio dicendum est
quod omnis passiones et operationes humanae
dirigi debent ad regulam rationis rectae
in omnibus ad regulationem consistit rectitudo
sive adaequatio ad regulam aequalitatis
vero medium est inter maius et
minus. Unde apparet quod omnis virtus
quae est rectitudo circa passiones
et operationes humanas sit in medio
inter illud quod superhabundat et illud
quod deficit per comparationem ad rectam
rationem. Ad illud de appropinquatione
dicitur quod medium duplicatur accipi prout

vel inter aliqua extrema sive [?] sic
aeque distans, vel inter extrema in
comparatione ad aliquam regulam et
sic virtus moralis media est inter superfluum
plus et diminutum non in se sed in
comparatione ad rationem rectam. Ad
illud vero quod dicitur quod virtus est extremum
vel quia bonum et perfectum, sed malum
medium quia negociatur circa medium
et passiones et operationes humanas. Ad
illud vero quod dicitur de duobus vitiis
dicitur quod medium dicitur participationis
extremorum sic est medium duorum vitiorum
et hoc accidit virtuti hujus quae ... Contra

Contra honorem iustum praevaricari [?] et
ostendere noli. Romanorum xiii
Dei minister est vindex in iram.
Tertium sextum libri partis preceptum
Contra honorem iustum etc. Tertium sextum
quod monere habet ad vitae saeculum [?]
est se abstinere a vexatione [?] immoderata [?]
et iniuria hominis quia deus habet
hoc valde moleste adeo quod propterea vindicat [?]
ministros eius / hoc cum auctor prius
preceptum facere docet dum dicit Contra
honorem iustum etc. Qui vult firmiter [?]
quod non debes contra innocentem aliqua
machinari mala vel ad operandum [?]
dei ... ministrum non ... offensam.
Sic nequaquam contra innocentem machinationem
ac ad ... detractor ...
tabit [?] ... illud apostoli ad Romanos
... xii ... in primo
michi vindicta et ego retribuam
et hoc est noli pervertere ostendere contra
iustum id est non gaudeas ad innocentiam
in iuste quia propterea deus ipsius ministros
vindicat iras. Ad hoc bene facit quod
scribitur Proverbiorum 4 in ... Vae contendes adversus
iustum fenestras [?] ad ipse vel mali faciat
ne eminentiis honorem iustum ut ...
vias eius quia abhominatio est deo
omnis illusor. Ecclesiastici propterea vere
intelligenda et abstinenda est hic sanctus
quod deus vindicat iras ministros plurimorum
quod pax quo ... primo quod scripturae
per multiplicationem ... quod vitium ...

Tas ex sacrorum canonum approbatione
de primo scribitur in ps. lxi. deus
ultionum dominus, deus ultionum libere egit
et Ieremie l. scribitur deus emulator
et ulciscens dominus ulciscens, et iterum
furorem ulciscens dominus in hostes suos
et ulciscens ipse inimicis suis. Cuius
confirmatur verba in canone Ieremie xxiii q.
de re di. in. De secundo vero libro Machabeorum
ix c. Et rex Antiochus elatus in
iram contra Iudeos superbe locutus est
venturum se Ierosolimam et congeriem
sepulcri Iudeorum se facturum, sed qui universa
conspicit dominus deus Israel percussit
eum plaga insanabili. Ut enim finit
hunc sermonem apprehendit eum dolor
dirus viscerum et amara interiorum
tormenta. Super hoc autem repletus malitia
ignes spirans animo in Iudeos et precipiens
accelerari negotium contingit illum cum
de curru caderet et gravi corporis colli-
sione membra vexari. Et qui
sibi videbatur etiam fluctibus maris
imperare supra humanum modum superbia
repletus et montium altitudines in
statera appendere nunc humiliatus ad
terram in gestatorio portabatur manifestam
dei virtutem in semetipso contestans ita ut
de corpore impii vermes scaturirent
ac viventes in doloribus carnes eius
effluerent. Odore etiam eius et fetore ex-
ercitus gravabatur et infra sequitur ergo
homicida et blasphemus percussus
est et ut ipse alios tractaverat peregre
in montibus miserabili obitu vita
functus est. Probatur etiam exemplo
filiorum Israel de quo Exo. xxxii legitur
quia populus ille ante oculos dei
posuit iumentabilem conspexisset con-
fessam ita ut rector eius audisset
descendit peccavit populus tuus cui
dum vero ei diceret qui in tali peccato
lapsus est meus non est etc. Subiungit
dimitte me ut irascatur furor meus
contra eos et deleam eos faciamque
te in gentem magnam. Item Moyses
postmodum dixit si quis est domini iungatur

mihi congregati sunt quia ad eum filii
omnes Levi quibus ait Hec dicit dominus
deus Israel ponat vir gladium super
femur suum ite et redite de porta usque
ad portam per medium castrorum et occi-
dat unusquisque fratrem et amicum suum
et proximum suum. Feceruntque Levi filii
Levi iuxta sermonem Moysi cecideruntque
in die illa quasi xxiii milia hominum
hec dei vindicta accidit quod cum Moyses
monte Syna descendisset et moram
faceret descendere de monte, congregatus
est populus adversus Aaron et ait surge
fac nobis deos qui nos precedant
Tunc Aaron timens furorem populi for-
mavit opere fusilitorio vitulum aureum.
conflatilem et aliqui obtulerunt holocau-
sta et hostias pacificas tunc locutus
est dominus ad Moysen prout supra tangit
dicitur historia in canone distinctione
plu. di. [illegible] etc in eo illius
sed dum Moyses [illegible]
est de quo narratur li. viii ecclesiastice
hystorie c. ix. et dicitur super in. de
in re parte populi producuntur testes
et tibi requirere si placet Quod boni
et innocentes non remittere debeant
iniurias inflictas et hec magis
propter duas considerationes quas facit
tenentur primo ex consideratione est
magni periculi secundo ex consideratione
magni exempli. Prima namque consi-
deratione ad remittendum iniurias
ostendit dominus per similitudinem cuiusdam
iudicantis ut dicitur luce vi ubi dicitur
Si vos [illegible] dimittit etc
Aliquando enim contingit quod ille qui facit
iniuriam et qui recipit ambo
sunt videntes quando saltem ille qui
facit humiliter recognoscit et ille
qui recipit liberaliter iniuriam
dimittit et tunc nulli periculi
Aliquando vero contingit quod alter est cecus
et alter est videns quando scilicet ille
qui iniuriam irrogavit vult satis-
facere sed ille qui recepit non vult dimittere

vel offenso et tunc non est periculum ma-
gnum quia ipse benignitas unius [illegible]
[illegible] alterius. Aliquid contingit quod ambo
sunt cari quod scilicet nec ille qui iniuriam irro-
gavit vult satisfacere nec ille qui recepit
vult parcere et tunc est magnum periculum
quia ambo cadunt in foveam peccatorum
Sed nota secundum Canones et scripturas
quod caritas quadruplex requiritur. Prima est
malis contra gregem i. aversio a malis unde
Job Oculus fui ceco et pes claudo. Secunda
culpe i. remissio [illegible] quia cecus dicitur
qui superne lucis contemplacionis ignorat
qui presentis vite tenebris pressus dicitur
et venturam lucem nequaquam diligendo
conspicit que gressus operis arrigat ac
sciat vel plus dicitur hic cecum unde in
Ewangelio [illegible] ps. Si cecus ceco [illegible] xxx
viij di. que ipsis sacerdotibus de [illegible] di.
[illegible] ponunt [illegible] pone [illegible]
dicitur in [illegible] Jo xix. cui illuminat
oculos ceci nati xxiij q. vij displicet.
Prima indiget collirio [illegible] dicitur [illegible]
[illegible] Secunda collirio propter [illegible]
unde in ps xviij Preceptum domini illu-
minans oculos. Tercia collirio [illegible]
unde in [illegible] Jo ix. lutum fecit de
sputo et de [illegible] di. vij. [illegible]
Quarta consideracione [illegible] debet
iniurias remittere [illegible]
magni exempli dominus et magister noster
Christus premittit nobis [illegible] iniurias
remittere quia ipse iniurias omnes
sic dimisit quod nec servavit [illegible]
in corde nec [illegible] tulit ore nec
iniuriam [illegible] in ope [illegible]
scribitur [illegible] xlij. Non [illegible] nec
[illegible] quo [illegible] non clamabit
neque audietur foris vox eius. quo ad [illegible]
calamum quassatum non conteret et linum
fumigans non extinguet hoc est quod
nimiam iniuriantibus non irrogavit
quo ad tamen [illegible] principali [illegible]
[illegible] tamen volo expedire [illegible] infra
septem [illegible] vindicta
sive ulcio sit motiva peccati ire et
utrum hoc habeat veritatem quia

[illegible] tenet [illegible] quod sic [illegible]
[illegible] [illegible] 2o quia
primo videtur quod vindicta sive ulcio
non sit motiva peccati ire, quamvis volun-
tas [illegible] sit quedam potencia [illegible]
[illegible] subiectum sed vindicta bonum quid
est, ergo velle vindictam est bonum, non
ergo mouet quis [illegible] ergo vindicta
non est motivum ad peccatum ire, hoc [illegible]
[illegible] quia illud quod deo relinquitur
[illegible] attribuitur bonum esse Sed deo re-
linquitur vindicta ut patet ad Ro
xij. Michi vindicta et ego retribuam
dicit dominus, [illegible] xxiij q. i.
in principio ubi dicit glo. Michi vin-
dictam reservavi, in vos [illegible]
[illegible] et ita patet quod vindicta bonum
est [illegible] scribit Apostolus ad Ro
xij. Non vos metipsos defendentes
sed date locum ire ubi dicit glo.
Homines magis cupit corrigi iniquos
quam puniri et [illegible] deus [illegible] delectatur
in pena mali quia non addit [illegible]
sed pocius de iudicio dei quia [illegible]
diligit, hoc deo placet quod et ei [illegible]
ergo non est velle penam quia [illegible]
ad [illegible] ut vult ista glo., sed velle
vindictam est velle penam. ergo bonum
non est velle vindictam. Secundus [illegible]
est adhuc malum sed omne tale est
malum ergo velle vindictam est malum
ergo [illegible] motivum ad iram [illegible]
[illegible] est quod motivum in peccatum ire
est vindicta. unde sicut [illegible]
est motivum appetibile in superbia ita
vindicta est bonum in ira quod [illegible]
quod velle vindictam est bonum [illegible] est
quod velle vindictam i. velle quod deus
vindicet vel iudex a deo constitutus
[illegible] est bonum et hoc [illegible] iustic
Justicia [illegible] est quod deus vel iudex
puniat delinquentem et vindicet
iniuriam [illegible] vindicta [illegible]
duplicem habet respectum. respicit [illegible]
iusticiam [illegible] quia sit respicit [illegible]
cui [illegible] est [illegible] quod. ergo vindicta.

CX

respicit iniuriam / sic bene licet velle
penam quia hoc est conveniens ordine
iustitie velle illam, et hoc modo velle
vindictam est velle quod deus vindicet
vel iudex habens potestatem a deo vel quod
deo et hoc est bonum quia hoc est velle
penam retorqueri ad deum et non adim-
vendo unde ille qui vult quod iudex
ipse retorqueret vindictam ad deum quia
iudex hanc habet potestatem a deo sicut
quod habetur ad Romanos xiii c. Omnis
potestas a domino deo est. hoc autem non
velle vindictam non est peccatum motum
ire ymo potius ad iustitiam ordinat
Si autem loquamur de vindicta secundum illum
respectum quem habet ad illum cui
fit iniuria sic velle vindictam secundum
illum respectum ad hoc malum est et
vitiosum quia illud velle non retor-
quetur ad deum ymo potius ad odium
conquerendum et abstrahit a deo. non enim ap-
petit hoc modo amore iustitie sed
ex superba et vitiosa voluntate unde
istud velle libidinosum vult quia hic
non vult vindictam quod ille qui in-
iuriatus est puniatur et in hoc volun-
tas superba satietur. non vult
autem quod iustitia dei fiat ut conaliter
ymo ab ipsa abstrahit et hoc modo velle
vindictam non est iustum. Unde ad Romanos
xii dicitur in glossa Qui scit non voluit
vindictam propter concordiam admittere
sed vult bonus ut iniquum puniat
et magis cupit corrigi iniquum quam
puniri, quod ad deum pertinet. non
delectantur in pena iniqui quia non
gaudet enim sed de iustitia dei quia di-
ligit enim fraudulentus autem vult vin-
dictam non amore iustitie sed satiat
odium suum in inflictione pene unde
Gregorius Plus ira in vindicta exigit
quam iniuria accepit et hoc ex libidi-
ne, ideo dicit auctor quod deus per-
ulciscatur iniustas nos et iniustas
molestias quas mali inferunt sanc-
tis et iustis propter iustitiam unde

b. scribitur Accipiet armaturam zelus
dei et armabit creaturam ad ultionem
inimicorum

Raptis opibus noli merere dolendo
Sed gaude potius si te contigat
habere. Textus iste est viii^us in quo ponit
preceptum raptis opibus etc. Preceptum
septimum quod induxit habere ad bene sanitatem
est contemptus divitiarum et in hoc indu-
citur bene sanitas, quia propter hoc non
multas times eas perdere et si contingat
fortuna eas perdis non multum ex hoc do-
lebis / Ad hoc autem conquerendum premit
preceptum induxit nos auctor dicens
raptis opibus etc. Qui vult dicere
quod non debes merere id est multum lugere
seu contristari de divitiis tuis perdendis
facere quia vere non sunt sed fortune
et sunt extra nos et non intra. Ad hoc
accedit quod dicit Seneca epistola iiii
ubi habetur quod Stilbon philosophus capta
patria et amissis liberis et uxore ex
incendio publico interrogatus omnia per-
didisset respondit nichil enim perdidi inquit
omnia enim mea mecum sunt scilicet
virtutes et scientie. nichil enim bonum pu-
tavit voluit quod eripi possit. Hanc
sententiam approbat Ambrosius dicens Non
sunt bona hominis que secum ferre
non potest solus virtus comes est de-
functorum. Sed gaude potius semper
de hiis que de amissis si tibi con-
tingat habere Unde quidam volens
patrem de filii morte consolare ait
Noli flere quia tu amisisti filium
sed potius gaude quod talem habuisti

B

Propinsorum intelligentia et absti-
nentia est breviter sciendum quod non
multum de rerum temporalium perditione curare
vel dolere debemus eo quod non sunt
nostre sed fortune. Et hoc quia non
sunt vera bona sed falsa quia extra
nos sunt et quia ordinant quod non
sunt nec efficiunt quod permittunt quod
probatur per versus Primo quod bonorum
dissimilitudine [illegible] conceptorum

et auctoritatum induccione 3o per canonum
approbacionem. Circa primum est sciendum
quod distinguuntur bona spiritualia sic quia
quedam sunt minima quedam media quedam
maxima. Minima possunt esse communia
bonis et malis ut divicie et ideo non
sunt vera bona quia contra nos sunt ut
est dictum. Media autem ut ingenium et
potencie naturales ista sunt mediocria bona.
Vero maxima sunt ministra que nulli et
viciosi participare non possunt ut virtutes
que sunt solum et hec sunt vera bona.
Unde plures in rethorica: Sole virtutes
sunt quibus non quicunt male uti. Secundo
exemplorum et auctorum induccione ostenditur quod
non multum est curandum de rerum temporalium
amissione. Et primo exemplo Job cui fuit
plurima et vasa qui excepit operibus dixit
Dominus dedit dominus abstulit etc. Secundo ex
tellurus philosophi sub boni nomine de quo sic
dictum est etc. Tercio quod doctorum auctoritatibus
infrascriptis. Et primo Senece. Unde
idem Seneca de remediis fortuitorum
ait pecuniam perdidisti et illa quam multos
perdidit et certe esse te illa perdit. De
hac eciam materia similiter loquitur Augustinus
Sermone de ... Quid vobis cum tenebris di
viciis et gloria temporali que ut lucet ut
nunc sunt aurum et argentum, vel nunc
terra rubea est et alba que solus
hominum error facit aut magis reputa
tur preciosa. Denique si vera sunt tolluntur
ea vobiscum; sed illa cum nascerentur non
sumpsit secum omnia. Et contra Augustinus
in enchiridion de eadem rerum amissione
consolatur nos dicens magna consolacio
in rerum amissione esse debet illa que
ad mentem reducere quibus contingit nos
res quas perdidimus non dimisisse et
de unusquisque intueri quod aliquando
illa non sunt de loco tempore quod
consuevit. Tercio quod canonum approbacione
ostenditur quod non est multum contristandum
de rerum temporalium perdicione cum sunt
contra nos. Unde Anacletus papa
in canone deteriores etc. quod idem dicit

et deteriores sunt qui doctorum vitam
et mores corrumpunt hiis qui substancias
aliorum predia diripiunt ipsi enim ea
que contra nos sunt auferunt scilicet
divicias. Et in hoc faciunt ad profectum
nostrum hec vero divicie non sunt opes
sed virtutes quas consciencia parat ut
in perpetuum divites fiat.

Et iactura quis que sunt
amittenda dampnis. Sunt
quedam que ferre paciencie
docet amicum. Tercium certamen
quod premitur propter est iactura quis
vel tercium certamen quod inducit habitus
ad vite sanitatem est gravem (?) verum
iacturam et ad quam amico adversa pati
et paciencie tollerare. Hoc autem primus
propterea insistunt auctor fuit dicit et
est iactura quis vel quod velit tunc
et si dampnum paciar propter amicum et
tercium aliud dampnum paciencie tollerare
debeo. Et hoc est quis iactura i. quod
et magnum incommodum est amittere
i. perdere ea que sunt scilicet divicias
dampnis sicut est in malo usu vel
dampnis id est sine culpa. Ratio
quare sic construitur amittere ea que
sunt i. ea que quis habet dampnis
i. malo usu scilicet abutendo est quis
iactura. Nota nomine quod iactura est
proprie illa perdicio quia navite tenent
tempestate de navi res suas eiciunt.
Hic autem ponitur iactura tunc pro
dampno. Sunt quedam que pa
ciencie ferre docet amicum. Istud metrum
exponi potest dupliciter ut primo dicatur
quod si quis ab amico incommodum paciatur
paciencie tollerare debet et ferre. Secundo
sic exponatur quod quis paciencie ferre
debet quedam scilicet multa incommoda
quia docet multa docet per amicos
maxime viciosi adversa sustinere. Unde
Valerius c. iiij. li. vij. Contemplantem in qua
amicicie amiciculum potest et prevalere
nec ulla ex parte sanguinis vinculo inferior
hec eciam certius et exploracius quod

Minima
media
maxima
Ex locorum induccione
Doctorum dicta
Tercio canonum approbacio
Nota
Nota

Nota 8

nascendi sors fortuitu eius hoc
humisque eius solido medio inchoa
ta voluntas consistit et ponit hoc
de amicis quorum unus posuit occidi
tu amico occiso / Prologus prandi
mor intelligentia et absurda est
bonum sicut quod fuit philosophus doctrina
ix ethicorum c. viij de amicitia virtuosus
pro amico similiter virtuoso quatuor sustinere
debet et vel pati Primum est mortis
corporalis perpessionem Secundum est bonorum
exteriorum privationem Tertium honoris
et dignitatis privationem . quartum
est virtuose actionis et dignitatis con
cessionem Primo namque ut dicit debet
virtuosus pro amico virtuoso mor
tem tollerare . quia amicus moriens
pro amico maximum bonum sibi ipsi pro
curat quod sic declaratur / quod magis
diligit amicus virtuosus praemium te
nuem delectare in parvo opere virtutis
quam per multum tempus quiete . i . mode
rate sive parum delectari de medio[cri]bus
virtutibus et magis diliget excellentem
bene vivere pro anno uno quam mediocriter
et sibi magis eliget unam actionem
bonam et magnam quam multas actiones
bonas et parvas / hoc autem accidit
his qui moriuntur pro aliis virtute praeditis
quia licet minus valet vivat / una
tamen actione qua se pro amico exponunt
morti maius bonum faciunt quam in
aliis multis actionibus et ita patet
quod se morti exponens pro amico virtuoso
se agendo maius bonum sibi ipsis
eligunt ut patet sic amicus Addere fuit
quod narrat Valerius li. iiij c. vij de
duobus quorum unus dedit se vadem
pro alio ut habetur historia requirente
in iij parte ? xx . qui incipit
Dixi quod quamvis sic Ep. fecerunt etc.
Secundo debet amicus virtuosus pro amico
virtuoso pati bonorum exteriorum privationem
que in pecunia consistunt sicut dicit
philosophus Quia virtuosi causa amicorum proiciunt
i. contempnunt et dispergunt pecunias ita

scilicet quod amici plura quam pecunias
accipiant et in hoc magis se amant suum
virtute / Unde cum aliquis pecuniam con
cedit amico et sibi ipsi bonum acquirit
honestum / manifestum est quod maius sibi
bonum attribuit et sic magis amat Tertio
debet amicus virtuosus pro amico sustinere
quod sibi praeponatur in dignitate et honore
et pro ipso honoribus et dignitatibus careat
unde ut philosophus dicit tertio sic habet circa
honores et principatus / Quia cum hoc
virtuosus de facili derelinquet amico quod
ipsum est quoddam bonum virtutis et laudabile
et sic patet quod illud quod facit amicus
virtuosus pro amico virtuoso loco exteriorum
bonorum eligit bonum virtutis quod est
maius et sic diligit se ipsum Quarto
debet amicus virtuosus sufferre pro amico
praeveniri ad opus actionis virtuose et vo
lens quod actiones virtuose fiant per amicum
quas ipse facere posset ut amicus eius
potior efficiatur et laudetur Et in hoc
acceptat sibi id quod melius est /
melius est enim et magis virtuosum
quod ipse sit causa amico suo faciendi
talia utpote dare et similia quam si ipse
facit propter quod sibi remanet opere
virtutis talia faciendi ut innuit
Contra predicta potest aliquis dicere doctrina
philosophi quod hic dicit scilicet de expositione
mortis pro amico suo sit falsa vel
et periculosa tenenda Et primo videtur quod
contra id quod habetur infra xxx iii c. ubi
dicitur quod debemus animas pro fratribus ponere
quam debemus corpus proximo maiore
quam morti exponere / Cum sola
corpus est bonum animi meum et magis
tenemur diligere bonum meum quam bonum
animi proximi . ergo magis corpus
animi proximi salute quam est
primum quod proximi sed licet sola corpus sit ?
corporalis quam in collatione ad opera
ad suae ad beatitudinem quia augmentat
est spiritualis / et corpus augmentet ad
non tamen facit cum unde non sequitur
quam in parva sit magna ? spiritualis

3
Honor

4 V[irtus]
Virtutes

1
Mortem

2
Bonorum exteriorum

cum tegumen per speculum sit per speculum c-
creaturam Concludit ergo quod in se considerata
sola corporis minus est diligenda cum proximo
Et in collatione magis De quatuor signis vere
amicitie vide supra in hac parte proposito xxx
parte laudato De materia vel hoc autem
vide supra eadem parte xx proposito amplius
a notis et eadem xvij. Cur tibi ut scias

Tempora longa tue noli pro
mitte vite quocumque ingrederis
sequitur mors corpus umbram

Tercium vij capitule partis proposito

Tempora longa tue vel Tercium vii partis
partis proposito quod habet inducere ad au-
ctoritatem sobrietatem est conclusio vite
longioris ymaginacio cum debeas semper
mortem fore propinquam. et contrarie yma-
ginacione timor mortis sedatur et se-
curitas inde letatur et nascitur Unde Seneca
in libro de remediis fortuitorum. timor autem
mortis tu. securitas tua / non tua quia
est hominis naturalis non pena hac con-
dicione intravi ut exirem vel hoc
autem fine debet hic auctor dum dicit
Tempora longa tue vel quod velut dum
quod circa utramque scilicet vitam et mortem
tam reddant ac precavta[?] et velus
habet quod concludere debeas ut est dictum
ymaginacionem vite longioris et ymagi-
nari mortem propinquam fore cum non
sit in potestate tua vitam permittere vel
etiam aliqualiter prolongare Et hoc est
quod intendit auctor dum dicit Tempora
longa tue vel. quia quocumque ingrederis
a ad quecumque loca ingressus fueris mors
ita sequitur vitam. sicut umbra corporis
semper sequitur corpus suum contra in Ecclesiastico
xiiij c. scribitur Quod mors non tardat
Non cum potest mors tardare quia ut
apparet in senibus et in iuvenibus pue-
ris pariter in studiis Et libet cum
tendencia mortis immineat non nefusio[?]
vite corporalis est seminarium mortis
quia quanto incipit homo vivere
tanto cito incipit mori cum continue
vita minuatur Unde Sapientie 5o scribitur
Nos nati continue desivimus et quo
desivimus esse / sicut vita et mors

sicut velocissimi fuerunt cursores
quorum unus vadit contra alium et cito
sibi ipso obviant Preterea propter
intelligentiam et observantiam est sciendum
secundum quod duo maiora sunt que
a tali ymaginacione scilicet longioris
vite nos habent excludere ac re-
trahere Primum est amatoris carnalis
testatio Secundum est complacencia mee
thesaurie complacatio Circa primum est
sciendum quod sunt nonnulli qui confidentes
de vite longitudine. de temporali dignitate
et de seculi prosperitate sua obliviscuntur
fragilitatem non attendentes vite preca-
bilitate[?] et sua fragilitatem et in
morte omnium temporalium bonorum ablacionem
et ipsius morientis calamitatem hoc
clare demonstrat ipsius mortis dictio
et ethymologia Mors enim dicta mor-
dendo mordens quia rem cuncta omnia mor-
det et destruit Mors componitur ex quatuor
litteris scilicet m. o. r. s. hee quatuor littere
quatuor mortis effectus designant quia
in morte fit mutatio universalis quod
designatur per m. oblivio omnium que
designatur per o. privatio repentina quod
designatur per r. et separatio spiritualis quod
designatur per s Et ideo nulli contemnuntur
iuvenis fortis potens et dives quod
videre debet in huius vite variabilis
Nec ullis alis parcit mors et eque
moriuntur iuvenes et senes Et hoc
est quod Apocalipsis xx scribitur Vidi mor-
tuos magnos et pusillos stantes
in conspectu throni Unde cum eque
vocat mors et non est ubi effu-
giamus ictus eius / undique tela in
nos iaciuntur et omnis resistencia ad
mortem Unde Seneca li. i de naturalibus
questionibus c. ult. et ponit quem in li-
bello ad Marciam quod sumus similes
ascendentibus murum obsessum multo
hoste super quos descendunt tela sagitte
saxa a quibus vulnerantur vel caduntur
Per que signantur varia mortis genera
quibus homines perimuntur et ideo con-
fidentes de vite longitudine tamen debe-
re illis contingat illud quod contigit cuidam

De quo dominus et salvator noster xpc
luc xii. hominis cuiusdam diuitis
uberes fructus ager attulit et cogita
bat intra se dicens. quid faciam quia
non habeo quo congregem fructus meos et
dixit / hoc faciam destruam horrea mea
et maiora faciam et illuc congregabo
omnia que nata sunt michi et bo
na mea et dicam anime mee Anima mea
habes multa bona reposita in annos
plurimos Requiesce comede bibe epu
lare Dixit autem illi deus Stulte
hac nocte repetent animam tuam a te de
mones que autem parasti cui erunt
Hinc est illud metrice bene quorundam versus
iusta proposita videlicet Si sim diues a
gris et nobilitate quid inde Si michi
sponsa decens et sit formosa quid
inde Si michi sint nati opes et
fama quid inde Si sim felix annis et
vivam mille quid inde Si rota fortune
me tollat ad astra quid inde Tam
cito preterunt hec omnia quod nichil inde
Circa simile est ad breue seculum quod se
etiam nonnulli qui non considerantes
pericula mortis in quibus vita nostra
iugiter versatur et carnis voluptati
et mundi cupiditatem vel inflationem se
culi honorum etc. et in talibus usque
ad finem suum involvuntur et in moriuntur
In hoc fine tamen Damascenus narrat
Barlaam qui fugientem unicornem
et in barathrum fugientem et cadentem
in arbustula apprehendit in cuius ra
dice vidit duos mures album et
nigrum arborem effodientes et in
fundo vidit draconem terribilem eum
devorare cupientem. Et parietem vidit
quatuor aspidum quatuor capita quod eum
invaderent et elevans oculos vidit
modicum mellis de ramis arbu
stule descendere et omnium periculorum
oblitus tradidit se ad percipiendam
mellis dulcedinem Sic revera moritur
de magna hominum parte sicut de isto homine
contingit vel evenit barathrum mundus

arbustula vite humane inscia que
ab albo muro et nigro id est die et nocte
consumitur quatuor aspides quatuor sunt ele
menta corporis diabolus stilla mellis
delectatio mundialis quam toto affectu
querunt peccatores et divites omnibus aliis
oblitis quibus dicit apostolus ut quid dile
gitis vanitatem et queritis mendacium quibus
cum consideracionibus utilimus a peccatorum re
trahere a dignitatum ambitione Unde
Job xxxi° quasi tumentes fluctus
semper timui deum Ubi glossa propter
mortem in signum cum imminente tempestate
et fluctibus tumentibus nulla navigan
tibus remanet temporalium cura nulla carnis
delectatio ad mentem reducatur Unde nos
in aspectu veniente amore timendi
unicum sit in proposito ne Considerare
aliquis possit de tali ratione secundum quam
mors sit inflicta Propter malum pene
preterea cum insit homini a natura hinc
quietus evitare potest quod abhorret Et pro
sic videtur quod insit homini a natura illi
rationem Corpus enim humanum corporale
est ex contrariis Omne autem quod est com
ex contrariis naturale est dissolubile Ergo et
corpus autem sunt dissolubile naturaliter
Sed si sunt dissolubile naturaliter sunt ab
anima separabile naturaliter / unum cum sine
altero fieri non potuit. Sed mors est
separacio a corpore Ergo mors sunt a natura
Sed contra videtur quod dicit Plato
diis deorum quorum ego sum opifex natura
quidem dissolubiles / sed per corpora nostra
sunt naturaliter dissolubilia que non
sunt composita ex contrariis multo fortius
et corpus humanum quod ex contrariis
est compositum. Item etas videtur esse ex
natura. Sed mors est finis etatis
ergo mors videtur esse a natura quod autem
etas sit a natura / hoc ondi potest per
ipsa consona ex quibus corpus ipsum
componitur prima enim etas videtur ca
lida et humida. secunda calida et sicca
et deinceps ergo etas videtur esse a
natura transit cum ex ipsis componentibus

Item alia corpora sunt defectibilia a natura
pari ergo et hoc corpus humanum est a natura
defectibile sed eius defectus est mors ergo
mors eius est naturalis et sunt naturalis.
Contra istud sunt ut anima desinente deum deserit
animam. Deo autem desinente animam non
habuit potentiam continendi corpus, ergo desinente
anima incipit deserere corpus sed hec
desertio est mors ergo mors causata est
a culpa. Defectio enim qua anima deserit
deum culpa est. Item gregorius super illa que data
est a deo de morte carnis ut sumpta
ab ipso homine generis unico usque ad finem
seculi non mutatur ex quo colligitur quod
mors est pena peccati. Quibus enim illa
qui vivit et non videbit mortem quod
bene meritus pes ait. Tu terribilis es
es et quis resistet tibi ex tunc ira
tua quia scilicet homini in paradiso posito
ei dominus iratus semel de morte carnis
nostre sententiam finxit que omnium despiciebat
verum mutari nullo modo valebit.
Solutio dicendum quod mors hominis primi
est pena peccati. Sicut Augustinus Constat inter
fidem catholicam tenentes ipsam nobis
mortem non lege nature qua nullam
mortem deus homini fecit sed merito in
flictam esse peccatis quia peccatum vindicans
dixit deus homini de quo tunc omnes
eramus terra es et in terram ibis. Ad
obiectionem in contrarium dicendum est quod natura
accipitur dupliciter. Accipitur enim aliquando pro
ipsa primitus instituta, aliquando accipitur
pro illa natura corrupta. Sed primo modo
non est mors a natura. Unde Augustinus
in libro de Civitate dei fatendum est
primos homines ita fuisse institutos
et si non peccassent nullum mortis genus
experirentur. Sed eosdem primos parentes
peccatores ita fuisse morte multatos
ut quicquid eorum esset exortum eadem
pena teneretur obnoxium. Sed nomine tamen
ergo culpe illius natura depravata mutavit
in peius ut quod penaliter precessit in
peccatoribus hominibus primis naturaliter sequeretur
in nascentibus ceteris ex qua auctoritate
colligitur quod sed natura primitus insti

tutam non fuit mors naturalis. Sed
naturam vero corruptam naturalis causata
est in hiis qui descendunt a primis
parentibus seminaliter. Et si vero obiciatur
quod omne compositum ex contrariis est naturaliter
dissolubile et ita naturaliter ab anima separabile
dicendum quod licet tale compositum ex quibus
componitur sit dissolubile, tale tamen
ante peccatum bene institute potentie
continere corpus sunt et non dissolvetur
et ita mortale est uno modo et in
mortale alio scilicet potens non mori
et hoc vero dicendum est illud quod dicit
plato intelligitur de natura primis
creature que ex se non potest sustinere
nisi ex gubernatione creatoris cuius volun
tas sunt ut quedam essent non disso
lubilia. Ad tertium dicendum est quod licet
etas in eis non tamen erat ibi ut per
senium declinarent ad mortem. Unde
Augustinus in libro de Civitate dei senis
non veterascebant ut necessitate perducerentur
ad mortem et alius cibus aderat ut
esurirent. Potus ne sitirent, lignum
vite ne illa senecta dissolverentur.
Et dicit beda super Genesim tunc temporibus non
ipse tussiebat. Stabat enim momentis
decurrentibus quia nequaquam ad lucem tamen
perducere minuebatur. Licet ergo mors
sit tamen etatis sed quod dividitur per
virilem etatem et senectutem et alias
dictas etates. Ibi tamen non erat distin
ctibilitas ex necessitate nature ergo prima
etatis. Ad ultimum dicendum quod non similiter
in aliis animantibus et in homine.
In homine enim ita est quod sunt anima ra
tionalis habens posse continendi corpus
in mortalitate, eo quod ipsa sunt immor
talis bene instituta a principio.
In aliis vero animantibus sunt anima corru
ptibilis que non habuit potentiam
continendi corpus in corruptione et ideo
corpora eorum sunt incorruptibilia
corpus vero hominis immortale scilicet potens
non mori duplex quia post peccatum nec
corrupta sunt adeo quod necesse est oportet
unumquemque mori. Sed apostolus quia

statutum est semel. Ideo auctor in
istis metris monet unumquemque ut
precaveat quia ubique homines sequitur
et comitatur velut umbra non dicit
quocumque ingrederis mors sequitur
corporis umbram. Sed tamen multi
ex hominibus sunt similes cani qui
dimisit frustum carnis illud quod gesta-
bat in ore propter ipsius umbram quam
vidit in aqua ut metra quod est valde
fatuum quod est contra canticum et simi-
lia iura. Sic multi fatui sunt qui
propter umbram temporalium relinquunt
divinas eternas celestes et veras et in
eternum mansuras que caduce [illegible]
Si vis videre amplius de ista require
supra in prima parte metra precepto xix. Cum
dubia et fragilis et eadem parte precepto
xxi. Ne timeas illum etc. et in secunda
parte precepto xxiii. Stat tibi personas et

Thure deum placa vitulum
sine crescat aratro. Ne
credas placare deum non
est licitum / Quadragesimum

quintum preceptum thure deum pla-
ca. Quadragesimum quod innuit habet
ad hoc statutum est deum placare
id est mitigare thure id est metis devo-
te et devotione hoc autem primis propterea
dicit auctor sic. Deum dicit thure
deum placa etc. quasi dicit si nunc ex
dono bonorum operum debes deum pla-
care et non oratione animalis
quemadmodum antiqui non in veteri lege
hoc faciunt sed animalia sacrificare sicut
sicut apostolus ad Cor. x. hec illis in
figura contingebant et hoc est quod
auctor opponitur intendit deum dicit
placa id est humilia et te dominum
vitulum debes deum thure id est incenso
hoc est operum bonorum exercitio et sine
id est dimitte vitulum ut crescat aratro
id est ad terram arandam et colendam ut
nec vilitas aliqua contingat nec
credas deum placare ut licet id est sacri-
ficatur tibi id est oratione vituli vel alterius
animalis. De hoc nota require in
secunda parte precepto xvi. Cum sis ipse

notans vel [illegible] supermissorum intelligenda
magis in spirituali est et tali ratione quomodo
vel ad investigandum videlicet quare
quedam legalia retinuit ecclesia et quedam
non. Retinuit thurificationem et non quedam
alia. Si videtur quod propter hoc retinuit
thurificationem quia thurificatio fiebat quod
faciunt ordinem eadem ratione sed debuit
retinere hoc propterea non comedas
carnes porcinas quod esse factum est
quod abstinere debemus a carne porcina
et suffocato sanguine / quod porcinum vir-
liter ad comedendum carne porcina
et suffocatum sanguinem sed non thimi-
ama significat quod semper est faciendum
scilicet devotionem orationis et sanctum
quo ungebatur tabernaculum significat
spiritualem devotionem que esse habenda
est debuit ecclesia retinere thimiama et
unguentum sicut retinuit thurificationem
quod vel [illegible] dilatatione est
attendendum quod thurificatio remansit non
solum hac ratione quia sufficit quod esse
faciendum est / sed ad quia ipsa litteralis
observantia moralis est quod non videtur
in carne porcina et suffocato sanguine
quomodo fuit thurificatione deum honorat
sicut honorat in magnitudine in
pulcritudine templi materialis. Significat
cum pulcritudo materialis templi imaginem
templi spiritualis quod est templum ce-
leste vel anima iusta que maior est
toto mundo non mollis corpore di-
mensione sed virtute et potestate ut dicit
Augustinus. Ad illud quod obiectum est de
thimiamate scilicet quare non reti-
nuit ecclesia videtur quod triplex est ratio.
Prima est ne videatur iudaisare si tot
legalia retineat. Secunda est quod thimi-
ama ubi significat quod incensum et
propter hoc sufficit retinere thurificationem.
Tertia est quia apud nos non ita
inveniuntur species aromatice ex quibus
fit thimiama sicut inveniuntur incensum
unguentum autem ecclesia retinuit scilicet
non eadem modo inungitur in ecclesia [illegible]
naculum corpus spirituale id est ipse [illegible]
baptisatur sed unguitur confirmatione quod

consistit ex aloe quantum ad intoccum constituendum
balsamo propter odorem bone fame, sed
habitaculum male non vnngit ne videatur
iudaysare mito ergo hinc dicit tu dicit
thure deum placa, quia autor videtur
precipere quod debemus placare deum thure
id est oracione et mentis deuocione Hoc autem
sumpta occasione puto vtile de inserere
dubitabilem querendo vel investigandum
Et primo queritur vtrum oracio cadat sub precepto
pro quo vide supra vel quod ad oracione mentalem
homo tenetur ex iure nature quod dictat
homini ut disponat se sine quibus non
est salus et hoc ius accordat auctoritas
xpo dicentis luce xviij Oportet semper
orare Super quo crisostomus · oportet necesse
dicit ad vocalem non oracionem sed tamen
tamen non tenetur quis ex precepto diuino
sed ex statuto ecclesie que missas et horas
canonicas indixit persoluere ecclesie vel ex
iniunctione penitencie pro satisfactione
tenetur. Thomas in quarto di. xv Secundo queritur
quare deum oramus vide super Thomas
secunda secunde q. lxxxiij et vbi dicit oramus
non ut diuinam disposicionem immutemus
sed ut impetremus quod deus disposuit
per oraciones sanctorum implendum ut scilicet
homines orando merentur accipere, quod
eis omnipotens deus ante secula disposuit
donare ut gregorius dicit primo dyalogorum.
Non ergo preces deo dirigimus ut ei nostras
indigencias manifestemus sed ut
nos ipsos consideremus in hiis ad diuinum
auxilium recurrendum Tercio queritur
vtrum aliqua oracio dirigenda sit ad
sanctos vide super Thomas vbi supra quod
sanctis porrigitur oracio non tanquam per
ipsos implenda sed ut eorum meritis
et precibus oraciones sortiantur effectum
deus a sua bonitate petimus ut nobis
misereatur / ab aliis sanctis ut orent
pro nobis

Cede locum lesus fortune cede
potenti ledere qui potuit
aliquando prodesse valebit xliij preceptum
quarte partis preceptum cede locum
lesus xliiij quod inducit habet aduertere
secundum datum cum est potencior cedere

qui in illud potest nocere ac eciam innuere
ad vlt contra fauces vite scaulte
possibile non valet Hoc autem comparacio
ipsius preceptum inducit nos autor dum
dicit Cede loco lesus quasi velit innuere
quod si potencior te offendit patienter
offensum sustinere debes iuxta illud
Ouidii de remedio Dum furor est in
cursu currenti cede furori difficiles
aditus impetus omnis habet Nam
qui te aliquando lesit tibi aliquando prodesse poterit
et valebit / et hoc est ex quo exponitur
intendit autor dum dicit · tu lesus
cede loco hoc est supportacionem illi
qui te lesit et cede potenti fortune
id est potencie et felicitati alicuius potentis.
Nam qui potuit ledere exponere
satisfacere poterit talis enim ex opposito
potest habere instanciam. Pone quod aliquis
membro alterius mutilet vel linguam
strupauit qualiter satis faciet talibus.
que nunquam restitui possunt Ad hoc
dicit Thomas secunda secunde q. lxij et in iiij q.
xv. quod in hiis in quibus dampnum non
in se non in equivalenti restitui potest
satisfaciat per compensacionem fiendam
arbitrio boni viri id est iudicis Hoc preceptum
propter intelligenciam et obseruanciam est
breuiter sciendum quod duo sunt que inducere
habent vnumquemque ad hoc preceptum exe-
cucionem fiendam Primum est documentum
scripture Secundum est argumentum euidens
racione sacre Circa primum nota quod septem
sunt scripture documenta que instruunt
nos cedere potenti fortune Primum namque
documentum scripture habetur Eccli. iiij vbi
dicitur Noli resistere contra faciem potentis
nec coneris contra ictum fluuii Hoc autem
facit fabula quandam in qua introducit
quercum eradicatam eo quod voluit stare
contra impetum venti fortissime flantis
et sibi non cedere, sed arundo debilis
non fuit eradicata quia cedebat /
Secundum scripture documentum habetur Io. vj de
domino et saluatore nostro ihesu xpo qui
furori iudeorum cessit · qui cum lapides
tulissent ut iacerent in eum abscondit
se et exiuit de templo Tercium documentum

scripture legitur Matth. ij. Cum ipse dominus
noster a facie Herodis fugit in Egiptum
Quartum scripture documentum legitur Matth.
x. ubi dicitur quod ille dominus discipulos
docuit fugere dicens Si vos persecuti
fuerint in una civitate fugite in aliam
Quintum scripture documentum legitur ij ad Cor.
xi. ubi dicitur quod beatus Paulus a fratribus
per murum submissus est in sporta Et
hec supradicta documenta scripture
colliguntur magistri hoc in summa vij q. i.
Sextum scripture documentum legitur i Reg.
xxvij ubi dicitur quod cum Saul rex eum
persequeretur ad mortem et sibi resistere
non posset cessit et ait David in corde
suo aliquando incidam una die in manus
Saul. nonne melius est ut fugiam
et salver in terra Philistinorum ut desperet
de Saul. cessetque me querere in cunctis
finibus Israel fugiam ergo manus eius
et surrexit David et abiit ipse et
sexcenti viri cum eo ad Achis filium
Maoch regem Geth etc. Circa finem est
sciendum quod prelatus seu pastor sine
causa persecucionis potentis cedere debet
ac etiam propter hoc suum gregem deserere
prout videtur sentire supradicta racione possit
aliquis de tali racione querere utrum
castigare vel victum sit simpliciter verum
et sine cautione prelatus tenendum quod prelatus
seu pastor propter persecucionem potentis cedere
debeat et suum deserere gregem ut allegat
hic doctor. Sciendum quod bene videtur
beatus Thomas secunda secunde q. c. lxxxv. dicens
quod ubi subditorum necessitas salutis exigit
pastoris persone presenciam non debet
pastor gregem suum deserere nec propter
aliquod comodum temporale nec etiam propter
personale aliquod periculum imminens
cum bonus pastor animam suam pro ovibus
suis ponere teneatur Si vero subditorum
saluti sufficienter possit in pastoris
absencia provideri per alium tunc licitum est
pastori propter aliquod ecclesie comodum
vel propter persone periculum corporaliter suum
deserere gregem. et hoc ipsum colligitur
[illegible] et tamen adversitatis vij q. i.
possit etiam deserere prelatum propter [illegible]

malicia non tamen pro qualibet culpa debeat
gregem deserere nec mercenario competit
qui videt lupum venientem et dimittit
oves et fugit Sed de superiori licencia tamen
dominum potest non ita timide fugere quin
provide debeat ad oves committi in lupos
ut qui debuit similiter obedire ad [illegible]
nobiliter condicionem Sunt etiam alie
quinque cause sufficientes propter quas episcopus
cedendi licenciam petere potest que con
tinguntur in decretali nisi cum pridem de renunciatione
Si vero propter alias causas petit episcopus
cedendi licenciam non eam concedi debet
ut in predicto capitulo nisi cum pridem legitur
et notatur etc. patet veritas questionis etc.

Sim quod poteris castiga te
ipse subinde velud dum sa
nat dolor est medicina laboris
quadragesimi sim quinte peticionis [illegible]

Cum quod poteris Hic quod inducere
habet ad vite sanitatem est virtutum
per comparacionem abstersio et virtutum premiorum
introductio quia ecclesie nebula peccatorum
prime sordium abstergitur et novus per
virtutum introductionem servatur hoc
autem prius precipuum auctor facere docet
cum dicit Cum quod poteris etc.
[illegible] velut vinum Si peccator es [illegible]
corruptos de vitiis et hoc per [illegible]
confessionem et penitentiam in vite [illegible]
et correctionem et licet aliquorum cor
[illegible] tibi appareat videatur et [illegible]
[illegible] tamen bona est quia talis
[illegible] dolor et amaritudo mitigatur
hoc autem per quandam methaphoram declaratur
cum dicit velud dum sanat hoc
est [illegible] autor [illegible] intendit
cum dicit Cum quod poteris peccata
notans per sincopam tu ipse subinde
id est frequenter castiga te i. corrige te quia
dum sanat velud medicina infirmitate
ergo [illegible] ergo sanat eam et sic sanat
[illegible] sanat sicut omnia mala que
gessit in se replicendo etc. emendatur
cum hoc aptius facit quod dicit Ambrosius
super Matth. xxi c. [illegible] nodus
in ligno compacto non [illegible]
[illegible] hoc est dicere quod sicut
[illegible] medicina mortificata

ut maiorem dolorem mitiget vel quod toto vlnera sanat Sic inoalit antiqua peccato morbi sanatur per contricionis dolorem ut est dictum vel prime abstinencie sanatur et a morbo peccati liberatur Unde Aug. in libro de penitencia Penitencia est quedam dolentis vindicta puniens in se quod dolet se commisisse Et Eccli. xxi Fili peccasti non adicias iterum sed de pristinis deprecare ut tibi dimittantur et quasi a facie colubri fuge peccatum Unde cum fugiendum est peccatum quia macula vlnerat corpus commaculat et deformat et ideo super omnia fugiendum ac ab eo cessandum est peccatum secundum Causa? secundum Ysidorum in libro de summo bono Gravius nimium peccat qui diligit peccatum et non facit quam qui facit et adhuc gravissimum est non solum facere sed ipsum peccatum diligere Unde secundum Gregorium Melius est modica acritudo in faucibus quam eterna tormenta in visceribus Et vlnera secta magis curantur quia non putrescunt que intus est foras exit dolor ad salutem aperitur Esset igitur Aug. comparanda vita anime quamquam faciens comparanda vita corporis a morte inquit hic ait Aug. Sum penitens si non illecebras et omnes delectaciones non proposuero si in acritudine et afflictione corporis non satisfecero si in rebus pauperum non facultates meas non distribuero si in omni caritate amore fragrans non fuero si ab omni vanitate omnium viciorum non refrenavero Penitencia ergo vera spiritualis medicina vitam mortuo impetrat in fine a morte liberat ut tamen ita quod omne vulnus sanat penam nisi tanta sit contricionis vehemencia que ad delendum peccatorum sufficiat et si sic facere ut dictum est amoris preceptum adimpleveris dum dicat cum quid peccaverit vel Sed nota secundum Canones quod quis peccare dicatur in spiritum sanctum sex modis Primo cum quis male sentit de presciencia ut de consec. di. iiii. hii vero sentiunt Secundo cum quis obstinatur et dicit omnia mala esse impunita ut dicitur Tercio cum quis veritatem cognitam impugnat ut qui dixerunt Christum in Belzebub. Quarto cum quis penitus desperat ut Cain et Judas qui dixerunt Maior est iniquitas mea etc. Quinto cum quis invidet quoniamque peccat et sic moritur ut de pe. di. iii. Inter hec tamen et finem Sexto cum ipse peccatum habet in proposito nunquam penitere Septimo cum quis in morali peccato sciens perseverat ut patet Canone Item Eze. etc. Item nota secundum Canones quod quis potest peccare gravius alio sex modis Primo in proposito lapsu a bono meliore xxvii. q. xii. hoc non Secundo inspecta quantitate pene ut xxiiii. q. i. non aufertur Tercio inspecto quod illo quod videt punitur ut xi. q. iii. precipue Quarto inspecta condicione loci temporis et persone ut de pe. di. v. c. at Quinto inspecta frequentate ut xxxii q. iiii. tamen in omnibus Sexto inspecta reiteracione ut de pe. di. iii. Inter hec tamen duabus talis sequitur Pro premissorum intelligencia magis in speciali materie contra huius contricionis medicinaz utile puto de aliquibus dubitabilibus querendum fore etc. Primo que et quot sunt cause inductive contricionis Secundo utrum dolor contricionis debeat esse intellectualis vel sensibilis Tercio utrum in contricione requiratur maior dolor de uno peccato quam de alio Quarto utrum peccati remissio sit contricionis effectus Quinto utrum contricio tollere possit totum reatum pene Sexto utrum specialis contricio de quolibet peccato requiratur Septimo et ultimo utrum requiratur contricio de qualibet morali Quantum ad primum quantum videtur est sex cause contricionis inductive secundum Ray. et prima ipsorum peccatorum recogitacio Ys. xxxviii recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee Secunda pudor que ad cogitacionem sequitur Jer. xiii Erubesco in ossibus eius qui confusione nos dignas gerit Tercia peccatorum vilitas Jer. ii. quam vilis facta es nimis iterans vias tuas Quarta tremor extremi iudicii et tormenti contra peccatum imo

Impius et peccator ubi prebuit ad
pedes in Stipendia peccati mors. Contra
dolor scilicet de amissione celestis premii
Apoc. iii° Tene quod habes et nemo
accipiet coronam tuam. Similiter dolor
est de offensa. Hic dolor debet esse
acer quia offendimus deum creatorem
acrior quia patrem nostrum celestem
acerrimus quia et nostrum redemptorem
qui nos suo sanguine liberavit.
Secunda est triplex spes salutis venie quia
peccata dimittuntur, gracie quia bona
operantur et glorie quia nunciantur
Apoc. iii° Ecce sto ad hostium et
pulso si quis audierit vocem meam et
aperuerit intrabo ad illum et cenabo
cum illo et ille mecum. Secundo ad
2 secundum quantum credo vel sicut petrus in
iiii° di. xvii. sicut dicit Cassiodorus
quocumque per quas causas nascitur per casdem
dissolvitur extra de regulis iuris. omnis res
vel cum ergo peccatum sufficienter perfectum
nobis possit sufficienter nasci per
actum nobis si per displicenciam et dolorem
quantum est ex parte nostra potest tolli
Et ad huius dolorem habendum sit in
potestate nostra non autem habere dolorem su-
fficientem de peccatis necessarie sed est de
omnibus contricione. In hoc concordant doctores
3 Tercio ad tercium quantum vel credo sicut
petrus in iiii° di. xvii de peccato in quantum
iniquitatis sicut offensa dei debet esse
maior de maiori peccato eo quod habet
maiorem racionem doloris. dolor quo
sensibilis scilicet penalitatis conveniens
est ut sit maior, quia maiori o-
ffense maior pena debetur. Concor-
dat tercia ibidem. Quarto ad quartum quantum
vel videtur sicut thomas in quarto di. xvii
Contricio potest dupliciter considerari vel in
quantum est pars sacramenti vel inquantum
est actus virtutis et utroque modo est
causa remissionis peccati sed dupliciter
quia inquantum est pars sacramenti operatur
ad remissionem peccati instrumentaliter
sicut et alia sacramenta. inquantum est
actus virtutis sic est quasi causa materialis
remissionis peccati sicut materia et
disposicio et addit hostiensis quod licet
in contricione dimittatur peccatum quod
sit ad proposito confitendi et satisfaciendi
si tamen tempore debito non sequatur confe-
ssio et satisfaccio peccatum quod iam re-
missum non redit sed mortaliter peccat
is qui contempnit et sic intelligere
canonem illum magna de pe. di.
Quinto ad quintum vel videtur sicut 7
petrus ubi supra in tercio quarto contricionis
intencio potest attendi dupliciter vel ex
parte caritatis que causat displicenciam
peccati vel ex parte doloris qui in
sensitiva causatur in utroque modo
potest tantum intendi contricio quod tota
pena remittitur. Nichilominus tamen confessio
et pene iniuncte complecio requiritur
propter preceptum et quia quis est incertus
quia si non est quis certus quod sua
contricio fuit sufficiens ad totam tollendam
hec thomas ubi in iiii supra. Sexto 6
ad sextum quantum videtur sicut thomas
in quarto di. xvii et quantum ad quantum
contricionis si non quis de peccatis suis
cogitat et dolet et si non dolore
contricionis saltem dolore attricionis
sit oportet quod sit specialis de singulis
peccatis que quis in memoria habet
sed quantum ad tunc quod saltem dolor
est iam informatam in gracia sufficit
quod sit generis una contricio de omnibus
tamen cum ille motus ad in virtute
omnem disposicionem precedentem. Septimo ^
ad septimum quantum vel videtur sicut
petrus in quarto di. xvii et in omni
peccato mortali est actualis aversio
voluntatis a deo ad peccatum et conversio
contingens tamen oportet quod in omni
remissione peccati mortalis sit actu-
alis aversio a peccato ad deum que
quidem contricio appellatur de peccatis
tamen oblitis sufficit contricio generalis
non oportet ad recordandum et dolendum
nec solum de peccato oblito oportet
aliquem in genere dolere sed et de
oblivione eiusdem que ex negligencia
contingit et hoc est quod dicitur in-
tendit autor dum dicat velim

dum sanas scilicet peccatum contricionem do-
lor est medicina doloris qui scilicet in
sensitiva consistit quia renovat vim pe-
nitendi contricio quod tota pena remittitur
ut supra in quinto capitulo continetur

A X3 Ampnaris umquam post longum tempus
amicum mutavit mores sed pi-
gnora prima memento. Quadrage-
simum quarte partis precipue dapnaris umquam etc.
Quadragesimum hoc quod inducit habet ad
dicta scilicet esse amicicie virtuose re-
tentio et conservatio quia pulchior homo
in mente sanior efficitur et exterius eius
fama roboratur. Hoc autem prius precipue
auctor sapiens docet dum dicit dapnaris
umquam quod velit pulchre. Quem longo
tempore amicum habuisti noli levi occasione
ab eius amicicia declinare, licet tibi
sit aliquantulum alienus sed antique
amicicie recordare. Et hoc est quod compo-
sitor intendit hic auctor dum dicit
Dapnaris umquam id est dapnaveris id est
umquam dapnabis amicum post longum
tempus factum id est antiquum quamvis nunc
non erit talis ille. Hoc dico si mu-
taverit mores animi et qualitates.
Memento tamen prima pignora id est pro
amicicie sacra insignia. Hoc est
dicere quod perseveranter debes eum diligere
non autem ad tempus sicut multi faciunt
et ideo amici sunt. Et de talibus dicitur
Ecclesiastici vi. Est amicus secundum tempus et
non permanet in die tribulacionis. Pro
primi metri intelligencia magis in spe-
ciali est de infrascriptis dubitabiliter
requirendum. Et primo ponamus quod sunt
duo amici et unus eorum multum
proficiat in virtute. Utrum debeat amicus
esse quia tamen manet in pristino statu
vel non. Secundo utrum post dissolucionem
amicitie qui sunt amicus habere
debeat aliquam vel similitudinem ad
amicum quondam quia umquam de preterito
fuisset amicus. Quo ad primum quoniam
videtur secundum Aristotelem ix Ethicorum quod
non est possibile ut proficiens conversetur
amicum a suo proficiente. Et hoc
maxime apparet in magna distancia

amicorum puta in actibus qui sunt
ex proiectura. Si enim unus permanet
puer secundum mentem, alius autem fiat
optimus vir. non potuit remanere
amici cum non complaceant sibi in eisdem
neque etiam de eisdem gaudeant et tristentur
Et sine hoc non potest amicicia fieri
sed amicicia enim requirit quod amici
conveniant, non autem sunt convenientes
nisi eisdem eis placeant et de eisdem
gaudeant et tristentur. Quo ad secundum
quoniam vel videtur secundum eundem Aristotelem
ubi supra quod sicut propter memoriam
preterite consuetudinis existimamus quod quod
magis debeat exhibere amicis quam
extraneis. Ita etiam in hiis qui in preterito
fuerunt amici, debet homo magis se
exhibere propter preteritam amiciciam nisi in
uno casu scilicet quando propter superhabundanciam
malicie facta est dissolucio amicicie
tunc enim nichil familiaritatis debet
exhibere ei a quo dissolvitur amicicia.
Pro secundi etiam metri intelligencia magis
in speciali est de infrascriptis dubitabiliter
requirendum. Et primo propter morum
mutacionem in uno amicorum scilicet quando
quis factus est de virtuoso viciosus
alter amicus debeat amiciciam dissolvere.
Secundo utrum propter talem mutacionem morum
factam in amico sit amicicia dissol-
venda statim, aut solum tunc quando
est facta magna morum mutacio.
Quo ad primum quoniam videtur secundum Aristotelem
ubi supra quod sic tali racione. Non est
possibile ut dicit, quod ille tamen malus
manifestetur amicetur a virtuoso, quia
virtuoso non potest esse amabile
contrarium sed solum bonum honestum neque
comparatur cum quis iam factus est malus
amari, id est non utile neque decens quod
non oportet quod homo amet malum
neque assimiletur pravo. Unde quod tunc oportet
si frangatur amicicia ad eum qui
iam factus est malus, quia si se
factus est amicus non potest esse quod
diu servetur amicicia. Quo ad secundum
quoniam videtur secundum Aristotelem ubi

est statim dissoluenda amicitia in
omnibus qui mutant mores bonos in
malos sed solum in illis qui propter magni
tudinem malitie insanabiles sunt i. qui
non possunt de facili reduci ad statum
virtutis Si autem aliqui sunt quod sustine
ant directionem ut saltem possunt re
duci ad statum rectitudinis tunc est magis
auxilium ferendum ad recuperandum bonos
mores quam ad recuperandum substantiam corpo
ralem quia virtus melior est et magis
propria amicitie quam pecunia, ad autem qui
dissoluit amiciciam ad eum qui factus est
malus non videtur aliquid inconveniens
facere quia non erat amicus huic
vel tali sed inquantum virtuosus sed inquantum
virtuosus et ideo inquantum alteratur a pa
dispensacione amicus qui cum non valet
reducere ad virtutem convenienter recedit ab
eius amicicia et hoc vide supra in pa
pte metra precepto xxvj B in fine vel

Gratior officiis quo sis magis
carior esto Ne nomen subeas
quod dicitur officiperdi xliiij

A quarte partis preceptum Gratior
officiis vel quadragesimum quintum quod in
ducit habet ad vitae securitatem est grati
dinem in omnibus conplere hoc est de preteritis
beneficiis gratus atque similia honesta benefactori
rependere Ad hoc autem faciendum inducit nos
autor primus preceptum dum dicit Gratior
officiis etc quasi velit autor innuere Esto
acceptabilis et benignus hiis qui tibi similiam
complerent et eis bene facere studeas ne
ingratus ab aliquo reputeris et hoc est
quod expositive intendit hic autor dum

B dicit Gratior i. gratus et remunerator
officiis i. beneficiis tibi exhibitis quo
sis magis et magis carior et carus
et bonus ut propter sis gratior beneficia
libus esto magis carior i. exhibeas
te carum et benevolum quia nisi sic feceris
subeas nomen quod dicitur homines
officium perdi i. ingratus Officiperdi
dicitur qui perdit officium i. servicium
quia ex suo servicio nulla confert
remuneratoris quasi qui perdit remu
nerationem servicium Officium enim
est recipientis ut remunerationem de se
mox exhibito retribuat competentem
Vel aliter secundum exposicionem aliam vel
lecturam dicitur officiperdi qui alicui
recipit honorem aliquid officium cum
non est dignus tali officio vel honore

C Ex premissis intelligitur a magistri
in speciali est de aliquibus dubitabilibus
querendum vel ex investigandum Et primo
secundum primam exposicionem queritur
utrum hiis qui officiis i. beneficiis
sunt ingrati sunt beneficia subtrahenda
Circa hoc non est instandum quod hoc
B in v. xi precepto Beneficii acce
pti memor esto Sed secundum primam
exposicionem queritur utrum hic teneatur
ad conservationes omnia homini bene
facienti huic tamen brevi videtur
utiliter hic sic quod C in directis
quod omnis effectus naturaliter ad suam
convertitur causam Unde dicit dionisius
in iiij de di. no. quod deus omnia
in se convertit tanquam omnium causa Sed
cum oportet quod effectus ordinetur
ad finem agentis Manifestum est
autem quod benefactor inquantum est causa
beneficiati et ideo naturalis res requirit
ut iste qui recipit beneficium per
gratiam recompensationem convertatur ad
benefactorem secundum modum utriusque Et
sicut de patre superdictum est benefactori
quidem inquantum huiusmodi debetur honor
et reverentia eo quod habet rationem
principii sed per accidens debetur ei sub
sidio vel sustentatione si indigeat

D Secundo secundum aliam exposicionem vel lecturam
queri potest utrum officiales pre
ciari debent in officiis vel non
huic tamen brevi videtur secundum primum

quod perpetuari non debent in officiis et hoc maxime propter tria. Primo ex parte constituentis. Nam sicut philosophus in ethicis: Principatus virum ostendit. Verum est quia tunc ostenditur bonitas vel pravitas melius scilicet in dominio vel principatu, quia tales plura possunt manifestare quam privati. Propter hoc princeps seu rex debet mittere homines in officio et non dimittere in officiis, quia non potest eorum bonitas apparere. Secundo ex parte ipsorum omnium quia videntes alios in officiis perpetuari et se esse despectos, si ipsi sunt animosi et viles contra dominos seditiones movent, ac etiam multas turbationes. Ideo Plinius vel Pollex dicit quod Plato propter fraudem eosdem duos quod est seditionis causa et turbationis. Tertio ex parte ipsorum officialium quia si sciunt se esse perpetuos in officiis multas iniurias aliis inferunt, ne ergo sint in suis officiis audaces et propter quas non officio per deum merentur ullo modo perpetuari debent ac etiam plures curiosiores et graviores efficiuntur. Unde autores propterea abstinebunt.

Suspectus caveas ne sis miser omnibus horis nam timidis et suspectis aptissima mors est. Quadragesimus quintus quinte partis propterea. Suspectus caveas etc. Xlum capitulum quod inducere habet ad virtutem securitatem contra suspiciones nimias et suspiciones abdicatas. Nimius enim timor et superflua suspicio sunt plurimum morte causa [illegible]. Ad talem ergo suspicionem et timiditatem amovendam et animi leticiam introducendam propterea inducit nos autor dicens Suspectus caveas etc. quasi velit autor innuere Caveas ne sis in suspectione quia sic miser semper habere vitam mors sequitur timidum et suspectum. Et hoc expresse intendit hic autor dum dicit Suspectus caveas etc. quasi velit autor innuere quod Suspectus id est suspiciosus sive suspectiosus, caveas ne sis miser quia qui in suspectatione est miser omni tempore reputabitur. Vel caveas ne sis suspectus id est suspectivus. Nam mors etc. quia melius est ut talis sit suspiciosus moriatur, quam ut semper in tali vivat miseria. Propterea met intelligentia et abstinentia est breviter sciendum quod si vis a te talem expellere suspicionem expedit te [illegible] attendere ad auctoris doctrinam quam ponit super xiiij prime partis [illegible] propterea. Sic tuos [illegible] etc. ubi tractatur super partis ad plenum de quadruplici suspicionis specie et quantum ad partes sufficienter [illegible] et ubi dicitur quod utrum suspicio sit malum vel bonum etc.

Proficiendi met intelligentia est sciendum quod nimius et inordinatus timor et maxime mortis infert homini maiora mala pessima. Primo namque hominem facit stupidum. Secundo inconsiliatum. Tertio tremulum. Quarto inopatum, et ideo ad consilium auctoris quilibet timorem inordinatum et immoderatum fugere debet, tali enim sic timido mors est magis apta id est quod melius est sibi mori quam in tali timiditate et suspicione [illegible] in hoc mundo vivere. Et hoc est quod intendit hic autor dum dicit Nam timidis et suspectis etc. Si ergo vis a te habere timiditatem et suspicionem repellere expedit omnino ut virtute fortitudinis munias te. Hoc ideo quia fortitudo virtus facit imminentia incommoda et vel inchoata affectus non formidare. Cuius etiam officium est contra adversa fortune vel fortitudinis solacium dare. Contra hanc virtutem autem affligit timor qui timor est instabilis animi vel fluctus mentis trepidatio. Contra talem fluctuationem vel mentis trepidationem bonam dat

B

remedia Seneca libro de remedijs
fortuitorum. inquit timor ait Morieris
tu. Vult sanitas. Ista est hominis na-
tura non pena. hac condicione intraui ut exirem
Item timor ait / morieris. Vult sanitas
gentium lex est quod acceperunt reddere. Item
timor ait morieris. vult sanitas
propositum est vita hominis ad militiam.
ambulaueris itinerandum est ad domum. Item
timor ait morieris / sanitas putabam
te noui aliquid dicere / ad hoc veni. hoc ego
hoc me singulis diebus ducunt nascentem
non nunc extinguo possunt. hoc timui. quod
habeo quod indigeo in hac vita nunc
ego. Item timor ait Morieris / sanitas
nec primus nec ultimus omnes antecesserunt
omnes me sequentur. Item timor ait /
Juuenis morieris. sanitas. Sicut unum
est quod quae tam ad iuuenem quam
ad senem pertinet. Item timor ait egro-
tabis. Sanitas venit tempus quo ex
primentum mei corporis non cum tanti
in mari in pelago ubi atque fortius ex
habet a gradu vel in lectulo vitus.
Item timor ait Male de te opinantur
homines vel loquuntur / sanitas sed male
moueret si de me mali iusti et casti
Si maxime si catho si duo scipiones
ista de me loquerentur. Nam male displi-
cere est a bonis laudari. nullam
auctoritatem habet sententia ubi qui condempnandus
dampnat scilicet alios. Item timor ait /
Male de te homines loquuntur / sanitas
moueret si hoc in mundo / et si turpalis
essem hoc facerent / nunc multo faciunt
nunc de me loquuntur. bene cum loqui
nescirent facerent quod non intor sed quod
solent consuetudinem cum sit in nauigio est la-
trare. et natura inuectum est latrare
ut non pro virtute sed pro canis et consuetudine
latrant. ex quo animo audienda sunt
imperitorum conuicia et ad honesta nascentem
a turpitudine condempnandum est ipse contemptus

salus idem Remedium inter alia
de hac materia valde nobilia sunt
videlicet quae mentem turbant breuitatem
animi. Consulit ipse Seneca qui
huic mundo numquam fidele consilium da-
turus est. Timor sanitatis trunca-
tur virtute. init bellum sed lucrum
nultas in summa periculo misit re-
tam timor ipse mali fortissimus
ipse est qui preuius est metuenda
pati fortis cum et constans animi est
ad fortem et constantem pertinet non
perturbari in rebus aduersis nec tumultu
de gradu deici sed prompte uti consilio
nec a ratione discedere / plura cum sunt
quae nos terrent / quam ea quae nos premunt
ideo ne sis miser ante tempus cum ea
quae velut imminentia expauisti for-
tasse numquam ventura sunt tibi. Ex-
pressius optime concludit Innocentius
papa in libello suo quem edidit de con-
temptu mundi seu vilitate condicionis
humane sic dicens / cupiditas mortales
auget anxietas / affligit cura
sollicitudo molestat / metus concutit
tremor conturbat / quod facit ad perturbationem
error abducit. dolor frangit contri-
stitia / [illegible] contristat / pauper et
diues seruus et dominus coniugatus et
continens / denique bonus et malus
omnes mundanis vexationibus affliguntur
et mundanis afflictionibus cruciantur
experto quodam credite magistro sicut Iob
.x. Si impius fuero ve mihi
est / et si iustus non leuabo meum
caput saturatus afflictione et miseria
et hoc est quod intendit dicere auctor
dum dicit Nam timide et suppetit
hoc est dicere cum talem vitam [illegible]
mundanam variam atque suspitionis
despiciamus et a nobis abiciamus et
virtute sanitatis induamur et amore
proprio abstinebimus in effectu. Sed
nota sim septuaginta et Canones
quod timor septemplex reperitur.

Hug dicit similis xxiij. q. iiij. Ex
his Opus intralis de pe. di. ij. c.
si ex cuncti Timus filialis ut xxxij
q. vj. quadmodum c. Castus mundanus
ut di. xliij. Sicut hij autem humanus
ut xj. q. iij. Noluit Seruus naturalis
ut lxiij. q. f. c. ultimo Pro primi
ordine intelligencia magis in speciali
est de tali quoniam quemdam vel circa
inobedienciam subditorum utrum timor
sit peccatum et quo veniale et quo mor
tale habetur ex dictis Bernardi videlicet
Tho. fa. sc. q. c. xxv. dicens quod timor
est peccatum secundum quod est inordinatus
prout scilicet refugit quod non est secundum
racionem fugiendum. Hec autem inordinacio
timoris quandoque consistit usque ad appetitum
racionalem qui dicitur voluntas quandoque
scilicet voluntas ex deliberacione refugit
aliquid non secundum racionem, et talis inordi
nacio timoris quandoque est peccatum mortale
quandoque est veniale. Si enim quis
propter timorem quo refugit periculum
mortis vel quodcumque aliud temporale malum
sic dispositus est ut faciat aliquid
prohibitum vel pretermittat aliquid quod
est preceptum in lege divina, talis
timor est peccatum mortale. alioquin est
veniale. De materia nimie timiditatis
et suspicionis require supra in secunda parte
parte c. iij. qui incipit. Et sicut
malignitas etc. Utrum autem timor
mortis excuset a peccato require supra
in hac parte precepto xxiij. Multum
venitur in fine 2 actua

Utrum servos suos pios incarcere
in domo Et famulos di
cius heres tam de mento
xliij. viij. iiij^c partis precepti

Erga servos suos vel ancillas vij
quod inducere habet ad hoc scribit
est mansuetus erga servos et maxime
erga emptitios suos et tales, quia
plures servi fideliores sunt dominis suis
et ex hoc ipsi domini securiores
existunt. Adhoc autem quemadmodum

prius preceptum inducit nos auctor dicit
Cum servos suos vel commemorator enim illos
esse homines quod videlicet dicitur si servos
commisi noli eos nimium flagellare
sed mite te habeas ad eosdem et hoc est
quod conponit hic inducit auctor dicens
dicat cum servos iratus fueris vel moto
enim illos esse homines ac humanos quasi
dicat, licet tibi servitute inhumane
agas cum eis quia homines sunt sicut
et tu es. Unde epistola xliij. Cum servis
familiariter vivere docet, considera servi
tui sunt ymo homines. Pro huius parte
intelligencia ac eius observancia est hic
sciendum quod quilibet dominus circa servos suos
duo singulariter attendere debet et servare
primo namque similis condicionis mutabilitatem
Unde Seneca in epistola prealleg. dicit
Nam qui nunc est dominus forte aliquando
erit servus, nescis quia etiam fortune
cepit quia dum mat quia plato
qui dyogenes. Secundo naturalis condicionis (B
equalitatem sicut Seneca ait Job xxxi.
dicens Nunquid non in utero fecit me
et illum sed servum. Unde Seneca xx. moralium
lxxiij. c. xxj. Potentibus enim magis
est virtus humilitatis consideranda equalitate
condicionis. De hac materia vide latius
supra in xxxvij. primo partis precepto. Secundum
vero culpa de adhibendis ad consilium
servis legalibus et dilectis vide supra in xxj.
iiij^c partis precepto Ubi consilium etc. Sed
nota secundum Bernardum quod quattuor sunt genera
quibus obsequimur dominorum. Primo carni
Secundo mundo. 3° dyabolo. quarto deo. Primo
carni servimus tyronibus momentanea
voluptatem Secundo mundus transitoria sub
limitate, Tercio dyabolus perpetua calami
tatem. quarto deus interminabilem felicitatem
perpendas ergo in lancea iudicii tibi p
mia tam diversa, sed forsitan voluptate
allicieris, pensa quia momentanea est
si sublimitas te attollit transitoria est
si perpetuitas te inducit calamitas est
Ad deum ergo gitur quod felicitatem sine fine

naufragium, se datum promittit ut qui ad
hanc summam felicitatem que est finis fidei
et in qua est omnium bonorum complementum
pervenire valeamus. Similem illi in scriptis
omnibus diebus nostris huius. Spirare
ergo debemus deo non mundo. Hoc ideo quia
mundus amatores suos in necessitatis articulo
ipsos abiciat atque penitus delinquit. Exemplo
illius de quo legitur in Barlaam unde
dicitur: Sicut amatores mundi sunt homini
qui tres amicos habuit, quorum unum
plus quam se, secundum minus quam se dilige-
bat. Hic magno itaque periculo positus
et a rege citatus tenere ad primum amicum
eius auxilium petens et qualiter eum semper
dilexerit commemorans. Cui ille: Nescio
quis sis. O homo, habeo alios amicos cum
quibus hodie me letari oportet. Sed duo
modo possideo tibi duo ciliciola ut
habeas quibus valeas operiri. Confusus
ergo venit ad secundum amicum et eius auxilium
postulavit. Cui ille: non vacat mihi
tecum subire agonem. Curis etenim multis
circumdor. Modicum tamen usque ad hostium
palacii sociabo et statim ad domum
revertar ad propria negocia. Tristis igitur et
desperans ad tertium amicum perrexit sibique
dixit: Non habeo os loquendi ad te, quia
non te amavi ut debui, sed rogo ut
me non deseras quia sum ab hominibus
derelictus. Et ille hylari vultu dixit:
Certe amicum te fateor carissimum et tecum
veniam ad regem et pro te intercedam ne
te in manibus inimicorum tradat. Mundi
primus amicus est divitiarum possessio pro quibus
homo multis subiacet periculis. Veniente
vero mortis termino nichil preter omnibus hiis
nisi viles accipit panniculos ad se-
peliendum. Secundus amicus est uxor filii
et alii consanguinei qui tamen secum ad
monumentum pergentes protinus eo se-
pulto revertuntur vacantes et insiste-
ntes propriis negociis. Tertius amicus

est fides spes caritas et elemosine
et cetera bona que nos cum de corpore
exierimus precedunt et pro nobis apud deum
intercedunt et ab inimicis et demonibus
nos liberant. Isti sunt illi amici
qui fiunt contra illud quod dicitur
Proverbiorum xvii: Omni tempore diligit qui
amicus est et frater in angustiis
comprobatur. Et de aliis accidit quod
Proverbiorum xix: Multi colunt personam
potentis et amici sunt dona tribuentis.
Fratres hominis pauperis oderunt eum
insuper et amici recesserunt ab eo. Paul[us]
ad hunc sensum optime fuit beatus
Bern[ardus] ipse ut hic mundus evane-
scat et flos eius pereat contempne
ergo mundum quia in obscuro non
est claritas nec in omni dolore
dulcitas nec in ruinoso stabilitas
sed in solo deo habetur et invenitur.
Pro premissorum intelligentia magis
in speciali est de infrascriptis dubitabilibus
requirendum. Et primo utrum christiani
possunt iudeum vel paganum manci-
pium habere. Secundo utrum servus sine
consilio domini possit uxorem contrahere.
Tercio quid si duo simul coniugati
velit venire in remotam regionem
certo quod si coniuges sed sui habeant
duos diversarum regionum ita quod
non possunt convenire ad officium
coniugale. Quarto utrum servus qui
fuerit ordinatus et nunc est resti-
tutus possit uxorem contrahere.
Sexto quot modis servi efficiuntur
liberi. Circa ad primum quantum ad
probationem videtur. Et primo videtur
quod christianum non posse iudeum vel paganum
mancipium habere pro eo quod habetur
in canone sepe malorum consortia
xxviii q i ubi sic dicitur
et in aliis qui baptisati sunt
a malo infidelium consortia non in-
tendunt, et hiis christianis decernentur

et illi publicis aedibus deputantur. Et in sequenti canone dicitur nullus clericus aut laycus cum Judeis conuiuia faciat assignat de hoc [Pau]lus i Cor. xv. quia corrumpunt bonos mores colloquia praua quod autem possunt habere probatur per illud quod habetur in decretali Et si Judeos de Judeis ubi sic dicitur quod Judei seruicium sue proprie culpe perpetue submittit quod christiani possunt habere Judeum vel paganum mancipium hoc est aliter consuetudo mapinne in partibus vestris Solucio dicitur quod licitum est christiano subditum habere Judeum vel paganum non tamen debet habere familiaritatem cum ipsis sicut habetur in decretali Ad hec de Judeis nimia cum familiaritas posset esse occasio peruertendi ad malum infidelitatis Si tamen ille voluerit fieri christianus ad effectum non debet prohiberi propter cum professionem in christianis non est repellendus nec propter hoc aufertur seruicium dominus sed seruire debet vel alias non tamen debet eius liberacio a seruitute Ad obiecta autem in contrarium dicendum est quod non negatur ex auctoritatibus subieccio seruitutis sed inhibitacio familiaritatis vt dictum habetur supra Circa ad sextum questionem breuissime dicitur quod potestas seruus non subditur domino quod libere possit comedere dormire et alia huiusmodi facere que ad naturam tenencius spectant seu naturam pertinet ita quod non subditur ei quantum quod non possit libere matrimonium contrahere vel eo nesciente vel contradicente vnde si dominus eius preceperit non tenetur ei obedire nec de contrahendo vel de contrahendo quia in hijs sui iuris est et tenet matrimonium debet tamen in solucione debita seruicia domino suo exhibere hoc probatur in decretali prima de coniugio seruorum hanc est quarum nouum habetur in quarto di. xxxvj.

Circa ad tercium questionem dicitur breuiter quod [illegible] exhibenda est talis venditio sed cogi debet dominus alius ad vendendum bona que continet asserui in est cum republica necesse est sua male vtatur iuxta de hijs qui sui vel alieni iuris sunt l. si pe. et in hac pe. tho. summa gwillelmus / post hostiensis addit quod si mercatorum fuerit factum sine licencia domini et non habet in loco istum emptorem possit cum vendere in remotis alias non debet quod sic fiat Circa ad quartum questionem breuiter dicitur quod addicitur vt quaedam formaciones materia rogatur pro bono alter duorum vendere alteri volenti emere vel si neuter vult emere rogantur ambo vendere cuilibet communi in communi sed venalem proponere et si nullus appareat emptor dicatur commun[iter] an. [illegible] di semitate Circa ad quintum questionem breuiter dicitur quod dum cum liceat per in prestare vxoris in hijs que pertinent ad redditionem debiti in alijs omnibus est sui iuris tamen in redditione debita non debet contra hoc predictum facere vxori / si forte dominus preceperit cum hora qua magis esse obediendum vxori quam domino et vxor tamen sine consensu viri sui in ancilla vendere non possit quia vir caput est mulieris in hoc concordat tho. pe. et al. Circa ad septimum questionem breuiter dicitur quod tali seruo non licebit matrimonium contrahere preter quam intelligitur fecisse i suscipiendi ordinis sacri ut loquitur et notatur in decretali quia de coniugio servorum lxxxix di. in plito Et prohibemus cum ex ipsis ex. q. di si imperator alijs aut principalibus legis clericalibus non gaudebit de clericis qui boliecs in sc. idem in omni consequencie seruorum liv di. frequens de ira ved plene in prima parte mercatura propter xxxiij seruorum culpa sed et alibi tamen et supra est in iija parte mercatura pecc. xyo vtile consilium Circa ad viijum ecce breuiter dicitur hostiensis et quo modo

servi efficiuntur liberi Primo per manumis-
sionem Secundo si dominus eum languidum
exposuit vel ei alimenta negaverit Tertio
quando dominus vendit ancillam ne prostituatur
et emptor facit eam fieri liberam Quarto
si servus vellicatus intrat cum cadaver
domini sui dum defertur ad sepulturam
Quinto si postquam lata est sententia contra
illum qui dicebatur esse servus dominus per
eam ex ipsa precium recipiat Sexto si dominus
ancillam matrimonio collocaverit sciens
per eam dotem Septimo si servum appe-
llaverit filium actis [illegible]
in figura judicii Octavo si dominus dedit
servo instrumentum per quod eius servitus
probatur et aliis casibus qui habentur
C de [illegible] li. ac per totum
Nota si judeus [illegible] mancipium emit
[illegible] primum capienda tibi
est occasio prima Ne rursus
querens que iam neglexeris
ante quadragesimum septimum ...
... propter quam primum vel quadragesimum
septimum quod inducere habet ad hoc scilicet
civitate est in omnibus [illegible] bona
[illegible] quia prudenter ... magis facile effi-
citur ac consequitur finis bonus
Ad hoc autem comprehendum preceptum
inducat nos auctor dum dicat cum primum
quis velit primum capere debes cum tam
quam invenerit tibi necessaria recipere
per negligenciam requiras Et hoc est
quod compositor intendit auctor dum
dicat Prima occasio id est primum rei eventus
quando primum id est velocius est capienda mala
scilicet gratia et hoc nunc id est non querens
rursus que neglexeris cum id est primus
[illegible] lucrum Tolle moras
semper nocuit differre paratis Nota hic
Canones qui dilacio de iure concessa
fit propter viij Primo propter rei novitatem
ut di xxiij Tertio Secundo propter rei suspe-

cientiam de conse. di iiij Hic
quod absit Tertio propter metrum in
comodi ut xij q ij sic [illegible]
Quarto propter difficultatem veniendi
quando factum est et hoc maxime
in personis permanentibus [illegible] q i
Dilectissimi in li. [illegible] di iiij
in iste [illegible] vulgande ut q
q i [illegible] Quinto propter consuetudinem
[illegible] ut xviij [illegible] Sexto
propter rei dignitatem ut lxj di mi-
serum Septimo propter facilitatem
prolationis rationem de conse. di
iiij Cum itaque quia [illegible] sub
ceptionem solent accidere in q ix
iudicio Prohibens [illegible] metra
intelligentia ac [illegible] est
breviter faciendum Et tria sunt que
nos inducere habent ad hoc precepta
comprehendum Primum est rationalis
natura dictum rationis providentis
Secundum est spiritualis scriptura divinitus
inducens Tertium est irrationalis natura
scilicet [illegible] instinctu [illegible] Josepho
legitur in [illegible] et quadam vice
cum [illegible] fuit [illegible] anno accepe-
runt [illegible] et in fine anni [illegible]
spoliare et [illegible] ad
quendam sapientem principem et con-
suetudine audiens bona sua in
[illegible] transmisit ad [illegible] in fine
cum [illegible] victualia [illegible] et
[illegible] aliorum sufficientiam [illegible]
et copiosissime habundavit Modo
per [illegible] mundus qui omnes
in fine [illegible] spoliat et denudat
[illegible] a quo [illegible] col-
lati ad quod bona nostra mittere
debemus videlicet primum thezaurizando
De hoc legitur Gen xlj et Joseph
divinitus [illegible] septem annos
sterilitatis blada et alia necessaria
ad [illegible] sustentationem fecit

ggregati qui quidem post eius per
uidencia saluati sunt. De tercio legi-
tur formica quod est al ita parum
et debile. que dum tempus habet esti
uum sibi de victu prouidet in futurum
Vnde in verbo ad formicam o piger
et disce sapienciam cum non habeat ducem
nec principem parat in estate sibi
cibum quem comedat. Sed alu-
sitand pm metrum moraliter potest
exponi ut dicatur Cum primum rapienda
tibi est accio prima. i. primus motus
virtutis qui quidem motus a diuina
procedit gratia est ab homine recipiendus
et tenendus, quibus cum prima graciam
nullus potest mereri, debet tamen ho
quantum in eo est habilitare se ad graciam
sibi vniuersum bonum perdigendo
et malum quod possit euitando quia
nulli tali denegatur gracia iuxta illud
xvi q. sectis et capitulo ut hoc
autem non est ex merito digni uel
condigni sed congrui hec vero congruitas
multo magis est ex parte diuine bonitatis
graciam conferentis quam ex parte hominis
se ad graciam habilitantis quia in
preparacione ad graciam et infusione
gratie habet se anima ad modum materie
post hoc deus ut primus mouens et effi
ciens, forte autem quod in se est tria
contemplatur, ut si habet actum peccati et
peccandi voluntatem totaliter deserit
et conetur in bonum ut est sibi
possibile. Hanc autem primam graciam
nemo potest mereri ex se et hoc triplici
racione. Prima racio est quia illud
non habet racionem merendi .i. graciam.
Secunda ratio est status indigencie quia peccator
non est dignus pane quo vescitur.
Tercia quia natura antecedit causa
suum effectum sic et gracia precedit meritum
cum ipsa sit causa meritorum ex ipsa
cum simul aucti voluntate unde precedit
ut velimus. Et sequitur ne frustra

velimus igitur per bonum desiderium eius et
merito condigni meretur augeri in via et
aucta meretur gloria in patria, et hoc
a deo cuius graciam est infundere et augere
et perficere sine cooperacione voluntatis
nostre. Nam sicut deus est ipsius gratie
fontale principium influendi sic ipse
solus est principium augendi per modum
infundentis, gracia vero per modum meriti
et dignitatis sed liberum arbitrium per modum
cooperantis sicut liberum arbitrium ex gracia
meretur merito condigni augmentum gracie
in statu vie sic et merito condigni meretur
merito ipsius complementum in statu patrie
de toto quod hic dicat auctor dum dicit
cum primum rapienda est tibi accio prima.
Secundo de metri intelligencia magis
in speciali est breuiter attendendum
quod si rem motum primum virtutis rape
negligeris contingit tibi illud quod sequitur
in hoc secundo metro. Ne rursus queras
que tu neglexeris ante quod velut
auctor vnumquemque moneat ut ne per
negligenciam et torporem aliqua virtuosa
obmittat peragere quia qui obmittit
bene agere dum potest nunquam postea
reparare potest et pro tanto dicit
ne rursus queras etc. Cui bene quadrat
quod habetur in decretali Cum sup abbatia
de offi. de le. que dicit quod potuit
voluit et quod voluit adimplere
nequiit, hec eciam quod aliquando aliqua
possumus et volumus et tamen idcirco in
bene agendo nulla est mora aliquibus
protrahenda, quia sine laboris neglecta
imputatur ad peccatum ita legitur et notatur
in decretali capitulum de penitentia et remissionibus
Contra huius peccatum negligencie puto
vnde quia de dicta negligencia ad
alia peccata cum quibus ducitur hec que
mencia sicut ad desidiam et torporem
et pigriciam et ignauiam et obmissionem
bonorum. quo differunt vide se ista
sunt communi breuiter videtur quod negligentia

habet opposicionem s(ecundu)m diligenciam vnde
sicut diligencia dicitur esse et sistere in bo
nitate et sic negligencia importat opposi(tam)
voluntatem mediam / ut dicit negligencia
voluntatis eligendi non vere ipsa aut(em)
desidia et pigricia importat opus contra
in quo importatu operis actionis a volunta(te)
exequendis s(ecundu)m dicitur / quia ipsa pigricia
est importatu boni operis fiendi / desidia est
importatu boni operis consumandi vnde
qui non vult homo facere bonum opus
dicitur piger prover(biorum) xx propter frigus piger
arare noluit et prover(biorum) xix absondit
piger manum sub assella / sic ergo pigricia
dicitur vi(tium) boni operis fiendi / s(ed) desidia
dicitur vi(tium) boni operis consumandi sine
prosequendi sicut quando quis videt di
fficultatem in bono opere consumando et
prosequendo desistit et cessat ab illo
opere vnde talis dicitur desidiosus quod
dicitur desidia a desinendo. negligencia
autem est importatu eligendi illud quod
debet esse contra hic tradit b(ernardus) negligencia
alia vita aliquando tam in scriptura
vnde et alijs accipitur. in hoc sunt p(ro)pe
tiones eorum aut aut dicta sit in
obmissione et negligencia. licet aliquando
negligencia dicatur obmissio hic tamen
dico quod negligencia non est obmissio
immo differunt sicut sunt peccata mortalia
sic differunt quia obmissio p(ro)prie dicitur
importatu actus debiti / negligencia autem
importatu circumstancie debite impore vel
tam vel loci vel finis debiti / et quod
utrumque est veniale dicitur quia obmi
ssio dicitur vi(tium) actus imperfecti / negli
gencia autem importatu circumstancie correspondentis
ut patet veritas quesiti

Morte repentina noli gaudere
malorum felices abeunt quorum
sine crimine vita est et argumenti
certa quia plus propterea mor
te repentina ... quod

inducere habet ad vitam sepultam
est vero conclusio pro qua mors
repentina pnimie timetur et vituo
sorum opus inducere pro qua felicitas
summa acquiritur et est qualiter
possidetur. Ad hoc autem faciendum pro
quo precepta inducit nos auctor
vbi dicit morte repentina noli
quam velit summe quod si mali et
inducis hominis ex impulso et su
bito moriuntur pauciis dicti morte
solent quam gaudere debes / quia tamen
bonis quam malice gaudere possit
et hoc est quod conspicitur incidit
sic auctor enim dicit noli gaudere
de repentina morte malorum / quia
illi abeunt felices quorum vita est
sine crimine sed nota diversa in
abeo in actum / et abeo vbi
inventum / quia abeo in actum stat
pro transitu sed abeo vbi nature
stat pro mori / et hoc modo accep
tum felices abeunt quorum vita
est sine culpa / et qui felices
abeunt sunt beati / quia beati mor
tui qui in domino moriuntur Apoc(alipsis)
xiiij. Et ad hoc bene facit quod dicit
Aug(ustinus) mala mors putanda non
est quam bona vita precessit / non
enim facit malam mortem nisi qui
sequitur mortem / non ergo curandum
est necessario moritur quam accidit
ut moriantur s(ed) moriendo quo ire
cogantur. Prologus primi metri in
telligencia est breviter faciendum quod
nemo gaudere debet de repentina
morte malorum ut supra est expositum
s(ed) potius est dolendum et hoc propter
quam mala que sequebatur a puncto
mortis dicuntur mors et causa sus
tine et primo de morte impiorum
dolere et compati debemus et non
gaudere propter eorum perpetuam damp
nacionem quando cum in culpa
moritur omnia dampnacionis mors

propterea cap. xxv. scribitur: Ite maledicti in ignem eternum. Et primo ideo scribitur: Mortuo homine impio nulla erit spes. In huius figuram David mortem Absolonis filii sui multum flevit ut ij Reg. xviij demonstrat hystoria. Secundo non est gaudendum de proximorum morte sed potius dolendum propter dierum voluntatis dispendium penitencie tempus compaciendum est. In huius figuram rex David flebat quondam multum Abner nonne qui instructus fuerat dicens Nequaquam ut mori solent ignavi mortuus est Abner manus tue non sunt ligate et pedes tui non sunt compedibus aggravati, sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis sic corruisti ut ij Reg. iij c. declarat hystoria. Tercio non est gaudendum de impiorum morte sed potius dolendum propter divine visionis carenciam ideo in persona eorum dicit Job x c. Vadam et non revertar ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine terram miserie et tenebrarum. Quarto non est gaudendum de impiorum morte sed potius condolendum propter passionis acerbitatem unde Eccli. xlj scribitur: O mors quam amara est memoria tua homini iniusto cuius ignis non extinguetur ubi vermis eorum non moritur. Quinto non est de proximorum morte gaudendum sed potius dolendum propter carenciam ymaginis horribilem et deformatam. Sed videndum quod reprobi tunc assument triplicem videlicet conformatam et transformatam. Primo ymaginem conformatam illius bestie horribilis de qua Apoc. xiiij scribitur: Si quis adoraverit bestiam et ymaginem eius et acceperit caracterem eius in fronte aut in manu sua hic bibet de vino ire dei. Secundo reprobi assument ymaginem deformatam vetustatis abhominabilis gravem et vilem Eccl. vij Gradualia

iniquitatis carnem fetidum est et ornamento suorum palliatur et ymaginem abhominabilem. Tercio reprobi assument ymaginem transformatam penam inextinguibilem Sap. xvij Solum illis superposita est gravis nox ymago tenebrarum que superventura erat illis. Pro secundo articulo mortis intelligencia est breviter annotandum quod contra mortem fidelium et bonorum describit secunda sine dolore de qua multis est letandum dicitur quod felices obeunt. De illa morte componitur illud Eccl. vij Melior est dies mortis die nativitatis, quod tali persona dicitur. Homo nisi renatus fuerit non possit celorum regnum ingredi nisi nascatur nativitate celesti, que fit per mortem angelis in statu gracie moriente et de utero matris ecclesie per mortem egredientes. Ideo mors sanctorum natale vocatur quia in celo nascuntur. Racio autem est quia quemadmodum infans in matris utero alio dicitur ad lumen prouenit ... et utero exire appetit quo ... acquirit maior videlicet amplior locus ad manendum subtilior aer ad vescendum et maior lux ad videndum et ubicior aer ad respirandum. Sic hic maior acquirunt felices in celo, pro amplior locus ad manendum quod modo sunt in loco arto quia tota terra est quasi punctus respectu celi. Baruch iij O Israhel quam magna est domus dei et ingens locus possessionis eius magnus et non habens finem. Est enim maior quam oculus possit conspicere et altior quam auris possit audire et lacior quam cor valeat cogitare. Et hoc est quod dicit Apostolus j ad Cor. ij Oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se. Secundo acquirent felices ubiorem cibum ad vescendum qui erit in perpetua sanctitate sicut attestatur

qui ait Saciabor cum apparuerit gloria tua
que quidem saciectas est cum desiderio et
desiderium erit sine fastidio Eccli xxiiij
qui edunt me adhuc esurient Secundo
accipient felices maiorem aerem ad respirandum
non enim possunt vivi respirare non sunt pressi
a fletu labore dolore et timore Job x Si
iustus fuero non levabo caput saciatus
afflictione et miseria Sed tunc respirabunt
quia ut scribitur ys. xxxv. ffugiet ab eis
dolor et gemitus Et Apoc. xxi Abstergit
deus omnem lacrimam ab oculis sanctorum et
mors ultra non erit neque luctus neque clamor
neque dolor erit ultra quia prima abierunt
Tercio accipient felices maiorem lucem ad
videndum quia super se habebunt deum Apoc.
xxi Claritas dei illuminabit illam ut sim se-
locum luminosum Tobie xiii Splendida
luce fulgebis ut se civitas illuminati et
gaudiosissimum ys. lx Replebit splen-
doribus animam tuam et erit se corpus
glorificandum dan. xii iusti fulgebunt
sicut sol in regno celorum Quarto fe-
lices assumunt triplicem ymaginem scilicet
confortatam reformatam et transformatam
Primo felices assumunt ymaginem confor-
tatam Christo per imitacionem vite Ad Rom.
viij° quos presciuit hos et predestinavit
conformes fieri ymaginis filii eius ut
sit ipse primogenitus in multis fratribus
Secundo felices assumunt ymaginem refor-
matam per Christum in renovacione gracie
ad Collossenses iij expoliantes veterem ho-
minem cum actibus suis induite no-
vum qui renovatur in agnicionem dei secundum
ymaginem eius qui creavit eum Tercio
felices assumunt ymaginem transformatam
in Christum in claritate glorie ij ad Corin-
thios iij° Nos autem revelata facie gloriam
domini speculantes in eandem ymaginem trans-
formamur a claritate in claritatem tamquam
a domini spiritu Ex predictis concluditur quod felicibus
et electis melior est dies obitus die

nativitatis quia super facta est aequi-
menta de dotibus corporis glorificati
Ideo puto utile et aliquali ingenij
informacione nostri et declaracione
de infrascripta questione quedam viz
utrum dotes corporis glorificati sint
tantum numero iiijor aut plures vel pau-
ciores Et primo videtur quod sint tantum
due et non quatuor tali racione quia
dotes sunt in corpore sicut anima comparatur
ad animam sed tantum dupliciter anima comparatur
scilicet ut motor et ut perfectio ergo tantum
sunt due Item dicuntur vires sicut quibus
anima regit corpus in perficiendo et
movendo scilicet naturalis vitalis et
animalis et sicut hec dicuntur tres spiritus
in corpore ergo tres Item tres sunt dotes
anime ergo sicut anima pluribus dotibus est
dotata quam corpus Contra Anselmus
ponit vij condiciones quibus anima glo-
rificatur in corpore scilicet agilitatem
fortitudinem libertatem salutem volupt-
atem et pulchritudinem ergo videtur
quod sint multo plures quam quatuor Se-
cundo dicendum est quod numerus earum accipitur
Respondeo primo effulgebunt iusti et tamquam
fulgore claritas in iusticia impassibi-
litas quia iusticia est perpetua et
inmortalis in scintille natura subtilitas
in discursu agilitas Racio autem istius
numeri sumitur penes corporis maliciam
Hoc enim corpus compositum est ex quatuor
elementis et quia elementa sunt imper-
fecta quadruplicem habet ab eis de-
fectibilitatem Ab aqua que est elementum
humidum et frigidum et passibile
habet passibilitatem et corrupcionem
humidum cum acquirit corruptum A terra
non habet obscuritatem quia est elementum
opacum Ab igne licet qualitate quia
cum calor consumit continue unde qua-
indiget alimonia ciborum ex quibus
concipit corpulenciam et ponderositatem
Ab aere habet infirmitatem aer enim

facile immutatur et cedit cuilibet
impellenti, quia igitur defectus isti
debent per bona opposita removeri
adhoc quod corpus sit perfectum perfectione
completa. Ideo quatuor sunt dotes
contra corruptionem videlicet impas-
sibilitas contra obscuritatem, claritas
contra gravitatem, spiritualitas et agi-
litas contra infirmitatem, virtus
sive penetrabilitas. Ita quod sint apte
in ad corpus per [illegible] in
corruptione surgenti in corruptibile
corruptionis vel etiam per comparationem
ad illos quatuor defectus quos re-
movet Augustinus Augustinus xxii de
civitate dei abeit a corporibus nostris
omnis deformitas per claritatem,
omnis tarditas per agilitatem, omnis
infirmitas per spiritualitatem, omnis corru-
ptio per impassibilitatem. Ad illud
vero quod plures esse debent dotes
anime quam corporis dicendum est quod dotes
anime accipiuntur secundum potentias cor-
poris secundum qualitates respicientes
elementa et ratio patet quia
ille tres iste plures non patet in
tres quarum

Cum coniux tibi sit ut
res et fame laboret
servandam ducas nimium
nolite amica xlix

Iste versus precepto cum tibi sit
coniux vel xlix ad inducere
habet est materias quasimodo
per se propter uxorem ducere, cum sit quam
magis res et substantia minuitur quam
fama maioris de dote per se uxoris
supplicacionem deprivatur adhoc
ut amicitia conservet non per se uxoris
formam ad amicitiam pertineat cum
eadem. Adhoc autem respondendum per
prius preceptum inducit autor viii
quoniam cum dicat cum tibi sit
coniux cura hanc dum [illegible]
multiplex potest dari lectura

ut primo sit dicatur cum tibi sit coniux
vel quam velit finire ad formosam habens
uxorem nec habeas in bonis tuis quod eam
decet valoris retinere, tunc ne aliquis
te decipiat, quia causa uxoris tue
adulterando tibi fraude tenebitur, quod talis
non est amicus licet fingat se tuum amicum
esse. Et hoc est quod apportune intendit
autor dum dicit cum tibi coniux sit vel
semper formosa, ut res id est pecunia sit tibi
quasi parum sibi et fama laborat quia
hominibus inhonesta dicunt de eadem, ducas
id est dignum esse iudices non amicum verum
sed falsi, qui fingit se amicum ut est
unde, nam nimium tibi, quia tam
uxoris tue fingit se amicum quam tibi
cum in rei veritate non sit. Secundo potest
sic exponi ut dicatur cum coniux id est sit
id est quod coniux est tibi, cum eius inhone-
statem non habeat res id est rei veritas
quia non in est ut dicitur ut veris in
substantia tua malum de ea sed quod pertinet ad
ea amicis quarumvis tamen fama vera id est in
famia amici laboret, quia homines
dicunt ita esse in isto casu debes magis
starere rei id est quod tu veris de ea sine
substantia quam de hoc habes quam fame
que laborat tamen eam et hoc facere debes
ut ducas nomine nimii amici id est non
verum amici. Nam amicitia est non
veram amicus quando est amicus
ex parte nature debes quod quid in
aliquo negotio fama et substantia contrariantur
quia fama sed unum dicat et teneret
et res autem habeas substantiam sciat et
dictat aliud tunc magis standum est
rei id est substantie quam fame, non res dicitur
a reor reris. Nam substantiam vel rem scire
probare itaque esse videtur. De ma[teria]
substantie et fame latius habetur supra
in iiii^o tractatu primus precepto cum vacare
animas vel habere opportunum seu latam
tua videtur et magis habere sequenta
licitum utrumque tamen bona est, quia

utrique casus contingit et contingere potest
¶ Propinquissorum intelligencia magis in
speciali est de infrascriptis duobus dubitabilibus
respondendum. Et primo utrum esse unius
sit de lege naturali. Ergo dicendum maritus habens
uxorem suam de adulterio suspectam
possit licite dissolvere adulterii suspecti
debitum. Circa ad primum quantum etc. Et
primo probatur quod sic quia naturalis racio di
ctat ne facias alii quod tibi non vis fieri
sed vir non vult quod mulier dividat carnem
suam cum aliis ergo pari racione nec
ipse dividere debet cum aliis mulieribus
Et hoc est quod dicit dominus Genesis ii Faciamus
ei adiutorium simile sibi, et in hoc
eciam consistit fides que est unum de bonis
matrimonii. Ergo naturalis racio dictat unam
esse unius ergo est de iure naturali. Sed
contra si est de iure naturali ergo peccaverunt patres
habendo plures, quia contra ius naturale nullus
potest dispensare ergo nec ipse deus quod
non potest facere contra se. Item alii dicunt
sunt et ecclesia mutorum habere plures ergo
unicam unius esse non est de iure
naturali. Item ponatur quod non sunt nisi duo
viri et infinite mulieres constat quod tunc
dictabit racio quantum genus multipli
care quantum possunt sicut patet in
filiabus Loth Genesis xix. Ergo dictabit
racio quod quilibet haberet plures uxores
ergo non est contra ius naturale. Solucio
dicendum est quod ius naturale quoddam est
speciale, quoddam universale, quoddam
universalissimum quod est in omnibus rebus
scilicet in concordia omnium rerum, et de isto
iustitia naturali dicit Plato in Thimeo
unum cum emolumento non potest esse
sine alio, Secundum ut dicit Augustinus iudicium
divine largitatis est quod quelibet creatura
appellatur dare semper. Ius naturale univer
salius est quod omnia animalia natura do
cuit. Ius naturale speciale est quod dictat
naturalis racio et illud ius est universalius

utentibus racione et de isto iure
speciali est unio quod est de iure
naturali universaliori scilicet coniunccio
maris et femine. Sed fidelitas quam
debet vir uxori sue est de iure
speciali, unde unam esse unius est
de iure naturali speciali. Ad primum obiectum
dicendum quod deus non dispensat contra
ius naturale quantum ad essenciam vir
tutis scilicet castitatis. Sed quantum ad opera
virtutis inmutabilis est. Sed opera
variabilia sunt, per illa precepti sunt
ut vir non dividet carnem suam
in multis salva tamen caritate dictante
superiori scilicet unde vir debet fidelitatem
uxori salva fidelitate dei magis
cum tenetur vir deo quam uxori
Et patet hoc quod dispensacione dei
viri habere plures probat patet solucio
ad primum et probat patet quod non
attendere est de iure naturali tamen quod
precepto dei Abraham intendit occidere
ad libitum dicendum quod patet ponendo
illa non debet opus inmutari
nec vir dimittere fidelitatem illam
quam debet uxori sue in quo divina
dispensacione. nec illa ponitur con
tingit et sic ordinavit deus quod
plures sunt mares quam femine
quia de maribus vult esse quosdam
doctores vel rectores qui signantur
per Noe, sicut quosdam virgines qui signantur
per Danielem, quosdam coniugatos qui
signantur per Job. Et patet responsum
Circa ad secundum quantum etc. Et primo
videtur quod sic. Quia Numeri v c. d.
ubi dicit dominus ad Moysen. Vir
cuius uxor erraverit maritumque con
tempnens dormierit cum altero
viro et hoc maritus deprehendere nequit
sed latet adulterium et testibus argui
non potest quia non est inventa
in stupro, si spiritus zelotipie concitaverit
virum contra uxorem suam que vel
polluta est vel falsa suspicione

apparet adducet eam ad sacerdotem qui
ipse autem sacerdos tenebit aquas ama
rissimas .s. in quibus cum execratione ma
ledicta congessit, adiurabitque eam
et dicet si non dormivit alius vir
tecum non te nocebunt aque iste ama
rissime in quas maledicta congessit.
Si autem declinasti a viro tuo, hiis ma
ledictionibus subiacebis. Det tibi dominus
maledictionem et execrationem cunctorum
in populo suo, putrescere faciat femur
tuum et tumens uterus tuus disrum
patur et dicet mulier amen
et dabit ei aquas ad bibendum. Si adulte
ra est pertransibunt aque maledictionis
et inflato ventre computrescet femur
eritque mulier in maledictionem et
execrationem omni populo. Maritus non
absque culpa erit et illa recipiet iniquitatem
suam. Quod si polluta non fuerit inno
cua erit et faciet liberos. Hec ibi
ubi Glosa licet clare patet quod licet
marito adulterium suspecte uxoris explo
rare et discutere vera hic dicatur maritus
absque culpa erit. Sed hec discutiendi
experientia idem indicium credidit esse de in
vestigatione furti et adulterii. Sed in
vestigatio furti per sortes est licita
iam ut Josue vii. inventum est furtum
quod commisit Achor per inquisitionem
sortium vel tamen quia investigatio
huius est per ecclesiam prohibita et condem
nata in Canone Stephani pape ii. q. v.
et ex de purgatione vulgari vel pro
solutione huius questionis ea sunt declaranda
primo quod adulterium de quo dicitur cum
levis suspicio non probabilis non est
investigandum ideo per indicium ferri ca
dentis nec per aliam viam alias non
transcendentem actum humane inqui
sitionis et istud patet de furti etc
ut dicitur in predicto Canone Stephani
Occulta et incognita illi sunt relin

quenda qui solus novit corda filiorum
hominum. Sed adulterium de quo dicitur levis
suspicio ut sit soli deo est cognitum et
non homini, quia per solam levem suspicionem
nichil sicut licet per eam dubium equaliter
queritur. Secundo dubitare non est sed ergo
adulterium leviter suspectum non est per viam
aliquam investigandum. Tertio quod non licet
in nova lege adulterium investigare, vel
probabili suspicione suspectum per actum qui
sit super actionem humanam utputa per
iudicium ferri candentis vel aque bullientis
et istud probatur sic. illicitum est temptare
deum, sed hoc sit lege prohibitum deutero
nomii vi. Non temptabis dominum deum tuum. Sed
investigare adulterium spiritu zelotipie
et qualitercumque suspectum per id quod transcendit
investigationem humanam est temptare
deum quia hoc est querere signum virtutis
et efficacie divine quod reprehendit Christus
Mt. Generatio mala et adultera signum
querit. Et ysaie vii. dicitur achaz pete
tibi signum a domino deo tuo, qui cum dicit
non petam et non temptabo deum, quem
dicat: Si petierim signa temptacionem deum
Cum ergo in hac investigatione petatur
signum a deo, sed vera non est adulterium non
petatur adiurationem ferri vel sic ergo non
licet adulterium taliter investigare. Quarto
aliter dicit eadem sancta Glosa, quod dum
maritus habet eam suspectam de adulterio
voluit investigare per iudicium ferri candentis
ignitum et ipsa sciens se innocentem [illegible]
[illegible] auxilio invocato accepit ferrum
in manibus nec sensit aliquam adustionem
Quinto quod quando de adulterio est suspecta
probabiliter quod tunc possit investigare dum
tamen hoc fiet ex affectu et zelo iusticie
non affectu libidinoso vindicandi adul
terium suspicionis et dum investigaret
per vias licitas que non excedunt supra
facultatem humane actinguere sicut
est iudicium aque bullientis aut per

qualemcumque investigacionem domini vel
filia et istud probatur sic Aliud potest
licite investigari per vias licitas quam cuius
investigacione per veram possimus ad cog-
nicionem utilem et honestam venire Sed sic est
quia cognoscere veritatem de adulterio suspecto
per vias licitas et zelo bono est utile et
honestum marito suspicanti quia si nesciret
veritatem illius probaret ad illos actus
de iure non deberet Item quia cuiuslibet amor
honorum qui committit tenendo nutrimentum fi-
liorum et est utile proli nascituro quia in-
trabit hereditatem alienam quod est iniustum
et est utile ipsi uxori adultere quia
mutuo peccatum ponendo spurium in heredita-
te aliena ergo etc. vel contra quod tali investi-
gacione debita facta si inveniatur quod mulier
non sit culpabilis crescat amor mariti ad
filium non quanto maiorem certitudinem vel cer-
titudinem habet aliquis de aliquo quod sit
filius eius tanto amplius eum diligit
Unde hoc est una causa quare reddit Aristoteles
quare matres plus diligunt filios quam patres
maiorem certitudinem habent de filiis ut
sint filii ipsarum quam patres Ad argumentum
in contrarium quod est de re tercium primum ad illud
quod est ad ista quod lex illa de provido zelo
tempore inducta est per permissionem non simpliciter
concessionem sicut quod divina et humana lex
permittit fieri minora mala ne fiant
peiora propter quod tantum inducta est
de libello repudii sed propter [illegible]
ciam Iudeorum qui erant proni ad interfi-
ciendum uxores suas non et lex zelotipie
non debet trahi ad imitacionem ex conse-
quenti Et quod dictum est de inquisicione
adulterii suspecti licite et probabiliter [illegible]
dici de investigacione furti licite et
probabiliter suspicati licet tamen hoc [illegible]
[illegible] adulteri [illegible] veritas [illegible]
de materia adulterii suspecti habetur [illegible]
Et hoc autem etc.

Cum tibi contigerit studio
cognoscere multa para discas
multa vita nescire docere
Aliquam magister sibi quere propter
Cum tibi contigerit etc. aliquam magister
quod inducit habet ad vite sciencie
est summo studio multa cognoscere
et etiam multa utilia discere ut nunquam
a tali studio cessare quod fit cum
scolasticus integre studet ut a quoque
doceri debeatur nec etiam dedignatur
pro hoc etiam quocumque propter
auctor inducat unumquemque dicens
Cum tibi contigerit etc. quasi dicit in-
venire si quasi tacendo tempus de stu-
dio et labore dicta didicisti sicut
noli sic superbire immo quantum te potes
sciencie respice nec ab aliquo etiam
aliquo discere erubescas Et hoc
est quod respondet auctor inducit
dicens Cum contigerit tibi multa co-
gnoscere vel multa didicisse studio
id est in quantum contigerit tibi multa cognoscere studio studio
tuo sic et labore ut discas multa
et quia per aliquid invenias id est
didicisti quantum adhuc contra in xxv
[illegible] propter multa legas sancto
vel et ideo vita id est quoque non velle
doceri vel similiter contra sic cadem
parte tamen propter xxxi ne putat
quoque nesciat te velle doceri etc.
Circa hoc bonam doctrinam dat Seneca
capitulo libro xi epistola lxxvj de [illegible] stultis
quod tamen diu non didiceris non discere
debemus tam diu discendum est quam
diu nescias vel si proverbio creditur
quamdiu vivas Ergo in contingit
iste doctus aliquo animo invidencia
sicut superiorum gracia et adhuc ista
videtur comprehendo est ipse contra
peccatum lucelli et gracia ne tibi accidat
quod non ut senex discas immo ideo
magis gracia quanto id assumpsit eo

To
a
b
Seneca 61

[illegible]

Addiscere ergo semper possis/ quantum magis
proficias tanto temptaberis quod expe-
rientiis multi saepe casu contingit pe-
cunia venit ultro honor affertur
gratia et dignitas fortasse ingeritur
tibi virtus vero non incidit nec
opere quodam levi aut parvo labore
acquiescit sed est tanti laboris
omnia bona simul accumulata et
in ipso conflata tu dicas Sapientia
non contingit casu nec virtus/ nec non
est ars qui casu ad effectum venit.
Unde tu Themistocles philosophus C et VII
annos complevisset et mori se videret
dixisse fertur se multum dolere eo
tempore tunc egrediatur de vita quando
sapere cepisset. De hac materia loqui-
tur Seneca super in XXVI° epistola propter
discere litteras.

C Propter nimiam intel-
ligentiam est sciendum quod appetitus
noster addiscendi et cognoscendi mo-
derari debet ne nimis curiosus
sit studiosus vel sollicitus in
investigando nostra quae vana sunt
et inutilia/ et hoc propter multa ma-
la quae ex nimia curiositate et
studiositate procedunt/ Et primo

1. incipitur per studium magis utile re-
trahitur a studio quod nobis ex ne-
cessitate incumbit. Unde Ieronimus
ad Damasum papam Sacerdotes domini
missis evangeliis et prophetiis videmus
comoedias legere/ amatoria bucolico-
rum versuum verba cantare tenere
Virgilium [illegible] in Canone Sacerdotes
XXXVII di.

2. ¶ Secundo malum inquietum
studet aliquis addiscere ab eo a
quo non licet sicut patet de hiis
qui aliqua futura a demonibus
inquirunt sicut fecit Saul/ et

3. Ochozias IIII Reg. I c. ¶ Tertio quando
homo non veritatem addiscere curat
tamen non referendo ad debitum finem
scilicet ad cognitionem dei [illegible] et
vanam ostentationem dicat [illegible]

De triplici modo studendi quo ordine, quo studio, quo fine

curiositas non est bona et pretiosa cum
curiositas conveniat sed quibus ad inutilia
et semper maniaca faciat. Quarto malum
aliquis studet ad cognoscendum veritatem
super humanum ingenium facultatem quia per
hoc homines et simile labuntur in errorem.
Ideo dicitur in Eccl. III Altiora te ne quesieris
et fortiora te ne scrutatus fueris et
in pluribus operibus eius ne fueris curio-
sus. Plurimos enim multos cum supplantavit
suspicio eorum in vanitate detinuit
sensus eorum. Non placet Apostolo quod ait
Noli plus sapere quam oportet/ non placet
aliquid multa sciente si sciendi modum
nescierit/ quid ergo dicit modum sciendi
nisi ut scias quo ordine/ quo studio
quo fine quaeque nosse oporteat/ quo
ordine ut prius illud quod maturius
ad salutem/ quo studio ut illud
ardentius quod vehementius ad amorem/
quo fine ut non ad inanem gloriam
et curiositatem sed ad aedificationem tuam
vel proximi/ sunt enim aliqui scientiam
superbiunt ex hac scientia/ non attendentes
omnem scientiam a deo esse ut scribitur Eccl.
I°. Unde ergo fatuus est qui de
sua scientia gloriatur/ immo quilibet in scientia
pensare debet fallaciae/ quid sua
scientia valuit Salomoni/ quid Platoni/ quid
Aristoteli/ quid Ciceroni/ et quid ceteris
sapientibus. Sapientissimus hominum fuit
Salomon et tamen amor mulierum sic eum
infatuavit ut ydola adoraret. Sa-
pientissimus Achitophel consiliarius
David regis fuit/ qui tamen laqueo
se suspendit. Sapientissimus Romanorum
Cato fuit, et tamen manu propria
se peremit. Democritus magnus philosophus
qui prae studio sapientiae necavit. Sapientissimus
valde Socrates fuit/ qui tamen ad iudicium
sibi genus mortis elegit. Cum ergo
tantae fatuitatis existit qui de sua scientia
vel ingenio gloriatur dum cogitat quod

1. Sunt qui scire volunt eo fine tantum ut sciant
2. et curiositas est. Quidam ut sciantur et vanitas est
3. Quidam ut scientiam vendant et turpis quaestus est
4. Quidam ut aedificentur et prudentia est.
5. Quidam ut aedificent et caritas est.

in ad tales sunt suas possessores ut dicat de talibus et consimilibus bene loquitur apostolus ad Ro. I. c. d. Qui cum deum cognouissent non sicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt sed euanuerunt in cogitacionibus suis, et obscuratum est cor insipiens eorum, dicentes se esse sapientes et stulti facti sunt. Nota quod sancta triplex est nobis necessaria et nobis docet scire scilicet flagitacionem que precatimus beneficiorum que reportamus, et supplicacionem que meremur. Prima scilicet est valde necessaria ad hoc ut vitemus flagicia distinctione et vitam inertem preuideamus, sed ex tugurio in sanitate. Laudabiliter est cuiusdam cui nota est infirmitas sua quam quando non propter nostra visus suarum strenuitas et amplius dominantem ad sustentandum duabus stans scilicet offert nobis sancta iuuamen cum maculas nostras. Ecce ei arguet te malicia tua et auersio tua increpabit te. Sed sunt nonnulli qui defectus alienos valde notant, qui ex propriis videre nolunt similes oculo qui omnia videt preter seipsum, sed indiget speculo ad videndum se et reputat se sibi. Tales vero indigent speculo alicuius virtuosi contemplacionis quo ad eum apparet agnoscat se in vitiis defice scilicet quod pro ipso more cum plenissime intelligere vult qualis est, tales debet apparere qualis ipse non est, et in bonorum forma meritis quam ipse deformis est et deforme liber de vita contemplatiua tamen dicitur quod petrus qui nescit et flere debent ignorat quam hic non sua sed aliena considerant cum si morbos suos ad proprium consilium appetiat non requirit quod in alios conscendat. Secunda pars est beneficiorum quam reportamus, ne que preterita est redempcio quam recepimus per propter passionem in qua Xpus nobis

actum dominacionem (audet) mundo quando pro nobis in ligno mori voluit propter peccata. Maiorem caritatem nemo habet quam ut animam suam ponat pro amicis suis (tuis) suscipere de pe di in. cum dolet. Tercia pars est supplicacionem que meremur et hanc habemus dominacionem penarum insula (verba) que sunt dicere et multas scilicet potestatis rebellare peccatis. Et vitant peccatores in infernum duas gentes que obliuiscuntur deum et faciet Xpus actum dominacionem peccatoribus in iudicio quod finaliter puniuntur et concluduntur et actum illi regule quando loquuntur. Si dicat est ita affirmatiue et negatiue negatiue est xxv. vt in iudicio sunt ac quod offensiue quo ad bonos electionem et desistere in iudicium et ex hoc ipse affirmacionibus propter conclusio affirmacione dicet benedicti vel et quod iste affirmaciones sunt ex parte predicte affirmatiue erunt ex apposite negatiue. sed stati immediate subiungitur electioni et non desistet in iudicium vel recedite discedite a me maledicti vel et de isto tamen non arguendum et deuincendum dicit. Secundo xxv. Psalmista in eius vltimis magis arguens et deuincens in furore ne meo dicat quod cum propter domine ne in furore tuo arguas me propter in de pe. di I. sequitur.

Moraliter vel. Otu compos pinus spiritualis seruire defensus auditor beniuolus aduersis non firmis finiatis neque sed adipisce sanctioris sue attendas et septem vocales simplicitate hoc filia veritatis obsit cum multe loculo et receptus breuiter concepi ut a pluribus agitur applicatis sufficiat.

Flagi[cia]

Beneficia

Supplicacione

Burh. Obedit et homines ex suis (cognitis) quia ... ...
si te neglexerit ... ...
... ...
... ...

palmites perceant nec quod acta p
linscam tetus aulos de ture ethorus
tacoms insanias sed parius bucfi
cij nec mixtus adhibita donaria de
sacrabs acces consilibrans columbinis
hec brevitas sensus fiat

Firmis inde verbis me
scribe versus hec brevitas
fiat sensus iungere binos
adaequagens primum et ultimum

rite prius preceptum firmare verbis etc.

Hoc est capitulum finalis pro metra
in qua terminatur summa et totalitas huius
opusculi ubi auctor epilogando
se excusat quare sic inde scripsit et
breviter hec fuere potuit propter duo
Et primo propter pluralitatem vitandam
Secundo propter doctrinam habere insinuandam
Circa primum est sciendum quod si auctor de
plura metra fecerit propter sua
consuluisset sui non sufficeret sensus eius
generum et plurium sumptum proprietatem
Ideo perlegit brevitas suas et fore
per binos versus ut perspicitur et auro
gramaticam contraxit et hoc est quod pre
intendit auctor cum dicit Firmare
verbis etc et hec brevitas sensus Circa
secundum est sciendum breviter quod auctor
ideo per duos versus terminat quia
in hoc corporis et anime doctrina instituta
Et ideo quod hoc opusculum specialiter regis
quo adventumque honorum intemperare
docuit prestitum quod minor hic scilicet cura
si in eo bene advertat utilibus perficiet
et sciencijs et hic actior scilicet corporis
bonis insonitum potuit molis et ha
bebit Dolcior mea satis dictum est
de in prima parte huius libri sed ita quod non
appetit hic amplius restare dum quod
multi possent nec modicum admirari
quod sub tam parvo libello tam diffuse
scripsissem vel pertinere Unde respondet
videri potest quod consilia materia
primus dicta sunt pauca quam
multa eo quod veritatem et natura

plura quam sint abmissa de quibus esset
non pauca dicenda quibus si adhiberetur
dicta diligentia et sollicitata fuit tamen per
satis non solum de utilibus noviter et virgis
viris etc de nihil doctorum excellenciam comunibus
tam dum cum etc canonici explicatur post
hanc notitia si perfecte inspecta fuerint
et memorie commendata Et et alia plurimi
ratione nam scribendo habet mecum coniungit quod
ut plurium scribentibus accidit convenit
quia dum unum pronunciatur scribere propositum in
memoria in ictu oculi a pronunciatione ad
evasit utilius in ratione quod dicitur scribere
fore hec aliquid doctorum doctissimi dicta
sedo dicit contingisse sibi quod ad artificem
insinuare videtur dictis dicta tamen sepe
fuerat ampliandum qui dicitur fore comparat
Sane ad amorem et odium plerumque pertinet
iudicandum et huius scripturam parat iudicium
ad verbis loquitur in affectu Unde est quod
multis aliquorum opera precia licet non inclinandi
videntur videtur aliorum operibus quibus
perstancioribus meliora non quod facit unusquisque
tenetur opus sed cum dicit Petrus Alphonsus
Alphonsus Naliter gloriatur unusquisque
in suo carmine qualecumque sit et in
sua prole videtur cum simie quod prolem suam
etc cum collat in pulchritudine nec tam
communem teneat in deformitate videt de
suo symia filio fatetur dixisse iudicans
simile est omnibus iste meo Sic cum ut
poeta dicit Opus laudat opificem
et item est cupidus studiorum quisque suorum
Et sicut quilibet de suis operibus iudicium
male iudicat eo quod sunt eius nimis
proxima parrociam Sic quippe de aliorum
operibus si distent ab eius effectu per
odium vel rancorem Nam ut beatus
dicit Gregorius Non facile recipit intellectus
quod abhorret affectus Pro tanto igitur
primus lector attendat quod prescripta eius
potuissent magis ordinate narrari
sed de ordine non multum curavi Ego cum
ut bene fatear et ut singula includi

mei. Utar verbis solum ceteri quidam dictatores
fundamentalem meam relinquentes doctoribus
iurisque auctenticis et perfectis materie sit dispo
sitio et perfecte addere formam et fundato
iam posito vel incepto lapidibus raris et
lignis mutanda mutare in congrua ordinare
devia dirigere et ad complendum emendare
Assumo porro duos doctores precor auctores
sed studiosos meos rogo virorum et affectibus
quibus melius possum ex opto constanter
ut corrigatis que correctione noverint
indigere corrigant et certam velut emendare
fateor tamen cum beato augustino commune sentire
omnis quod tullius suadebat sequi dicebat ut
recitat augustinus ad marcellinum nunquam e
misisse librum quem revocare vellet quod
augustinus explicat dicens verum michi videtur
sicud tullius qui fuit maximus auctor eloquii
eloquium quod ullum unquam verbum misit quod vellet
revocare emisit, que quamvis laus hominis
preclarissima videatur tamen credibilior de nimium
fatuo quam de sapiente perfecto. Sit
directe cum ipso augustino doctore celebri eximio
dicere volo in proposito quod si in premissis aliqua
dixerim que peritorum iudicio appareant cor
rigenda, nulla ut est dictum subterfugio
contradiccione, dum modo a veritate et fide catholica
non fuerint aliena ut in prohemio sunt dicta
premissa. Attendamus insuper illud quod quedam
erudicio instruit ne talentum intelligencie
michi licet diminuto a deo traditum sub terre
vel ocio absconderem, ... vel celare sed
potius illud ad mensam sacre scripture ponere
ad hoc ut lucrum multiplicatum fructuose valeam
reportare. Considerans etiam quod dominus ta
lenta sua multiplicata de pii ... servitium
domino remunerat. Servum vero a bono opere
cessante capiat doloresque dampnacionis
eterne emittat in tenebras nolo solum suppliciter
primum, sed et alios porro toto nisibus
... opusculi ... concessione
... quorum fructum reservat in
celis dum dicitur ... non ...
qui perit sed qui manet in vita eterna
ad quam perducat nos deus benedictus Amen

Domino gratiarum laus. Vero trino patri
et filio et spiritui sancto in essencia vero in
personis trino ex quo omnia, in quo omnia
per quem omnia in ipso nata sunt
et moventur quia principium est et ...
... ... et finis ...
... ... sine quo nulla non
subsistit nulla sapiencia inspiratur, ulterius
usus ..., tot sunt laudes et glorie
et officio ... dici lingua. Sit
et ... omnibus benedicta
dei mater altissima, cuius ... domina
et regina sub cuius pedibus luna est
posita, ... possit lingua
... sunt et ... non solum
... in corpore, sed ut puto magis
in mente ... in primo opus
culo dictum est quod placeat ... ...
laudes accipiat ... ...
... ... sunt
... ab ipsa est omne ...
a ... ...
a pagano ... nullum ...
est ab ... ut ... ...
... ... non
ut ... testatur ... principium
est ... ad quam ... ...
videtur ut nulla scriptura ...
... ut a ... ...
et ... ... alios
non ... ... ut est dictum
qui singulariter ... est honor sit
et gloria in seculorum secula Amen

Hec manu Alberti de ... ...
Anno millesimo quater CCCC ...

III

IV

a. 1409

...men Sub Anno Nativitatis eiusdem Millesimo quadringentesimonono Indictione
...undecima mensis Octobris hora None vel quasi Pontificatus sanctissimi in Christo patris
...Alexandri diuina prouidencia pape Quinti In mei Notarij publici et testium subscriptorum
...specialiter rogatorum presencia personaliter constitutus Honorabilis vir dominus Albertus
...ecclesie sancte Marie Wysliciensis Cracouiensis dioc. omnibus melioribus via iure ca...
...bus melius et efficacius potuit et debuit fecit constituit creauit et sollempniter
...os certos et indubitatos procuratores actores factores negociorum suorum gestores ac nuncios
...les Ita tamen quod specialitas generalitati non deroget nec econtra videlicet honorabiles
...viros Johannem de Lubana et Sbigneum Sbigner de Slussow(?) Canonicos ecclesie
...s tamquam pares ambos et eorum quemlibet insolidum Ita quod occupantis condicio
...sed quod vnus eorum inceperit alter prosequi valeat mediare et finire ad petendum
...ndum nanciscendum intrandum tenendum et continuandum pro eo et eius nomine possessionem
...et actualem dicte sue Cantorie ecclesie predicte omniumque iurium et pertinenciarum eiusdem
...leuandum percipiendum et exigendum omnes et singulos fructus redditus et prouentus
...dicte sue Cantorie a quibuscumque personis tam ecclesiasticis quam secularibus debitis
...sdem fructus redditus et prouentus arendandum locandum dislocandum et ad annum
...um dandum personas ipsas huiusmodi fructus redditus prouentus iura et obuenciones
...soluentes de solutis et ab eis receptis dumtaxat quitandum finem pactum qu...
...m de vlterius soluta non petendo faciendum et pro eisdem soluendum cauciones se
...dones quaterus(?) dandum recipiendum et faciendum necnon ordinandum disponendum et fa...
...Cantoria in diuinis laudabiliter deseruiatur vnum vel plures procuratores
...orum vel alterius eorum substituendum et eum vel eos reuocandum et omnia pro
...se reuocandum totiens quotiens ipsis vel eorum alteri visum fuerit expedire Et
...alia et singula dicendum et faciendum que veri et legitimi procuratores facere possunt
...ipsemet dominus constituens faceret seu facere posset si premissis presens et personaliter
...i talia forent que mandatum exigerent magis speciale Promittens michi no...
...strumento legitime stipulanti et recipienti tamquam persone publice et autentice
...et singulorum quorum interest vel interesse poterit quolibet in futurum se ratum grat...
...habiturum totum id et quicquid per dictos suos procuratores vel substitutum seu
...bstituendum ab ipsis seu eorum altero datum factum gestum vel quolibet procuratum
...vel aliquo premissorum Releuans dictos suos procuratores et substitutum vel sub...
...n eorum aliquem ab omni onere satisdandi sub obligacione et ypotheca bonorum
...et mobilium presencium et futurorum Super quibus omnibus et singulis premissis
...ens a me Notario publico infrascripto sibi fieri petijt tot quot necessaria fu...
...strumenta Acta sunt hec Pisis in domo habitacionis dicti domini Constituentis
...e mensis hora et Pontificatus quibus supra presentibus ibidem honorabilibus
...Henrico de Monte Theodrico Scheynen(?) et Henrico de Hemert clericis
...ensis dioc. testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

mum

Et ego Theodericus de Monte clericus Traiectensis(?) dioc. publicus apostolica
et Imperiali auctoritate Curieque Camere apostolice tunc Notarius Quia
predictis procuratorum constitucioni ratihabicioni et releuacioni omnibusque
alijs et singulis premissis dum sic ut premittitur agerentur et fierent vna
cum prenominatis testibus presens interfui Eaque omnia et singula sic fieri
vidi et audiui Ideoque hoc presens publicum instrumentum per alium me alijs
occupato negocijs fideliter scriptum exinde confeci publicaui et in hanc
formam publicam redegi Signoque et nomine meis solitis et consuetis
signaui rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum
Constat michi Notario de duabus rasuris(?) hic in fine huius instrumenti positis(?)
in linea prima non vicio sed errore ego Notarius predictus approbo

T. Debita

Domino Michaeli [illegible] [illegible] florenos vngaricales

Domino [illegible] [illegible] sex florenos vngaricales

Fratribus [illegible] domus [illegible] septem florenos vngaricales

[illegible] viii florenos vngaricales [illegible] marcas [illegible]

Magistro [illegible] de [illegible] duas marcas [illegible] fertonem. Et duos
florenos quos apud me [illegible] [illegible]
et plures [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Petro [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] Pauli [illegible] i fertonem [illegible]

Johannes de Przemisl [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ordinatum [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Magistro Thedrico de [illegible] i fertonem [illegible]
[illegible]

In libro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] viginti [illegible] floreni vngaricales
apud Johannem [illegible] [illegible] [illegible]

Item [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Przemysl [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Przemysl [illegible]
[illegible] [illegible] fertones

homo quidam fecit cenam magnam

pater

pater noster qui es in celis sanctificetur nomen tuum
adveniat regnum tuum fiat voluntas tua sicut
in celo et in terra panem nostrum cotti[illegible]